BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
2 G
16

14-2. I. 8

Digitized by Google

D. FRANCISCI TOLETI

SOCIETATIS IESV,

olim S. R. E. Card. ampliſs.

COMMENTARIA

Vnà cum Quæſtionibus,

IN VNIVERSAM ARISTOTELIS LOGICAM.

QVIBVS NOVISSIME ACCESSERVNT LVDOVICI Carbonis à Coſtacciaro Academici Parthenij,

ET IN ALMO GYMNASIO PERVSINO olim publici Magiſtri. ADDITAMENTA, atq; in Libros Priores Analyticos Præludia ſubtiliſſima, cum tractatione de ſyllogiſmo, de inſtrumentis ſciendi, & de præcognitionibus, atque præcognitis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Addito inſuper Indice locupletiſsimo Quæſtionum.

ET CVM PRIVILEGIIS.



VENETIIS, Apud Seſſas. M D C X I V.

12 2 G 16

Digitized by Google

INDEX COMMENTARIORVM ET QVAESTIONVM:

In vniuerſam Ariſt. Logicam.

Doctoris Franciſci Toleti Societatis I E S V, & S. R. E. Card. Ampliſſ.

De Dialectica in communi.

Procemium.

De Dialecticæ ſcriptoribus, & eiuſdem vtilitate. fol. 1
De Artium, & ſcientiarũ diuiſione. 1
De quibus, & quo ordine agendum. 2
Quæſtiones de Dialectica in communi.
Quæſtio prima. Vtrũ Dialectica ſit neceſſaria ad omnes alias ſcientias. 2
Quæſtio 2. Vtrum Logica ſit ſcientia. 4
Quæſt. 3. Vtrũ Logica ſit una ſciẽtia. 5. f. 2
Quæſtio 4. Vtrum Logica ſit ſcientia ſpeculatiua, an practica. 6. f. 2
Quæſtio 5. quod ſit ſubiectũ Logicæ. 7. f. 2
Quæſtio 6. de diuiſione Logicæ, eiuſque partibus. 9. f 2

In Librum Porphyrij de quinque vniuerſalibus.

De Authore, & huius operis argumento, ac vtilitate, & ſcribendi Methodo, ac modo, eiuſdem ordine, & partib. 10
De inſcriptione Libri. 10
In Procemium Porphyrij. 11 f. 2
Cõmẽtaria in procemiũ Porphyrij. 11. f. 2
Quæſtiones in procemium Porphyrij, ac primo de vniuerſalibus. 11. f. 2
Quæſtio prima. Quid, & quotuplex ſit vniuerſale. 12
Quæſtio 2. vtrum vniuerſalia ſint res, an ſolæ uoces, uel conceptus. 12. f. 2
Quæſt. 3. vtrũ vniuerſalia ſint in rebus diſtincta, ante intellectus operationem. 14. f. 2
Quæſtio 4. Quomodo reſpondendum ſit quæſtionibus a Porphyrio factis. 16
De primis, & ſecundis intentionib. 16
Quæſtio prima. Quid ſit prima, & ſecunda intentio. 16
Quæſtio 2. vtrum vniuerſale, & aliæ ſecundæ intentiones fiant per notitiam comparatiuam intellectus. 16. f. 2
De ſubiecto huius Libri.
Quæſtio prima, vtrum vniuerſale ſit huius lib. ſubiectum. 17
Quæſtio 2. vtrum vniuerſale ſit genus ad illa quinq; genus, ſpeciem, differentiã, &c. 17. f. 2
Quæſtio 3. vtrum ſint, tantũ quinque vniuerſalis ſpecies (ſeu) quod in idem recidit, quinque tantum prædicabilia. 18
In caput primum de genere. 19 f. 2
Quæſtio, cur prius de genere, quam de ſpecie, aut alijs egerit 19. f. 2
In primam partem capitis. 20
Commentaria in primam partem capitis de genere. 20
Dubia aliqua ſcitu digna in priorem hanc partem capitis de genere. 20. f 2
In ſecundam partem capitis. 21
Commentaria in ſecundam partem capitis de genere. 21
De diffinitione generis q̃ões quatuor. 21
Quæſtio prima. Quid ſit definitum in generis definitione. 21
Quæſtio 2. An ſit illa definitio quidditatiua, an deſcriptiua, ibi. 21. f. 2
Quæſtio 3. Quid loco generis in hac definitione ponatur. 21 f. 2
Quæſtio 4. An recte ſit poſita generis definitio. 22
De indiuiduo, quæſt. 22

Index Commentariorum.

Quæſtio prima: Vtrum indiuiduum prædicetur. ibid.
Quæſtio 2. Quæ, & quot ſunt prædicationum genera.

In cap. 2. De ſpecie.

Cur de ſpecie poſt genus, & non prius de differentia egerit. 25.
Dubia aliquot ſcitu digniora in primam partem capitis de ſpecie. 25. f. 2
Cōmētaria in caput ſecundū de ſpecie. 26
Commentaria in reliquam partem capitis de ſpecie. 26
Quæſtio vnica. An definitiones ſpeciei, & reliqua de ſpecie, à Porphyrio rectè tradita ſint. 27

In caput 3. De differentia. 30

Cur de differētia hoc loco egerit, cum dubijs quibuſdam notatu dignis. 30
Cōmentaria in cap. 3 de differentia. 30. f. 2
Quæſtiones, ſeu dubia quædam ſcitu digniora in caput de differentia, & præſertim circa eius definitionem, rectè ne ſit tradita. 31 f. 2

In caput 4. de proprio. 33

Commentaria in cap. 4. de proprio. 33
Dubia quædam ſcitu digniora in caput de proprio. 33. f. 2

in caput 5. de Accidente. 33

Commentaria in cap. 5. 33
Dubia quædam, ſeu quæſtiones ſcitu digniores in caput de Accidente, & eius diffinitiones. 34
in cap. 6. De his, quæ communia ſunt quinque vniuerſalibus. 35
De his in quibus genus, & differentia conueniunt. 35. f. 2
De differētijs inter genus, & differētiā. 36
Commentaria de comparatione generis cum ſpecie. 36. f. 2
Commentaria de comparatione differentiæ, cum proprio. 37 cum accidenti. 38. cum ſpecie 38. & cum proprio. 38 f. 2
Commentaria de comparatione ſpeciei cum proprio, & accidente. 39
Commentaria de comparatione proprij, & accidentis. 39 f. 2

Finis Lib. prædicab. Porph.

In Librum Cathegoriarum Ariſtotelis.

Prologomena in librum Prædicam.
De quot, quibuſque rebus acturus ſit. 40
De fine huius libri prædicamentorum. 40
An liber prædicamentorum ad Logicum an ad Metaphyſicum potius pertineat. 40 f. 2
De vtilitate, ordine diuiſione, proportione, doctrinę via, inſcriptione, & Authore huius lib. 41

De antepredicamentis.

In cap. 1. de æquiuocis, vniuocis, denominatiuis.

Cur de his antepredicamentis prius egerit, & cur hoc ordine. 46 f. 2
Commentaria in caput primum de æquiuocis, vniuocis, denominatiuis. 46. f. 2
Quæſtio prima. Num quæ ab Ariſtotele hic dicuntur rectè ſint dicta. 43
In caput 2. de diuiſione eorum, quæ dicuntur, & ſunt. 44. f. 2.
Commentaria in cap. 2. 45
Dubia quædam ſcitu digniora circa diuiſionem Ariſt. præcedentem. 46
In cap. 3. de reg. in pdicatis eſſentialib. 47
Commentaria in cap. 3. de regulis in prædicatis eſſentialibus. 47
In caput 4. de incomplexorum in decē prædicamenta diuiſione. 48
Commentaria in 4. caput. 48. f. 2
Quæſtio prima, quòd ens non ſit genus, nec vniuocum, ſed analogum, ad decem prædicamenta, ex ſententia Ariſt. 48. f. 2

De Prædicamentis.

In cap. 5. de ſubſtantia. 49
Cur de ſubſtātia prius egerit Ariſtoteles, & quid per ſubſtātiam intelligat, quotque modis ſumatur. 51
Commentaria in cap. 5. de ſubſtantia. 51

Quæſtiones in cap. 5. de ſubſtantia.

Quæſtio prima, De diuiſione ſubſtantiæ, ac primo qualis ea ſit diuiſio ſubſtātiæ in primam, & ſecundam. 54
Quæſtio ſecunda, quod ſit genus generaliſſimum in prædicamento ſubſtantiæ, & an complectatur Angelos, & Deum. 55
Quæſtio 3. An Deus ſit in prædicamento. 56 f. 2
Quæſtio 4. de diuiſione, ſeu coordinatione eorum, quæ in prædicamento ſubſtantiæ continentur. 57
Quæſtio 5. de quibuſdam alijs, quæ priori parte capitis continentur, num rectè ab Ariſt. dicta ſint. 57

Quæſtio 6.de quibuſdam alijs, circa poſteriorem partem, capitis, ſ.de proprietatibus & communicatibus ſubſtantiæ. 58
In cap.6.De quantitate. 59
Cur poſt ſubſtantiam de quantitate prius egerit quàm de quantitate. 60
Commentaria in caput de quantitate. 60
Quæſt.1. An quantitas ſit genus ad continuam,& diſcretam,& qua ratione. 62
Quæſt. 2.Circa reliqua quæ in hoc capite cōtinētur,an rectè dicta ſint ab Ariſ. 64
In c.7.de his,quæ ad aliquid dicūtur.66
Cur potius de prædicamento ad aliquid quam de qualitate egerit. 67.f 2
Commentaria in c.7. 67.f 2
Quæſtio an relatio ſuſcipiat magis,& minus. 69
Cōmentaria in reliquam partē cap.7. 69
Quæſt.prima, vtrum ad aliquid ſit ſpeciale genus entis. 72
Quæſtio.2.Circa reliqua,quæ in textu ab Ariſt.dicuntur, num rectè dicta ſint. 74
In cap.8. De qualitate, & quali. 75
Cur prius de qualitate egerit,quā de aliſis ſequentibus prædicamentis,ac cur titulo duplicato. 77
Commētaria in c.8.de qualitate, & quali. 77
Quſt.prima, Vtrum qualitas ſit genus, & de eius ſpeciebus,ac ſpecierum qualitatum diuiſione. 81
De prima ſpecie qualitatis,& ei⁹ diuiſione 81
De ſecunda ſpecie qualitatis, & eius diuiſione. 82.f.2
De tertia ſpecie qualitatis,& eius diuiſione. 82.f.2
De quarta ſpecie qualitatis.& eius diuiſione. 83
in cap 9.De actione,& paſſione. 83
Commen.in c.9.de actione.& paſſione. 83
in c.10 De cæteris prædicamētis.83.f.2
Commentaria in cap.10. 83.f.2
Quæſtiones in ſex vltima prædicamenta Ac primo de actione,& paſſione 83.f.2
Quæſtio prima,quid ſit actio. 83.f 2
Quæſtio 2.de ſpeciebus actionis. 84
De proprietatibus actionis. 84.f.2
Quid,& quotuplex ſit paſſio. 84.f.2
De quando.
Quid ſit quando,ſeu eſſe in tempore, & quæ eius,ſpecies,& propria. 85
De vbi.
Quid ſit vbi, ſeu eſſe in loco, & quæ eius ſpecies,& propria 85 f.2
De poſitione,& ſitu.
Quid ſit poſitio, & quotuplex, & quæ ei⁹ propria. 86
De habitu.
Quid ſit habitus,& quotuplex, & quæ ei⁹ propria. 86
De poſt prædicamentis.
In cap.11.De oppoſitis 86
Cur iam de his poſt prædicamentis, & de ijs,quo ordine diſſerat. 88
Commētaria in cap.11.de oppoſitis. 88
Dubia quædam ſcitu dignora. 91
In cap.12.De modis prioris. 91.f.2
Cōmētaria in cap.12 De modis prioris.92
Quædam notatu digna. 92 f.2
In cap 13.De modis ſimul. 92.f.2
Cōmentaria in cap.13.de modis ſimul. 93
Dubia de eſſe ſimul. 93
In ca.14.de ſpeciebus motus. 93.f.2
Quid motus,& an vniuoce dicatur de eius ſpeciebus. 93.f.2
Commentaria in caput motus. 93.f.2
De exemplo Ariſto. augmentationis quadrati. 94
In cap.15.De modis habere. 95
Cōmētaria in cap.15.de modis habere. 95
Qōnes de pdicamentis in cōmuni. 95.f. 2
Quæſt.1.De numero pdicamentorū, vtrū tātum ſint decem prædicamenta 95.f.2
Quæſtio 2.de abſtractis, & concretis prædicamentorum vtra potius in eis collocentur. 96.f.2
Qō.3 de diſtinctione prædicamentorum, an diſtinguantur realiter inter ſe. 97
Finis Prædicamentorum.

Gilberti Porretani Peripatetici ſex principiorum liber.

De forma,caput 1. 98
De actione caput 2. 98.f.2
De paſſione,caput 3. 99.f.2
De quando,caput 4. 99.f.2
De vbi,caput 5. 100 f.2
De poſitione.caput 6. 101
De habitu caput 7. 101.f.2
De eo,quod eſt plus, minus ve ſuſcipere, caput 8. 102
Libri ſex principiorum finis.

In

In lib.Perihermin.1.Ariſtotelis.

De fine,ſeu ſcopo huius libri, iſcriptione, connexione cum alijs, modo procedendi,& eius diuiſione. 103.f 2

In libri primi caput primũ de Notis, & vt in intellectu,ita etiam in voce verum,& falſum reperiri. 105

Comentaria in caput primum. 105

Quęſtio prima.De ſignificatione,& modo ſignificandi vocum. 107

Quæſtio 2. Quid ſit veritas, & in quo ſubiecto. 107.f.2

In caput 2.de Nomine. 108

Cur de nomine, & verbo tantum, & non de alijs partibus orationis agitur,& cur hoc loco, & cur prius de nomine,quam de verbo 108

Commentaria in caput ſecundum. 108

Quæſtio prima, nũ definitio nominis rectè ſit tradita,in qua, ſingulæ eius particulæ examinantur, ac primo de voce, quid ſit,& quotuplex. 109

In caput 2.de verbo. 110.f.2

Dubia quædam in caput 3. 110.f 2.

Commentaria in caput 3. 110 f.2

Quæſtio prima,de ijs,quę in cap.3. de verbo continentur. 112

Num recte ab Ariſtotele dicta ſint. 112

In caput 4 de Oratione. Enunciatione, vna, ac pluri, Affirmatione, & negatione ac contradictione. 113

Dubia quædam in caput 4. 113

Commentaria in caput 4. 113.f.2

Quæſtio prima,de oratione. 114.f 2

Quotuplex ſit oratio. 114.f.2

An oratio in communi hic definiatur ab Ariſtotele,an ſolum oratio profecta.115

An oratio ſit genus enunciationis. 115

Quæſtio 2.de enunciatione. 115 f 2

De nomine enuntiationis. 115 f.2

De diuiſione enuntiationis. 115.f 2

In cap. 5. de quantitate & oppoſitione enunciationum. 117

Commentaria in cap. 5. de quantitate, & oppoſitione enunciationum. 117

Quæſtio diuiſione earum, qualis, ſcilicet, ſit talis diuiſio. 118.f.2

In cap.6.De regulis oppoſitarum enuntiationum. 119.f.2

Commentaria in caput 6. 120

In cap.7.de affirmatione, & negatione vna. 120

Commentaria in cap. 7 121

In ca.8. Quo pacto in futuris contingentibus contradictionis regula veritatem habeat 121.f.2

Quædam notatu digna. 122.f.2

Commentaria in cap.8. 122.f.2

Quæſtio de futuris contingentibus. 125

Commentaria in ſecundum lib. Perih.126

In cap.1.De ennuntiationibus infinitis,& earum oppoſitione. 126

De nomine,& diuiſione huius libri, ac primi eius capitis. 127

Commentaria in caput primum. 127

In caput 2.De enunciationũ vnitate, & pluralitate, & earum veritate, ac falſitate. 131.f.2

Commentaria in cap.ſecundum. 132

In cap.3.de enuntiationibus modalibus, earum oppoſitione,&c. 133.f.2

Commentaria in caput tertium. 136

Quæſtio ſecũda, quid ſit modus, quid modalis enuntiatio, & quotuplex, & de eius quantitate. 139

In Caput 4.Quæ enuntiationes contrariæ magis ſibi inuicem eſſe dicantur.139 f.2

Commentaria in cap.4. 140.f.2

Finis librorum Perihermimas.

In libros Poſteriorum Analyticorum Ariſtotelis.

Prologomenorum quæſtiones. 141.f.2

Quæſtio 1.Prologomenorum, de ſubiecto, libr.Poſter.Analyticorum. 142.f.2

Quæſtio 2. de inſcriptione libr. Poſteriorum Analyticorum. 143.f.2

Quid reſolutio rationis Logica, & quotuplex.folio. 143.f.2

Dubium, an hi libri aliqua ex parte ſint compoſitiui. 144

Quæſtio 3.de diuiſ.Logices in partem iudicatiuam,& inuentiuam. 144

Quæſtio 4.de ordine horum librorum.145

Quæſtio 5. de modo procedendi. 145.f.2

De diuiſione. 146.f.2

In lib 1.cap.1.De præcognitionib. 146

Commentaria in cap 1. 147

Quæſtio prima, de iis, quæ in expoſitione c.1.dicta ſunt. 150

In caput 2. Quid ſit ſcire, quid demonſtra-

ſtratio, &c. 151.f.2
Commentaria in cap.2. 152.f.2
Quæſtio prima, circa ea, quæ ſecundo capite continentur. 156
In caput tertiũ, de opinionum duarum cõfutatione, qui aſſerebãt omnium, vel nullius eſſe demonſtrationem. f 157.f.2
Commentaria in cap.3. 158.f.2
Quæſt. prima, de regreſſu demõſtratiuo. 160
In cap.4 Quid ſit dici de omni, & per ſe, & vniuerſaliter. 160
Commentaria in cap 4. 161
Quæſt.1. Quo modo accidentia definiãtur per ſubiectum. 163
In cap.5. Quot modis circa prędicatum vniuerſale primũ errare cõtingat, quoque modo ipſum vere cognoſcatur. 163
Commentaria in cap.5. 103 f.2
In cap. 6. Demonſtrationem eſſe ex ijs, quæ ſunt per ſe, ac neceſſarijs: 164.f.2
Commentaria in cap. 5. 165 f 2
Quæſtio prima. Circa ea, quæ in ſexto capite dicta ſunt. 166 f.2
In caput.7 Demonſtrationẽ ex proprijs conſtare, & per ſe, ac neceſſarijs. 168
Commentaria in cap.7. 169
Quæſtio prima. Circa ea, quæ in ca.7. continentur. 171.f.2
In cap.8. De principijs ſcientiarum, ſeu demonſtrationum proprijs, & communibus. 173
Commentaria in caput 8. 173.f.2
Quædam notatu digna. 176
Commentaria in reliquam partem capitis. 176.f.2
In caput 9. Demonſtratiuarum ſcientiarum eſſe interrogationes, & reſponſiones proprias, &c. 177
Commentaria in cap 9. 177.f.2
In caput 10. De demonſtratione quia, & propter quid, ſpeciebus, ac differentijs. 180.
Commentaria in cap.10. 181
In cap.11. primam figuram maxime ſciẽtiæ eſſe accommodatam. 182.f.2
Commentaria in cap. 11. 185
In cap. 12. Quot quibuſue modis ſyllogiſticis tum in immediatis, tum in mediatis propoſitionibus ignorantia diſpoſitionis, & quomodo ignorantia negationis exoriatur. 184.f.2
Commentaria in cap.12. 185
In cap. 13. De ignorantia in mediatis propoſitionibus. 187
Commentaria in cap.13. 187 f.2
In cap 14. De ignorantia puræ negationis. 188.f.2
Commentaria in cap. 14. 188 f.2
In cap 15, ſyllogiſmum omnem ex trib. conſtare terminis, maiori, minori extremo, ac medio, & hos in infinitum tã in propoſitionibus affirmatiuis, quam negatiuis abire non poſſe. 189. f.2
Commentaria in cap. 15. 190
In cap. 16. Quod extremis finitis exiſtentibus media non poſſunt eſſe infinita. 190.f.2
Commentaria in cap.16. 191
In cap. 17. Quod ſi prædicationes affirmatiuæ ſint finitæ ſurſum, & deorſum, impoſſibile ſit demonſtrationes negatiuas, in infinitum procedere. 191
Commentaria in cap. 17. 191.f.2
In caput 18. Quod prædicationes affirmatiuæ non poſſunt in infinitum procedere. 191.f.2
Commentaria in cap. 18. 193.f.2
In cap 19. Quo pacto mediatæ ꝓpoſitiones ad imediatas deduci poſſint. 195.f.2
Commentaria cap. 19. 196
In cap. 20. Demonſtrationem vniuerſalem particulari eſſe præſtantiorem. 197
Commentaria in cap. 20. 198
In cap. 21. Demonſtrationem affirmatiuam negatiua digniorem eſſe, atque ad ſcientiam magis idoneam. 200
Commentaria in cap. 21. 200.f.2
In cap 22. Demonſtrationem oſteſiuam illa, quæ ducit ad incommodum potiorem eſſe. 201.f.2
Commentaria in cap.22. 201.f.2
In ca. 23. Quæ ſcientia certior, ac prior ſit, quæ vna, quæ ve diuerſæ inter ſe ſciẽtiæ ſint. Et quod eiuſdem plures eſſe demonſtrationes poſſint. 202.f.2
Commentaria in cap. 23. 203
Quæſtio.1 circa ea, quæ in capite 23. continentur. 204 f.2
In cap. 24. eorum, quæ fortuna eueniũt, quæquæ in ſenſuum functione ſunt, nõ eſſe ſcientiam 205 f.2
Commentaria in cap. 24. 205.f.2
In ca. 25. Non omnium ſyllogiſmorum eadem eſſe principia poſſe. 206

Com-

In lib.Perihermin.1.Ariſtotelis.

De fine,ſeu ſcopo huius libri, iſcriptione, connexione cum alijs, modo procedendi,& eius diuiſione. 103.f.2
In libri primi caput primũ de Notis, & vt in intellectu,ita etiam in voce verum,& falſum reperiri. 105
Commentaria in caput primum. 105
Quæſtio prima.De ſignificatione,& modo ſignificandi vocum. 107
Quæſtio 2. Quid ſit veritas, & in quo ſubiecto. 107.f.2
In caput 2.de Nomine. 108
Cur de nomine, & verbo tantum, & non de alijs partibus orationis agitur,& cur hoc loco, & cur prius de nomine,quam de verbo 108
Commentaria in caput ſecundum. 108
Quæſtio prima, nũ definitio nominis rectè ſit tradita,in qua, ſingulæ eius particulæ examinantur, ac primo de voce, quid ſit,& quotuplex. 109
In caput 2.de verbo. 110.f.2
Dubia quædam in caput 3. 110.f.2
Commentaria in caput 3. 110 f.2
Quæſtio prima,de iis,quę in cap.3. de verbo continentur. 112
Num rectè ab Ariſtotele dicta ſint. 112
In caput 4 de Oratione. Enunciatione, vna, ac pluri, Affirmatione, & negatione ac contradictione. 113
Dubia quædam in caput 4. 113
Commentaria in caput 4. 113.f.2
Quæſtio prima,de oratione. 114.f.2
Quotuplex ſit oratio. 114.f.2
An oratio in communi hic definiatur ab Ariſtotele,an ſolum oratio profecta.115
An oratio ſit genus enunciationis. 115
Quæſtio 2.de enuntiatione. 115 f.2
De nomine enuntiationis. 115 f.2
De diuiſione enuntiationis. 115.f.2
In cap. 5. de quantitate & oppoſitione enuntiationum. 117
Commentaria in cap. 5. de quantitate, & oppoſitione enuntiationum. 117
Quæſtio diuiſione earum,qualis,ſcilicet, ſit talis diuiſio. 118.f.2
In cap.6.De regulis oppoſitarum enuntiationum. 119.f.2
Commentaria in caput 6. 120
In cap. 7.de affirmatione, & negatione vna. 120
Commentaria in cap. 7 121
In ca.8. Quo pacto in futuris contingentibus contradictionis regula veritatem habeat 121.f.2
Quædam notatu digna. 122.f.2
Commentaria in cap.8. 122.f.2
Quæſtio de futuris contingentibus. 125
Commentaria in ſecundum lib. Perih.126
In cap.1.De ennuntiationibus infinitis,& earum oppoſitione. 126
De nomine,& diuiſione huius libri, ac primi eius capitis. 127
Commentaria in caput primum. 127
In caput 2.De enunciationũ vnitate, & pluralitate, & earum veritate, ac falſitate. 131.f.2
Commentaria in cap.ſecundum. 132
In cap.3.de enuntiationibus modalibus. earum oppoſitione,&c. 133.f.2
Commentaria in caput tertium. 136
Quæſtio ſecũda, quid ſit modus, quid modalis enuntiatio, & quotuplex, & de eius quantitate. 139
In Caput 4. Quæ enuntiationes contrariæ magis ſibi inuicem eſſe dicantur.139 f.2
Commentaria in cap.4. 140.f.2
Finis librorum Perihermenias.

In libros Poſteriorum Analyticorum Ariſtotelis.

Prologomenorum quæſtiones. 141.f.2
Quæſtio 1.Prologomenorum, de ſubiecto, libr.Poſter.Analyticorum. 142.f.2
Quæſtio 2. de inſcriptione libr. Poſteriorum Analyticorum. 143.f.2
Quid reſolutio rationis Logica, & quotuplex.folio. 143.f.2
Dubium, an hi libri aliqua ex parte ſint compoſitiui. 144
Quæſtio 3.de diuiſ.Logices in partem iudicatiuam,& inuentiuam. 144
Quæſtio 4.de ordine horum librorum.145
Quæſtio 5. de modo procedendi. 145.f.2
De diuiſione. 146.f.2
In lib 1.cap.1.De præcognitionib. 146
Commentaria in cap 1. 147
Quæſtio prima,de iis, quæ in expoſitione c.1.dicta ſunt. 150
In caput 2. Quid ſit ſcire, quid demonſtra-

ſtratio,&c. 151.f.2
Commentaria in cap.2. 152.f.2
Quæſtio prima,circa ea, quæ ſecundo capite continentur. 156
In caput tertiũ, de opinionum duarum cõfutatione,qui aſſerebãt omnium, vel nullius eſſe demonſtrationem. f 157.f.2
Commentaria in cap.3. 158.f.2
Quæſt.prima.de regreſſu demõſtratiuo.160
In cap.4 Quid ſit dici de omni,& per ſe, & vniuerſaliter. 160
Commentaria in cap 4. 161
Quæſt.1 Quo modo accidentia definiãtur per ſubiectum. 163
In cap.5.Quot modis circa prędicatum vniuerſale primũ errare cõtingat,quoque modo ipſum vere cognoſcatur.163
Commentaria in cap.5. 103 f.2
In cap. 6. Demonſtrationem eſſe ex ijs, quæ ſunt per ſe, ac neceſſarijs: 164.f.2
Commentaria in cap. 5. 165 f 2
Quæſtio prima.Circa ea, quæ in ſexto capite dicta ſunt. 166 f.2
In caput.7 Demonſtrationẽ ex proprijs conſtare,& per ſe,ac neceſſarijs. 168
Commentaria in cap.7. 169
Quæſtio prima.Circa ea,quæ in ca.7.continentur. 171.f.2
In cap.8. De principijs ſcientiarum, ſeu demonſtrationũm proprijs, & communibus. 173
Commentaria in caput 8. 173. f.2
Quædam notatu digna. 176
Commentaria in reliquam partem capitis. 176.f.2
In caput 9.Demonſtratiuarum ſcientiarum eſſe interrogationes, & reſponſiones proprias, &c. 177
Commentaria in cap 9. 177.f.2
In caput 10. De demonſtratione quia,& propter quid,ſpeciebus, ac differentijs. 180.
Commentaria in cap.10. 181
In cap.11.primam figuram maxime ſciẽtiæ eſſe accommodatam. 182.f.2
Commentaria in cap. 11. 185
In cap. 12.Quot quibuſue modis ſyllogiſticis tum in immediatis, tum in mediatis propoſitionibus ignorantia diſpoſitionis, & quomodo ignorantia negationis exoriatur. 184.f.2
Commentaria in cap.12. 185
In cap. 13. De ignorantia in mediatis propoſitionibus. 187
Commentaria in cap.13. 187 f.2
In cap 14.De ignorantia puræ negationis. 188.f.2
Commentaria in cap. 14. 188 f.2
In cap 15.ſyllogiſmum omnem ex trib. conſtare terminis, maiori, minori extremo,ac medio, & hos in infinitum tã in propoſitionibus affirmatiuis, quam negatiuis abire non poſſe. 189. f.2
Commentaria in cap. 15. 190
In cap. 16. Quod extremis finitis exiſtentibus media non poſſunt eſſe, infinita. 190.f.2
Commentaria in cap.16. 191
In cap. 17. Quod ſi prædicationes affirmatiuæ ſint finitæ ſurſum, & deorſum, impoſſibile ſit demonſtrationes negatiuas,in infinitum procedere. 191
Commentaria in cap. 17. 191.f.2
In caput 18. Quod prædicationes affirmatiuæ non poſſunt in infinitum procedere. 191.f.2
Commentaria in cap. 18. 193.f.2
In cap 19.Quo pacto mediatæ ꝓpoſitiones ad imediatas deduci poſſint. 195. f.2
Commentaria cap. 19. 196
In cap.20. Demonſtrationem vniuerſalem particulari eſſe præſtantiorem. 197
Commentaria in cap. 20. 198
In cap.21. Demonſtrationem affirmatiuam negatiua digniorem eſſe, atque ad ſcientiam magis idoneam. 200
Commentaria in cap. 21. 200.f.2
In cap 22. Demonſtrationem oſtẽſiuam illa, quæ ducit ad incommodum potiorem eſſe. 201.f 2
Commentaria in cap.22. 201.f.2
In ca.23. Quæ ſcientia certior,ac prior ſit,quæ vna,quæ ve diuerſæ inter ſe ſciẽtiæ ſint.Et quod eiuſdem plures eſſe demonſtrationes poſſint. 202.f.2
Commentaria in cap.23. 203
Quæſtio.1 circa ea, quæ in capite 23.continentur. 204 f.2
In cap.24.eorum, quæ fortuna eueniũt, quæquæ in ſenſuum functione ſunt,nõ eſſe ſcientiam 205 f.2
Commentaria in cap.24. 205.f.2
In ca. 25. Non omnium ſyllogiſmorum eadem eſſe principia poſſe. 206

Com-

Commentaria in cap. 25. 205.f 2
In cap 26. Quod ſcientia, & ſcibile ab opin. & oppinabili diſcrepent, & quid ſit ſolertia. 207 f 2
Commentaria in cap. 26. 208
Dubia quædam circa cap. 26. 209
In cap. 27. De ſolertia. 210
Commentaria in cap. 27. 210

In Librum Secundum Poſteriorum analyticorum Ariſtotelis.

Quod ſit Ariſtotelis inſtitutum in hoc libro. 210 f. 2
In lib. 2. ca. 1. In diſciplinis quattuor quæri ſolent, hæc omnia medij quæſita ſunt, & quod ſit huius libri propoſitum. 211
Commentaria in caput primum. 211
Dubium primum. De ordine quæſtionum. 211. f. 2.
Dubium ſecundum de numero q̃onum. 212
In caput 2. Quod omnis quæſtio ſit medij. 212
In caput 3. Quod demonſtratio, & definitio non ſit eiuſdem. 213. f. 2
Commentaria in caput 3. 214. f. 2
In caput 4. De ſyllogiſmo duplicante, ſimiliter, & per diuiſionem confecto, non demonſtrari quid eſt, de eo cuius eſt. 215
Commentaria in cap. 4. 215. f. 2
In caput 5. Quod diuiſionis non poſſit demonſtrari quid eſt. 216
Commentaria in cap. 5. 216. f. 2
In cap. 6. Diſceptatio, quod ipſum quod eſt, non monſtretur definitione, neque definitione contrarij, neque alio quouis modo. 217
Commentaria in cap. 6. 217. f. 2
In caput 7. Epilogo oſtendit, quid ſit non poſſe monſtrari. 218
Commentaria in cap. 7. 218. f. 2
In cap. 8 Diſſolutio diſceptationis propoſitæ, quod ipſum quid eſt monſtretur p aliud quid eſt, & quo pacto ipſius q̃d eſt ſit demonſtratio, & definitio. 219
Commentaria in cap. 8. 219
In cap 9. 219 f. 2
Commentaria in cap. 9. 220
Quæſtio prima, de medio demonſtrationis potiſſimæ. 221
In cap. 10. Quæ definitiones demonſtrari poſſint, quæ non. 221. f. 2
Commentaria in cap. 10. 222
In cap. 11. De cauſarum diſtinctione, & quæ mutuo concurrant, & quæ non, & quomodo illarum poſſit eſſe demonſtratio. 222. f. 2
Commentaria in cap. 11. 223. f. 2
in cap. 12. 224. f. 2
Commentaria in cap. 12. 225. f. 2
in cap. 13. 226
Commentaria in cap. 13. 226
in cap. 14 De compoſitione definitionis ex ſuis partibus, & quando ſunt ignotæ, quo pacto venentur. 226. f. 2
Commentaria in cap. 14. 227 f 2
in cap. 15. 230
Commentaria in cap. 15. 230
in cap. 16. Quo pacto problemata venentur tum diuiſione, tum etiam proportione. 230
Commentaria in cap. 16. 230. f. 2
in cap. 17. Quomodo cauſæ, & effectus ſe habeant inter ſe, & quo pacto cauſæ venentur, & an vnius effectus plures ſint cauſæ. 231
Commentaria in cap. 17. 232
in caput 18. Quo modo principia cognoſcantur, & quis principiorum ſit habitus. 233
Commentaria in cap. 18. 233. f. 2
Quæſtio 1. An principia per ſe nota inductione cognoſcantur. 234. f. 2

Laus Deo, & Domino Noſtro Ieſu Chriſto, & Virgini Sacratiſſimæ Mariæ Matri eius Glorioſiſſimæ. Amen.

Digitized by Google

IESVS MARIA

IN VNIVERSAM ARISTOTELIS LOGICAM COMMENTARIA,

Vnà cum Quæſtionibus.

Per Doctorem Franciſcum Toletum Societatis IESV, Nunc S. R. E. Cardinalem Ampliſs.

De dialecticę ſcriptoribus, & eiuſdem vtilitate.

PErpauca, ante Ariſt.eaq; imperfecta ꝑcepta dialecticesextitere,pręter rũdem quandácognitionẽ Prędicamẽtorum (quorum inuẽtionem ad Architam Tarẽtinum nonnulli referunt)& præter argumentationũ quarundam genera,tunc tp̄is maxime nota,quibus frequentius vtebantur.Quãuis ſophiſtæ plerique,q̃ diſputãdi peritia gloriabantur,vt Gorgias Leontinus,Protagoras,Prodicus,& plures alij,Ariſt. præceſſerint,quos q̃buſdã dialogis exagitat Plato,& ob quorũ ſophiſtarũ importunitatẽ Ariſtot. libros priorũ ſe ſcripſiſſe ꝓfitetur,vt illorũ cauillis, & obiectionib. plene ſatiſfaceret.Cęterũ ipſe Ariſt.primus omnium dialecticã,ita ꝑfecit,vt vix vllus eũ aliqua in parte ſuperauerit.Extitere quidẽ Stoici pleriq;poſt Ariſtotelẽ,qui diſſerendi arte,& acumine plurimũ valuerũt,& eius artis pręcepta quã plurima conſcripſerunt, ita vt lõgo interuallo Peripateticos,& Ariſtotelẽ ipsũ(vt ait Cicero,& Seneca,varijs locis)dexteritate diſputãdi ſe antecellere arbitrarẽtur. Cæterum Poſterorũ iudicium ſecus habuit,& vnũ Ariſtotelem,ita oĩbus prętulit,vt pręſtãtiſſimi quiq;Philoſophi,eũ & ſequi, & in eum cõmẽtaria edere nõ dedignarentur, & publicè omnib.pręlegẽdum præponere. Hũc ẽt præ cęteris Philoſophis Eccleſia ſuſcepiſſe iã videtur,a mille pręſertim annis, & eũ potiſſimũ in Academijs,cęteris alijs Philoſophis poſthabitis adoleſcẽtib.erudiẽdis, enarrandũ exhibere. In huius ergo vniuerſam Dialecticã cõmentaria edenda curauimus,ad iuuẽtutis ipſius inſtõnem,commoditatem,& vtilitatem.Eſt aũt Dialectica, ad plurima, & maxima, ſine vlla controuerſia vtilis, ad ſciẽtias,inquã,oẽs addiſcẽdas,ad oẽs errores vitãdos,adipſiusq́;veritatis occultę cognitionẽ,ad rerũ deniq;naturã, & eſsẽtiã, earumq́;principia, cauſas,partes,proprietates,& earũ accidẽtia perueſtigãda. Hæc .n.Dialectica res latentes definitione explicat multiplicia,& ambigua diſtinguit, & diuidit. Hæc ſubtiliter,acutè, & appoſitè, ac ſine deceptione, de oĩb. rõcinãdi viam aperit.Tũc hæc oĩa īuenit, inuẽta iudicat, iudicata diſponit,diſpoſita,& ordinata ꝓbat,ac,ſi ab alijs oppugnẽtur,defendit.Denique, vt vno verbo dicã, cum hõ ſit aĩal rationis particeps,hæc aũt rationem perficiat, vnde & rõnalis ſcientia meritò vocatur,maximè hominis propria cenſeri dẽt,& a cæteris illũ animantib. potiſſimũ ſeiũgeret.Sed tamẽ antequã ad Ariſtotelis Dialecticã accedamus, breuiter proponẽda erit ſciẽtiarũ diuiſio,vt appareat quem ordinem,quemq́;locũ,& gradum Dialectica ſeruet inter alias ſcientias, & diſciplinas.

Dialect. vtilitas.

Artiũ et ſcientiarum diuiſio.

De artium, & ſcientiarum diuiſione.

Artiū & ſcientiarū diuiſio. Varie quidē a diuerſis ſciētiæ, & artes,
multiplicique diuiſione, diſtinguuntur. Nos
aūt Ariſtotelica duntaxat diuiſione contē
ti erimus, eām tantillū locupletando. Om
Scientia practica, & ſpeculatiua. nis igitur ſciētia, hoc eſt clara, & certa ali
cuius rei cognitio, ab Ariſt. 2. Metaph. c. 1.
in ſpeculatiuam, & practicā diſtinguitur,
quę diſtinctio ex fine deſumpta eſt. Specu-
latiua. n. eſt, cuius finis in ſola veritatis cō
templatione conſiſtit; Practica vero, cuius
finis ē opus: ignobiliores etenim cognitio
nes dubias & incertas, quales ſunt opinio
Speculatiua diuiſ. nes, & ſuſpiciones, ac ſimiles aliæ, a ratio-
ne ſciētiæ penitꝰ excludimus. Speculatiuā
rurſus ſciētiā diuidit idē Ariſt. 6 Metaph.
c. 1. in Phyſicam, ſiue Naturalem. Mathema
ticā & Metaphyſicam, quæ vltima, tum di
uina, quia de Deo tractat, & intelligentijs,
tū naturalis Theologia, ſeu prima Philoſo
Phyſica. phia, ab ipſo, & alijs vocari cōſueuit. Phy
ſica ſcientia ē, quæ de reb. corporeis & mu
tationi ſubiectis tractat, vt de animalibus,
plātis, arboribus, & ſimilibus, ſub qua Me
dicina collocanda videtur, quæ corpus hu
Math. manum, & eius affectiones conſiderat Ma
thematica, quæ circa quantitatem, & eius
affectiones verſatur, quæ quidē ī quatuor
partes diuiſa eſt, ipſiuſmet quātitatis diui
ſione. Alia n. quantitas eſt permanens, alia
ſucceſſiua, & permanens quidem vna cōti
nua, ſ. magnitudo, de qua Geometria diſſe
rit, cui annectitur perſpectiua, quæ ē de li
nea viſuali, altera diſcreta, ſ. numerus, de
qua agit Arithmetica. Succeſſiua ſimiliter
alia cōtinua, vt motus, & tēpus, quæ in ip
ſis cæleſtibus orbib. maxime pſpicua cer-
nuntur: & circa hæc Aſtrologia verſatur,
quæ & Aſtronomica dicitur, quamuis, & a
ſtrorum, cœlorumque numerū, & magnitu-
dinem, & diſtantiam, & alia ſimilia in cœ
lis, & aſtris, ope Geometriæ, & Arithmeti
cæ, ipſa quoque cōſiderat. Tandem alia eſt
ſucceſſiua, ſed diſcreta quātitas, quaſi ſuc-
ceſſiuus quidam numerus, vt harmonicus
ſonus, & oratio longis, & breuib. ſyllabis
conſtans, & hanc quātitatem eiuſque affe
ctiones, ut ſonorum, & cōcentuum harmo
Metaph. niam, ſonorum inquam numerum, Muſica
cōſiderat. Item verò Metaphyſica eſt, quæ
diſſerit de rebus nō corporeis, ſed īcorpo
reis, vt de Angelis, & intelligentijs, & tan
dem de Deo optimo maximo, atque ideo na
turalis Theologia, vt diximus, vocatur, q
de illis ſagat, quātum lumine duntaxat na-
turali poteſt cognoſci. Diuino autē benefi
cio præſtantior lōge Theologia, ſuperna- *Ius Pontificiū.*
turali lumine, humano generi a Deo cōceſ
ſa eſt, cui annecti poteſt iuris pōtificij pru
dentia: nā ex ea prodeunt magna ex parte
(præter forēſia) Theologiæ decreta ex ſa-
cris literis, & Eccleſiæ diuino lumine de
prompta, tum ad mores, tum ad fidem per
tinentia, in vnum corpus redacta, quæ ad
ipſiuſmet Eccleſiæ gubernationem coalue
rūt, quamuis Theologia, cum ſit omnium
prima, & ſuprema, nō tā ſpeculatiua, quā
ſupra ſpeculatiua vocari debeat, quæ, &
eminenter continet Practicam, & Specu-
latiuam, vt ait D. Tho. prima parte, q. 1. ar.
5. atque hæc de ſpeculatiuis.

Practica vero cū circa operationes ver *Practica diuiſio.*
ſetur, diuiditur ipſarum operationum diui
ſione, in Actiuam videlicet, actionum im-
manentium. & factiuam, ſeu effectricē ope
rum externorum, ex Ariſt. 6. Metaph. c. 1.
Operationes. n. aliæ ſunt internæ, aliæ ex *Operationes interna.*
ternæ, & internę quidem in eo, qui operat
manent, vt intellectus cognitio, & amor,
& ſimiles, quæ ob id ꝓpriæ actiones dicū
tur, nō effectiones, & illarum quidem acti
ua, eſt ſcientia. Sunt aūt internæ mentis no
ſtræ actiones triplicis generis, voluntatis,
intellectus, & memoriæ. Circa voluntatis
quidem operationes, moralis Philoſophia *Philoſ. Moral.*
verſatur, quæ quidē definiri poteſt, ſciētia
recte volendi. In tres aūt partes ſecatur, in
Ethicam, quæ hominis actiones, & mores
recte inſtituit. Oeconomicā, quæ actiones
domeſticas probe diſponit. Politicam, ſeu
ciuilem ſcientiam, quæ publicas actiones
ad Reipublicę videlicet gubernationēper
tinētes complectitur, ſub qua iuris ciuilis *Iuris ciuilis.*
ſcientia magna ex parte cōtinetur, atque
ex illa fere ortum habuit. Iam vero circa
intellectus operationes dirigendas Diale *Dialect.*
ctica verſatur, quæ eſt recte videlicet, itel *ars memorādi.*
ligendi ſcientia. Circa memoriæ actiones,
ars recte memorandi verſatur, qualem tra
dit Cicero, & alij Rhetores, ꝑ loca, & ima-
gines, & alia huiuſmodi præcepta.

Operationes verò aliæ ſūt externæ, vo *Operationes externæ.*
cis ſcilicet, vel operis, quæ in eo, qui agit
non manent, ſed in rem tranſeunt exter-

nam,

Digitized by Google

uam,ſiue poſt illas opus aliquod effectum permaneat, vt poſt ædificationẽ domus, ſiue nõ maneat,ſed ſolum ipſæ actiones,trãſeant: vt vox,cãtus,ſaltatio,&c.huiuſmodi.Igitur circa vocis quidẽ actiones,ad cõgruè loquendum Grãmatica verſatur: ad ornatè loquendum Rhetorica. cui annecti merito poterit, ad carmina & poemata cõponenda,Poetica:& ad hiſtorias,ſcribẽdas Hiſtoria.In externis autem operib. efficiẽdis,ceteræ artes Mechãicæ cernuntur:quę pro diuerſitate rerum,& operũ, in quibus verſantur,quæque in ipſis efficiunt, diſtinguũtur:vt Agricultura Paſtoria, Militaris Nautica,Lanifica,Fabrilis, cum alijs. Quæ operoſũ nimis hic eſſet ſigillatim referre.

Gram. *Rhetor.* *Poetic.* *Hiſto.* *Artes mech.*

At ſcientiarum quidem artium diuiſio, ſic ſe habet, & quem inter has locum Dialectica teneat,ex dictis conſtat. Aduertendum eſt autem, etiã operum eſſe poſſe ſpeculationẽ,ſi in ſe,& per ſe cõſideretur, & non ad opus agẽdũ referatur,(ſunt enĩ res quædam,vt cæteræ aliç, quas ſpeculamur)eſſe autẽ practicã cognitionẽ, cũ ad opus refertur. Ex iſtis aũt aduertendũ eſt ſeptẽ liberales artes ab antiquis cõnumerari ſolere,ſic dictas,vel ꝙ liberum hominem faciant,vel quod liberum deceant hominem,vel quod magis ratione vtantur,q̃ cęteræ artes mechanicæ, & ſeruiles,quæ i corporis potius exercitatione conſiſtunt. Sunt autẽ hę liberales reales quidem quatuor,quod i rebus verſentur,ſcilicet Geometria, Arithmetica, Aſtrologia, Muſica, Sermocinales, ſeu rationales tres: quia in ſermone,ſeu ratione cõſiſtunt,licet diuerſo modo,vt poſtea oſtẽdemus.Dialectica, Rhetorica, & Grammatica. Sed de his hactenus.Nunc de Dialectica nobis iã agẽdũ.

Operum põt eſſe ſpeculatio. *Artes liberales.* *Artiũ liberaliũ diuiſio.*

De quibus, & quo ordine agendum.

Igitur antequã ad Ariſtotelis interpretationẽ accedamus, quædam in vniuerſũ ad totam Dialecticam ſpectantia explicãda erunt. Hæc nempe ſex. Primo, an Dialectica ſit ad alias ſcientias addiſcendas neceſſaria? Secundo, an ſit propriè ſcientia? Tertio, an ſit vna ſcientia. Quarto, an ſit ſcientia practica, an ſpeculatiua? Quinto, de Dialecticæ ſubiecto, ſeu obiecto circa quod verſatur.Sexto, de ipſius Dialecticæ diuiſione,& partibus.

QVÆSTIO I.

Vtrum dialectica ſit neceſſaria ad omnes alias ſcientias.

INTER alia, quæ in principio cuiuslibet artis,& ſciẽtiæ quæri ſolent,illud primum eſt,an ea ars,aut ſciẽtia ſit neceſſaria,vel vtilis,vt eius neceſſitate & vtilitate perfecta, facilimè ad eam capeſcendam accendamur.Cũ autẽ cõſtet de eius vtilitate,nec in ea re vlla ſit cõtrouerſia,de eius neceſſitate nũc quæramus.Erit igitur prima quęſtio.Vtrum dialectica ſit neceſſaria. In qua quæſtione tria agemus. Primo titulũ quæſtionis explicabimus, non enim parum lucis quæſtioni definiendę,& ſolutioni comprehendendę affert,vt quod in dubiũ vertitur,ſemel intelligatur.Secũdo, quid alij ſenſerint,cum eorum rationibus proponemus non admodum ſoliciti omnium ſententias referre,ſed eas duntaxat,quæ,prępterquam quod probatorum virorum ſunt, aliquod emolumentum auditoribus afferre poſſe videantur.Tertio,quid certius tenendũ ſit, oſtendemus, ac oppoſitas rationes ſoluemus:noſtram ſic ſententiam vndique corroborando, eademque diſputandi Methodo,in alijs omnibus,diuina ope freti,vtemur.

In titu. ergo quæſtionis, duæ voces explicandæ ſunt,ex quarum cognitione eius intellectus pendet. Altera vox eſt Dialectica,altera,neceſſarium. Dialectica idem eſt ꝙ ratio diſſerẽdi,ideſt ars, qua verum a falſo diſcernere docemur, à multis pars Logicæ cõſtituitur,eſt enim Logica,vt tradit Boet. in Topic.ratio diſſerendi, cuius duæ ſunt partes,vna Topica,i. ars inueniẽdi,& hanc Philoſophus Dialecticam vocat,alia Analytica.i.ars. iudicandi.Et quamuis Ariſtoteles aliquando partem Topicam Dialecticam vocare viſus ſit:hic tamen de Dialectica nos loquimur,vt vtrãq; cõplectitur partem,& a Logica,quæ in vniuerſum rationalis dicitur,non differt. Altera uox eſt, neceſſarium. Dupliciter autem aliquid ne-

Tit. quæſtionis expoſitio. *Dialect.* *Logicæ artes duæ.*

ceſſarium dicit̃, vt docet Ariſt.li.5.Metaph.cap.5. vno modo abſolute, altero modo ex ſuppoſitione. Neceſſarium abſolute illud eſt, ꝙ ex natura ſua, nullo ordine ad aliud habito, nõ poteſt aliter ſe habere, vt Deus eſt neceſſaria res. Et neceſſarium eſt, hominem eſſe animal, duo, & tria eſſe quinque. Aliud eſt neceſſarium, quod ex ſe aliter ſe poteſt habere; tamen alio extrinſeco poſito, non poteſt aliter ſe habere, ſicut eſſe calorẽ, non eſt ut neceſſariũ: tamen poſito igne, neceſſe eſt ſie calor. Reſpirare nõ eſt ſecundum ſe neceſſarium, tamen ſi animal debet cõſiſtere, reſpiratio eſt neceſſaria. Sagittam non eſt neceſſarium furſum tendere: ſi tamen proiiciatur, id efficietur neceſſarium, & hoc neceſſarium dicitur ex cauſa, ſiue cauſa ſit efficiens, vt in exemplis propoſitis, ſiue finalis, vt cibus dicit̃ neceſſarius homini propter vitam, ſiue ſit quęcumque alia cauſa. Hoc autem neceſſarium, quod a fine dicitur, duplex eſt, alterũ, id ſine quo talis finis obtineri nequit, quod nceceſſariũ ſimpliciter dicitur, vt cibus homini ſimpliciter neceſſariꝰ eſt ad uitam: alterum, id ſine quo finis commode nõ poteſt haberi, quamuis ſimpliciter poſſit, quo pacto homini neceſſarius eſt equꝰ ad iter peragẽdum: & hoc dicitur neceſſarium ad bene eſſe, vel vtile. In præſenti loquimur de neceſſario ad finem, & quærimus, an iſta ars diſſerẽdi, quæ Logica dicitur, ſit neceſſaria ſimpliciter ad ſcientias naturales acquirendas, an ſolum ſit utilis, ita vt ſine Dialectica poſſit quis ſcientias omnes alias adipiſci. Et hæc de titulo.

Circa ſecundam partem. prima opinio eſt Ioannis Iandu 2.Metaph. quæſt.12. qui aſſerit, vnam ſcientiam eſſe priorem alia ordine doctrinæ dupliciter, vno modo ſecũdum neceſſitatẽ abſolutam, & ſimpliciter, altero modo ſecundum neceſſitatem ſecũdum quid, ideſt ad bene eſſe, docet autem Logicam non eſſe neceſſariã ſimpliciter, ſed ſolũ ad bene eſſe, & vtilẽ. Pro hac opinione ſunt aliquot argumenta, primo, illud eſt neceſſarium ſimpliciter propter finem, ſine quo finis haberi non poteſt, ſed ſcientiæ poſſunt acquiri ſine logica, ergo nõ eſt logica ſimpliciter neceſſaria. Maior eſt certa. Minor probatur. Conſtat enim experientia multos diſcere Mathematicas abſque Logica; referunt etiam Hippocratem caruiſſe arte Logicæ, qui tamen recte obtinuit Medicinam, & ius ciuile, ac pontificium ſine Dialectica acquiritur, & quidem perfectè, vt videtur. Secundo, ſi Logica eſſet neceſſaria propter alias ſcientias, eſſet, quia docet definire, diuidere, & argumentari, hæc enim ſunt inſtrumenta, per quæ acquiritur cognitio rei; ſed quælibet ſcientia habet ſuas definitiones, & diuiſiones, & argumenta, ſecundum diuerſitatem rerum, quas conſiderat, ergo logica eſt ſuperflua. Pręterea, tertio, ſi Logica eſſet neceſſaria ad acquirẽdas alias ſcientias, eſſet primo loco addiſcenda, ſed hoc fieri non poteſt, ergo non eſt neceſſaria. Minor probatur. Dialectica tractat de his, quæ nõ cognoſcuntur, niſi rebus alijs cognitis, vt de argumentatione, ſyllogiſmo, propoſitione, hæc autem non cognoſcuntur, niſi cognitis rebus, ex quibus fiunt, propter quã cauſam Auerr.4.Metaph.com.2. Logicam aſſerit tractare de ſecũdis intelligibilibus, & Auic.1. Metaph. eſſe de ſecundis intentionibus. At aliæ ſcientiæ conſiderant res ipſas. ergo potius aliæ ſcientiæ ſunt prius addiſcendæ, & ita Logica non erit neceſſaria. Præterea quædam pars logicæ videtur mala, & reijcienda, ſcilicet illa, quæ docet ſophiſmata, & fallacias, qui enim ſophiſtice loquitur, odibilis eſt, Eccleſiaſt.37. ergo abſolute Logica non eſt, neceſſaria. Quinto, præterea, ſi Dialectica eſſet neceſſaria ad quamuis ſcientiam comparãdam, cum ipſa Dialectica ſit ſcientia quædam, erit etiam neceſſaria ad ſuimet acquiſitionem. Quare antequam Dialectica eſſet comparata, erit iam acquiſita, quod implicat.

Opi. 1. Idem et docet. 1 Metaph. q. 1.

Pro horum determinatione, ſit primum fundamentum, Homo qua parte intellectu præditus eſt, omniũ naturas cognoſcere, & earum cauſas ſpeculari conatur, nulla tamen ei a natura cognitio inſita eſt, ſed ſolum principium a natura habet, quo omnia compræhendere poſſit, quod intellectus dicitur: ſicut natura nullam animali viſionem tribuit, ſed potentiam viſiuam. qua obiecta per ſe videre poſſet, vnde Ariſtot.1.Eth.c.6. Sicut pupillæ, inquit, ineſt viſus, ita animæ intellectus, & vtrumque à natura datum eſſe abſque ullo opere

Primũ fund.

noſtro,

ſtro, docuit ſecundo de Anima, c. 5. Quemadmodum autem animal ipſum per viſum a natura receptū poſtea per ſe res obiectas videt: ita, & anima per intellectū a natura cōceſſum, res poſtea intelligit, & contēplatur, propterea 6. Ethic. c. 11. aſſerebat neminē eſſe a natura ſapientem: hoc tamē inter alia, inter ſenſum, & intellectum intereſt: quod ſenſus facile in ſuorum cognitionē ꝑuenit, quia eius cognoſcēdi modus vnus, & facilis, ac certus eſt, ſ. ab ipſo obiecto ꝑſente moueri: at ītellectus magna difficultate rei ſpeculationem conſequitur, cum res in communi intelligat, & modo difficili procedat, ſ. ex notis, & quæ ignota ſunt indagādo, quē diſcurſum vocamus: hic autē modus multis eſt expoſitus erroribus, cū quid, ex quo, & qualiter ſequat̄, ſit obſcurum, nec intellectui, ſecundum ſe, preuium. Vnde Ariſ 3. de Anim. c. 3. maximam vitæ partē ſub errore homines ducere arbitratur. Hinc. n. intellectus in multiplices incidit deceptiones.

2. Fund. Sit ſecundum fundamentum. Quamuis modus procedendi in rerū cognitione, nō ſit nobis ſtatim notus, aliqua tamē ex parte notus eſt, cū ſolo lumine naturali ītellectus, aliquos diſcurſus, & ratiocinationes cognoſcamus: hoc tamē nō ſufficit, vt abſolute rē omnē ſpeculemur, vt optime docet Auicen. in ſua logica cap. 2. Natura, inquit, & prima inchoatio hominis non fuit ſufficiens ad verum cognoſcendum: fuit ergo opus aliqua arte, per quam modū procedēdi in cognitione hēremus; vt tali modo ꝑſpecto, poſtea ad rerum ſpeculationē accederemus. Hęc autē ars fuit logica, ſeu dialectica, quæ modū vniuerſalem tradit rem quamlibet ſpeculādi: propter quod a Boetio dicitur Dialectica, ſciētia diſcernēs verum a falſo: a S. Thoma vero ſcientia rationalis, actuū rationis directiua. Ab Auguſtino, logica eſt ars artiū, ſcientia ſcientiarū, qua aperta, omnes aliæ aperiuntur, & qua clauſa omnes aliæ claudūtur: eſt enim, quę oſtendit viam cognoſcendi Et ab Alberto Magno lib. Prædicab. ca. 3. logica eſt quæ a phantaſiis quæ videntur, & non ſunt, liberat; errores damnat, falſitatem oſtendit, & lumen rectum in omni opere contēplationis prębet. Hæc autē logica acquiritur: nō cum a natura eſt, quamuis initiū aliquod lumine naturali habeatur: quam aliqui logicam naturalem vocant. Et Ariſtotel. 1. Rhetor. ad Theodect. c. 1. dicit, homines a natura Dialecticos, & Rhetoricos eſſe, tamen cōſummatio, & perfectio a magiſtris modo habetur, vel lōga obſeruatione, ſicut alii habitus ex aſſidua operatione in nobis fiunt. 3. Fund.

Sit tertium fundamentum, quo Dialecticæ inuētio explicatur. Sæpe homines multa operantur nō cognoſcentes modū, quo operentur, ſed modum tantum naturaliter tenent; & īde multa a caſu dicūtur facere: ita fit in intelligendo; homo enim naturaliter modū intelligendi habet, cum homo abſque vllo magiſtro in multis diſcurrat, & ratiocinetur, vt dicit Ariſt. 1. Elench. c. 11. non tamen modum hunc ſemper intelligit, & aduertit, ac propterea neſcit talem modū applicare omnib. rebus quib applicari poteſt. Et ideo nō ſemper in multis ratiocinatur. Præterea cū modū cognoſcendi nō intelligat, neſcit bonū a malo diſtinguere; & ob hoc frequenter decipitur: immo nec certā cōſequitur cognitionem, modo ignorato: cū cognitio certitudinis modi, nō exiguam rei cognitæ certitudinem afferat. Fuit igitur inuēta Dialectica ex obſeruatione cauta, & diligenti huius modi, quē homines naturaliter ītelligēdo obſeruant; qua obſeruatione reb. cognitis homines ſupra ipſum modum ſe reflectebāt ipſius naturam cōſiderātes, & paulatim pluriū ſucceſſione, id quod homo naturaliter & caſu præſtabat, ad artem redactū eſt, & hæc eſt logica; quod eleganter Ariſtot. docet 1. Rhet. ad Theo. c. 1. probans Dialecticam, & Rhetoricam poſſe eſſe artes, ex eo, quia id quod temere, & naturæ ductu fit, ad rationem rectam redactum, fit ars, vt fit in ipſis artibus.

His igitur ſuppoſitis fundamētis, ſit prima cōcluſio. Modus intelligēdi per diſcurſū, qui vſus logicæ dici poteſt, eſt homini naturalis, nec ſine illo ſcientiā aliquā pōt conſequi. Hæc manifeſta eſt, cum naturaliter homo ſit diſcurſiuus, ſicut riſibilis, aut diſciplinabilis; nec ī hoc pōt, nec debet dubium cadere. Vt probaui etiam ex Ariſt. 1. Rhet. & 1. Elench. in tertio fundamento. Prima Concl.

Secunda concluſio. Aliqua cognitio modi eſt homini naturalis, id eſt ſine aliquo 2. Concl.

Digitized by Google

magiſtro, ſed per ſe ipſum abſque vllo labore percepta ex experientia, cum lumen naturale rationis aliquas conſequutiones manifeſtet, qualis eſt illa, quæ in modo perfecto primæ figuræ fit.

Cõclu.3. Tertia cõcluſio. Conſummata cognitio modi intelligendi, quæ Logica dicitur, nõ habetur niſi per doctrinam a magiſtris vel propria inuentione, quæ magno errandi periculo, & longo labore fit, atque in his non eſt controuerſia aliqua.

Cõclu.4. Quarta concluſio. Cognitio modi intelligendi ſiue naturaliter ſit nota, ſiue per inuentionem acquiſita; ſiue per doctrinam accepta eſt neceſſaria ſimpliciter ad alias ſcientias perfecte acquirendas; & illis eſt prius adipiſcenda.

Ariſt.1. Rhetor. ad The. c.1. tunc vehemẽter credimus cũ demonſtratum eſſe putauerimus. Probatur primo. Res non ſcitur, niſi cognoſcatur, quia aliter ſe habere nõ poteſt, ſed hoc fieri nõ poteſt, niſi cognoſcat ſyllogiſmi illatio certiſſima, ergo Logica, cuius eſt ſyllogiſmos cognoſcere, eſt ad ſciẽtiã neceſſaria. Antecedẽs eſt Ariſt.1.Poſte. c.2. ſcire, inquit, arbitramur cum cognoſcimus rẽ ex ſua cauſa, & ꝙ aliter ſe hẽre nõ poteſt, quod fit, quando neceſſitatem ſyllogiſmi cognoſcimus, vt explicat Albertus magnus.1 Poſt.trac.2.c.1. ſecũdo cognoſcere nõ poſſumus, niſi iueniẽdo, & iudicãdo, ſed nõ poteſt cognoſci, an aliquid ſit inuẽtum, vel non inuẽtum, nec ſimiliter, an res proceſſerit ex principijs, vel nõ ꝓceſſerit niſi per Logicã, ergo eſt neceſſaria ſimpliciter. Hæc eſt ſentẽtia ipſius Ariſtotelis 2. Metaph.c.3. vbi impedimentum unũ ſcientias capeſſẽtes docet, nõ prius tenere modum ſciendi, quem Auerroes, & alij vocãt. Dialecticam etiam ex logicæ ignorãtia, ſæpiſſime i errores ſciẽtiarũ antiquos lapſos fuiſſe tradit.1. de Partibus animalium.cap. 1. Præterea Auic. in ſua Logica, cap.2. inquit, eſſe neceſſariam, & Alb. Magn. Prædicab.c.3. inquit neſciens Logicam, etſi ſcire aliquid videatur, neſcit tamen, cũ rationẽ ſui ſciti neſciat, & ſe habet ad ſcitum, & actum ſciendi, ſicut ignis ad comburendũ lignũ, ac propterea dicebat Auguſtinus, clauſa Dialectica, omnes clauduntur ſciẽtiæ, ni mirũ, quia ignorato modo ſciendi, ignorantur res. Quod idem manifeſtat Ariſt.1.Met. ſignum ſcientis eſt poſſe docere, docere vero non poteſt, qui rationem ſciti ignorat.

Hæc tandem concluſio eſt Algaze. ſua logica cap. 2.

Ad primum ergo argumentum. Reſpondeo, negando minorem, nullus n. ſciẽtiam cõſequitur abſque aliqua logicæ cognitione, uel lumine naturali habita, qualis ẽ cognitio aliquarum rationum Mathematicarũ, vel propria obſeruatione, & diligentia acquſita qualis forsã fuit Hippocratis, vel a magiſtris accepta, cum tamẽ illa, quæ naturaliter habetur, nõ ſit ſufficiẽs ad ſciẽtiã totam, ſed quæ vel eſt multo tempore iuẽta, vel accepta ab alio. Ideo dicitur logicã eſſe neceſſariã ſimpliciter ad ſcientias, ſiue inuentã, ſiue acquiſitam. Ius vero ciuile, & pontificium demonſtrandi, ſeu ſciendi Methodo non traditur: non. n. res per cauſas, & principia cõprobãtur, ſed ſola authoritate credũtur, at plurimum etiam ad perfectam eius cognitionẽ Dialectica cõducit. *Ad 1.*

Ad ſecundum circa minorem eſt cõſiderandum, quod in ſyllogiſmo, argumẽtatione, & reliquis inſtrumentis, poſſumus duo cõſiderare, vnum eſt forma, alterum materia, ex qua fiunt. Quælibet ergo ſciẽtia dat materiã arguendi, ſed logicus formam. Itaque ſi formam conſideres, vna poteſt eſſe in plurib materijs, ſicut vna forma, & figura regis põt iprimi auro, argẽto, & ferro, ita vna argumẽtationis forma varijs põt rebus aptari: mõ, cõſideratio formæ eſt cõmunis: & ad logicũ pertinet, conſideratio materiæ ad particulares ſciẽtias pertinet, quæ tales res conſiderat. Vnde Ariſ.1.Rhe. ad Theod.c.1 inquit; Dialectica eſt totum, quæ omnium quodammodo, & nullius determinatæ ſcientiæ ſunt Et 1. Elẽcho.c.8. dicit duplicem eſſe redargutionem, quædam eſt particularis, quæ in ſcientia particulari fit, nimirum circa materiam, quædam cõmunis, & generalis, & hæc eſt Dialectica. Vnde Auuer. diſtinguebat duplicẽ modum ſciendi, vniuerſalem, & particularem, qui in qualibet ſcientia per ſe fit, ex alijs enim principijs conſtat ſyllogiſmus Mathematicus, & Phyſicus, ſed eadem eſt forma. Vide Auuerroem de hoc 2.Metaph. com.15.3.Ethic.comm.3. & Paraphr.1.de partibus animalium, & Proœmio 12.Met. idem etiam Albertus in principio ſuæ Logicæ. Conſtat autem, quod non poſſet in vlla ſcientia definitio, diuiſio, argumentatio *Ad 2.*

tio

Digitized by Google

tio i particulari fieri niſi præcognoſceretur in vniuerſali, quod fit in Logica. Duplex itaque eſt modus cognoſcēdi: vniuerſalis, omnibus ſcientijs cōmunis, qui diuiſione, definitione, argumētatione fit: alter particularis, ſecundum quem, in qualibet ſcientia diuerſimode proceditur, ac varia eſt methodus. Vnde duplex Logica, vniuerſalis cognitio prioris modi, particularis cognitio poſterioris. De particulari loquitur Ariſtot. 1. parti. c. 1. in principio & vocat peritiam. Hæc diſtinctio eſt ex locis illis Auerrois. Et 7. Met. com. 2. Et primo Phyſ. com. 8. 35 & 8. com. 70.

Ad 3. Ad tertium reſpondeo, cōcedēdo dicta Auerrois, & Auicennæ. Dicimus tamen tria. Primū quod ſimul Cognoſcimus rē, & utimur modo cognoſcendi, cū diſcurrētes cognoſcamus per intellectum. Secūdo res poſſumus intelligere, non cognitio modo intelligendi: nō tamen illa cognitio dicetur ſcientia, vt oſtenſum eſt in cōcluſione quarta. Vnde fit, vt quamuis in inuentione Dialecticę præceſſerit rerum cognitio cognitionem modi, nūquā tamen illa fuit ſcientia, quouſq; iſta aduenit, & ſic natura prior fuit qualibet alia ſcientia, potius ergo rei cognitio anteceſſit Logicam, quā ſcientia rei: cognitio enim rei, ſine cognitione rationis, quæ Logica eſt, non eſt ſciētia. Tertio poſt inuentionem autem, eius cognitio antecedit via doctrinæ omnes alias ſcientias.

Ad 4. Ad quartum facilis eſt ſolutio, nō enim traduntur fallaciæ ſyllogiſmorum in Dialectica, vt eis vtamur, ſed vt eas cognoſcētes magnis rectum ſyllogiſmum intelligamus vt intellectum noſtrum ab erroribus qui ex ingorantia earum accidere poterant, liberemus.

Ad 5. Ad quintum reſpondeo, ad eas tantum ſcientias Dialecticam neceſſariā eſſe, quas antecedere poteſt. Quo fit vt cum ante ſe ipſam eſſe non poſſit, non dicatur ad ſe ipſam neceſſaria, ſed ad alias omnes ſciētias quamuis, & in ipſa quoq; Dialectica, pars vna cognita alteri proſit ad partem alterā melius cognoſcendā. Immo verò id quod eſt naturę, iuuat ad rudem quandam, & imperfectam primā Dialecticę cognitionem, & hæc imperfecta rurſus facultatē præbet ad perfectionem, & ita gradu quodam ipſa ſeipſam perficit, vſque ad ſuimet vltimam perfectionem. Quam ob rem etiam ad ſeipſam licet diuerſis gradibus eſt neceſſaria. Hæc de prima quæſtione.

QVAESTIO II.

Vtrum Logica ſit ſcientia.

Circa tituli declarationem oportet ad uertere ſciētiam dupliciter ſumi, uno modo pro ipſo actu, ſcilicet cognitione, qua cognoſcimus, q̄ ſcientia actualis dicitur; altero modo, pro habitu, & prōptitudine, q̄ ex frequenti alicuius cognitione in potētia cognoſcente remanet. Vt .n. ex aſſidua circa aliquid operatione, quædam in nobis gignitur facilitas ad operādum poſtea, quæ dicitur habitus; ita ex frequenti intellectione alicuius, in ītellectu ſupereſt prōptitudo ad cognoſcēdū, quæ dicit̄ habitus cognoſcitiuus, & ſcientia habitualis. Eſt aūt diſcrimē inter vtramque. Actualis non eſt, niſi illo tempore quo contemplamur. Habitualis verò etiam nobis non cognoſcētib adeſt, & per eam ad cognoſcendum actualiter ſumus prompti, & certi. *Prima diuiſ. ſcientiæ.*

Oportet prętetea aduertere, ſcientiā tā actualem, quā habitualem dupliciter vſurpari. Vno modo cōmuniter quo quacunq; cognitione, præſertim intellectus, ſiue ſit rei cōtingentis, ſiue rei neceſſarię, idque ſiue certa, ſiue incerta ratione ſciamus: quo pacto omnes artes et Mechanicas ſciētias vocamus, & ſecundum quam ſcientiā dicimur et ſcire quęcūque cognoſcimus; Altero modo propriè pro cognitione rei tātū neceſſariæ, & per ſuā cauſam ad demōſtrationem, vt dicemus, quo pacto Ariſto. conſiderat. 1. Poſter. cap. 2. Inter hāc autē ſciētiam actualē propriè dictā, & habitualē, eſt diſcrimē. Actualis enim multiplicatur ſecūdum numerum propoſitionum cognitarū; alia enim cognitione actuali cognoſcitur, homo eſt riſibilis; alia homo eſt diſciplinæ capax, alia ſingulæ propoſitiones quæ diuerſis demonſtrationib. demōſtrantur Et hoc docet Ariſt. 1. Elench. c. 8. Infinitæ inquit, ſunt ſcientiæ, quia & demōſtrationes ſunt infinitæ. At ſcientia habitualis nō multiplicatur ſecūdum numerū cōcluſionum: immo ſub vna ſcientia habituali *2. diuiſ. ſcienti.*

continentur multæ demõſtrationes, vt ſub vna Geometria, ſub vna Arithmetica, plures concluſiones ſciuntur. Quo aũt modo ſcientiæ habituales multiplicentur, inferius docebitur. Quæſtio igitur eſt de habituali ſcientia tam communiter accepta, q̃ propriè. Eſt enim ſenſus quæſtionis, An logica ſit ſciẽtia ꝓpriè dicta, an cõmuniter dicta: quãuis cõmuniter dicta abſolutè nõ eſt dicenda ſcientia. Quod autem dicitur de habituali, dici poteſt etiam de actuali, cum ab habituali procedat actualis.

Ti. quæ nis ſenſus.

Prima opin.

Circa ſecundum fuit quorundam antiquorum opinio, vt Themiſti. 1. Poſte. c. 24. quã ſequitur Aegidius Romanus 1. Elencho. in pincipio Et poſt hos aliqui Neoterici, logicam non eſſe ſciẽtiam propriè dictam, ſed organum & inſtrumentum, quo ſcientiæ acquiruntur. pro hac autẽ opinione poteſt multipliciter duci argumẽtum: primo, modus ſciendi nõ eſt ſcientia, logica eſt modus ſciendi, ergo nõ eſt ſcientia. Maior eſt nota, modus enim operandi nõ eſt ipſa operatio. Minor verò eſt ipſius Ariſtot. 2. Metaph. ca. 5. vbi ait, abſurdum eſſe quærere ſcientiam ſimul & modum ſciendi, vbi per modum ſciendi, Dialecticam intelligit, vt D. Tho. & alij exponunt. Et idẽ ait 2. Metaph cap. 3. & Auerr. eodem 2. cõ. c. 5 Præterea ſecũdo. Scientia verſatur circa aliquod obiectum, id eſt tractat de aliqua certa re: at logica nõ tractat quicquã determinatũ, ergo non eſt ſcientia. Maior eſt Ariſtot. multis in locis, preſertim quarto Metaph. c. primo & lib 11. Metaph. cap. 6. & primo poſterior. c. 23. Minor eſt ipſius Ariſtot. expreſſa. prim. Elen. capit. 11. in princip. Et primo poſter. in ca. 8. in fine. 1. Rhetor. ad Theod. cap. 1. in fine, & 4. Metaph. tex. 5. Tertio argumẽtor. Scientia eſt de rebus neceſſarijs, at logica eſt de ſyllogiſmis, & argumentationibus, quæ nõ ſunt res neceſſariæ, imò aliquando sũt, quando diſputatio fit: ceſsãte autem diſputationes non ſunt: ergo non eſt ſcientia. Maior eſt Ariſt. 1. poſter. c. 7. Vltimo. Vna pars logicæ eſt deceptoria, & potius eſt ad errores, quam ad ſcientias capeſcendas, ergo logica non eſt, ſaltem ſecundum eam partem, ſcientia.

2. Opi.

At oppoſita ſententia eſt cõmunis, nempe logicam eſſe propriè ſciẽtiam, quam ſequitur S. Tho. 4. Metap. lect. 4. & Sco. q. 1. ſuper prædicab. & Albertus Mag. ſuæ Logicæ ca. 1. & Auicen. c. 1. ſuæ Logicæ. Solet autem iſta quæſtio ab antiquis ſub iſta forma exprimi. Vtrum logica ſit pars philoſophiæ? vt videre eſt apud Boe. in prologo ſuper porphyr. & Alber. cap. ſecundo Logicæ, & Auicẽ. & Alpharab. in principio ſuæ Logicæ.

Vide de hac re, quæ Al. 1. Prio. in prol. ibi. Ph. & Alp. & Nyphus, q. late id diſputãs The. 1. Poſ. ca. 14. iam negat eſſe ſcientiam.

Primum fund.

Pro huius q̃ſtionis determinatione ſit primum fundamentum. Scientia propriè dicta eſt habitus certus, & euidens, rei neceſſariæ per ſuã propriam cauſam, in qua definitione tres ſcientiæ continentur conditiones. prima, quod ſit de re neceſſaria, id eſt quæ aliter ſe habere nõ poteſt; rerũ enim mutabilium & variabilium, quæ modo ſunt, & poſtea mutantur, non eſt ſcientia. 1. poſter. cap. 24. ob quam rationem ſingularia & entia per accidens ad ſciẽtiam non ſpectant, vt docet Ariſt. 7. Met. ca. 15. Secunda quod ſit cognitio rei per cauſam: cũ enim res etiam neceſſarias abſque cauſa cognoſcimus, ſcientia non eſt, cum ſcire, rem ſit per cauſam cognoſcere. 2 ca. 1. 1. Poſter. & 1. Phyſic. tex. 1. & 1. Met. c. 3. Tertia conditio eſt, quòd iſta cognitio ſit certa, & euidẽs, certa ad excludendam opinionem, quæ non eſt certa, euidens ad excludendam fidem, quæ licet certa ſit, eſt tamen obſcura. Hæc autem fient, quomodo talis cognitio procedit per ſyllogiſmum bonum, & perfectum: ſyllogiſmus enim bonus rem neceſſariam probans per ſuam cauſam, qui demonſtratio dicitur, generat ſcientiam.

2. fund.

Sit ſecũdum fundamentum maximè animaduertendum, ex cuius incõſideratione non parua multis accidit deceptio. Aliud eſt modus operandi, aliud cognitio modi operãdi. Modus operãdi ſimul eſt cũ ipſa operatione. At cognitio modi operãdi eſt tantũ in potentia cognoſcente, verbi gratia eſt modus quidã operandi ignis, & hic eſt ſimul cum ipſa operatione, huiuſmodi cognitio eſt in homine cognoſcente. vnde poteſt eſſe lõge diuerſũ vnũ ab altero. Ita ſimiliter eſt modus ĩtelligẽdi res, & eſt cognitio modi. Hæc duo quãuis ĩ eadẽ potentia ſint, ſcilicet in Intellectu; vnũ tñ ab altero ſecernitur, modus enim cognoſcendi rem, eſt idẽ cũ cognitione rei. At cognitio ipſius

ipſius modi eſt alia cognitio per ſe diſtinćta. Modus igitur cognoſcendi non eſt Logica, ſicut res ſcita non eſt ſcientia: ſed cognitio, & contẽplatio ipſius modi eſt logica. At vero, quia ipſa cognitio modi, quæ logica eſt, eſt in eodẽ, & in eadẽ potẽtia, in qua eſt ipſe modus cognoſcẽdi, fit vt aliq. ea in re decepti fuerint, idẽ eſſe vtrumq; arbitrãtes. Fit rurſus, vt intellectus cognito ſuo modo cognoſcendi, iuuetur per talẽ cognitionem ad intelligẽdũ perfectius: quod non fit in igne, quia ipſe non cognoſcit ſuũ modũ operãdi. Propterea qui ſuũ modum cognoſcit, poteſt illum iuuare. Ex quo pceſſit illa antiqua diſtinctio logicę quam habet S. Tho. 4. Metaphyſ. lect. 4. & Scotus, & alij in docentem, & vtentẽ. Vocatur enim logica docens, quæ modum cognoſcendi cõtemplatur. Vocatur vtens ipſamet, quatenus cognita modũ intelligendi perficit, & per eã Logici certe, prõpte & in omnibus diſcurſus, & ſyllogiſmos cõponunt, & varijs rerum naturis applicant. Hoc obſeruandum eſt maxime.

Diſtinctio logica in docentẽ, & vtẽtem.

His ſuppoſitis ſit prima concluſio. Modus ſciendi, ſeu intelligendi non eſt ſcientia: nec ſimiliter logica, ſecũdũ quod ea vtimur, vt perfectiori modo cognoſcamus. Hæc cõcluſio eſt manifeſta. Modus. n. operandi, vt modus eſt, non eſt operatio, ſed qualitas operationis: & ſimiliter ille vſus logicæ non eſt ſciẽtia, ſicut vſus rei, vt vſus eſt, non eſt ipſa res. Quare nec vſus logicæ eſt logica abſolute, nec ſecundũ talẽ conſiderationem eſt ſcientia, ſed dicitur logica vtens, improprio forſan vocabulo, potius dicenda paſſiue, logica exercita.

Conc. 1.

Secunda concl. Logica docẽs, quæ ſ. tradit, & ſpeculatur ipſum ſciendi modũ, abſque dubio eſt proprie ſcientia. Et præter authoritates Doctorũ inductas, probatur rõne ſumpta ex definitione ipſius ſciẽtię, expreſſa in priori fũdamẽto; Logica eſt habitus certus, & euidẽs rei neceſſariæ p ſuã cauſam, et per demõſtrationẽ, ergo eſt ſciẽtia. Conſequentia eſt certa. Antecedẽs probatur. Cõcluſiones enim quę in dialectica traduntur, ſunt neceſſariæ, & demõſtratæ: ſicut illæ, quæ ſunt in Phyſica: ſicut. n. eſt illa neceſſaria, corpus naturale mouetur, ita demõſtratio generat ſciẽtiã. Syllogiſmus Topicus cõſtat ex probabilibus: & ſicut Pphyſicus demõſtrat illã concluſionẽ per ſuam cauſam, ſ. omne habẽs naturam mouetur, corpus naturale habet naturam, ergo mouetur: ita dialecticus ſeu logicus ſuas demõſtrat cõcluſio. Oĩs ſyllogiſmus procedẽs ex probabilib. generat opinionẽ. Topicus eſt huiuſmodi, ergo generat opinionem. Secũdo, præterea, illa eſt vere ſcientia, quæ habet propriũ ſubiectũ, circa quod verſatur, de quo proprias paſſiones cõſiderat, p propria principia demonſtrat: dialectica vero eſt huiuſmodi: nã ſiue ens rõis eius ſubiectũ aſſignet, vt poſtea dicemus, ſiue argumẽtatio, aut ſyllogiſmus, aut quoduis aliud, tñ illud ſpeculat, & eius propria principia, & partes, &c.

Conc. 2.

Item quãuis dialectica ſit vtilis ad omnes alias diſciplinas, & ſcientias addiſcendas, non ideo id amittit, quod habet in ſe, & per ſe, & ex ſe, etiam ſi non eſſet aliis vtilis, vel neceſſaria, ſicut, & aliæ ſcientiæ, quę aliis ſũt vtiles vel neceſſariæ, nõ ideo ſũt ſcientia. Declaratur ſimiliter, vt bonũ, aliud eſt honeſtum, aliud eſt vtile, ſed tamẽ in aliquo vtrumque ſimul coniungi contingit, vt & idem ſit honeſtũ, & vtile. Vt. v. g. fortiter in bello pugnare, ad ſui, & ſuorum defenſionem Nec vero, quia illud bonum ſit vtile, ideo amittit rationem honeſti, ſed in ſe, & per ſe eſt honeſtum: ita ſciẽtia vna, vt verbi gratia dialectica, quãuis ſit ad alias omnes vtilis, vel neceſſaria, nõ ideo rationem ſcientiæ amittit, quam habet ex ſe, & in ſe: quę quidem, etiam ſi nulli eſſet vtilis, etiam ſi ad nullam ſcientiã viam præſtaret, tamen per ſe haberet.

Ad primũ argumentum. Reſp. conceſſa maiori, negando minorẽ, ſi loquatur de Logica docente, illa. n. non eſt modus ſciẽdi, ſed ſpeculatur, & oſtendit modũ ſciendi, nec Ariſ. vel Auer. docet, modum ſciendi eſſe ipſam logicã, ſed dicit prius oportere cognoſcere modum ſciendi, quã alias ſcientias, non vero ſimul vtrumque quærere, Cognitio autẽ hæc modi logica eſt.

Ad primum.

Ad ſecundũ Reſpond. dupliciter poſſe logicam conſiderari, aut ſecundum ea inſtrumenta, & modum ſciendi de quo tractat, aũt ſecundum materiam, cui talis modus, & inſtrumenta applicantur. Si logica primo modo conſideretur, habet obiectũ determinatum de quo ſit, nempe ipſa inſtru-

Ad 2.

ſtrumēta & modum ſcienđi, & ſecundum hoc eſt, ſcientia determinata: at ſi cōſidere tur ſecundum materiam, cui applicantur eius inſtrumēta, eſt admodum vaſta, quia dat modum cognoſcendi quācumque rē. Hoc uolunt loca Ariſtot. non tamen id impedit, quo minus obiectum habeat determinatum, quod ſcientiā particularem poſſit conſtituere.

Ad 3. Ad tertium, reſpondeo, quamuis iſte ſyllogiſmus, uel ille nō ſit neceſſarius, & perpetuus, tamen iſtæ propoſitiones, ſyllogiſmus eſt compoſitus ex tribus terminis, argumentatio eſt conſequentia, & aliæ ſimiles, ita ſunt neceſſariæ, ſicut corpus naturale mouetur, ignis eſt calidus, de quibus eſt Phyſica. Et hoc ſolum eſt neceſſarium ad ſcientiam, per accidens eſt, quod nō ſit iſte, uel ille ſyllogiſmus, ſicut quod corrūpatur iſte uel ille ignis, iſtæ enim omnes propoſitiones ſunt de extremis naturaliter ſupponentibus.

Ad 4. Ad quartum eſt facilis reſpōſio, Logica enim, quæ docet illas fallacias, ita uera, & neceſſaria eſt, ſicut quæ docet alias partes & ſicut iſta eſt neceſſaria, demōſtratio generat ſcientiam, ita & Sophiſticus ſyllogiſmus generat errorem. Verum eſt, quod uſus Sophiſmatis facit errorem, ſed iſte, uſus non eſt Logica, nec propterea reiicienda eſt iſta pars, quaſi doceat malū, quia id docet, ut non erremus, abuſus eſt potius Logicę alios decipere. Hoc autē nihil refert, nam bono poſſumus abuti, nec propterea ſit malum.

QVAESTIO III.

Vtrum Logica ſit una ſcientia.

Quid ſit unum & vnitas. CIrca titulum huius quęſtionis, ut intelligamus q.d ſit una ſcientia. Primo aduertendum eſt, illud dici unū, quod duo habet. Primo, eſt indiuiduum eſſe in ſe. Secundo eſt, diuiſum eſſe a quolibet alio extra ſe, ut lignum unum dicitur, quod in ſe non eſt, in partes ſciſſum, ſed continuum, & tamen eſt diſtinctum & diuiſum ab aliis omnibus. Vnde unita ſecundum quam vnum eſt, eſt indiuiſio in ſe, diuiſio a quolibet alio.

Quotuplex vnitas. Hæc unitas triplex eſt, quędam numerica, quædam ſpecifica, quædam generica. Vnitas numerica eſt, ſecundum quam quęlibet res ſingularis eſt vna. Vnitas ſpecifica eſt, ſecūdum quā plura ſingularia habētia vnicam proximam definitionem, ſunt vnum, ut Petrus, Ioannes, & Martinus dicuntur vnius eſſe naturæ, quia vnicā participant definitionē, ſ. quod ſunt animal rationale, iſta tamē vnitas eſt ſpecifica, nā de vnitate numerica id dici nōn poteſt, cū alia ſit vnius, alia alterius. Vnitas generica eſt inter illa, quæ q̃uis diuerſas habeāt proximas definitiones, ac propterea ſpecie differre dicantur, tamen cōueniunt in vnica definitione ſuperiori, ut homo, & leo habent quidē diuerſas definitiones, tamen participāt definitionem animalis, ex æquo, & propterea ſont vnius naturæ genericæ. Per hæc patebit, quid ſit differre, numero, ſpecie, uel genere. Differunt .n. numero, quæ diuerſam ſortiuntur numericam vnitatem, vnam definitionem participantia. Specie uerò, quæ diſtinctas habent definitiones in vna tamen ſuperiori cōueniunt. Diſtincta genere, quę nulla definitione cōueniūt, vel habent diuerſas definitiones communes, vt animata, & inanimata genere differunt, quia ſub ſe varia comprehendunt genera.

Eſt ſecundo aduertendum, has vnitates, aliter in ſubſtantijs, aliter in ſciētiis, & habitib. ſumi. In ſubſtātijs enim accipiuntur ſecundum ſe, & ab eo, quod in eis eſt, ſcilicet a ſua natura, & definitione. Ac in ſcientiis nō ſic, ſed vnitas numerica ſumitur ab vnitate ſubiecti proximi, in quo eſt, ſicut reliqua accidētia, vnde illa eſt vna numero ſciētia, q̃ eſt in vnico intellectu, ſicut vna albedo, q̃ eſt ī unico ſubiecto, & ecōtrario ſcientiæ q̃ ſunt in diuerſis ſubiectis ſūt numero diſtinctę, vt alia eſt Dialectica tua, alia eſt mea, alia illius, ſicut alia albedo huius Cygni, alia illius: vnitas vero ſpecifica, ſeu generica, ab vnitate obiecti .i. rei, de qua tractat, & finis, ad quē ordinatur, vt illa dicatur vna ſciētia ſpecie, q̃ vnius obiecti ſpecifici, & finis eſt, illa vero vna genere, q̃ vnius rei genericę, & vnius finis communis eſt, & ecōtrario ſit diuerſitas ſpecifica, & generica. Hinc ſit, vt cum ſcientiæ, & habitus ab obiectis ſumant ſuam vnitatem & fines difiniantur aliquando per vnum, aliquando per alterum, aliquando *Quæ ſit ſcientia vnitas & quotuplex.*

per

per vtrumque, ut docet Ammonius in primo Prædicabiliũ poteris enim medicinam definire per obiectum ſolum, eſt ars, quæ circa humana corpora uerſatur: a fine, eſt ars ſanitatis effectiua: ab vtroque verò, eſt ars quæ circa humana corpora verſatur, eorum ſanitatis effectiua.

Titul. q. ſenſus. His ſuppoſitis, eſt ſenſus quæſtionis, nõ de vnitate numerica: clarum; eſt enim eſſe plures ſecundum pluralitatem ſubiectorum. Sed de ſpecifica, ſeu generica, an ſcilicet ſint plures Logicæ ſpecies, ſeu genera, quæ de diuerſis rebus tractent. Hæc de titulo quæſt.

1. opin. Circa ſecundam quæſtionis partẽ. Fuit opinio Nominalium, multas eſſe logicas, iuxta numerum eorum quæ tractantur. Vnde alius eſt habitus, & alia Logica, quæ docet definire: alia, quæ docet diuidere: alia, quæ docet ſyllogiſmos topicos: & alia, quæ docet demõſtratiuos. Immo ſecũdum numerum concluſionum, quæ in Dialectica ſunt, tot eſſe Logicas, & habitus. Hæc ſententia probatur: primò: habitus diſtinguũtur per obiecta, ſed in Logica ſunt plura obiecta ſpecie differentia: ergo non eſt vna Logica. Maior eſt certa. Minor patet: nam alia Logicæ pars eſt de ſyllogiſmo, alia de demonſtratione, alia de diuiſione. Præterea ſecundo, poteſt quis habere habitum, & eſſe promptus in definitionibus cognoſcendis, non autem in demonſtrationibus ſeu ſyllogiſmis: ergo alius eſt habitus pro illis, alius pro his. Atque adeo non eſt vna Logica.

2. opin. Alia fuit opinio Capreoli. Prolo. 1. Sẽt. q. 3. quem ſequũtur aliqui diſcipuli S. Thomæ: hi enim ſuſtinent, Logicam eſſe vnam ſpecie, & vnicũ habitum ſimplicẽ, vt in igne nõ ſũt multi calores, ſed vnicus, quo diuerſa calefacit: ita in intellectu eſt vnica ſimplex qualitas, & habitus, quo omnibus concluſionibus, quæ in Logica ſunt, aſſentimur. Illa ſententia probatur primo. Ita ſe habet habitus ad ſuum obiectum, ſicut potentia ad ſuum: ſed vnica eſt potentia ſimplex, qua multa percipimus obiecta, puta unicus viſus, quo multos colores videmus: ergo unicus, & ſimplex erit habitus quo multas concluſiones vnius rõnis cognoſcimus. Secundo præterea, Logica eſt vna ſcientia, ergo eſt vnus habitus, ergo eſt vna qualitas. Tenet illatio a ſpecie ad genus, ſicut eſt vnus homo, ergo vnum animal, ergo vnum corpus.

Pro deciſione huius q̃onis ſit primũ fundamentum. *1. fund.* Intellectus noſter habet duplices operationes. Prior operatio eſt qua res ipſas ſimplici, vel compoſita cognitione percipit, vt quando cogitat hominem, leonem, plantã, ſeu hominem eſſe animal, leonẽ non eſſe hominẽ, & talis operatio dicitur apprehenſio. Poſterior operatio eſt, aſſentire, & acquieſcere reb. cognitis & apprehenſis cognitione compoſita, quæ operatio dicitur iudiciũ, ſicut diſſẽſio, vt quãdo iudicat, ac aſsẽtitur huic, homo ẽ aïal, diſſentit verò huic, homo non eſt lapis, & ex hac operatione oritur veritas, vel falſitas: nõ. n. eſt deceptus intellectus in apprehenſione, quantũcunque apprehendat aliter quam ſe habet res: ſed quando aſſentitur apprehenſioni rei, nõ ſic ſe habentis. Verum autem eſt quando aſſentitur apprehenſioni rei ſic ſe habentis. Scientia ergo, quæ intellectum perficit ad verum, potius perficit actus iudicij intellectus, vt aſsẽtiatur, cui aſsẽtiri oportet, diſsẽtiat cui diſsẽtiendũ eſt. Propterea ſcientia dicitur habitus iudicatiuus. Præter hoc etiam perficit intellectus apprehenſionem, nam qui ſcit apprehenſiones, & compoſitiones rectas, per ſcientiã efficit, quibus aſſentitur.

Sit ſecundum fundamentũ. *2. fund.* Ad has duas operationes exercendas, duo concurrunt: ex parte rei, quæ intelligitur, vnũ, alterũ, ex parte intellectus. Ex parte rei cõcurrit ipſius ſimilitudo recepta in intellectu, vt .n. viſus ad videndum recipit in ſe quandã obiecti imaginem, ſeu ſimilitudinem, quæ dicitur ſpecies: ita intellectus ad intelligẽdũ. Alterum ex parte ipſius intellectus, ſ. promptitudo ad facilius, & certius iudicãdum, quæ dicitur habitus. Eſt tamen inter vtrumque diſcrimen: Species enim eſt neceſſaria ad cognitionẽ, ita, vt ſine ea cognitio eſſe nequeat: at habitus nõ eſt neceſſarius ſimpliciter ad iudicandum, cum ſolus intellectus iudicare poſſit, ſed ad perfectius iudicandum, & cognoſcẽdũ: habitus .n. perficit operationem potentiæ, vt docet Ariſt. 7. Phyſic. c. 3. Scientia igitur eſt ipſe habitus intellectus ipſum ad iudicandum de rebus apprehenſis perficiens.

Sit

Digitized by Google

Sit tertium fundamentum. Habitus & ſcientiæ, diſtinguuntur per diſtinctionem rerũ, de quibus tractant, & circa quas verſantur, non tamen quæcunque rerum diſtinctio diuerſas ſcientias facit, ſed diſtinctio obiecti formalis. In obiecto.n. & re qualibet, quę ſub ſcientia continetur, duo ſunt conſideranda, ſicut in obiecto potentiarum. Vnũ, id quod talis ſcientia cognoſcit, & circa ꝙ talis potentia operatur, vt albedo, quæ videtur ab oculo, planta, quæ conſideratur a Philoſ. Alterum, id ratione cuius illud prius ſub tali ſciẽtia cadit, ſeu a tali potẽtia percipitur, vt in viſu eſt color: albedo.n. videtur ab oculo, quia color & planta conſideratur a philoſopho, quia corpus naturale eſt, prius dicitur obiectum materiale, poſterius autem formale obiectum: Poteſtq; eſſe, vt multa obiecta materialia contineantur ſub vnico formali, vt albedo, nigredo, rubedo, ſub colore, cuius ratione a viſu percipiuntur. Diſtinctio igitur generica, ſeu ſpecifica ſcientiarum ab obiecti vnitate, vel diuerſitate formali ſumẽda eſt, vt.n. nõ ponitur diuerſus viſus ad albedinem percipiendam, & alius ad nigredinem: quia quãuis ſint duo obiecta, ſunt tamen materialia, & conueniunt in vnica ratione formali coloris. Ita in ſcientijs fit: licet.n. multa tractẽtur, tamẽ ſi ſub vnica formali ratione comprehendantur, erit vna ſciẽtia genere, vel ſpecie.

Concl. 1. His igitur ſuppoſitis, ſit prima cõcluſ. Logica abſolutè & ſimpliciter eſt dicẽda vna ſcientia. Hęc probatur. Vna ſciẽtia eſt quæ eſt vnius obiecti, ſed Logica vnicum habet obiectũ, ergo eſt vna ſciẽtia. Maior eſt Ariſt. 1. Poſte. c. 23. Minor eſt certa, & probabitur inferius, eſſe ens rationis Logicã, ſeu ſciendi modum, ꝙ idem eſt. Neq; argumentum Nominalium prius factum quicquam probat, quamuis.n. multæ ſint res quæ tractantur in Logica, tamen cõueniunt ſub vnica ratione formali obiecti, ſ. quę ad argumentationem ordinantur, ſicut in philoſophia, & quauis alia ſcientia.

Concl. 2. Secunda cõcluſio. Logica plures partes habet ſub ſe ſpecie differentes, quæ tamẽ ſub vnica ratione formali generica conueniunt, ac propterea vnius eſt generis Logica ipſa. Hæc concluſio patet, nam in libris De interpretatione, eſt aliud partiale obiectum: aliud in lib. prior, aliud in alijs: hæc tamẽ omnia ſub ratione modi ſciendi, ſeu argumentationis comprehenduntur, quã logicus primo conſiderat.

Tertia concluſio. In logica ſunt plures habitus partiales ſecundum diuerſas partes præcipuas ipſius logicæ, & hoc patet ſecundo argumento nominalium: non tamen propterea ſequitur eſſe plures logicas, ſeu plures partes logicæ. Logica.n. conſtat ex plurib. habitus partialibus vnã ſcientiam faciẽtibus: quia eorum obiecta ſub vnica ratione generica formali conueniunt. Nec eſt ſimile de potentia: nam potẽtia a natura eſt, habitus verò partim ab obiecto fit, partim a nobis. Ad aliud autem quo arguitur, eſt vna ſcientia, ergo vnus habitus, concedo conſequens in hoc ſenſu, quòd eſt vnus totalis, conflatus tamen ex multis partialibus. Nec eſt hoc præter doctrinam Ariſtotelis, qui 5. Met. c. 6. docet. quæ ſunt plura in vno genere, poſſũt eſſe vnum in altero, vt plures milites in ratione ſubſtantiæ ſunt vnus, in ratione quantitatis ſunt multi. Concl. 3.

Quarta concluſ. Probabilis eſt ſententia Capreoli, quod ſit vnus ſimplex habitus, vt probant argumẽta, & alia quæ poſſent adduci. Sed quia admodum Metaphyſica eſt, omittatur in proprium locum. Concl. 4.

QVÆSTIO IV.

Vtrum logica ſit ſcientia ſpeculatiua, an practica.

IN diſputatione præſenti primo nobis, quis ſenſus huius quæſtionis ſit, aperiẽdũ eſt. Practica ſcientia idem eſt, ꝙ operatiua. Speculatiua verò idem, ꝙ cognoſcitiua, ſeu contemplatiua. Dicitur aũt ſcientia practica, illa, cuius cognitio ordinatur ad opus, i. quando per eã cognoſcimus, vt operemur. Speculatiua verò, per quam ſolũ cognoſcimus, nec talis cognitio ad opus eſt aliquod ordinata: iuxta hoc quęrit de logica, an ſit practica, vel ſpeculatiua. *Quid ſcientia practica & ſpeculatiua.*

Fuit ſententia quorundam Neotericorum, logicam eſſe practicam. Huius opinionis eſt primum argumentum. Illa ſcientia eſt practica, cuius finis eſt operari, ſed finis logicæ eſt operari, ergo eſt practica. Ma- *Prima opinio.*

Maior eſt nota: Minor, probatur: quia finis
eius eſt ſyllogiſmos, & diſcurſus facere:
hoc autem eſt operari. Secũdo, ſciẽtia Pra
ctica eſt de obiecto operabili, & factibili a
nobis: at obiectum Dialecticæ, ſ. argumen
tatio, eſt a nobis factibilis: ergo eſt practi
ca. Tertio, ſcientia Practica verſatur in di
rigendis, & ordinãdis aliquibus operatio
nibus noſtris, vt ars pingẽdi ordinat tales
operationes, quib. pingimus, ſimiliter re
liquæ artes; ſed logica verſatur in dirigẽ
dis intellectus operationibus, vt ait Sãct.
Thom. primo Periher. & 1. Poſt. ergo eſt
practica.

Pro huius quæſtionis determinatione,
Primũ fund. ſit primũ fundametum. Scientia Practica,
& Speculatiua in vno conueniunt, in alijs
differunt, conueniunt enim, quia ſicut per
ſciẽtiam ſpeculatiuam res cognoſcimus,
& de ipſis iudicamus; ita ſimiliter per pra
cticam, vt enim Phyſicus per Phyſicã co-
gnoſcit plantas: ita artifex per artem, &
ſciẽtiam practicam cognoſcit res, quas o-
peratur. Differunt autem primo, in fine:
per ſcientiam enim Speculatiuam rem co
gnoſcimus, non ut illam operemur: at per
practicã cognoſcimus, vt operemur. Hãc
autem cõuenientiam Practicæ, & Specula
tiuæ ſimul, & differẽtiam, non malè expli
cuit Auerr. 2. Met. com. 3. per Speculatiuã,
inquit, ſcimus, vt ſciamus: per Practicam
ſcimus vt ſcientes, operemur. Eſt autẽ du-
plex finis, itriſecus, & extrinſecus: intrin
ſecus eſt, ad quẽ ſcientia ex ſua natura or
dinatur. extrinſecus, qui finis ſciẽtis dici
tur, eſt quem ſibi proponit, qui eam ſcien
tiã habet, vel addiſcit, vt qui diſceret Phi
loſophiã animo lucrandi, vel qui diſceret
artem ædificãdi, vt ſciret ſolum. Hic autẽ
finis extrinſecus non facit ſciẽtiam practi
cam, aut Speculatiuam: ſed intrinſecus. Se
cũdo differunt in modo operãdi: Practica
.n. pcedit modo practico, ſeu operatiuo:
quia conſiderat rẽ, vt ſimul tradat modũ
operãdi: Propterea 2. Metap. c. 3 dixit Ari
ſtot. Practicum nõ conſiderare cauſam ſe-
cũdum ſe, ſed in ordine ad opus. At Specu
latiua ſolũ procedit via cognitionis, nec
modum tradit operãdi. Hinc ſequitur, cũ
Practicæ finis ſit operari, & modo operati
uo pcedat, ꝙ neceſſario tractet de re, quæ
ſit a nobis: nõ tamen propterea eſt Practi
ca, licet hoc ſit neceſſariũ: quia poteſt eſ-
ſe Speculatiua de re, q̃ efficimus, vt Geo-
metria, quæ eſt de figuris. Sed differentia
cõſiſtit in fine intrinſeco, vt vult Ariſt. 2.
Met. c. 3. & in modo procedẽdi, ex quo fit,
ſcientiam Practicam, & Speculatiuam nõ
differre penes actũ ſuum proprium imme
diatum: quia per vtramque primo intelli-
gimus res: nec in obiecto, cum poſſit eſſe
Speculatiua de re a nobis facienda, ſed in
fine, & modo: vnde ĩ quauis ſciẽtia Practi
ca, primo reperiĩ ſpeculatio operũ, quæ
tractat, & facit: deinde præcepta faciẽdo-
rum eorũ operum, quo. ſ. modo fiãt, quæ
ꝓpriè cognitio eſt ipſa Practica. Sed hæc
præterea duplex, vel in vniuerſali, vt tem
peratè agendum eſt: mittẽdus eſt ſanguis
in dolore laterali, vel in particulari, tunc,
nunc, & hoc modo, quod eſt, ex prudentia
experti Medici.

Sit ſecundũ fundamentum. Cum ſciẽtia
Practica ſit propter operationẽ, operatio *Secundũ*
aũt duplex ſit, quædam, quæ dicitur actio, *fund.*
quædam quæ dicitur effectio, erit duplex
ſcientia Practica, quædam actiua, quædam
effectiua. Actio verò eſt operatio ĩmanẽs,
nec in aliquam materiã exteriorem tran-
ſiens, vt triſtari, ſentire, amare. Effectio ue
rò eſt operatio in materiã exteriorem trã
ſiẽs, vt ſcribere, pingere, ædificare. Sciẽtia
igitur effectiua dicĩ, cuius finis eſt rectè
has exteriores operationes efficere, qua-
les sũt artes Mechanicæ. Vnde Ariſt. 6.
Ethic. c. 3. Ars, ait, eſt habitus verus, cũ ra-
tione factiuus. Sciẽtia aũt actiua, q̃ moralis
dicitur, eſt cuius finis ſunt immanentes
oprationes, qualis eſt prudẽtia, quæ dicĩ
habitus verus cum ratione actiuus. Vnde
Ariſt. 6 Met. c. 1. Omnis, inquit, ſciẽtia aut
eſt actiua, aut factiua, aut Theorica, aut
Speculatiua. Sumit autem hic ſcientiã lar
go modo pro quocũque habitu intellecti
uo. Inter ſpeculatiuas autẽ ſciẽtias, & pra
cticas conſtituit diſcrimen quoddã notan
dum. 11. Met. c 6 & 6. Metaph. c. 1. In ſpecu
latiuis principium eſt in ipſis rebus, i. nos
ſumimus cognitionẽ ab ipſis reb⁹, & ſciẽ-
tia noſtra ſpeculatiua cõformatur ipſis re
bus, vt tunc perfecta ſit, quãdo ipſis rebus
adæquatur: Propterea obiectũ in his dici-
tur principium, & menſura ſcientiæ. At in
practicis rerũ cognitarũ principiũ eſt in
nobis,

Digitized by Google

nobis, quia nos ſumus cauſa rei, & noſtra ſcientia eſt rerum ipſarum menſura: ut talis ſit res, qualis ſciētia, à qua procedit. Intereſt tamen, quod principium actuæ eſt electio uolūtatis, à prudētia regulata; vnde agibile, & eligibile idē eſt: At pricipiū in factiuis eſt ars, quæ in intellectu eſt. Ex quo ſequitur quoddam notatu dignum: videlicet illam ſcientiā, quæ nō dirigit operationes immanētes, vt ab electione volūtatis procedunt, nō eſſe actiuam. Quæ eſt expreſſa ſentētia Ariſto. loco citato. 6. Metaph. & 2. Ethic. c. 10. Principium, inquit, actionis eſt electio. Sequit etiā, quod intellectus, ſeu ſciētia practica habet pro fine actionem, ſeu operationem aliquā extra ipſum intellectū: vt clariſſime colligitur ex Ariſt. 3. de ani. c. 9. & doctè tradit Alber. Magnus 3. de ani. tract. 4. q. 4.

Tertiū fund. Sit tertium fundamētum: Ex iſtis poteſt colligi triplex diſcrimē inter ſciētiā propriè dictam, & artem. Primo in fine; finis ſcientiæ eſt ſpeculatio, & contēplatio ſui obiecti: finis artis eſt aliqđ opus, aut operatio extra ipſū intellectū. Secūdo, in obiecto; ars. n. eſt de rebus cōtingentibus. 6. Eth. c. 4. i. nō de rebus, quæ poſſunt eſſe, & non eſſe ſolum, ſed de rebus, quæ cū ſint, poſsūt aliter, & aliter ſe habere, ut eſt ars ſcribēdi, q a ſcribere poteſt aliter, & aliter fieri. Prudētia eſt circa actus, qui cum ſint poſsūt aliter, ſcilicet bene, aut male fieri; Eſt autē ars, & prudētia, vt bene, rectèque fiāt. At ſciētia eſt de rebus neceſſarijs, quæ ſemper ſunt, & eodē modo. Diſcrimē tertium eſt in modo procedēdi, ars cōſiderat rē qualiter fiat, & cauſas applicat ad opus, propterea cōponēdo ſemper procedit, & ſpecies cōpoſitas formando: At ſcientia, qualiter res ſit cōſiderat, & ſemper minutiſſimas, & vltimas eius cauſas, & principia ſpeculatur. His igitur ſuppoſitis.

Conc. 1. Sit prima cōcluſio. Abſolute loquēdo, logica nō eſt propriè practica ſciētia, nec etiā ars. Probatur primo: Si eſſet practica, uel eſſet actiua, uel effectiua; ſed neutra harum, ergo nō eſt practica. Maior eſt nota ex Ariſtotele loco citato Minor ꝓbatur. Nō effectiua, quia eius operatio nō trāſit in materiā externam. Non actiua, quia nō eſt circa actionē, quę procedat ab electione uolūtatis, cum eius actio ſit intellectu

ergo,

diſcurrere. Secundo, ſcientia practica, aut ars, habet ꝓ fine aliqđ extra intellectū: at ſyllogizare, & diſcurrere, eſt opus ipſius intellectus, ergo abſolute non eſt ars. Tertio, ars, & ſciētia practica, proprie rei naturā nō tractāt, ſed qualiter fiat tantum oſtēdunt, at logica naturam argumentationis, & ſyllogiſmi aperit, nec qualiter fiāt, ꝓ ſe ſolum oſtēdit, ergo nō eſt propriè practica. Ex quo patet, ꝙ finis proximus, & intrinſecus logicæ eſt modi procedendi cognitio: finis ſequens, ſciētia rei, quę ex cognitione modi procedit: finis remotus, per logicam ſyllogiſmos conſtituere.

Conc. 2. Secunda concl. Logica habet aliquid artis & practicæ: hoc ſcilicet, qđ in aliquem finem extra ſeipſā ordinetur, ſ. in rei ſciētiam, & per eā operationis intellectus regulentur, ac propterea dicitur ars rationalis, ars artium. Quæ concluſio ſatis ex dictis eſt manifeſta.

Concl. 3 Tertia cōcluſio. Simpliciter eſt dicenda ſpeculatiua, vt patet rationibus ad primā concluſionē inductis. Probatur. Quia licet tradat præcepta argumētādi, & definiēdi &c. tamē ꝓ ſe primo ſpeculatur quid ſit argumētatio, definitio, diuiſio, & cętera omnia: Deinde his perſpectis, pręcipit, ut fiāt.

Ad primū arg. reſpōdetur, negando finē proximū eſſe ſyllogiſmos facere, ſed id cōſequi ex eorū cognitione, ſicut qui cognita natura triāguli, poteſt triāgulū facere.

Ad ſcđm negatur cōſequentia, eſt. n. fallacia accidētis, iſta. n. conſequentia eſt bona. Si eſt practica, ergo eſt de obiecto factibili: & a negatione conſequentis, ſi nō eſt de obiecto factibili: ergo nō eſt practica: non tamē valet, ab affirmatione conſequētis. Si eſt de obiecto operabili: ergo eſt practica: niſi finis ſit operatio, ut diximus.

Ad tertium reſpondetur: illud probare ſecundum quid eſſe practicam, & ita vocari ſolere quandam artem: nō tamē abſolute: quia deficiunt illa, quę ſunt de ratione artis, & ſcientiæ propriè practicæ.

QVÆSTIO. V.

Quid ſit ſubiectum Logicæ.

Quot modis dicatur ſubiectū. VOcabulum hoc ſubiectum, multipliciter apud Ariſtot. vſurpatur. Vno enim

Digitized by Google

enim nõ ſignificat inferius alicuius ſuperioris: quo pacto in Antepradicamẽtis dicit Ariſtoteles, quędã de ſubiecto dicũtur. Secundo pro vna parte ꝓpoſitionis, quõ dicitur, ꝓpoſitio cõſtat ex ſubiecto, & ꝑdicato. Tertio pro illo, cui inſũt accidẽtia, vt corpus eſt ſubiectũ albedinis: hoc dicitur ſubiectũ inhęſionis, priora uero ſubiecta pręedicationis. Quarto ſubiectũ, pro eo quod a ſcientia primo cõſideratur, vt idẽ ſit quod obiectum. Vnde Ariſt. 1. poſte. ca. 23. vna ſciẽtia eſt vnius generis ſubiecti, & ſic in pręſẽti ſumitur quod dicitur etiã materia: ſed materia multipliciter etiã ſumitur. Primo pro ſubſtãtia, in qua recipitur forma ſubſtantialis, quomodo dicitur materia animæ eſt corpus, & ſic ſumit. 1. Phyſ 20. Secũdo pro eo, ex quo aliqd fit, vt ferrũ eſt materia ferrę: quia ex eo fit, & ſic ſumit 2. Phy. c. 3. Tertio pro eo, cui applicat opus artis, vt materia fabri eſt ferrũ, quia opus ſuũ in ferro facit. Quarto, pro illo, circa ꝙ ſcientia verſatur, quæ dicitur materia circa q̃, & ſic idẽ eſt cũ obiecto, & ſubiecto ſumpto vltimo modo, & secũdũ hoc, eſt quæſtio de ſubiecto Logicæ, ſ. quid ſit id, de quo præcipue ſit Logica.

Vt autem aliquid ſit ſubiectũ, ſeu obiectum in aliqua ſciẽtia, quatuor ſunt neceſſaria, duo ex parte obiecti, duo ex parte ipſius ſciẽtiæ. Primũ ex parte ſubiecti, vt cõtineat omnia, quæ tractantur in ſciẽtia adæquate; vt nihil ſit ſub illa ſcientia, qđ non contineatur ab illo obiecto, nec illud obiectũ contineat quicquam, quod nõ ſit ſub tali ſcientia. Secundo, quod det vnitatem, & ſpeciem ſcientiæ, i. ab eo ſit ſciẽtia una ab alijs diſtincta, & per illud definiri poſſit. Tertio ex parte ſciẽtiæ, ut nihil ſciẽtia cõſideret, quod nõ ſit ſubiectum, vel ad ſubiectum pertinens. Quarto, quod tradat cauſas ſui ſubiecti. 11. Met. c. 6 & paſſiones, ſeu proprietates 4. Met. c. 1. & inferiora, partes, & ſpecies ipſius. 4. Metap. tex. 3.

Prima opinio. Circa hãc quæſtionem fuit opinio Scoti. q. 2. vniuerſaliũ, & Aegydij Romani, ſyllogiſmum eſſe ſubiectũ Logicæ, ratio eſt Logica enim docet rationes, & diſcurſus intellectus: ſed iter omnes pręcipuus eſt ſylogiſmus: ergo hic eſt obiectum eius.

2. opin. Secũda opinio fuit Auic. in ſua logi. c. 3. & Alga. logi. c. 2. q̃ ſequitur Albertus Magnus lib. Prædicabiliũ. c. 4. argumẽtationẽ eſſe obiectũ. Cuius ratio eſt: Logica tradit modũ procedendi ex noto ad ignotũ: ſed nõ ſolum per ſyllogiſmum, ſed per quãcũque argumẽtationẽ hoc fit: ergo argumentatio eſt ſubiectũ. Tertia opinio eſt Amm.

3. opin. eſſe nõ omnem argumentarionem, ſed potiſſimam omnium, videlicet demonſtrationem, cuius cauſa omnia cõſiderari videntur a Logica. Quarta opinio eſt. Neotericorũ quorũdã, orationẽ eſſe ſubiectũ Logicæ: nec iſti ſumũt q̃cũque orationẽ, ſed

4. opin. illã, q̃ eſt ignoti manifeſtatiua, qualis eſt definitio, diuiſio, & argumẽtatio. Huius ratio eſt: Logica tradit modũ cognoſcendi, ſed hic nõ ſola eſt argumẽtatio, ſed definitio, & diuiſio, ꝑ quas explicãtur natura & partes rei, hęc illas cognoſcuntur; & ſciũtur: ergo aliquid, vt eſt his cõe, erit ſubiectum. Iſta ſententia fuit antiqua, eorum. ſ. qui ſermonem faciebant Logicæ cõmune obiectum: quaſi idẽ eſſet Logica, quod ſermocinalis, quos impugnat Auic. & Alb. locis citatis. Quinta opinio fuit S. Thom. 4.

5. opinio Met. lect. 4. qui aſſerit ens rõnis eſſe ſubiectum Logicæ. Ratio huius eſt: qa ens rationis cõprehendit ea, quæ ſunt in Logica, q̃ tamen ſub oratione, argumentione, uel ſyllogiſmo nõ continentur, vt prædicatũ, ſubiectum, genus, ſpecies. Pro declaratione vero huius entis eſt aduertendum,

Quid ſit ens rationis. Res dupliciter poſſe cõſiderari. Vno modo ſecundum ſe, & ſuã naturã: altero modo, ſecũdum quod a noſtro intellectu percipiuntur. Si in ſe conſiderentur, habent quaſdã proprietates ſibi cõſequentes, vt quod homo ſit riſibilis, ſit coloratus, ſit quantus. Si vero conſiderentur, ut a nobis ſunt intellectæ, habent alias proprietates, ſcilicet eſſe ſubiectum, eſſe prædicatũ eſſe genus, eſſe ꝓpoſitionem. Inter has autem, & illas vnum intereſt, quod illæ ſunt in ipſis rebus: albedo enim, color, & alia accidentia rebus inſunt; at iſtæ ſunt extrinſecæ, vt enim colũna eſt mihi dextra, non quia in ipſa ſit aliquid, a quo dicatur dextra, ſed ab extrinſeco, quia ego habeo illam ad dexteram meam: ita iſtæ res dicuntur genera, ſubiectum &c. non quod in eis ſint iſtæ proprietates, ſed ab extrinſeco prouenıunt, ex eo quod a nobis tali modo, vel tali cognoſcuntur, & propterea ta-

les

les proprietates dicuntur entia rationis, i.
intellectus, quia ab intellectu cognoſcēte
rebus adueniunt. Dicuntur pariter inten-
tiones ſecundæ: quia cū prius ſit rem eſſe
in ſe, quam a nobis intelligi, proprietates
aduenientes rei ſecundum quod eſt in ſe,
dicūtur primæ intētiones: poſteriores ue-
ro, ſecūdę intentiones. Ex quo patet, quod
ens rationis eſt ꝓprietas extrinſeca adue-
niens rebus, ut ab intellectu percipiūtur.
Hoc uoluit S. Tho. eſſe ſubiectum logicæ,
cum nihil ſit in logica, quod non ſit talis
ꝓprietas rei. Sunt præterea iſtis correſpō-
dentia in ipſis cognitionibus entia alia ra
tionis illis correlatiua; rei inquam reſpe-
ctus ad cognitionem, & contra reſpectus
hic rationis cognitionis ad rem. Iſtæ ita-
que ſunt opiniones præcipuæ.

Primum fund.

Pro huius determinatione ſit primū fū-
damētū. Logica, ſi uocabuli ſignificatio cō
ſideretur, idem eſt quod ſciētia ſermocina
lis, ſeu rationalis, qua ratione Grammati-
cā, Rhetoricā, Dialeticā, ſub ſe complecti-
tur, quia oēs in ſermone uerſantur: tamen
cum diſcrimine. Grammatica enim ſolum
ſermonem per ſe conſiderat; cū nihil aliud
intēdat, quam cōgruum ſermonem facere.
At Rhetorica non ſolum ſermonem, ſed ēt
rationem cōplectitur: cum & dicere, & ꝓ-
bare doceat. Vnde qua parte ſermonem ha
bet, cum Grammatica cōuenit, licet in hoc
ipſo differat, quod hæc cōgruum, illa orna
tum doceat ſermonem: Grammatica autē,
& a Rhetorica, & a Dialetica differt, quod
rationis non eſt contemplatiua, cū nullū
argumentandi genus per ſe Grammatica
tradat, ſicut Rhetorica, & Dialectica. Inter
has autem duas, una eſt conuenientia, ſed
multiplex differentia. Conueniunt enim
in materia remota: ſumpta materia ꝓ eo,
cui opus artis applicatur, vt enim logicus
ſua applicat inſtrumenta rebus omnibus,
& cuilibet enti, ita & Rhetoricus ſua appli
cat inſtrumenta rebus omnibus, ob quam
cauſam ab Ariſtotel. Rhetorica cōtrapoſi-
ta Dialecticæ cēſetur, & vtramque artem
communem vocat. Differunt tamen inter
ſe. Logicus enim conſiderat res omnes, vt
a nobis ſunt cognoſcibiles, tradit enim me
thodum rem quamcunque contemplandi,
& ſpeculandi At Rhetoricus verſatur cir-
ca res, vt a nobis exprimuntur, & manife-
ſtantur. Propterea Rhetoricus ꝑ ſe cōſide
rat ſermonē, quo exprimit rem, & vtitur
probatione ad aliud, ſ. vt alteri probet. At
cum Logicus ſit primo ad ſe per accidens
verbo vtitur, cū cōceptus, & probationes
alteri cōmunicare intendit: tamen eius in
tegra ratio abſq; ſermone eſt, quod nō ſit
in Rhetorica, ob idq; eloquutio, pars Rhe-
toricæ, nō autē Logicæ numeratur. Huius
diſcriminis rō eſt; qa Logicus eſt ad ſe, at
Rhetoricus præcipue ad alium, vt hēt Ari.
1. Rhet. ad Theo. c. 2. ī fin. Vſus ergo Rheto
ricæ abſque ſermone cōſtare nō poterit, ſi
cut pōt vſus Logicæ primus, & potiſſimᵃ.
Secundo differunt ētiā in amplitudine ma
teriæ formaliter, nam Rhetoricus in omni
re conſiderat id, quod probabile eſt, ideſt
dat methodum cognoſcendi, & perſuaden
di id, quod probabile in omnibus eſt. At
Logicus, & id quod eſt probabile, & id qđ
eſt neceſſarium perſpicit, ideſt, dat viā in-
ueſtigādi probabile & neceſſariū Propter
quod duplex eſt Logicæ pars. Topica cuius
eſt tradere methodum circa probabile, vt
docet Ariſt. 1. Top. cap 1. & Analytica, cu-
ius eſt modū neceſſarij perueſtigandi ape-
rire. Tertio differunt etiam in hoc, quod
Rhetorica conſiderat probabile ſingulare,
vel cum aliqua circumſtantia ſingularita-
tis: perſuadet enim ſingulare, vel aliquid
cōmune determinatum, ſecundum aliquod
tempus, vel locum, vel ordinem ad opus,
quæ omnia ad ſingulare ſpectant.

Propterea dr̄ verſari circa q̄ſtiones defi
nitas, vel circumſtātias terminatas, vel hy
potheſes. At Logica, probabile cōmune, &
vniuerſale conſiderat, & ab omni cōditio-
ne ſingularis abſtrahit, atque ideo circa
q̄ſtiones, quas vocāt infinitas, & theſes.
Quarto differūt in fine, finis n Logicæ eſt
adhibere methodū, per quā conſequamur
ſcientiam neceſſariorum, probabilium opi
nionē, at Rhetoricæ finis eſt adhibere me-
thodum perſuadēdi, ex quo ſequitur fides,
quæ eſt remiſſa quadam opinio, & quæ
maxime pendet ex affectione voluntatis.
Quinto differunt inſtrumentis. Rhetori-
cus enim vtitur enthymemate & exēplo,
Logicus inductione & ſyllogiſmo. Hoc au
tem ideo fit, cum enim Rethoricus omni-
bus alijs probet, & perſuadeat, nec omnes
capaces ſint ad percipiendam vim ſyllogi
ſticam,

Digitized by Google

ſticam, aſſumit rationem omnib. facilem (Enthymema, cum aũt Enthymema ſit ſyllogiſmus maiori ſuppreſſa) Dialectic⁹ aũt fit ad ſe, & ad intellectum, cui ſi poteſt maior ſupprimi; ſyllogiſmo ad ſe vtitur; licet aliquãdo ad alium, enthymemate vtatur. Cum igitur Logicus argumentationẽ cõſideret, & enthymema ſit ſpecies quædã argumẽtationis, merito Rhetoricã, quæ ſpeculatur enthymema, Ariſtot. particulam, & germen Logicæ vocat. 1. Rhet. c. 2.

2. fund. Secundum fundamentum. Aliud eſt de obiecto loqui Dialecticæ, ſecundum ſe, & in vniuerſum, Dialecticã cõſiderãdo. Aliud de Dialectica duntaxat, quã nunc habem⁹ ab Ariſt. cõſcriptã, & de eius obiecto. Nã, vt mox dicemus, quædã apparẽt ad Dialecticã ſpectantia, de quib. non egit, vt videtur Ariſt. nẽpe de diuiſione, & definitione, de ſyllogiſmis hypotheticis, & alijs, aut ſi egit, eius certè libri non extant.

3. fund. Sit tertium fundamẽtũ. Obiectum ſcientiæ duplex eſt, vt diximus ſuperius, materiale, & formale. Materiale eſt illud, quod talis ſcientia cõſiderat; vt Phyſica tractat de plãtis, de elementis, de animalib. Aliud eſt formale, id ſcilicet, ratione cui⁹ omnia illa à tali ſcientia conſiderantur: vt Phyſicus omnia illa tractat, vt corpora mobilia ſunt. Ita fit in qualibet alia ſcientia, arte, habitu, & potentia. Item obiectum aliud totale eſt, aliud partiale, ſeu præcipuum.

1. concl. His ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Sermo, vel oratio non eſt ſubiectum Logicæ.

Patet. Illud eſt ſubiectum Logicæ, quod Logica primo, & per ſe conſiderat, ſed ſermo, vel oratio, per accidens, & minus principaliter ad Logicum ſpectat, vt diximus: ergo non eſt ſubiectum. Maior eſt nota; q̃a cum ſubiectum ſit intrinſecũ, & de ratione ſcientiæ, non debet ab ea quod per accidens eſt, cõſiderari. Præterea quia ſine ſermone, ſeu externa oratione poteſt Logica conſtare, cum illa ſit, q̃ modum intelligẽdi p̃ ſe manifeſtat. Preterea. Sermo, vel oratio ſi dicat eã orõnẽ, q̃ ſit in voce, probatũ; eſt in p̃cedenti cõcluſione, id eſſe p̃ accidẽs ad Logicum. Si verò ſumatur p̃o illa, quæ eſt in mẽte, non eſt ſubiectũ. Nã oratio comprehẽdit ẽt eam, q̃ non ſignificat verũ vel falſum, vt optatiuam, imperatiuam, & omnia alia, quæ ad Grammaticos, & Rhetoricos ſpectant. Hæc autem Logicus non conſiderat, ſed Grammaticus, & Rhetoricus.

Secunda concluſio. Demõſtratio nõ eſt totius Logicæ ſubiectum. Probatur ex prima ſubiecti conditione, debet. n. continere ſub ſe omnia illa, quæ tractantur in ea ſciẽtia. At verò non omnia, quæ in Dialectica tractantur, continentur ſub demonſtratione: non. n. ſyllogiſmus probabilis, nec ſophiſticus, nec enthymema ſub demonſtratione continentur. Eſt tñ partiale potiſſimũ ſubiectũ demonſtratio, & eatenus recte opinabatur Ammonius, cum inter alia oĩa primum locum teneat demonſtratio. *2. concl.*

Tertia cõcluſio. Ens rõnis ĩ vniuerſum nõ eſt formale ſubiectũ Logicæ. Patet; q̃a Logicus non conſiderat ens rationis, vt tale eſt, nec illius cauſas, nec principia, nec paſſiones, hæc. n. occultiſſima ſunt, nec omnia entia rationis in tota ſua latitudine, nõ. n. priuationes, nec entia rationis Rhetorica, qualia ſunt, eſſe tropũ, vel figurã, eẽ exordium vel narrationem, &c. nec Grammatica entia rõnis cõſiderat Dialecticus. *3. concl.*

Quarta concluſio. Ens rationis Logicũ, id eſt ad q̃ conſequitur operationem intellectus, quatenus intellectus intelligit, eſt formale ſubiectum Logicæ. Hoc aũt, vno cõmuni nomine vocari poſſet ens rationis Logicum, vel intellectuale, vel ratio ĩſtrumenti intelligendi, vel intelligendi mod⁹ ſeu ſciendi, quæ omnia in idem ferè incidere videntur. Probatur hæc concluſio. Omnia enim quæ in Logica conſiderãtur, ſub illo continẽtur, & ad id ſpectant, vt modũ ſciendi, & intelligendi teneamus, & hæc fuit ſentẽtia S. Thomæ, nec ſumpſit in vniuerſum omne ens rationis, ſed illud ſolum quod rebus aduenit ex ĩtellectus operatione, non autem illud, quod voces conſequitur, quale eſt, eſſe nomen, aut verbum, aut participium, hæc enim Grammatica ſunt. Propterea definitum eſt ſuperius, ens rationis eſſe proprietatem rebus aduenientem, quatenus ab intellectu percipiuntur. *4. concl.*

Quinta concluſio. Materiale obiectum Logicæ ſunt res ipſæ cognitæ, & cognitiones rerum Probatur. Nam in iſtis, & ex iſtis, illa pullulant entia rationis, & iſtis conueniunt, & in iſtis inhærent, vt tales ſunt, nã iſta dicũtur, & ſunt Genera, & ſpecies, &c. & ex iſtis fiũt propõnes, ſyllogiſmi *5. concl.*

ni,&c. voces vero, vt dictũ eſt, p accidens, & ſecundario a Dialectico conſiderantur.

Diximus res cognitas, & cognitiones, quia res ſũt remoti⁹ obiectũ: cognitiones vero intellectus propinquius. Et quia ſunt correlatiua inuicem: nam ſi cognitio eſt, alicuius rei eſt cognitio, & ſi res cognita ē, per aliquam cognitionem eſt cognita: habent.n. inter ſe mutuũ reſpectum rationis.

Ccl. 6. Sexta concluſio. Argumentatio eſt Logicæ ſubiectum, ſi logicam accipiamus pro ea tãtum parte, quam Ariſtoteles in libris illis, qui ad nos peruenerunt, tractauit. Qđ ſanè videntur ſpectaſſe, qui argumentationem ſubiectum Dialecticæ dixerunt, & eatenus verè affirmarunt. Perſpicuum.n. eſt non egiſſe de definitione, ac diuiſione, per ſe, vt per ſe faciũt ſcire eſſẽtiam, & partes rei: ſed ſolum quatenus demonſtrationi, ſeu argumentationi ſubſeruiunt. Quod ſanè rectè aduertit Albertus Magn⁹, & vt ipſe circa initium Porphirij refert, Auicenna, & Alpharabius, item Caietanus in principio Cathegoriarum Ariſtotelis, & Ægidius in principio, ſ. proœmio, & alij. Id autẽ ſiue putauerit minores eſſe momenti, ꝗ quod fuſius tractarentur, ac ſeorſum, ſiue quia in argumẽtandi modis, quos primus (vt ipſe ait lib. 2 Elench.) inuenit, incũbendum ſibi potiſſimum exiſtimarit, ſiue quia ſcripſerit quidẽ his de rebus ſeorſum, ſed eius libri perierint; certe quæ extãt illud duntaxat ſubiectum argumentationis habent, & eò cuncta referũtur. Immo ſi quis rectè perſpexerit, cum deſint hypothetici ſyllogiſmi: iſtorum operum Ariſtotelis ſola argumentatio Cathegorica ſubiectũ videri poterit. Ex dictis conſtare poteſt rationum contrariarum, ſi quæ ſint, ſolutio, & quo pacto omnes opiniones aliqua ex parte veritatem attigerint, & quomodo omnia vero conſonent.

QVÆSTIO VI.

De diuiſione Logicæ, eiuſque partibus.

Logica diuerſimode ab aliquib. diuidĩtur Boetius enim 1. Top. principio in tria diuidit partes, in eam, ſ. quæ docet definire, & in eam, quæ docet diuidere, & in eam quæ docet argumẽtari. Quod ſi argumentatio procedat ex propoſitionibus neceſſariis, eſt Demonſtratio, ſi ex probabilibus, Topicus, ſi ex apparentibus, Sophiſticus, ſyllogiſmus. Et ſecũdum hæc eſt pars Demonſtratiua, Topica, & Sophiſtica Philop in partem inueniẽdi, quæ Topica dicitur, & in partem reſoluendi ſimul, & iudicandi, quæ Analytica dicitur, Logicam diſtinxit, & partem Sophiſticam poſuit cum Topica: quia ſophiſticus ſyllogiſmus eſt obliquitas Topici. Cic. 1. Topi. Logicam in iudicãdi, & inueniendi partem diuiſit. Poſſumus tamen aliter commodius Logicam diuidere ex S. Tho. principio Periher. celebri, & recepta diuiſione. Cum enim ipſa dirigat operationes intellectus, diuidetur ipſarum diſtinctione operationum. Triplex autem eſt intellectus operatio; prima, ſimplicium apprehẽſio, qua res ipſas ſingulas per ſe intelligimus: ſecunda, compoſitio, ſeu diuiſio, qua res intellectas vnam alteri copulamus: tertia, ratiocinatio eſt, quia ex noto ignotum diſcurrẽtes deducimus, quę operationes ſimiles ſunt ſermoni. Aliquãdo enim ſimplices voces proferimus, aliquando propoſitiones cõponimus, tandẽ ex propoſitionib. ſyllogiſmos conflamus. Triplex igitur eſt Logicæ pars, prima quæ dirigit primas operationes intellectus, docens modum quamq. rem per ſe intelligendi, & ad hãc reducitur pars, quæ tractat de definitione. Secunda, quæ dirigit ſecũdam operationem, quæ tractat de propoſitione, ſub qua aliquo modo continetur diuiſio. Tertia, quæ dirigit tertiam, & hæc eſt de ſyllogiſmis. In ſingulis autem harum ē inuentio, & iudicium. nam, & docemur inuenire genera, & differẽtias, ex quibus eſt definitio, & de inuẽtis iudicare. Similiter in propoſitione, & ſyllogiſmo. Vide Boetium 1. Topic. Atque hæc in vniuerſum de Dialectica dixiſſe, ſit ſatis. Iam ad primam ipſius Dialecticæ partem, quæ de ſimplicibus differit, & in hac ad Porphyrij prius de quinque vniuerſalibus tractationem accedamus.

IN

IN LIBRVM PORPHYRII DE QVINQVE VNIVERSALIBVS.

QVi in aliquē authorē Commentaria edūt, quædam ſolent quaſi ꝓœmij loco, ante illius enarrationem pertractare. De illius uidelicet operis Authore, uita, morib. doctrina, ac laudibus; de ipſius operis argumento, vtilitate, ac neceſſitate; De ſcribendi modo, & methodo, & ordine, & partib. & ſimilib. alijs. Ex quib. nos more aliorū interpretū, breuiter, quantum ſatis eſt ad noſtrum inſtitutum, nonnulla referemus.

De Authore, & huius operis argumento, ac vtilitate, ſcribendi methodo, ac modo; eiuſdem ordine, & partibus.

POrphyrius Philoſophus, natione Phœnix hoc opus edidit, vixit tempore Aureliani, & Diocletiani Imperatorum: Plotinum habuit inſignem Philoſophum Platonicum præceptorem; Diſcipulos verò inter alios Iamblicum egregium Philoſophum & Chryſaorium Romanum, virum patritium, in cuius gratiam librum hunc cōſcripſit; ea occaſione, vt referunt: quod cum Chryſaorius in Ariſt. Prædicamenta incidiſſet, & in quaſdam ibi voces, & res ſibi ignotas impigeret, ad Porphyriū ſcripſit, vt ſibi in ea re aliquod auxiliū ferret. Atque ita hunc ad eum libellum (quem inſcripſit, πορφυρίου εἰσαγωγὴ idest Porphyrij introductio, ſubaudi in Ariſt. Dialect.) miſit: Et quamuis hic author a fide Chriſtiana defecerit, & eius factus fuerit hoſtis accerrimus, aduerſus quem aliquot nūc extant ſanctorū Patrum ſcripta pro Chriſtiana Religione, ac D. Hieron. & D. Augu. & aliorum: Tamen hoc illius opus, ꝙ Ariſtot. doctrinæ ſit cōſentaneum, & bona ex parte ex Ariſt. ſit decerptū, & ad illius ꝑdicamenta, imò, & vniuerſam Dialect. multum conducat, & nihil aduerſus fidem cōtineat; meritò, & ab Eccleſia permiſſum, & in publicis vbiq; ſcholis interpretandum Ante Ariſt. Dialecticā ſuſceptum eſt: Agit enim de quinque vniuerſalib. Genere, Specie, Differentia, Proprio, & Accidente; quæ de reb. omnib. prædicantur, aut prædicari poſſunt, tum eſſentiam rerum intrinſecam, tum extrinſeca, propria, & accidentia rerum, continentibus. Ex quibus etiam omnes conſtāt de unaquaq; re quæſtiones; imò, & definitiones, & diuiſiones, & ex iſtis quoq; conſtant, quæ in prædicamentis collocantur, vt ipſemet poſtea Porphyrius ſui operis vtilitates connumerans refert; & nos poſtea explicabimus diligentius.

Scribendi modus ac methodus fuit facilis introductorio. ſ. more, definiendo, diuidendo, & exemplis ſingula illuſtrando; vt ad introductionem tyronis accommodatam, & aptam expediebat.

Ordo hic fuit, vt p̄ius de ſingulis iſtis vniuerſalibus, & quidē a prioribus ad poſteriora, naturæ ordine ꝓgreſſus fuerit. Deinde ſingula inter ſe cōtulerit. Vnde in partes tres hic liber ſecatur, in præfatiunculā, ſeu exordiolū, & ipſorū per ſe quinque vniuerſaliū tractationem, totidē capitib. & in ipſorum vniuerſalium inter ſe comparationem: vltimo capite in varias ad inuicem comparatione ſubdiuiſio.

DE INSCRIPTIONE Libri.

Porphyrij Phœnicis introductio.

QVæri poteſt cur ſic inſcripſerit (introductio) tam late patenti vocabulo? nec addiderit cuius rei ſit introductio. Reſpōderi poteſt, vel ꝑ Antonomaſian ſic inſcriptum fuiſſe ob iſtius libelli excellentiam, vt dicūt Ammonius, & nonnulli eius libri interpretes, vel quia ad vniuerſam Dialecticā, atq. adeo ad vniuerſam Philoſophiā primum aditū patefaciat, vel quia certè ad Chryſaorium ſcripſerat, & ſubintelligēdum erat, ad id, quod ille petierat, eſſe introductionem, uidelicet ad prædicamenta, & Ariſt. Logicam intelligendam.

Inſcribitur autem a cōplurimis præſertim Neotericis, de quinque prædicabilib.

ab alijs de quinq; vniuerſalibus, quod in idem ferè recidit: nā illa vniuerſalia sūt, quæ prædicantur, & dicūtur de plurib. & ideo ſunt prædicabilia, quia ſunt vniuerſalia. de qua tamen re poſtea agemus.

Alij verò, qui putant Dialecticā nō de rebus, ſed de vocibus agere, titulū faciunt iuxta eorum ſententiam, de quinque vocibus. Sed in hoc ēt titulo ſubaudiendū erit al qd, nēpe de quinque vocibus, ſcilicet, vniuerſalib. ſeu prædicabilibus. An vero de reb ſeu de vocib. vel intentionibus Dialectica diſſerat, ſupra oſtendimus, & diligē ei⁹ paulò poſt de ea re diſſeremus. Omnes aūt in hoc titulo abſolutè conueniūt, ſcilicet, de quinque vniuerſalib. ſeu de quinque prædicabilib. nihil aliud addēdo, licet vnus putet, has eſſe res, ali⁹ eſſe tm̄. voces.

Cum ſit neceſſarium Chryſaori, & ad eam, quæ eſt apud Ariſtotelem, Prædicamentorum doctrinam.

Diximus ſuperius, cū quęſiuimus, an Logica ſit neceſſaria; quot modis vox (neceſſariū) accipiatur, quod hic breuiter repetemus. Duob. etenim modis neceſſariū dicitur, vt ait Ariſt. li. 5. Met. c. 5. vno modo abſolutè neceſſariū, qđ. ſ. non poteſt vllo modo aliter ſe habere. Altero modo ex ſuppoſitione neceſſariū, qđ poſito aliquo alio, ad id neceſſario cōſequitur: quamuis in ſe res ſit cōtingens: ut ſi ignis eſt, neceſſario calor erit: at calor ipſe, & calorē eſſe cōtingens eſt. Eſt aūt rurſus hoc ex ſuppoſitione neceſſarium multiplex, pro ſuppoſitionū diuerſitate, ex qb. neceſſario ſequitur; videlicet neceſſariū ex ſuppoſitione cauſæ alicuius efficiētis, formalis, materialis, vel finalis, vel ēt alterius rei cuiuſque ſuppoſitione, ex quo aliud neceſſario conſequit. Sed nos, alijs omiſſis, de neceſſario ex ſuppoſitione finis, qđ ad pſentē difficultatē attinet, dicamus. Neceſſariū ergo ex fine, ſeu ad finē eſt duplex. Alterū ſine quo is finis obtineri non poteſt, quod dicitur ſimpliciter neceſſarium, vel neceſſariū ad eſſe rei, ut cib. neceſſarius eſt ſimpliciter ad uitā ſuſtinēdā. Alterum ſine quo nō poteſt commodè acquiri eiuſmodi finis, quāuis ſimpliciter poſſit. Et hoc dici ſolet a Philoſophis neceſſarium ad bene eſſe, vel vtile; vt equus ad iter agendum: nam ſine illo iter poſſet peragi, licet non ita cōmodè: atque ita illud alterū vocari ſolet neceſſariū ad eſſe rei, hoc ad bene eſſe, illud ſimpliciter neceſſarium, vt res ſit: hoc ſecundum quid neceſſarium, vt ſcilicet, res bene ſit: vel bene fiat.

Deinde aduertendum eſt, poſſe nos quęrere, vel de hac quinque vniuerſalium cognitione, an ſit neceſſaria, vel de ipſa Porphyrij tractatione. Igitur tā tractationem Porphyrij, quam ipſam per ſe notitiam vniuerſalium, certum eſt nō eſſe abſolutè neceſſariam hominib. ſed ex ſuppoſitione dumtaxat finis, ſi velint, videlicet Dialecticā, pſertim Ariſtotelis, addiſcere, & alias diſciplinas. Sed ſi de neceſſitate ad finē loquamur; diſtinguēdū erit: ipſa quidē p ſe cognitio vniuerſaliū, eſt neceſſaria ad eū finē ſimpliciter, nam tum in prædicamentis Ariſtot. ipſorum frequenter meminit, Generis, Speciei, Differentiæ, propriorum & accidētiū, tum in Topicis, & alijs eius Dialecticæ libris, atque ideo neceſſarium erit omnino, vel tūc ſimul addiſci, vel antea. Si verò de Porphyrij tractatione loquamur, neceſſaria qdē nō eſt ſimpliciter: cum conſtet alium quemuis authorem de eiſdem vniuerſalibus differentem nos poſſe ſuſcipere. Eſt tñ utilis valde, etiā neceſſaria ſecundo modo ad bene eſſe, quod magna dexteritate, & breuitate de eiſdē egerit. Sed nec etiam ipſa per ſe cognitio vniuerſalium eſt ſimpliciter neceſſaria; vt addiſcantur ante ipſa prædicamenta: quādoquidem in ipſis prædicamentis, & alijs libris, cum occurrerent, addiſci poſſent. Eſt tamē valde commodum, vt prius addiſcantur, ne poſtea in decurſu lectionis Ariſtotelicæ ſtudioſi retardētur, Atque ita neceſſario etiā antea addiſcētur ad bene eſſe, vt melius, ſcilicet, & facilius addiſcantur.

Noſſe quid ſit Genus, quid Differentiæ, quid Species, quid Proprium, & quid Accidens.

Seruauit Porphyrius naturæ ordinem in horum numeratione, & tractatione, a prioribus, ſcilicet ſecūdum naturā, ad poſteriora profectus, nam prius abſolutè de ipſis in ſe vniuerſalibus egit, deinde illis

con-

conſtitutis, ea inter ſe cõparauit, prius.n. oportet rem eſſe, deinde ad aliam comparari, & referri; res enim primo eſt in ſe, deinde refertur ad aliud. De ipſis vero ſingulis, ſimiliter naturæ ordinẽ ſeruat, vt prius intrinſeca, quæ ad eſſentiam rei attinent, referret, nempe Genus, Differentiã, & Speciem: deinde extrinſeca, quæ extra eſſentiam ſunt rei, proprium, & Accidens. Inter extrinſeca rurſus, prius partes eſſentiæ, ex quib, eſſentia tota conſtituitur, retulit. Nam ex partibus haud dubie totum conſurgit, & prius oportet partes adſint, quã totum fiat, quod ſine partibus eſſe non poteſt. Et in partibus, eam, quæ in potentia prior eſt, collocauit, ſ. Genus, deinde, quæ illi tanquam actus, & perfectio aduenit, Differentiam, ex quibus ambabus tota Speciei eſſentia conſurgit, atq; componitur, quam tertio propoſuit loco. Inter extrinſeca quoque primum locum Propria, vtpote quæ ex ipſa promanent eſſentia, obtinent. Deinde vltimo quæ extrinſecus ex alijs cauſis contingunt, Accidentia. Tantillum autem in ipſa tractatione, Naturæ ordinem, quem hic propoſuit, doctrinæ ordine permutauit, vt de Specie proxime poſt Genus ante Differentiam, quod illi eſſet correlatiuum, diſputauerit.

Ac prętetea idẽ naturę ordo ex alia quoque cauſa cõſpicitur, proportione ad rerũ naturalium generationem, & eius generationis ordinem, a prima origine vſque ad earum perfectionem. Nam in generatione rei cuiuſque naturalis, primũ eſt materia in potentia ad formam, deinde in eam ipſa forma inducitur, poſtea ex materia, & forma fit totum compoſitum, ex cõpoſito rurſus, ipſius totius eſſentiæ ꝓprietates emergunt, vltimò tandẽ accidentium ornatus omni rei ſuperadditur. Atq; ita res naturalis vndequaq. tota interius, exteriuſq; ꝑficitur. Igitur proportione quadã Genus ſe hẽt, vt materia, Differentia, vt forma, Species vt totũ cõpoſitũ. Propria proprijs, & Accidentia accidentibus reſpondent. Atq; is ordo eſt, quẽ Naturæ dicimus, ꝙ a prioribus ad poſteriora Natura ꝓgrediamur.

Et ad definitionum aſſignationem, & omnino ad ea, quæ de diuiſione, & demonſtratione ſunt, vtili exiſtente iſtarum rerum ſpeculatione, compendioſam tibi traditionem faciens, &c.

Vtilis quidem iſtorum Vniuerſaliũ cognitio eſt, ad definitiones cõficiendas, fiũt etenim definitiones ex Genere, & differentia, & deſcriptiones fiunt ex Genere, & ꝓprio, vel Genere, & Accidẽtium collectione. Ad diuiſiones quoq. vtilis eſt, nam diuiſiones quoque fiunt, Generis in Differentias, vel generis in Species, & aliquando etiam per propria loco Differẽtiarum, & fiunt quoque ſubiecti in Accidentia, & Accidentis in ſubiecta, aut Accidentis in Accidentia. Vtilis etiam eſt ad demonſtrationes, nam demonſtrationis potiſſimæ medium eſt definitio ex Genere, & Differentia conſtans, & propria aliqua paſſio demonſtratur de Specie in ipſa demonſtratione. Accidentia demum cognoſcenda erunt, vt a demonſtratione remoueantur, & quia conferunt plurimum ad rei naturam perfectius cognoſcendam.

Sed cur ad hæc vtilẽ dixit Porphyrius horũ cognitionem, non etiam neceſſariã, cum non ſit minus neceſſaria ad hæc, quã ad ipſa prædicamenta? Facile reſpõderi poteſt, vel q̃a antea vſus fuerat vocabulo neceſſitatis, noluiſſe idem iterũ repetere, ne faſtidium generaret, ſed in aliud affine vocabulũ, vt ſolẽt ſcriptores, mutare voluiſſe: vel quia vtile interdum pro neceſſario accipitur, dicitur.n. vtile duob. modis, vno modo, pro eo, quod alteri conducit, ſed nõ eſt ei omnino neceſſariũ ad eſſe rei; altero modo, pro eo, quod expetitur propter alterum, (de quo loquitur Ariſt. 3. Ethic. c. 2) ſiue autem illud, omnino neceſſarium ſit, ſicut animali cibus, ſiue non ſit neceſſariũ, ſicut homini veſtis. Aliqui vero diſtĩguũt, aliud, (inquiunt) eſt dicere vtilem ad definitiones faciendas, & diuiſiones, ac demõſtrationes, & ad hoc eſt utilis tantum, cum ſine horum vniuerſalium cognitione, nonnulli, vt Geometræ, & Arithmetici, definiãt, diuidãt, & demõſtrent. Aliud eſt ad artẽ, & ꝑcepta definiẽdi, diuidẽdi, & demonſtrandi cognoſcenda, nam ad hoc nõ ſolũ vtilis eſt, ſed neceſſaria horum Vniuerſalium cognitio. Id quoque obſeruandum erit Porphyrium non de ſua tractatione lo

qui,ſed de ipſorum vniuerſalium per ſe cognitione.

Tentabo breuiter, velut introductionis modo, ea, quæ ab antiquis dicta ſunt, aggredi, ab altioribus quidem quæſtionibus abſtinens, ſimpliciores vero mediocriter coniectans.

Hic Porphyrius tractationis ſuæ modũ indicat,& eius aperit inſtitutum, proponitque ſub breuitate,& vt introductionis ratio exigit, quæ ab alijs philoſophis dicta ſunt,pręſertim peripateticis,allaturũ, obſcuriores vero,& difficiliores quæſtiones,vtpote ad naturalem, vel Metaphyſicum potius ſpectãtes,prætermiſſurum, & ea ſe ſolum dicturũ,quæ faciliora, & quæ ad rem potius ſpectare videantur, & legẽtium captum non ſuperent,magiſque ſint accommodata.

Mox de Generibus,& Speciebus illud, quidem ſiue ſubſiſtant, ſiue in ſolis nudis intellectibus poſita ſint, & ſiue ſubſiſtentia corporalia ſint, & ſiue incorporalia, & vtrum ſeparata, an in ſenſibilibus poſita, & circa hæc conſiſtentia, dicere recuſabo: altiſſimum enim eſt huiuſmodi negotium, & alterius maioris egens inquiſitionis. Illud vero quemadmodum de his, ac de propoſitis magis probabiliter antiqui tractauerunt, & horum maxime Peripatetici,tibi tunc tentabo monſtrare.

Aliquot ex illis difficilioribus quæſtionibus, quæ de vniuerſalib. fieri poterant, quas ſe prætermiſſurum Pollicebatur,reijcit. Prima quæſtio ẽ,an Genera,& Species exiſtant in rerum natura,an vero ſit econtra,aliquod figmẽtum mente,& intellectu ſolum cõceptum,vt cum dicimus,animal, vel homo,ſit ne aliqua res ille homo communis,& illud animal cõe, an ſolum generalis ſit quædam ſola cognitio mentis noſtræ,hominis in quam, in communi,& animalis in communi. Secunda quæſtio eſt. Eſto ſint in rerum natura illæ res communes,quas Genera,& Species vocamus, an ſint corporea,an corporis expertia, & incorporea. Tertia quæſtio. An exiſtant iſt hæc Genera, & Species in ipſiſmet ſingularibus rebus indiuiduis,quas ſenſu percipimus, an verò ab iſtis rebus indiuiduis ſint ſeparata. Has quæſtiones, quoniam ad Metaphyſicum potius ſpectant, prætermittit Porphyrius;pollicetur aũt ſe de iſtis tantum tractaturum, quæ vtiliores,& dialecticis,magis accommodatę videbuntur, quæ ab alijs Peripateticis,qui ſequuti sũt Ariſtotelem,tractatæ fuerunt. Sed tamen quia mens noſtra non ita his auditis conquieſcit, & ob rationes, quas iam referemus, de iſtis nonnulla, quantum ſatis eſt Dialectico,magna facilitate,& perſpicuitate, ac pariter breuitate diſſeramus.

QVÆSTIONES.

In proœmium Porphyrij.

ERit tripartita diſputatio. Primo diſſeremus de vniuerſali in cõmuni. Deinde de primis,ac ſecũdis intentionib.quib. ipſa cõſtant vniuerſalia, & alia ad Logicã ſpectantia. Tertio de huius libri ſubiecto. Poſtremo vniuerſalium facta diuiſione,aggrediemur ſingulorum in particulari tractationem, hoc ordine,qui ſequitur.

De vniuerſalibus.

Primo. Quid ſit vniuerſale.
Secundo, Vtrum vniuerſalia ſint res,an ſolæ voces, vel conceptus.
Tertio, Vtrum vniuerſalia ſint in rebus diſtincta ante operationem intellectus.
Quarto, Quomodo reſpondendum ſit qõnib. de vniuerſalib.a Porphirio factis.

De primis ac ſecundis intentionibus.

Primo. Quid ſit prima, & ſecũda ĩtẽtio.
Secũdo. Quomodo fiat intentio vniuerſalis,& aliæ ſecundæ intentiones,an.ſ.per notitiam abſolutam,ideſt per primam tantum abſtractionem, an per notitiam comparatiuam.

De

De ſubiecto huius libri.

Primo. An vniuerſale ſit huius libri ſubiectum.

Secundo. An ſit genus ad illa Prædicabilia, Genus, Speciem, Differentiam, &c.

Tertio. De numero Prædicabiliũ, eorum que diuiſione, an ſint tantũ quinque Vniuerſalia, ſeu quod in idem recidit, quinq; tantum Prædicabilia. Sed iam de ſingulis eo ordine, quo propoſita ſunt diſſeramus.

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit vniuerſale.

QVamuis Porphyrius ab iſtis de Generib. & Speciebus quæſtionibus abſtinuerit, id nobis vitio dari nõ debet, quod de eis diſputationẽ aliquã habeamus, præſertim, qui non ad Ariſt. ſolum Prædicamẽta, ſed ad totam Logicam, & Phyſicam auditores inſtituere ſtudemus, quorum vtilitati, & in literis progreſſui nullatenus fieret ſatis, ſi quæſtiones has, quæ omni doctrinæ maxime ſunt neceſſariæ, in Metaphyſicam vſque differemus. Cum nulla cõmodior offeratur occaſio eas elucidãdi, q̃ hæc præſens, id quod multi inſignes Doctores, inter quos Albertus Magnus, & Boetius, sũt diligenter præſtiterũt. Nec tñ omnia, quæ in Metaphyſica iure dici poſſunt, ſed ea dumtaxat, quæ negotio noſtro vtiliora fuerint, ac tanta claritate, & breuitate, quanta fieri poſſit, ponemus.

Primo ergo naturæ, & doctrinæ ordine, ne in ambiguo verſetur diſputatio, nobis explicãdum eſt, quid Vniuerſale, & quotuplex. Vniuerſale igit nomẽ eſt multiplex Vno. n. modo ſumitur cõplexè, altero incõplexè. Vniuerſale cõplexum eſt propoſitio, cuius veritas ex ſingulariũ multorũ ꝑ ſe veritate depẽdet, vt ſi dicatur, oĩs homo currit, ſiue ſit circa res cõtingẽtes, ſiue circa res neceſſarias; quõ utitur hoc nomine Ariſt. 1. poſt. c. 7. 1. Met. c. 1. Vniuerſale, inquit, eſt principium ſcientiæ. Vniuerſale incõplexum eſt aliquid vnũ ſimplex ad plura ordinem habens, ꝙ multiplex eſſe poteſt ꝑ ordinẽ multiplicem, quẽ vnũ ad plura poteſt habere. Primo. n. poteſt habere ordinem cauſæ, ſiue efficientis, ſiue finalis, quãdo vna cauſa exiſtens, plures, & varios habet effectus, quo pacto cæli dicũtur cauſæ Vniuerſales horũ inferiorũ efficientes, quia hæ oẽs res naturales cælorum virtute ꝑducuntur. Deus ẽt eſt omnium cauſa vniuerſalis efficiens, & finalis, quia omnia ab ipſo, vt ab efficiente, & ad ipſum, vt ad finem ſupremũ, & optimum referuntur: & hoc Vniuerſale cõmuniter dici ſolet in cauſando. Secũdo dicitur vniuerſale, id quod multorum eſt ſimilitudo, ut imago eſt in mẽte artificis: Vniuerſale; quia multorum artificiatorum exteriorũ eſt ſimilitudo, & exẽplar, quod ẽt vniuerſale in repræſentãdo dici ſolet. Tertio poteſt aliquid vnum exiſtẽs intelligi multorum eſſe ſubſtantiam, quo pacto Auer. falſo putabat, vnum eſſe intellectum aſſiſtentem hominib. ſeu potius Plato, unicam eſſe ideam hominis, quæ vna exiſtens omnibus ꝑ ſe dabat hominib. eſſe, & hoc vocãt cõmuniter, Vniuerſale in eſsẽdo. Quarto eſt vniuerſale in ſignificãdo, quo pacto vna vox uniuoca, ſeu cognitio vna, multa ſignificat, qualis eſt aliqua uox cõis Tandem quinto eſt vniuerſale in ꝑdicando. ſ. id quod de multis diuiſim vere affirmatur, vt homo, qui de Petro, & Paulo per ſe prędicatͬ. De his ergo tribus vltimis eſt inter Philoſophos diſputatio, & controuerſia. An id, qđ de multis vniuoce ꝑdicatͬ, ſit ſola uox, vel conceptus, an ſit aliqua natura communis per vocem, & conceptum immediate ſignificata. Quod ſi natura ꝑ vocem, & conceptum, ſignificata, An talis natura ſit per ſe ſeparata an in ipſis reb. habeat eſſe, de quibus prædicatur? Hoc autẽ vniuerſale. Ariſt. 1. Perihermenias. ca. 5. ſic definit. Vniuerſale eſt id, quod de plutib. ꝑdicari aptum eſt, in qua definitione multæ conditiones vniuerſalis tacitè aſſignantur: Primum enim debet eſſe aliquid vnũ ex hoc quod dicitur (id quod) vnum inquam, & nomine, & ratione. Sic enim Ariſtot. docet lib. 1. Poſt. ca. 8. & c. 20. vbi ait, vniuerſale eſſe vnum quid, non ſolum nomine, ſed etiam ratione, hac ergo particula excluduntur primo complexa, quoniã ut talia, nõ ſunt vnum nomine. Excluduntur etiam æquiuoca, quia non ſunt vnum ratione. Analoga vero, quia ſunt vnum quidẽ nomine, & cõceptu formali, & ita quodammodo vnum ratione, ſed inęqualiter participata, qualia ſunt, vnum, ens, bonum, ac ſimilia, ideo ab Ariſt. quibuſdã in

locis vniuerſalia,iſta;ſcilicet vnũ,ens, bo
num,uocantur,ut 3.Met.c.3.& 4 cum ait ,
ens,& unũ eſſe maximè vniuerſalia,& lib.
4.ca.2.tot,ait eſſe ſpecies vnius, quot sũt
ſpecies entis;quibuſdã vero alijs locis,id
negare videtur,vt 4.Met.c.2.cum ait, ens,
& vnũ non eſſe vniuerſalia,& eadẽ in om
nibus,& 1.Ethic.c.6.ait,bonum æque , ac
ens,nõ eſſe quicquam vniuerſale,ac vnũ;
quia in omnib.prædicamẽtis, reperiãtur:
ſunt.n.vniuerſalia, analoga , & tranſcen-
dentia,non vniuerſalia vniuoca,quæ ſunt
uerè Genera , aut Species . Oportet ergo
proprie vniuerſale ſit vnũ,ſ.incomplexũ,
&.vniuocum,ꝙ indicauit Ariſt. cũ in eius
definitione poſuit particulã illã (id, qđ,)
Deinde in ſecunda particula cum dicit(ꝑ-
dicatur) intellige , affirmatur de plurib. ſ.
diuiſim; ita,vt illa multitudinem habeant
in illo nomine,quo pacto,hic Deus,nõ eſt
terminus vniuerſalis,q̃a licet tribus per-
ſonis conueniat , non tñ ſecundum illum
recipiunt multitudinem,cum nõ ſint plu-
res Dij.præterea intellige ĩ prædicatione
ꝓpria,& directa , qua ſuperius de inferio
ri,vel Accidẽs de ſubiecto prædicatur.No
tandum ẽt eſt Ariſtot. nõ definiſſe vniuer
ſale per actum prædicandi,ſed per aptitu
dinem;quia non eſt neceſſe,ut actu prædi
cetur , vt ſit vniuerſale , ſed quod ſit aptũ
de plurib. ꝑdicari. Vniuerſale ergo debet
eſſe Incõplexum,vniuocum,prædicatum,
directũ de plurib. ĩ illo diuiſim multitudi
nẽ habentib.Alterã diffinitionem vniuer-
ſalis attulit Ariſt.li.7 Met.c.13.quæ eſt hu
iuſmodi. Vniuerſale eſt, quod aptũ eſt , vt
in plurib.inſit , quæ quidẽ ab altera in eo
differt,quod hæc per cauſã,illa traditur p
effectum.Cauſa.n. cur aliquid vere poſſit
de multis affirmari,ideo eſt , quia illud re
ipſa eſt in multis:alioquin nõ poſſet vere
de illis affirmari,ſi in eis non eſſet:nã quia
Petrus eſt homo, & in eo eſt natura huma
na , ideo vere homo de Petro affirmatur:
& q̃a albedo eſt in ſubiecto,& ĩ re ipſa eſt
albũ; ideo de illo album dicitur;ab eo ete
nim,quod res eſt,vel nõ eſt,oratio dicitur
uera,vel falſa,vt recte ait idem Ariſt.Cum
aũt,hæc definitio ab altera definitione ſo
lo,verbo,inſit,differat ; intelligendum eſt
verbum,inſit,id eſt, quod vere rei ipſi cõ
ueniat;id aũt ſiue intrinſecè, & ſecundum
eſſentiam cõueniat,vt eſſe hoĩem, vel rõ-
nale;ſiue extrinſecè,& extra eſſentiam,vt
propria , & accidentia rebus ipſis conue-
niunt.Atque ita cum illo effectu prædica-
tionis primæ definitionis reciprocabitur ,
Nã cum ſic inſit pluribus de pluribus vti
que vere prædicabitur & cum verè prædi
cetur,vere pluribus inerit.De hoc autem
vniuerſali, an ſit res aliqua a parte rei ex:
ſtens,an ſolæ ſint voces , vel conceptus ,
vel quid aliud,iam videndum eſt.

QVÆSTIO. II.

Vtrum vniuerſalia ſint res,an ſint voces,vel conceptus.

TItulus ipſe quæſtionis, ex dictis ſatis
eſt perſpicuus,vt nulla alia indigeat
explicatione. De iſto nãque vniuerſali in
ꝑdicãdo,quod iam definiuimus,quæritur,
num ſit in rebus,an in ſola tantum mente,
& cogitatione.Et quidem initio , hoc pri
mo notandum eſt,negari nõ poſſe,eſſe ali
quas voces cõmunes,& vniuerſales. & eſ
ſe cõceptus quoq; formales mentis cõmu
nes,& vniuerſales . Sed q̃ſtio in hoc verſa
tur,an etiã in rebus ipſis ſint uniuerſalia,
an vero tantum ſint voces, vel cõceptus.
Fuerũt igitur ĩ hac re tres Philoſophorũ
opiniões,duę extremę,& vna quaſi media.
Igitur vna fuit ſententia Nominalium, *prima opin.*
q̃ tradit Ochan ſuæ Logicæ.c. 14. & alio
rum,qui illum ſequuti ſunt, Vniuerſale in
ꝑdicãdo eſſe idẽ cum vniuerſali in ſignifi
cando , ita vt non ſit aliqua natura cõis,q̃
de multis ꝑdicetur, ſed ſolũ eſſe vocẽ cõẽ
ſignificãtẽ plura,q̃ aliquam inter ſe habẽt
ſimilitudinem. Sic ẽt Buridanus in princi
pio Prædicabilium,inquit ; Vniuerſale eſt
terminus cõis, cui ex modo ſuæ ſignifica-
tionis non repugnat prædicari de multis
vniuoce , & diuiſim, & alij pleriq; iſtius
sũt ſẽtẽtię,q̃ ideo Noĩales uocãtur, quod
tum hæc,tũ alia multa tribuant nominib.
Hæc opinio probatur 1.Ariſto.1 de ani
ma cap.1 inquit,vniuerſale nihil eſt , aut
poſterius eſt,quod idẽ videtur eſſe,ac ſi di
catur,nihil eſſe vniuerſale,niſi vocem,aut
conceptum in repræſentando, vel ſignifi-
cando,quod vniuerſale poſterius eſt,cum
res ſint priores vocib.& conceptibus. Itẽ
idem Ariſt.in Prædicamentis capit.de ſub
ſtantia,ait , ſecundas ſubſtantias , hoc eſt
vni-

Digitized by Google

vniuerſalia ſignificare quale quid, & hoc
rebus non conuenit, ſed nominibus.

Præterea. Quicquid eſt in Mũdo, eſt ſin
gulare, vt experientia patet: ergo nullum
eſt vniuerſale.

Tertio. Si aliqua eſſet natura vniuerſalis,
vel hẽret prĩcipiũ, vel a nullo eſſet, hoc fie
ri nõ põt, oĩa.n. per Deũ principium hẽnt:
ꝙ ſi hẽt principiũ; ergo per aliq̃ actionem
incœpit eſſe, ergo eſt ſingularis, & nõ vni
uerſalis: actio.n. ſingularis eſt. 1. Met. c. 1.

2. opin. In oppoſita ſnia fuit Plato, vt tradit ſæ
piſſime Ariſt. hic.n. ſingularis ſubſtãtię ſpe
cies poſuit naturas ſeparatas quaſdam ꝑ
ſe exiſtẽtes cões, & vniuerſales, quarũ par
ticipatiõe res cõſtarent ſingulares, & has
ingenerabiles, & incorruptibiles, poſuit.
Idæaſq; vocauit. Huius placiti Ari. 7. Met.
a tex. 44. vſque ad 58. ĩcluſiue, recitat duo
motiua, & vtrumq; impugnat. Primo.n. Pla
to motus eſt ad ponẽda iſta vniuerſalia ſe
parata ꝑꝑ ſcientiam: ſcientia.n. eſt vniuer
ſalium, & neceſſariorum: ergo per ſimilia
oportet cõſtituere vniuerſalia, quorũ ſint
ſcientiæ, & definitiones. Secũdo ꝑꝑ gene-
rationes, cum multoties videamus ignẽ a
non igne, & alia a non ſimilib. produci, ꝙ
oſtẽdit eſſe aliquam cãm vniuerſalem ſimi-
lem, a qua producuntur ꝑ ſui cõicationẽ.

Aliqui Platonem interpretantes, aſſerũt
hoc ei Ariſ. impoſuiſſe, inter quos eſt Aug.
li. 83. q. 46. qui dicit Platonẽ per Idęas in-
tellexiſſe rões, & imagines exiſtentes in
mẽte diuina, quę ſunt idem cũ ſua eſſentia,
per quas omnia produxit, ꝙ idem interp̃-
tatur Seneca li 8. Epi. 66. Deus, inquit, in ſe
rerum exempla hẽt, quas Plato Idæas vo-
cat. Sed quidquid de hoc ſit ꝙ parum ad p̃
ſens conducit negotium, illa ſententia ſic
ſecũdum Ariſ. expoſita, eſt falſa, & impoſ-
ſibilis. Quod primo patet. Nulla q̃dditas
eſt ſeparata ab eo: cuius eſt q̃dditas, & na-
tura: ſed illa idæa eſt q̃ditas ſingularium;
ergo non eſt ab eis ſeparata. Præterea. Nul
lus ſingularis homo poteſt eſſe cõis oĩbus
hominibus, nam ſingulare eſt, ꝙ de pluri-
bus dici, aut p̃dicari non poteſt; ſed illa
Idæa hominis, ſic per ſe ſeparata ab alijs
hominib. qui intereunt, & corrumpuntur,
eſſet quoddã ſingulare ab alijs realiter di-
ſtinctum: ergo illis cõis eſſe non poſſet.
Tertio, ꝙ ab altero realiter diſtinctum eſt,
de illo prædicari, aut dici non põt, nec eſſe
idem cũ altero: immo hoc implicaret cõ-
tradictionem, eſſe diſtinctum realiter ab
aliquo, & eſſe idem realiter cũ illo. Sed il-
la Idæa hominis, ſi eſſet ſeparata ab indiui
duis, per ſe exiſtens, & ꝑ ſe ſubſiſtẽs, eſſet
realiter diſtincta a quolibet alio homine
particulari, & ſingulari. ergo de illo dici,
aut idẽ ei eſſe nequiret. Quarto rurſus, hęc
vera eſt p̃dicatio. Petrus eſt homo: iſta, eſ-
ſet falſa, Petrus eſt illa Idæa: igiť homo in
cõi nõ eſt illa Idæa ſeparata, neq. id ſignifi
catur per vocem hãc, homo, ſed aliud q̃d,
q̃d vere conuenit Petro, & eſt in Petro, &
quod de vno particulari, & in vno exẽplo
hominis dicimus de omnibus eadem rõne
accipiendum eſt. Quinto amplius, magis
intrinſeca ſunt vnicuiq. rei, quę ad eius eſ
ſentiam attinent, quam eius rei accidẽtia:
ſed accidentia rei hęrent in ipſamet re. er-
go multo magis ipſa natura communis, ſ.
Genera, & Species, q̃ ſunt rei ipſius eſſen
tia Multis poſset hæc ſententia redargui,
quæ omittantur in locum proprium.

Fuit ergo tertia ſententia, quaſi media 2. fund.
inter vtrãque, D. Thomæ, Alberti Magni,
Scoti, & Realium omniũ, & ſine dubio Ari
ſtot. Vniuerſale in prædicando, non ſolam
eſſe vocem, vel conceptum, ſed naturã cõ
munem per vocem immediate, vel conce-
ptum ſignificatam: quę nõ eſt tantum rea-
liter a ſingularib. ſeparata, ſicut aiebat Pla
to, ſed in ipſis ſingularibus: quo aũt mo-
do, poſtea declarabimus, Hæc ſentẽtia pro
batur. Primo. Sũt multæ propoſitiones, in
quib. prædicatum nec vocibus, nec ſingu-
larib. poteſt conuenire: ergo eſt natura v-
niuerſalis Antecedens patet. ſi dicatur, ho
mo eſt pręſtantiſſima ſpecies animalium:
prima definitio hominis eſt animal ratio-
nale: ſonus eſt obiectum auditus: in his cla
rum eſt, prędicata non voci, ſed naturę cõi
per vocem ſignificatæ cõuenire. Secundo.
Scientia eſt de rebus, & non ſingularibus,
ergo vniuerſalib. Maior eſt Ariſt. 4 Meta.
c. 1. & minor ipſius 7 Meta. c. 15. præterea,
ex Ariſ. 7. Met. c. 13. Item vniuerſale eſt in
illis, de quib. prædicari aptum eſt, ſed vox
non ineſt: ergo aliqua natura eſt in eis cõ-
munis. Iſta ſententia eſt uera, & a ꝓbatiſſi
mis auctoribus Gręcis, Latinis, Arabibus,
recepta. Propterea poſitis aliquot funda-
mentis;

mentis, aliquibus etiam cõcluſionibus ex-
plicanda erit diligentius. Quarto rurſus
idem ex Ariſtot. teſtimonijs plane conuin
citur, vt lib. 1. Periher. c. 5. Rerum, ait quaſ
dam eſſe ſingulares, quaſdam vniuerſales:
quo nihil apertius dici poſſe videtur, aduer
ſus Nominales: & primo lib. poſter. c. 2. ait,
vniuerſalia eſſe notiora ſingularibus: item
vniuerſale intellectu, ſingulare ſenſu co-
gnoſci poſſe. Et c. 7. nec definitionem, nec
demonſtrationem eſſe de ſingularibus, &
vniuerſalia eſſe perpetua, quæ omnia voci
bus conuenire non poſſunt. Ac præterea
quoties Ariſt. diſputat cõtra Platonem, vt
lib. 7. Metaph. c. 13. & pleriſque alijs locis,
nõ eum reprehendit, quod vniuerſales res
poſuerit, ſed quaſi ſupponẽdo, quod eſſent
res aliquæ, reprehendit, quod a rebus ſepa
rata vniuerſalia, quæ Idæas vocabat, po-
ſuerit, & non potius in ipſis rebus.

1. Fund. Sit igitur primum fundamentum. Quæ-
cunque res Mundi adinuicem conueniunt
& adinuicem differũt, vt patet, ſi vniuerſa
conſiderent. Petrus, & Paulus vterq. eſt ho
mo licet particulariter differãt, ſimiliter,
plãta, & aial, vterũque viuẽs, ĩtellectus aũt
noſter quãdoque percipit, id, in quo multa
conueniut, & ſine differẽtia; & tunc illud,
in quo multa cõueniunt, vnde cõſideratũ
dicitur vniuerſale. vnde vniuerſalia ſecũdm
Ariſt. ſunt collecta ex particularib. in ĩtel-
lectu, qui accipit inter ea cõuenientiã, &
eam facit intentionem vnã. Plato vero po
nebat vniuerſalia extra animã exiſtentia,

2. Fund. Sit ſecundum fundamentum, quo natu-
ra abſtractionis, per quã vniuerſale fit, ma
nifeſtatur. Omnis noſtra potentia cogno-
ſcitiua tam ſenſitiua, quã intellectiua limi
tata eſt, & finita: ita vt vnũ poſſit ꝑcipere,
non aliud, verbi gratia, viſus videt colorẽ,
nõ odorem: guſtus ſentit ſaporem, ſed nõ
ſonum, intellectus cognoſcit primo cõia,
nõ ſingularia: ĩuenitur autem hoc paſſim
in rebus, vt multæ res diuerſæ ſint, & con
iunctæ, ſint, vt in pomo ſimul ſũt ſubſtãtia
ipſius, color, odor, ſapor, q̃titas. humiditas
quæ omnia, clarũ eſt, eſſe inter ſe longe di
uerſa: ex his duobus fit, vt quando aliquid
hmõi noſtræ potẽtiæ cognoſcitiuæ limita
tæ, cognoſcendum proponitur, ipſa tãtum
percipiat, quod ſuũ eſt cognoſcere: omit-
tat autẽ alia, quę ſua nõ ſunt: verbi gratia,
viſui ꝓpoſito pomo, viſus ex omnib. his,
quæ ſunt in pomo, nõ percipit niſi colorẽ
proprie, non odorem; guſtus ſaporem, ſed
non colorem. Iſtæ cognitiones ſi cõſiderẽ
tur ratione eius, ꝙ per illas cognoſcimus,
dicũtur ſenſationes, ſi fuerint ſenſus; intel
lectiones, ſi fuerint ĩtellectus: at ſi eædem
cõſiderentur quatenus ſuum obiectũ per-
cipiũt, vt multa alia, quæ ibi erãt, maneãt
incognita, dicũt abſtractiones; abſtractio
.n. non aliud eſt, quam cognitio vnius, non
cognitis his, quibus cum cõiũctũ erat, nec
oportet exiſtimare, ꝙ ibi fiat aliqua ſepa-
ratio realis, nõ enim mutatur color pomi,
per hoc, quod a pomi qualitatibus aliis co
gnoſcatur ſeiũctus, ſed dicit abſtractio ſi-
militudine quadam ad abſtractionẽ, quæ ĩ
rebus fit; iſto modo etiam intellectu abſtra
himus, dum vnum, abſque alio cõiuncto, ĩ
telligimus, licet multum ſit inter ſenſũ, &
intellectum diſcriminis a nobis modo pre
termittendum. Vnum tamẽ adnotandum
eſt, quod ſenſus rem cognoſcit vnã abſq;
aliis, non tamen componit affirmando, aut
negãdo, vt viſus videt colorẽ abſq; odore
pomi, nõ tamẽ affirmat, vel iudicat, color
nõ eſt cum odore, atq; ideo qui colorẽ ſo
lum ꝑcipit, nõ decipitur, aut habet falſita
tẽ, quia falſum, & verum ĩ iudicio ſolo cõ-
ponente cõſiſtunt: ita intellectus aliquãdo
intelligit rẽ vnã abſque alia, nõ tamẽ com
ponit, & diuidit, vt quãdo ſimplici cogni-
tione cognoſcit hominẽ, nõ cognitis eius
accidentib. & iſta dr̃ abſtractio ꝓcipua: &
in hac nõ eſt deceptio, vt docet Boet. hoc
proœmio, & Ariſt. 2. Phyſ. c. 2. abſtrahẽtiũ
inquit, nõ eſt mendacium, & Auer. 12. Met.
com. 39. ĩtellectus, inquit, noſter natus eſt
adunata in eſſe, diuidere ĩ ea, ex quibus cõ
ponuntur, licet nõ diuidantur in eſſe. Aliã
tamẽ, præter hãc, ꝓpriã habet intellectus
abſtractionem, qua cõpoſita unum ab alio
diuidit, vt q̃do iudicat, homo non eſt colo
ratus, & hęc dicitur abſtractio negatiua, in
qua poteſt eſſe verũ, & falſum. Nec de iſta
in præſenti loquimur, ſed de ſimplici, in
qua error, & falſum nõ eſt, quamuis aliter
quam ſint res per talem abſtractionem in-
telligantur, ſicut in ſenſu non eſt falſum.

Sit tertium fundamentum. Triplex eſt *3. Fund.*
potentia ĩ nobis per quam cognoſcimus,
ſenſitiua exterior, ideſt viſus, auditus, &

reli-

reliq; ſenſus exteriores. Senſitiua interior, ſcilicet imaginatiua, per quā abſentia imaginamur. Tertia intellectus, quo rerum naturas cognoſcimus. Vnaquæque autem harum potentiarum non percipit ſuum obiectū, niſi prius recepta ſimilitudine illius, quæ vocatur ſpecies, hæc autē ſimilitudo nō repræſentat aliud, quam ꝙ a tali potentia percipi poteſt, v.g. Species pomi quam viſus recipit, repræſentat viſui colorē pomi cū figura, & loco, & præſentialitate. At ſpecies, quā recipit guſtus, repræſentat ſaporem in corpore illo præſenti, nō autem colorem. Vnde potentiæ cognoſcunt id, ꝙ per talem ſpeciem repræſentatur & cū in ſpecie repræſentetur vnum, non aliud, dicuntur potentiæ abſtrahere, quando illud ſic cognoſcūt, ſed prior abſtractio eſt ī ſpē repræſentante vnum, non autem aliud, iſta autem ſpecies non eodem modo fit, nec eodem modo repræſentat in his potētijs, ſed in ſenſu exteriori ꝓducitur ab obiecto exteriori, v.g. in oculo, a re colore affecta, in odoratu, à re odorifera, atā ſenſu interiori ab iſta ſpē recepta ī ſenſu exteriori ꝓducitur alia ſimilis in interiori, quæ idem obiectū repræſentat, & talis ſpecies dr̄ phātaſma: at ex iſto phātaſmate virtute quadam animæ, q̄ dr̄ intellectus agens, producitur alia ſpēs, q̄ recipitur in intellectu, qui vocatur poſſibilis, & iſte ꝑ talem ſpeciem intelligit rem in ea repræſentatam. Iſtæ ſpēs non eodē modo repræſentant, ꝓpterea nō eſt eadem abſtractio in ſenſib & in intellectu, in ſenſu.n. exteriori repſentat rem rōne alicui* qualitatis, ſ. coloris, vel ſaporis, vel odoris, item repræſentat rem cū loco, & figura, & rem pręſentē, ꝓpterea ſenſus exterior per illā cognoſcens, abſtrahit ab his, quæ in ea non repræſentantur: cum autem repræſentet rem pręſentem, ſenſus exterior non abſtrahit a præſentia rei, at ſpecies ſenſus interioris abſtrahit a præſentia, quia non repræſentat rem præſentē, & actu exiſtentē: vnde abſentia, & præterita ſenſu interiori imaginamur; non autē ſenſu exteriori percipimus: at ſpecies intellectus repræſentat rem non repręſentata ſingularitate, cū qua erat, verbi gratia, phantaſma repræſentabat hunc hominē, at ſpecies intellectus repræſentat hominem, vt ſicut ſpecies coloris repræſentat oculo colorē, nō ſaporem, ita ſpecies intellectus repſentat naturā, non autem ſingularitatem, ꝑ q̄ erat ſingularis, quia repræſentat naturā, non repræſentando locū, aut figuram, aut colorem, q̄ repræſentabat phantaſma: & cū talis natura in ſpecie repræſentetur, non repræſentatis alijs omnib. ita intelligitur. Et talis abſtractio dicitur a ſingularib. ex quo fit, vt illa natura fiat vniuerſalis, non ꝙ in ſe ſit vniuerſalis, ſed ꝙ ab intellectu cognoſcatur tanquā vniuerſaliter dum cognoſcitur ſeparata a ſingularib. & hoc eſt, quod dicitur, vniuerſale fit per abſtractionē intellectus, vel ꝑ abſtractionem ſpeciei à phātaſmatibus, ſicut color dr̄ ſeparatus ab odore, non quod ita ſit, ſed qđ videatur, non viſo odore, ita fit natura vniuerſalis, non quod fit, ſed quod intelligatur, non cognitis ſingularibus, & inde dicitur eſſe vniuerſale per intellectum.

Quartū fund. Sit Quartum fundamentum. Vniuerſale duo habet in ſe, materiale, ſcilicet & formale: vt enim album pro materiali dicit corpus, at pro formali dicit albedinem, ita vniuerſale in materiali ſignificat naturam illam, ſcilicet hominem & leonem, in formali vero ordinem ad plura. Iſta vero natura in ipſis ſingularib. eſt, ſcilicet homo, in Petro, Ioanne Cæſare, nec reperitur vna omnibus communis: at quādo talis natura ſeparata intelligitur, iam eſt communis, & vniuerſalis, & per talem intellectionem, communitatem, & vniuerſalitatem acquirit ab extrinſeco, propterea fit ab intellectu vniuerſale, non quod fiat natura, & materiale vniuerſalis, illud enim in rebus eſt, tamen nunquam acquirit vniuerſalitatem quouſque talis natura per intellectū abſtrahitur, i. intelligitur, non intellectis differentijs ſingularibus, propter ꝙ Auer. 1 de anima com. 8. intellectus, inquit, facit vniuerſalitatem in rebus; nec propterea exiſtimandum eſt, iſtam vniuerſalitatē eſſe in reb. ipſis intrinſecam, nam eſt relatio & proprietas quædam extrinſeca cōſurgens ex hoc, quod intellectus cognoſcit rem, non cognitis ſingularibus differentijs, quę proprietas habet ſolum eſſe per intellectus conſiderationem, & propterea dicitur ens rationis, vt inferius dicemus.

Ex his fundamentis colligit prima concluſio, Vniuerſalia pro materiali, quod.

funda-

fundamentum dicitur, ſunt in rebus; ſ. naturæ ipſæ factæ ſingulares.

2.Concl. Secunda concluſio. Tales naturæ dicuntur vniuerſales per intellectum cõſiderantem illas, non conſideratis ſingularibus.

3.Concl. Tertia concluſio. Vniuerſalitas conſurgit rei ab extrinſeco, ex tali intellectus abſtractione.

4.Concl. Quarta cõcluſio. Talis vniuerſalitas eſt quidam reſpectus, & relatio, qua natura intellecta abſtracta ad plura inferiora refertur, de quibus prædicari poteſt.

5.Concl. Vltima cõcluſio. Tũc res primo dicitur vniuerſalis, quãdo in ſpecie intellectus repræſentatur, nõ repræſentatis ſingularib. ſecundo autem quãdo cognoſcitur, nõ cognitis etiam eiſdem ſingularib. Per hęc patet ſolutio ad argumenta Nominalium.

Ad primum. Ad primum reſpon. ſenſum Ariſt. hũc eſſe, nullam eſſe naturam communem, & vniuerſalem ſeparatam; quod ſi eſt, poſterius eſt, id eſt per intellectũ abſtrahentem illam a ſingularibus præexiſtẽtibus. Ad aliud teſtimonium Ariſtot. ex lib. Prædic. reſpõdetur, omnia fere, q̃ in Prædicamẽtis tractat, eſſe de reb. ipſis, vt cõſtat, & in eodẽ capite diſſeruit de ipſa ſubſtantia reali. Senſus ergo fuit Ariſ. ſecundas ſubſtãtias. i. nomina ſecundarum ſubſtantiarum ſignificare quale quid; primas vero ſubſtantias, i. nomina primarum ſubſtantiarum ſignificare hoc aliquid; ſed res ipſas eſſe primas ſubſtantias, & in eis eſſe ſecundas ſubſtantias.

Ad ſecũdum. Ad ſecundum reſpondetur, concedendo nihil eſſe in rebus ipſis ſecundũ ſe vniuerſale ſeparatum; tamen per cõſiderationem fiunt naturæ vniuerſales.

Ad tertium. Ad tertium etiã eſt facilis ſolutio, actiones enim ſunt rerum per ſe exiſtentiũ, hæ autẽ omnes ſunt ſingulares, at vniuerſale in reb. nullum per ſe exiſtit, ſed ſunt ipſa ſingularia: ſolum intellectu vniuerſaliter res appræhendũtur, & horum nulla eſt generatio, ſed vt in ſingularibus ſunt.

Nec argumentũ Platonis quicquam valet, nam licet corrumpatur iſte, vel ille homo, iſte, vel ille equus, ſemper tamen manet equus, qui idem eſt in hoc, & in illo. Semper etiam manent propoſitiones, homo eſt animal rationale, equus eſt hinnibilis, quod ſufficit ad ſciẽtiam. Similiter nec ſecundum valet, quia vnumquodque producitur a ſuo ſimili, vel formali, vel in virtute, ſed de hoc alibi dicendum.

Poſſunt autẽ omnes opiniones ex parte quadam cõciliari, ſi dicamus, eſſe vniuerſalia quædam in voce, videlicet voces ſpecificas, & genericas, &c. imo ẽt in ſcripto ſimili modo; & eſſe etiã vniuerſalia in mẽte, conceptus, videlicet, intellectus formales, ſpecificos, & genericos, &c. q̃ poſſunt dici vniuerſalia formalia. Eſſe præterea vniuerſalia in rebus, rerum videlicet ipſarum genera, & ſpecies realia, &c. quæ poſſunt dici vniuerſalia obiectiua, quia ſunt ipſarũ cognitionũ vniuerſalium, obiecta; nam profecto voces ipſæ, in voce prædicantur de pluribus, & ſubijciuntur, & conceptus in mente ꝑdicantur, & ſubijciuntur, & res ipſæ ꝑ conceptus ſubijciuntur, & prædicantur. Demũ eſſe quoque ſeparata a reb. alia vniuerſalia, ſ. ideas in Deo ipſo, videlicet, & mẽte diuina, vt aliqui Platone interprętãtur, atque ita omnia conuenirent veritati.

QVÆSTIO II.

Vtrum vniuerſalia ſint in rebus diſtincta, ante intellectus operationem.

HVic quęſtioni partim vt ſatisfactũ ex præcedenti, quãuis illic ſolũ intendimus ꝓcipue oſtẽdere, vniuerſale non eſſe realiter ſeparatũ a ſingularib. hic vero diſputatur, conſtituto iam qđ vniuerſale nõ ſit realiter extra ſingularia, ſed ſola itellectus operatione; quod oẽs Peripatetici admittunt. Dubitatur an ſit in ſingularib. aliqua natura, q̃ ſecundũ ſe ſit vniuerſalis, & nõ ex operõne ĩtellectus. Pro cuius adhuc maiori explicatione eſt aduertendũ, ꝙ aliqua rei natura, puta hominis, leonis, aut ignis, ꝑt tripliciter cõſiderari. Vno modo, vt i ſingularibus, & indiuidis eſt cõtracta, & determinata ſingularibus differẽtijs. Altero modo, vt repræſentatur in ſpecie intelligibili, ſiue vt cognoſcitur ab intellectu denudata a talibus differentijs. Tertio modo poteſt ſecundum ſe, & ſuam ſubſtantiam conſiderari. Quam triplicem conſiderationem expreſſit Auicen. ſuæ Logicę capitul. 1. Si primo modo conſideretur, nõ dubiũ eſt, quin ſit ſingularis; homo enim

cum

Digitized by Google

cũ differentia ſingulari eſt Petrus, aut Ioãnes, aut aliud idiuiduum. at ſi cõſideretur vt eſt in ĩtellectu cognita, aut reſpſentata, nõ dubiũ. qn ſit vniuerſalis, & habeat quãdam relationem, & ordinẽ ad multa, quæ relatio dicĩ vniuerſalis. Natura itaq; primo modo dicĩ vniuerſalis. in potentia remota: natura ſecũdo modo eſt vniuerſalis actu ſeparata iam per intellectũ ab indiuiduis: at ſi cõſideretur tertio modo, eſt difficultas, an talis natura ſecũdũ ſe ſit vniuerſalis, id eſt habeat aptitudinẽ, vt participetur a pluribus, quod vocant aliqui vniuerſale obiectiuum, ſeu ĩ potẽtia propinqua.

Prima opinio. Scotus 7. Metaphy. q. 16. & 2. ſen. d. 3. q. 1. quem ſequitur Paulus Venetus quęſt. de vniuerſalibus, item ante hos Albertus lib. 1. d. tract. vlt. cap. 3. dicit eſſe hanc opinionem realium qui aſſerunt, quod natura rei ſi ſecundum ſe conſideretur, habet aptitudinem quandam, vt ei non repugnet a multis participari: verbi gratia, natura hoĩs, q̃ eſt in Petro, ut natura hominis, eſt apta, ut ſit in Ioanne, Paulo, & quouis ſimili; ac proinde eſt uniuerſalis, quamuis non actu quouſque per intellectum ſeparetur a ſingularibus, unde duas unitates ponũt in rebus ante operationem intellectus, unitatẽ numericam, quam habet natura per hoc, quod cõtrahitur ab indiuiduali differẽtia & aliam ſpecificam, ſeu genericam, ſecundũ quã natura in ſe, & ſua ſubſtantia cõſiderata vna eſt ſpecie, vel genere. Huius ſentenentiæ eſt primum argumentum.

Obiectum præcedit actum potẽtiæ, ſed vniuerſale eſt obiectum intellectus, ergo præcedit operationẽ intellectus, ergo vniuerſale eſt, antequam intellectus operatio ſit. Maior patet, color enim prior eſt viſione, & ſonus auditione: Minor vero eſt Ari. 1. Phyſic. 50. in fi.

Item Secundo, natura humana ſecũdum ſe eſt indifferens ad plura, nõ magis vt ſit Petrus, quam Ioannes, ergo ſecundum ſe eſt apta vt ſit in pluribus.

Præterea tertio, Secluſa operatione intellectus, iſtæ omnes propoſitiones ſũt veræ, Petrus eſt homo, Ioannes eſt homo, Cęſar eſt homo, ergo ſecluſa operatione ĩtellectus eſt aliqua vna natura in eis communis, quæ de ipſis prædicatur.

Præterea quarto, Natura ſecundum ſe ſumpta eſt ens, ergo eſt vna, nõ numero, quia ſecundum ſe non eſt ſingularis, ergo ſpecie, ergo illa natura ſecũdum ſe eſt cõmunis. Prior cõſequentia patet, quia ens, & vnum ſe mutuo ſequuntur. 4. Met. c. 2.

Oppoſita ſententia eſt S. Tho. in opuſculo de ente, & eſſentia, c. 4. & aliorum q eum ſequuntur: cuius placitum hoc eſt.

Secunda opin. Natura q̃libet ſecundum ſe ſumpta, nec eſt vna numero, nec ſpecie, nec vniuerſalis: aut particularis, ſed ei conueniunt ſua prædicata eſſentialia, ſ. genus, differẽtia, & ꝓpriũ; & accidit ei, ꝙ ſit vna numero quatenus eſt in hoc, vel illo indiuiduo: ſimiliter accidit, ꝙ ſit vniuerſalis, quatenus ꝑ intellectum cõſideratur abſtractè: v. g. homo ſecundum ſe ſolũ habet, quod ſit ſubſtantia viuens, animal rationale, riſibile, & cętera eſsẽtialia: vt ãt eſt in Petro, eſt vnus numero, & particularis, vt ꝑ intellectũ ſolitarie cõſideratur, eſt vnus ſpecie, & vniuerſalis. Iſta videtur expreſſa ſententia Auic. 5. Metap. c. 5. Equinitas, inquit. i. natura equi ſecũdum ſe, eſt tantũ equinitas. nec vna, nec plures, nec vniuerſalis, nec particularis.

Hæc opinio probatur. Si natura aliqua, puta hominis, ſecundum ſe eſt vniuerſalis, ergo nullo pacto poſſet fieri particularis, ſed natura hominis in Petro eſt particularis, ergo ſecundum ſe non eſt vniuerſalis. Conſequentia eſt certa, & minor patet. Maior probatur, quia cui vnum oppoſitũ per ſe competit, alterum oppoſitum cõpetere nequit; at vniuerſale, & ſingulare opponũtur, ergo. Secundo, quod per ſe cõpetit naturæ prædicatur de illis, quibus talis natura competit; ſed natura hominis per ſe eſt vniuerſalis, ergo Petrus, qui eſt homo, erit vniuerſalis, quod abſurdum eſt.

Primum fund. Circa huius quæſtionis diſſolutionẽ ſit primum fundamẽtum. Tripliciter aliquid dicitur eſſe in intellectu, vno modo ſubiectiue, ſ. ea, quæ inſunt, vt accidens in ſuo ſubiecto: quo pacto ſcientiæ, & ſpecies intelligibiles: & conceptus dicuntur eſſe in intellectu, quia ei inſunt ſicut albedo corpori: altero modo aliquid dicitur eſſe in intellectu, ſicut effectus in cauſa, nimirũ, quia intellectus eſt cauſa eorũ: quo pacto dicitur, domus eſt in mente artificis, quia mens artificis eſt prima cauſa domus; ſed iſte modus eſt extrinſecus, quia domus facienda

ſecūdū ſuum eſſe nō eſt in ipſo intellectu ſubiectiue. Tertio modo aliquid dicitur eſſe ī intellectu obiectiue, illud .ſ. ꝙ ab intellectu cognoſcitur: quo pacto oīa, quæ intellectus cognoſcit, dicūtur eſſe obiectiue in intellectu: nō quod ipſi inhæreāt, ſed ꝙ per ipſius operationē intelligantur: vnde res, quæ eſt extra intellectum, quando cognoſcitur, dicitur, eſſe obiectiue ī intellectu. Horū igitur, quæ obiectiue ſunt in intellectu, quædā habent eſſe in ſe, licet non eo mō, quo intelligūtur; vt homo, animal albedo, habent eſſe obiectiue in ītellectu, & in ſe, quāuis nō ſint ſeparata ſicut intelliguntur: quædam nō habent aliud eſſe in ſe, quā cognoſci, & iſta dicuntur habere ſolū eſſe obiectiue in ītellectu; ſicut Chimæra, & ea quæ non ſunt, quando a nobis cognoſcūtur, horum vero, quæ obiectiue tātum habēt eſſe in intellectu, quædam ſunt obiectiue directe; nempe ea, quæ per talē intellectus operationem cognoſcūtur, vt Chimæra, Antichriſtus: quædā habēt eſſe obiectiue, & indirectè, & cōſequēter, ſ. illa quæ nō sūt niſi aliqua exiſtente operatione intellectus, licet nō ꝑ illam eandem cognoſcantur, ſed cōſequūtur ad rem ipſam cognita obiectiuè exiſtētè in intellectu; vt quādo intellectus cognoſcit hominem reſultat quędam relatio uniuerſalitatis hominis intellecti in cōmuni, quæ nō habet eſſe, niſi ſolū obiectiue in intellectu, tamē indirecte: quia quando ego hominem cōſidero, non conſidero tunc eius uniuerſalitatem: hoc igit̄ eſt diſcriminis inter naturā rei, & eius uniuerſalitatem: ꝙ natura eſt in rebus, & etiā obiectiue in intellectu: at vniuerſalitas non eſt niſi obiectiue in intellectu. Præterea, natura eſt obiectiue directe, vniuerſalitas autem indirecte.

Sit ſecundum fundamentum: Vt aliqua natura ſit vniuerſalis, duo neceſſaria ſunt: alterū vt ſit vna: ſi .n. eſſent multæ naturæ, nihil eſſet ꝙ à mullis participaretur, quoniam vnum participare, vno, aliud alio: & hoc ſignificat Ariſ. dum dicit, eſſe unū potentia multa: hoc tamen nō ſufficit, ſed eſt neceſſaria aptitudo, vt poſſit plurib. ineſſe, ꝙ docuit Ari. 7. Met. c. 13. dicens vniuerſale eſt aptū eſſe in pluribus, itaq; unitas cū aptitudine, vocatur vnitas ſpecifica, ſeu generica, ſeu vnitas vniuerſalis, idque fit hoc pacto: cū non reperiatur in reb. natura cū tali vnitate, nō eſt ea rōne vniuerſale in rebus: natura .n. quælibet eſt ſingularis, nec fit vna cōmunis, niſi quādo ab omnib. ſeparatur, & in intellectu repræſentatur, & cognoſcitur; tūc .n. habet eſſe quoddam cōe: ante intellectus autem operationem, natura ex ſe vna eſt, ſicut ꝗlibet res eſt vna tranſcendentali vnitate tantum, re non eſt diſtincta ab vnitate indiuidui, niſi interueniente intellectus operatione, per quam conſideratur natura nō conſideratis ſingularib. & tunc talis vnitas eſt cōis, & natura dicitur vniuerſalis, & hæc eſt opinio S. Thomæ, quæ magis peripatetica eſt: nec argumenra Scoti aliquid probant.

Ad primum diſtinguitur conſeqns: vniuerſale enim eſt obiectū intellectus poſſibilis, & intelligentis, & huius operationē ꝓcedit vniuerſale: quia, vt diximus, vniuerſale ſtatim eſt, ac repræſentatur in ſpecie intelligibili, quæ prior eſt ipſa intellectione: ſi uero argumentū probet, ꝙ vniuerſale eſt ante intellectus agentis operationē, per quā abſtrahitur ſpecies, vel genus, falſum eſt, nam intellectus agens eſt potentia actiua, & obiectum potentiæ actiuæ nō ꝓcedit eius operationem, ſed per eā fit: antea vero ſolum erant res ipſæ indiuiduæ; hic homo, & ille homo, illæ .ſ. naturæ factæ ſingulares, & determinatæ, & contractæ differentijs indiuiduantibus, ex quib. intellectus abſtrahit ſpecies illas intelligibiles repræſentantes vniuerſale.

Ad ſecundum negatur conſequentia, natura enim vt ſit vniuerſalis dēt eſſe apta, vt ſit in pluribus: at ſecundum ſe nec eſt apta, nec inepta: ſicut hō ex natura ſua neque eſt albus, nec non albus: ſed natura, ſi per intellectū cōſideretur, eſt apta vna ad plura, in rebus vero eſt ſingularis; & eſt magna fallacia argumenti in reduplicatiuis argumentari a negatiua ad affirmatiuam, vt homo ſecundum ſe non eſt albus; ergo ſecundum ſe eſt non albus.

Ad tertium. Illæ omnes propoſitiones ſunt veræ, quia natura humana eſt ī omnibus indiuiduis, licet in unoquoque ſit vna numero facta: quod ſi eſt vnum prædicatū, id fit, quia per intellectū abſtrahitur: prædicatio .n. non fit, niſi interueniēte intellectus operatione.

Ad quartum. Eſt facilis ſolutio. Natura enim ſecundū ſe eſt vna, ſed iſta vnitas nō eſt communis, ſed per quam vnumquodq; in ſeipſo conſideratum, eſt vnum.

QVÆSTIO IV.

Quomodo correſpondendum ſit quæſtionibus a Porphyrio factis.

EX his, quæ in hac quæſtione, & præcedēti dicta ſunt, poſſumus quæſtiones a Porphyrio poſitas ſoluere.

Ad primā. n. dicimus Vniuerſalia nō ſubſiſtere per ſe extra intellectū, nec ſimiliter eſſe quid ab intellectu fictum, ſed ſunt naturæ exiſtentes in rebus, ſeparatæ tantū a ſingularib. per intellectū, & hoc ſignificat Ariſt. cum dicit vniuerſalia nō eſſe ſubſtantias, i. non ſubſiſtere per ſe. 3. Meta. tex. 20. & lib. 7. tex. 45. & lib. 13. c. 10 ſubſiſtunt. n. in ſingularibus quæ ſi fuerint ſubſtātiæ, & Vniuerſalia ad ſubſtantiā pertinent, vt homo, leo, animal: ſi accidens, ipſa ſunt accidentia, vt albedo, color, quantitas.

Ad ſecundam qōnem. Reſp. corpus aliquando ſumi pro trina dimenſione, ſ. latitudine, lōgitudine, & profunditate: incorporeum autem pro eo quod quantitas nō eſt. Altero modo pro ſubſtantia indiuidua corporea habente hanc dimenſionem, ſ. ligno hoc, vel illo, Petro, Ioanne. Tertio modo pro compoſito ex materia, & forma. Vniuerſalia non ſunt corporea, primo, & ſecundo modo accepta, quia nec ſunt quātitates, nec ſubſtantiæ indiuiduæ: at vero tertio modo eſſent quædam corporea, ſ. illa, quæ haberent materiam, vt homo, & animal, & leo, quædam alia eſſent incorporea, quæ. ſ. non habent materiam, vt Angelus & ſpiritus.

Ad tertiam Reſpō. Vniuerſalia iſta corporea nō eſſe ſeparata a ſenſibilibus ſingularibus, ſed ſolum per intellectus operationem intelligentis naturā, non cognitis ſingularibus differentijs. Ex dictis intelligimus, q̄ ſoleant à philoſophis appellari Vniuerſalia ante multa, in multis, & poſt multa: Vniuerſalia ſiquidem ante multa, ſi quæ eſſent, illa eſſent ideæ Plat. In multis, ſunt res ipſæ, ſeu rerum naturæ in ipſis rebus exiſtētes, vt ait Ariſt. Vniuerſale vero poſt multa eſt ipſa vniuerſalitatis ratio per intellectum facta, ac de his hactenus.

De primis, & ſecundis intentionibus.

QVÆSTIO I.

Quid ſit prima, & ſecunda intentio.

CVm frequenter in hac materia, & in reliqūs mentio fiat primæ, & ſecundæ intentionis, vtile erit, ſi q̄d ſint, & in quo inter ſe differāt, ſemel dixerimus. Intentio igitur in vniuerſum, ſi vim nominis ſpectemus, nihil aliud eſt, quam actus mentis noſtræ, quo in aliq̄d tendit: atque inde dicta intentio, q̄ ī aliud aliq̄d mens tendat, hinc etiā pro ipſa re, in quam tendit quoque accipitur, atque ita apud Philoſophos, tum actus ipſe mentis, tum res, in quā fertur p̄ illum actum, intentio vocari conſueuit: eſt enim frequens vt nomine actionum vocemus obiectum ipſius, & contra, ex inopia nominum; hinc factum eſt, vt duplex dicatur intentio, ſ. formalis, & obiectiua: formalis eſt ipſe actus, obiectiua eſt ipsū obiectum ſ. res ipſa, in quam fertur talis actus, res inquam obiecta, vt obiecta eſt. *Secundū fund.*

Iā vero voluntatis intentio ad Morales philoſophos ſpectat, q̄ eſt actus volūtatis, quo finem volumus, de qua nihil ad Dialecticū. Intellectus vero intentio, quæ ad noſtrum attinet inſtitutum, nihil eſt aliud, q̄ conceptus, ſeu cognitio ipſa intellectus, qua rem ſibi obiectā cognoſcit, vt quando Solē, v. g. percipit, eius obiectū ipſe eſt Sol: ac ita prima intentio formalis, ipſe actus: ſecūda intentio obiectiua, dr̄ ipſum obiectū cognitū, hæc ēt (q̄ in idem omnino recidit) vocantur, & vocari cōſueuerunt cōceptus formalis, & conceptus obiectiuus.

Sed rurſus, vt ante dictū eſt, in re cognita, quam vocamus intentionem obiectiuā, ſeu conceptum obiectiuum, reſurgit q̄dā reſpectus, eatenus, quatenus cognita eſt, quē vocamus, ens rationis, q̄ ad ipſam operationem intellectus conſequitur, & hic dici pōt ſecunda intentio obiectiua, quando ipſemet per reflexam cognitionem cognoſcit, vt verbi gratia cum de Vniuerſali, & modo, quo fit, dicebamus, intellectum cognoſcere rem aliquam, nō intellectis conditio-

Digitized by Google

ditionibus Indiuiduantibus, ex quo talis natura ſic cognita, ſeu potius per ſpeciem repræſentata, ſit vniuerſalis, & reſultat iſta Vniuerſalitas, quæ dicitur ens rationis, ſimiliter reſultant alia, ſ. ratio ſpeciei, & generis, ac (vt ita loqui liceat) ipſa genereitas, & varia entia rationis.

Igitur in ipſo vniuerſali naturę ipſę primo cognitæ, & repræſentatæ, dicuntur primæ intentiones obiectiuæ; illa vero entia rationis, ſecundæ intentiones obiectiuæ: intellectus autem non ſolum cognoſcit naturas, & primas intentiones, ſed poſtea reflectitur & conſiderat ipſam vniuerſalitatem, & ſecundas intentiones, illa ergo cognitio, qua cognoſcit rem, ſeu primam intentionem, dicitur prima intentio formalis, ſeu conceptus, ſeu notitia prima formalis: illa autem cognitio, qua entia rationis cognoſcit, dr̃ ſecunda intentio formalis. Quadruplex ergo intentio intellectus reperitur, videlicet prima obiectiua, ſecũda obiectiua, qui conceptus obiectiui dicuntur, deinde prima formalis, ſecunda formalis: inter duas priores, & duas poſteriores eſt hoc diſcrimen, vt diximus, ꝙ priores intentiones ſunt res cognitæ, poſteriores ſunt ipſæ notitiæ, & cognitiones, per quas intelliguntur. Secundo eſt diſcrimen, ꝙ intẽtio formalis eſt ſubiectiue in intellectu, quia eſt operatio ipſius intellectus, & accidens reale: at prima, & ſecunda intentio obiectina nõ eſt ſubiectiue, ſed obiectiue in intellectu, licet cum diſcrimine; nam prima eſt ẽt in rebus, propterea eſt ens reale; at ſecunda eſt obiectiua tantũ, & ens rationis. Sicut aũt de conceptibus diximus, ita de nominibus, quæ illis reſpondẽt, dicendũ eſt eſſe. ſ. nomina primæ intẽtionis, & nomina ſecundæ intentionis. Ex his pręterea poſſumus colligere, Vniuerſale pro materiali quidem eſſe primam intentionẽ, pro formali eſſe ſecundam intentionem.

QVÆSTIO II.

Vtrum vniuerſale, & alia ſecunda intentiones fiant per notitiam comparatiuam intellectus.

VIdendum eſt iam, quõ fiant ſecundæ intentiones, tum vniuerſalis, tũ aliorum, an per notitiam abſolutam, an per nõtitiam comparatiuã. Igitur notitia ipſa eſt intellectus operatio, qua rẽ cognoſcimus. Dupliciter autem poſſumus rem cognoſcere, vno modo in ſe, non cognoſcendo illã in ordine ad aliud, vt quãdo cognoſco hominem ſecundũ ſe, album, animal, & talis cognitio dicitur notitia abſoluta. Altero modo poſſumus rem cognoſcere in ordine ad aliud, vt quãdo cognoſco naturã humanam cõuenire multis indiuiduis, naturam animalis multis Speciebus, & accidẽs ineſſe ſubiecto, & talis cognitio dicit̃ notitia comparatiua. Ex his patet ſenſus quæſtionis, cum natura in rebus nõ ſit vniuerſalis actu, nec Species, nec Genus, quouſque accedat operatio intellectus abſtrahentis.

Quæritur, an res dicat̃ Vniuerſalis, Species, aut Genus, quãdo notitia abſoluta cognoſcitur per primam abſtractionem duntaxat, an quãdo cognoſcitur notitia cõparatiua, ſ. in ordine ad inferiora? Sũt multi, qui aſſerunt has ſecundas intentiones non reſultare, quouſq; res cognoſcatur notitia cõparatiua, v.g. Homo, non dicitur Vniuerſale, quouſq; cognoſcat̃ ab intellectu pluribus conuenire, nec Species, quouſq; cognoſcatur de pluribus numero differentib prędicari. Sed iudicio meo iſta opinio peccat in æquiuocatione, vel eſt falſa, aliud.n. eſt, Vniuerſale eſſe, Speciem, aut Genus eſſe, aliud eſt cognoſci; Vniuerſale quidem, Species, & Genus, ſunt ſimul atque intellectus cognoſcit naturam, non intellectis inferioribus, ꝗ inferiora, ſi fuerint indiuidua immediata, talis natura dicetur Species, ſi vero inferiora fuerint, Species, dicet̃ genus: imo prius natura ante cognitionem ſunt in ſpecie intelligibili, repræſentante naturã abſq; inferioribus: at iſta nõ cognoſcuntur ab intellectu, eſſe Vniuerſale, genus, aut Speciem, niſi per notitiam comparatiuã, vt explicuimus. Et hoc eſt argumẽtum magnum contra illam ſententiam, ꝙ natura, non dicitur Vniuerſalis, Species, aut Genus, quod actu prædicetur de pluribus, ſed quod apta ſit proximè de pluribus prædicari, vnde quando in ſpecie intelligibili repræſentatur, vel actu, & notitia abſoluta cognoſcitur, eſt apta proximè de pluribus prædicari, quamuis actu non niſi per notitiam comparatiuã de pluribus prędicetur.

De

DE SVBIECTO HVIVS LIBRI QVÆSTIO I.

Vtrum vniuerſale ſit huius libri ſubiectum.

POſtquã de vniuerſalibus, & primis ac ſecundis intentionibus egimus, nunc videndum eſt, an vniuerſale ſit huius libri ſubiectum. In qua quæſtione primũ oportet cognoſcere diſcrimẽ inter vniuerſale, & prędicabile. Vniuerſale eſt, quod aptum eſt eſſe in multis, vt antea oſtenſum eſt, ſiue quod a multis participari aptum eſt: illa autem, quæ vniuerſalis rationem participant, dicuntur ſingularia, ſiue ſint prorſus ſingularia, ſiue minus vniuerſale, hoc enim reſpectu magis vniuerſalis ſingulare quodãmodo dicitur. At Prædicabile dicitur, quod aptũ eſt de plurib. prędicari, & refertur ad ſubijcibile. Igitur qđ vniuerſale non ſit ſubiectum huius libri apparet.

Primo, quia nullam in hoc libello eius Porphyrius feciſſe mentionem videtur: cũ tamen ſi eſſet ſubiectum, præcipua de illo deberet eſſe tractatio, & de illo paſſiones tradi, & demonſtrari oporteret.

Secundo, ſi eſſet eius ſubiectũ, aliæ ſciẽtiæ nõ tractarent de vniuerſalib. at Ariſtoteles tũ in Topicis egit de genere, Specie, Differẽtia, Proprio, Accidẽte, tum in 7. Metaph. c. 13. & ſequentibus de vniuerſalib. diſſeruit. Immò vero omnes ſciẽtiæ de vniuerſalibus agũt, vt idem Ariſt. ſæpe docet, præſertim 1. Poſter. c 7. & 2. de anima c. 5.

Tertio videtur potius Prędicabile eſſe ſubiectum, & non vniuerſale: quia hic Porphyrius tractat de ĩdiuiduo, quod ait eſſe, quod de vno tantum prædicatur; at indiuiduum, vt conſtat, non eſt vniuerſale, ſed ſingulare: eſt tamen quoddam prædicabile, ſcilicet de vno tantum.

Quarto, quia tam genus, quam Speciẽ, quam proprium, quam reliqua definit Porphyrius per prædicari, non per eſſe vniuerſale, vt conſtat, ergo potius erit prædicabile genus, & non vniuerſale.

Quinto. Omnis ſcientia demonſtrat paſſionem propriam de ſuo ſubiectio, ſi ergo prædicabile eſſet propriũ vniuerſalis, poſſet de illo demonſtrari, quod non videtur.

Primum fund. Pro iſtius quæſtionis diſſolutione, ſit primũ fundamentũ. Cauſa quare aliquid eſt prędicabile, hoc eſt, quare ꝑdicari aptũ eſt de multis, quia eſt in multis, vel aptum eſt eſſe in multis, vt antea diximꝰ ex Ariſt. 7. Met. c. 13. cum duplicem vniuerſalis definitionẽ attulimus, atque adeo intrinſece, & per ſe, hoc conuenit vniuerſali, ſ. eſſe in multis: prędicari vero eſt quid conſequẽs, tanquam proprium ipſius vniuerſalis: Vniuerſale itaque eſt eſſentia, prædicabile vero vniuerſalis eſt propriũ, atque ideo opus fuit vt de vniuerſalibus tractaretur, vt ait Albertus lib. Prædicabiliũ tract. 2. c. 1.

Reſpondemus igitur vnica cõcluſione. Vniuerſale eſt ſubiectũ iſtius libri Porphyrij. Probatur primo: quia illud eſt ſubiectũ alicuius tractationis, in qua omnes ſpecies illius ſubiecti tractãtur: atqui in hoc libello omnes vniuerſalis ſpecies tractantur, ſ. Genus, Species, Differentia, proprium, & accidens, ergo eſt ſubiectum vniuerſale.

Secũdo, Deĩde qa oẽs ſubiecti cõdõnes ei conueniunt: nam eius paſſio, ſ. prędicabilitas in omnibus ſuis inferiorib. oſtenditur. Tertiũ, nihil tractatur in hoc libro, ꝙ nõ poſſit ad vniuerſale aliquo modo reuocari, vel tanquam ad partes eius, vel tãquã ad paſſiones eius, uel tanquã ad eſſentiam eius, &c. ergo uniuerſale eſt ſubiectum.

Ad 1. Ad argumenta. Ad primum reſpondemus in hoc libello factam eſſe mentionem uniuerſalis, capite de Genere, cũ ait, eorũ quæ prędicantur, quædam de uno, quædã de pluribus prædicantur, ubi aperte definitio uniuerſalis traditur per eius propriũ, ſcilicet prædicari de plurib. atque idẽ poſtea, cum omnia comparat inter ſe uniuerſalia, agit cap. ultimo, cum ait hoc commune eſſe omnibus uniuerſalibus, ut de pluribus prædicentur.

Ad 2. Ad ſecundũ argumentum: dicimus alias ſcientias agere de rebus ipſis, quæ uniuerſales dicuntur. Dialecticæ uero proprium eſt de uniuerſalibus, quatenus uniuerſalia ſunt, & quatenus prædicabilia, agere: pro formali itaque relatione uniuerſalitatis, & prædicabilitatis conſiderando, aliæ ſciẽtiæ pro materiali duntaxat, res ſcilicet ipſas, quibus talis ratio conuenit, & qui-

dem res ipſas in ſe, non vt ſubſunt tali rationi. Topica quidem de vniuerſalib. agit, Genere, differentia, &c. quatenus efficiunt & conſtituunt quęſtionum Dialecticarum diuerſa genera. hic vero per ſe, & in ſe cōſiderantur vniuerſalia, eorum natura, & propria eorum explicantur; in Metaphyſicis autem non quatenus conferunt ad modum ſciendi, ſeu intelligēdi, vel quatenus conferunt ad Prædicamenta, & alias Dialecticæ partes cognoſcendas, vt Dialecticus cōſiderat, ſed ipſam per ſe eſſentiam in abſtracto, ſpeculādo, & contemplando, & in hoc a Dialectico in iſtorum tractatione differt.

Ad 3. Ad tertium. Tractauit Porphyrius de indiuiduo, quatenus erat neceſſarium illud cognoſcere ad cognitionem ipſorum vniuerſalium, quæ de pluribus differentibus numero prædicantur, & quia eſt quodam ſubijcibile, de quo illa prædicari poſſunt, & quia eſt correlatiuum oppoſitum vniuerſali ipſum ſingulare.

Ad 4. Ad quartum Porphyrius hoc ipſo indicat ſe de vniuerſalibus agere, quod propria paſſione ipſius vniuerſalis vtitur in omnium illorum explicatione. Potius autem per prædicationē definit: quia & notior erat vniuerſalis eſſentia, ut talis occultior, atque ita ad finem, quæ volebat introductionis, accommodatius. Dici etiam ſecundo poteſt, Prędicabile duobus modis accipi: vno modo, pro aptitudine ad prædicandum, & ita eſſe propriam paſſionem vniuerſalis: altero modo, pro principio intrinſeco, vnde prouenit illi ipſa aptitudo, & eatenus eſſe eſſentiam, & veram ipſam differentiam eſſentialem indicare, per quā vniuerſale eſt vniuerſale. Cum vero dicimus prædicabile eſſe proprium vniuerſalis, intelligendum eſt, vt ſuperius in vniuerſalis definitione expoſuimus, ſ. prædicabile de pluribus vniuoce per ſe directe, &c. quo pacto indiuiduum non prædicatur, & cætera, quæ tunc excluſimus.

Ad 5. Ad quintum demonſtrari poteſt per illam primam eſſentialem definitionem vniuerſalis hoc modo, omne quod eſt aptum eſſe in multis, eſt prædicabile, ſicut aptum prædicari de multis, ſed vniuerſale eſt aptum eſſe in multis: ergo eſt prædicabile de multis.

QVÆSTIO II.

Vtrum vniuerſale ſit genus ad illa quinque: Genus, Speciem, Differentiam, &c.

Poſſet hic dubitare quis. An vniuerſale ſit genus ad quinque prædicabilia? Albertus Magnus libro Prædicab. tract. 2. c. 2. exiſtimat, eſſe prędicatum analogum, quia ratio vniuerſalis, ſ. eſſe ī plurib. ſeu de pluribus prædicari, nobilior, & perfectior eſt in vno prædicabili, quam in alio: nam Genus, & Species, nobiliorem modum prædicandi habent, vt patebit poſtea, quam differentia, & alia duo; & Differentia quam proprium, & hoc quam Accidens. Similiter nobiliori modo eſt Genus, & Species in pluribus, quam proprium, & Accidens, nam illa ſunt ſubſtantia eorum quibus inſunt, at hæc ſunt extra ſubſtantiam. *Prima opin.*

Secundo item poſſumus idem ſic oſtēdere. Vniuerſale, & prędicabile non conueniunt in vna, & eadē ratione, nec ex æquo omnib. illis, ſed aliquib. prius, alijs poſterius, igitur nō eſt vniuocū, ſed analogum: nam Generi, & Speciei cōuenit vniuerſale primo vt prędicatur de plurib. [illegible] ſub ſe, at Differētiæ, & proprio vt prędicatur [illegible] æquali, ſ. de ipſa Specie, cuius eſt Differētia, vel propriū, & de indiuiduis inferiorib. poſtea mediāte Specie. Iam vero Accidēs alia ratione, ſ. extrinſece, & poſterius prędicatur. Immo & Genus de indiuiduis, mediante Specie, prędicatū, ſpecies vero infima immediate de īdiuiduis. At verò id Analogum eſt, quod non eadē ratione dicitur, & quod vni primo, alijs conuenit poſterius, ergo vniuerſale, & prędicabile, eſt analogum, & ita non erit genus.

Tertio, ſi eſſet Genus, ſequeretur, quod aliquod Genus ſub ſua Specie contineretur, nempe vniuerſale ſub Genere, ſi quidem omne Genus continetur ſub Genere in communi; at hoc videtur falſum, & impoſſibile, vt genus ſub ſua ſpecie contineatur, ergo vniuerſale non erit genus.

Quamuis iſta ſententia Alberti ſit probabilis, mihi magis placet ſentētia Scoti q. 8. eſſe ſcilicet genus ad illa quinque. Quod pro-

Digitized by Google

probatur primo, quia ratio vniuerſalis in communi vniuoce eis conuenit, ſcilicet aptū eſſe in multis, prout abſtrahit ab eſſe mediate, vel immediatè: ſic ēt ratio prædicabilis in communi, aptum p̄dicari de multis, prout abſtrahit a prædicatione mediate, vel immediate, q̄ poſtea ſpecies prædicationis diſtinguuntur, & prædicabilium, ſecundo diuerſitatem modorum, quib. res inſunt in multis de quib. prædicātur, quæ ſunt, Differentiæ diuidētes Genus vniuerſalis, & eius ratione vniuerſalē. Præterea cū vnūquodq; p̄dicabilē, per illud definiatur, dū dicimus, Genus eſt vniuerſale, Species eſt vniuerſale, Differētia eſt vniuerſale, & ſic reliqua cōuincitur eſſe Genus; nā alias id nō liceret ſi Genus ſi eſſet, & vniuocū: definitio n. nō eſt p analogū aſſignāda, vt Ariſt. docet ſexto Top. cap. ſecundo.

Ad 1. Ad argumenta reſpondendum erit, illā rationē Alberti, infirmam eſſe, non enim illud ſolum facit analogiam; ſi quidem id in omnibus Generalis apparet, nam verbigratia animal, eſt Genus, & tamen perfectius eſt in vna Specie, quam in altera, & eodem modo in cæteris.

Ad 2. Ad ſecundum dictū eſt conuenire vna, & eadē ratione communi, prout abſtrahit ab eſſe mediate, vel immediate. Deinde dici ēt poteſt, Differentiam, & Propriū quāuis immediate de Specie prædicentur alterū in quale eſſentiale, alterum in quale accidētale, tamen hoc ipſo eſſe vniuerſalia, quia de vniuerſali prædicātur ex æquo & ita vtrumque poſtea de indiuiduis inferioribus & ita hoc ſolum diſcrimen efficere, varias eſſe formas; ſeu ſpecies vniuerſalis, quia ſunt variæ formæ, & ſpecies p̄dicationis, nā ſi vnus ſolus eſſet in omnibus prædicandi modus, vna tunc ſolum eſſet ſpecies vniuerſalis, non vero quinque.

Ad 3. Ad tertium, dicimus non contineri vniuerſale ſub vna ſpecie, ſ. ſub Genere, eſsētiali p̄dicatione, ſed accidentali. Eſt. n. hæc accidentalis p̄dicatio, vniuerſale eſt Gen⁹ dicut hæc, Animal eſt genus, & (q̄d in idē recidit) materialiter, ſ. nō formaliter, eſt aūt inconueniens, & impoſſibile vt idem cōtineatur ſub ſua ſpecie eſsētialiter, prædicatione, ſcilicet eſſentiali.

Poteſt ēt dubitari, An vniuerſale habeat aliquā propriā paſſionē, cum ſit genus, ſubiecta enim ſcientiarum, & partium ſciarū habent ſuas paſſiones, & proprietates, vt patet. 1. poſt. c. 23. Reſp. paſſionē vniuerſalis, vt dictum eſt, eſſe, prædicare, ſeu prædicari poſſe de pluribus inferiorib. vt n. ab homine, vt homo eſt, procedit hæc proprietas, quod ſit riſibilis, ita ab vniuerſali, vt ad plura ordinē habet, fluit, quod ſit prædicabile & prædicetur.

QVÆSTIO III.

Vtrum ſint tantum quinque vniuerſalis ſpecies (ſeu) quod in idem recidit, quinque tantum Prædicabilia.

De numero iam vniuerſalium, ſeu prædicabilium inquirendum eſt; num tantum ſint quinque, an vero plura, aut pauciora. At primo, quod ſint pauciora, q̄ quinque, apparet, nam prædicabile, & p̄dicatum idē videntur eſſe; in hoc enim ſolū differunt, quod vnum dicit actū; alterum dicit aptitudinem, ſeu potentiam ad eiuſmodi prædicationis actū: at vero quatuor tantum prædicata ab Ariſt. traduntur, primo lib. Topic. cap. 3. Proprium videlicet, Definitio, Genus, & Accidens, de quibus poſtea ſigillatim differit.

Quod vero ſint plura, ſic oſtendi poteſt. Definitio eſt quodā prædicabile, ſiquidem loco citato inter alia prædicata connumeratur ab Ariſtotele, quare iam erunt ſex, ſi definitio ad illa quinque addatur.

Secundò. Imò etiā alicui videri poterit ipſa quoq; diuiſio, aliud p̄dicabile; ſi quidē de diuiſo ipſo poteſt diuiſio prædicari, vt animal, aliud eſt hō, aliud brutum.

Tertio Itē Genus & ſpēs dicunt eſsētiā rei, ſed exiſtētia rei videtur aliud prædicatum, quod prius adhuc ante eſsentiā quæri debet, nam prius quærimus, an res ſit, de inde quid ſit, aut qualis. Hæc itaque eſt omnium de exiſtentia rei, prima quæſtio. An inquam ſit? erit ergo exiſtentia quoddam prædicabile, & quidem omnium primum, vt videtur.

Quarto Præterea, indiuiduum vagum, vt quidam homo, de pluribus prædicatur ſub diſiūctione, eſt enim Petrus uel Ioan-

pes, &c. ergo erit iam aliud vniuerſale. Immo de iſta uoce, hic Homo, ſeu cõceptu reſpondente, videtur idem dicẽdum, ex ſe indifferenter poſſe, iſti vel illi homini applicari, & de hoc, vel illo, dici, & prædicari, vt hic Homo eſt Ioãnes, hic Homo eſt Petrus, &c. atque ita cætera, quæ dicuntur indiuiduæ demonſtratiua.

Primũ fund. Ad iſtius quæſtionis ſolutionem, Primũ ſit fundamentum, Species vniuerſaliũ nos poſſe colligere trib. modis Primo a poſteriorib. & notioribus quo ad nos, vt Porphyrius collegit ex diuerſitate prędicãdi. Vel ſecũdo modo, a priori ex diuerſitate exiſtẽdi in alio, ſi quidẽ vniuerſale eſt, ꝙ aptum eſt eſſe in multis. Tertio modo ex ipſiſmet rebus, a parte rei, & his, quæ ſecũdũ natura ipſis reb. cõueniũt, ſi q̃dẽ vniuerſale fũda.nẽtũ habet in rebus, & per intellectũ perficitur in ratione vniuerſalis, & poſtea ſic cõceptum, de rebus ipſis prædicatur, & ea ipſa, quæ ſunt in rebus a nobis cognoſcuntur, ſi vere cognoſcimus. Sunt etiã aliæ viæ hunc numerum vniuerſaliũ oſtẽdẽdi, tamen hæ tres vidẽtur prẹcipuę.

Ad 2. Sit ſecundum fundamentum. Ad hoc vt aliq̃d ſit vniuerſale, oportet (vt antea fuit oſtenſum, cum quæſiuimus. quid eſſet vniuerſale) ſit vniuocum, & ſimplex, & directa prædicatione de pluribus ſub eadem ratione prædicetur.

His poſuiſtis, ſit prima cõcluſio, quinq; tantum eſſe Prædicabilia, ſeu vniuerſaliũ ſpecies, nempe Genus, Speciem, Differẽtiã Proprium, & Accidens, quæ ſic oſtenditur. Primo modo, Porphyrij ratione, ex quintuplici diuerſitate modo prædicãdi, uidelicet de vno, & de pluribus, in q͛d, vel in quale: in quid rurſus de pluribus numero, vel pluribus differẽtibus ſpecie; at in quale, vel eſſẽtiale, vel accidẽtale, & demũ accidẽtale cõuerſim, ſeu reciproce, vel non cõuerſim. Igitur quicquid dicitur, ſeu de altero p̃dicatur, aut p̃dicatur de vno tãtũ, & hoc eſt indiuiduum, & ſingulare, aut de pluribus, & hoc eſt vniuerſale. Rurſus ſi de pluribus, aut in quæſtione quid eſt, aut in quæſtione quale eſt. Si in quid, vel de pluribus Specie differẽtibus, & eſt Genus, vel de numero tãtũ differẽtibus, & eſt Species. Si ĩ quale, aut eſſẽtiale, ꝙ dici ſolet, quale quid, & eſt Differẽtia, aut quale accidẽtale, ſ. Accidẽs accidẽtaria prædicatione, & tũc aut cõuerſim, & reciproce p̃dicatur de ſpecie aliqua, vel Genere, & eſt propriũ, aut nõ cõuerſim, & eſt Accidens.

Secundo modo, idẽ oſtẽdi poteſt a priori Philoſophice ex modis exiſtẽdi in multis, nam quicquid eſt, aut eſt id, in quo omnia alia inſunt, aut ſũt ea, quæ inſunt; ſi id in quo inſunt omnia, eſt indiuiduũ, ſi quæ in alio inſunt vel quæ in vno ſolo, & hæc ſũt indiuidualia accidẽtia, & cõditiones aliæ indiuiduãtes, vel inſunt in multis, & ſunt vniuerſalia. Sed omiſſo indiuiduo, & quę ut indiuiduo cõueniũt, de eo quod ineſt in multis, videamus, ſi eſt in multis, ergo aut intrinſece ineſt in eſſentia eorum, aut extra eſſentiam intrinſece adiacet, vt in ſubiecto, & ſi extrinſece, aut ineſt vt totum aut vt pars; ſi vt totum, ſ. tota eſſentia, eſt ſpecies, ſi autem ineſt, vt pars in toto, quæ ſe hẽt vt materia, & in potentia, & eſt Genus, aut tãquam forma, & eſt Differentia: ſi vero ineſt extrinſece, & in ſubiecto, vel vt ab eſſentia fluens ab intrinſecis ab ea dependens; & eſt propriũ, vel ſubiecto adueniens ex externis cauſis extrinſece adiacens, & eſt Accidens.

Tertio modo ex ipſiſmet rebus a parte rei. Quicq͛d eſt in vnaquaq; re ſiue ſingulari, ſiue vniuerſali, quicquid de illa cognoſci poteſt, aut ſunt eius rei eſſentia, aut accidẽtia: ſi eſſentia, aut tota eſſentia rei, aut pars eſſentiæ, ſi pars eſſentiæ, aut in qua cõuenit cum alijs reb. & eſt genus, aut in una differt, & eſt differentia. Si tota rei eſſentia eſt Species, iam uero ſi accidens eſt aut proprium eius tantum rei, & eſt proprium accidens, aut cõe cum alijs, & eſt accidens commune, quod abſolute vocamus accidens communi vocabulo, ac de his ſuperius quoque diximus, cum oſtendimus Naturæ ordinẽ ſeruare porphyriũ in iſtorum vniuerſaliũ tractatione, quare plura hoc loco nõ erit neceſſe ſupaddere.

Nunc ad argumenta. Ad primum dicimus, Ariſtotelem de his egiſſe in libro Topicorum, quatenus ſpectant ad efficienda varia genera quæſtionum Dialecticarum, atque ideo illa quatuor ſola retulit, quæ diſcrimen quæſtionum efficiebant, & diuerſitatem locorum, ac tractationis, & ob id etiam addendam quæſtionem de eodẽ,

&

& diuerſo, præter alias quatuor queſtiones, Generis, Definitionis, Proprij & Accidentis, quòd diuerſam ab alijs requirere tractationem, & loca videntur. Speciem ergo ob id ad genus reuocaſſe videtur Ariſt. eo quòd ex iiſdẽ locis, quibus quæſtio Generis tractatur, poteſt etiam quæſtio tractari Speciei. Differentiam vero ad definitionem retuliſſe videtur, ſi quidem vltra Genus addit ipſam Differentiam, vel Differentias. Atq; ita omnia conueniunt, & nulla eſt Ariſt. cum Porphyrio repugnantia.

Ad 2. Ad alia argumenta, quod ſint plura, quã quinque. Reſpondemus ad primum, & ſecundum. Vniuerſalia, & prędicabilia nos ſimplicia tantum quinq; aſſerere: at compoſita, & complexa prædicabilia eſſe poſſe per multa, & definitionem, & diuiſionem, & complexa alia omnia, vel accidentalia, vel eſſentialia.

Ad 3. Ad tertium dicimus, Exiſtentiam rei, cũ quærimus de re aliqua, an ſit, non eſſe prædicatũ aliquod præter ipſum verbũ, quod medio verbo de ſubiecto dicatur, ſed eſt ipſummet ſubſtantiuum verbũ. Vnde in hac quæſtione, ſi recte diſpicimus, non tã quæritur aliquod prædicatum, quã ipſummet ſubiectum quæritur per ſe, an ſit in rerum natura. Poſtea vero ſubiecto iam poſito exiſtente in rerum natura, de illo, & quærimus, & dicuntur quinque illa prædicabilia vniuerſalia. Et certum eſt, antequam reſit, nihil ei poſſe conuenire, & oportere, vt res prius ſit, antequam ei aliquid cõueniat, aut de ea prędicetur.

Ad 4. Ad quartum, Quidam homo, vel hic homo, & alia ſimilia indiuidua vaga, includunt in ſua ratione duo: naturam communem, & rationem, ſeu Differentiam indiuiduantem, quare impoſſibile eſt, vt vnica, & eadem ratione conueniant ſingulis indiuiduis; atque ideo vniuerſalia nec eſſe, nec dici poſſunt, quia non prædicantur de multis ſub vna, & eadem ratione. Deinde hæc indiuidua vaga ex modo ſignificandi ſunt complexa, non ſolum complexione vocis, (quia poſſet facile vna vox imponi ad ſignificandum illud ipſum) ſed complexione ſignificationis, & conceptus apprehendentis multa ſingularia per diſiunctionem: nam tantum valet quidam homo, ac ſi diceres, hic homo, vel iſte homo, vel ille homo, &c. Tandem de indiuiduo demonſtratiuo, cum dicimus hic homo, & demõſtrando, verbi gratia Petrum, & hic homo demonſtrando, verbi gratia Ioannem: in mente diuerſus omnino conceptus illorũ diuerſorum reſpondet, atque adeo non eſt eadem ratio communis, ſed æquiuoca, & diuerſa, & ideo non eſt vniuerſale. Ac de his hactenus, nunc de ſingulis vniuerſalibus videamus.

DE GENERE. Cap. I.

Videtur autem neque Genus, neque Species ſimpliciter dici. Genus enim dicitur, & aliquorum quodammodo ſe habentium ad vnum aliquod, & ad ſe inuicem collectio: ſecundum quam ſignificationem Romanorum dicitur Genus, ab vnius ſcilicet habitudine (dico autem Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo ad ſe inuicẽ eam, quæ ab illo eſt, cognationem ſecundum diuiſionem ab alijs Generibus dictam. Dicitur autem, & aliter rurſus Genus illud, quod eſt vniuſcuiuſq; generationis principium: vel ab eo qui genuit, vel ab eo loco, in quo quis genitus eſt: Sic enim Oreſtem quidem dicimus a Tantalo habere Genus, Hylum autem ab Hercule; & rurſus, Pindarum quidem Thebanum eſſe Genere, Platonem vero Athenienſem, etenim patria principium quoddam eſt vniuſcuiuſq; generationis, quemadmodũ, & pater. Hæc autẽ uidetur prõptiſſima eſſe ſignificatio generis. Romani .n. dicuntur, qui ex genere deſcendunt Romuli, & Cecropidę, qui a Cecrope, & horum proximi. Et prius quidem appellatum eſt Genus vniuſcuiuſq; generationis principium, de hinc etiam, & multitudo eorum, qui ſunt ab vno principio, vt a Romulo, quam diuidentes, & ab alijs ſeparãtes, dicebamus omnem illam collectionẽ

Romanorum Genus. Aliter autem rurſus Genus dicitur, cui ſupponitur Species; ad horum fortaſſe ſimilitudinem dictum. Etenim principium quoddam eſt huiuſmodi Genus earum, quæ ſub ipſo ſunt Specierum: videtur q. & multitudinem continere omnem, quæ ſub ipſo ſunt, Specierum.

Tripliciter igitur cum Genus dicatur, de tertio apud Philoſophos ſermo eſt, quod etiam deſcribentes aſſignauerunt, Genus eſſe, dicentes, quod de pluribus, & differentibus Specie in eo, quod quid eſt predicatur, vt animal. Eorum enim quæ prædicantur, alia quidem de vno dicuntur ſolo, ſicut indiuidua, vt Socrates, & hic, & hoc: alia vero de pluribus, quemadmodum genera, & Species, & Differentia, & propria, & accidentia communiter, ſed non proprie alicui: eſt autem Genus quidem, vt animal: Species vero, vt homo. Differentia autem, vt rationale: Proprium, vt riſibile: Accidens, vt album, nigrum, ſedere. Ab ijs igitur, quæ de vno ſolo prædicantur; differunt genera: eo quod hæc de pluribus prædicantur. Ab ijs autem rurſus quæ de pluribus: a Speciebus quidem, quoniam Species & ſi de pluribus. Prędicentur, non tamen de differentibus Specie, ſed numero, homo enim cum ſit Species, de Socrate, & Platone prædicatur; qui non Specie differunt, ſed numero: Animal vero cum ſit Genus, de homine, & boue, & æquo prædicantur, qui differunt à ſe inuicem ſpecie, non numero ſolum. A proprio vero differt Genus: quoniam proprium de vna ſola Specie, cuius eſt proprium prædicatur, & de ijs, quæ ſub ipſa Specie ſunt indiuiduis quemadmodum riſibile de homine ſolo, & de particularibus hominibus: Genus autem non de vna Specie prædicatur, ſed de pluribus; & differentibus. A differentia vero, & ab ijs, quæ communiter ſunt Accidentia, differt Genus: quoniam, & ſi de pluribus, & differentibus Specie prædicentur Differentiæ, & communiter accidentia, non tamen in eo quod quid eſt prædicantur, ſed in eo quod quale quid eſt. Interrogantibus enim aliquibus, quid eſt illud, de quo prædicantur hæc; Genus reſpondebimus, Differentias autem, & Accidentia non reſpondebimus; non enim in eo quod quid eſt prædicantur de ſubiecto, ſed magis in eo quod quale quid eſt: interroganti enim quale quid eſt homo; dicimus quod Rationale; & quale quid eſt Coruus; dicimus quod nigrum: eſt autem rationale quidem differentia, nigrum verò Accidens: quando autem quid eſt homo interrogatur, animal reſpondemus, eſt autem hominis Genus animal. Quare de pluribus prædicari diuidit Genus ab ijs, quæ de vno ſolo eorum, quæ ſunt indiuidua, prædicantur, hoc vero, de differentibus. Specie, ſeparat ab ijs, quæ ſicut Species prędicantur, vel ſicut propria: in eo autem quod quid eſt prædicari, diuidit a differentijs, & communiter Accidentibus, quæ non in eo quod quid eſt, ſed in eo quod quale quid eſt, vel quomodo ſe habet vnumquodq; prędicantur de ijs, de quibus prędicantur. Nil igitur ſuperfluum, neq; minus continet Generis dicta deſcriptio.

Quæſtio cur prius de Genere, quàm de ſpecie, aut alijs agitur.

AGgreditur modo Porphyri⁹ de ſingulis vniuerſalib. in particulari tractationem, quam quinq; ſequentibus Capitibus abſoluit. Poſtea vltimo capite ea inter ſe cōparat, & quam adinuicem habitudinem

dinem

Digitized by Google

dinem habeant, oſtendit. Incipit igitur ab ipſo Genere: in quo merito quis dubitare poſſet, qua ratione id factũ fuerit: Boetius huius duas aſſignat cauſas: prior eſt, Genus enim eſt vniuerſalius, cum compræhẽdat ſub ſe multas Species. Vniuerſalia autẽ nobis ſunt notiora. 1 Phyſic. ca. 1. propterea ab eis eſt incipiẽdum, cuius rationem dat Ariſtő. 1. de partibus. cap. 1. Si enim vniuerſalia primo non traderentur, cum illa ſint in particularibus, oportet in particulariũ tractatione ſępe idẽ repetere. Poſterior ratio, quæ eſt etiã Ammonij, Genus eſt generatione prius, quam Species, cuius ſignũ eſt, ſi Genus auferatur, auferũtur Species, at nõ ablata vna, aut altera Specie, Genus auferatur: quod docet Ariſt. 2. de generat. animal. ca. 3. dum dicit, vitam plantę priorem eſſe, deinde vitam ſenſitiuam, tandem rationalem. Ex vtraq; autem ratione colligitur, Porphyriũ ſeruaſſe & naturę, & doctrinæ ordinem, ſeu cognitionis: Naturæ; dũ a prioribus, cognitionis, dũ ab vniuerſalioribus incœpit. Hæc tamen vtraq; ratio declaratione indiget: Genus. n. & Species dupliciter cõſiderari poſſunt: vno modo ſecundum naturam & ſubſtratũ; altero modo formaliter ſecundũ rationẽ, & relationẽ Generis, & Speciei. Si primo modo cõſideretur, & Genus, ſ. natura ipſa eſt prior, & communior Speciei: at ſi ſecundum relationem, tunc ſimul tempore, & natura ſunt: nec eſt prius Genus, quã ſit Species, ſicut nõ prius, formaliter eſt. Pater, quam ſit Filius, relatiua enim ſimul natura ſunt, vt docet Ariſt. in prædicamento ad aliq̃d.

Sed ſi ſic eſt, poterit merito quis obijcere, cũ hic conſiderentur iſta ſecundum formam, videntur ergo iſtæ rationes nõ ſufficientes. Ad quod dicẽdum, rationes eſſe nihilominus bonas, & probabiles, quia cum natura ipſius Generis ſit prior, & communior, æquum fuit, vt eius intẽtio prius cõſideraretur. Poſſumus autẽ tertiam rationem addere etiã ſecundum intẽtiones ipſas: cum enim iſta introductio ſit ad Prædicamẽta Ariſto. fuit congruum, vt illud primo explicaret, quod illic primo occurrit: illic autẽ primo occurrit Genus, cum ſtatim ens in decẽ genera diuidat, & in p̃dicamento quoque ſubſtantiæ, quod ante accidẽtia eſt; primũ ſit ipſum Genus generaliſſimum; hæc autẽ rõ eſt vniuerſalis probans ordinem omnium prædicabiliũ, ſubſtantia enim eſt primum prædicamẽtum, in quo, nec propria, nec accidentia ſunt, & in eo primum locum habent Genera, & Species: illæ autem rationes ſolum ordinem inter Genus & ſpecies probant.

Videtur autem neque Genus, neque Species dici ſimpliciter.

Hoc caput in duas poteſt partes ſecari. In prima, aliquot modos acceptionis nominis huius narrat; ĩ poſteriori Genus ipſũ Logicũ, de quo præſens inquiſitio eſt, definit, ipſamq; definitionem manifeſtat.

Tripliciter ergo Genus ſumitur. Primo, Genus dicitur congregatio multorum habentiũ inter ſe aliquam affectionẽ, vel habitudinẽ, & hęc habitudo, & effectio, adinuicẽ ad vnum aliquid eſt, ſicut dicitur Genus Heraclidarũ, cõgregatio multorum, qui inter ſe ordinẽ habent aliquo modo, ſcilicet, q̃a affines, vel cognati sũt, & hoc reſpectu unius, ſcilicet Herculis, a quo deſcendunt, & propterea, dicũtur Genus Heraclidarum, & ſumũt nomen ab vno illo, vt diſtinguantur ab alijs generibus. Hoc exemplũ ſumpſit Porphyrius ab Ariſtot. 10. Metaph. c. 11. Boet. quia Rom. erat, trãſtulit Genus Romanorum, qui ab vno Romulo deſcendunt. Secundo ſumitur pro ipſo principio, a quo talis collectio emanauit, ꝙ duplex eẽ põt, aut Pater, aut patria: nã & ipſa patria, quoddã principiũ eſt: nõ enim ſolum locus naturalis eſt corporum contentiuus, ſed eorum aliquo modo productiuus, & conſeruatiuus, cum influxum habeat erga corpora, cuius argumento, eſt diuerſa temperies horum, & illorum corporum, & varietas eorum quæ diuerſis locis producuntur. Sic inquit Virg.

Hic ſegetes, illic veniunt falicius uua.
Arbores fœtus albi, atque iniuſſa vireſcunt.
Gramina, nõne vides, croceos vt Tmolus odores
In dia mittit ebur, molles ſua thura Sabæi.
Et Chalibes duri ferrum?

Hic poſſet eſſe dubium. An ipſe pater, vel patria ſint dicenda Genus. Auerroes videtur id affirmare, ac credendum cum Gaietano non dici Genus patrem ipſum, aut patriam, ſed ipſum principium, & originem, quæ ab eis ducitur. *Dub. I*

Statim Porphyrius comparat has duas acceptiones: dicit itaque poſterior eſt promptiſſima, id eſt ſe primo offert, eſt enim prior, quod ꝓbat: prius enim illud principium, quod Genus dicitur, fuit, atq; ab eo appellatio facta eſt, ſ. Genus Romanorũ, Heraclidarum. Vnde poteſt duplex ratio fieri, propter quam iſta ſignificatio eſt magis in promptu: Primo, quia ab eo, quod eſt Genus primo modo, ſumitur denominatio, dicitur enim ab Hercule Heraclidarum genus: Secũdo, quia iſta fuit prior; prius enim fuit illud principium, quã collectio: eorum qui ab eo fluxerunt: Tertio ſumitur Genus ꝓ eo, cui ſupponitur. Species, i. pro eo, quod de ſpeciebus prædicatur, & hoc eſt Genus Logicum, cuius eſt tractatio præſens.

Huius Generis Porphyrius ſimilitudinem aſſignat cum alijs Generibus, cũ poſteriori ſecũdo modo accepto: ſicut enim Genus ſecundo modo eſt principium eorum, quæ ab eo originem trahunt, ita genus hoc eſt ſuarum ſpecierum principiũ: ſimiliter eſt ſimile generi primo modo accepto, vt enim hoc eſt multorũ collectio, ita & Genus Logicum eſt multarum ſpecierum aggregatio, id eſt ſub ſe multas continet Species.

Dubia aliquot ſcitu digniora in priorem hanc partem capitis de Genere.

Circa hãc capitis partem aliquot ſunt aduertenda. Primo, Porphyrium has Generis acceptiones ex Ariſt. fere deſumpſiſſe: nam Ariſ. 5. Metaph. c. 28. refert quatuor Generis acceptiones. Primo, Genus dicitur cõtinua aliquorũ generatio; quòd idẽ eſt cum collectione multorum habentium habitudinẽ ſecundum generationẽ; vbi intelliges iſtam habitudinem, quã dicit Porphyrius eſſe inter illa, quorũ collectio dicitur Genus, debere eſſe ſecũdũ generationem, & ea, quæ ad generationẽ attinent, vt quod ſint cognati, vel cõſanguinei, vel filij, vel aliud ſimile. Qđ adnotauit Albertus explicans Porphyriũ contra Auicen. Secũdo dicit, Genus principiũ, a quo talis generatio eſt, quod eſt pater, vel patria, & aliquãdo etiã dicitur mater. Tertio Genus eſt ſubiectum, ex quo res fiũt, vel in quo: quo dicitur Genus figurarum ſupficialiũ eſſe aliud a Genere ſolidarũ: & in naturalibus materia dicitur genus: quo pacto cœli & elementa dicũtur eſſe genere diuerſa; iuxta eorum ſentẽtiam, qui aſſerunt eſſe ex diuerſa materia, & tale genus dicitur Phyſicum. Quarto genus eſt, quod prædicatur, ſ. illud, quod hic proponitur tertio loco a Porphyrio.

Poterit autẽ quis dubitare, Quare prætermiſit Porphyrius genus tertio loco poſitũ ab Ariſtotele? Dicitur, ꝙ illud habet ſimilitudinem quandã cum Logico: vt. n. Logicũ eſt, ex quo fiũt Species, & ita illud Logicum. n. eſt, velut materia Specierum, vel forsã, quia parabat facilẽ introductionem, & eſſet obſcurum explicare, quid eſſet illud ſubiectũ, quod genus appellatur. *Dubiũ.*

Circa verba ipſius Porphyrij, Nota illud verbũ (videtur) aliquãdo enim pro eo, quod apparet, & non eſt, ſumitur, vt patet apud Ariſt. 1. Elench. cap. 1. & 2. Sunt ſyllogiſmi, inquit, qui videntur, & non ſunt: at hic nõ ſic vſurpatur, ſed pro eo, quod eſt, & patet, ac eſt manifeſtum. Nota verbum (ſimpliciter) nam vno modo idem eſt, qđ vniuerſaliter, vt habẽ 1. Metap. text. 44. & 1. Elench. ca. 6. Secundo modo idem eſt, quod vniuoce, vt habetur 1. Meta. tex. 47. Tertio modo accipitur pro eo, quod eſt ſine addito diminuẽte 1. Elench. c. 5. quo pacto dicitur, Æthiops non eſt ſimpliciter albus. Vltimo modo pro eo, quod eſt ſolũ, ut Brutum eſt ſimpliciter ſenſitiuum: qua ſignificatione vtitur Porphyrius c. de Differentia: hic ſumitur modo ſecundo, ac ſi dicat, Genus non dicitur vniuocè.

Nota præterea, dicit (videtur autẽ). hic velut excuſat ſe ab eo, quod propoſuit, ſ. docere, quid ſit horũ quodq;, ac propterea incepturus erat a definitione, ſed id ꝓhibet eius æquiuocatio, æquiuoca. n. prius diuidenda Nota præterea nõ explicaſſe niſi genus, & Speciẽ, quia iſta ſunt relata, ut docet Ammonius, vel vt vult Boetius, omnia alia ſubintelligi, quæ etiã ſunt æquiuoca, quæ, quia iam erant enarrata, prolixitatis vitandæ gratia prætermiſit.

Nota vltimo, ſecũdum Albertum diſcrimen inter genus tertio modo, & alia genera: genus enim ſecundo modo nõ eſt in tota collectione eorum, quæ ab eo procedunt; nõ. n. eſt Romulus in ſingulis Romanis;

nis:at tota natura Generis eſt i ſĩgulis Speciebus: Homo.n. eſt ſubſtantia animata, ſenſibilis,pariter & Leo,& aliæ Species.Præterea Genus primo modo cõtinet multa tanquam partes integrantes,de quibus prędicari nequid:non enim ſinguli Romani sũt Genus,at Genus hoc; de ſingulis Speciebus per ſe prædicari valet.

Tripliciter igitur cum Genus dicatur, de tertio apud Philoſophos ſermo eſt.

Hæc eſt poſterior ca. pars,qua Porphy. definit Genus tertio modo:eius.n. vſus ad Dialecticos,& Philoſophos pertinet. Definitio eſt iſta;Genus eſt id,quod prędicatur de pluribus differentibus Specie,in eo quod quid eſt: quæ definitio ad literã deſumpta eſt ex Ariſt.1.Topic. c. 4. pro cuius explicatione Porphyrius tres diſtinctiones inſinuat eorum,quæ prædicantur: quędam.n. de vno prædicantur,vt Socrates,Plato:quędam de pluribus:vt Homo. Secunda; eorũ quæ de pluribus prædicantur; quædam de plurib.differẽtib.numero,quędã de pluribus differentib.Specie prędicantur. Tertia,eorum quæ de pluribus differentibus Specie prædicantur, quædam prædicãtur in eo quod quale, quædam in eo, quod quid. Illud eſt prædicari in quid, eſſe tale prædicatũ, vt ad quæſtionem factam per quid de re,ſ. de natura rei, poſſit per illud reſponderi, vt quid eſt homo,congrue reſpondebis,ſi dicas animal:animal igitur pdicatur in quid de homine. Illud autem eſt prædicatum in quale,eſſe tale prædicatũ, vt poſſit p illud reſpõderi ad quæſtionẽ factã de qualitate rei:vt qualis eſt homo,dices,doctus,aut albus,iſta pdicantur in quale. Hac diuiſione Porphyrius colligit definitionẽ Generis ſufficientem eſſe, cum ipſum ſeparet ab omnib. alijs prædicabilibus Ex hoc.n. qđ Genus de plurib.prædicatur,ab indiuiduo diſtinguitur:quod quidem prædicatur,ſed de vno ſolo.Per hoc quod Genus pdicatur de differẽtib ſpecie,a ſpecie diſtinguitur, & a proprio:Species.n.de pluribus indiuiduis,proprium autẽ de vnica ſpecie,cuius eſt ,ppriũ,de indiuiduis illius ſpeciei, quoque prædicatur: per hoc aurẽ quod in eo, quod quid,a differentia & accidẽte diſtinguitur. Hæc.n.in eo quod quale,de plurib. prędicãtur,vt ſi dicas,qualis eſt homo? reſpõdebitur,eſt rationalis.vel Albus. Patet igitur definitionẽ neq; eſſe ſuperfluã, nec diminutã iuxta pceptũ Ari.6 Top.c.1.&2.

Hic notat Ammonius,ꝙ definitio ſuperflua diminuit definitum, ideſt coarctat: ut iuxta illam definitionem paucioribus cõueniat,quàm cõuenit,vt qui dicit, homo eſt animal rationale,albũ,facit,vt nõ ſint homines niſi albi,definitio uero diminuta,definitum dilatat,vt qui dicit,homo eſt animal mortale,facit,vt equus ſit homo, quĩ eſt aial mortale, hoc fit, quando definitio eſt ſuperflua per additionẽ illius,ꝙ nõ eſt de natura rei,aut ipſius naturæ proprium.

De definitione Generis quæſtiones quatuor.

Circa definitionem Generis poſitã, videnda ſunt quatuor,deinde de indiuiduo,cuius tum in hoc capite,tũ in ſequentibus frequenter fit mentio,agendum quoque Igitur quæremus primo q d ſit definitum in hac Generis definitione. Secundo ꝙ ſit iſta definitio, an quidditatiua, an ſit deſcriptiua? Tertio quid loco Generis in hac definitione ponatur. Quarto recte nẽ ſit poſita: vbi videbimus,quo modo ſingulæ partes ſunt intelligendæ. Vltimo de indiuiduo,an indiuiduum prædicetur.

QVÆSTIO I.

PRo declaratione primi dubij, aduertere oportet iſta nomina ſecundæ intentionis,ſ.Genus,Speciem, Differentiam, & reliqua eſſe connotatiua, & ita duo includere in ſua ſignificatione,videlicet materiale,& formale, vt antea ſæpe dictũ fuit. Significat.n.pro materiali,ſeu pro ſubſtracto,quod idem eſt naturam,& rem aliquã: pro formali vero ſecundam intentionẽ obiectiuam;ſicut album pro materiali ſignificat corpus,pro formali,albedinem.Eſt igitur videndum quando definitur Genus,an definiat intẽtio ipſa, an materiale ſubſtratum,an ſimul materiale ſubſtratũ cũ intentione. Eſt autem rurſus aduertendũ aliud eſſe in cõnotatiuis,id,quod definitur,aliud rationem,ſecũdum quam definitur, verbi gratia,quando dicitur album eſt viſus diſgre-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

gregatiuum: quod definitur eſt ſubiectũ, vt formæ ſubſtat: at ipſa ratio ſecũdũ quã eſt definitio, eſt forma. Præterea aliud eſt, cui cõuenit definitio, aliud ratio, per quã conuenit: vt id, ꝙ diſgregat, eſt corpus album: rõ diſgregandi eſt albedo, definitio .n. de ſubiecto verificatur. Quod Caietanus aliis verbis explicuit, dicẽs, quod definitio cõpetit ſubiecto denominatiue, formæ quidditatiue. Hoc ſuppoſito, ꝑſpicuis quibuſdam concluſionibus reſpondemus, quæ per ſe ſatis manifeſtæ ſunt, & ex iam dictis conſtant.

1. Concl. Sit prima cõcluſio Natura & ſubſtratũ Generis eſt id, quod definitur, vt intẽtioni ſubſtat.

2. Concl. Secunda concluſio. Ratio, ſecundum q̃ definitur, eſt ſecunda intentio.

3. Concl. Tertia Definitio cõpetit naturę ſubſtratæ. Animal .n. eſt, quod prædicatur & corpus, & aliæ naturæ, quæ Genera ſunt, ſed non prædicantur, niſi quia Genera, & vt ſecũdæ intentioni ſubſtant: non tamen intẽtio prædicatur, hoc idẽ dicimus de aliis definitionibus prædicabilium.

QVÆSTIO II.

CIrca ſecundum ſunt tres opiniones, Scotus, vniuerſalium quæſt. 15. exiſtimat, hanc definitionem eſſe quidditatiuã, cuiuſ Genuſ eſt Prædicabile. Alij exiſtimãt eſſe deſcriptiuam, & dari per Genus quod eſt vniuerſale, & propriã paſſionem, quæ eſt prædicari. At Ammonius credit hãc definitionem eſſe deſcriptionem, nec ꝑ Genus propriũ aſſignari, nec poſſe aſſignari. Ratio Ammonij eſt duplex, prior eſt. Genus hic definitum cõprehendit decem Genera ſuprema; nam ſingula ſunt Genus, at nihil põt eſſe Genus generis ſupremi; ergo Genus non poteſt definiri ꝑ Genus. Poſterior, Genus hoc comprehendit genera Subſtantiæ, & Accidentis, ſed ſubſtantiæ & Accidenti nihil eſt commune Vniuocũ, ergo non poteſt aſſignari ipſi Generi.

Hę rationes Ammonij fundãtur in hoc, cum hic definiatur natura Generis, vt ſubſtat intentioni: ſi definiri debet quidditatiue, erat dandum Genus, nõ ſolum ex parte intentionis, ſed ex parte materialis, ꝙ eſſe non poteſt: quia materiale eſt ſubſtantia, vel accidens, quæ non poſſunt habere Genus commune, ſed accidens aliquod, & illã proprietatẽ, quæ eſt prædicari: & propterea dicit eſſe deſcriptionem, & eſt ſententia Alberti, trac. 3. c. 3. vniuerſale .n. ex parte ſolius intentionis. Genus quidem eſt, non tamen ex parte materialis.

Sed hæc ſententia Ammonij, & eius rationes non placent: nam in concretis accidentalib. definitio & eſſentia attendenda eſt ſecundum formã, quæ poteſt eſſe vnius rationis, etiã ſi materialia nõ ſint eiuſdem rationis, & certũ eſt, rationem vniuerſalis eandem eſſe, ſiue materia ſit accidens, ſiue ſubſtantia, ſicut in diſtinctis etiam ſubſtantijs: poteſt ergo eſſe Genus propriũ, atq; ideo dicendũ eſt, definitionem eſſe potuiſſe quidditatiuã, quantum eſt ex parte Generis, ſi deinde addita fuiſſet eſſentialis differẽtia; aut ſi diceretur, Genus eſt vniuerſale ꝙ ineſt multis Specie differentib. ſed tñ cũ per Prædicabile, tanq̃ per notius nobis definierit Porphyrius, puto deſcriptionẽ hanc eſſe, vt dicit ſecũda opinio, & idem Porphyrius, quia non per Differentiã, ſed per paſſionem, ideſt prædicationem datur.

Et ad primã rationem Ammonij dicendum. Eſſe poſſe aliquid accidens Genericum, immo Specificum, quod conueniat ſupremo Generi, & alijs Generib. ſ. rationẽ ipſam Generis. Ratio uero poſterior Ammonij non valet: nam diuerſis prædicamẽtis nihil poteſt eſſe vniuocum quidditatiue, poteſt tamen aliquid eſſe accidentale, quales ſunt hæ intentiones: ſicut enim relatio vniuoce conuenit multorum prædicamentorum fundamentis, quamuis ſecundum Porphyrium non ponatur vniuerſale, vt Genus: vt in ſequenti dubio dicetur.

QVÆSTIO. III.

SEd tũc dubitabis circa tertium, quid ſaltem conſtituatur loco Generis, ſecundum Porphyrium. Breuiter reſpondebo, non Vniuerſale loco Generis, ſed Prędicabile conſtitui. Huius eſt ratio conueniens, Differẽtia in definitione ponitur, ad excludendum ea, quæ ſub eodem Genere conueniunt: verbi gratia rõnale ponitur in definitione hominis: vt ſeparet illa animalia, quæ non ſunt rationalia, non autem ponitur ad differẽtiam lapidis, aut alterius ex-

tra

Digitized by Google

tra genus: ſed Porphyrius excluſit indiuiduum a ratione generis, per illam differentiam prædicari de pluribus: ergo genus nõ eſt vniuerſale, quia indiuiduum non continetur ſub vniuerſali: continetur autẽ ſub prædicabili: nam indiuiduum eſt Prędicabile, ſed de vno: Genus autem de plurib. prædicabile, ergo erit loco generis.

QVÆSTIO IV.

Circa quartũ, An videlicet rectè ſit poſita generis definitio? obijcitur cõtra definitionem ipſius Generis. Primo contra vltimam particulam: in qua a differẽtia diſtinguitur. Differentia prædicatur in quid, ergo non differt in hoc a genere. Probatur antecedẽs ex Ariſtotele expreſſe 7. Topic. c. 3. & 4. Topic. c. 4. vbi nõ in hoc differre à genere docet, ſed quod genus de pluribus, quàm differentia prædicetur.

Secundo, Accidens nec eſt de ſubſtantia rei, nec pars ſubſtantiæ rei: ergo non prædicatur in quale quid, vt dicit Porphyrius.

Tertio. Multa ſunt propria quæ de pluribus Speciebus prædicãtur, ergo nõ differt in hoc a genere, ꝙ ſolũ de vna ſpecie proprium prædicetur. Antecedens probatur, mobile, æquale, ſimile: ſunt paſſiones propriæ, quæ tamen de pluribus corporibus ſpecie differentibus prædicantur.

Quarto. Differentia non prædicatur de pluribus Speciebus, ergo non conuenit in hoc cum Genere: patet antecedens: rationale enim eſt differentia, quæ tamen vni ſpeciei eſt propria.

Quinto. Genus prędicatur de plurib. differẽtib. numero, animal. n. de Petro, & Ioãne pdicat, ergo a ſpecie non differt in hoc.

Pro horum argumẽtorum ſolutione: eſt primo notandum duo eſſe neceſſaria, vt aliqua differant ſpecie: alterum eſt, vt habeãt diſtinctas definitiones: quapropter Petrus, & Paulus, & indiuidua vnius Speciei Specie non differũt: alterum eſt, ꝙ ſub eodem ſint genere, quod docet Ariſt. 10. Metaph. c. 11. differre ergo ſpecie eſt ſub eodem genere diſtinctas habere definitiones.

Poſſumus & tres modos differendi Specie deſumere, ex Ariſt. 5. Metaph. c. 10.

Primo illa differunt Specie, quæ ſub eodem genere diſtinctas habẽt definitiones, & ipſa in alias ſpecies inferiores diuidi nequeunt, quo pacto differunt ſpecies vltimæ, Homo, Leo; & iſta dicitur differre Specie athoma, & hæc eſt propria Differentia ſpecifica.

Secundo, illa differunt Specie, quæ ſub eodem Genere ex æquo continent, & rurſus diuidi poſſunt in alias Species ſub ſe, ſicut corpus animatũ, & corpus inanimatũ, & iſta, dicuntur differre ſpecie ſubalterna, ſeu Genere intermedio. Dicũtur autem ex æquo cõtineri ſub Genere, quæ ꝑ æquales Differentias illius Generis componũtur, ſicut corpus animatum, & corpus inaĩatum: corpus. n. quod eſt illorũ Genus, æqualiter per animatũ, & inanimatum diuiditur.

Tertio, illa differunt Specie, quæ ſub eodem ſunt Genere, tamen non æqualiter, cũ videlicet vnum eſt cõius, alterũ minus cõmune: quia pluribus intermedijs Differentijs, ab illo Genere, in quo conueniunt, diſtant: licet nõ vnum ſit ſuperius ad alterũ, quo pacto, homo, & plãta Specie differũt, clarum eſt enim quod planta communior eſt quam homo, ſed non ad hominem, quia homo planta nõ eſt. Si enim eſſet ſuperior illo, eſſet Genus: at Genus, & ſpecies ſub ipſo, non dicuntur differre Specie, vt ait Ariſto. 10. Metaph. c. 11. Genus igitur eſt, ꝙ de pluribus Specie differentibus prædicatur, vtcunque Specie differant, ſiue primo, ſiue ſecundo, aut tertio modo.

Eſt ſecundo notandum, Duo eſſe neceſſaria, vt aliquod prædicatum prædicetur in quid: vnum quod ſit de natura, vel pars naturæ rei, nec hoc ſufficit: nã Differentia eſt pars naturæ rei, tamen non prædicatur in quid, ſed eſt neceſſariũ alterum. ſ. ꝙ prædicetur per modum naturæ, ſ. ꝙ non ſit connotatiuum, quando ſubiectum fuerit abſolutum, tũc. n. ſignificat per modũ Accidentis, ſed vel vtrũque abſolutum, vel vtrũq; connotatiũ. Genus ergo reſpectu Speciei habet vtrũque, & eſt de natura Speciei, & prædicatur per modum naturæ, & ſubſtantiæ, propterea prædicatur in quid. At differentia habet vnum, ſ. eſt de natura rei, non tamen habet modum prædicandi: propterea non prædicatur in quid, ſed dicitur in quale quid; quid, quia eſt de ſubſtantia rei: quale, quia eſt ad modum Accidentis, & Accidens neutrum habet, propterea

rea ſimpliciter in quale prædicatur: vnde fit, vt conſtituatur prædicatio in quid, & in quale quid, & in quale.

ad 1. His ſuppoſitis, Reſp. ad primũ. Differentia prædicatur in quid, ſecundum rem, ſed non ſecundũ modum, ſicut Genus, ꝙ abſolute in quid prædicatur. Nec Ariſt dicit oppoſitum, ſed aſſerit prædicati in quid, ſed differt a Genere, quia ſe habet vt qualitas, in quo manifeſtat prædicari in quale quid.

ad 2. Ad ſecundum Reſpon. Quando dicitur, quale quid eſt coruus, illud quid, non pecit, naturam, ſed idem eſt, ac ſi dicatur, quale ens eſt coruus?

ad 3. Ad tertium Reſp. admittendo aliquod ꝓpriũ de pluribus Speciebus prædicari, ſed id nõ habetur vt proprium, & Porphyrius hoc intẽdit, quod prædicatio, quæ neceſſario, & ſemper cõſtituit Genus, ſit de pluribus Speciebus prædicari; at p̄dicatio neceſſaria proprie eſt de vna Specie; reliquũ eſt per accidẽs, & ſecũdario, quia illa ſua Species, de qua p̄dicabatur, erat ſubalterna. Dici etiam poteſt concedendo illationem: aliqua inquam propria eſſe generica, quæ de Genere immediate prædicãtur, aliqua eſſe Propria ſpecifica, quæ de ſpecie vltima p̄dicantur: differre autẽ a Genere, & Specie, quia non in quid, ſed in quale prædicãtur.

ad 4. Idẽ Reſp. ad quartum de prædicatione de indiuiduis; hæc enim prædicatio eſt primo, & immediate, & per ſe ſpeciei, non autem Generis, niſi ſecundario, & mediate.

ad 5. Ad quintum Reſpõ. Porphyrium exiſtimaſſe, nullam eſſe particularẽ, & propriã Speciei Differentiã, ſed omnes eſſe cõmunes, & rationale non ſolum homini, ſed Angelis conuenire. Sed de hoc latius dicemus capite de Differentia.

DE INDIVIDVO.

QVÆSTIO I.

Vtrum indiuiduum prædicetur.

1. opin. Circa vltimam difficultatem, an. ſ. indiuiduum prædicetur, ſunt tres opiniones. Prima eſt S. Thom. 7. Metaph. c. 3. qui loquens de indiuiduo ſubſtãtiæ, inquit, poſſe dupliciter p̄dicari: vno modo de alio, vt homo eſt Petrus, animal eſt Cæſar, & talis eſt prædicatio per accidens, & indirecta: altero modo poteſt de ſe p̄dicari, ſ. Petrus eſt Petrus, & talis eſt prædicatio per ſe, & hoc videtur aſſerere quoq; Boet. Nihil inquit, verius, quam idem de ſe ipſo prædicari. Imo videtur Ariſt. ſententia. 2. Perlher. c. vltimo. Bonum inquit, per ſe eſt bonum: vbi approbat prędicationem identicã, qua idem de ſe ipſo prædicatur, & 5. Meta. c. 18. homo per ſe eſt homo. Eiuſdem ſententiæ eſt Porphyrius, qui indiuiduum de vno prædicari affirmat, ſcilicet de ſeipſo.

2. opin. Secũda opinio eſt Auer. c. de ſpecie, qui interpretans Porphyrij definitionẽ, illã, Indiuiduũ de vno prædicatur, dicit, duplex eſſe indiuiduũ; ſubſtãtiæ, vt Petrus; accidẽtis, vt hoc album, indiuiduum accidẽtis de vno prædicatur, at ſubſtantiæ indiuiduum de nullo: & ꝓpterea nõ bene Porphyrius definiuit, q̃a ſoli indiuiduo Accidẽtis illa definitio cõpetit. Melius Ariſt. dixit 1. Perihermẽ. c. 5. Singulare eſt, quod nõ de multis p̄dicatur. Ita ſententia videtur Ariſ. c. de ſubſtantia, & 7. Meta. c. 3. Prima ſubſtantia, inquit, ideſt indiuiduum ſubſtantiæ, de nullo prædicatur, non. n. Auer. vult p̄dicationem eſſe eiuſdem de ſe ipſo. 1 Priorum, in digreſſione de quarta figura, quæ eſt Galeni, inquit, ſi daretur quarta figura, idẽ de ſe ipſo prædicaretur, quod eſt in fine abominationis, & 10. Meta. com. 8. & 4. Met. com. 3. dicit illam eſſe nugatoriam, neque habere ſubiectum, neque prædicatum.

3. opin. Tertio opinio eſt Caiet. c. de Specie; vbi diſtinguit duplicem prædicationẽ, naturalem, & artificialem. Naturalis eſt, q̃ eſt vera, tamen non eſt apta ad diſputationẽ aliquam, & talis eſt illa, in qua idẽ de ſe ipſo p̄dicatur: alia eſt artificialis, ſicut ſunt reliq̃, quarũ vſus arti & ſcientiæ, deſeruit, & per hãc diſtinctionem cõciliat opiniones.

Pro huius determinatione eſt aduertendum, aliud eſſe neceſſariũ ad ueritatẽ prædicationis, aliud ad proprietatem. Vnde aliud eſt, prędicatio vera, aliud propria: ad veritatem ſufficit, quod ita ſit in re, ſicut ipſa ſignificat; ad proprietatem eſt neceſſarium, quod prædicatum ſit forma, & ſubiectum materia, quod eſſe non poteſt in prædicatione eiuſdem de ſe ipſo.

Iuxta hoc ſit prima cõcluſio. Prędicatio, qua indiuiduũ ſubſtantiæ de alio prædicatur.

tur, vt iſte veniens eſt Petrus; eſt per accidens: iſta eſt Ariſ. 1. Priorum, c. 28.

2. concl. Secunda cõcluſio. Prædicatio. qua de ſe ipſo aliquid Prædicat, eſt vera, ſed impropria propter rationem prædictam. Hæc eſt Alb. tract. 3. c. 4. & Auerrois: nec oppoſitũ voluit Boetius: dixit, enim, nihil verius nõ aũt dixit, nihil ꝓprius: immo nec ſanctus Thomas, q̃ dixit, illã eſſe per ſe eo modo, quo etiam vocat Ariſt. per ſe, id eſt, non per aliam cauſam: ſi enim dicas, quare homo eſt homo? dices, nulla cauſa, ſed per ſe, & ita interpretatur Boe. 2. Perhiermenias.

3. concl. Tertia concluſio eſt, quantum exiſtimo eſt & uera cõtra Auerroem: nec indiuiduũ Accidentis de vno propriè prædicatur, q̃nis vere de illo ꝑdicetur. Hæc eſt ſententia expreſſa Ariſt. c. 2. Ante prædicam. Hoc Album, inquit, eſt in ſubiecto, ſed de nullo ꝑdicatur. Ratio autem eſt, quia quando demoſtratur Accidens indiuiduum, demonſtratur ipſum ſubiectum, in quo eſt, quia ab eo indiuiduatur, vnde perinde eſt dicere, Petrus, eſt hoc album, ac Petrus, eſt ipſe habens albedinem.

QVÆTIO II.

Quæ & quot ſunt prædicationum genera.

QVia tamen de prædicatione loquuti ſumus, & omnia iſta ad prædicationem ſpectant, non erit inutile, quid prædicatio, & quotuplex ſit, oſtẽdere. Eſt igitur prædicatio, affirmatio alicuius de aliquo: propoſitio enim negatiua, nõ proprie prædicatio, ſed diuiſio quædam dicitur. Hæc prædicatio duplex eſt, quędam propria, q̃dam impropria; propria eſt, cuius veritas pendet ex propria ſignificatione, & propria acceptione terminorum, vt homo eſt albus: impropria, cuius veritas ex impropria acceptione terminorum pẽdet, vt homo eſt bulla, diuitiæ ſunt fumus. Propria eſt triplex, ordinata, & inordinata contra ordinem, & inordinata præter ordinem.

Ordinata eſt, in qua ſubijcitur id, quod ſubijci debet, ſcilicet id, quod ſe habet, vt materia, prædicatur id, quod debet prædicari, ſcilicet quod habet modum formæ, quales ſunt prædicationes inferiorũ reſpectu ſuperiorum prædicatorum, & accidentium de ſubiectis, & Differentiarũ de ſuis Speciebus. Hæc ordinata duplex eſt, eſſentialis, & accidentalis; eſſentialis eſt, in qua prædicatum, vel eſt natura, vel de natura ſubiecti; quæ duplex eſt, eſſentialis quidditatiua, eſſentialis ſola; eſſentialis quidditatiua, qualis eſt prædicatio Generis, & Definitionis, ſcilicet quãdo prædicatum eſt in quale quid, qualis eſt prædicatio Differentiæ. Accidentalis, in qua prædicatum non eſt de natura ſubiecti; quæ duplex eſt, proprie, & cõis: accidẽtalis propria eſt, in qua Prædicatũ eſt proprium alicuius Speciei, vt Homo eſt riſibilis: cõmunis eſt, in qua prædicatur accidens commune, vt homo eſt albus. Accidentalis communis duplex, externa, & interna; interna, in qua prædicatur accidens, quod ineſt ſubiecto, de quo prædicatur, ut homo eſt albus: externa, in qua accidens non ineſt ſubiecto, de quo prædicatur, ut homo videtur. Præterea triplex eſt, prima, quæ ſumitur ab actibus animæ, vt paries videtur, homo amatur: ſecunda, quæ ſumitur a ſecundis intentionibus, vt Homo eſt ſpecies, animal eſt Genus: tertia, quæ ſumitur ab aliquo alio extrinſeco, ſiue loco, vt homo eſt Romanus, ſiue alia habitudine, Philoſophus eſt Platonicus.

Inordinata prædicatio contra ordinem eſt, in qua id prædicatur, quod debet ſubijci, id ſubijcitur, quo debet prædicari; iſtæ ſunt oppoſitæ, ſeu conuertentes omniũ ordinatarum, nec oportet nunc has rurſus diſtinguere. Antiqui vocabant ordinatã prædicationem, naturalem: inordinatam, non naturalem: quam diſtinctionẽ ponit Auer. 7. Met. cõ. 59. & 4. Phyſ. com. 33. vbi ſoluit problema Logicum, ſ. cur Ariſt. facit ſyllogiſmos, ex terminis conuertibilibus in ſecunda figura ex puris affirmatiuis, cum poſſit per conuerſionem eos facere in prima, & eſſet conſequentia bona de forma? dicit id eũ feciſſe, ne daretur prædicatio nõ naturalis, ſcilicet in qua ſubiectum de accidenti, vel definitio de paſſione prędicetur. Eandẽ diſtinctionem habet Themiſtius 1. poſt. c. 38. alij prędicationẽ naturalẽ vocãt, directã, non naturalẽ, indirectam. *Vide Philop. de hac prad. 1. poſt. cõ. 83. & 34. & tab. fol. 3. co. 8.*

Alia eſt ꝑdicatio inordinata præter ordinem. Hęc eſt triplex, quædam identica; quædam diſparata; quædam per accidens: iden-

identica, qua idẽ de ſeipſo prædicatur, diſparata, qua diſparatũ de diſparato; vt homo eſt leo, vel contrariũ de contrario vt album eſt nigrũ, per accidens eſt, in qua duo connotatiua inuicẽ prædicantur, quorum prædicatio in abſtracto falſa eſt. Eſt .n. obſeruandum, quando connotatiua prædicantur, ad veritatẽ propoſitionũ ſufficere idẽtitatẽ ſubiecti, vt albũ eſt dulce, veritas huius pendet ex eo, quod albedo & dulcedo ſunt in aliquo vno ſubiecto, tales vocãtur per acidens, dummodo illorum prædicatio in abſtracto non valeat, aliter n. erit nõ per accidens, vt albũ eſt coloratum, nõ eſt per accidens, valet n. albedo eſt color. Hæc eſt triplex. Prima, in qua connotatiuũ vnius prædicamẽti prædicatur de alio alterius Prædicamẽti, vt albũ eſt ſimile, Muſicus ædificat. Secunda, in qua connotatiuũ vnius prædicamẽti prædicatur de connotatiuo eiuſdẽ Prædicamenti; vt albũ eſt dulce. Tertia in qua vna Differẽtia, vel propriũ de alio, vt rationale eſt ſenſibile; riſibile eſt flebile.

DE SPECIE.
Cap. II.

Species autem dicitur quidem & de vniuſcuiuſque forma, ſecundum quam dictum eſt, Prima quidem ſpecies digna eſt imperio. Dicitur autem ſpecies & ea, quæ eſt ſub aſſignato Genere, ſecundum quam ſolemus dicere hominem quidem ſpeciem animalis, cum ſit genus animal, album autem coloris ſpeciem, triangulum vero figuræ ſpeciem. Quod ſi etiam genus aſſignantes ſpeciei meminimus, dicentes quod de pluribus & differentibus Specie in eo quod quid eſt prædicatur, & ſpeciem dicimus id quod ſub aſſignato genere eſt, noſſe oportet, quod quoniam & genus alicuius eſt Genus, & Species alicuius eſt Species; idcirco neceſſe eſt in vtrorumque rationibus vtriuſque vti. Aſſignant ergo & ſic ſpeciem. Species eſt, quæ ponitur ſub genere, & de qua Genus, in eo quod quid eſt prædicatur.

Amplius autem ſic quoque Species eſt quæ de pluribus & differentibus numero, in eo quod quid eſt prædicatur. Sed hæc quidem aſſignatio ſpecialiſſima eſt, & quæ ſolum ſpecies eſt, non autem & Genus: aliæ vero erunt etiam non ſpecialiſſimarum.

Planum autem erit quod dicitur hoc modo. In vnoquoque Prædicamento ſunt quædam Generaliſſima, & rurſus alia ſpecialiſſima: & inter generaliſſima & ſpecialiſſima, ſunt alia, quæ genera, & Species dicuntur eadem. Eſt autem generaliſſimum quidem, ſupra quod nullum aliud ſit ſuperueniens Genus. Specialiſſimum autem eſt, poſt quod non eſt alia inferior Species. Inter generaliſſimum autem, & ſpecialiſſimum alia, ſunt quæ Genera, & Species ſunt eadem, ad aliud tamen, & ad aliud ſumpta. Fiet autem in vno quidem Prædicamento manifeſtum quod dicitur. Subſtantia eſt quidem & ipſa Genus, ſub hac autem eſt corpus, & ſub corpore animatum corpus, ſub quo animal, ſub animali vero rationale animal, ſub quo homo, ſub homine vero Socrates, & Plato, & qui ſunt particulares homines. Sed horum ſubſtantia quidem generaliſſimum eſt, & quod Genus ſolum. Homo vero ſpecialiſſimum, & quod ſolum Species. Corpus autem Species quidem eſt ſubſtantiæ, Genus vero animati corporis, ſed & animatum corpus Species quidem eſt corporis, genus vero animalis, rurſus Animal Species quidem eſt corporis animati, genus vero rationalis animalis, ſed rationale animal Species quidem eſt animalis, genus autem hominis; homo vero Species quidem eſt rationalis animalis, non autem genus particularium hominum, ſed ſolum Species, & omne, quod ante in-

indiuidua propinque prædicatur, Species erit, ſolum, non etiam genus.

Generum ac Specierum in Prædicamento Subſtantiæ ordo.

Genus	*Subſtantia*	*generaliſſimum*
Species	*Corpus*	*& Genus*
Species	*Animatum corpus*	*& Genus*
Species	*Animal*	*& Genus*
Species	*Rationale animal*	*& Genus*
Species	*Homo*	*ſpecialiſſima,*
Particulares	*Socrates, & Plato*	*homines.*

Quemadmodum igitur ſubſtantia cum ſuprema ſit, eo quod nihil ſupra eam ſit, Genus eſt generaliſſimum, ſic etiã homo cum ſit Species, poſt quam non eſt alia Spècies neque aliquid eorum, quæ poſſunt diuidi in Species, ſed ſolum indiuidua (indiuiduum enim eſt Socrates, & Plato, & hoc album) Species erit ſolum, & vltima Species, & (vt dictum eſt) ſpecialiſſima; quæ vero ſunt in medio, eorum quidem, quæ ante ipſa ſunt, erunt Species, eorum autem, quæ poſt ipſa ſunt, Genera. Quare hæc quidem duas habent habitudines, eam, quæ eſt ad ea, quæ antecedunt, ſecundum quam Species ipſorum eſſe dicuntur, & eam; quæ eſt ad poſteriora, ſecundum quam Genera ipſorum eße dicuntur. Extrema vero vnam habent habitudinem. Nam & generaliſſimum ad ea quidem quæ poſteriora ſunt, habet habitudinem, cum ſit, Genus omnium id quod eſt ſupremum; eam vero, quæ ad ſuperiora non habet, cum ſit ſupremum, & primum principium, & (vt diximus) ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens. Genus. Specialiſſimum autem vnam habet, & ipſum habitudinem, hanc quidem, quæ eſt ad ſuperiora quorum eſt ſpecies; eam vero, quæ eſt ad poſteriora, non diuerſam habet habitudinem, ſed eandem, & Species indiuiduorum dicitur, ſed Species quidem dicitur indiuiduorum, velut ea continens. Species autem ſuperiorum, velut quæ ab eis continetur.

Determinant igitur generaliſſimum Genus ita, quod cum Genus ſit, non eſt Species, & rurſus, ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens Genus. Specialiſſimam vero Speciem ſic, quæ cum ſit Species, non eſt Genus, & quam, cum ſit Species, in Species diuidere non poßumus, adhuc autem, & quæ de pluribus, & differentibus numero in eo quod quid eſt prædicatur. Ea vero, quæ in medio ſunt extremorum, ſubalterna vocant Genera, & Species, & vnumquodque ipſorum Speciem eſſe, & Genus ponunt, ad aliud tamen, & aliud ſumptum, ea enim, quæ ſunt ante ſpecialiſſima vſque ad generaliſſimum aſcendentia, & Genera dicuntur; & Species ſubalterna, vt Agamemnon, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis. Sed in familiis quidem plerumque ad vnum reducuntur principium, verbi gratia ad Iouem: in generibus vero et ſpeciebus non ſic ſe habet. Neque enim eſt commune vnum genus omnium ens, nec omnia eiuſdem generis ſunt ſecundum vnum ſupremum Genus quemadmodum dicit Ariſtoteles, ſed poſita ſint (quemadmodum

in

Digitized by Google

in Prædicamentis dictum eſt) prima decem genera, quaſi prima decem principia. Et ſi omnia quis entia vocet, æquiuoce (inquit) nuncupabit, ſed non vniuoce. Si enim vnum eſſet commune omnium genus ens, vniuoce omnia entia dicerentur. Cum vero decem ſint prima, communio ſecundum nomen eſt ſolum, non tamen ſecundum rationem, quæ ſecundum nomen eſt.

Decem igitur generaliſſima quidem ſunt, ſpecialiſſima vero in numero quidem quodam ſunt, non tamen infinito. Indiuidua autem, quæ ſunt poſt ſpecialiſſima, infinita ſunt. Quapropter vſque ad ſpecialiſſima a generaliſſimis deſcendentes, iubebat Plato quieſcere: deſcendere autem per media diuidentes ſpecificis differentijs, infinita vero (inquit) relinquenda ſunt, neque enim eorum ſcientiam poſſe fieri.

Deſcendentibus igitur ad ſpecialiſſima, neceſſe eſt diuidentes per multitudinem ire, aſcendentibus vero ad generaliſſima neceſſe eſt colligere multitudinem in vnum, collectiuum enim multorum in vnam naturam Species eſt, & etiam magis id quod Genus eſt, particularia vero, & ſingularia econtrario ſemper in multitudinem diuidunt id, quod vnum eſt, participatione enim Speciei plures homines, ſunt vnus, homo. In particularibus autẽ & ſingularib. vnus, & communis plures, diuiſiuum enim ſemper eſt, quod ſingulare eſt, collectiuum autem, & adunatiuum, quod commune eſt.

6 Aſſignato autem Genere, & Specie, quid ſit vtrumque eorum, & genere quidem vno exiſtente, ſpeciebus vero pluribus (ſemper enim in plures Species diuiſio generis eſt. Genus quidem ſemper de Specie prædicatur, & omnia ſuperiora de inferioribus: Species autem neque de proximo ſibi genere, neque de ſuperioribus: neque enim conuertitur.

Oportet enim aut æqua de æquis prædicari, vt hinnibile de equo; aut maiora de minoribus, vt animal de homine; minora vero de maioribus minime: neque enim dices animal eſſe hominem; quemadmodum hominem dices eſſe animal. De quibus autem Species prædicatur, de ijs neceſſario, & Speciei genus prædicabitur, & generis Genus vſque ad generaliſſimum; ſi enim verum eſt dicere Socratem hominem, hominem autem animal, animal autem ſubſtantiam; verum eſt, & Socratem animal dicere, atque ſubſtantiam, ſemper enim cum ſuperiora de inferioribus prædicentur, Species quidem de indiuiduis prædicabitur. Genus autem & de Specie, & de indiuiduo: generaliſſimum vero de genere vel generibus, ſi plura ſint media, & ſubalterna, & de Specie, & de indiuiduo. Dicitur enim generaliſſimum quidem de omnibus ſub ſe poſitis generibus, & ſpeciebus, & indiuiduis; Genus autem, quod ante ſpecialiſſimum eſt, de omnibus ſpecialiſſimis, & indiuiduis; ſolum autem Species, de omnibus indiuiduis; indiuiduum autem de vno particulari.

Indiuiduum autem dicitur Socrates & hoc album, & hic veniens Sophroniſci filius, ſi ſolus ſit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiuſmodi: quoniam ex proprietatibus conſiſtit vnumquodque eorum, quarum collectio nunquam in alio eadem erit; Socratis enim proprietates nunquam in aliquo alio particularium erunt eadem; ea vero quæ ſunt hominis proprietates, (dico autem eius qui eſt communis) erunt eadem in pluribus, magis autem, & in omnibus par-

Digitized by Google

particularibus hominibus, in eo quod homines ſunt.

Continetur igitur indiuiduum quidem ſub ſpecie, ſpecies autem ſub genere: Totum enim quiddam eſt genus, indiuiduũ autem pars, ſpecies vero, & totum eſt, & pars, ſed pars quidem alterius, totum autem non alterius, ſed in alijs, in partibus enim totum eſt. De genere igitur, & Specie, & quid generaliſſimum, & quid ſpecialiſſimum, & quæ genera eadem, & ſpecies ſint, quæ etiam indiuidua, & quot modis genus, & Species dicantur ſufficienter dictum eſt.

Cur de Specie poſt Genus, & non prius de differentia egerit?

POſt genus tractat Porphyri⁹ de ſpecie, qua in re non abſq; ratione poteſt quis dubitare, cũ differentia ſit prior ſpecie, eſt enim eius pars, & cum in proœmio fuerit ante ſpeciē propoſita, cur modo de ſpecie poſtpoſita differentia, tractauerit? Ammo. & Boet. huius vnam aſſignant cauſam: nempe quia genus, & ſpecies relatiua ſunt, & vnũ relatiuum perfectè abſq. altero cognoſci nequit. Auicen. ſecundam huius dat cauſam, quia genus eſt magis intrinſecum ſpeciei, quã differentiæ, propterea poſt genus ſequitur ſpecies. Species enim conſtat ex genere, & differentia: Genere, vt materia: Differentia, vt forma, vt autē materia magis eſt intrinſeca cõpoſito, cuius eſt pars, quam formæ ita genus ſpeciei, quam differentiæ eſt magis propinquum. Poteſt etiã tertio dici, ꝙ quãuis in eſſe præcedat differentia, tamen in prędicãdi modo prior eſt ſpecies, prędicatur enim in quid, at differētia in quale, & ferè admodum accidentis.

Species autem dicitur, &c.

Hoc igitur caput in tres diuiditur partes: in prima tradit acceptiones ſpeciei, & definitiones, in ſecunda conſtituit ordinē prędicatorum, in tertia definit, & diuidit indiuiduum. Dupliciter igitur ſumitur ſpecies; Vno modo, pro forma, & pulchritudine rei, quo pacto dicimus, pręſtãtiſſima ſpecies digna eſt imperio, ſ. homines pulchri, & formoſi ſunt digni, vt alijs imperent. Secundo modo dicitur ſpecies, quæ ſubijcitur Generi, quo pacto dicitur, homo eſt ſpecies animalis, de qua in pręſenti loquitur Porphyrius. Et q̃a poteramus ei obijcere quare ſpeciem per genus definit, cum genus per ſpeciem definierit? vitium enim eſt circulus in definitionibus. ſ. definire vnum per alterum, & econtra: excuſat ſe, dicēs id in his quæ relata, & ad aliud ſunt, non eſſe inconueniens, immo vnum per aliud definire neceſſe eſt.

Huius ſpeciei tres aſſignat definitiones. Prima eſt, ſpecies eſt quæ ponitur ſub genere. Secunda, ſpecies eſt de qua genus in eo quod quid prędicatur, quamuis has duas aliqui, inter quos eſt Auicēna. vnam eſſe velint, & admodum probabile videtur, ſ. ſpecies eſt quæ ponitur ſub genere, & de qua genus in eo quod quid prædicatur, vt poſterior pars ſit prioris declaratio. Tertio, ſpecies eſt quæ prædicatur de plurib. differentib. numero in eo quod quid, vt homo prædicatur de Petro, & de Paulo, & alijs ſimilibus Statim hanc tertiam cõparat duabus pręcedentibus, & hic manifeſtat Porphyrius illas eſſe duas dum pluraliter de eis loquitur: diſcrimen autem eſt, illæ duæ priores competunt omni ſpeciei, iſta poſterior ſoli ſpeciei vltimę, & ſpecialiſſimę.

Eſt enim duplex ſpecies, quædã quæ ſolum eſt ſpecies, & relata ad ſuperiora, & relata ad inferiora; ad ſuperiora, quia inferius dicitur ſpecies ſuperiorum: ad inferiora quidem: quia ſunt ſolum indiuidua, & ſingularia, de quibus prædicatur, vt homo, leo equus, & hæc dicitur ſpecies ſpecialiſſima, ſeu athoma, ſeu ſpecies ſubijcibilis, & ſic prædicabilis.

Altera ſpecies eſt quæ relata ad ſuperiora eſt ſpecies, ad inferiora vero eſt genus, quia inferiora eius ſunt plura ſpecie differentia, vt animal reſpectu viuentis, ſeu ſubſtantiæ eſt ſpecies: at reſpectu hominis, & leonis eſt genus, & hæc dicitur ſpecies ſubalterna. Modo illæ definitiones priores cõueniunt vtrique, ſpeciei ſpecialiſſimæ, & ſubalternæ, at tertia definitio ſolum ſpecialiſſimæ competit.

Dubia aliquot ſcitu digniora in primam partem capitis de ſpecie.

1. Not. Circa hanc partem eſt primo notãdum quod Species eſt nomen primæ intentionis, id eſt ſignificans res ipſas ſecundum ſe: & eſt nomen ſecundæ intentionis, vt rem ſignificat; qua ratione prædicatur, vel ſubijcitur, ſi priore modo conſideretur, adhuc multiplex eſt: ſignificat.n. apud philoſophos ſimilitudinem rei, quæ in potentia cognoſcente recipitur, quo pacto loquuti ſumus ſuperius. Secundo ſignificat formã rei ſubſtantialem, quæ eſt altera pars compoſiti: compoſitum.n. conſtat ex materia, & forma, cuius vſus eſt frequens apud Ariſtotelem, qui formam rei vocat Speciem. Tertio ſumitur pro pulchritudine corporis, quæ quoddam accidẽs eſt, Porphyrius duas priores prætermiſit, quia obſcuræ erant, tertiã explicuit, quia facilis eſt, & ſimilitudinem aliquã cũ ſpecie Logica hẽt: vt.n. rei pulchritudo ex debita partiũ cõpoſitione fit, ita ſpecies ex genere, & differentiæ recta vnione, & coniunctione, quæ ſpecies dicitur Logica, & ſecũda intentio.

2. Not. Et præterea notandum circa literam, aliquos textus habere (Species Priami digna eſt Imperio) & ita legit Albertus, & Auerroes; at Græce habetur, prima, ſeu præſtãs ſpecies digna eſt Imperio, quaſi pulchritudo corporis, animi virtutem arguat, vt dicit Ariſt. 1. Rheto. Lineamenta corporis, virtutis animi ſigna ſunt.

3. Not. Circa exẽplum Porphyrij, quo triãgulũ aſſignat tãquã ſpeciem, & figurã vt Genus aliqui id eſſe falſum exiſtimant, credentes figurã non eſſe Genus ad triangulum, quadrangulum, & alias, quia per prius dicitur de vna quam de altera, & quia ex triãgulo reliquæ componuntur. Ammonius hic Porphyrium defendit, nos hoc permittimus, quia in ſecundo de anima, vbi maior hoc examinandi offeretur occaſio, differemus: interim id ſaltem ſuppoſuiſſe ſatis eſt.

Eſt tertiò notandum circulus in aliqua definitione, vel demonſtratione fit, quãdo per id quod definitũ eſt, definimus aliquid eorum, quæ in definitione ſunt, vel per id quod probatum eſt, probamus iterum ea, quæ ad illius probationem aſſumpſimus, quod quidem vitium eſt, vt docet Ariſt. 1. Poſter. c. 3. quia ſequitur aliquid eſſe notius ſe ipſo. Nam ſi hoc v.g. A. definitur per B. ſeu probatur p B. notius eſt B. quia definitio eſt notior, & antecedẽs ſimiliter notius eſt, quam cõſequens: iterum ſi B. definitur per A. ſeu probatur per A. ſequitur quod A. eſt notius, quã B. ergo A. eſt notius ſe ipſo, quia eſt notius eo, quod ipſo eſt notius. At quamuis hoc nõ liceat in alijs, in relatiuis licet vnum per alterum definire: quia iſte defectus non committitur in his, relatiua .n. ſunt æque ignota per ſe ſola, ſingula tamen ad alterum relatiuum cõparata ſunt, & fiunt notiora ſe ipſis, non ad aliud relatis, & innoteſcunt cum alijs ſumptis: notius.n. eſt relatiuum, pater, ſimul cum ſuo relatiuo ſumptum, ſ. filio quam ipſum per ſe, hoc autem non eſt inconueniens.

4. Not. Eſt quarto notandum eſſe dubium circa definitionem primam; Species eſt quæ ponitur ſub genere, videtur enim alijs cõpetere quam Speciei: nam indiuiduum ponitur ſub genere; aliq; ſubintelligunt vniuerſale, alij prædicabile, aſſeruntq; hoc debere intelligi de prædicatione immediata. Albertus, & Caietanus hoc videntes non eſſe cautum, quia indiuiduũ generis immediate ponitur ſub genere, ſ. hoc animal eſt animal, neſcio quid imaginantur, ſ. quod ſpecies eſt ſub genere, quantum ad ordinem poſitionis, & participationis, & totalis principationis, q eſt dicere, ſpẽs eſt inferior p ſe genere ordine naturali, & prædicandi, & iſte eſt ordo poſitionis & eſt inferior ordine participationis, quia ſpecies in ſua ſubſtantia participat genus; Genus vero non ſpeciem, & genus continet totã ſubſtantiam ſpeciei, nam ſpecies cõſtat ex genere, & differentia, at, differentia in potentia continetur ſub genere, & hoc eſt dicere genus eſſe totale principium ſpeciei, & ſpeciem habere ordinem ad genus totalis principationis, quod non fit in indiuiduo, quia indiuiduatio eſt in materia & accidentibus. non autem procedit a genere ſicut differentia, & ſic volunt iſti Doctores, illud (ſub) in definitione, ſcilicet ſpecies eſt quæ ſub genere ponitur, habere hos tres ordines, hæc optime dicta ſunt ab Alberto tractatu quarto, cap. ...

Sed profecto neſcio an præteo rem, cum ſenſus ſit alia ex parte clariſſimus, & minus

expo-

expoſitus cauillo, ſ. Species eſt, quæ ponitur ſub Genere, tali poſitione ſecundum quam Genus eſt Genus, & hoc nulli præter ſpeciem competit.

Nec ſimiliter eſt curandum, cur Porphirius dixit ſub aſſignato Genere, voluit. n. ꝙ (ſub aſſignato) i. certo, & determinato ſignificet, quia vna Species ad vnum pertinet Genus; patet. n. ibi ſignificare illud verbũ, ſub aſſignato genere, ideſt definito, & deſcripto paulo ante, & hoc ipſe declarat conſequenter dicens, Genus aſſignantes, i. definientes, ſeu deſcribentes.

SECVNDA PARS Capitis de Specie.

Planum autem erit, quod dicitur hoc modo, &c.

HÆc eſt capitis ſecunda pars, in qua Porphy: manifeſtat hoc, quod dixerat de duplici Specie, & comparatione ad ſuperiora, & ad inferiora, deſcribitq; totũ prædicamentum, quo iſta continentur.

Hæc autẽ pars in tres alias diuidi põt In prima, ea quæ in vno quoq; prædicamẽto conſtituuntur, explicat, & differẽtiam aſſignat, & eorum ſimilitudinẽ. In ſecũda, ſingula eorum definit, & exemplo quodã manifeſtat, oſtendens in quo ſimilitudo, & diſſimilitudo exempli conſiſtat. In tertia eorum numerũ, & modum ea conſtituẽdi, & inter ſe prædicandi ordinem ennarrat,

Not. 1. Circa primum eſt notandum, ꝙ prædicamentum, vt in præſenti ſumitur, eſt quędã multorum Generum, & Specierũ ordinatio ſub vnico ſupremo cõtentorum, vt patet in exẽplo, quod Porphyr. proponit in ſubſtantia; eſt. n. quoddam cõe, ſubſtantia, ſ. ſub qua eſt corpus; ſub corpore eſt corpus animatum; ſub corpore animato eſt animal, ſub animali, animal rationale, ſub animali rationali, homo.

Not. 2. In quo exemplo duo ſunt conſiderãda, alterum, ꝙ hic defectu nominum ponũtur nocabula compoſita, tamen illa conſiderãda ſunt, tanquam ſimplicia, quorum loco ponunt̃, alterum eſt qđ Porphy. in iſta ordinatione ponit animal rationale tãquam Genus hominis, quia ipſe exiſtimabat cœlos, & Angelos eſſe animalia rõnalia, ſed iſta ſẽtẽtia eſt erronea, nec eã recipit Chriſtiana religio. Imo nec ſcholã Peripatetica, ſed animal rationale eſt ſolus homo, propterea iſtud Genus eſt prætermittẽdũ.

Eſt etiam aduertẽdũ tertio, potuiſſe iſtã coordinationẽ in prædicamentis accidẽtis cõſtitui, q̃a vero notior eſt ĩ ſubſtãtijs, & prima, propterea in ſubſtãtia fit exemplũ. Not. 3.

Enarrat ergo Porph. ea, quæ in hoc Prædicamento ſunt. Sunt aũt tria. Primum eſt generaliſſimum quoddam vnũ genus omnia alia cõplectens, eſt etiam ſpecies vltima, & ſũt intermedia, v. g. Genus ſupremũ ſubſtantia, ſpecies vltima homo; Genera intermedia, animal, corpus, & reliqua. Hæc autẽ ſic ſe habẽt Genus ſupremũ nõ hẽt aliud Genus ſup ſe, ꝓpea ſẽper eſt genus; Species vltima, non hẽt ſpeciem ſub ſe, ꝓpterea ſemper eſt ſpecies: at intermedia vtrũq; habẽt, & ſup ſe genus, & ſub ſe Species, ꝓpterea habẽt duas habitudines, quia reſpectu ſuperiorum ſpecies ſũt, reſpectu vero inferiorum, Genera, at genus ſupremum, vnicam habet habitudinem, ſicut Species vltima. Vocat aũt habitudinẽ, relationẽ mutantẽ denominationẽ, vnde ſpecies vltima duas habet relationes, & ad ſuperius, & inferius, ſed vnica eſt habitudo, quia ſecundũ vtrãque dicit̃ ſpecies. Hæc eſt prima pars huius ſecundæ partis.

Determinat igitur generaliſſimum. Genus ita, &c.

Hac ſecũda parte deſcribit Porphyrius horum ſingula; generaliſſimi autem duas ponit deſcriptiones. Prima eſt, generaliſſimum eſt, quod cum ſit Genus non eſt ſpecies. Secunda, Generaliſſimum eſt Genus, ſupra quod non eſt aliud Genus.

Speciei autẽ ponit tres deſcriptiones, prima eſt, ſpecies ſpecialiſſima eſt, quæ cũ ſit ſpecies, nõ eſt Genus. Secunda, ſpecies eſt, quæ cũ ſit ſpecies, nõ diuiditur in ſpecies. Tertia ſpecies eſt, quæ prædicatur de pluribus differẽtibus numero, in eo quod quid. Speciei vero ſubalternæ eſt deſcriptio, quæ cum ſit Genus eſt ſpecies, & cũ ſit ſpecies eſt Genus reſpectu diuerſorũ.

Hanc prædicamẽtorum ſeriem exẽplo familiari naturalis generationis manifeſtat: in generationibus enim dat̃ vnũ vlti-

mum,vt v. g. Agamemnon, ante quẽ eſt pater, ſ. Atrides, ante hũc Pelops, ante hũc Tantalus; ante hunc vero Iuppiter, ſed diſcrimen eſt, nam plerunque iſta ad vnum referuntur; at iſta Genera prima, & Prædicamenta ſunt plura, ſunt. n. decem ſuprema Genera, quæ ad vnũ Genus reduci nequeunt, nam ſi ad vnum reducerẽtur, hoc eſſet ens, quod nõ põt eſſe Genus, quia genus, vt conſtat, eſſe debet vniuocũ; at ens ſecun. Ariſ. 4. Met. c. 2 eſt analogum, quod hic Porphyr. vocat æquiuocum.

Circa quod eſt conſiderandum, iſta Genera dici generaliſſima ſuperlatiuo gradu negatiue ſumpto, vt ſubſtantia eſt Genus generaliſſimũ, nõ, quòd ſit cõmunior omnibus, ſed quòd nihil illa ſit communius; eadem ratione ſingula aliorum generaliſſima, & ſuprema dicuntur.

Decem igitur generaliſſima ſunt, &c.

Hic numerum eorum, q̃ in prædicamẽto collocantur, conſtituit tali cõcluſione; Genera ſuprema decem tantum ſunt, ſpecialiſſima vero plura ſunt ſed nõ infinita; at indiuidua infinita ſũt Hæc duo probat ex doctrina Platonis, quę habetur in dialogo dicto, Sophiſta. Plato. n. iubebat, vt quãdo ab aliquo generaliſſimo deſcẽderemus ad inferiora, ſi ſteremus in Specieb. nõ vltra procedẽtes, quia vltra ſpeciẽ ſola ſunt indiuidua, hæc autẽ ſunt infinita, propterea ad artem, & ſcientiã non ſpectãt: ars n. & ſcientia certis limitibus continetur.

Nota. Hic nota, infinitum bifariam ſumi; vno modo in actu, quo pacto ſi mõ realiter infiniti ſimul homines exiſterẽt, diceretur numerus infinitus in actu; altero mõ eſt ĩfinitum in potentia, & hoc in numeris apparet, quorum augmẽtum nunquã ceſſat, ſed multis datis, adhuc plura dãtur; quo pacto ſi mundus eſſet duraturus in æternũ, cũ hominum perpetua propagatione, vt exiſtimauit Porphy. darentur infiniti hoĩes, nõ quidem actu, ſed potentia, quia nunquam ceſſarent alij, & alij cõtinuè naſci, & eſſe. De hoc infinito eſt intelligẽdus Porph. qũ aſſerit indiuidua eſſe infinita, non quidem actu, ſed potẽtia. At ſpecies vtroq; modo finitæ ſunt, & actu, & potẽtia: quia ſemper ſunt eędẽ ſpẽs, licet non eadem indiuidua,

Deſcendentibus igitur ad ſpecialiſſima neceſſe eſt, &c.

Obiectio Hic Porphyrius, quãtũ exiſtimo, rñdet obiectioni, quã quis poteſt obijcere: ſi. n. generaliſſima decẽ ſunt, quare ſpecies tot ſunt, & indiuidua infinita? Rñdet vniuerſalia in ſe multa ĩferiora includere: ita, vt *Solu.* ſub vna ſpecie ſingularia innumera, ſub vno Genere, ſpecies multę, & ſub Genere ſuperiori multa inferiora comprehendãtur: vniuerſale. n. eſt collectiuum, & quo magis vniuerſale, magis eſt collectiuum, & particularia ſunt plura, & quo magis particularia, plura ſunt, & propterea ſuperiora Genera per differentias varias in varias ſpecies multiplicantur.

Nota. Hic notandũ eſt, dupliciter aliquid poſſe dici magis collectiuũ, vt not. Caietan. priori modo id quod eſt magis vnũ, quod dicitur magis collectiuũ intenſiue: altero mõ id quod plura comprehẽdit, & ſic dicitur magis collectiuũ extẽſiue. Iuxta hoc intellige minus vniuerſale eſſe magis collectiuũ intẽſiue, quia magis ſunt vnum, q̃ in minus vniuerſali conueniunt, quã quæ ſolũ in magis vniuerſali: at magis vniuerſale eſt magis collectiuum extẽſiuè, quia ſub ſe plura cõtinet, & ſic legitur Porph.

Aſſignato autem genere, & ſpecie, &c. 6

Ordinẽ prædicandi horum, quæ in prædicamento conſtituuntur, hic explicat, & ex his, quæ clare, & recte dicit, iſta cõcluſio põt colligi, ſ. ſuperiora de inferiorib. & de his, de quibus dicũtur inferiora, prædicantur, & æqualia de æqualib. Genus de ſpeciebus, & indiuiduis prædicatur, & Genus ſuperius de inferiorib. Generibus, & horum Speciebus, & earum indiuiduis, & tandem generaliſſimum de omnibus inferioribus, non tamen econtra inferiora de ſuperioribus prædicantur: hæc intellige de prædicatione ordinata, & directa.

Indiuiduum autem dicitur Socrates, &c. 7

PARS TERTIA.

HÆc eſt tertia huius capitis pars, ĩ qua q̃d idiuiduũ ſit, & quotuplex, & quare idiuiduũ dicatur, tractat. Eſt igitur indiuiduum,

induum, quod de vno prædicatur, ut diximus ſuperius: triplex eſſe indiuiduum exẽplo manifeſtat; eſt indiuiduum ſubſtantiæ determinatæ, vt Petrus, Ioannes: & eſt indiuiduum ex ſuppoſitione, vt filius Petri, ſi vnicum habeat filium; eſt etiam indiuiduum Accidentis, vt hoc album, & ſub hoc poteſt eſſe indiuiduum ex demõſtratione, ſcilicet iſte homo, hoc animal.

Dicitur autem indiuiduũ, eo quod collectio proprietatũ, quæ in ipſo ſũt, in altero eſſe non poſſit: & optime dixit collectionẽ proprietatũ, quia vnum Accidens vnius indiuidui nihil prohibet eſſe in altero; vt ꝙ ſit ex iiſdem paretib. natus, vel eodẽ loco vel eodẽ tẽpore ſat oẽs ſimul, quæ in vno ſunt in altero eſſe nequeunt, ſicut proprietates ſpeciei; quæ omnib. ſunt communes.

Septem proprietates indiuidui. Hæ autẽ proprietates indiuiduorum ad ſeptẽ plus minus reduci poſſunt, ſub quib. omnes cõtinentur, quæ ſunt hæ, Forma, Figura, Locus, Tps, Sanguis, Patria, Propriũque nomẽ; per formam intellige temperiẽ per Figuram vultum, coloréque corporis & ſtaturam, ac quantitatem: per ſanguinẽ cognationẽ, parẽtes, & reliqua. Hoc loco Auerrois reprehendit Porphyriũ, q. a iſta definitio indiuidui ſoli indiuiduo Accidẽtis videtur cõpetere, & ita eius iudicio melius eſſet cum Ariſt. 1. Periher. c. 5. dicere, Indiuiduũ eſt quod nõ prædicatur de multis. Sed iam de hoc quid ſentiendum eſſet, quodque Auerrois ſententia nõ ſit vſque quaque vera, latius diximus c. de Genere.

Dubiũ. Eſt vnicum dubium: nã habetur 7. Metaph. c. 15. indiuidui, vel ſingularis non eſſe definitionem, neque ſcientiam; quomodo

Reſpon. ergo hic definitur? Ad hoc dico indiuiduũ poſſe dupliciter conſiderari, vno modo primo intẽtionaliter, ſ. pro ipſa re, quæ eſt ſingularis ſecũdum ſe, ſcilicet pro Petro, aut Paulo: & ſic nullatenus poteſt definiri, Petrus. n. non definitur: altero modo ſecundo intẽtionaliter. ſ. pro re ſingulari, quatenus habet hãc proprietatem intellectus, quod de vno prædicetur, vel non poſſit in alia inferiora diuidi, & ſic definiri poteſt, & in præſenti definitur a Porphyrio.

Continetur igitur indiuiduum ſub ſpecie, &c.

Porphyrius ex his, quæ dixit, ſcilicet genus de ſpecieb. & ſpeciẽ de indiuiduis pdicari, infert indiuiduũ ſub ſpecie, & ſpeciẽ ſub genere cõſtitui: vnde ſpecies, & ad Genus refertur, & ad indiuidua, ſed aliter ad vnũ, aliter ad alterum: ad Genus. n. vt pars ipſius, ad indiuidua vero vt totum in ipſis: & ad explicãdas has duas diuerſas relationes, & reſpect⁹, diuerſo loquẽdi mõ eſt vſus: Species eſt alterius, ſ. Generis, quia eſt eius pars: & Species eſt in aliis. ſ. indiuiduis, tanquam totum in partibus. Tandem epilogat Porphyrius ea quæ dicta ſunt.

Totũ eſt triplex. Eſt notãdum totum eſſe triplex, vniuerſale, definibile, & integrale, vniuerſale eſt ſuperius reſpectu inferiorum, & inferiora dicuntur partes potentiales; totum definibile eſt definitum reſpectu partium definitionis: totum integrale eſt compoſitum reſpectu partium integrantium, & quantitatis, vt manuum, pedum, capitis.

Iuxta hoc intellige ſpeciẽ eſſe totum definibile reſpectu ipſius Generis, & Genus partẽ: nã ex Genere, & differentia eſt Species: at Species eſt pars potẽtialis Generis & ipſũ Genus eſt totũ vniuerſale: & ita loquitur Porphyrius, ſ. Gen⁹ eſt totũ uniuerſale, & Species eſt ipſius pars potentialis, indiuiduorum uero eſt totum uniuerſale. Hæc quãtum ad capitis interpretationem.

QVÆSTIO VNICA.

An definitiones Speciei, & reliqua de ſpecie, à Porphyrio rectè tradita ſint.

Circa ea, quæ in capite hoc de Specie, & eius definitionib. dicta ſunt, præcipuæ aliquot difficultates erunt agitandæ. Et primo obiiciam nonnulla contra definitiones duas Speciei, deinde contra alia.

Primum argum. Sit ergo primum argumenti. Species ut ſpecies eſt, eſt quoddã uniuerſale, ſed illæ definitiones non ſunt de ſpecie, ut eſt uniuerſale, ergo non ſunt rectæ. Maior eſt nota. Minor probatur, quia uniuerſale dicit aliquid in ordine ad iferiora, ſed ſpẽs relata ad Genus ſumitur in ordine ad ſuperi⁹: ergo. Secundo arguitur cõtra id quod dici-

Secũdũ. tur, ultimã definitionem ſoli Speciei Specialiſſimæ competere. Genus etiam prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid; ergo non ſoli ſpeciei ultimæ com-

competit illa definitio. Antecedens eſt notum,animal enim de Petro,& Paulo,& reliquis in eo,quod quid prædicatur.

Tertiũ. Tertio.Illa definitio tertia non conuertitur cũ Specie,ergo nõ eſt bona,probatur antecedẽs.Sunt multæ Species,quæ de plurib.non prædicantur,vt Sol,Phœnix,Mundus, ergo non omnib. ſpeciebus definitiõ competit.ſimiliter ſunt multa quæ pdicãtur de pluribus numero differẽtibus in eo quod quid,quæ tamẽ nõ ſunt ſpecies. Probatur,pũctus prędicatur de multis pũctis, inſtãs de multis inſtantibus,anima de multis animabus:hęc autem non ſunt ſpecies, quia ſub nullo genere ſunt,punctus.n.non eſt in Genere,nec alia;cũ in prędicamento non ſint,niſi reductiue,ergo non ſunt Species:aliter enim Species eſſet quæ non eſt ſub Genere,contra aliam definitionem.

Quartũ. Quarto.Petr⁹,& Paul⁹,& ſimiliter alia indiuidua ꝓprie non differunt numero,ergo Species non prędicatur de differentib. numero.Antecedẽs patet.Differre numero nõ poteſt,niſi quod eſt numerus,ſed Petr⁹ per ſe,& Paulus per ſe ſunt vnũ,quod non eſt numer⁹,ſed numeri principiũ, ergo nõ differunt numero.Præterea, quia ſunt multæ Species, quæ nulla ratione de numero differentibus dicuntur,quia numerus pertinet ad quantitatem, indiuidua autem,& Species multæ ſunt extra quantitatem.

Quintũ. Quinto.Argumẽtor contra quædã alia, quæ in capite continẽtur, Genus eſt prius ſpecie,vt ſuperius probauimus , ergo Genus,& Species non ſunt relata. Patet conſequẽtia,quia relata ſimul ſunt natura, vt docet Ariſt. in prædicamento ad aliquid.

Sextum. Sexto.Dicitur Genus inferius generaliſſimo,eſſe Genus ſubalternum. Contra.Eſſe ſubalternum,eſt eſſe ſub altero,ſed Genus vt ſub altero eſt,nõ eſt Genus,ſed Species, ergo eſt implicatio,& repugnantia in adiecto,dicere Genus ſubalternum.

Septimũ. Septimo.Iſta Genera vocãtur media Cõtra.Medium participat naturã extremorũ, vt color medius.ſ.rubedo(vt videtur)conſtat ex albedine,& nigredine:at Genus nõ ſit,nec participat ex ſuperiori, & inferiori, ergo non eſt dicendum medium.

Octauũ. Octauo Cõtra id quod dicitur,vniuerſale eſſe collectiuũ.Si ita eſſet,iſta nomina eſſent collectiua,homo,animal,corpus,& tãdem omnis terminus cõmunis,ſed hoc manifeſte eſt falſum, ergo, & antecedẽs illud eſt falſum,ſ. vniuerſale eſt collectiuum.

Alia poſſent proponi argumẽta , cõtra ea q̃ de Specie dicuntur,quæ quia minoris momẽti ſunt, & partim ex his quæ diximꝰ in capite de Genere nota,prætermittẽtur hæc autẽ,quæ propoſuimus,eiuſmodi ſũt, quorũ ſolutio, maxime ſpeciei naturã , & eſſentiã perfectãque eius notitiã aperiũt.

Circa primum ergo argumẽtum,Alpharabius,& Auic.ĩ ſua Logica.ca . de ſpecie mouẽt dubium,an Species,vt ad Genus refertur,ſit vniuerſale?Auicẽna videtur dubitare:propter quod ab Alberto reprehenditur tractatu 4.c.2.Aſſerit n. Albertus cũ Alpharabio,Speciẽ,vt ad Genus refertur, non eſſe vniuerſale.cuius rõ eſt fortis.Species,vt ad Genus refertur,eſt ſubiectũ,nẽpe de qua Genus pdicatur: ſed vniuerſale, vt vniuerſale,eſt prędicatũ:eſt.n.vniuerſale vnũ in multis,& de multis:ergo vt ſpecies refertur ad Genus,non eſt vniuerſale.

Ex hac doctrina infert Caietanus in prę ſenti.Cũ natura Speciei,vt Species eſt , ſit ad Genus,& Species,vt ſpecies non ſit vniuerſale,de natura Speciei non eſt eſſe vniuerſale,ſed eſt proprietas,& accidẽs,quod ſequitur ipſam Speciẽ. Atque ita Porphyrius definiẽs Speciem in ordine ad Genus, definit illam ſecundum naturam,in ordine vero ad indiuidua definit per proprietatẽ; vnde ſecundum Albertum, & Caietanum, Speciei,vt ad Genus refertur , accidit eſſe vniuerſale .

Sed pace tantorum virorum dicam. Iſta ſententia mihi nõ videtur recipiẽda, quia prius eſt eſſe vniuerſale,quam eſſe Species cum vniuerſale ſit cõmunius.Imo,vt ante oſtẽdimus,ſit Genus ad ſpeciẽ,& alia prædicabilia,ergo non accidit ſpeciei.Et prętcrea, quod me magis mouet , Species eſt non ſolum , quod refertur ad Genus , ſed quod refertur immediate ad Genus , ſed quod immediate ad Genus refertur,eſt vniuerſale,cum Genus,vt Genus immediate de ſingularib. non prædicetur, ergo ſpecies,vt ad Genus refertur , eſt vniuerſale, & de ratione eius eſt, quod ſit vniuerſale.

Propterea dico ſpecies habet tria,quod ſit vniuerſale,quod ſit ſpecies,& ſpecialiſſima:q; ſit vniuerſale,habet ĩ ordine ad inferio-

Digitized by Google

feriora; ꝙ ſit Species, in ordine ad ſuperio
ra, ita tamen ꝙ niſi ſit vniuerſale, non ſit
ſpecies, quòd vero ſit ſpecialiſſima, reſpe
ctu ad īferiora īdiuidua de quib immedia
te p̄dicatur, atq; ita ſpecies ſpecialiſſima
conſtituit ſecundū prædicabile, & eſt Spe
cies verè, & vniuerſale eſt ei⁹ genus. Qđ
ſi Alber. voluit dicere, ꝙ illa ſpecies nō di
cit vniuerſale cōparatione ad genus, ſed
ad inferiora, recipimus; ſi tamē velit dice
re cū Caietano, quod nō eſt de natura ſpe-
ciei, quę ad Genus refertur, eē vniuerſale,
falſum eſt, vt probaui, quia ꝙ immediate
ad Genus refert̄, eſt vniuerſale, ex quo pa
tet tertia deſinitio Porphyrij, quæ eſt de
1. ſpecie vt ſpecies ſpecialiſſima eſt.

Dici ēt poteſt, vt arbitror, facilius, & cla
rius, adhibita quadā diſtinctione, quæ om
nē videtur euacuare difficultatē. Vniuerſa
le vt vniuerſale ſicut antea oſtēſum fuit,
dicitur per ſe, & intrinſcè eſſe in multis,
& ex hac eius eſſētia, q̄a tale eſt, duas rela
tiones, ſeu duas proprietates cōſequitur;
quarū altera eſt eſſe p̄dicabile de multis,
altera eſt eſſe ſubijcibile, ſecūdū illa om-
nia multa, q̄ i ſe cōtinet: ſicut è cōtra, indi
uiduū habet duo, q̄ ipſū, vt tale eſt, cōſe-
quuntur, alterū, ꝙ de vno tātum prædica-
tur, alterum, quòd ſubijcitur, vt vnum tā-
tum. Vnde fit, vt ſicut aliud eſt prædicabile
de multis, ſ. vniuerſale, aliud prædicabile
de vno, ſ. ſingulare, & indiuiduū, ita ſubij-
cibile, alterum ſit ſubijcibile vniuerſale,
alterum ſubijcibile, ſed ſingulare.

Dicēdum igitur, Speciē vt Generi ſubij
citur, eſſe ſubijcibile, ſed tamē ſubijcibile
vniuerſale. Nā genus immediate nō de īdi
uiduis, ſed de ſpecieb. vniuerſalib. prędica
tur, & ita ipſę ſpecies, vt tales, ſubijcibilia
vniuerſalia ſunt; ſimiliter vt reſpicit infe
riora, eſſe p̄dicabile vniuerſale, ſed ſi infe-
riora, ſint, vniuerſalia quoq; eſſe genus ſu
balternū, ſi īdiuidua tm̄, eſſe Speciē ſpecia
liſſimā p̄dicabile, ſ. de iis tm̄, & ita tam ſe-
cundum prædicationem, quā ſecūdū ſubij
cibilitatem, eſt vniuerſale, ſ. prædicabile
vniuerſaliter, & ſubijcibile vniuerſaliter,
atq; ita ꝑ oēs gradus p̄dicabile genericū,
& ſubijcibile genericū, & p̄dicabile ſpeci
ficum, & ſubijcibile ſpecificum, & prædi-
cabile, & ſubijcibile mediū, ſ. ſubalternū.

Immo vero ſi quis ſubtilius cōſideret,
vniuerſale ex ſe, & ꝑ ſe prius eſt, & abſtra
hit ab eſſe prædicabile, & ſubijcibile, qua
tenus, ſ. eſt i multis prædicet̄, ſiue ſubijcia
tur ſiue nō, nec ſub talib. rōnibus cōcipia
tur, ſed ſecundum intrinſecū, vt eſt in mul
tis, & ita ex ſe, & per ſe diuidi pōt intrin-
ſece per eſſe in multis, in his, ſ. aut in illis.

Quoddā itaq; eſt genus generaliſſimū,
ſi ſit in omnib. quæ non conueniunt gene
re cū aliis, & eſt ſpecies, ſi eſt ſolū in his q̄
differunt tātum numero, eſt ſubalternum,
& altius, & minus altum quod eſt in pluri
bus, vel paucioribus ſub ſe cōtentis. Quāob
rē nec ꝑ prædicabile, nec per ſubiicibile
cōſtituitur intrinſece, vniuerſale Genus,
vel ſpecies, ſed ꝑ eſſe in multis, in iſtis, aut
illis. Nā prædicari, & ſubijci poſtea conſe
quūtur. In q̄b. tota difficultas euacuata eſt.

Ad argumētum dicitur, quod quamuis
ſpecies a tali relatione ad genus nō ſit vni *Ad 1. ar.*
uerſale, tamen taliter nō poſſet referri ni
ſi eēt vniuerſale, propterea dum ad genus
definitur referri, eſſe vniuerſale definitur.

Secundo reſpōdetur a tali relatione ad
Genus formaliter, & ītrinſece nō eſſe ſpe
ciē, neq; vniuerſale, ſicut nec a relatione
prædicabilitatis, ſed ab eo quod eſt eſſe in
multis: verum tanquam per duo propria,
eſſentiam illis duabus relationib. ſubijci-
bilitatis vniuerſalis, & prædicationis vni
uerſalis explicari, & merito, quia ad eſsē-
tiam ambæ illæ pariter conſequuntur.

Circa ſecundum, Auicenna ſuæ Logicæ
ca. nono, voluit propter hoc argumentū,
addendam, ſeu intelligendam eſſe particu
lā excluſiuā, tantum, vt ſit ſenſus, Species
eſt, quæ prædicatur tantū de plurib diffe-
rentib. numerosat Genus prædicat̄ de his
& de differentib. ſpecie, quam ſententiam
recipit. Caietanus. At q̄a poſſet fieri argu
mentum, Genus prædicatur etiam tātum
de differētib numero, quia prædicatur de
indiuiduis, quæ differūt numero, & de ſpe
ciebus, quæ etiam differant numero, nam
maior diſtinctio includit minorem, quæ
enim differunt ſpecie, differunt numero,
licet non econtra.

Propterea alij dicunt differentib. ſolo
numero, vnde duas excluſiuas addūt: Spe
cies eſt, quæ prædicatur ſolum de pluri-
bus differentibus numero tantum.

Sed melius eſt cū Albertus dicere tra-

Digitized by Google

ſtatu.4 cap.1.ſit fine,hic, fieri ſermonem de prædicatione immediata:quando n. Genus de indiuiduis prædicatur,eſt mediata prædicatio,q. a prius ſpeciei,& p ſpẽm indiuiduis ineſt:at ſpecies immediate ab indiuiduis participat. Nec eſt aliqua excluſio addita, q. a denominatio abſoluta indicat pcipuũ denominatũ p differẽtia vero numero,ſingularia,ſimpliciter itelligunt.

Ad 2.ar.

ad 3.ar. Ad tertium reſpondet Boet. explicans definitionem ſpeciei,quæ fere in fine capitis traditur,& ait,quod dupliciter pót excuſari Porphyrius:Primo,quia multo plures sũt ſpẽs, quæ de numeroſis indiuiduis prædicãtur,quã quæ de vno: Porphyrius autẽ definit eã, quæ vt plurimũ inuenitur Secundo dicit,quò l intelligendus eſt Porphyrius de aptitudine, & poteſtate, non actu illæ autem ſpecies quamuis actu de plurib.non prædicentur, poteſtate tamen prædicantur,& iſta eſt melior ſolutio.

Dubiũ. Sed dubitabis,& merito, an ſufficeret hoc adGenus,quod potẽtia de pluribꝰ ſpeciebꝰ prædicetur?quod eſt dicere, ſi vnica eſſet actu Species,an eſſet Genus per hoc quod ptãte de plur.b.ſpecieb.prædicaretur? Ad

Solut. hoc reſpõdet Boet.loco alleg.& paulò ſuperius in eod.ca. Quod nullatenus, ſed neceſſario, vt Genus ſit, plures actu ſpecies requirũtur. Quã ſententiam ex profeſſo ſuſtinet Albert.trac.4.c 6.& videt doctrina Ariſt.4 Topi.c.3.Horum ratio eſt,quia Genus contrahitur ad ſpeciẽ per Differẽtiam,ſed Differentia non conſtituit niſi ſimul diſtinguens ab alijs, ergo Genus non eſt in vna ſpecie,ſed pluribus.

Nota. Pro declaratione eſt notãdum,quod aliter ſe habet Genus ad Speciem,aliter Species ad indiuidua:natura n.generis eſt natura imperfecta,& incõpleta, quæ perficitur per formam, ſicut materia per formã perficitur, & ſicut cera,quæ quid informe eſt in genere artificiatorum,per formã autem perficitur.Præterea,ſicut materia nõ per vnam formam perficitur,quantum ad totam eius potentiam, ſed per multas,ita nec generis natura per vnam differẽtiam ſolã habet perfici,ſed p plures, & ex hac parte natura generis non poteſt exiſtere pfecta in vna ſpecie, & inde cũ nõ ſit natura generis in ſe perfecta,hic eſt,qđ plures poſtulat Genus Species.At Speciei natura in ſe eſt natura perfecta, nec ab indiuiduis accidẽtibus perficitur,ſed multiplicatur, in vno tamẽ perfecta manet,ide eſt, quòd ſufficit indiuiduũ vnum,vt dicatur manere Speciem,& ſufficit,quòd poſſit de alijs prædicari,quod in genere non eſt,quia in vna Specie non exiſtit eius natura perfecta, & hæc doctrina eſt maxime conſideranda. Huius ſententiæ fuit idem Boet. in li.de Diuiſionibus,& D.Thomas diſ. 19. q. 4.arti. 2.lib.1.Sententiarum.

Ad ſecundam partem huius argumenti reſpondet Caiet. & benè, quod ad Speciẽ duo sũt neceſſaria,& quod prædicetur de pluribus numero differentibus in quid,& quod ſit natura perfecta, ſ. pertinens ad lineam rectam prædicamẽti ſub aliquo Genere,&hoc ſecundum deeſt illis, puncto, animæ,inſtanti, quia non ſunt niſi partes naturæ perfectæ, cum per ſe i prędicamẽto non collocẽtur,dicẽtur autem Species imperfectæ,quæ propriæ nõ ſunt prędicabiles prædicatione prædicamentali.

Ad quartum reſpondet Boet.quòd indiuidua non dicũtur numero differre, quaſi vnum indiuiduũ faciat diſtinctum numero ab alio, ſed quaſi dum numeratur differant,ſ.quãdo numeramus ſingularia, vnũ diſtinctum ab alio facimus,nec ſub eadem vnitate collocamus.Ad aliam partem reſpondeo,admittendo eſſe alias ſpecies præter quantitatem, tamen harum indiuidua numero differunt per ordinem ad quantitatem, nam diſtinctio numerica accidentiũ, ſumitur penes diuerſitatem ſubiectorum,in quib.eſt quãtitas, vel habent ordinem, ad quãtitatem,hæc.n.albedo differt, ab illa,penes ſubiectum. *Ad 4.*

Ad quintũ facilis eſt ſolutio. Genus.n. & Species poſſunt dupliciter conſiderari, vno modo fundamentaliter ſecundum naturas ipſas materialiter ſignificatas,& ſic natura Generis eſt prior natura, q̃ ſpeciei natura; ſi vero altero modo cõſiderantur formaliter,tunc ſunt relata,nec vnum eſt altero prius,non enim dicitur Genus,niſi ſint ſpecies. *Ad 5.*

Ad ſextum perìde eſt facilis ſolutio.Genus.n. non dicitur ſubalternum, quia ſub altero ponitur,ſed quaſi alternatim ſe habeat,ut modo ſupponat alteri,mõ præponatur, & modo ſit Genus,mõ ſit Species, *Ad 6.*

Ad

117. Ad ſeptimũ reſpondeo. medium multis ſumi modis: aliquãdo dicitur medium poſitiue. ſ. q̃ æqualiter diſtat ab extremis, vt pũctus eſt medium in circulo, ſiue ĩ linea; aliud eſt mediũ participatiue, q̃ ex extremis conficitur, vt rubedo dicitur medi⁹ color inter albedinem & nigredinẽ: aliud eſt medium metaphoricum, vel ſecundum rationem, quo pacto dicitur, Virtutem eſſe ĩ medio; aliud eſt medium in prædicatione, quale eſt in præſenti, ſ. id, q̃ de alio, & de quo aliud prædicatur, vt animal dicitur medium, inter viuens, & hominẽ; hoc aũt medium, in multis differt a medio ex participatione; in medio ex perticipbtione extrema concurrunt permiſtionem quãdã accidentalem ad faciendum medium, vel per virtutem vtrinque ex parte cõicatã. Præterea, nulla eſt inter ea prædicatio, cum nec mediũ de extremis, nec extrema de medio prædicentur. Præterea tertio mediũ eſt poſterius extremis, cum ſit eorũ effectus; at in medio prædicationis, non cõcurrũt extrema, nõ n animal fit ex homine, & viuẽti, ſed viuens eſt de eſſentia, & ſubſtantia animalis & animal de ſubſtantia hominis. Præterea, extremũ ſuperius de medio, & mediũ de extremo inferiori p̃dicatur, & tertio vnũ extremum ſuperius eſt natura prius medio, & mediũ eſt prius natura altero extremo, vt viuens eſt prius natura aĩali, & aĩal prius eſt natura quã homo.

118. Circa octauum argu nota, aliqua multa tripliciter poſſunt in vnum conuenire.

Primo, in vnum aliquod extrinſecum puta locum, finem, cauſam efficientem, vt plura grana congregari uno loco, & plures ciues unica Vrbe, & plures homines ad aliquod agendum, & nomina ſignificantia iſta plura, ſecundum talem unitatem dicuntur ſimpliciter collectiua, ut Ciuitas, Vrbs, Senatus.

Secundo, aliqua plura cõueniunt in aliquod unum intrinſecum, ſiue accidentale, ſiue ſubſtantiale, quod tamen nõ eſt in ſingulis per ſe p̃fecte, & totaliter: quo pacto plures partes domus cõueniunt ſub unica forma, & plures partes totius, ſub una forma totius, quæ tamen in ſingulis per ſe nõ eſt, ut Petrus, & Ioan. homo reſpectu aĩæ & corporis, & talia noĩa ſignificãtia plura ſub iſta unitate, nõ ſunt dicẽda collectiua.

Tertio, aliqua plura conueniunt ſub aliqua forma intrinſeca, quæ tamen eſt in omnibus, & ſingulis per ſe, & talia nomina dicuntur uniuerſalia, Species, & Genera, & reliqua, quæ de ſingulis diuiſim prædicantur, quia forma, quam ſignificant, in ſingulis per ſe perfecte inuenitur, & de tali collectiuo hic loquitur Porphyrius, q̃ conſtat longe diuerſum eſſe ab eo, quod ſimpliciter uocatur collectiuum: hoc enim tertium non propriè collectiuum, ſed uniuerſale dicitur.

De differentia. Cap. III.

Differentia verò, & cõiter, & propriè, & propriiſſime dicitur. Nam cõiter quidem differre alterum ab altero dicitur, q̃ alteritate differt quocumque modo, vel a ſeipſo, vel ab alio. Differt. n. Socrates à Platone alteritate, & ipſe a ſeipſo, & puero exiſtente, & viro facto, & faciente aliquid, vel quieſcente; & ſemper in aliquo modo habendi ſe alteritatibus ſpectatur. Proprie autem differre alterum ab altero dicitur, quando inſeparabili accidente alterum ab altero differt. Inſeparabile vero accidens eſt, vt cæſitas oculorum, aut naſi curuitas, aut cicatrix cũ ex vulnere occalluerit. Propriiſſimè autem differre alterum ab altero dicitur, quãdo ſpecifica differentia differt: quemadmodum homo ab equo ſpecifica differentia differt, rationalis qualitate. Vniuerſaliter ergo omnis Differentia addita alicui alteratum facit.

Sed eæ quidem, quæ & communiter, & propriæ ſunt, alteratum faciunt, quæ vero propriiſſimæ, aliud. Quæ quidem igitur aliud faciunt, ſpecificæ vocantur: illæ vero, quæ alteratum, ſimpliciter differentiæ. Animali enim aduenient rationalis differentia, aliud fecit: eius autem quod eſt moueri, alteratum ſolum à quieſcente fecit. Quare illa quidem aliud, hæc verò alteratum ſolum fecit.

Se-

Digitized by Google

Secundum igitur aliud facientes differentias, diuiſiones generum fiunt in ſpecies, & definitiones aſſignãtur, quæ ſunt ex genere, & huiuſmodi differentijs: ſecundum autem eas, quæ ſolum alteratum faciunt, alteritates ſolum conſiſtunt, & aliquo modo ſe habendi permutationes.

A ſuperioribus ergo rurſus inchoanti, dicendum: differentiarum alias quidẽ eſſe ſeparabiles, alias vero inſeparabiles. Moueri enim, & quieſcere, & ægrum eſſe, & ſanum eſſe, & quæcunque his proxima ſunt, ſeparabilia ſunt; at vero aquilinum eſſe, vel ſimum, vel rationale, vel irrationale, inſeparabilia ſunt. Inſeparabilium autem aliæ quidem ſunt per ſe, aliæ vero per accidens, Nam rationale per ſe ineſt homini, & mortale, & diſciplinæ eſſe ſuſceptiuum: at vero aquilinum eſſe, vel ſimum, per accidens, & non per ſe. Illæ igitur, quæ per ſe ſunt, in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, & faciunt aliud; illæ verò, quæ ſecundum accidens, nec in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud, ſed alteratum. Quæ quidem igitur per ſe ſunt non ſuſcipiunt magis, & minus; quæ vero per accidens (et ſi inſeparabiles ſint) intenſionem accipiunt, & remiſſionem. Nam neque Genus aut magis, & minus prædicatur de eo cuius fuerit Genus, neque generis differentię, ſecundum quas diuiditur. Ipſæ enim ſunt, quę uniuſcuiuſque rationem complent: eſſe autem vnicuique vnum, & idem, neque intenſionem, neque remiſſionem ſuſcipiens eſt: aquilinum autem eſſe, vel ſimum, vel coloratum, aliquo modo & intenditur, & remittitur.

Cum igitur tres ſpecies differentiæ conſiderentur; & hæ quidem ſint ſeparabiles, illæ vero inſeparabiles: & rurſus inſeparabilium hę quidem ſint per ſe, illæ vero per accidens, rurſus earum, quæ per ſe ſunt, differentiarum alię quidem ſunt ſecundum quas diuidimus genera in ſpecies, aliæ vero, ſecundum quas ea quæ diuiſa ſunt ſpecificantur, vt cum per ſe differentiæ omnes huiuſmodi animalis ſint, animatum, & ſenſitiuum, rationale, & irrationale, mortale, & immortale: animati quidem, & ſenſitiui differentia conſtitutiua eſt ſubſtantiæ animalis. (eſt enim animal ſubſtantia animata ſenſitiua) mortalis vero, & immortalis differentia, & rationalis, & irrationalis diuiſiuæ ſunt animalis differentiæ: per eas enim genera in ſpecies diuidimus. Sed eæ quidem, quæ diuiſiuæ ſunt differentiæ generum, completiuę fiunt, & conſtitutiuæ ſpecierum: diuiditur enim animal, rationalis, & irrationalis differentia, & rurſus mortalis, & immortalis differentia, ſed rationalis, & mortalis differentiæ conſtitutiuæ ſunt hominis: rationalis verò, & immortalis Dei: irrationalis autem, & mortalis irrationalium animalium. Sic vero & ſupremæ ſubſtantiæ, cum diuiſiuæ ſint animati, & inanimati differentiæ, & ſenſitiui, & inſenſitiui, animata quidem & ſenſitiua, iuxta ſubſtantiam ſumptæ animal perfecerunt, animata vero, & inſenſitiua perfecerunt plantam. Quoniam ergo eadem aliquo modo quidem acceptæ fiunt conſtitutiuæ, aliquo modo autem diuiſiuæ ſpecificæ omnes vocantur.

Et his maximè opus eſt ad diuiſiones generum, & ad definitiones: ſed non his, quæ ſecundũ accidens inſeparabiles ſunt, neque ẽt magis ijs, quæ ſunt ſeparabiles.

Quas etiam determinantes dicunt. Differentia eſt, qua abundat Species à Genere. Homo enim plus habet quam

ani-

Digitized by Google

animal, rationale, & mortale: animal. n. nihil horum eſt. Nam vnde ſpecies haberent differentias? Neque verò omnes oppoſitas habet, quoniam idem ſimul habebit oppoſita. Sed, quemadmodum cenſent, poteſtate quidem habent omnes eorum, quæ ſub ſe ſunt, differentias, actu vero nullam: ac ſic neque ex ijs, quæ non ſunt, aliquid fit, neque oppoſita circa idem erunt. Definiunt autem eam, & hoc modo. Differentia eſt, quæ de pluribus, & differentibus Specie in eo quod quale quid eſt, prædicatur. Rationale enim & mortale de homine prędicatum in eo quòd quale quid eſt homo dicitur: ſed non in eo quod quid eſt. Quid enim homo? nobis interrogatis, conueniens eſt dicere, animal: quale autem animal? inquiſitis, quod rationale, & mortale eſt, conuenienter aſſignabimus. Rebus enim ex materia, & forma conſtantibus, vel ſecundum proportionem ad materiam, & formam, conſtitutionem habentibus quemadmodum ſtatua ex materia quidem ex ære, ex forma autem figura, ſic & homo cōis, & ſpecialis ex materia quidem proportionaliter conſiſtit ex genere, ex forma autem differentia: totum autem hoc animal rationale, mortale, homo eſt, quemadmodum illic ſtatua. Deſcribunt autem, & hoc modo. Differentia eſt quod aptum natum eſt diuidere ea, quæ ſub eodem genere ſunt: Rationale enim & irrationale hominem, & equum, quæ ſub eodem genere ſunt, quòd eſt animal, diuidunt. Aſſignant autem & hoc modo. Differentia eſt, qua differunt a ſe ſingula, nāque homo, & equus ſecundum Genus non differunt, ſumus enim animalia nos, & equi: ſed additum rationale disiunxit nos ab illis, & rationales ſumus & nos, & Dij, ſed mortale appoſitum disiunxit nos ab illis. Exactius autem pertractantes ea, quæ ad differentiam pertinent, dicunt non quodlibet diuidentium ea, quæ ſub eodem genere ſunt, eſſe differentiam, ſed quod ad eſſe conducit, & quod quid erat eſſe, & qđ rei pars eſt. Neque enim quod aptū natum eſt nauigare, eſt hominis differentia, etſi ſit propriū hominis. Dicere enim poſſumus animalium hæc quidem apta eſſe ad nauigandum, illa verò minimè, diuidentes hominem ab alijs; ſed aptum natū eſſe ad nauigandum, non eſt ſubſtantiæ cōpletiuum, nec eius pars, ſed aptitudo ſolum ipſius: idcirco quia non eſt talis differentia, quales ſunt, quæ ſpecificæ dicuntur differentiæ. Erunt ergo ſpecificæ differentiæ, quæcunque alteram faciunt ſpeciem, & quæcunque in eo quod quid erat ēſſe, accipiuntur. Et de differentia quidem tot ſufficiant.

Non oportet, vt bene dicit Boetius, hic quærere, quare Differentia, Proprio, & Accidenti anteponatur, cum in dubium reuocatum fuerit, an ſpeciei eſſet præponenda: eſt enim prædicatum eſſentiale, quod nec Proprio, nec Accidenti competit. Non autem hic agimus de differentia concretè, ſ. de ipſis, quæ differre dicuntur, ſed de ipſo principio, & forma, per quam vnum ab altero differt, vt differentia ſit forma, per quam vnum ab altero differt. Nec agimus de iſto principio, & forma ſecundū ſe, ſed vt per intellectum aſſumitur ad prædicandum de illo cuius eſt Differentia.

Hoc igitur caput in duas partes diuiditur, in priori ſunt quinque diuiſiones Differentiæ, in poſteriori quinque definitiones: eſt autem prima diuiſio, Differentia triplex eſt, quædam communis, quedā propria, quædam proprijſſima. *Diuiſio triplex differentia.*

Differentia communis eſt accidens ſeparabile, per quod vnum ab alio, vel a ſe aliqualiter differt, vt Petrus ſedens a non ſedente, currens a quieſcente, ſenex a ſe ipſo puero differunt.

Differentia propria eſt Accidens inſeparabile, per quod vnum ab alio differt, vt cæſijs oculis differt ab eo, qui non eſt oculis cæſijs, illa oculorum affectione, & colore

cæ-

ceſſio, quæ dicitur differentia propria: illa enim affectio non ſeparabitur a ſubiecto dum ipſum fuerit.

Differentia proprijſſima eſt forma ſubſtantialis, per quã vnum ab alio differt, vt homo ab equo differt per rationale: Porphyrius ponit conuenientiam inter has, & diſcrimen: omnes enim tres hoc habent ꝙ faciunt diuerſum vnum ab altero, ſed differunt quod duæ primæ faciunt differre in accidenti: tertia vero in ſubſtantia: vnde illæ duæ primæ dicuntur tantum facere diuerſum, ſeu alteratum; tertia vero aliud, id eſt diuerſum in ſubſtantia.

Nota 1. Circa iſtam diuiſionem eſt primo notãdum ex Auicenna hoc capite, quod acceptiones Differentiæ aliter ſe habent, quam acceptiones Speciei, & Generis: iſtæ. n. Generis, ſ. & Speciei, non omnes ſunt Logicæ, ſed tãtum tertia Generis, & Poſterior Speciei: at iſtæ tres acceptiones Differentiæ omnes ad Logicum, & Phyſicum ſpectant.

Nota 2. Nota ſecũdo cum Boetio, quod iſtæ duæ primæ Differentiæ, ſ. prima, & ſecũda ſunt indiuiduorũ, & ſingularium, iſta enim Accidẽtia proprie ſunt ſingularium: at Differentia tertia eſt ſpecierum, & Generum, i. per quam ſpecies, & Genera differũt, ſicut per illam differunt indiuidua: qua de cauſa illæ tres differẽtiæ ſuperius poſitæ, ſ. differentia numerica, ſpecifica & generica, ad has reducuntur: numerica. n. ad duas priores, ſpecifica vero, & generica ad tertiam.

Nota 3. Nota tertio. Differentia prima communiter dicta, iudicio meo, propterea cõmunis dicitur, quia ſit tale Accidens, quod ſicut modo accidit vni extremo, quod per eam differt ab alio, poteſt etiã, & iſti alias accidere: verbi gratia, ſedens differt a ſtante, accidenti, & differentia communi: ſecundum quam poteſt etiam, & qui modo ſtat a ſedente differre, nam ſtans poteſt ſedere, & qui ſedet aliquando ſtare: reliquæ dicũtur propriæ differentiæ, id eſt peculiares vniuſcuiuſque, quia quod ſemel per illas differt, ſemper per eas differt.

Differentiarum ergo alia quidem, &c.

Diuiſ. 2. Ex diſcrimine ſuperius inter illa tres Differẽtias aſſignato, Porphyrius infert diuiſionẽ ſecũdã. Quædã Differentiæ faciũt alteratum, i. diuerſitatem in Accidẽte: quædam faciunt aliud, id eſt diuerſam ſubſtantiam, ſub priori membro ſunt Differentia prima, & ſecunda, ſ. communis, & propria: ſub poſteriori vero eſt tertia, ſ. proprijſſima: inter quas eſt duplex diſcrimen: prius, differentiæ facientes alteratum, dicuntur ſimpliciter, & tantũ Differentiæ, at facientes aliud dicuntur Differentiæ ſpecificæ, quod additum eſt cauſa perfectionis, ad explicandum huius Differentiæ ſpecificæ munus, quod explicat in poſteriori diſcrimine: nam definitiones quidditatiuę, & Generum diuiſiones fiunt per has ſpecificas Differentias, & facientes aliud, non per illas, ſecundum quas nõ fiunt niſi alterationes, & mutationes quædam accidentales.

A ſuperioribus ergo rurſus incheantibus.

Rurſus in cõmuni iterum tertio diuidit Differentias. Quædam ſunt Differentiæ ſeparabiles, quædam inſeparabiles: ſeparabiles ſunt Accidentia, quæ non cõſtant, vt ſedere, currere, & ſub hoc membro, eſt Differentia communis: inſeparabiles ſunt, quæ nunquam a remanente dimouentur, quales ſunt Differentia propria, & proprijſſima. *Diuiſ. 3.*

Et hanc ſubdiuidit in inſeparabilem per Accidens, qualis eſt propria, quæ Accidẽs eſt quoddã inſeparabile, & inſeparabilem per ſe, qualis eſt proprijſſima, quæ ad rei ſubſtantiam, & naturam pertinet, & hæc eſt quarta diuiſio, ꝙ ſubdiuiſio eſt potius vnius membri, tertiæ præcedentis. Conſtituit autẽ duplex diſcrimen inter has duas inſeparabiles. Alterum, inſeparabilis per Accidens facit diuerſum in Accidenti, vt ſuperius diximus: at inſeparabilis ꝑ ſe facit aliud, i. diuerſum in ſubſtantia. Alterũ, Differentia inſeparabilis per Accidens ſuſcipit magis, & minus, i. non æqualiter ſẽper ineſt: nam aliquis homo eſt magis cæſius, quam alius, & curuiori naſo, quam alius: at inſeparabilis per ſe non ſuſcipit magis, aut minus, vnus. n. homo non eſt magis rationalis, quam alius. Huius dat rationem, quia Differẽtia pertinet ad eſſe, & naturam rei, at eſſe, & natura nõ ſuſcipit magis in his, quam in illis, aut minus: vnus. n. non eſt magis homo, aut animal, quã alius, nec magis corpus, quam alius. *Diuiſ. 4.*

Cum

Cum igitur tres ſpecies Differentiæ conſiderentur.

Porphyrius epilogat has diuiſiones ꝓpoſitas, inſinuans vnum conſideratione dignum: videlicet Species differẽtiæ eſſe ſolû tres illas primo loco cõſtitutas: ſed quia variæ ſunt proprietates illarû, factæ ſunt rurſus aliæ diuiſiones ſecundum eas, quę illæ habẽt; vnde eadẽ ſunt prorſus numero membra diuidentia, ſ. illæ tres Differẽtiæ, & inter has quædã inueniuntur facientes alteratû, quædã aliud, q̃dã ſeparabiles, q̃dam inſeparabiles, tã per ſe, q̃ ꝑ accidens.

Diuiſio quinta. Poſtea vero Porphyrius Differentiã inſeparabilem per ſe, ſ. ſpecificam, quinta diuiſione ſubdiuidit: quædã, inquit, ſunt alicuius Generis diuiſiuæ, ideſt per quas Genus diuiditur; quædã illius Generis cõſtitutiuę, i. per quas Genus illud cõſtituitur: verbi gratia, animal hẽt has Differentias; animatum, ſenſibile, rõnale, irrationale, mortale, immortale; ſed harum q̃dã ſunt, ꝑ quas animal cõſtituitur, ſ. duæ priores: animal.n. eſt animatû, & ſenſibile corpus: per alias diuiditur, ꝑ rationale, & irrationale, mortale, immortale. Inter has vnû eſt diſcrimen, nã per diuiſiuas Generis conſtituuntur Species illius Generis, nõ aũt per conſtitutiuas, vt ꝑ rationale, mortale, iuxta opinionẽ Porphyrij cõſtituitur homo, per rationale, immortale, ſimul cû animali, Deus; ꝑ irrationale vero mortale conſtituitur brutum. At vero, quãuis iſtæ conſtitutiuæ non faciant Species, tamen ſi ad ſuperius tale Genus cõſiderẽtur, tales differentiæ dicẽtur illius ſupioris diuiſiuæ, & ipſius inferiorum, tanquã Speciei conſtitutiuæ, vt animatû, & ſenſibile, ſunt ſuperiorum diuiſiuæ, corpus.n. per animatû, & inanimatum diuiditur, & corpus animatû per ſenſibile, & inſenſibile: animatû autẽ, & ſenſibile, cû ſubſtantia, faciunt animal, ſicut inſenſibile cû animato facit plantã, vnde eædem differentiæ ſimul ſunt & diuiſiuæ, & conſtitutiuæ: ſed inferiorum cõſtitutiuæ, ſuperiorum diuiſiuæ: quapropter omnis Differentia ſpecifica dici poteſt, quia conſtituit Speciem aliquam, ſiue ſubalternam, ſiue ſpecialiſſimam.

Not. 1. Circa hoc, Nota iſtud exemplû eſſe falſum. non enim Deus eſt animal, nec corpus, nec aliquod eſt animal, q̃ ſit immortale, Porphyrius loquitur, vt Philoſoph. Platonicus, vt ſuperius diximus.

Not. 2. Nota etiã genus generaliſſimû ſolû habere Differentias diuiſiuas, nõ conſtitutiuas: cû nullû ſupra ſe habeat Genus, ſpecialiſſimã vero ſpeciem ſolas habere Differẽtias cõſtitutiuas, quia ſub ſe non habet inferiores Species, in quas ꝑ Differentias diuidatur.

Not. 3. Nota ſimiliter tertio; ſi iſtæ differentiæ ad idẽ Genus comparentur, aliæ diſtinctę ſunt differentiæ diuiſiuæ, aliæ cõſtitutiuæ: ſi vero ad diuerſa comparentur, eadem poteſt eſſe differentia diuiſiua, & cõſtitutiua, ſed reſpectu diuerſorum; ſuperioris quidem diuiſiua, inferioris vero conſtitutiua.

Et his maxime opus eſt ad diuiſiones Generum &c.

Hic Porphyrius duos vſus harum differentiarum ſpecificarum ponit: prior eſt ad diuiſiones Generum faciendas, hæc enim præcipue par tales Differentias diuiduntur, poſterior ad definitiones componendas ipſarum ſpecierum; aliæ enim differẽtiæ per Accidens, tam ſeparabiles, quam inſeparabiles, non ſunt aptæ ad præcipuas diuiſiones, & definitiones, ſed ad deſcriptiones, & diuiſiones non eſſentiales, & minus præcipuas, cum ſint accidentia rei, nec de eius natura.

Differentia eſt, quæ abundat Species a Genere.

Hæc eſt poſterior pars huius capitis, quia ponuntur aliquot ipſius Differentiæ definitiones.

Prima definitio Differentiæ. Prima eſt propoſita, ſ. Differentia eſt, in qua Species excedit Genus; natura.n. Speciei ex Genere, & Differentia cõſtat: vnde plus includit in ſua natura, quam Genus: Genus.n. non includit in ſua natura Differentiam Speciei ſicut ipſa Species.

Dubiũ. Poſſet tamẽ dubitare quis, vnde hẽt ſpecies Differentiam? nõ enim a Genere: quia in genere quomodo poſsũt eſſe plures Differentiæ oppoſitæ? non antem Differentia poteſt eſſe ex nihilo; a quo ergo eſt? Reſpon. *Solut.* quod Differentiæ ſunt in Genere, nõ actu, ideſt nõ ſunt de natura eius, ſed in potentia, qui ex illo fiunt: ſicut è cera extrahitur forma alicuius imaginis; & non eſt

incon-

In conueniens quod multæ differentiæ ſint in Genere in potētia, vt multę figurę ceræ in potentia.

Secūda. Secūda definitio eſt. Differētia eſt, quæ prædicatur de plurib. differētibus Specie in quale quid: quod exēplo claro oſtenditur, vt n. res cōponūtur ex materia, & forma, vel aliquo ſimili, materię, vel aliquo ſimili formæ; vocat ſimile materiæ, ſubiectū i reb. artificialib. vt ſtatua fit ex ęre, vt materia, & figura tanquam forma; dicit autem ſubiectū ſimile materiæ, quia proprie materia, eſt pars cōpoſiti ſubſtātialis ita inquit, Species, ſ. homo componitur ex Genere tanquam ex materia, & ex differētia tanquā forma; vt ex hoc intelligamus, ꝙ Differentia eſt velut qualitas, ſicut forma.

Tertia. Tertia definitio Differētia eſt per ꝙ genus ſeparatur, i. diuidit in ea ꝙ ſub ſe ſūt.

Quarta. Quarta vero: Differentia eſt ſecundum quam vna Species ab alia differt. At quia iſtæ duę vltimæ videbant inſufficiētes, cū eſſent aliqua, per quæ Genus diuidit & vna Species ab alia differt, ſ. accidentia ꝓpria: dicit Differentiam non ſolum habere hoc, ſed etiam eſſe de definitione, & quidditate rei, & ipſius definitionis, & quidditatis partem.

Quinta. Propterea addit quintam definitionē, exactam ſcilicet, Differentia eſt, qua vna Species ab alia ſeparatur, cū ſit ipſius natura, & Speciei pars.

Quæſtiones, ſeu dubia quædam ſcitu digniora in Cap. de Differentia, & præſertim circa eius definitionem, rectè ne ſit tradita?

Dubium primum. Circa hoc caput ſūt aliquot dubia, quę a nobis breuiter erunt examināda: primū eſt, Cum Logicus nō tractet de rebus ipſis ſecundum ſe, ſed vt intētionibus ſubſtant, tales intentiones cōſiderando; cur hic Porphyrius de Differētia ipſa realiter tractat, ꝙ munus videtur eſſe Metaphyſici, quod quidem tractat Ariſt. 5. Meta. c. 9.

Solutio. In hac re dicendum, quod Differentiæ tres actus hēnt. Primus eſt diuidere, ſeu determinare Genus ipſum Secundus eſt conſtituere naturam. Tertius eſt eam ab aliis diſtinguere. Iſti tres dupliciter poſſunt cōſiderari: vno modo fundamentaliter, vt in rebus ipſis ſunt. Nam in reb. ipſis natura Generis eſt determinata, & facta ſpecies ꝑ differentię natura & natura ſpecifica ab alijs diſtincta, & tunc iſti tres actus ad Metaphyſicū pertinēt: & cōſiderare differentiā ſecundū iſtos actus in reb. eſt meta. Altero modo poſſunt conſiderari, vt ꝑ intellectum iſti aſſumūtur, & exercentur, idest quatenus Genus ipſum abſtrahentes ꝑ differentias diuidimus, & Speciem ex Genere cū Differentia cōponimus, & per differentiam ab alijs ſeparamus; & ſic cōſiderare Differentiam, eſt Logici: conſideramus enim differentiam, vt intentioni ſecundæ ſubſtat, & ex his procedit quidam quartus actus ipſius Differentię, qui magis eſt Logici. ſ. prædicari de his quæ per talem conſtituuntur Differentiam, & hoc peculiariter hic conſideratur, ſ. vt eſt prædicabile. At qa omnia iſta melius conſiderantur, & cognoſcuntur in ipſis reb. propterea Porphyrius miſcet res ipſas, tamen intelligēda ſunt omnia in ordine ad intentiones ſ.

Dubitatur ſecundo. Videtur. n. iſta definitio diminuta, ſ. prædicatur de pluribus ſpecie differentib. in eo quod quale quid: cum multis Differentijs non competat, nā vltimæ Differentiæ non prædicantur niſi de vnica Specie. *Dub. 2.*

Circa hoc multiplex eſt dicēdi modus. *Prima opin.* Fuit prima ſentētia Burlæi in pſenti loco, cum duplex Genus ſit Differentiarū: quædam genericæ ꝑ quas Genus cōſtituitur: quædā ſunt ultimæ, per quas ultima Species, & ſpecialiſſima cōponitur, inquit Burlæus Sicut in capite de Specie, ꝗdā eſt data definitio, quæ ſoli ſpecialiſſimæ cōpetit, quædam aliæ pro vtraq; Specie; ita in hoc capite iſta definitio eſt pro differētia generica, aliæ pro omnibus ſunt.

Alia fuit ſentētia multorum aſſerentiū *2. opin.* Porphyrium non meminiſſe in hoc capite, niſi ſolum Differentiarum genericarū, quia ultimæ nō ſunt cognitæ a nobis; & hic modus dicendi non videtur abhorrere a doctrina S. Th. 2. Poſt. lect. 13. qui idem docet ſuper Ariſt. ſ. non meminiſſe vltimarum, quia incognitę ſunt. Nec lōge ab hac ſentētia diſtat Simpl. c. 3. Ante prædicam. regula 2. vbi refert Porphyrium definiſſe Differentiam, vt in plurimum.

Confutatio. Sed prima ſententia Burlæ. non videtur

mihi

Digitized by Google

mihi admodum rationabilis, quia cum ratio præcipua differentię in hoc loco ſit, vt prædicabile eſt, & id explicetur, ſolum in hac definitione, debuiſſet Porphyr. omnẽ differentiam definire, ſicut fecit in capite de ſpecie, vbi dedit definitionem cõuenientem ſpeciei, quæ eſt prædicabile. Secunda item ſententia videtur Alberto tract. 1. 5. c. 6. nõ eſſe recipienda, quia cum veritas ſit, eſſe differentias vltimas nõ debuit aſſignare definitionem Porphy. non conuenientem omnibus differentijs.

3. opin. Fuit tertia ſententia aliorum, qui nullas eſſe differentias vltimas exiſtimauerũt, ſed oẽs gñricas, & cões, & q̃ duæ, aut tres ſimul iunctę ſpeciem vltimam cõponunt, vt mortale cõuenit homini, & bruto, rationale homini, & Angelo ſecundũ Porphyriũ: at rationale mortale ſoli homini, & hanc crediderunt eſſe ſententiam Porphyrij, & videtẽ eſſe doctrina expreſſa Ariſt. 2. Poſt. c. 14 vbi aſſerit differentias ſingulas per ſe competere multis ſpeciebus, tamen aliquę ſimul iunctæ vnam rem componunt, & ſic eſſe dandas definitiones, & 1. Top. c. 3. problema differentiæ ad problema generis reducit, & 4. Topi. c. 6. ponit diſcrimen inter genus, & differentiam; quod quamuis vtraque de pluribus prædicentur, tamen ad huc de plurib. genus, quam differentia.

Confutatio. Circa hoc dico duo. Primum, mihi videtur iſta ſentẽtia eſſe Porphy. vt clarè patet in ipſo capite: nõ enim aliter cõſtituit ſpecies, quam per multas differentias genericas. Dico Secundo iſtam ſententiam, quod non ſint vltimæ differentiæ, eſſe manifeſte contra Ariſtotelem qui 7. Metaph. c. 12 inquit, vltimas differentias cum ſpecie conuerti; & primo de partibus animal. cap 2. dicit, aliquas ſpecies non habere niſi vnicã differentiam. Nec locus Ariſt. in oppoſitũ probat quicquam, quia illic docet Ariſtotel. definitionem ſecundum eas differẽtias, quæ inueniuntur, ac vltimæ occultiſſimæ ſunt, non tamen propterea ſunt negandæ, & in Topic. ipſe clare dicit, differentiam, quæ generica eſt, cum genere eſſe aſcribendam, vbi inſinuat eſſe differentiam, quæ non eſt generica.

4. opin. Quarta opinio fuit Alber. tract. 4 c. 6 & Auic. & Alphar. Dicunt enim, quod differẽtia duo habet, ſecundum quod eſt differentia, alterum eſt genus diſtinguere, alterũ, Speciem cõſtituere, quod vero cõſtituant differentiæ determinatam, & vltimam Speciem, non habent inquãtũ differentiæ, ſed inquãtum ſunt quædam naturæ particulares nõ conuenientes plurib. ſpeciebus, ex quo fit, q̃ ꝓpria ratio differentiæ inuenitur in genericis; nã vltima differentia hẽt aliq̃d mixtum, q̃ non eſt differentiæ ſecundum ſe: & ita dicunt Porphyrium definiſſe differentiam ſecundum ea, quæ per ſe habet, & ita non curauit vltimas definire.

Confutatio. Contra hoc dicit bene Caietanus, quòd vltima differentia, licet habeat aliquid, qđ non eſt differentiæ ſecundum ſe, nõ tamen amittit ea, quæ ſunt differentiæ ſecundum ſe: nam diuidit, & conſtituit, & propterea debuit definiri.

5. opin. Vnde eſt quinta ſententia ipſius Caietani aſſerentis illic definiri omnes differentias etiam vltimas, & ſenſum definitionis eſſe negatiuũ, ſ. Differentia eſt, cui inquantum differentia nõ repugnat prædicari de pluribus ſpecie differentibus: ſi enim repugnaret, nulla differentia ꝑdicaretur de pluribus. Et hæc fuit ſentẽtia Iamblici aſſerentis quòd differentiæ vltimæ, vt differentia eſt, non repugnat de pluribus ſpeciebus dici, quod idem docuit Auic. c. de communitatibus: vnde ſententia Caietani nõ eſt noua, & propria.

Confutatio. Sed quãuis iſta ſint probabilia, tamẽ exiſtimo eſſe præter mentem Porphyr. qui vltimas differentias non definiuit, ſiue quia credidit non eſſe, ſiue quia occultæ ſunt.

Solutio. Propterea vniuerſaliter poſſet ſic differentia definiri. Differentia eſt, quæ prædicatur de ſpecie, cuius eſt differentia, in quale quid.

Dubium tertium. Dubitatur tertio. Quomodo differentia prædicetur in quale quid, pro quo oportebit aduertere, quod qualitas non eſt aliud, quam id per quod fit modus, & determinatio alicuius, quod ex ſe eſt indifferens, & indeterminatum.

Solut. Poteſt autem aliquid tripliciter determinari. Vno modo, ad aliquem modum ſe habendi accidentalem, vt homo poſtquã eſt homo, eſt indifferens, vt ſit albus, vel niger, calidus, vel frigidus: & vniuerſaliter omnis ſubſtantia poſtquam eſt, eſt indeterminata, vt ſic, vel ſic ſe habeat, & talis f-

ma determinans in communi dicitur qualitas accidentalis. Secũdo, aliquid eſt indifferens ad eſſe ſubſtãtiale, quo pacto materia eſt q̃dã ſubſtantia indeterminata ex ſe, & imperfecta, ex qua multa fieri poſſũt, & determinatur ꝑ formã ipſam, vt ſi ſit forma ignis, fit ignis, ſi forma eq. fit equus, & talis forma dicitur qualitas ſubſtãtialis. Tertio, aliq̃d eſt indifferẽs, tanq̃ aliquid cõfuſum, & multa cõprehendens, & ꝑ particulare determinatur. quo pacto ſe habet Genus reſpectu Differentiæ, vnde Differentia dicitur etiã qualitas ſubſtantialis; has qualitates poſuit Ariſtoteles 5. Met c. 14.

Nota. Eſt autem notandũ diſcrimen inter has; qualitas enim accidentalis, cum eo, quod determinat, non facit aliquam naturam, vt albedo determinat hominem, ſed homo, & albedo non faciunt vnicam naturam per ſe, ſed tantum compoſitum accidentale: at forma cum materia facit vnicam naturam per ſe, ſ. vnicum compoſitum ſubſtantiale, hominem, leonem, aut aliud quoduis: ſimiliter Differentia cum Genere facit vnicam naturam ſpecificam.

Sed omiſſa qualitate accidentali, inter has, ſcilicet formam, & materiam, Differẽtiam, & Genus, eſt triplex diſcrimen conſiderandum. Primum. materia, vel forma per ſe non claudunt totam rei ſubſtantiam, ſed materia dicit vnicam partem, forma alterã partem: at Genus, & differẽtia vnumquodque per ſe, totam ſubſtantiã dicunt & claudunt, v.g. animal totam ſubſtantiam cõpoſitam ex forma, & materia dicit: ſimiliter rationale, ſed cum diſcrimine; nã animal in homine dicit totam ſubſtantiam hominis ſecũdum quod in ea eſt aliquid, in quo homo alijs animalibus eſt ſimilis: at rationale dicit eandem hominis ſubſtantiam, ſecundum quod in ea aliquid, in quo ab alijs animalibus ſeparatur: & vniuerſaliter Genus dicit rei integram ſubſtantiam, vt in ea alijs Speciebus aſſimilatur, at Differentia dicit eandem rei ſubſtantiam, vt in ea aliquid eſt, quo ab alijs ſeparetur. Propter quod S. Thom de Ente, & Eſſentia, c. 3. dicit hominem, ſeu Speciem non componi ex Genere, & Differentia, ſicut ex duabus rebus, ſed ſicut ex re aliter intellecta, & eadem re aliter intellecta.

Secundum diſcrimen eſt, quod ex hoc infertur, materia, & forma, cum ſingula rei ſubſtantiam non dicant, de compoſito prædicari nequeunt; non enim dicet ur homo eſt anima, homo eſt corpus, at Genus, & Differentia, cum ſingula totam rei ſubſtantiam dicant, per ſe de re prædicantur, vt homo eſt animal, homo eſt rationalis:

Tertium, compoſita ſingula non participãt totam materiæ ſubſtantiã, cum ex alia parte materiæ fiat vnũ, ex alia aliud; at ſingulæ Species totũ Genus participãt, quantum, ad eius ſubſtantiam, quę per definitionem explicatur, vt homo per ſe, leo per ſe, capra per ſe, ſunt participes integræ ſubſtantiæ animalis, ſed non participant ſingulæ ſpecies totam Generis potentiam, quia Genus in potentia continet omnes Species ſuas: vt vna Species non continet aliam.

Hinc patet quantũ interſit inter Genus, & materiã, Differentiam, & formam quod ſi Genus dicitur materia, & Differẽtia forma, eſt ad ſimilitudinem, vt. n. materia contrahitur, & forma contrahit, ita Genus per differentiam contrahentem limitatur; vnde Differentia ipſa, dicitur etiã qualitas.

Sed eſt maxime cõſiderandum. Differentia poteſt dupliciter comparari, & ad ipſũ Genus, quod determinat, & ad Speciem, quam cõſtituit; reſpectu enim Generis eſt qualitas, ſed extrinſeca aliquo modo, quia non eſt de natura Generis; vnde de Genere ꝑdicatur in quale, ſed non eſſentialiter: at Speciei eſt qualitas eſſentialis, q̃a eſt pars naturæ eius; propterea de ſpecie, in quale quid prædicatur, ſicut anima eſt qualitas corporis, ſed non eſt de eſſentia corporis: at hominis & compoſiti eſt pars, propterea dixit Porphyrius: Differentia dat eſſe rei, ſ. ſpeciei, & eſt pars eius ſubſtãtialis, i. eſt intrinſeca rei. *Nota.*

Dub. 4. Dubitatur quarto breuiter, quomodo vltima Differentia, cum de vna ſpecie prædicetur, ſit vniuerſale? *Solut.* Dico primo, ſecundum nos nullum dubium eſſe, qui diximus huius libri ſubiectum primum, eſſe vniuerſale, vt eſt in multis, & quia rationale eſt in multis ſicut & ipſa ſpecies, quam conſtituit, ideo eſſe vere, & proprie vniuerſale, ſed etiam ſi quis ſubiectũ diceret eſſe Prædicabile, idem conſequitur, conſtat. n. Differentiam eſſe Prædicabilem.

Dici etiam ſecũdo poſſet: Differentiam

salem

talem eſſe vniuerſale, quia de ſubiecto vniuerſali prędicatur, vnde, & de cōtētis ſub tali ſpecie prædicabitur, ſed cum diſcrimine: nã Species immediate, at Differētia, mediate, ſ. per Speciem ipſam prędicabitur.

Dub. 5. Dubitatur quinto, quomodo Porphyrius vtitur Differentijs priuatiuis, ſ. irrationale, immortale? Boetius exiſtimauit tales Differentias poſſe conſtituere Speciem: ſed quia alias latius de hoc dicemus: interim dico abſque vllo dubio ſententiam Boetij eſſe contra Ariſtot c.1. de partibus animal: vbi docet, & probat oppoſitum; Boet. forſan ſequitur Platonem, qui huius ſententiæ fuit: ratio eſt clara contra eum, quia priuatio non eſt de eſſentia alicuius entis poſitiui, & abſoluti, quales ſunt Species.

Solut. Vnde dico, illas Differentias priuatiuas poni loco poſitiuarum, quod fit ob duplicem cauſam, quam tradit Ariſt. 6. Top. cap. 3. vel quia Differentiæ aliæ ſunt occultæ, vel quia ſunt multæ, quas enuntiare eſſet prolixum.

DE PROPRIO. Cap. IV.

Proprium vero quadrifariam diuidũt. Nam, & id, quod ſoli alicui Speciei accidit, & ſi non omni, Proprium dicitur, vt homini medicum eſſe, vel geometram. Et quod omni accidit, & ſi non ſoli, quemadmodum homini eſſe bipedem. Et quod ſoli, & omni, & aliquando: vt omni homini in ſenectute caneſcere. Quartum autem id, quod conuenit, & ſoli, & omni, & ſemper: quemadmodum homini eſſe riſibile; nam & ſi non ſemper rideat, tamen riſibilis dicitur, non quod rideat ſemper, ſed quod ſemper aptus natus ſit: vt rideat hoc autem ei ſemper connaturale eſt, quẽ admodum, & equo hinnibile. Hæc autem & propriè Propria dicuntur, quoniam etiam conuertuntur; ſi quid enim equus eſt, hinnibile eſt, & ſi quid hinnibile eſt equus eſt.

Sequitur quartum prędicabile, ſcilicet Proprium, quod merito Accidenti prępo nitur, quia quamuis de rei ſubſtantia non ſit, eſt tamē ſubſtantiæ, & eſſentiæ rei proximum, ab ea, ſcilicet immediate emanans. In hoc igitur capite duo tantum continentur: alterum; quatuor ſunt proprij acceptiones, alterum ipſius proprij Logici prędicabilis definitio.

Sumitur autem Proprium quatuor modis. Primo dicitur proprium, prędicatum aliquod accidentale, quod ſoli alicui ſpeciei ineſt, non tamen omnib. indiuiduis illius Speciei competit, ſicut eſſe Grammaticum, Medicum, non niſi homini conuenit, non tamen omni homini.

Altero modo proprium dicitur prędicatum accidentale, quod omni indiuiduo alicuius Speciei, non tamen ei ſoli competit, quo pacto homini eſt proprium eſſe bipedem, omnis enim homo eſt bipes, non tamen ſolus homo, quia alia aliqua animalia duos pedes habent.

Tertium. Proprium eſt prędicatum etiã accidentale, quod omni indiuiduo alicuius ſpeciei, & ſoli competit, tamen non ſemper, ſed aliquo tempore, quo pacto caneſcere eſt proprium homini: omnis enim homo, & ſolus homo caneſcit, ſed non ſẽper, niſi in ſenectute, fit enim canities, ex corruptione humidi, quod calor naturalis, quia modicus eſt, ex longa, & continua actione non poteſt conſumere, quod potiſſimum tempore ſenectutis fit, quando calor tenuis eſt: poteſt etiam accidēti aliquo talis calor impediri ab actione, & tunc humidum corrumpetur, & fient cani: ſunt etiam aliqui, qui etiam ſenes, tarde, aut nunquam canos habent, in quibus humidum eſt ſubtile, & pingue, quod modicus calor poteſt conſumere.

Quarto modo dicitur propriũ, prędicatum accidentale, quod omni, & ſoli, & ſemper cõuenit, & hoc proprie, & ſimpliciter dicitur proprium, ſicut riſibile eſt propriũ homini, ſolus enim homo, & omnis homo, & ſemper eſt riſibilis. Poſſet autē aliquis dubitare, nam non ſemper homo ridet. Reſp. quãuis actus ridendi ſemper non inſint, tamen aptitudo ad ridēdum eſt ſemper: propterea ſēper homo eſt riſibilis, ideſt aptus natura ad riſum. Ex hoc infert proprietatem vnam proprij, ſcilicet quod cõuertãt

cum

cum ſuo ſubiecto: valet enim homo eſt, ergo riſibile eſt: riſibile eſt, ergo homo eſt. Ex quib. pōt cōponi integra definitio Proprij, ſ. Proprium eſt accidentale prædicatū quod conuenit omni, & ſoli, & ſemper Speciei, & conuerſim prædicatur de ea.

Dubia quædam ſcitu digniora in Caput de Proprio.

Circa hoc caput aduertēdū eſt, primo, Propriū dupliciter ſumi: vno modo vt diſtinguitur contra impropriū, quo pacto dicimus homo proprie ſignificat viuum, improprie pictum, & ſic in pręſenti non cōſideratur: altero modo vt diſtiguitur cōtra cōmune, vt id ſit propriū alicui, quod non aliis præter ipſum cōpetit, & ſic in præſēti ſumitur Vbi cōſiderandum quoque eſt, in omnibus his acceptionibus proprij, ſēper loco Generis, ſumi illud (accidit) id eſt prædicatum accidentale, id eſt quod nō eſt de natura rei, de qua prædicatur.

Eſt ſecundo aduertendum, quod Ariſt. 1. Top. c. 4. diſtinguit proprium in abſolute propriū, & ad aliquid, & quando. Propriū abſolute eſt (vt definit ipſe) quod non iudicat naturam rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur. Prima particula eſt ad excludendum Genus, Definitionē, & Differentiam, quæ ſunt natura rei, vel de natura rei; ſecunda particula ad excludendū proprium, ſecundo modo, & Accidens cōmune, quæ plurib. inſunt; tertia particula ad excludēda propria primo, & tertio modo, quæ ſoli Speciei inſunt, tamen non conuertuntur. Proprium ad aliquid eſt, quod ſecundum ſe commune eſt; tamen ſi ſubiectum, cui ineſt, alijs comparetur, illi eſt propriū, vt bipes abſolute homini, nō eſt proprium, tamen ſi homo ad equum comparetur, homini bipes eſt proprium. Propriū, quando eſt idē, quod Porphyrius ponit, & quāuis non his verbis de proprio Porphyrius egerit, tamen omnia, quæ dicit, re ipſa ſunt eadem cum Ariſt. nā proprium, quarto modo, eſt abſolute propriū, & definitio hic aſſignata (vt dixi) eſt eadem cum illa Ariſtotelis. Proprium autem tertio modo vocat Ariſtoteles, quando reliqua ſunt ad aliquid: quamuis proprium primo modo cum ſit indiuiduorum, particulariter ab Ariſt. ſit prætermiſſum; quia ea, quæ vniuerſaliter dicuntur, ibi quærebat.

Dubitari etiam ſolet, an proprium ſit dicendum Vniuerſale? Aliquibus videtur dubium, quia non prædicatur de indiuiduis, vt proprium eſt, niſi mediate, dico tamen eſſe vniuerſale, & immediatum, vt enim vniuerſale ſit immediatum, ſufficit quod immediate de vniuerſali prædicetur, ſ. de Specie, ſicut diximus de vltima Differentia ſuperius & quod ſit in multis, ſicut ipſa Species, cui conuenit.

DE ACCIDENTE. Cap. V.

Accidens autem eſt, quod adeſt, & abeſt pręter ſubiecti corruptionem. Diuiditur autem in duo: hoc enim ipſius ſeparabile eſt, illud vero inſeparabile: dormire quidem ſeparabile accidens eſt: nigrum vero eſſe inſeparabiliter coruo, & Aetiopi accidit. Poteſt enim intelligi, & coruus albus, & Aetiops nitens candore, pręter ſubiecti corruptionem. Definiunt autem ſic quoque. Accidens eſt, quod contingit eidem ineſſe, & non ineſſe. Et quod neque Genus eſt, neque Differentia, neque Species, neque proprium: ſemper autem eſt in ſubiecto ſubſiſtens. Omnibus autem determinatis quæ propoſita ſunt (dico autem Genere, Specie, differentia, Proprio, Accidente) dicendum eſt quæ eis communia ſunt, & quæ propria.

Non eſt hic, quod in dubium vertamus, quare de Accidente tractet Porphyrius, cum nullum ſuperſit pędicabile, cui anteponatur, cumque inter omnia ſit maxime extra rei eſſentiam. In hoc igitur breuiſſimo capite ſunt tres accidentis definitiones, cum vnica diuiſione.

Prima definitio eſt. Accidēs eſt, quod adeſt, & abeſt, præter ſubiecti corruptionē: ac ſi

ac ſi dicat, eſt prædicatũ vniuerſale, quod de ſubiecto ita affirmari, vel negari poteſt, nec ꝓpter eius præſentiã, vel affirmationem, nec propter eius abſẽtiam, vel negationem, natura ſubiecti deſtruitur, vt ſiue dicas, homo eſt albus, ſiue hõ nõ eſt albus, non propterea homo corrumpitur.

Sequitur accidentis diuiſio. Duplex eſt Accidẽs, quoddam eſt ſeparabile, quoddã inſeparabile: inſeparabile, qđ a ſubiecto ſeparari nõ põt, vt albedo eſt Cyguo inſeparabilis; ſeparabile, qđ ſeparari põt, vt ſedere, currere. At q̃a q̃s poſſet obijcere Porphyrio, q̃ hæc diuiſio videtur aduerſari definitioni, ſi.n. eſt Accidens inſeparabile, nõ ergo adeſt, & abeſt. Reſ. quãuis re adeſſe, & abeſſe non poſſit, intellectu tamẽ ſeparatũ: dũ Aethiopẽ abſq; nigredine, & Cignũ abſq; albedine cõſiderare poſſumus.

Secũda definitio eſt. Accidens eſt, quod cõtingit eidem ineſſe, & nõ ineſſe. Iſta magis explicat naturã accidẽtis: nam adeſſe, & abeſſe, nõ ſolum accidentibus, ſed alijs cõpetit: at ineſſe proprium eſt Accidẽtis,

Tertia definitio eſt, accidens eſt, quod nec eſt Genus, nec Species, nec Differẽtia, nec proprium, ſemper autem eſt in ſubſtãtia ſubſiſtens, i. nunquam extra ſubſtantiã reperitur. Hæ duæ vltimæ definitiones ſunt Ariſt. 1. Top. c. 4.

Dubia quædam, ſeu Quæſtiones ſcitu digniores in caput de Accidenti, & eius definitiones.

Omnia fere, quæ in hoc capite cõtinentur, ab Auicẽna reprehendũtur: at vt nos horum ſenſum perfectũ teneamus erit primo aduertendum, Accidens tripliciter ſumi; vno modo, vt diſtinguitur contra ſubſtãtiam, vt omne ens, quod non eſt ſubſtãtia ſit accidens, quo pacto dicitur ens diuidi in ſubſtantiam, & accidens, & hoc aliq̃ vocant accidens nominale, quia. ſ per nomẽ accidẽtis ſignificatur, & de illo in ſe dicitur; hoc eſt accidens: altero modo latius ſumitur pro omni eo, quod extra ſubſtantiam alterius eſt, ſiue ſit ſubſtantia, ſiue accidens, quo pacto homo eſt accidẽs animalis, & Petrus hominis, ĩ qua ſignificatione philoſophi cõcedunt illas eſſe prædicationes accidentales: animal eſt homo, homo eſt Petrus, & hoc vocant accidens verbale, quia non tã dicitur, homo eſt accidens animali, quam accidit animali, & de iſto mõ accidentis loquutus eſt Ariſ. 5. Meta. c. 30.

Nota. (margin)

Tertio. Accidens ſumitur particularius pro vna parte accidentis primi modi accepti, quod dicebatur nominale: hoc.n. diuiditur in commune, & proprium: commune eſt, quod non fluit ex principijs eſſentialibus alicuius ſubiecti, reſpectu cuius dicitur commune, vt albedo reſpectu hoĩs: nõ .n. ex natura hominis fluit albedo. Aliud eſt, quod ex ſubiecti natura fluit, & hoc illi dicitur proprium, vt riſibile homini: tũc autem ſignum erit fluere ex principiis eſſentialib. ſubiecti, quãdo nec illud ſine ſubiecto, nec ſubiectum ſine eo eſſe poſſunt: quando vero contra non fluit, commune reputatur, illud ergo accidens proprium facit quartum prędicabile, commune vero quintum prædicabile.

Ex quo ſequitur accidens, quod eſt quintum prædicabile, non eſſe accidens ſecũdo modo, quia ſecundum illud fiunt prædicationes indirectæ, q̃ non ſunt artis, nec eſſe accidens in vniuerſum, vt diſtinguitur cõtra ſubſtantiam, quia hoc cõprehẽdit proprium, & illud prædicabile quintum; ſed eſt accidens cõe quod non fluit ex principiis eſſentialib. ſubiecti de quo ꝑdicatur, & hoc noluit aduertere Auicenna.

Eſt ſecundo notandum, accidens tripliciter poſſe conſiderari. Vno modo, ſecundum quòd in reb. eſt, & ſecundum ſuam eſſentiam, & naturam, & ſic ad Metaphyſicum pertinet. Altero modo ſecundũ quod eſt in intellectu, & hoc reſpectu eorũ, quæ ſua ſunt, i. reſpectu inferiorũ, vel ſuperiorum, vel Differẽtiarum, & ſic nec eſt quartum, nec quintum prædicabile, ſed aliqua ſunt Genera, aliqua ſpecies & Differentię. Tertio modo, vt ad ſubiectum comparatur, de quo prædicatur, & tunc accidens proprium facit quartum; commune vero, quintum prædicabile, & hoc eſt conſiderãdum Vnde. Accidens non dicitur prædicatum proprij, aut accidẽtis, niſi reſpectu ſubiecti, & ita Porphyrius de iſtis duob. ſemper in ordine ad ſubiectum tradidit, nã reſpectu inferiorum, vel ſuperiorũ, Genera ſunt, aut Species.

Dubitatur contra primam definitionẽ,

 quid

quid ibi loco Generis cõſtituatur? In qua
re oportet annotare, illa verba ĩ prima de
finitione, dupliciter poſſe cõſiderari. Vno
modo primo intentionaliter, ſ. adeſſe pro
reali inhærentia accidentis in ſubiecto, &
abeſſe ꝓ reali accidẽtis ſeparatione: & cor
ruptionẽ ſubiecti, pro reali deſtructione:
vt ſit ſenſus, accidens eſt, quod realiter ſu
biecto inhæret, & nõ inhæret, abſq; vlla
reali ſubiecti corruptione: & iſte ſenſus
quãuis ſit verus, nõ eſt Logicus, q̃ res ab
ſolute nõ cõſiderat. Alter ſẽſus eſt ſecũdo
intẽtionaliter, vt adeſſe ſit affirmari, abeſ-
ſe negari, ſubiecti corruptio, ſit repugnã
tia naturæ ſubiecti: vt ſit ſenſus Accidẽs
eſt, ꝑdicatũ vniuerſale, qđ de ſubiecto affir
mari, & negari põt abſq; vlla repugnãtia
naturę ſubiecti: vt, ſiue dicas, hõ eſt albus,
ſiue dicas, hõ nõ eſt albus, nihil dicit repu
gnãs naturæ ſubiecti, & talis ſenſus eſt Lo
gicus, & ſic a multis intelligit talis defini
tio, ita n explicat Caie. & idẽ videtur A-
uer. & tũc loco Generis eſt illud prædica
tũ, vniuerſale, qđ in multis alijs ponitur.

Ratio autem, quæ mouet hos authores,
vt exiſtiment definitionẽ eſſe intelligẽdã
in ſenſu ſecundæ intentionis, eſt, quia iſte
ſenſus eſt Logicus, & põt definitio ſub eo
explicari Poſſumus ẽt dicere, quòd ſumi-
tur primo intentionaliter, nec eſt incõue-
niẽs, quia cũ Logica innitatur Metaphyſi
cæ, põt aliquãdo ab ea aliqua petere; præ
ſertim, quando clara, & valde nota sũt, ſi
cut iſta, hæc.n. definitio potius admittere
videtur ſenſum realem: nam ſi Porphy-
rius intenderet definire Logico modo, cla
rius id poſſet explicare, quam explicauit.

Dubitatur, an ex tali definitione defini-
tur accidẽs propriũ, quibuſdã. n. videtur,
quòd ſic: quia ſi aliqua ratio id vetaret, eſ
ſet, quia proprium abeſſe nõ poteſt: at ea
dem rõne inſeparabile abeſſe non poteſt;
quod ſi dicas inſeparabile intellectu ſepa-
rari, ſimi liter, & propriũ ſeparatur, vt.n.
coruus abſq; nigredine: ita hõ abſq; riſibi
litate intelligi poteſt Alijs viſũ eſt oppo-
ſito modo, nec propriũ, nec inſeparabile
hic definiri, ſed tãtũ ſeparabile, quia hoc
ſolũ poteſt abeſſe. Sed hoc non videtur ad
mentem Porphyr. ſi.n. tantum accidens ſe-
parabile hic definiretur, oportuiſſet diſtin
ctionem præmittere definitioni, & nõ cõ
mittere vitium: prius.n. diſtinguendum eſt
æquiuocum, ſeu multiplex, quam definien
dum Alijs communiter viſum eſt, & hoc
magis eſt ad mentem Porphy. vtrumq; ac
cidens tãtum commune definire, ſed ad ar
gumentum non vno modo reſpondetur.

Albertus videtur dicere, quòd hominẽ
ſine riſibilitate intelligere poſſimus, at ri
ſibilitatẽ ſine homine nullatenus: coruũ
vero abſque nigredine, & nigredinẽ abſ-
que coruo poſſumus intelligere. Hæc do-
ctrina vera eſt, & certe, & eſt Ariſt. 7. Met.
c. 5. tamen non ſoluit dubium, nã Porph.
loquitur de ſeparatione ſubiecti: dicit. n.
quòd Cygnũ abſque albedine poſſumus
intelligere, hac autem ſeparatione, etiam
hominem abſque riſibilitate poſſumus in-
telligere.

Caietanus aliter reſpõdet, & diſtinguit
de duplici ſeparatione per intellectũ.n: al
tera eſt ſimplex, qua vnũ abſq; alio intel-
ligimus, altera eſt compoſita, qua vnũ ab
alio diuidẽtes, ſeparamus: vt ſi quis intel-
lectu componat, homo nõ eſt albus: dicit
primo, ſimplici cognitione, poſſumus ſub
iectũ abſque proprio, & abſque inſepara-
bili æquè itelligere, ſcilicet hominẽ abſq;
riſibilitate, & coruum abſque nigredine.
Secundo, abſtractione compoſita ſubiectũ
a proprio ſeparare nõ poſſumus, dicẽtes,
homo non eſt riſibilis, ſubiectum verò ab
inſeparabili poſſumus optime ſeparare, di
centes, coruus nõ eſt niger. Quod ſi dicas
id nõ poſſe fieri, quia ſicut prior eſt falſa,
ita & poſterior, Reſpõ Tertio quod poſte
rior eſt falſa, nõ alia ratione, niſi quia ita
nõ eſt in rebus: at prior eſt falſa nõ ſolum
quia ita nõ eſt, ſed quia deſtruitur natura
ſubiecti, cui repugnat, qđ nõ ſit reſibilis.
Iſta ſentẽtia eſt ſubtilis, & vera, quamuis
ad mentem Porphyrij exiſtimo eſſe dicẽ-
dum, ſubiectũ accidẽtis inſeparabilis poſ-
ſe intellectu coniungi cum accidẽti oppo
ſito, poſſumus. ſ. Aethiopem album intelli
gere, nec erit cõpoſitio implicãs repugnã
tiam, & hoc manifeſtat ipſum Porphyrij
exẽplum: at ſubiectum cum oppoſita for-
ma proprij, nõ poſſumus intelligere, quia
eſt implicatio, quamuis abſque vllo acci-
dẽti nudè poſſit intelligi, & hæc omnis ab
ſtractio ſit abſque aliqua cõpoſitione pro
poſitionis, ſed per ſimplicem cognitionẽ

com-

Digitized by Google

eo modo, quo corpus album ſimplici cognitione cognoſcere poſſumus, hæc etiam ſententia fuit Aegidij Romani 1. Poſter. c. 6 in fine tex. 18.

Dubitatur circa ſecundam definitionẽ an tantum ſeparabili Accidenti competat? Reſpon. quod ita exiſtimauit Auer. alij vero inter quos Caietanus, credunt vtrumq; tam ſeparabile, quàm inſeparabile definiri: cuius ratio eſt firma, quia iſta definitio eſt deſumpta ab Ariſt. 1. Top. c. 4. Sed Ariſt. illic vtrumque definit, quia ad problema Accidentis, de quo illic tradebat, æqua eſt vtriuſque accidentis ratio.

Sed tunc inſurgit argumentum, quia ſũt multa Accidẽtia, quæ non adeſſe, & abeſſe poſſunt ſine ſubiecti corruptione, vt lethales morbi, ſimiliter mors, combuſtio, corruptio, & alia ſimilia.

Ad iſta Reſpõdet Albertus, mortem, cõbuſtionẽ, &c. nõ eſſe Accidentia, ſed deſtructiones ſubſtãtiæ, & priuationes. Caietan[us] reſpondet, hanc, homo eſt mortuus, eſſe diſparatam, ſed veram propter ampliationẽ quia ſẽſum facit; homo qui eſt, vel fuit eſt mortuus: immo, inquit, eſt per ſe cauſalis, quia cauſa, quod mortuus eſt, eſt quia fuit. Sed hoc videtur ridiculum: nam quid dicet ad hanc, domus eſt combuſta, non. n. cauſa, quia combuſta eſt, eſt quia fuit, & ſũt aliæ innumeræ huiuſmodi propoſitiones.

Propterea exiſtimarem, ita eſſe dicendũ ſubiectũ febris eſſe hominem: tamẽ febris ſua præſentia nõ corrumpit hominem, immò, dum febris eſt, homo eſt, & cum homo nõ eſt, febris non eſt, immo ſi multũ febris durat, homo etiam durat. Ad illud vero de morte, & cõbuſtione, & corruptione, credere illarũ mutationum, in quibus ſubſtantia corrumpitur, ſubiectum non eſſe hominem, nec lignũ, quod comburitur, ſed materiã ipſam: & hæc ſẽper manet, ſimiliter deſtructionis domus materia ipſa eſt ſubiectum, & hæc etiã manet, deſtructa domo. Iſta eſt ſentẽtia Burlæi ſuper hoc caput, & videtur idẽ docere Ammonius in præſẽti.

Dices, Si ſubiectũ eſt materia, ergo prædicabũtur de materia, dicendo, materia eſt mortua, lapides ſunt deſtructi, quod eſt falſum. Dico igitur quod iſtæ mutationes inducunt alicuius præexiſtẽtis priuationẽ, vel alicuius quod non erat, poſitionem, & propter hoc de eodem prædicantur, dicendo domus eſt cõbuſta, quia priuatio & domus; homo eſt mortuus, quia homo non eſt, & cõtra ignis eſt generatus, quia ignis acquirit eſſe.

DE HIS QVÆ COMMVNIA ſunt quinque Vniuerſalibus. Cap. VI.

Commune quidem eſt omnibus de pluribus prædicari, quemadmodum dictum eſt. Sed Genus quidem de omnibus ſuis ſpeciebus, & indiuiduis: & Differentia ſimiliter. Species etiam de ijs, quæ ſub ipſa ſunt indiuiduis. At vero Proprium, & de Specie, cuius eſt Proprium, & de ijs, quæ ſub ſpecie ſunt indiuiduis. Accidens autem, & de Speciebus, & de indiuiduis. Namque animal de equo, & boue prædicatur, quæ ſunt ſpecies, & de hoc equo, & de hoc boue, quę ſunt indiuidua: irrationale vero de equo, & boue, & de ijs, qui ſunt particulares, prędicatur. Species autem, & homo, ſolum de ijs, qui ſunt particulares homines prędicatur. Proprium vero de Specie, cuius eſt Proprium, & de ijs, quæ ſub Specie ſunt indiuiduis, vt riſibile de homine, & de ijs, qui ſunt particulares. Nigrum autem, & de Specie coruorum, & de ijs quę ſunt particulares, quod eſt accidens inſeparabile, & moueri de homine, & de equo, quod eſt Accidens ſeparabile, ſed principaliter quidem de indiuiduis, ſecunda ratione autem de ijs, quę continent indiuidua.

Poſtquã Porphyrius de ſingulis ſecundũ ſe Prædicabilibus tractauit, ea ipſa inter ſe comparat, explicãs, quib. inter ſe, & conueniunt, & differunt. Caput quidem hoc, vt eſt longiſſimum, ita eſt clariſſimum, nec eſt expers vtilitatis, cum magis Prædicabilium naturæ, & proprietates, ex mutua cõparatione clareſcant. Ea igitur omnia, quæ hic Porphyrius fuſiſſime tradit, in ſum-

Digitized by Google

mam quandam breuem, & epilogum redigemus, ſi quidem dignum occurrerit, adnotantes.

In hoc ergo capite ſiunt decem collationes Prędicabilium inter ſe, vnde in decem Differentias confertur, & quantum ad ea, quæ cõmunia, & quantum ad ea, quæ diuerſa habent. In ſecunda confertur ſimiliter Genus cum Specie. In tertia Genus cũ Proprio. In quarta Genus cum Accidenti. In quinta Differentia cum Specie. In ſexta Differentia cum Proprio. In ſeptima Differentia, cum Accidenti. In octaua Species cum Proprio. In nona Species cum Accidenti. In decima Proprium cum Accidenti. Ac ſi quis recte inſpiciat, reperiet, non poſſe eſſe plures iſtorum inter ſe vniuerſalium comparationes, nec enim oportuit multiplicare collationes Differentiæ cum Genere, nec poſteriorum cum ſuperiorib. quia eadem ſunt cum collationibus ſuperiorum cum inferioribus.

Ante vero quam vnum alteri conferat, vnum omnibus commune poſuit, ſ. de pluribus prædicari, Genus de ſpeciebus, & indiuiduis Specierum: Differentiam de ſuis ſpeciebus, & ſpecierum indiuiduis: Species de ſuis indiuiduis. Proprium de Specie, & de eius indiuiduis. Accidens de Speciebus etiam, & de indiuiduis.

Hic nota pulcrum quoddam diſcrimen, quod inter Proprium, & accidens aſſignat. Proprium .n. per prius de Specie, & per poſterius de indiuiduis dicitur. prius natura .n. homo eſt riſibilis, poſterius Petrus eſt riſibilis; at prius Petrus eſt albus, poſterius homo eſt albus: Huius ratio eſt, quia Proprium oritur immediate tanquam ex cauſa, & principijs ſpeciei; at Accidens ex materia, & indiuidualibus principijs, quod docet Ariſt. 10. Metaph. c. 12. homo, inquit, eſt albus, quia Callias, eſt albus.

Poſſes hic dubitare in his omnibus prædicationibus, an quando Genus de indiuiduis prædicatur, ſit prædicatio Generis, & quando Differentia, & proprium ſimiliter de indiuiduis, ſit prædicatio ꝓprij, & prædicatio Differentiæ? Reſpondendum eſt, tales prędicationes eſſe Generis, & ꝓprij, & Differentiæ, nec valet, quia ſpecies prædicatur de indiuiduis, ergo illa prædicatur, vt Species; hoc enim nihil eſt, quia Species in quid, immediate de indiuiduis, Genus vero mediate, Proprium mediate, & in quale prædicatur, ſimpliciter, & Differentia, non dubium, quin principales prædicationes ſint illæ, quæ per definitiones explicantur, vt Genus de Speciebus, Proprium de indiuiduis.

De his, in quibus Genus, & Differentiæ conueniunt.

Commune autem eſt Generi, & differentiæ continentia Specierum. Continet enim Differentia Species, & ſi non omnes, quot Genera. Rationale enim, & ſi non continet irrationalia, quemadmodum animal, tamen continet hominem, & Deum, quæ ſunt Species. Et quæcunque prædicantur de Genere, vt Genus, & de ijs, quæ ſub ipſo ſunt ſpeciebus, prędicantur, & quæcunque prędicantur de differentia, vt differentia & de ea, quæ ex ipſa eſt, Species prędicabuntur. Nam cum Genus animal ſit, non ſolum de eo prędicantur, vt Genus, Subſtantia, & animatum, & ſenſibile, ſed etiam de ijs, quæ ſunt ſub animali Speciebus omnibus prędicantur hęc, vſque ad indiuidua. Cumque Differentia ſit rationale, prędicatur de ea vt Differentia id quod eſt ratione vti: & non ſolum de eo quod eſt rationale, ſed etiam de ijs, quæ ſunt ſub rationali Speciebus, prędicabitur ratione vti.

Commune quoque eſt perempto Genere, vel differentia, ſimul perimi, quę ſub ipſis ſunt. Quemadmodum enim, ſi non ſit animal, non eſt equus, neque homo: ita ſi non ſit rationale, nullum erit animal, quod vtatur ratione.

Dubitabit merito quis, cum poſt Genus ſecuta fuerit ſpecies, quare Gen⁹ prius cũ Differentia, quam cum Specie conferatur? ad quod facile Reſpon. id factum fuiſ-

ſe,

Digitized by Google

ſeq; q; hic erat naturæ ordo, vt primo Genus, deinde Differẽtia, poſt modũ ex vtriſque totum compoſitum, i. Species ſequatur, vt ſup. diximus. Vel, quia plura sũt ea, quæ in comparatione generis cũ Differẽtia inueniuntur cõmunia, cum in plurib. conueniant, & tamen differant minus, quam quæ in collatione cum Specie.

Sunt autem tria, in quibus conueniunt. Primũ, ſicut Genus de pluribus ſpecieb. ita, & differentia iuxta Porphyrij ſententiã, prædicatur: loquitur autẽ de diuiſiua Differentia: propterea dicit, qđ nõ de tot prædicatur, ſicut Genus. Quid autem dicẽdum ſit de Differẽtia vltima, & qũo Differentia dicatur prædicari de plurib. differẽtibus Specie, ſup. explicuimus. Auicẽ. quidem interpretatur, quòd nõ repugnat differentiæ de plurib. prædicari ſpeciebus, ſed alij aliter: vt ſupra vidimus.

Secundo. Quidquid de Genere eſſentialiter prædicatur, etiã de ſpecie prædicabitur, hoc idem de Differentia eſt intelligendum. Dixi (eſſentialiter) ad vitandas ſecundas intẽtiones: non. n. valet homo eſt rationalis, rationalis eſt Differentia: ergo homo eſt Differentia.

Tertio. Sicut perempto Genere perimũtur eius Species, ita perempta Differentia perimũtur Species, quæ ſub ea ſunt, vt. n. valet, nõ eſt animal, ergo, nõ eſt homo, ita nõ eſt irrationale, ergo non eſt equus. Auicen. exiſtimat hanc ſecundam eſſe omnib. vniuerſalem conuenientiã; quod. n. de proprio, & accidenti realiter prædicatur, etiã de his, de quibus ea prædicãtur, prædicabitur. Et id videtur approbare Alber. ſed mihi non placet, dicitur. n. homo eſt albus, album eſt accidens, non tamen dicitur homo eſt accidens.

De differentijs inter Genus, & Differentiam.

Proprium autem eſt Generi de pluribus prædicari quàm differentia, & Species, & Proprium, & Accidens. Animal enim de homine, & equo, & aue, & ſerpente, prædicatur: quadrupes verò de ſolis quatuor pedes habentibus: homo verò de ſolis indiuiduis, & hinnibile, de equo ſolum, & de ijs qui ſunt particulares: & Accidens ſimiliter de paucioribus. Oportet autem Differentias accipere, quibus diuiditur Genus, non eas quæ complent ſubſtantiam generis, ſed quæ ſunt diuiſiuæ. Amplius genus continet differentiam poteſtate, (animalis enim hoc quidem rationale eſt, illud verò irrationale) Differentiæ vero non continent Genera. Amplius. Genera quidem priora ſunt ijs, quæ ſunt ſub ſe poſitæ differentijs: propter quod ſimul quidem eas auferunt, non autem ſimul auferuntur ab eis: ſublato enim animali, aufertur rationale, & irrationale: Differentiæ verò non amplius ſimul auferunt genus: nam etſi omnes interimuntur, tamen ſubſtantia animata ſenſitiua intelligitur, quæ eſt animal. Amplius, genus quidem in eo, quod quid eſt: Differentia vero in eo quod quale quid eſt, quemadmodum dictum eſt, prædicatur. Amplius, genus quidem vnum eſt ſecundum vnamquamque Speciem, vt hominis id, quod eſt animal: Differentiæ verò plures ſunt, vt rationale, mortale, mentis, & diſciplinæ perceptiuum, quibus ab alijs animalibus differt. Et genus quidem conſimile eſt materiæ, formæ verò Differentia. Cum autem ſint & alia communia, & propria generis, & Differentiæ, nunc iſta ſufficiant.

Sex ſunt, quibus Genus a Differẽtia differt. Primo, Genus de pluribus, quam Differẽtia prædicatur, cum Genus de oppoſitis Differentijs, ipſæ autem non de ſeinuicem prædicentur; loquitur autem de diuiſiuis Generis reſpectu eiuſd. Generis, hæc eſt Ariſtot 4. Topic. c. 6. Secundo, Genus poteſtate continet Differentiam, non econtra, de hoc ſupra diximus. Tertio Ge-

nus, eſt prius natura Differentia, ſicut forma eſt poſterior ipſa materia, a qua educitur. Genus autem eſt, vt materia, hæc ſemper intelligit, de diuiſiuis differẽtijs, vnde fit, vt ſublato Genere, auferantur Differẽtiæ omnes, at ſublatis Differentijs omnib. diuiſiuis, adhuc manet integra natura Ge-
4 neris, ſaltem per intellectũ. Quarto, differunt in modo prædicandi. Genus enim in quid, differẽtia in quale quid prędicatur.
5 Quinto. Vnius Speciei vnicum Genus eſt immediatũ; at ſub vno Genere multæ differentiæ vnius Speciei: Genus hominis eſt animal, at rationale, mortale, Differentiæ. Ecce clare docet Porphyrius, non eſſe Differẽtias vltimas, ſed Species componi per multas Differẽtias communes ſimul ſumptas, aliter. n. vnius Speciei, eſſet vnicũ proximum Genus, & vna vltima Differentia.
6 Sexto differunt, in compoſitione. n. Speciei Genus habet locum materiæ. Differẽtia vero locum formæ, non quod ſint materia, aut forma, vt ſupra declarauimus.

De comparatione Generis cum Specie.

4 *Genus autem, & ſpecies commune quidem habent de pluribus, quemadmodum dictum eſt, prædicari, ſumatur autem ſpecies, vt ſpecies ſolum, ſed non vt Genus, ſi fuerit idem Species, & Genus. Commune autem his eſt, & priora eſſe ijs, de quibus prædicantur. Et totum quoddam eſſe vtrumque.*

Differunt autem eo, quod Genus quidem continet ſpecies ſub ſe: Species verò continetur, & non continet Genera: de pluribus enim genus, quàm ſpecies prædicatur. Amplius Genera præiacere oportet, & informata ſpecificis differentijs perficere ſpecies. Vnde & priora ſunt naturaliter genera, & ſimul interimentia, ſed quæ non ſimul interimantur, & ſpecies quidem cum ſit, eſt, & genus omnino: Genus verò cum ſit, non omnino erit ſpecies. Et genera quidem vniuocè de ſpeciebus prædicantur: Species verò de generibus minimè. Amplius genera quidem abundant earum, quæ ſub ipſis ſunt ſpecierum continentia. Species vero a generibus abundant proprijs differentijs. Amplius neque Species fiet vnquam generaliſſima, neque genus fiet vnquam ſpecialiſſimum.

Tria ſũt in quibus Genus, & Species cõueniunt, hic autem ſumitur ſpecies ſpecia-
liſſima: aliter. n. inquit, eſſet idẽ genus cũ 1
Specie. Primo eſt cõmune ſuprapoſitum, 2
ſcilicet de pluribus prædicari. Secũdo ſicut natura generis eſt prior naturaliter ſpeciei, qa eſt ipſius principiũ, ita ſpecies, id eſt natura, q̃ dicitur ſpecies, eſt naturaliter prior indiuiduo; vt prius naturale eſt animal, quam homo, & homo, quam Petrus.
Tertiò ſicut genus eſt quoddam totũ con- 3
tinens ſpecies, ita & ſpecies totum continens indiuidua. Sed hic nota, nõ eodẽ modo eſſe totum genus ſpeciei, ſicut ſpecies indiuiduorum; nam Genus non cõtinet totam quidditatem ſpeciei in actu, quia Species nõ ſolum ex genere, ſed etiã ex Differentiis conſtat, at ſpecies continet totã naturam indiuidui, cũ indiuidua non habeãt aliam eſſentiam, quàm eſſentiam & definitionem, ſeu quidditatem, quod idẽ eſt, ipſius Speciei: niſi quis cũ Scoto velit ſtatuere Differentias intrinſecas indiuiduantes, nam tũc eadem eſſet vtriuſque ratio, ſi
quantum ad hoc generis, & ſpeciei. 1
Differũt autem primo, quod genus cõtinet ſpeciem: ſpecies autem nõ continet Genus: hoc intellige quantum ad poteſtatem, i. genus continet Speciem, & omnia quæ in poteſtaria Speciei ſunt, ſ. indiuidua, at ſpecies continet quidem generis naturam, ſed non poteſtatem, quia non comprehendit omnia, quæ ſub genere cõtinentur, & hinc eſt, quod genus de pluribus,
quã ſpecies prædicetur. Secũdo differũt, 2
quod Genus eſt veluti materia, ex qua ſimul cum Differentia fit ſpecies. Ex quo
ſequitur tertia differentia, quod genus eſt 3
prius natura ſpeciei, ſicut prius eſt aur ũ, ex quo fit ſtatua, quam ipſa ſtatua: & ex hoc etiã ſequitur, quarta differentia, quod

ſublato

4 ſublato Genere per intellectũ, auferẽ Spe
cies, tamẽ ablatis Speciebus, adhuc manet
5 per ĩtellectũ ĩtegra natura Generis. Quin-
to differunt, quod Genus de Speciebus vni
uoce prædicatur, non econtra Species de
Genere: Hoc intellige non ꝙ Species æqui
uoce de Genere prædicetur, ſed quod nõ
faciat prædicationẽ per ſe, & ordinatã, ſed
6 indirectã, & per accidẽs. Sexto Genus quã
tũ ad poteſtatẽ excedit ſingulas Species ꝑ
ſe, q̃a Genus in potẽtia continet omnes; at
quãtum ad actum Species excedit Genus ĩ
Differentia, non Species in natura includit
Differentiã, quę iam nõ eſt in natura, & eſ-
ſentia Generis, vti diximus. Septimo diffe-
7 runt, ꝙ nullũ Genus poteſt fieri ſpecialiſ-
ſima Species, nec vlla ſpecies ſpecialiſſima
Genus. Hæc ſunt in quibus ſpecies, & Ge-
nus mutuo cõueniunt, & mutuo differunt.

De comparatione Generis cum Proprio.

5 *Generis autem, & Proprij commu-
ne, quidem eſt ſequi Species: ſi quid enim
homo eſt, animal eſt: & ſi quid homo eſt,
riſibile eſt. Et æqualiter prædicari Genus
de Speciebus; & Proprium de his quæ illo
participant indiuiduis, æqualiter enim &
homo, & bos animal eſt & Cato, & Ci-
cero riſibile eſt, Commune autem eſt etiam
vniuoce prædicari Genus de proprijs Spe-
ciebus, & Proprium de ijs, quorum eſt
Proprium.*

*Differunt autem, quoniam Genus qui-
dem prius eſt, poſterius vero Proprium,
oportet enim eſſe animal, dehinc diuidi
Differentijs & Proprijs.*

*Et Genus quidem de pluribus Specie-
bus prædicatur. Proprium vero de vna
ſola Specie, cuius eſt Proprium. Am-
plius, Proprium quidem conuerſim præ-
dicatur de eo, cuius eſt Proprium, Ge-
nus vero de nullo conuerſim prædica-
tur; nam neque ſi quid animal eſt, riſi-
bile eſt: ſi quid vero homo eſt, riſibile
eſt, & econuerſo, Amplius, Proprium
omni Speciei ineſt, cuius eſt proprium,
& ſoli, & ſemper: Genus vero omni
quidem ſpeciei ineſt, cuius fuerit Genus
& ſemper, non autem ſoli, Amplius.
Propria quidem interempta, non ſimul
interimunt Genera, Genera vero inter-
empta ſimul interimunt Species, quarum
ſunt propria: quare, & his, quorum ſunt
propria interemptis & ipſa ſimul inte-
rimuntur.*

Tria ſunt, quibus Genus, & Proprium 1
conueniunt. Primum Quemadmodum in
bona cõſequẽtia ex ſpecie iſfertur Genus,
ita & proprium. Valet enim, eſt homo, er-
go eſt animal: eſt homo ergo eſt riſibile:
Secundo ſicut Genus de ſuis ſpeciebus nõ
ſecundum magis & minus prædicatur, ita
& Proprium, nõ enim homo eſt magis, vel
minus animal, quã alia Species, nec vnus
homo magis riſibilis, quam alius. Tertio
ſicut Genus, & definitio Generis de Specie 3
prædicatur, dicendo, homo eſt animal, &
homo eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, ita
& Proprium, & definitio proprij de ſuo
ſubiecto prædicatur.

Contra hoc tamen poteſt eſſe obiectio.
Proprium definitur per ſubiectum, ergo ſi
definitio ꝓprii de ſubiecto prædicatur, eſ-
ſet nugatio, dicendo homo eſt homo ap-
tus ad ridendũ Ad hoc Reſpo. Alb. tract. 8.
cap. 6. quod Propriũ poteſt dupliciter de-
finiri, vno modo, ſecundum quod propriũ
eſt, & tunc per ſubiectũ habet definiri, al-
tero modo, vt eſt in ſuo Prædicamẽto con
ſtitutum, & tũc aliter definietur. ſ. riſibilè
eſt aptum ridere, & ſic prædicatur. Hæc re
ſponſio nunc ſufficiat, poſſet autem aliter
fortaſſe reſponderi, ſed extra limites Logi
cos egrederemur, cũ pertineat ad 7. Meta-
ph. c. 5.

Ea autem, quibus differunt, ſunt quin-
que. Primo, Genus eſt prius natura Spe-
cie, de qua prædicatur: Proprium vero eſt
poſterius: Genus enim eſt principium Spe
cierum, at Species eſt Proprii principium
Secũdo, Genus de pluribus ſpeciebus præ
dicatur, at Proprium de vna: hoc intellige,
quod ſemper Genus de plurib. ꝑdicatur,
proprio autem non repugnat de vna ſola

præ-

prædicari: nam aliqua ſunt propria, quæ de pluribus ſpeciebus prædicantur, ſ. ea, quæ ſunt propria aliquorum ſubiectorū communium; mobile enim eſt paſſio, & proprium corporis naturalis. Tertio, Genus cum ſingulis ſpeciebus non prædicatur conuerſim, at proprium conuertitur cum ſpecie, cuius eſt proprium. Quarto, proprium ineſt ſoli ſpeciei ſuæ, omni, & ſemper: at Genus ineſt qdē omni, & ſemp ſed non ſoli, ſ. Genus non interimitur per interemptionem, & negationem ſpecierum, vt diximus: non enim valet, non eſt homo, ergo non eſt animal; at interempta ſpecie, interimitur proprium, valet enim, non eſt homo, ergo non eſt riſibile; non eſt equus, ergo non eſt hinnibile.

De comparatione Generis cum Accidenti.

Generis verò, & Accidentis commune eſt de pluribus, quemadmodum dictū eſt, prædicari, ſiue ſeparabilium illud Accidens ſit, ſiue inſeparabilium; etenim moueri de pluribus, & nigrum de coruis, & Aethiopibus, & aliquibus inanimatis prædicatur.

Differt autem Genus ab Accidente. quoniam Genus ante Species eſt, Accidentia verò ſpeciebus poſteriora ſunt: nam etſi inſeparabile ſumatur accidens, tamen prius eſt illud cui accidit quam accidens. Et genere quidem quę participant, æqualiter participant. Accidente verò non æqualiter; intenſionem enim, & remiſſionem ſuſcipit accidentium participatio, generum verò minimè. Et accidentia quidem in indiuiduis principaliter ſubſiſtunt; Genera vero, & ſpecies naturaliter priora ſunt indiuiduis ſubſtantijs. Et genera quidem in eo quod quid eſt prædicantur de ijs quæ ſub ipſis ſunt: Accidentia vero in eo quod quale aliquid eſt, vel quomodo ſe habeat vnūquodque: qualis enim eſt Aethiops interrogatus, dices niger: & quemadmodum ſe Socrates habeat, dices, quòd ſedet, vel ambulat.

Genus igitur, quo ab alijs quatuor differat, dictum eſt. Contingit autem etiam vnumquodq; aliorum differre ab alijs quatuor; quare cum quinque quidem ſint, vnumquodque autem ab alijs quatuor differat, quater quinque, viginti fiunt omnes differentiæ. Sed non ita ſe habet; ſed ſemper deinceps enumeratis, & duobus quidem vna differentia deficientibus (propterea quoniam iam ſumpta eſt) tribus verò duabus, quatuor verò tribus, quinque verò quatuor, decem omnes fiunt differentiæ, quatuor, tres, duæ, vna. Genus enim quo differt a differentia, & ſpecie, & proprio, & accidente, dictum eſt: quatuor igitur differentiæ. Differentia vero, quo differat a genere, dictum eſt, quando quo differt genus ab ea dicebatur; reliquum eſt igitur quo differat differentia a ſpecie, proprio, & accidente dicatur: & fiunt tres. Rurſus Species quo quidem differat a differentia dictum eſt, quando quo differt a ſpecie differentia dicebatur: quo etiam differat ſpecies a Genere dictum eſt, quando quo differt genus a ſpecie dicebatur: reliquum eſt igitur vt quo differat ſpecies a proprio, & accidente dicatur: duæ igitur ſunt & hæ differentiæ. Proprium autem quo differat ab accidente relinquetur; nam quo a ſpecie, & differentia, & genere differat ſupradictum eſt in illorum ad ipſum differentijs. Quatuor igitur ſumptis generis ad alia differentijs, tribus vero differentiæ, duabus autem ſpeciei, vna verò proprij ab accidente, decem erunt omnes: quarum quatuor, quæ ſunt Generis ad reliqua, ſuperius demonſtrauimus.

Dif-

Differentiarum quinque Vocum numerus.

Genus.	*Species.*	*Differentia.*	*Proprium.*	*Accidens.*
I	I	I	I	I
	I	I	I	I
		I	I	I
		I	I	I
				I

Vnum inter alia, quæ aſſignari poſſent, eſt, in quo genus cum accidenti cōuenit, ſ. de pluribus prędicari: hoc autem tam accidenti ſeparabili, quam inſeparabili ineſt. Quatuor autem ſunt ea, quibus differunt.
1 Primo, Genus eſt prius natura ipſa Speciet at accidens vtrumque eſt poſterius, tam ſe
2 parabile, quàm inſeparabile Secundo, Genus nō prædicatur ſecundum magis, & minus: at accidens ſuſcipit magis, & minus.
3 Tertio, Accidentia in indiuiduis ſubſiſtūt: at Genera prius natura ſunt in ſe, quàm in
4 indiuiduis, & ſpeciebus. Quarto Genus prędicatur in quid: at Accidens in quale, vel in quo modo ſe habet; ſi enim dicitur, qualis eſt homo. Reſp. eſt albus, qualiter ſe habet? Reſp. ſedet, aut ſtudet. Hic reddit rationem Porphyrius, quare non tradidit comparationem differentiæ ad Genus, nec tradidit proprij ad Genus, & ſpeciem: quoniam facta comparatione ſuperiorum cum poſterioribus, non eſt neceſſaria rurſus comparatio poſteriorum cum prioribus, quia eadem eſt, quod ſupra diximus.

De comparatione Differentiæ cum Specie.

Commune ergo differentiæ, & Speciei eſt, æqualiter participari. Homine enim æqualiter participant particulares homines, & rationalis differentia. Commune etiam eſt, & ſemper adeſſe ijs, quæ illis participant. Semper enim Socrates rationalis eſt, & ſemper Socrates homo.

Proprium autem differentiæ quidem eſt in eo quod quale eſt prædicari; Speciei verò in eo quod quid eſt. Nam etſi homo velut quale quid accipiatur, non tamen ſimpliciter erit, quale, ſed ſecundum id, quod generi aduenientes differentiæ eum conſtituerunt. Amplius, differentia quidem in pluribus ſæpe ſpeciebus conſideratur, quemadmodum quadrupes in pluribus animalibus Specie differentibus; Species verò in ſolis ijs, quæ ſub Specie ſunt, indiuiduus eſt. Amplius, differentia prior eſt ea Specie, quæ eſt ſecundum ipſam; ſimul enim ablatum rationale interimit hominem, homo verò interemptus non aufert rationale, cum ſit Deus. Amplius, Differentia quidem componitur cum alia differentia; (rationale enim & mortale compoſitum eſt in ſubſtantia hominis) Species verò Speciei non componitur, vt gignat aliam aliquam Speciem, quadam enim equa cuidam aſino permiſcetur ad muli generationem; equa autem ſimpliciter aſino compoſita nunquam perficeret mulum.

Duo ſunt, quibus differentia cum ſpecie conuenit. Primo, neutra ſecundum magis, & minus, de ſuis prędicatur. Secundo ſicut ſpecies ſemp adeſt indiuiduis, ita Differentia ſpeciei: ac ſi dicat, ſicut non poteſt indiuiduum ſine ſpecie intelligi, q̃a eſt natura eius, ita nec ſpecies ſine differentia: vnde vtrique eſt commune, vt ſemper adſint ſuis ſubiectis, de quibus prædicantur. Vide hic Albert. tract. 8. c. 8. de propoſitionibus, quas vocant ſempiternæ veritatis.

Differunt autem in quatuor. Primo, differentia prædicatur in quale, ſpecies ĩ quid. Secūdo, Differentia de pluribus ſpeciebus prædicatur; at ſpecies, ſcilicet ſpecialiſſima

ſolum de pluribus indiuiduis.Tertio differentia eſt prior natura ſpecie, cum ſit vniuerſalior, vbi videtur Porphyrius non cognouiſſe differentias vltimas: vnde Auicenna paulo ſeuerius inquit, hæc omnia a Porphyrio per ignorantiam fuiſſe dicta:ſed tamen quomodo hæc intelligenda ſint,& nõ cognouerit Porphy. vltimas differentias ſpecificas,atque etiam Ariſt.ſuperius ſatis diximus in capite de differentia. Quarto, multæ differentiæ concurrunt ad vnã ſpeciem, at multæ ſpecies nunquam ad vnius conſtitutionem. Ratio huius eſt Auic. quia vna differentia habet ſe vt potentia reſpectu alterius,quæ eſt velut actus, & hoc verum habet de differentijs ſubordinatis,quarũ vna eſt ſub altera,vt ſenſibile,& rõnale ſecundum veritatem: nam prior cõſtituit genus,quod eſt velut potentia,& materia, reſpectu poſterioris differentiæ.

Quod ſi obijcias duas ſpecies aliquando ad tertiam concurrere, vt cum ex animantibus ſpecie diuerſis tertium interim procreatur,ſicut mulus ex equo, & aſina naſcitur,& ſimiliter alia. Reſp. Albert. id eſſe in indiuiduo,tamen ipſa natura vnius ſpeciei non coniungitur cum altera ad tertiæ conſtitutionem,ſed iſta maiora ſunt quam locus præſens patiatur.

De comparatione Differentiæ cum proprio.

2 *Differentia vero,& proprium commune quidem habent æqualiter participari ab ijs, quæ illis participant, æqualiter.n. rationalia,rationalia ſunt, & riſibilia,riſibilia ſunt.Et ſemper, & omnia adeſſe commune vtriuſque eſt: etſi enim currere dicatur qui bipes eſt,tamen ad id,quod natum eſt ſemper,dicitur,quoniam, & riſibile in eo quod natum eſt habet ſemper, ſed non in eo quod ſemper rideat.*

Proprium autem differentiæ eſt, quod hæc quidem de pluribus ſpeciebus dicitur ſæpe,vt rationale de Deo,& homine;proprium vero dicitur de vna ſola ſpẽ, cuius eſt proprium; Et differentia quidem illis eſt conſequens, quorum eſt differentia,ſed non conuertitur, propria vero conuerſim prædicantur de ijs, quorum ſunt propria, propterea quod conuertuntur.

Differentia,& proprium in duobus conueniunt,& in duobus differũt. Conueniũt primo,vt enim differentia prædicat æqualiter de ſuis ſpeciebus, non ſecundum magis,& minus,ita & propriũ.Secundo ſicut differentia vniuerſaliter de ſuis ſpeciebus prædicatur, ita proprium vniuerſaliter de ſpecie,& eius indiuiduis.

Differunt, quod differentia de pluribus ſpeciebus (eo modo,quo antea diximus) proprium de vna prædicatur.Secundo,differentia non conuertitur cum ſpecie, proprium vero conuertitur.

De comparatione Differentiæ cum Accidente.

Differentiæ autem, & accidenti commune quidem eſt de pluribus dici, Commune vero eſt,& ad ea, quæ ſunt inſeparabilia accidentia,ſemper,& omni adeſſe: bipes enim ſemper adeſt omni homini; & omnibus coruis nigrum eſſe ſimiliter.

Differunt autem, quoniam differentia quidem continet Species, & non continetur;continet enim rationale Deum, & hominem: Accidentia vero aliquo quidem modo continent, eo quod in pluribus ſint; aliquo vero modo continentur eo quod non vnius accidentis ſuſceptiua ſint ſubiecta, ſed plurium. Et differentia quidem in intenſibilis eſt, & irremiſſibilis; Accidentia vero magis,& minus ſuſcipiunt. Et impermixta quidem ſunt contraria differentiæ: miſta vero nonnunquam ſunt contraria Accidentia. Huiuſmodi quidem communiones,& proprietates differentiæ, & cæterorum ſunt. Species vero quidem quo differt à Genere; & differentia dictum eſt in

Digitized by Google

in eo, quod dicebamus, quo genus differt a cæteris; & quo differentia differt a cæteris. Deinceps quo differt à proprio, & Accidente dicetur.

Conueniunt primo. Tam differentia quã accidens de pluribus prædicatur. Secũdo, ſicut differentia ſemper conuenit his, quibus eſt differentia, ita accidens inſeparabile ſemper ineſt.

Differt autem primo, ꝙ differentia ſemper prædicatur vniuerſaliter de ſpecieb⁹ & de omnibus indiuiduis, at accidens non vniuerſaliter: album.n. de homine, ſed non de omni prædicatur. Secundo, differentia non ſuſcipit magis, aut minus, at Accidẽs ſuſcipit. Tertio contrariæ differentiæ non ſimul miſcentur, vt rationale, & irrationale: at contraria accidentia miſcentur: ex albo enim, & nigro fieri poſſunt colores medij, vt rubrum, pallidum, &c.

De comparatione Speciei cum proprio, & Accidenti.

Speciei autem, & proprij commne quidem eſt, adinuicem conuerſim prædicari. Nam ſi quid homo eſt, riſibile eſt, & ſi quid riſibile eſt, homo eſt. Riſibile verò, quod ſecundum id, quod natum eſt ridere ſumendum, ſæpe iam dictum eſt. Commune eſt quoque, & æqualiter eſſe: æqualiter enim ad ſunt Species ijs, quæ illis participant, & propria ijs, quorum ſunt propria.

Differt autem ſpecies a proprio, quoniam ſpecies quidem poteſt, & aliorum Genus eſſe; Proprium verò aliarum ſpecierum eſſe; Proprium impoſſibile eſt. Et Species quidem ante ſubſiſtit quàm Proprium; Proprium verò poſt ſit in Specie: oportet enim hominem eſſe, vt ſit riſibile. Amplius. Species quidem ſemper actu adeſt ſubiecto: Proprium verò aliquando, & poteſtate, homo enim ſemper actu eſt Socrates: non verò ſemper ridet, quamuis natus ſit ſemper vt ſit riſibilis. Amplius, quorum termini ſunt differentes, & ipſa ſunt differentia. Eſt autem ſpeciei quidem ſub genere eſſe, & de pluribus, & differentibus numero in eo quod quid prædicari, & cætera huiuſmodi: Proprij verò, & ſoli, & omni, & ſemper adeſſe.

Speciei verò, & accidentis commune quidem eſt de plurib. prædicari. Raræ verò ſunt aliæ communitates, propterea, quòd quam plurimum diſtant ab inuicem accidens, & id cui accidit. Propria verò ſunt vtriuſq;, Speciei quidem in eo quod quid eſt prædicari de ijs, quorum eſt ſpecies, Accidentis autem in eo quod quale quiddam eſt, vel quomodo ſe habens eſt. Et vnamquamque ſubſtantiam vna quidem Specie participare. pluribus autem accidentibus, & ſeparabilibus, & inſeparabilibus. Et ſpecies quidem præintelliguntur accidentibus, & ſi etiam ſint inſeparabilia (oportet.n. eſſe ſubiectum, vt illi quidem accidat) accidentia verò poſterioris generis ſunt, & aduentitiæ naturæ. Et ſpeciei quidem participatio æqualiter eſt: Accidentis verò & ſi inſeparabile ſit, nõ æqualiter: æthiops enim æthiope habere poſſet colorem vel intenſum, vel remiſſum magis ſecundum nigredinem. Reſtat autem de proprio, & accidente dicere; quo enim proprium a ſpecie & differentia, & genere differt, dictum eſt.

In duobus iſta conueniunt. Primo proprium, & ſpecies de ſe inuicem prædicantur. Secundo, ſicut ſpecies æqualiter, & nõ ſecundum magis, & minus de indiuiduis prædicatur, ita & proprium.

Differunt autem primo, ꝙ ſpecies reſpectu vnius poteſt eſſe ſpecies, reſpectu aliorum Genus: loquitur autem đ ſubalterna: at ꝓprium ſemper reſpectu vnius ſpeciei

eſt

eſt proprium intellige adæquatè, & imme
diatè, quia proprium ab vnico ſubiecto ꝓ-
2 ximè fluit. Secũdo, Species eſt natura prior
3 proprio, proprium autẽ poſterius. Tertio
ſpecies ſemper dicit actum, at proprium
4 aptitudinẽ. Vt riſibile, flebile. Quarto, alia
eſt definitio ſpeciei, alia proprij, hęc diffe
rentia ponitur, vt cognoſcamus diuerſam
naturam eſſe Speciei, & proprij.

Cum accidenti vero conuenit in vno ꝙ de multis prædicatur.

1 Sed differt. Primo, ſpecies in quid, acci-
dens in quale, vel quomodo ſe habet, præ
2 dicatur. Secundò vnicum indiuiduum vni
cam habet ſpeciem, tamen multa acciden
3 tia diuerſa. Tertiò, Species eſt prior acci-
4 dente. Quartò non ſuſcipit magis, aut mi-
nus; accidens vero ſuſcipit.

De comparatione Proprii, & Accidentis.

Commune autem proprio, & inſeparabili accidenti eſt, quòd præter ea nunquam conſiſtant illa, in quibus conſiderantur, quemadmodum enim præter riſibile non ſubſiſtit homo, ita nec præter nigredinem ſubſiſtit Aethiops. Et quemadmodum ſemper, & omni adeſt proprium, ſic & inſeparabile accidens. Differunt autem, quoniam proprium vni ſoli Speciei adeſt quemadmodum riſibile homini, inſeparabile vero accidens, vt nigrum, non ſolum Aetiopi, ſed etiam coruo adeſt, & carboni, & ebeno, & quibuſdam alijs. Amplius, proprium conuerſim prædicatur de eo, cuius eſt proprium, & æqualiter eſt; inſeparabile vero accidens conuerſim non prædicatur. Et propriorum, quidem æqualis eſt participatio, accidentium verò vel magis, vel minus. Sunt quidem aliæ communitates, vel proprietates ab ijs, quæ dicta ſunt, ſed ſufficiunt, & hæ ad diſcretionem eorum, communitatiſque traditionem.

Proprium conuenit cum accidenti inſe
parabili, vt ſubiectum, cuius eſt propriũ.
vel Accidens non ſit ſine vtroque: cum Ac
cidenti vero vtroque cõuenit, quia omnia
in quali prædicantur. 1
Sed differunt Primo, quòd ꝓprium ſoli 2
conuenit, non tamen vtrumque Accidens. 3
Secundo, proprium conuertitur cum Spe-
cie. Tertio, non ſuſcipit magis, & minus.
Accidens vero nec cõuertitur, nec æquali
ter ſe habet, ſecundum magis, & minus.

Finis Porphyrij.

Digitized by Google

CATHEGORIARVM ARISTOTELIS QVÆ PRÆDICAMENTA DICVNTVR.

Commentaria, vnà cum Quæſtionibus,

Per D. Franciſc. Toletum Societatis IESV,

De quot, quibuſque rebus acturus ſit.

POST Porphyrij introductioné, ipſius Ariſtotelis doctrinã Deo authore, ꝓfiteri aggredimur, & quãuis multa, quæ ad ipſius opera, & modum procedendi, & ordinem vniuerſalem pertinent, præmittẽda eſſent, ea tamen in præſenti, quæ cõmodius alibi tractanda ſunt, & modo nos nulla cogit neceſſitas, explicare relinquemus: idq; ſolũ, ꝙ operi huic noſtro magis deſeruit, trademus. Octo aũt inter alia, q̃ ĩ initio cuiuslibet libri tractari ſolẽt, p̃cipua delegimus, ſunt aũt hæc. Primo propoſitum, ſeu finis, quis ſit, quæve intentio, aut inſtitutũ, quæ omnia idem ſunt; ſecundo quæ vtilitas: tertio quis ordo: quarto diuiſio huius libri, q̃nto ꝓportio ad alios: ſexto via doctrinę: ſeptimo ĩſcriptio libri: octauo eius auctor.

Circa primũ, hæc tria ſpeculabimur, primũ qs finis peculiaris huius libri ſit: ſecundo ſubiectũ eius: tertio an ad Logicũ, an potius ad Metaphy. pertineat talis cognitio.

De fine huius libri prædicamentorum.

Vt igitur ad primum deueniamus: finis ex duob. locis Ariſt. colligi põt. Prior ex 1. Top. in princ. vbi dicit, propoſitum eſſe methodum tradere, per quam poſſimus de omni ꝓpoſito problemate ſyllogizare. Ex hoc hic finis Topicorũ colligitur, ſ. pfectã habere methodum ad conſequendam rerũ opinionem, quæ per tales ſyllogiſmos Topicos fit. Alter locus eſt. Priorum in prin. vbi inquit ſe intẽdere, q̃d demõſtratio, & ſcientia demonſtratiua ſit, tradere, ac ſi dicat, finẽ eſſe cognoſcere demonſtrationẽ, per quã ſcientia acquiritur. Ex vtroq; aũt loco colligi in vniuerſum põt, finẽ totius ipſius Logicæ eſſe, (vt dictũ antea fuit) cognoſcere methodum, & viã ſciẽdi, vel opinandi. Hæc autẽ via, ſeu methodius eſt tripartita, in methodũ definiẽdi, methodum diuidendi, & methodum argumẽtãdi: duo .n. ſunt, quæ de quaq; re cognoſcimus, rem ipſam, & rei proprietates, & accidẽtia: ſed in re ipſa, tum eſſentiã, tum partes: igitur ad eſſentiæ rei cognitionẽ eſt definitio, ad partium cognitionẽ eſt diuiſio, ad ꝓprietates de re inquirẽdas eſt argumẽtatio, licet diuiſio ſecundario ordinetur etiam ad definiendum, & ad argumentandum, & definitio quoque ad argumentandum. Hic ergo eſt finis Logicæ, cognoſcere methodum ſciendi rem ſic totam perfectè.

Hic autem finis nõ habetur niſi per tres actus, vt inquit Alber. ordinare, cõponere, colligere. Ordinare eſt ſimplicia ipſa cognoſcere, & ſic cognoſcere, vt vnũquodq; qualiter in prædicãdo, & in ſubijciendo ſe habeat, cognoſcamus: ſunt .n. varij p̃dicandi, & ſubijciendi modi, multipliciter .n. aliqua & prædicantur, & ſubijciuntur, ſecundum rerum multiplicitatem. Cõponere, eſt iſta ordinabilia adinuicem cõiungere, ſiue dum definimus, ſiue dum enuntiamus: colligere eſt inferre, & vnum ex alio deducere.

Hi

Hi tres actus, vt antea in diuiſione Logices diximus, in Dialectica, ſeu Logica traduntur, & perficiuntur, ſed primus in libro præſenti, qui tradit methodum, per quam vnumquodque ſimplex ordinemus, & diſponamus ſecundum ſuum modum prædicandi & ſubijciendi, ex quibus finis huius patet: eſt enim eius proximus finis cognitio omnium ordinabilium in prædicatione, & ſubiectione, finis vltimus eſt, ad definitiones & argumentationes, quæ nō ſine his conſtare poſſunt.

De ſubiecto libri Prædicamentorum.

Sed de ſubiecto huius libri iā agendum. Non eſt autem ſatis inter omnes conſtitutum, quod id ſit, varia enim exiſtunt placita, ſicut in vniuerſum de totius Logicæ ſubiecto, & de libro prædicabilium dicebamus.
1. opin. Alex. & Simpl exiſtimant, hic agi de vocibus ſimplicibus, ꝙ colligunt ex capite 2. ſequenti; vbi dicit Ariſtoteles quædam cum complexione, quædam ſine complexione dicuntur: hoc autem videtur rebus conuenire non poſſe, ſed vocibus.

2. opin. Alia fuit ſententia Euſtratij, Auuer. & aliorum, hic agi de rebus, non autem de vocibus, ratio eſt ex Ariſtotele c. 2. huius, vbi diuidit ens in decem prædicamenta: non ergo Prædicamenta ſunt de vocibus

3. opin. Tertia ſentētia fuit Porphyrij, vt videt & aliorum, qui nec de reb nec de vocibus, ſed de conceptibus exiſtimarunt eſſe, ſ. de Generibus, & intentionibus ſecundis, ab intellectu factis, cuius motiuum fuit id, ꝙ in huius fine Ariſt. dicit, ſcilicet: de Generibus hæc dicta ſufficiant.

4. opin. Quarta ſententia fuit Ammonij, qui de vocibus hic tractari, vt per cōceptus rerū ſignificatiuæ ſunt, aſſerit: vel de rebus, vt medijs conceptibus per voces explicātur. Hoc etiam habet Boet. dum docet, hic agi de vocibus, vt rerū ſunt ſignificatiuæ. Nominales ad voces, & nomina omnia referunt vt ſolent. Hæc difficultas, pendet ex alia, nimirum quid primo prædicetur, an termini, ſeu voces, an res ipſæ.

Primū fund. Exiſtimo eſſe dicendum, res prædicari, enūtiari, dici; voces vero, prædicare inſtrumentaliter, dicere, & enunciare; cōceptus verò formaliter, itellectus effectiue; verbi gratia, ſi quæras, quid prædicatur, vel ſi petis, quæ eſt cauſa effectiua prædicationis? eſt intellectus; ſi petas, quid prædicatur formaliter, ſunt notitiæ & conceptus ſiue ſpecies inſtrumenta: voces dicam: at quid prædicatur? quid vero enuntiatur? dicam res: res igitur prædicantur, & enuntiantur, vnde res ſunt prædicatū, & ſubiectum paſſiuum, quod alij prædicari obiectiue vocant.

Reſponſ. ad quæſt. Ex quo ad difficultatem illam reſpōdeo hic tractari primo, & per ſe de rebus, vocibus ſignificatis, aut per conceptus expreſſis: deinde ſecundario ipſos conceptus, & vltimo tanquam externa quædam inſtrumenta prædicationum, voces ipſas; non tamen abſolute res, vel voces, vel conceptus hic conſiderantur, ſed vt ſunt ordinabiles ſecundum ſubiectionem, & prædicationē: ſubiectum igitur huius libri, vt optime dixit Albert. eſt ſimplex ordinabile ꝑ ſubiectionem, & prædicationem.

An liber Prædicamentorum ad Logicum, an ad Metaphyſicum potius pertineat.

1. opin. Sequitur, quod tertio fuit loco propoſitum, An iſte liber ad Metaphyſicū, vel potius ad Logicum pertineat? Aliqui viri docti ex Neotericis vehementer contendūt, nullatenus pertinere ad Logicum, ſed ad Metaphyſicum, quorum ratio fortiſſima hæc eſt. Hic liber totus eſt de rebus, at Logicus res non tractat, ſed intentiones: ergo Logicus non eſt hic liber.
2. opin. Ad hāc rationē poteſt reſpōderi ex Alber. hoc loco nō tractari iſta entia, vt entia, & naturæ ſunt, hoc. n. eſt munus Metaphyſici, ſed vt ordinabilia ſecundum ſubiectionem, & prædicationē, & hoc idē ſuſtinet Burlæus, aſſerens, hic agi de rebus, vt ſubſtant intentionibus. Qd ſi obijciatur hic res ſecundū ſe tradi, vt patet in contextu, Reſpōdetur cū Boetio in præſenti, ꝙ hic traduntur res, q̄a voces non plene explicantur, niſi præſuppoſita aliqua rerum cognitione: ita poſſet dici de intentionibus, quæ ſine aliqua rerum cognitione perfecte nō cognoſcūtur.

Primum fund. Sed vt hoc ex propria radice eruamus, & veritas magis conſtet, eſt aduertendum, quod intellectus primo ſcientiam, & cognitionem naturæ rei conſequi affectat, tamen multipliciter ab hoc impeditur. Primo propter multitudinem naturarum rerum: Cum enim innumeræ ſint rerum naturæ,

Digitized by Google

naturæ, difficile eſt cognoſcere, ad quam harum, res, quam cognoſcere ſtudemus, pertineat: mens, enim vagatur admodum hinc inde inquirendo. Impeditur ſecundo, propter communionem, & cōiunctionem multarum naturarum in vnum, cum in vna re, vel ſubiecto, multæ concurrũt naturæ, quas diſtinguere eſt ad modum difficile, vt in homine vno, coniunguntur ſubſtantia, & varia accidentia. Tertia impeditur, quia non habet aliquam viam, vel modum diſtinguendi, & cognoſcendi, rem. Contra hæc tria adhibuerunt Metaphyſici per eorum ſcientiam remedium. Contra primum reduxerunt omnem multitudinem naturarum ad decem, vt nulla ſit res finita, cuius natura ſub vna ex his decem non comprehendatur. Contra ſecundum, iſtas decem naturas ita diſtinxerunt, vt earum in rebus permixtio intellectum non confunderet. Contra tertium, proprietates, & ſigna quædam ipſarum inuenerunt, per quæ dignoſcerentur.

Secundũ fund cũ reſponſione ad q̃ ſtio.

Ex quibus non erit difficile rei propoſitæ naturam inuenire, quamuis non in particulari ſtatim. Hæc omnia Metaph. ſunt. Logicus autem ex his decem naturis decē modos prædicãdi deſumit fundatos in his decem modis entis, ad quos omnis modus prædicandi rei pertinet, & reliquos deſumit ſecundarum intentionum reſpectus, vt quemadmodum ex cognitione Metaphyſica, rei naturam cognoſcimus, ita ex modis his prædicandi, & alijs reſpectib. ſecundarum intentionum primo vnumquodq; per ſe cognoſcamus, & hinc poſtea ſingulas propoſitiones, & quæſtiones cōſequamur an ſint Generis, an Differētiæ, & qualis, an Accidentis huius, vel alterius, & poſſimus ſecundum varia prædicata cognitiones, & cognoſcendi modos definire, diuidere, argumentari. At vero, quia vt ſuperius dixi, nō poſſumus hos modos cognoſcere, quin aliqua facilis, & confuſa rei cognitio præmitteretur: optima ratione, & conſilio Ariſtot. res ipſas propoſuit; non ſicut Metaphyſicus, earum inquirēs naturam, ſed ſupponens, vt varios modos prædicandi, & cognoſcendi ſuper eas res fundatos, eliceremus, quod ipſe clare oſtendit dum definiēs per prædicationem præcipue, & alijs ſimilib. rationis reſpectibus, definiuit. Sem per enim ſubſtantiam per prædicationem explicat, & qualitatem dicit eſſe, ſecũdum quam quales eſſe dicimur.

Vide Ariſtot. 1. Top. c. 7. in fin.

Vñ alia ratione hæc Metaphyſicus, alia Logicus cōſiderãt. Et iudicio meo hoc eſt euidens: nã in libris Topic. innumera loca argumẽtãdi, ſunt propoſitiones Metaphyſicæ, ſ. ſi ꝙ magis videt̃ ineſſe, nō ineſt, nec id, qđ minus: cōtrariorum eadem eſt diſciplina: & alia multa: Hæc tamẽ Logicus cōſiderat, nō vt probet, ſed vt declaret, & ex eis modos ratiocinãdi, & argumentãdi eliciat. Cur ergo nō præſupponet hic aliquã rerũ facilem cognitionem, vt innumeros, ꝓdicãdi modos, & alios reſpectus itellect⁹ colligat? Infertur igitur, prædicamentorũ doctrinã eſſe Logicã quantum ad modum hunc ea tractandi, conſiderando modos prædicãdi, & alios reſpectus mentis in eis.

De vtilitate, ordine, diuiſione, proportione, doctrinæ via, inſcriptione, & authore huius libri.

Sequitur ſm̃ de vtilitate. Hæc aũt prædicamẽtorum cognitio vtilis eſt, & ad definitiones, quæ ex generib. & differentijs conſtãt, & ad diuiſiones, q̃ multipliciter fiunt, & ad demõſtrationes, q̃ de ſubiectis ꝑ definitiones ꝓprietates oſtendunt, & ad Topicos ſyllogiſmos, q. circa problemata varia ſunt: quorũ aliud eſt problema accidentis, aliud ꝓprij, aliud generis, aliud definitionis. Hæc aũt oĩa ex prędicamentis habent̃.

Ordo eſt clarus, cũ.n. iſte liber de ſimpliciſſimis tractet, ante alios eſt collocandus.

Diuiſio eſt in tres partes, in quædã præludia neceſſaria ad ipſa prędicamenta, quæ anteprædicamenta dicuntur, & in ipſa prędicamenta, & in quædam multis communia, quæ poſt prædicamenta dicuntur.

Proportio huius eſt, ſicut partis ad totum, ſi ad totam Logicam comparetur.

Circa aliud, ſ. doctrinæ viã, eſt cōſiderãdum apud Auer. iſta duo maxime diſtingui .ſ. ordo doctrinæ, & via doctrinæ. Via doctrinæ eſt modus, & genus ꝓbãdi rem. Ordo doctrinæ eſt, ſecũdũ quem in ſcientijs, quædã prius, quædã poſterius tradunt̃: mō hic non tradit̃ via ſcientifica, & demōſtratiua doctrinæ, cũ nō de demōſtratione agatur, ſed mō quodã potius diſciplinæ, cum proceſſus definitione, & diuiſione fiat. Modus.n. eſſe poteſt, uel per demōſtrationem, uel ꝑ definitionem, & diuiſionem tãtum,

im ſola eorum explicatione, vel leuiori etiam aliqua probatione, quam ipſa ſit demonſtratio. Hæc ergo prædicamenta, iuxta naturæ ordinem ſunt collocata: modus autem eſt, quem diximus, non per demonſtrationem, ſed definiendo, diuidendo, & explicando, ac narrando ſingulorum propria, & quandoq; facili, & breui aliqua ratione id probando.

Circa inſcriptionem, iſte liber dicitur Cathegoriarum, & vt notat Amm. & Porphyrius, & alij interpretes, Cathegoria, nõ hic ſumitur pro accuſatione, quæ apud iudices in foro fiebat, ſed pro prædicato, vt ſit ſenſus, liber decem prædicatorum: Latini conuertunt prędicamentorum Prędicamentum autem aliquãdo ſumitur pro ipſo genere ſupremo, aliquando pro coordinatione integra multorum prædicatorum ab vltima ſpecie, vſque ad genus ſupremum incluſiuè, & ſic eſt ſenſus, liber decem prædicamentorum, id eſt decem ſupremorum generum, vel coordinationum talium.

Huius author eſt Ariſtot. vt volunt Themiſt. & Auerr. licet Iamblicus, vt refert Boet. velit eſſe Architæ, prædicamentorũ inuentionem. Tamen hic liber Ariſtot. eſt habendus.

De æquiuocis, vniuocis, & denominatiuis, ſeu Paronymis Cap. I.

AEquiuoca dicuntur, quorum nomen ſolum commune eſt, ſecundum nomen verò ſubſtantiæ ratio diuerſa, vt animal, & homo, & quod pictum eſt: horum enim ſolum nomen commune eſt, ſecundum nomen verò ſubſtantiæ ratio diuerſa. Si enim quis aſſignet quid ſit eorum vtrumque quo animal eſt propriam aſſignabit vtriuſq; rationem. Vniuoca vero dicuntur, quorum, & nomen commune eſt, & ſecundum nomen eadem ſubſtantiæ ratio, vt animal, & homo, atq; bos; communi enim nomine horum vtrumq; animal nuncupatur, & eſt ratio ſubſtantiæ eadem; Si quis enim aſſignet vtriuſque rationem quid vtrumq; eſt quo animal eſt, eandem aſſignabit rationem. Denominatiua vero dicuntur, quæcunq; ſub aliquo differentia caſu, ſecundum nomen habent appellationem, vt a grammatica grammaticus, & a fortitudine fortis.

Cur de his Antepradicamentis prius egerit, & cur hoc ordine.

Totus hic liber græcè ſolùm in capita quatuordecim eſt diſtributus, ac liber Cathegoriarum inſcriptus: at Latini in tres diuiſerũt partes, vt dictum eſt, in antepræ dicamenta, poſtprædicamenta, & prædicamenta. Prima pars eſt antepradicamentorum, quæ nihil aliud ſunt, quam quædam præambula vtilia ad ipſorum prędicamentorum cognitionem: ſecunda pars eſt ipſorum prædicamentorum, tertia quorundam, quæ ipſa communiter conſequuntur, & hæc poſt prædicamenta vocantur.

In his igitur anteprædicamentis continentur tres definitiones, duæ regulæ: duæ diuiſiones: vnde multi aſſerunt ante prędicamenta eſſe tria, definitionem, diuiſionẽ, & regulam: alij vero eſſe quinque, ſecundum ea, quæ definiũtur, diuiduntur, & quorum regulæ ſunt, ſ. vniuoca, æquiuoca, denominatiua, ſubiectum, & prædicatum.

In hoc igitur capite tres definitiones continentur, cuius finem vt intelligamus, aduertendum eſt, omnia decem prædicamenta tripliciter poſſe comparari, vt notat Alb tract 5. cap. 2. Primo, ad ipſum ens, cuius membra diuidentia ſunt. Secundo, vnumquodq; ad ſua inferiora. Tertio, primum prædicamentum ad nouem ſequentia, vel nouem ad ipſum primum, quod eſt ſubſtantia. Si ergo ad ens comparentur, in eo æquiuocationem quandam habet, cum ens ad decem iſta genera æquiuocè ſe habeat vt ſuperius dixit Porphyrius; ſi uero ſingula ad ſua inferiora comparentur, uniuocè de eis prædicantur, cum omne uniuerſale uniuocè de eis prædicetur. Tertio, ſi nouem ad primum comparentur, omnia de eo denominatiuè dicuntur.

Cũ igitur hæc tria in prædicamentis cõtineãtur merito Ariſt præmiſit; quæ æquiuoca, quæ uniuoca quæ denominatiua dicãtur: incępit autẽ ab æquiuocis, quia prima eſt comparatio ad ipſum ens, in quo æquocè conueniunt; eſt autem prima, quia ante 1

omnia

omnia alia ens in decem genera diuiditur, vel vt notat Ammon. quia ſunt æquiuoca ſimpliciora, quam vniuoca, cum æquiuoca ſolo nomine, at vniuoca re, & nomine conueniant definiuntur autem ſic.

Aequiuoca dicuntur, quorũ ſolum nomen cõmune eſt: ſecundum nomen vero ſubſtantia ratio diuerſa.

12. fund. Pro cuius explicatione aduerte, res ſignificatas, & voces pariter ſignificantes dici vniuocas, & ęquiuocas mutuo ordine: voces, vt res ſignificãt, res vt vocib. ſignificãtur, vniuocæ, vel æquiuocæ dicunt. Solet aũt a Logicis hoc ita diſtingui: nam voces dicũtur vniuoca vniuocãtia, vel æquoca æquiuocãtia, at res ſignificatæ vniuocata, vel æquiuocata, hic autem non voces, ſed res vniuocæ, vel æquiuocæ definiuntur.

Aduerte præterea tria eſſe opus, vt aliqua ſm̃ aliquod nomen ſint æquiuoca. Primum qđ vniuocum nomen habeãt; quando .n. ſingula ſua nomina varia habent nõ æquiuoca, ſed multiuoca dicentur. Secũdo quod habeant diuerſas definitiones: ſi.n.illa plura vnicam habeant definitionem, nõ æquiuoca dicẽtur, vnde Petrus, & Paulus non æquiuoca ſunt, quia vnicã habẽt definitionẽ. Tertio, ꝙ habeãt diſtinctas definitiones ſm̃ illud nomen, i. quatenus per illud nomen ſignificãtur: in quo monemur eſſe plura habentia diuerſas definitiones, quæ tñ in aliquo nomine ſunt nõ æquiuoca, quia illas nõ habent, vt per tale nomẽ ſignificantur, v.g. hõ, & leo in nõie animali æquiuoca non ſunt, quia licet diſtinctas habeant definitiones, non tñ ſecundũ illud nomẽ: immo vt animal ſunt, vnicã habent definitionem. Ex quo elicitur: aliqua eſſe æquiuoca reſpectu alicuius nominis, non aũt reſpectu alterius, quia ſecundum illud nomẽ diuerſas habent definitiones, nõ autem ſecundum hoc, v.g. canis latrabilis, & canis cęleſtis, & marinus in hoc nomine, canis, æquiuoca ſunt, quia diuerſas ſub eo definitiones habent, nõ autem ſub hoc nomine, corpus, quia vt corpora ſunt, vnicam habent definitionem.

Explicatio. Definitiones æquiuocorum. Hæc igitur tria ad æquiuoca neceſſaria ſignificãtur in definitione; primum in hoc quorum nomen eſt commune, ſecundũ in hoc, ratio diuerſa, tertiũ in illo verbo, ſm̃ nomen, hoc exẽplo, animal ad hoĩem viuum, & pictum manifeſtat, vbi ſm̃ tale nomen diuerſas aſſignat definitiones illorũ.

Sed hæc iterum ipſa verba Ariſt. ſingula cõſiderantes paulo diligentius ſcrutemur. In prima dicit (æquiuoca) nõ ęquiuocũ, quia vna res non habet diuerſas definitiones ſub vnico noĩe, vnde nec æquiuoca dici poteſt. Dicit (dicuntur) nõ aũt ſũt, quia vere in ſe res nec ſunt vniuocæ, nec æquiuocę dicuntur, niſi ſecundum voces, per quas ſignificantur, vt notat Boet. propterea dicit, dicuntur. Dicit (nomen) non ſolum vt diſtinguitur contra verbum, vt no. Ammo. ſed pro quacunque dictione ſignificatiua, quo pacto 1. lib. Perhi. c. 3. dicitur, Verba ſecundum ſe nomina ſunt. Dicit (ſolum) vt dicit Ammo. ad excludendam definitionem, vt ſit ſenſus, habent commune ſolum, nomen, ideſt nomen, non autem definitionem: cõmune, ideſt ex æquo conueniens multis; ratio, ideſt definitio, vel aliqua deſcriptio; nõ enim omnia definitionem habent quidditatiuam, ſed ſat eſt, quod ſit deſcriptio aliqua, vel notio, aut manifeſtatio, (Subſtãtiæ,) nõ hic pro ſubſtantia diſtinctã ab accidẽti vſurpatur, ſed pro re, ſeu eſſentia, vt ratio ſubſtantiæ, ſignificet rei definitionem, & hoc optimo conſilio ab Ariſt. fuit poſitũ: aliter enim omnia æquiuoca dicerẽtur vniuoca, reſpectu eiuſdem nominis, quia omnia habent vnam definitionem illius nominis, & vocis, quod Ariſt. cauens dixit, definitio ſubſtantiæ, ideſt rei, non nominis.

Notat Boe. ꝙ ratio quadrupliciter accipitur, vno modo pro rõne, quæ eſt in aĩa noſtra, quæ eſt idẽ cum intellectu: altero modo, pro rõne, cõmutationis, ſecundum quã dicimus, redde rõnem: tertio, rõ naturæ, i. ſimilitudo, quæ eſt, inter id, ꝙ producitur, & id, a quo producitur: quarto pro eo accipitur, quod definitione, vel deſcriptione explicatur; ſic in præſenti ſumitur. Secundum nomen, additur propter tertium, quod explicuimus ſupra.

Vniuoca dicuntur quorum, nomen commune eſt, & ſecundum nomen, eſt eadem ſubſtantiæ ratio.

Hæc definitio ex his, quæ in præcedenti dicta ſunt, eſt facilis, eodẽ.n. tenore verba procedũt, ſed aliqua peculiarius hic explicabimus. Primum quare definit vniuoca

pluraliter, cum conſtet res ſingulares, eſſe vniuocas reſpectu ſuorum nominum: eſt, enim Petrus vniuocum nomen ad vnicum Petrum, & alia ſimiliter, iudicio meo arbitror ita eſſe reſpondendum. Hic Ariſtoteles vniuocationem, & prædicationem in prædicatis conſiderare, & ea, quæ vniuocantur, vel æquiuocantur ſecundum aliquod prædicatum, cum autem vox ſingularis in prædicatione ꝓpria, vti diximus, prædicatum non ſit, non hic ab Ariſtotele conſideratur; non dubium tamen quin talia nomina uniuoca ſint cenſenda, ſi ad unum ſignificatum comparentur.

1. Dub. Dubitatur, qua ratione nomen uniuocatis ipſis, & etiã in æquiuocatis afferat eſſe commune, cum cõe ſit uniuerſale, quod in plurib. eſt, & de plurib. uniuocè prædicatur, at vnum nomen non eſt in plurib. reb. nec nomen de æquiuocis reb. vniuocè prędicatur. Reſpõ. ex Amm. & Boet. & Dexippo, commune multipliciter dici. Primo, ꝙ in partes diuiditur, & non totum commune manet, ſed partes ſingulorum ſunt; vt domus dicitur cõis, quam multi inhabitãt. Secundo, dicitur commune, quod in partes non diuiditur, ſed viciſſim in multorum vſus tranſit: quo pacto equus dicitur com munis, cuius vſus multorũ eſt. Tertio, commune dicitur, quod vſu cuiuſq. ſit propriũ tamẽ poſt vſum cõmune manet: quo pacto theatrum, dicitur commune, cum n. quis eo vtitur, illi eſt proprium: quando diſcedit, in commune rem ittitur. Quarto, dicitur commune, quod totum vnico tẽpore ĩ ſingulos venit: quo pacto dicitur vox cõis quia vnico tempore in ſingulorum aures venit, & ita exiſtimat Boet. & alij, hic nomen cõe dici. ſed iſta cõmunitas videtᷣ eſſe non penes ſignificatas res, ſed ab extrinſeco, penes eos, ad quos vox peruenit: ꝓpterea dicerem hic vocari nomen cõe, quod a multis rebus ſignificatis participatur: hæc autem participatio non alia eſt, quã ſignificatio: rem. n. nomine participare eſt, per id ſignificari, & repræſentari.

2. Dub. Dubitatur præterea, quid eſt habere rõnem eãdem, vel diuerſam. Aliqui exiſtimãt ꝙ habere rõnem, eſt, ꝙ definitio ſit vna illorum, vel diuerſa, ſecundum tale nomen, vtcunque ſit, ſiue accidentalis, ſiue ſubſtantialis, vnde dicũt homo, & leo ſunt vniuoca in hoc nomine albus, quia participant nomen, & definitionem eandem, homo. n. eſt albus, & leo eſt albus, & inquantum albus vnicam habent albi rationem.

Sed hæc eſt magna huius doctrinæ peruerſio, quamuis Caie. dicat, id eſſe Ariſt digñũ, ſed profecto nihil magis ab eo alienũ; nullum. n. accidens de ſubſtãtia ſecundum nomẽ, & rõnem dicitur, vt ipſe expreſsè dicit c. de ſubſtantia, non ergo ſubiecta dicẽda ſunt habere rationẽ prædicati accidentalis, vnde album non vniuocè de homine dicitur, habet. n. ſuum modũ dicendi, quod ſequitur, ſ. denominatiuè: debent autẽ illa participare definitionẽ eandem, quæ ſit illis itrinſeca, ac ꝓpterea additur illud verbum, rõ ſubſtãtiæ: illa aũt definitio albi reſpectu illorum, nominis eſt, non rei, & hoc eſt hic conſiderãdũ: non. n. loquitur de omni vniuocatione, ſed de propria, ſecundum quã vnũ ꝑdicamentum de alio nõ dicitur, ſed de ſuis inferiorib. eiuſdem ꝑdicamẽti. Reie ſolu.

Denominatiua dicuntur, quæcunque ab aliquo ſolo differentia caſu, ſecundum nomen habent appellationem.

1. Fund. Explicat Ariſt quæ denominatiua dicãtur, & vt notat Simpl. c. & Auguſt. 1. to. c. 4. ſuarum Cathegoriarum, quodãmodo ſunt media inter æquiuoca, & vniuoca. Vniuoca n. nomen, & rationem habent eandem: æquiuoca nomen ſolum non rationem: denominatiua vero rationem nõ habẽt prorſus eandem, ſicut vniuoca: nec prorſus diuerſam ſicut æquiuoca: nomen autem, nec prorſus idem, nec prorſus diuerſum: ſicut albũ, & albedo, eandem rem dicunt, ſed nõ eodem modo, alterum vt per ſe alterum vt eſt in ſubiecto, nomina non ſunt prorſus idem, nec diuerſum, ſed habent quandam conuenientiam, & deriuationem inter ſe, & hæc dicuntur denominatiua.

2. Fund. Sũt igitur quatuor neceſſaria ex Ammonio, vt aliqua dicantur denominatiua. Primũ, vt ſit aliqua conuenientia rei, & rõnis. Secũdo, vt ſit ẽt aliqua diuerſitas, quorum defectu hõ, & humanitas nõ dicũtur denominatiua, quia ſunt eędẽ res, nec hõ, & leo quia adinuicem non habent conueniẽtiã, ſ. ꝙ leo ſit aliquid hominis, vel hõ aliquid leonis. Tertio, quòd in nomine ſit aliqua diſſimilitudo. Quarto, quòd ſit in nomine aliqua ſimilitudo; quorum defectu, iuſtus,

Digitized by Google

iuſtus, & miſericors non ſunt denominatiua, quia omnino ſunt diuerſa nomina: nec iuſtus, & iuſtus, ſeu muſica pro arte, & muſica pro muliere habente artem, quia prorſus ſunt eadem nomina. Sunt ergo denominatiua, quæ neque omnino eandem rationem, nec omnino diuerſam, nec omnino idẽ nomen nec omnino diuerſum habent.

Explicatio. Definitionis. Denominat. Per hæc explicatur definitio Ariſt. illa ſunt denominatiua, quæ ab aliquo habent nominis appellationem, ideſt quæ ſumunt nomen ab aliquo, & denominationem, ſeu nominantur ab aliquo, a quo, caſu, ideſt trãsfiguratione aliqua vocis differunt: quia, ſcilicet denominatiuum, & id a quo denominatur in nomine conueniunt, & aliqua nominis mutatione differunt, vt album albedo, iuſtus, iuſtitia. Hæc magis in quæſtione ſequenti examinabuntur.

Nota. Ex his definitionib. Ariſt. aliquot nobis vtilia colligere poſſumus. Primo, cũ æquiuoca vt æquiuoca, in nulla definitione cõmuni conueniant, non habent Genus, vt æquiuoca ſunt, propterea a prædicamento excludũtur, nec enim ſunt Genus, nec Species, quia hæc vnicam habent definitionẽ. Secundo docemur, omnia genera, & Species, vniuoce prędicari, quia vnam habent rationem. Tertio omnia accidentia denominatiue de ſubſtantia dici: nominãt enim ſubſtantiam ab aliquo accidenti, a quo caſu nominis differunt.

Quæſtio vnica circa hoc idem Cap primum. Num quæ ab Ariſtotele hic dicuntur recte ſint dicta?

Argumẽta in contrarium Vt aliqua, quæ difficiliora in hoc capite videntur, nota fiant, & horum exactior habeatur cognitio: oportet, vt aliquot argumenta breuiter proponamus, quorum ſolutione illa facilius conſequemur: argumentum primum ſit.

Primũ arg. Nomen non ſolum eſt vox ipſa, ſed etiã ſignificatio, eſt enim nomen vox ſignificatiua: ſed vox æquiuocorum non habet eandem ſignificationem, vt notum eſt; ergo non eſt vnum nomen, ſed plura, & ſic æquiuoca non habent commune nomen, vel ſi vnum nomen habent, quare non dicuntur vniuoca, ideſt vnius vocis, & nominis?

2. arg. Secundum contra exemplum Ariſt. Homo viuus, & pictus non ſunt æquiuoce animal, ſed analogice: animal enim ad ea non eſt nomen æquiuocum, ſed analogum: ergo exemplo falſo vtitur, & diminutus eſt, cum de analogis non diſſerat.

Tertium. Præterea æquiuoca ſunt plura, & plures habent definitiones, ergo non erant vnica definitione definienda. *3. Arg.*

Quartũ. Illa definitio denominatiuorũ vocib. conuenit, non reb. ergo non rectum tenorem ſeruat Ariſt. cum primo res æquiuocas, & vniuocas definiuit, poſtea tranſierit ad voces: antecedens patet: quia denominatiua dicuntur caſu differentia: at caſu differre, nominum eſt, non rerum. *4. Arg.*

Circa primum argumentum, Alb. mag. tract. 1 huius c. 2. inquit, in nomine quolibet eſſe tria, Primũ ſe habet, vt materia, ſ. ſonus ipſe, qui ore hominis fit. Secundũ eſt forma, & hæc eſt talis illius ſoni cõfiguratio, & articulatio, ſecundum quã varia eſt vox, homo, leo, capra, quam cõfiguratione ab imponẽte ad ſignificandũ habet. Atque hæc duo, inquit, ſunt de natura nominis, quibus multiplicatis nomen multiplicatur. Tertium eſt ipſa ſignificatio, & hæc nõ eſt forma nominis, ſed actus ſecũdus, i. perfectio cõſequens, ſicut motus animalis, qui ſequitur ipſũ aĩal, non tamen eſt ipſius forma, & hoc multiplicato, nõ multiplicatur, nec variatur nomẽ: & per hoc reſpõdet ad argũ, æquiuoca. n. habent vnum nomen, cũ tale nomẽ ſit eiuſdẽ materiæ, & formæ.

Iſta ſententia non mihi placet in hoc, quod aſſerit, ſignificationem non eſſe formam nominis, ſed configurationem, hoc enim videtur falſum, quod patet ſic. Ablata ſignificatione a voce: & manente eadẽ configuratione, nõ dicitur nomẽ, ergo illa non eſt forma Pręterea, poteſt eſſe talis cõfiguratio in voce, & quod non ſit nomẽ defectu ſignificationis, vt patet in vocibus non ſignificatiuis, ergo ſignificatio eſt forma. Prętereа nomen, vt nomen eſt, ſignum eſt, vt patet ex Ariſt. 1. Periher ſed de natura ſigni eſt ſignificare, ergo, & de natura nominis, & ita exiſtimo eſſe dicendum. *2. Solut.*

Ad argumentũ autem Reſp. quod in cõpoſitis ex materia, & forma, ſiue ſubſtãtiali ſiue accidentali, non eſt ſumẽda multitudo numerica penes formã, ſed penes materiã vt docet Ariſ. 1. celi. c. 9. vnde licet ĩ Petro multa, & varia accidẽtia ſint, nõ plura, ſed vnũ ens eſt dicẽdum, ita ſimiliter licet

multæ ſignificationes ſint, quia vnũ eſt ſubiectum illarũ, ideſt vna vox, dicitur vnũ nomen, non plura, & hoc eſt obſeruãdum.

Ad replicam vero, qua argumẽtabatur, ergo dicẽtur æquiuoca vniuoca, probatur quando quidem vnum ſit nomen: Dico ex Simplicio in prologo, quod non dicuntur vniuoca ſolum, quia vnum habeãt nomẽ, ſed quia ſimul, & cõiunctè, & inſeparabiliter vnum nomen habeãt, ideſt illud nomẽ vniuocũ ſimul res ſignificat, & qua rõne vnam, eadem aliam, vt homo, omnes homines; nec poteſt cadere a ſignificatione vni⁹ qui cadat, & moueatĩ a ſignificatione aliorum: & hinc eſt, qđ vnica impoſitione ea omnia ſignificat, at æquiuoca habẽt quidẽ vnũ nomen, ſed nõ inſeparabiliter, quãdo alia ratione vnũ, alia aliud ſignificãt: & põt a ſignificando vno deponi, nec tamẽ cadat ab alteri⁹ ſignificatione; & inde eſt, quod plurib impoſitionib. æquiuoca ad ſignificandũ imponuntur; propter hanc ſeparabilitatem dicũtur ęquiuoca, i. vocis æqualis.

Poſſumus autem hinc colligere, res multipliciter ſe habere ad voces. Quædam .n. in vnica definitione, & vnico nomine conueniunt & hæc vniuoca latine, ſynonima grece vocãtur. Quędã ex oppoſito multas definitiones, & multa nomina habent: vt homo, & leo, reſpectu harum duarum vocum, hæc latine diuerſiuoca dici poſſunt, græce heteronyma dicuntur. Quædam tertio multas definitiones ſub vnico habẽt nomine, iſta latine æquiuoca, grece homonyma dicuntur. Quædam ex oppoſito; vnam definitionem varijs nominibus expreſſam habẽt, vt enſis, gladius, & hæc multiuoca, Græce paronyma vocantur, quãuis, vt notat Simplicius, & ex Ariſtotele in poetica probat, hæc aliquando ſynonima vocantur, deinde velut ĩ medio denominata, græce paronyma dicta, collocantur; quia hæc nec omnino idem, nec omnino diuerſum nomen habent; & definitionem.

Ad ſecũdum. Diuiſio æquiuocorũ, & Analogorum.

Circa ſecũdum argumentum, diſtinctionem æquiuocorum proponere oportebit; eorum vero naturam quia altior, & obſcurior eſt, alibi explanabim⁹: & quia facilior erit, ſi per voces, quam ſi per res explicẽt, ipſas voces diuidemus, ac quidẽ diuiſionẽ Ammonij, & Boet. ſequentes eam perficiemus, æquiuocum duplex eſt, quoddam a fortuna, vel vt alij dicunt, a caſu: quoddã a cõſilio. A fortuna eſt quando vox imponitur ad plura ſignificãdum, nulla conſideratione, ſed caſu quodam; vt aliquis Romæ imponit filio nomẽ Petri, aliquis etiam in Hiſpania imponit idẽ nomẽ, tũc talis vox illa plura ſignificat, & eſt æquocũ a caſu. Aequiuocum a conſilio, eſt quando cõſideratione, & ratione quadam, nomẽ ad plura ſignificãdum imponitur, & hoc duplex eſt a cõſilio pure æquiuocum, & analogũ; pure æquiuocũ a cõſilio eſt, quando vox plura ſignificat, non propter ordinẽ: aut ſimilitudinem aliquã ipſarum rerum ſignificatarum inter ſe; ſed ꝑꝑ aliquid ex parte imponentis: vt quando aliquis imponit nomen filio ſuo Caroli, ꝑpter memoriã, & recordationẽ parẽtũ, q tali nomine vocati ſũt, tũc nomen Caroli eſt æquiuocum ad parẽtes, & ad filium a conſilio: ſed pure æquocum, quia nõ ſignificat ſua ſignificata propter ipſorũ ordinẽ, vel ſimilitudinẽ. Hoc inter alia duplex eſt, a memoria, & a ſpe, ꝑ diuerſitate, ſ. eorum quæ mouent ad imponẽdum nomen. Igitur a memoria eſt, quod modo prædiximus: a ſpe, quod imponitur ad plura ſignificandum, propter aliquam boni expectationẽ, vt ſi quis puero imponat nomen Platonis, quia expectat futurũ philoſophum, vel nomen Petri, quia, ſpectat futurum Diuo Petrum deditum.

Analogum vero eſt, quod plura ſignificat, propter aliquem ordinem, vel ſimilitudinem ipſorum, & hoc maxime eſt cõſiderandum, nõ enim omne æquiuocum a conſilio, analogũ eſt, vt multi falſo exiſtimãt, cũ a memoria, & a ſpe ſint æquiuoca a cõſilio, nõ autem analoga, illud autem analogum eſt, quod multa, vti diximus, propter aliquem vnius ad alterum ordinem, vel ſimilitudinem ſignificat. Hoc autem eſt triplex, a ſimilitudine, a cauſa, a ꝑportionalitate, analogũ a ſimilitudine eſt, quod multa propter ſimilitudinem vnius ad alterũ, quod principaliter ſe habeat, ſignificat, vt homo principaliter viuum ſignificat, & pictum propter ſimilitudinem, q̃ habet ad viuum. Hoc duplex eſt, quoddam a forma, quoddam ab actione. A forma dicitur, quãdo ſimilitudo ĩ forma cõſiſtit, vt homo viuum, & pictum ſignificat. Ab actione quãdo ſimilitudo in actione cõſiſtit, vt hões,

poten-

potentes crudeles vocãtur Nerones pp ſimiles operationes cũ operationib. Neronis Imperat. Analogũ a cauſa eſt, ꝙ multa ſignificat pp ordinẽ, & dependentiam ab vno, ꝙ eſt illorum cã; quod ſi fuerit cã efficiens, cẽ analogum ab efficiẽti: ſi finalis, a fine, ſi vero fuerit materialis, a materia. Vñ triplex eſt analogũ a cã: primũ, ab efficienti, ꝙ multa ſignificat pp dependentiã ab vno, quod eorũ eſt cã efficiens, v.g. medicans, ſeu medicinale dicitur de Medico curante ægrotũ; ſimiliter de potione, & cibo, & emplaſtris: ſed medicus dicit̃ medicãs tanquã cã efficiens: reliqua eatenus medicamenta dicuntur, quatenus ab illa cã efficienti ordinata procedunt. Analogũ a fine eſt, qñ multa nomẽ ſignificat pp ordinẽ ad aliquem finẽ, vt ſanum dicitur de animali habẽte ſanitatem: de vrina, & medicina, ſed de animali, tãquã de eo, in quo eſt ſanitas: de reliquis, vt ad ſanitatẽ ordinantur, vrina quia eſt ſignum, medicina, quia eſt cauſa illius. Analogum a materia eſt, quod plura ſignificat propter ordinem ad vnum, quod eſt, ſubiectum illorum, vt ens ſignificat plura accidentia, & ſubſtantiam, ſed accidentia ideo dicuntur entia, quia omnia ordinantur ad ſubſtantiam, tanquam eorum ſubiectum.

Hoc vnum eſt omnib. cõe, quod maxime eſt conſiderandum, & memoriæ mãdandũ, ꝙ hæc analoga à cauſa, ſingula ſignificant vnam formã, quæ principaliter, & intrinſece eſt in vno ſignificatorum, & ab eadẽ reliqua extrinſece denominantur, i. per eius ordinem, v.g. ſanum ſignificat vnam formam, ſ. ſanitatẽ, & dicitur de animali, vrina, & medicina: ſed de animali, principaliter, tanquã de eo, in quo ſanitas eſt, de reliquis, extrinſece, nam vrina nõ dicitur ſana; quia in ſe habeat ſanitatem, nec medicina, ſed ab illa ſanitate animalis, iſta duo extrinſece dicuntur ſana; vnum, quia illius eſt ſignum, alterũ, quia illius eſt cauſa. Similiter medicans intrinſece de medico medente, de reliquis extrinſece, & ens principaliter de ſubſtantia. & hoc vocauerũt Metaphyſici, dici ꝑ prius, & poſterius, de illo dicitur ꝑ prius, de quo intrinſece, de illis per poſterius, de quib. extrinſece.

Analogum proportionalitatis eſt, quod plura ſignificat propter quãdã ſignificatorum proportionalitatẽ. Pro quo aduerte, ꝙ apud Arithmeticos iſta duo vocabũla differunt, proportio, & ꝓportionalitas. Proportio eſt habitudo inter duos numeros æquales, vel inæquales, vt habitudo quatuor ad duo, nã quatuor includunt bis duo. Proportionalitas eſt habitudo, ſeu potius ſimilitudo duarum proportionum, ſecundum quã dicimus, ſicut ſe habent quatuor ad duo, ita ſe habent ſex ad tria: in vtroq; .n. numerus maior hic includit minorẽ; propterea proportionalitas dicitur proportio proportionum, quæ inter quatuor, (vt minimum) formaliter terminos fit, duos ex vna parte, & duos ex altera.

Hoc ſuppoſito sũt aliqui termini plura ſignificãtes pp talem proportionẽ, vt ridere de prato, & homine: ridet.n. homo, ridet & pratũ, ſed pp hanc proportionalitatem; vt.n. riſus ſe habet in homine, qa eius lætitiã oſtendit, ita viriditas in prato, quia eius fecunditatẽ oſtendit. Huiuſmodi ſunt multa nomina, in quib. omnibus illud conſiderandũ eſt, hæc noĩa nõ ſignificare illã ſimilitudinẽ, aut proportionalitatem, ſed res propter talem ſimilitudinem.

Ad 3. Cum igitur tot Species æquiuocorum ſint, in definitione iſta Ariſt. conueniunt, ꝙ nomẽ eſt cõe, & ratio diuerſa; nõ tamen Ariſt. ea omnia diſtinguere curauit, quia negotio præſenti id erat inutile, nos autẽ declarauimus ſequuti omniũ ferè probatiſſimorum interpretum rationẽ, qui ſuis vijs hæc loco præſenti tractarunt, qa vniuerſaliorem cognitionem, quam prædicamentorum doctrinam inſtituimus.

Ad tertium argumentum, eſt ſolutio facilis. Aequiuoca.n. ſi vnumquodq; ꝑ ſe ſumatur, definiri nequeũt, ſ. canis, cum ſuis ſignificatis per ſe. Homo cum ſuis, ſ. viuo, & picto per ſe, & alia; at ſi omnia ſub hac proprietate vniuerſali cõſiderẽtur, quod æquiuoca ſunt, definiri poſſunt, in hac.n. vniuoce conueniunt, ſcilicet eſſe æquiuoca, & ſub hac definiuntur in præſenti.

Ad 4. 1. fund. Circa quartum argumentum eſt cõſiderandum. Primo in denominatiuis concurrunt aliqua ex parte rerum, aliqua ex parte vocũ, ex parte rei, cõcurrit vna forma, & id, quod talem formã Participat, ſ. albedo, & ſubiectum ipſum albedinis, ſ. corpus, ex parte vero vocum concurrit no-

men illius formæ, quod dicitur abſtractum & nomẽ participantis talem formã, quod dicitur cõnotatiuum, vt albedo, & album, iuſtitia, & iuſtum.

2. Fund. Aduerte quia poteſt eſſe, quod vnicam formam in re multa varie participent, vt a ſapientia anima dicitur ſapiẽs, & homo, & ſermo, & operationes, quæ omnia aliquo modo ſapientiam participant: ita ſimiliter in nomine ab vno multa deriuantur, vt a ſapientia, ſapiens, ſapienter, ſapientis; obliqua enim explicant variam participationem in re vnius formæ.

3. Fund. His ſuppoſitis, Nota res ipſas, id eſt formam & participantia talem formam, dici denominatiua denominata, voces vero denominatiua denominantia, nec eſt curanda admodum huius ſermonis proprietas, dummodo res intelligatur: ſic enim Logici loquuntur, Græce vero vocant, paronyma, tam res, quam nomina: ſed non per ſe, ſed ordine vnius ad alterum: ſunt enim illæ res paronymæ, quæ cum vna aliam participet, nomen habent conſimile: quia in ſola extremitate differunt eorum nomina. Similiter, & nomina paronyma, quæ cum conſimilia ſint, res huiuſmodi ſe habentes ſignificant.

Reſponſ. ad quæſ. Cum ergo, & res, & voces ſic paronyma dicantur, ſub iudice eſt, an in definitione res, vel nomina definiantur, ad quod uidetur mihi eſſe reſpondendum. Primo neutrum, ſcilicet eſſe euidens, quia vtriſq; po-

1. Concl. teſt definitio adaptari, ſi enim vocib. adaptetur, erit ſic dicendum, paronyma ſunt nomina, quæ ab aliquo habent nominis appellationem, i. ab aliquo deriuationem habent, ſ. vnum ab alio, a quo ſolo differunt caſu. Si vero reb. adaptetur, erit hic ſenſus paronyma dicuntur res, quæ ab aliquo, ſcilicet ab aliqua forma, ſecundum nomẽ habent appellationem, ſcilicet ſic nomen, & denominationes in voce ſumunt, vt ab ea, ſ. eius nõmine ſolo, differant caſu: ac ſi dicatur, ſunt res ita ſe ſecundum nomen habẽtes, cum vna ſit ab altera, quod illarum nomina ſolo caſu differunt.

2. Concl. Dico ſecundo, mihi eſſe probabilius hic non voces, ſed res, vt per voces ſignificantur definiri. Hoc præterquam quod eſt ſententia Ammonij, Boet. & aliorum, confectio ipſa verborum Ariſt. id poſtulat, cum dixerit: æquiuoca dicuntur, uniuoca dicũtur, denominatiua, dicuntur, eodem tenore; at illic res definiuntur, ergo, & hic, Præterea quia dicit (dicũtur) rerum autem eſt dici per voces uocum autem dicere. Præterea, quia ſi uoces definiātur, non a fortitudine fortis deſcendit, ut dicit Ariſt. ſed potius a forte fortitudo: at in re, fortitudo eſt forma, a qua fortis eſt.

Nota. Eſt etiam præter hæc notãdum, duo eſſe neceſſaria, ut aliqua paronyma, ſeu denominatiua dicantur. Alterũ, quod forma, & id, quod formam participat, ſint diſtinctæ naturæ, quod deſignat, ut not. Alb. in hoc, quod dicit, quæcunq; ab aliquo: illa enim propoſitio iter ea diſtinctionem deſignat. Ex quo ſequitur quod nec ſpecies reſpectu generum, aut differentiarum, nec indiuidua reſpectu ſpecierum denominationem habent, quia genera, & differentiæ ſunt de ſubſtantia ſpecierum, & ſpecies, indiuiduorum, tam in generibus ſubſtantiæ, quam in generibus accidentium.

Nota. Eſt ſecundo notandum, non ſolum ad denominationes eſt neceſſaria participatio ĩ re, ſed etiam in uoce, & ecõtra. Vnde aliq ſolẽt diſtinguere triplex denominatiuum, ĩ re tãtum, in uoce, tm, in re, & uoce ſimul: in re, quãdo participatio quidem eſt in re, non autem eſt in nomine, ut uirtus, & ipſe homo, qui eam participat, in uoce tamen nõ eſt denominatio, quia ĩ uoce nõ correſpõdẽt, uirtus, & ſtudioſus: alia ſunt in uoce ſola, ut ſtudium, & ſtudioſus nõ.n in re a ſtudio dicitur ſtudioſus, cum aliud ſtudium, aliud ſtudioſum ſignificet, ſtudium enim diligentiam, ſtudioſus uirtute prædictum ſignificat: alia ſunt in re, & uoce, quã do eſt participatio in re, cum participatione uocis ad modum prædictum, ut albedo album, & hæc ſunt perfecta denominatiua, ſeu paronyma, quæ hic Ariſtot. definit: alia enim ſecundum quid ſunt.

De diuiſione eorum quæ dicuntur, & ſunt Cap. II.

Eorum quæ dicuntur, alia quidem ſecundum complexionem dicuntur, alia vero ſine complexione. Ea igitur quæ ſecundum complexionem dicuntur, ſunt, vt homo currit, homo vincit: ea vero,

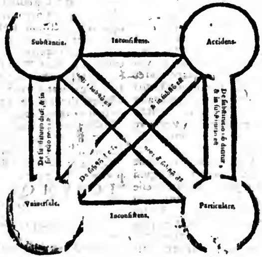
quæ

Digitized by Google

quæ ſine complexione dicuntur, ſunt, vt homo, bos, currit, vincit.

Eorum quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur, in ſubiecto verò nullo ſunt, vt homo de ſubiecto quidem dicitur quodam homine, in ſubiecto verò nullo eſt. Alia autem in ſubiecto quidem ſunt de ſubiecto autem nullo dicuntur. In ſubiecto verò eſſe dico quod cum in aliquo ſit, non ſicut quædam pars, impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt, vt quædam gramatica in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto verò nullo dicitur: & hoc album in ſubiecto quidē eſt corpore: omnis enim color in corpore eſt: de ſubiecto autem nullo dicitur. Alia vero de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt, vt ſciētia in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto vero dicitur, vt de grammatica. Alia vero neque in ſubiecto ſunt, neque de ſubiecto aliquo dicuntur, vt quidā homo, & quidam equus: nihil enim talium neq; in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto aliquo dicitur. Simpliciter aūt quæ ſunt indiuidua, & vnū numero, de ſubiecto nullo dicuntur: in ſubiecto autem nihil horum aliqua prohibet, eſſe, quædam.n.grammatica in ſubiecto eſt; at de ſubiecto nullo dicitur.

Complexionum conſiſtentium, & inconſiſtentium deſcriptio.



Eorum quę dicuntur alia quidē ſecundum complexionem dicuntur.

In hoc capite continentur duæ diuiſiones, in quibus veluti in quodam compendio continentur decem ſequentia prædicamenta, & ad ipſa eadem ſunt præambulum quoddam neceſſarium, cum in his diuiſionibus ex qualibus rebus, & quibus vocibus prædicamenta conſtent, doceamur.

Eſt igitur prior diuiſio rerum, vt per voces ſignificantur, ſcilicet, quædam ſunt complexæ, quædam incomplexæ, quæ etiam poteſt vocibus adaptari, vt notat Ammon.

Immo ſecūdum mentem Ariſtotelis magis eſt vocum, vt res ſignificant: nā capite 4. ſubdiuidens vocibus tribuit; & ita vult Simpl. & benè, licet Auerr. de rebus hāc diuiſionem; nā quædam voces ſunt complexæ, vt homo currit, quædam incomplexæ, vt

vt homo, per ſe, & currit per ſe, ī quib. obſeruare oportet, vt in introductione diximus, non ſolum vocum multitudinem, ſed ſignificatam rem, cū .n. Logicus nō vocem ſecundū ſe, ſed vt rerum ſignificatiuæ ſūt ſcrutetur, vt benedixit Auic. non ſumit rationem complexi, aut incomplexi ſecūdū vocem ſolam, ſed præcipue ſecūdum rem, vnde poſſit eſſe complexum aliquod in voce, qđ Logicus iudicet incomplexum & econtra in voce in complexū, quod cōplexū ſit, vt illa genera quæ apud Porph. c. de ſpecie legimus, quæ incomplexa ſūt, licet voce cōplexa appareant, vt corpus animatum, ſubſtantia corporea: ponderemus igitur Ariſtotelis verba.

Dicuntur. Notat Ammon. verbū hoc & rebus, & vocibus, & cōceptibus poſſe adaptari, quamuis diuerſimode, dicūtur .n. res quaſi per voces ſignificantur, & manifeſtētur, dicūtur voces quia proferūtur, & pronunciantur. dicuntur conceptus, quaſi enūcientur, & per eos ꝓpoſitiones mentales fiant, ex quo fit, quod iſta diuiſio rebus, vocib. & conceptib applicari poſſit, & res .n. cum complexione dicuntur, quādo plures plurib. vocib. ſignificatiuis manifeſtātur; res verò ſine cōplexione dicuntur, quādo ſingulæ per ſe ſingulis vocib. vel pluribus idem ſignificantib. ſignificantur. Voces verò, vel conceptus cum complexione dicūtur, quando plures multa ſignificantes & enūciātur, & proferūtur, ſine cōplexione verò qn̄ vni voci, & conceptui res ſignificata reſpondet: hic autem obſerua, nō eſſe cōplexionem aliquā in voce, & conceptu quin aliqua connexio vocum, aut cōceptū compoſitio interueniat: non .n. conceptus æquiuocis reſpōdentes complexi ſunt. ſed abſolutè plures: nec vox æquoca complexa, quia non per modum alicuius compoſitionis ſignificat: nec pariter res, cum per talem modum non ſignificantur.

Secūdum complexionē, Dubitaris, quare præmiſit complexa cum incōplexa ſint ſimpliciora? Reſpondet Ammo. & Simpli. cōplexa eſſe nobis notiora, quia ſūt tota, & quamuis ordine doctrinę præcedāt ſimplicia, hic tamē Ariſto: horum doctrinam tradere non ſtudet, ſed ſolū quandā diuiſionē aſſignare, propterea notiora præmittit. Præterea ēt quia quando diuidimus intentione, & animo ſubdiuidendi, membrū ſubdiuidendū poſteriori loco collocamus, ita fecit Ariſt. qa incomplexa rurſus in poſteriori diuiſione erat diuiſurus, & ſimiliter poſtea in decem prædicamenta.

Currit. Vincit, Notat Ammō. ideo Ariſt. vſum eſſe verbo tertiæ perſonæ, qa verba ſecundæ, & primæ, magis apparent cōplexa in re, quia ſuppoſitum habent determinatum: at verbum tertiæ minus, quia ſuppoſitum eſt indeterminatum. Sed vere cōplexa hæc etiam ſunt re, qa ſemper eſt aliquid ſignificatū cui tribuatur illatio, propterea melius eſt dicere currere, vincere, quia hic ſignificatur actio ſine ſuppoſito: Hæc ſnĩa mihi non placet, eſt enim maximè conſiderandum nomen, vel vocem dici complexam penes rem, quam ſignificat; non penes rem quam conſignificat, vel cōnotat; aliter .n. oĩa connotatiua eſſent complexa, cum ſignificent formā per modū inhęrētis ſubiecto, qđ tn̄ eſt falſiſſimū, aliter .n. nō eſſent in ꝑdicamēto. Præterea Ariſt. 1. Perih. c. 3. inquit; Verba ſecundum ſe dicta, nomina ſunt, & aliqudi ſignificant; ſi ergo ꝑ ſe poteſt ſumi, ergo, eſt incomplexum, ſignificat .n. vnum aliquid, quamuis cōnotet aliud: Hic etiam oportet notare, quamuis exemplū cōplexi ſit propoſitio, nō ſolum propoſitiones, ſed alias etiā orationes eſſe cōplexas, per quas rerum diuerſitas ſignificatur, vt equus albus homo iuſtus, quæ etiam ad prædicamenta ꝑ ſe non pertinent, ſicut nec propoſitiones.

EORVM QVAE SVNT.
Diuiſio II.

Eorum quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur.

Hæc eſt poſterior diuiſio, quę quadrimēbris eſt, virtute tamē cōtinet duas diuiſiones bimēbres. Prior eſt, entium, quædā ſūt ſubſtātiæ, quædā accidentia. Poſterior, entium tam ſubſtātiarum quā accidentium, q̄dā ſunt vniuerſalia, vt hō, leo, animal, color, albedo; quædā particularia, vt hic homo, hoc animal, hic color, hæc albedo.

Sub hac duplici diuiſione continētur decē Prædicamēta, tā genera ſuprema, q̄ ea, quæ ſub eis ſunt; nam primū Prædicamentum eſt ſubſtantia, reliqua accidentia, ſimpliciter iu quolibet prædicamento nō

aliud

Digitized by Google

aliud eſt per ſe, quam vniuerſalis natura, & particularis, ſiue ſubſtātia, ſiue accidēs. Ariſt. aūt hæc ſub quadrimēbri diuiſione eſt cōplexus, ne poſteriorē diuiſionem poſtea applicaret ſubſtantiæ per ſe, & accidēti per ſe, & diuiſiones multiplicaret dicendo, ſubſtantiarum aliæ vniuerſales, & aliæ particulares, & ſimiliter accidentium alia vniuerſalia, alia particularia. Diuiduntur igitur ea, quæ ſunt, in vniuerſales ſubſtantias, & particulares ſubſtātias, in vniuerſalia accidentia, & particularia accidentia.

Not. 1. Non tñ his nominibus diuiſit Ariſt. nec hoc vtitur ordine, & nō ſine rōne, vt poſtea dicemus, ſubſtātiam explicat per non eſſe in ſubiecto; accidēs, per eſſe in ſubiecto; vniuerſale ꝑ dici de ſubiecto, particulare per nō dici de ſubiecto. Vnde copulādo vtrumque, ſ. ſubſtantiam cum vniuerſali, vel particulari, ſimiliter accid. s, dupliciter vtitur modo, vt ſubſtantia vniuerſalis nō ſit in ſubiecto, ſed de ſubiecto dicatur.

Not. 2. Formalis igitur diuiſio Ariſt. eſt. Eorū, quæ ſunt, quædam de ſubiecto dicūtur, in ſubiecto vero non ſunt, ſ. vniuerſales ſubſtantiæ, homo, animal: quædā in ſubiecto ſunt, ſed de ſubiecto nō dicūtur, ſ. particularia accidentia, hoc album, hæc grāmatica; quædā, & de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt, ſ. vniuerſalia accidentia, vt color, albedo, vltimo quædā nec in ſubiecto ſunt, neque de ſubiecto dicūtur, ſ. particulares ſubſtātiæ, vt quidā homo, quoddam animal, & concludit omnia indiuidua hoc vnum cōmune habere, ꝙ de ſubiecto non dicantur, quamuis eorum aliqua in ſubiecto ſint, qualia ſunt indiuidua accidentis.

Dubia quædam ſcitu digniora circa diuiſionem Ariſt. præcedentem.

1. opin. Dubitaẗ primo, quæ qualis ve eſt iſta diuiſio? Solent aliqui, & non male reſpondere, ſub hac diuiſione duas concludi: altera eſt entium aliud ſubſtantia, aliud accidēs: & hæc eſt analogi in ſua analogata, ſecundum enim ſententiam Ariſt. 4 Met. c. 2. ens eſt analogum ad ſubſtantiā & accidens: altera eſt entium aliud vniuerſale, aliud particulare, & eſt diuiſio per accidentia, nam rei accidit eſſe vniuerſale per intellectū: per materiam vero fit in reb. particulare.

2. opin. Sed poſſet quis petere, iſta diuiſio, ſic ab Ariſt. expreſſa, quæ eſt? Alber. tract. 1. c. 5. reſpōdet eſſe velut Generis in ſpecies, ſed hoc non omnino placet. Genus enim vniuocum eſt ſpeciebus, at nihil hic reperitur in his membris vniuocum.

3. opin. Iudicio meo optimè reſpōdet Simpl. hāc nō eſſe diuiſionē, ſed potius enumerationē quandam entiū; ſi qua diuiſio eſt, æquiuoci eſt potius, vel analogi, quā alterius.

Dub. 2 Dubitaẗ ſecūdo, quare Ariſt. nō vſus eſt his nominibus, ſ. ſubſtantia, accidens, vniuerſale, particulare? Reſpōdet Simpl. id feciſſe, vt magis rei naturam explicaret: explicuit autē dum eorū tradidit deſcriptiones: vt. n. magis manifeſtatur natura vniuerſalis per dici de ſubiecto, quā per nomen vniuerſale: ita, & natura ſubſtantiæ per non eſſe in ſubiecto, & alia ſimiliter. Crederem etiam id fuiſſe factum, tali loquendi modo, quia magis eſt propinquus ad prædicationis naturam explicandam.

Dub. 3. Dubitatur tertio, quare ſubſtantiā vniuerſalē, accidēti particulari cōiunxit? Exiſtimo id eſſe, quia videntur inuicem cōtraponi ſubſtantia vniuerſalis, cum accidenti particulari, & accidens vniuerſale cū ſubſtantia particulari, vt patet, ſi eorum inſpicias deſcriptiones, hoc idem dicit Simpl.

Dub. 4. Dubitatur quarto, quid vocet dici de ſubiecto: breuiter reſpōdetur, ꝑdicari de ſubiecto eſt de aliquo ſibi eſſentialiter inferiori ꝑdicari, ſeu affirmari: quo pacto ſpēs de ſuis indiuiduis: & Genus de ſpeciebus: ſimiliter, & differētiæ de ſuis prædicātur, & dicuntur tanquā de ſubiecto; ſimiliter accidētia de ſuis accidentibus: at quando accidens de ſubſtantia prædicatur, non ſic de ſubiecto dicitur: id enim dicitur in ſubiecto eſſe, vt modo declarabimus: dici ergo de ſubiecto ineſt cuilibet prædicatorum reſpectu ſuorum inferiorum.

In ſubiecto vero eſſe dico, quod cum in aliquo ſit, non ſicut quædam pars, impoſſibile eſt eſſe ſine eo, in quo eſt.

His verbis Ariſt. explicat, & deſcribit, quid ſit eſſe in ſubiecto, quod accidētium eſt, & per hoc manifeſtabitur ſubſtantia, quæ non eſt in ſubiecto, per poſitionem enim intelligitur, negatio.

Tres igiẗ aſſignat cōditiones ei⁹, ꝙ eſt in ſubiecto, ſeu accidētis: prima, ꝙ eſt in aliquo: ſecūda ꝙ nō eſt in aliquo, ſicut pars, tertia ꝙ ab eo, in quo eſt, ſeparari nequit.

Pro

1. fund. Pro cuius declaratione oportet noſſe, quot modis vnum in alio eſſe contingat. Boet. ſecutus Ariſt. 4. Phyſ. c. 3. quẽ multi ſequuntur, octo aſſignãt modos: at q̃a iſte numerus p̃fectus non eſt, cũ Ariſt. aliquot prætermiſerit, quia illorum nondum erat tradita cognitio: vt dicit Simplicius, plures a nobis multiplicandi ſunt cũ Ammõ. & Simplicio. Vndecim igitur modis aliq̃d in alio eſſe dicimus. Primo vt pars in toto: dicimus. n. manus eſt in corpore. Secundo vt totum in partibus: dicitur nãque perfectio totius eſt in partibus, & ego in carne mea videbo Saluatorem meum. Tertio, vt genus eſt in ſpeciebus, vt animal in homine, & leone. Quarto vt ſpecies in ſuo genere. Quinto vt forma in materia, vt aĩa in corpore. Sexto vt res in ſuo fine, vt auarus eſt in diuitijs totus. Septimo, vt in mouẽte, & efficiẽte, vt ſubditi ſũt in manu regis. Octauo, vt in loco, ſũ in Lyceo. Nono vt in vaſe, vinũ in dolio. Decimo in t̃pe, vt Noè fuit t̃pe diluuij. Vndecimo vt accidẽs in ſubiecto ſicut calor ineſt corpori.

Et hoc definitur in præſenti p̃ illas tres condõnes ſupra poſitas, ſ. eſt in aliquo, nõ vt pars, & ab eo, in quo eſt, ſeparari, neq̃t. Quã deſcriptionẽ ſic aliq̃ interpretantur: inter quos ſũt Doctores Louaniẽſes, & Caiet. & alij, vt 1. pars ſit cõis oĩb. modis, quib. aliq̃d eſt in aliquo: ſecũda ſit dr̃ia ad excludẽdas partes tã integrantes, vt manus pedes, quã eſſentiales, vt ſpẽs, & genera, differẽtia tertia ad excludenda illa, quę ſunt in loco, & cauſa mouente, & fine.

Dub. 1. Dubitatur aũt contra hãc expoſitionẽ. Ac primo obiicitur, nam hoc pacto nõ excluditur modus, quo totũ eſt in partibus, cum ſit in aliquo, & nõ vt pars, & nõ poſſit a partibus ſeparari. Præterea ſecundo, non excluditur forma, anima. n. eſt in corpore, & non eſt eius pars, & ab eo non poteſt ſeparari, & exiſtere, loquẽdo de brutis, quorum animæ non poſſunt exiſtere citra corpus. Tertio præterea videtur definitio competere loco, & tempori, & cęlo, quia nullum corpus a loco ſeparari poteſt, nec a tempore, & non eſt pars loci, aut temporis: ſed eſt in eis, ergo dicitur accidens. Tandem Quarto, quia aliquod accidẽs videtur poſſe ſeparari ab eo, in quo eſt, nam odor pomi manet in manu ei admota.

Solut. Propter hæc exiſtimo illam deſcriptionẽ ſic eſſe intelligendã, quod eſt in aliquo nõ ſumatur, ita cõiter, ſed pro eo q̃ eſt eſſe in aliqua re vna, non omnino extra eſſe eius, quo pacto albedo eſt in lacte, & vinũ etiam eſt in dolio, quod quamuis in eo intrinſece non ſit, cum eo tamen coniunctũ eſt, & ſimiliter alia, quo ſuppoſito facile eſt ad argumenta reſpondere.

Ad 1. Ad primũ. n. dicitur cũ Simpl. & Ammõ. Totum nõ dicitur eſſe in aliquo, quia non eſt in vna re, ſed in multis, totũ. n. eſt in plurib. partibus, potius ergo dicit̃ eſſe in aliquibus. Excluditur ẽt modus exiſtẽdi in fine, & cauſa mouẽte, quia quę ſic in eis exiſtunt, ſunt prorſus eis extrinſeca: pari ratione excluditur modus exiſtendi in tempore, vel excluditur cũ loco, vt dicemus.

Ad 2. Ad ſecundũ dico; per illã particulã ſm̃ excluditur quæcũque pars integralis, ſeu eſſentialis, qualiter genera ſpeciebus, & ſpecies indiuiduis inſunt, & ita interpretatur Alb. trac. 1. c. 5. mihi ẽt videt̃ per hãc eandẽ particulam excludi modũ, quo forma ineſt materiæ, q̃a licet non ſit materiæ forma pars, eſt t̃n ipſius cõpoſiti, quod cũ ea per ſe cõſtituit: hoc eſt. n. diſcrimẽ inter formã reſpectu materiæ, & accidẽs reſpectu ſubiecti, quod forma cum materia vnũ ens facit per ſe, cuius eſt pars: at accidens non cum ſubiecto facit vnum per ſe.

Ex quo non caret reprehẽſione Boet. q̃ modũ exiſtendi formæ in materia coniunxit, & miſcuit cũ mõ accidẽtis in ſubiecto, q̃ idẽ credidit Iãblicus, cui⁹ ſn̄ia a Simpl. reprehẽditur: nec oĩno mihi placet Simpl. qui per primã partẽ excludit formã: nam inquit, per aliquid, nõ intelligit Ariſt. niſi cõpoſitũ ex materia, & forma: ſed hoc videtur eſſe clarè cõtra eundẽ Ariſt. q̃ exẽpla non de compoſitis ponit: dicit. n. hæc grãmarica eſt in aĩa, & color in corpore, propterea melius eſt dicere, q̃ forma eſt in materia vt pars, nõ ipſius materię, ſed ipſius cõpoſiti p̃ ſe: at accidens nõ exiſtit alicuius per ſe pars. Per tertiam particulam, excluditur modus exiſtẽdi, in loco, & tempore, & vaſe, nam ſeparabilia ſunt.

Ad 3. Nec arg. tertiũ quicquã valet, q̃a licet res a loco, & t̃pe in cõi ſeparari nõ poſſit, poteſt tamen exiſtere ſine hoc loco, & ſine hoc tẽpore, in quo erat, vt notat Boet.

Ad

Ad 4. Ad quartum reſpondent aliqui, ꝙ odor nõ ſeparat a pomo, ſed nouus odor in manu ꝑducitur, ſed hæc phyloſophia nõ hẽt fundamentũ. Boet. reſpõdet ad hoc, ꝙ Ariſto. non dixit, odor non poteſt ſeparari ab eo, in quo erat, ſed ab eo in quo eſt, ac ſi dicat, non põt iſtud accidens eſſe ſine iſto ſubiecto in quo eſt, vt intelligatur nunq̃ accidẽs poſſe eſſe ſine ſubiecto aliquo, quamuis mõ ſit in hoc, mõ in illo, at quãuis idẽ dicat Ammon. non mihi talis philoſophia placet; non. n. vnum, & idem accidens permeat de ſubiecto ĩ ſubiectũ; ꝑpterea optimè dixit. Simplic. ꝙ nunquam odor a ſuo ſubiecto ſeparatur, ſed cũ partibus ſubtillib. ſubſtãtiæ exhalatur, & defertur, quod ſignũ eſt pomum marceſcere, & rugas cõtrahere ex contractione; ſed de hoc alias.

Not. 1. Ex quibus ſequitur accidens eſſe in aliquo, i. alicuius ſubſtantiæ inexiſtere, nõ ſicut partem illius, nec integrantem, nec eſſentialem, nec poſſe a ſubiecto ſeparatum per ſe eſſe. Hoc intellige naturaliter, nam ſupernaturaliter manet accidens ſine ſubiecto in venerando alteris Sacramento.

Not. 2. Sequitur & aliud eſſe ſubiectum ĩ quo, aliud ſubiectũ de quo: ſubiectũ de quo, eſt quodcunq; inferius reſpũ ſui ſuperioris, ſ. indiuiduũ ſpẽi, & ſpecies, generis tã ĩ ſubſtãtijs, q̃ accidentibus: at ſubiectũ in quo, eſt ſola ſubſtantia reſpectu accidentiũ vnde accidentia habẽt ſubſtantiã ꝑ ſubiecto in quo, ſua ĩferiora ꝑ ſubiecto de quo: vocat aũt ſubiectũ de quo, ſubiectum prædicationis, ſubiectum vero in quo, ſubiectũ inhæſionis. Ammo. vocat ſubiectũ ad ſubſiſtentiã, & ſubiectum ad prædicationem.

Not. 3. Hic vnũ aduerte, ꝙ nõ dicitur, accidens non poſſe eſſe ſine ſubiecto, quia nõ poſſit a ſubſtantia ſeparari. Poteſt. n. ſeparari: ſũt. n. multa accidẽtia ſeparabilia, vt dixim⁹: ſed dum ſeparãtur, corrumpuntur; hic aũt dicimus, ꝙ ſine ſubiecto nõ põt accidẽs ꝑ ſe ſeparatũ exiſtere, ſicut vinũ a dolio, & corpus a loco iſto, & tpe, ſeparatũ exiſtit.

REGVLA IN PRAEDICATIS ESSENTIALIBUS. Cap. III.

Quando alterũ de altero prædicatur, vt de ſubiecto, quęcũq; de eo qđ prædicatur dicuntur, omnia ẽt de ſubiecto dicuntur, vt homo de homine: quodã prędicatur; animal vero de homine: ergo & de quodã homine animal prædicabitur, quidam enim homo & homo eſt, & animal.

Diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum diuerſę ſunt ſpecie differentię, ut animalis & ſcientię: animalis enim differentię ſunt greſſibile, bipes, & uolatile, & aquatile, ſcientiæ uero nulla earum eſt: neque enim ſcientia a ſcientia differt, in eo quod bipes eſt. Subalternorum uero generum nihil prohibet eaſdem eſſe differentias: ſuperiora enim de ijs, quę ſub ipſis ſunt generibus, prędicantur, quare quotcunque differentiæ prędicati fuerint, totidem, & ſubiecti erunt.

In hoc capite cõtinent̃ duæ regulæ maximè vtiles ad ſingula prędicamenta ordinãda in ſe: in quolibet. n. ꝑdicamento duo præcipuè ſũt. Alterum eſt ſeries quædam prædicatorum ſubſtantialiũ, a ſummo genere, per genera inter media deſcendẽdo, vſq. ad indiuidua, quæ cõiter dicitur recta linea prædicamentalis, & Ammon. profunditatẽ prædicamenti vocat, per proportionem ad profunditatem corporũ, qualis eſt iſta ſeries, ſubſtãtia, corpus, viuẽs, aĩal, homo, quidã homo. Alterum ſunt differẽtiæ oppoſitæ, ꝑ quas & genera ſuperiora diuidũtur, & ſpecies cõſtituũtur, & hæc dicũtur latera prædicamenti, quã Ammon. vocat latitudinem, eadẽ proportione ad corpus, ſicut corporeum, incorporeũ, animatum, inanimatum, & reliquæ, quarum quædam faciunt vnum ordinem, quædã alium oppoſitum. Hæc igitur, quæ iſto capite cõtinentur, his duobus deſeruiunt. 1. fund.

Eſt prior regula maxime ꝑ recta linea, Quãdo aliquod prædicatum, de aliquo ſubiecto dicitur, tanquã de ſubiecto, quicq̃d de prædicato dicitur, etiã de ſubiecto dicetur, vt ſi homo de quodã homine dicitur, vt de ſubiecto, & aĩal de homine, & animal de quodam homine dicetur.

Hęc regula ita eſt vera, vt varijs expoſitionib. & ſingulis quidem in ſe veris locũ

dede-

dederit. 1. Albert. trac. 1. huius c. 6. extēdit regulam hanc in hunc ſenſum, Quando ali quid pdicatur de aliquo, prædicatione ali cuius quinque prædicabiliū, quicquid de prædicato in quid prædicatur prædicabi tur, & de ſubiecto, vocat.n. pdicari de aliquo, vt de ſubiecto, pdicari prædicatione alicuius pdicabilis, vnde valet, homo eſt animal, & animal eſt corpus, ergo homo eſt corpus, ſimiliter, Petrus eſt homo, homo eſt animal, etiam Petrus eſt animal, homo eſt rationalis, rationale eſt particeps intellectus, homo etiā eſt particeps intel lectus: nix eſt alba, album eſt colloratū, er go nix eſt colorata: denique, quicqd in qd de tali prædicato dicitur, etiā de ſubiecto dicetur. Sed dicit Ammon. non eſſe in vniuerſum hoc verū, homo enim eſt albus, & albū eſt color, non tamen homo eſt color. Hæc ſententia nō fuit ſolius Alber. eſt.n. Andronici, & aliorum, vt refert Simpli.

Auic. & Algaze. magis extendūt regulā, dum aſſerunt etiā valere in negatione ali cuius à prædicato, quādo illud eſt cōtrariū pdicato, vt homo eſt animal, & animal nō eſt inſenſibile, ergo homo nō eſt inſenſibi lis: homo eſt albus, album non eſt nigrum, ergo homo non eſt niger.

Burlæ. adhuc latius extendit etiam ad prædicata accidētalia, vt ſi homo eſt albus, & albus eſt muſicus, ergo hō eſt muſicus, ſeruata tñ quantitate diſtributionis, & ne varietur ſuppoſitio dicendo, homo eſt animal, animal eſt genus, ergo hō eſt genus.

Alij tandem reſtringunt maximè ad ſolam lineam rectam prædicamētalem, ſ. de prædicatis in qd, & hoc habet Ammon & Simpl. & Boet.

Ad hoc tamen dicendum eſt cum Paulo Vene. poteſt quidē extendi veritas regulæ ad ea, quæ dicta ſunt, tñ ſecundum mentē Ariſt. in præſenti, hic eſt ſenſus, vt vocet dici de ſubiecto, eſſentialiter prædicari, ſiue vt differentia, ſiue vt genus; ita vt ſi ali quid prædicatur de ſubiecto tāquā de eius ſubſtātia, quidquid de illo prædicato ſecū dū ſubſtātiā prædicatur, etiam de ſubiecti ſubſtantia ſit, vt homo eſt animal, animal eſt corpus, erit & homo corpus, ſimiliter animal eſt ſēſibile, homo & ſenſibilis erit. Iſta eſt ſententia Auer. immo iudicio meo Ariſt. qui c. de ſubſtātia probat differentiā de indiuiduis pdicari, quia pdicat de ſpecie, & allegat hāc regulā, ergo nō ē aſtrin genda ad ſola prædicatā quidditatiua. Nec exiſtimes, quod hic doceat aliquem modū arguendi de primo ad vltimum, vt aliqui putant: ſed eſt quædam regula prædicatio nibus prædicamentorum deſeruiens.

Regula ſecunda, genera non ſubalterna à ſubalternis diſtinguens.

Diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum.

Hæc eſt ſecūda regula bimembris, p cu ius declaratione eſt aduertēdū. Tripliciter plura genera dicūtur diuerſa. Primo, quia ſūt diuerſorū prædicamentorū, vt aīal, qd eſt de prędicamēto ſubſtātiæ, & numerus, qui eſt de prædicamento quantitatis. Secū do dñt genera diuerſa, qñ ad idē pertinēt pdicamentū, tñ vnū eſt ſub altero, vt animal, viuens, corpus, omnia.n. eiuſdem prædicamenti ſunt, vnumq; ſub alio eſt. ſ. ſcientia, & habitus. Tertio, qñ ſub eodē ſūt pdicamento, & genere, tñ vnū nō eſt ſub altero, vt aīal greſſibile, animal volatile, vtrūque.n. ſub aīali eſt, non tñ vnū ſub altero: ſimiliter potētia, & figura ſunt duo genera, vtrunq; ſub qualitate, nō tñ vnū ſub altero. Iſta dua poſteriora vocāt hic ab Ariſt. gñra ſubalternatim poſita, ſ. qñ unū ſub altero, uel utrūq; ſub tertio, collocāt prima gña uocantur non ſubalternatim poſita. *1. fund.*

Eſt ſecundo aduertendum qd ſupra dixi mus capite de Differentia. Differentiæ alicuius generis ſūt in duplici differentia: quædam ſunt cōſtitutiuæ illius, ut animatum, ſenſibile, componunt animal; quędā diuiſiuæ, ut rationale, & irrationale ſunt diuiſiuæ animalis; inter has eſt unū diſcrimē, quod differentiæ cōſtitutiuę generis, omnes participātur a ſingulis ſpecieb. illius gñris; di uiſiuæ uero non oēs, ſed aliquæ ab una ſpe cie, aliquæ ab alia; rationale.n. ab homine. irrationale uerò a bruto participātur; vnde fit, qñ vnū genus ſub altero ponitur inferi⁹ participet oēs differētias cōſtituti uas ſuperioris generis, hō tamē omnes diuiſiuas, vt animal participat differētias cō ſtitutiuas omnes viuētis ſcilicet corporeū animatum, vnam autem diuiſiuā, ſcilicet, ſenſibile, viuens enim diuiditur per ſēſibile, & inſenſibile; animal autē eſt ſenſibile. *2. fund.*

Eſt

3. fund. Eſt tertio aduertendum. Quādo duo genera ſic ſe habent, quod vnū ſub altero nō eſt, tamen vtrumq; ſub tertio, pōt aliquando eadē differētia diuiſiua eſſe vtriuſque: verbi gratia, aīal volatile, & animal greſſibile ſunt duo genera huiuſmodi: & tn̄ bipes eſt differentia greſſibilis, & etiā uolatilis diuiſiua: nō tamen hoc sēper fit, uā Angelus, & corpus, ſunt ſub ſubſtantia, nō tamen habēt differentiā diuiſiuā eandē Hęc ſententia eſt expreſſe Ariſt. 6. Top. c. 3. loco 41. at quādo genera ſunt diuerſa primo modo, nullam differentiam, nec diuiſiuam, nec conſtitutiuam participant.

Expoſitio regula. Ex his patet regula Ariſt. Cuius prior pars eſt.

Diuerſorum generum non ſubalternatim poſitorum.

Scilicet quæ diuerſorum ſunt prædicamentorum.

Diuerſa ſunt Specie differentia.

Per quam docemur in diuerſis prædicamētis diuerſas eſſe omnes differentias, tā diuiſiuas, quam conſtitutiuas, ſicut ſunt diuerſa genera, & ſpecies, ut exemplo manifeſtat: aliȷs enim differentiis diuiditur animal, aliis ſcientia ſimiliter & cōſtituitur.

Nota. Hic autē eſt notandum mēdosè legi ſpecies, ſ. diuerſæ ſunt ſpecie, & differentiæ: debet legi, diuerſæ ſunt ſpēs differentiæ, nam græcè in datiuo legitur, τὰ εἴδη Vocat autē ſpecie diuerſas differentias, ſ. natura, & forma diuerſas; nā, ut benedicunt Simpl. & Ammo. aliquando diuerſorū prædicamentorū ſunt eædem differentiæ, ſed non re, & natura, ſed ſimilitudine quadā, & proportione, ut. n. dicimus animalium aliud eſſe habens pedes, ita etiam dicimus inſtrumētorum domus, alia habere pedes, ut tripes lectum, ſed iſtę differētiæ natura ſunt diuerſæ, ſimilitudinē autē, & proportionem quandā habēt, aliquādo. n. nomine ſunt eædē, ut corporeū in ſubſtantia, corporeum in quantitate, ſed natura eſt diuerſa. Aliȷ legerūt τοῖ εἴδη & uertūt ſpecies, Sed quamuis ſententia ſit uera, tamen omnino eſt extra contextum, & omnes græci interpretantur in ablatiuo.

Poſterior pars regulæ eſt.

Generum ſubalternatim poſitorum nihil prohibet eaſdem eſſe differentias.

Hæc poteſt intelligi de generib. quorū vnum eſt ſub altero, & debet intelligi de cōſtitutiuis oībus, & aliqua diuiſiua, vt dixi; & iſte videtur ſenſus Ariſt. nā hoc probat, quia quæ dicuntur de ſuperiori, dicūtur de inferiori, at de ſuperiori cōſtitutiuæ per ſe dicuntur, & diuiſiuæ ſub diſiunctione, ſ. corpus eſt animatū; vel inanimatum, vt vult Alb. dixit autem negatiue. Nihil prohibet, iudicio meo, ꝓpterea quod non ſemper genus ſuperius habet cōſtitutiuas, quādo eſt generaliſſimū. Simpl. vult, ꝙ hæc prior pars, ſ. nihil prohibet diuerſorum generum, &c. ſit de generib. quorum vtrumq; eſt ſub tertio, quæ aliquando habent eandem diuiſiuam, ſed non ſemper, vt dixi in tertio notabili ſeu fundamento.

Quod ſequitur vero.

Superiora enim de ijs, quæ ſub ipſis ſunt generibus prædicantur.

Hoc aſſerit Simpl. propter illud verbū (nihil prohibet;) quod videtur non aſſerere ſemper differentias eſſe eaſdē, de conſtitutiuis vero ſemper eſt. Iſta doctrina vera eſt, ſed mihi videtur textui nō poſſe adaptari, nam quod ſequitur, reddit cauſam præcedentis, ſcilicet propterea vnum genus ex poſitis ſubalternatim, habet differentias alterius, quia quæ dicuntur de ſuperiori, dicuntur de inferiori, quod nō valet, niſi de illis, quorum vnum eſt ſub altero, dixit autem, nihil prohibet, propter cauſam aſſignatam ſuperius.

IN COMPLEXORVM IN decem prædicamenta diuiſio.

Cap. IV.

Eorum quę ſecundum nullam complexionem dicuntur, vnumquodque aut ſubſtantiam ſignificat aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut ubi, aut quando, aut ſitum eſſe, aut habere, aut agere, aut pati. Eſt autem ſubſtantia quidem, vt in figura dicatur, vt homo, equus. Quantum autem vt bicubitum tricubitum. Quale, vt album, grammaticum. Ad aliquid, vt duplum dimidium, maius. Vbi vero, in foro, in Lycæo. Quando autem, vt heri, ſu-

periori anno. Situ᷑ vero eſſe, vt iacet, ſedet. Habere autē, vt calceatū eſſe, armatum eſſe. Agere vero, vt ſecare, vrere. Pati vt ſecari vri. Singula igitur eorū, quæ dicta ſunt, ipſa quidē ſecundum ſe in nulla affirmatione dicuntur, vel negatione; horum autem ad ſe inuicem cōplexione, affirmatio, vel negatio fit. Omnis enim affirmatio, aut negatio videtur, vel vera vel falſa eſſe: eorum autem, quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur, nullum neque verum, neque falſum eſt, vt homo album, currit, vincit.

Nota. Hic Ariſt. incōplexa in decē genera ſuprema diſtinguit: nec mireris, ꝙ voces diuidat, & rerū exempla ponat, hic.n. nō abſolute, & ꝑ ſe de vocibus agitur, de rebus .n. præcipuè, quæ ꝑ voces ſignificātur, ſecūdario de vocibus in ordine ad res, quas primo diuidit, poſtea rerū exēpla ponit.

Diuidit ergo ens reale ſimplex, ꝙ voce incōplexa ſignificat, in decē genera, quorū primum eſt ſubſtantia, vt hō, animal, & reliqua, quæ manifeſta in ipſo capite ſūt: horum ſingula probat Ariſt. nō eſſe propoſitiones, quāuis ex eis poſſunt fieri propoſitiones, quia nullū per ſe ſignificat verū, aut falſum, qđ eſt propriū ꝓpoſitionum, qui.n. dicit ſubſtātiā per ſe, quantitatē per ſe, qualitatē ꝑ ſe, & reliqua, nihil dicit verū, aut falſum, q̃uis vnum alteri cōponendo, vel ea quæ ſunt in vnoquoque inter ſe cōiungendo, ꝓpoſitiones quis p̃t facere.

Multæ poſſent hic graues, & difficiles quæſtiones moueri, ſ. An ens vniuocū eſſet ad iſta decem genera, an plura ſint p̄dicamenta quàm decē, quali diſtinctione inter ſe diſtinguantur, an res ſp̄uales ad p̄dicamenta referātur, an cōcreta potius quā abſtracta collocentur in prędicamento, & alia hmōi, quæ prætermitto, quia harum maiorem partē in particulari prædicamētorum enarratione diſcutiā: alia poſt ipſorum traditionem diſſerā: reliqua, quæ materiam tranſcendunt, in proprium locum reſeruabo; interim vero aliqua de ipſo ente in communi: breuiter adnotabimus, quantum hoc loco ſatis eſt.

QVÆSTIO I.

Quod ens non ſit genus, nec vniuocum, ſed analogum ad decem prædicamenta ex ſententia Ariſtot.

PRimū, ens nec eſt genus, nec vniuocū ad decē iſta genera, ſed analogū. Vnde diuiſio non eſt generis in ſp̄es, nec uniuoci in vniuocata, ſed analogi in analogata.

In primis ens nō eſt genus: hoc.n. docet clare Ariſt. 3. Metaph. c. 3. tex. 10. huius rō eſt cōſideranda. Pro qua eſt notandum, ꝙ genus habet differentias, per quas diuiditur, & determinatur ad ſpecies: hæc autē eſt natura generis, & differentiæ, quod de natura generis nō eſt differentia, ſicut nec de natura differentiæ eſt genus: animal.n. vt animal non eſt rōnale, nec irrōnale, vt rōnale, nō eſt animal: alias vnum non contraheret alterum, ſemper.n. cōtrahens eſt diuerſum a contracto, ſicut forma eſt alia a materia, & anima a corpore. Ex his eſt argumentum Ariſt. ſi ens eſſet genus, per aliquam differentiam limitaretur ad inferiora, ſed nulla talis poteſt eſſe, ergo non eſt genus: Minor probatur, quia differentia, vt talis, differt a genere: at nihil pōt eſſe differentia, ꝙ non ſit ens, quia ens eſt tam latū, vt quicquid aliquid eſt, ens ſit. Secundo nec eſt ens vniuocum ad decē genera, hęc eſt Ariſtot. 4 Metaph c. 2. & probatur. Vniuocum dicit aliquam naturam cōmunem multis, ſed decem prædicamenta non conueniunt in aliqua vna natura cōmuni, vt expreſſe dicitur 12. Metaphyſ. cap. 4. & propterea, ſi conuenirent in tali natura, differentiis differrent, at nulla poteſt eſſe talis differentia entis, vt diximus, ergo nō vniuocè de illis prædicatur, ex quibus ſequitur decem prædicamenta eſſe decē genera, & naturas ſupremas, quæ in nulla natura ſuperiori conueniunt, propterea, ꝙ ſe ipſis differunt, & ſimplices naturæ, & non compoſitæ ex genere, & differentia ſunt, quod docet expreſſe Ariſtot. 8. Metaph cap. 6 text 16. & dicuntur primo diuerſa, quia in nullo conueniunt, vt dicit 10. Metaph. cap. 5. text. 12. conuenientia enim in ente eſt communitas nominis, ſeu conceptus formalis, non rei. Tertio, ens eſt Analogum ad decem iſta genera, hoc eſt Ariſtotelis 4. Metaph. cap. 2.

In

Digitized by Google

In quo autem eius Analogia conſiſtat,non eſt facile determinare. Eſt reuocandum in memoriam id quod ſupra diximus,ſcilicet Analogum a cauſa ſignificare vnum intrinſece, reliqua vero extrinſece in ordine ad illud, vt ſanum dicitur animal habens ſanitatem, a qua vrina dicitur ſana, quia eius eſt ſignum: medicina ſana, quia ipſius eſt cauſa, ita ens ipſum per ſe ſubſtantia dicitur, reliqua eatenus ſunt entia, quatenus ad ſubſtantiam referuntur, & aliquid ipſius ſunt;quantitas enim dicitur ens, quia eſt menſura ſubſtantiæ,qualitas,quia modus ſubſtantiæ, & reliqua ſimiliter, quod pulchre docuit Ariſtot.4.Metaph.cap.2. in principio,cuius verba ſunt. Ens multipliciter dicitur, ſed totum ad vnum principium; quædam enim quoniam ſubſtantiæ,entia dicuntur,quædam quoniam paſſiones ſubſtantiæ, quædam, quoniam via ad ſubſtantiam,aut corruptiones, aut priuationes,aut qualitates, aut effectiua, aut generatiua ſubſtantiæ,hæc Ariſtot. & hoc eſt, quod dici ſolet, ens per prius dicitur de ſubſtantia, per poſterius de accidenti: ſed an iſta analogia ſit cauſę efficientis,aut finalis,aut materialis,aut formalis non eſt Logici diſcutere, ſed Metaphyſici, cuius eſt perfecte naturam entis inueſtigare.

SECVNDA PARS
De Prædicamentis. Cap. V.
De ſubſtantia.

Svbſtantia autem eſt, quæ proprie, & principaliter,& maxime dicitur, quæ neque de ſubiecto aliquo dicitur, neque in ſubiecto aliquo eſt, vt quidam homo, & quidam equus.

Secundæ autem ſubſtantiæ dicuntur ſpecies in quibus eæ, quæ principaliter ſubſtantiæ dicuntur, inſunt, & hæ quidem; & harum ſpecierum genera, vt quidam homo in ſpecie quidem eſt in homine, genus vero ſpeciei animal. Secundæ igitur hæ ſubſtantiæ dicuntur: vt eſt homo, atque animal.

Manifeſtum eſt autem ex ijs, quæ dicta ſunt, quod eorum quæ de ſubiecto dicuntur,neceſſe eſt,& nomen,& rationem de ſubiecto prędicari: vt homo de ſubiecto quodam homine dicitur, prędicatur etiam,& nomen: hominem enim de quodam homine prędicabis, & ratio quoque hominis de quodam homine prędicabitur: quidam enim homo, & homo eſt, & animal: quare,& nomen,& ratio de ſubiecto prędicabitur. Eorum vero quæ in ſubiecto ſunt, in plurimis quidem neque nomen, neque ratio prędicatur de ſubiecto: in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prędicari aliquando de ſubiecto, rationem vero impoſſibile eſt, vt album cum in ſubiecto ſit corpore, prędicatur de ſubiecto: dicitur enim corpus album: ratio vero albi nunquam de corpore prędicabitur.

Alia vero omnia aut de ſubiectis dicuntur primis ſubſtantijs, aut in ſubiectis eis ſunt. Hoc autem manifeſtum eſt ex ijs,quæ per ſingula proponuntur,vt animal de homine prędicatur:ergo,& de quodam homine animal prædicabitur: nã ſi de nullo quorundam hominum,neque omnino de homine. Rurſus, color in corpore eſt,ergo,& in quodam corpore. Nam, ſi non in aliquo eſſet ſingulorum, nec omnino in corpore. Quare alia omnia aut de ſubiectis primis dicuntur ſubſtantijs,aut in ſubiectis eis ſunt.

Non ergo exiſtentibus primis ſubſtantijs, impoſſibile eſt aliquid aliorum eſſe.

Secundarum vero ſubſtantiarum magis ſubſtantia eſt ſpecies,quam genus:propinquior enim eſt primæ ſubſtantiæ.

Si quis enim aſſignet primam ſubſtantiam quid eſt, euidentius, & conuenientius aſſignabit ſpeciem, quam ge-

nus aſſignans, vt hominem quendam aliquis aſſignans, manifeſtius aſſignabit hominem, quam animal aſſignans: illud enim proprium magis cuiuſdam hominis, hoc autem communius: & cum quandam arborem aſſignauerit, manifeſtius aſſignabit aſſignando arborem, quam plantam. Amplius, primæ ſubſtantiæ, ideo quod alijs omnibus ſubijciuntur, & omnia alia vel de ipſis prędicantur, vel in ipſis ſunt, propter hoc maxime ſubſtantiæ primæ dicuntur.

Quemadmodum autem primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent, ſic & ſpecies ad genus ſe habet: ſubijcitur enim ſpecies generi, genera enim de ſpeciebus prædicantur: ſpecies autem cum generibus non conuertuntur. Quare, & ex his ſpecies genere magis ſubſtantia eſt.

Ipſarum vero ſpecierum, quæcunque non ſunt genera, nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt: nihil enim familiarius aſſignabis de quodam homine, hominem aſſignando, quam de quodam equo, equum. Similiter autem, & in primis ſubſtantijs nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt: nihil enim magis quidam homo ſubſtantia eſt, quam quidam bos. Merito igitur poſt primas ſubſtantias ſola aliorum omnium ſpecies, & genera ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Sola enim hęc, eorum quæ prędicantur, primam ſubſtantiam indicant: quendam enim hominem ſi quis aſſignauerit quid eſt, ſpeciem quidem, quam genus aſſignando familiarius demonſtrabit; & manifeſtius faciet hominem aſſignando, quam animal; aliorum vero omnium quidquid aſſignauerit quis, aſſignabit extranee: velut album, aut currit, aut aliud quodcunque talium aſſignans. Quare merito hæ ſolæ aliorum ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Amplius, primæ ſubſtantiæ, eo quod alijs omnibus ſubijciuntur, & omnia alia de illis prædicantur, vel in ipſis ſunt, propriſſime ſubſtantiæ dicuntur: ſicut autem primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent, ita genera, & ſpecies primarum ſubſtantiarum ad reliqua omnia ſe habent: de ipſis enim reliqua omnia prædicantur: quendam enim hominem dices grammaticum eſſe: ergo, & hominem, & animal grammaticum dices; ſimiliter autem, & in alijs.

Commune autem omni ſubſtantiæ eſt in ſubiecto non eſſe: Prima namque ſubſtantia nec in ſubiecto eſt, nec de ſubiecto aliquo dicitur. Secundarum vero ſubſtantiarum conſtat quidem etiam ſic, quod nulla eſt in ſubiecto: homo enim de ſubiecto quidem quodam homine dicitur, in ſubiecto vero non eſt: neque enim in quodam homine homo eſt: ſimiliter autem, & animal de ſubiecto quidem dicitur quodam homine, non eſt autem animal in quodam homine. Amplius eorum quæ in ſubiecto ſunt, nomen quidem de ſubiecto aliquando nihil prohibet prędicari, rationem verò impoſſibile eſt: ſecundarum vero ſubſtantiarum de ſubiecto, & ratio prædicatur, & nomen: rationem enim hominis de quodam homine prędicabis, & animalis ſimiliter: quare non erit eorum ſubſtantia, quæ ſunt in ſubiecto. Non eſt autem proprium ſubſtantiæ hoc: ſed, & differentia eorum eſt, quæ non ſunt in ſubiecto: bipes enim, & greſſibile de ſubiecto quidem quodam homine dicitur, in ſubiecto vero non eſt, neque enim in homine eſt bipes, neque greſſibile. Ratio quoque differentiæ de il-

lo

lo prædicatur, de quocunque ipſa differentia dicitur: velut ſi greſſibile de homine prædicatur, & ratio greſſibilis de homine prædicabitur: eſt enim homo greſſibilis.

8 Non conturbent autem nos ſubſtantiarum partes, quæ ita ſunt in toto quaſi in ſubiecto ſint: ne forte cogamur eas non eſſe ſubſtantias confiteri; non enim ita ea, eſſe quæ ſunt in ſubiecto dicebantur; quaſi ut partes ineſſent alicui.

9 Ineſt autem ſubſtantiis, & differentiis, omnia vniuocè prædicari. Omnia enim quæ ab his prædicata ſunt, aut de indiuiduis prædicantur, aut de ſpeciebus: a prima namque ſubſtantia nulla eſt prædicatio: de nullo enim ſubiecto dicitur. Secundarum vero ſubſtantiarum ſpecies quidem de indiuiduo prædicatur; genus vero & de ſpeciebus, & de indiuiduis: ſimiliter autem & differentiæ & de ſpeciebus, & de indiuiduis prædicantur. Et rationem quoque ſuſcipiunt primæ ſubſtantiæ ſpecierum, & generum, & ſpecies generis: quæcunque enim de prædicato dicuntur, eadem & de ſubiecto dicentur. Similiter autem rationem differentiarum ſuſcipiunt & ſpecies, & indiuidua; vniuoca autem erant, quorum & nomen commune eſt, & ratio eadem. Quare omnia quæ a ſubſtantiis, & differentiis ſunt, vniuocè prędicantur.

10 Omnis autem ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare: In primis igitur ſubſtantiis indubitabile, & verum eſt quod hoc aliquid ſignificat; indiuiduum enim, & vnum numero eſt, quod ſignificatur: in ſecundis vero ſubſtantiis videtur quidem ſimiliter appellationis figura hoc aliquid ſignificare, quando quis dixerit hominem, vel animal, non tamen verum eſt: ſed magis quale aliquid ſignificant; neque enim vnum eſt quod ſubiectum eſt, quemadmodum prima ſubſtantia; ſed de multis homo dicitur, & animal. Non autem ſimpliciter quale quid ſignificat, quemadmodum (nihil enim aliud ſignificat album, quam qualitatē) & ſpecies & genus circa ſubſtantiam qualitatem determinant, qualē enim quandam ſubſtantiam ſignificant: plus autem in genere determinatio fit, quàm in ſpecie, dicens animal, plus complectitur, quam qui hominem.

11 Ineſt autem ſubſtantiis nihil illis eſſe contrarium. Primæ enim ſubſtantiæ quid erit contrarium, vt cuidam homini, uel cuidam animali? at vero nec homini, nec animali aliquid eſt contrariū. Non eſt aũt hoc ſubſtantiæ proprium: ſed etiam multorum aliorum, vt quantitati: bicubito enim, vel tricubito nihil eſt contrarium; at vero nec decem, nec alicui talium. Niſi forte quis multum pauco dicat eſſe cōtrarium, vel magnum paruo: determinatorum vero quātorum nullum nulli eſt contrarium.

12 Videtur autem ſubſtantia non ſuſcipere magis, & minus. Dico autem non quod ſubſtantia non eſt a ſubſtantia magis, & minus ſubſtantia (hoc enim dictum eſt quod eſt) ſed quòd vnaquæque ſubſtantia hoc ipſum quod eſt, non dicitur magis, & minus, & ſi eſt eadem ſubſtantia homo, non erit magis, & minus homo, neque ipſe ſeipſo neque alter altero: non enim eſt alter altero magis homo: ſicut eſt album alterum altero magis, & minus album, & bonum alterum altero magis, & minus bonum: ſed & ipſum ſeipſo magis, & minus dici-

Digitized by Google

tur, vt corpus cum ſit album, magis nunc album eſſe dicetur, quàm prius; & cum calidum ſit, & magis, & minus calidum dicitur. Subſtantia verò non dicitur magis neque minus; nihil enim homo magis nunc homo, quam prius dicitur: neque aliorum quicquam, quæcunque ſubſtantiæ ſunt. Quapropter non recipiet ſubſtantia magis, & minus.

13 *Maximè verò proprium ſubſtantiæ eſſe videtur, cum vnum, & idem numero ſit, contrariorum ſuſceptiuū eſſe: quale in alijs quidem non habet quiſquam quod proferat tale, quæcunque non ſunt ſubſtantiæ, quod cum ſit vnum numero ſuſceptibile contrariorum ſit, velut color, qui eſt vnus, & idem numero non dicitur albus, & niger, neque eadem actio, & vna numero praua, & ſtudioſa: ſimiliter autem & in alijs, quæcunque non ſunt ſubſtantiæ.*

Subſtantia vero, cum vnum, & idem numero ſit, ſuſceptiua contrariorum eſt, vt quidam homo, cum vnus, & idem ſit, aliquando quidem albus, aliquando fit niger, & calidus, & frigidus, & prauus, & ſtudioſus, in alijs autem nullis aliquid tale videtur. Niſi quis forſitan inſtet, dicēs orationem, & opinionem, contrariorum eſſe ſuſceptibilia; eadem enim oratio vera, & falſa videtur eſſe, veluti ſi vera ſit oratio, ſedere quempiam, eo ſurgente ipſa eadem falſa erit; ſimiliter autem & de opinione: ſi quis enim verum putet aliquem ſedere, ſurgente eo, falſo putabit, eandem de ipſo opinionem habens. Sed ſi quis & hoc ſuſcipiat tamen modo differt. Nam ea, quæ in ſubſtantijs ſunt, ipſa quidem mutata ſuſceptibilia ſunt contrariorum, frigidum enim ex calido factum mutatur (alteratur enim) & nigrum ex albo, & ſtudioſum ex prauo: ſimiliter autem & in alijs vnumquodque eorum mutationem ſuſcipiens ſuſceptibile contrariorum eſt. Oratio autem, & opinio, & ipſa quidem immobilia omnino perſeuerant; cum vero res mouetur, contraria circa ipſa fiunt; oratio namque eius quòd ſedeat aliquis, permanet eadem, cum vero res mota ſit, aliquando quidem vera, aliquando autem falſa dicitur, ſimiliter autem eſt in opinione. Quapropter ſaltem modo proprium ſubſtantiæ eſt, vt ſecundum mutationem ſuiipſius ſuſceptibilis ſit contrariorum. Si quis autem recipiat etiam hæc, orationem, & opinionem ſuſceptibilia eſſe contrariorum; non eſt hoc verum: Oratio namque, & opinio, non eo, quod ipſa aliquid recipiant, contrariorum ſuſceptibilia eſſe dicuntur: ſed eo quòd circa alterum aliqua paſſio facta ſit: nam eo quòd res eſt, aut non eſt, eo etiam oratio uera, vel falſa eſſe dicitur, non eo, quòd ipſa ſuſceptibilis ſit contrariorum: ſimpliciter enim a nullo, neque oratio neque opinio mouetur; quapropter non erunt ſuſceptibilia contrariorum, cum nulla contrarij ſit paſſio in eis facta. Verum ſubſtantia eo quòd ipſa contraria recipiat ex hoc ſuſceptibilis eſſe contrariorum dicitur, languorem enim, & ſanitatem ſuſcipit, & candorem, & nigredinem: & vnumquodque talium ipſa ſuſcipiendo, contrariorum ſuſceptibile eſſe dicitur, quare proprium erit ſubſtantiæ hoc, cum vnum, & idem numero ſit ſecundum ſuiipſius mutationem, ſuſceptibilem contrariorum eſſe. De ſubſtantia quidem hæc dicta ſunt.

Cur

Cur de Subſtantia prius egerit Ariſtot. & quid per ſubſtantiam intelligat, quotque modis ſumatur.

Merito Ariſt. prius de ſubſtantia, quam de alio quouis genere tradidit; eſt.n Subſtantia in qua omnia alia inſunt, atque ſubſtentantur, tanquam in ſubiecto, propterea de ea tanquam de communi omnium ſubiecto oportuit primo loco tractari. Præterea, quia eſt prior natura alijs, vt docet Ariſtot. 7. Metaph. capit. 1. ſubſtantia enim ſua natura a nullo dependet accidente, at omnia accidentia ab ea dependent, ab ea igitur incipit tanquam a priori, hæc duplex ratio eſt Ammo. & Boet.

Sed quæ ſit iſta ſubſtantia, de qua modo eſt ſermo, non eſt facile explicare: prætermiſſis igitur diuerſis multorum diuiſionib. ſubſtantiæ, quæ non mihi plene videntur rem attingere, ſic mihi apparet eē diſtinguēdū.

Subſtantia primo modo ſumitur, pro eſſentia cuiuſq; rei, quæcunq; ſit, ſiue eius, q̄ ſubſtantia dicitur, ſiue accidentis, quo pacto in definitionib. ſuperioribus vſurpabatur de vniuocis, & æquiuocis.

Secundo modo pro eo omni, quod non eſt in ſubiecto, & hoc modo eſt quoddam ens diſtinctū contra accidens, & ſic tripliciter ſumitur vno mō p ſimplici quadā ſubſtātia ſeparata a materia, quales ſunt Angeli q̄ intelligētiæ dīr, & Deus glorioſus, & hanc ſubſtantiā ponit 12. Met. c. 2. Secundo dicitur ſubſtātia ens ſenſibile, ita vt oīa entia ſenſibilia, & partes eorū dicātur ſubſtātiæ, & ſic manus eſt ſubſtātia, & pes, & corpus, anima, forma, materia, compoſitū, hoc modo ſumitur 5 Meta. c. 8. in princi.

Tertio modo ſtrictius ſumitur ſubſtātia pro compoſito ſenſibili ſingulari, & ipſius prædicatis in quid, quo pacto 5 Met. c. 8. in fi. ſumitur, & ſic nec pes, nec manus, nec anima, nec corpus ſubſtantia dicuntur, ſed indiuidua ipſa compoſita, & eorum prædicata, in quid. Hoc igitur mō ſumitur in præſenti, & notum eſt Ariſtot. in præſenti per primam ſubſtantiam intelligere compoſitū ſingulare, per ſecūdas vero ſubſtantias ipſa prædicata in quid, compoſitorum.

Sunt ergo quatuor gradus ſubſtantiæ. Primus eſſentia cuiuſque rei. Secundus ſubſtantia immaterialis. Tertius ſubſtātia ſenſibilis in cōi, vt ad cōpoſita, & omnes partes, & prædicata, ſe extendit. Quartus pro cōpoſito, & prædicatis in quid ipſius ſumpta ſubſtantia, & ſic ſecundum mētē Ariſt. in primam, & ſecundam diuiditur.

Eſt præterea aduertendum, quod ſubſtātia dicitur a duplici proprietate. Prior eſt ſubſtare accidentibus, & eſſe ſubiectum in quo: altera eſt, ſubſtare ſuperiorib. & eſſe ſubiectum de quo. Prior eſt communis omnis ſubſtantiæ, ſ. ſingulari, & ſpeciei, & generi ſupremo, omnia .n. hæc ſubſtant accidentib. at poſterior omnib. ineſt, præter generaliſſimū, quæ nullius eſt ſubiectum de quo, cum non habeat ſuperius vniuocum eſſentiale. His breuiter adnotatis, ad ipſius tex. interpretationem accedamus. *Nota.*

Subſtantia autem, quæ proprie, & principaliter, & maxime dicitur.

Ariſto diuiſione quadam, in primam, & ſecundam ſubſtantiæ, ſubintellecta: ipſam primā deſcribit, ſ. quæ nec de ſubiecto aliquo dicit, nec in ſubiecto aliquo eſt. Prior pars denotat eius ſingularitatem, ſecunda pars eius eſſe, ſ. non eſſe accidens, ſed ſubſtantiā, eſt.n. idem ac ſi dicat, eſt ſubſtantia ſingularis, vltimum ſubiectum de quo alia dicuntur, & in quo alia ſunt.

Nota. 1. Hic noſcere oportet, quare Ariſ. primā hanc ſubſtātiam propriè, principaliter, & maxime ſubſtātiam vocauerit. Propriè poteſt vno modo dici, contra id, quod impropriè eſt, & ſic vſurpāt multi, inter quos Albert. trac. 2 c. 2. ad differētiā ſubſtantiæ, quæ ſumitur pro eſſentia cuiuſq; ſ. accidētis, & ſubſtantiæ, ſic.n. impropriè accidens dicitur ſubſtātia, at S. Tho. opuſ. 48. c. 3. ſumit, & bñ propriè quaſi p ſe, & non per aliud, nec ab alio, prima .n. ſubſtātia p ſe ſubſtat accidentib. reliqua vero per primam, eo.n. homo eſt albus, quia quidā hō eſt albus: dicitur principaliter ſubſtantia, quia omnia accidentia per prius inſunt ei, & ipſa eſt, q̄ ſubſiſtit, ſecundæ vero in ea ſubſiſtunt. Dicitur maxime ſubſtātia, quia ſubſtat oībus eſt.n. ſubiectum non ſolum accidentium, ſed de quo omnia alia ſuperiora pdicātur.

Nota. 2. Oportet ſecundo noſcere ex Ammon. quod duplici ex cauſa negatiue definim. Prior eſt propter maximam rei perfectio-

Digitized by Google

nem, quæ excedit alia omnia illius generis nec tamē ipſa i ſe manifeſtā eſt, quo pacto Deum deſcribimus dicētes, nec eſſe leonē, nec animal, nec corp⁹, nec Angelū, ſed his aliquid præſtantius. Poſterior eſt propter i perfectionem tantam rei, quæ a cunctis in illo genere ſuperatur, quo pacto dicit̃ materia prima, non eſt ignis, non eſt aqua, nō eſt leo, nō eſt planta, non eſt aliquod cōpoſitū, eſt n his omnib. imperfectior ſubſtātia: Definitio ergo ſubſtantiæ eſt negatiua propter perfectionem i ſuo genere, ipſa.n. eſt quæ in ſubſtandi ratione cuncta excedit.

Nota tertio. Quamuis autem iſtæ definitiones p negationem dentur, non tamen eſt intelligēdum eſſe puras negationes, ſed habent aliquid ſecum poſitionis: prima.n. ſubſtātia eſt quedā ſēſibilis natura, q̃ nec de ſubiecto dicitur, nec in ſubiecto aliquo eſt.

2 *Secundæ autem ſubſtantiæ dicuntur ſpecies.*

Deſcribit, quæ ſecundæ ſubſtantiæ dicantur, eaſq; dicit ſpecies, & genera eſſe harum primarum, ſ. in quib. hæ primæ ſubſtantiæ inſunt. Dicit autem, in quibus primæ inſunt, ne decipiamur, exiſtimantes omnes ſpecies, & genera, ſubſtantias ſecundas eſſe, non enim ſunt, niſi ſolum illæ ſpecies, & genera, quæ de primis, tanquā de ſubiecto prædicantur. Hic poſſet ſtatim dubium ſuboriri, quomodo ſi prima ſubſtantia in nullo ſubiecto eſt, dicitur in eſſe in ſpeciebus? Ad quod facilè reſpondeo, quando primæ ſubſtantiæ in ſuperioribus inſunt, non inſunt in ſubiecto: hic enim eſt modus exiſtendi accidentis, qui nulli ſubſtantiæ competit: at dicuntur in eſſe in ſuperioribus tanquam in quadam uniuerſali forma comprehendente, & concludente multa.

3 *Manifeſtum autem ex his.*

Hic Ariſt oſtendit qualiter ſecūdæ ſubſtantiæ ſe habēt ad primas; & ſimiliter, qualiter reliqua accidētia, quorum ſunt ſubiectum: dicitq; e, ex his, quæ capite ſecundo præcedēti dicta ſunt, eſſe manifeſtum, has ſecundas prædicari ſecundum nomē, & rationem de primis, cum dicantur de eis tanquam de ſubiecto: at dici de ſubiecto eſt eſſentialiter pӗdicari quando non ſolū nomē rei, ſed ēt definitio competit ſubiecto, quidam.n. homo eſt homo, & ēt animal rationale; at accidentia non ſic ad primam ſubſtantiam ſe habent, ſed multa nec ſecūdum nomen, nec ſecundum rationem, i. definitionem prædicantur; aliquā verò ſecundum nomen prædicantur quidem, nulla tamen ſecundum rationem Illa, quæ nec ſecundum nomen, nec ſecundum rationem prædicantur, ſunt, vt omnes fere dicūt, abſtracta accidētium, quorum nomina, & definitiones de ſubſtantia non prædicantur: nec enim dices, homo eſt albedo, nec homo eſt color diſgregatiuus viſus.

Sed licet hoc verum ſit, melius videtur cum Ammonio dicendum, iſta quæ nec ſecundum nomen prædicantur, eſſe aliqua accidentia, quibus nullum eſt nomen impoſitum ad ſubſtantiam denominādam, vt virtus eſt in anima, a qua dicitur virtuoſa, & huiuſmodi ſunt alia multa. Ea vero, quæ ſecundum nomen prædicantur, ſūt cōcreta, quæ de ſubſtantia prædicari valent.

Contra hoc dubium poſſet occurrere: non enim videtur ſolum nomen in accidētibus prædicari, cum etiam definitio ſecundum illud nomē prædicetur, dicetur enim homo eſt albus, & homo eſt coloratum diſgregatiuū viſus, quæ eſt definitio albi. Ad hoc Reſpō. Albert tract. 2. huius capit. tertio. Definitio quidem concreti accidentis prædicatur de ſubiecto, ſed non vt definitio ideſt quæ explicet naturā ſubiecti: hoc eſt autem prædicari ſecundum rationē de aliquo, quod definitio ſit eſſentialis ei, de quo dicitur: at definitio albi æque extrinſece prædicat de homine, ſicut ipſū nomē albi. Hic autem debes aduertere, accidētia, & ſecundas ſubſtantias comparari ad primam, de qua accidentia nulla ſecundum rationem prædicantur: nam ſi accidentia ad ſua inferiora cōferantur, abſq; ue dubio de eis ſecūdum nomen, & rationem, tam concreta, quā abſtracta prædicantur: vt enim iſta eſt eſſentialis homo eſt animal, ita & iſta, album eſt coloratum & albedo eſt color, vt dicitur 1. Topic. c. 7. *Dubium primū.*

4 *Alia vero omnia aut de ſubiectis dicuntur.*

Facta collatione ſecundarum ſubſtātiarum, & accidentium ad primam ſubſtantiam,

tiam,quătum ad prædicationem,modo ea, quătum ad dependentiă a prima ſubſtătia cōparat, eorūq; dependĕtiă quaſi æqualĕ ponit,ſ.q tă ſecundæ ſubſtătiæ oēs, quàm accidĕtia à prima ſubſtantia dependent,licet cũ diſcrimine:ſubſtătię.n. ſecundæ depēdent,quia de ea,vt,de ſubiecto,dicŭtur: accidentia,quia in ea,vt in ſubiecto ſunt, quod manifeſtat,nă hō de quodă homine dicitur,& animal de hoīe,ergo,& de quodam homine:aliter.n.de quodam non diceret,cum nō ſit homo ſeparatus, ſimiliter accidens, color.n. eſt in corpore,ergo,& in quodă corpore: ex quib infert, Cū iſta omnia a prima depēdeant,ſublatis primis nihil aliorum,ſiue ſecundarum ſubſtantiarum,ſiue accidentium remanebit.

Dubiū. Dubiatur primo.Hoc.n. videtur expreſſe cōtradicere Porphyrio, c. vl. vbi dicit: omnib. idiuiduis ſublatis, nō aufertur ſpecies, nec ablatis ſpeciebus omnib. aufertur genus.Et præterea,quia videtur argumentū fieri a negatione inferioris ad negationē ſuperiorum, qui eſt ineptus modus argumentandi,cum ſuperius ſit prius.

Reſpon.cum Alber.tract.2.c. 4. naturæ iſtæ genericæ,& ſpecificæ,quæ ſunt ſecundæ ſubſtătiæ,dupliciter poſſunt conſiderari: vno modo ſecundum talem naturæ gradum,quē hñt,vt animal,ſecundum naturā ſenſitiuam: hō ſecundum naturam humanam, & reliqua. Secundo pñt conſiderari ſecundum vltimam perfectionem ſuam,q eſt exiſtere,& habere eſſe extra itellectū; hæc autem exiſtentia eſt ſingularium, vnde tales naturæ non exiſtunt perfectè,niſi in ſingularib.ſecundum ſe n. non ſunt exiſtentes niſi per intellectum.Hinc patet reſponſio,corruptis ſingularib.iſtis ſubſtantijs,quæ dicūtur primæ ſubſtantiæ,manēt quidem genera,& ſpecies ſecundum ſuam peculiarem naturam,ſed imperfectè,quia non ſunt niſi per intellectum, & hoc dicebat Porphyrius, tamen quoad ſuam peſectionem vltimam,ſ.exiſtentiam , non manent , nulla n. illarum exiſtet citra primam ſubſtantiam ſingularem.

Ad argumen.Reſp.Alber.bene,non eſſe argument.a negatione inferioris,ſed talis modus argumentandi a deſtructione omnium primarum ſubſtantiarum tenet, per locum a ſufficiēti partium enumeratione.

Secundarum vero ſubſtantiarum magis eſt ſubſtantia ſpecies.

Tres ſubſtătiarum comparariones Ariſ. facit:primă,inter ſecūdas ſubſtătias,ſ. ſpecierū cū generib. ſecūdam inter ipſas ſpecies æquales, quarū vna nō eſt genus:tertiam,inter primas ſubſtătias:ſtatuit ergo, prima inter ſecundas,magis eſt ſubſtătia ſpēs,quam genus.Hanc duplici rōne patefacit,& probat. prior ſumitur ex priori ſignificatione ſubſtătiæ,ſ.pro prædicato in quid,ipſarum primarum ſubſtantiarū,argumentum hmōi pōt proponi:Subſtantia dicitur prædicatū in quid primæ,ergo qđ magis in quid prædicat,magis erit ſubſtătia: ſed ſpecies eſt magis quid indiuidui, quam genus,ergo illa eſt magis ſubſtătia; Probat minorē ſi q̃s.n.quærat de quodam homine,quid eſt, diſtinctius reſpōdetur p ſpeciem,ſ.eſt homo,quam animal,& ratio eſt clara,quia homo dicit rationale,quod nō dicit animal,& ſemper inferiora plura habent,quam ſuperiora, quia ſuperaddūt differentias.Sed nota vnum,quod dixit, diſtinctius reſpōderi per ſpeciem , cōfuſius per genus,vt intelligas,genus,& ſuperiora includere etiam omnia quæ ſūt in inferioribus,ſed in potentia,& confuſe , inferiora vero diſtincte, & ī actu:pfectius aurem eſt actu continere , quam potentia,& ſtinctè continere quam confuſe.

Obijcies, Species nō contiuet diſtincte naturam,cum id ſit munus definitionis.Dico,quod ſpecies ſi ad definitionē comparetur,confuſum dicitur:at ad genus,quod diſtinctum eſt:propterea Ariſto.dicit diſtinctius rñderi per ſpeciem , quă per genus. *Dub. 1.*

Poſterior ratio eſt . Eo prima ſubſtătia maxime ſubſtantia dicitur, quia omnib. ſubſtat,& ſubſtantijs ſecundis,& accidentib. ſed poſt primam plurib.ſubſtat ſpēs , quă genus,quia & ſubſtat omnib.quib.genus, & ipſi generi: ergo erit magis ſubſtantia.

Hic forte dubitabis , quare cū ſpecies, magis ſit ſubſtantia,quam genus,& genus inferius quam ſuperius,non multiplicantur ſubſtătiæ,vt ſpecies ſit ſecūda , genus tertia,& ſuperius quarta vſque ad generaliſſimū ? Pro hoc aduerte , quod rō primæ ſubſtantiæ hæc eſt, qđ ſit vltimum ſubiectum,de quo omnia alia prædicătur, & in *Dub. 2.*

quo omnia alia ſũt; ratio vero ſecũdæ ſubſtãtiæ eſt, eſſe prædicatũ in quid primæ, & omnium aliorũ eſſe ſubiectum in quo: ſ. accidentium cum igitur. Hæc ſit ratio ſubſtãtiæ ſecũdæ, quod poſtea magis, vel minus ſit, in q.d. plurib vel paucioribus ſubſtet, cum hanc rationem non mutet, non multiplicabit ſubſtãtias ſecundas, vt albedo, vt quatuor, albedo vt octo eiuſdẽ ſpeciei ſunt, quia iſte exceſſus non mutat rõnem albedinis, magis.n. & minus ſub eadẽ ratione non variant ſpeciem.

Ipſarum vero ſpecierum quæcunque non ſunt genera, &c.

Hic fit cõparatio inter ipſas ſpecies inter ſe, & nõ ſumit inæquales ſpecies: nam ſi vna genus eſt, altera nõ; quæ genus eſt, minus eſt ſubſtantia, quã altera Sed cõferũtur ſpecies æquales ſub eodẽ genere, & ſic dicitur, vnã non eſt magis ſubſtãtia q̃ altera: quod probat: non.n. magis in quid vna ſpecies de ſuo indiuiduo prædicatur: quam altera de ſuo: ita.n. bene reſpondetur per hominẽ, ſi quæratur, quid eſt quidam homo: quã per equum ſi quæratur de quodã equo. Vltimo comparãtur primæ ſubſtantiæ inter ſe, & eadem rõne, vna nõ eſt magis ſubſtantia, quam altera. Ex his colligit rationem, quare ſecundæ ſubſtãtiæ dicantur, ſubſtantiæ, non autẽ accidẽtia. Ad quod dicit illas vocari ſubſtantias propter duo. Primò quia ſũt prædicata in quid de prima. Secũdo quia ſubſtãt õibus accidentibus: alia vero prædicata nõ ſunt de natura primarum, nec ſubſtant aliis.

Dub. 1. Dubitatur primo, ſubſtantia ſecũda, nẽpe ſpecies, & genera ſũt priora ĩdiuiduis: ergo dicenda erant potius ſubſtantiæ primæ, & indiuidua ſecũdæ Reſp. dupliciter. Primo ſecundum Boet. Quamuis, illæ naturæ generum, & ſpecierum ſint priores, tamen indiuidua ſunt primo cognita, quia ſenſibus ſubſtant, propterea primo eſt nomen eis ſubſtantiæ impoſitum: ac idẽ primæ ſubſtantiæ dicũtur. Secũdo reſp. ex Alber. tra. 2. c. 3. q̃ iſtæ naturæ dupliciter põt cõſiderari; vno mõ ĩ ſe. & vt ipſorũ ĩdiuiduorũ principia ſũt, & ſic priores ſũt. altero modo, vt prædicata quædã ſubſtãtialia ſunt, i. genera, & ſpecies, & ſic poſteriora ſũt, vniuerſale.n. poſterius eſt: & cum ſic in præſenti cõſiderentur, merito ſecundæ ſubſtantiæ dicũtur, quia poſteriores ſunt, ſ. ab ipſis primis abſtractæ.

Commune autem omni ſubſtantiæ, &c.

Hæc eſt poſterior pars huius capitis, in qua Ariſtot. poſt quã quid prima, & ſecũda ſubſtãtia, & quomõ inter ſe, & ad inuicẽ ſe habeãt, explicauit: quaſdã ipſius ſubſtãtiæ proprietates aſſignat, q̃ locũ deſcriptionis cuiuſdã hñt: non.n. iſta generaliſſima aliter definiri queunt. Aſtringitur prima proprietas. Omni ſubſtantiæ cõuenit, nõ eſſe i ſubiecto: hãc dupliciter manifeſtat, primo in ipſis primis, & ſecũdis inductione quadã, ex earũ deſcriptionib. Nã prima eſt, q̃ neq; eſt in ſubiecto, neque de ſubiecto aliquo dicitur Secũda, quæ dicitur de ſubiecto, ſed non eſt in ſubiecto. Secundo probat de ipſis ſecũdis, q̃a maior eſt ĩ his difficultas, cũ p ſe nõ exiſtãt. Ea, q̃ in ſubiecto ſunt, nõ pdicantur ſecundũ rõnẽ: at oẽs ſecundæ ſubſtãtiæ ſecundũ nomen, & rõnẽ pdicãtur, ergo in ſubiecto nõ ſunt. Subdit, hoc nõ ſolum ſubſtantiæ, ſed & differẽtijs cõe eſſe, cum.n. hæ ſecundum nomẽ, & rationem prædicentur, in ſubiecto nõ ſunt.

Poſſet quis dubitare. Cum hoc ſit pprium ſubſtantijs quare vocatur cõe? Reſp. cum Ammonio. Proprium duo habet, & conuenit ſoli, & conuenit omni: igitur reſpectu eorum, quibus omnib. competit, cõmune eſt, vt cõe eſt omni homini eſſe riſibilem, licet aliorum collatione ſit proprium. Ita in pſenti, omni ſubſtantiæ cõe hoc eſt, ſed illi proprium, quia nõ ineſt accidentibus. Dub. 1.

Dubitatur ſecundo. Nã videtur aſſerere differentias non eſſe ſubſtantias: dicit.n. non ſolum hoc ſubſtãtiæ proprium eſt, ſed etiam differentijs, vbi differentiam a ratione ſubſtantiæ ſeparare videtur: Dico breuiter ad hoc (poſtea enim in quæſtione quadam circa hoc caput, latius hoc diſputabitur) quod differentia quoad rem ipſam, ſubſtantia eſt, quo ad modum vero eſt ueluti accidens, quia ſe habet ad modum qualitatis, vt ſuperius diximus; genus vero. & Species, & prima ſubſtãtia, & quo ad rem, & quo ad modum; ſubſtantiæ ſunt: nã genus, & ſpecies in quid prædicantur. Cum autem hic de ſubſtantia non ſolum quo ad rem, ſed quo ad modũ Dub. 2.

etiam

Digitized by Google

etiam tractetur, quia modus prædicandi ſimul attenditur, differentia non reputatur ſimpliciter ſubſtantia.

8 *Neque vero nos ſubſtantiarum partes.*

Hæc ſecũdum Ammon. & Simplicium, continuantur cũ præcedẽtibus, vt ſit ſermó de differentiis, quæ cũ partes ſint, poſſent alicui videri nõ eſſe ſubſtantiæ, quod remouet Ariſt. dicẽs eſſe ſubſtantias, quia in ſubiecto eſſe, non eſt eſſe in aliquo, vt illius partem, ſed in aliquo tanquã accidẽs: at differẽtia eſt pars Specierum, propterea accidens nõ eſt. Boet. vero. & Alb. hoc intelligunt de partib. integrãtibus, & de materia, & forma, quas aliquis poſſet exiſtimare non eſſe ſubſtantias: cum nulla earum fuerit habita ratio. Hoc remouet Ariſtot. dicens eſſe ſubſtantiam, non autẽ accidens, quia accidens non ineſt tanquam pars, & vtraque eſt congrua expoſitio.

Eſt tñ notandum duplex diſcrimẽ inter partes has, & accidentiã. Primo hæ partes cõponunt vnicam naturã, aut vnũ totum per ſe, vt materia cum forma vnã facit naturã, & manus, caput, ac reliqua, vnicũ faciunt totum: at accidẽtia nec inter ſe, nec cum ſubiecto vnicã rem, aut totum per ſe faciunt. Secundo partes iſtæ integrãtes, & nomen, & rationẽ, a toto, in quo ſunt, accipiunt: manus n. a toto abſciſſa non eſt ſimpliciter manus, nec caput ſimiliter, nõ partis eſt, ſecũdum quã ſuum exercet munus, & officium: at partes extra totũ ſuum munus nõ habent: ergo non habent ſuã rationem & formã extra totum: Accidens vero ſeparatum, & ſuum nomen, & ſuã retinet rationem, & formam; albedo. n. ſeparata, ita eſt albedo, ſicut ea quæ in ſubiecto eſt.

9 *Ineſt autem ſubſtantijs, & differentijs.*

Hæc eſt ſecunda proprietas ſubſtantiarum, quæ ẽt differentiis cõpetit, vt oẽs de primis vniuoce prædicentur. Probatur Quæcunque ſm nomen, & rationem, prædicantur, vniuoce prædicãtur; ſed ſecundæ ſubſtantiæ ſecundum nomen, & rõnem, ſimiliter & differentiæ prædicãtur, ergo vniuocè. Huius rõnis primo loco ſm morẽ ſuũ ponit minorem, poſteriori vero maiorẽ. Hic breuiter nota, differentias nõ habere propriam definitionem quidditatiuã, cum ex genere, & differentia non cõponantur, ac propterea ſimplices conceptus dicuntur; habent tamen quandã deſcriptionem per quã illarum natura explicatur, & ſm hanc de prima ſubſtantia prædicantur.

Omnis autem ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare. 10

Hæc eſt tertia proprietas. Omnis ſubſtãtia videtur hoc aliquid ſignificare; ſed nõ ſignificat. nam ſecunda quale quid potius ſignificat. Eſt aduertendum, q̃ hoc aliquid dr̃ natura per ſe ſubſiſtens, & nullo mõ in alio, qualia ſola eſſe ſingularia ſubſtantiæ credidit Ariſt. Plato vero, vt diximꝰ, exiſtimabat naturas vniuerſales ꝑ ſe ſubſiſtere extra ſingularia, ꝓpterea eas hoc aliquid opinabat. Ariſt. vero nõ, niſi in ipſis ſingularibus exiſtere, ita tñ, vt ſint eorũ eſſentia; ac ob id, vt intelligamus has naturas vniuerſales nõ ꝑ ſe exiſtere, ſed in ſingularib. vocat qualitates; at ne decipiamur exiſtimãtes ſic eſſe in ſingularib. vt eorum ſit accidẽtia, cũ ſint ipſorũ ſubſtãtia, vocat qualitates ſubſtãtiales. Inde eſt, q̃d noĩa primarũ ſubſtãtiarũ, hoc aliqd ſignificãt; at nomina ſecundarũ quale quid; dicit tñ, q̃ videãtur ſignificare hoc aliquid figura appellationis, id eſt modo ſignificãdi nominis, quod cum abſolutum ſit, ſignificat rem illã per modum ſubſiſtentis, cum tamen vere per ſe nõ ſubſiſtat, niſi in ſingularibus.

Ineſt autem ſubſtantijs, nihil illis eſſe contrarium.

Hæc eſt quarta ꝓprietas ſubſtãtiæ, ſ. Subſtantiæ, nec primæ, nec ſecundæ quicq̃ eſt cõtrarium; hoc aũt nõ ſolis ſubſtãtijs, ſed etiã quãtitatibus ineſt, quib. nihil eſt cõtrarium; vt. n. homini, animali, Petro, nihil eſt cõtrarium, ita ternario, & bicubito, nihil eſt cõtrarium. Et quia poſſet q̃s obijcere, magnum, & paruum ſunt quãtitates, tñ vnum alteri contrarium eſt. Reſpon. q̃uis admittatur id, ſ. illa eſſe quantitates, quod reliquit tractãdum in prædicamento quãtitatis, tamen hoc ſaltem eſt certum, quantitatibus determinatis nihil eſſe contrarium, vocat autem quantitates determinatas, ipſas ſpecies quãtitatis, vt eſt ternariꝰ quaternarius, linea, corpus, q̃ cõtraria nõ habent; magnum, & paruum ſunt indeterminata. 11

minata, cũ modo vni ſpeciei, modo alteri infint, ſimiliter, quia quod magnum eſt, alterius collatione patuũ ſit: nec eſt certa ratio, i qua magnitudo, vel patuitas cõſiſtat.

Dubium primum. Dubitatur primo: Quomodo ſubſtantia non habeat cõtrarium: ignis.n.& aqua cõtraria ſunt, & tamen ſunt ſubſtãtiæ. Præterea omne, quod corrũpitur, a cõtrario corrumpitur: at ſubſtantiæ corrumpuntur: ergo a cõtrarijs ſuis. Preterea, quia ita diſtãt inter ſe homo, & leo, ſicut calidum & frigidum, ſed hæc ſunt contraria: ergo & illa.

Fundamentũ. Pro hui⁹ difficultatis diſſolutione oportebit conſiderare, quæ dicantur cõtraria. Tria autem neceſſaria ſunt, vt aliqua dicãtur cõtraria. Primum quod ſub eodẽ ſint genere, quæ.n.ſub diuerſis generib. vel pdicamentis ſunt, nõ contraria, ſed diuerſa dicuntur. Secundo, quod ſint formæ poſitiuæ, quando.n. alterum priuatiuũ quid eſt, nõ dicuntur contraria propter quod cæcitas, & viſus contraria nõ ſunt: hæc tamen duo nõ ſufficiunt: nam homo, & equus hæc duo habẽt, & sũt poſitiua, idẽ genus, nẽpe, nõ tñ cõtraria sũt. Eſt tertiũ neceſſariũ ꝙ mutuo iter ſe pugnẽt & agãt circa idẽ ſubiectũ, a quo vnũ mutuo alterum expellat, vt calor a manu expellit frigiditatẽ. Iſta autẽ actio fit ſecundũ ipſas formas, vel ea, ex quib. fiũt, vt calor ſcđm ſe pugnat contra frigiditatẽ; & albedo, & nigredo agũt per qualitates ex quib. interinſecè ſunt.

Reſpõſio ad dubium. Ex his facile erit reſpondere: Ignis.n.& aqua ſecundum ſe, & ſubſtantiam ſuam nõ ſunt cõtraria, ſed ſecũdũ qualitates, quas habẽt, ſ. calorẽ, & frigiditatẽ, quib. mutuo pugnant inter ſe. Similiter ad ſecũdum, ꝙ corrũpitur nõ corrũpitur niſi per qualitates cõtrarias, ex quib. cõſtat. Ad tertiũ dicitur nõ quæcũq;, & ſi diuerſa inter ſe ſint, cõtraria dici, ſed ea, q͂b. illa tria inſunt: hæc aũt reperiũtur in calido, & frigido, nõ aũt in homine & equo: ꝑpterea illa sũt cõtraria, non autem hæc. Hæc ſufficiant, reliqua enim ſunt Phyſica, & Metaphyſica.

Videtur autem ſubſtantia non ſuſcipere magis.

Proponit quintam proprietatẽ ſubſtantiarum omnium, ſcilicet nõ ſuſcipere magis, aut minus, nõ enim vnus homo eſt magis homo, quã alius, nec quam ipſemet, ſicut vnum eſt magis albũ, aut calidũ, quam aliud, aut quam ipſummet erat in alio tempore. Hanc proprietatem cum præcedẽti Ariſt. nõ probat, quia ſunt alterius ſciẽtiæ hic autẽ ſupponuntur, vt Logicus habeat aliquẽ effectum, per quem vtcunque aſcendat ad cognitionem ſubſtãtiæ. Hæc autem proprietas etiã ineſt quantitati, nõ enim quantitas ſuſcipit magis, vel minus: ſemꝑ enim iſta coniuncta ſunt, ſuſcipere magis, vel minus, & habere contrarium.

Dubium primum. Poſſet quis obijcere. Superius dictũ eſt, vnam alia magis ſubſtãtiã eſſe: quo modo ergo dicitur, nõ ſuſcipere magis, aut min⁹ Reſpõdet Ariſtoteles ſubſtãtiam dupliciter poſſe cõſiderari. Vno modo, vt ſubſtat, & aliorum eſt ſubiectum, & ſic ſuperius dictum fuit ſuſcipere magis, vna.n. pluribus ſubijcitur quam alia. Altero modo cõſideratur ſecundum ſe ipſam, & naturã, & eſſentiam, & ſic in præſenti aſſeritur, non ſuſcipere magis; nõ enim homo i ſe, animal in ſe magis, aut minus patitur.

Maxime vero proprium ſubſtantiæ eſſe videtur.

Vltima proprietas eſt. Subſtãtia vna numero, ſ. īdiuidua, & ſingularis eſt ſuſceptiua contrariorũ, i. recipit in ſe contraria, nõ ſimul, ſed mõ vnũ, modo alterũ: vt vn⁹ & idẽ homo, modo calidu⁹, modo frigidus modo albus, modo niger eſt. Dicit autẽ ꝙ vna numero, & ſingularis ſubſtãtia recipit contraria, nam accidens vnum genere cõtraria habet, vt color in cõmuni album continet, & nigrum, ſed non vnus, & idẽ color ſingularis albus eſt, & niger. Hæc ꝓprietas eſt maxime ſubſtantiæ propria, nõ enim vlli accidẽti cõpetit, ſed ſoli ſubſtãtiæ. Obijcit aũt cõtra hoc Ariſ. nã videtur, hoc ẽẽ poſſe accidẽti cõpetere, nã iſta eadẽ propoſitio. Petrus ſedet, Petro ſedẽte, eſt vera, eadẽ, Petro ſurgẽte eſt falſa, verũ autẽ, & falſum contraria ſunt; ſimiliter & opinio qua cogito Petrũ ſedere, mõ eſt vera, modo falſa. Reſpon. Ariſ. hoc diſcrimini eſſe, nã ſubſtãtia recipit cõtraria i ſe ipſa, & ipſamet mutatur ex vno in aliud i ſeipſa: at ꝓpoſitio, & opinio qñ mõ vera, modo falſa dicitur, non recipit aliquã mutationem in ſe, ſed ab extrinſeco, ab eo, ꝙ res mutatur, vel ſic eſt, aut nõ eſt dicit vera, aut

ra, aut falſa. Si quis. n. exiſtimet propoſitionem in ſe mutari, falſum putat: vnde ſaltē hoc modo. ſ. per mutationem in ſe contraria ſuſcipere ſoli ineſt ſubſtantiæ, & ipſius eſt maxime proprium.

QVÆSTIO I.

De diuiſione ſubſtantiæ, ac primo qualis ea ſit diuiſio ſubſtantiæ in primam, & ſecundam.

AEquum eſt, vt ea, quæ caput exponentes adnotauimus, maiori examine, & diligentia perpendamus. Et primum differendum occurrit de diuiſione ſubſtantiæ, in primam, & ſecundam. Deinde, quod ſit genus generaliſſimum in prędicamento ſubſtantię. Tertio de tota ipſius prędicamēti diuiſione, ſeu coordinatione.

Argumēta in contrariū. Igitur primo videamus, qualis ſit illa diuiſio ſubſtātię, in primam & ſecundā. Obijcitur ergo primo cōtra eam. Vel eſt diuiſio generis in ſpecies, vel totius in partes, vel ęquiuoci in ęquiuocata: non. n. apparet, an ſit aliqua ex alijs diuiſionum modis, ſed ꝙ nulla ex ſupra dictis ſit, probatur. Primo, non eſt generis in ſpecies, quia ſpecies inter ſe non ſic ſe habēt, quod vna ſit in alia, nec quod vna corrupta, corrumpatur alia, at ſecundæ ſubſtantiæ ſunt in primis, & deſtructis primis, deſtruuntur ſecundæ.

Secundo, nec eſt totius in partes, iā partes totius, vt docet Ariſ. 2. li. de partib. Anima. c. 1. ſunt in duplici differentia, quædam ſimilares, quę dicūtur homogeneæ, quia inter ſe, & cum toto, ſunt eiuſdē rationis, & nominis, vt partes vnius oſſis, quarū ſingulæ os ſunt, & rationem oſſis habent & partes carnis, & partes aquæ. Alię ſunt partes diſſimilares, quæ heterogeneæ dicuntur, ꝗ eandem cum toto rationem, & nomen non habent, vt manus, caput, pes, quæ neque inter ſe, nec cum toto [illegible] habent nomē & rationem. Hæc igitur diuiſio non eſt totius in partes ſimilares, qa partes ſimilares vt dictum eſt, idem prorſus nomen, & rōnem inter ſe cum toto habent, at prima ſubſtantia, & ſecunda diuerſum nomen, & diuerſam habent definitionem. Nec eſt in partes diſſimilares, nam cum totum in partes has diuiditur, vna non cōtinet aliam, at prima continet ſecūdam. Præterea totum partib. diſſimilibus nomen nō impertit, at prima ſubſtātia, & ſecunda, dicuntur, ſubſtantia: caput vero, aut manus, nō dicitur animal.

Præterea nec eſt æquiuoci diuiſio in æquiuocata. ꝗ Simplicius, & Porphyri⁹, & Boe. non diuiſionem, ſed enumeratione cenſent eſſe dicendam. Probatur quod nō ſit talis. Æquiuocis nihil præter nomē[illegible] eſt commune; at hic non ſolum eſt commune nomen, cum omnibus ſit cōe ſubſtantiis, non eſſe in ſubiecto, ergo non eſt diuiſio ęquiuoci.

Propter hoc multiplex argumentū, Ammo. exiſtimat non eſſe aliquam diuiſionem ex prædictis, immo nullam eſſe diuiſionē, ſed quendā ordinem enumeratorum: ſicut qui numerat principia orationis, dicit, primæ ſunt litteræ, ſecundæ ſyllabæ, tertię dictiones: & ſicut qui numerat diſcumbētes, iſte eſt primus, ille eſt ſecundus, ita hęc eſt quædam enumeratio conſtitutorum in pdicamento ſubſtantiæ. *1. opinio.*

Fuit ſecunda ſententia Albertꝰ tract. 1. huius c. 3. quem ſequitur Caietanus, qui ſuſtinet diuiſionem hanc eſſe analogi, in analogata. Illud. n. eſt analogum quod per prius vni, quam alteri ineſt: at eſſe ſubſtantiæ, prius primæ, quæ maximè ſubſtantia eſt, quam ſecundæ ineſt. *2. opinio.*

Tertia ſententia fuit doctorum Louanienſium. Dicunt enim diuiſionem eſſe accidentis in accidentia ſicut qui diceret, alborū, aliud dulce, aliud frigidum, aliud amarū, ita ſubſtantiarum, i. eorum, quæ ſubſtāt, & ſunt ſubiecta, quoddam eſt vniuerſale, ſ. ſecunda ſubſtantia, quoddam particulare, ſicut prima ſubſtantia. *3. opinio.*

Quarta ſentētia fuit Burlei, in præſenti hāc eſſe diuiſionē ſubiecti ī accidētia, ſicut aīaliū, aliud albū, aliud nigrū, aliud medio colore ſe habēs, ita natura p ſe, & nō ī alio ſtās, alia eſt vniuerſalis, alia particularis, accidit. n. naturæ, ꝙ ſit vle, vel particulare. *4 opinio.*

Vltima ſuīa eſt quorumdam Neotericorum, hāc eſſe diuiſionē generis in ſpecies. *5 opinio.*

Circa huius determinationem proponā aliquot fundamenta, quæ vice etiam cōcluſionum eſſe poterunt, quibus propoſitæ quæſtioni ſatisfaciemus.

Sit primum fundamentum. Triplex eſt ſubſtātia ſenſibilis, vt docetur 2. de Anima c. 1. & 7. Met. c. 3. quædam materia, quædā forma, *1 Fund.*

Digitized by Google

ſorma, quædam compoſitum, vt in animali, corpus eſt materia, anima forma, totum ipſum eſt compoſitum, ſimiliter in alijs.

Ex hac triplici ſubſtãtia, dubiũ eſt, quæ hic ab Ariſt. cõſideretur. Boethus Græcus, quẽ refert Simplicius hoc capite ſupra prima verba, exiſtimauit hic Ariſtotelem cõſiderare compoſitũ, & materiã. Ratio eius erat, quia illa deſcriptio primæ ſubſtantiæ non ſoli indiuiduo, ſed ẽt materiæ cõpetit, hæc.n. nec eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto: formam vero, quia erat in materia, credidit connumerandam inter illa quæ ſunt in ſubiecto, velut accidentia.

At Simpl. Porph. Ammon. Boet. & Arabes ſolã compoſitã ſubſtãtiã hic inter primas, & ſecundas collocant: ſubſtãtia n. vtraq; cõpoſita eſt. Quorum ratio eſt, quia hic agit de ſubſtantia ſenſibili, nota, & manifeſta. at materia eſt obſcuriſſima, nec ſatis de ea cõſtabat. Poſſet ẽt ſecundo dici, ꝙ hic tractat de ſubſtãtia, vt ſubijcit in prædicationibus, tam accidẽtalibus, quã ſubſtantialibus: at talis eſt compoſita, non.n. ſubiicitur, nec prædicatur, ſecundũ prędicationem prædicamenti, niſi compoſitũ.

Nec argumentũ Boethi quicquã valet: In illa.n. definitione eſt aſſumendum id, ꝙ notum eſt, & propriè ſubſtat, ſed id eſt cõpoſitum, & natura perfecta ſenſibilis, quæ nec eſt ĩ ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto. Hoc igitur compoſitum dupliciter ſumitur, vno modo in particulari, ſcilicet hic homo, hæc planta, hoc animal, & alia, quæ ſunt primæ ſubſtantiæ: altero modo in vniuerſali, homo, planta, animal, & hæc dicuntur ſecundæ ſubſtantiæ.

Secundum fundamentum eſt. Vnicũ cõpoſitum nõ habet, niſi vnicam formam, & materiã, hẽt tamen plurimas operationes & proprietates cõmunicatas, & procedentes ab illa forma, verbi gratia, homo eſt ꝑ ſe, eſt quãtus, viuit, mouetur augetur: nutrit, ſẽtit, diſcurrit; ſimiliter & reliqua: inter has quædã reperiuntur cõiſſimæ, quæ nõ ſolum illi rei, ſed multis inſunt; quædã minus cõmunes, quædam adhuc minus, & tandẽ quædam illi ſoli conuenientes, v.g. eſſe per ſe nõ ſoli homini, ſed omnib. ineſt ſubſtãtijs, viuere, augeri, nõ omnibus, ſed plãtis: ſẽtire nõ plantis, ſed animalibus: at diſcurrere ſoli homini; ſed hęc adhuc omnibus indiuiduis humanis conueniũt; at quædam aliæ ſunt, quæ huic vni ſoli, nõ alteri inſunt, vt illę conditiones indiuiduantes de quibus ſuperius diximus.

Ex hoc patet quaſdam eſſe rei operationes, ſeu ꝓprietates, quib cũ aliis rebus cõmunicat, quaſdã quibus ab eis differt, verbi gratia, in hoc, quod eſt per ſe eſſe, cõmunicant ſubſtantiæ iſtæ inferiores cũ intelligentiis: ſed differunt in quãtitate; in hac autem cõmunicat homo cũ lapidibus inanimatis, ſed differt in nutritione, & vita, in qua cum plantis conuenit: a quibus per ſenſum differt: in ſenſu cum brutis participat, ſed differt per rationem.

Hoc ſuppoſito, philoſophi conſiderantes vnicam rẽ tot habere operationes, varijs nominibus eam ſignificant: quorũ ſingula talem rem ſignificant, vt in ea peculiaris quædã operatio inuenitur: v.g. quia homo, per ſe ſtat, dictus eſt ſubſtãtia: quia quantitatẽ habet, corpus, quia nutritur, viuẽs: quia ſentit, animal: quia rõcinatur, homo. Omnia aũt hæc noĩa in vno unicã tantum naturam in eo ſignificant: ſed non eadem ratione, ſed ſecũdum diuerſas operationes in eo inuentas: non ꝙ talia nomina operationes ipſas ſignificent (ſignificãt enim rẽ ipſam, & eius ſubſtantiã) ſed ſunt impoſita ad ſignificandum ſubſtantiam ex diuerſis operationibus, & proprietatibus, quæ in ea ſunt, vt inferius dicemus.

Sed hic eſt ſummopere aduertẽdum, cũ quædã operationes ſint, quibus multa conueniant, quædã, quibus differant, aliis tamen cõueniant, nomina, quæ a talibus operationibus ſumuntur, etiã aliquib. conuenient, & erunt cõmunia; alia etiam differentia, & quibuſdã peculiaria, v.g. animal dicitur omne quod ſentit, rationale, quod ſolum diſcurrit, viuẽs, quod nutritur. Vnde omnia huiuſmodi communia ſunt, quia ſubſtantiam non vnius rei ſolius, ſed multarum ſignificant: & talia ſunt ſecũdæ ſubſtantiæ, inter quas quædam ſunt genera; quædã ſpecies, quædã differentiæ: genera ſunt illa, quæ ſumuntur ab operationibus pluribus rebus ſpecie diſtinctis, cõuenientibus, ſecundũ quod eis conueniunt. Differentiæ quę ſumuntur ab operationibus, quib. quædã ab alijs differũt. Species, quæ ſumũtur ab vtriſq; & his, quibus differũt,

& his,quibus cõueniunt:ſpecies.n genus, & differentiam continet.

3.Fund. Sit tertium fundamentum ex S.Th.1 p. q.13.ar.8.&q.18.art.2.Sæpe.nomina ſignificãt aliquam rem,& imponuntur ad ſignificandũ ab aliqua rei proprietate, quã nõ ſignificant.Vnde aliud eſt,quod ſignificãt, aliud,a quo imponuntur ad ſignificãdum, v.g lapis ſignificat rem talem,ad quam ſignificandam fuit impoſitum, ab hac proprietate,quod lædat pedem, non tamen tale nomen hanc ſignificat proprietatẽ.ſed rem illam,quæ ſubſtantia eſt,ita ſit in hoc nomine ſubſtantia; ſignificat.n. quandam eſſentiam, & naturam, quæ per ſe eſt,i.nõ in ſubiecto:non quod nomen hoc talem ſignificet proprietatem, ſed illam naturam abſolute ſignificat,licet ab hac proprietate fuerit impoſitũ: at qa de iſta natura ſecũdum ſe loqui non poſſumus,quia occulta eſt,per hãc proprietatẽ manifeſtamus, per ſe eſſe,ſiue ſubſtare,& dicimus ſubſtãtiam eſſe naturam,cui hoc ineſt,quòd per ſe ſit,i.non in ſubiecto.

Hoc autem poteſt dupliciter conſiderari.Vno modo primo ittentionaliter,ſ.p p ſe eſſe, vt ſubſtantia ſit natura, quæ per ſe eſt,& tunc dicitur ſumi primo intentionaliter. Altero modo ſecundo intẽtionaliter vt per ſe eſſe,ſeu ſubſiſtere,idem ſit quod eſſe ſubiectum,& tũc ſubſtantia dicitur ſecundo intentionaliter,& vtroq;modo adhuc dupliciter,primo, pro natura quacunque,quæ ſubſtat,tam ſimplici,quam compoſita;altero modo, pro natura cõpoſita, quæ ſubſtat, vt hic ſumitur apud Ariſt.

His ſuppoſitis vnica cõcluſione reſpondemus. Quamuis omnes illæ ſententiæ veræ ſint, varia cõſideratione, tum diuiſi,tũ membrorum diuidentium, ſicut eas ſupra explicuimus:tamen ad mentem Ariſtotel. placet ſententia Alberti: hic n.conſideratur ſubſtantia,ideſt natura compoſita ſub his proprietatibus,per ſe eſſe,quæ eſt primo intentionalis,& ſubiici,quæ eſt ſecundo intentionalis:hæc autem talis ſubſtantiæ proprietas per prius ineſt primæ,quæ per ſe maxime eſt, & maximè ſubſtat: per poſterius autem ſecundæ ſubſtantiæ competit, & ita erit diuiſio analogi in analogata.

QVÆSTIO II.

Quod ſit genus generaliſſimum in prædicamento ſubſtantia, & an complectatur Angelos,& Deum.

DVbitabis, quod ſit genus generaliſſimũ in hoc pdicamẽto? Qui exiſtimãt Angelos eſſe in hoc prædicamento,ponũt ſubſtantiam pro generaliſſimo complectẽtem corpoream naturam,& ſpiritualem. 1.Opi.

Qui vero eos a prædicamento reijciũt, ponunt corpus, ſiue ſubſtantiam compoſitam, igitur aliqui putant ſaltem ſm ſniam Ariſ.intelligentias in prædicamẽto nõ poni :hic.n.: ſniã Ammo. Simplicij,Boetij; Porphyrij,& aliquorum aliorum., ſolum tractat de ſubſtantia compoſita ſenſibili. 2.Opi.

Secũdo præterea,ſi eſſent in prędicamẽto,eſſent ex genere,& differẽtia, & vel tãquam prima ſubſtantia, vel tanquam ſecũda eſſent collocandæ:at ſecundũ ſententiã Ariſ. vt videtur,intelligẽtiæ ſimplices ſũt & actus puri.8.Met.tex.16.vñ docet Auer. 2.Cæli cõ.49.q̃ hñt genus,& differentiam eẽ cõpoſita ex materia,& forma.

Tertio,ſi eſſent in prædicamento,ſubſtarent accidentib at ſecundũ Ariſt. nulli ſubſtãt accidẽti,vt ait ĩ Metaphyſicis,ergo ſi ſunt ſubſtantia prædicamentalis, & ſic Auer.12 Met.com.25.diſtinguit ſubſtantiãs quædam. n. habet accidens, vt ſenſibilis, quædam caret accidenti,vt intellectualis.

Quarto Præterea 12.Meta.ca.5 aſſignãs principia prædicamenti ſubſtantiæ,tãquã principia omnium aliorum prædicamẽtorum,ea ponit,materiam,formam,& priuationem,a quib.intelligẽtiæ remoтæ ſunt.

Quinto Ariſt.10 Met.tex.26.ait Corruptibile,& incorruptibile differũt genere. Cum ergo intelligentiæ ſint incorruptibiles. videtur nullum genus eis poſſe eſſe cõmune cum corruptibilibus rebus.

Sexto eodem lib.10.tex.12.Diuerſa,ait genera ſunt,quæ differunt materia,nec habent mutuam tranſmutationem, vel quorum alia prædicamenti figura.

Septimo,Ariſt 9.Meta.tex.17.Aeterna, ait,carent,potentia:ſed genus eſt quid potentiale, ergo genus non eſt in æternis.

At hęc ſnia falſa eſt,& cõtraria vera,nẽpe Angelos, ſeu itelligẽtias in pdicamẽto ſubſtantiæ collocari, & eos ex genere, &

& differentia compoſitos non eſſe, & accidentibus ſubſtantes, in prædicamento non poni, præter glorioſum Deum, qui nulli accidenti ſubiectus, totius compoſitionis eſt expers: vnde genus generaliſſimũ erit ſubſtantia, cõplectens corporea, & icorporea.

1. Fund. Hæc autem ſubſtantia, ne decipiaris, nõ eſt illa, quæ in primam, & ſecundam diuiditur, ſed eſt vnum genus inter ſecundas ſubſtantias. Vnde ſubſtãtia dupliciter dicitur: Vno modo, pro perfecta natura, quæ ſubſiſtit per ſe, & ſubiectũ eſt, & hæc diuiditur in primam, & ſecundam: inter ſecundas eſt vna, quæ eſt genus generaliſſimum, quæ et vocatur ſubſtãtia. Sed altero modo, ꝓ natura perfecta ꝑ ſe, quæ eſt primum prædicabile, & principium eorum omnium, quæ tali linea cõtinentur. Nõ dixi naturam compoſitam, ſed perfectam, vt includerē intelligentias, quæ non ſunt compoſitæ, ſaltem compoſitione phyſica.

Probatio conclusio. Quod autem intelligentiæ, ſeu Angeli ĩ prædicamento ponantur, aſſerunt 1. D. Th. 1 par. q. 50. ar. 2. ad primum, ponens eos cõpoſitos ex genere, & differentia. Item Simplicius ad calcem ante prędicamentorum. Idem Simpl. ad Initium prædicamenti ſubſtantiæ. ſoluens argumentum Plotini aduerſus Ariſto. quod fecerat ĩ primo tractã de Generib. entis c. 1. & 2. & idẽ Plotinus eãdẽ tribuit ſententiam Ariſt. eiſdem capitibus. Item Alexand. vt refert idem Simpl. in expoſitione prædicamenti ſubſtantiæ. Item Themiſt. in initio 3. Phyſi.

Et probatur his Ariſt. teſtimoniis, & rationib. 1. Ariſt. in 1. Phyſi. tex. 13 argumentatur cõtra Parmenidem, qui dicebãt, dari vnum tantum ens immobile, & incorruptibile, & argumẽtatur hoc pacto. Si eſt vnũ, ergo eſt in aliquo prædicamentorum, quoniam omne ens eſt in aliquo prædicamentorum: loquitur autem de ente incorruptibili, vbi vide Simplicium, Themiſtium, & Philopponum.

Idem Ariſt. 1. de Anima, ait, Quærentem quid ſit anima, debere prius inquirere, in quo ſit genere, includit aũt rationalem, vt videre eſt in tex. 7. & ita in 2. de Anima tex. 3. concludit animam eſſe in prædicamento ſubſtantiæ, & tamen eſt incorruptibilis, & ſpiritualis. Item ſi excluderentur intelligẽtiæ, maxime fieret, q̃a incorruptibiles, ꝓpt illum tex. Ariſ. corruptibile, & incorruptibile differunt genere. Sed hęc rõ nulla eſt, nam et quantitas, ſecũdum ipſos cõtrariũ opinãtes, Auer. & alios, eſt icorruptibilis, & tamen ponitur in ꝑdicamento. Itẽ cœlum, & aſtra, Sol, Luna, & dæmonia ſunt in prædicamento ſubſtantiæ, ut ait Ariſ. in 5. Meta. tex. 15. & 7 Met. tex. 5 & 8 Metaph. tex. 1. & in his omnib. locis, vide Alexand. Item materia prima, vt videre eſt in 2. de anima tex 2. & 8. Meta. tex. 3. Item idẽ Ariſto. aliquoties diuidit ſubſtantiam in ſenſibilem, & inſenſibilem, vt in 12 Met. tex. 5. agit autem de ſubſtantia prædicamentali, vt uidere eſt in tex. 2. de qua etiam dixerat in 8. Meta. tex. 1. eſſe in hoc prædicamento ſubſtãtiæ, quod paulo antea diſtinxerat ab aliis: eſſe, in quã quaſdam ſubſtantias cõceſſas ab omnib. & manifeſtas: quaſdã non conceſſas: has autem non conceſſas, intelligit ſpirituales, immobiles, & incorruptibiles, vt videre eſt in 6. Meta. text. 2. & in 7. Meta. text. 5. & 6 Et in 8. Meta. & aliis etiã locis. Tandem in 12. Metaph. tex. 5. ait, ſubſtantias eſſe tres, vnam ſenſibilem icorruptibilem: aliam ſenſibilem ſempiternam; aliam immobilem, de qua diſputat in toto poſtea libro, quærẽs quid ſit, num. Mathematica entia, nũ formæ ſeu ideæ, nũ intelligentiæ, quas vltimas, reiectis aliis concludit dari, in text. 41. quærens deinde earum numerum, vſq; ad tex 49.

Rationibus etiam ſic probatur. Primo, quia hæc eſt eſſentialis ꝑdicatio, orbis Lunæ eſt intelligentia & intelligentia Martis &c. ergo eſt prædicatio generis, de ſpecie vel ſpeciei de ĩdiuiduis: nõ eſt aũt analogũ nomẽ intelligentia, ſicut ens, q̃a nõ conuenit rõ intelligẽtiæ, vt intelligẽtia vni prius intelligẽtiæ, & ꝑ illã primã aliis; ſicut ens quod conuenit primo, & ſimplr ſubſtãtiæ; & aliis in ordine ad ſubſtantiã, ergo ſi eſt eſſentialis illa ꝑdicatio, & ſuperioris de inferiori, & nõ analogĩ, erit gñis de ſpẽ, uel ſpeciei de idiuiduo, ſi ergo sũt ſub gñe, & ſpecie, ergo sũt in ꝑdicamẽto. Cõfirmatur quia quotieſcũq; aliquã multa participãt aliquo vno ſine dependẽtia vnius ab alio, nõ tollitur vniuocatio, ſic eſt ĩ Angelis: licet. n. habeant ordinem nobilitatis, nõ tñ cauſalitatis, quia non ſunt inuicem cauſæ.

Secundo intelligentiæ pñt definiri definitione

finitione eſſentiali; ergo conſtat ex genere; & differentia, atque ita erunt in prædicamento, vt definitio; v.g. erit vnius intelligentiæ, hæc eſt intelligentia talis, puta motrix infimi cæli, vel ſecundi vel tertij, nam conueniunt in hoc, quod ſunt intelligētiæ & præterea differunt eſſentialiter inter ſe, quia vna non eſt altera, neque vna æque pfecta eſſentialiter atque altera, vbi autem eſt conuenientia eſſentialis, & differentia eſſentialis, ibi eſt genus, & differentia.

Tertio Ex operationib. colligimus rerū eſsētias, vt antea dictū eſt ex Ariſtotele: ſed vbi videmus operationes naturales communes rebus, ibi colligimus ſubſtantiā cōem, quæ eſt principiū taliū operationū; vt verbi gratia, ex vegetatione colligimus ī oīb. quæ vegetātur, ſubſtantiæ quoddā genus cōe, ſ. viuens: ratione cuius, primo, & per ſe illa operatio conueniat. Et rurſus, cū naturales operationes rerū pprias videmus, in quibus differunt; colligimus eſſentialē inter eas differentiā, q̄ talis ſit operationis cauſa, principiū, & origo. Iā vero in intelligentiis dephendimus naturales operationes cōes, videlicet intelligere, & mouere, & præterea differentes, videlicet tale intelligere, ſingulæ cōm proprium habent haud dubie et ſin Ariſtotelem vna melius, altera intelligit, & mouet hunc, vel illum orbem; ergo neceſſario conuenit illis reſpōdere ſub ſtantiam generitam eſſentialem, & differentias eſſentiales, vnde iſtæ operationes primo, & per ſe naſcantur. Cōfirmatius idem fit, quia accidentia Angelorum ſunt vniuoca formaliter accidentibus intellectus noſtri, ſcilicet intellectiones, volitiones, qualitates, ergo & ſubſtantia ipſorum erit vtriuſque cum ſubſtantia iſtorum inferiorum.

Quarto. Intelligentiæ habent aliquā potentiam quia acceperunt eſſe a Deo, & inæquale eſſe, qbi vt ait Ariſt. lib. 3. Cæli cōicatum eſt eſſe his clarius, illis obſcurius.

Quinto. Item non ſunt omne ens, nec pfectiſſimum ens, ergo habēt in ſua eſſentia entis negationem, & maiorem, & minorē; per quæ differunt etiam intrinſece, & mouent motu, imo hodie vno motu, cras alio, atque alio, ſed quæ habent potentiam, & actum, non ſunt omnino ſimpliciſſima: ergo ſunt cōpoſita, ſaltem ex actu, & potentia eſſentiali, ſed quæ talia ſunt, collocātur ſub genere, ergo, &c. ſed quia hæc Logici captū traſcedunt, iſta ſint datis. Nunc ad argumenta contrariæ opinionis videamus.

Ad primum, negamus Ariſt. ſolum tracta- *Ad 1.* re de ſubſtantia ſenſibili, nam definitiones tam primæ, quam ſecundæ ſubſtantiæ, & communia, & propria ſubſtantiæ conueniunt ſuo gradu etiam intelligentijs.

Ad ſecundum cū Ariſt. ait eſſe actus pu- *Ad 2.* ros, & ſimplices, intelligit reſpectu compoſitionis Phyſicæ; quia ſunt ſeparatæ a materia, & ſine compoſitione ex materia, & corporis denique omnis expertes: non autem excludit cōpoſitionem Metaph. ex genere, & differentia; nec ſequitur, ſunt ſimplices, & puri actus, ergo carent omni genere, & differentia: quia quamuis ſint puri, tamen nō ſunt puriſſimi, nec ſimpliciſſimi: ſed alij ſunt priores alijs, & ſimpliciores, qđ manifeſte aſſerit Ariſt. loco alio citato lib. 3. Cæli, cum aiebat, alijs communicatum eſſe, his clarius, illis obſcurius.

Ad Auerr. dictum, dicimus eſſe falſum, ſi vt iacet, intelligatur, niſi velit dicere, quæ habent genus, & differentiam, eſſe compoſita ex aliquo, tanquam materia, & aliquo, tanquam forma, vel illa eſſe compoſita ex materia, & forma Metaphyſica.

Ad tertiū reſpondemus ſecundū Ariſt. *Ad 3.* nō ſuſcipere accidentia corruptiua, ſed bonū perfectiua, vt cælum, lumen. Item manifeſtū eſt, nō poſſe Ariſt. intelligere de omni accidenti, nam ſuſcipiūt haud dubie reſpectus varios ad ſe inuicem, & ad orbem, & ad motum, ac ad effectus ſuos, quos faciunt, vel in ſe, vt ſubordinatæ ſunt cauſæ, vel in alijs, & ſecundum nos etiam mutantur, ſed intelligit de accidentibus ſolum abſolutis, vel de corruptiuis.

Ad quartum reſpōdemus. Ariſt. non ibi *Ad 4.* tradere principia intelligentiarū, nec locū ibi fuiſſe, vt de eis ageret, ſed poſtea ī li. 12. Egiſſe āt primo de ſubſtātiæ ſenſibilis principijs, quia hæc apparet maxime ſubſtātia nobis, vt ipſe ait 2. de anima. c. 1. vt p ſenſibilem poſſet ſubſtātiā, ex motu, inſenſibilē inueſtigare, vbi corporea, magis ſubſtātiā vocat, quā incorporea, & 7. Metap. c. 2 dū ait, corporea eſſe maniſeſtiſſime ſubſtātias, ac merito de his primo egit, ut p ſenſibilē &c. vide ſenſum Ariſt. ac de his hactenus.

Ad quintū variæ illius locis Ariſtotelis *Ad 5.*

extant

extant expoſitiones, quarum ſingulæ ſatiſfaciunt argumēto. Igitur primo reſpōdeo cum D. Tho. ibidem, intelligere Ariſtotelē genus Phyſicum, i. materiā, cum ait. Incorruptibile, & corruptibile differūt genere, atq; ita differunt genere, i. materia. Secundo Caietan. reſpōdet primo capite, de analogia nominū, ac dicit differre genere Phyſico, i. ſecundū eſſe perfectius, nō abſolute ſecundum rōnem importatam a genere, i. perfectius ibi eſſe genus, quā hic, nō tamē nullū ibi eſſe genus. Tertio illa verba corruptibile, & incorruptibile differunt genere, vt videtur, hoc ſolū vult Ariſt. ac ſi qs diceret alterabile, & inalterabile differunt genere, generabile, & īgenerabile differūt genere, i. continent ſub ſe diuerſorum prædicamentorum, & generū diuerſorum res, quia aliquæ res ſunt incorruptibiles in ſubſtantia, in quantitate, in qualitate, ac ſimiliter aliquæ corruptibiles in ſubſtātia, qualitate, &c. Quarto, tādem ſi quis recte cōſideret, probabile admodum eſt, ibi Ariſt. p genus intelligere ſpeciem. Hic. n. erat eius ſcopus. Nam tex. 24. & 25. proxime præcedentibus, dixerat differentiā ſpecificam fieri p contrarietatem. Deinde in hoc tex. 26. quærit. An corruptibile, & incorruptibile faciant differentiam ſpecificam, & dicit facere ſpecificā, ꝙ ſint, vel eſſentiæ, vel fluāt ex eſſentia. Quare ait, Plato errabat, qa hominem corruptibilem eiuſdem ſpeciei ponebat cum Idæa, cum differant non ſolum ſpē, ſed ēt genere: homo. n. ē ſub aīali, ideæ vero ſub incorruptibili: atq; ita ſolū hoc hēretur ex eo loco ſpēcie differre, ex fine, & ſcopo, ac ꝓgreſſu diſputationis Ariſtot.

Ad ſextum reſpondeo non ſolum velle Ariſtotelem illa eſſe diuerſa genera, q̄ non habent materiam cōem, vel quæ nō habēt tranſmutationem: aliàs homo, & equus differrent genere, quia non tranſmutātur, & alia quæ habent materiam cōmunem non differrent genere, vt quantitas, & qualitas, quod eſt falſum, & exemplum Ariſtotelis de ijs, quæ differunt prædicamenti figura, nō ideo allatum ab eo fuit, quaſi nullo alio genere differrent, ſed quia id erat manifeſtiſſimum, & ita id, exempli vnius ſolius cauſa, allatum fuit.

Ad ſeptimum reſpondeo Carent potentia Phyſica, & de ea ibi intelligit Ariſt. nō autē de potētia Metaphyſica qualis eſt generis: nā hanc habent, vt oſtendimus. Erit ergo genus generaliſſimum prædicamenti ſubſtantiæ, Subſtantia finita complectens corporeā, & incorporeā, ita vt ſolus Deus benedictus ſimpliciſſimus excludatur, nec contineatur in prædicamento. De quo tamen nūc pauca quoque breuiter dicamus.

QVÆSTIO III.

An Deus ſit in prædicamento.

DE intelligentijs ſeu Angelis vidimus eſſe in prædicamento, de Deo vero, quamuis aliqui eum in prædicamento collocent, vt Gregorius de Arimino, & alij, tamen dicendum eſt, non eſſe in prædicamento, tam ſecundum veritatem, quam ſecundum Ariſtot. & ita opinatur D. Thomas 1. par. q. 3. arg. 5. & 1. Sententiarum diſtin. 8. q. 4. arg. 3. & de potentia q. 9. art. 3. Item Albertus tractatu primo prædicamentorum c. 7. & plerique alij.

Idque his teſtimonijs, & rationib. breuiter probari poteſt. i. Ariſ. 5. Metaph. tex. 15. numerans acceptiones ſubſtātiæ nō ponit Deum: & 3. Phyſicorum tex. 3. cū diſtinxiſſet ſecundum Alexandrum, & Themiſtium duplex ens, vnum actu, vt eſt Deus, aliud actu & potentia, hoc diuiſit in decem prædicamenta: & ratione oſtenditur, qa Deus eſt quid illimitatum, at omnis ſpecies eſt limitata per differentiam: ergo &c. Secundo. Item, eſſe, eſt quidditatiuum Deo: ergo vel ipſum ens eſt genus Dei contra philoſophum 4. Metap. tex. 10. vel nullum aliud, quia ens ſupereminet omnibus. Tertio, Deus eſt purus actus, at quidquid eſt ſub genere habet actum admiſtum potentiæ, ergo Deus non eſt ſub genere. Quarto. Item quicquid eſt ſub genere, & ſpecie, eſt compoſitum ex genere, & differentia, & ex perfectibili; & perficiente: at Deus eſt ſimpliciſſimus, & incompoſitus, nec poteſt perfici ab aliquo, nec habet aliquid perfectibile in ſua eſſentia, eſſet enim quædam imperfectio in Deo, ſed omnia quæ habet in ſe, ſunt infinite pfecta: immo vero ſunt vna ſola infinita, & ſimpliciſſima pfectio: ergo non eſt compoſitus ex genere, & differentia: atque de his iſta ſufficiant, ſunt. n. altioris ſpeculationis.

QVÆ.

QVÆSTIO IV.

De diuiſione, ſeu coordinatione eorum, quæ in prædicamento ſubſtantiæ continentur.

PRo cognitione harum ſubſtantiarum, ſolent aliqui tabulas aſſignare, quibus ea, quæ in hoc prædicamēto ponuntur clarius perſpiciant; id ēt, in ſingulis fit prædicamentis, ꝙ ēt ſi Logico non côueniat, cū talis rerum cognitio ſciētiarum ſit aliarū: tamen vt ad alias ſciētias nō prorſus ignarus accedat, & magis ſuorū cognitio, rerū cognitione innoteſcat, velut exēpla q̄dā, ea proponemus: nō omnia particulariter, exquiſiteq; indagantes, ſed vniuerſali quodā modo, reliqua proprio loco cōcedētes. Prætermittamus ergo rerum diſtinctionē, poſtea tabellam ordinare nō erit difficile.

Erit igitur prima diuiſio, ſubſtantiæ finitæ, quædam eſt corporea, quædā incorporea; hic diuiditur ſubſtātia perfecta, ad excludendas partes, & finita, ad excludendum glorioſum Deū, qui cum infinitus ſit, nullo continetur prædicamento; ſed eſt ſupra omne ens, & totius entis principium. Subſtantia incorporea facit quoddam genus, quod dicitur ſpiritus, ſub quo ſunt innumeræ ſpecies Angelorum excedentium numerum ſpecierum ſenſibilium, quorum natura in particulari occulta nobis eſt. Subſtantia corporea facit aliud genus, ꝙ dicitur corpus, ſ. compoſitum ex materia, & forma, ſub quo omnia iſta inferiora ſenſibilia continentur. Secunda diuiſio, Corporum, quædam ſunt animata, quædā inanimata: Corpus inanimatum facit vnum genus, ſub quo omnia vitæ expertia continentur, vel elementa, lapides, liquores, & alia, quæ dicemus. Corpus animatū conſtituit genus, qđ dicitur viuens, ſub quo sūt oīa, quæ habent animā, vt plātæ, animalia. Tertia diuiſio, viuentium, quædā sēſibilia, quædam inſenſibilia: viuens ſenſibile facit aīal, viuens inſenſibile plantam cōſtituit. Quarta diuiſio; Plantarū, quædā eſt arbor, quædam frutex, quædam herba, quædā radix: arbor, vt populus, auellana, pyrus; frutex, vt geniſta, myrthus, arūdo, arbuſtum, herba, vt borrago, menta, thym⁹; radix, vt alium, cæpe, rapa. Quinta diuiſio, aīalium, quoddā rationale, vt hō, quoddam irrationale, vt brutū. Sexta, Brutorum quoddam aquatile, ſub quo sūt varia piſciū genera, quoddā volatile, ſub quo varia auiū genera, quoddā terrenū. Septima. Terrenorum, quoddā greſſibile, vt equus, leo, quoddam reptibile, ſub quo variæ ſerpentū ſpecies. Octaua. Corporis inanimati, quoddam ſimplex, quoddā miſtum, ſimplex, qđ ex pluribus corporib. nō fit, miſtum, quod ex corporib. ſ. elementis fit. Nona. Simplicium, quædā incorruptibilia, vt oēs cæli, & planetæ, quædam corruptibilia, vt elementa, ignis, aqua, terra, aer. Decima miſtorū, qđdam imperfectū, quod non ex omnib. elementis fit, nec durabile eſt, vt nix, glacies, vēti, fulgur, iris, nubes; quoddam ꝑfectū, qđ conſtans eſt. Vndecima Perfecti miſti, quoddam lapis, vt gēma, piropus, ſmaragdus, quoddam metallum, vt argentum, aurum, plumbum, quoddam eſt genus liquorum, vt aquæ ſtillatæ, gummi, ſulphur.

Multæ ſunt aliæ ſpēs, & genera ſub his cōtēta, q̄ perſequi eſſet extra modū Logicæ limites excedere, ꝓpea relinquūt. Nec me ꝑterit, aliquos crediſſe, cęlos eſſe aīatos: aliquos metalla inter viuētia aſcripſiſſe: aliquos aīaliū, & plātarum medium aſſignaſſe, q̄ græcè Zoophyta, latine ancipitis generis dicūtur, qualium meminit Simplicius, in præsēti tamē illa ſint cōiter dicta, reliqua examinare, non eſt loci præſentis.

QVÆSTIO V.

De quibuſdam alijs, quæ priori parte capitis continentur, num recte ab Ariſtotele dicta ſint.

POſtquā ea, quæ generaliter ad prædicamentum hoc ſpectant, examinauimus: nempe de ſubſtātiæ diuiſione, genere eius generaliſſimo, & eiuſdem prædicamēti coordinatione, ſupereſt, vt quædā, quæ in ipſo capite continētur, particularius examinemus. Eſt autem primum argumentum, Quidā homo, quidam equus, prædicantur de multis, ergo non debuit Ariſtoteles hęc numerare inter primas ſubſtantias: antecedens eſt notum. Petrus. n. eſt quidā homo: Paulus eſt quidam homo, & reliqui.

Circa hoc argumentum eſt primo notā dū, iſta quinque partim eſſe idem, partim vero non, ſcilicet ſingulare, indiuiduum, prima ſubſtantia, ſuppoſitum, perſona sūt

Arg. incē trarium.
1. Arg.
1. Fund.

quidē aliquo modo idem, quia omnia nomina ſunt rei vnius non habētis ſub ſe aliqua inferiora: differūt tamē, nam duo priora ſunt cōia, accidentib. & ſubſtantijs: accidentia .n. dicuntur indiuidua, & ſingularia, & pariter ſubſtantiæ: dicūtur tamē indiuidua quatenus ſub ſe inferiora non habent in quæ diuidantur, vt hæc albedo, hic homo, ſingularia autem reſpectu vniuerſalis ſub quo continentur. Illa tria poſteriora in ſubſtantijs ſolis inueniūtur, quamuis perſona nō niſi in rationali natura. Prima ſubſtantia dicitur ſubſtantia ſingularis, vt accidentibus ſubſtat primo: dicitur ſuppoſitum, vt per ſe ſubſiſtit; dicitur perſona, vt ſubſiſtit in natura aliqua intellectuali: non enim brutum dicitur perſona, ſed Petrus, & Ioannes, quod enim in alijs ſubſtantijs dicitur ſuppoſitum, hoc in rationalib. & intellectualibus dicitur perſona.

2.Fund. Eſt ſecundò notandum, ſicut ſpēs ad genus addit differētiā, ita prima ſubſtātia addit ad ſpēm exiſtētiā; v.g. homo ſupra aīal habet actu rōnale, quidam vero homo ſuper hominem habet exiſtentiam: nō .n. exiſtūt niſi ſingularia: hoc autem, vel illud ſingulare, ſ. Petrus, Ioannes ſuper exiſtentiā addūt talia accidētia, & tales ꝓprietates.

Reſp. ad arg. Ex his Reſp. ad argumentum, ꝙ quidam homo prędicatur de multis, ſed non tanq̄ de ſubiecto, vt .n. de ſubiecto prædicetur, debet prædicare aliquam naturam, quæ ſit de eſſentia inferiorum: at quidā homo nō prædicat naturā de indiuiduis, ſed ipſā eādē indeterminate, ſicut qui diceret, Petrus eſt Petrus, Paulus eſt Paulus, cōſtat hoc cōplexum prædicatum non prędicare aliquā naturam ſuperiorem, ſed idē indeterminate: ita ſe habet quidam homo ad ea, de quibus prædicatur, eſt tamē prima ſubſtantia, quia de nullo ſubiecto dicitur. De indiuiduo vago vide Caietanū c. de ſpecie, & Albertum, tract. 3. prædicab. c. 4. tu tamen obſerua hæc, quæ dicta ſunt.

2. Arg. Eſt ſecundum argumentum. Differentia eſt de eſſentia ſpeciei, ſicut genus, ſimiliter de eſſentia indiuidui, ergo debuit computari inter ſecundas ſubſtantias.

3.Fund. Circa hoc diligenter aduerte, ꝙ aliquid in aliquo prædicamēto quadrupliciter cōtinetur. Primo directe, ſ. illud ꝙ in recta linea eſt, vel vt prima ſubſtantia, vel vt genus, vel vt ſpecies. Secūdo indirecte, quod ēt ſi ſecūdum ſe in linea non conſtituatur, tamē aſſumitur cum aliquo, quod in linea ponitur, qūo differentiæ directè ad prædicamētum ſpectant, quia ad cōſtitutionem ſpecierum, quæ in recta linea ſunt, aſſumūtur. Tertio aliquid pertinet ad prædicamentum reductiue, quod licet in linea nō ſit, nec cum his, quæ in linea ſunt aſſumatur: tamen eſt principium eorum, quæ in linea ſūt, vt materia, & forma, quæ ſūt principia ſpēi: partes integrātes, quæ ſūt principia indiuiduorū, ſimiliter punctus principium linearum, quæ pertinent ad quantitatē, & vnitas, quæ eſt principium numerorum: iſta reductiue ſunt in prædicamento eius, cuius principia ſunt. Quarto. Aliquid pertinet ad prædicamentum per accidēs, ꝙ cum non ſit aliquid ex prædictis, eſt tamen aliqua via ad ipſa, qūo generatio, & corruptio ad ſubſtātiā ꝑtinēt, quia via ad ſubſtātiā ſunt, & alteratio ad qualitatem, & deniq; motus refertur ad prædicamentum eius, ad quod eſt motus, ſeu mutatio, ex quibus patet, quo modo ad prædicamētum differentiæ pertineāt, ſ. indirectè, ſeu ad latus lineæ directæ prædicamentalis.

Sed adhuc manet dubiū, quare in linea non ſint. Simplicius proponit hanc difficultatē, fuit .n. difficile ītellectu apud ātiquos q̄ eſſet natura differentiæ ſubſtātialis, quidā .n. exiſtimabāt eſſe accidens inſeparabile, quidā eſſe ſubſtātiā, ipſe Simpl. credit eſſe mediū quoddā inter accidēs, & ſubſtantiā, ſicut q̄dā naturæ ſūt mediæ inter viuētia, ſ. plātas, & aīalia, q̄ dicūtur Zoophyta. 1. Dub. 1. Opin.

At Boet. & bene, diſtinguit triplicē ſubſtantiam. Quædā, ait eſt ſm̄ rem, ſed nō ſm̄ modum, & hæ ſunt differentiæ, quæ re vera ſubſtantiæ ſunt; tamen modum prædicādi habent accidentalem, & aliqua ex parte officium hn̄t accidētis, ſ. genus determinare, & modificare. Alia eſt ſubſtantia ſm̄ modum, ſed non ſecundum rem, vt accidentia in abſtracto ſumpta quæ cum re accidētia ſint, per ſe ſignificant, & ſeparata conſiderantur. Quædam eſt ſubſtantia ſecundum rem, & modū, & iſta eſt in recta linea, iſta doctrina eſt bona: ſed adhuc eſt dubium, quare non ſint in recta linea. Proptcrea exiſtimo eſſe dicendum, quod differentia, vt differentia, duo habet, ſcilicet diuidere 2. Opin.

ge-

Digitized by Google

genus, & ſpecies cõſtituere, vt ſpeciei cõſtitutiua eſt, cum ipſa ſpecie iã aſſumitur; at vt diuiſiua eſt; in recta linea eſſe nõ poteſt; quia cum ea, quæ in prędicamẽto ſunt ſub genere per ſe contineantur; differẽtia per ſe non hẽt genus: quia vt diximus, genus in ſua natura nõ includit differentias, per quas diuiditur, nec drĩæ claudũt eſſentialiter genus: vnũ.n. eſt extra eſſẽtiã alterius, ꝓpterea ſuper ſe genus nõ hñtes ad latera generis collocãt, tãquã illius diuiſiuæ, ꝑ quas genus in varias ſpẽs deſcẽdit. Vide Alb. tra. 2. huius. c. 6. q de hoc tractat.

Dub. 2. Dubitabis qualiter vna differentia de altera prædicetur, ſ. cũ dicitur, rationale eſt ſenſibile. Breuiter ad hoc Reſp. eſſe quidẽ prædicationẽ veram, non tamen eſſentialem, ſed velut accidentalem: nõ: n. rationale, vt rationale in ſua natura habet ſenſibile, cum nec habeat animal: ſed conceditur propter idẽtitatem ſubiecti, & rei. ſ. quod eſt rationale eſt ſenſibile, idẽ ĩ alijs hmõi. Scio Albertum exiſtimaſſe, illas eſſe prædicationes quidditatiuas: alias eſſẽtiales mediatas, ſed hoc mihi magis placet, quamuis illud nõ careat magna probabilitate.

3. Argu. Eſt tertium argumẽtum. Videtur. n. expreſſe contradicere ſibi Ariſ. hic. n. fatetur indiuiduum, eſſe maxime ſubſtantiam; & ſpeciem magis ſubſtantiã, quam genus; at 8. Met. c. j. tex. 2. magis, ait, ſubſtãtia genus, quã ſpecies eſt, & vniuerſale, q̃ ſingulare.

Fund. & reſp. ar. Circa hoc aduerte, quod quadrupliciter apud Ariſt. inuenitur aliquid magis ſubſtãtiã dici. Primo, perfectior, & nobilior ſubſtãtia dicitur magis ſubſtantia, quo pacto 2. Meta. c. 1. intelligentiæ cenſentur maxime entia, cum ſint aliorum omniũ principia. Secundo magis ſubſtantia dicitur notior nobis ſubſtãtia; quo pacto. 2. de anima c. 1. corporea magis ſubſtantiã vocat, quã incorporea, & 3. Meta. c 5 elementa vocat maxime ſubſtãtiam, quod explicauit in 7. Met. c. 2. dũ dixit corporea eſſe manifeſtiſſime ſubſtãtias. Tertio dr̃ magis ſubſtãtia ſub hac ꝓprietate, q̃ eſt ſubſtare, vt illa ſit magis ſubſtãtia, quæ plurib. ſubijcitur, & ſic loquitur in pñti, & 7 Met c. 3. Quarto magis ſubſtãtia dicitur illa, quæ in ſua natura habet intenſionem, ſecundum, quam inuenitur maior, quã erat. Pro declaratione aduerte, calorẽ, qui eſt in manu, dupliciter poſſe creſcere, vno mõ, ſi ſe extẽdat, & dilatet per brachiũ, & totũ corpus; & tunc dicitur extẽſiue maior, quam erat: altero mõ, ſi ĩ eadẽ manu fortior fiat, & augmentũ ſumat, & tunc dicitur maior intẽſiue, & hoc ꝓprie dicitur ſuſcipere magis, & minus, ita poſſumus intelligere de ſubſtantia. ſ. hoĩe: põt. n. augeri, ſecũdũ quãtitatem, & ſic, creſcit, & dilatatur, & fit hõ maior; altero mõ, ꝙ natura humana in ſe ipſa ſumat augm̃: vt modo dicatur magis homo, quam erat, & hoc eſt ſuſcipere magis intenſiue, quod impoſſibile eſt ſubſtantiæ, & ſic ſumitur in poſteriori parte capitis, qñ dicitur, quod ſubſtãtia nõ ſuſcipit magis, & minus. Per hæc poſſunt ſolui aliqua, quæ videbantur in locis Ariſt. cõtradictionem, & obſcuritatem adducere.

Dubiũ. Poſſet qs dubitare. Vtra eſt magis ſubſtantia, i. perfectior, ſpecies, an genus? Reſpon. Natura ſpecifica perfectior eſt quã natura generica: rõ huius eſt, id. n. eſt ꝑfectius, qd̃ plus hẽt actus, & entitatis: at natura ſpecifica eſt magis in actu, cũ includat differentiam. quæ eſt extra naturã generis. Sed vtra natura perfectior, ſpẽs, an ĩdiuiduũ? dico ꝑfectior eſt natura ſpecifica: eſt. n tota natura ĩdiuiduorũ: nec addũt ſubſtãtiã vel eſſentiã ĩdiuidua ſup. ſpẽm, ſed exiſtentiam, vel ſubſiſtentiam, vt diximus, & accidẽtia. Præterea, quia ꝑfectius eſt, quod ſecundũ ſe eſt, quam ꝙ ꝑ participationẽ eſt; at indiuidua participant naturam ſpecificam, ergo ipſa ſecũdũ ſe eſt perfectior. Præterea, qa hæc eſt incorruptibilis. Sed vtra perfectior ſubſtãtia, cõpoſitũ, an ſua forma? A le. 7. Met. cõ 15. & Simp. 10. Phyſ cõ 70 merito credũt cõpoſitum, cũ totum ſit eſſe perfectius forma, q̃ pars eſt. Et ſufficiat hæc reſponſio modo, nam omnes hæ tres q̃ones ſunt Metaphyſicæ.

QVÆSTIO VI.

De quibuſdam alijs, circa poſteriorem partem capitis, ſcilicet de proprietatibus, & communitatibus ſubſtantiæ.

1. Fund. CIrca has ſex ſubſtantiæ proprietates eſt aduertẽdum, primo nõ oẽs æqualiter ſe habere ad ſubſtantiam ipſam: tres enim illarum, ſ. prima, non eſſe in ſubiecto,

cto, quartã nõ habere cõtrarium, & quinta, non ſuſcipere magis, vel minus, conueniunt oĩ ſubſtantiæ, ſed non ſoli: nam prima differentijs, quarta vero, & quinta, etiã quantitati inſunt: illarum autem tertia, ſ. hoc aliquid ſignificare, & ſexta, ſuſceptiuã eſſe contrariorum, ſolis inſunt, ſed nõ omnib. ſubſtantijs, ſed tantum primis: quamuis illa tertia videri ſignificare hoc aliqd, omnib. etiam ineſt: at ſecũda, ſ. vniuoce de primis prædicari, nec omnib. nec ſolis conuenit, cum primis non inſit, competatque differentijs.

2.Fund. Eſt ſecundo aduertendum, quod ſecunda, & tertia, non reb. abſolute, ſed vocibus, vel cõceptibus, vt rerũ ſunt ſignificatiua, cõueniunt: non. n. res in ſe prædicantur, niſi per intellectum conceptæ, & verbo expſſæ: nec ſignificare hoc aliquid, vel, quale, rerũ eſt, ſed vocũ illarum ſignificatiuarũ, & conceptuum: aliæ vero quatuor reb. ipſis abſolute inſunt, quarum tres primæ ſunt negatiuæ, ſ. non eſſe in ſubiecto, non habere contrarium, non ſuſcipere magis: vltima vero ẽ affirmatiua, ſ. ſuſcipere cõtraria.

Argu. in contrarium. Ex his ſuppoſitis ſe offert primũ argu. Nulla ferè ex his ꝓprietatib. eſt abſolute propria. ergo fruſtra ab Ariſtot. tradũtur. Secundo cõtra tertiam. Si ſecundæ ſubſtantiæ quale quid ſignificant, ergo in quale ꝑdicantur, non ergo erunt genera, aut ſpẽs, quæ prædicantur in quid. Tertio differentiæ diuidentes genera, re ipſa ſubſtantiæ, ſunt, quãdo genera ſunt ſubſtantiæ, ſed differentiæ oẽs ſunt contrariæ, ergo ſubſtantiæ aliquid eſt contrarium. Quarto multæ ſunt ſubſtantiæ, q̃ nõ ſuſcipiunt cõtraria, ergo id nõ eſt maxime propriũ ſubſtantiæ. Probatur antecedens, ignis. n. eſt calidus, & nullo modo põt ſuſcipere cõtrariam frigiditatem, ſimiliter cygnus alb. nõ mutatur ſecundũ nigredinem, & cœli deniq; non ſuſcipiunt cõtraria, quia ſunt impaſſibiles.

Ad 1. Ad primũ breuiter. Reſp. deſcriptiones non ſolũ ex proprijs ſimplicib. colligi, ſed ex plurib. communib. appropriatis, quorũ ſingula quamuis per ſe alijs inſint, ſimul tamen iuncta ſoli rei conueniunt, Dicitur &t ſecundo multa ex his eſſe propria quarto modo, ſi in genere fiat ſermo ad hunc modum, ſubſtãtię cõuenit, vt & ipſa; & ipſius differentiæ in ſubiecto non ſint, ſubſtantiæ conuenit, vt ipſius genera, ſpecies, & differentiæ de prima vniuoce prædicẽtur, ſimiliter ſubſtantiæ ineſt, videri ſignificare hoc aliquid, & vt ipſius indiuidua contrariorum ſint ſuſceptiua.

Ad ſecundum reſp.: aliud eſſe ſignificare quale quid, aliud prædicari in quale quid Albe. trac. 2. c. 8. exiſtimat, ſignificare quale quid eſſe ſignificare quandam naturã, q̃ cõponitur ex eo, quod ſe hẽt, vt quid, & ex eo, quod ſe hẽt, vt quale, ſ. ex genere, & differentia: ſed mihi hoc nõ placet, nã hoc pacto generaliſſimum non poſſet ſignificare quale quid, cum naturã quandam ſimplicẽ, nõ cõpoſitã ex genere, & differentia ſignificet: ꝑpea dicẽdum quod ſignificare quale quid eſt ſignificare quandam ſubſtantiã, q̃ in ſe nõ eſt, ſed in alijs, ita tamẽ eſt in alijs, ut ſit de eorũ ſubſtantia: ſed quia naturã, q̃ in alijs exiſtit, ſignificat, degenerat a perfecta rõne ſubſtãtiæ, quæ p ſe exiſtit: at quia in alijs eſt, nõ vt in ſubiecto, diſtat a natura accidẽtis, propterea talis natura dicit̃ quale quid, & nomẽ eiꝰ dicitur ſignificare quale quid, at ꝑdicari in quale quid, eſt tale eẽ ꝑdicatum, per quod reſpondeamus ad q̃ſtionem factam per quale illius, de quo prædicatur, & talis eſt differentia, non autem genus, aut ſpecies: Dices, quare differentia eſt huiuſmodi? Dico, quia differentia habet munus accidentis, ſ. determinare aliquod extrinſecum; nam differentia extrinſece quodammodo genus contrahit, quia eſt extra naturam generis ei adueniens.

Dubiũ. Dubitatur, quid eſt, vt ait, quod nomina ſecundarum ſubſtantiarum videantur hoc aliquid ſignificare? Reſp. aliqui, quia per ea aliquando de ſuppoſitis loquimur, dicentes, homo venit, animal currit. Sed non placet hoc, quia ex Ariſ. 1. Topi. c. 6 habemus, quod non ſolum per ſubſtantiam id fit, ſed per accidentia; dicimus. n. voca ſedentem, muſicus uenit, dicendum ergo eſt vt ſupra, vidẽtur. n. ſignificare hoc aliquid figura appellationis, i. modo ſignificãdi ipſarum vocum, quæ abſolutæ ſunt; vt. n. abſoluta nomina primarum ſubſtantiarum ſignificãt, etiam, & nomina ſecundarum.

Ad tertium facile: Reſp. quod aliquando contrarietas ſumitur large, vt patet ex 10. Met. c. 6. & 7 pro quacunq; oppoſitione, & diuerſitate ſub eodem genere, & ſic differẽ- Ad 5.

tiæ

tiæ ſunt contrariæ, & formæ, & priuationes altero modo proprie contrarietas, ſumitur pro eà de qua ſuperius locuti ſum⁹, & ſic in præſenti, differentiæ, ſicut nec ſubſtantia, habent contrarium.

Ad 4. Ad quartum Reſp. Ariſtotelem non dixiſſe vnam numero ſubſtantiam eſſe ſuſceptiuam omnium contrariorum, ſed tantum contrariorum. Vnde dico, licet cignus non recipiat nigredinem, recipit tamen alia contraria, frigiditatem, ſcilicet, & calorem: ſimiliter ignis licet non recipiat frigiditatem, recipit motus contrarios, ſurſum naturaliter, & violenter deorſum; idē dicēdū de cælis, non recipiunt iſta qdē cōtraria corruptibilia, tamen recipiunt, motus contrarios, ſecundum partes quibus modo ad ortum, modo ad occaſum mouentur, modo declinationes, modo acceſſiones habent, & alias paſſiones huiuſmodi.

Dubiũ. Sed poſſet eſſe dubium de ſacratiſſimo altaris Sacramento, vbi non eſt panis, ſed corpus Chriſti, & hoſtia poteſt calefieri, & frigefieri, vbi calor, & frigiditas non in corpore Chriſti, ſed in quātitate, quæ erat panis, recipiuntur: ecce ergo quomodo quantitas, quæ eſt accidens, ſuſceptibilis eſt contrariorum. Dico id non eſſe, niſi ſubſtantiæ proprium, ꝙ ſi illa q̄titas hoc hēt, id ei euenit, vt locum ſubſtantiæ tenet, quod fit maximo miraculo, & potentia Dei infinita: nos modo id, quod naturaliter eſt, conſideramus: præſertim ſecūdum Ariſtot. qui nec id cognouit.

DE QVANTITATE Cap. VI.

1 *QVanti autem aliud quidem eſt diſcretum, aliud autem continuum: & alind quidem ex habentibus poſitionem ad ſe inuicem in ipſis partibus conſtat: aliud autem ex non habentibus poſitionem. Eſt autem diſcretum quidem vt numerus, & oratio: continuum vero, vt linea, ſuperficies, corpus: amplius autem præter hæc locus, & tempus.*

Partium etenim numeri nullus eſt communis terminus ad quem copulantur partes eius, vt quinque, ſi ſunt denarij partes, ad nullum terminum communem copulantur quinque, & quinque, ſed ſemper diſcreta ſunt; & tria, & ſeptem ad nullum communem terminum copulantur, neque omnino habeas in numero cōmunem terminum partium accipere, ſed ſemper diſcretæ ſunt; quapropter numerus quidem diſcretorum eſt. Similiter autem, & oratio, quod etenim quantum eſt oratio, manifeſtum eſt: menſuratur enim ſyllaba breui, & longa: dico autem cum voce orationem factam: ad nullum enim communem terminum particulæ eius copulantur: non enim eſt communis terminus, ad quem ſyllabæ copulentur, ſed vnaquæque diuiſa eſt, ipſa ſecundum ſeipſam.

Linea vero continua eſt: eſt enim ſumere communem terminum punctum, ad quem partes eius copulentur: & ſuperficiei, lineam: plani namque partes ad aliquem communem terminum copulantur, ſimiliter autem, & in corpore habeas ſumere communem terminum, lineam, vel ſuperficiem, ad quam corporis partes copulantur. Eſt autem talium & tempus, & locus: præſens enim tempus copulatur ad præteritum, & ad futurum: rurſus locus continuorum eſt, locum enim quendam partes corporis obtinent, quæ ad communem terminum copulantur: ergo, & loci partes, quæ obtinent ſingulas corporis partes, ad eundem communem terminum copulantur: ad quem, & corporis partes. Quapropter continuus erit, & locus: ad vnum enim communem terminum eius partes copulantur. 3

4 *Amplius autem alia quidem conſtant ex partibus quæ in eis ſunt poſitionem habentibus ſeinuicem: alia autem ex non habentibus poſitionem, vt lineæ quidem partes poſitionem habent ad ſe inuicem, ſingulæ namque earum ſitæ ſunt alicubi; & habeas vnde diſtinctè ſumas, & aſſignes vbi ſingulę ſitæ ſint in plano, & ad quam partem reliquarum copulantur. Similiter autem, & partes plani poſitionem habent aliquam: ſimiliter namque aſſignaretur vnaquæque vbi iacet, & quæ copulantur ad ſe inuicem, ſed & ſolidi partes ſimiliter, & loci. In numero autem non poterit quiſquam oſtendere, quemadmodum partes eius poſitionem aliquam habent ad ſeinuicem, aut vbi iacent, aut quæ partes ad ſe inuicem connectuntur. Neque ea, quæ in temporibus ſunt, nihil enim permanent partes temporis, quod autem non eſt permanens; quomodo poſitionem aliquam habebit? Sed magis ordinem quendam dices habere: eo quòd aliud quidem prius ſit temporis, aliud vero poſterius. Sed & in numero ſimiliter, eo quòd prius numeratur vnus quam duo, & duo quam tria, & ſic habebunt aliquem ordinem; poſitionem vero non omnino accipies. Sed, & oratio ſimiliter, nulla enim remanet partium, ſed dictum eſt ſimul, & non eſt hoc amplius aſſumere, quapropter non erit vlla poſitio partium eius; ſiquidem non permanet. Igitur alia ex habentibus poſitionem partibus conſtant, alia ex non habentibus poſitionem.*

5 *Proprie autem quanta hæc dicuntur ſola, quæ dicta ſunt; alia vero omnia ſecundum accidens, ad hæc enim aſpicientes, & alia dicimus quanta vt multum dicitur album, eo quòd ſuperficies multa ſit, & actio longa, eo quod tempus multum ſit, & motus multus; Neque enim horum ſingulum per ſe quantum dicitur, vt ſi quis aſſignet quanto actio eſt, tempore definiet annuam, vel ſic aliquo modo aſſignans, & album quantum quid ſit aſſignans, ſuperficie definiet; quanta enim fuerit ſuperficies tantum album eſſe diceret, quare ſola proprie ſecundum ſeipſa dicuntur quanta, quæ dicta ſunt; aliorum vero nihil per ſe, ſed ſi forte per accidens.*

Amplius, quanto nihil eſt contrarium. In definitis enim manifeſtum eſt quòd nihil eſt contrarium, vt bicubito vel tricubito, vel ſuperficiei, vel alicui talium, nihil enim ijs eſt contrarium. Niſi quis forte dicat multum pauco eſſe contrarium, vel magnum paruo. Horum autem nihil eſt quantum, ſed magis eorum quæ ſunt ad aliquid, nihil enim ipſum per ſe ipſum magnum, vel paruum dicitur? ſed eo, quòd ad alterum refertur: vt mons quidem paruus dicitur, milium vero magnum; quod hoc ijs quæ ſunt ſui generis maius ſit, illud vero ijs quæ ſui ſunt generis minus, ergo ad alterum eſt eorum relatio. Nam ſi per ſeipſum magnum vel paruum diceretur, nunquam mons quidem aliquando paruus, milium vero magnum diceretur. Rurſus in vico quidem plures homines eſſe dicemus, Athenis vero paucos, cum ſint illis multo plures; & in domo quidem multos, in theatro vero paucos, cum ſint plures. Amplius, bicubitum quidem, & tricubitum, & vnumquodque talium quantum ſignificat; magnum vero, vel paruum non ſignificat quantum, ſed magis ad aliquid, quoniam ad alterum conſiderantur, & magnum, & paruum 6

quare

quare manifeſtum eſt, quod ipſa ſunt eorum quæ ad aliquid.

7 Amplius ſiue aliquis ponat quanta eſſe hæc, ſiue non ponat, nihil eſt in illi contrarium: quod enim non poteſt ſumi per ſeipſum, ſed ad alterum refertur quomodo huic aliquid erit contrarium? Amplius autem ſi ſunt magnum, & paruum contraria, continget idem ſimul contraria ſuſcipere, & ea ipſa ſibimet eſſe contraria: contingit enim ſimul idem paruum eſſe, & magnum, eſt enim ad hoc quidem paruum, ad aliud vero id ipſum magnum, quare idem, & paruum, & magnum eodem tempore eſſe contingit: quare ſimul contraria ſuſcipere. Sed nihil eſt, quod videatur ſimul contraria ſuſcipere poſſe, vt in ſubſtantia quidem; ſuſceptibilis enim contrariorum eſſe videtur: ſed nullus ſimul ſanus eſt, & æger, neque album, & nigrum eſt ſimul: nihilque aliud ſimul contraria ſuſcipiet. Et eadem ſibi ipſis contingit eſſe contraria, nam ſi eſt magnum paruo contrarium: ipſum autem idem ſimul eſt magnum, & paruum: ipſum ſibi erit contrarium, ſed impoſſibile eſt aliquid ſibi ipſi eſſe contrarium: non eſt igitur magnum paruo contrarium, neque multum pauco. Quare niſi & eorum quæ ad aliquid hæc qui dicat, ſed quanti, nihil contrarium habebunt.

8 Maxime autem circa locum eſſe videtur contrarietas quanti, ſurſum enim ei quod eſt deorſum contrarium ponunt: locum qui in medio eſt deorſum dicentes, eo quod plurima diſtantia eſt medij ad mundi terminos. Videntur autem & aliorum contrariorum ab his afferre definitionem: quæ enim plurimum a ſe inuicem diſtant eorum quæ ſunt ſub eodem genere, contraria eſſe definiunt.

Non videtur autem quantum ſuſcipere magis, & minus: vt bicubitum, neque enim alterum altero magis bicubitum, neque in numero, vt tria quam quinque nihil magis quinque, aut tria, dicuntur, neque quinque quam tria, nec tempus alterum altero magis tempus dicitur, nec in nullo eorum, quæ dicta ſunt omnino magis, & minus dicitur. Quare quantum non ſuſcipit magis & minus. Proprium autem maxime quanti eſt, quod æquale, & inæquale dicitur, vnumquodque. n. eorum quæ dicta ſunt quantorum, æquale, & inæquale dicitur, vt corpus, æquale, & inæquale dicitur, & numerus, & tempus, æquale, & inæquale dicitur. ſimiliter autem & in alijs, quæ dicta ſunt, vnumquodque æquale, & inæquale dicitur. In cæteris vero quæcunque quanta non ſunt, non prorſus videbitur æquale, & inæquale dici, vt diſpoſitio æqualis, & inæqualis non omnino dicitur, ſed magis ſimilis, & diſſimilis, & album æquale, & inæquale non omnino dicitur, ſed ſimile, vel diſſimile. Quare quanti maxime eſt proprium, æquale, & inæquale dici.

Cur poſt ſubſtantiam de quantitate prius egerit, quàm de qualitate.

POſſet, quis nō immerito dubitare, cur poſt ſubſtātiam ſtatim de quantitate, poſt poſita qualitate, differuit; cum Architas, qui primus fertur p̄dicamentorum author, ſtatim poſt ſubſtantiam qualitatē fuerit aggreſſus, vt refert. Simplic. Imo videtur ratio illi fauere; primo, quia ſubſtantiæ incorporeæ, quæ præcipue ſub-

ſtātiæ ſunt, per qualitates potius, quā per quātitatem innoteſcant. Secundo, quia cū duplex ſit in cōpoſito ſubſtantia, materia nēpe, & forma, nobilior multo eſt forma, vt docet Ariſtot. 2. Phyſic. c. 1. at forma eſt cauſa qualitatis, ſicut quantitas à materia habet ortum, ergo vt dignior præponēda erat qualitas. Tertio quia qualitas magis videtur conuenire cū ſpiritualibus quàm quantitas, cum qualitas ſecundum ſe ſit indiuiſibilis, nō enim diuidit̄ ꝑ ſe qualitas, niſi per accideus ad ſubiecti diniſionem.

Ariſtoteles vero his nō obſtātibus optimis rationibus quātitatem reliquis omnibus, antepoſuit: cuius multiplex poteſt aſſignari cauſa. Primo cū Ammonio, quia in prædicamēto ſubſtātię in duabus proprietatibus parem fecerat quātitatē ſubſtātię: fuit ergo æquū, vt ipſius cognitionē non differret. Secūdo, quia, inq̄t, diuiſerat ſubſtātiā in primā, & ſecūdā: at primū, & ſecūdū ad numerū ſpectāt, qui quātitas eſt: ſed hæc nō eſt ad modum valida ratio. Tertia ipſius eſt, q̄a prior eſt materia; quā forma at quātitas ſequit̄ materiā: qualitas vero formā, ergo prior eſt quātitas, Boet. huius adducit ēt alias tres cauſas Primo, nā rem immediatius ſequitur quantitas: ſtatim. n. quod res eſt, vna eſt: at vnum ad quātitatē refertur. Præterea ſecundo. Suppoſito Ariſto. ſolā ſubſtantiā compoſitā in prædicamento collocaſſe, ita vt ſecundum ipſum (vt quidam volūt) corpus eſſet generaliſſimū genus, tūc ſic ait Boetius. Prima paſſio, & ꝓprietas, quæ a ſubſtantia cōpoſita, ſcilicet corpore fluit, vt corpus eſt, eſt quātitas, hæc ergo anteponēda fuit: Archi tas autē ſupponebat res incorporeas eſſe in prædicamēto, & ſic ſuperiores rationes ꝓcedebāt: id vero Ariſt. non recipit, tamē hæc ratio nō cōuinicit ſimpliciter, niſi ſecūdum illorum opinionem: nam vt antea diximus, ēt ſecundum Ariſt. ſententiam, incorporeæ ſubſtātiæ ſunt in prædicamēto. Tertio, inquit Boet. quia magnam habet quantitas cū ſubſtantia ſimilitudinem, cū nec habeat cōtrarium, nec recipiat magis, immo adde tu, quòd eſt aliquo modo receptiua cōtrariorū, cū per ipſam, vt per mediū quoddam reliqua accidentia ſubſtantiæ inhæreant: nō enim eſſet corpus albū, nigrum, calidū, nec mobile, & reliqua, niſi haberet quātitatē. Simplicius addit aliā rationem, ſcilicet, quia eſt adeo quantitas ſubſtantiæ coniuncta, vt mutatione facta in quantitate fiat etiam mutatio iu ſubſtātia, non enim augumentatio fit, niſi addita aliqua de nouo ſubſtantia.

Quanti autem aliud eſt diſcretū. &c. 1

Caput hoc duas partes cōtiner, in priori ſunt tres diuiſiones quantitatis: in poſteriori, tres ipſius ꝓprietates, prima diuiſio virtualiter cōtinetur in principio, formaliter verò ī medio capitis. Duplex eſt quātum, per ſe, & per accidens. quantum ꝑ accidēs vocatur id, quod quantitatem participat, quantum ꝑ ſe eſt ipſamet quantitas. Secunda diuiſio. Quāti per ſe, alterum eſt cōtinuum, alterum diſcretum, q̄ti cōtinuī quīque ſunt: ſpecies, linea, ſuperficies, corpus, tēpus, locus, linea vocat̄ lōgitudo ſola corporis: ꝑtermiſſa latitudine, & ꝓfunditate, cuius lineæ extrema dicunt̄ pūcta: ſuperficies eſt latitudo extrema alicuius corporis, corpus verò dicitur profunditas ipſius ſubſtantiæ: horum cognitio patet ex Geometria, diſcreta vero quantitas numerus, & oratio ſunt.

Partium etenim numeri nullus eſt communis terminus &c.

Hic Ariſto. probat numerum, & orationem, ad diſcreti genus pertinere, probatq; de numero, quòd ſit diſcreta quātitas: poſſumus autē ex iſtis probationibus ſumere horū definitiones. Continua quantitas eſt, cuius partes vnico cōmuni termino copulantur: vocat autem terminum partium cōmunē, id, quod ſic vnam partem terminat, quod illud vnum, & idem alteram partem terminet, vnde neutrius partis eſt ꝓprius terminus, verbigratia duæ medietates lineæ continentur vnico pūcto medio, quod punctum, & vnius, & alterius partis extremum eſt: per hoc patet, quid ſit, non habere partes copulatas termino communi.

Hoc ſuppoſito, probat de numero eſſe quantitatem diſcretam. Partes numeri nō coniunguntur aliquo communi termino, ergo numerus eſt de genere diſcretorum. Patet antecedens, nam quinque, & quinq; quæ ſunt partes denarij, nullo communi termino continuantur, cum omnes vnitates ſeparatæ ſint inter ſe.

Probat

Probat ſecundo de oratione,& explicat ſe non loqui de quacunque oratione, nam ea, quæ in mente eſt, non eſt quantitas: ſed de ea ſolum, quæ eſt in voce loquitur: probatque duo, & quod ſit quantitas, & ꝙ ſit diſcreta; primo, quod ſit quantitas, quod non probauit de numero, quia id erat per ſe notum, in oratione autẽ id obſcurũ eſt: ꝓbat autem ſic: Orationi inſunt poſſiones quãtitatis, ſ. quod ſit longa, & quod ſit breuis, ergo etiam ineſt ratio quantitatis. Probat ſecũdo, quod ſit diſcreta: partes n. ei° ſ. ſyllabæ, ſicut vnitates in numero, nullo communi termino copulantur.

Linea vero continuum eſt, eſt enim ſumere, &c.

Probat modo de quantitatibus cõtinuis non autem probat, quod quantitates ſint, qa id patet, ſed quod cõtinuæ ſint, Primo de linea, partes enim lineæ communi termino copulantur, ſ. puncto: partes etiã ſuꝑficiei linea, ſicut partes corporis ſuperficiei iunguntur. Similiter de tempore, prꝫteritum enim, & futurum, quæ partes ſunt tẽporis, præſenti tempore copulantur. De loco probat ſic, locati partes copulantur aliquo termino, ergo etiã ipſius loci partes: ſingulæ. n. loci pates correſpondent locati partibus, vt ergo eſt pars in locato, ſeu terminus continuas eius partes: ita correſpõdet terminus in loco coniungens partes loci: vocat autem Ariſtot. terminum loci, & locati eundem, non quod idem ſit numero, ſed proportione, i. per correſpõdẽtiã: vt ſicut pars loci correſpõdet parti locati, ita ſimiliter terminus communis partium loci correſpondet, & opponitur termino communi partium locati.

Amplius autem alia quidem conſtant ex partibus, &c.

Hic ponitur alia diuiſio quãtitatis, quædam conſtat ex partibus habentib. poſitionem, quædam ex partibus non habentibus poſitionem. Pro cui° declaratione aduerte qđ poſitio eſt habitudo corporis ad locum in quo eſt: ſecundum quam dicitur eſſe in loco, quod eſt habere poſitionẽ; non enim aliud eſt habere poſitionem, quam ĩ loco eſſe; habere autẽ partes poſitionem habentes, eſt habere partes in loco; nõ autem ſic ſumitur in præſenti, vt exiſtimauit Ammonius, affirmans numerum habere partes poſitionem habentes, quia partes numeri, ſi corporum vnitates ſunt, in loco ſint: at ſine dubio non bene conſiderauit, cum Ariſtoteles expreſſe afferat numerum carere partibus poſitionem habentibus.

Propterea notandum eſt, aliud eſſe habere partes poſitionem habentes, aliud habere partes poſitionem habentes inter ſe: illud. n. eſt, ut dixi, habere partes loco inexiſtentes, & de hoc nihil modo curat Ariſtoteles: at habere partes poſitionem inter ſe habentes, eſt tales habere partes, vt vna ſit velut alterius locus, & vna ſit ĩ altera, quo dicimus digitus eſt in manu, & manus in brachio: & nõ ſolum hoc, ſed ꝙ poſſumus deſignare hãc in iſta, & iſtã in illa, & ꝙ hæc eſt ante, illa retro, iſta ſurſum, & hæc deorſum, huius poſitionis hic meminit Ariſt. a qua lõge diſtãt partes numeri, vt dicemus. *Nota.*

Vt autem partes quãtitatis alicuius, hãc habeãt poſitionem, tria ſunt neceſſaria. Primo, quod ſint in aliquo continuo, ideſt in ſubiecto: & hoc vocat alicubi eſſe, non qđ ſit in loco, vt credidit Porphyrius ĩ ſuis interrogationibus: nã eo modo locus nõ haberet poſitionem, cũ locus non ſit in loco: ſed quod illę partes ſint in ſubiecto aliquo vt dicit Alb. tract. 8. c. 6. Et ſecundo, quod ſit cõtinuum tale ſubiectum. Tertio, quod partes ſint permanentes. Tria ergo partes hæ debent habere; exiſtentiam in ſubiecto, continuationem, & permanentiam. *Nota.*

Defectu continuationis, numerus caret partib habentibus poſitionẽ, non. n. dices, hæc pars numeri eſt ante, iſta retro, hæc vnitas eſt in illa, defectu permanentiæ tp̃s nõ habet partes huiuſmodi, defectu vtriuſque oratio, quæ eſt diſcreta, & ſucceſſiua. *Nota.*

Sunt ergo quatuor quãtitates poſitionẽ habẽtes, linea, ſuꝑficies, corpus, locus, tres non habentes, tẽpus, numerus, & oratio, dicit tamen Ariſtoteles in his tribus inueniri quidem ordinem, ſecundum quẽ vna pars præcedit alteram, præcedit. n. tempus tempus, & numerus numerum, & ſyllaba ſyllabam, ſed nulla eſt partium poſitio.

Proprie autem quanta dicitur, quæ dicta ſunt, &c.

Hæc eſt illa diuiſio, quã Ariſtoteles ſuperius inſinuauit, quantum quoddam ꝑ ſe, quoddam

quædam per accidens, per ſe quantú ſunt ipſa ſpacia, quantitatis annumeratæ, quan ſumpec accidens eſt id, quod nõ quantum a ſe eſt, ſed quia quãtitatem participat, vt actio, quæ dicitur lõga, a tempore, quo fit, & motus longus, a loco. Hæc ſunt quãta ꝑ accidens. Sed dubitare poſſet aliquis, quare hæc ſit diuiſio quanti, cũ in nullo prædicamento alio ſimilis fiat diuiſio, hoc poſterius in diſputatione elucidabimus.

6 *Quanto nihil contrarium eſt.*

Poſterior capitis pars eſt iſta, ĩ qua tria accidentia quantitatis explicantur: primũ eſt, Quantitas nõ habet contrarium, cuius meminerat etiam in prædicamẽto ſubſtãtiæ: ſed modo obiicit idẽ, ꝙ illic obiecit: magnum enim, & paruum multa, & pauca ad quantitatem ſpectant, tamen vnum alteri contrarium videtur.

Ad hoc reſpondet Ariſt. dupliciter. Primo, illa non eſſe de genere quantitatis, ſed alterius ꝑdicamenti, quod dicitur ad aliud: probat hoc dupliciter. Primo. Omne quantum, in ſe ipſo, quantum eſt: at magnum, & paruum, multa, & pauca non in ſe, ſed ad aliud dicuntur, ergo nõ ſunt quantitates; maiorem non exprimit: ſed minorem cum concluſione: minorẽ explicat exemplo, ꝙ probat. Primo, nam milium nõ dicitur magnum, niſi comparatum ad alia grana eiuſdẽ ſpeciei, & mõs dicit paruus relatus ad alios mõtes maiores: idẽ de multis, & paucis dicit: probat autem minorem; ſi n. magnum, & paruũ abſolute diceretur, & non relatione ad aliud, nunꝗ montem paruum nec milium magnum dicere contingeret.

Secũda ratio eſt ſumpta a ſignificatione vocabuli, vt dicit Simplicius, magnum. n. paruum, & reliqua ſimilia, nõ quantitatẽ, ſed exceſſum potius quãtitatis ad aliud ſignificant, ergo ea non ſunt quantitates; loquitur autem de magno, & paruo, quæ ad quantitatem cõtinuam ſpectare videntur; de multis vero, & paucis, quæ ad diſcretã.

9 *Siue aliquis ponat quantitatem eſſe hæc &c.*

Poſterior reſponſio eſt. Quamuis admitteret illas eſſe quãtitates, nullo tamen modo admittendum eſt, cõtraria eſſe; hoc probat triplici ratione; Prima, nã cõtraria ſũt naturæ abſolutæ, & per ſe, at magnum, & paruum, & reliqua huiſmodi non ſunt ad ſe, ſed ad aliud; ergo non ſunt contraria. Secunda; contraria non ſunt ſimul; hoc enim repugnat; ſubſtantia enim eſt quidem contrariorum ſusceptiua, ſed nõ ſimul; non. n. quis ſimul eſt ſanus, & æger, at iſta ſimul ſunt: idem. n. eſt magnum, & paruum; ergo non ſunt cõtraria. Loquitur autem hic de cõtrarietate ꝓprie dicta, vt ſuperius diximus. Tertia ſi magnum, & paruum contraria dicerentur, vnum, & idem ſibi ipſi contrarium eſſet, cum ſit idem magnum, & paruum, at id omnino impoſſibile eſt, ergo contraria proprie non ſunt.

Maxime autem circa locum videtur eſſe contrarietas &c. 8

Obiicit ſecundo Ariſt. adhuc circa idẽ. Locus eſt vna ex ſpecieb. quãtitatis, & contrarium habet, omnes. n. locum loco contrarium ponunt, ſcilicet locum deorſum, qui eſt in medio, i. centro mundi, contrariari loco ſurſum, qui eſt in cæli concauo. iſta enim loca maxime diſtãt, immo in definitione cõtrariorum dicitur cõtraria maxime diſtare, & talis diſtãtia eſt ꝑ proportionẽ dictã, a diſtãtia locorum, ergo loca ſunt contraria. Ad hoc nihil reſpondet, nõ quod approbet, loco eſſe contrarium, non . n. dicit, locus habet, ſed videt̃ habere, vt notat Simplicius, ſed forſan quia non erat locus iſtud elucidandi, cum quid locus ſit, non eſſet compertum.

Poſſumus tñ rñdere. Dupliciter aliqua quãtitas cõſideratͥ, vt dicit Simpl. Primo, vt quædã quãtitas eſt, & ĩ ratione quãtitatis. Altero modo, vt admixta, & cõiũcta eſt cum qualitate, vel alia ratione alteriꝰ generis; v. g. linea vt linea eſt, vel vt curua, aut recta eſt, hæ. n. ſunt qualitates, ſ. rectitudo, & curuitas. ſimiliter ſupficies, vt ſupficies eſt, vel vt aſpa vel lenis eſt, quæ qualitates ſunt Similiter tempus, vt tempꝰ eſt, vel vt importat lumen, aut tenebras; ſcd̃m quæ dicuntur dies, & nox, tunc reſpõdetur, quãtitati in ratione quantitatis nihil eſt cõtrarium, at ratione qualitatis adiũctæ contrarium habet, vt in exemplis patet.

Per hoc ſimiliter reſpõdetur de loco; locus enim poteſt conſiderari ĩ ratione quãtitatis, & tunc non eſt aliud, quam ſuperficies continẽs aliquod corpus cui nullũ eſt

contra-

Digitized by Google

contrarium; altero modo, vt dicit certum ſitum, & certam diſtātiam a centro, & partibus mundi, & ſic dicitur vbi, quod eſt aliud prædicamentum, & tunc patitur contrarium, vt probat argumentum, non tamen vt ad quantitatem ſpectat.

Non videtur autem quantitas ſuſcipere magis, &c.

Conſtituitur ſecunda proprietas quātitatis, q̄ eſt, nō ſuſcipere magis, vel minus; hæc.n. maximè cōiuncta ſunt, habere contrarium, & ſuſcipere magis, vel minus, ita vt quæ contraria non habeant, magis, vel minus nō ſuſcipiant, cum intenſio, vel remiſſio ex cōtrariorum miſtione proueniat. Tertia proprietas eſt, quātitas dr̄ æqualis, vel inæqualis, hæc eſt autē omnino ꝓpria quantitatis, vt quoties aliquid æquale, vel inæquale ſentiamus; illic quantitatē eſſe iudicemus, dummodo hæc ſumantur propriè: nā aliquando vna albedo alteri æqualis dicitur, vel inæqualis, & vnus color alteri, ſed abuſiuè & impropriè: albedines enim, colores, vel qualitates, nō æquales, vel inæquales, ſed ſimiles, vel diſſimiles dicendæ ſunt, illud enim maximè quantitati eſt proprium. Hæc de quantitate circa Ariſtotelis verborum interpretationem.

QVÆSTIO I.

An quantitas ſit genus ad continuam, & diſcretam, & qua ratione.

QVamuis omnia fere, quæ in hoc capite peti poſſunt, & petuntur, ꝑter eā cognitionē, quā facilem, & cōem Ariſt. in præſenti tradidit, Phyſica, & Metaph. ſūt, nec intellectu facilia: eorum tñ cognitio maximè eſt vtilis, cum plurimum Logicæ intentiones, rerum ipſarum cognitione innoteſcant: propterea nō mirum videri debet, ſi pro veritate Logicæ explicanda, aliquid miſceamus de rerum ſpeculatione.

Eſt igitur prima difficultas circa diuiſionē primā capitis, An diuiſum, ſ. quātitas, ſit genus, vel potius analogū quoddā. Simplicius exiſtimat, q̄titatē eſſe quoddā genus, q pōt diuidi, & per cōtinuum, & per diſcretum, tāquā per differētias adęquatē diuidentes, & ſimiliter pōt iterum diuidi per habere partes poſitionem habētes, & non poſitionem habētes, tanquā per alias duas differētias & adæquatas, ſed ſub alia rōne eſt vna diuiſio, ſub alia verò altera, ſicut qui animal primò ꝑ rōnale, & irrationale diuideret, & iterū inquit idem aīal ꝑ mortale, & immortale ſecaret. Illa opinio Simpl. quātum ad priorem partem, ſ. priorem diuiſionē eſſe generis ꝑ differentias; eſt Albertæ de quātitate, c. 1. & eſt cōis ſententia: quantum vero ad poſteriorem, eſt contra communem, cōiter.n. tenetur, illam diuiſionem quātitatis in habētem poſitionem, & non habentē, eſſe ſubiecti in accidentia, ſicut animalium, aliud album, aliud nigrum, aliud medio modo ſe habens.

At circa priorem diuiſionē non modica difficultas eſt, quo mō quantitas ſit genus ad continuū, & diſcretā; ſunt.n. valida argumenta in cōtrarium. Primū, Nullum genus denominatiuè ꝑdicatur de ſua ſpecie, vt docet Ariſt. 4 Topi c. 1. & rō eſt manifeſta, cum genus ſm nomen, & rōnem prædicetur, q nō faciunt ea, quæ denominatiuè prædicātur: at quātitas de ſuis ſpēb. prædicatur denominatiuè, cum in concreto etiā prædicetur: dicitur.n. linea eſt quātitas & quanta: lōgitudo eſt longa: numerus eſt q̄titas, & quantus, ergo non eſt genus, vel ſi eſt, reſtat dubiū, quare tales ꝑdicationes nō fiunt in alijs generibus. nō.n. dicimus, albedo eſt alba, calor ē qualitas, & qualis.

Argumēta in contrariū.

1. arg.

Secundo. Vnius generis vna ſpecies nō fit ex altera: at numerus fit ex cōtinuo, cū ex diuiſione cōtinui fiat, & reſultet numerus, vt docet Ariſt. 3. Phyſ. *2. arg.* Tertio Species vna non prædicatur denominatiuè de alia ſpecie eiuſdem gn̄ris, at numerus de linea ꝑdicatur denominatiuè, ergo non ſunt ſpecies, & per cōſequens, quātitas nō eſt genus: minor probatur, dicimus.n. linea eſt numerata. *3. arg.* Quarto, cōtinua & diſcreta q̄titas nō conueniunt in vnica rōne cōi, ergo nō habent aliquod idē genus. *4. arg.* Probatur antecedens, quia talis rō, vel eſt, q vtraq; ſit diuiſibilis, vel q vtraque ſit menſura: non prior, quia diuiſibilitas prius ineſt continuo, vt diximus: non poſterior, quia ratio menſuræ prius ineſt diſcreto, cum nō menſuremus, niſi per vnitatem, eā multiplicādo, & faciendo numerum, ergo non eſt vna ratio vtrique communis, & generica.

Propter hæc inter aſſerentes quātitatē

eſſe

Digitized by Google

1. opinio. eſſe genus non conuenit. Alber. n. tract. de quantitate. c. 1. exiſtimat hic conſiderari quantitatem, vt eſt menſura quædam ſubſtātiæ, non autē vt eſt rō diuiſibilitatis, quē etiam ſequitur Caiet. & s. Tho. opuſc. 48. c. 2. & fere eſt cōis ſententia; quorum ratio eſt, quia Ariſt. diſtinguit ſpecies quantitatis, vt ſunt menſuræ ſubſtantiæ, nam quantum ad diuiſibilitatem non differunt locus, & ſuperficies, cum locus ſit ſuperficies vltima corporis continentis. Patet autem eandem eſſe diuiſionem loci, & ſuperficiei, tamen in ratione mēſuræ differunt: nam locus eſt menſura extrinſeca locati, cum ipſi non inhæreat: ſuperficies autem eſt menſura intrinſeca, ſcilicet inhærens corpori, cuius eſt menſura.

2. opinio. At vero Burlæ. & alij aſſerunt, hic conſiderari quātitatem, vt eſt diuiſibilitatis ratio, & ſub hac rōne eſt genus quoddam ad continuā, & diſcretā: cuius rō eſt; nā in ratione menſuræ eſt pure analogū, cum mēſura primo cōpetat vnitati, & numero, & non continuo niſi in rōne vnitatis, ſ. quatenus aſſumimus aliquā quantitatē continuā in rōne vnitatis, vt ea metiamur alia omnia, vt docet Ariſt. 10. Metaph. c. 2. Hoc autem argumētum maxime moleſtum eſt authoribus oppoſitæ factionis, a quo ſubducere ſe nequeunt, non minus tamen illorum argumentum eſt his difficile, ita vt rei veritas non ſatis apud hos vel illos innoteſcat. Dabimus operā Deo fauēte, vt breuiter, & clare rem iſtam aperiamus, & dilucidemus id, quod deceptionis cauſa poteſt eſſe, ſequentibus fundamentis.

Primum fundamentum. Quātitas dupli-
1. Fund. citer accipitur. Vno modo pro quantitate corporum, ſecundum quā ipſa corpora extenſa ſunt, vel numerari poſſunt, & hæc dicitur quātitas molis, quæ in rebus ſpūalibus nō inuenitur, & de hac ſermo eſt in p̄ſenti loco. Altero modo accipitur quantitas pro certo gradu virtutis, & eſſentiæ, quem vnumquodque participiat, ſm̄ quā dicimus, magnus eſt Dn̄s, & infinitus non quidem corporis quantitate, ſed in eſſentia, & virtute; dicimus etiam creatura eſt finita, & talis quantitas reperitur etiam in ſpiritualibus, de qua non loquimur modo & hæc dicitur quantitas virtutis.

Hinc fit, quod etiā æquale, & inæquale dupliciter accipiūtur, & vt a quātitate primo mō ſumūtur, & ſic res ſpirituales non dicūtur æquales, vel inæquales, & vt a quātitate ſecundo modo ſumuntur, & ſic omnia, quæ ſūt, adinuicē æqualia, vel inæqualia dici poſſunt, dicimus. n. filius coæqualis Patri ſecundum diuinitatem, nullus Angelus æqualis eſt Deo, & hæc dixit Ariſt. in fine capitis, dum docuit non multū æqualitatis, vel inæqualitatis reperiri in alijs.

Quod dicimus de quātitate cōtinua dicendū etiā eſt de diſcreta, numerus. n. duplex eſt, & qui reperitur in ſpiritualib. ē & ſecundū quem dicimus, tres ſunt Perſonæ, & vnus Deus; Millia milliū Angelorū miniſtrāt ei. Dicimus etiam tria pūcta, tres albedines, & talis numerus vocatur tranſcēdentalis, de quo in præſenti nō fit ſermo. Alter eſt numerus, qui ſolū in reb. corporeis īuenitur, & iſte prædicamētalis eſt, de quo hic agimus. Patet igitur ſermonem in præſenti fieri de quantitate cōtinua, & diſcreta vt in reb. & ſubſtātijs corporeis eſt.

Hæc autem quantitas ab Ariſt. 5. Met. c. 13. ſic definitur in concreto. Quantum eſt, quod eſt diuiſibile in ea, quæ inſūt, quorū vtrumque, aut vnumquodque vnum quid aptum eſt eſſe, id eſt, quantū eſt ſubiectum aliquod habens partes quarum ſingulæ p̄ ſe eſſe poſſunt, & rationem quanti ſortiri, verbi gratia, lignum diuidi pōt in partes, quæ ſingulæ cōtinuæ ſūt, & per ſe eſſe poſſunt; ſimiliter numerus ī vnitates, quæ ſingulæ per ſe eſſe poſſunt, diuiditur: vnde patet longe alias eſſe partes a quantitate p̄uenientes, quam quæ ab alijs rebus omnibus proficiſcuntur partes enim potentiales non ſunt alicuius ſubiecti, ſed alicuius ſuperioris prædicati, partes, ſimiliter differentiæ. Accidentia vero, & potentiæ ſunt quidem ſubiecti vnius, aliquando partes, ſed ſingula per ſe eſſe non poſſunt, nec ſunt vnum ſubiectum nec ſimiliter materia, & forma; at partes quantitatis ſic alicuius ſubiecti, & vnius rei ſunt, vt ſingulæ per ſe vnū quid faciant: & hoc valde nota.

Sit ſecundum fundamentum. Quantitas multa tribuit ſubiecto ſuo. Primo eīm ante omnia, dat partes tales, quales dixi in primo fundamento, quod eſt dicere, ratio qua ſubiectum tales partes habet, eſt quātitas, ſi partes fuerint extēſionis, eſt quātitas

tas

tas continua: ſi numerationis, diſcreta Et hæc eſt prima ratio quantitatis, eſſe formalem rationem partium illarum.

Ab hac quantitatis natura fluunt quædã paſſiones propriæ. Prima, eſſe diuiſibile. ex eo.n. quod aliquid partes habet, diuiſibile eſſe conſequitur. Similiter, ſequitur ſecunda, eſſe finitum, vel infinitum. Tertia eſſe æquale, vel inequale alteri. Quarta eſſe mẽſurabile. Omnes hę quatuor rationes ſunt proprię paſſiones fluẽtes ex illa natura prima quãtitatis, & ſubiecta recipiunt omnia iſta quinque a quãtitate, quarum paſſionũ natura, numerus, & ordo ſufficiẽter in Metaphyſica tradentur, Deo adiuuante.

Interim tamen aduerte vnum diligẽter, Quod quãtitas omnia iſta quĩque tribuit ſuo ſubiecto formaliter, i. eſt forma quædã, qua ſubiectũ hẽt partes, & eſt diuiſibile, eſt finitum, æquale, & mẽſurabile; vt.n. ab albedine corpus formaliter eſt albũ, & viſibile diſgregatiuũ viſus, ita corpus a quantitate eſt quãtum, i. partes habet, finitum, & menſurabile eſt, & hoc ſignificãt illa verba, quantitas eſt ratio partium, eſt ratio diuiſibilitatis, eſt ratio menſuræ.

3. *fund.* Ex his fit tertium fundamentũ a quo ſere natura, & ĩtelligẽtia nõ ſolũ quãtitatis, ſed aliorum multorum pendet. Aliud eſt id quo menſuramus, aliud qđ menſuramus: aliud id, ratione cuius aliqd menſurat̃, vel menſurari poteſt. In primis vt a noto incipiamus, id, ꝙ menſuramus eſt corpus, vel res corporea, tam cõtinua, quam diſcreta; id vero ratione cuius illa mẽſurantur, vel menſurabilia ſunt, eſt quantitas, volo dicere, forma, a qua corpus habet, quod menſuretur, eſt quãtitas, niſi.n. quãtitatem haberet, menſurari nõ poſſet, quod, vt ſuperius dicebamus, eſt ratio menſuræ formalis; id aũt, quo menſuramus, eſt quoddam quãtũ quo vtimur, vt ĩdiuiſibili quodam ad menſurandas alias quantitates, vt vtimur vlna vtimur modio, tanquam vno quodam, per cuius multiplicationem alia quãta menſuramus; vnde iſta ꝓprie dicenda eſt menſura; illa vero qua ſubiectũ eſt menſurabile, nõ menſura, ſed mẽſurabilitas eſt quædã; ſeu dicatur menſura paſſiua, & formalis, & altera menſura actiua, & inſtrumentalis.

Vtrunque q.dem quantitas ſubiecto cõicat formaliter, eſt.n. ratio, qua corpus, vel ſubiectum eſt menſura menſurans, & qua menſurabile etiam eſt, ſed magno diſcrimine; nã non omnis quantitas eſt mẽſura mẽſurans, non.n. mẽſuramus, niſi quadã parte q̃titatis determinatæ eã multiplicãtes; at omnis quantitas eſt ratio menſurabilitatis. Præterea eſſe mẽſurã menſurãtẽ magis cõpetit vnitati, quæ eſt principiũ numeri, vt argũ ſuperius probabat: at menſurabilitatis rõ omnib. quãtitatibus ex æquo ineſt.

Sit quartum fundamentum, Iſta omnia, quæ diximus per prius ipſi quantitati inſũt, ipſa enim partes habet per ſe, vt patet in lineis, & ſuperficiebus per ſe conſideratis, & in tempore, cuius partes ſunt aliæ a partibus ſubiecti. Similiter ipſa quantitas eſt diuiſibilis, & menſurabilis ſm̃ ſe, vt patet in ſantiſſimo ſacramento altaris. Secũdario vero hoc tribuit ſubiecto, & ſubſtantiæ, nam diuiſibilitatem, & mẽſurabilitatẽ & reliqua, ſubſtãtia a quãtitate habet. Tertio ꝙ maxime notorium eſt, quantitas, hęc tribuit alijs accidẽtibus, nam accidẽtia habent partes, diuiſibilitatem & cætera a q̃titate, vt patet ĩ albedine, quæ tãta eſt quãta ſuperficies, cui ĩeſt, quod nullũ accidẽs habet. Quantitas igitur primo illa habet ĩ ſe. Secũdo ſubſtantiæ communicat. Tertio aliis accidentibus. *Quartũ fund.*

Hinc eſt, qđ de ſe ipſa ſuſcipit prædicationem abſtracti, & concreti, dicendo linea eſt quanta, & quantitas, quod nõ fit in alijs accidẽtibus. Similiter diſtinguitur duplex quantũ, per ſe, & ꝑ accidẽs, per ſe eſt, ipſa quãtitas, per accidens ſunt accidentia illa quæ quãtitatẽ participant, quæ diſtinctio in alijs accidentibus non fit. Sequitur etiã optime Ariſt. tractaſſe quantum in concreto, vt legitur græce, quanti aliud cõtinuũ &c. vt intelligamus eandem eſſe in hoc peculari prædicamento prædicationem abſtracti, & cõcreti. Hæc ſunt ex quib. nõ mediocris quãtitatis cognitio haberi poteſt, & quæ non paſſim inueniuntur, cætera Metaphyſico relinquantur. Reſp. ergo ad quęſtionem ſequentibus concluſionibus.

Prima concluſio. Quantitas, vt eſt ratio partium, eſt quoddam genus, cuius differẽtiæ ſunt, & continuum, & diſcretum; quantitas enim continua eſt magnitudo, diſcreta vero multitudo, quæ ſunt duo genera eius ſubalterna, varias ſub ſe ſpecies includentia, *1. Cõcl.*

Digitized by Google

dentia. Hæc concluſio hoc vnico argumento patet. Quantitas ſecundum talem rationem prædicatur in quid, de pluribus ſuis ſpeciebus: ergo eſt genus: cõſequentia eſt certa, & antecedens manifeſtum.

2 Concl. Secunda cõcluſio Habere poſitionẽ, vel non habere quantitatis differẽtię nõ ſunt, vt exiſtimat Simpl. ſed paſſiones. Probatur vnico argumẽto. Si eſſent differentię, non poſſet quãtitas cõtinua abſtrahi a poſitione; at per ĩtellectũ ſuperficies ſine vlla poſitione cõſideratur cũ intelligatur abſtracta a loco, & ſubiecto. ergo illa poſitio nõ eſt quantitas differẽtia, cum ſpecies abſq; ſua cõponẽte differentia ĩtelligi nequeat. Hic autẽ aduerte, quod non eſt idem, quantitatem continuam eſſe, & poſitionem habere, cũ quantitas aliqua continua non eã habeat. ſ. tempus; nec ſimiliter eſſe diſcretũ & nõ habere poſitionem, cũ etiam cõtinua aliqua non habeat. Vnde ſic iſta ſe habent. ſ. cõtinuum, & habens poſitionem, ꝙ omne habens poſitionem eſt cõtinuũ, nõ tamen omne cõtinuum habeat poſitionẽ: at diſcretum, & non habens poſitionem ſic ſe habent, quod omne diſcretum eſt nõ habens poſitionem; at non omne non habens poſitionem eſt diſcretum.

3. Concl. Tertia concluſio. Quantias iſta quæ ratio partium eſt, cõſideratur in præſenti, vt ſub tali ratione eſt genus generaliſſimũ omnes has ſpecies continens. Iſta cõcluſio iudicio meo eſt manifeſta ex ipſo contextu Ariſtotelis, in quo continũũ, & diſcretum, ſub quibus ſunt omnes ſpecies quãtitatis, non aliter definiuntur, quam per ipſas partes, quę copulantur, vel nõ copulantur termino communi. Præterea quia logicus cõſiderat intentiones ſecũdas, quæ in primis fundantur; at ratio generis quantitatis nõ fundatur in menſuræ ratione, quia hæc eſt paſſio, non natura generica; ratio autem, quę genus eſt, eſt quãtitas, vt ratio partiũ eſt. Præterea, quia tota ratio, & argumentum illorum inualidum eſt; dicũt enim aliter non poſſe diſtingui ſpecies quãtitatis, quam in ratione menſuræ: hoc autem inualidũ eſt, ſic n. optime diſtingui poſſunt, & diſtinguũtur. Linea eſt ratio partium ſecũdum longitudinem in cõtinuo; ſuperficies ratio partium ſecundum latitudinem; corpus ratio partium ſecũdum profunditatẽ, tempus ratio partium ſucceſſiuarum in cõtinuo, locus eſt ratio partium continentiũ aliquid: numerus ratio partium diſcretarum, oratio ratio partium diſcretarum cũ ſucceſſione: & hæc valde obſerua.

Reſpondetur igitur per hęc ad argumẽta quatuor ſupra poſita, quib. probabatur quantitatem nõ eſſe genus. *Ad 1.* Ad primum rñdent Burlæus, & Scot q. 17 Linea ſupficies & quælibet alię quãtitatis ſpecies, dupliciter poſſunt cõſiderari. Vno modo vt eſt in ſubiecto, & ſimul cum ſubiecto ſumitur, & tũc pdicatur genus de illis denominatiue, quia cum ſubiecto ſumuntur: Altero mõ conſiderantur in abſtracto abſq; ſubiecto, & ſic ſpecies quãtitatis ſunt: & tũc falſum eſſet dicere, linea, eſt quanta, iſta reſponſio non placet, quia linea non dicit ſubiectum magis, quã albedo: vt ergo de albedine nũquam dicitur, ꝙ eſt qualis, ita nec de linea dicetur illa ratione. Præterea, quia ſubiectum non per lineã, ſed per lineatum explicatur, propterea aliter dicendum eſt, nempe illam prædicationem concreti de abſtracto non eſſe denominatiuã, ſed eſſentialem in re, licet modus quidam denominatiuus ſit; id quod ſit propter peculiarem rationem, quæ in quantitate reperitur, vt explicui in quarto fundamento.

Ad 2. Ad ſecundum reſpo. quod ex vna ſpecie in communi altera non fit, nulla. n. ſpecies in ſua ratione, & natura admittit aliam ſpeciem ſibi coæqualem, tamen ex indiuiduo vnius ſpeciei non pugnat, vt materialiter fiat indiuiduum alterius ſpeciei, vt. n. ex aqua fit ignis, aqua tamen non manente, ita ex continuo fit diſcretũ, continuo tñ non manente, nec hoc eſt inconueniens vllum.

Ad tertium reſp. quod linea non dicitur numerata a numero denominatiue, quia numerus in ea ſit: ſed dicitur numerata ab actu intellectus, per quem numeramus, numerare. n. opus eſt rationis, & intellectus.

Ad quartum eſt maxime notanda ſolutio, negatur enim maior, ratio enim generica, in qua omnis quantitas conuenit, eſt habere partes eiuſdem rationis, vt ſupra diximus; negatur etiam minor, immo ratio diuiſibilitatis vniuoce competit cõtinuo, & diſcreto: non autem vni per prius, alteri ꝑ poſterius: Verum eſt, quod ex diuiſione cõtinui aliquando reſultat, & fit numerus,

tamen

Digitized by Google

tũ nõ ſemper, neq; ex natura numeri eſt fieri ex continuo; conſtituto aũt numero, & continuo, vnumquodque per ſe diuiſibile eſt, & nõ vnum per alterũ. Ad illud de mẽſura, fuit magna ſine dubio in hoc apud ſcriptores ambiguitas: nam rõ menſuræ, ſ. menſurantis, per prius diſcreto conuenit, vti diximus, & ſic eſt rõ analogia: at ratio menſuræ paſſiuæ, i. qua ſubiectum menſurabile eſt, vniuoca eſt oĩ quantitati, & hæc ſufficiant. Sat ſcio me aliqua ex parte breuem in verbis, & obſcurum in his fuiſſe, tñ mediocriter auditori verſato, & diligẽti, manifeſta iſta erũt, cuius rationem ſemper in his habeo, præſertim quia viua voce iſta exponenda a magiſtro ſunt.

QVÆSTIO II.

Circa reliqua quæ in hoc capite continentur, an recte dicta ſint ab Ariſtotele.

QVia multa ſunt in hoc capite, quæ intelligentia, & examine aliquo indigent, particularius a nobis tractanda ſunt, & diſputatione elucidanda.

Argumẽta in contrariũ. *1. arg.* Eſt igitur primum argumentum contra ordinem procedendi Ariſtotelis, & ipſius modum. Vnumquodq. vniuocum prius p definitionem, quam per diuiſionem notificandum eſt, ſed quantitas eſt genus vniuocum, ergo a definitione oportebat exordiri, non a diuiſione, vt fecit Ariſtoteles.

2. arg. Secundo Ariſtoteles in diuiſione præpoſuit cõtinuum diſcreto, ergo male poſtea in tractatu diſcretum præpoſuit cõtinuo.

3. arg. Tertio, Nihil in vno prædicamento collocatum conſtitui debet in altero, ſed corpus eſt in prædicamento ſubſtantiæ: ergo nullo modo corpus poteſt eſſe ſpecies ſubſtantiæ, & quantitatis.

4. arg. Quarto. Videtur doctrina iſta non conſonare doctrinæ eiuſdem Ariſt. 5. Metaph. c. 13. vbi enim inter quantitates non numerat locum, nec orationem, & inter quãtitates per accidens, ponit tempus, & motum: at hic & locum, & orationem, & tempus inter quantitates per ſe cõſtituit, motus autem non meminit.

5. arg. Quinto. Videtur, ꝙ nullo mõ oratio q̃titas ſit, nã vel accipitur pro orõne vocali, vel mentali, vel ſcripta: ſed oratio ſcripta eſt potius ſubſtãtia materialiter, formaliter vero, ſ. vt ſignificatiua eſt, eſt relatio, vel qualitas; mẽtalis aũt, quę in intellectu eſt, eſt qualitas, cum in intellectu non ſit quantitas: vocalis autẽ ſi materialiter ſumatur, eſt aer verberatus, qui ſubſtãtia eſt, ſi formaliter, eſt ipſum ſignificare, ꝙ non eſt quantitas: ergo nullo modo oratio eſt quantitas, & hoc admiſſo quod eſſet quantitas, non eſſet põnẽda inter diſcretas, ſed inter continuas: vnica enim ſyllaba continua eſt, & motu continuo profertur.

Sexto. Magnitudo, & multitudo, ſunt q̃titatis ſpecies ſubalternæ, & longitudo ẽt eſt quædam ſpẽs ipſius: ergo magnũ, multum, longũ, ſpecies ſunt quãtitatis, & non pertinent ad prædicamentum ad aliquid. *6. arg.*

Septimo. Vnitas, & punctum ad quãtitatem ſpectant, vt patet, tamen non ſunt ſub aliqua ſpecie ex aſſignatis: ergo diminuta doctrina hæc videtur. *7. arg.*

Octauo. Multa ẽt alia videntur prætermiſſa, quæ tñ quantitates ſunt, vt graue, leue, oĩa etiã pondera, oẽs menſuræ, vncia, libra, modius, gomor, & reliqua huiuſmodi, quæ non apparet in alio prædicamento eſſe conſtituenda, quã in iſto, quorum tñ Ariſtot. nullatenus meminit. Iſta argumẽta a nobis ſoluenda ordine ſunt, ex quorũ ſolutionibus perfecta prædicamenti huius cognitio dependet. *1. Solut.*

Ad primum arg. reſpõdet Alber. trac. de quãtitate, c. 1. hic cõſiderari quantitatẽ, vt menſura eſt, cum aũt alia ſit rõ menſuræ in cõtinuis, alia in diſcretis, nec eiuſdẽ rõnis ſit vna in oĩbus menſuræ rõ: non definitione, ſed diuiſione vſus eſt. Hæc reſpõſio non ſatisfacit. Primo, quia, vt ſuperius diximus hic quãtitas in ſua rõne prima cõſideratur, ſ. vt eſt rõ partium. Secundo, q̃a ſi non eſt vna ratio menſuræ in continuo, & diſcreto, nõ eſſet genus, nec hic tanquã genus conſideraretur, quod videtur falſum, quod ſi eſt ratio vna quamuis communiſſima, hæc potius definienda erat. *Ad 1.*

Doctores Louanienſes dicunt, id factũ fuiſſe, quia generaliſſima non habent definitionem propriã conſtantem ex genere, & differẽtia, cũ ſint ſupma genera. Sed hoc non placet, quia eadem rõne nullum aliud definiret; at definit ad aliqd, & qualitatẽ. Præterea, quia generaliſſima habẽt deſcriptõnẽ, immo vt ſuperius diximus, & declara- *2. Solut.*

Digitized by Google

claravimus, Ariſt. 5. Metaph. cap. 13. quantum ipſum deſcripſit ante diuiſionem.

Tertia. Solutio. Propterea exiſtimo dicendū eſſe, Ariſt. non tradere hic rerum cognitionē diſtinctam, niſi quantum ſufficit Logico pro rerum coordinatione, & prò prędicationib. & ipſarum partibus perfecte intelligēdis, & q[uia] ipſum quantū. eſt maxime notū, vtpote maxime præ oīb. alijs ſenſatū, nulla circa id vſus eſt deſcriptione, ſicut in alijs fecit, quę nō ſubſtāt ſenſibus in vniuerſū.

Poſſumus tñ facile eius definitionē aſſignare, ſicut & ipſius ſpecierum: hæ.n. definitiones ſpecierum ex Ariſt. verbis deducuntur. Poteſt autem quantitas in cōi per ſuas proprietates deſcribi: quantitas eſt ratio partium, vel quæ per ſe partes habet: quantitas eſt rō menſuræ ſubſtantiæ: quātitas eſt rō diuiſibilitatis in partes eiuſdē rōnis: ſimiliter eſt forma, ſecundum quā æquale, vel inæquale aliquid dr: quantitas vero continua eſt quantitas cuius partes termino cōi copulātur: diſcreta vero eſt, cuius partes termino cōi non copulantur: linea eſt continua quantitas, cuius partes in pūcto copulantur primo, ſuperficies cuius partes in linea copulantur: corpus cuius partes ſ[u]pficie copulātur: locus eſt ſuperficies ultima corporis continentis: tps eſt cōtinua quantitas ſucceſſiua, cuius partes inſtanti copulantur: numerus eſt cōtinuorum permanentiū menſura diſcreta: oratio eſt ſucceſſiuorum mēſura diſcreta.

Prima Solut. ad ſecundū. Ad ſm̄ reſpondent aliqui, cōtinuā quantitatem in rōne diuiſibilitatis priorem eſſe diſcreta, ex diuiſione.n. continui reſultat numerus; at in ratione mēſuræ priorē eſſe diſcretam, nō.n. menſuramus, niſi quā titate aliqua continua ſumpta tanq̄ vnitate, cuius multiplicatione menſuramus: vt vtimur vlna, grano, palmo, multiplicatis ad menſurandum, & hoc conſilio ductus Ariſt. prius continuum poſuit in diuiſione, in declaratione vero diſcretum antepoſuit. Hæc ratio non mihi diſplicet.

Secunda Solutio. Aliter etiam reſpondet Alber. trac. iſto c. 1. & benè. Quantitas.n. continua notior eſt, quia magis compoſita, at diſcreta ſimplicior eſt, ideo prior eſt: nā diſcreta quantitas nullam habet poſitionem; at inter continuas inuenitur poſitio, ac propterea Ariſtot. tali ordine vſus eſt, vt vnum, & alterum exprimeret. Hæc doctrina eſt vera, & Ariſtot. ipſius, pri. Poſt. c. 23. Arithmeticā.n. ſimpliciorem Geometria exiſtimat, & 1. Met. c. 2. ob id, quod illa ſit de diſcreta quantitate, hæc de continua.

Ad tertium reſpondetur. Corpus tripliciter ſumitur, eſt enim æquiuocum. Primo pro toto compoſito ſubſtantiali ex materia, & forma conſtituto, quo pacto dicimus. Angelus nō eſt corpus: plantæ vero, aīalia, & lapides ſūt corpora, et ſic corp[us] eſt vnum genus ſubſtantiæ, de quo ſupra diximus eſſe generaliſſimum. Scd̄o modo ſumitur corpus pro altera parte viuentis, quo pacto dicimus, aīal conſtare ex aīa, & corpore, & ſic non eſt genus, nec p̄dicatur de ſpeciebus vllis, ſed ponitur reductiue in prædicamento ſubſtantiæ, ſicuti pars. Tertio modo ſumitur pro quantitate quadam.ſ. profunditate, q̄ eſt accidens corporum ſubſtantiæ, & iſto mō eſt ſpecies huius prędicamenti, nec hoc eſt vllum inconueniens, quod vnum ſm̄ diuerſas rationes ad varia pertineat prædicamenta. *Ad 3.*

Ad quartum non eſt facilis ſolutio: Quidam.n. dicunt, has quantitates.ſ. locū, tp̄s, orationem, dupliciter poſſe conſiderari: vno modo, vt ſūt rōnes diuiſibilitatis, ſeu in ratione diuiſionis, & ſic ab Ariſt. conſiderantur in 5. Metaph. & tunc locus non eſt ſpecies diſtincta à ſuperficie, cum eadem ſit ſuperficiei, & loci diuiſio, ſimiliter nec oratio à numero diſtinguitur, tp̄s autem, & motus ſunt diuiſibilia ad diuiſionem ſpatij, per q̄ ſit motus.i. quantitates per accidēs ſunt, hoc igitur fuit in cā, quo minus Ariſt. locum, & orationem nō poſuerit, tp̄s autem, & motum inter quantitates per accidens aſſignauerit. Poſſunt tñ ſecundo conſiderari in ratione menſuræ, & tunc locus eſt quantitas per ſe diſtincta a ſuperficie, quia locus eſt menſura corporum ſeparabilium a ſe, ſimiliter, & oratio a numero diſtinguitur, cum oratio ſit menſura ſonorum diſcretorum, tempus etiam eſt per ſe quantitas, cum ſit motus menſura, motus autem ſemper eſt quantus per accidēs in ratione diuiſionis, quia diuiditur per aliud.ſ. ſpatium, & in ratione menſuræ, quia menſuratur per tempus. Cum igit̄ hic conſiderēt quantitas, vt eſt menſura, optime ponunt eius ſpecies ali- *Prima Solutio ad quartum.*

ter

nec quam in Metaphyſica, in qua conſidera tur quantitas, vt eſt ratio diuiſibilitatis. Iſta ſolutio nõ eſt ſpernenda, eſt enim inſi gnium virorũ, tamẽ mihi ĩ hoc nõ placet, nã eſſe menſurã eſt paſſio quãtitatis ipſi⁹, fluens ab eius natura: ſed talibus ſpeciebus prædictis non ineſt per ſe quãtitatis ratio ſecũdũ eos, ergo nec inerit paſſio: ex quo enim ꝑ ſe remouetur natura, remouebitur etiã & paſſio: & præterea, quia diximᵘ hic etiã naturã ipſam quantitatis conſiderari.

Secunda Solut. Burl. ad hoc dicit, locum non eſſe ſpeciẽ per ſe quantitatis illo modo, nam locus de notat duo, ſuperficiem materiali, & cõ tinẽtiam de formali, materialiter ergo nõ differt a ſuperficie: formaliter vero nõ eſt quantitas, quia continentia quantitas non eſt: ac propterea ab Ariſtotele nõ numera tur in 5. Metaph. hic verò locus ponitur ĩ ter quantitates, quia Ariſtoteles loquitur vulgariter, & ſecũdũ opinionẽ celebriorẽ. Omnes autem antiqui locum inter quanti tates conſtituebant; & hoc videtur docere Auer. 5. Metaph. com. 18. Hæc ſententia fuit Alber. tract. illo. c. 5. vbi locũ explicat eſſe illud ſpacium totum, longum, latum, profundum, ꝙ eſt inter latera corporis conti nentis, vt antiqui credebant. 4. Phy immo vulgus modo ita exiſtimat. Hoc tamen im pugnat illic Ariſt. & ſecundum veritatem oſtendit, locũ eſſe ſuperficiem vltimã corporis cõtinẽtis: hoc etiam videtur docere Simpl. & Doctores Loua. aſſerũt locum ſecundum Ariſt. nõ eſſe quãtitatẽ diſtinctã a ſuperficie: hic autẽ fuiſſe locutũ iuxta receptã ſui temporis, & cõmunẽ opinionẽ.

Dicit ſecundo Burl. motum eſſe quãtita tem per ſe, ſicut tempus etiã in rõne diui ſionis: fuiſſe autem prætermiſſum ab Ariſ. non quia non eſſet, ſed quia non curauit omnes ſpecies enarrare.

Dicit tertio, in Metaphyſicã tempus, & motum dici quanta per accidens, nõ quòd non ſint per ſe quãtitates, ſed quia ab alio, ſcilicet a ſpatio, & mobili recipiũt eſſe q̃ titatis, ſed recipiunt ab eis effectiuè ſolũ in ſe, tamen quantitates formaliter ſunt.

De oratione autẽ dicit quarto, eſſe etiã per ſe quantitatem a numero diſtinctam.

Iſta ſententia Burlæi in hoc, ꝙ concedit motum eſſe quantitatem per ſe, eſt Alber. magni tract. illo c. io. & Iamblici, vt refert in præſenti Simpl. Dicũt enim motum duo dicere, & fluxũ & formã aliquã, cuius eſt fluxus, & quod ſucceſſio quãtum ad fluxũ eſt quantitas, quãtum ad formã nõ ſed ali qñ eſt qualitas, aliquãdo vbi, aliquãdo quã titas, ſecũdum ꝙ fluxus poteſt eſſe in qualitate, vel vbi, vel q̃titate, ac ꝓpterea hic nõ numeratur inter quãtitates, qa totum ei⁹ eẽ nõ ẽ quãtitas, nec vnius eſt generis.

At Porphyrius li. 2. interro. & Ammon. credunt motum ſecundum ſuam naturam non eſſe quantitatem, ſed eſſe quantum ꝑ accidens, ſicut ſubſtantia eſt quãta per accidẽs. Ad locũ Metaph. reſpon. Alexan. illic Ariſtotelẽ ſolũ tractare de quantitate permanente, propterea iſta prætermiſit.

Sed in hac difficultate ne confuſio inſit audienti, quantũ ꝓ captu logico exigitur, exiſtimo ita dicendum: Primo omnes has ſpecies hic enumeratas eſſe quantitates ꝑ ſe: & hæc eſt cõmunis opinio, non ſolum in ratione menſuræ, ſed etiam in ratione partiũ, & diuiſibilitatis, vt ſuperius diximus.

Dico ſecundo, tempus dupliciter poſſe diuidi. Vno modo ſecundum partes ſucceſ ſionis, ſ. præſens, præteritum, futurum, & ſecũdum hanc diuiſibilitatis rationem eſt quantitas per ſe, & ita hic cõſideratur. Al tero modo diuiditur ſecundum ſpatium, ꝑ quod mobile tempus efficiẽs mouetur: & ſecundum hanc diuiſibilitatem eſt quanti tas ꝑ accidens, vt dicitur in Metaphyſica: cõſiderare autẽ tempus ſecũdum ſuas par tes ad Phyſicum ſpectat, & id notius eſt: ꝓ pterea in Metaphyſica non inter quantita tes per ſe conſtituitur, ſicut in Logica. *Tertia Solut.*

Dico tertio orationem ſubnumero cõ prehenſam fuiſſe illic: non enim ibi loqui tur de numero particulariter, vt diſtingui tur ab oratione; ſed vt numerus eſt idem, ꝙ multitudo, vt idem interpretatur Auer.

Dico quarto, locum ẽt ſub ſuperficie cõ tineri: ibi enim conſiderat ſuperficiem in communi, vt includit ſuperficiem ambien tem, & terminantem, hic autem loquitur particulariter de ſuperficie terminante.

Dico vltimo, motum non eſſe quantitatẽ per ſe, vt bene dicunt Ammo. & Porph. quia motus, vt motus, eſt ſolum actus quidam imperfectus, vt ſuo loco tractabitur. Hæc omnia obſerua, quia exiſtimo Ariſt. & veritati maximè eſſe conformia.

Digitized by Google

Ad 5. Ad quintũ eſt inſignis difficultas de intel
lectu orationis, quid ſit. Omiſſis aliorũ ſen
tentijs dicã, quæ in hoc diligẽter excogita
ui, idque declarabo ſequẽtib. fundamẽtis.

1. Fund. Aduerte igitur primo, ꝙ ſonus eſt quod
dam accidens, & qualitas effecta in aere ex
colliſione duorũ corporum. Vox autẽ eſt
nõ omnis ſonus, ſed ille tãtũ qui efficitur
in aere ex colliſione quarundam corporis
partium, ſ. linguæ, palati, dentium, &c. eſt
autem vna vox, quæ vnica fit percuſſione,
plures autem voces, quæ pluribus fiũt per
cuſſionib. ſicut ſunt ſyllabæ, quælibet. n.
ſyllaba vnica fit percuſſione, plures autem
pluribus. Oratio autem eſt aggregatio ex
multis vocib. ſyllabarum, vt dominus: vn
dẽ oĩs oratio eſt diſcontinua, & diſcreta.

2. Fund. Aduerte ſecundo, diſcretio duplex eſt:
quedã ſubiecti, vt albedo lactis; & albedo
niuis diſcreta ſunt, quia duob. inſũt diſcre
tis ſubiectis: altera ẽ diſcretio formę, ſicut
quando duo inſunt vni ſubiecto, tamẽ vnũ
alteri idem non eſt: ſicut albedo, & dulce-
do lactis: Oratio igitur diſcreta eſt, nõ qui
dẽ ſubiecto, quia in eodẽ aere omnes ſylla
barum percuſſiones recipiuntur, ſed diſcre
tę formæ: nec ſimiliter eſt diſcreta in tẽpo
re, eſt, quia vnico tẽpore ſimul duo poſsũt
loqui, quorum ſermones ſimul tẽpore, &
ſubiecto ſunt, formæ tamen diſcretæ ſunt.

3. Fund. Aduerto tertio. In iſta voce poſſumus
tria conſiderare Id quod eſt eius eſſentia;
ſcilicet id ratione cuius eſt ſonus. Secundo
aliquid quod ſe habet, vt qualitas eius, ſci
licet, quod ſit acuta, grauis, ſonora, rauca.
Tertio eſt quædã extenſio, & velut corpu
lentia ipſius vocis, ſecundum quã vox ma
gna breuis, æqualis, inæqualis dicit, & hęc
eſt vocis quãtitas, quæ dicit tẽpus, vocis,
vnde qñ audis ſyllabas habere tẽpus, nõ in
telligas de tp̃e, ꝙ dicit dies, annus, &c. ſed
de iſta itrinſeca extẽſione, & vocis dilatio
ne, quæ maior eſt in vna, quã in altera, ſe-
cundũ ꝙ breuis vna, altera longa dicitur.

4. Fund. Aduerte quarto. Oratio dicitur iſte nu-
merus horum temporum ſyllabarũ ſucceſ
ſiuarum, & diſcretarum, ſed maximè conſi
dera, quod nõ ſolum oratio eſt multitudo
temporum horum, ſed ſuperaddit tempo-
rum diuerſitatem, & ordinẽ, vnde alia ora
tio eſt populus pro arbore, alia pro ciuita
te: nam illa eſt ex prima longa, hæc ex pri
ma breui, ſimiliter alia eſt ſpẽs orationis
dominus, alia dñs. In sũma, hæc oratio con
tinet omnia carmina, & carminũ genera,
& omnes pedes carminũ, quæ non ſolũ di-
uerſa ſunt in multitudine ſyllabarum, ſed
præcipuè ordine, & quantitate, vnde muſę
in recto ſpõdeus eſt, cum ex vtraque lõga
cõſtet, at i recto ſingulari trochæus eſt, q̃a
poſterior eſt breuis, & ſic de reliquis. Hæc
oratio eſt iudicio meo numerus muſicus,
& harmonicus, de quo Muſica ſpeculatur.

Ex his ſequitur, hic multo aliter oratio
nem quam in libro Periher. ſumi, hic enim
pro vna etiã dictione vocali, illic pro plu
ribus. Preterea in præſenti impertinẽs eſt,
quod ſignificet, nam etiam ſi nõ ſignificet,
oratio dicitur, illio autẽ eſt neceſſaria vo-
cum ſignificatio. Præterea in præſenti ora
tio non eſt ipſa vox, ſed quantitas ipſarum
vocum, & dictionum: in lib. vero Periher.
oratio eſt ipſa vox ſignificatiua, ac propte
rea hic Ariſt. dixit oratio, quæ in voce fit,
quaſi non ſit vox, ſed vocis quantitas. *Solutio.*

Per hæc patet ſolutio ad argumẽtũ. Ad
replicam dico. Quãuis ſyllaba ſit per ſe cõ
tinua, tñ quia ſyllaba non per ſe, ſed cũ di
ctione ordinatur, nõ facit quantitatis ꝑ ſe
ſpeciẽ, ſed cum oratione, quæ diſcreta eſt,
ſed dicẽdũ eſt, ſyllabam eſſe vnitatẽ in ora
tione, ſicut ẽ vnitas ĩ numero arithmetico.

Ad ſextũ. Reſpon magnitudinem, longi
tudinem, & multitudinem, aliquãdo ſumi
abſolutè pro ipſis quãtitãtibus, vt magni-
tudo, idem ſit, quod quantitas, continua,
præſertim permanens, quo pacto ſumitur.
i. Cæli lõgitudo idem, quod linea; multitu
do diſcreta quantitas: & tunc magnitudo
nõ opponit paruitati, nec multitudo pau-
citati, nec breuitati longitudo, vnumquod
que enim continuum magnum eſt, lõgum
eſt, & numerꝰ quiuis eſt multa. Altero mo
do ſumũtur iſta reſpectiuè, & vnum reſpe
ctu alterius dicitur, & ſic opponuntur; tũc
enim ſunt ad aliquid, nec eſt inconueniẽs,
quod res in vno prædicamento colloce-
tur; paſſio vero in alio, vt enim homo eſt
in prædicamento ſubſtantiæ, riſibilitas au
tem in qualitate; ita quantitas eſt in vno
prædicamento, iſtæ autem paſſiones eius
magnum, paruum; æquale, & reliqua in
prædicamento ad aliquid ſunt.

Ad ſeptimum eſt facilis ſolutio ex his,

quæ diximus in prædicamento ſubſtantiæ: vnitas.n.& punctum ad quantitatem pertinent, reductiuè tamen, tanquam principia quantitatis; vnitas enim eſt principium diſcretæ, punctus continuæ permanentis.

Ad octauum dico omnes mẽſuras ad hoc prædicamentum pertinere, non ſm̃ relationem, per quam ad menſurata referũtur, vt dicit Simpli ſed ſm̃ id, quod menſurant, ꝙ quantitas eſt, & ſic ſub his ſpecieb. cõtinẽtur, quædam. n. ſub loco, qui per modũ vaſis cõtentiui menſurat, quædam ſub linea, quæ per modum longitudinis: quædã ſub numero, qui per modum multiplicationis ſolum continetur. Ex his omnib. quilibet facillimum erit iſtas ſpecies ordinare in tabula aliqua, aduertatq; ſingula dictorũ eſſe genera continentia multa ſub ſe, numerus, n. multas numerorũ ſpecies: oratio ſimiliter varias ſpecies, & genera cõtinet, idem de linea, quæ multas menſuras cõtinet, ſimiliter, & de alijs. Hæc de quãtitate. Poſſent quidem multa alia dici, ſed hæc ſufficiãt, ne extra modum limites Logicos tranſgrediamur, Logicum agentes. Vide Simplicium de grauitate, an ſit quantitas, vt vult Architas.

DE HIS QVAE AD aliquid dicuntur. Cap. VII.

1 *AD aliquid vero talia dicuntur, quæcunque hæc ipſa quæ ſunt aliorum eſſe dicuntur: vel quomodolibet aliter ad alterum, vt maius hoc ipſum, quod eſt ad alterum dicitur; aliquo enim maius dicitur, & duplum alterius dicitur hoc ipſum quod eſt: alicuius.n. duplum dicitur. ſimiliter autem, & alia quæcunque huiuſmodi ſunt.*

2 *At vero ſunt etiam, & hæc ad aliquid: habitus, diſpoſitio, ſenſus, ſcientia, poſitio, hæc enim omnia, quæ dicta ſunt, hoc ipſum quod ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum, & non aliud quiddam; habitus enim alicuius habitus eſſe dicitur; & ſcientia alicuius ſcientia; & poſitio, alicuius poſitio: & alia quoque ſimiliter.*

Ad aliquid igitur ſunt, quæcunque
hæc ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicun- 3
tur, vel quomodolibet aliter ad alterum, vt mons magnus dicitur ad alterum (magnus enim mõs dicitur ad aliquid) & ſimile alicui ſimile, & cætera talia ſimiliter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & ſtatio, & ſeſſio poſitiones quædam, poſitiones vero ad aliquid ſunt: iacere autem, & ſtare, vel ſedere, ipſa quidem non ſunt poſitiones: denominatiue vero dicuntur ab ijs, quę dictæ ſunt, poſitionibus.

Ineſt autem & contrarietas in ijs 4
quæ ſunt ad aliquid, vt virtus vitio contrarium cum ſit vtrumque eorum ad aliquid & ſcientia ignorantiæ. Non autem omnibus ijs, quæ ſunt ad aliquid, inſunt contraria. Duplo enim nihil eſt contrarium, neque triplo, neque vlli talium.

Videntur aũt & magis, & minus ea 5
quæ ad aliquid ſunt ſuſcipere, ſimile. n. & diſſimile magis, & minus dicitur: & æquale, & inæquale magis, & minus dicitur, cum vtrumq; ſit ad aliquid; ſimile. n. alicui ſimile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Non autem omnia quæ ſunt ad aliquid ſuſcipiunt magis, & minus, duplum enim non dicitur magis, & minus duplum; nec aliquid talium.

Omnia autem, quæ ſunt ad ali-
quid, ad conuertentiam dicuntur, vt 6
ſeruus domini ſeruus: & dominus ſerui dominus eſſe dicitur: & duplum dimidij duplum, & dimidium dupli dimidium, & maius minore maius & minus maiore minus: ſimiliter autem & in alijs; Sed caſu aliquoties differunt ſecundum locutionem, vt ſcientia ſcibilis ſcientia dicitur, & ſcibile ſcientia

ſcibile, & ſenſus ſenſibilis ſenſus; & ſenſibile ſenſu ſenſibile.

7 *At vero aliquoties non videbitur conuerti, niſi conuenienter ad quod dicitur aſſignetur, ſed peccet is, qui aſſignat, vt alæ ſi aſſignetur auis, non conuertitur, vt ſit auis alæ. Non enim prius conuenienter aſſignatum eſt ala auis, neque enim quatenus auis eſt, eatenus ala ipſius dicitur; ſed eo quòd alata eſt, multorum enim & aliorum alæ ſunt, quæ non ſunt aues. Quare ſi aſſignetur conuenienter, conuertitur; vt ala alati ala eſt; & alatum ala alatum.*

8 *Aliquoties autem fortè & nomen fingere neceſſe erit: ſi non fuerit nomen impoſitum ad quod conuenienter aſſignetur: vt temo ſi aſſignetur nauigij, non eſt aſſignatio conueniens, neque enim eo quod nauigium eſt, eo ipſius temo dicitur, ſunt enim nauigia, quorum temones non ſunt; quare non conuertitur; nauigium enim non dicitur temonis nauigium. Sed fortè conuenientior aſſignatio erit, ſi ſit quodammodo aſſignetur: temo temonatæ rei temo eſt, aut quomodocunque aliter, nomen enim non eſt poſitum, & conuertitur ſi conuenienter aſſignetur; temonatum enim temone temonatum eſt. Similiter autem & in alijs, vt caput conuenientius aſſignabitur capitati caput, quàm ſi animalis aſſignetur; neque enim eo quod eſt animal, caput habet, multa enim animalia ſunt capita non habentia.*

9 *Sic autem fortaſſe facillimè quis ſumet, quibus poſita non ſunt nomina, ſi ab ijs quæ prima ſunt, & ijs ad quæ conuertuntur, nomine ponantur, vt in ijs quæ prædicta ſunt, ab ala alatum, a temone temonatum. Omnia igitur quæ ad aliquid dicuntur, ſi conuenienter aſſignentur, ad conuertentiam dicuntur, quoniam ſi ad quodlibet aliud aſſignantur, & non ad id, ad quod dicuntur, non conuertuntur.*

Dico autem, quoniam neque eorum, quæ in confeſſo ad conuertentiam dicuntur, & nomina eis poſita ſunt, nihil conuertitur, ſi ad aliquid eorum, quæ ſunt accidentia aſſignentur, & non ad id, ad quod dicuntur, vt ſeruus, ſi non domini aſſignetur, ſed hominis, vel bipedis, vel cuiuſcunque talium, non conuertitur; neque enim dici poteſt, homo eſt ſerui homo: non enim conueniens eſt aſſignatio. Amplius, ſi quidem conuenienter aſſignetur ad quod dicitur, omnibus alijs ſublatis, quæcunque accidentia ſunt, relicto autem ſolo illo ad quod aſſignatum eſt conuenienter, ſemper ad ipſum dicetur, vt ſi ſeruus ad dominum dicitur, circumſcriptis omnibus, quæ accidentia ſunt domino, vt eſſe bipedem, vel ſcientiæ ſuſceptibilem, vel hominem; relicto vero ſolo quòd dominus eſt, ſemper ſeruus ad ipſum dicetur, ſeruus enim domini ſeruus dicitur. Si autem non conuenienter ad id, ad quod dicitur, aſſignetur, circumſcriptis omnibus alijs; relicto autem eo ſolo, ad quod aſſignatum eſt, non dicetur ad ipſum: aſſignetur enim ſeruus hominis, & ala auis, & circumſcribatur ab homine eſſe dominum, non ſane amplius ſeruus ad hominem dicetur: cum enim dominus non ſit, neque ſeruus eſt: ſimiliter & de aue, ſi adimitur eam alatam eſſe; non enim amplius erit ala ad aliquid, cum enim non ſit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet 10

Digitized by Google

eet aſſignare ad id, ad quod conuenienter dicitur. Et ſi ſit nomen poſitum, facilis erit aſſignatio: ſi autem non ſit, fortaſſe neceſſarium erit nomen fingere: ſi autem ſic aſſignentur, manifeſtum eſt: quoniam omnia quæ ad aliquid ſunt, ad conuertentiam dicuntur.

11 *Videntur autem ipſa ad aliquid ſimul eſſe natura: & in plurimis quidem verum eſt: in aliquibus verò non verum: ſimul enim duplum, & dimidium ſunt, & cum ſit dimidium, duplum eſt: & cum ſit dominus, ſeruus eſt, & cum ſit ſeruus, dominus eſt: ſimiliter autem his, & alia. Simul autem hæc auferunt ſeſe inuicem: ſi enim non ſit duplum, non erit dimidium: & ſi non ſit dimidium, non erit duplum: ſimiliter autem, & in alijs, quæcunque talia ſunt.*

12 *Non autẽ in omnib. his quæ ad aliquid verum videtur eſſe ſimul natura: ſcibile enim ſcientia prius videbitur eſſe: namque in pluribus præexiſtentibus rebus ſcientiam accipimus; in paucis enim vel nullo quiſquam hoc perſpiciet ſimul cum ſcibili ſcientiam eſſe factam. Amplius, ſcibile ſublatum ſimul aufert ſcientiam: ſcientia vero ſimul non aufert ſcibile, nam ſi ſcibile non ſit, non erit ſcientia, nullius enim erit ſcientia: ſcientia vero ſi non ſit, nihil prohibet eſſe ſcibile, vt circuli quadratura ſi eſt ſcibilis, ſcientia quidem eius nondum eſt, ipſa vero ſcibilis eſt. Amplius, animali quidem ſublato non erit ſcientia, ſcibilium verò plurima eſſe contingit.*

13 *Similiter autem his ſeſe habent ea, quæ de ſenſu ſunt; ſenſibile enim prius, quàm ſenſus eſſe videtur, ſublatum enim ſenſibile ſimul aufert ſenſum; ſenſus vero ſenſibile non ſimul aufert, ſenſus enim circa corpus, & in corpore ſunt: ſenſibili autem ſublato, aufertur, & corpus: ſenſibile enim corpus eſt. Cum autem corpus non ſit, aufertur, & ſenſus, quare ſimul aufert ſenſibile ſenſum: ſenſus vero ſenſibile non ſimul aufert: ſublato enim animali, ſenſus quidem aufertur, ſenſibile autem erit corpus: vt calidum, dulce, amarum, & omnia alia quæcunque ſunt ſenſibilia. Amplius, ſenſus quidem ſimul cum ſenſitiuo fit: ſimul enim fit animal, & ſenſus, ſenſibile vero ante animal, aut ſenſum eſt. Ignis enim, & aqua, & alia huiuſmodi, ex quibus ipſum animal conſtat, ante ſunt quam animal omnino ſit, aut ſenſus: quare prius ſenſibile, quàm ſenſus eſſe videbitur.*

Habet autem dubitationem, vtrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, quemadmodum videtur, ſi hoc contingat ſecundum quaſdam ſecundas ſubſtantias. Nam in primis ſubſtantijs verum eſt, nam neque tota, neque partes primarum ſubſtantiarum dicuntur ad aliquid. Nam quidam homo non dicitur alicuius quidam homo, neque quidam bos alicuius quidam bos. Similiter autem, & partes; quædam enim manus non dicitur alicuius quædam manus, ſed alicuius manus. & quoddam caput non dicitur alicuius quoddam caput, ſed alicuius caput. Similiter autem, & in ſecundis ſubſtantijs, atque hoc quidem in pluribus, vt homo non dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum alicuius lignum, ſed alicuius poſſeſſio dicitur: in huiuſmodi ergo manifeſtum eſt, quoniam non ſunt ad aliquid. In aliquibus vero ſecundis ſubſtantijs habet dubitationem, vt caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius dicitur manus, & ſingula huiuſmodi, quare hæc 14

fortaſſe ad aliquid eſſe videbuntur.

15 *Si igitur ſufficienter eorum quæ ſunt ad aliquid, definitio aſſignata eſt, aut omnino difficile, aut impoſſibile eſt oſtẽdere, quod nulla ſubſtantia eorum quæ ſunt ad aliquid dicitur.*

16 *Si autem non ſufficienter, ſed ſunt ad aliquid, quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid quodammodo ſe habere, fortaſſe aliquid contra iſta dicetur. Prior vero definitio, ſequitur quidem omnia ea, quæ ſunt ad aliquid, non tamen in ipſis idem eſt; cum eo quod eſt eſſe ad aliquid, ipſa quæ ſunt, aliorum dicantur. Ex his autem manifeſtum eſt, quòd ſi quis aliquid eorum, quæ ſunt ad aliquid, definitè ſciet, & illud ad quod dicitur, definitè ſciturus eſt. Manifeſtum igitur, & ex ipſis eſt: ſi enim nouit aliquis hoc quod ad aliquid eſt (eſt autem eſſe ijs, quæ ad aliquid ſunt idem, ac ad aliquid aliquo modo ſe habere) & illud nouit, ad quod hoc aliquo modo ſe habet. Si enim non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo ſe habet; neque ſi ad aliquid hoc aliquo modo ſe habet, noſcet. Sed & in ſingulis palam hoc eſt; vt ſi quid nouit quis definitè, quod duplum eſt, & cuius duplum eſt, mox definitè nouit; ſi enim nullius definitorum nouit ipſum duplum eſſe, neque ſi ſit duplum omnino nouit. Similiter autem, & hoc aliquid ſi nouit quis quod melius eſt, & quo melius eſt ſtatim definitè neceſſarium eſt noſſe. Propter hæc autem non indefinite hoc cognoſcet, quòd hoc eſt peiore melius, ſuſpicio enim hęc eſt, non ſcientia, non enim adhuc ſciet exactè quòd eſt peiore melius: ſi enim ſic accidit, nihil eſt deterius ipſo. Quapropter palam eſt quod neceſſarium eſt, ſi nouerit quis aliquod relatiuorum definite, & id ad quod definitè, neceſſe eſt noſſe.*

17 *Caput verò, & manus, & eorum ſingula, quæ ſubſtantiæ ſunt, ea ipſa quæ ſunt ſciri definite poſſunt: ad quod vero dicantur, non eſt neceſſarium ſcire: cuius enim hoc caput, vel cuius hęc manus ſit, non eſt ſcire definite: quare non erunt hæc ad aliquid. Si vero non ſunt hæc eorum quæ ſunt ad aliquid, verum erit dicere quod nulla ſubſtantia eorum eſt quæ ſunt ad aliquid. Fortaſſe autem difficile ſit de eiuſmodi rebus vehementer aſſerere, niſi ea ſæpe pertractata ſint: dubitaſſe autem de horum vnoquoque non eſt inutile.*

Cur potius de prædicamento Ad aliquid, quàm de qualitate egerit.

NOn parua primo ſe nobis offert difficultas, cur prædicamentum hoc 3
qualitati anteponatur; ratio enim dubitandi eſt, prius eſt rem eſſe in ſe, quàm ad aliud comparari. ſed qualitas conuenit rei ſecundum ſe; relatio vero vt alteri comparatur, ergo prior eſt qualitas ſecundum naturam: imò Ariſtoteles ipſe quinto Metaphyſic. capitulo decimoquarto, qualē præpoſuit, & in diuiſione horum prædicamentorum præcedenti. Architas illa ratione motus, vt refert. Simplicius quale antepoſuit ipſi prædicamento ad aliquid.

Circa hoc aduerte ex Simplicio in his prædicamentis, quod duplex eſt ordo, quidam naturæ, & eſſentiæ, ſecundum quem vnum in ſuo eſſe, & natura alterum præcedit: alter eſt ordo doctrinæ, ſecundũ quem vnius cognitio, & doctrina prius traditur cognitione alterius, & vnum prius, alterum poſterius docemur.

Hoc ſuppoſito, Doctores Louanien. dicunt hic non ordinem naturæ, ſed doctrinæ ſolum ſeruari, ſecundum quem illa ſemper præmittenda ſunt, quæ magis priorum cognitioni neceſſaria ſunt ſiue priora ſint, ſiue

Digitized by Google

ſiue poſteriora. Conſtat autẽ poſt quãtitatem magis neceſſariam eſſe relatiuorũ cognitionem, cum in prædicamento quantitatis longa facta fuerit mentio eorum, ſ. de magno, & paruo, & reliquis quæ ad aliqd dicũtur. Quam rationem etiam tradit Ammo: huius ordinis cauſa quæ ad aliquid ſunt proponuntur qualitati.

At Sympl. Porphy. & Boet. etiam ordinẽ naturæ cũ ordine doctrinæ ſeruari inſinuãt ſecun. Ariſ. quia ſubſtantia corporea prius eſt quanta, quam qualis, cum quãtitas ſit eius paſſio prima, ſed ad quantitatẽ immediate ſequitur eſſe magnum, vel paruum, æquale, inæquale, quæ oĩa ad aliquid ſunt: prius ergo eſt ad aliquid ipſo quali, nec obſtat, aliquas relationes, & habitudines eſſe poſteriores qualitatib. ſ. illas, quæ ex qualitatib. oriũtur; ſat eſt a toto genere, ꝙ natura ipſius ad aliqd in aliquib. ꝑcedat qualitatẽ, non autẽ qualitas vlla antecedat quãtitatẽ, prior igĩ natura eſt relatio ſimiliter & doctrina propter rõnem dictã prius.

Ad aliquid verò talia dicuntur quæcunq; hoc ipſum, quod ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud, &c.

Caput iſtud in tres partes diuiditur. Prima contĩet definitionem quandã eorũ, ꝙ ad aliquid ſunt, & ipſius explicationẽ, quæ definitio cõis erat tẽpore Ariſtot. immo ipſius Platonis, vt volunt Alb. & Boet. quamuis id neget Simplic. Secunda continet quatuor proprietates, quæ ſecũdum talem definitionem conſequuntur. Tertia proponit vnum abſurdum, quod iuxta talem definitionem ſequitur, & ea reiecta aliam ponit, quæ maximè relatiuis conuenit. Similiter quandam ipſorum infert proprietatem.

Nota. Attende autem has definitiones generaliſſimorũ, vt ſæpe dixi, nõ eſſe proprias definitiones, cũ genere, & differẽtia carẽãt, ſed, deſcriptiones quædam ſunt, per quas rem magis manifeſtã facimus per ea, quæ variora ſunt.

Nota. Aduerte igitur accidẽtis duplex eſſe genus; Quoddã ineſt ſubiecto abſq; alterius ſubiecti dependentia, vt albedo ineſt niui, calor igni, ſuperficies corpori abſque alterius vllius ordine, & habitudine: & hoc accidens abſolutũ dicitur. Quoddam accidẽs ineſt alicui ſubiecto cum dependentia alterius ſubiecti accidẽtis: vt paternitas ineſt vni homini, dependenter tamen ab alio, cui ineſt filiatio: ſimile ineſt huic albedini, dependenter tamẽ ab altera albedine, cui in eſt etiam illa ſimilitudo: tale igitur accidens dicitur reſpectiuum, & ad aliquid, cuius natura hæc eſt, vt non inſit vnum alteri; quin etiam alterum ei correſpondens, alteri ſimul inſit.

Nota. Ex quo colligitur rationem tituli huius prædicamenti dicitur. n. in plurali; de his, quæ ſunt ad aliquid, & ſemper Ariſt. in capite pluraliter loquitur, cuius rõ eſt, vt notat Amm. & Albert. trac. iſto. c. 3. quia nunquam illa ſingula conſiſtunt, ſed ſemper bina, vnum ad alterum. Nec propter hoc negamus quin ſingulariter poſſit proferri, vt not. Simp. dic. n. poteſt, pater eſt, ad aliquid & duplum eſt ad aliquid: ſed ad inſinuandã horum naturam, quæ ſine multitudine eſſe non poteſt, pluraliter loquimur.

Per hæc itaq; manifeſtatur Ariſtotel. deſcriptio; Illa ſunt ad aliquid, quorum hoc ipſum, quod ſunt, i. quorum natura, & ſubſtantia eſt ad aliud dici, & referri: at quia varie vnum ad alterum dicitur, aliquando per habitudinem genitiui, vt pater eſt filij pater; aliquando per habitudinẽ datiui, ſimile eſt alicui ſimili ſimile, vel ablatiui, maius eſt minore maius; aliquando id fit ꝑ accuſatiuũ, aliquando cum præpoſitione, aliqñ ſine illa, vt dicit Simpl. Propterea dicit Ariſ. aliorum dicuntur, vel quõlibet aliter ad aliud, ſ. dicuntur. Hæc eſt omniũ explicatio communis deſcriptionis huius.

Ponit Ariſto exempla per varios caſus: Maius, inquit, aliquo maius eſt, duplum ẽt alterius duplum eſt, & alia ſimiliter, quæ adinuicem conferuntur. Hæc græce genitiui habitudinem explicant: quamuis latinè ſint caſus varij.

At vero ſunt etiam & hæc ad aliquid &c.

Proſequitur Ariſto. exempla proponere eorum, quæ ad aliquid ſunt, ponit autem illa, quæ ſequuntur ſcilicet, habitũ, diſpoſitionẽ, ſcientiam, ſenſum, poſitionem: in quib. notabis hoc, quatuor prima ad obie-

Digitized by Google

ctum referri. Si. n. habitus eſt, alicuius obiecti habitus eſt, ſimiliter, & diſpoſitio, differunt. n. hoc ſolo habitus, & diſpoſitio, ꝙ habitus inhęret ſubiecto, a quo difficile remoueri poteſt: diſpoſitio eſt, quæ facile remouetur: ſimiliter ſcientia, & ſenſus, alicuius obiecti ſcientia, & ſenſus ſunt: poſitio aũt refertur, & ad ſubiectũ, & ad locum: eſt. n. poſitio habitudo corporis ad locum.

1. Dub. Dubitabis, ad quid Ariſto. non continuauit hæc exempla prioribus: ſed quadam interruptione vſus eſt dicens, (ſunt etiam, & hæc ad aliquid?) Reſpondet Amm. id factũ fuiſſe propter duo. Alterũ eſt, quia priora exempla etiam habitudinis genitiui, quib. explicatur illa definitionis pars, aliorũ dicuntur: nunc autem iſta ſunt habitudinis aliorum caſuum, quib. explicatur illa altera pars, vel quolibet aliter, ad aliud. Alterũ eſt, quod ẽt notat Simp. iſtæ, quæ ad aliquid dicuntur, oriuntur ex multis prædicamentis, quædam ex quantitate, vt duplum, maius: quædam ex qualitate, vt ſcientia, habitus: quædã ex ſitu, vt poſitio, & cubatio, & quia exempla priora erant de his, q̃ quãtitatẽ cõſequũtur, poſteriora vero de his, quæ qualitatem, & alia ſequuntur, ideo diſtinxit, & ĩterruptione illa vſus eſt. Sed poteſt huius tertia rõ non ſpernenda adhiberi, quod iſta definitio. Ariſto. non eſt ipſius, ſed cõis, quã ipſe eſt poſtea reiecturus: ſuſcipit tamen eam modo explicandã, quia tunc paſſim circũferebatur, ac propterea multa ſecundum hanc infert, & dicit, quæ non tanquam vera, ſed tanquam abſurda ex tali definitione promanantia recipienda ſunt, id, quod doctè aduertit Ammo. eſt autem vnum ex his, quod ſubiunxit, ac dicit: ſi ad aliquid ſunt, quæ aliorũ dicuntur, iſta ad aliquid ſunt ſ. habitus, diſpoſitio, & reliqua, quę tamẽ vere ad aliquid nõ ſunt, cum ſint aliorum prædicamentorum, ac propterea ſecũdum talem definitionẽ probat eẽ ad aliquid, dũ dicit iſta dici ad aliud & non aliud quiddam, i. nõ habent aliud quicquam, quam ad aliud dici, ſed horum veritas poſtea examinanda eſt.

3 *Ad aliud igitur ſunt, quæcunque hoc ipſum, quod ſunt, &c.*

Ex manifeſtatione ſuperiori per exẽpla infert definitionem eandẽ, velut aliqua ratione probatam, infert etiam eam, vt aliis exemplis habitudines aliorũ caſuum exprimentib declaret: magnum n. ad aliquid dicitur, & ſimile, & reliqua: ſubiunxit etiã accubitum, ſtationem, & ſeſſionem eſſe ad aliquid, & probat, quia ſunt poſitiones, poſitio vero ad aliquid eſt: at ipſorum concreta. ſ. ſedere, ſtare, non ſunt ad aliquid.

Dubitabis, quare id dicit Ariſto. de concretis. Reſpon. Amm. & Simpl. quia concreta ſunt alterius prædicamenti ſ. ſitu: abſtracta vero huius: & poſſet quis decipi, exiſtimans, etiam iſta poni in hoc prædicamento, cum eorum abſtracta collocentur. Notandque vnum iſti Doctores maximè aduertendum, non ſemper abſtractum, & eius cõcretum ad idem pertinere prædicamentum, nam locus, & tempus ſunt in quãtitate, tamen eſſe in loco eſt aliud prædicamentum, ſ. vbi, & eſſe in tempore eſt aliud, ſ. quando, quæ duo prædicamenta ſunt denominatiua ab illis. Dub. 2.

Dubitabis, quare ſtatio, ſeſſio, ad aliquid ſunt, nõ autem ſedere, & ſtare Reſp. etiam iſti Doct quia abſtracta non includunt ſubiectũ ipſum, ſed tm̃ habitudinem ad aliud dicunt, quæ ad aliquid eſt: at ipſa concreta non habitudinem, ſed ſubiectum ipſum, & ſubſtantiam dicunt. Hæc omnia intellige iuxta definitionẽ aſſignatã: an. n. iſtæ ſint ſecundum definitionem exactam Ariſto. quã in fine tradit, poſtea examinabimus. Dub. 2.

Ineſt autem contrarietas in his: quæ ſunt ad aliquid, &c. 4

Hæc eſt ſcđa pars capitis, in qua ea, quæ huic prædicamento inſunt, Ariſtot. ponit, & enarrat, incipit autem a communib. hæc. n. eſt doctrina, quam ipſemet docet. j. Phy. c. 7. vt primum cõia, deinde propria tradãtur. Conuenit igitur his, quæ ad aliquid ſunt, habere contraria: hoc autem exemplis manifeſtat, virtus, n. vitio, & ignorantiæ ſcientia contraria eſt: at hoc inquit, in omnib. quæ ad aliquid ſunt, ineſt; duplum. n. non habet cõtrarium, nec dimidium, & tamen iſta ad aliquid ſunt.

Poſſet quis non immerito obiicere, ſuperius. n. in quantitate dixit Ariſt. magnum, & paruum non eſſe contraria, quia ſunt ad aliquid: quo igitur modo hic docet, ea, quæ ad aliquid ſunt, eſſe contraria? nec Dub. 1.

poteſt

pôt dici, hic loqui de contrarietate large vt complectı̃ quamcunque oppoſitionẽ ſic.n. non diceret, aliqua non habere contrarium, cum cõſtet, omnia quæ ad aliquid ſunt, relatiue opponi: loquitur ergo de cõtrarietate propria, de qua in aliis prædicamentis loquutus eſt.

Aduerte, iſtos reſpũs, qui ad aliquid ſũt, ſemper eſſe ſimul cum alijs accidẽtibus abſolutis, a quib. ꝓcedunt: vt ſimilitudo eſt cum qualitate, magnum cũ quãtitate, &c. Vnde dupliciter poſſunt conſiderari; vno mõ ſecũm illos reſpectus puros, & vt ad aliquid ſunt, & tunc nõ habent contrarium: & hoc eſt, qđ dixit.c.de quãtitate: altero modo ſm̃ illud accidens, cui copulãtur, ꝙ fundamentum vocatur, & tunc ſi illud habuerit cõtrarium, dicetur iſtud habere cõtrarium; ſi vero nõ habuerit, dicetur iſtud non habere, & quia nõ omnia accidẽtia in quib. ad aliquid fũdatur, contraria habẽt, ideo dicit aliqua habere, nẽpe ex illis, quæ in qualitate fundãtur: aliqua vero non habere, ſ. illa, quæ in quantitate innituntur. ita docet Simplic. & Ammon. & bene: cuius ſignum eſt, quod quando cõtraria aſſignat non ponit correlatiua, vt ſcientia non contrariatur ſcibili, ſed ignorantiæ: virtus nõ cõtrariatur ei, cuius virtus i eſt, ſed vitio, non ergo vt adinuicem referuntur, contrarietatem habent, ſed vt ſecundum ſe, & in fundamento ſumuntur.

Dubiũ ſecũdum Dubitabis, quõ in hoc prædicamento ſcientiã, virtutem, & alia collocet, cum tñ hæc in quarto prædicamẽto conſtituãtur. Reſpondet Ammon. nõ id ex propria ſententia feciſſe, ſed ſimulanter ad labefactãdã illam definitionẽ ex qua ſequitur, iſta in hoc prædicamẽto eſſe At vero aliter reſpõdet Simpl. & Boet. in præſenti, & Alb. trac. iſto c.4 ꝙ maxime notandũ eſt: aſſerunt. n. iſta & in hoc prædicamento, & in aliis eſſe, non. n. eſt inconueniens, qđ vna res ſm̃ varias rões, & conſiderationes, ad varia pertineat prædicamenta, ſciẽtia. n. ignorantia, virtus, & reliqua, vt ſm̃ ſe ſumuntur, & ſubiectum ipſum ꝑficiunt & diſponunt, qualitates ſunt, & ad quartũ prædicamentũ pertinent: at vt ad obiectũ ſuũ referuntur, ſecundũ tales habitudines, & reſpectus in prædicamento iſto, collocantur; ſed harum opinionum iudicium poſtea in diſputatione proferetur.

Videntur autem magis, & minus ea, quæ ad aliquid ſunt, ſuſcipere &c.

Hęc eſt ſecũda ipſius ad aliquid proprietas, ſ. ſuſcipere magis, & minus, quã exemplari inductione manifeſtat, ſimile. n. & diſſimile, æquale, & inæquale ad aliqđ ſũt, tamẽ ſuſcipiunt magis, & minus: vnum. n. alio magis eſt ſimile, & magis diſſimile: æquale, vel inæquale, magis, vel minus.

Hic aduerte, quando audis, iſta eſſe ad aliquid, ne intelligas iſta eſſe ad aliquiđ, ad inuicem; aliud. n. eſt, eſſe ad aliquid, ſeu ꝙ alij vocãt, relatiua, & eſſe ad aliquid, ad ſe inuicem, ꝙ alii vocãt correlatiua: relatiua. n. ſeu ad aliquid dicuntur plura, quorũ ſingula ad aliud dicuntur, non tñ vnum ad alterum inter ſe, ut pater, duplum, ſimile, relatiua ſunt, ſeu ad aliquid, quia dicuntur vnum ad aliud, non quidem inter ſe, ſed ſingula ad ſuum ꝓprium terminum: pater enim ad filium, duplum ad ſubduplũ: ſimile ad ſimile: correlatiua vero, ſeu ad aliqđ adinuicem dicuntur, quorum vnũ ad alterũ dicitur, ſicut pater, & filius ſunt correlatiua: ꝑ iſta intelliges exempla numerata eſſe relatiuorum, ſed nõ correlatiuorũ.

QVÆSTIO I.

An relatio ſuſcipiat magis, & minus.

Dvbitatur, an ſuſcipere magis, vel minus, competat relatiuis, ratione fundamenti, ſicut habere contraria: an ratione naturæ propriæ, ita ut in quantum ad aliquid ſunt, magis vel minus, ſuſcipiant. Hoc dubium eſt principale, & dignum conſideratione, prius tamen ſunt explicanda verba, quæ poſt iſta ſequuntur: inquit .n. Ariſ. non omnibus hoc ineſſe relatiuis, duplum. n. magis, vel minus non recipit. *Dubium primum.*

1. opin. Ad dubium igitur reſpondet Alb. tract. iſto c.5. Simplicius, Ammonius, & Boet. & tãdẽ eſt ſententia cõis, relatiua ſuſcipere magis, vel minus, nõ ſui ratione, ſed fundamenti: ꝙ ſi eis obijcies, aliqua fundamẽta non ſuſcipere contraria, vt q̃titas, in qua æquale, vel inęquale fundantur, nõ ſuſcipit magis vel minus; ipſum tamẽ æquale, &

& inæquale magis ſuſcipiunt: Ad hęc nõ eodem modo reſpondent. Boetius enim & Simplicius dicũt æquale, & inæquale eſſe paſſiones quãdã, & qualitates ipſius quãtitatis. & quantitas, ſecundum ſe nõ ſuſcipit magis, vel minus. ſed ſecũdum has qualitates, & iudicio meo, iſti Doctores hoc ſibi volunt, quod relatio nõ eſt, quæ magis, vel minus denominatur, ſed quantitas per has relationes, quæ qualitates ipſius ſunt, quãtum.n. vnum eſt magis, vel minus inæquale alteri.

Iſta opinio non abſoluit dubium, nec reſpondet quæſtioni, nam eodem modo qualitas non ſuſcipit magis, vel minus, ſed ſubiectum per eam, vnũ.n. eſt magis alteri ſimile ſubiecto per albedinem, & tamẽ hoc non obſtante, aſſerimus qualitati a ſe, & non ſubiecto cõuenire ſuſcipere magis, eſſet ergo idem dicendum de relatione.

2. Opin. Alber. tract. iſto. c. 5 aliter reſpondet; dicit.n. quantitatem aliquo modo ſuſcipere magis, vel minus, vna.n. maior, altera minor eſt, & hoc ſufficit, vt ab ea relatio æqualis, vel inæqualis ſuſcipiat magis, vel minus.

Sed nec hoc plene ſatisfacit, nam cũ magis, & minus in relatione ſit itẽſiue, & maius, & minus in quantitate ſit extenſiue, videtur, non relationi a fundamento, ſed a ſe id ineſſe.

3. Opin. Ammonius aliter etiã reſpondet inquiens æquale, vel inæquale nõ ſuſcipere proprie magis, vel mĩus, ſed improprie, & abuſiue; quod enim ꝓprie magis, & minus ſuſcipit cum ſuo cõtrario miſcetur, vt album quo magis eſt cum nigro miſtũ, minus eſt albũ; quo vero minus, magis eſt albũ: at æquale & inequale nõ miſcentur illo modo: æquale.n. nihil habet inæqualitatis, nec inequale aliquid participat æqualitatis, cũ æqualitas conſiſtat in indiuiſibili, a quo recedere, nõ iã æquale ſit, & inequale nihil participat æqualitatis, dum inequale manet; improprie tñ eſt, illud magis, & minus, quomõ æquale ẽt uocamus, quod nõ multũ diſtat ab æqualitate Propria. Hæc ex Ammonio.

4. Opin. At ſi hoc altius conſideramus, inueniemus, Architam, vt refert Simplicius, exiſtimaſſe, ſuſcipere magis, vel min⁹ ipſis relatiuis, vt relatiua ſũt, & nõ ratione fundamẽti, vnde Architas ipſe nõ aſſignauit illud, habere contr[illegible] in his quę ad aliquid ſunt, poſuit tñ hanc proprietatem, ſ. ſuſcipere magis, illa enim proprietas non relatiuis a ſe, ſed a fundamento inerat, hæc vero ipſis ſecundum ſe competit.

Et hæc opinio ꝓbatur argumento, iudicio meo, ſatis cõuincenti. Si nõ ſuſcipit relatio magis, vel minus, niſi rõne fundamẽti, ſeqtur, quoties fundũ ſuſcipit magis, ꝙ & ipſa relatio ſuſcipiet magis, & quoties fundũ ſuſcipiet minus, & ipſa relatio ſuſcipiet minus: & quoties fundũ, nec magis, nec minus eſt ſuſceptiuũ, nec ipſa relatio ſuſcipiet: ſed videmus, totũ oppoſitũ, patet, ſint duo alba, vnũ intẽſum, vt octo, alterum intenſum vt quatuor, iſta ſunt ſimilia, tunc ſumo ſimilitudinẽ illius, ꝙ eſt vt octo, & pono quod albedo remittatur, & fiat vt ſeptẽ, tunc ſimilitudo eſt maior, & illud magis ſimile: & ſi fiat, vt ſex, magis erit ſimile, & ſi fiat vt quatuor, multo ſimilius. Præterea ſit duo alba vt quatuor iſta ſunt, maxime ſimilia, augeatur, & intẽdatur vnũ, & fiat, vt quinq; tũc minus erunt ſimilia, & quo magis vnũ intẽditur, tanto in eo minus exiſtet ſimilitudo. Præterea æquale, & inequale, magis ſuſcipiũt, tñ nõ ratione fundamenti, quia fundamentum vel non ſuſcipit vel multo aliter, ſuſcipit. ſ. extẽſiue, inæquale vero intẽſiue ſuſcipit.

Reſpõſio ad dubium. Propterea exiſtimo eſſe dicendũ, Dupliciter poſſe itelligi, relationẽ ſuſcipere magis, vel minus, ratione fundamẽti. Vno modo, vt nõ habeant aliã intenſionem, nec ſuſcipiãt magis, vel minus; aliter, quam ſuũ fundũ, ſicut non habent contraria, niſi cõtraria fundamenti: ita vt nõ illa relationi, ſed fundamento contraria ſint, vt aliqui itelligunt, & iſte ſenſus eſt falſiſſimus, vt argumenta ſuperiora euidenter probant. Altero modo, ꝙ non ſuſcipiant magis, vel minus per ſolam ſui mutationẽ ſicut qualitates, ſ. albedo, nigredo & alia, q̃ ſola ſui mutatione intenduntur, at iſta intendãtur, & remittantur ꝑ mutationẽ fundamenti aliquam, licet nõ ſit ſuſcipere magis, vel minus, ſicut in quãtitate vbi eſt maius, & minus, ſit magis uel minus, æqualis, vel inæqualis, ex mutatione q̃titatis, q̃ vel augetur, vel minuit, & iſte ſenſus eſt veriſſim⁹ & intentus ab Archita, & Metaph. dignus.

Patet igitur, relationes in ſe, & ſecundũ ſe, magis, vel minus ſuſcipere, non tñ ſine aliqua

aliqua

Digitized by Google

aliqua ſubiecti,ſeu potius fundaměti mutatione,& variatione,nec iſta eſt ſicut prima communitas ſuſcipiendi contraria , & hoc doctè aduertit Caietanus, & eſt maxime memoriæ mandandum.

Dub. 2. Dubitatur, Si relatiua ſuſcipiũt magis, vel minus,ſecundum ſe, & non ſecundum fundamětum,quæ igitur relatiua nõ ſuſcipiět magis,vel minus?ad hoc dico, relatiua q̃uis in ſe magis,& minus recipiant,nõ tñ id fit, niſi aliqua fundamenti variatione comitante. Sunt autě quædam accidentia relatiua,quæ non ex ſolo fundamento procedunt,ſed ex fundamento vnico modo inuariabili ſe habente procedũt, vt duplum,triplum,& alia,quę ex quantitatib. ſic ſe habentibus conſequuntur,ſ.ꝙ vna alterã,bis,aut ter adæquate contineat, & tales non ſuſcipiunt magis,nec minus, quia variato fundamento ab illa vniformitate, deſtruitur relatio. Quędã alia procedunt, ex fundamento,ſed nõ vno modo,& inuariabili ſe habente, vt ſimilitudo ex duob. albis vtcunque ſe habentibus fluit, & inæquale ex quantitate, & iſta variato fundamento,magis, vel minus recipiunt.

Dub. 3. Dubitatur præterea,nã hoc pacto æquale nõ ſuſciperet magis,nec min⁹,qa æqualitas orit̃ inter duas quãtitates indiuiſibili mõ ſe habětes,ita vt neutra ab altera excedatur,nec excedat,dico facilè,nõ hic in tanto rigore ſumi æquale,ſed abuſiuè, vt ět ꝙ accedit ad prorſus æquale,dicatur æquale, & ꝙ magis accedit, magis æquale.

Omnia autem quæ ſunt ad aliquid ad conuertentiam dicuntur , &c.

Hæc eſt tertia proprietas relatiuorũ, ſ. correlatiua dici ad cõuertentiã,& diutius immoratur in iſta, quam in alijs, facitque quatuor. Primo eam exemplis explicat. Secundo oſtendit, quomodo in eis cõtingat errare. Tertio adhibet remedium cõtra errorem. Quarto docet canonem obſeruandi,quando ad conuertentiam dicantur.

Aduerte igitur nõ hic de conuertentia duorum terminorum æqualiũ,qua ab vno ad alterum,valet illatio,agi,quã aliqui vocant cõuertibilitatě, vt notat Alber.trac. iſto, c.6.nec ſimiliter de cõuertentia duarũ propoſitionum qua ab vna ad alteram, transſmutatis extremis,licet argumentari, quæ conuerſio vocatur ; ſed eſt ſermo de natura illationis,qua correlatiua ſe ita habent,non vt vnum de alio prædicetur,ſed vt vnum per habitudinem ad alterum exprimatur, & adinuicem conferãtur,quod exemplis manifeſtat Ariſtoteles : ſeruus, eſt heri ſeruus,& herus eſt ſerui herus:duplum eſt dimidij duplum,dimidium eſt dupli dimidium Notatque Ariſtoteles vnum in iſta conuertentia,quamuis correlatiuorum habitudo mutua ſit, tamen non ſemper ſecundum locutionem eſt idem caſus, aliquando enim vnum per genitiuum, alterum vero altero caſu refertur, vt ſcientia eſt ſcibilis obiecti ſcientia, ſcibile autem eſt ſcientia ſcibile, vel per ſcientiam: ſenſus eſt, ſenſibilis rei ſenſus , ſenſibilis vero res eſt ſenſu , vel per ſenſum ſenſibilis: idem in multis alijs euenit .

Aliquoties autem forte & nomen fingere neceſſe erit , &c.

Hæc eſt ſecunda particula,in qua docet iſtam cõuertentiã mutuam deficere,quando nõ eſt conueniens correlatiuorum aſſignatio, i.quando vnũ alterius non eſt proprium correlatiuum: exemplo manifeſtatur, ala, & auis,non ad conuertentiam dicuntur mutuo. quamuis enim verum ſit , ala eſt auis ala,non tamen. Vtrum eſt,auis eſt alæ auis , quia multa habent alas, quæ tamen aues non ſunt:hæc autem conuertentia nõ fit,quia non ſunt correlatiua vera,hæc.n.ſunt ala,& alatum, & tunc eſt cõuertentia,ala eſt alati ala,& alatum eſt ala alatum.nam veſpæ,& apes,& formicę alatæ ſunt, non tamen aues ſunt , patet ergo quoties conueniens aſſignatio fit, correlatiua dici ad conuertentiam .

At vero aliquoties non videbitur conuerti , &c.

Hæc eſt tertia particula,in quã docet remedium ad conuertentiam faciendã: multoties.n.non põt fieri iſta nominum correlatiuorũ aſſignatio, & accõmodatio, rõne defectus nominum , quia vnũ correlatiuũ hět quidem nomen,ſed non alterum, v g. remus,& triremis: triremis enim remi triremis eſt , non tamen è contra ; remus eſt triremis remus, cum alia a triremibus remos habeant ; tunc autem vult Ariſtoteles, vt in tali nominũ defectu ad conuer-

ten-

tentiam aſſignandam,nomē fingamus,quo
apte correlatiuum explicetur, vt remus
eſt remati remus. Similiter,inquit,caput,
& animal,non conuertunt:nō.n.animal eſt
capite animal,cum animalia ſint caput nō
habentia,vt vermes,conchylia,cácri:lice-
bit ergo fingere capitatum, & tunc cōuer
tent, caput eſt capitati caput, capitatum
eſt capite capitatum.Aduerte grecè nō re
mus eſt, ſed pedalion, qđ eſt clauus, ſeu
gubernaculum, quo nauis gubernatur:
Boet vero trāſtulit remū, vt ſimili vteret
exemplo in latina lingua, ſed nihil refert.

Sic autem fortaße facillime quis ſu-
9 *met, &c.*

Tradit regulam, qua modus nomina fin
gendi oſtēditur.Inquit,ab illo nomine,cu
ius correlatiuum aſſignandum eſt, eſſe ſu-
mendum denominatiuum cōphendēs oia,
quia illud nomen participant. Verbi gra-
tia,volo aſſignare correlatiuum capitis ꝙ
non eſt impoſitum, tūc a capite ſumendū
eſt denominatiuum.ſ.capitatum,quod oia
ea,quę capite prædita ſunt,compræhēdat,
idē in alijs obſeruandum eſt: ex quo īfert
omnia ad aliquid dici ad conuertentiam,ſi
eorum fiat conueniens aſſignatio. Hęc om
nia exempla vult Ammon. non eſſe ex ꝓ
pria ſententia, ſed ex aliena ad repellendā
illorum definitionem, ex qua iſta ſunt ad
aliquid,caput, manus,clauus, quæ tñ ſub-
ſtātiæ ſunt,& probat Ammō. iſta vere nō
eſſe ad aliquid, quia eorū, quę ad aliquid
ſunt, vno deſtructo,alterum nō conſiſtit;
at manus, caput, & reliqua abſciſſa ab eo
cuius ſunt, etiam dicuntur manus, & ca-
put. Sed poſſet reſpondere Ammon. iſta
æquiuocè tum dici caput, & manus,vt do
cet Ariſt.2. de Anima.c.1. & lib.1. de par-
tib. c 1.de hoc tamen dicetur poſtea.

Dico autem neque eorum, quæ indu-
bitanter, &c.

Hæc eſt quarta particula, in qua Ariſt.
oſtēdit non ſolū non fieri conuertentiam,
qñ defectu impoſitionis nominum nō fit
conueniēs correlatiuorum aſſignatio, ſed
ēt non fieri,quando ēt ſi nomina impoſita
ſint,tñ non aſſumitur nomē talē habitudi
nem explicans,v.g.Si quis dicat,pater eſt,
ergo hominis pater eſt,non valet,nō quia
nomen correlatiui deficiat,ſed qđ non aſ-
ſumatur illud nomen, ſecundum ꝙ vere
eſt relatio.ſ. pr̄ eſt filij pater, in quo doce-
mur in conuertentia non ſolum correlati
ua, ſed etiam nomina ipſa tamen correla-
tionem ſignificantia eſſe ſumenda, quæ ſi
ſumantur,in omnibus erit conuertentia.

Subiungitque canonem ad obſeruandū,
an fuerit recta correlatiui aſſignatio. Pro
cuius declaratione, aduerte, ꝙ ſicut in re
vna multæ aliæ cōiunguntur,ita ēt varijs,
vnum,& idem nominib ſignificat: ſingula
autem illud ſignificāt ab vnica ſpeciali ra-
tione,& forma,q̄ in illo eſt,idem.n.dicitur
homo animal,album,pater,legens,& reli-
qua.Ex quo ſequitur,ꝙ vnum correlatiuū
poſſet multis nominib. aſſignari, ductis ab
alijs,quæ in eo ſunt; v.g. pater eſt filij pa-
ter,& ſi filius eſt homo, hoīs pater, colo-
rati pater, ſtudentis pater, tamen non oīa
iſta explicant rationem, ſecundum quam
refertur pater, niſi filius, & propterea ab
Ariſt.omnia illa accidentia vocantur, non
quod omnia accidentia ſint, ſed quod acci
dant, & non ſint de natura relatiui.

Canon autem eſt hic,ad cognoſcendum,
ꝙ ſit verè īter illa correlatiuum; obſeruā-
dum eſt,an ſi oīa alia remouerentur, & il-
lud ſolum ſupeſſet,diceretur adhuc ad ali-
quid, & eſſet conuertentia: quando .n. id
fit eſt correlatiuum,qn vero non,correla-
tiuum non eſt, v.g. pater eſt filij pater; ſi
volumus ergo cognoſcere,an filius ſit ve-
rè correlatiuum,obſeruare oportet, an re
moto a filio,ꝙ ſit homo, ꝙ ſit albus, quod
ſit bipes,manente hoc, qđ filius ſit,adhuc
pater conuerteretur:& qa ita eſt, eſt verū
correlatiuum, tamen pater eſt hominis pa
ter,& homo non eſt correlatiuū, quia re-
motis omnibus alijs ab homine.ſ. quod ſit
filius,albus,& reliqua,non conuerteretur
pater,Hęc,exemplo,de domino,& de aue,
manifeſtat Ariſtoteles,

Videntur autem ad aliquid ſimul eſ- 11
ſe natura, &c.

Hæc eſt, quarta proprietates eorum, q̄
ſūt ad aliquid, vt ſint ſimul natura, & vnū
abſq; altero minimè poſſit exiſtere,vt du-
plū non eſt ſine ſubduplo,nec pr̄ ſine filio.
Aduerte ex Ariſt.c.13.horum prædicamē-
to-

totum, duo eſſe neceſſaria, vt aliqua ſint ſimul natura. Alterum, vt ab vno ad alterum mutua ſit conſequentia, quantum ad eorũ exiſtentiam, vt ſi pater eſt, eſt ẽt filius. Alterũ, vt neutrum ſit cã alterius: defectu prioris, homo, & animal nõ ſunt ſimul natura: nec vniuerſaliter inferius, & ſuperius: defectu vero poſterioris, ſol, & lux non ſũt ſimul natura, q̃a ſol eſt cã lucis; vtraq; tñ hęc in correlatiuis obſeruantur, valet.n. ab vno ad alterum; & vnum alterius nõ eſt cauſa.

Dubium Dubitatur. Pater & filius, cã, & effectus, ſunt correlatiua, tamen vnum eſt ante alterum & vnum eſt cauſa alterius: pater.n. eſt ante filium, & cauſa eſt cauſa effectus; ergo nõ ſunt ſimul natura. Pro hoc nota, duo eſſe in his, quæ ad aliquid ſunt; alterũ eſt ipſa forma relationis, ſecũdũ quam ad aliud ſunt; alterum ipſum fundamẽtum, & ſubiectum, cui talis relatio ineſt, & ipſum denominat. Igitur ſecũdum relationis formam nullum relatiuum antecedit ſuum correlatiuum, nec eius eſt cauſa; nõ.n. eſt prior relatio paternitatis, nec prius aliquid dicit̃ pater, quam relatio filiationis, & quam aliquid dicatur filius, nec ſimiliter vnũ eſt alterius cauſa, cum ſit mutua vtriuſq; dependentia a ſe inuicem, & hoc eſt, quod hic docet Ariſtot. At ſecundum fundamentum, & ſubiectũ nihil vetat, ꝙ vnum ſit prius altero, & cã eius, vt argumentũ probat, ille.n. homo, q̃ pater dicitur anteceſſit hominẽ, qui filius eſt. Similiter & res, quę eſt cauſa, præceſſit rem, quæ eſt effectus, non tamen prius fuit pater, & prius fuit cã, q̃ fuerit filius, & quã fuerit effectus: ita docet Ammon. & bene, & Albe. trac. iſto. c. 7 inquit, relatiua eſse ſimul natura, i. formã relationis; nã ſecundum naturam eorum, quæ referuntur nõ ſunt ſimul. Simpl. cum Archita aſserit, relatiua eſse ad inuicem ſibi cauſas, vt pater eſt cauſa, ut ſit filius, & filius cauſa vt ſit pater; tamen diximus iã ex Ariſtot. correlatiuorum vnũ non eſse alterius cauſam, quamuis & illud ſit probabile.

Non autem in omnibus relatiuis verum videtur, &c.

Hanc correlatiuorum proprietatem nõ vniuerſalem eſſe contendit, manifeſtatque duplici inſtãtia, aliqua correlatiua nõ eſſe ſimul natura. Primo in ſcientia, & ſcibili, q̃ correlatiua ſunt, tamen ſcibile eſt prius ſciẽtia, ꝙ probat dupliciter. Primo quia a reb. ipſis præexiſtentib. ſciã acceptę ſunt, ergo res ſcibiles p̃ceſſerunt ſciẽtias. Secũdo, ſcibili ablato aufertur ſcientia, & ſciẽtia ablata nõ tollitur ſcibile, ergo nõ ſunt ſimul: Cõſequẽtia eſt certa ex hoc, ꝙ diximus, ſimul natura eſſe ſimul exiſtẽtia. Antecedẽs dupliciter ꝓbatur. Primo ꝙ ablato ſcibili auferatur ſciã: ſciã non põt eſſe ſine obiecto, ſed ablato ſcibili aufertur obiectum, ergo ſine ſcibili non eſt ſcientia. Secundo vero, ꝙ ablata ſcientia non auferatur ſcibile, patet primo, q̃a multa ſcibilia ſunt, quorũ ſcientia nondũ eſt inuẽta; quadratura.n. circuli apud Geometras ſcibilis eſt, tñ nondũ eius eſt ſciã. Præterea, ſciã auferri poteſt ablato homine, in quo eſt ſciẽtia, ſed etiam ſi homo non eſſet, manerẽt multæ res ſcibiles; nõ ergo ſcientia aufert ſcibile, & ſic ſimul natura nõ ſunt.

Circa hoc, aduerte verba Ariſ. inq̃t.n. A reb. ipſis iã exiſtentib. ſcientias accepimus, in paucis.n. aut nullis res ſcibilis, & ſciã ſimul ſunt. **Dubiũ.** Poſset eſse dubiũ de ſenſu horũ verborũ. Boet. inq̃t, hic loq̃ Ariſ. de ſciã qua res impoſſibiles, & imaginarias cognoſcimus, hæc.n. cognitio ſimul eſt cũ re cognita, nec fuit res ſcibilis ante ſciam, ſed quia iſtæ ſcientiæ ſunt raræ, & impropriæ, propterea dixit (in paucis, aut in nullis.) Hæc ratio eſt etiã Ammon. & Simpl.

Aliam ẽt huius declarationẽ affert Ammon. & Alb. trac. iſto. c. 7. pro quo aduerte id, quod in q̃one quadam procemiali diximus, ſciẽtias eſse ĩ duplici genere. Quędã ſunt ſpeculatiuæ p̃ quas ſolum res cognoſcimus, & hæ ſunt poſteriores reb. quia a rebus ſumptæ ſunt. Quędã aliæ ſunt ſcientiæ practicæ p̃ quas non ſolum res cognoſcimus, ſed ẽt eas operamur, & iſtę ſunt priores reb. ſcibilib. cũ ſint ipſarũ cauſæ, propter has, inquit Ammon. & Alb. dixit Ariſto. in paucis ſcientiã, & ſcibile eſse ſimul: at q̃a aliquo modo in practicis ẽt res præceſserunt, propterea dicit in nullis.

Sed dices, ſciẽtia practica prior eſt re ſcibili, nõ ergo ſciẽtia, & ſcibile ſimul ſunt. Reſpondent, ſumendũ eſse ſcibile p̃ intellectũ, ac ſi dicat, ſimul fuit ſciẽtia, v.g. ſcãni, cũ ipſo ſcamno faciendo cognito. Aliã huius interp̃tationẽ addit Simplic. hic loqui

Digitized by Google

qui Ariſt. de ſcientia intelligentiarũ, quæ ſimul eſt cum ipſo ſcibili, quælibet.n.ſe cognoſcit tanquam ſcibile, quæ cum paucæ ſint, & a multis negatæ, propterea dicit (in paucis, aut in nullis.) Quælibet harum interpretationum eſt bona, ſed non parua in hoc, & ſequenti exemplo eſt difficultas, q̃ in diſputatione elucidabimus.

13 *Similiter his ſe ſe habent ea, quæ de ſenſu ſunt, &c.*

Altera inſtantia manifeſtat Ariſt. nõ omnia correlatiua ſimul eſſe: hæc autẽ eſt de ſenſu, & ſenſibili, quæ correlatiua ſunt, tamen ſimul nõ ſunt, Probatur. Sẽſibili ablato, ſenſus aufertur, ſed ſenſu ablato, non aufertur ſenſibile: ergo non ſunt ſimul, ſed vnum eſt altero prius. Loquitur aũt hic de ſenſibili paſſiuè, ꝑ eo quod ſentiri poteſt.

Probatur antecedẽs dupliciter. Pro cuiꝰ declaratione aduerte, ſenſus eſſe in corpore, vt in ſubiecto, viſus.n.eſt in oculo, auditus in aure, & reliqui in corpore ſubiectãtur, & circa corpus ſunt tãquã circa obiectum, quod.n.ſentimus corpus, eſt, vnde & corpus eſt ſenſibile. Senſus tamẽ, quamuis in corpore, vt in ſubiecto ſint, nõ tamen ĩ quocunque, ſed in corpore animalis: quanuis corpus quod ſentitur, ſit nõ ſolum animal, ſed ẽt alia omnia, vnde corpus, quod ſentit, animal eſt, corpus, ſenſibile, i. quod ſentitur, & animal, & alia corpora ſunt.

Eſt modò primũ argum. Ablato ſenſibili aufertur quodcũque corpus, & animal, ſed ablato animali aufertur ſẽſus, ergo de primo ad vltimum, ablato ſenſibili aufertur ſenſus, non tamen è contra, ablato ſenſu aufertur ſenſibile: nã ablato animali aufertur ſenſus, tamẽ ablato animali, nõ propterea auferũtur reliqua corporea, q̃ ſenſibilia sũt. Vis huius rationis hæc eſt ablato ſuperiore aufertur inferius, & eius ꝓprietas, nõ tamen ablato inferiori aufertur ſuperius cũ proprietate, ſed ſenſus eſt paſſio animalis, quod eſt inferius corpore, cuius corporis paſſio eſt sẽſibile; ergo ablato aĩali cũ ſenſu, nõ aufertur corpus cum sẽſibili, his vero ablatis, auferũtur illa, ergo nõ ſunt ſimul. Poſterior ratio eſt. Senſus nõ eſt niſi quãdo animal eſt, ſed ante animal sũt illa, ex quib animal fit, ſ. elementa, quæ ſenſibilia ſunt, ergo ſenſibile eſt prius ſenſu.

Habet autem dubitationem, vtrũ nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, &c. 14

Iſta eſt tertia capitis pars, in qua Ariſt. mouet dubium quoddã ad oſtendendam inſufficientiam definitionis prioris. Dubium aũt eſt: vtrum nulla ſubſtãtia ſit ad aliquid. Circa q̃, diuidit ſubſtantiam quadrupliciter, in primam, & ſecundã, in partes primæ, & in partes ſecundæ ſubſtantiæ: v.g. homo, quidam, homo, caput, quoddam caput, quo ſuppoſito, docet primas ſubſtantias, & earũ partes ad aliquid non dici; non.n dicimus, quidam homo, eſt alicuius quidam homo: nec quoddam caput, dicitur alicuius quoddam caput, ſed tantũ alicuius caput Similiter id ẽt manifeſtum eſt in ſecũdis ſubſtantiis homo.n. non dicitur alicuius homo; niſi per modum poſſeſſionis: quo pacto dicitur equus alicuius eſt equus: ſed tunc non refertur, vt ſubſtãtia, ſed vt res poſſeſſa: at de partib. ſubſtãtiarum ſecundarum eſt ambiguum; nã videntur ad aliquid dici, caput.n. alicuius eſt caput, & manus alicuius eſt manus. Ad q̃ reſpondet, Ariſt. ſecundum definitionem præcedentem ſequi, illas eſſe ad aliquid neceſſario, cum ad aliud dicuntur, quod tamen abſurdum iudicat, cum tales partes ſubſtantiæ ſint, vt ſuperius dictum eſt.

Si autem non ſufficienter, ſed ſunt ad aliquid, &c.

15 Hic ſuam definitionem proponit, ſecundum quam nulla ſubſtãtia aliquid eſt: definitio vero talis eſt, ad aliquid ſunt, quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid aliquo modo ſe habere. i. quorum natura eſt ad aliquid, aliquo modo ſe habere.

Eſt autem diſcrimen inter hanc, & illã definitionem; hæc.n. dicit, naturam eorum quæ ad aliquid ſunt, eſse ad aliud ſe habere: illa autem dicit, ad aliquid eſſe, quæ dicuntur ad aliud. Poſsunt autem multa ad aliud dici, & cum alio conferri, quæ tamẽ non ſecundum naturam ſuã ſunt ad aliud, poſsumus.n. hominem cum alio cõferre, homo tamen ſecundum naturam ſuam ad aliud non eſt, quæ igitur verè ad aliquid ſunt, ſecundum naturam ad aliud ſunt, cũ igitur partes ſubſtantiarum ſecundũ ſuam naturam ſubſtantiæ ſint, & ad aliud non ſint, non pertinent ad aliquid.

Ex qua definitione Ariſt. vnicū corrolariū infert, ſ. vnū relatiuū definitè nō poſſe cognoſci, quin alterū correlatiuum definite cognoſcatur, ꝙ dupliciter probat. Primo, rōne ex definitione ſumpta: nā natura eorum, quæ ad aliquid ſunt, eſt ad aliud: ergo non cognoſcitur natura talis, quin cognoſcatur illud etiam aliud ad qđ refertur. Probat ſecundo inductione exemplari, vt de duplo & alijs: ſi quis.n.cognoſcat determinate aliquod duplum, & determinate cognoſcet dimidium, cuius eſt duplum Similiter ſi quis cognoſcit aliud eſſe melius determinate, neceſſe eſt cognoſcat id, quod eo deterius eſt. Nec ſatis eſt, ad cognoſcendum, hoc eſſe melius cognoſcere aliquid deterius eſſe in cōi, & indeterminate, ſeu cognoſcere hoc certò, ꝙ eo deterius eſt. Poteſt.n.eſſe, quod aliquid ſit deterius, ſed nō illo deterius. Propterea ſi determinate hoc melius eſſe cognoſcere debemus, oportet, vt id determinate, quod illo deterius eſt, cognoſcamus. Nec ſufficit cognoſcere deterius in communi, iſta .n. eſt cognitio confuſa, & opinio, poteſt enim eſſe aliquid deterius, ſed non illo.

Dubiū. Dubitatur, quid eſt definite cognoſcere relatiuum. **1. opin.** Auerr. Alb. & S. Tho. exiſtimāt definite cognoſcere eſſe cognoſcere ꝑ definitionem quidditatiuam, vt ſit ſenſus, ꝙ quidditatiuè vnum relatiuum cognoſcit, & correlatiuum neceſſe eſt quidditatiue cognoſcat: hæc doctrina vera eſt, ſed non admodum ad mentem Ariſtotelis.

2. opin. Potius dicēdum eſt cū Boet. definite cognoſcere, eſſe determinate, & particulariter cognoſcere: v g. duplū dupliciter cōſideratur. Vno mō in cōi, vt duplū eſt, & tūc qui duplum cognoſcit, ſatis eſt cognoſcat dimidium in cōi. Altero modo poteſt cognoſci duplum aliquod particulare, ſ. hoc duplum, ꝙ eſt octo ad quatuor, & tunc vt cognoſcamus octo eſſe duplum, quod eſt determinate cognoſcere, & definite, non ſatis eſt cognoſcere dimidium in cōi, ſed quatuor eſſe huius dimidiū; & vt vtamur exemplo Ariſt. quod non bene a multis intelligitur. Vt maius, ſeu melius determinate cognoſcatur, ſ hoc melius, non ſatis eſt cognoſcere deterius in cōi, nam ex cognitione deterioris in communi, ſ aliquid eſt deterius, nō cognoſcitur hoc eſſe melius, niſi cognitione īcerta, & opinatiua Oportet enim cognoſcamus definite illud deterius, quod illo melius eſt deterius: aliter enim poſſet cognoſci deterius in communi, & ſi nullum ſit in particulari deterius illo, profectò illud non dicetur melius. Hanc interpretationem valde conſidera.

Caput vero, & manus, & eorum ſingula, &c.

Ex hac proprietate relatiuorū, neceſſario colligit partes ſubſtātiæ ad aliquid nō eſſe. Patet, nā manum, & caput definite cognoſcere nō poſſumus, quin cognoſcamꝰ particulariter, & diſtinctè ea, quorū tales partes ſunt: nō poſſumus.n caput animalis cuiuſdā, caput eſſe cognoſcere, quin illud animal cognoſcamus: præſertim quādo caput videtur, occulto animalis corpore, vel cum animalis ſpecies incognita eſt, tunc.n. caput etiam vniuerſaliter cognoſcitur ignorata ſpecie illa, cuius caput eſt.

Ex quo diſſoluitur dubium, ſ. nullā ſubſtantiam eſſe ad aliquid. At quia illa definitio prior cōiter recepta erat: hæc autem nouiter inducta, non probata; inquit Ariſtot. difficile in his maxime obſcuris, & receptis quicquam aſſerere abſque probatione: tamen ſaltē recipiatur iſta per modum dubitationis: non enim parum eſt vtile in iſtis bene dubitaſſe, atque hæc circa textus interpretationem.

QVÆSTIO I.
Vtrum ad aliquid ſit ſpeciale genus entis.

POſt textus interꝑtationē, vt moris eſt, ea quæ grauiora dubia ſunt, & ꝙ magis naturā eorum quæ conſideramus, aperiunt, tractabimus. Ac primo circa ipſum ad aliquid Poſterius circa dubia ex verbis Ariſt. & ſenſu procedentia, verſabimur.

Eſt igitur prima quæſtio. An ſicut ſubſtantia eſt quoddam entium genus ab omnibus alijs diſtinctum, & ſimiliter quantitas eſt aliud genus, qualitas, & reliqua, ita ſit ipſum ad aliquid, de quo diximus.

Videbitur autem genus aliquod nō eſſe, propter rōnes ſequentes. Prima, Id quod nunquam per ſe ſumitur, ſed cum varijs, immo omnib. rerū naturis coniunctum, & cōmixtum, nō facit per ſe vnū genus, ſed huiuſ-

huiuſmodi eſt ad aliquid: ergo nō eſt vnū diſtinctū ab alijs genus. Maior eſt nota, cū cōſequentia. Minor probatur, quia relatio mō eſt cum quātitatib. vt æquale, magnū duplū; modo cū qualitatib. vt ſimile diſſimile: modo cum actionibus, vt pater, cauſa; modo cum aliis, ergo nūquā per ſe eſt.

2. arg. Secundo. Id q̄ non eſt in rebus, ſed ſolū habet eſſe per intellectus operationē, non pertinet ad genus aliquod entis, quia hic cōſiderātur entia realia, quæ habēt eſſe p̄ter operationē intellectus; vt ſubſtantia, quātitas, & reliqua. At ipſum ad aliqđ nō eſt in rebus, niſi p operationē intellectus, ergo nō eſt inter ea, quæ ſunt genera entis. Minor patet, q̃a ſimilitudo æqualitas, & reliqua, nō videntur aliud habere eſſe, quā per operationē intellectus cognoſcētis, & vnum alteri cōparantis. Tertio Omne q̄ eſt, vel eſt ſubiectum, q̄ eſt ſubſtātia, vel eſt in ſubiecto, quod eſt accidēs; ſed ad aliquid nec eſt ſubiectum, cum nō ſit ſubſtantia, nec eſt in ſubiecto, cū relatio, vt relatio nō ſit in alio eſſe, ſed ad aliud eſſe; ergo nec eſt accidens, nec ſubſtantia, & ita nō eſt entis genus. Quarto. Genus omne habet differentias, ſpecies, & genera ſubalterna: ſed iſtud ad aliquid hęc nō habet, ergo non videtur eſſe genus: nec.n apparent ſpecies, nec differentiæ, nec has explicat Ariſtot. non ergo eſt genus aliquod ens peculiare diſtinctum ab alijs.

1. opin. Circa hanc difficultatē fuit antiquorū opinio ante Ariſt. & Plat. cuius meminit Auer 5. Metaph. com. 20. quā Alb. c. 1. hui⁹ trac. aſcribit Zenoni. Hi exiſtimabāt ad aliquid nō eſſe peculiare aliquod genus, ſed multis miſtum, & ex varijs congeſtū, quorū rōnes ſuperius aliqua ex parte in principio propoſuimus.

2. opin. Altera fuit opin. Ariſtot. & Platonis, & reliquorum omnium, ad aliquid eſſe vnum quoddam genus ab aliis omnibus diſtinctum, & diuerſum.

1. fund. Pro horū declaratione, ne per ignota p̄cedamus, erit primum fundm̄ hoc. Quēadmodum ab hac intrinſeca proprietate, q̄ eſt per ſe eſſe, oīs ſubſtantia in vniuerſum dr̄ ſubſtantia, ita ſimiliter ab hac intrinſeca proprietate, ſ. eſſe in ſubiecto quæ dicitur inhærentia, omne accidēs dicitur accidens: & ſicut oīs ſubſtātia p ſe eſt, ita omne accidēs in ſubiecto eſt, & inhæret. Accidentia tn̄ dupliciter inhærent, & ita in ſubiecto ſunt: quædā ſunt in ſubiecto, ita vt non ordinent ſubiectū ad aliquid aliud, extra ipſum ſubiectum, vt albedo, & quantitas inſunt ſubiecto, non tamen vt ipſum ordinent ad aliquid extra ſe & iſta accidentia dicuntur pure abſoluta. Quædam alia inſunt in ſubiecto, ita vt ipſum per ſe ordinent ad aliquid aliud extra ipſum, vt ſcientia ineſt animæ, vt cognoſcat per eā res alias, ſimiliter potentia viſiua ineſt oculo, vt ipſe oculus alia extra ſe videat, & iſta accidentia dicuntur relatiua.

Hæc aūt ſunt in duplici differentia. Quędā n. ſic inſunt, ſubiecto, & ordināt ipſum ad aliud, vt tota eorum natura nō ſit ordinare ad aliud, ſed ipſum ſubiectū in ſe afficere, & diſponere, ſicut ſciētia ineſt quidē aīæ, vt intelligat: tn̄ ſcientiæ natura præcipua nō eſt ad aliud, ſed ipſam aīam perficere, & diſponere in ſe: ſimiliter habitus, potentia, & alia multa; talia accidētia dicuntur relatiua, ſm̄ dici. Quædam alia, ſic ad aliud ſubiectum ipſum ordinant, vt eorū tota natura, vt talia ſunt, ſit ad aliud ſubiectum ipſum afficere, vt paternitas, & alia, quæ dicuntur relatiua ſecundum eſſe.

Hæc autē relatiua ſm̄ eſſe, dupliciter ſumuntur, vno modo, vt ſunt in ipſis rebus, altero modo, vt a nobis cognoſcūtur. ſ. qn̄ vnū alteri cōparamus. Iſta autē relatiua, vt in rebus ſunt dicuntur ad aliquid, q̄ nomen Plato primus, vt dr̄, impoſuit: vt vero a nobis cognitæ ſunt, dicuntur magis propriæ relationes, quia intellectus vnū alteri cōfert, & vnū ad alterum refert, quāuis etiā inde tractū nomen, accipitur quoque pro illis, vt ſunt in rebus. vt autē in intellectu ſunt, dicuntur relationes conceptæ.

Ex his oibus vnum infertur, quod valde memoriæ mādandū eſt, accidentia, nō dici relatiua, nec ſm̄ eſſe, nec ſm̄ dici, per reſpectum ad ſubiectum: ſic.n oīa eſſent relatiua, cum oīa ſubiecto inſint, ſed dicuntur relatiua per id, ad quod ſubiectum ipſum ordinant, quod dr̄ terminus. Vnde multa ſunt accidentia, quæ nec ſecundum dici, nec ſecundum eſſe, relatiua ſunt, cum ſubiectum ad aliquid extra ſe non ordinent.

Sit ſecundum fundamentum. Hęc eſt natura eorum quæ ſunt ad aliquid, vt nunq̃ inſit ſubiecto, niſi medio aliquo accidenti abſo- 2. fund.

Digitized by Google

abſoluto, & ſimul cnexiſtēti alio accidēti inſit relatio alteri⁹ ſubiecti. Vñ ad relatiui exiſtentiã, tria neceſſario concurrunt. Primũ, ſubiectum ipſum, cui ĩhæret, quod ab aliquibus dicitur fundamentũ remotum. Secundum eſt illud abſolutum accidens, ratione cuius inhæret, quod dicitur fũdamẽtum propinquũ. Tertium illud accidens alterius ſubiecti, in quod relatiuum terminatur, quod dicitur termin⁹. ſiue correlatiuũ quod quidem eſt eiuſdem rationis cũ altero: habet enim, & fundamentum, & ſubiectum: & illud etiam alterum, vt terminũ, cũ inter vtrũque ſit mutua habitudo: v.g. ſunt duo alba vnum alteri ſimile, ſimilitudo vnius ĩeſt corpori vni, vt ſubiecto, media albedine, vt fundamẽto: & depẽdet ab altera ſimilitudine, vt a termino: hæc pariter ſimilitudo inhæreret alteri corpori, vt ſubiecto, media eius albedine, vt fundamẽto, & ab illa ſimilitudine adiuicẽ depẽdet, ex quo fit; vt cũ relõ, & a termino, & a fundamẽto, & a ſubiecto depẽdeat neceſſario horũ quolibet deſtructo, & ipſa deſtruat̃.

Vnde ſimilitudo vnius albi, põt tripliciter perire, & recedente altero ſimili, & ipſo corpore deſtructo, & ipſa etiã albedine mutata: q̃uis nõ ſit hoc vniuerſaliter verũ de fundamentis, niſi quando fundamenta ſunt permanentia, in ſucceſſiuis.n non valet, vt fundamentum paternitatis eſt generatio, quæ tranſit manente paternitate.

Hic tamen vnum eſt maxime conſiderãdum, relationes non ab omnib. his tribus æqualiter dependere: relatio.n. duo habet, alterũ, vt accidens eſt, & hoc eſt ſubiecto ĩhærere, alterũ, vt tale accidẽs ẽ, ſ. relatiuũ, & hoc eſt ad aliud eſſe, vt accidẽs eſt, a ſubiecto ſuo neceſſario depẽdet, vt relatio eſt a termino. Vñ. Gilber. dicebat, relationem vt relationem non hebere eſſe infixũ, ſed affixũ, i ad aliud fixũ: ratione vero vtriuſque a ſuo fundamento dependet: v.g. ſimilitudo dependet ab albedine, & vt accidẽs eſt ipſa ſimilitudo, quia vere non inhæret ſubiecto, niſi albedine interueniente: & ſimiliter, vt ad aliq̃d, & relatio eſt, ab illa dependet, quia talis ſimilitudo nõ eſſet, niſi a tali albedine. Et hinc eſt, vt diximus, ꝙ variatis fundamentis, ipſæ etiam in ſe variãtur relationes, vt maxime patet in his relationib. quæ cõſequũtur quãtitatem, vt duplum, triplum, in quib. fit mutatio ex variatione fundamenti. Hoc dixerim, vt maximè attendamus fundamenta, ad diſtinguendas relationum naturas, quæ ab eis per ſe pendent, tanquam a cauſa intrinſeca.

Sit tertium fundamentum Fundamenta harum relationum ſunt tria in communi. Primum eſt quantitas, ſupra quam fundãtur æquale, inæquale, & omnes proportiones Arithmeticæ, Geometricæ, & Mathematicarũ aliarum, ſimiliter omnes relationes temporis. & loci. Aliud fundamentum eſt qualitas, ſupra quam fundatur ſimile, diſſimile, amicus, inimicus, &c. Tertium eſt actio, & paſſio, ſupra qua fundantur, pater, filius, cauſa, effectus, & alia multa. 3.Fund.

Hæc autem eſt triplex: quædam enim actio eſt naturalis, vt generatio, productio, deniq; omnis illa, quæ à natura procedit, quædã eſt artificialis quales ſunt actiones artificum; quædã vero ſunt mentis, vt cognitionis appetit⁹ circa res. Supra primas fundatur pater filius, cauſa, effect⁹ naturalis. Super ſecundas omnes relationes, & habitudines quæ inter artificiata reperiunt̃. Supra tertias, omnes Logicæ, & aliæ multæ, eſſe genus, ſpeciem, eſſe magiſtrum, diſcipulum, doctorem, lectorem, & reliqua.

Sit quartũ fundamentum, relatio in cõi duplex eſt, quædam realis, quædam rõnis, realis eſt relatio exiſteus in reb. abſq; operatione intellectus, ꝑ quã vnum ad aliud eſt, vt paternitas, quæ eſt in aliquo homine ſine aliqua intellectus operatione, ꝑ q̃ ad filium refertur; contra relatio rationis eſt, quæ non eſt in rebus niſi per operationem intellectus, vt animal dicitur gen⁹ reſpectu ſpeciei: ſed talis relatio generis nõ dicitur, niſi per operationem intellectus. 4.Fund.

I[illegible] relatio eſt duplex, quædã mutua, quædã non mutua: Mutua eſt qñ ex parte vtriuſq; extremi correlatiui eſt realis, vel rõnis. v.g pater refertur ad filiũ ꝑ paternitatẽ, q̃ eſt relatio realis, ſimiliter & filius refert̃ ad patrem ꝑ filiationem, q̃ etiam eſt relatio realis. Itẽ gen⁹ ad ſpeciẽ refertur ꝑ relationẽ generis, q̃ eſt relatio rõnis, & ſpecies refertur ꝑ ſpeciei formam, q̃ pariter eſt relatio rõnis. Relatio nõ mutua eſt qñ ex parte vnius extremi eſt relatio realis. ex parte alterius verò nõ eſt, niſi rationis, v.g. nos referimur ad Deum per rela-

tionem realem: & Deus ad nos per relatio
nē rationis : quia nos ſumus realiter ſerui
Dei relatione in nobis exiſtēte:at ipſe Do
minus noſter dicitur, non quia habet in ſe
aliquod accidēs reale,per quod dicatur do
minus,ſed quia cognoſcimus,& cōparam⁹
eum ad nos,qui ſumus ſui.Similiter ſcien-
tia refertur realiter ad ſcibile , ſcibile ve-
ro non niſi per intellectus operationem .

Iterum relatio eſt duplex,quædam ęqui
parātiæ,quædam diſquiparantiæ.Aequipa
rantiæ eſt, quando denominatio eſt eiuſdē
rationis in vtroque correlatiuo:vt ſimili-
tudo,quæ eſt inter duo alba,ſecūdū q̄ vnū
alteri dicitur ſimile,& etiam alterum ei di
citur eodem modo ſimile. Diſquiparantiæ
eſt,quādo eſt diuerſa denominatio in vtro
que,vt paternitas, & filiatio, duplum,ſub
duplum.Ammon. vocat relatiua vniuoca-
tionis,æquiparantiæ relatiua,& diſquipa-
rantiæ , vocat relatiua æquiuocationis.

Tamen ſummopere aduerte nō ſolū di-
ci relatiua æquiparantię,quia eſt eadem in
vtroque denominatio,ſed etiam quia fūda
mentū eſt eiuſdem rationis in vtroque: vt
vnū ſimile,alteri dicitur ſimile,quia eſt in
vtroque fundamētum eiuſdem rationis,ſ.
quia vtrunque eſt album,vel nigrum; rela
tiua vero diſquiparantiæ,habent fundamē
tum diuerſæ rationis, vt pater ſupra actio
nem, filius ſupra paſſione fundantur:ſimi-
liter duplum ſuper totum aliquod,ſubdu-
plum ſupra partem ſimiliter fundantur .

1. Cōcl. His ſuppoſitis fundamētis ſit prima cō
cluſio.Nō omnis relatio ē rationis,ſed ſūt
multæ relationes reales in reb. exiſtētes p̄
ter operationē itellectus Hęc cōcluſio eſt
cōtra antiquos illos ante Ariſt.& Platonē
qui nullā in reb. relationē cōſtituebāt,ſed
tātū adinuicē res p intellectū referri,cui⁹
oppoſitū docet Ariſt. & Auer. 12.Metaph.
com.19.& eandē ēt ipſorū opinionē arguit
Ammo.in præſenti.Hęc autē concluſio nō
ſolum veritati naturali eſt conformis,ſed
maxime deſeruit Theologicæ veritati, ſe-
cūdum quam relationes in diuinis reales
collocantur:quamuis hæ,aliæ ſunt ab his,
quæ in hoc prædicamento ponuntur.

Et probatur concluſio.Secluſa operatio
ne intellectus vnum album magis cū alte-
ro albo, quam cum nigro cōuenit,& pars
ad totū vnum magis , quam ad aliud acce-
dit,ergo ſecluſa intellectus opera,eſt ſimi
litudo inter illa, quæ relatio eſt:imo ī vni
uerſis reb hoc experimur,q̄ quędā magis,
quædā minus inter ſe cōueniūt, & mutuo
ſe afficiunt,ergo eſt inter eas relatio extra
opus itellectus.ppterea quia res ordinatę
pfectic res exiſtūt ſeipſis iordinatis,ēt ex-
tra itellectū,& nō ob aliud,niſi pp ordinē
qui ē relatio,ergo dātur relationes reales.

Secunda concluſio . Relatio ſola realis 2. Concl.
pertinet ad hoc prædicamētum, nullo mo
do relatio rationis.Hæc patet,quia relatio
eſt vnum ex decem generib. entis: ſed ens
diuiſum in iſta prædicamenta eſt ens rea-
le,vt patet 6.Met.cap. 2. ergo relatio præ-
dicamenti huius eſt realis.

Dubitabis Quare aliquæ ſūt relationes Dubiū.
reales,aliquæ vero rationis. Dico,& id ad
uertēdū eſt,quod relatio realis nunquā cō
ſurgit ī aliqua re, niſi aliqua mutatione fa
cta in illa re, cum nullū ens reale poſſit ha
bere eſſe, vel in ſe, vel ī aliquo,niſi per mu
tationē aliquam in eo exiſtentem: cum au
tem reperiantur res quæ connexionem cū
alijs habēt,nō per ſui mutationem aliquā,
ſed per intellectus operationē; inde eſt, q̄
ſint in his relationes rationis ſolū . Verbi
gratia,res nō mutāt,p hoc; quod ſcientiæ
de eis acquirantur,mutatur tamē ipſa ſciē
tia,quæ realiter ex reb. fit,quæ tamē ante
nō erat, propterea res ſcibiles dicūtur,nō
relatione reali,ſed intellect⁹ cōparatione:
at ī ipſa ſciētia,ī qua eſt mutatio, refertur
relatio non rationis,ſed realis;eodē modo
ſe habent genus,& ſpecies, in reb.n.nulla
eſt mutatio, propterea illæ veræque rela-
tiones per intellectum ſolum ſunt .

Tertia concluſio.Probabile maxime mi
hi videtur etiam relatiua ſecūdum dici in
prædicamento hoc collocari,& me in hac
parte mouet auctoritas Alb. Simplicij , &
Boet.& Paul.Venet.quamuis minus princi
paliter, cū ſecundum naturam ſuam præci
puā,in alijs prædicamētis ſint; nec obſtat
argumētum Ammonij.quia ex hoc inquit
ſequeretur,omnia accidētia ī hoc prædica
mēto eſſe reponenda, cum oīa ſin relatiua
ſecundum dici,habent.n reſpectum ad ſub
iectum.Hoc argm̄ nullius eſt roboris,quia
vt dixi in primo fūdamēto, & maxime eſt
cōſiderandū non quicunque reſpectus fa-
cit relatiuū ſm̄ dici,eſt.n.duplex reſpect⁹,
&

Digitized by Google

& ad ſubiectũ, qui reſpectus dicitur trãſcẽdentalis, qualem omnia accidentia habẽt ad ſubſtãtiam, ſed hic non facit accidẽs relatiuum: eſt alter reſpectus ad terminũ qui dicitur prędicamẽtalis, & iſte facit accidẽs relatiuum, & hunc non omnia accidentia habent vt diximus.

Hoc tamen non obſtante, probabile eſt ẽt, ſola relatiua ſecundũ eſſe, in hoc eſſe p̃dicamẽto, vt vult Amm. præſertim, q̃a his ſolum competit definitio poſterior Ariſto. quamuis ad hoc poſſet dici etiam relatiua ſecundum dici ſecundũ id ratione cuius in hoc prædicamento collocantur, totum eſſe habere ad aliud.

4. Cõcl. Quarta concluſio. Ad aliquid eſt vnũ genus entis ex decem diſtinctũ ab oĩb. alijs. Probatur, quia illud ens facit nouũ genus quod eſt ens reale, & diuerſum habet prędicandi modum de ſubſtantia: tale autem eſt ad aliquid, quod ſolum de ſubſtãtia vt alteri refertur p̃dicatur: ergo eſt nouũ genus.

Ad primum. Per iſta põt ad argumenta rñderi. Ad primum diſtinguiẽ maior, quod .n. ita cũ alijs eſt miſtum, & confuſum, vt non habeat naturam ab eis diuerſam, admitto non facere genus per ſe diſtinctum; at relatio licet alia accidentia ſequatur, ſuam tamen naturam habet diuerſam ab alijs omnib. propterea eſt vnum nouum genus.

Ad. 2. Ad ſecundũ negatur minor; immo, vt diximus in prima concluſione, non ſolum relationes sũt per ĩtellectus operationẽ, ſed ẽt ante opus intellectus exiſtũt in reb relationes, per quas vna res ad aliam ſe habet.

Ad. 3. Ad tertiũ negatur ẽt minor: nam relatio nõ ſolũ eſt ad aliud, ſed ẽt in alio; vt enim diximus, & relatio eſt accidens, & tale accidens, vt accidẽs eſt in alio, ſ. ſubiecto, vt tale accidẽs, ſcilicet relatiuum, ad aliud eſt.

Notab. *Ad 4.* Ad quartum negatur nõ eſſe genus generaliſſimum, nec alia in hoc prædicamento: Pro quorũ declaratione aduerte: relatio dupliciter cõſideratẽ. Vno modo, vt eſt forma accidentalis determinata ad vnũ extremũ correlatiuorũ, vt qñ dicimus paternitatem, filiationem, & huiuſmodi, tunc .n. relationes determinatas ad vnum extremorũ correlatiuorũ ſumimus. Altero modo relatio ſumi põt in cõi nõ determinata vlli extremorũ, ſed indiferẽter conſideratur, ſiue pro vno extremo, ſiue p altero, vt quando dicitur relatio diſquiparãtiæ, tũc enim dicimus non ſolũ relationem vnius extremi ſcilicet paternitatem, ſed etiam alterius ſimul extremi, ſcilicet filiationem.

Hoc ſuppoſito, dico genus generaliſſimũ eſſe ad aliq̃d, qđ eſt idẽ, ac accidẽtalis forma, per quam vnum ad aliud ſe habet, non explicãdo, & determinãdo formam huius correlatiui, vel illius, & ſub hoc ẽt ſunt genera ſubalterna, quæ et ã relationis formã indeterminate dicunt, vt Ad aliquid æquiparantiæ, ad aliquid quantitatis. At quando relationes determinatæ ſumunẽ ad extrema, frequẽter sũt ſpecies, vt paternitas filiatio, duplum; quando autem cum determinatis ſubiectis ſunt indiuidua, vt hæc paternitas hic filius, hoc dulpum.

Poterit ergo ipſum ad aliq̃d primo diuidi per differẽtias ex fundamẽtis ſumptas, quæ noĩe ſimplici carẽt, vt ad aliq̃d aliud ſit in q̃ãtitate, aliud in qualitate, aliud in actione, & paſſione. Poterit iterũ diuidi in cõi in ad aliquid æquiparãtię, & ad aliquid diſquiparantiæ, quæ differẽtiæ ſingulæ genus ſubalternum cõſtituunt: & iterũ ad aliquid in quãtitate: põt rurſus diuidi p æquiparantiam in quantitate, & diſquiparãtiã, ſimiliter ad aliquid in qualitate, q̃uis q̃ in actione, & paſſione ſunt diſquiparãtiæ tantũ ſint. Et hæc ſatis ſint q̃tũ ad naturã eorũ quæ ad aliquid ſunt, quæ .n. hic de eſſe vidẽtur Deo iuuãte, in Metaph. explanabuntur.

QVÆSTIO II.

Circa reliqua, quæ in textu ab Ariſtotele dicuntur, Num rectè dicta ſint.

Argumẽtum in cõtrarium. *Primum argum.* EOrum, quæ ſunt ad aliquid natura, & his, quæ ad ipſam in cõi ſpectãt vtcũq; elucidatis, ſuper eſt aliqua quæ in literæ interpretatione prætermiſimus, breuiter examinare, & vt ad diſputationis normã reducãtur; arguitur primo nullum eſt diſcrimẽ inter priorem, & poſteriorem definitionẽ, ergo non bene ab Ariſt. prior reijciẽ: q. ſi prior iſta nõ erat cõueniens, fruſtra in medium adducitur. Secundo. Vitium eſt in de-*2. Arg.* finitione idem per idem definiri cum ſit petitio principij, ſe in ſecunda definitione id fit; ergo nõ eſt bona Minor probatur, q.

definiens ad aliquid,ipſa in definitione ite
rum ſumit, ſ. quibus hoc ipſum eſt eſſe ad
aliquid,aliquo modo ſe habere.

3. arg. Tertio,oẽ genus hẽt aliq̃ paſſionem ſibi
propriã,at ad aliquid nullã hẽt talẽ,nec ab
Ariſ.aſſignatur,ergo vel non eſt genus,vel
inſufficienter traditur ab Ariſ.Minor patet
q̃a ſuſcipere cõtrarietatẽ,& magis, vel mi
nus,alijs generib.cõpetit, vt patet:dici ve
ro ad cõuertẽtiã ẽt alijs ieſt,cũ hõ,& riſi
bile cõuertãtur,q̃ ad aliquid nõ ſunt:ſimi-
liter albũ,& albedo,albũ.n.albedine eſt al-
bum:albedo aũt eſt albi albedo:Simul autẽ
eſſe natura ipſe Ariſ.docet non omnib ineſ
ſe relatiuis:ergo nihil eis eſt proprium.

4. arg. Quarto,videtur Ariſ.ſophiſticum eſſe ar
gũ,quo probat,ſciẽtiam,& ſcibile,ſenſũ,
& ſenſibile nõ eſſe ſimul; nã comparat ſci
bile in potentia,cum ſcientia in actu. ſi. n.
vtrumque eodem modo conſideratur, ſi-
mul ſunt,vel in actu,vel in potentia.

Quinto aſſerit partes primæ ſubſtantiæ
5. arg. non dici ad aliquid: videtur hoc falsũ,dici
mus.n.hoc caput eſt hui⁹ capitati caput: ſi
cut alia relatiua,hic pater huius filij pater.

6. arg. Sextò vnũ relatiuum non põt definiri p
alterũ:ergo non qui definitè cognoſcit v-
nũ,cognoſcit alterum.Probatur, definitio
eſt per clariora,vt dicitur 6.Top.c.2.at cor
relatiua sũt ęque ignota.Præterea,q̃a vnũ
non eſt de eſſentia alterius, cũ nec ſit vnũ
alterius genus,nec dĩa,nec pars,ergo vnũ
nõ eſt de definitione alterius quidditatiua.

Ad hæc argumenta rñdetur.Sed pro pri
1. fund. mi ſolutione eſt aduertẽdum,nominum de
fectũ maximè in hoc p̃dicamento generare
æquiuocationẽ,q̃ obſcuritatis,& deceptio
nis mater eſt, ꝓpꝫa alia prædicamenta in
quib. nomina impoſita rebus ſignificandis
ſunt,oportebit reſpicere; ſunt autem tria
in alijs.Primum,eſt ſubiectum, & ſubiecti
nomen,in quo tale accidens ineſt.Secundũ,
eſt ipſa forma in abſtracto conſiderata, &
nomen ipſius,vt albedo,nigredo. Tertium
eſt ipſamet accidẽtalis forma, vt eſt in ſub
iecto,& ipſius nomen,quod denominatiuũ
eſt,vt album,nigrum,quale.

Hæc ergo oĩa ſunt in iſto prædicamẽto,
ſed non ſunt oĩa nomina per quæ explicen
tur,eſt ipſum ſubiectum,cui ineſt relatio,ſ.
homo,cui ineſt paternitas,& album, quod
eſt ſimile,eſt forma,ſ.ipſa relatio,ſed non
eſt nomẽ,quo explicetur diſtinctè,nã rela-
tio ſm̃ ſe,& vt eſt ĩ ſubiecto,& ipsũ ſubie-
ctum,cui ineſt relatio,dñr ad aliquid,q̃uis
gratia diſtinctionis varia fiat additio: dici
.n.ad aliquid,eſt nomẽ denominatiuum,ꝙ
de ſubiecto habente relationem dicitur,vt
enim dicimus, homo eſt albus,hõ eſt qua-
lis,ita hõ dici ẽ ad aliquid:eſſe vero ad ali-
quid eſt nomẽ ipſius relationis,& in cõcre
to,& in abſtracto:vt enim dicimus albũ eſt
quale,albedo eſt qualitas,ita dicitur pater
eſt ad aliquid,& paternitas eſt ad aliquid.

Et hinc manifeſtatẽ illa diſtinctio Ariſt.
5.Metaph.c.15.dupliciter ad aliquid eſſe,p
ſe,& per accidens: vocat p ſe ad aliquid, ꝙ
hic vocat eſſe ad aliq̃d, ſeu habere ſe ad ali
quid: vocat per accidens ad aliquid, ꝙ hic
dicit ad aliquid,ſ.ſubiectũ relationis,quod
dicitur ad aliquid, non tñ eſt ad aliquid.

Per hoc patet ſolutio ad argumẽtum:de Ad 1.
finitio.n.illa prior potius eſt ſubiectorum,
& eorum quæ ad aliquid ſunt per accidẽs:
poſterior vero eſt eorũ quæ per ſe ad ali-
quid ſunt,ſcilicet relationum,& in concre
to,& in abſtracto.

Ad replicam reſpondetur cum Auer.illã
definitionem fuiſſe communẽ, propterea
traditã ab Ariſ. quia facilius erat veritatẽ
docere illum, qui doctus eſt communia,
quam qui ignarus prorſus eſt.

Ad ſecundũ,reſpõdetur illud ad aliquid Ad 2.
poſitum in definitione, nõ eſſe idẽ cum de
finito,nam definitum eſt particulare ad ali
quid in definitione vero ſumiẽ ita,vt idem
ſit quod aliqua res, & notãda eſt uis illius
ꝑpoſitionis(ad)denotat.n. habitudinẽ ter-
mini,aliud.n.eſt eſſe ĩ aliquo, aliud eſſe ad
aliquid, eſſe in aliquo eſt eſſe, vt in ſubie-
cto,eſſe ad aliquid eſt eſſe,vt ad terminum,
non.n vt diximus, accidens eſt ad aliquid
quia ſit ĩ ſubiecto,ſed quia ſit ad terminũ,
qđ expreſſe docet Ariſ.5.Met c.15. Viſus
inquit,ad aliquid eſt, nõ reſpectu cuius eſt
viſus, ſcilicet ſubiecti, ſed reſpectu eius
quod videtur,ſcilicet coloris.

Ad tertium,eſt notandum,S.Aug.in ſuis Ad 3.
Catheg.aſſignat quatuor propria relatiuo Notab.
rum.Primum eſt ſimul intelligi,vt ſicut v-
num abſque altero exiſtere nequit,ita nec
vnum abſque altero ſit intelligibile. Scdm
eſt,dici ad cõuertentiã. Tertiũ eſt,vt ſimul
in eodẽ ſubiecto poſſint exiſtere, reſpectu
diuerſo-

diuerſorum, vt idem, & pater, & filius eſſe poteſt: & duplum, & ſubduplum. Quartum, vt alterum de altero in obliquo prædicetur, pater enim eſt filij pater, & filius eſt patris filius: hæc tamen ferè ad ea quæ Ariſtot. tradidit, reducuntur.

Propterea ad argumentum dico cum Simplic. & alijs, conuertentiam eſſe propriam omnino relatiuorum: non autem, quæcunque conuertentia hic ſumitur, ſed illa per quam mutua affectio, & ordo relatiuus exprimitur: quando autem dicimus, album eſt albedine album, album refertur ad albedinem, non vt ad terminum ſed vt ad formam, albedo vero ad album, vt ad ſubiectum refertur. Propterea non eſt ſimilis conuertentia. Similiter illa alia proprietas, eſſe ſimul natura, ſolis relatiuis ineſt, & omnibus his quæ vere relatiua ſunt, ſcientia autem, & ſcibile; ſenſus, & ſenſibile, non abſolute relatiua ſunt, at ſecundum quid, ſcilicet ſecundum dici.

Ad 4. Ad quartum reſpondet Simplicius, & Ammonius, admittendo illa, ſi in actu ſimul ſumantur, eſſe ſimul, ſimiliter ſi vtrũque etiam in potentia.

Notab. Sed profecto hoc eſt expreſſe contra Ariſtot. 3. de ani. cap. 2. vbi docet contra antiquos ſenſibile, & ſenſum in actu ſimul eſſe, tamen in potentia non eſſe ſimul, & ibi id fatetur Simplicius.

Propterea maxime conſiderandum eſt, quod Ariſtot. per iſta vocabula ſignificet. Vocat igitur ſenſum actu, ipſam operationem ſentiendi: ſenſum potentia, ipſam potentiam, qua ſentimus: ſenſibile vero actu ipſum obiectum quando actu ſentitur, ſenſibile vero potentia, ipſum ſenſibile, quando actu non ſentitur. Simili modo ſcientia in actu eſt ipſe actus, & operatio contemplandi, ſcientia potentia eſt ipſe habitus, vel intellectus abſque operatione; ſcibile autem actu res eſt ipſa cognita de præſenti, ſcibile vero potentia, eſt res, quæ actu non conſideratur. Ex his patet prius eſſe ſenſibile, & ſcibile potentia quam ipſas potentias ſciendi, vel ſentiendi, & hoc maxime eſt conſiderandum, quia conducit ad multa in Ariſt. difficilia intelligenda.

Ad 5. Ad quintum eſt aduertendum relationẽ
Notab. poſſe ſumi tripliciter: vno modo in ſpecie altero modo particulariter: tertio modo ſingulariter, vt ſi dicamus, paternitas, aliqua paternitas, hæc paternitas: ſi in ſpecie ſumatur, tunc ad terminum refertur in ſpecie, paternitas enim eſt ad filiationem, & duplum ad ſubduplum: ſi particulariter vero ſumatur, etiam ad terminum particularem refertur; aliquid duplum eſt alicuius ſubdupli duplum, & aliquod melius aliquo peiori melius vt Ariſt. docuit.

At in ſingulari non dependet a ſingulari termino, non enim indiuiduatur relatio niſi a ſubiecto, in quo eſt, vt hæc paternitas non eſt, quia eſt ad hanc filiatione, ſed quia eſt in hoc patre, ſcilicet tali homine, & hoc duplum non eſt ab hoc ſubduplo in ſingulari, poteſt enim eſſe hoc duplum reſpectu huius medietatis, & omnium æqualium.

Hinc eſt vt inſinuaret Ariſt. relatiua in ſingulari, vt ſingularia ſunt, non a terminis ſed potius a ſubſtantijs pendere, inde dicit partes primæ ſubſtantiæ, ſcilicet ſingulares non referri in ſingulari, cum relatiua alia ſub ratione ſingulari non referantur.

Ad ſextum reſpondetur, vnum correlatiuum eſſe de definitione eſſẽtiali alterius non quia ſit pars eſſentiæ, vel tota eius eſſentia, ſed quia eſt terminus, & complementum ipſius eſſentiæ, ſine quo nulla ratione eſſe poteſt. Ac propterea dicit Alb. vnum correlatiuum non definiri per alterum, ſed potius ad alterum, & quamuis ꝑ ſe æque ignota ſint, tamen ſimul ſumpta mutuo ſe declarant, & manifeſtant.

Sed hęc ſatis ſint de quęſtione hac, quia vlterius proſequi eſt difficultatibus Metaphyſicis omnia confundere, & horum omnium exactius diſputãdorum tempus proprium nos Deo iuuante expectat.

DE QVALITATE, ET Quali. Cap. VIII.

QValitatem uero dico; ſecundum quã quales quidam eſſe dicuntur. Eſt autem qualitas eorum, quæ multipliciter dicuntur. 1

Vna quidem igitur ſpecies qualitatis, habitus, & diſpoſitio dicatur. Differt. 2

Digitized by Google

autem habitus a diſpoſitione, quod permanentior, & diuturnior eſt. Tales vero ſunt ſcientiæ, & virtutes: ſcientia enim videtur eſſe permanentium, & diuturnorum: ut ſi quis, uel mediocriter ſumat ſcientiam niſi grandis permutatio facta ſit, uel ab ægritudine, uel ab aliquo huiuſmodi: ſimiliter autem, & uirtus, vt iuſtitia, & temperantia, & ſingula talium non videntur poſſe facile moueri, neque facile permutari. Diſpoſitiones vero dicuntur, quæ ſunt facile mobilia, & cito permutabilia: vt calor, & infrigidatio, & ægritudo, & ſanitas, & quæcunque alia huiuſmodi; afficitur enim quodãmodo ſecundum eas homo: cito autem permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex ſanitate in ægritudinem tranſit. Similiter autem, & in alijs, niſi aliqua earundem contingit per temporis longitudinem congenita, & immobilis, vel omnino difficile mobilis, exiſtens, quam iam quiſpiam vt habitum vocet.

3 *Manifeſtum eſt autem, quòd hæc volunt habitus dicere, quæ ſunt diuturniora & difficilius mobilia, namque diſciplinas non multum retinentes, ſed facile mobiles exiſtentes, non dicunt habitum habere, & tamen diſpoſiti ſunt aliquo modo ſecundũ ſcientiam peius, melius ve: quare differt habitus à diſpoſitione, quod hæc quidem facile mobilis ſit: ille vero diuturnior, & difficilius mobilis. Sunt autem habitus, & diſpoſitiones: diſpoſitiones vero non neceſſe eſt habitus eſſe: qui enim retinent habitum, & quodammodo diſpoſiti ſunt ſecundum ipſos: qui autem diſpoſiti ſunt, non omnino retinent habitum.*

4 *Aliud vero genus qualitatis eſt, ſecundum quod pugillatores, vel curſores, vel ſalubres, vel inſalubres dicimur: & ſimpliciter, & quæcunque ſecundum potentiam naturalem, vel impotentiam dicuntur. Non enim, quoniam ſunt diſpoſiti aliquo modo, vnumquodque huiuſmodi dicitur, ſed quod habent naturalem potẽtiam, vel impotẽtiam facile aliquid facere, vel nihil pati: vt pugillatores, vel curſores dicuntur, non quod ſint diſpoſiti aliquo modo, ſed quod habeant potentiam naturalem, vel impotentiam aliquid facile faciendi. Salubres autem dicuntur, eo quòd habeant potẽtiam naturalem, vt nihil à quibuslibet accidentibus facile patiantur: inſalubres vero quod impotentiam habeant naturale nihil facile à quibuſcunque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum, & molle ſe habent: durum enim dicitur, quod habeat potentiam non facile ſecari: molle vero, quod eiuſdem ipſius habeat impotentiam.*

Tertium verò genus qualitatis eſt, paſſibiles qualitates, & paſſiones. 5 *Sunt autem huiuſmodi ut dulcedo, & amaritudo, & auſteritas, & omnia his cognata: amplius, & calor, & frigus, & albedo, & nigredo. Quod quidem igitur, & hæ qualitates ſunt, manifeſtum eſt: quæcunque enim has ſuſceperint, ipſa qualia dicuntur ſecundum ipſas: vt mel, quoniam dulcedinem ſuſcepit, dicitur dulce: & corpus album quoniam albedinem ſuſcepit. Similiter, & in cæteris.*

Paſſibiles vero qualitates dicuntur, 6 *non quod ea, quæ illas ſuſceperint qualitates aliquid patiantur: neque enim mel, quoniam aliquid paſſum ſit, dicitur dulce, neque aliquid aliud huiuſmodi. Similiter autem his, & calor, & frigus paſſibiles qualitates dicuntur, non quòd ea, quæ illas ſuſcipiunt, aliquid paſſa ſint, ſed quoniam ſecundum ſenſus vnaquæque dictarum qualitatum paſſionis effectiua eſt, paſſibiles*

les

Digitized by Google

les qualitates dicuntur: dulcedo enim paſſionem quandam ſecundum guſtum efficit, & calor ſecundum tactum: ſimiliter autem, & alia: albedo autem, & nigredo, & cæteri colores non eodem modo ijs, quæ dicta ſunt paſſibiles qualitates dicuntur: ſed eo quod ipſa ab aliqua paſſione innaſcuntur.

7 Quod enim fiant propter aliquam paſſionem multæ colorum mutationes, manifeſtum eſt: erubeſcens enim aliquis, rubeus factus eſt, & timens pallidus: & vnumquodque talium: quare etiam ſi quis natura aliquid talium accidentium, perturbationem ve paſſus eſt, ſimilem colorem veriſimile eſt eum habere: quæ enim affectio nunc in eo, quod verecundetur circa corpus facta eſt, etiam ſecundum naturalem conſtitutionem eadem fieri poteſt affectio, vt & naturalis color ſimilis ſit. Quæcunque igitur talium accidentium ab aliquibus paſſionibus difficile mobilibus, & permanentibus principium ſumpſerunt, paſſibiles qualitates dicuntur: ſiue enim ſecundum naturalem conſtitutionem pallor fit, aut nigredo, qualitates dicuntur (quales enim ſecundum eas dicimur) ſiue propter ægritudinem longam, vel propter æſtum, eidem contingit nigredo, vel pallor, & non facile prætereunt, vel etiam per vitam permanent. paſſibiles qualitates, & ipſæ dicuntur: ſimiliter enim quales ſecundum eas dicimur. Quæcunque vero ex ijs, quæ facile ſoluuntur, & cito tranſeunt, fiunt, paſſiones dicuntur, qualitates vero minime: non enim aliqui ſecundum ipſas dicuntur quales, neque enim qui propter verecundiam rubeus factus eſt, rubeus dicitur: neque cui pallor propter timorem venit, pallidus eſt: ſed magis eo, quod aliquid paſſus eſt: quare paſſiones quidem huiuſmodi dicuntur, qualitates vero minime.

8 Similiter autem his, & ſecundum animam paſſibiles qualitates, & paſſiones dicuntur. Quæcunque enim mox in naſcendo ab aliquibus paſſionibus difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicuntur & ipſæ: vt amentia, mentis alienatio, & ira, & alia huiuſmodi: quales enim ſecundum eas dicuntur, id eſt iracundi, atque amentes. Similiter autem & quæcunque alienationes non naturales, ſed quæ ab aliquibus alijs accidentibus factæ ſunt difficile prætereuntes, & omnino immobiles, qualitates ſunt etiam huiuſmodi, quales enim & ſecundum eas dicuntur. Quæcunque vero ab ijs, quæ facile, & cito prætereunt, fiunt, paſſiones dicuntur, vt ſi quis contriſtatur, iracundior fiat: non enim dicitur iracundus, qui huiuſmodi paſſione iracundior eſt, ſed magis, quia aliquid paſſus: quare paſſiones quidem huiuſmodi dicuntur, qualitates vero minime.

9 Quartum vero genus qualitatis eſt figura, & circa vnumquodque conſtans forma. Amplius autem ad hæc rectitudo, & curuitas, & ſi quid aliud his ſimile eſt, ſecundum enim vnumquodque eorum quale quid dicitur; triangulum enim, vel quadrangulum eſſe quale quid dicitur, & rectum, aut curuum, & ſecundum etiam formam vnumquodque quale dicitur.

10 Rarum vero, & ſpiſſum, & aſperum, & lene, putabuntur quidem quale quid ſignificare, ſed aliena huiuſmodi

Digitized by Google

putantur eſſe a diuiſione, quæ circa quale eſt; quandam enim poſitionem magis videtur partium vtrumque monſtrare: ſpiſſum enim dicitur, eo quod partes ſibiipſis propinque ſint: rarum vero, eo quod diſtent a ſe inuicem, & lene quidem, quod in rectitudinem aliquo modo partes iaceant: aſperum vero, quòd hæc quidem ſuperet, illa vero, ſit inferior. Fortaſſe quidem igitur alius quiſpiam modus apparuerit qualitatis; ſed fero qui maximè dicuntur hi ſunt; qualitates itaque ſunt, quæ dictæ ſunt.

11 Qualia vero ſunt, quæ ſecundum has denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his. In pluribus itaque, & ferè in omnibus denominatiuè dicuntur: vt à candore candidus, & à grammatica grammaticus, & a iuſtitia iuſtus. Similiter & in aliis. In quibus vero, eo quod non ſunt poſita qualitati nomina, non contingit ea, quæ dicuntur, ab iis denominatiuè dici, vt curſor, aut pugillator, qui ſecundum naturalem dicitur potentiam à nulla qualitate denominatiuè dicitur; non enim poſita ſunt nomina potentiis, ſecundum quas iſti quales dicuntur; ſicuti diſciplinis, ſecundum quas pugilles, vel paleſtrici ſecundum diſpoſitionem dicuntur: pugillatoria enim, & paleſtrica diſciplina dicitur: quales vero ab his denominatiuè dicuntur, qui diſponuntur. Aliquando autem & poſito nomine, non dicitur denominotiuè quod ſecundum eam quale dicitur; vt à virtute ſtudioſus; eo enim, quòd virtutem habeat ſtudioſus dicitur: ſed non denominatiuè a virtute; non autem in pluribus hoc tale eſt. Qualia ergo dicuntur, quæ denominatiuè a dictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis.

Ineſt autem & contrarietas ſecundum qualitatem, vt iuſtitia iniuſtitiæ contraria eſt, & albedo nigredini, & alia. Similiter autem & ea quæ ſecundum eas qualia dicuntur: vt iniuſtum iuſto, & album nigro. Non in omnibus autem hoc accidit. Rubro enim, aut pallido, aut huiuſmodi coloribus nihil eſt contrarium, qualibus exiſtentibus. Amplius, ſi contrariorum alterum fuerit quale, & reliquum erit quale; hoc autem palam eſt ex ſingulis proponenti alia prædicamenta, vt ſi eſt iuſtitia iniuſtitiæ contrarium, quale autem eſt iuſtitia: quale igitur & iniuſtitia. Nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniuſtitiæ, neque quantum, neque ad aliquid, neque vbi, nec omnino aliquid huiuſmodi, niſi quale, ſic autem & in aliis, quæ ſecundum quale ſunt contraria. 12

Suſcipiunt autem qualia magis, & minus. Album enim magis, & minus album alterum altero dicitur, & iuſtum alterum altero magis, & minus: ſed & ipſa intenſionem ſuſcipiunt, cum candidum namque ſit, contingit amplius candidum fieri. Non tamen omnia, ſed plurima; iuſtitia namque ſi dicatur magis & minus iuſtitia, poteſt quilibet ambigere. Similiter autem & in aliis diſpoſitionibus, quidam enim dubitant de talibus, iuſtitiam namque iuſtitia non omnito aiunt, magis, & minus debere dici, nec ſanitatem ſanitate: minus autem habere alterum altero ſanitatem aiunt, & iuſtitiam alterum minus altero habere dicitur, ſic autem & grammaticam, & alias diſpoſitiones, ſed tamen ea, quæ ſecundum eas dicuntur, indubitanter recipiunt magis, & minus; 13

gram-

grammaticior enim alter altero dicitur, & iuſtior, & ſanior, ſic autem & in alijs. Triangulus vero, & quadrangulus non videntur magis, & minus ſuſcipere: neque aliqua aliarum figurarum, quæ enim definitionem trianguli recipiunt, & circuli, omnia ſimiliter trianguli, vel circuli ſunt: eorum autem, quæ non recipiunt rationem eandem, nihil magis alterum altero dicetur: nihil enim quadratum magis, quam parte altera longius, circulus eſt: neque alterum enim recipit circuli rationem, ſimpliciter autem, ſi vtraque non recipiunt propoſiti rationem, non dicetur altero magis: non ergo omnia qualia recipiunt magis, & minus.

Horum itaque quæ prædicta ſunt, nullum eſt proprium qualitatis. Similia vero, aut diſſimilia ſecundum ſolas dicuntur qualitates, ſimile enim, & diſſimile alterum alteri non eſt ſecundum aliud, niſi ſecundum id quod quale eſt. Quare proprium eſt qualitatis ſecundum eam ſimile, vel diſſimile dici. At vero non decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propoſitum facientes: multa eorum quæ ſunt ad aliquid connumeraſſe: habitus enim, & diſpoſitiones eorum, quæ ad aliquid ſunt eſſe dicebamus. Penè enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur: nihil autem eorum quæ ſunt ſingularia: nam cum diſciplina genus ſit, id ipſum quod eſt alterius dicitur: alicuius enim diſciplina dicitur; eorum vero quæ ſingularia ſunt, nihil ipſum quod eſt alterius dicitur, vt grammatica non dicitur alicuius grammatica: nec muſica alicuius alterius muſica: ſed forte ſecundum genus, & hæ ad aliquid dicuntur: vt grammatica alicuius dicitur diſciplina, non alicuius grammatica: & muſica alicuius diſciplina, non alicuius muſica. Quapropter quæ ſingularia quidem ſunt non ſunt ad aliquid; dicimur autem quales ſecundum ſingula, hæc enim & habemus: ſcientes enim dicimur, eo quod habemus ſingularum ſcientiarum aliquas, quare hæ erunt etiam qualitates, quæ ſingulares ſunt, ſecundum quas aliquando, & quales dicimur; hæ autem non ſunt eorum quæ ſunt ad aliquid. Amplius, ſi contingit idem ipſum & quale, & ad aliquid eſſe, nihil eſt inconueniens in vtriſque hoc generibus enumerare.

Cur de qualitate egerit, quam de alijs ſequentibus prædicamentis, ac cur titulo duplicato.

CVrioſum eſt inquit Boet. cur qualitatẽ reliqs prædicamẽtis antepoſuerit dubitare, cũ maxima ſit diſcrepatio ẽt prioribus duob. eſſe præponendam, tamẽ ne vlla prorſus ſuperſit dubitatio, huius rõ eſt manifeſta, quã dat Alb. trac. iſto c. 2. eſt. n. qualitas prĩcipiũ actionis, & paſſionis ipſi ſubſtãtiæ inhærens: propterea merito anteponitur actioni, & paſſioni, & aliis quatuor q̃ ſubſtãtiæ ſunt extrinſeca, qualis eſt locus, a quo eſt vbi, & tp̃s, a quo qñ, & reliqua.

Titulus tamen eſt maxime notandus. De qualitate, & quali ita. n. legiẽ Gręce, περὶ τῶ ποιὸν καὶ ποιότητος: & q̃uis Alex. Achatius & Simpl. ſolum exiſtiment legendũ illorũ vnũ, illudque vitio ſcriptorũ tribuãt, tamẽ Ammo. Boet. Alber. & S. Aug ita legunt, vt vtrũque inſcribatur. Cuius prima rõ traditur a Porph. nempe vt vtriuſq; vocabuli cognitio hẽretur, & qualitatis. & qualis. Secũda rõ eſt Alb. c. 2 q̃a qualitas, & modi p̃ dicandi ipſius manifeſtantur per ipſum quale in concreto, propterea vtroque inſcribitur Tertia ratio eſt Amm. Pro quo aduerte, accidens dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundum ſe, & vt a ſubiecto ſeparatũ cognoſciẽ qđ noĩe abſtracto ſignificaẽ Altero modo, vt eſt in ſubiecto, qđ ſignificaẽ p nomẽ cõcretũ: cognoſcere

ſcere aũt accidens in abſtracto,intellectus ipſius eſt,cuius eſt tale accidens abſtrahere: at cognoſcere accidẽs in cõcreto,ſenſus eſt:hic.n.album, nigrũ, calidum ſẽtit; ꝓpterea nobis eſt in concreto accidẽs notius,quã in abſtracto. Ex his extat hæc rõ Ammonii:hic.n.traditur qualitas,& manifeſta iſta eſt in concreto, propterea titulus vtriuſque inſcribitur. Quarta ratio eſt Boet.Inquit, quale aliqñ pro ſubiecto aliquando pro ipſa qualitate ſumi,& ne forſan quis deciperetur exiſtimans hic quale conſiderari rõne ſubiecti;propterea Ariſ. vtrumq; copulauit; vt nihil aliud per quale,quam qualitatem intelligeremus: cum quale ſignificet ipſam qualitatẽ, vt eſt in ſubiecto: omnes hæ rationes bonæ ſunt, & hæc vltima eſt etiam Simpli r

Ex his patet ratio quare non de quantitate, & quanto inſcripſit, quantitas.n. eſt accidens in vniuerſum,ſenſibus ſubſtans, & ſuſcipiens mutuam prædicationem in concreto & abſtracto, vt diximus: at ipſa qualitas non ſenſibus in vniuerſum ſubſtat, cum ſint innumeræ qualitates inſenſibiles; nec de concreto abſtractum, vel econtra prædicatur, propterea ſatis fuit, ibi de quantitate inſcripſiſſe, non autem hic,cum iſta non ita idem ſint.

Qualitatem vero dico, ſecundum quã quales quidam eſſe dicuntur, &c.

Caput hoc in quatuor partes diuiditur. Prima definitionẽ,ſeu deſcriptionẽ ipſius qualitatis cum diuiſione ſpecierum ipſius continet.In ſecunda traditur de quali. In tertia ſunt tres proprietates qualitatis.In quarta eſt dubium,& ſolutio.

In prima ergo parte, diſtinctionis cauſa,quinq; ſunt particulæ. In prima eſt deſcriptio qualitatis: in ſingulis quatuor, ſunt quatuor ſpecies ipſius qualitatis,ſingulæ in ſingulis particulis.

Eſt ergo qualitas ſecundum quam quales quidam dicuntur, vt ab albedine corpus quale dicitur;ſi.n. interrogeris,quale corpus eſt,dices album.

Not.1. Hic primo aduerte hic deſcribi,& manifeſtari abſtractum per concretum,quia vt dixi ex Ammo.notiora nobis ſunt concreta,vt pote ſenſib. ꝑcepta: & ſimiliter quia concretum eſt magis compoſitum, cũ ſignificet accidens, vt eſt in ſubiecto,cõpoſitum autem notius eſt nobis, quam ſimplex,vt docet Auct.1.Phyſ.com.3.

Not.2. Aduerte ſecundo, ne turberis in verbis Ariſ.definit.n.qualitatẽ in ſingulari,& vtitur verbo plurali,ne ideo exiſtimemus ex hoc ab vnica qualitate ſemper multa diti qualia:ſed in definitionib. voces a numero abſoluuntur: vt idem ſit ſenſus, qualitas eſt,a qua aliquid dicitur quale: ſicut a qualitatibus aliqua qualia dicuntur.

Not.3. Aduerte tertio, ꝙ Alb. in præſenti notat dici ꝑ verbum primę perſonæ,ſ.(quidam dicimur) vt intelligamus duplices eſſe qualitates:quædã ſunt ſpirituales, quæ non niſi animæ, vel rei ſpirituali inſunt: quædã ſunt corporeæ quæ non niſi corporibus inſunt. Propterea.n. dicit per verbum perſonæ,primæ qua ſignificatur homines; in quib. ſolis hæ vtręque qualitates ſimul ſũt: Iſta doctrina vera eſt, ſed impertinens ad Ariſtot.græce.n.habetur verbum tertię perſonæ,vt vertit Boet.

Not.4. Aduerte quarto,videri iſtã nõ eſſe bonã deſcriptionẽ. omnia.n. accidentia in quali prædicãtur, & ſm ea quales dicimur: ergo non hoc illi prædicamento proprium eſt.

Propterea nota ex Ariſt. 5. Metaph.c.14. qualitatem multipliciter ſumi: Primo pro omni forma ſubſtantiali, & differentia rei conſtitutiua,formæ.n. qualitas ineſt,& differẽtia generis dicitur qualitas, ſed eſſẽtialis;Alterõ mõ qualitas ſumitur pro quacũque forma accidentali,quæ eſt extra naturam ſubiecti, qđ ſic comprehẽdit oĩa nouẽ prædicamẽta. Tertio modo ſumitur ſpecialiter ꝑ accidẽti huius quarti ꝑdicamẽti, a quo dicitur aliqđ ſimpliciter,& pure quale. Dicit.n.Alb.c.1.& bene, a qualitate primo modo nõ dicitur aliquid quale tãtum, ſed cum aliqua compoſitione, ſ. a q̃titate nõ quale abſolute,ſed quantũ, vel aliquot. Ab alijs vero propter hoc, non quale, ſed qualiter ſe hẽt;q.n.ſedet vel ſtat, vel iacet, vel currit, vel petitur, potius dicitur aliquo mõ ſe hẽre,q̃ quale abſolute. Hæc vero qualitas huius prædicamẽti quale ſimpliciter facit,& ita eſt intelligenda deſcriptio. Et huic conſonat, quod Porph. dixit in c.de cõitatibus in differentia generis,& accidentis, accidens prædicari in quale, vel in quo modo vnumquodque ſe habet.

Poſita

Digitized by Google

Poſita deſcriptione, qualitatem diuidit, Qualitas, inquit, multipliciter ſumit. Non hic intelligas multipliciter, i. æquiuoce ſumi, ſed generice, nimirū quia multas ſpecies habeat, vt notat Ammo. Boet. & Alb. & hoc manifeſtū eſt ex his, quę ſubiungit: Vna, inquit, ſpecies eſt, quod non dixiſſet, niſi qualitas eſſet genus, vt notat Simpl.

2 *Vna quidem ſpecies qualitatis habitus, & diſpoſitio eſt, &c.*

Hæc eſt ſecunda particula, in qua Ariſt. de prima ſpecie qualitatis tractat. Et primo differentiā inter habitū, & diſpoſitionem aſſignat: ex qua quid vtrumque ſit oſtenditur. Secundo, illam differentiā probat. Tetio, quomodo adinuicem ſe habitus, & diſpoſitio habeant, aperit.

Differt, ergo habitus a diſpoſitione, ꝙ habitus eſt quædā qualitas difficulter a ſubiecto mobilis, quæ non facile corrumpitur, & a ſubiecto non facile recedit, ſicut ſcientia, virtus, qui. n. ſemel ſcientiā acquiſiuit, nō facile perdet eam, ſed magna difficultate, vtpote morbo aliquo grauiſſimo correptus. Diſpoſitio vero, eſt qualitas facile a ſubiecto mobilis, & quæ remouetur cito a ſubiecto, vt ſanitas, & ægritudo, q̄ facile recedunt. Quamuis vt notat Ariſt. aliquæ diſpoſitiones longa conſuetudine fiunt habitus, vt febris, quæ tempore longiori fit Hectica.

Ex his facile colligitur, quid vtrumque ſit, eſt. n. habitus qualitas non facile mobilis a ſubiecto. Diſpoſitio vero eſt qualitas facile mobilis a ſubiecto, vocamus vero mobilē qualitatem, non quæ cum ipſo ſubiecto corrumpitur, ſed quæ ſubiecto manente poteſt ipſa recedere, & corrumpi.

3 *Manifeſtum eſt autem quoniā hæc, &c.*

Hoc diſcrimen Ariſt. probat ex vſu loquendi in ipſis diſciplinis: illos. n qui non probe veritatem perceptam retinent, vocamus diſpoſitos, quāuis inter hos aliqui magis, aliqui minus diſpoſiti inueniātur; illos vero qui probe retinēt, nec facile ab ea mobiles ſūt, habitus aſſerimus habere. Poſtea hæc duo comparat: omnis (inquit) habitus diſpoſitio eſt, non tamen omnis diſpoſitio habitus eſt, neque qui diſpoſitionem tenet, neceſſario habitum tenet.

Not. Pro quo aduerte, quod dupliciter dicitur diſpoſitio. Vno modo generaliter, pro qualitate facile, vel difficile mobili, quo pacto, 6. Metaph c. 20. & in præſenti habitus diſpoſitio dicitur. Altero modo ſpecialiter pro qualitate facile mobili, & ſic habitus non eſt diſpoſitio: vnde ſpecies eſt nomen generis & cuiuſdam ſpeciei generis. Subdit exemplum Ammon. de nomine: aliquando. n. nomen cōiter pro omni parte orationis ſumitur, aliquando particulariter: pro vna parte ab alijs diſtincta, & hæc eſt expoſitio cōis, & vera. Quāuis ēt aliter poſſumus Ariſt. interpretari, vt loquatur de diſpoſitione particulariter dicta, vt ſit ſenſus. Habitū præcedunt diſpoſitiones, cum prius ſubiectū habeat diſpoſitionem, per quam ad habitum peruenit, quamuis id non ſemper ſit neceſſarium, tamen diſpoſitionem non præcedit habitus, cum ex diſpoſitionib. fiat habitus, non autem ex habitibus diſpoſitio. vtraque expoſitio eſt bona, prior communis eſt.

4 *Aliud vero qualitatis genus eſt, &c.*

Hæc eſt particula tertia in qua tractat de ſecunda ſpecie: nec mireris quod habitum vocauerit ſpeciē, hoc vero genus dicat, quia vt notant Ammo. & Simpl. hæc quatuor ſubalterna genera ſunt, quæ & ſpeciei, & generis nomen iure ſibi vendicant, vt ex interpretatione Porphyr. manifeſtum habemus.

Pro huius autem, generis intellectione aduerte, operationum duo eſſe principia; alterum quod ſimpliciter ad operandum eſt: alterum ad bene, vel male operandū, v. g. ruſticus habet principium vt cognoſcat, vt operetur, tamen doctus, & artifex ēt aliud habet principium, vt bene operetur, vt perfecte cognoſcat: prius dicitur potentia, poſterius habitus, vel diſpoſitio, prius a natura eſt rebus conceſſum, poſterius acquiſitum, & a nobis partum; prius ad quamcunque operationem eſt neceſſarium, ſine potentia enim non cōtingit operari, nec bene, nec male: poſterius non eſt in omni operatione neceſſarium, nec in omnibus operantibus ſunt habitus. Iſtud vero; ſ. habitus, & diſpoſitio eſt in prima ſpecie prædicta: at prius illud principium pertinet ad hanc ſecundam ſpeciem, quæ dicitur potentia, vel impotentia naturalis, nec intelligamus de illo principio, ꝙ *Not. 1.*

non

non eſt naturale, ideſt a natura conceſſum ſed a nobis conquiſitum.

Not. 3. Aduerte ſecundo, quod huius potentiæ quadruplex eſt gradus ſeu ſpecies. Prima eſt quædam naturalis promptitudo ad facile agendum aliquid, ſm̄ quam ſunt homines pugillatores, luctatores, i. naturalē habent quandam inſitam potentiam ad iſta opera; nec loquimur de his q̄ arte, & vſu id efficiunt, nam tunc ad primam pertinerent ſpeciem, ſed de his, qui naturaliter id præſtāt: ſimiliter ſunt aliæ innumeræ aptitudines hominum ſm̄ quas naturaliter inclinantur ad facile opera aliqua exercenda. Secunda ſpēs eſt naturalis quædā potentia ſm̄ quam aliquid fortiter reſiſtit ſibi contrarijs, & aduerſantibus, ſecundum quā dicimus homines ſalubres, quibus talis ineſt potentia, vt omnibus nociuis fortiter reſiſtant, & nihil eis noceat; in hac eſt durities, qua aliquid reſiſtit diuiſioni, & ſectioni, quæ tēdit in ipſius deſtructionem. Tertia eſt quædam actiua potentia, ſm̄ quam difficulter aliquid agit, qualis eſt hebetudo, ſeu ingenij, ſeu corporis ad operationes exequendas. Quarta eſt quędam potentia qua aliquis facile ſuſcipit id ꝙ ſibi aduerſatur, & in ſui deſtructionē tendit, qua potētia dicimus hoīes inſalubres, qui ſemper valetudinarii ſunt a natura, & oīa eis nocēt; ſimiliter mollities eſt in his, ſecundum quam facile res ſui diuiſionem patitur. Et maximè notandū eſt duas priores vocari ab Ariſtot. naturales potētias; duas vero poſteriores, quæ prioribus contrariæ ſunt impotētias naturales, & merito, quia potentia operandi difficulter, potius dicitur potentia non operandi facile, & potentia non reſiſtendi, & patiendi, impotentia reſiſtendi ita tamen iſta intelligas, vt nō propterea exiſtimes impotentiam eſſe priuationem, ſeu negationem potentiæ, ſed dicit qualitatem poſitiuā contrariam potentiæ. Per hæc facillimè intelligitur iſta ſpecies, & ſenſus Ariſtot.

Dubiū. Dubitabis, quare hoc genus duplici nomine ſub diſiunctione explicatur; dico id eſſe, quia nomen vnicum nō eſt, quo iſtas quatuor qualitates explicem᷒; ideo duplici ſimul nomine Ariſt. eſt vſus; dicit enim *φυσικὴ δύναμις καὶ ἀδυναμία*.

Tertia vero ſpecies qualitatis eſt paſſibiles qualitates, &c.

Aggreditur explicare tertium qualitatis genus, & quia iſte textus obſcurus eſt, & doctrinā contiнet obſeruādam, aliquot fundamenta opus erit præmittere. Nota. Primo paſſio tripliciter, quantum pro præſenti ſufficit, apud Ariſt. accipitur. Vno mō pro receptione cuiuſque formæ, ſiue tendentis in rei perfectionē, ſiue diſconuenientiā, vt patimur quādo recipimus calorē, ſiue iſte ſit nociuus, ſiue proficuus: quō 2 de anima c. 5. & li. 3. c. 2. ſenſus docet pati q̄ñ recipiūt ſpeciē, & ſimilitudinem obiecti. Altero modo accipitur paſſio ꝓ receptione formæ diſcōuenientis, & nociuæ, vt q̄ñ ſubiectū patitur ſibi calorē aduerſum. Tertio mō paſſio ſignificat illā qualitatē, quæ ex paſſione prouenit, tanquam ipſius effectus, vt nigredo, quæ ex combuſtione procedit, dicitur etiam paſſio, & harum duarum acceptionum meminit 5. Met c. 21.

Not. 2. Aduerte ſecundo, q̄d iſtæ qualitates tripliciter ſe habēt ad paſſionē ſecundo mō dictā. Quædā ſolū ſunt principia actionū, ſeu paſſionū, quæ faciunt paſſionē, non tñ fiunt ex paſſione alia, quales ſunt primæ quatuor qualitates, calor, frigus, ſiccitas, humiditas. Quædā ſunt effectus paſſionū, tñ ipſæ nō efficiunt paſſionem propriè in alio, quales ſunt colores. ij. n. ex paſſione primarum quatuor qualitatū fiunt, tñ ipſæ nō in alio paſſionem efficiunt, cum colores per ſe nihil frigefaciāt, vel calefaciāt, vel alium colorē producant. Quædā aliæ ſunt qualitates, quæ ēt fiunt ex paſſionib. ſecundo mō, & ipſæ ſunt cauſæ ēt paſſionū in alio, quales ſunt odores, & ſapores: hi. n. ex primis qualitatibus fiunt ſicut colores, tñ ipſis rurſum efficiant paſſionē in ſenſibus, cum odor, & ſapor calefaciant, exſiccent, & humectent: & hinc eſt, quod minus multo defatigamur videntes, cum non patiamur a coloribus, quam guſtantes, & olfacientes, quia patimur.

Not. 3. Aduerte tertio, ꝙ iſti colores, & qualitates, quæ ſūt effectus paſſionū, ſunt in triplici differētia. Quædā proueniunt ex naturali paſſione, quæ fit ſimul cum ipſa rei generatione, vt albedo cygni, nigredo corui: hi enim colores ſunt ex paſſione illa, quę fuit inter qualitates, quādo iſta gene-

Digitized by Google

rata ſunt. Quædam proueniunt ex paſſione accidentali, ſ. quæ nó eſt a natiuitate, tamẽ eſt paſſio perſeuerãs, vt qui ex aliquo morbo colorem aliquem diuturnum cõtraxit palidum, vel rubrum, vel alium. Quædam proueniunt ex accidentali paſſione, ſed nõ perſeueranti, & facile recedẽti, vt rubedo, quæ ex verecũdia, & pallor qui ex timore procedit. Hi autem tres modi qualitatum, & ſunt rõne corporis, vt hi quos diximus, & ſunt aliquãdo ratione mentis, & animę. vt inſania, furor, demẽtia, quæ proueniũt, & ex paſſione natiua, & ex paſſione accidẽtali perſeueranti, & aliquando ex paſſione ſubita & non durabili.

Not.4.p Aduerte quarto, qđ illæ qualitates, quæ ſunt cauſæ paſſionum, non ſolum efficiunt paſſionem in nobis, ſed etiã in alijs multis vt calor, q calefacit oĩa miſta: aliquæ ſolũ efficiunt paſſionem in animalib. vt odores, & ſapores: tamen ab Ariſt. omnes ſumũtur, quia inferunt animalibus paſſionem: quia nobis iſtæ omnes paſſiones notiores ſunt, qui animalia ſumus; nõ.n. cognoſco ignem alteri. ſ. ligno intuliſſe paſſionem, niſi per paſſionem, quam ego experior cognoſcẽs, & tangens lignum, & ignem.

Expoſitio tex. His ſuppoſitis deueniamus ad Ariſ. hæc enim particula cõtinet quatuor. Primo ſpeciẽ exemplis explicat, & probat enumeratas eſſe qualitates. Secũdo oſtẽdit, quomodo dicãtur paſſibiles qualitates. Tertio diſcrimẽ inter paſſibiles qualitates, & paſſiones conſtituit. Quarto id in qualitatib. ſecundum mentem etiam explicat.

Dicit ergo primo genus tertiũ qualitatis eſſe paſſibiles qualitates, & paſſiones, quales ſunt dulcedo, amaritudo, albedo, nigredo, & calor, ac ſimile: ꝙ autẽ hæ qualitates ſint, manifeſtum eſt, p eas. n. dicitur ſubiectum quale, nempe album, dulce calidũ.

Paſſibiles vero qualitates dicuntur, &c.

Explicat quomodo iſtæ dicantur paſſibiles qualitates.

Not.2. Aduerte autem tripliciter aliquam qualitatem poſſe dici paſſibilem. Vno modo: qa ſubiectum recipiens illam, ſecundum eam patitur, vt color in manu receptus dicitur qualitas paſſibilis, qa manus ſecũdum eam patitur. Altero modo dicitur paſſibilis qualitas quia ipſa ſit cauſa paſſionis, vt calor ignis eſt cã paſſionis ĩ ligno, vel ĩ tactu. Tertio dicitur paſſibilis qualitas, quia ſit effectus paſſionis, vt diximus. Hoc ſuppoſito, oſtẽdit has qualitates nõ dici paſſibiles. eo quod ipſarum ſubiectũ aliquid patitur: nõ .n. mel patitur, quia habet dulcedinem, nec ignis, quia habet calorem, ſed dicũtur paſſibiles, quia ſunt cauſæ paſſionũ, vt calor, & ſapores: quia ſunt effectus paſſionis, quales ſunt calores. Dupliciter ergo paſſibilis qualitas dicitˀ, vel qa eſt cauſa paſſionis in alio ſubiecto, vel qa eſt effectꝰ ipſius paſſionis.

Quoniam ergo fiunt per aliquam paſſionem, &c. 7

Hic oſtendit Ariſt. colores omnes eſſe effectus paſſionum, & tale eſt argumentum. Colores iſti, qui a natura ſunt, ſimiles ſunt iJs qui fiunt ex accidenti: ſed iſti ex accidẽti, ſ. qui proueniunt ex verecũdia vel timore, fiunt ex aliqua paſſione, ergo, exiſtimandũ eſt illos ẽe, qui à natura ſunt, ex paſſione proueniſſe. Et nota admodũ hanc rõnẽ, ex ea.n. deduces pulchram viam naturales cauſas indagandi, penes cauſas accidentales, ex quibus ſimiles proueniunt effectus, quam ipſe obſeruauit, 30. ſect. probl. q. 1. vbi q̃rens naturam melancholicorũ, eos ebrijs in effectib. ſimiles contemplans, ꝙ ebrijs accidentaliter accidit, id melancholicis a natura prouenire exiſtimat.

Statim ſubdit has qualitates, q̃ effectus paſſionum ſunt, eſſe in duplici differẽtia: q̃dam proueniunt ex paſſione durabili, & ꝑſeuerãti, ſiue a natura, ſiue ab aliquo accidẽti. ſ. morbõ, vel quolibet alio: & iſtæ dicũtˀ paſſibiles qualitates: & quædã ſunt effectus paſſionum, quæ non durant, ſed trãſeunt, & iſtæ nõ dicũtur qualitates, ſed paſſiones: & ꝓbat, quia ſimpliciter ab his non denominamur quales: non enim qui rubedinem contrahit ex verecundia, rubeus dicitur, ſed paſſus ruborẽ; nec intelligas ꝙ iſte rubor nullo modo ſit qualitas, cum in hoc prædicamento ſit, ſed dicit, ꝙ quantum ad denominationem, abſolute non eſt dicenda qualitas, videlicet permanens, ita ut ab ea talis denominetur, ſcilicet rubeus.

Dubium Dubitabis quare hic non meminit odorum, & ſaporum, cum tamen paſſibiles qualitates ſint, ſunt enim cauſæ paſſionum in

ſenſi-

Digitized by Google

ſenſibus. Dicendum, quod odorum, & ſaporum, prorſus eſt eadẽ ratio, nec odores niſi ꝑ ſapores coguoſcũtur, adeo, vt fere eiſdem nominibus nominẽtur ſpecies, & differẽtiæ odorum & ſaporum, vt docet 2. de anima, c. 9. propterea nõ meminit odorum, quia ſub ſaporib. ea ratione comprehẽduntur; vel quia non erat neceſſe cõnumerare omnes qualitates, & præſertim oĩo. notas.

De ſono dicit Alber. nõ meminiſſe: quia non fit ex qualitatib. primis, ſicut reliquæ qualitates paſſiõe; forſan poſſet dici, potius eſſe paſſionẽ animæ, q̃ paſſibilem qualitatem, cum non ſit perſeuerãs. Dubiũ. Dubitatur circa dicta: nam colores videntur cã paſſionis, omnis enim ſenſus patitur à ſenſibili, dicitur 2. de aĩa. ca. 12. immo in q. 30 ſect. 31. problem. dicit Ariſto. viridi maximè delectari oculos, quos alij colores defatigãt. Dico primo colores nõ agere ĩ oculos paſſione corruptiua, cum imprimat ſpeciem, & ſimilitudinẽ, q̃ nõ corrumpit, dico ſecũdo, ꝙ colores aliq̃ agũt paſſione corruptiua, ſed id non fit rõne coloris, ſed ſubiecti, in quo tales colores ſũt, quod eſt humidũ vel ſiccum, vel ſplẽdens magis, vel minus, & inde ꝓuenit, quod lædat, vel delectet viſum. Dubiũ. Dubitatur ſecundo odores, & ſapores ſunt ẽt effectus paſſionum, vt diximus, vt quid ergo magis dicũtur qualitates paſſibiles, qđ ſint cauſæ paſſionis, quam quòd ſint effectus quãdo quidem vtrumque habeãt? Ad hoc ſolutio in prõptu eſt dignius. n. eſt eſſe cãm paſſionis q̃ effectũ, & vnũquodq; a principaliori ſumere denominationem.

5 *Similiter, autem his, & ſecundum animam, &c.*

Poſtquam Ariſtot. oſtẽdit eſſe paſſibiles qualitates ſecũdũ corpus, quæ effectus ſint paſſionum, & ſimiliter eſſe paſſiones, hoc idem eſſe etiam in qualitatibus ſecundum animam oſtendit: ſunt, n. quædã qualitates prouenientes ex paſſione ſecundum animã, ſed a natiuitate, vt demẽtia, ſecundum quam quis naſcitur demens: ſunt ẽt quę ex paſſione accidentali, ſed permanenti proueniũt, vt demẽtia ex morbo, vel aliquo alio diu perſeuerans Sunt etiam aliæ ex paſſione cito recedenti, vt dementia ex ira ſubita, paruo tempore durans, quemadmodum autem illæ duæ priores qualitates, dicebãtur qualitates, quia ſecundum eam dicebamur quales; tertia vero non qualitas, ſed paſſio erat cum ſecundum eam ſubiectum non diceretur quale, ita ſimiliter in his q̃ ſecundum mentem ſunt, illæ duæ priores ſunt qualitates, & ab eis quales denominamur; poſterior vero non qualis, ſed paſſio dicenda eſt, nec ſecundum eam quale quid dicitur: non enim dicitur demens, qui ex breui ira in quandam dementiam breuiſſimè durantem incidit, ſed potius dicitur quod paſſus eſt dementiam.

Quartum vero genus qualitatis eſt figura, &c. 6

Accedit iam ad vltimã qualitatis ſpeciẽ, quæ eſt figura, vel forma. Dubium autẽ eſt quid ꝑ hæc duo intelligat. Amm. exiſtimat per figuram intelligere eam, quæ in rebus inanimatis eſt, per formam vero eam, quæ inanimatis eſt, non autem hic loquimur 1. Sent. de forma ſubſtantiali rerum, ſed de iſta exteriori ſenſibili, quam artimitatur.

Boet. & Simp. per formam intelligunt idem: quod per pulchritudinem, per figuram vero eam ſolam, quæ in quantitate conſiſtit, Alber. c. 8. idem exiſtimat eſſe fi- 2 Sent. gurã, & formam, ſed ratione differre, nam figura dicitur reſpectu quantitatis, cuius extrema faciunt figuram: forma vero dicitur reſpectu ſubiecti naturæ, quælibet. n. natura ſpecifica ſuam habet propriam figuram exteriorem quæ dicitur forma.

At profecto mihi placet ſentẽtia Iambli vt refert Simpl hic enim dici per figuram intelligi ea, quæ in ſolis mathematicis eſt 3. Sent. quantitatib. vt eſſe triangulum, quadrangulum, cubum, & reliqua, & per formam intelligi eam quæ in corporib. naturalib. eſt. Et hoc patet ex ipſo Ariſt. qui probat figuram eſſe qualitatem, quia ſecundum eam dicitur quale aliquid; iſta ſubdens exempla; eſſe triangulare, quadrangulare.

Huic generi adiungit Ariſ. curuitatẽ, & rectitudinẽ quę qualitates ſunt: quia quodãmodo figuræ ſunt quamuis imperfectę. Nota.

Vbi notat Ammo. & bene, quod ex quãtitatib. procedũt paſſiones, ſeu affectus, figuræ, & formę, ſed nõ hęc omnia ab omnibus quantitatibus, a linea procedunt affectus, ſcilicet curuitas, rectitudo ẽt, & angulus, à ſupficie cõtinenti longitudinẽ, &

lati-

latitudinem procedunt affectus, ſ. anguſtia, amplitudo, etiam procedunt figuræ, ſ. triangulus, quadrangulus, & reliquæ figuræ ſuperficiales; à corpore vero procedũt effectus, grauitas, leuitas, ſimiliter figuræ, ſcilicet cubus, pyramis, procedunt etiam formæ à tali quantitate, vt eſt in ſubiecto ſubſtantiali: omnia autem iſta, quæ à quantitate dimanant, qualitates ſunt.

10 *Rarum vero, & ſpiſſum, & aſperum, &c.*

Excludit dubiũ. Poſſet quis dubitare, an iſtæ qualitates ſint, cum ſecundũ eas quale dici appareat? Reſpondet nõ eſſe qualitates, ſed potius pertinere ad poſitionem, quæ ad aliquid eſt, quod ex horum definitione apparebit, eſt.n. rarum, quod partes ſibi habet diſtantes inuicẽ: ſpiſſum, quod partes ſibi cõiunctas habet: aſperũ, quod partes inæqualiter habet inſurgentes lene quod partes rectitudinem quandã obſeruent: hæc autem ad partium poſitionẽ ſpectant: cõcludit has eſſe qualitates; quę maximè qualitates dicuntur, (forſan autẽ alius apparebit modus qualitatis.) Hæc verba in diſputatione examinabuntur.

11 *Qualia vero ſunt, quæ ſecundum has denominatiuè dicuntur, &c.*

Hæc eſt ſecunda huius capitis pars principalis, in qua de ipſo quali Ariſt. trac. ipſumque deſcribit: Quale (inquit) eſt quod a qualitatibus denominatiuè dicitur, vel quomodolibet aliter.

Hæc deſcriptio duas habet partes. Altera eſt, quale dici denominatiuè a qualitate diximus enim ſuperius, tunc dici denominatiuè, quando in nomine eſt quædam conuenientia cum extremitatis differẽtia aliqua, & in re eſt quædam forma, & id ꝙ formã participat; patet aũt ita eſſe in multis qualitatibus, vt cãdor, & cãdidus, albedo, alb. calor, calidus: in his cõcreta denominatiuè sũt a qualitatib. ipſis abſtractis.

Altera pars eſt (vel quomodolibet aliter,) quia aliquando non fit denominatio ab aliquibus qualitatibus, vel quia nomẽ eis non eſt impoſitum, vt dicuntur pugillatores, curſores, a potẽtia quadã naturali currendi, & actum pugillis exercendi; cui potentiæ non eſt nomen impoſitum, ſicut ſunt nomina impoſita artibus, quibus hæc ſunt. Dicimus.n. pugillatores dici & ab arte, & a potentia quadã naturali: ſimiliter curſores, luctatores artibus quidem nomen impoſitum eſt, ſed non potentijs.

Huiuſmodi aliquando nomina quidem impoſita ſunt qualitatibus, ſed nõ ab illis ſumitur nomen concretũ denominatiuum idẽ ſignificans, vt qualitas quædã dicitur virtus, ſed nõ ab ea virtuoſus quis, ſed ſtudioſus dicitur, ſed iſta non ſunt multa: omnia autem hæc qualia dicuntur, quæ vtcunque a qualitatibus ſumuntur.

Dubitatur. Videtur Ariſt. non ſeruaſſe præceptum illud 6. Top. c. 3. ne cõmittatur circulus in definitionibus, vt vnũ ꝑ aliud, & hoc iterum per illud definiatur: hic autem qualitatem per quale, modo quale per qualitatem deſcribit. *Dubiũ.*

Ad hoc reſpondet Boet. iſtam non eſſe propriè definitionem, ſed, deſcriptionem quandã, in qua non eſt vllum abſurdũ, vt vnum per alterum deſcribatur, tanquam per notius nobis, & hoc iterum per illud tanquam per notius natura; quale.n & nobis eſt notius, cum ſit magis cõpoſitum, & compoſita nobis ſunt notiora: at qualitas eſt notior natura, & minus nobis nota; eſt enim prior natura qualitas, quam quale, & eſt ipſius qualis cauſa: vnde poſtquam iã nobis manifeſta eſt qualitas per ipſum quale, iterum quale, per qualitatem manifeſtamus tãquam per notius natura vt cognoſcamus radicem, & cauſam ipſius qualis eſſe qualitatem, nec iſte eſt circulus; tunc enim hic fit, quando idem eſt modus cognitionis.

Ineſt autem, & contrarietas ſecundum qualitatem, &c. 12

Hæc eſt tertia capitis pars, in qua explicantur ea quæ qualitatibus inſunt. hæc autem ſunt tria. Primũ eſt qualitatibus ineſſe contrarietatem, quod exemplis manifeſtatur, iuſtitiæ enim iniuſtitia, & albedini nigredo contrariatur, & non ſolum hoc abſtractis qualitatibus; ſed ipſis qualibus ineſt, iuſtum enim iniuſto, & album nigro contraria ſunt: hoc tñ non omnibus ineſt qualitatibus, nam rubedo, pallor, & reliqui colores medij, non habent contrariũ.

Dubitabit hic aliquis, nam iſte locus videtur aduerſari alteri loco. 5. Phyſic. c. 1. *Dubiũ primũ.*
vbi

Google

vbi dicitur non ſolum extrema, ſed etiam media extremis contraria eſſe, & 2. Eth. c.8. & 1. mag. moral. c.9. docet extrema vitioſa, & inter ſe cōtraria, & cum virtute, quæ eſt in medio; liberalitas enim, quæ in medio eſt prodigalitati, & auaritię cōtrariatur. Ad hoc dico, dupliciter aliq̃d poſſe alteri contrariari: vno modo ſecundum ſe primo, altero modo ſecundum aliquid, ꝙ in ſe participat: verbi gratia, ignis aquæ eſt contrarius, non quidem ſecundum ſe, ſed ratione caloris, & frigiditatis, quæ in eis ſunt; at ipſe calor, & frigiditas ſecundum ſe cōtraria ſunt. Modo dico quod colores medij cōtrariantur extremis, ſed nō ſecundū ſe, ſed vt magis vni aut alteri accedunt extremo. v.g rubrum aduerſatur albo, quia magis participat nigrum, at ipſi colores, extremi ſecundum ſe contraria ſunt, & per hoc patet concordia huius loci cum illo 5. Phyſic.

Ad illud de virtute reſpondet Alb. c.9. virtutem contrariari extremis in ratione extremi; ideſt inquantum virtus bonum morale eſt, extrema vero mala ſunt, bonum autem, & malum extrema ſunt.

Dubiū ſecūdū. Dubitabis cum multa clara exēpla poſſent proponi qualitatum nō habentiū contraria, figura enim, & forma contraria nō habent, vt quid Ariſt. hoc de colorib. medijs, quod non ſatis perſpectum erat, propoſuit? Iudicio meo, id non ſine cauſa factum eſſe exiſtimandū eſt: cauſa igitur huius eſt, vt intelligamus perfectam, & primam contrarietatem ineſſe extremis, & alijs ipſorum ratione ac propterea verbis ſequentibus alteram contrariorum proprietatem ſubiungit, ſ. vt ſint talia extrema, quæ ſub eodem genere ſint, vt ſi vnū ad qualitatem, & alterum etiam ad qualitatem ſpectet: ſunt enim cōtraria in vno, & eodem prædicamento.

13 *Suſcipiunt autem qualia magis, & minus, &c.*

Ineſt etiam qualibus ſuſcipere magis, & minus; non ſolum autem vnum altero magis album calidum, aut frigidum eſt, ſed etiam vnum, & idem modo album, modo magis album eſt.

Dubiū. Sed poſſet quis dubitare, an ſicut ſuſcipiunt contrarietatem qualitates, ſicut qualia ita ſuſcipiant etiam magis, vel minus, vt vna ſit magis albedo, quam alia. Et dicitur hoc quibuſdā viſum fuiſſe, inter quos fuit Plato, vt referunt Alexan. Boet. & Alber. At ipſe Ariſtot. magis accedit ad hoc, quod non abſtracta, ſed concreta magis, vel minus ſuſcipiunt: iſta tamen proprietas nō ineſt omnibus, cum ipſis abſtractis qualitatibus non inſit: immo nec omnibus qualibus: hæc enim quæ a figuris dicūtur, non ſuſcipiunt magis, vel minus, ſed ratio earum indiuiſibili conſiſtit, vt aliquid, videlicet, ſit circulus, vel non ſit, cōuenit abſolutè: nō vero dicitur magis, vel minus, circulus, quam alter. Nec quadrangulum vnum vtpotè quadratum, eſt magis quadrangulum altero, quod ſit altera parte lōgius, ſed abſolutè vtrumque eſt, & dicitur quadrangulum, ſeu quadratum; eſſe enim circulum, vel aliam figuram conſiſtit in vnica ratione non ſuſcipienti variationē: hoc idem in ipſis concretis. Quadratum autem dicitur figura plana, quatuor rectis lineis æqualibus contenta; altera verò parte longius, quod quadrangulum vocant, eſt ex quatuor lineis, duabus exiſtentibus inæqualibus, alijs duabus.

Horum itaq; quæ prædicta ſunt, &c. 14

Oſtendit nullum ex his duobus eſſe proprium qualitatibus cum non inſit omnibus: propterea verū proprium ponit omni, & ſoli conueniens, vt ſecundum ſolam qualitatem dici contingat ſimile, vel diſſimile. Ne autem exiſtimes ſimile, & diſſimile eſſe qualitates, ſunt enim ad aliquid, ſed ſunt paſſiones qualitatis, nec eſt inconueniens quod res in vno prædicamento, & eius paſſio in altero collocetur, vt diximus: homo enim in ſubſtantia, at riſibile in qualitate eſt: ita qualitates huius prædicamenti ſunt, at ſimile, & diſſimile ad aliquid pertinent.

At verò non decet conturbari, &c. 15

Hæc eſt vltima capitis pars, in qua Ariſtoteles reſpōdet cuidam obiectioni, quæ ei ex dictis pcedentib. obijci poterat, nēpè, in prædicamento ad aliquid collocata ſunt ſciētia, & habitus; nihil autem vnum & idem in duobus prædicamētis eſt cōſtituendū; ergo nō ſunt iſta in prędicamēto

qua-

Digitized by Google

qualitatis, vel non ſunt ad aliquid.

Ad hoc dupliciter reſpondet. Primo,inquit ſcientiam, & habitum in genere eſſe ad aliquid,ſpecies vero ipſius eſſe qualitates; nec repugnat genus eſſe in prædicamento ad aliquid, & ſpecies in qualitate, & hoc idem docet 4. Topic.cap.4.Reſpondet ſecundo,etiã genus,ſ.ſcientiã,& habitum eſſe in hoc prædicamento qualitatis, & ad aliquid;nã vnum, & idem ſecundum diuerſas rationes ad diuerſa poteſt pertinere prædicamenta, vt ſcientia quatenus ſubiectum facit quale,in qualitate eſt;quatenus ad obiectum refertur,ad aliquid eſt.

Ex vtraque ſolutione Ariſt.habetur ſecundum ipſius mentem, ſcientiam,& habitum aliquo modo ad aliquid pertinere, quod nos ſupra diximus contra Ammon.

Dub. 1. Dubitatur,quo pacto fieri põt,vt gen⁹, quod de natura ſpecierum eſt, ſit in vno p̃dicamento,& ſpecies in alio,cum ſupradocuerit Ariſt. quicquid de genere eſſentialiter prædicatur,etiam de ſpecie prædicabitur.Ad hoc reſpõdet Alex. Scientia ſecundum naturã ſuam eſt qualitas, quia ſubiectum ipſum primo diſponit ſecundum ſe; ex ſcientia autẽ ſimiliter, & ex habitu naſcitur quidã reſpect⁹ ad obiectum;& rõne huius reſpectus, qui non eſt natura ſcientiæ,ſed a natura fluit,eſt in p̃dicamento ad aliquid,ſicut riſibile rõne ſubiecti eſt ĩ ſubſtantia, rõne riſibilitatis eſt in qualitate, ſpẽs autẽ ſunt in p̃dicamẽto,in quo eſt natura ſui generis,& ita hic ſit;nã ſciẽtia,& habitus ſecundum naturam ſuam in qualitate ſunt.Et hoc eſt quod bene dicit Simp. quia ſpecies ſcientiæ,& habitus ipſius,nõ ſunt ſcientiæ,& habitus ſpecies,quatenus illa ſunt ad aliquid, ſed vt qualitates ſunt.

Dub. 2. Tamen eſt aliud dubium, quod maxime hoc ipſum manifeſtat,& cuius cõſideratio a multis prætermiſſa eſt. Nam ſicut a natura ſciẽtiæ in communi fluit quidam reſpectus,& comparabilitas ad obiectum ſcibile in communi, ita ex qualibet ſcientia in particulari fluit reſpectus particularis ad ſuum obiectum; ergo qua ratione gen⁹ ad aliq̃d ſpectat,ita ẽt ipſæ ſpẽs pertinebunt. Præterea,non videtur recta doctrina,propterea ſciẽtiam eſſe ad aliquid,quia reſpectus ex ea cõſequatur,ratione cuius ad aliquid eſt;eodẽ.n.modo diceretur;Petrus ẽ in qualitate ratione coloris, qui in eo eſt.

Dico ad hæc,& eſt valde notãdum,quod ſcientia in cõmuni nõ ſolum habet illum reſpectum,ſed etiam nomẽ ipſum ſciẽtiæ, & talem qualitatem ſimul cum reſpectu ſignificat, cum ſciẽtia dicatur ab hoc,quod eſt ſcire,& cognoſcere aliquid.At reliquæ ſcientiæ particulares habẽt quidem reſpectum, ſed nomina ipſarum ſolam qualitatem ſine reſpectu ſignificant,vt Grammatica,Rhetorica,Geometria;& inde non dicuntur ad conuertentiam cum obiecto;nõ .n.dicitur Grãmatica eſt,vt ita loquamur grammaticabilis grammatica; ſicut dicitur ſcientia eſt ſcibilis ſcientia.

Inde eſt,quod ſcientia,& habitus in genere poſſunt ad aliquid pertinere ratione alicuius in ſua ſignificatione contenti, nõ tamen ipſius ſpecies;& hoc valde obſerua circa hunc textum; atque hæc de huius capitis interpretatione

QVÆSTIO I.

Verum qualitas ſit genus, & de eius ſpeciebus, ac ſpecierum qualitatum diuiſione.

HOc prædicamentum dignum eſt ſpeculatione propter rerum obſcuritatem,& ipſarum inſignem, & vniuerſalem vtilitatem,cum & morali,& naturali Philoſopho, & mathematico, maxime ſit huius opus, quando quidem omnia hæc fere comprehendit.Eſt igitur prima difficultas. An qualitas ſit genus ſupremum omnium ſpecierum enarrararum? videtur enim nõ eſſe genus, cum Ariſt.dicit qualitatẽ multipliciter dici,quod idem videtur,ac æquiuocè dici, vel ſaltem analogicè, vt loquitur Ariſt.4.Met.c.2.

Argumẽta in contrarium q[uod] q[ualitas] ſ. non ſit genus *1. arg.*

Præterea,quia genus ſignificat aliquam communem naturam omnibus ſuis ſpeciebus;at non patet, quæ iſta ſit natura communis,quam dicit qualitas.

2. arg. *3. arg.*

Præterea in hoc prædicamento non videntur omnes ſatis conuenire,Simpl.enim exiſtimat qualitatem eſſe analogũ. Amm. Alexand.& alij eſſe vniuocum genus.

Præterea Simpl. & Boet. credunt alias eſſe qualitatis ſpecies, præter has:Ammo. & Alber.non eſſe vllum aliud genus.

4. Argumẽta contra diuiſionẽ in illas quatuor ſpecies. Rõ. illius diuiſionis ex Ammon.

Præterea,inſufficientia huius diuiſionis poſitæ ab Ariſtot non conueniunt, quidã enim aliter quã alij illã ſumunt. In primis Amm.ſic procedit. Qualitates ſe habẽt in

duplici differentia, quædam dicunt potentiam, vel impotentiam, & hæ faciunt ſecūdam ſpeciem; quædam dicunt actum, & hę rurſus ſunt in differentia duplici: quædam ſunt perfectiuæ, vel deprauatiuæ ſubiecti: quædam nec perfectiuæ, nec deprauatiuę: vocantur perfectiuæ, quæ ſimul ſūt cū natura rei, vt calor ignis, albedo niuis, vel q̄ tendunt in perfectionem rei, vt virtus, ſciētia: deprauatiuæ vero ſunt, quæ ſubiectorū ſunt deſtructiuę, & ipſorū īperfectionē habent: vt acor vini, putredo pomi: vocat autem nō perfectiuas, quæ non ſunt ſecūdum naturam rei, ſed fiunt per aliquam rei mutationem, vt dulcedo in iure, quæ fit cū alteratione iuris. Similiter figuræ, & formæ quæ nec ſunt etiam deprauatiuæ, cum non tendant in rei corruptionem.

Tertia ſubdiuiſio. Quæ ſunt perfectiuę, vel deprauatiuæ, ſunt adhuc in duplici differētia: quædā inſenſibiles, ideſt, quæ non ſenſu aliquo percipiūtur, quales ſūt habitus tā boni, quam mali, & diſpoſitiones, & hæc faciunt primā ſpeciem: quædam ſunt ſenſu perceptibiles, i. quæ agūt in ſēſus noſtros, & iſtę ſūt illę qualitates paſſibiles, q̄ ſūt cā paſſionis, vt calor, frigiditas, ſapor.

Illæ aūt, quæ nec pfectiuæ, nec deprauatiuæ ſunt, iterū ſe hn̄t dupliciter; q̄dā inſunt in ſupficie exteriori ſolū, ſicut figura & forma: quædā ēt in pfundo corporum, vt color, & albedo, & reliqui colores, q̄ q̄uis ſoli ſupficiei ineſſe videantur, tn̄ eorū cauſa a pfundi mutatione prouenit. Similiter ēt ſe habēt aliæ qualitates, quæ in pfundo etiā ſūt: & hæ vel ſunt durabiles, & tunc dicuntur qualitates paſſibiles, q̄ ſunt effectus paſſionū: vel nō ſunt durabiles, & ſunt paſſiones: hæc inter alia dicit Ammo.

Sed pfecto iſta doctrina nō videtur exacta, non. n. explicat quæ ſit ratio cuiuſque horum generum, quod maxime refert. Præterea dicit qualitates primæ ſpeciei eē ſēſu imperceptibiles, cum tn̄ conſtet oppoſitum ex ipſis Ariſ. exēplis: dicit. n. calorem, & frigiditatem eſſe diſpoſitiones, & poſſe fieri habitus, & tamen iſta ſenſibilia ſunt.

Rō diuiſionis illius ex Simpl. Simpl. aliter procedit, inquit, qualitates ſe habere ī duplici differētia. Quædā ſunt aduētitiæ, & acquiſitæ: & iſtæ faciunt primā ſpeciē; q̄dā naturales, & iſtæ vel dicunt potētiā, vel actum. Si dicunt potentiam cōſtituunt ſecundā ſpeciē; ſi dicunt actum vel eſt in pfūdo ſubiecti, & ſic ē tertia, vel in ſupficie exteriori, & ſic fit quarta ſpēs.

At nec hæc videtur omnino exacta ſētētia; nō enim explicat rationes ſpecierum harum, nec ſufficientiā. Præterea, quia ponit qualitates primæ ſpeciei aduētitias, cōſtat autem ſecundum Ariſt. ſanitatem eſſe in prima, quæ tamē naturalis eſt qualitas.

1. Fund. Propterea aliter in hac parte eſt procedēdū. Eſt igitur primo cōſiderandum; qualitas eſt nihil aliud quā modus, & determinatio eius, quod indifferens eſt; non tamen quicunq; modus facit hoc prędicamētum: ſunt enim in rebus conſideranda duo, eſſe rei, & ipſius operatio, & in ſubſtātijs corporeis eſt tertiū aliud, q̄ quātitas dicitur; & ratione horum trium eſt indifferētia q̄dā. Primo, res ſecundum ſuum eſſe ſolitarie conſideratum manet indifferens, vt bene, vel male ſe habeat; & determinatur q̄tum ad hoc p qualitates primæ ſpeciei, q̄ ſunt habitus, vel diſpoſitiones, quæ modificāt rem, vt bene, vel male ſe habeat in ſe. Manet pterea res indifferens, vt poſſit operari, vel non poſſit operari, & quantum ad hoc modificatur a qualitatib. ſecundæ ſpeciei, quæ dicūtur potentiæ, per quas ſubiectū eſt potens operari. Tertio manet indifferens etiam quātum ad operationes, quæ dicuntur paſſiones ſenſus, quia. ſ. vel illas efficiunt, vel ex illis procedunt, & quātum ad hoc modificatur a qualitatib. tertiæ ſpeciei. Tandem modificatur res in ſua quantitate a figura, vel forma; quantitas. n. tenderet in īfinitū, niſi a figura terminaretur, & concluderetur. Nec manet alius modus intrinſecus in ipſo ſubiecto; nam quod fit in loco, & tpe, ad aliud ſunt iſta ab extrinſeco. Ex quib. patet qualitatem eſſe modum rei intrinſecum, vel ſecundum eſſe, vel ſecundum operationem, vel ſecundum q̄titatū.

2. Fund. Eſt ſecundo conſiderandum, quod ordo horum generum nō eſt ſumendus ſecundū rem abſolute, ſic. n. potentiæ præcedūt habitus, ſed ſecundum ordinem modificandi, ſecundum quem habitus, & diſpoſitio pręcedunt, quia eſſe rei diſponūt bene, vel male, & aliæ ſpecies, q̄ rem ipſam totā, & ſubſtantiā diſponunt, præcedunt figuram, quæ eſt circa quantitatem exteriorem. Erunt igitur rōnes formales ſingulorum generum

rum

Digitized by Google

rum iſtæ. Prima ſpecies eſt qualitas ipſum ſubiectum bene, vel male diſponens. Secũda ſpecies, qualitas principium operandi. Tertia ſpecies, modificans ſecundum paſſiones. Quarta modificans quantitatem.

Eſt tertio conſiderandum. Vnam, & eandem rem poſſe pertinere ad diuerſa prædi-
Tertiũ fund. camenta, vel ad diuerſa genere eiuſdẽ prędicamẽti diuerſis rationib⁹, vt bene docet Simpl. Quemadmodum enim vnius cõcluſionis, vt dicit 1. Poſt. c. 26 poteſt eſſe ſciẽtia, & etiã opinio, ſi ab vno per demõſtrationem, ab altero per rationem probabilẽ cognoſcatur: ita ſimiliter res varijs rationibus formalibus ſub varijs poteſt eſſe generibus: verbi gratia, calor, & frigus, ſi vt cauſa paſſionis circa ſenſũ ſunt, ſumãtur, ad tertiã ptinet ſpeciem: at ſi reſpectu ſui ſubiecti cõſiderentur, quatenus illud bene, vel male diſponũt, ſunt habitus, vel diſpoſitiones. Et ita cõſiderauit Ariſ. qui illa i duobus generibus cõſtituit. Similiter forma, & figura, ſi vt terminus quãtitatis ſunt, ſumãtur, in quarta ſunt ſpecie: at ſi vt ſubiecti pfectionem, vel imperfectionem dicũt, habitus ſunt, vel diſpoſitiones.

His ſuppoſitis eſt prima cõcluſio. Qua-
3. Cõcl. litas genus eſt ad omnia iſta quatuor genera. Hæc eſt ſnia cõis: nec Simpl. aliter voluit affirmare: ſolum hoc dixit ſpecies qualitatis non eſſe æqualiter perfectas, & propterea vocauit analogum, ſed analogia non impedit q̃n ſit genus: nec obſtat illud verbum, (multipliciter,) vt notat Porphyr. ꝙ aliqñ ſignificat æquiuoce, aliqñ notat ſolam multitudinem abſq; equiuocatione, & hoc ꝓbãt verba Ariſt. quæ ſequuntur: dicit. n. Vna ſpecies qualitatis eſt, ꝙ niſi eſſet genus, dici nõ poſſet: & patet rõne, quia dicit vnicam naturã, ſcilicet eſſe modũ intrinſecum, vt explicui, & prædicantur in quid de omnibus qualitatibus, vt notũ eſt, ergo eſt genus.

De prima Specie Qualitatis, & eius diuiſione.

Accedamus deinde ad ſingulas ſpecies, ſeu potius genera. Et primo dubitatur: an habitus, & diſpoſitio differãt ſpecie, ita ut ſint duæ ſpecies, vel genera inter ſe. Et quidem Amm. Boet. & Alber. docent differre numero: ſicut albedo remiſſa, & albedo intenſa: paruus calor, & magnus calor non differũt ſpecie, ſed numero: ita diſpoſitio, & habitus. At S.Tho. prima ſecundæ q. 49. art. 2. optimè ad hoc reſpondet: inquit. n. aliquos eſſe habitus, qui non differunt niſi numero a diſpoſitione: vt calor, qui facile mobilis eſt, & calor qui fortiter radicatus eſt in ſubiecto, & aliquando diſpoſitiones ex nimia radicatione in ſubiecto fiunt habitus: at aliæ qualitates ex natura ſua sũt diſpoſitiones, ſ. q̃ ex natura ſua ſunt facile mobiles, vt ephimera ex natura ſua diſpoſitio eſt, & nõ põt fieri habitus, aliæ ſunt habitus ex natura ſua, ſ. q̃ ex natura ſua ſunt difficile mobiles, vt habitus virtutũ, habitus ſcientiæ, & in his clarũ eſt, habitum, & diſpoſitionem ſpecie differre.

Et quia hoc tpe ſolent præfigi auditoribus aliquot tabulę, quibus ea, quæ in prædicamentis ſingulis cõtinentur, deſcripta ſint, licet id negotij Dialectici non ſit, tamen quia citra vtilitatem nõ eſt, per modum ſimplicis enarrationis proponemus ea quæ in ſingulis his generibus comprehenduntur, aliqua reſcindentes, quæ minus conſiderate ab aliquibus ad iſta genera trahuntur: fiet ergo per modum diuiſionis, vt poſtea cuilibet ſit facilè omnia hęc ſuis tabellis accomodarè deſcribere.

Habitus igitur ſunt in duplici differentia: quidam ſunt animæ; quidã corporis; animæ ſunt, qui ab anima originem vel in aĩa ſedem habent; corporis ſunt, qui præcipue ſunt in corpore, & ad aliquam operationem corporeã primo ordinantur, & horũ quidã in toto corpore ſunt, vt ſanitas, ægritudo; quidam in parte, vt habitus in manu pulſandi, in pedibus ſaltandi.

Rurſus; habitus animæ quidam acquiſiti ſunt, quos labore, & induſtria paramus, quidam infuſi, qui a ſolo Deo in nobis generantur, vt gratia, fides, ſpes, charitas, & reliquæ virtutes, & dona infuſa, quorum Ariſt. nullam habuit notitiam; ſunt tamen in iſta prima ſpecie collocandi.

Habitus acquiſiti quidã ſunt intellectiui, i. exiſtentes in intellectu, quidã sũt morales, i. pertinentes ad mores noſtros, ſm quos bene, vel male, laudabiliter, vel vitioſè, operamur: horum moralium quidã ſunt virtutes, vt iuſtitia, prudentia; qui-

dam vitia, ſiue per exceſſum, vt prodigalitas, temeritas; ſiue per defectum, vt timiditas, auaritia.

Habituum autem intellectiuorũ quidã ſapientia, quidam ſcientia, quidam intellectus, ars, & prudentia ſunt: & hi ſemper veri, ideſt per quos ſemper verum cognoſcimus: alij nõ ſemper veri ſunt vt opinio. Sapientia eſt rerum altiſſimarũ cognitio: hæc ſi ſit ſupnaturalis, ideſt cognitio nõ ui naturalis an quiſita, ſed a reuelatione Dei pẽdens, eſt Theologia: ſi naturaliter acquiſita, eſt Metaphyſica.

Scientia eſt quadruplex. Mathematica, Phyſica, Moralis, Rationalis, Mathematica, quæ dimenſiones corporum, & quãtitatũ paſſiones cõſiderat, quę quadruplex eſt, Arithmetica, Geometria, Muſica, Aſtrologia. Phyſica, quæ motus, & rerum mutationes ſpeculatur, duplex eſt: Medicina, & quã vocamus naturalem Philoſophiã. Moralis q̃ mores inſtruit, vel ſingulorũ ꝓprios, & dicitur Ethica, vel cõmunitatis, & dicitur Politica, vel domorũ, & familiarũ particulariũ, & dr̃ Oeconomica. Rõnalis triplex. Grãmatica, Rethorica, Dialect. Intellectus dr̃ cognitio pricipiorũ primorũ. Ars multiplex eſt, nauigandi, fabrilis, militaris &c.

Omnes hi habitus in hac prima ſpecie ſeu genere collocantur: & omnia inferiora horum habituum; qui ſi non difficile mobiles fuerint, diſpoſitiones erunt, defectu enim vnius nominis generici, idem genus duplici nomine explicamus.

De ſecunda ſpecie qualitatis, & eius diuiſione.

Secunda ſpecies eſt naturalis potẽtia, & impotentia: nec oportet iterum hãc declarare, quia in textus interpretatione eã ſatis expoſuimus: tantum ea, quæ ſub ea continentur, explicabimus. Potentia duplex eſt, corporis, & animæ: corporis, quædam actiua, vt virtus magnetis, & guttæ; quædam paſſiua, vt ſalubritas, mollities, durities.

Potẽtia animæ, quadruplex, vegetatiua cognoſcitiua, appetitiua, loci motiua.

Vegetatiua, duplex prĩcipalis, & miniſterialis. Principalis triplex, nutritiua, per quam viuentia alimentum in ſui naturam conuertunt: augmentatiua, per quam creſcunt: generatiua per quam ſibi ſimile generant. Miniſterialis quadruplex, attractiua, per quam vnumquodque membrum ad ſe alimentum trahit: alteratiua, ſeu digeſtiua, per quam alimentum diſponit: receptiua, per quam ipſum retinet, ne dum digerit, & diſponit, relabatur; expulſiua, per quam ſuperfluum alimenti expellit.

Senſitiua, & intellectiua ſunt partes potẽtiæ cognoſcitiuæ. Intellectiua eſt intellectus. Sẽſitiua duplex exterior, quales sũt, quinque ſenſus, viſus, auditus, olfactus, guſtus, tactus; interior, ſunt ſenſus cõmunis, imaginatiua, phãtaſia, cogitatiua, memoria.

Potentia appetitiua duplex: concupiſcibilis, & iraſcibilis; per cõcupiſcibilẽ inclinamur in bonum, vel auerſamur malum: ꝑ irraſcibilem tendimus in bonum arduũ ad obtinendum, vel contra malum arduum ad euitandum; reliquę paſſiones particulares, ideſt, amor, odium, & reliqua non inter potentias, ſed inter paſſiones collocãdæ ſunt. Loci motiua eſt vel volandi, vel natandi, vel progrediendi potentia. Inter appetitus collocanda eſt voluntas, eſt. n. appetitus rationalis. reliqui ſunt appetitus ſenſitiui.

Ad hãc etiam ſpeciem pertinẽt fere omnium ſpecierum, & generũ propriæ paſſiones, vt riſibilitas, & hinnibilitas, oẽs aptitudines, & ĩclinationes particulares ad aliquid operandum. Et non ſolum iſtæ qualitates in abſtracto, ſed etiam in concreto, ſicut in qualibet ſpecie, ſumi poſſunt.

De tertia ſpecie qualitatis, & eius diuiſione.

Tertia ſpecies eſt paſſibilis qualitas vel paſſio. Diximus autem ſuperius qualitates paſſibiles eſſe in duplici differentia, quædam ſunt cauſæ paſſionis in ſenſibus, qualia sũt obiecta, tactus, guſtus, & odoratus: quædam ſunt effectus ex aliqua paſſione ſubiecti prouenientes, difficile tamen mobiles, nam ſi non ſunt durabiles, non qualitates, ſed paſſiones vocantur: paſſio enim, & paſſibilis qualitas quæ eſt effectus paſſionis, quales ſunt colores, differunt penes facile, & difficile mobile: non autem ſicut prima ſpecies, vt notat Simpl. nam qualitas primæ ſpeciei dicitur facile, vel difficile mobilis, ea tamen eſt, quę ſubiectum bene, vel male ſecundũ ſuũ eſſe diſponit. At iſta tertia ſpecies eſt qualitas, quæ ſecundum

paſſio

Digitized by Google

paſſionem eſt facile, vel difficile mobilis.

Sub hac ſpecie ſunt paſſiones animæ, vt ira, amor, gaudium, ſpes, & reliquæ. Similiter aliqui conſtituunt lumen, lucem, & ſpecies, quibus fit cognitio: ſed iudicio meo iſta nulla ratione in hac ſpecie continentur, cum non ſint per ſe cauſæ paſſionis, nec effectus vllius paſſionis, immo exiſtimo Ariſt. non meminiſſe horum, quia ſecũdum communem ſententiam, lumen non erat accidens, ſed ſubſtantia.

Poſſunt tamen optime collocari in prima ſpecie, lumen enim diſpoſitio eſt, & ſpecies ipſæ, ſunt enim iſta facile mobilia, lux autem, quæ in ipſo corpore luminoſo eſt, habitus quidam ipſius eſt, de ſono diximus potius eſſe ſub paſſione. eſt enim effectus paſſionis, ſcilicet colliſionis duorum corporum, & permanens non eſt.

De quarta ſpecie Qualitatis, & eius diuiſione.

Quarta ſpecies eſt figura, vel forma, quam in textus interpretatione explicuimus, figura quedam eſt diſcretorum, vt numerus triangularis, quadrangularis: eſt etiam figura continuorum, vt triangulus, & figuræ Geometricæ. Præterea, figura quædam ſuperficialis quæ in ſuperficie deſcribitur, vt triangulus in ſuperficie cartæ, & eſt figura ſolida, vt corpus columnale, pyramidale, atque hæ dictæ ſunt figuræ perfectæ, aliæ vero ſunt imperfectæ: vt curuum, rectum, par, impar, concauum, cõuexum, & ſimilia. Et in vniuerſum omnes figuræ, & formæ rerum a quantitate prouenientes in hoc ſunt genere, ſiue naturales, ſiue artificiatæ ſint.

Dubiũ. Dubitatur de raro, & ſpiſſo, leni, & aſpero, an ſint qualitates. Quare breuiter oportebit iſta explicare. Boet. & Aug. vocant rarum corpus, quod intra ſe habet concauitates, & poros quoſdam, quorum ratione 1. Sñia. alienum corpus poteſt recipere in ſe, vt ſpongia, & pumex, vocant autem denſum corpus, q intra ſe alienũ recipere nequit.

2. Sñia. Alij vero vocant rarum corpus, quod ſub magna quantitate paucam continet ſubſtantiam quamuis poroſum non ſit, vt cera liquefacta, ſpiſſum vero vel denſum, quod ſub parua quantitate multas conti-

3. Sñia. net ſubſtantiæ partes, vt ferrum. Vtraque explicatio eſt bona.

Nec mihi placet quod dicit Alb. rarum eſſe diaphanum, & ſpiſſum opacum; poteſt enim eſſe diaphanum, & ſpiſſum, vt vitrũ, & cryſtallus.

Aſperum vero dicitur, cuius partes exteriores inæqualiter inſurgunt, ita vt quædam prominentes, quædam depreſſæ ſint, lene vero cuius partes exteriores æqualiter inſurgunt. Vnde patet diſcrimen, lene enim, & aſperum conſiderantur ſecundum partes exteriores: at rarum, & ſpiſſum ſecundum partes interiores: rari enim partes magis inter ſe diſtant, at partes ſpiſſi inter ſe magis adunantur.

Hoc ſuppoſito eſt ſententia communis Alber. Auer. Gilberti, & aliorum, illa principaliter eſſe poſitiones. dicunt enim ordinem partium inter ſe, at minus principaliter, & ſecundario dicere qualitates, ſecundum quas iſta tactu percipiuntur. Et quamuis iſta ſententia mihi omnino non placeat, cum ſecundum Ariſt. nullatenus qualitates ſint, tamen propter tantam aſſerentium, authoritatem hoc modo recipiamus non enim hic locus eſt exactius hæc omnia inueſtigandi, & hæc de qualitate ſufficiant.

DE ACTIONE, ET paſſione. Cap. IX.

Recipit autem agere, & pati contrarietatem, & magis, & minus. Calefacere enim ei, quod eſt, frigefacere, contrarium eſt, & calefieri ei, quod eſt frigefieri, & delectari ei, quod eſt contriſtari; quare ſuſcipiunt contrarietatem; & magis, & minus; eſt enim calefacere, & magis, & minus, & calefieri magis, & minus, & triſtari magis, & minus, ſuſcipiunt igitur magis, & minus agere, & pati. De his igitur tot dicuntur.

Sex prædicamenta, quæ ſuperſunt, ſummo cõpendio Ariſt. percurrit cuius ratione traduut Porph & Simpl. nẽpe, quod his qui dicere incipiunt, ſatis ſit, ſi ea quæ propoſita, & tractata prius ſunt, optime perceperint: eorũ vero quæ ſequũtur: ſummã eã tenuerint, vt ad ipſa redigere vnumquodque ex inferioribus valeant, præſertim quæ illorũ quatuor ampliſſimus eſt in

ſcientijs vſus, horum autem non ita frequens, & ea, quæ neceſſaria ſunt in Phyſica traduntur.

At quidẽ Gilber. Porre. Græcus author id negocium aſſumpſit, vt hæc ſex latius explicaret, quia in eis multa digna ſpeculatione inueniuntur, ac propterea author ſex principiorum communiter eſt nuncupatus: cuius conſilio alij viri illuſtres Philoſophi ducti, eadem principia tractarunt: inter quos fuerunt Simpl. & Alb. non ergo nobis dabitur vitio, ſi idem conſilium ſequentes, aliquid in horum prædicamentorum cognitionem breuiter addiderimus ſi tamen prius hæc pauca verba Ariſtot. interpretati fuerimus.

Duas ergo actionis, & paſſionis proprietates ponit. Prior eſt, actio, & paſſio contrarietatem habent, calefacere enim eſt cõtrarium ei, quod eſt frigefacere, & calefieri ei, quod eſt frigefieri, nec explicat quid vtrumq; ſit, iſtis exemplis contentus. Poſterior eſt, actio, & paſſio ſuſcipiunt magis, & minus: aliquid enim magis, vel minus calefacere, vel calefieri poteſt.

Notab. Circa hæc aduerte primo, actiones, & paſſiones ſecundum ſe non ſuſcipere contrarietatem, ſed ſecundum formas, in quibus inſunt, vel ſecundum id circa quod ſunt: omnis enim actio, vel paſſio terminatur in aliquam formam, v.g. calefactio in calorem, frigefactio in frigiditatem, & ſecundum tales formas in terminis contraria recipiunt. Similiter etiam magis, & minus ſecundum tales formas habent.

Notab. Aduerte ſecũdo, quod ex hoc ſequitur, non omnem actionem, vel paſſionẽ cõtraria habere, nec magis, nec minus recipere, cũ multæ actiones, & paſſiones fiant ſecundũ formas non ſuſcipientes contraria, vel magis, & minus: vt generare, vel generari non recipiunt iſta. Similiter nutrire, ſcribere, & alia. non ergo hæc duo ſunt propria ſimpliciter cum nec omni, nec ſoli inſint.

DE CÆTERIS PRÆDICAmentis. Cap. X.

DIctum eſt de eo, quod eſt ſitum eſſe in ijs quæ ſunt ad aliquid, quod denominatiue a poſitionibus dicitur. De reliquis vero, id eſt. Quãdo, & vbi & habere, propterea quod manifeſta ſunt, nihil de ipſis aliud dicitur, quam quæ in principio dicta ſunt, quod habere quidem ſignificat calceatum eſſe, armatum eſſe. Vbi vero, F *vt in Lycæo, in foro: & alia quæcunque de his dicta ſunt. Igitur de omnib. generib. quæ propoſuimus, ſufficiũt quæ dicta ſunt.*

NE mireris ſi fere nihil de iſtis dicitur, eum ordinẽ, quem ſupra in iſtis enarrandis propoſuerat, peruerterit: illic enim rectum naturæ ordinem obſeruauit, ſecundum quem vltimo loco actionem, & paſſionem enumerauit, cum res non abſolute operetur niſi iam omnino perfecta, quam perfectionem ex varijs prædicamentis habet, at hic prepoſuit, quia plura de his verba facturus erat. Similiter adiungit prædicamentum ſitus, cuius paulo ante in prædicamento ad aliquid meminerat: docetque ſitum eſſe, eſſe denominatiuum a poſitione, quæ in prædicamento ad aliquid eſt, vt ſedere ſtare, accumbere, reliqua exemplis ſolum abſoluit, & ſic ſe de decem generibus doctrinam tradidiſſe concludit. Nos autem de ſingulis his latius, ſub breuitate tamen dicamus, ab actione incipientes.

DE ACTIONE.

QVÆSTIO I.

Quid ſit actio.

TRia nobis de actione tractanda ſunt, vt eadem Ariſtotelis methodus obſeruetur. Primum, quid ſit actio. Secũdum, de ſpeciebus ipſius. Tertium, quæ ſint eius proprietates.

Prima definitio & eius explicatio. Circa primum actio a Gilberto ſic deſcribitur Actio eſt forma, ſecundum quam denominamur agere, vel facere in ſubiectam materiam: verbi gratia id, ſecundum quod ignis dicitur calefacere aquam, vel aliquid aliud, quod vocatur ſubiecta materia, dicitur actio.

Et vt hãc definitionem intelligas, aduerte, quod ad actionẽ concurrunt quatuor. Primũ, ipſum quod agit ſimul cũ virtute, & principio, per qđ debet agere: cõcurrit

& id

& id quod per talē actionem agitur, ſeu ſit primo: cōcurrit tertio id, in qđ agitur, & præter hęc, eſt ipſa actio. Exemplo hoc manifeſtatur. Ignis agit, & calefacit aquā: hic eſt primum, id quod agit, ſcilicet ignis, cū virtute, per quam agit, ſcilicet cū calore: ſecūdum eſt ipſa aqua, in quam agit: eſt tertium ipſe calor qui actione fit: & tandem eſt calefactio, & hæc dicitur actio, a qua ignis denominatur agens, & calefaciens.

Vnde virtus ignis, per quā agit, ſ. calor. qui in eo eſt, non eſt actio, quia ignis ab eo calidus dicitur, non autem calefaciens: nec ſimiliter calor ꝓductus, vt calor eſt, actio eſt quia ab eo aqua non dicitur calefaciēs, ſed calida, vel calefacta, nec ipſa aqua eſt actio: id ergo quod ſupereſt, a quo ignis denominatē agens, vel calefaciens, dicitur actio propterea nō dicitur, actio eſt forma, per quam agimus, quia tunc virtus agētis eſſet actio cum per eam agamus, quod tamen falſum eſt: ſed dicitur, actio eſt, a qua denominamur agere: quid autem aliud iſta actio ſit non apparet. Si enim calefactio nō eſt calor ignis nec acquæ calor, nec aqua ipſa, quid aliud ſit, non eſt facile explicare.

2. Definitio, & eius confutatio. Quidam nō recte, ita dicūt, actio eſt relatio agentis ad patiens. Vnde ſecundū hanc diſcriptionem calefactio eſt relatio ignis ad aquam, vel ad id quod calefacit.

Sed hoc dictum, & aſſertum licet multorum ſit, eſt intolerabile, & indignum Philoſopho Peripatetico, eſt. n. doctrina expreſſe, & late ab Ariſ. tradita 3. Phyſic. c. 1. & 2. actionem, & paſſionem formaliter eſſe motum, & actionē ſcilicet calefactionem eſſe in aqua patiente, quomodo ergo actio eſt relatio exiſtens in igne, vel in ipſo agēte?

Reſpon. ad qōnem. Quid ſit actio & paſſio. Propterea ſecūdū Ariſ & veritatē dicendū eſt, & ne ab exēplo diſcedamus, ꝙ calor q. in aqua ab igne ꝓducitur, pōt cōſiderari ut eſt quædā qualitas, à qua aqua denominatur, & eſt calida, & ſic calor dicit̄, & ad tertiā qualitatis ſpeciē ptinet. Altero mō cōſideratur, vt in fluxu quodā, & ſucceſſu eſt, ſecūdum quem paulatim inceſſanter in aquam introducitur: tunc calor iſte ſic fluens motus eſt. Poteſt tertio iſte calor fluens conſiderari, vt fic fluit, quod ab igne, & ignis virtute procedit; & tunc dicitur actio. Et tandem quarto, vt in aqā paulatim immittitur, & dicitur paſſio. Nihil ergo aliud eſt calefactio, quam ipſe calor fluēs ab ipſo igne procedens. Erit igitur actio actus, ſeu forma ab aliquo ꝓcedēs, & in aliud fluēs, nō ergo ſimpliciter actio relatio eſt, ſed forma fluēs, quamuis aliud relationis habeat, & hoc maxime menti trade.

Quod ſi obijcias, quo modo ignis dic. ē calefaciens ab illo calore fluenti, q. in aqs eſt: videtur enim aliquid non poſſe denominari ab eo, quod in ſe nō eſt. Ad hoc dico, dubium hoc non eſſe nouum, ſed ab Ariſt: propoſitū loco allegato: ad qđ ipſe reſpōdet, id non eſſe inconueniens, vt aliquid ab eo, quod in ſe non eſt ab eo tamē procedit denominetur. Vide tu, quomodo cōſonet iſta Ariſtotelis doctrina iſtis aſſerētibus actionem eſſe relationem. *Dubiū.*

QVÆSTIO II.
De Speciebus Actionis.

Quot modis accipitur actio. SVpereſt ſecūdo, vt de ipſius actionis ſpeciebus dicamus. Et quidem hoc nomen actio aliquādo ab Ariſt pro operatione immanente, i. non tranſeunte in materiam exteriorē vſurpatur, ad differentiā illius, ꝙ eſt facere, quod ſignificat operationem trāſeuntem, vt patet 6. Eth. Aliqñ pro actione ſolū humana ſumitur, vt patet 1. magn. moral. c. 11. inquit. nullum inanimatorum, nec animatorū, vno hoīe excepto, dicimus agere Aliqñ ſumitur pro actione naturali, quę proprie ſecūdū qualitates fit, de qua in exēplo ſuperiori, loquuti ſumus: & ſic loqtur Ariſt. 3 Phyſic. c. 2 at in præſenti latius nomen extenditur pro quacūque agētis operatione, ſiue tranſiens, ſiue immanens ſit.

Diuiſio actionis. Vnde poſſumus actionem diuidere. Primo in duo genera ſubalterna, nēpe ī actionē animæ, & actionem corporis; actionem animæ vocamus quamcūque actionem cuius principium primum, eſt anima, vel aliqua ſubſtantia immaterialis, vt includātur etiam actiones angelorum: actiones corporis vocamus eas, quarū primum principiū non eſt anima, vt anima.

Actio aīæ eſt quadruplex, quædā procedēs ab anima, vt rōnale principiū eſt, ſicut amare, velle, ſapere, iudicare: quædā procedit ratione ſēſus, vt imaginati. ſentire, amare, appetitu ſenſitiuo: qdā procedit ab aīa ratione potentiæ vegetatiuę, vt augere, nutrire, attrahere, digerere; quædā ab anima

rõne potẽtiæ motiuæ: & hæc duplex eſt; altera q̃ trãſit exterius, ad locũ, vt ambulare, natare, volare: altera quæ trãſit in corpus aliud, quales sũt ꝑcuſſiones, & operationes omnium artium: vnde hæ omnes actiones animæ ſunt, quippe quæ non ſine anima poſſunt exerceri.

Ex quo colliges, quod minus recte aliq ꝑcuſſiones & operationes artis uocẽt corporis operationes, cũ ab anima ita dependeant ſicut ſentire, nec propterea dicendæ ſunt corporis, quia corpore exercẽtur, cũ etiã nutritio, & vegetatio, atque ſenſatio corpore, ac circa corpus exerceantur.

Actio ergo corporis eſt, quæ a forma corporis (.i. quæ ab anima non eſt) procedit, qualis eſt ignis calefactio: & denique elemẽtorũ actiones, & mixtorũ inanimatorũ, vt actio magnetis in ferrum, & ſimiliter oẽs actiones: quæ q̃uis ab animatis procedãt, nõ tñ procedũt ab eis, vt animata sũt: vt actiones, quę ſunt a virtutibus herbarũ, a partib aĩalium, & a reliquis. Vnde poſſet cõgrue diuidi talis actio corporis, in actionẽ elementorũ ſimplicẽ, & actionẽ mixtorum inanimatorum, vt lapidum, & aliorũ & in actionẽ animatorum, non vt animata.

Põt ruſſus actio ſecundo diuidi in actionem immanentem, & actionem trãſeuntẽ: actio immanens illa dicitur, quæ in exterius non tranſit, vt amare, ſapere: actio trãſiens exterius tranſit, i extra ipſum agens: vt ſcindere, ſecare.

QVÆSTIO III.
De proprietatibus Actionis.

Circa tertiũ vero, oportet, vt ipſa Actionis proprietates tradamus: & quidam pręter illas duas ſupra ab Ariſt. poſitas Gilber. duas alias tradit: altera eſt, omnis actio eſt cum motu, & motus etiam cũ actione: ideſt, Actio non fit ſine aliquo motu, motus enim ab agente fluens actio eſt.

Hoc intellige de motu large sũpto pro quacũque ꝑceſſione ab alio, quãuis nõ ſit ſucceſſiua, & paulatim tẽdẽs: sũt. n. aliquæ actiones quæ in inſtãti ab agẽtib. ꝑcedũt, vt illuminatio ſolis, generatio ſubſtantiæ.

Altera proprietas, Actio infert paſſionẽ id eſt non contingit aliquid agere, quin aliquid aliud re, vel ratione diſtinctum patiatur, hæc de actione.

DE PASSIONE.

Quid, & quotuplex ſit paſsio.

Paſſio, ĩtelligẽdo ea quę de actione diximus, facillima cognitu eſt: fere. n. eadem omnia actioni, & paſſioni communia ſunt, præter definitionem, & naturam, propter quod ſemper vtraque copulantur

Paſſio igitur eſt, vt Gilber deſcribit, actionis effectus; vt. n. vtamur eodẽ exẽplo ſuperiori, calor fluẽs, & ab igne ꝑcedens, vt in ipsã aquã introducitur, dicit̃ paſſio. Vñ ipſa paſſio dicit̃ effectus actionis, qa ex hoc ꝙ ab igne calor fluit, & ſuccedit, actio eſt: idẽ in aq̃ ĩtroducit̃, & paſſio eſt: vñ paſſio eſt forma fluens, vel in ſubiecto adueniẽs. — *Quid ſit paſſio.*

Poſſet et ã eodẽ modo, quo actio, deſcribi, ſ. Paſſio eſt ſñ quam ſubiectũ patitur. Nec definienda eſt, ut aliqui faciũt. Paſſio, eſt relatio patiẽtis ad agens. Vocamus autẽ hic paſſionem, non ipſam formã abſolutã, vt in ꝑdicamẽto qualitatis, ſed formæ receptionem, ſiue nociua ſit, ſiue cõueniens.

Poteſt aũt prima illa diuiſione diuidi in paſſionẽ aĩæ, & corporis; nec exiſtimes cũ quibuſdam, qui tabulas conſcripſerũt, paſſionẽ animæ eſſe, q̃ ab anima fit, vt videri, amari: ſed paſſio animæ dicit̃, qua aliquid rõne animæ ĩ ſe patitur, vt triſtari, augeri, nutriri, & reliqua q̃ dicemus. Paſſio vero corporis eſt, qua ĩ animata, vel animata, nõ vt aĩata ſunt, patiunt̃: vt calefieri, frigefieri, ſecari. Eſto autẽ diligens in his cõſiderãdis, quæ philoſophica sũt, & altiores, & ꝓfundiores radices habent, quam appareat. — *Diuiſio paſſionis*

Circa has paſſiones, & actiones cõſidera, ne decipiaris ex voce, dum omne verbum actiuum, vel habens vocẽ actiuã exiſtimas ſignificare actionem: ſemper. n. recipienda eſt ſignificatio, an. ſit paſſio, vel actio; vnde ſunt verba actiua, & neutra, q̃ ſi ad examẽ philoſophicum iudicẽtur, paſſionem ſignificant, vt videre, audire, intelligere, hæc. n. ſi operationem apprehenſiuam ſignificẽt, paſſionem dicunt: ſimiliter veneo, vapulo, ſic & alia contra, ſub voce paſſiua actionem ſignificant, vt multa deponentia. — *Not. 1.* — *Not. 2.*

Nec ſimiliter exiſtimes oĩa verba ſignificare actionem vel paſſionem: aliqua. n. ſubſtantiam, vel aliquid ſubſtantiæ, ſ. exiſtentiam eius ſignificãt, vt ſum, ſubſiſto, exiſto.

Hic notat vnum Simpl & Ammon. hæc prædicamenta potius explicanda per abſtracta, aut per infinitũ, vt dicaẽ, actio, paſſio, agere, pati, calefactio. vel calefacere; nam concreta, & verba cum includant ſubiectum, videntur claudere relationem ſimul, vt agens, & patiens hæc de paſſione.

DE QVANDO.

Quid ſit Quando; ſeu eſſe in tempore, & quæ eius ſpecies, & propria.

1. fund. HOc eſt aliud prædicamentũ, quod iuxta ordinẽ Gilber ſequitur immediate actionem, & paſſionem. Et ante huius explicationem, eſt vnum notãdum maxime, quod docte docuit Ammon. iſta ſex prædicamẽta eſſe facta, & velut cõpoſita ex quatuor præcedẽtib. Actio enim, & paſſio sũt formæ fluẽtes, & ab alio in aliud procedẽtes: hę autẽ formæ aliorũ ſunt pręd icamẽtorũ Præterea, quãdo, nihil aliud eſt, quã tempus, quod quantitas, eſt, cũ ſubſtãtia, ſ. eſſe in tẽpore, ſimiliter, Vbi, eſſe in loco, & à relatione cum ſubſtãtia eſſe ſitum, ſcilicet iacere, ſedere, & ab habitu, ſcilicet indumento, & ornatu, ſcilicet eſſe veſtitum.

2. fund. Nec ĩtelligas iſta prædicamẽta eſſe accidẽs cũ ſubſtãtia: hoc.n. eſt falſum, ſed ſunt accidẽtia aliorum prædicamẽtorum, vt doctiſſime dicit Alb. ſuper accedentia certum modũ, qui in alijs prædicamentis nõ continetur: propterea prædicamenta per ſe conſtituunt, & hoc valde nota, ſunt enim non ita multi, qui hæc aduerterint. v.g. locus in ſe, & reſpectu ſubiecti ſui quãtitas quædã eſt, tñ reſpectu corporis quod continet, & circumſcribit, dicitur vbi, & nõ quãtitas. Similiter tps reſpectu illius, ꝙ à tempore menſuraẽ, dicitur qñ. Similiter & habitus eſt quarta ſpecies qualitatis in ſe, & reſpectu ſui ſubiecti: at reſpectu corporis, cuiꝰ habitus eſt, dicitur aliud prædicamentum.

3. fund. Tandem ſcias eſſe aliqua accidẽtia, quæ non ſolum ſuo ſubiecto inſunt, ſed etiã extrinſecum corpus afficiunt ſecũdum ſe: & iſta duo prædicamẽta reſpiciũt, qualia sũt locus, tps, & reliqua quatuor, ex quo fit, iſta quatuor vltima præſertim in cõcreto ſumenda eſſe, vt explicent talem modum.

Dubiũ primũ. Dices, ergo iſta sũt relatiua & ad aliqd: dico nõ eſſe ad aliquid. Primo, quia iſta habitudo nõ eſt ad terminũ, ſed ad ſubiectũ, licet extrinſecum. Præterea, q̃a aliud relatiuum nõ denominatur a ſuo correlatiuo: pater enim non denominatur a filio, ſed à paternitate, at locatũ a loco ſic ſe habẽte per modũ formæ diciẽ locatum, & ab habitũ veſtitũ. Præterea, q̃a ſolũ ad aliquid denominat: at hic nõ ſolus reſpectꝰ loci, aut locati denominat locatũ, ſed ipſe locus ſic ſe habens. Vnde ſicut albũ, diciẽ ab albedine ſic ſe habente qui modus albedinis nõ eſt relatio: ita eſſe in loco, a loco, ſic ſe habente, nõ tamẽ talis modus eſt ad aliquid; at quia iſta denominatio, & modus ſumiẽ ab extrinſeco, nec in re eſt, ſubiectum locatum, ſicut corpus albedinis, videtur minimũ habere relationis, tñ abſoluta ſimpliciter ſunt ſcd̃m formã, a qua denominãtur, licet aliqd relationis hẽntia; ſed nullo mõ ad aliqd, nec relata ſimpliciter sũt vocãda.

Ex quo intelliges, quã digni ſint repræhenſione, qui omnia iſta prædicamenta ꝑ relationem tantum deſcribunt; quis enim vnquam ſibi perſuadet, eſſe veſtitũ, eſſe in loco, eſſe tantum relationes?

Accedamus ergo ad prædicamentum. Quando, quod a Gilber. ita deſcribitur. Eſt *Quid ſit tẽpus, & q̃d eſſe in tẽpore, q̃d dicitur. Quãdo.* id quod ex temporis adiacentia relinquitur. Explicemus ergo, quid ſit tempus, & quid eſſe, in tempore; & quid eſt, quod relinquitur ex hoc, quod aliquid eſt in tempore. Tempus eſt rerum menſura cõtinua ſucceſſiua, ſcilicet eſt quædam mẽſura, rem totam ita menſurans: vt non totam ſimul menſuret, ſed partem poſt partem & quando vna Pars eſt, & aduenit, altera recedit, vt patet ĩ his, quæ in tꝑe ſunt. Corruptibilia enim omnia habent duo ſuum eſſe, & ſuas operationes, & vtrumq; ſub tẽpore, nam eſſe ꝙ habitura ſunt, nõ totum ſimiliter habẽt, vt patet ĩ puero, & plãta, & aliis quæ paulatim acquirunt eſſe, & ſubſtãtiã, & nõ totã ſimul, & vna parte acquiſita, altera abit, & recedit: ſimiliter ſi operãtur, non ſimul omnia faciunt, ſed eſt initium operationis, & medium, & finis: & horum vno ſuccedente, alterum recedit.

Nihil ergo aliud eſt eſſe ſub tẽpore, q̃ variationem, & fluxũ in ſuo eſſe, & operatione ſecũdũ tẽporis variationem pati. Id autem eſt relinq̃ ab adiacentia tꝑis, denominari

Digitized by Google

rõne potẽtiæ motiuæ: & hæc duplex eſt; al tera q̃ trãſit exterius, ad locũ, vt ambulare, natare, volare: altera quæ trãſit in corpus aliud, quales sũt pcuſſiones, & operationes omnium artium: vnde hæ omnes actiones animæ ſunt, quippe quæ non ſine anima poſſunt exerceri.

Ex quo colliges, quod minus recte aliq̃ pcuſſiones, & operationes artis uocẽt corporis operationes, cũ ab anima ita dependeant ſicut ſentire, nec propterea dicendæ ſunt corporis, quia corpore exercẽtur, cũ etiã nutritio, & vegetatio, atque ſenſatio corpore, ac circa corpus exerceantur.

Actio ergo corporis eſt, quæ a forma corporis (i. quæ ab anima non eſt) procedit, qualis eſt ignis calefactio: & denique elemẽtorũ actiones, & mixtorũ inanimatorũ, vt actio magnetis in ferrum, & ſimiliter oẽs actiones: quæ q̃uis ab animatis procedãt, nõ t̃n procedũt ab eis, vt animata sũt: vt actiones, quę ſunt a virtutibus herbarũ, a partib. aĩaliũ, & a reliquis. Vnde poſſet cõgrue diuidi talis actio corporis, in actionẽ elementorũ ſimplicẽ, & actionẽ mixtorum inanimatorum, vt lapidum, & aliorũ & in actionẽ animatorum, non vt animata.

Põt ruſſus actio ſecundo diuidi in actionem immanentem, & actionem trãſeuntẽ: actio immanens illa dicitur, quæ in exterius non tranſit, vt amare, ſapere: actio trãſiens exterius tranſit, i. extra ipſum agens: vt ſcindere, ſecare.

QVÆSTIO III.

De proprietatibus Actionis.

Circa tertiũ vero, oportet, vt ipſa Actionis proprietates tradamus: & quidam pręter illas duas ſupra ab Ariſt. poſitas Gilber. duas alias tradit: altera eſt, omnis actio eſt cum motu, & motus etiam cũ actione: ideſt, Actio non fit ſine aliquo motu, motus enim ab agente fluens actio eſt.

Hoc intellige de motu large sũpto pro quacũque pceſſione ab alio, quãuis nõ ſit ſucceſſiua, & paulatim tẽdẽs: sũt. n. aliquæ actiones quæ in inſtãti ab agẽtib. pcedũt, vt illuminatio ſolis, generatio ſubſtantiæ.

Altera proprietas, Actio infert paſſionẽ id eſt non contingit aliquid agere, quin aliquid aliud re, vel ratione diſtinctum patiatur, hæc de actione.

DE PASSIONE.

Quid, & quotuplex ſit paſſio.

Paſſio, ĩtelligẽdo ea quę de actione diximus, facillima cognitu eſt: fere. n. eadem omnia actioni, & paſſioni communia ſunt, præter definitionem, & naturam, propter quod ſemper vtraque copulantur.

Quid ſit paſſio. Paſſio igitur eſt, vt Gilber deſcribit, actionis effectus: vt. n. vtamur eodẽ exẽplo ſuperiori, calor fluẽs, & ab igne pcedens, vt in ipsã aquã introducitur, dicit̃ paſſio. Vñ ipſa paſſio dicit̃ effectus actionis, qa ex hoc q̃ ab igne calor fluit, & ſuccedit, actio eſt: idẽ in aq̃ itroducit̃, & paſſio eſt: vñ paſſio eſt forma fluens, vel in ſubiecto adueniẽs.

Poſſet et̃ã eodẽ modo, quo actio, deſcribi, ſ. Paſſio eſt ſm̃ quam ſubiectũ patitur. Nec definienda eſt, ut aliqui faciũt. Paſſio, eſt relatio patiẽtis ad agens. Vocamus autẽ hic paſſionem, non ipſam formã abſolutã, vt in pdicamẽto qualitatis, ſed formæ receptionem, ſiue nociua ſit, ſiue cõueniens.

Diuiſio paſſionis. Poteſt aũt prima illa diuiſione diuidi in paſſionẽ aĩæ, & corporis; nec exiſtimes cũ quibuſdam, qui tabulas conſcripſerũt, paſſionẽ animæ eſſe, q̃ ab anima fit, vt videri, amari: ſed paſſio animæ dicit̃, qua aliquid rõne animæ ĩ ſe patitur, vt triſtari, augeri, nutriri, & reliqua q̃ dicemus. Paſſio vero corporis eſt, qua ĩanimata, vel animata, nõ vt aĩata ſunt, patiũtur: vt calefieri, frigefieri, ſecari. Eſto autẽ diligens in his cõſiderãdis, quæ philoſophica sũt, & altiores, & pfundiores radices habent, quam appareat.

Not. 1. Circa has paſſiones, & actiones cõſidera, ne decipiaris ex voce, dum omne verbum actiuum, vel habens vocẽ actiuã, exiſtimas ſignificare actionem: ſemper. n. recipienda eſt ſignificatio, an ſit paſſio, vel actio; vnde ſunt verba actiua, & neutra, q̃ ſi ad examẽ philoſophicum indicẽtur, paſſionem ſignificant, vt videre, audire, intelligere, hæc. n. ſi operationem apprehenſiuam ſignificẽt, paſſionem dicunt: ſimiliter veneo, vapulo, fio talia contra, ſub voce paſſiua actionem ſignificant, vt multa deponentia.

Not. 2. Nec ſimiliter exiſtimes oĩa verba ſignificare actionem vel paſſionem: aliqua. n. ſubſtantiam, vel aliquid ſubſtantiæ, ſ. exiſtentiam eius ſignificãt, vt ſum, ſubſiſto, exiſto.

Hic

Hic notat vnum Simpl & Ammon. hæc
prædicamenta potius explicanda per ab-
ſtracta, aut per infinitũ, vt dicatẽ, actio, paſ-
ſio, agere, pati, calefactio. vel calefacere;
nam concreta, & verba cum includant ſu-
biectum, videntur claudere relationem ſi-
mul, vt agens, & patiens hæc de paſſione.

DE QVANDO.

Quid ſit Quando, ſeu eſſe in tempore, & quæ eius ſpecies, & propria.

1. fund. HOc eſt aliud prædicamentũ, quod iux
ta ordinẽ Gilber ſequitur immedia-
te actionem, & paſſionem. Et ante huius ex
plicationem, eſt vnum notãdum maxime,
quod docte docuit Ammon iſta ſex prædi
camẽta eſſe facta, & velut cõpoſita ex qua
tuor præcedẽtib. Actio enim, & paſſio sũt
formæ fluẽtes, & ab alio in aliud procedẽ
tes: hę autẽ formæ aliorũ ſunt pr̨ędicamẽ
torũ Præterea, quãdo, nihil aliud eſt, quã
tempus, quod quantitas, eſt, cũ ſubſtãtia,
ſ. eſſe in tẽpore, ſimiliter, Vbi, eſſe in loco,
& à relatione cum ſubſtãtia eſſe ſitum, ſci
licet iacere, ſedere, & ab habitu, ſcilicet ĩ-
dumento, & ornatu, ſcilicet eſſe veſtitum.

2. fund. Nec ĩtelligas iſta prædicamẽta eſſe acci
dẽs cũ ſubſtãtia: hoc.n eſt falſum, ſed ſunt
accidẽtia aliorum prædicamẽtorum, vt do
ctiſſime dicit Alb. ſuper addentia certum
modũ, qui in alijs prædicamentis nõ conti
netur: propterea prædicamenta per ſe con
ſtituunt, & hoc valde nota, ſunt enim non
ita multi, qui hæc aduerterint. v.g. locus ĩ
ſe, & reſpectu ſubiecti ſui quãtitas quædã
eſt, tñ reſpectu corporis quod continet, &
circumſcribit, dicitur vbĩ, & nõ quãtitas.
Similiter tp̃s reſpectu illius, ꝙ à tempore
menſuratẽ, dicitur qñ. Similiter & habitus
eſt quarta ſpecies qualitatis in ſe, & reſpe
ctu ſui ſubiecti: at reſpectu corporis, cui
habitus eſt, dicitur aliud prædicamentum.

Tandem ſcias eſſe aliqua accidẽtia, quæ
3. fund. non ſolum ſuo ſubiecto inſunt, ſed etiã ex
trinſecum corpus afficiunt ſecũdum ſe: &
iſta duo prædicamẽta reſpiciũt, qualia sũt
locus, tp̃s, & reliqua quatuor, ex quo fit,
iſta quatuor vltima præſertim in cõcreto
Dubiũ ſumenda eſſe, vt explicent talem modum.
primũ. Dices, ergo iſta sũt relatiua & ad aliq̃d:
dico nõ eſſe ad aliquid. Primo, quia iſta ha
bitudo nõ eſt ad terminũ, ſed ad ſubiectũ,
licet extrinſecum. Præterea; q̃a aliud rela
tiuum nõ denominatur a ſuo correlatiuo:
pater enim non denominatur a filio, ſed à
paternitate, at locatũ a loco ſic ſe habẽte
per modũ formæ dicitẽ locatum. & ab habi
tu veſtitũ. Præterea, q̃a ſolũ ad aliquid de
nominat: at hic nõ ſolus reſpect⁹ loci, aut
locati denominat locatũ, ſed ipſe locus ſic
ſe habens. Vnde ſicut albũ, dicitẽ ab albedi
ne ſic ſe habente qui modus albedinis nõ
eſt relatio: ita eſſe in loco, a loco, ſic ſe ha
bente, nõ tamẽ talis modus eſt ad aliquid;
at quia iſta denominatio, & modus ſumitẽ
ab extrinſeco, nec in re eſt, ſubiectum loca
tum, ſicut corpus albedinis, videtur mini-
mũ habere relationis, tñ abſoluta ſimplici
ter ſunt ſcd̃m formã, a qua denominãtur,
licet aliq̃d relationis hẽnt: a; ſed nullo mõ
ad aliq̃d, nec relata ſimpliciter sũt vocãda.

Ex quo intelliges, quã digni ſint repræ
henſione, qui omnia iſta prædicamenta ꝑ
relationem tantum deſcribunt; quis enim
vnquam ſibi perſuadet, eſſe veſtitũ, eſſe in
loco, eſſe tantum relationes?

Accedamus ergo ad prædicamentum.
Quando, quod a Gilber. ita deſcribitur. Eſt *Quid ſit*
id quod ex temporis adiacentia relinqui- *tẽpus, &*
tur. Explicemus ergo, quid ſit tempus, & *q̃d eſſe*
quid eſſe, in tempore; & quid eſt, quod re- *in tẽpo-*
linquitur ex hoc, quod aliquid eſt in tem- *re, q̃d di*
pore. Tempus eſt rerum menſura cõtinua *citur.*
ſucceſſiua, ſcilicet eſt quædam mẽſura, rem *Quãdo.*
totam ita menſurans: vt non totam ſimul
menſuret, ſed partem poſt partem & quan
do vna Pars eſt, & aduenit, altera recedit,
vt patet ĩ his, quæ in tp̃e ſunt. Corruptibi
lia enim omnia habent duo ſuum eſſe, &
ſuas operationes, & vtrumq; ſub tẽpore,
nam eſſe ꝙ habitura ſunt, nõ totum ſimili
ter habẽt, vt patet ĩ puero, & plãta, & aliis
quæ paulatim acquirunt eſſe, & ſubſtãtiã,
& nõ totã ſimul, & vna parte acquiſita, al
tera abit, & recedit: ſimiliter ſi operãtur,
non ſimul omnia faciunt, ſed eſt initium
operationis, & medium, & finis: & horum
vno ſuccedente, alterum recedit.

Nihil ergo aliud eſt eſſe ſub tẽpore, q̃
variationem, & fluxũ in ſuo eſſe, & opera
tione ſecũdũ tẽporis variationem pati Id
autem eſt relinq̃ ab adiacentia tp̃is, deno-
minari

Digitized by Google

minari ab ipſo tpe n ēſurāte, & ſlnēre, & hoc eſt, Qñ, nō tempus ipſum, ſed tempus ſic ſe habēs. Et quia tēpus eſt quid ſucceſſiuum non verè denominat, niſi qñ aliquā pars, & quantitas eius ſumitur ſimul, vel quia tranſacta eſt, vel quia tranſitura, vel quia iam tranſiens percipitur: id ergo dicitur. Quando eſſe, quod relinquitur ex adiacentia temporis: vocat autem adiacentiam, non inhærentiam, quia tempus non inhæret nobis, ſicut albedo corpori, ſed ab extrinſeco menſurat, tempus.n. eſt motus primi cęli realiter, vel eius paſſio.

Species, ſeu diuiſio ipſius Quādo.

Genera ipſius Quando, penes partes principales temporis ſumenda ſunt, vt eſſe in præterito, præſenti, futuro: ſub quib. ſunt variæ ſpecies, temporis, quæ diuerſas denominationes inducunt, vt ſuperiori anno proximo die, heri, & reliqua. Quāuis enim tempus ſit quantitas vnius ſpeciei, tamen ſimul cum hoc modo ſumptū, & genera, & ſpecies varias efficit.

Proprietates ipſius, Quando.

Proprietates huius prædicamenti vel rei quam vocamus, Quando, ſunt tres. Prima q̄ non habet contrarium ratione ſui. heri enim non eſt contrarium hodie, niſi ratione eorum, quæ in tempore accidunt, quia heri fuit forte lætus, hodie mæſtus. Secunda, quando, non ſuſcipit magis, & minus. Tertia proprium eſt ipſius quando, vt ſolum denominet corpora corruptibilia, hæc enim omnia ſolum ſunt propriè ſub tempore, & dicuntur Quando, ideſt eſſe in tempore, vel fuiſſe, vel fore.

DE VBI.

Quid ſit, vbi, ſeu eſſe in loco, & quæ eius ſpecies, & propria.

VBi, vt Gilber. definit eſt circumſcriptio corporis ex circumſcriptione loci proueniens. In huius declaratione oportebit aduertere, quid ſit locum circumſcribere corpus, ex hoc enim apparebit, quid ſit loci actiua circumſcriptio, & ipſius corporis circumſcriptio paſſiua.

Quid ſit locus, & qd circū ſcribi & eſſe in loco, quod dicitur, vbi.

Locus, vt ſuperius diximus, eſt ſuperficies vltima corporis continentis. Iſta igitur ſuperficies, quę locus eſt, primo ipſum corpus locatum totum circumſtat & ambit, ita vt illud locatum idem, vel pars eius alibi non ſit, ſecundo ipſius locati partes, ita etiam ambiuntur, vt ubi vna eſt, altera non ſit, & vbi totum eſt, pars, adæquate nō ſit, tertio ita locus corpus circumſtat, vt dum tale corpus ibi eſt, aliud quicquam tāli in loco eſſe non poſſit: verbi gratia, eſt vinum in aliquo vaſe, & in illa parte aeris circundante, qua apertum eſt vas: tunc vinum ita a tali loco continetur, vt alibi nō ſit, nec vinum, nec pars eius, & ſimiliter pars loci quæ continet inferiorem partē vini, non continet ſuperiorem partem, & præterea nihil aliud vas capiet, dum ibi vinum fuerit, hoc eſt locum circumſcribere corpus, & loci talis habitudo, & modus, dicitur circumſcriptio actiua, & ex hoc patet, quid ſit corpus circumſcribi a loco, & quid ſit ipſa circumſcriptio loci paſſiua, & corpora quæ, ſic in loco ſunt dicuntur eſſe circumſcriptiue in loco.

Hinc demum patet, quid ſit vbi, ſeu eſſe in loco: nihil enim aliud eſt, quam a loco, ſic affici, & à loco circumſcribi, quemadmodum enim eſſe album, eſt ab albedine ſic ſe habente denominari, ſiue ab albedine affici, ita ubi a loco, ut eſſe Romæ, eſſe in claſſe.

Vnde inutiliter quidam diſtinguunt duplex Vbi: actiuum, ſ. circumſcriptionē loci. & paſſiuum, ſ. circumſcriptionem corporum, cum vnum ſit Vbi. ſ. a loco circumſcribente contineri, vt declaraui.

Quid ſit eſſe in loco impropriè.

Hinc fit quod ad maiorem declarationē adiūgam. Quando aliquid ita eſt in aliquo loco, vt alibi ſimul ſit, vel poſſit ibi alia ſimul compati, vel non habeat partes iuxta partes loci, nó dicitur eſſe Vbi propriè; ꝑpter q̄ Theologi optime dicunt Deum nó eſſe in cęlo tāquam in loco; quia ſimul eſt extra cęlū, & corpus Chriſti non eſt circūſcriptiue in hoſtia, quia ſimul eſt in multis hoſtijs, & illic non eſt ſecundum quantitatem hoſtiæ, quia in qualibet hoſtiæ parte eſt totum corpus, ſed de his hactenus.

De varijs modis exiſtendi in loco.

Vnum ſolum inferamus, proprie non eſſe in loco, niſi corpus ſenſibile ſecundū iſtam definitionem præſentem. Propterea non mihi placet diſtinctio illa de Vbi compoſito, quod eſt pro corporibus, & de Vbi ſimplici pro Angelis: hæc enim eſt præter Ariſt. doctrinam, licet alias illud uerum ſit. Potius diuidemus aliud eſſe in loco cir-

cum-

circumſcriptiuè, quia, ſ. à loco circumābitur, vt corpus: aliud eſſe in loco definitiuè, ſ. quia ibi ſit præſens tantum, nec circūambitur à loco, ſcilicet aliqua ſuperficie loci, vt Angelus. Aut etiam hoc pacto diſtingui poteſt, aliud eſſe in loco proprio, aliud in loco cōmuni: in loco proprio, qui adæquatè corpus continet, in loco communi, ideſt in adæquato, vt eſſe Romæ, eſſe in terra.

Poteſt etiam eſſe analoga diuiſio, eſſe in loco per ſe, vt corpus, eſſe in loco per aliud, vt puncta, & lineæ: per ſuperficiem dicuntur eſſe in loco. Proprietates ſunt faciles, propriè non habere contrarium, nec ſuſcipere magis, vel minus. Hæc de Vbi.

DE POSITIONE, ſeu Situ.

Quid ſit poſitio, & quotuplex, & quæ eius propria.

POſitio eſt quidam partium ſitus, & generationis ordinatio. In declarationem aduerte, quod duplex eſt poſitio. Altera eſt ordo partium inter ſe, ſecundum quem vna eſt ante aliam, vel in alia, vel alio quouis modo; & iſta eſt poſitio, de qua in prædicamento quātitatis locuti ſumus, quæ ad aliquid eſt, cum ſit purus ordo. Alia eſt poſitio ipſarum partium inter ſe, & in ordine ad locum, qui ſitus dicitur, & hæc eſt huius prædicamenti, ſecundum quem corpus ſic vel aliter ſe habet ad locum, ſecundum ſuas partes, vt dicimus, ſedere, ſtare, cubare: hæc enim omnia ordinem partium ſecundum locum dicunt. Propterea definitio dicit partium ſitus, nam ſitus locum includit.

Poſitio autem duplex eſt, quædam naturalis, quędam accidentalis. Naturalis eſt, quam natura præfixit animatis, ſecundum quam homo ſurſum habet caput, bruta deorſum, brachia tali loco, & reliqua. Poſitio accidentalis eſt, quam voluntas humana præfigit, quæ duplex eſt, quædam animatorum, vt ſtare, ſedere, accumbere; altera inanimatorum, vt adiacere, erigi, obliquari, & ſimilia. Ad explicandos igitur hos ſitus tam naturales, quam voluntarios dicitur partium ſitus, & generationis ordinatio.

Proprietates ſitus faciles ſunt, non habere contrarium propriè, nec ſuſcipere, magis, vel minus. Et hæc breuiter ſufficiant de poſitione.

DE HABITV.

Quid ſit habitus, & quotuplex, & quæ eius propria.

HAbitus multipliciter ſumitur. Vno modo pro qualitate difficile mobili, & hic eſt primum genus qualitatis. Altero modo, pro habitudine, & relatione rei penitus extrinſecæ ad aliud cuius dicitur eſſe: ſecundum quod dicitur amicus eſt habitus; dignitas eſt habita ab alio. Tertio pro aliqua forma, vel re certo modo ſe habente circa corpus, quo pacto dicimus, eſſe veſtitum, eſſe calceatum, & ſic, hoc prædicamentum facit, & deſcribitur. Habitus eſt corporum, & eorum, quæ circa corpus ſunt adiacentia.

Habitus eſt duplex. Quidam pertinens ad ornamentum, vt habere annulum, mitram, & reliqua. Quidam ad indumentum, vt eſſe calceatum, & ſimilia. Et hæc adhuc ſunt in duplici differētia, ſunt enim vel indumenta domeſtica, vel militaria.

Proprietates huius eædem ſunt cum ſuperioribus. Et hæc breuis explicatio logico ſufficiat, plura alijs in locis proprijs cognituro.

DE POST PRAEDICAMENTIS

De Oppoſitis. Cap. XI.

DE oppoſitis autem quot modis ſolent opponi dicendum eſt. Dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter, aut vt ea, quæ ad aliquid, aut vt contraria, aut priuatio, & habitus, aut affirmatio, & negatio. Opponitur autem

vnum.

vnumquodque iſtorum, vt ſit figuratim
dicere, tanquam ea, quæ ad aliquid qui-
dem, vt duplum dimidio, tanquam coutra
ria, vt malum bono: tanquam autem ſe-
cundum priuationem, & habitum, vt cæ-
citas & viſio: tanquam vero affirmatio,
& negatio, vt ſedet non ſedet.

2 Quæcumque igitur ad aliquid opponun
tur, ea ipſa quæ ſunt oppoſitorum dicun-
tur, aut quomodolibet aliter ad ipſa, vt
duplum dimidij, hoc ipſum quod eſt, alte
rius dicitur, alicuius enim duplũ dicitur:
& ſcientia ſcibili, tanquam ea quæ ſunt
ad aliquid opponitur, & dicitur ſcientia
ad ipſum quod eſt ſcibile: & ſcibile dici-
tur ipſum, quod eſt oppoſitum ad ſcientiã:
ſcibile enim aliquo dicitur, ſ. ſcientia ſci-
bile, quæcunque ergo oppoſita ſunt tan-
quam ad aliquid, ea ipſa quæ ſunt oppo-
ſitorum, vel alio quolibet modo ad inui-
cem dicuntur.

3 Illa vero, quæ opponuntur vt contra-
ria, ea ipſa quidem, quæ ſunt nullo modo
ad ſe inuicem dicuntur, contraria tamen
ſibi inuicem dicuntur: neque enim bonũ
mali dicitur bonum, ſed contrarium: qua-
re differunt ad inuicem hæ oppoſitiones.

4 Quæcunque vero contrariorum talia
ſunt vt in quibus nata ſunt fieri, & de
quibus prædicantur neceſſarium ſit alte-
rum ipſorum ineſſe, horum nihil eſt me-
dium: quorum vero non eſt neceſſarium
alterum ineſſe horum omnino eſt aliquid
mediũ: Vt ægritudo, & ſanitas in corpo-
re animalis nata ſunt fieri: & neceſſariũ
eſt alterum ipſorũ ineſſe animalis corpo-
ri vel ægritudinem, vel ſanitatem: et par
quidem, et impar de numero prædicãtur:
& neceſſe eſt horum alterum numero in-
eſſe, vel par, vel impar: & non eſt horũ
aliquod medium, neque ægritudinis, &
ſanitatis, neque imparis, atque paris.

5 Quorum autẽ non eſt neceſſariũ alte-
rum ineſſe, eorum eſt aliquod mediũ, vt
nigrum, & album in corpore animalis na
ta ſunt fieri, & non eſt neceſſarium alte-
rum eorum ineſſe corpori: non enim omne
corpus vel album, vel nigrum eſt: ſed &
prauum, & ſtudioſum; prædicantur qui-
dem de homine, & de alijs compluribus:
non eſt autem neceſſarium alterum eorũ
ineſſe ijs, de quibus prædicantur: non. n.
omnia aut praua, aut ſtudioſa ſunt, ſed
eſt aliquid eorum medium, vt albi, & ni-
gri, fuſcum, & pallidũ, & quicunque alij
colores; praui vero, & ſtudioſi, quod ne-
que prauum, neque ſtudioſum eſt. In ali-
quibus igitur medijs poſita ſunt nomina:
vt albi, & nigri, fuſcum, & pallidum, &
quicunque alij huiuſmodi colores: in ali-
quibus vero non eſt nomine facile mediũ
aſſignare; vtriuſque vero extremorum ne
gatione medium definitur, vt quod neque
bonum, neque malum eſt, neque iuſtum,
neque iniuſtum.

Priuatio vero, & habitus dicũtur qui 6
dem circa idem aliquid, vt viſio, & cæ-
citas circa oculum, vniuerſaliter autẽ di
cere eſt in quo natus eſt habitus fieri, cir-
ca hoc dicitur vtrunque eorum fieri.

Priuari vero tunc dicimus vnũquod- 7
que habitus ſuſceptibilium, quãdo in quo
natum eſt ineſſe, vel quando illud natum
eſt habere nullo modo inſit: edentulum
enim dicimus, non quod non habet dẽtes,
& cæcum non quod non habet viſum: ſed
quod non habet, quandò natum eſt habe-
re: aliqua enim ex natiuitate neque den-
tes habent, neque viſum: ſed non dicun-
tur edentula, neque cæca. Priuari verò,
& habere habitũ non eſt priuatio, & ha-
bitus habitus enim viſus eſt, priuatio ve
ro cæcitas: habere autem viſum non eſt
viſus, nec cæcum eſſe cæcitas; priuatio
enim quædam eſt cæcitas: cæcum vero
eſſe priuari, non priuatio eſt. Amplius,
ſi idem

ſi idem eſſet cæcitas, & cæcum eſſe, vtraque de eodem prædicarentur: ſed cæcus quidem dicitur homo, cæcitas vero homo nullo modo dicitur. Opponi quidem etiam iſta videntur, priuari ſcilicet, & habere habitum, quemadmodum priuatio, & habitus, idem enim modus eſt oppoſitionis. Nam ſicut cæcitas viſui opponitur, ſic cæcum eſſe, & viſum habere, opponuntur.

8 Non eſt autem neque hoc quod ſub affirmatione & negatione eſt, & affirmatio, & negatio: affirmatio namque oratio affirmatiua eſt, & negatio oratio negatiua: quod vero ſub affirmatione & negatione eſt, nulla eſt oratio, ſed res; dicuntur autem hæc eſſe oppoſita adinuicem tanquam affirmatio, & negatio: nam & in his modis oppoſitionis idem eſt: ſicut enim affirmatio ad negationem opponitur, vt quod ſedet ei, quod non ſedet, ſic & res quæ ſub vtroque eſt opponitur, ſcilicet ſedere aliquem, ad non ſedere.

9 Quod autem priuatio, & habitus non opponuntur, vt ad aliquid, manifeſtum eſt: non enim dicitur idipſum, quod eſt oppoſiti: viſus enim non eſt cæcitatis viſus, neque vllo alio modo ad ipſum dicitur. Similiter autem neque cæcitas viſionis cæcitas dicitur: ſed priuatio quidem viſionis dicitur, cæcitas vero viſionis non dicitur, neque viſus cæcitas. Amplius, ad aliquid omnia ad conuertentiam dicuntur, quare, ſi cæcitas eorum, quæ ad aliquid ſunt, eſſet, vtique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur, ſed non conuertitur: non enim dicitur viſus cæcitatis viſus.

10 Quod autem neque vt contraria opponuntur, quæ ſecundum priuationem, & habitum dicuntur, ex his manifeſtum eſt. Contrariorum enim, quorum nihil eſt medium, neceſſe eſt vel in quibus fieri nata ſunt, aut de quibus prædicantur, alterum ipſorum ineſſe ſemper: eorum enim nihil medium erat, quorum alterum ineſſe ſuſceptibili neceſſarium erat, vt in languore, & ſanitate, & impari, atque pari: quorum vero aliquid medium eſt, nunquam neceſſe eſt omni ineſſe alterum, neque enim neceſſe eſt omne ſuſceptibile, vel candidum, vel nigrum eſſe, neque frigidum, vel calidum: horum enim medium aliquid nihil eſſe prohibet. Inſuper autem & horum erat aliquid medium, quorum alterum ineſſe ſuſceptibili non neceſſarium erat perater illa, quibus vnum ineſt naturaliter, vt igni calidum eſſe, & niui candidum: in his enim determinate neceſſarium alterum eſt ineſſe, & non vtrumuis contingit: non enim poſſibile eſt ignem frigidum eſſe, neque niuem nigram. Quare omni quidem ſuſceptibili non neceſſarium eſt alterum ipſorum ineſſe, ſed ſolis quibus natura vnum ineſt: & his determinate vnum, non vtrumuis contingit. In priuatione autem, & habitu neutrum eorum quæ dicta ſunt verum eſt: non enim ſemper alterum eorum ineſſe ſuſceptibili neceſſarium eſt: quod enim nondum natum eſt habere viſum, neque cæcum, neque viſum habens dicitur, quare non erunt hæc, ut ea contraria, quorum nihil eſt medium. Sed neque ut ea, quorum aliquid eſt medium: neceſſarium enim eſt aliquando omni ſuſceptibili alterum eorum ineſſe, quando enim iam ad habendam viſionem natum fuerit, tunc aut cæcum,

aut

Digitized by Google

aut habens viſum dicetur. Et eorum non determinate alterum ſed vtrumuis contingit: non enim neceſſarium eſt, vel cæcum, vel viſum habens eſſe, ſed vtrumuis contingit: in contrariis autem, quorum aliquid medium eſt, nunquam neceſſarium erat omni ſuſceptibili alterum ineſſe, ſed quibuſdam: & his determinate vnum, & non vtrumuis contingit. Vnde palam eſt quod ſecundum neutrum modorum, tanquam contraria opponuntur ea, quæ ſecundum priuationem, & habitum opponuntur.

Amplius, in contrariis quidem cum ſit ſuſceptibile, adinuicem mutationem fieri poſſibile eſt: niſi alicui vnum natura ineſt: vt igni calidum etenim ſanum poſſibile eſt languere, & candidum nigrum fieri, & calidum frigidum, & ex ſtudioſo prauum, & ex prauo ſtudioſum fieri poſſibile eſt: prauus enim ad meliores exercitationes deductus, & doctrinas (etſi ad modicum aliquid proficiat, vt melior ſit) ſi certe ſemel quamuis modicum incrementum ſumpſerit, palam eſt quia aut perfecte mutabitur, aut ſatis multum incrementum ſumet; ſemper enim bene mobilior ad virtutem ſit, etiam quodcunque incrementum ſumpſerit a principio, quare etiam veriſimile eſt plenius cum ſumere incrementum, & hoc dum ſemper ſit, perfecte in contrarium habitum reſtituetur, niſi forte tempore prohibeatur. Verum in priuatione, & habitu impoſſibile eſt adinuicem mutationem fieri, ex habitu enim in priuationem mutatio fit, a priuatione vero in habitum impoſſibile eſt: neque enim cæcus factus aliquis, rurſus vidit: neque cum caluus fuerit, rurſus comatus factus eſt: neque cum fuerit edentulus, dentes ei iterum orti ſunt.

Quæcunque vero tanquam affirmatio, & negatio opponuntur, palam eſt, quod nullo prædictorum modo opponuntur: in ſolis enim his neceſſarium eſt ſemper, hoc quidem eorum verum, illud autem falſum eſſe; neque enim in contrariis neceſſarium eſt ſemper alterum verum eſſe, alterum autem falſum: neque in iis, quæ ad aliquid ſunt, neque in habitu, & priuatione, vt ſanitas, & languor contraria ſunt, & neutrum horum neque verum, neque falſum eſt. Similiter autem & duplum, & dimidium tanquam quæ ad aliquid oppoſita ſunt, & non eſt eorum neutrum, neque verum, neque falſum: ſed neque ea quæ ſecundum priuationem, & habitum dicuntur, ſicut viſio, & cæcitas. Omnino autem eorum, quæ ſecundum nullam dicuntur complexionem, nihil neque verum, neque falſum eſt. Omnia autem quæ dicta ſunt ſine complexione dicuntur. Veruntamen maxime tale hoc contingere videbitur in iis quæ ſecundum complexionem contraria dicuntur, ſanum namque eſſe Socratem, ad languere Socratem contrarium eſt. Sed neque in his neceſſarium ſemper alterum verum eſſe, & alterum falſum; cum enim Socrates ſit, aliud quidem verum, aliud autem falſum erit; cum vero non ſit, ambo falſa ſunt; neque enim languere, neque ſanum eſſe verum eſt, cum ipſe non ſit omnino Socrates. In priuatione vero, & habitu cum non ſit omnino, neutrum verum eſt; cum autem ſit, non ſemper alterum quidem verum erit, alterum autem falſum; habere namque viſum Socratem ei, quod eſt cæcum eſſe Socratem, opponitur ſicut priuatio, & habitus.

Digitized by Google

habitus, & cum ſit, non neceſſarium eſt alterum verum eße, vel falſum; cum enim nondum ſit natus habere, vtraque falſa ſunt, & cum non ſit omnino Socrates, ſimiliter quoque falſa ſunt vtraque, & viſum eum habere, & cæcum eum eſſe. In affirmatione vero, & negatione ſemper ſiue ſit, ſiue non ſit, hoc quidem falſum erit, illud autem verum. Languere namque Socratem, et non languere Socratem cum ipſe ſit; palam eſt quod alterum eorum verum, alterum vero falſum eſt, & cum non ſit, ſimiliter; languere etenim cum non ſit, falſum eſt; non languere autem, verum. Quare in his ſolis proprium erit ſemper alterum eorum verum, alterum falſum eſſe, quæcunque tanquam affirmatio, & negatio opponuntur,

23 *Contrarium autem bono quidem ex neceſſitate malum eſt, hoc autem per ſingulorum inductionem palam eſt, vt ſanitati languor, & iuſtitiæ iniuſtitia, & fortitudini timiditas; ſimiliter autem, & in alijs. Malo autem aliquando quiddem bonum eſt contrarium, aliquando malum; defectui enim, cum malum ſit, ſuperabundantia contraria eſt, cum ſit etiam ipſa*
1 *malum; ſimiliter autem, & mediocritas cum vtrique contraria ſit, bonum eſt. Sed in paucis quis tale hoc aſpiciet, in pluribus vero ſemper malo bonum contrariũ eſt. Amplius, contrariorum non neceſſarium eſt, ſi alterum ſit, & reliquum eſſe; Sanis namque omnibus, ſanitas quidem erit, languor vero non; Similiter autem albis omnibus, albedo quidem erit, nigredo vero non. Amplius ſi ei quod eſt Socratem ſanum eſſe, Socratem languere contrarium eſt; non contingit autem ſimul vtraque eidem ineße; non utique continget cum alterum contrarium ſi, & reliquum eße, cum enim ſit Socratem ſanum eſſe, languere Socratem non erit.*

Palam vero eſt quod circa idem aut ſpecie, aut genere nata ſunt fieri contraria. Languor namque, & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri; albedo autem, & nigredo ſimpliciter in corpore; iuſtitia vero, & iniuſtitia in anima hominis. Neceßarium autem eſt omnia contraria, vel in eodem genere eſſe; vel in contrarijs generibus, vel ipſa genera eſſe; album enim, & nigrum in eodem genere ſunt, color enim eorum genus eſt; iuſtitia vero, & iniuſtitia, in contrarijs generibus, illius namque virtus genus eſt, huius autem vitium; bonum vero, & malum non in genere ſunt, ſed ipſa ſunt genera aliquorum exiſtentia.

Cur iam de his poſt prædicamentis, & de quot, quoque ordine differat.

DIximus in principio huius tractatus, eum in tres partes eſſe diuiſum. In prima quidem parte traduntur quædã præambula ad prædicamentorum cognitionẽ neceſſaria. In ſecunda de ipſis prædicamẽtis generibus agitur. In tertia, quæ poſt prædicamenta dicitur, aliqua, quæ in ipſis prædicamentis communiter reperiuntur, & ipſorum velut proprietates communes ſunt continentur.

Hæc autem ſunt quinque, Oppoſitio, Prius, Simul, Motus, Habere. De quorum ſingulis in ſuis capitibus agemus, & quomodo in prædicamentis inueniantur, explicabimus.

Primum ergo eſt. Oppoſitio, de qua in quatuor primis prædicamentis ſermo factus eſt, dum dicitur ſubſtantiæ non eſſe contrarium, & in quantitate magnũ opponi paruo, & in qualitate pariter, & relatione, & præterea in omnibus prædicamentis oppoſitio inuenitur, cum differentijs oppoſitis genera quæque diuidantur. Agit igitur primo de oppoſitione.

Eſt autẽ hoc caput diuiſum in tres partes principales. Prima continet quatuor ſpecies oppoſitionis, & earũ declarationes.

nes. In ſecunda fiunt quædam earum adinuicem collationes, vt cuiuſque differentia nota fiat: In tertia particularius agitur de contrarijs.

1 *De oppoſitis verò quoties ſolent opponi, &c.*

Hæc eſt prima pars, in qua materiã capitis proponit, nempè agendum eſſe de oppoſitorum modis: quadrimembremque facit diuiſionem, & eorum exempla proponit, poſtea de ſingulis diſſerit.

Oppoſita igitur quadrupliciter opponuntur, Relatiuè, Contrariè, Priuatiuè, Contradictoriè. Relatiuè, vt duplum dimidio opponitur. Contrariè, vt bonum, & malum. Priuatiuè, ſiue ſecũdum priuationem, & habitum, vt viſio, & cæcitas. Contradictoriè, ſeu tanquam affirmatio, vel negatio, vt ſedet non ſedet.

Hic dubitabis, quomodo malum, & bonum ſint cõtraria, cum malum nihil aliud dicat quam carentiam, & priuationem boni: malũ enim eſt priuatio alicuius boni, quod in re erat futurum, vel iam erat, vt cæcitas dicitur malum oculi, quia priuat oculum viſu ſuo: vt autem duo ſint contraria, vtraque debent eſſe alicuius naturæ poſitiuæ. Ad hoc dico, non eſſe negandum naturam mali eſſe priuatiuam, nullũ enim ens poſitiuum in ſua natura eſt malum. Sed hic Ariſt. ſumit bonum, & malum pro ipſis rebus, quæ dicuntur bonæ, & malæ, vt habitus virtutis, & habitus vitij: ille enim bonus, hic vero malus dicitur, & cõtrarij ſunt, & vnum contrarium vniuerſaliter dicitur bonum, alterum malum in rebus naturalibus, vt dulcedo bona, amaritudo mala.

2 *Quæcunque igitur, vt ad aliquid opponuntur, &c.*

Singulos oppoſitionum modos aggreditur, & primũ a relatiuè oppoſitis incipit. Illa autem opponuntur ad aliquid, quæcũque hoc ipſum quod ſunt, oppoſitorũ dicuntur, vel quomodolibet aliter ad ipſa. Ponit exempla variorum caſuũ, per quos relatiua ad ſua correlatiua referuntur, vt diximus ſuperius: ex quibus varijs exemplis rurſus eandem infert velut probatam definitionem. Dubitabis, quare dixit (oppoſitorum dicuntur) & non, aliorum dicuntur, vt ſuperius dixit. Dico relatiua dupliciter poſſe cõparari. Vno modo ad ſua correlatiua, vt ſcientia ad ſcibile, virtus ad ſuum obiectum. Altero modo ad alia, quæ ſibi correlatiua non ſunt, vt ſcientia ignorantiæ, virtus vitio. Si relatiua primo modo ſumantur, ſic intra ad aliquid opponuntur, & ita loquitur in præſentia: ac propterea dixit, oppoſitorum dicuntur, vt cognoſcamus hanc oppoſitionem eſſe intra ipſa correlatiua adinuicem. Si poſteriori modo ſumantur, contrariam aliquãdo ſortiuntur oppoſitionem, vt ſcientia ignorantiæ, & virtus vitio contraria eſt, ſuis tamẽ correlatiuis, vnumquodque horum ad aliquid, ſeu relatiuè opponitur, & hoc etiã in exemplis manifeſtatur. Dubitatur quõ duo correlatiua dicuntur oppoſita adinuicẽ, cum ſimul exiſtãt, & vnum alterũ non auferat, immo abſque altero, alterum nequeat conſiſtere? Reſpõdet Albertus, non opponi ſecundum hanc coexiſtẽtiam, ſed ſecundum quod vnum alterum a ſubiecto expellit; pater enim nõ compatitur in eo ſubiecto, in quo eſt, filiationem ad quã dicitur, & cui opponitur; & hac ratione ſimul non exiſtunt.

Illa vero, quæ opponuntur, vt contraria, &c. 3

Secundo loco aggreditur contraria, & ipſa ſic deſcribit. Cõtraria ſunt quæ cum adinuicem non ſint, vnum alteri inuicem contrarium dicitur. Et eſt aduertenda iſta deſcriptio, duas autem habet partes. Altera eſt. Contraria adinuicem non dicuntur, non enim dicitur album eſt nigri album, & nigrum eſt albi nigrum: tamen hæc particula non ſufficit; nam in priuatiuè oppoſitis etiam hoc idem eſt, & in contradictorijs; non enim dicitur cæcitas eſt viſus cæcitas, & econtra, propterea eſt altera particula. (Et vnum alteri eſt contrarium.) ideſt, eſt ſimilis, & æqua ratio, & habitudo in vtroque, ſecundum quam album nigro contrarium, & item albo nigrum eſt cõtrarium: & hoc in nullis alijs oppoſitis, præ-

Digitized by Google

præter relatiua, inuenitur: propterea excepit relatiua, dicitur enim, cæcitas eſt priuatio viſus, ſed non dicitur viſus priuatio cęcitatis. Similiter non ſedet, dicitur negatio illius, qui ſedet, ſed ſedet non dicitur negatio alterius, ſed affirmatio. Hoc igitur indicat illa particula in cõtrarijs, alterum alteri ſibi inuicem contrarium dicitur. Dubitatio hic oritur, contrarietas eſt quædã relatio, ſicut ſimilitudo, diſſimilitudo, inæqualitas, & reliqua: ergo quæ opponuntur ſecundum contrarietatem opponuntur relatiue. Dico hoc eſſe ſophiſma; hic enim non ſumimus oppoſitionem in illa relatione, quæ dicitur contrarietas, ſed in ipſis extremis, quibus ineſt talis contrarietas, quę extrema, ſcilicet album, nigrum, ſi ſecundum talem relationem contrarietatis opponitur, ſunt relatiua, ſed ſecũdũ formas ipſas abſolutas, quibus contrarietas in eſt, contraria ſunt, & non ad aliquid.

4 *Quæcunq; vero contrariorum talia ſunt &c.*

Diuiſionem quandam contrariorum hic ponit. Contraria quædam non habent medium, quædam autem medium habent, illa medium non habent, quæ circa proprium ſubiectum ita ſe habẽt, vt proprio, eorum ſubiecto propoſito, ſit neceſſarium alterũ illorum ineſſe, verbi gratia, par, & impar ſunt contraria, nõ habentia medium, quia poſito numero aliquo, qui eſt ſubiectum paritionis, vel imparitionis, neceſſe eſt, qđ ille numerus ſit par, vel impar; & propoſito aliquo, quod eſt ſubiectum ſanitatis, & ægritudinis, neceſſe eſt vt illud aliàs ſit ſanum, vel ægrum, ſecundum enim Ariſtot. non eſt medium inter ſanitatem, & ægritudinem, vt vult Gal. hic enim aſſerit conualeſcentiam eſſe medium, hoc tamen non recipit Ariſt. ſed hoc determinare eſt extra rẽ., ſat eſt hic poſita eſſe pro exemplo iſta duo, tanquam non habentia medium. Hic aduerte, ſemper ſumendum eſſe ſubiectum proprium cõtrariorum: id autem propriũ ſubiectum, vocat, circa quod apta ſunt contraria, vt verſentur, & ei inſint, vt corpus aliquãdo mixtũ dicitur ſubiectũ propriũ albedinis, & nigredinis, cui albedo, vel nigredo ineſſe poteſt, aliter enim niſi proprium ſubiectum ſumas, medium inuenies in non habentibus medium, vt Angelus nec eſt ſanus, nec æger, nec par, nec impar, ſumendum ergo eſt proprium ſubiectum.

5 *Quorum autem non eſt neceſſarium, &c.*

Explicat quæ medium habeant, nempe quæ ſubiecto proprio poſito non eſt neceſſe alterum illorum ineſſe, vt album, & nigrum medium habẽt; poſito enim corpore, non eſt neceſſe quod album ſit, vel nigrum: poteſt namq; eſſe rubrum, vel pallidum, quamuis, inquit, non omne medium nomen habeat, in quo inſinuat duplex eſſe contrariorum medium, alterum per participationem, alterum per negationem extremorum. Illud eſt per participationem, quod eſt aliqua forma ex extremis compoſita, vt pallor: rubor quæ ex albedine, & nigredine conflantur: illud autem eſt per negationem extremorum, quod non eſt aliqua forma media, vel compoſita ex extremis, ſed aliquod ſubiectum particulare ꝓprium, à quo vtrum que extremum remouetur, vt prauum, & ſtudioſum habent medium, non quidem participatione, ſed ſubiecto: nam datur aliquod ex proprijs ſubiectis, qđ nec ſit prauum, nec ſtudioſum, ſcilicet homo qui nondum habet habitum virtutis, vel habitum vitij: hic .n. prauum & ſtudioſum ſumũtur ſecundum habitum, nã ſecundum actum nullus eſt homo adultus rõnis capax, qui non ſit bonus, vel malus, ſ. in peccato, vel in gratia: põt tamẽ eſſe q nec habitum virtutis, nec vitij habeat vt q vnum, aut alterum peccatum, habet, ex quibus nondum factus habitus eſt.

6 *Priuatio vero, & habitus dicuntur quidem circa idem, &c.*

Ex planatis cõtrarijs accedit ad oppoſita priuatiue, explicatque q̃ opponant priuatiue, ſeu quid ſit priuatio, & habitus, & quid priuari, & habitum habere. Priuatio, ĩquit, & habitus circa idem aliquid ſunt, vt cæcitas, & viſus circa oculum. Pro cuius declaratione aduerte, cõtraria verſari quidẽ circa idem ſubiectum, ſed nõ ſemper circa idẽ ſubiectum ſpecie, vel numero: vt albũ & nigrũ calidũ, & frigidũ, circa corpus ſũt quia non niſi corpori inſunt, at nõ in eadẽ corporis ſpecie, nec in eodem corpore numero. Similiter reliquæ oppoſitiones non eſt neceſſe, vt ſint circa idẽ ſubiectũ numero: at habitus, & priuatio nata ſunt fieri, circa idẽ ſubiectũ ſpecie, & numero, vt cæcitas, & viſus, ſũt circa oculũ, & in oculo,

in quo viſus eſt, ibi nata eſt cæcitas ineſſe. Ac propterea dicit Ariſt. debẽt nõ ſolũ circa idem, ſed circa idẽ aliquid eſſe; & quia non eodẽ mõ, & ordine ſe habent circa ta le ſubiectũ, non enim ſimul ſunt in eodem ſed vno aduueniente alterũ recedit, & non æqualiter, nam poſt habitum poteſt ſemper aduenire priuatio, non tamen ſemper poſt priuationem aduenit habitus, cum nũquam, poſtquam aliquis mortuus eſt, iterum naturaliter redeat ad vitam, ſicut poſt vitã, ſemper eſt mors, propterea dicit, habitus, & priuatio videlicet, fiunt circa illud ſubiectum, circa quod habitus aptus eſt eſſe, non enim vtrumque ſemper verſatur circa ſubiectum, in quo priuatio eſt; in oculo enim, in quo priuatio eſt, viſus ineſſe nõ poteſt, ſicut in quo viſus eſt cœcitas eſſe poteſt. Poſtea explicat quid ſit eſſe priuatum in concreto, dicitq; illud ſubiectum priuatũ dici, quod caret habitu, & forma, quam aptum erat habere illo tẽpore, quo ea caret. Aduerte, nõ quodcũq; ſubiectum non habens formã aliquam, dici priuari tali forma, ſed illud ſubiectũ, cui talis forma ineſſe apta ẽ, verbi gratia, lapis non dicitur priuatus viſu, ſeu cœcus, eo ꝙ non habeat viſum quia nõ eſt aptus habere viſu; nec hoc ſufficit, ſed eſt neceſſaria etiã circunſtãtia determinata partis, & tẽporis; non.n. dicetur homo cæcus eo ꝙ nõ habet viſum in manu, quãuis homo ſit aptus ad videndum, ſed præter ſubiectum aptum eſt neceſſaria circumſtantia partis, ſ. ꝙ non habet viſum in oculis. Similiter circũſtãtia tpis, vt careat forma, tẽpore, quo habiturus illã erat, catulus enim ante nouem dies non dicitur cœcus, quamuis non videat, quia illo tẽpore nõ eſt aptꝰ habere viſum; nec infans dicitur edentulus, quia tali tpe nõ eſt aptus habere dẽtes; illud ergo priuatũ dr̃, ꝙ cum ſit ſubiectũ aptũ ad formã aliquã, debito tpe. & parte, illa caret, vt dicit hõ cæcus, q viſu ſic caret, quo tpe, & parte habiturus erat eũ; ĩ quo manifeſtaẽ natura priuationis; ſ.n priuatio negatio formæ in ſubiecto apto ſecũdũ naturã illã habere, cum debitis circũſtãtijs.

7 *Priuari vero, & habere habitum non eſt priuatio, & habitus, &c.*

Cum aliter priuationẽ, & habitum, aliter priuatũ eſſe, & habere formã explicauerit, oſtẽdit, idem iſta duo non eſſe; differunt enim ſicut albedo, & album eſſe, cum vnum ſubiectum includat, alterum verò minimè. Id autem probat dupliciter. Primo, cæcum eſſe, & cæcitas idem non ſunt, & ſimiliter viſum habere, & viſus: at cæcũ eſſe, & viſum habere ſunt priuari, & habere: cæcitas autem, & viſio priuatio, & habitus. ergo priuatio, & priuatum eſſe, & habere, & habitus, non ſunt idem. Præterea ſecundo, de aliquo prædicatur cæcum eſſe & viſum habere, de quo non prædicatur cæcitas, & viſio, ergo idem non ſunt: nam homo dicitur priuatus, & cæcus, non tamen cæcitas, vel priuatio. Statim ſubiũxit in quo hæc conueniant; nempe in hoc, qđ eadem oppoſitione opponuntur, ſcilicet priuatiua, abſtracta, & concreta, vt enim cæcitas, & viſio priuatiua ſunt, ita cœcum eſſe, & viſum habere.

Non eſt autem hoc, quod ſub affirmatione, & negatione eſt &c. 8

Hic explicat ea, quæ contradictoriè opponuntur, & ea explicat penes voces, quia oppoſitio contradictoria non ſolis rebus ineſt, niſi vt cognitione apprehenduntur, vel oratione explicantur: nam, non ſedet, abſolute in rebus non eſt; niſi vt oratione vel conceptu ſumitur, vt poſtea dicemus; docetque affirmationem, & negationem non eſſe id, quod affirmatur, vel negatur, ſicut vox ſignificans non eſt res ſignificata, tamen hoc vtrique ineſt, quod ſicut oratio in ſe opponitur, ita res quæ per talem orationem ſignificatur.

Quoniam autem priuatio, & habitus non opponuntur &c. 9

Hæc eſt ſecunda principalis capitis huius pars, in qua Ariſt. iſtas oppoſitiones cõfert; ac primo priuatiuã cum relatiuis, cõtraria autem non comparat, quia ſuperius dixerat non eſſe ad inuicem: Probat autem dupliciter priuatiua non eſſe ad aliquid. Primo quia viſus, & cæcitas non dicuntur ad inuicem; non enim viſus eſt ad cæcitatem, nec cæcitas ad viſum. Secundo quia non dicuntur ad conuertentiam; non enim viſus cæcitatis viſus eſt, nec cæcitas viſionis eſt cæcitas, non ergo ſunt ad aliquid.

Quoniam autem neque, vt contraria, &c. 10

Hic cum cõtrarijs comparat, & dupliciter probat, quæ ſecũdũ priuationẽ, & habitum

tum opponuntur, nõ opponi cõtrarie. Primum argumentum eſt hoc breuiter, q̃a ſatis prolixum eſt in litera. Cõtraria quędã habent medium, quędam non habent mediũ: at priuatiua, nec ſunt ex cõtrarijs habentibus medium, neque ex nõ habentib. ergo nõ ſunt cõtraria. Minor probatur de cõtrarijs non habentibus medium. Iſta cõtraria ſic ſe habẽt: q in ſubiecto proprio, neceſſario alterũ ineſt, & hoc in omni ſubiecto, ita, vt nullum detur ſubiectũ ſuſceptibile, cui alterũ illorũ nõ inſit. At datur aliquod ſubiectũ propriũ priuationis, & habitus, cui nõ neceſſario vnum horũ ineſt: catulus. n. eſt ſubiectũ proprium, & aptum, quamuis ei deficiat circumſtãtia temporis, tamẽ nec eſt cæcus, nec vidẽs. Probatur autem de cõtrarijs habentibus mediũ; hæc. n. ſic ſe habent, vt in nullo ꝓprio eorum ſubiecto vnũ neceſſario inſit; niſi q̃ a natura inſunt: vt album, & nigrum habet medium, & nullũ corpus dabitur q neceſſario ſit album, vel nigrum, nã poteſt eſſe pallidũ. Patet. Illi corpori, cui a natura ineſt album, vel nigrum, ſicut niui, & pici, ineſt albedo, vel nigredo naturaliter. Similiter de calido, & frigido, calor. n. ineſt naturaliter igni. Pręterea iſta ſubiecta, quib. naturaliter ineſt vnũ cõtrariorum ex his, habent vnum determinate, i. ita vnum, q nõ alterum, vt nix albedinem, ignis calorem: at in priuatiuis hoc nõ fit; in primis ſunt ſubiecta propria, in quibus naturaliter nõ inſunt, & tamen in eis neceſſario vnum oppoſitorũ ĩeſt, vt homini, & cani adulto neceſſario ĩeſt, vel cęcitas, vel viſus: neutrũ tamẽ a natura in eſt, cũ eis manẽtibus poſſint abeſſe. Præterea, quia nõ daſ extremũ determinatum ad vnũ ſubiectũ, ſicut in illis cõtrarijs datur vnũ, quod neceſſario ſit album, & nõ nigrum, at in his nullum daſ ſubiectum ex natura ſua determinatum ad vnum, quodlibet. n. eſt cæcum, vel uidens.

Dubiũ. Circa iſtã rationẽ dubitabis, videſ. n. nõ ꝓcedere recte: nã ad ꝓbãdũ nõ eſſe cõtraria nõ habentia medium, ſumit ſubiectum nõ ſuſceptibile priuationis, & habitus, nẽpe catulũ ante nonum diẽ; & poſtea ſumit ſubiectum ſuſceptibile ꝓ cõtrarijs mediatis. Ad hoc dico argumẽtũ eſſe bonũ: & eius vis & robur ĩ hoc eſt. In cõtrarijs ñ habẽtib. mediũ omni tpe alterũ illorũ ineſt ſubiecto ſuſceptibili, nec expectat tẽpus aliquod, vt inſit ſubiecto; at priuatiuã nõ omnĩ tẽpore ſubiecto inſunt, cũ catulus aliquo tẽpore nec videns, nec cæcus ſit: & tamen ille ſubiectũ eſt, cum poſt aliquod tempus viſurus ſit, vel futurus cæcus. Qđ ſi dicas catulus nõdum eſt aptus tũc, vt recipiat alterũ illorũ. Ex hoc colligitur aliud aliud præter ſubiectum eſſe neceſſariũ ad ꝓ[illegible] tionem, quando quidem illi nondum ineſt aliqđ horum, ſiue habitus, ſiue priuatio, quod tamen in cõtrarijs non eſt, cum tale tempus poſtquam ſubiectum exiſtit, nõ expectetur, & ita differunt a cõtrarijs. Et hic eſt ſenſus uerisſimus ipſius Ariſt. quẽ optime ĩſinuauit Simp. Similiter de altera parte argumẽti circa cõtraria mediata. Vis argumenti hæc eſt. Nullo tẽpore eſt neceſſarium aliquod illorũ contrariorũ ſubiecto ineſſe, niſi ſit a natura vnum extremum: at aliquãdo, vt ipſe textus expſſe dicit, eſt neceſſariũ alterũ iſtorũ, ſiue habitus, ſiue priuatio iſit, vt homini vel cani adulto, ergo nõ eſt ex illis cõtrarijs, & hoc obſerua. Dices, quo pacto calor igni, & albedo niui ineſſe a natura dicuntur? Dico nõ ineſſe a natura, quia ſint de eorũ ſubſtãtia, vt aliqui exiſtimarunt, credentes eſſe formas ſubſtãtiales, cum tamen hoc ſit cõtra Ariſtot. ipſũ, vt recte dicit Alb. c. 8. aſſerit. n. eſſe cõtraria: at ſubſtãtiæ nihil eſt contrariũ, ſed dicuntur de natura illorum, quia ſunt paſſiones naturam cõſequentes non ſeparabiles, niſi per corruptionem ſubiecti.

Amplius in contrarijs quidem cum ſit ſuſceptibile, &c.

Hoc eſt ſecundum argumẽtum quo ꝓbat priuatiue oppoſita, nõ eſſe cõtraria; & enim cõtraria circa idẽ ſubiectum poſſunt mutuo ſe expellere, & ad inuicem mutari, niſi q̃ vnum ineſt a natura, vt poteſt qđ lãguorem, habet, ſanari; & qđ ſanum eſt, lãguere, & calidum fieri frigidum, & frigidum fieri calidũ & ex ſtudioſo poteſt q̃s prauus, & ex prauo ſtudioſus fieri, qđ probat, nam homo prauus ſi bene incipiat aſſuefieri, abſque dubio poteſt, vel modicũ in virtute ꝓficere, at ſi iterum atque iterũ aſſuefiat, poterit ad virtutem peruenire, vel ſaltẽ in magnum incremẽtum facere. Hoc dicit propter Platonem, vt dicit Albert.

Digitized by Google

qui dicebat virtutem nõ fieri aſſuetudine, & cõtra Stoicos, qui exiſtimabãt virtutẽ eſſe inamiſſibilẽ:cõtraria igit mutuo mutãtur,at in priuatiuis id nõ ſit,ergo ſunt diuerſa Minor patet, quia ex vidente cæcũ fieri poteſt,& ex comato caluum,& ex habente dentes edentulum,at ecõtra,a priuatione ad habitũ regreſsus eſt impoſſibilis.

Quæſtio, Num a priuatione ad Habitum poſſit eſſe regreſſus.

Dubitatur:nã videtur a priuatione eſſe regreſsus ad habitum, nã a ſomno poteſt quis ad vigiliã reſtitui:& a nocte,& tenebris aer redit ad lucẽ;& ex ñ igne fit ignis: q̃uo ergo a priuatione non eſt regreſſio.

Circa hoc aduerte. Duplex poteſt cõſiderari regreſſus:alter vt ad idẽ numero, Idẽ prorſus numero,qđ ante fuit redeat;alter regreſſus ad idem ſpecie,vt redeat idẽ ſpecie,cum eo,quod ante fuit,vt quãdo aliqs infirmus ſanatur, reſtituit quidem ei ſanitas eadem,nõ quidem numero,ſed ſpecie. Preterea,regreſſus iſte ĩ ſpecie eſt duplex: alter ĩmediatus,alter mediatus; Immediatus eſt,quando abſque aliqua alia mutatione illud in quod aliquid mutatũ eſt, redit iterũ,vt ſi aer uertatur in aquã,& ex aqua rurſus abſque vlla alia mutatione fiat iterũ aer,eſt regreſſus ĩmediatus:at regreſſus mediatus eſt,qñ nõ ex vna mutatione,ſed varijs illud reſtituit, vt dicit Ariſ.ex vino fit acetum,tñ ex aceto nõ immediate fit vinum,niſi prius mutetur in aquã,& rurſus aqua vino infuſa mutet̃ ĩ vinũ.8 Met.c.5.

Aduerte ꝑterea. Priuatio eſt triplex,prima priuat ſolum actum, vt ſomnus,q̃ priuat tãtum actum videndi & tenebræ lucẽ. Altera nõ ſolum actũ, ſed etiam potentiã priuat: vt cęcitas q̃ eſt in oculo læſo,ĩ quo nõ eſt potentia viſiua. Iſta potentia eſt duplex,propinqua,& remota. Propinqua eſt proximum principium ad operandum,qđ ñ ĩdiget altero ſupraaddito pricipio poſt ſe ad operationem,vt eſt potẽtia viſiua ad vidẽdũ,& illa eſt priuatio priuãs potentiã propinquã;altera eſt,potẽtia remota,q̃ eſt principiũ operãdi,ſed tñ indiget alio principio ſuperaddito, vt anima eſt principiũ remotum ad vidẽdũ, qa indiget alio principio ad viſionẽ,nempe potẽtia viſiua. Et ita eſt tertia priuatio priuãs potẽtiã ꝓpinquã,& remotã,vt mors quæ et corpus priuat anima,& diſpoſitione, q̃ erat ĩ corpore ad animã, quæ erant in principio vitæ;

Hoc ſuppoſito ſit prima concluſio. Regreſſus ad idẽ numero in omni priuatione naturaliter eſt impoſſibilis,v.g. quãdo dormiens reſtituitur ad viſionem, ſeu vigiliã nõ eſt illa viſio,& actus,idẽ numero cum eo qui erat ante. Dico naturaliter, nam ſupernaturaliter Deus idẽ numero poteſt reſtituere:immo reſtituit quãdo in hoc mundo mortuos reſuſcitauit,& nos ĩ reſurrectione poſt mortem erimus ijdẽ numero.

Secunda cõcluſio. Regreſſus ad idẽ ſpecie ex priuatione priuãte actum, eſt poſſibilis. hæc clara eſt, vt argumenta probant de ſomno,tenebris,& alijs.

Tertia. Regreſſus immediatus ex priuatione priuãte potentiã ſiue ꝓpinqua, ſiue remota eſt impoſſibilis, vt q̃ amiſit potentiã uiſiuam rurſus naturaliter nõ videbit: & cadauer non fiet homo,& hoc eſt quod hic docet Ariſt.at dixi regreſſum immediatum,qa mediate regreſſus poteſt ille fieri, vt patet ĩ aceto,quod fit aqua,& rurſus vinum:& cadauer terra, & iterũ terra plãta & fructus,& fructus cibus,ſanguis,& ſemẽ,ex quo iterũ fit animal:ſed iſte regreſſus, & mediatus eſt. Ad illud de igne, & aquã dico,quando ignis fit aqua, priuatio illa priuat materiã actu,ſed nõ potẽtia ꝓpinqua:qa materia elementorũ inter ſe eſt in potẽtia propinqua ad quãlibet formam elementi:& hoc nota, quamuis pertineat potius ad Philoſophiam.

Quæcunque vero tanquam affirmatio,&c.

Hic iã Ariſtoteles oppoſita contradictorie alijs omnibus comparat;docetque preterea nõ eſſe relatiue oppoſita, nec cõtrarie,nec priuatiue,tali argumẽto. In oppoſitis cõtradictorie,ſemper vnũ eſt verũ, alterũ falſum:at in alijs omnibus oppoſitis, neque eſt verũ,neque falſum: ergo sũt diſtincta oppoſita:antecedens ꝓbat,quia reliqua nõ ſunt cõplexa,nec propoſitiones, vt exemplis probat, iſta vero ſecũdum cõplexionẽ dicuntur. Proponit aũt dubium, quid ſi reliqua oppoſita cum cõplexione ſumant? vt Socrates eſt albus, Socrates eſt

niger,

Digitized by Google

niger, pater, filius, videns, cæcus; rñdet aut huc non eſſe eadem: quia in iſtis non eſt neceſſe vnum eſſe verum, alterum falſum: Patet, ſi enim ſubiectum non exiſtat, reliqua oppoſita ſunt falſa, vt ſi Socrates non ſit, falſa ſunt iſta. Socrates eſt albus, niger, pater filius, videns, cæcus. Immo in priuatiuis non ſolum quando ſubiectum non eſt, ſed etiam quando aptum non eſt, erit falſum vtrunq; oppoſitum, vt diximus: at in contradictorijs ſemper ſiue ſubiectum ſit, ſiue non ſit, alterum eſt verum, alterum falſum, vt ſi nõ ſit Socrates falſum erit, quod ſedet, verum tamen erit, quod non ſedet: hæc enim eſt natura talium oppoſitorum.

13 *Contrarium autem bono ex neceſſitate quidem malum eſt, &c.*

Hæc eſt tertia capitis principalis pars, in qua aliquot theoremata contrariorũ, quæ eorum naturam manifeſtant, ponuntur.

Primum eſt. Bono ex neceſſitate malum cõtrariatur, malo autem, & bonum, & malum aliquando. Huius prior eſt pars, bono ex neceſſitate malum cõtrariatur, quæ nõ ſignificat, quod ſemper bonum habeat cõtrarium, nõ enim hoc ita eſt: multa namq; bona contrarium non habent; ſed ſignificat, quod quoties bonum habet contrariũ, id malum, non bonum eſt. Oportet autem intelligere, quid per bonum, quid per malum intelligat, & quidem dupliciter poteſt ad hoc reſponderi: primo per bonum quidam intelligũt qualitatem ſecũdũ ſe appetibilẽ, vt eſt iuſtitia, ſcia, ſanitas, per malũ aũt qualitatem ſm̃ ſe non appetibilẽ, vt vitiũ, ignorantia, languor, & tunc eſt ſẽſus, qualitati bonæ qualitas mala opponiť, vt ſanitati lãguor, iuſtitiç iniuſtitia: malo aũt aliquãdo bona, vt timiditati fortitudo, aliquñ mala, vt timiditati temeritas, ſũt.n. duo mala, alterũ per exceſſum, alterũ per defectum, virtuti, quæ in medio eſt, contraria. Nec mireris, ſi vni duo contraria ſint, cũ id ſit diuerſis rationib. Poteſt ſecũdo ẽt reſpõderi generalius, vt per bonũ intelligat qualitatẽ.n. conuenientẽ ſubiecto, & per malũ qualitatem diſconuenientem ſubiecto, vt calor ẽ bon⁹ ſubiecto cui cõuenit, & huic frigiditas mala, vt ſit ſenſus, cui vnum contrarium bonum eſt, & cõueniens, alterum malũ eſt, & nociuum; at cui aliquot malũ eſt, alterum aliquãdo eſt bonum, aliquãdo etiam malum: vterq; ſẽſus mihi probatur, ſed prior eſt melior.

Alterum theorema. Nõ eſt neceſſarium vtrũque contrariorum eſſe in rerum natura, poteſt enim vnum abſque altero ineſſe: poſſunt enim omnia bene ſe habere: poſſunt præterea omnia colorata eſſe alba.

Tertium. Contraria ſimul nõ ſunt in eodem ſubiecto: nihil.n. eſt ſanum, & languidum, calidum, & frigidũ; hoc intellige ſm̃ eandem partem ſubiecti, & in gradib. intẽſis: aliter.n. poſsũt eſſe ſimul; iſta eſt cõis limitatio huius theorematis; quamuis ego exiſtimem non eſſe opus limitatione; ſenſus.n. eſt, Vnum, & idem ſubiectum numero ſimul non recipit abſolutas prædicationes cõtrariorum; non enim dicitur calidũ, & frigidum, quamuis in vna parte calorẽ, in altera frigiditatem poſſit recipere.

Quartum. Contraria exiſtunt abſolute in eiſdem ſubiectis vel ſpecie, vel genere, non tamen in eodem numero, vt modo dixi; in quo a priuatiue oppoſitis differunt, quæ ordine quodam circa idem ſubiectum numero exiſtunt, vt diximus ſuperius.

Quintum. Contraria vel ſunt in eod. genere proximo, vt album, nigrũ, vel ſub diuerſis generib. eiuſdem prædicamẽti, vt iuſtitia ſub virtute, iniuſtitia ſub vitio; vel ipſa ſunt genera eiuſdẽ prædicamenti, vt virtus quæ dicitur bonum, vitium quod dicitur malum; nunquam tamẽ ab eodem prædicamento egrediuntur, nempe a prædicamento qualitatis. Ex his poſſet cõtrariorũ deſcriptio ſumi; Cõtraria ſunt qualitates, q̃ cũ adinuicem non dependeant, ſub eodẽ ſunt p̃dicamẽto, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellũt, ab eodem, inquã numero.

Dubia quædam ſcitu digniora.

Circa iſtud caput dubiũ ẽ de numero, & ordine harum oppoſitionum p̃dictarũ, ad quod bene rñdet Ammo. Oppoſitio.n. aut põt cõſiderari, vt in reb. eſt, aut vt in reb. ſm̃ qđ voce ſignificantur; ſi hoc poſtremo mõ cõſideret, eſt oppoſitio, q̃ dr̃ affirmatio, & negatio; vt autẽ in rebus eſt, aut res ſũt abſolutæ, aut reſpectiuæ; ſi reſpectiuæ, ſi oppoſitio ad aliqd; ſi abſolutæ aut agũt adinuicẽ, & mutuo ſe expellũt, aut non; ſi adinuicem agũt, & mutuo ſe expellũt, ſũt cõtraria; ſin vero nõ mutuo, ſũt priuatiua. Patet igiť nõ eſſe alias oppõnes p̃ter has *Dub. 1. De numero, & ordine oppoſitorum*

Digitized by Google

Et ex hoc colligitur ordo: eſt .n. ordo ab imperfectiori oppoſito, & debiliori: patet autẽ minimã oppoſitionem eſſe relatiuorum, quæ non ſe mutuo expellũt a ſuis ſubiectis, imo de neceſſitate ſimul exiſtũt. Poſt hãc oppoſitionẽ aliarum minima, eſt contraria, quia eſt regreſſus ab vno ad alterum mutuus, in priuatiuis vero nõ eſt mutuus regreſſus, oppoſitionum autem maxima eſt ſecundum affirmationẽ, & negationem, quæ adeo repugnant, vt nunquam ſimul ſtent, ſiue ſubiecto extante, ſiue non extante, ſemper enim alterum verum, alterum falſum eſt: in alijs id non fit, vt diximus circa textus interpretationem.

Not. Hic vnũ aduerte, alias tres oppoſitiones abſolute eſſe in rebus; qa eſt oppoſitio in cõplexorũ exiſtentiũ, aliqñ ẽt eſſe in vocibus, ſi cum cõplexione ſumantur, vt diximus, qñ facimus ex illis complexiones: at contradictio, cum ſit ſm̃ affirmationem & negationem, non eſt in rebus abſolute, ſed in eis, vt voce, & conceptu ſignificantur.

Dub. 2. de cõtradictione. Obijcies fortaſſe ẽt eſſe contradictionẽ in ſimplicibus, vt homo, nõ homo, equus, nõ equus. Nõ negamus hoc, ſed eſt magnũ diſcrimẽ a reliquis oppoſitis, nam reliqua oppoſita ſm̃ vtrumque extremũ ponunt aliquid reale, in reb. ẽt priuatiuis hoc fit, nã priuatio non eſt pura negatio formæ, ſed negatio in quodã ſubiecto, apto: at in his contradictorijs extremum negatiuum eſt ens rationis purum, cũ ſit negatio, nec ponat ſubiectum: nam, nõ homo etiã quæ non ſunt ſignificat; propterea ab Ariſt. 4. Met tex. 7. vocatur negatio extra genus.

Dub. 3. de oppoſitione in genere. Dubitatũ. An oppoſitio ſit genus ad has quatuor: videtur .n. eſſe analogũ, cũ Ariſt. dicat oppoſitionẽ dici quadrupliciter, & propterea, quia oppoſitiones ſunt inæquales: maxima .n. oppoſitio eſt cõtradictoria minima relatiua, & ꝙ magis eſt, qa omnis oppoſitio menſuratur per cõtradictionẽ: vnum. n. extremum negationem alterius debet habere, vt Ariſt. docet 10. Metap. Alber. c. 2. ita exiſtimat, ſ. eſſe analogũ & Iãblicus, & ita mihi videtur: præſertim cum aliqua ſit oppoſitio nõ abſolute realis. ſed rationis, vt contradictoria. Simplic. & Porphyrius credunt eſſe genus quoddam, & ſententia quoque iſta probabilis eſt ſatis.

Dub. 3. Circa priuationẽ aduerte, vt dicebam, quod in hoc differt a negatione pura, quod negatio non ponit exiſtentiam ſubiecti; *de priuatione.* poſſumus enim vere dicere, chimæra non ſedet: at priuatio ponit aliquod ſubiectũ, non enim cæcum dicitur, niſi quod exiſtit: ſecundum autem quod quadrupliciter præſupponit ſubiectum, quadruplex eſt priuatio, vt docet Ariſt. 5. Metaph. c. 22. Tribus quidem modis primis, non proprie, quarto vero proprie dicitur priuatio. Primo priuatio dicit carentiam alicuius formæ in ſubiecto quocunque, ſiue apto, ſiue inepto ad illam formam: quo pacto dicitur planta cæca, & mare ſurdum. Altera priuatio dicit carentiam formæ in ſubiecto apto ad illam formam, non quidem in ſpecie, ſed in ſuo genere, ideſt quia tale ſubiectũ eſt aptum ratione ſui generis, ſuſcipere illam formam, quamuis non ſecundum ſuam ſpeciem. vt talpa dicitur cæca, non quidem, quod ſit apta in tota ſua ſpecie, vt vult Ariſt. videre, tamen eſt in tali genere, in quo viſus reperitur, eſt enim animal. Tertio dicitur priuatio negatio formæ in ſubiecto, apto quidem, & ſecundum ſpeciem recipere talem formam, ſed non tali tempore, vt catulus eſt cæcus ante nonum diem. Tandem quarto priuatio dicit negationem formæ in ſubiecto quidem apto, & ſecundum ſpeciem, & tempus, vt homo cæcus qui caret viſu, quando habiturus eum erat; & ſic ſumitur priuatio ab Ariſt. in præſenti; & hæc dicitur propriè priuatio.

De modis Prioris. Cap. XII.

PRius autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem, & maxime proprie ſecundum tempus: ſecundum quod antiquius alterum altero, & vetuſtius dicitur: in eo enim quod tempus amplius eſt, & antiquius, & vetuſtius dicitur. Secundo autem, quod non cõuertitur ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam, vt vnum duobus prius eſt: duobus enim exiſtentibus, mox vnum eſſe conſequens eſt: vno vero exiſtente, duo eſſe non neceſſarium eſt: quare non conuertitur ab vno conſequentia, vt reliquum ſit: prius autem illud eſſe videtur.

Digitized by Google

tur, a quo, non conuertitur eius, quod eſt eſſe conſequentia. Tertio verò ſecundum ordinem quendam prius dicitur; & quemadmodũ & in ſciẽtijs, & in orationibus, nã in demonſtratiuis ſcientijs eſt prius, et poſterius ordine; elemẽta enim Geometriæ priora ſunt ordine ijs, quæ deſcribuntur, ſed in Grammatica elementa ſyllabis priora ſunt, & in orationibus ſimiliter, prooemium narratione prius ordine eſt. Amplius, præter ea quæ dicta ſunt, quod melius, & honorabilius eſt, prius natura eſſe videtur, conſueuerunt autem, & multi honorabiliores, & magis dilectos a ſe, priores apud ſe dicere, eſt quidem, & pene alieniſſimus priorum hic modus: Modi igitur, qui dicti ſunt de priore fere tot ſũt.

Videtur autem præter eos, qui dicti ſunt, alter eſſe prioris modus: corũ enim, quæ conuertuntur ſecundum eſſe conſequentiam, quod alteri quomodolibet cauſa eſt, conuenienter prius naturâ dici poteſt. Quod vero quædam, ſunt huiuſmodi, palam eſt, eſſe namque hominem, ſecundum ipſius eſſe conſequentiam ad veram de ſe conuertitur orationem: nam ſi homo eſt, vera eſt oratio, quâ dicimus, quod homo eſt, & conuertitur: nam ſi vera eſt oratio, quâ dicimus, quod homo eſt, eſt homo. Eſt autem vera oratio nequaquam cauſa, vt ſit res, veruntamen res quodam modo cauſa videtur, vt ſit vera oratio, eo enim quod eſt res eſt, aut non eſt, vera oratio, aut falſa dicitur. Quare ſecundum quinque modos prius alterum altero dici poteſt.

Hoc eſt aliud poſt prædicamentum, nẽpe quot modis dicatur, prius: cõſtat enim in prædicamẽto ſubſtantiæ, ſubſtantiã ſingularem fuiſſe dictã primam: & in capite, Ad aliquid, ſcibile prius eſſe ſcientia, & itidem iter omnia prædicamẽta, & inter prædicata ſingulorum, prædicamẽtorũ eſt quidam ordo ſecundum quem vnum prius, alterum poſterius eſt: propterea oportuit, vt quotupliciter prius aliquid diceretur, explicaret.

Prius autem alterum altero dicitur quadrupliciter, &c.

Quatuor modos: quib. vnũ altero prius eſſe communiter dicit, aſſignat. Primus eſt, ſecundum quem, vnum alteri tẽpore præcedit; quo pacto dicimus imperiũ Perſarũ fuiſſe prius Romanorũ Imperio. Hũc prioris modũ maxime proprium appellat, eo quia notiſſimum omnium eſt, cum fundetur in tẽpore, quod omnibus patet. Præterea quia fuit prima impoſitio, & ſignificatio huius vocabuli Prius, cum ſit maxime nota: & reliqua, q̃ priora dicũtur, eatenus priora dicũtur, quatenus ad prioritatẽ illã primã referunt: vt enim prius tẽpore ſine poſteriori exiſtere poteſt, ita quæ inde pẽdẽtia ab alijs sũt priora dicunt eis, quæ ab illis depẽdẽt. Secundus modus prioris eſt, ſecũdũ quẽ illud dicit prius, a quo nõ conuertitur ſubſiſtẽdi cõſequentia, ideſt, id quod ab alijs infertur, quod tamẽ nõ infert: vt vnũ eſt prius duobus, quia ſi duo ſunt, vnum eſt non tamen ſi vnũ eſt, duo sũt, & ſic vniuerſaliter oĩa ſuperiora ſuis inferioribus hoc modo priora dicuntur.

Tertio, aliquid dicitur prius ordine, quì modus nõ ĩ tẽpore, nec in illatione, ſed in quadã multorũ habitudine cõſiſtit, ſecundũ quã vnum alterũ cõſequitur. ponit exẽpla de duplici ordine, & de ordine docẽdi, & de ordine dicẽdi: Ordine quidẽ docẽdi, ſeu doctrinæ, elementa in Geometria quæ ſunt definitiones, vt quid ſit pũctũ, quid linea, quid ſuperficies, quid figura, prius tradũtur quã deſcriptiones. i. propoſitiones per ſe notæ, & reliquæ concluſiones; vt a pũcto in punctũ lineam ducere, totum eſt maius parte, triãgulus habet tres angulos æquales duobus rectis; ſimiliter in Grammaticis elementa, ideſt literas prius docemur, quam ſyllabas, & ſyllabas, prius quã dictiones. Ordine autẽ dicẽdi prius prooemium, quàm narratio; & hæc, quam cõfirmatio: omnia igitur hæc ordine priora dicuntur, ita, vt quamuis prius tempore diceretur narratio, prooemium tamen ſem-

per ſuam prioritatem ordinis haberet.

Quarto. Id dicitur prius, ꝙ dignius eſt, & honorabilius; quo modo magis amicos, priores alijs apud nos vocamus, ſeu primos apud nos, & hæc eſt prioritas dignitatis, ſed iſtũ docet eſſe modũ alienũ, & impropriũ, vulgarẽ tamẽ. Ratio huius ex Ammon. hæc eſt: hunc enim modum dicit non eſſe propriũ, quia vere nõ fundatur in ipſis rebus, ſed i exiſtimatione, & affectione noſtra, quę extrinſeca eſt ipſis, quæ priora dicũtur, vel poſteriora: Aliam ẽt huius rationem tradit Simplicius, nẽpe quia in ſermone nõ eſt vſitatus modus loquẽdi, amiciores, & honorabiliores vocare priores: ac propterea dicit alieniſſimũ hunc modũ quaſi improprie dictum tali vocabulo, quod tamen vulgariter dicitur.

8 *Videtur autem præter eos, qui dicti ſunt, &c.*

Hi ſũt quatuor modi prioris, qui cõẽs ſunt, & ab omnibus aſſignãtur: præter hos vnum alium ex propria ſentẽtia, vt notãt Alber. & Boet. enumerat, ac ꝓpterea ſuperiori numero hic non eſt cõprehenſus, cũ dixit, Prius quadrupliciter dicit̃, q̃a id ſecũdũ cõem ſniam docebat: id.n. vltimo alio modo Prius dicitur, qđ cũ alio in cõſequentia cõuertitur, & illius eſt cã, vt hõ eſt prior riſibilitate, quia inter vtrũq; eſt mutua cõſequẽtia, & hõ eſt riſibilitatis cã & hoc dicitur prius natura. Ponitur huius exẽplũ, iſta ꝓpoſitio, hõ eſt, vera eſt, eo ꝙ homo in ſe ſit, ẽt cõuertitur, nã ſi homo, in re eſt, & ipſa propoſitio, vera erit: tñ ꝙ homo ſit, ſ. res ipſa, eſt cauſa veritatis propoſitionis. Vt.n. docet Ariſt. 9. Metap. c. 12. non ꝙ nos vere te putamus album eſſe, tu albus es, ſed quia tu albus es, nos qui dicimus, verũ dicimus: & hoc eſt ꝙ dici ſolet, veritatẽ eſſe in reb. ſicut in cauſa: de quo differem⁹ i libris Perih. Res igit̃ eſt prior natura, quã propoſitio dicatur vera; & vniuerſaliter oĩs cauſa prior eſt natura ſuo effectu: hæc aũt prioritas non dicit illã tpis præceſſionẽ, poſſunt.n. duo ſimul eſſe tpe, vnum tamẽ altero natura prius eſſe, ſicut in eodem tpe, eſt ſol, & lux, homo & riſibilitas: at ſol luce & homo riſibilitate priores natura ſũt, eo qđ ſol lucis, & homo riſibilitatis ſint cã. Hi ſũt modi Prioris, quos Ariſt. enumerat. & iidem prorſus ſũt modi Poſterioris: nã in oppoſitis quot modis dicitur vnum, tot etiam alterum, vnde etiam eſt poſterius tempore, in conſequentia, dignitate, ordine, & natura.

Circa hoc caput aduerte, maxime Prius & Poſterius eſſe in prædicamẽto ad aliqd, ſunt.n. mutuo correlatiua, immo oĩa poſt prædicamẽta in prædicamẽtis ſunt ſupra dictis: oppoſitio n. ad aliquid eſt: & cõtrarietas, & reliqua ſimiliter ſimul ad aliquid ſunt. Motus autem ad actionem, & paſſionem refertur: habere ad aliquid, & poſt p̃dicamenta iſta fiũt propter duo, primo q̃a ſunt proprietates diuerſorum prædicamẽtorum, & pluribus inſunt, in ſubſtantia.n. qualitate, quantitate, & quãdo, ineſt prioritas: alia ſimiliter multis cõpetunt: Secũdo quia iſta multipliciter dicũtur, propterea in cõi ſumpta nullius ſunt prædicamẽti; æquiuoca.n a prædicamento excluduntur, vt talia ſunt, nec ad prędicamẽtũ pertinẽt, niſi ratione ſignificatorũ p ſe. Propterea iſta hic p ſe ſumũtur, vt diſtinguãtur, & diſtincte in ſuis collocẽtur generib. Aduerte præterea, Ariſt. exactius tradidiſſe in 5. Met. c. 11. de priori, & poſteriori: hic aũt illos modos aſſignat, qui in ipſis p̃dicamẽtis frequentiores ſũt, quamuis forſan oẽs alij ad hos reduci poſſent, vt dicit Simp: ſed hoc in Metaphyſica reſeruemus. Nota.

Aduerte ẽt nõ repugnare vnũ, & idem multis modis eſſe prius: ſimiliter vnũ eſſe prius vno mõ, & poſteri⁹ altero, v.g. pars eſt prior toto, natura, quia eſt cauſa, ſed totũ pri⁹ dignitate. Similiter animal eſt pri⁹ homine cõſequentia, ſimiliter ẽt natura, quia eſt ſuperius homine, & ipſius cauſa. Not. 2.

Aduerte tandem, omnem cauſam ſuo effectu eſſe natura priorem, hic tñ Ariſt. nõ loquitur niſi de cauſa & effectu, quæ ſimul ſunt, & conuertuntur, nõ quod illa cauſa, quæ ſimul non eſt cum effectu, nõ ſit natura prior, vt Petrus q abſque ſuo patre, qui cauſa eſt, poteſt eſſe, ſed quia talis cauſa, quæ ſine effectu eſt, ſit prior tempore, qui modus prioris perfectiſſimus eſt. Not. 3.

De modis ſimul. Cap. XIII.

Simul autem dicuntur ſimpliciter quidem, & propriiſſime, quorum generatio in eodem eſt tempore: neutrum

enim

Digitized by Google

enim eorum neque prius, neque poſterius eſt. Simul autem ſecundum tempus hæc dicitur. Natura vero ſimul ſunt, quæcunque conuertuntur quidem ſecundum eius, quod eſt eſſe conſequentiam, ſed nequaquam alterum alteri cauſa eſt, vt ſit, vt in duplo, & dimidio, conuertuntur etenim hæc: nam cum duplum ſit, dimidium eſt, & cum dimidium ſit, duplum eſt: ſed neutrum alteri cauſa eſt, vt ſit. Dicuntur autem ſimul natura, & quæ ex eodem genere è diuerſo ab inuicem diuiduntur. E diuerſo autem diuidi abinuicem dicuntur, quæ ſecundum eandem ſunt diuiſionem, vt volatile, greſſibile, & aquatile: hæc enim ab inuicem è diuerſo diuiduntur, cum ſint ex eodem genere: animal namque diuiditur in hæc, in volatile, greſſibile, & aquatile, & nihil horum prius, vel poſterius eſt, ſed ſimul hæc natura eſſe videntur. Diuiditur autem & vnumquodque horum in ſpecies rurſus, vt volatile, greſſibile, & aquatile, erunt ergo & illa ſimul natura, quæcunque ex eodem genere, ſecundum eandem ſunt diuiſionem: genera vero ſpeciebus ſemper priora ſunt: neque enim conuertuntur ſecundum eius, quod eſt eſſe conſequentiam, vt cum quidem aquatile ſit, animal eſt, cum vero ſit animal non neceſſe eſt, vt aquatile ſit. Simul ergo natura dicuntur, quæcunque quidem conuertuntur ſecundum eius, quod eſt eſſe conſequentiam, ſed nequaquam alterum alteri, vt ſit, cauſa eſt, & ea quæ ex eodem genere è diuerſo diuiduntur ab inuicem. Simpliciter autem ſimul ſunt, quorum generatio in eodem eſt tempore.

HIc de ſimul aduerbio tractat, ac tres modos quibus aliqua ſimul eſſe dicũtur, tradit. Primus eſt ꝓprij ſimus, quo multa ſimul tempore dicũtur. Quorum generatio eſt ĩ eodem tempore, id eſt quorum vnũ tpe, neq; prius, nec poſterius eſt, quo pacto ſimul dicimur currere, & loq, ſi currentes loquamur, & ſimul fuerunt Alexander, & Ariſtotel. Alius modus eſt, quo aliqua dicuntur ſimul natura, nẽpe quæ ĩ cõſequentia mutuo conuertuntur, & vnũ nõ eſt alterius cauſa: dicim⁹.n. ſimul natura eſſe duplũ, & dimidium: patrẽ, & filiũ: & correlatiua, quæ ſe inuicẽ ponunt, & vnum alteri⁹ nõ eſt cauſa, & iſte modus eſt oppoſitus modis duob. Prioris, ſ. ſcdo, & quinto. Tertius modus eſt, quo illa dicuntur ſimul quę ex æquo diuidũt aliquod genus, vt volatile, greſſibile, aquatile: ſimul ſunt, quia ex æquo aĩal diuidũt: diuidere ex æquo genus eſt quãdo æque immediate differẽtiæ, vel ſpecies genus aliqđ diuidũt, ita vt vna non diuidat id quod per aliã conſtituitur, ſicut ſi diuideretur aĩal ꝑ rõnale, volatile irrõnale: tunc.n. volatile, & irrõnale non eſſet ſimul, qa volatile potius diuidit irrõnale: ꝓterea diuidũt ex æquo, quãdo nulla eſt ad inuicẽ dependentia, vt volatile non magis a greſſibili, q̃ greſſibile a volatili dependet, ꝓpea ille modus eſt oppſitus mõ tertio Prioris, ſ. ordĩe. Ex hoc colligit Ariſto. genera & ſpecies nõ eſſe ſimul natura, ſicut duplũ & dimidum, quia nõ eſt mutua conſequentia a genere ad ſpeciem, vbi nõ ſumit genus, & ſpeciẽ ratione intentionis ſecundæ, nam ſic ſunt correlatiua, & ſimul natura, vt diximus, ſed pro ipſis naturis, ſ. animali homine, & reliqs: tripliciter ergo ſimul eſſe contingit, vt dictum eſt.

Dubitabis forte, an eſſe ſimul, opponatᷣ Priori. Alber. reſpõdet nõ opponi, ſed eſſe diſparatũ, qa prius poſteriori opponitur; & ècõtra. Præterea qa multis modis dicitur eſſe Prius. ſ. loco; dignitate, quibus nõ dicitur eſſe ſimul, ſed ꝑfecto probabilius mihi videtur, qđ opponatur; & ita patet ex Ariſt. q tanquã de oppoſito ad prius, & poſterius, loquitur de ſimul, nec ratio quicquã valet, nam prius poſteriori ꝓprie opponitᷣ, at Simul vtriq; Priori, ſ. & poſteriori. Ad aliud reſpõdet Ammon. capit. de priori, illum modũ prioris dignitate eſſe improprium: propterea nõ hẽre oppoſitũ modũ ad ſimul, quamuis poſſet quidẽ dici in re eſſe talẽ modũ, qa re vera duos poſſum⁹ æquał amare, & honorare, licet modus *Dubiũ*

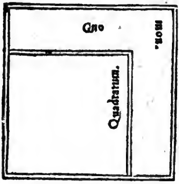
loquen-

loquendi per ſimul non ſit proprius. Similiter eſſe pōt, vt duo ſint ſimul loco, non quidem vt ſint in eodem penetratiue, ſed in eodem loco vulgari, vel communi, vt ſint in eadem ſede, in eodem ſcamno.

DE SPECIEBVS MOTVS. Cap. IIII.

MOtus autem ſpecies ſunt ſex, generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & ſecundum locum mutatio. Alij itaque motus palam eſt, quod ab inuicem diuerſi ſunt: non enim eſt generatio corruptio, neq; augmētum diminutio, neq; ſecundū locum mutatio: ſimiliter aūt & alij. In alteratione vero hēt quandam dubitationem, ne ſit forte neceſſarium, id, quod alteratur, per aliquam reliquarū motionum alterari. Hoc autem non verū eſt, nam ſecundum omnes pene paſſiones, aut 3. dictū *complures accidit nos alterari, nulla aliarum cōicante motionum: nam neque augeri neceſſarium eſt quod per paſſionem mouetur neque diminui. Similiter autem & in alijs quare alia præter alios motus erit alteratio; nam ſi eſſet eadem oporteret id quod alteratur, mox & augeri, vel minui, vel quādam aliarū motionū ſequi, ſed non neceſſe eſt. Similiter aūt & quod*

Quadrati accretio, Gnomone circumpoſito.



augetur, aut alia aliqua mutatione mouetur, alterari oporteret: ſed ſunt quædam quę argumentantur, quæ non alterantur, vt quadratum gnomone circumpoſito creuit quidem, alteratum vero nihil factum eſt: & ſic in alijs huiuſmodi: quare alij motus ſunt ab inuicem.

Eſt autem ſimpliciter motui quidem quies contrarium: ijs vero quæ per ſingula ſunt, & ſingula generationi quidē corruptio cōtrarium, augmentationi vero diminutio, ſecundū locum mutationi, ſecundum locum quies: maxime autem uidetur oppoſita eſſe ad contrarium locum mutatio, ei enim quæ inferius eſt, ea quæ ſuperius eſt, & ei quæ ſuperius eſt, ea quæ inferius eſt. Reliquorū vero aſſignatorū motuum nō facile eſt aſſignare quid forte eſt contrarium: videtur aūt nihil eſſe ei contrarium, niſi quis, & in hoc ſecundū qualitatem quietem opponat, aut in cōtrariū qualitatis mutationem, ſicut & in mutatione ſecundum locum quietem ſecundum locum, aut in contrarium locum mutationem: eſt enim & alteratio mutatio ſecundum qualitatem, quapropter opponitur motui ſecundum qualitatem, quies ſecundum qualitatem, aut in contrariam qualitatis mutatio, vt album fieri, ad id, quod nigrum eſt fieri, alteratur enim in contraria qualis mutatione facta.

EXacta eorum, quæ in hoc capite continentē, cognitio prorſus Phyſica eſt, & abūde, ſi ſiuerit Deus, eam illic trademus; ſat erit in præſenti facilem aliquam adhibere explicationē, quæ Logico ꝓ his cognoſcēdis, & ī prædicamēto collocādis ſufficiat.

Quid motus, & An vniuoce dicatur de ſuis ſpeciebus.

Aduerte igitur ante capitis īterpretationem quod res antequā facta ſit, dicitur eſſe in potentia alicuius materiæ, ꝙ nihil aliud eſt

Digitized by Google

eſt, quem dicere, quod ex aliquo alio poſſit fieri, verbi gratia, Planta antequam ſit, dicitur eſſe in potentia ſeminis, quia ex ſemine fieri poteſt, & phiala antequam ſit, eſt in potentia argẽti, ex quo fieri poteſt, vnde quando aliquod agens aliquid facit ex aliquo, v.g. ignis ignẽ alium ex ligno, & artifex phialam ex auro: dicitur tale agens educere rem ex potentia in actum.

1. Motus igitur, in communi, & late ſumpto vocabulo loquendo, eſt ille tranſitus rei ex potentia in actum, vt tranſitus plantæ ex potentia ſeminis in actum plantæ dicitur motus plantæ: dico autem late ſumpto vocabulo, & in communi loquendo, quia proprie non dicitur motus, niſi quãdo talis tranſitus eſt accidentis alicuius, hic tamen communiter loquitur Ariſt. de tranſitu tam ſubſtantiæ, quam accidentis, & vtrumq; lato vocabulo vocat motum.

At cum & tranſitus fiat ſecundũ formas, & res varias diuerſorum prædicamentorum, fit vt motus, qui eſt tranſitus formæ non omnino habeat vniuocationẽ, ac ideo inter poſt prædicamenta, vt diſtinguãtur, collocetur, quamuis enim Ariſtot. vocet ſpecies motus, non propterea intelligit motu n eſſe proprie genus, & vniuocum, ſed particularia, vocat ſpecies, & hoc nota ad nodum pro horum intelligentia: ſequitur igitur caput.

10 *Species Motus.*

Motus autem ſpecies ſunt, &c.

CAput in duas partes diuiditur: in priori continentur ſex motus ſpecies, in poſteriori earũ proprietates; Species igitur motus ſunt generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, latio, ſeu motus ſecundum locũ. Harum ſingulas breuiter explicemus. Generatio eſt productio compoſiti ſubſtantialis, vt productio ignis, plãte hominis Corruptio eſt deſtructio huius ſubſtantiæ, vt extinctio ignis, mors hominis. Augmentum eſt acquiſitio maioris quantitatis, præſertim in viuentibus, vt quando creſcit planta, & animal. Diminutio eſt amiſſio habitæ quãtitatis, vt quando decreſcit homo, ſenectute, & fructus attrectatione manuũ minuitur. Alteratio eſt qualitatis motus, vt productio caloris in aqua, & vniuerſaliter motus ſecundum qualitates, alterationes dicuntur; latio eſt motus ſecundum locum, vt progreſſus, natatio, volatus.

Hoc ſuppoſito, probat Ariſt. differẽtias inter motus, qui magis conuenire videntur, vt eorum diſtinctio fiat notior, & primo dubitat de alteratione, an ſit diſtinctus motus ab alijs, & probat eſſe motũ diſtinctum, quia ſtat eſſe alterationem, quando nullus ex alijs motibus eſt: patet quando aliquid calefit, tunc alteratur, & tamẽ nec augetur nec minuitur in ſua quantitate, nec mouetur ſecundum locum, nec generatur, nec corrumpitur; ergo alteratio eſt ab omnibus diſtincta; at de augmento, & diminutione eſt maius dubiũ, quia res naturales, non augentur, nec minuuntur, niſi ſimul alterentur a qualitatibus: non enim viuens creſcit, niſi calore naturali alterante cibum, & conuertente in ſubſtantiã ipſius viuentis, vnde procedit augmentum: propterea egregie Ariſt. oſtendit exẽplo Geometrico augmentum fieri ſine alteratione: ex quo patet non eſſe idem; ſi enim idem eſſent, nullibi eſſet vnum, vbi alterum non eſſet.

In quo tu diligenter conſidera pulchrã Ariſtotelis viam inquirẽdi diſtinctionem duorum, quæ ſimul ſunt; nempe, ſi alibi vnum abſque altero inueniatur, quærere: ſi enim ita ſit, ſine dubio iſtic. Vbi ſimul erant vnum idem nõ erant, v.g. video ſemper ferè colorem ſimul cum quantitate, poſſem dubitare, an idem ſint, tunc aduertam: an alicubi vnum ſine altero inueniatur, & quia quantitatem in cœlis, & elemẽtis puris, in quibus color non eſt, inuenimus, ideo, vbicunque illa duo ſint, diſtincta iudicamus. Hoc maximè memoriæ trade: quia quanti hoc momenti ſit, poſtea ſcies. *Nota.*

De exemplo Ariſtot. Augmentationis, Quadrati.

PRo intelligentia igitur exempli Ariſt. de quo tractat Euclid lib. 2. aduerte, quadrangulus eſt figura conſtans ex quatuor lineis rectis, ſiue omnes ſint inter ſe *Nota.*

æqua-

Digitized by Google

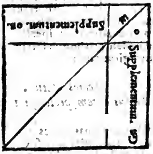
æquales qui dicitur quadratum; ſiue duæ ſolum duabus æqualibus inæquales ſint, & æquales inter ſe, ita vt duo latera æqualia, duobus lateribus æqualibus inæqualia ſint, qui dicitur quadrangulus altera parte longior. Diameter autem dicitur linea recta quadranguli diuidens angulos duos per medium, vt in figura infraſcripta manifeſtatur, talis autem quadrangulus dicitur continere diametrum illam, a quo diuiditur.

Aduerte præterea, quòd talis diameter cuiuſque quadranguli poteſt protrahi ex vna parte, vt extra quadrangulum ſit, & talis pars protracta poteſt circumſcribi quadrangulo alio, hoc pacto: a latere quadranguli prioris protrahatur linea, ita vt ab ea ducatur linea recta, vſque in extremum punctum Diametri protracti, & ab altero latere ſimiliter id fiat (loquor autem de lateribus, quæ a Diametro nō ſunt intercisa) poſtea a lineis duabus illius anguli prioris quadranguli, a quo diameter eſt protractus, ſingulæ lineæ rectæ trahātur, quouſque alijs iungantur, tunc reſultabunt, & vnus quadrangulus paruus illam partem Diametri circumſcribens, & duo quadranguli altera parte longiores; ad duo latera prioris quadranguli; & iſti duo dicuntur ſupplementa; quadrangulus verò cum duobus ſupplementis dicitur gnomon.

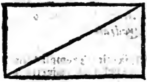
Hoc ſuppoſito, ſcias iſtum gnomonem additum quadrangulo ſic ſe habere, vt ſolum augeat illum, non tamen mutet figuram; ſed ſi erat altera parte longior quadrangulus, addito gnomone, vel detracto reſultabit quadrangulus altera parte longior: ſi erat autem quadratum, etiā manebit cum illo augmento quadratum: vbi vides rem augeri non mutata qualitate: ac inde fit augmentum ſine alteratione. Hæc facili, & ſimplici narratione dicta ſint, nam omnia iſta exacte, & demonſtratiue tractare non eſt præſentis loci: figuram conſidera.

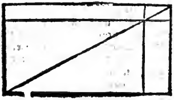
Quadrata.





Quadranguli altera parte longiores.





Eſt

Eſt autem ſimpliciter motui quidem quies contrarium, &c.

Hęc eſt altera huius c pars, in qua Ariſ. quō iſta inter ſe contrarientur, exponit: ac docet motui i communi quietem opponi in particulari autē particularia ſortiri cōtraria, vt generatio cōtraria eſt corruptioni, augmentum diminutioni: ſecundum locum autem motus habet quietem ſecundū locum contrariam, & motus ſurſum contrarius eſt motui deorſum; ſimiliter alteratio habet in communi contrariam quietē, ſecundum qualitatem; non enim aliud aſſignari poteſt: in particulari autē dealbatio contrariam habet denigrationē: & calefactio frigefactionem. Hic aduerte, quietem non eſſe proprle contrariam, ſed priuationē: eſt.n. quies motus priuatio; vocat autē hic cōtrarium etiam priuationum large, ſicut primo Phyſic. etiā priuationem vocat cōtrarium, dum dicit principia eſſe cōtraria: hæc de iſtis motibus logico ſint ſatis.

Vnum autem hic eſt maxime aduertendum, ſingulos hos motus poſſe dupliciter ſumi; vno modo vt ſignificēt actionem, altero, vt ſignificēt paſſionem, v.g. alteratio eſt actio ſecundum quam alterat agens, & alteratio eſt nomen paſſionis, ſecundum quā alteratur patiens: ſimiliter generatio, corruptio, latio, & reliqua: propterea diſtinguenda ſunt tanquam ęquiuoca, vt enim actionem dicunt, ad prædicamētum actionis pertinēt, vt autem paſſionem ad prædicamentum paſſionis ſpectant.

DE MODIS HABERE.

Cap. XV.

Habere ſecundum plures modos dicitur. Aut enim vt habitum, & diſpoſitionem, aut aliam aliquam qualitatem; dicimur enim diſciplinam aliquam, atque virtutem habere. Aut vt quantum, vt quando contingit aliquis habens magnitudinem: dicitur enim tricubitam habet magnitudinem, vel quadricubitam. Aut vt ea quæ circa corpus ſunt, vt veſtimentum, vel tunicam. Aut vt in parte, vt in manu annulum. Aut vt partem, vt manum, vel pedem. Aut vt in vaſe, vt modius granæ tritici, aut amphora vinum; vinum enim habere amphora dicitur, & modius grana tritici: hæc enim omnia habere dicuntur, vt in vaſe. Aut vt poſſeſſionem: habere.n. domum, & agrum dicimur. Dicitur autem & vir vxorem habere, & vxor virum, ſed qui nunc dictus eſt modus, alieniſſimus eſt eius, quod eſt habere: nihil.n. aliud vxorē habere ſignificamus, quam quod cohabitant. Forte tamen & alij quidam eius quod eſt habere, apparebunt modi: ſed qui dici conſueuerunt, pene omnes enumerati ſunt.

Tandem vltimum poſt prædicamentū diſtinguitur, ꝙ eſt Habere: eſt.n. æquiuocum admodum vocabulum hoc, varia ꝑdicamēta, & varias res, diuerſorū prædicamentorum amplectēs. Dicitur igitur primo modo habere ſm̃ habitū, vel diſpoſitionē, vt nō ſit aliud habere quā diſpoſitum, vel habituatū eſſe, quo pacto dicimur habere calorē, ſcientiam, odium, frigiditatē, & reliqua: iſta nō aliud ſunt, quam eſſe, frigidum, calidum, ſcientē, & reliqua. Secundo habere, eſt ſecundum quantitatē, vt habere tres vlnas, tres palmos, hoc non eſt aliud, quā eſſe menſurabile ſm̃ tres vlnas, vel palmos. Tertio, ſm̃ veſtimentum, vel ornatum, vt habere veſtē, annulum, & hoc nō eſt aliud, quam eſſe veſtitum, ornatum annulo. Quarto ſecundum partem habere caput, pedem, animā, ꝙ non aliud eſt quā eſſe capitatum, animatum. Quinto habere per modum vaſis, vt amphora habet vinū, horreum triticum: in ſumma, habere, denotat concretum aliquod nomen; quod ab his quę habentur aliquando eſt impoſitū, vt habere calorem, calidum eſſe, aliquando nō eſt impoſitum, vt amphora habet vinum, non enim a vino eſt concretum ſignificans vinum in amphora, ſed ſuppletur per illud verbum, habere. Sexto habere ſecundum poſſeſſionem, vt habere agrum do-

Digitized by Google

domũ, libros, diuitias. Vltimo dicitur vir habere vxorem, & vxor virũ; ſed illud dicit eſſe improprium, quia vir non dicitur habere vxorem, niſi quia cohabitat, videlicet legitimè in legitimo matrimonio. Sic autẽ cohabitare, nõ eſt habere, nec ſic matrimonio eſſe coniunctum, eſt habere. Tandem concludit forſan alios eſſe modos habendi, ſed ex cõmunibus pene omnes ſunt iſti enumerati; reliqui ad hos reduci poſſunt, de quibus vide in quinto lib. Metap. c. 23. & hæc circa hoc caput ſufficiant.

DE PRAEDICAMENTIS IN COMMVNI.

QVAESTIO I.

De numero prædicamentorum, vtrum tantum ſint decem Prædicamenta.

Singulis iã generib. manifeſtatis locus poſtulat, vt de eorum ſufficientia aliquid dicamus, ac primo de eorũ numero: deinde de eorum diſtinctione agemus. De eorum ergo numero, magna fuit inter antiquos digladiatio, nec adhuc inter neotericos de hoc vnanimis eſt conſenſus, quibuſdam multiplicantibus, quibuſdam demẽtibus ex his quæ aſſignata ſunt.

Antiquorum. Inter antiquos numerum prædicamentorum coarctantes primus fuit Plato, qui vt refert Ariſt. 3 Metap. c. 3. vnum eſſe omnium genus, & prædicamentum exiſtimauit, nempe ipſum ens; quam ſententiam illic repellit Ariſt. & nos ſupra reiecimus, cum ens non ſit vniuocum.

1. opin. Poſt hunc fuit Xenocrates, & Andronicus, qui duo prædicamenta conſtituerunt, diuidentes res omnes in per ſe, & in alio, & ſubſtãtias vocabant res per ſe, accidentia vero res i alio, vt refert Simplici⁹; ſed iſta ſententia nõ eſt vera; quia ſicut ens nõ eſt genus ad iſta decẽ, quia non poteſt cõtrahi vlla differentia, quæ non ſit etiã ens: ita accidens nõ poteſt contrahi differentia, quæ non ſit accidens: vnde propriè nõ erit genus ad omnia accidentia; ſed æquiuocum, aut analogum, omnis enim differentia debet diſtingui a genere, nam contrahens diſtinguitur a contracto.

3. opin. Alia fuit ſententia Stoicorum aſſerentium, Quatuor ſolum eſſe prædicamenta; nempe ſubſtantiam, quale, quomodo ſe habet, quomodo ſe habet ad aliud; ſed iſta ſententia diminuta clariſſimè eſt, cum præter iſta quatuor, ſit etiam, Quantum, vt docet Simplicius.

4. opin. Quarta ſententia fuit Nicoſtrati, qui referente Simplicio, actionem, & paſſionẽ ſub vno conſtituit prædicamẽto, nẽpe ſub motu, & ita viſus eſt nouem prædicamẽta conſtituere, ſed de hoc poſtea dicemus.

5. opin. vltima ſententia fuit Ariſto. Pythag. Architæ, & aliorum, & cõmunis antiquorum poſt hos, decẽ eſſe prædicamenta, & ita docet Ariſt. 5 Metap. c 7. & plurimis locis repetit, & affirmat.

Neotericorum. Inter neotericos et adhuc lis ſub iudice eſt. Quidam. n. ſolum quatuor prædicamenta recipiunt, inter quos eſt Sueſſanus in ſuis iudiciis, nempe ſubſtantiam quãtitatẽ, qualitatem, ad aliquid, reliqua enim vt *1. Opin.* ipſe vult, ad iſta reducuntur.

2. opin. Alij nouem ponunt, nam, vbi, ad quãtitatem referunt, alij etiam Quando, reponunt in quantitate, vt Paul. Vene. refert.

Alij vndecim faciunt, præter iſta. n. decem vnũ aliud ꝓ entib. rationis faciũt: ſed *3. opin.* quia multa ex his facile dicuntur, & abſq. conſideratione opus erit, vt breuiter quid in hoc certius ſit, explicemus.

1 fund. Oportet ergo aduertere, prædicamentorum duplicem eſſe conſiderationem: altera eſt ſecundum quam entia quædam varia, & inter ſe diuerſa ſunt: altera vt, cum entia diuerſa ſint, varium obtinent prædicandi modum. Quod quidem aliter dici ſolet, prædicamenta conſiderari vel ſecundum primas intentiones, vel ſecundũ primas, vt ſubſtant ſecundis. Hoc autem eſt inter hæc diſcrimen: cõtemplari.n. talia entia, vt entia ſolum ſũt Metaphyſici eſt; conſiderare talia entia, vt prædicabilia, & prædicata quædam ſunt, Logici eſt.

2. fund Aduerte ſecundo, iſta duo, nempe modũ eſſendi & modum prædicandi, ſeu eſſe, & prædicari, ita eſſe coniuncta, vt diuerſum ens diuerſum habeat prædicandi modum, & quæ idem ſunt, eundem etiam habeant prædicandi modum, quod dici ſolet, modus prædicandi, ſequitur modum eſſendi:

Digitized by Google

di v.g. quia quãtitas eſt ens diuerſũ a qualitate, modus prædicandi quantitas eſt alterius rationis à modo prędicandi qualitatis: illa enim in quanto, hæc in quali prædicatur. Præterea ſicut in ipſis entibus, vt entia ſunt, datur vnum primum ens, penes quod omnia alia diſtinguũtur, & a quo habent eſſe, vt docet Ariſt. 4. Metaph. c. 2. ita in ipſis vt prædicata ſunt, dabitur vnum primum ſubiectum, a quo omnia alia diſtinguãtur, & de quo varia prædicata prædicentur; hoc autem eſt prima ſubſtantia, ac propterea Ariſt. 12. Metaph. c. 1. comparat ſubſtantiam inter reliqua Regi, & Imperatori in exercitu.

Nota. Et hoc eſt tertio aduertendum, quod ſi nos volumus numerum prædicamentorũ venari, conſtituto primo ente, ſ. ſubſtantia prima, diuerſos modos entis circa ipſam primos, & ſupremos inquirere debebimus, logice autem modos prædicandi diuerſos, de prima ſubſtantia.

3. fund. Hos autem pulchre docet S. Tho. lib. 5. Metap. lec. 7. inquiens, ꝙ multipliciter aliquid de prima ſubſtantia prædicatur: primo tanquam de eius natura, & eſſentia, & ex talibus prædicatis conſtituitur prædm̃ primum, nẽpe ſubſtantiæ; ſecundo tanquã accidẽs inherens ipſi, & hoc vel eſt abſolutũ, vel ad aliud: ſi ad aliud, eſt prædicamentum tertium ad aliquid: ſi autẽ eſt abſolutum accidens, vel cõpetit primæ ſubſtãtiæ ratione materiæ, vel ratione formæ ſuæ: ſi cõpetit rõne materiæ, eſt quãtitas; ſi rõne formæ, eſt qualitas; eſt n. hoc notandũ diſcrimen inter quãtitatẽ, & qualitatem, ꝙ quantitas cõpetit rebus ratione materiæ, ꝙ eſt dicere, ratio pp quam ineſt alicui quantitas, eſt materia, & niſi materia ſit, quantitas non erit, vt patet in Angelis, in quibus quantitas non eſt, quia materia nõ eſt: qualitas autem ſequitur formã, quod eſt dicere: rõ propter quã rebus ineſt qualitas, eſt forma, ita vt etiã ſi detur res abſq; materia poſſit habere qualitatẽ, vt patet in Angelis, & anima r̃onali, in quibus sũt ſcientiæ, & habitus, & nõ hñt materiam. Tertio aliquid prędicatur de prima ſubſtãtia ab extrinſeco, quia ei non inhæret, & hoc vel eſt tanquã menſura eius quãtitatis, & ſic eſt ubi, ſeu eſſe in loco continẽti & mẽſurante quãtitatẽ locati, vel eſt tanquã menſura corporis, cum ordine partiũ ipſius corporis, vt ſedere, ſtare, & hic eſt ſitus, vel eſt tanquã mẽſura operationis, ſeu durationis rei, & hoc eſt qñ: vel tandẽ nõ eſt mẽſura, & hoc eſt habitus prædicamẽtum, ſ. eſſe veſtitum: hæc quatuor extrinſece prædicari dicuntur de prima ſubſtãtia, quia locus, ſitus, tẽpus, veſtis, nõ inſunt ipſis inhæſiue, de quibus prædicantur. Quarto, id ꝙ prædicatur poteſt eſſe partim inhærẽs, partim nõ inhærens: & hoc eſt duplex: vel inhæret ſecundũ principiũ, & ſic eſt actio, vel ſecundum finẽ, & ſic eſt paſſio: v.g. ſumo calefactionẽ, ſecundum quã ignis calefacit, iſta calefactio ineſt igni ſecundum ſuum principium, quia calor, qui in igne eſt, eſt principium eius, nõ tamẽ ſecundum finem; nam calor productus, qui eſt finis actionis, eſt in aqua, vel in re calefacta. Vides igitur actionem ſecundũ principium inhærere agenti, non ſecundum finem: e contra paſſio inhæret ſecundum finem, non ſecundũ principium, propterea dicuntur iſta prædicata partim inhærere, partim non inhærere, ſeu ab intrinſeco, & ab extrinſeco eſſe. Hæc eſt ſufficientia horum decem generum.

Ex his eſt prima concluſio. Tantum eſſe decem prędicamenta eſt probabile, non tamen eſt euidẽs, & demonſtratum. Hæc concluſio quo ad priorem partem nota eſt, ex auctoritate tot Doctorum aſſerentiũ decẽ pdicamẽta, ſimiliter ex diuiſione ſuperius adducta ex S. Tho. quo ad poſteriorem partem etiam nota eſt, cum a multis negetur, nec ab vllo hucuſque demonſtretur. 1. Concl.

Secũda concluſio. Entia rõnis ad prædicamenta entium realiũ reducuntur, nec particulare prædicamentũ conſtituunt. Circa quã aduerte, non quodcunque ens in prædicamẽta diuidi, ſed ens reale finitũ: entia .n. rõnis, quia non habent verum eſſe niſi inquantum cum entium realium conſideratione ſumuntur, genus proprium nõ faciunt, ſed ad alia reducuntur tanquã extrinſecæ quædã pprietates: vnde negationes, priuationes, entia rationis logica, reducti ue ſunt in prædicamẽto eorũ, quorũ ſunt negationes, priuationes, vel entia rõnis logica; quemadmodũ Ariſt. ſub eadem potẽtia conſtituit viſibile, & non viſibile, odorabile, & non odorabile, & reliqua. 2. Cõcl.

QVÆ-

QVÆSTIO II.

De abſtractis, & concretis prædicamentorum, Vtra potius in eis collocentur.

DVo nobis vltimo circa prædicamentorum diſtinctionem examināda ſuper ſunt, alterum an in his prædicamentis abſtracta nomina, potius quam concreta, ſumenda ſint; alterum, quam inter ſe ſortiantur prædicamenta diſtinctionem.

1. opin. Circa primum non conuenit inter doctos; nam Auic. lib. 3. ſuæ Metap. c. 3. exiſtimat abſtracta accidentium præcipue eſſe in prædicamentis, cuius ſententiæ fuit S. Tho. opuſc. 42. c. 19. & alij multi.

2. opin. At in oppoſitum eſt ſine dubio ſentētiā Ariſt. qui abſtracta in vno prædicamento ponit, concreta vero in alio: nā in ad aliquid collocat ſeſſionem, & accubitū in abſtracto; eorum autem concreta ſunt in prędicamento ſitus, & illic id nos notauimus cum Simplicio, & Amm. præterea, quia in quibuſdam prædicamentis ſi abſtracta ſumas, non erit nouum prædicamentum, vt vbi, qñ, veſtitum eſſe, quorum abſtracta ſunt locus, tempus, veſtis, quæ in alijs prædicamentis ſunt. ac propterea ab Ariſtot. conſultò in concreto ponuntur, vt patet.

1. fund. Sit igitur pro huius declaratione primo aduertēdum, tam in ſubſtātiæ nominibus quā accidētis, eſſe abſtracta, & cōcreta, vt notum in his eſt, homo, humanitas, animal animalitas, albū, albedo, calidū calor. Inter cōcreta autem, & abſtracta hoc diſcrimen eſt: nā abſtracta ſignificant ſolā naturā accidentis, vel ſubſtantiæ; at cōcreta ſignificant naturā ſimul cum ſuo modo intrinſeco, nempe cōcreta ſubſtantiæ ſubſtantiā, vt eſt per ſe, concreta accidentium, accidentium naturā, vt eſt in alio, ex quo ſit vt homo, & humanitas, eandem rem, ſeu naturam ſignificent; differunt autem, ꝙ humanitas quandā naturam ſolam, homo naturam cum modo ſubſtantiæ, ſ. vt eſt per ſe ſignificat: ſimiliter album, & albedo.

Nota. At diſcrimen eſt notandum inter ſubſtātiæ & accidētis concreta: nā cōcreta accidentium cū ſignificent rē cū mō, q. modus eſt eſſe in alio, inde talia cōcreta aliqua ex parte ſignificāt aliquid præter ipſum accidens, ſ. ſubiectum, ac ideo dicuntur cōnotatiua, ſed concreta ſubſtantię, cum ſignificent rem cum modo, qui modus non eſt ad aliud extrinſecum, ſed eſſe per ſe, ideo talia dicuntur abſoluta, & prorſus nihil præter ſubſtātiā ſignificare, vel cōnotare.

Sit ſecundo aduertendum, prædicamenta ſe habere in duplici differentia: quædā enim cōtinent rerum naturam præcipuè; & ſimul etiā naturæ modum, qualia ſunt ſubſtantia, quantitas, qualitas ad aliquid, & partim actio, & paſſio, in his. n. accidentium diuerſæ naturæ cōtinentur, & modi etiā, qui talem naturam intrinſecè conſequuntur, ſ. eſſe per ſe, ſeu eſſe in alio; alia vero prædicamenta præcipuè modos accidentium, non ipſas naturas cōtinent, qualia ſunt reliqua quatuor, vbi, qñdo, & cætera, vbi enim non locus, ſed eſſe in loco, quando non tempus, ſed eſſe in tempore, veſtitum eſſe, non veſtis eſt.

Dices fortaſſe tu. Quare hi modi quatuor faciunt nouum prædicamentū a ſuis formis, non autem alij modi, v. g. quare eſſe calidum non eſt alterius prædicamenti quā calor, & eſſe in loco, tpe, eſſe veſtitū, nouum faciūt prædm, præter illud, in quo ſunt locus, tempus, veſtis, ſeu habitus, & ſitus? *Dubiū.* Dico ad hoc, & eſt valde notandum, *Solutio.* quod illi modi aliorū ſunt modi accidentis, vt accidens eſt; nā modus accidentis, vt accidens eſt, eſt eſſe in ſubiecto & tales ſunt modi horum, nempe quantitatis, qualitatis, & aliorum, propterea concreta nō faciunt aliud prædicamentū ab abſtractis, quia illa dicunt modos eiuſdem rōnis, & naturæ cum abſtractis: At iſti modi horū quatuor non ſunt modi accidentis, vt accidens eſt, cum non ſint per modum inhærētiæ: eſſe enim in loco, nō eſt inhærere, nec eſſe in tpe, nec eſſe veſtitum, nec ſedere, propterea Ariſt. ſuperius explicans quid eſt eſſe in ſubiecto ſicut accidens, hos modos reijcit, vt illic declarauimus, ac ideo nouum alterum prædicamentum faciunt, quam ſuæ formæ, & quam abſtracta, & hoc nota admodum.

1. Cōcl. His ſuppoſitis, eſt prima concluſio, Sine vllo dubio quatuor prædicamenta enumerata in concreto conſtituuntur. Hæc concluſio propter rōnes ſupra in principio

Digitized by Google

propoſitas, patet, & ex natura horum prædicamentorum in ſecundo fundamento ex poſito, quam neſcio an ita multi penetrauerint.

2. Cōcl. Secunda concluſio, multo probabilius eſt prędicaměta in concreto ſumenda eſſe. Probatur primo. Omnia prędicamenta accidentium diſtinguuntur, & conſtituuntur penes nouem modos eſſendi, & prædicādi de prima ſubſtantia: ſed hi modi non niſi per concreta explicantur: ergo cōcreta pręcipue in prædicamento ſunt. Maior patet etiam ex ipſis oppoſitū ſentientibus, prætereà ex Ariſto. 4. Metaph. cap. 2. qui ſumit prædicaměta accidētium per habitudines ad ſubſtantiam, & in prædicamento ſubſtantiæ omnia comparat cum ſecundis ſubſtantiis reſpectu primarum. Secundo probatur. Concreta magis ſignificant accidentia, quam abſtracta, & ſimiliter magis ſignificant id, quod in prædicamento eſt: ergo illa ſunt conſtituēda. Probo antecedēs ex 7. Met. c. 1. vbi dicit Ariſt. albedinem, & ſeſſionem eſſe non ens, album, & ſedere, eſſe ens, perinde eſt, ac ſi dicat, concreta magis ſignificare naturam accidētis, quæ eſt eſſe in alio. Tertio probatur, ille modus accidētis eſt in eodem prædicamēto, ſ. albedo vt eſt in ſubiecto, calor vt eſt in ſubiecto, ſed tales modi ſignificantur per cōcreta; ergo illa ſunt in prædicamento. Patet conſequētia, quia in ſubſtantia ideo ſunt concreta, quia ſignificant modum intrinſecum ſubſtantiæ: ſed etiam accidētibus ſuus eſt modus intrinſecus, ergo eorum concreta etiā in his quinque prædicamentis præcipue ad prædicamentum pertinent.

3. Cōcl. Tertia concluſio. Abſtracta aliqua ab ipſo Ariſt. in prædicamento ponuntur: vt patet in quantitate, qualitate, ad aliquid, ne ſi concreta ponat, aliqui decipiātur, exiſtimantes ſubiecta concretorum in prædicamēto illo eſſe, vel aliquos alios reſpectus, qui in ſubiectis ſunt: qui enim dicit calidum, videtur dicere ſubiectum: qui dicit agens, videtur dicere relationem agentis: propterea ne ſubiectum caloris in qualitate conſtituamus, & actionem in relatione: propterea ī abſtracto ſumit, ſed reuera abſtracta, vt in ſubiectis ſunt, ideſt cum tali modo, in prędicamento ponuntur, qui modi in concreto ſignificantur.

QVÆSTIO. III.

De diſtinctione Prædicamentorum. An diſtinguantur realiter inter ſe.

1. Fund. Alterum examinandum eſt, An omnia iſta decem genera diſtinguantur realiter: hac autem ea cauſa diſputo, vt ſaltē ipſos explicem terminos, qui prof. cto aſſidue a neotericis tractantur, & minus declarātur. Oportet ergo intelligere, quid pdiſtinctionem realem intelligamus. Diſtinctio quidem duplex eſt, altera realis, altera rationis: diſtinctio realis nō eſt aliud, quā multarum rerum pluralitas: res autē dicitur quodcunq; ens exiſtens citra operationem intellectus, vt calor extra intellectus operationem ſubiecto inhæret, propterea calor dicitur res. Erit igitur diſtinctio realis, pluralitas rerum, i. entium diuerſis exiſtentijs exiſtentibus, ſicut albedo, & dulcedo lactis realiter diſtinguūtur, quia diuerſas habent extra intellectum exiſtentias.

2. Fund. Huius diſtinctionis triplex eſt gradus. Primo quædam diſtinguūtur realiter, quia ſunt diuerſa ſuppoſita exiſtētia, vt Petrus & Paulus, hō, & leo, realiter diſtingui dicuntur. Secūdus gradus eſt, quo diſtinguntur ea, q̄ diuerſis ſuppoſitis, ſeu ſubiectis inſūt, vt albedo niuis, & albedo cygni. Tertio diſtinguuntur realiter ea, quæ cum in eodem ſubiecto inſint: in eo tamen variā habent exiſtentiam, vt albedo, & frigiditas in eadem niue realiter diſtinguuntur.

Diſtinctio autem rationis eſt, quæ inuenitur inter entia rationis, & quæ non ſunt in rebus extra intellectum, cuius eſt triplex gradus. Primus eſt, quando vtrumq; extremum eſt ens rationis, vt Adam, & Antichriſtus diſtinguuntur ratione, quia neuter eſt in rebus, niſi per operationem intellectus: Alter gradus eſt, quādo vnum quidem extremum eſt ens reale, alterū tamen per intellectum, quæ diſtinctio eſt ſæpe inter contradictoria, ſcilicet homo, nō homo, leo, non leo; ſimiliter inter me, & Antichriſtum eſt huius gradus diſtinctionis, quia ille non eſt niſi per intellectum, ego autem realiter ſum. Tertius gradus diſtinctionis huius eſt, qui eſt inter extrema,

quæ tamen vnum ſunt in rebus, & vnam habent exiſtentiam, tamẽ hoc vnum æquiualet multis, & iſta multa ſic vnum ſunt, quod ex natura ſua eſſe poſſunt multa: verbi gratia, in homine anima vegetatiua, ſenſitiua, rationalis, eædem res ſunt: tamen iſta anima facit, quod tres animæ per ſe faciunt, & iſta tria ſic vna anima in homine ſunt, quod ex natura ſua poſſunt eſſe diſtincta in diuerſis rebus: nam in plantis eſt vegetatiua ſine alijs, in brutis ſenſitiua ſine rationali: iſta igitur dicuntur tria, & diſtincta, ratione, & intellectu aliter cognoſcente vnum, aliter alterum: ſed talis diſtinctio non eſt vlla ex illis dictis, quia hic iſta omnia extra intellectum ſunt, quã uis vna res exiſtant, hæc diſtinctio peculiari nomine dicitur diſtinctio rationis ratiocinatæ, aliæ duæ diſtinctiones rationis ratiocinantis dicuntur.

1.Concl. His ſuppoſitis breuiter, quia locus iſte alienus eſt ab hac diſputatione, ſic prima concluſio. A ſubſtantia omnia nouem prædicamenta, realiter diſtinguuntur in communi: dico autem in communi, non quod omnia, & ſingula diſtinguantur, ſed quod in omnibus prædicamentis ſunt accidentia realiter a ſubſtantia diſtincta, quod alij dicunt pro generibus ſingulorum.

Secunda concluſio. Inter ſe non omnia realiter diſtinguuntur: ſimilitudo enim quæ ad aliquid eſt, vt multi volunt, non diſtinguitur a qualitate realiter, nec figura a quantitate, nec quando a tempore, nec vbi a loco: ſcire autem quæ diſtinguãtur, quæ non diſtinguantur, prætermittatur modo. 2.Concl.

Tertia concluſio. Quæ realiter non diſtinguuntur, ratione tertio modo diſtinguuntur. Hoc enim notiſſimum eſt: aliter enim non eſſet diſtinctum prædicamentũ, niſi eſſet ens reale, & aliquo modo ab altero diuerſum, & diſtinctum. Et hæc ſufficiant pro Prædicamentorũ explanatione. 3.Concl.

Sit laus Deo optimo maximo, qui nos ad finem perduxit: ipſe faciat, vt hæc omnia ſtudia in ſui nominis gloriam, & magnam legentium vtilitatem cedant. Amen.

Finis Prædicamentorum.

GIL-

GILBERTI PORRETANI PERIPATETICI SEX PRINCIPIORVM LIBER.

DE FORMA.

Cap. I.

Forma eſt compoſitioni contingens, ſimplici, & inuariabili eſſentia conſiſtens. Compoſitio etenim non eſt; quoniam a natura compoſitionis ſeiungitur. Compoſitio enim alteri vnaquaque adueniens, maiorem ſe coniunctam efficit quodammodo. In forma autem hoc commune non eſt: nam in eo quod corpus album eſt, non dicitur maius, aut minus ſeipſo non albo; nec ſi non album intelligatur, deſtructio compoſitionis, vel minoratio aliqua facta eſt, ſed alteratio ſolum. Quoniam autem fortaſse in alijs idem contingit, proferri, additum conuenienter exiſtimo inuariabili eſſentia conſiſtens: in anima enim alteratio contrarietatis inuenitur, vt triſtitiæ, & gaudij. Sed quoniam (vt aiunt quidam) ſimplicitati, nulli vero variationi ſubiecta eſt, vt ea, quæ eſt anima mundi, diſſocians hanc ab omnibus, addidi, compoſitioni contingens. Erit itaque terminus formæ dicta definitio: neque enim ſuperflua, neque diminuta, ſi quis ſubtiliter inueſtigauerit, reperietur. Habet autem dubitationem ex præcedentibus, vtrum aliqua forma variabilis ſit: hoc autem videtur in pluribus: nam eadem oratio ſuſceptiua veri, & falſi eſt: albedo claritatis, & obſcuritatis, & oratio eius, quod eſt in re, & non eſt. Sed non eſt ita, nam nihil differt albedinem claram dicere, quam ſuſcipiens clarum dicere: non eſt autem oratio eadem ſuſceptiua contrariorum, nec oratio eius, quæ in re eſt, & non eſt; ſed orationes notæ ſunt earum, quæ ſunt in anima, paſſionum: de his autem dictum eſt alibi. Subſtantiale vero eſt, quod confert eſſe ex quadam compoſitione compoſitioni, vt in pluribus, quod impoſſibile eſt deeſſe ei, vt ratio ſenſus, ſiue horum ſimilia, vt continuum, & diſcretum. Hoc vero erit, vt materia, & illud vt forma, vt corpus, quod eſt hominis materia, anima vero forma; erit itaque ſubſtantiale, vt corpus, homo, & ratio, hæc autem in his quæ de Categorijs dicta ſunt, expedita ſunt.

Videtur autem forma, quædam a natura eſſe, quædam vero ab actu; ratio enim a natura eſt, color vero, & paſſio quædam in actu conſiſtunt. In quibuſdam autem dubitatio eſt, vtrum a natura, an ab actu incipiant eſſe, vt in

figura inciſionis: nam nihil additionis fit, ſed ſeparatio quædam partium. Dico autem figuram eſſe a natura: aſſentiri verò ab actu, ſed quæ coniunctionis eſt, ab actu eſt, vt domus: manifeſtum autem de his. Sed in his quæ in pluribus ſunt, palam non eſt: nam ea, quæ in pluribus ſunt, in actione eſſe impoſſibile eſt: a natura autem non videtur fieri, quoniam ea, quæ a natura ſunt, a creatura præexiſtente ſumunt principium: palam vero eſt creaturam non eſſe; nihil enim ratio nis omnino, quare hæ creaturæ ſint, poterit explicari. Natura igitur in his occulte operatur: nam ſicut ex plurium partium coniunctione conſtitutio quædam primorum excedens quantitatem, efficitur: ſic ex ſingularium diſcretione vnum quoddam intelligitur, eorum excedens prædicationem: Quapropter communitas omnis naturalis eſt, quia a ſingularitate procedit, quæ creationi adæquatur. Subtiliter autem etiam ſpeculantes, ſicut naturam in actionibus operari latenter inuenimus, ſic creaturarum creatorem in natura, ex actu, qui numero naturam ſtabiliuit. Sed hæc hactenus; alterius enim conſiderationis ſunt. Formarum vero alia quidem eſt in ſubiecto, & de ſubiecto dicitur, vt ſcientia in ſubiecto quidem eſt, vt in anima: & de ſubiecto quidem dicitur, vt de grammatica. Quædam autem in ſubiecto eſt, de ſubiecto autem nullo dicitur, vt albedo Socratis: Quædam vero neque in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto dicitur vt humanitas Socratis, & Platonis; ſimiliter autem & his quæcunque formarum ſunt indiuiduæ. Quædam vero dicuntur de ſubiecto, & in ſubiecto nullo ſunt, vt rationale mortale. Eorum vero quæ in ſubiecto ſunt, & quæ de ſubiecto non ſunt dicibilia, alia quidem ſenſibilia ſunt, alia inſenſibilia: ſenſibile vero eſt, quod ſenſu comprehenditur, vt albedo, color, ſonus, ſapor, percuſſio, dulcedo. Inſenſibilia, quæ ratione comprehenduntur, vt doctrina, diſciplina: ſimpliciter autem nihil eorum, quæ de ſubiecto dicuntur, ſenſibilia ſunt. Manifeſtum eſt autem ex his, quæ propoſita ſunt, aliqua ſita alicubi, vt nigredo in oculo: Quædam vero difficile eſt aſſignare, vt ſcientia, paternitas, filiatio; niſi forte in componentium, & generantium complexione: ſingulorum autem quæ dicta, incomplexionis eius, quæ in voce eſt, negatio eſt: hoc vero ſubſiſtens erit, vel contingens. Eorum vero, quæ contingunt exiſtere, ſingulum aut extrinſecus aduenit, aut intra ſubſtantiam conſideratur ſimpliciter; vt linea, ſuperficies, corpus. Ea vero quæ extrinſecus contingunt, aut actus, aut pati, aut diſpoſitio, aut eſſe alicubi, aut in mora, aut habere, neceſſario erunt. Sed de his, quæ ſubſiſtunt, & quæ non ſolum in quo exigunt, exiſtunt, in eo qui de Categorijs libro inſcribitur, diſputatum eſt: de reliquis verò, continuò agemus.

DE ACTIONE.

Cap. II.

Actio uerò eſt, ſecundum quam in id quod ſubijcitur, agere dicimur; vt

vt ſecans quis in eo, quod ſecet, ſecans dicitur. Eſt autem alia quidem animæ, alia verò corporis. Differunt autem, quoniam ea, quæ corporis eſt, mouens eſt neceſſario illud, in quo eſt: idem enim quod corpus agens eſt, & mobile eſt: actio autem animæ non id mouet in quo eſt, ſed coniunctum: anima autem dum agit, immobilis eſt, mouet enim corpus, anima autem permanet immutabilis: quoniam anima nec ſecundum locum mouetur, nec ſecundum quemquam aliorum motuum, niſi ſecundum alterationem non in ſuſcipiendo incrementum, neque decrementum mouetur, neque diminuendo, neque ad oppoſitum locum tranſeundo. Locus enim corpus eſt; anima verò non eſt corpus. Impoſſibile eſt autem non corpus corpore moueri, quia nullam loci ſuſcipit mutationem: ſolum verò corpus, eo quòd de loco ad locum tranſit mouetur. Hoc autem in quibuſdam dubitabile apparebit: ſpeculo enim permanente immobili, imaginis motus fieri videtur ad oppoſiti mutationes: impoſſibile ergo erit ſoluere: conceſſo quòd ibi forma exiſtat verè: Si verò non eſt incredibilis error in vulgo putabitur, licet ſit conuenientius. Scire autem opportet, quod omne quod in motu eſt, in affectione eſt: moueri enim actio eſt: ſi quid enim mouetur, agit neceſſario: omnis ergo actio in motu eſt, omniſque motus in actione firmabitur. Proprium igitur actionis eſt in motu eſſe, ſicut proprium motus in actione. Et in his quidem actionibus, in quibus eſt generatio aliqua palam eſt: de his verò quæ corrumpuntur, fortaſſe obijcitur: nam qui deſtruit, in motu eſt: nihil autem facere videtur, nam nihil efficitur, ſed quod factum eſt, deſtruitur. Dico autem actionem, non quid, ſed in quid agat exigere. Non eſt autem motus actio, ſed quale, quieſcere enim quale eſt: quare, & motus quidem quale erit: ſimpliciter autem quæcumque contrariorum, oppoſitionem ſuſcipiunt, eiuſdem ſuſcipiunt generis prædicationem. Naturalis verò actionis proprietas eſt paſſionem ex ſe in id quod ſubijcitur, inferre: omnis enim actio paſſionis eſt effectiua: & omne paſſionem inferens, actio eſt. Contingit autem actionem, actione effici: actio enim eius, quod per ſe mouetur, eius actionis, quæ per aliud mouetur, generatiua eſt: actio enim ab animali illata, ab ea quæ eſt animalis principium ſumit. Nihil autem intereſt ſiue agere, ſiue pati animalis eius, quod ab animali agere eſt, principium dicatur. Et ſic actus quidem eſt primordiale principium, pati vero permixtum: quamobrem actionis, paſſioniſque actus eſt generatiuus. Facere verò eſt id quod quale eſt, ex ſe gignit. Qualitas, quæ calor eſt, eam efficit quæ calefacere eſt, actionem. Quantitatum verò particularium poſitio effectrix eſt, & qualitatum; aſperitas enim, & ſimilia qualia ſunt, linea vero, & ſuperficies, & ſoliditas quantitates ſunt, vniuerſa enim è ſitu ſubſtantiam, & generationem habent. Quantitas autem quantitatis, & vt longitudinis linea, latitudinis planum, altitudinis ſolidum corpus; Qualitatis verò qualitas, vt calor caliditatis. Situs autem agere, & pati: in diſpoſitionis nam-

que compoſitione quadam generatio ſimplicium fit, quam in motiua actione conſiſtere neceſſe eſt. Quando vero tempus. Vbi vero locus. Habere autem corpus: ea enim, quæ circa corpus ſunt, habere dicuntur. Eorum verò quæ in ſubiecto non ſunt, indiuiduorum corruptio quidem eſt in primis: generatio autem in his quæ mox poſt primorum conſtitutionem conſiſtunt. Eorum vero, quæ de ipſis prædicata ſunt, ea a quibus omnino generaliter nulla eſt prædicatio, vt omnes quidem homines eius hominis, qui communis eſt, & vniuerſalis. Recipit autem facere, & pati contrarietatem, & magis, & minus; ſecare enim ad plantare contrarium eſt, & vrere ad humidum facere, & caleſieri magis, & minus dicitur, & infrigidari, ſiccari, & humidum fieri, triſtari, & gaudere magis, & minus dicitur.

DE PASSIONE. Cap. III.

P*Aſſio eſt effectus, illatioque actionis, ſecundum quam hæc quidem patiuntur magis, illa vero minime: ſecundum quod quædam animatiora ſunt alijs, vt animantius quidem brutum eſt arbore, animantius vero irrationali, rationale. Omnia vero, quæ de actione dicta ſunt, eadem dici poſſunt de ea, quæ in rebus eſt, paſſione: quædam autem prolatione non recta, ſed mutatione. Eſt autem pati eorum, quæ multipliciter dicuntur: animæ enim actionum vnaquæque paſſio dicitur, quas quidem ſub actione locauimus; vt amor, odium, triſtitia, & gaudere, quæ omnia qualitates paſſibiles, actiones animæ appellamus. Dicitur quoque paſſio, quod in naturam agit; vt morbus, febris, ægritudines, & reliqua quæ qualia dicta ſunt. Paſſio vero, vt dictum eſt, prima eſt generatio actionis. Non eſt autem in agente paſſio, ſed in eo in quod agitur, & operantis actum ſuſcipit: percutiens enim pati non dicitur, ſed materia actum ſuſcipiens. Ea vero, quæ nunc relinquuntur, in eo qui eſt de Generatione libro, tractantur. Et de paſſione hæc ſufficiant.*

DE QVANDO. Cap. IIII.

Q*Vando vero eſt, quod ex adiacentia temporis relinquitur. Tempus verò quando non eſt, vtrinſque autem ratio coniuncta eſt; vt tempus quidem præteritum quando non eſt: effectus autem eius, & affectio, ſecundum quam dicitur aliquid fuiſſe, quando eſt. Inſtans autem quando non eſt, ſed ſecundum quod aliquid æquale, vel inæquale eſt; eius autem affectio, ſecundum quam aliquid dicitur in inſtanti eſſe, quando eſt. Futurum ſimiliter tempus quando non eſt, ſed id, quod futurum eſt: quoniam contingere neceſſe eſt, ſecundum quod aliquid dicitur futurum eſſe cras, vel in aliquo tempore. Eſt igitur quando; aliud ex eo, quod abijt; aliud ex eo, quod inſtat; aliud vero ex eo, quod neceſſe eſt contingere. Dictum eſt enim in Categorijs præteritum, & futurum eſ-*

ſe

ſe quantitates, & quod magis eſt continuans ad præſens, de præterito quidem dictum eſt hoc, non quod in ſubſtantia permaneat, ſed quoniam in exceſſu ſuo nondum præterijt, de futuro autem, quoniam neceſſe eſt contingere, quod tantum eſt, ac ſi inſtaret: nulla enim differentia eſt in eo quod permanet, & quod futurum eſt, & quod nunc abijt. Quamobrem & de futuris agitur, & ſecundum ea aliquid dicitur, & nuncupationem exiſtentium ſortiuntur, vt Sol orietur cras, cras erit nauale bellum, heri obijt Socrates: & aliquid dicitur ſecundum tempus id, quod futurum eſt, de eo, qui naſcetur futurum, aut neceſſario de eo, quod eſt, vt Callias diſputabit cras, vel non diſputabit cras: diſputabit enim, futuram actionem ſignificat: nihil autem inde eſt, quod in ſubſtantia adhuc ſit. Differt enim quando, ab eo quod eſt vbi: quoniam in quocunque tempus eſt, vel fuit, vel erit, in eo quidem quando eſt, vel fuit, vel erit, quod ſecundum idem tempus dicitur: quando enim quod exiſtenti eſt cum ipſo inſtanti eſt, ſimul in eodem ſunt: quando vero ex eo quod abijt, & quod futurum eſt, nunquam ſimul erunt; vbi vero, & locus a quo eſt, vel ſit nunquam ſimul in eodem; vbi autem in circunſcriptione eſt: locus autem in complectente. Diſtat autem quando, quod ex præterito eſt: ab eo quod ex futuro procedit: quoniam quando, quod ex futuro, præterito poſterius eſt, quod vero ex præterito, eſt prius futuro. Quando autem vnum, & idem, primum quidem ex futuro eſt, ſecundum ex præſenti, poſterius vero ex præterito: quemadmodum tempus; primum quidem nunc eſt futurum, poſtea vero præſens, deinde præteritum. Sicut autem, & tempus, aliud quidem compoſitum eſt, aliud vero ſimplex. Eſt autem compoſitum, quod in compoſita actione conſiſtit, ſimplex vero quod cum ſimplici procedit. Et ita quando aliud ſimplex, aliud compoſitum; ſimplex quidem, vt in momento, & nunc eſſe: compoſitum autem, vt in hora, die, hebdomada, & ſimilibus. Amplius quemadmodum temporis partes ſine mora ſuccedunt, ſimiliter, & partes, quando: quando quippe præteritum, & futurum ad præſens copulatiue reducuntur. Diſtat autem, & tempus ab eo quod quando: quoniam ſecundum tempus aliquid eſt menſurabile: vt motus annuus, qui & motus multus dicitur, eo quod multo tempore permanet. At verò ſecundum quando nihil menſuratur, ſed aliquando dicitur, eſſe, & ſecundum idem temporale, & variabile pronunciatur; ineſt autem quando non ſuſcipere magis, & minus; non enim dies, vel diurnus magis, & minus die, vel diurno dicitur, nec vnumquodque diurnius alio: ſic & de alijs; quare omni quando ineſt, non dici ſecundum magis, & minus. Amplius, quando nihil eſt contrarium: etenim quandó ex præſenti eſt vnum, & idem quando de futuro, & præterito: impoſſibile eſt autem duas de eodem prædicari indiuiduo contrarietates. Amplius autem, contraria numquam in eodem erunt ſimul, quando autem, quod ſecundum præteritum, & futurum, ſimul erit in eodem: idem namque quod eſt fuiſſe, uerum eſt eſſe, & permanſurum, contrariorum uero ratio eſt, nunquam in eodem ſimul conſiſtere, neque

que de indiuiduo eodem dici, & in eodem tempore. Quare contrarietas in eo, quod quando eſt, non enunciabitur. Eſt autem quando in omni eo, quod incipit eſſe, vt corpus quidem vniuerſum aliquando eſt, & in tempore: ſuſcipit enim temporum alterationes: alteratur enim corpus in æſtu, vere, hyeme, & autumno. Similiter autem, & animalia acutius quædam in hyeme, quædam in æſtate, quædam in vere ſpeculantur ſecundum inſtrumenti complexionem. Anima enim coniuncta corpori imitatur complexiones ipſius, vt qui aridæ, vel gelidæ compaginationis, dementiores ſeipſis in autumno fiunt ſæpe: quibus vero ſanguis principatur, in vere. Similiter autem & in alijs ſecundum ſimilitudinem complexionis animalium, & temporum. Erit igitur in tempore, quicquid temporis ſuſcipiens variationes mutatur ſecundum tempus. Huiuſmodi vero ſunt quæ dicta ſunt: de paucis autem, aut de nullis alias conuenientius erit proferre.

DE VBI.

CAP. V.

VBi vero eſt circumſcriptio corporis, a circumſcriptione loci proueniens. Locus autem in eo, quod capit, eſt, & circumſcribit. Eſt ergo in loco, quicquid a loco, circumſcribitur, & complectitur. Non eſt autem in eodem locus, & vbi: locus autem in eo quod capit: vbi vero in eo quod circumſcribitur, & complectitur. Videtur autem non omnia adeſſe: anima enim nuſquam eſt, nullum enim locum occupat, neque implet: animatum namque aliud capere poteſt. Nunquam autem contingere palam eſt occupatum quidam aliquo, locum capere aliud, & complecti poſſe occupante permanente, granum enim modio adueniens, retineri non poſſet, aere, quo implebatur quieſcente: aere enim expulſo granum vtique recipitur. Nequaquam igitur duo in eodem loco eſſe ſimul poſſunt, nec idem vnum in diuerſis. Quamobrem nec anima quidem localis erit, cum locum nullatenus occupet; Similiter autem, & quæcumque à corporis ratione, diſſentiunt loci carent circumſcriptione. Mouebit autem quis quæſtionem fortaſſe idem in diuerſis, & pluribus concludens, etenim vox in auribus diuerſorum eſt, vox autem, & ſi aer non ſit, eſſe non poterit ſine aere; & in auribus diuerſorum eſt. Quare dicitur, & corpus idem eſſe in diuerſis locis, vox enim omnino vna, & eadem in diuerſis quidem aeris partibus eſſe poteſt. Concedentibus itaque nobis vnam, & eandem vocem omnino in auribus diuerſorum ſentiri, vtique, & confiteri oportet omnino vnam particulam aeris, ad aures diuerſorum peruenire: ſimpliciter autem vnum, & in pluribus totum impoſſibile eſt inueniri. Quamobrem etiam concedere cogimur, vel diuerſum quidem in auribus diuerſorum ſentiri, vel vnum, & idem omnino in pluribus locis. Relinquitur igitur diuerſum ſenſum eſſe imaginabiliter ſe generantium, & ſimiliter: quare & vox quædam non animalis eſt; ea enim quæ imaginabiliter fit ſimiliter animalis non eſt, quoniam ab animali non profertur. Adhuc autem dicimus omnem vocem animalis eſſe. Quis enim vocem ab initio audiuit in ſilen-

ſilentio quidem ſimpliciter, niſi anima-lium? quare vox quidem animalis dici-tur, quæcumque quidem ab ipſo profe-rente fit, vnius ergo vox ad aures di-uerſorum dirigitur: vna autem, & ea-dem non contingens eſt. Vbi autem, aliud quidem ſimplex; aliud vero com-poſitum. Simplex quidam quod ex ſim-plici loco procedit: compoſitum autem quod ex compoſito. Locus autem ſim-plex eſt origo, & conſtitutio eius, quod eſt continuorum. Locus autem, vt di-ctum eſt compoſitus quidem habet par-ticulas copulatas ad eundem terminum, ad quem particulæ corporis copulan-tur: corporis vero partes iuxta pun-ctum; loci ergo particulæ ſolidorum par-ticulas claudunt: etenim loca ſimplicia corporis minimi occupatiua ſunt. Qua-re nec locus ſine corpore, nec ſoliditas ſine loco erit. Contentio autem de ſphæ-ra extremitate oritur: nihil enim ex-tra ipſam eſt. In ea autem locus eſſe non poterit: vt dictum eſt, a Superioribus, quod ab eo quidem loco ambitur. Confi-tentibus ergo nobis ſphæram localem eſſe, continuari vtique neceſſe eſt, alio quidem, præter eam, in quo extremita-tis locus exiſtat; nihil autem præter ip-ſam eſt, quare extremitas quidem in lo-co non eſt: de huiuſmodi autem inſoli-tum, & occultum eſt pronuntiare, & contra ſenſibilia. Caret autem Vbi in-tenſione, & remiſſione: non enim dici-tur alterum altero magis in loco eſſe, uel minus licet etiam maiorem, uel mi-norem locum poſſideat, non autem ſe-cundum Vbi, uel ſecundum quantita-tem aliquam, eſt magis, & minus, ſed ſecundum id, quod quale eſt. Non eſt au-tem ubi aliud contrarium: eo quod nec loco quidem ineſt contrarietas: locus enim loco non eſt contrarius. Quod au-tem nec alijs manifeſtum eſt: ſurſum enim & deorſum eſſe contraria pluribus uidentur: multum enim diſtare uidetur id quod ſurſum eſt ab eo, quod deorſum eſt quemadmodum ſurſum, & deorſum: quare contrarietas videtur, vbi circa ſur ſum eſſe & deorſum quemadmodum cir-ca locorum quantitates. Contingit au-tem contraria in eodem eſſe: ſurſum.n. & deorſum eſſe, in eodem ſunt: idem enim ſurſum, & deorſum eſt ad diuerſa quidem ſumptum: nam turris altitudo ſurſum eſt ad nos, ſphæræ autem extre-mitati comparata inferior eſt. Amplius contrarium ſibimet quidem idem fore con tingit: ſi enim ſurſum eſſe, & inferius eſſe contraria ſunt, cum idem ſurſum, & deorſum ſit, colligitur idem ſibimet con-trarium fieri. Non ergo contrarietas vl-la in eo quod in loco eſt.

DE POSITIONE.

Cap. VI.

Poſitio eſt quædam partium ſitus, & generationis ordinatio ſecun-dum quam dicuntur ſtantia, vel ſeden-tia, vel aſpera, vel lenia, vel quolibet aliter diſpoſita, ſedere autem, & iace-re poſitiones non ſunt, ſed denominati-ue ab his dicta ſunt. Solet autem quæ-ſtio induci de curuo, & recto, aſpero, & leni, quadrangulo, & triangulo, bicu-bito, & tricubito, magno, & paruo, bre-ni, & longo, & ſimilibus: quandam e-nim poſitionem partium ſignificare vi-dentur: Aſperum enim dicitur, cuius partium vna alteri ſupereminet. Lene vero dicitur, cuius particulæ æqualiter porrectæ ſunt, ſimiliter autẽ & de alijs.

Non

Non ſunt autem poſitiones ea, quæ dicta ſunt omnia, ſed qualia circa ſitum exiſtentia; ex eo namque quod partes ſic ſunt diſpoſitæ, ex eo talia ſenſibus iudicantur: non autem ex eo quod talia, ſcilicet & aſpera, & lenia, vel bicubita vel tricubita ſunt, ſimiliter autem & de alijs huiuſmodi, quæ partium habent poſitionem. Erit igitur vnumquodque prædictorum non poſitio, ſed quale quod circa poſitionem naſcitur. Suſcipere autem videtur ſitus contrarietates; nam ſedere ad id quod ſtare, contrarium eſſe videtur: contraria enim ſunt, quæ in eodem indiuiduo, eodemque tempore impoſſibile eſt reperiri: vicıſſim tamen poſſibilia ineſſe: ſedens autem illico ſtare poteſt, & ſtans ſedere, quocunque autem ſedente, impoſſibile eſt eundem ſtare. Ponentibus autem nobis hæc contraria eſſe, inconuenientia recipere cogimur, hoc, quod vnum ſit contrarium plurium: ſecundum enim dictorum conſequentiam non magis ſedere ad id quod eſt ſtare contrarium eſt, quam ad accumbere: Similiter autem & quemadmodum ſedere, & ſtare, nunquam in eodem ſimul reperiuntur, ita & accumbere, & ſedere, & ſtare: ſecundum igitur huiuſmodi diſpoſitiones ſitui nulla contrarietas inerit. Fortaſſis autem, nec inſolitum quidem putabitur vnum plurium eſſe contrarium: pallor enim ad album, & nigrum contrarium eſſe videbitur: nam ſub eodem genere cum ſint, nunquam ſimul inueniuntur, & viciſſim tranſmutantur: relinquitur ergo vnum pluribus eſſe aduerſum. Non eſt autem pallidum ad nigrum, vel album contrarium: etenim cum vtroque, in eodem eſt; pallidum enim, & colores reliqui ex albo, & nigro conficiuntur; neceſſarium ergo in quocunque pallidum eſt, in omni eo eſſe album, & nigrum: ſimiliter autem & de cæteris quidem coloribus. Amplius autem contrariorum quidem ratio eſt, circa idem natura exiſtere: ſedere enim, & iacere, non circa idem natura ſunt ſeiuncta: eſt enim ſedere proprie circa rationalia; iacere vero, & accumbere circa diuerſa; huius autem ſignum eſt equi, & hominis ſimilitudo, quibus ſine dubio accubitus eſſe probatur. Proprium autem poſitionis, neque magis, neque minus dici. Sedere enim non magis poſitio eſt, quam accumbere, neque minus, neque ſedens alterum altero magis, & minus dicitur, neque accumbens, neque vniuerſaliter ſecundum aliam poſitionem. Magis autem proprium videtur eſſe poſitionis, ſubſtantiæ proxime aſſiſtere: omnibus quidem alijs formis ſuppoſitis. Poſitio autem nihil aliud eſt, quam naturalis ipſius ſubſtantiæ ordinatio, qualis vel a principio quidem innata eſt, vt ea quę aſperis, & lenibus, æqualibus, & inæqualibus ineſt: vel a naturali quidem motu conſueta, vt ſeſſio, & accubitus, & ſimilia. Quicquid igitur proxime ſubſtantiæ eſt aſſiſtens, id neceſſario poſitio eſt, & omnis quidem poſitionis huius ratio ſuſcipit prædicationem.

DE HABITV.
Cap. VII.

HAbitus eſt corporum, & eorum quæ circa corpus ſunt adiacentia: ſecundum quam hoc quidem habere, illa vero dicuntur haberi. Hęc autem non ſecundum totum dicuntur; ſed ſecundum particularem diuiſionem: vt armatum eſſe, calceatum eſſe. His*

autem neque ſimplicia nomina impoſita ſunt, quibus ea appellantur, ſed ſunt eis poſita armatio, calceatio: horum autem ſecundum proportionem, & reliquis. Suſcipit autem habitus magis, & minus: armatior enim eſt equus pedite. dicitur & calceatior, qui calceamentis, & caligis vtitur, quam qui ſolis calceamentis, vel caligis vtitur; in quibuſdam autem non videtur quod cum magis, & minus prædicentur, vt veſtitum eſſe, & ſimilia. Habitui quoque nihil eſt contrarium: etenim armatio calceationi non eſt contraria; idem etenim armatus, & calceatus: quod autem alijs contrarium non eſt, palam eſt; ſimiliter autem his & reliqua. Proprium quidem habitus eſt in pluribus exiſtere, vt in corpore, & in his quæ circa corpus ſunt exiſtentia; adiacet enim corpori, & in his quæ circa corpus ſunt: hoc autem, vt dictum eſt, fit ſecundum eam, quæ eſt in partibus diuiſionem. In paucis autem alijs principijs huiuſmodi inuenies: in quantitate enim ſolum & in his, quæ ad aliquid ſunt ſimilia reperies; ad aliquid autem, vt figuraliter dicatur, & ſimilitudo, & diſſimilitudo, quæ inſunt pluribus ſimilibus, & diſſimilibus. Quantitas autem, vt numerus, qui in numerabilibus ineſt, vtique ſemper creſcens ſecundum vnitatum multifariam aſcenſionem, ſimpliciter autem nihil inuenies tot diſtribui partibus: vt numerum; non autem omnis quantitas, aut relatio talium eſt. Habitus autem omnis in pluribus neceſſario exiſtit, vt in corpore, & in his quæ circa corpus ſunt. Omne igitur quod in corpore, & circa corpus eſt, exiſtens, habitus nomen ſortitur. Quare magis proprium quidem habitus erit in corpore, & circa corpus exiſtentibus, ſecundum eam quæ partium eſt, diuiſionem, vt in pluribus exiſtere. Dicitur autem habere multis modis; habere enim dicitur alterationem, vt albedinem, & nigredinem: quantitatem, vt longitudinem: nihil enim aliud eſt dicere albedinem, aut longitudinem habere, quam album, aut longum eſſe. Dicitur etiam vas aliquid habere, vt modius triticum quod nihil aliud eſt habere, quam continere. Habere quoque in membro dicimur, vt in digito annulum. quod tantundem eſt dicere, quantum eſt digitum in annulo eſſe. Dicitur vir vxorem habere, & reciprocè vxor virum; hic autem inſolitus eſt habendi modus, quo vir habetur, vel haberi dicatur, hoc autem habere nihil aliud eſt quàm cohabitare. Quare modi habendi, qui diei conſueuerunt, quinario numero terminantur. Fortaſſis quidem eſſent alij modi habendi, præter hos qui dicti ſunt: ſed ſi qui ſunt diligens inquiſitor inueniat. Et quidem de principijs hæc dicta ſufficiant: reliqua vero in eo quod de Analyticis eſt, quærantur volumine.

De eo, quod eſt plus, minusve ſuſcipere. Cap. VIII.

Dicitur autem magis, & minus ſuſcipere tripliciter. Aiunt enim quidam ſecundum crementum, vel diminutionem eorum, quæ ſuſcipiunt ſubiectorum, aliter autem & alij ipſa quidem, quæ ſuſcipiuntur, in ſuſcipiente diminui, & creſcere annunciant. Alij autem ſecundum vtrumque amborum diminutionem, & augmentationem. A primis itaque inchoantes, quæ eorum rata ſit, ac firma ſententia manifeſtabo. Si quis vero primam, & ſecundā deſtru-

ſtruxerit, vtique & tertiam deſtruit, quæ ex vtraque conficitur coniunctione. Non ergo ſecundum ſuſcipientium ipſorum crementum, vel decrementum, cum magis, vel minus aliqua dicentur. Nulla enim ratio obuiaret dicenti hominem, & animal, & ſubſtantiam, & cætera conſimilia cum magis, & minus dici, concedentibus nobis ſecundum ſubiecti intenſionem, & remiſſionem qualibet cum magis, & minus dici. Amplius autem equus quidem, & augmenti, & diminutionis motum frequenter ſuſtinet: dicitur enim equus minor, vel maior lapide quodam, qui nunquam intenſionem, & remiſſionem paſſus eſt: mons etiam alio mõte maior dicitur, cum neuter creſcat, vel decreſcat. Amplius autem margarita albior quidem equo dicitur, cui pedem album contingit habere: hoc autem non eſt, quia equus quidem in eſſentia à margarita ſuperatur. Colligere igitur oportet, vel margaritam quidem albiorem equo pronunciari, ſecundum magnitudinem ſubiecti, vel paruitatem: vel non verum albiorem equo margaritam eſſe: vel nihil omnino magis, vel minus dici ſecundum ſubiectorum magnitudinem, vel paruitatem, neque ſecundum crementum, vel diminutionem. Hoc autem palam eſt, quod ſecundum magnitudinem ſubiecti margarita albior equo non dicitur, tamen margaritam albiorem equo eſſe non falſum eſt. Relinquitur ergo nihil ſecundum magnitudinem ſubiecti amplius, vel minus dici: ſimiliter autem neque ſecundum paruitatem. Amplius autem neque ſecundum ea quæ inficiunt. Si enim ſecundum magnitudinem albedinis, vel alicuius cæterorum dicitur aliquid albius aliquo, vel ſecundum paruitatem minus album, vel quomodolibet aliter vtique, & minus albus equus, vel homo, vel quodlibet aliud albius margarita dicetur; etenim maior albedinis quantitas equo accidit, quam margaritæ. Amplius autem magis, & minus alterum altero dicitur non ſecundum ſubiecti, neque accidentis crementum. Quoniam autem non ſecundum ſubiecti crementum & magnitudinem aliud paruius alio dicatur, manifeſtum eſt; neque ergo ſecundum ipſius accidentis ampliorem quantitatem; etenim quantitas vltra ſubiectum protendi non poteſt, quoniam terminus quantitatis eſt corpus, paruitas autem quantitati ſupponitur, quare vltra paruum quidem ſubiectum paruitas ipſa non porrigitur; quanto igitur ſubiectum paruius efficitur, tanto paruius quantitas minoratur. Patet itaque nihil ſecundum magis, & minus prædicari, neque ſecundum ſubiectorum ſolum augmentum, vel diminutionem, neque ſecundum accidentia, quare neque ſecundum vtrumque. Oportet igitur ab alia cauſa inuenire, quæ cum magis, & minus dicantur. Huiuſmodi vero ſunt ea, quæ ſunt in voce eorum quæ adueniunt, & non ſecundum ſubiecti vel mobilis crementum, vel diminutionem, ſed quoniam eorum, quæ ſunt in voce, impoſitioni propinquiora ſunt, ſiue ab eadem remotiora ſunt: de his etenim cum magis dicuntur, quæ proximiora ſunt ei, quæ in ipſa voce eſt, impoſitioni, cum minus autem de his, quæ remotiora conſiſtunt: Vt album dicitur illud, in quo pura albedo eſt: quanto igitur ad vocis impoſitionem accidens puriori inficitur albedine, tanto, & candidior aſſignabitur. & paruum quidem dicitur, quod aliis comparatum ſtatura dimiuutione, & quantitate vincitur, quic-

quicquid igitur eſt, quod in quantitatis menſura ſuperatur, id continuo paruius pronuntiatur, ſimiliter autem de aliis. Dubitabit autem aliquis, quare hæc quidem cum magis, & minus dicantur, ſubſtantiæ vero minime. Hoc autem contingit, quoniam ſubſtantiarum impoſitio quidem in termino eſt, vltra quem tranſgredi impoſſibile eſt. Additur autem, & de accidentibus quibuſdam, quæ ſine magis, & minus dicuntur: ut quadrangulus, & triangulus, & ſimilia: non enim triangulus magis vnus altero dicitur. Contingit autem, quoniam in ſubſtantiarum quidem deſignatione accipitur, & quadrangulus quantitas nuncupatur, & corpus quadrangulatum; vel eadem, quæ in ſuperioribus eſt ratio, hic vetat, quoniam huiuſmodi impoſitio in termino facta eſt, vltra quem tranſgredi non licet, quemadmodum in ſuperlatiuis. etenim albiſſimus, vel nigerrimus, & huiuſmodi ſine amplius ſunt, & minus eo, quòd huiuſmodi impoſitio in termino eſt, vltra quem porrigi impoſſibile eſt, & citra permanere: poſſibile enim ſi contingit, nullum ſequitur impoſſibile: qua propter ſi omnes puncti componantur, nullam faciunt magnitudinem, quoniam punctus puncto additus nihil auget. Eſt autem generatio ſimplex, & corruptio non congregatione, nec ſegregatione atomorum, ſed quando tranſmutatur ex aere ſpecificato in hoc totum. In ſubiecto enim duo ſunt, quorum hæc quidem eſt forma ſecundum rationem; hæc autem ſecundum materiam; quando igitur in his duobus eſt tranſmutatio, generatio, & corruptio erit ſimpliciter ſecundum veritatem. Dicitur autem ſimpliciter generari in his magis hoc aliquid, & forma, quam terra, muſicus homo corruptus eſt, homo immuſicus generatus eſt, homo manet idem, ſi quidem in his paſſio non eſſet ſecundum ſe muſica & immuſica, his quidem generatio eſſet, his autem corruptio. Ideo hominis quidem hæ paſſiones, hominis autem muſici, & immuſici generatio quædam, & corruptio: nunc autem eſt hominis hæc paſſio, manentis muſica, & immuſica, ideoque alteratio talis eſt. Eſt autem materia maxime quidem ſubiectum generationis, & corruptionis proprie ſuſceptibile. Sed quare diſcens non dicitur generari ſimpliciter, ſed quod generari diſciplinatum, hæc determinata ſunt in Prædicamentis: hæc autem hoc aliquid ſignificant, & ſubſtantiam, hæc autem quale, hæc autem quantum. Quæcunque igitur non ſubſtantiam ſignificant, non dicuntur ſimpliciter, ſed ſecundum aliquid generari. Eſt autem cui ineſt ſecundum naturam moueri, vt ignis.

Libri Sex Principiorum Finis.

Digitized by Google

PERIHERMINIAS ARISTOTELIS
LIBRI PRIMI EXPOSITI,
Per Doctorem Franciſc. Toletum Societatis IESV, S. R. E. Cardinalem Ampliſs.

De fine ſeu ſcopo huius libri, inſcriptione, connexione cum alijs, modo procedendi, & eius diuiſione.

ANte explanationem libri de interpretatione Ariſtot. quatuor præmittere oportebit. Primo, qđ inſtitutum, quis finis, & ſcopus huius libri ſit. Secundo, quę inſcriptio libri, & quæ īſcriptionis cauſa. Tertio quā cōnexionem, & ordinem cum reliquis partibus Logicæ habeat. Quarto quis procedēdi modus; ſcilicet, quę libri diuiſio, quæve eius partes.

1. Finis, ſeu ſcopus huius libri. Circa primum aduerte, ſcopum & inſtitutū huius libri. eſſe ſumēdum a ſcopo, & inſtituto totius Logicæ; Logicæ aūt īſtitutū hoc eſt, ſyllogiſmi, vel demōſtrationis, quæ perfectiſſima argumentatio eſt, cognitionem exactā tradere. Cum tamē demonſtratio, & ſyllogiſmus materiam, & formā habeant, materia autem ſint ſimplices propoſitiones, quæ ex ſimplicibus dictionib. ſeu conceptibus componuntur, fuit neceſſarium, ſyllogimi cognitionē traditurum, de ſimplicibus vocib. & de complexis, ac propoſitionib. prius diſſerere. Cum vero de ſimplicib. rerum ſignificatiuis vocibus in libro Prædicamentorum tractatum ſit, in hoc ſequēti libro noſtro de complexis, quibus verū, vel falſum exprimitur, diſputatur. Et hic eſt huius libelli ſcopus proximus.

2. Inſcriptio. Huius inſcriptio eſt Gręcè περὶ ἑρμηνείας, i. de interpretatione, ἑρμηνεύω. eſt enim idē, qđ interpretor, nec illa eſt vna dictio, vt aliqui dicūt, ſed eſt genitiuus cum præpoſitione. Sed quid īterpretatio ſignificet declarare oportet. Boet. in prima editione inq̄t, interpretatio eſt vox ſignificatiua ꝑ ſe aliquid ſignificans. *1. Opin.* Vbi duo docet interpretationē habere; eſſe vocem ſignificatiuam, nam voces non ſignificatiuæ nō dicūtur īterpretationes, alterum eſſe ſignificatiuam per ſe, nam coniunctiones, & præpoſitiones, & ſinchategoremata nō ſunt īterpretationes quamuis ſignificatiuæ voces ſint, quia per ſe non ſignificant.

At vero, quia iſta definitio non videbatur exacta, nam voces brutorum, cū ſignificatiuæ ſint paſſionum, ipſorum, īterpretationes dicerentur, quod nō ita eſt, propterea in ſecunda editione ſua, aliam particulam addidit, nempe qđ ſit vox articulata, i. ſyllabis, & pronūciatione diſtīcta: ita, vt poſſit charactere deſignari, quales non ſūt huiuſmodi voces brutorum.

At quia adhuc iſtud non ſatis erat, nam ſunt voces brutorū articulatæ, quales Pſitacorum, Picarum, Coraorum, & aliorum, tandem addidit, quod ſit vox explicans cōceptus internos, quales non ſunt illæ voces Pſitacorum.

Vnde licet ex omnib. eius dictis, ītegrā colligere deſcriptionem. Interpretatio eſt vox ſignificatiua per ſe articulata interiores paſſiones manifeſtans.

Ex quo aſſerit vnum hoc diſcrimen eſſe inter voces, vt in libro Prædicamētorū cōſiderātur, & vt hic ſumuntur; illic enim vt rerum ſignificatiuæ ſunt, veniūt in cōſiderationem: hic autem, vt interiorum paſſionum māifeſtatiuæ, ac propterea titulus eſt de interpretatione.

Quod

Digitized by Google

Quod ſi obijcias non rectam inſcriptionem eſſe, quandoquidem aliæ multæ orationes ſunt interpretationes, nempe optatiua, & imperatiua, & reliquæ, de quibus hic non agitur, ſed ſolum de Enunciatiua. Ad hoc reſpondet Boet. non eſſe inconueniens inſcriptionẽ eſſe vniuerſalem, quãuis non tractetur, niſi de particulari, ſubdit exẽplum, ſi quis vellet de homine diſſerere, rectè inſcriberet, De animali.

Secunda opin. Aliter reſpondet Alexan. iſtam eſſe maneam inſcriptionem, oportet enim addere de interpretatione logica, ſeu philoſophica, quæ ſola enunciatio eſt.

Tertia opin. Ammonius dicit hic interpretationem ſumi pro enunciatione, quia illa eſt præcipua interpretatio, qua verum, vel falſum exprimimus, idem S. Tho. dicit, ex quibus conſtat, ſubiectum ſecundum hos Doctores huius libri eſſe enunciationem ſimplicem, quæ hic interpretatio dicitur, ſimplices enim dictiones non interpretatio, ſed partes interpretationis ſunt.

Hæc doctrina eſt bona, & communiter recepta; at in hac parte tria exiſtimo eſſe *1. fund.* dicenda: Primo nõ ſolum voces, vt conceptuum ſignificatiuæ poſſunt hic cõſiderari, ſed etiam vt rerum manifeſtatiuæ ſunt, nam Ariſt. propoſitionem explicans, quod ſit vniuerſalis, particularisque ſemper in ordine ad res explicat.

Eſt autẽ diſcrimen inter ea quæ in prædicamentis, & hic conſiderantur, vt notat Alber. tractat. hoc 1. c. 2. in prædicamentis enim res præcipuè conſiderantur, quæ vocibus ſignificantur, & illa eſt rerum conſideratio, & eorum quæ rebus inſunt, vel accidunt, vt quod ſint genera, vel ſpecies: at hic primo de vocibus, vt rerum ſignificatiuæ ſunt, agitur, & de his, quæ vocibus primo inſunt, vt eſſe nomen, verbum, propoſitionem, & reliqua huiuſmodi.

2. fund. & reſp. ad qõ. de inſcript. Dico 2. cum Alber. loco allegato, & eſt maximè memoriæ mandandum. Propoſitio tripliciter poteſt cõſiderari Primo reſpectu rerum, vt rerum complexionem ſolũ ſignificat, & ſic eius partes ſunt nomen, & verbum, ſimiliter habet ſecundum hoc varia accidentia, eſſe nempè, vniuerſalem, particularem, affirmatiuam, negatiuam, veram, falſam, ſimplicem, compoſitam, & alia. Altera ratione conſideratur, vt eſt ordinabilis in ſyllogiſmo, vel argumẽtatione, & ſic accidit ei conuerſio, quod ſit maior, aut minor, aut concluſio. Tertio conſideratur, vt non ſolum eſt in argumentatione ordinabilis, ſed eſt probatiua alterius, & ſic eſt neceſſaria, probabilis, contingens, &c.

Cum igitur tripliciter conſideretur enũciatio, hic primo ſolummodo conſideratur, nempè reſpectu rerum, quarum cõplexionem verè, vel falsò ſignificat. Secundo vero modo ad libros priorum pertinet. Tertio modo ad reliquos libros. Vt autem hoc eſſet manifeſtum, propterea inſcribitur de interpretatione, vt intelligamus hic enunciationem conſiderari, vt rerum eſt ſignificatiua, reſpectu quarum interpretatio dicitur.

Propterea multo melius Interpretationem, quam Propoſitionẽ dixeris eſſe obiectum; *2. fund.* non enim hic de ea, vt eſt argumentationis pars, diſſeritur, ſed vt eſt rerum ſignificatiua, quod ineſt ei primo.

Dico tertio, quãuis poſſimus dicere hic interpretationem eſſe inſcriptionem particularem, tamen poſſumus etiam ſuſtinere vniuerſaliter ſumi pro quacunque etiã oratione, licet intentio non ſit, niſi de ſola enunciatiua tractare: ſufficit enim quod oratio in communi definiatur, & diuidatur, vt fit in c. 4. huius ad hoc, quod ſimpliciter inſcribatur de interpretatione.

Dubitatur, an Enunciatio ſimplex tantũ ſit huius obiectum, an enunciatio in communi, vt compræhendit tam ſimplicẽ, quã coniunctam. *Primum Dubium opin. prima.* Ammo. & S. Tho. & fere reliqui affirmant ſimplicem enunciationẽ hic eſſe obiectum, non autem tractari de coniuncta. Cuius duplex eſt ratio: Altera eſt S. Tho. quia coniuncta conſtat ex ſimplicibus, propterea ad eas refertur.

Altera ratio eſt, quæ etiam eſt Ammon. *Nota.* Pro qua aduertere oportet, iſtos antiquos Doctores non vocare hypotheticam propoſitionem, niſi conditionalem, quia hæc non habet veritatem abſolutam, ſed ex ſuppoſitione: vt qui dicit, ſi homo currit, mouetur, abſolutè non dicit quod currat, nec quod moueat, ſed ex ſuppoſitione dicit, ſi homo currit, tunc verum erit, quod moueatur, dicitur hypothetica, quod ex ſuppoſitione aliquid deferat.

Hoc

Digitized by Google

Hoc ſuppoſito eſt ratio horum Doctorum, hic agitur de enunciatione, cuius futurus eſt vſus in demonſtrationibus, & alijs ſyllogiſmis: ſed hæ propoſitiones cũ non habeant veritatẽ abſolutam, non ſunt aptæ ad quicquam probandum, niſi quatenus fundantur in ſimplicibus, vt patet, ſi homo currit, mouetur, nihil probat, niſi adiungas ſimplicem, homo currit, ergo mouetur, propterea non meminit niſi ſimplicium.

Hæ rationes, ſalua pace, mihi non placent, nam cum coniunctæ ſint enunciationes, & verum, vel falſum ſignificent, & ſint aliæ præter conditionales: profecto alicuius partis logicæ iſtæ erunt, cum autem non alterius, erunt huius præſentis.

Propterea probabile mihi videtur hic quamlibet enunciationẽ conſiderari, cum Ariſtot. omnem definiat in c. 4. diuidat in ſimplicem, & coniunctam, quod ſi Ariſtot. pauca tradidit de his, hoc eſt, quia hic conſiderantur non vt ſyllogiſmum ingrediuntur, ſub qua ratione habet multa peculiaria; ſed ſub ea ratione hic ſumuntur, vt verum, vel falſum complexi dicunt, quomodo fere eadem cum ſimplicibus communia habent.

Dub. 1. Dubitatur verum vna vox ſit dicẽda interpretatio, an potius tota enunciatio,
1. opin. Boet. & Alber. exiſtimant ſingulas voces
2. opin. per ſe eſſe interpretationes, at S. Thom id nõ recipit: ſed potius dicendas eſſe partes interpretationis cenſet & mihi hoc placet. Cuius ratio hæc mihi ſe offert, quia hic ſimplices voces non per ſe conſiderantur, ſed vt partes enunciationis ſunt, cum autem partes obiecti non habeãt, idem nomen cum toto obiecto, non enim partes animalis rectè vocabis, animalia quod eſt obiectũ in ſcientia de animalibus ita nec partes enunciationis dicentur interpretatio, ſicut ipſa enunciatio, quæ vt interpretatio eſt, eſt obiectum in præſenti libro.

Sequitur circa tertium de connexione huius cum reliquis partibus Logicæ. Pro quo aduerte Logicam eſſe regulam operationum intellectus quantum ad veritatẽ, vel falſitatem; Et quia voces reſpondent cõceptibus, & operationibus intellectus, inde etiam logica regulat ſermonem quãtum ad veritatem, ſed ſecundario, & mediate, opus erit ergo intellectus operationes cognoſcere, nam quo ordine ipſæ procedunt, eodem etiam partes Logicæ. *3. connexio huius libri cum ceteris.*

Triplex igitur eſt operatio intellectus: Prima res ſingulas per ſe, & ſeorſum intelligere, quæ dicitur ſimplicium appræhenſio, cui operationi reſpondet locutio ſimplicium vocum per ſe. Altera eſt compoſitio, vel diuiſio, id eſt quando rem vnã alteri copulando intelligimus, ſiue affirmando, ſiue negando: cui etiam reſpondet ſermo, qui per ſolas propoſitiones fit: tertia eſt ratiocinatio, quando ex vno cognito alterum cognoſcimus: cui reſpondet diſcurſus vocalis.

Iuxta has operationes tres, eſt triplex Logicæ pars. Prima circa ſimplicia, & hæc eſt liber Prædicamentorum, ſecunda circa cõpoſita, & hæc eſt iſte liber, tertia circa diſcurſus; & sũt reliquę Logicę partes.

Hinc patet hunc librũ eſſe immediatè poſt prædicamenta, & inde apparet vtilitas eius, vt enim ſine compoſitione non diſcurrimus, ita nec ſine libro hoc conſtabit doctrina ſequentium.

Circa 4. quis ſit modus procedendi. Dico eſſe facilem, nempè definitiuum, exemplarem, inductiuum: tandem de diuiſione dico præcipuè hic agi de quadruplici propoſitione, & ipſius proprietate, primo de ſimplici finita, deinde de ſimplici de extremo infinito, turſus de propoſitione de tertio adiacente, & vltimo de propoſitione cum aliquo ex illis quatuor modis. *4. Quis modus procedendi, & diuiſio libri 1.*

ARI-

Digitized by Google

ARISTOTELIS STAGIRITAE PERIPATETICORUM PRINCIPIS

De Interpretatione Liber Primus,

SEVERINO BOETIO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI.

De Notis, De Orationis principijs, De ipſa Oratione, Enunciatione, ac ipſius ſpeciebus, De Enunciationum oppoſitionibus, ac circa ipſarum veritatem, & falſitatem regulis, in quocunque tempore.

De notis: Et vt in intellectu, ita etiam in voce verum, & falſum reperiri.

CAP. I.

Sectio 1. ſecundũ Græcos. *PRimũ oportet ponere quid ſit nomen, & quid verbũ: poſtea quid eſt negatio, & affirmatio, & enunciatio, & oratio.*

Sunt ergo ea quæ ſunt in voce, earum quæ ſunt in anima paſſionum notæ, & ea quæ ſcribuntur, eorum quæ ſunt in voce. Et quemadmodum nec literæ omnibus eædem, ſic nec eædem voces.

Quarũ tñ hę primũ notę sũt; eædẽ omnib. paſſiones animæ sũt: & quarũ hæ ſimilitudines, res etiã eædem. De his verò dictũ eſt in ijs qui sũt de anima, alterius.n. hęc sũt negotij. Eſt aũt quẽadmodũ in anima, aliquãdo quidẽ intellectus ſine vero vel falſo, aliquãdo autẽ cui iã neceſſe eſt horũ alterũ ineſſe: ſic ẽt in voce, circa cõpoſitionẽ.n. & diuiſionẽ eſt verũ, & falsũ. Nomina igit̃ ipſa, & verba cõſimilia sũt ei, q ſine cõpoſitione, & diuiſione eſt, ĩtellectui, vt hõ, vel albũ, quãdo nõ aliqd addit̃, neq; .n. falsũ, neq; verũ adhuc eſt. Signũ autẽ huius eſt, hircocervus enim aliquid ſignificat, ſed nondũ verum aliquid, vel falſum, niſi eſſe, vel non eße addatur, vel ſimpliciter, vel ſecundum tempus.

In 3. de ani. tra-ctat. 39.

Circa cõpoſitionẽ & diuiſionẽ eſt verũ, & falſum.

PRimum oportet cõſtituere, quid ſit nomen. Hoc caput diuiditur in duas partes. In prima quæ proœmij loco eſt, Philoſophus, proponit ea, de quib. tractaturus eſt. In ſecunda, quæ ad tractatum pertinet, de vocum ſignificatione diſſerit.

Proponit igitur eſſe neceſſarium ante omnia conſtituere, ideſt definire, quid ſit nomen quid verbum, quid negatio, affirmatio, & oratio. Dicitur autem (Primum) ideſt ante doctrinam ſyllogiſmi, & demonſtrationis, qui finis totius Logicæ ſunt. Dicit, oportet, quaſi neceſſarium ſit ita, vt abſque horum cognitione non poſſit demonſtrationis haberi cognitio. Dicit (Conſtituere, ſeu ponere) ideſt definire quia definitio poſitio dici ſolet. Poſt proponit ea, quæ tractanda ſunt: inter quæ vnum eſt obiectum; nempe. Enunciatio. Alterum enunciationis genus, ſcilicet Oratio: aliud enunciationis ſpecies, affirmatio, & Negatio, aliud partes eſſentiales enunciationis, ſcilicet nomen, & verbum.

Hic primo dubitabis, cum ſcientia non definiat ſuũ obiectum; cur quærit, quid ſit enunciatio? Dico ſcientiam definire qui-

dem ſuum obiectum, non tamen probare definitionem de ſuo obiecto, verbi gratia ſcientia de anima definit, quid ſit anima non tamen ad eam ſcientiam pertinet probare talem definitionem de anima: ita ſimiliter hic definitur enunciatio, ſed definitio non probatur.

Dub. 2. Dubitatur 2. quare non dixit oportere *Reſponſ.* definire, quid ſit propoſitio, ſeu enunciatio vniuerſalis, particularis, vera, falſa. Dico; ea quæ ſunt in ſcientia duplici modo cognoſcuntur. Quædam definitione, quale eſt, ſubiectum, & ipſius partes. Quædam diſcurſu, & probatione, quales ſunt proprietates: ac propterea Ariſtot. non dixit, quid ſit vniuerſalis, vera, falſa. quia iſta demonſtranda potius, quam definienda ſunt; ac propterea etiam dicit, oportet primum definire, quid nomen verbum, & reliqua, quaſi paſſiones cognoſci nequeant, & probari, niſi præſuppoſita definitione ſubiecti, & ipſius partium.

Dub. 3. Dubitatur 3. de ordine iſto, quo tractanda enumerat, vltimo enim loco orationē, quæ genus eſt, ponit, cum tamen generis priuſquam ſpecierum cognitio ſit tradenda, vt docet Ariſt. 1. de part. ib. cap. 1. præterea negationem affirmationi præpoſuit, cum conſtet affirmationem priorem eſſe. Ad hoc accedit, Ariſt. poſt in progreſſu ordinem præpoſterum obſeruaſſe, nam prius de oratione, ſecundo, de affirmatione, vltimo de negatione diſſeruit.

1. opin. Reſpondet S. Thom. hujus cauſam eſſe, quia inceperat proponere partes, dum poſuit nomen, & verbum; poſtea, vt eandem rationem partium continuaret, poſuit affirmationem, & negationem, quæ ſunt ſpecies enunciationis: & enunciationem poſtea, quæ eſt ſpecies orationis, partes autem ſpecies dicuntur, non ſicut nomen, & verbum, quæ ſunt partes eſſentiales, ſpecies autem ſunt partes potentiales generis, ſed iſta ratio non mihi admodum placet: quia ſi iſta cauſa ſufficiebat: vt ſpecies generi anteponeret, quare nō fecit, vt eundem poſtea ordinē in tractatu obſeruaret.

Solutio. Propterea dico cum Boetio in 2. Editione id eſſe factum, ne ſi primo loco orationem conſtitueret, arbitraremur ipſum hic de qualibet oratione diſſerturum, quod ita non eſt, propterea ſpecies antepoſuit, vt genus non alia ratione conſiderari hic intelligeremus, quam vt has ſpecies continet, quarū hic eſt præcipua, conſideratio.

Dubit. Ad illud de affirmatione, & negatione *1. opin.* reſpondet S. Thom. admittendo affirmationem eſſe priorem: tamen, inquit, negationem magis includere rationem partium, a quib. incipit Ariſt. Nam negatio dicit diuiſionem, & ſeparationem prædicati a ſubiecto, diuiſio autem partes importat.

2. opin. Aliter reſpōdet Sirianus, vt refert Boet. inquit, enim duplicem eſſe negationem: Vnam, quæ conſurgit ex defectu aliquo particulari, ſicut non currere eum, qui currebat, & talis poſterior eſt affirmatione. Alteram ex defectu communi; ſicut ex non eſſe, & hæc prior eſt, prius enim fuit non eſſe, quam eſſe. Sed iſta opinio eſt extra Ariſt. vt bene dicit Alber. qui mundum ſemper eſſe, & fuiſſe poſuit. *3. opin. & vera.* Boet dicit, negationem eſſe quidem poſteriorem affirmatione ſi vna ad alterā referatur; at ſi ad ſuū genus cōparentur, vna altera prior nō eſt, cum ſint ſpecies independentes reſpectu generis, & ita non eſt mirum, ſi negationē præpoſuerit, cum ſit ſpecies, ſicut affirmatio, & hæc eſt bona, & apta reſponſio.

Solutio. Quamuis poſſimus etiā cum Alb. tract. hoc 1. cap. 3 dicere, nempe hic conſideraſſe Ariſt. has ſpecies, vt oppoſitionem habet, & quia oppoſitio incipit a negatione, ad quam omnia oppoſita, vt ſupra diximus, reducuntur, propterea eā præpoſuit; an tamē iſtę ſpecies ſint, poſtea examinabimus.

Sunt ergo ea, quæ ſunt in voce, &c.

Ariſtoteles de verbis, nominibus, & orationibus tractaturus, quæ ſignificatiua ſunt, de eorum ſignificatione, & diuerſitate ſignificandi ante omnia diſputat, vt docet Boet. Et quidem in hoc textu quatuor aſſertiones continentur.

1. Fund. Pro quarum declaratione fundamentum vnum aduertendum eſt. Homo tripliciter ſe circa res, habet. Primo ipſas non ſolum ſenſu, ſed etiam intellectu percipit, formans earum ſimilitudines; quę dicuntur paſſiones, & conceptus; at quia iſti conceptus occultiſſimi ſunt, vtitur vocibus, velut quibuſdam ſignis ad tales conceptus explicandos; Cum autem voces hæ non ſint permanentes, nec totæ ſimul

nec

nec omnibus præſente eſſe poſſint, vtitur homo alio ſigno; nempe ſcriptura, vt docet Aug. tomo 3. lib. 2. de doct. Chriſt. cap. 4. ſunt igitur quatuor, res cognitæ, ipſi cõceptus, & cognitiones, quæ dicuntur paſſiones, & voces, & ſcripturæ.

Hoc ſuppoſito, eſt prima Ariſt. aſſertio (Ea quæ ſunt in voce ſũt ſigna, & notę paſſionũ, quæ ſunt in anima, & ea quæ ſcribũtur eorũ, quæ ſunt in voce) ideſt voces explicãt cõceptus internos animę, & ſcripturæ ipſas voces explicant. Vocat paſſiones cõceptus intellectus, nõ quod intellectus patiatur, quãdo intelligit, paſſione aliqua deſtructiua, ſed qa itellectus itelligit recipiẽdo ſpecies a reb. ideo itelligere pati, & intellectio paſſio dicitur 3. de anima c. 4. Dicit autem paſſiones, quæ ſunt in anima, quia vt inferius dicemus, voces ſignificãt res, vt ab anima intelligũtur, atq; indicãt ipſos cõceptus. Et ideo excludũtur voces brutorũ, quæ haſce paſſionis nõ explicãt, & etiã voces humanæ, quib. naturaliter affectus explicamus Loquimur enim hic de voce explicante conceptus intellectus.

Ex quo competitur deceptio Andronici quem citat Philop. 1. Anima. Tex. 3. & reprehẽdit de hoc: exiſtimãtis hũc nõ eſſe librum Ariſt. quia nõ vocat Ariſtoteles cõceptus, paſſiones in libro de anima ſed iã hoc ex ipſo Ariſt. probauimus eſſe falſum:

Hæc verba Alexander interpretaĩ ſimilitudinarie, ideſt, ſicut voces ſunt ſigna cõceptum, ita ſcripturæ vocum: at Porphyr. & Boet. hoc non recipiunt, nam voces ita ſunt ſigna cõceptuum, vt mutatis vocib. non mutetur rei cõceptus, At voces mutãtur ex mutatione ſcripturarum: aliter enim vna vox, aliter altera ſcribitur.

Dubiũ. Dubitatur primo circa aſſertionem, quare Ariſt nõ dixit voces, ſed ea quæ ſunt in voce, vel literas ſed ea quę ſcribunĩ, & nõ dixit paſſiones, ſed paſſiones, q̃ ſunt in anima. Ad hoc reſpõdet Porph. hic intelligẽda eſſe ſemper nomen, & verbũ, orationẽ,

1. ſolu. & reliqua: Eſt. n. oratio triplex, & q̃ fit, intellectu, & q̃ fit verbo, & quæ ſcripto, vt ẽt dicit Amm. ac ideo ad diſtinguẽdũ dicit ea quę ſũt in voce, ideſt, nomina, verba, & reliqua, quæ voce fiunt: & ea quæ ſcribuntur, nẽpe nomina, verba, & reliqua, quæ in ſcripto ſunt: ſimiliter quæ ſunt in anima

Sed melius; dicẽdum eſt cum Boet. Ammon & S. Th. voces ipſas ſecũdum ſe non 2. ſolu.
eſſe ſigna conceptuum niſi prius cõſtituãtur, & imponantur ad ſignificãdum, ſicut argentum ſecũdum ſe nõ eſt vas quouſq; introducaĩ forma: vnde nomina, & verba nõ ſunt voces ſolum, ſicut nec vas argentum, ſed ſunt voces cũ impoſitione, & ſignificatione, habet ſe enim vox ad nomina, & verba ſicut argẽtũ ad vas, cũ vt ex q° to de gñatione Animaliũ, c. 7 hẽtur ſit eorũ materia: Eſt enim ſubiectũ Ac ꝓpterea optime Ariſt. non dixit voces, ſed ea quæ ſũt ĩ voce, nẽpe nomina, verba, & reliqua quæ ex voce, addita ſignificatione fiũt, ea vero ratione nõ dixit literas, quia literæ ẽt ſunt in voce, ſed dixit ea quæ ſcribunĩ.

Secunda aſſertio Ariſt. (quemadmodum literæ omnibus nõ ſunt eędem, ſic nec voces (Ac ſi dicat, nõ omnes eiſdem characteribus in ſcribẽdo vtuntur, nec ſimiliter iiſdem vocibus idem ſignificant, nã alia voce Latinus, & Græcus alia, & alij ſinguli ex reliquis conceptum hominis, & cuiuslibet alterius explicant; & ſimiliter, aliter vnus, aliter alius talem vocẽ characterib. exprimit, in quo cõperitur ſignificationẽ vocũ eſſe ad placitum, nõ naturalem: ſi. n. voces naturaliter ſignificarẽt, idem apud omnes repreſentarent, ſicut apud omnes eadem eſt ignis natura.

Tertia aſſertio (res, & paſſiones, animæ eædẽ apud oẽs ſũt) ac ſi dicat, eadẽ eſt natura hominis, & idẽ apud omnes homines cõceptus, q̃uis nõ eadẽ voce, & ſcriptura ad talem rem, & cõceptum ſignificandum omnes vtãtur: idem de aliis dicendum eſt:

At circa hoc, dubiũ poſſet eſſe quomodo
iidẽ ſint conceptus apud omnes, cũ cõſtet Dubiũ.
alium cõceptum me habere hominis, aliũ habere Petrum, alium Ioannem: præterea quomodo res apud omnes ſunt eadem, cũ diuerſæ veſtes, ꝑ diuerſitate locorũ ſint, alię dom⁹, alij ritus, alij mores & negocia

Ad hoc aũt dico primo, qđ Ariſt. vocat
eoſdẽ cõceptus; nõ q̃de numero, q vnicus, 1. ſolu.
& idẽ numero conceptus ſit in oĩbus, hoc .n falsũ, & impoſſibile eſt: ſed vocat eoſdẽ forma, & ſubſtãtia, ſicut dicit eadẽ imago Regis, q̃ eſt Romæ, & q̃ eſt Mãtuæ q̃a ſub eadẽ forma, & ratione idem ſignificat, per ſenſus enim eadem re oĩbus ꝓpoſita, oẽs

eundem conceptũ eius in mẽte habebunt,
ſi intelligant eam, non tamen eadem voce
talem cõceptum exprimẽt, nec ſcriptura.
2. ſolut. Dico ſecundo cum Alber. tract. 2. c. 3. cũ
Ariſt. dicit eaſdem eſſe res omnibus, ĩtelli
gere oportet de rebus naturalibus, & ipſa
rũ natura: natura enim ignis, Leonis, Plan
tæ apud omnes, in quib reperiunt, eiuſdẽ
naturæ ſunt; nõ tamẽ loquitur de artificia
tis, & q̃ a noſtra depẽdẽt volũtate: harum
.n. eadem eſt ratio cũ vocib. ſignificatiuis.
Vnum autem verbum in litera eſt cõſide
randum nempe, (voces eſſe notas paſſionũ
primo.) Notat n. vnum Boet & optimè, vo
ces nõ ſolũ cõceptus noſtros ſignificare,
ſed ẽt res per tales cõceptus cognitas, qui
.n. dicit hanc vocem homo, nõ, ſolũ homi
nis cõceptum internum, ſed etiam rem ip
ſam tali conceptu cognitam ſignificat; pri
ma tamẽ vocũ inſtitutio fuit ad cõceptus
manifeſtandos: ſicut ſcripturarum inſtitu
tio ad voces, propterea voces primo dicit
eſſe notas, & ſigna paſſionum.
Quarta aſſertio Ariſtotelis. Quemadmo
dũ operatio ĩtellectus duplex eſt, vt dicĩ
ẽt 3. de Anima. c. 6. tex. 21. altera ſimplex ap
præhẽſio; ĩ qua ñ eſt verũ, nec falsũ, altera
eſt cõpoſitio, vel diuiſio, ĩ qua neceſſario
ineſt verũ, vel falsũ, ita ẽt in vocib. q̃ cõ-
ceptibus correſpõdẽt, aliquæ sũt, quæ nec
vere nec falſo ſignificãt, vt dictiones p ſe,
nẽpe nõia, vel verba p ſe, quædã vero sũt,
quæ verũ, vel falſum ſignificant, vt voces
compoſitę ſecundum enunciationẽ, quod
probat exẽplo elegãti. Qui dicit hãc ſolã
vocẽ, hircoceruus, ſeu idem Græce trigæ-
laphos, nihil nec vere, nec falſo dicit; quo-
uſque verbũ aliq̃d addat, ſ. eſt, vel non eſt.
Notab. In quo exemplo notãdum eſt cum Boet.
in ſecũda editione, eſſe cõpoſitę figuræ ab
hirco, & ceruo, ſignificatque animal ſimile
ceruo in cornibus, hirco vero in mẽto, &
barba, vt ſit ſenſus, ſi nomen compoſitũ,
quod magis videbatur ſignificare verum,
vel falsũ, non ſignificat per ſe ſine verbo,
multo minus ſignificabunt alia ſimplicia,
nempe nomina, & verba.
Poſſumus etiam ſecũdo exponere, vt ſit,
& nomẽ mõſtri, ſicut chimæra ex Boet. 2.
editione: & Pſell. & tũc ſit ſubtilis ĩterpre
tatio; ſi nomen hoc rẽ ſignificãs impoſſibi
lẽ, nihil veri, vel falſi ſignificat, quouſque
addatur verbũ: nulla ergo dictio p ſe; nec
vlla compoſitio, quæ nõ ſit enunciatio, ve
rum, vel falſum ſignificabit.
Hic autem ſunt notãda illa verba (niſi; Not.
inquit, addatur verbum ſimpliciter, uel ſe
cundũ tempus.) Quid enim intelligit per Dubiũ.
uerbum ſimpliciter, & per uerbũ ſecundũ
tempus. Ad quod reſpõdet primo S. Tho- 1. ſolut.
mas uerbum ſimpliciter, ſignificare uerbũ
pręſentis tpis, quod perfecte uerbũ eſt, fu
turum autem, & præteritũ, uocari uerba
ſecundum tempus, i. ſecundum quid, quia
reliqua per præſens regulãtur, præteritũ
enim præſens fuit futurum præſens erit.
At Amm. per uerbum ſimpliciter intelli
git uerbũ cuiuſque tẽporis ſine aduerbio 2. ſolut.
temporali, ut eſt, nel fuit, uel erit, at p uer
bum ſecundum tempus idem uerbum ad-
dito aliquo temporis aduerbio, ut hodie
eſt, cras erit, olim fuit.
Boet. in prima editione idem cũ S. Tho. 3. ſolut.
ſentit, ſed alia ratione pcedit, dicit uerbũ
pſentis uocari ſimpliciter, ideſt ſolitarie
uerbum: q̃a re uera præſens, inquit, nõ eſt
tempus, cum nõ ſit, niſi unicum inſtans p-
ſens, ſed ſignificat cõfinium temporis prę
teriti, & futuri, inſtãs. n. nõ eſt tempus, ſed
cõtinuatio temporum, ut dicĩ 4. Phyſic.
ca. 10. pręteriti uerbum, & futuri dicuntur
uerba ſecundum tempus, quia præteri-
tum, & futurum tempus ſunt.
At in 2. editione aliam ſubiunxit expoſi
tionem. quæ eſt Alex. & Magentini, & quã 4. ſolut.
ualde laudat Albert. trac. 2. c. 2. etiã eſt Aui
cen Pro quo aduertendũ uerbum, eſt, aliq̃
do denotare ſubſtantiam, & unionem ſub
ſtãtialem pdicati cum ſubiecto, ut in pro-
poſitionibus eſsẽtialibus ſit, homo eſt ani
mal, roſa eſt flos, Deus eſt, hic. n. nõ denota
tur, niſi qđ prædicatum eſt de eſſentia ſu-
biecti, ppterea omni tempore ſunt ueræ:
quas ppoſitiones uocãt ſempiternæ ueri
tatis: Aliqñ eſt, ſignificat exiſtentiã, quan-
do certum tempus importat, & p eo unit,
ut q̃ dicit homo eſt, leo eſt albus, hic deno
tatur, q̃ hoc tempore præſenti exiſtit ho-
mo, & leo eſt albus, uerbũ primo modo di
citur uerbum ſimpliciter, quaſi nõ reſtrin
gens extrema pro tempore determinato,
poſterius dicitur ſecũdũ tempus q̃a tpis
certã differentiam dicit, & ſecundum eã
unit extrema. Omnes expoſitiones hæ sũt
bonæ,

bonæ,& recipiendæ vtcunq; ſit ſine nomi
ne,& verbo, vocibus, nec verum, nec fal-
ſum ineſt.

QVÆSTIO I.

De ſignificatione, & modo ſignificandi vocum.

Difficultas eſt de vocum ſignificatione,
nempe, an ſignificēt conceptus, an potius
1. Fund. Quid ſignum. res, an vtrumque & de modo ſignificandi,
an naturaliter, vt voluit Plato, an ad placi
tum, vt voluit Ariſtot. ſignificent?

Pro quorum facili declaratione ſit pri-
mum fundamentum. Signum, vt dicit Aug.
de doctrin. Chriſt. cap. 1. eſt res, quæ præ
ter ſpeciem quam ingerit ſēſibus, aliquid
aliud facit in cognitionem venire: ideſt,
eſt res, quæ per ſui cognitionem alterius
cognitionem inducit, ſicut fumus eſt ſi-
gnum ignis, cognitio enim fumi cognitio
Signi. diuiſio. nem ignis facit.

Eſt autem ſignum, proprium, & impro-
prium: ſignum proprium eſt quod non ſo-
lum ſui cognitione alterius facit cognitio
nem, ſed etiam ad hoc ordinatum eſt, ſiue
a natura ſiue ab alio, vt aliud indicet: quo
pacto ramus, appoſitus eſt proprium ſi-
gnum vini vendibilis, quia ſui cognitione
facit cognitionem vini, & ad hoc ordina-
tus eſt, vt indicet vinum.

Improprium autem eſt, quod ſui quidē
cognitione aliud facit, cognoſcere, non ta
mē hoc ordinatum eſt, vt fumus, eſt ſignū
ignis, & effectus cauſarum, & è contra, ſed
non ſunt proprie ſigna, cum nō ad hoc or
dinata ſint. Huiuſmodi ſunt multa ſigna na
turalia, q̄ ventura indicant, de quib. Plin. l.
27. vt fragor arborū ſignū tempeſtatis eſt,
& ranarum coaxatio ſignū pluuiæ, quæ ꝓ
gnoſtica dicuntur. Sed non propria ſigna,
quia ad hoc inſtituta non ſunt, niſi qui ve
lit cū Virgil. dicere 1. Georg. ad hoc eſſe in
ſtituta, inquit. n. Atq; hæc vt certis poſſi-
mus diſcere ſignis. Aeſtuſq; pluuiaſque; &
agentes frigora, ventos. Ipſe pater ſtatuit,
quid menſtrua Luna moneret.
Signo cū altero diuiſio. Quo ſigno caderent Auſtri, quod ſæpe vi-
dentes.
Agricolæ propius ſtabulis armenta tene
rent, &c.

Signum in cōmuni triplex eſt, Quoddā
naturale: quoddam voluntarium, ſiue ex ī
ſtituto, vel ad placitū, quod idē eſt. Quod-
dam ex conſuetudine quadam. Signum na
turale eſt, qđ ex ſe habet, vt per ſui cogni-
tionem alterius cognitionem faciat, ſicut
vox animalis ſignum naturale eſt affectus
interni, & fumus ſignum naturale ignis. Si
gnum ad placitum, quod voluntate huma-
na habet per ſui cognitionē alterius indu
cere cognitionem, non tamē ex natura ſua
ſicut ſonitus campanæ eſt ſignum ad placi
tum lectionis, quia id nō habet ſonitus ex
ſe, ſed ex hominum inſtituto. Signū ex cō-
ſuetudine eſt, ꝙ nec ex natura ſua, nec ex
humano īſtituto, alterius facit cognitionē
ſed ex quadam conſuetudine, ſicut canis ſæ
pe aliquem ſequēs præuiſus, inducit illius
cognitionē, & mappæ appoſitæ ſūt ſigna
prandij ex quadam conſuetudine, quia ꝓ-
pe tempus prandij ſolent apponi mappæ.

2. Fund. Sit 2. fundamentum, duplex ſignificatio
in vocibus reperitur, altera eſt naturalis,
qua affectiones animæ internas exprimūt,
& ſimiliter ſuum prolatorē, qua ſignifica-
tione participant voces brutorum; & hu-
manę, quæ naturaliter ſignificāt paſſiones
interiores, & ad hoc īſtitutæ a natura ſūt,
& de his loquebatur Ariſ. 7. Polit. c. 2. vox
eſt moleſti, & iucūdi ſignificatio, ſimiliter
ſignificat naturaliter ſuum ꝓlatorē, ſicut
fumus indicat ignē, & ita per locutione di
ſtinguimus hominem; per rugitum cogno
ſcitur leo, talis autē ſignificatio naturalis
eſt, & oēs voces tali ſignificatione gaudēt.

Altera ſignificatio ineſt vocibus, ſ. ꝙ ſi-
gnificent, & manifeſtēt conceptus intelle
ctus, & res ipſa cognitas. Talis autē ſigni-
ficatio ad placitum, & ex humano īſtituto
eſt quæ non ineſt, niſi vocibus humanis, &
ab hac ſignificatione, ad placitum, uoces
dicuntur nomina, verba, orationes, & locu
tiones, & hoc maxime eſt obſeruandum.

Sit 3. fundamentū, duplex eſt ſignū, Alte
rū manifeſtatiuum ſolum. Alterum mani- *3. Fund.*
feſtatiuū, & ſuppoſitiuū ſimul. Signū mani
feſtatiuum eſt, qđ ꝑ ſui cognitionē alteri⁹
facit cognitionē, vt ſonitus eſt ſignum ma
nifeſtatiuū lectionis. Manifeſtatiuū vero,
& ſimul ſuppoſitiuū ē, ꝙ n̄ ſolū aliud mani
feſtat, ſed ēt illius loco ſubſtituitur, & eius
vices ſortiē, ſicut Prorex q ipſius Regis ꝑ
ſonā īdicat, & ipſi⁹ locū tenet, ita ſe habēt
voces, iſtę ſignificatiuę, ſunt. n. ſigna mani
feſtatiua cōceptuum internorū, & affectio
nū, & de hac ſignificatione loqēt hic Ariſt.

ſunt enim ſigna manifeſtatiua, & ſuppoſitiua rerum, quia non ſolum res indicant, ſed earum loco ſumuntur, ac de vocibus iſtis loquitur perinde ac de ipſis rebus, de qua ſignificatione, ſeu acceptione locutus fuit Ariſtot. 1. Elench. c. 1.

1. Cõcl. His ſuppoſitis fundamentis ſit Prima concluſio, ſignificatio vocum qua omnes ſuum indicant prolatorem, vel qua paſſiones internas exprimunt, naturalis eſt, quæ omnibus vocibus brutorum etiam ineſt. Hæc concluſio nota eſt ex primo fundamento, & ſecundo. Non enim iſta ſignificatio ineſt ipſis vocibus, ex aliqua cõſuetudine, vel ex iſtituto humano, ergo a natura.

2. Cõcl. Secunda concluſio, ſignificatio, qua, voces intellectus cõceptus, & res manifeſtãt; nõ a natura, ſed ad placitum ineſt, hæc eſt ſecundum mentẽ Ariſt. nec oppoſitum exiſtimauit Plato quantum exiſtimo, ſed forſan loquebatur de priori ſignificatione, velut explicat bene Michael Pſellus c. de nomine, ideo dicebat ſignificationem naturalem, quia loquebatur de primo, & perito impoſitore, Imponente talia nomina rebus, qualia illarum naturis conueniebant. propterea vocabat nomina naturaliter ſignificare, ſolemus enim artificialia, quæ maximè naturam imitantur naturalia per exaggerationem vocare, & forſan illud eſt Genes. 2. omne quod vocauit Adam, ipſum eſt nomen eius.

3. Cõcl. Tertia concluſio, ſcripturæ vocum ſunt manifeſtatiua, & ſuppoſitiua ſigna, vt ſcribere, vocis prorſus locũ obtineat, eſt enim ſcriptura, vox quaſi quædam perpetua.

4. Cõcl. Quarta concluſio, ſimul ſcripturæ, & voces res indicant, earum loco conſtitutæ, & ſimul conceptus rerum proferentis manifeſtant, & hoc eſt quod dici ſolet, voces ſubordinantur conceptibus, vel ſignificant res mediantibus conceptibus: idem de ſcripturis: non tamen exiſtimes voces, vel ſcripturas pro ipſis conceptibus ſupponi, ſed ſolum pro rebus, conceptus tamen indicant, & manifeſtant, & hæc de vocum ſignificatione dicta ſufficiant.

QVÆSTIO II.

Quid ſit *Quid ſit veritas, & in quo ſubiecto.*

Quæſtionem hanc exacte diſquirere ad Metaphyſicum potius quàm ad Logicũ pertinet: breuiter tamen quid in ea ſentiendũ ſit, prout expedit Logico explicabimus. Veritas igitur duplex eſt; Quædam incõplexa quæ trãſcendẽtalis, ſeu in eſſendo ab alijs dicitur. Altera veritas eſt cõplexa, ſeu in prædicãdo. Veritas incõplexa eſt cõformitas q̃dã rei ad ſua principia, vt talis ſit res, qualẽ ſua principia eſſe petũt, vocamus n. verũ amicũ, qui eſt ſecundum leges præſtitutas amicitiæ, vocamus verũ aurũ, quod eſt ſecũdũ principia naturalia auri, & hac veritate vnũquodque ens verum eſt ſecundum naturã ſuã, & propterea dicitur veritas incomplexa, quia in ſimplicibus ineſt, & dicitur tranſcendentalis, quia omnibus cõuenit, quã definiebat Auicenna. Eſt proprietas eſſe vniuſcuiuſque rei, prout ſtabilitum eſt ei, & hæc veritas ineſt etiã primæ operationi intellectus, qñ talem conceptũ habet rei, qualis eſt res, & ſenſui, quando talẽ habet ſpeciem, qualẽ eſt obiectum, & de hac dixit Ariſt. 2. de Anima ca. 6 ſenſus propriorum ſenſibilium ſemper eſt verus.

Altera veritas eſt complexa, quæ eſt cõformitas intellectus componẽtis, vel diuidentis ad res cõpoſitas, vel diuiſas, ſ. qñ ita componit vel diuidit, ſicut res ſe habet: Dicitur autem componere, quãdo affirmat iudicando: diuidere vero, quando negat etiã iudicando: Talis autem cõformitas veritas dicitur, difformitas vero dicitur falſitas, quando aliter intellectus componit vel diuidit quam ſe habet res: verbi gratia, mente affirmo, homo eſt animal, vel nego homo non eſt animal, veritas eſt illa conformitas prioris cognitionis ad rem, falſitas vero eſt difformitas poſteriorum ad rem.

Hinc patet ſecũdũ, ſi petas, vbi eſt veritas, ſeu in quo ſubiecto, dico cũ Ammo. & alijs, eſt ĩ intellectu tãq̃ in ſubiecto, illa n. cõformitas vel difformitas itellectus ineſt præterea in rebus, tanquam in cauſa, quia ab eo, ꝙ eſt res vel nõ eſt, inde intellectus verus vel falſus dicitur: in propoſitione aũt vocali eſt, vt in ſigno indicante intellectus cõceptus, & res: vnde res dicitur vera cauſaliter: propoſitio tanquam ſignũ, ſeu inſtrumentaliter, intellectus formaliter. *In quo ſubiecto ſit.*

Vnde verũ analogice de his tribus dicitur ſicut ſanum, quod de animali formaliter, de vrina vt de ſigno, de medicina effectiue ſiue cauſaliter dicit, de hac igit. veritate loquimur, quæ nõ in ſimplicib. ſed enunciatio-

Digitized by Google

ciationibus ineſt, & hęc de quęſtione prę ſenti ſufficiat Logico.

DE NOMINE.
Cap. I.

NOmen igitur eſt vox ſignificatiua ſecundum placitum, ſine tempore, cuius nulla pars ſignificatiua eſt ſeparata: in nomine enim quod eſt equiferus, ferus nihil per ſe ſignificat, quemadmodum in oratione, quæ eſt equus ferus. At vero non quemadmodum in ſimplicibus nominibus, ſic ſe habet in compoſitis. In illis enim nullo modo pars ſignificatiua eſt, in his autem videtur quidem, ſed nullius eſt, ſeparata, vt in eo quod eſt æquiferus hoc quod eſt ferus, nihil ſignificat per ſe. Secundum placitum vero, quoniam natura nominum nullum eſt, ſed quando fit nota. quoniam deſignant & illiterati ſoni, vt ferarum quorum nullum nomen eſt.

Non homo vero non eſt nomen, at vero nec poſitum nomen eſt, quo illud oportet appellare, neque enim oratio, neque negatio eſt, ſed ſit nomen infinitum: quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt.

Philonis autem, aut Philoni, & quæcunque talia ſunt, non ſunt nomina, ſed caſus nominis, ratio autem ipſorum eſt, in alijs quidem eadem: differunt autem, quoniam cum eſt, vel fuit, vel erit, neq; verum, neq; falſum eſt, nomen vero ſemper, vt Philonis eſt, vel non eſt, nondum enim, neque verum, dicit neque falſum.

Cur de Nomine, & verbo tantum, & non de alijs partibus orationis agitur? & cur hoc loco: & cur prius de Nomine quàm de Verbo?

ARiſtoteles de enunciatione tractaturus ordinẽ obſeruat naturę, nẽpe a partibus ad ipſum totũ procedẽdo, sũt autem partes enunciationis nomẽ, & verbũ.

Circa quod merito dubiũ occurrit, qua re ſolũ has duas tradiderit partes, cũ aliæ multæ ſint orationis partes, quas etiã ipſe in ſua poetica tradidit. Ad quod reſpõdet Ammo & S.Tho. id eſſe factũ, quia partes neceſſariæ enunciationis hæ ſunt, ſine his .n. nulla cõſtat enunciatio: poteſt autem abſque alijs cõſtare, immo reliquas nõ exiſtimat partes eſſe, ſed iũcturas partium, quæ ſe ſicut claui in nauibus habent. *Dubiũ.* *Reſponſ.*

At ſi petas, quare ſaltẽ illas nõ adducit ſiue noĩe partiũ, ſiue nomine quouis alio, quamuis neceſſariæ nõ ſint? Aduerte circa ſermonem nõ eodem modo Logicus, Grãmaticus, & Rhetor. ſe habẽt, Gramaticus .n. eius cõgruitatẽ inquirit: Rhetor eius ornatũ, ſimiliter poeta eius cõpoſitionẽ, propterea plures petunt partes quã nomẽ, & verbũ, at Logicus veritatẽ ſermonis quærit, eſt .n. artifex ſciẽtiarũ, in qbus veritas ſola petitur, & exqritur: at veritates ſcientiarũ in rebus, naturiſque, & ꝓprietatib. ac operationibus ipſarum cõſiſtũt: hęc aũt oĩa nõ niſi verbo, & noĩe explicãtur, propterea Logicus, vt Logicus, ſi alias quærit ſuæ orationis partes quã nomẽ. & verbũ.

Dubitatur ſecundo. Cum in libro prædicamentorum de ſimplicibus tractatum ſit, qd modo oportuit iterum de ſimplicibus itis differere: Ad quod reſpõdet S.Th. ſimplices voces tripliciter poſſe conſiderari. Vno modo, vt rerũ ſolũ ſignificatiuæ sũt, & eorum loco ponuntur, & ſic ad prædicamenta ſpectãt. Altero modo, vt enũciationis partes ſunt, & ſic ad hunc librũ referũtur. Tertio, vt ordinẽ ſyllogiſticũ habent, qui ĩ trib. terminis, & propoſitionibus cõſiſtit: & ſic ad libros priorum pertinent. *Dub. 2.*

Circa quã doctrinam, quæ vera eſt: Aduerte, qa illic, nempe in prædicamẽtis, voces reſpectu rerum conſiderantur, ſicut innumeræ voces ſecundum multitudinẽ rerum, quælibet .n. res ſuam habet vocem, atqa hic voces, vt etiã partes enunciationis ſunt, cõſiderantur, & huius non ſunt, niſi duæ partes neceſſariæ, nomẽ, & verbũ, ĩde multitudo illa vocũ ſuperior ad duo coarctatẽ, quia ex illis oĩbus aut nomẽ, aut verbũ, tãtum cõficitur; at in ſyllogiſmis, quia omnis ordo eorum in tribꝰ cõſiſtit dictio- *Not.*

 nibus,

nibus,illa multitudo ad tria coarctat, nępe maius extremum,minus,medium.

Hinc patet illud quod dicit Ammo.nempe hęc omnia re idem eſſe,ratione vero diuerſa,vocem ſimplicem, nomen , verbum dictionem,terminũ. Vox ſimplex, eſt vox ſolum reſpectu rei conſiderata,quo pacto non in nomen,nec in verbum eſt diſtinguenda , & ſic ad prædicamenta diximus pertinere nomen,& verbum.Dicitur vox, quando iam ꝑter rem ſignificatam, in vna conſideramus caſus articulos,non in alia, & hoc iam ad enunciationem dirigitur.Dictio dicitur vox qñ iam in compoſitione, & oratione ſpectatur,terminus,cum in ordine ſyllogiſtico collocatur.

3.Dub. Dubitatur 3.Quare potius a nomine,q̃. a verbo incipit Ariſt. ad quod reſpondent Ammon.& S.Thom.quia nomen ſignificat naturam,& rem,verbũ , autem id quod adiacet rei,prius autẽ eſt res,quam id quod adiacet rei:ſicut ſubſtãtia prior eſt,accidẽte,& materia prior eſt forma:quam etiam expoſitionem ſequitur Alber.tract. 2.c.4. nec iſta ratio eſt ſpernenda.

Sed mihi occurrit alia ratio obſeruãda.ſ. nomen eſſe ſimplicius verbo,quia nomẽ ſignificat aliquid, at verbũ aliquid cũ tpe, cõpoſitũ ergo magis eſt verbũ,q̃ nomẽ,& eſt textus notãdus Ariſt.1.poſt.23.Arithmetica,inquit,prior eſt Geometria,qa ſimplicior.nam Arithmetica cõſiderat quãtitatem nõ habẽtẽ poſitionẽ; at Geometria tractat de quantitate cũ poſitione: ſimile eſt ꝓrſus de nomine ſignificãte ſine tẽpore,& de verbo ſignificante cum tempore.

1 *Nomen igitur eſt vox ſignificatiua ſecundum placitum, &c.*

Hoc breue caput non aliud quam nominis definitionem,& eius explicationẽ continet, diuiditur autẽ in duas particulas. In priori vna pars definitionis cõſtituitur. In poſteriori altera pars,quæ magis difficilis eſt,ponitur,& probatur.

In quo egregiũ Ariſtotelis artificiũ cõſidera: qui nõ ſtatim integram definitionẽ ꝓpoſuit,ſed paulatim,quia partes probatione indigebant,quod multi nõ aduertentes , verba priora integrã eſſe definitionẽ exiſtimarunt,quod tamen falſum eſt, cum Ariſt.& paulatim definitionis partes,& earum probationem expoſuerit.

In priori ergo parte hæc uerba cõtinentur(. Nomen igitur eſt)dicitur(igit,)quaſi ſequatur ex illis verbis proœmij (Oportet definiri quid nomen)&c.

Partes definitionis ſunt, vox ſignificatiua ad placitum, ſine tempore, cuius nulla pars eſt ſeparata ſignificatiua.

Nõ probat,ꝙ ſit vox ſignificatiua,quia iam hoc ex primo capite manifeſtũ erat.

Sed probat vltimã illã partem,quia magis proxima erat,nẽpe,ꝙ ſit talis vox,cuius partes per ſe ſeparatæ nõ ſint ſignificatiuæ:nam oratio eſſet nomen,quod tamen nõ eſt,nomen enim pars orationis eſt, nõ oratio,cum pars non ſit ipſum totum.

At qa poteſt quis dubitare de nominibus cõpoſitis,quæ ſunt nomina, & tamen eorũ partes per ſe videntur ſignificare,vt equiferus,reſpondet, partes quidem videntur ſignificare, non tamen ſignificãt,in nominibus autem ſimplicibus partes nec videntur ſignificare, nec ſignificant.

Probat alterã particulam(ſm placitũ) tali rõe,voces brutorũ naturaliter ſignificant , & tñ nomen nec nomina nec verba ſunt aliter bruta haberẽt locutionẽ, ergo nomina & verba nõ a natura,ſed ab impoſitione dependẽt:ſimiliter de vocibus illiteratis,& inarticulatis etiam humanis,quæ nomina non ſunt , quia non impoſita ſunt ad ſignificandum.

Illam particulam(ſine tempore)nõ probat, quia eſt negatiua,& pendet ex declaratione affirmatiuæ, ſ. cum tempore,propterea differt in caput ſequens.

Non homo uero , non eſt nomen , &c. 2

Hæc eſt poſterior capitis pars,ĩ qua Ariſt. conatur adhuc definitionẽ perficere , nam non Homo,non Leo, non ſunt nomina,tamen eis cõpetunt verba definitionis hucuſque aſſignata:nec ſunt nomina,quia ſignificant tã id quod eſt quã id quod non eſt:qui.n.dicit non homo,dicit ea, quæ nõ ſunt homo,quod entibus.& nõ entib competit. nec iſta ſunt orationes,qa partes nõ ſignificant per ſe,nec negationes,quia nõ ſunt enunciationes : dicuntur ergo defectu nominis nomina infinita.

Ex quo colligitur nõ eſſe definitionem illã exactã,niſi addamus differentiã aliam

ad

Digitized by Google

ad excludenda iſta, ſ. quod nomen ſit vox finitæ, & determinatæ ſignificationis.

Catonis autem, & Catoni, & quęcunque, &c.

Hic textus eſt aduertẽdus, in quo Ariſt. adhuc conatur aliam ſuperaddere differentiam, ad complendam definitionem, & vtitur ratione hac. Catonis, & obliqui nõ sũt nomina, ſed alia ſm̃ ſe ipſa, ideſt differũt a nominibus, & tñ ratio eius eſt, ideſt definitionis præcedentia verba illis cõpetũt, ergo adhuc aliquid deeſt, & ad cognoſcẽdã hanc differentiam, ſcrutatur, quare nõ ſint nomina, nempe, quia non ſemper cum verbo faciunt propoſitionem: at nomen cum verbo facit enũciationem, addamus ergo talem differentiam, quod ſit vox recta i. cũ verbo ſemper propoſitionẽ faciens, erit q̃ perfecta nominis definitio, Vox ſignificatiua ad placitum ſine tempore; cuius nulla pars ſeparata ſignificat, finita, & recta.

Not. Vbi nota Ariſt. non dixiſſe obliquũ cum verbo nõ facit enunciationẽ, ſed ſemper: nam aliquãdo facit, vt Placet Petro, tædet me, ſed id non ſemper, at nomen ſemper id habet. aduerte igitur hoc Ariſt. artificium in perfecta nominis diſinitione indagãda, nec vero exiſtimandum eſt illã priorẽ eſſe integram definitionem; quam nõ nulli ſic exiſtimarunt, vt S. Tho. Auerro. & Ammo. cũm tamen non ſit.

QVÆSTIO I.

Num definitio Nominis recte ſit tradita, in qua ſingulæ eius particulæ examinantur, ac primo de voce, quid ſit, & quotuplex, &c.

Quid vox. Circa hanc definitionem oportet verba ſingula examinare, in primis de voce dicamus, Ariſt. de Anima, capit. 8. definit quid ſit ſonus, quid vox. Sonus eſt qualitas perueniens in aere ex duorũ corporũ colliſione, q̃ qualitas auditu eſt perceptibilis, vt ſonitus campanę, ſonitus ex colliſione manuum. Vox autem eſt ſonus, ſed nõ omnis, ſed is qui ab ore animalis ꝑcedit cum imaginationę aliquid ſignificandi, i. quæ apta eſt exprimere paſſionẽ internã, vnde vox quidem ſonus eſt, non tñ omnis ſonus, eſt vox, ſed ſonus animalis, non quicunque, ſed ore factus. Stridor enim Cicadarum non eſt vox, quia non ſit ore factus cum imaginatione aliquid ſignificandi.

Vocis diuiſio. Vox autẽ primo diuiditur in illiteratã, & litteratã, ſeu articulatã, & inarticulatã, vox illiterata, ſeu inarticulata dr̃, quæ nõ eſt prolatione ſyllabarum diſtincta, ita vt ſcribi poſſit, vt latratꝰ canũ, mugitus boũ. Literata, ſeu articulata, quæ ſyllabis eſt diſtincta, ita vt poſſit deſcribi, vt vox, homo animal. Iterum, Vox quædã ſignificatiua, quædam non ſignificatiua actuum. Et inter literatas, ſeu articulatas, etiã aliqua ſignificatiua reperitur, vt leo, album, aliqua nõ ſignificatiua, vt blitiri: ſimiliter inter illiteratas aliqua eſt ſignificatiua, vt latratus canum, rugitus, & voces brutorũ, aliqua nõ ſignificatiua, vt ſybillum, & aliæ, quas homo inaniter proferre poteſt: cum igitur multiplex vox ſit, nomen eſt inter voces ſignificatiuas articulatas.

1. dub. *1. opin.* Dubitatur, an vox ſit genus in hac definitione, ad hoc reſpondet Pſellus vocem dupliciter poſſe cõſiderari: vno mõ, vt ab ea ſecludatur ſignificatio, vt vox ſit ſonus ore aĩalis prolatus, & ſic nõ genus eſt, ſed potius materia nominis, & verbi, & orationis, altero modo, vox cum ſignificatione in communi, & ſic genus eſt.

2. opin. Ammon. uero & S Thom. ſimpliciter dicunt uocem eſſe materiam orationis, ſeu potius ſubiectum.

3. opin. Circa quod aduerte nomen, uerbũ, orationem, & ſimilia, duo includere, alterum ut ſubiectum, & materiã, alterum ut formã: ſunt. n. uelut artificiata quędã, ſ. ſtatua, cathedra, imago, quę duo includũt, formã, ſeu figuram, & ſubiectum, ex quo fiunt, nempe lignum, aurum, aut aliud aliquid.

Orationis materia uox eſt, ut expreſſe docet Ariſt. lib. 5. de gener. animal. c. 7. forma uero eſt ſignificatio ad placitum, ut. n. ſupra diximus, ſignificatio naturalis non facit orationem, alias bruta haberent locutionem, quæ ſoli homini conceſſa eſt, ut dicitur ſect. 11. problem. quæſt. 57.

1. Cõl. Quo ſuppoſito, dico abſolute, uox eſt materia, & ſubiectum orõnis, & nominis, & uerbi, non autem genus. hoc patet. uox

eſt

Digitized by Google

eſt quid naturale, at oratio eſt qd volunta rium,& ad placitum, ſed naturale non eſt genus artificiati: ergo nec vox eſt geuns orationis,nec aliorum.

2.Concl. Dico 2. iſta definitio non datur per genus,& differentiã,ſed p ſubiectum,& formam,ſicut q diceret,domus eſt lapides, & ligna:ſic conſtructa,quem modum definiẽdi commendat Ariſt. 8. Met.c.3.ita ſimiliter vox eſt ſubiectum, reliqua vnius formæ locum habent,ita enim artificiata defi nire oportet.

3. Conc. Dico 3. ſi aliqd loco generis ibi conſtituitur,non eſt vox,ſed ſignificatiua ad placitum, ꝙ totum vnico erat dicendum nomine,quod Ammo.alijs verbis indicat,dicẽs notã, ſeu ſignnm vocale eſſe genus nominis, & hoc mihi placet: genus.n. artificiatorum debet ſumi pcipue ſm formam; ꝙ autem vox nõ tãquã genus ſumi poſſit, patet:qa ſola vox nõ prædicatur proprie, eſt.n.expreſſa doctr. Ariſ.2.de gn c.1. ſta tua nõ dicitur aurũ,ſed aurea.& 7 Metap. cap.7.at ſi loco generis vox conſtitueretẽ, proprie prædicaretur,quod nõ eſt,cum ſit ſubiectum,& materia,& ſecũdum hoc poteſt dici hanc diffinitionem eſſe per genus, & differentiam, vox enim ſignificatiua ad placitum eſt genus, reliqua differentia.

1.Dubio
1. opin. Circa illam particulã,ad placitum, quæ ſupra iam explanata fuit,Ammon. recitat ſententias quatuor,quidã enim aſſerebant nomina ſecundum ſubiectum, & ſecũdum ſignificationem eſſe a natura,& hi fuerunt Cratillus,& Heraclitus.

2. opini. Alii aſſerebant vocem eſſe a natura,& ſignificationem vocabant naturalem, qa vt ſupra diximus,maxime competebat rebus ſignificatiuis.

Alii ſignificationem aſſerebant, ita eſſe ad placitum,vt in impoſitione nulla ratio naturæ rei fuerit habita,ſed a caſu quodã.

3. opini. Ariſt. vero docuit ſignificationem eſſe ad placitum,ſed ita vt rei cõſideratio ĩ impoſitione haberetur,quãuis non hoc ĩ omnibus dictionibus factum fuiſſe credendũ eſt.

4. opini. Alia particula (ſine tempore) relinquatur in caput de verbo.

Sequtur altera(Cuius nulla pars ſeparata ſignificat) vbi aduerte hoc diſcrimẽ eſſe inter duo nomina, q̃ cõueniunt in compoſitione,& quæ conueniũt in congruentia grammatica,ſicut armiger,& arma gerens, nam quæ conueniunt in congruẽtia, retinent ſuam ſignificationem,ita, vt tota oratio nõ habeat ſignificationem,niſi partium ipſarum ſignificatarum:at quãdo cõueniunt in compoſitione,perdunt ſuam ſignificationem, & fit vna ſignificatio toti, quamuis ſignificatio hæc ſit fere ſimilis aliquãdo ſignificationib. partium, vnde iã tunc partes ibi nõ ſignificant,etiã ſi ſignificare videantur aliquando.

Aſſimilatur autẽ hæc cõpoſitio mixtioni naturali,quando enim elementa componunt rem,deſtruuntur elementa,& fit vnũ aliud, & duo colores mixti corrumpuntur,& faciunt tertium,congruentia autẽ ſimilatur congregationi qa plura grana faciunt cumulum, & vnumquodque manet per ſe integrum.

Poteſt autem probari,nomina compoſitæ figuræ nõ habere de ſe partes ſignificãtes,immo nec quæ vidẽtur ſemper ſignificare:nam ſi illud p ſe haberent,ſemper eſſet,ꝙ tñ nõ eſt:nam partes huius armiger, nec vidẽtur ſignificare, nec minus in his,ĩ quibus videntur,ſignificant, vt diximus.

Dubitabis quare excluditur oratio a ratione nominis,ſaltem complexum ex duobus,vt homo albus.dico, quia in his eſt ſignificatio p accidẽs,orationis enim ſignificatio eſt ex partibus, at nomẽ p ſe debet ſignificare.Præterea,quia hic tradit partẽ neceſſariam enunciationis,tales autẽ partes ſunt ſimplices,compoſitæ enim orationes ex ſimplicibus conſtant. Dubium

Alia particula eſt (finita)circa quam aduerte negationẽ dupliciter cadere ſuper aliquod nomen, vno mõ negatiuè, altero mõ priuatiuè, tunc cadit negatiuè quãdo ita deſtruit ſignificationẽ nominis,vt prorſus nihil ponat in re,vt nõ homo, dicit purã negationem hominis.Tunc cadit priuatiuè,quãdo ita deſtruit ſignificationẽ nominis,vt ponat aptitudinem in aliquo ſubiecto,vt non homo ſit id,ꝙ non eſt homo, ſed poteſt eſſe homo,quo pacto eſt frequẽtiſſimus horum vſus in philoſophia,quando dicimus ex non igne fit ignis, i. ex eo, quod non eſt ignis, ſed eſt in potentia ad ignem,ex non aqua fit aqua. 1. fund.

Eſt autem aduertendum, quando negatio 2. fund.

tio cadit ſupra cōnotatiuos terminos, cōi vſu tenetur priuatiue, quia negat formā, & ponit ſubiectum, vt non album corpus, quod non eſt album: non conſecuta miſericordiam,i.plus non recipiens miſericordiam,quando verò ſupra terminos abſolutos, vtroque modo teneri poteſt.

3. fund. Sed hic in præſenti nō vocatur infinitū, niſi qñ tenetur negatiuè, quia tunc veritatem habent verba Ariſt. non homo eſt in quolibet,& ꝙ eſt, & quod nō eſt, de quorum interpretatione aliqui ſunt ſiue cauſa ſoliciti: exiſtimant .n. eſſe intelligenda, quantum ad ſignificationē, i. ſignificant id quod eſt,& id,ꝙ non eſt: non tñ quantum ad prædicationem: cum non dicamus,chimera eſt, non homo, eſt enim propoſitio affirmatiua de ſubiecto non ſupponente, quæ falſa eſt, vt ipſi exiſtimant.

Sed mihi non probatur hæc ſententia, dicendum eſt.n cum S.Tho.& Ammō hæc intelligenda eſſe de prædicatione: dicitur enim leo eſt non homo,& chimæra eſt nō homo,nō enim omnis propoſitio affirmatiua de ſubiecto non ſupponenti eſt falſa, cum prædicatum ſit intrinſecum ſubiecto, vt enim iſta nullo refragante eſt vera,chimæra eſt mōſtrum,ita eadem ratione erit iſta,chimæra eſt non homo.

1. concl. De hoc autem infinito termino dico primo eſſe incomplexā uocem, ſemper n attendenda eſt ſignificatio uocis, nō homo autem unicum primo ſignificat,nempe negationem hominis.ac propterea dicit Ariſtot.nec eſſe orationem, nec negationem.

2. concl. Dico ſecundo,eſſe uocem uniuocā,quia quāuis ſignificet,quæ ſunt, & q̄ non ſunt, ea tñ ſignificat ſub una rōne negationis alicuius, & ut ſupra diximus ex Ammon. in prædicabilib. non prohibet res, quæ in nullo eſſentialiter conueniunt, in aliqua proprietate uniuocè cōuenire, ut eſſe genus,ſpecies uniuocè ineſt ſubſtātiæ, & accidenti, ita negatio alicuius uniuoca eſt

Nota. his,quæ ſunt, & nō ſunt. Aduerte tñ,talis negatio eſt ens rationis:non eſſe hominē, non eſſe leonem,ſolum rebus in intellectu ineſt,propterea poteſt conuenire his quæ ſunt, ſicut alia entia rationis.

3. concl. Dico tertio, probabilius eſt tales uoces eſſe abſolutas nō cōnotatiuas: cōnotatiui .n.termini duo ſignificāt, unum principaliter,alterū minus principaliter,ꝙ dicunt connotare, ut album principaliter albedinem, minus principaliter corpus ſignificat:at non homo,& ſimiles uoces ſingulæ unum tantum ſignificant, ſ. negationem concretam:abſolutæ ergo ſunt cenſendæ.

4. concl. Dico quarto trāſcendētia in tota ſui generalitate ſumpta,non infinitātur, ut non ens,nō unum,rō eſt, quia ſolum dicuntur de his quæ non ſunt;idem n.eſt nō ens, & nihil;at infinitæ uoces de his quæ ſunt, & nō ſunt dici debent,ſimiliter nec priuant, quia nullum eſt ſubiectum,ꝙ priuetur ente in cōi,poſſunt tamen infinitari,& priuari ſi particulariter ſumātur, ut infinitatur ens ſumptum pro ente perfecto, ſeu pro ſubſtantia, & ſic apud Ariſtot. reperitur priuatum ens 1. Phyſic ut non ens ſit, ꝙ non eſt perfectum ens,eſt tamen in potentia ut perficiatur.

Vltima particula eſt (recta) quæ ſignificat, ut talis uox,quæ cum verbo ſemper uerum uel falſum conſtituat, ut patet ex ipſo textu, ex quo fit adiectiua adiectiue ſumpta nomina non eſſe,quia eadem rōne cum uerbo nihil ueri, uel falſi faciunt, ut Albus eſt,dico adiectiuè ſumpta,quia quādo ſubſtantiue ſumuntur, tunc nomina ſunt,ut album, currit.

Non ſufficit, quod cum ſubſtantiuo faciunt propoſitionem, quia pari ratione obliq. eſſent nomina, quia cum recto poſſunt propoſitionem facere, ut filius Petri currit, non ergo adiectiua ſunt nomina, ſed adiectiones nominum.

In obliquis autem aduerte eundem conceptum correſpondere recto, & obliquis quantum ad ſignificationem principalem ut homo,hominis,homini,ſemper eādem rem ſignificant, ſed differt,nam rectus habet ſignificationem,abſque modo;at obliqui habent aliquem modum ſignificandi, quem uocant per modum, ut cuius, cui, uel ut quem, &c.

Et hic modus ſignificandi mutat ueritatē ꝓpoſitionis;aliud.n eſt dicere Michael eſt Dei,& aliud Michael eſt Deꝰ, prior eſt uera, poſterior falſa, Vnde circa ueritatē propoſitionū aduertēdus eſt modus ſignificādi obliquorum,in quo ſæpe fallaciæ reperiuntur, cum igitur a nomine ſolo modo differant, dicuntur caſus nominis.

D E

Digitized by Google

DE VERBO.

Cap. III.

VErbum autem eſt, quod conſignificat tempus, cuius pars nihil ſignificat ſeorſum, & eſt ſemper eorum quæ de altero prædicantur, nota. Dico autem quod conſignificat tempus, vt valetudo quidem nomen eſt. valet verò verbum, conſignificat enim nunc eſſe: & ſemper eorum, quæ de altero dicuntur nota eſt, vt eorum quæ de ſubiecto, vel in ſubiecto ſunt.

Non valet autem, & non laborat non verbum dico, conſignificat enim tempus, & ſemper de aliquo eſt. Differentiæ autem huic nomen poſitum non eſt: ſed infinitum verbum ſit: quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt. Similiter autem & valebit, & valebat non verbum eſt, ſed caſus verbi. Differunt autem a verbo, quod hoc quidem præſens conſignificat tempus, illa vero id, quod circumcirca eſt.

Ipſa igitur ſecundum ſe dicta verba nomina ſunt, & ſignificant aliquid, conſtituit enim qui dicit intellectum, & qui audit quieſcit: ſed ſi eſt, vel non eſt, nondum ſignificat: neque enim ſignum eſt rei eſſe, vel non eſſe. neque ſi ipſum ens dixeris nudum: ſi ∴ ipſum enim nihil eſt, conſignificat autem compoſitionem quandam, quam ſine compoſitis non eſt intelligere.

∴ aliter ipſum p ſeipſum.

SEquitur altera enunciationis pars, quę verbum dicitur, in hoc autem capite, vnus eſt ſcopus, nempe verbi definitio: tamen in duas eſt diuiſum partes, in priori definitio continetur, in poſteriori, dubio tacito reſpondetur. Circa definitionē vero, Ariſtot vtitur eadem methodo, qua in capite de nomine, non enim omnes partes definitionis ſtatuit, ſed aliquot, cæteras autem probando addit, ponit autem quæ ſequuntur.

Verbum autem eſt, quod conſignificat tempus, cuius nulla pars ſignificat extra & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur nota, &c.

In primis hic intelligere oportet verba eadem, quæ in nominis definitione erant, nempe vox ſignificatiua, ad placitum, hæc enim nomini, verbo, & orationi inſunt.

Sed dubitabis, quare Ariſt. hæc ſubticuerit: reſpondet Ammon. & S. Tho. quia iſta ſunt verbo cum nomine communia, quod ſi obijcias, & illa particula cuius nulla pars ſignans extra, etiam eſt communis & tamen eſt adiecta hic ab Ariſt. Reſpondet Ammon. hanc particulam non eſſe eandē cum ea, quæ eſt in definitione nominis, dicit enim cum Porphyr. duplex eſſe cōplexum, & ex nomine, vt homo albus, & ex verbo, vt currit vel vincit. illa ergo particula in definitione nominis excludit complexum ex nominibus: at particula verbi excludit complexa ex verbis, & mihi placet iſta reſponſio. *Dubiū.*

S. Thom. aliter reſpondet, inquit enim, in verbo hanc particulam eſſe iterum poſitam, quia verbū videtur magis habere rationem complexi quam nomen, cum ſignificet rem, vt de aliquo dicitur: propterea ne quis maiori occaſione deciperetur exiſtimans verbum eſſe complexum, iterum poſita eſt illa particula: ſed magis mihi probatur expoſitio Ammonij.

Mihi occurrit alia rō: nēpe, quia illa oīa vnius generis locum obtinent, cunque nomen, & verbum ex duo partes enūciationis ſint, genus in vnius definitione collocatum in alterius definitione ſubticuit, cū ſit idem contextus, & differentias addidit.

Accedit igitur ad has definitionis particulas explicandas, & prima eſt, conſignificat tempus, quam exemplo manifeſtat, & probat. Valetudo, ſeu ſanitas, & ſanatur, nomen illud ſolam rem ſignificat, at verbum rem cum tempore nempe ſanitatem, nunc eſſe ſignificat, ex quo patet hoc diſtinguere verbum a nomine.

Notat

Notat enim Ammon. non dixiſſe Ariſto. verbũ ſignificare tempus, ſed cõſignificare, ſeu cõnotare; eſt.n. diſcrimen inter hæc duo, ſignificare.n. tempus, eſt pricipaliter eſſe ſignum tpis, vel alicuius partis tpis, quod nominib. conceſſum eſt, ſignificant .n principali ſignificatione tẽpus, vt dies, hora, annus: at cõſignificare eſt, aliud principaliter ſignificare, tñ prout tẽpore menſuratur, tempore inquam, ſ. præterito, vel futuro, idem etiam notat Boet.

Dub. 1. 3. Sent. Aliam particulam non explicat, quia in definitione nominis iã explanata fuit, & illic diximus, quare cõplexa a ratione nominis, vel verbi excludantur.

Sequit tertia particula, & eſt nota eorũ quæ de altero pdicãtur, ubi diſtinguit ea; quæ prædicãtur, & ea quæ ĩ ſubiecto ſunt.

Sed dubitabis, q̃ ſibi uelint notam eſſe eorum ſemper quæ prædicantur, ad hoc dicit Boet. in utraque editione, uerba ſemp ſignificare accidens, & hoc eſt notam eſſe eorum, quæ prædicãtur: uerba enim actionem, uel paſſionem ſignificant, quæ accidẽtia ſũt: quorum eſt prędicari de ſubſtãtia, nomina autem nõ ſemper accidens ſignificant, quod ſi dicas, quid intelligit per dici de ſubiecto, & eſſe in ſubiecto, rñdet ipſe cum Porph. utrumque accidẽti cõuenire, accidens enim inhæret ſubſtantiæ, & de ea prædicatur, propterea dicitur eſſe in ſubiecto, & de ſubiecto; vnde uerba ſunt, uel ſignificant accidens, quod prædicatur de ſubiecto, & eſt in ſubiecto.

Mihi nõ placet iſta expoſitio, primo, q̃a non omnia verba ſignificant actionem vel paſſionem; nam eſt, eſt verbum, non tamen actionem vel paſſionem ſignificat: ptereà alia caleo, frigeo, nõ actionem, vel paſſionem ſignificant, ſed qualitatem: & ſuperi⁹ diximus, verbum habere, reperiri in oĩbus fere prædicamentis; ſecũdo quia cum paulo ſuperius eſſe in ſubiecto, & dici de ſubiecto diſtinxerit, incõueniẽs videretur verũque cõfundere, & mutare: præterea q̃a accidens non ſemper prædicatur, aliquando .n. eſt ſubiectum in prædicatione propria, vt albedo eſt color, calidum calefacit.

2. Sent. Ammon. & Pſellus hæc uerba ſic intelligunt, verbum ſemper eſt nota eorũ, quæ prædicantur, i. ſemper obtinet locum prædicati, dicit ſemper, quia nomen aliquãdo ſubiectum, aliqñ prædicatum eſt, uerbum ſemp prædicatum eſt, hoc autẽ intelligendum eſt, ut Ammo. & S. Th. dicunt, quando uerbum, ut uerbum ſumitur, aliquando .n. loco nominis ſumitur, & ſubiectum eſt, ut currere eſt bonum, curro eſt uerbum. Solutio

Dices, q̃uo ergo uerbum eſt pdicatum de ſubiecto, & in ſubiecto? reſpondet Ammo. & Pſellus, & etiã Boet. uerbum aliqñ de ſubſtantia prædicari, ut hõ ambulat, & ſic cõſtituit pdicationẽ accidentalẽ, & dicitur eſſe in ſubiecto, aliqñ de inferiori, & ſic conſtituit prædicationẽ eſſentialem, & dicitur de ſubiecto, ut currere eſt moueri, Vnde Ariſt. per eſſe in ſubiecto, intelligit prædicatum accidentale, per dici de ſubiecto prædicatum eſſentiale, & uerbum eſt utrumque prædicatum. Dub. 2. 1. Sent.

Iſta ſententia eſt pbabilis; ſed mihi nõ in oĩbus placet, primo quia amplius dicit eſſe notã eorum, quæ prædicantur, q̃ eſſe prædicatum, ut dicemus: ptereà quia illa prędicatio currere eſt moueri, nõ eſt uerbi de uerbo; nã ipſamet Ammo. dicit teneri ut nomẽ: aliter uerbum, eſſet ſubiectũ; probabilius ergo has propoſitiones ſic explicamus per nomen, currens mouetur, ædificans agit, calidum calefacit; præterea quia adhuc per dici de ſubiecto non uidetur Ariſtot. intelligere eſſentialem prædicationem, nec per eſſe in ſubiecto accidentalem; præterea quia ſemper loquitur de uerbis adiectiuis, non de uerbo eſt, quod tamen ab Ariſtot. magni fit.

Propterea, ſaluo meliori iudicio, mihi uidet ſenſum Ariſt. hunc eſſe, nẽpe uerbũ eſt nota eorum, q̃ de altero pdicãtur, i. ſemper pdicat aliqd, ſ. ſignificat aliqd, ut de altero dr̃. Dupliciter autẽ uerbum pdicat aliquid, uno mõ prædicat ſolam rem, quã ſignificat, ut in uerbis iſtis, currit, uincit & ſimilib. & tale uerbum uocat Auer. prędicatum, ut q̃, aliqñ non ſolum ſuam ſignificationem prædicat, ſed adiunctum aliud, ut homo eſt albus, & tunc uocat Auerr. uerbum tale prædicatum, ut quo, hoc autem aliquando eſt ſubſtantia, ut homo eſt animal, aliquando eſt accidens: ut homo eſt albus, propterea dicit Ariſtot. prædicat ea, quæ dicuntur de ſubiecto nempe ſubſtantia, uel quæ in ſubiecto ſunt, nempe accidentia, alia enim uerba præter eſt, 2. Sent.

Digitized by Google

eſt, fere ſemper prædicant accidens.

Hæc igitur eſt huius particulæ declaratio, per quam uerbum a participio, & infinitiuo excludit, ſimiliter a modis alijs, ſ. optatiuo & ſubiunctiuo, qui non prędicãt rem, nam prædicare ad propoſitionem ſpectat, quæ non fit ex illis modis in quib. nec uerum, nec falſum eſt.

2 *Non ſanatur vero non ægrotat, &c.*

Definitio uerbi nõdum eſt completa ex partib. præcedentibus, ut bene dicunt Ammon. & doctores Louan. ppea Ariſt. conatur eam perficere nouis differentijs, ideoque proponit aliquid, cui præcedentia cõpetunt, tamen non eſt uerbum, ut nos inde aliud ad pręcedentia ſuperaddamus; nõ ſanatur, non eſt uerbum, cum de eo, quod eſt, & quod non eſt, prædicetur, & tamen cõſignificat tempus, & habet reliqua, collige, uerbum ergo debet eſſe præter dicta, uox finita, ſicut & nomen.

At adhuc hæc nõ ſunt ſatis, nam præteritum, & futurum nõ ſunt uerbum, cum tamen omnia præcedentia habeant; quod autem non ſint uerbum, probat, quia uerbũ debet tempus præſens conſignificare: at præteritum & futurum non præſens, ſed circa præſens ſignificant, nempe præteritum, quod fuit præſens, & futurum, quod erit pręſens: ergo perfecte, & abſolute uerbum debet eſſe præſentis temporis conſignificatiuum, quia omnia reliqua tempora a præſenti dependent, & ad præſens ordinantur: propterea addenda eſt differentia, quę hoc ſignificat, nempe quod ſit uox recta.

Definitio igitur perfecti, & abſoluti uerbi integra eſt, Verbum eſt uox ſignificatiua ad placitum, tempus conſignificans, eorum, quę de altero dicuntur, ſemper nota, finita, & recta.

3 *Ipſa igitur ſecundum ſe dicta verba nomina ſunt, &c.*

Hæc eſt capitis poſterior pars, in qua ſecundum Ammon. intendit Ariſtot. oſtendere quomodo uerba ſe habeant ad ſignificandum uerum, uel falſum.

At ſecundum S. Thom. aggreditur oſtendere, in quo uerbum cum nomine conueniat, & in quo a nomine differat: quod idem dicit etiam Boet.

Mihi vero videtur, vt illa verba illatiue legantur, ꝙ ex cõtextu patet: nam Ariſt. ex præcedenti definitione elicit duo, alterũ quid verbũ ſignificet, & quod cõſignificet in quo cũ nomine conuenientia, & differẽtia apparebit, alterum, nec verũ, nec falsũ ſignificare probat, quod i primo capite dixeret de nomine, & verbo per ſe: ſed non probauerat de verbo, ſicut de nomine.

Dicit igitur verba ſecundum ſe dicta nomina ſunt, & aliquid ſignificant: hic manifeſtatur ſignificatio verbi, nempe ſignificat aliquid, ſicut curro curſum, amo amorem ſignificat. Dub. 1. ſent.

Dices, cum nomen, & verbum ſint diſtinctæ partes, quomodo verbum nomen appellat? ad hoc reſpondent Ammon. & S. Thom. hic nomen; communiter ſumi pro dictione ſignificante: ſed iſta expoſitio nõ placet, eſſet enim in breuiſſimo contextu, æquiuocatione vti, cum modo nomẽ pro dictione: modo vt diſtinguitur contra verbum, ſumatur.

Boet. & Auerr. dicunt nomen hic ſumi, vt in precedenti capite definitũ eſt, & ſenſus eſt; verba ſecundum ſe, i. extra propoſitionem dicta. ſunt ſimilia nominibus. 2. ſent.

Pro cuius declaratione aduerte in uerbo duo poſſe conſiderari, alterum, id qđ principaliter ſignificat, & hoc non eſt aliud quam res, etiam per nomen ſignificata, ſicut curro principaliter id, quod nomen curſus, ſignificat, & lego idem, quod lectio: alterũ cõſignificat verbum, ſeu minus principaliter ſignificat, ſcilicet rem ꝑ modum compoſitionis cum altero, & vt ſubſtat tempori; hoc igitur eſt quod Ariſtot. dicere intendit verba ſecundum ſe, i. extra compoſitionem quantum ad rem ſignificatam non differunt a nomine, propterea dicit (& aliquid ſignificant) vbi illud, (&) tenetur ſecundum Ammon. declaratiuè.

Probat autem Ariſto. qđ ſignificent aliquid, nam qui profert voces, conſtituit, id eſt determinat intellectum audiẽtis, vt cõceptum formet alicuis rei, & qui audit, quieſcit, id eſt, conceptum format, non ſolum uocis: ſed etiã rei, vt qui audit, legit, lectionis format notitiã; ſignum, ergo eſt uerba per ſe eſſe ſignificatiua, & aliquid ſignificare. Nota.

Nota aũt hic uerbum Græcum διανοία ſignificare itellectum, qui a ſẽſu, & imagina- Nota.

uatione dependet, i. intellectum intelligẽtem ea quæ ſentit, & talis eſt intellectus, qui intelligit, & format conceptum ex vocibus, quas ſentit.

Poſita ſignificatione verbi extra propoſitionẽ, remouet romonerat c. 1. nempe ſignificare verum, vel falſum: quia tñ non probauerat de verbo, nunc probat: ppea dicit verbũ ſm ſe nihil veri, vel falſi ſignificare; ſignificat quidẽ rem, ſed non rẽ eſſe, vel nõ eſſe: argumentũ a maiori eſt notum: ipſum verbũ (eſt) non ſolum eſt verum verbum, vt dicit Pſellus, ſed ſignificat ipſum eſſe, adhuc verum vel falsũ, non dicit, ergo multo minus alia verba, & hoc eſt dicit (ſi ipſum, eſt, purũ dixeris, nihil dixeris) i. ſi, eſt, extra prepoſitionem dixeris, nihil veri, vel falſi dices, vt interpretatur optime Boet. & Ammõ. Pſellus, & alij doctiſſimi. Vide vide, quã longe ab Ariſt. ſenſu ſint; qui dicũt nihil dixeris, i. eſt ſyncathegorema: nec mireris, Græce dicitur ipſum ens, nam ſumitur pro ipſo verbo, eſt, quod non bene aduertit Alex.

Tandẽ ſubdit Ariſt. verbum cõſignificat compoſitionem, i. rem ſignificatam: componit vero vel falſo; ſed talis compoſitio nõ intelligitur, nec eſt ſine extremis.

Ex quibus collige verbum tria habere, ſignificat. n. rem aliquam, in quo cum nomine conuenit, ſed illam per modum compoſitionis, & vt tempori ſubſtat, ſignificat, quod ſoli ineſt verbo.

QVÆSTIO I.

De ijs, quæ in capite tertio de verbo continentur. Nam rectè ab Ariſtotele dicta ſint?

Dubium eſt, an verbũ ſit propoſitionis pars, i. ſit ſubiectum, vel prædicatũ, eſt autẽ notandum, ex Porphyr. duplex eſſe verbum; alterum, quod vocatur adiectiuum,
Nota. hoc autem illud eſt, quod actionem paſſionem, vel aliquid accidens ſignificat, vt currit, legit; alterum eſt, quod vocatur ſubſtantiuum, vt ſum, es exiſto, ſubſiſto.

Adhuc iſtud aliquando eſt cũ appoſito, & ſuppoſito, dicitur de tertio adiacẽte, vt homo eſt albus, aliquando eſt cum ſolo ſuppoſito, quod dicitur de ſecundo adiacente, vt homo eſt.

Difficultas ergo pcipua eſt de verbo ſubſtãtiuo, qñ eſt de tertio adiacẽte: ſũt. n. quidã Neoterici, qui putãt eſſe ſyncathegorema, nec pdicatũ eſſe, nec ſubiectũ, ſed ſolũ vnire pdicatũ ſubiecto, quorũ argumenta ſunt: primò, qa ſi eſſet propoſitionis pars, eſſet terminus, nã 1. Prior. c. 1. terminus eſt in quẽ reſoluitur propoſitio, vt in ſubiectũ, & pdicatum, at illic non fit mentio de verbo. Præterea, quia qñ Ariſt. loquitur de quãtitate propoſitionũ; inquit, qđ prædicatũ ineſt ſubiecto, aut oĩ ſubiecto, nec p ſubiecto; nec pro prædicato ſumitur verbum, ptrea, quia nec eſt maior extremitas, nec minor, nec mediũ, vt patet. Præterea quia in cõuerſione, in qua ex prædicato fit ſubiectũ, verbum nõ tranſmutat, ergo nõ eſt tale verbum pars propoſitionis.

1. Opin. 1. arg. 2. arg. 3. arg. 4. arg.

Oppoſita ſententia eſt omniũ Græcorũ & Latinorum antiquorum, & Doctorum Louanien. & ratio maxime hoc probat, qa verbum, eſt, cum nõ mutet, nec perdat ſuã ſignificationem, ſi ſine appoſito eſt prædicatum, & ſignificat aliquid, ergo cum appoſito etiam; præterea Ariſt. c. 2. libri ſecundi huius, Homerus eſt Poeta, homo eſt albus, vocat de prædicato, coniuncto, non eſſet, niſi verbum eſſet pars prædicati cum appoſito

1. fund. Propterea aduerte, ppoſitionis partes eſſe in duplici differẽtia, quædã ſunt materiales, ſ. nomen ipſum, tã oppoſitum quam ſuppoſitũ, quædã ſunt formales, nẽpe uerbum, qua parte cõpoſitionem ſignificat; v. g. in domo aliqua lapides, ligna, calx, & reliqua, partes materiales dicuntur, at illa cõpoſitio, & cõnexio partium, forma eſt; ita ſimiliter ſuppoſitum, & appoſitũ materia enunciationis ſunt, at ipſa cõpoſitio, ſeu ipſum cõponens, quod verbum eſt, eſt forma, quod ſidicas: quomodo appoſitum eſt materia, cum habeat locum prædicati, & formæ, dico formã eſſe ſi ad ſubiectum comparetur, materiam uero reſpectu totius propoſitionis, & verbi componentis, quod eſt forma enunciationis.

2. fund. Aduerte ſecundo: omne uerbum non ſolum cõponit: ſed ſignificat aliquid, quod cõponit, cum ſignificet aliquid, quod illi Doctores nõ aduertũt: ut curro, ſignificat cur-

curſum cōponendo: & ipſum, eſt ſignificat ens cōponendo: ex quo fit unum dignum cōſideratione. Verbum rōne rei ſignificatæ eſt pars materialis, quia eſt cum noīe idē: at rōne connotati eſt formalis pars, cum vtrumq; habeat; eſt tñ diſcrimen, oã aliqñ nihil prędicat, niſi ſuam ſignificationē, vt hō currit, homo eſt, aliqñ ſuam ſignificationē determinatã, & limitatã ab altero, vt hō eſt albus, i. eſt illud ens, ꝙ eſt album, perinde n. eſt addere appoſitũ verbo ſubſtātiuo, ac alijs, vt. n. dũ dicis, ego amo Petrum, illud additum nō aufert, quin verbũ amo ſm̄ rem ſignificatam prædicetur, ſed limitatur: ita quando dicitur, homo eſt albus, & hoc obſerua contra eoſdem.

Ex quo ſequitur manifeſte, omne verbũ eſſe partē propoſitionis, formalē quidem vt vnit, & cōponit, materialē verò ſecundum id, ꝙ ſignificat; hoc. n. indicat vt diximus ex Ammo. & alijs; ſemper verbũ eſſe prædicatum, quamuis quando cum appoſito tenetur, ſit partiale prædicatum, quæ modo ipſi conſonant Ariſt. dicenti ſuperius, verbum ſemper eſſe prædicatum.

3. fund. Aduerte tertio pro ſolutione argumentorum, conuerſiones, quantitatis, & numerum terminorum ſyllogiſmi, ſemper cōſiſtere in partibus materialib. enũciationis, & ita qñ conuertis propoſitionē, non formam verbi, ſed ſignificatã rem conuertis, vt homo currit, currens eſt homo, ita homo eſt animal, animal eſt homo, ꝙ ſi nō dicis ens animal eſt homo, eſt ex eo, quia ſub vnoquoque includitur ens: per hoc patet reſponſio ad omnia argumenta.

Dub. Circa verbum infinitũ eſt dubiũ in quo a negato differat: S. Tho. dicit infinitũ eſſe vnicã dictionē ſimplicē; at negatum eſſe duas, nēpe negationem, & uerbum, tñ aſſe-
1. opini. rit in propoſitione eſſe infinitum: id quod recepit etiam Ammon. 2. Perierm. c. 1.

2. opini. Oppoſitum tñ habuit Alex. & Boet. 2. Perier. qui in propoſitione verbum infinitũ eſſe idē cum negato volunt, idē docet Alber. trac. de noīe, c. 5. & trac. de verbo, c. 2.

1. fund. Pro cuius declaratione maxime aduertēdum eſt, primo verbum habet ſignificationem, ſignificat. n. rem aliquam, aut operationem, aut proprietatem: habet etiã conſignificationē, quia ſignificat aliquid per modum compoſitionis, & vnionis cum aliquo, ſub certa differentia temporis.

Eſt autem diſcrimen: quando enim infinitatur verbum, negatio deſtruit ſignificationem eius, vt non currit dicit negationē curſus: at quando negatur, negatio cadit ſupra eius compoſitionem, vt homo non currit idem ſit, ac dicere, non eſt talis compoſitio, homo currit.

Et huius expoſitionis auctor eſt Ariſt. ſi attente conſideretur: nam verbum infinitum, concedit eſſe notam eorum, quæ prædicantur, & prædicatur de eo quod eſt, & quod non eſt, quæ verba abſq; dubio argumēto ſunt, infinitum eſſe in propoſitione, & negant habere ſignificationem: præterea docet negationem oppoſitam eſſe affirmationi, cum autem oppoſitio conſiſtat ſecundum formas, negatio erit oppoſita formæ affirmationis, quæ affirmatio formaliter conſiſtit in compoſitione: ergo circa compoſitionem erit negatio etiam.

Aduerte ſecundo, compoſitionem non habere verbum, niſi in propoſitione, cum compoſitio non ſit abſque extremis: at ſignificationem habet, & in propoſitione, & extra propoſitionem; ex quo fit, vt extra propoſitionem non ſit negatum verbum: at in propoſitione, & extra propoſitionem ſit infinitum, cum ſemper retineat ſuam ſignificationem. 2. fundã & dubij ſolutio.

Eſt tamen diſcrimen conſiderandum inter negatum in ꝓpoſitione, & infinitum; nam infinitum habet ſolam negatam ſignificationem, & hanc componit, vt homo non laborat, ideſt non eſt laborem habēs; at negatum habet negatam compoſitionem, & hoc formaliter loquendo; at quia talis compoſitio infiniti, ideſt non laborãs æquiualet negationi, non eſt laborans, inde dixerunt illi Doctores infinitum, & negatum, eſſe idem, & Ariſtot. 2. Periherm. ſub negato includit infinitum. Non ſunt autem idem formaliter, cum negatio in uno ſupra compoſitionem, in altero ſupra ſignificationem cadat, & hoc eſt obſeruandum.

Dubitabis, an omne uerbum poſſit infinitari? ad quod idem dico, quod de nomine, nempe uerbum ens trãſcendenter ſumptum non infinitatur, niſi ut limitatur pro ente actu, uel pro perfecte exiſtente, quod etiam docet Alber. Dub. 2.

Du-

Digitized by Google

Dubiū. Dubium autem eſt de quibuſdam propoſitionibus, in quibus verbum, tempus importare non videtur, vt chimæra eſt monſtruum, vacuum eſt locus carens corpore,

Reſponſ. homo eſt animal, ad quod breuiter dico; verbum in his abſolui a tempore, nō quod non ſignificet tempus, hoc enim fieri non poteſt, nam non eſſet verbum; ſed cum verbum faciat duo in propoſitione, videlicet vt vniat extrema, & talem vnionem reſtringat ad differentiam temporis quam importat; verbum tunc abſoluitur a tempore, quando vnit extrema, ſed non reſtringit ea ad differentiam temporis, quam importat: quod quidem fit, quando extrema ſunt eſſentialia, & naturaliter coniuncta: vt in illis, quæ diximus, quæ dicuntur propoſitiones ſempiternæ veritatis.

De Oratione, Enunciatione, vna, ac pluribus: Affirmatione, & Negatione, ac Contradictione. Cap. III.

Oratio autem eſt vox ſignificatiua, cuius partium aliqua, ſignificatiua eſt ſeparata, vt dictio, ſed non vt affirmatio, vel negatio. ∴ vt homo aliquid ſignificat, ſed non quod eſt, aut non eſt: ſed erit affirmatio, vel negatio, ſi quid additum fuerit. Sed non hominis ſyllaba vna: neq; enim in eo, quòd eſt ſorex, rex ſignificat; ſed vox nunc eſt ſolum. In duplicibus vero ſignificat quidem aliquid, ſed non ſecundum ſe, quemadmodum dictum eſt. ∴ Eſt autem oratio omnis quidem ſignificatiua, non autem ſicut inſtrumentum: ſed quemadmodū dictum eſt: ſecundū placitū.

∴ Mul. Go. non habent, vel negatio.

∴ Al. addit in ſuperiorib.

Enunciatiua vero nō omnis: ſed in qua verum, vel falſum eſt, non autem in omnibus ineſt: vt deprecatio oratio quidem eſt, ſed neque vera, neque falſa. Cæteræ igitur relinquantur. Rhetoricæ enim, vel Poeticæ conuenientior eſt conſideratio: enunciatiua vero præſentis eſt ſpeculatio nis. Eſt autem vna prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio: aliæ vero omnes coniunctione vnæ. Neceſſe eſt autem omnem enunciatiuam orationem ex verbo eſſe, vel caſu verbi, etenim in hominis ratione, niſi addatur, aut eſt, aut fuit, aut erit, aut aliquid huiuſmodi, nondum oratio enunciatiua eſt: quoniam vnum quiddam eſt, & non multa, animal greſſibile, bipes: non enim, eo quod propinquæ partes dicuntur, vna erit; eſt autem alterius hoc tractare negotij. Eſt autem vna oratio enunciatiua, quæ vnum ſignificat, vel coniunctione una; plures autem quæ plura, & non unum, uel inconiunctæ.

Nomen igitur, uel uerbum dictio ſit ſolum: quoniam non eſt dicere ſic aliquid ſignificantem uoce, ut enunciare, uel aliquo interrogante, uel non, ſed ipſo ſponte proferente. 3

Harum autem hæc quidem ſimplex eſt enunciatio, ut aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo: hæc autem ex his compoſita, uelut oratio quædam iam compoſita. Eſt autem ſimplex enunciatio uox ſignificatiuà de eo quod eſt aliquid, uel non eſt, quemadmodum tempora diuiſa ſunt. Affirmatio uero eſt enunciatio alicuius de aliquo. Negatio uero enunciatio alicuius ab aliquo. 4

Quoniam autem enunciare eſt, & quod eſt, non eſſe: & quod non eſt, eſſe: & quod eſt, eſſe: & quod non eſt, non eſſe: & circa ea, quæ extra præſens, tempora ſunt, ſimiliter omne utique contingit quod quis affirmauerit negare, & quod quis negauerit, affirmare. Quare manifeſtum eſt quod omni affirmationi oppoſita eſt negatio, & omni negationi affirmatio. Et ſit hoc contradictio affirmatio, & negatio oppoſitæ. Dico autem opponi eiuſdem de eodem, non autem æquiuocè, & quacun- 5

quæ cætera talium contra ſophiſticas determinauimus importunitates.

Oratio autem eſt vox ſignificatiua, cuius partium aliquid, &c.

Finis, & ſcopus huius capitis eſt explicare, quid enunciatio ſit, & quæ eius ſpecies. In tres autem partes eſt diuiſum; in prima explicatur genus enunciationis, nempe oratio quid ſit: Secundo quid enunciatio, & quotuplex. Tertio quæ ſpecies enunciationis ſimplicis, & quomodo inter ſe ſe habeant.

Circa primum, eſt definitio orationis: (vox ſignificatiua, cuius partium aliquid eſt ſignificatiuum ſeparatum; vt dictio, non vt affirmatio.) In primis hic repetitur genus, vox ſignificatiua, quia, cum oratio ſit compoſita, & non ſit pars, ſicut verbum, poterat eſſe dubium, ſi genus non exprimeretur; cuius aliquid partium, idem eſt, ac cuius aliqua pars ſignificat, vt dictio, non vt enunciatio.

Dubiũ. In primis propter hæc verba Aſpaſius, & Porphyr. voluerunt hanc definitionem non eſſe orationis in communi, ſed ſimplicis, quia oratio compoſita habet partes quæ ſunt enunciationes: At iſta ſententia

1. Sent. videtur contra Ariſtot. quia in hoc eodem capite, ponit enunciationem ſpeciem orationis, & enunciationem rurſus diuidit in ſimplicem, & compoſitam, quod fieri non poſſet, niſi eius genus comprehenderet etiam orationes compoſitas.

2. Sent. Alex & Ammon. & S. Tho. aſſerunt hic etiam compoſitam orationem comprehēdi, nam in compoſita ſunt etiam dictiones ſicut in ſimplici.

Sed dices, cur adiecit, & non vt affirmatio, reſpondet Boet. in ſecunda editione ex Alex. & Porphyr. quia aliquando dictio orationem etiam, ſeu enunciationem ſignificat, propterea adiecit illud verbum vt pro ſimplici dictione ſumi ſignificaret, & hæc quidem eſt bona interpretatio.

3. Sent. Poſſumus autem aliter contextum hũc facilius, nec minus vere explicare, pro quo aduerte, quod in oratione tres poſſunt partium modi concurrere, primum ſyllabæ ipſæ, literæ enim non partes, ſed elementa dicuntur, ſecundo dictiones ſimplices; tertio propoſitiones: & inter ſyllabas aliquando inueniuntur aliquæ ſignificatiuæ, ſed non vt ſyllabæ ſunt: vt in hoc nomine lorex, rex ſyllaba ſignificare videtur.

Reſponſ. ad dub. Vult ergo Ariſt. orationem habere partes ſignificatiuas, non partes quæ ſint enũciationes, nec partes quæ ſint ſyllabæ, ſed quæ ſint dictiones; & ſenſus eſt: cum oratio omnis habet partes, partes quæ orationem conſtituunt, non ſunt enunciationes, quamuis aliquando eſſe poſſint, nec ſyllabæ, etiam ſi aliquando ſignificare videantur; ſed partes, quæ ſunt dictiones, & tales dictiones, vt per ſe ſignificent: ad excludendas partes nominis compoſitæ figuræ, de quo ſuperius diximus.

At quia nondum explicuerat, quo pacto ſignificaret oratio, addit, quod non ſignificat vt inſtrumentum ſicut alij dicebant, ideſt naturale, ſed ad placitum; circa quod aduerte orationem aliquid habere naturæ, aliquid voluntarij, & ab inſtituto, ſicut res artificiatæ, verbi gratia cathedra, nec tota eſt ab arte, quia lignum eſt a natura, nec tota eſt à natura, quia forma eſt ab arte, tamen ſimpliciter proferimus eſſe ab arte, quia iudicium ſumitur ſecundum formam: ita oratio habet vocem a natura, tamen ſignificationem, ordinationē diſpoſitionem, & reliqua a voluntate, propterea abſolute dicitur eſse ad placitum, & non a natura, eſt enim inſtrumentum voluntarium, non naturale.

Enunciatiua vero non omnis, ſed in qua verum, &c.

Hæc eſt ſecunda pars: in qua Ariſtotel. mira breuitate multa dicit; primo inſinuans diuiſionem orationis in enunciatiuam, & non enunciatiuam, docet, enunciationem eſse orationem, in qua eſt verum, vel falſum, reliquæ autem non ſunt enunciatiuæ, quarum vſus eſt Rhetorum, & Poetarum, ſicut vſus enunciationis eſt Dialectici.

Et huius ratio eſt; finis n. Dialectici eſt indagatio veritatis, & argumentatio, quæ huius inſtrumentum eſt; at veritas nõ niſi

enun-

enunciatione ſignificatur, nec argumentatio ex alijs, quàm ex enuncitionibus componitur: propterea enunciatio ſola ad Dialecticum ſpectat.

Definitione poſita ipſam enunciationẽ Ariſt. diuidit: ac primo in vnã principaliter, cuius ſpecies affirmatio, & negatio ſunt & in vnam coniunctione diuidit; Explicat autem ex quib. oratio enunciatiua componatur, & quid ſit vna enunciatio: dicit ergo enunciatiuam omnem componi, ex verbo, aut caſu verbi, intellige ſimul ex nomine, nam ex vno non fit compoſitio: exprimit autem hoc, quia nulla oratio, quantumcunque vna ſit, enunciatiua dicetur; niſi habeat verbum quod manifeſtat in definitione, definitio enim oratio eſt, & vna, nondum tamen enunciatiua eſt, quouſque ſit verbum.

Dicet aliquis, definitio quomodo eſt vna oratio, ſcilicet animal greſſibile, bipes? reſpondet non eſſe vnam, quia ſimul, & continuo proferatur, vel quia partes coniunctionem habeant grammaticalem, ſed alia ratione, quam inquit non eſſe pręſentis loci, ſed Metaph. 12. & 8 vbi id tractatur, ſed nos dicemus poſtea.

Tandem explicat, quæ enunciatio dicatur vna, & diſtinguit: quædam eſt vna, quã vnum ſignificat, vt homo eſt animal: quædam eſt vna, quæ coniunctione eſt vna, quamuis plura ſignificet, vt homo eſt animal, & leo vincit. Vnde ex oppoſito duplex eſt propoſitio, ſeu enunciatio plures, & quæ plura ſignificat, vt canis mouetur, vel non vnum ſignificat, vt Petrus, & Paulus ambulant: vel quæ ſunt ſine coniunctione, vt homo eſt animal, leo vincit, equus currit.

Poteſt etiam dici, dixiſſe vnam propoſitionem plura, & non vnum ſignificare, quã vniuocũ aliquando ſignificat plura, tñ vt côueniunt in vnũ, & ita explicat Pſellus.

3 *Nomen igitur, & verbum dictio ſit ſolum, &c.*

Ne, dum dicit propoſitionem ſignificare vnum, aliquis decipieretur exiſtimans ſignificare vnum ſicut nomen: & verbum per ſe; hoc remouet, docens iſta eſſe ſolũ dictiones, nec ſignificare vnum enunciatiue, ſiue quis vtatur his reſpondendo alicui interrogationi, ſiue ex ſe proferat ea, nunquam enim, ſimplici dictione enunciat quis: hoc eſt, quod dicit. (Non eſt dicere ſic aliquid ſignificantem vocem, vt enunciare). i. non eſt aſſerendum vocibus ſolum ſimplicibus per ſe vtentem enunciare (vel aliquo interrogante, vel nõ, ſed ipſo proferente). i. ſiue interrogatus reſpondeat voce ſimplici, vel ipſe, eo ſeipſo loquatur, & proferat, nunquam voce ſimplici aliquis enunciabit niſi aliquid ſubintelligat, vt ſit in reſpõſionib. & in quibuſdã vocib. alijs, vt pluit, tonat, & ſimilia, quæ enunciant virtute alicuius ſubintellecti.

Harum autem hæc quidem ſimplex eſt enunciatio, &c. 4

Hic continetur diuiſio enũciationis, in ſimplicẽ, & compoſitã. Simplex, vt hõ currit; cõpoſita, vt homo currit, & leo vincit.

Dubitabis, an iſta ſit eadem diuiſio cum ea, quæ eſt in vnam, & plures, & reſp. ſecũdum Ammo & Boet. & S. Th. non eſſe eandem; non enim eſt idem eſſe ſimplex, & vnum, vt docet Ariſ. 12 Meta. c. 7. vnum. n. opponitur multis, ſimplex autem opponitur compoſito: vnde vnitas enunciationis, vel pluralitas conſideratur ſecundum ſignificationem dictionum enunciationis, & ipſius enunciationis. At ſimplicitas, vel compoſitio ſecundum numerum dictionum, quæ ſunt neceſſariæ ad enunciationem, vel abundantes, poteſtq; eſse plures, & ſimplex, vt canis mouetur, poteſtq; eſse compoſita, & vna, vt animal, greſſibile, bipes, mouetur. & hanc modo diuiſionem Ariſt. aſſignat. Eſtque ſimplex enunciatio, vt ſubdit Ariſt. (uox ſignificans aliquid eſse, vel non eſse de alio). i. habens ſimplex prædicatum de ſimplici ſubiecto; compoſita uero, quæ præter hæc ſuperaddit, nempe habens plura prædicata, vel ſubiecta, vel utraque plura. Dubiũ.

Vbi eſt dubium, an hic Ariſ. definiat ſimplicem enũtiationem? Alex. enim aſserit eſse definitionem enunciationis, quæ æquiuoca eſt ad affirmationem, & negationem, ac propterea definitur per ſua ſignificata, quomodo definiri poſsunt omnia æquiuoca: nempe definitione nominis. Dub. 1. Sent.

At S. Tho. & Ammo. nolunt eſse illam definitionem, ſed diuiſionẽ enunciationis in affirmationem, & negationem; & ratio eſt, quia iam ſuperius definita erãt enũciatio,

rio, nempe oratio, in qua eſt verũ, uel falſum, ſed ſnia iſta parum videtur firma, cũ prius ſit enunciatio ſimplex.

Propterea dico cum Boet. & Porph. iſtã eſſe definitionem enunciationis ſimplicis, .ſ. eſt vox, quæ ſignificat aliquid eſſe, uel non eſſe de alio.

Datur autem talis definitio per ea, quæ ſunt inferiorum ſpecierum, quia nõ eſt facile propriam aſſignare differentiam, & vt dicit Boet. quia ſimul definiendo diuideret ſimplicem in affirmationem, & negationem, quas definit, dicens, affirmatio eſt enunciatio alicuius de aliquo, negatio eſt enunciatio alicuius ab aliquo.

Vbi præpoſitiones ſunt aduertendæ, nã (Ab) importat quãdã ſeparationẽ, quæ fit in negatione (De) quandã cõiunctionem, quæ fit in affirmatione: An vero enunciatio ſit genus ad affirmationem, & negationem, vel æquiuocum, dicemus poſtea.

5 *Quoniam autem enunciare eſt, & quod eſt, non eſſe, &c.*

Hic Ariſt explicat, qũo affirmatio, & negatio inter ſe ſe habeant, q̃ eſt tertia capitis pars, & intendit docere eſſe oppoſita inter ſe, ad quod probãdum ingenioſe ſumit duo. Alterũ eſt, quadrupliciter cõtingit enũciare. Primo, ꝙ eſt eſſe, i. affirmare, quod eſt, ꝙ fit in enuntiatione uera, ut homo eſt animal. Secundo, ꝙ non eſt, nõ eſſe .i. negare, q̃ non ſunt, quod fit in negatione uera, ut homo non eſt lapis Tertio, qđ eſt, non eſſe, quod fit in negatione falſa, vt homo nõ eſt animal. Quarto, quod non eſt eſſe, quod fit in affirmatione falſa, ut homo eſt leo.

Ex hoc fundamento ſequitur alterum: omne, quod affirmatur, poſſe negari, & cõtra, & hoc manifeſte ſequitur ex præcedẽti: ſi enim non affirmarentur, niſi quæ ſunt, & negarentur, niſi quæ non ſunt, non omnis affirmatio haberet negationẽ, nec è contra; cum igitur, & quæ ſunt, & quæ non ſunt enuntiare contingat eſſe, uel non eſſe, illud manifeſte ſequitur.

Ex vtroque autem ſequitur negationem opponi affirmationi, & è contra: non autem quæcunque affirmatio cuicunque negationi opponitur, ſed quando ſunt ex iiſdem extremis, & habent vniuocas dictiones, & reliqua, quæ ſunt neceſſaria, quæ explicuit 1. Elench. capit. 4 propter ſophiſtas.

QVAESTIO I.

De Oratione.

Vt ordinem Ariſt. in diſputando obſer- 1 *Diuiſ.*
uemus, de oratione oportet prius diſſerere, & quidem propoſita eius diuiſione duo dubitari poſſunt. Primum an omnis oratio ab Ariſt hic definiatur? alterum an oratio ſit genus enunciationis.

Quotuplex ſit Oratio.

Circa primũ quotuplex oratio ſit, inquiramus. Lauren. Valla in ſua Dialectica, orationem primo in plenã, pleniorem, & pleniſſimam diuiſit: vocat plenam orationẽ, quæ ſolum partib. neceſſariis conſtat; nẽpe nõie, & uerbo, ut homo currit: uocat pleniorem, quæ plures hẽt partes, quàm neceſſarias, vt ſyllogiſmus, at quæ numeris oĩbus abſoluta eſt: pleniſſima dr̃, quales orationes Rhetoricæ: iſta diuiſio quãuis bona ſit, non tamen eſt prima, nec diuidit omnem orationem. 2 *Diuiſ.*

Propterea Boetij diuiſio amplectenda eſt, quẽ poſtea oẽs fere ſunt ſequuti, quãuis ipſe a Græcis eam diuiſionẽ acceperit. Eſt igitur oratio duplex, perfecta, & imperfecta, perfecta eſt quæ perfectum ſenſum generat in animo auditoris: uocamus ſenſum ſnīam ipſam, uocamus perfectum, non cui non poſſit aliud adiũgi, ſed qui facit intellectum quieſcere, quantum ad apprehenſionẽ alicuius rei: vocamus auditorẽ, aduertentem, & intelligentem; oratio uero imperfecta, eſt oratio imperfectum ſenſum generãs, quales ſunt orationes ſine uerbo, uel cum uerbo, in quib. eſt coniunctio ſuſpendens, uel relatiuum, qui, cũ vno verbo, & aliæ ſimiles.

Oratio perfecta diuiditur ab Ammon. in præfatione huius libri, & a S. Tho. tract. ſuper hunc librum, c. 3. in quinq; partes: in enũciatiuam, vocatiuã, interrogatiuã, imperatiuam, optatiuã, uel deprecatiuã: in prima ineſt uerum, uel falſum, in reliquis vero non. *Nota.*

Harum quatuor ſufficientiam ponit S. Thom. inquit enim homo põt comparari ratione alicuius inferioris, uel ratione alicuius ſuperioris, cum inferiori tripliciter ſe habet, uel vult illius mentem in ſe conuer-

Google

uertere, & ad hoc vtitur vocatiua oratione, vel vult mentem eius ſibi explicari, & vtitur interrogatiua, vel vult vt exequatur aliquod opus, & vtitur imperatiua, vel exhortatiua, cum ſuperiori verò non niſi deprecatiua, vel deſideratiua vtitur, reliq;ad has reducuntur.

Dubiũ. Sed dices, quare in his non eſt verum vel falſum, ſicut in enunciatiua? nota ex Boet. in homine duplicem potentiam, altera eſt intellectus, in quo ſolo ineſt verum, vel falſum, altera eſt appetitus, in quo ineſt bonum, vel malum, enunciatiua ſolum explicamus ea, quæ intellectu cõcipimus, propterea illi in eſt verũ, vel falſum: alijs omnibus explicamus ea, quæ habemus in appetitu, propterea nec verum, nec falsũ habent: quod ſi interdum enunciamus, ea quæ appetimus id fit, quatenus eadem cõgnoſcuntur ab intellectu: reddi etiam alia ratio poteſt quia ab eo, quod res eſt, vel non eſt, enunciatio eſt, & dicitur vera, vel falſa; ſola autem Indicatiua enũciat, quod aliquid ſit, vel non ſit: aliæ non ita. Et hinc etiam eſt, quod illa ſola perfectũ generat ſenſum, aliæ minimè.

An oratio in communi hic definiatur ab Ariſtotele, an ſolum oratio perfecta?

1. Opin. His igitur ſuppoſitis dubium eſt, an oratio, tam perfecta quam imperfecta hic definiatur, an ſola perfecta, Alb. tract. de enũciatione, c. 1. cum Philop. exiſtimat ſolam perfectã hic definiri, eſt autẽ ratio Alber. quia ſola perfecta eſt genus enũciationis, hic autẽ oratio cõſideratur, vt genus enunciationis: ratio vero Philoph. eſt, partes non dicuntur, niſi reſpectu totius, ſed oratio imperfecta non eſt totum, totum enim perfectum eſt, ergo imperfecta non habet partes, & ſic ei non competit definitio.

2. Opin. Alij de quibus ſuperius diximus, inter quos ſunt Aſpaſius, & Porph. ſolam hic ſimplicem orationem definiri volunt.

3. Opin. At vero oppoſita ſententia eſt Boet. S. Th. & aliorum, nempe, orationem in communi vt includit tam perfectam, quam imperfectam, ſimplicem, & compoſitam, hic definiri, & ita eſt tenendum. Primo, quia definitio omni competit orationi, vt patet, & ſupra expoſuimus. Præterea, quia hic definitionem vocat Ariſtotelem oratione, & vnam, quæ tamen eſt imperfecta oratio, cum ſit ſine verbo.

Nec argumentum Albert. habet robur, quia non ſolum oratio perfecta eſt genus enunciationis, ſed etiam oratio in communi, habet enim ſe oratio ad enunciationem ſicut viuens ad hominem, eſt namque genus remotum.

Quod ſi dicas non licet definire, niſi per genus propinquum, dico id non eſſe ſemper verum: quando enim addimus differentias quæ ſunt ab illo genere vſque ad propinquum, licet bene definire p remotum: vt ſi dicas, homo eſt viuens ſenſibile, rationale, vt docet Ariſt. 6. Top. ca. 3. loc. 27. ita illa differentia verum, vel falſum ſecum habet, quod ſit oratio perfecta.

Ad illud Philop. reſpondet bene S. Tho. partes in aliquo toto ſe habere dupliciter, aliquę primo ſunt ipſius totius: quales ſũt illæ, quæ nihil aliud, quam tale totum cõponunt ſicut caput, pectus, brachium, & ſimilia cõponunt corpus: aliquæ nõ primo totum ipſum componunt, ſed per aliud, vt oculus, lingua, naſus, non primo corpus ipſum, ſed caput, & per caput corpus cõponunt: ita ſimiliter lapides non primo domum, ſed partes conſtituunt: ex quo fit vt partes non ſolum reſpectu totius perfecti, ſed etiam imperfecti dicantur.

Hinc patet ſolutio, poteſt enim eſſe oratio imperfecta, & partes habere, nempe illas ex quibus primo oratio perfecta non componitur: vt Deus iuſtus, & bonus, eſt oratio, & tales partes, primo iſtam orationem componunt, & per eam componunt aliquam perfectam, vt ſi addas, miſeretur peccatorum.

At illud Aſpaſij, ſupra reſponſum eſt.

Patet igitur orationem in communi hic definiri ab Ariſtotele.

An oratio ſit genus enunciationis?

Dubitatur, an oratio ſit genus enunciationis? Quidam exiſtimant non eſſe genus præſertim propoſitionis, quia propoſitio eſt in voce, mente, & ſcripto: at oratio nõ eſt niſi in ſola voce.

Dico primo orationem nõ ſolum in voce, ſed in mẽte, & ſcripto & reperiri, vt ſupra diximus de mente Boet. & Ammo. Dico ſecundo: hic cõſideratur propoſitio vt rẽ verè, vel falſo ſignificat, & vt cõceptus

Digitized by Google

eſt manifeſtatiua, ac propterea enunciatio dicitur, hoc enim eſt enunciare, rei veritatem, vel falſitatem manifeſtare: ideo huius genus optime ponitur oratio, quomodo autem ſit propoſitio in mente primo Prio. cap. 1. tradetur.

QVÆSTIO II.
De Enunciatione.

De nomine Enunciationis.

Primo de nomine enunciationis. Secundo de eius diuiſionibus; Tertio quales diuiſiones ſint, eſt tractandum.

Nota. Circa nomen, aduerte, multa nomina eandem orationem ſignificare, diuerſis rationibus, primo, oratio, vt verum, vel falſum ſignificant; quatenus conceptus, & rei eſt manifeſtatiua, enunciatio, & interpretatio dicitur; eadem; quatenus in ſyllogiſmo, tanquam aliud probans ſumitur, propoſitio quatenus iam probata, concluſio; quatenus ſub dubio ponitur probanda, ſi fuerit neceſſaria, quæſtio: vt verum homo ſit riſibilis? ſi probabilis, problema, vt an parentes ſint honorandi, nec neſi apparens, & multiplex ſophiſma: vt verum canis moueatur: quatenus adducitur ad obuiandum dictis alterius, inſtantia: quatenus ipſi initiatur demonſtratio, dignitas, poſtulatio, petitio, ſeu ſuppoſitio, dicitur.

Et ita horum eſt vſus loquendi apud Peripateticos; quamuis etiam Neoterici quamlibet orationem ſignificantem verum, vel falſum: propoſitionem vocent, tamen iſta diſtinctio obſeruanda eſt, proprie igitur talis oratio, vt hic conſideratur, enunciatio dicitur.

De diuiſione enunciationis.

1. Diuiſ. Enunciationis. Hæc igitur enunciatio primo diuiditur in vnam, & plures. Enunciatio vna eſt, quæ vnum ſignificat, i. vnicam complexionem actu, & potentia ſignificat, vt homo currit, triplex autem inuenitur enũciatio vna, primo vna voce, & ſignificatione, quãdo eſt vna complexio in re, & in voce, vt homo currit. Secundo vna re, ſed nõ voce quãdo voces idem re ſignificãt, vt animal, greſſibile, bipes, currit: illud enim ſubiectum vnicam rem ſignificat. Tertio vna cõiunctione, vt quando dicitur, homo currit, & leo vincit, nec ponimus cum Alb. vnam voce, ſed non re, quia talis eſt ſimpliciter plures, vt canis mouetur.

Propoſitio plures eſt, quæ plura, & non vnũ ſignificat, quæ verba ſupra explicauimus, eſt autem quadruplex propoſitio, ſeu enunciatio multiplex. Primo quando ſunt plures non connexæ formaliter, vt homo currit, leo vincit, Petrus ſtudet. Secũdo, quã eſt vna quidẽ voce, ſed multæ re vt canis mouetur. Tertio, quando eſt cũ multiplici ſubiecto nõ connexo, vt Petrus, leo, equus mouetur: ſunt n. tales multæ, nõ actu, ſed poteſtate. Quarto, quãdo id eſt a parte prędicati, vt homo eſt doctꝰ, iuſtus, ſtudioſus diligẽs: ſunt enim omnes hæ quatuor plures, cũ vel formaliter, vel virtualiter ſint plures connexione abſque coniunctione ſignificent.

Dubitatur quid ſit enunciatio coniunctione vna? In hac parte. Neoterici multũ ab antiquorũ doctrina deuiãt, idem enim per enunciationem cõiunctione vnam, & per compoſitam intelligunt, quam vocant propoſitionem hypotheticam, dicunt aũt propoſitionem hypotheticam, quamcũq; enunciationem conſtantem ex pluribus enunciationibus principalib. media aliqua coniunctione, ſiue ſit copulatiua, ſiue diſiunctiua, ſiue quæcunque alia. *1. Sent.*

Antiqui vero hypotheticam vocabant cauſalem, rationalẽ, conditionalem, enunciationem, vt refert Boet. ſupra Top. Cic. ex Eudemo, & Theophraſto & ratio eſt clara, quia hypotetica idem eſt, ac ſi latine dicas ſuppoſitiua, quaſi propoſitio, in qua vna ſuppoſita, & data parte, pars altera ſequitur: quod non in copulatiuis ſit, & hoc idẽ docet Boet. in tract. de ſyllogiſ. hypot. vbi illas tres enunciationes communiter vocat conditionales. Philo. addit etiam diſiunctiuam, conſtantem ex oppoſitis partibus immediate, quia etiam in hac data vna parte, ſequitur altera, vt vel Petrus ſtat, vel non ſtat, currit, vel non currit. *2. Sent.*

Ex hoc ſi, vt hic per enunciationem cõiunctione vnam intelligatur cõditionalis, quæ in illas tres diuiditur, & diſiunctiua: & iſta eſt ſententia Ammo Boet. & Alber. mag. tract. de enũciatione. c. 2. & ſimiliter Arabum, Auice & Algaze Vbi Ammo. copulatiuam non vnam appellandam cenſet,

ſed

Digitized by Google

ſed multiplicem; eſt enim, vt manipulus ex multis congregatus.

3. *Sententia.* At quãuis iſta ſentẽtia ſit tenenda, quã tum ad hoc, quod hypotheticæ ꝓpriè dicẽ ſunt disiunctiuę,& cõditionales:exiſtimo tamen hic per propoſitionẽ coniunctione vnam nõ ſolam hypotheticam, ſed ẽt copulatiuam,& ſi quæ aliæ ſunt, quarũ partes quacunque coniũctione ſunt coniũctæ,eſſe intelligendum,cum tales enunciationes non ſolum habeant hoc,quod in ſe multas ſimplices cõcludãt,ſed ſpeciale aliquid quantum ad veritatem, vel falſitatem præter ſimplices addant.

2. *Diuiſio, enunciationis.* Secũda diuiſio eſt enũciationis ipſius in ſimplicem,& cõpoſitam:hæc autem,vt diximus ſuperius,& docet Boet.in 2. editione,non eſt eadẽ cũ ſuperiori, cũ poſſit eſſe ſimplex,& plures,vt canis mouetur, & vna,& cõpoſita,vt animal rationale,mortale,currit: ſimplicitas enim ꝓpoſitionis cõſiſtit in hoc,quod vnum ſimplex ſubiectum,& prædicatũ habeat,vt homo diſputat:compoſitio vero in hoc,quod multitudinem in ſubiectis,& prædicatis pariatur.

Vnde diſtinguitur compoſita,in eã,quæ ex plurib. ꝓpoſitionibus fit,vt ſi lucet ſol eſt dies,& in eã,q̃ ex plurib.ſubiectis, vel ꝑdicatis,vnum faciẽtibus,ſeu ſignificãtib. conſtat,vt animal rõnale,mortale, eſt hõ, & in eam,quæ ex pluribus ſimiliter ſubiectis,vel prædicatis, nõ tamen facientibus vnum cõficitur,vt homo, & leo,& equus currit,homo eſt iuſtus,ſapiens,& diligẽs.

3. *Diuiſ.* Tertia eſt ſubdiuiſio enunciationis ſimplicis in affirmationem,& negationem,vt ſupra explicauimus.

Dub. 1. Quibus ſuppoſitis eſt dubiũ de diuiſionibus his quales ſunt. Eſtque aduertendũ, has diuiſiones eſſe ſm̃ ſubſtantiã propoſitionis.ſ.quod ſit vna, vel plures,ſimplex, vel cõpoſita,affirmatio, vel negatio: aliæ diuiſiones ſunt ſecundum accidentia, vt qđ ſit vniuerſalis,vel particularis,& quidem de diuiſione in vnam,& plures, ſimplicem,& compoſitam,omnes fere conueniunt eſſe analogi in analogata.

Dub. 2. At de tertia ſub diuiſione eſt dubiũ, an ſit generis in ſpecies, vel analogi in analogata. Alex.Aphro cui⁹ meminit ẽt Amm. in ꝓœmio hui⁹ libri,&,ut uidere eſt apud ipſum in 1. Prior cap.1. & ibidem Philop. contra Alex.& Buridan.qui defendit Alexãdrum,& ſuſtinuit eandem ſententiã. Suſtinet eſſe æquiuocã enunciationem, ad affirmationẽ,& negationem:pcipua ratio hęc eſt:ubi prius eſt,& poſterius, ibi eſt analogia:at affirmatio eſt prior negatione,ergo enũciatio eſt æquiuoca ad ea: maior eſt clara, q̃a in uniuoco rõ eſt eadẽ,minor patet ex Ariſt.in hoc capite: vbi dicit(una prima enunciatio affirmatiua)ubi Boet.2.Editione illud,prima iũgit cũ affirmatione,ut ſit ſẽſus:affirmatio eſt prior,deinde negatio,& expſſe primo Poſt.c.21.uocat priorẽ affirmationẽ negatione: & ꝓbat ratione, quia affirmatio eſt cõpoſitio, negatio diuiſio: ſed prior natura eſt cõpoſitio diuiſione,ergo & affirmatio eſt prior negatione: ꝑterea q̃a negatio eſt priuatio, affirmatio eſt habitus, ſed habitus naturaliter prior eſt priuatione,ergo &affirmatio prior eſt.

Oppoſita ſententia eſt Porphyr.Ammo. Boet.Simpl.in prædic.quãtitatis.S. Th. & aliorum aſſerentium talem diuiſionẽ eſſe generis i ſpecies; ꝓpterea ſit primo aduertendum; affirmationẽ quadrupliciter eſſe negatione priorẽ. Primo eſt prior,q̃a ſimplicior eſt:negatio enim fit ex affirmatione aliquo ſuperaddito, & hoc eſt ꝙ dixit Boet.affirmatio eſt prior negatione: id eſt ꝓlatione,& Ammo, dicit,eſt prior affirmatio ſimplicitate dictionis. Scđo eſt prior, q̃a notior:nullus enim cognoſcit affirmationẽ ꝑ negationem;at negationem ipſam ex ipſa cognitione affirmationis cõſideramus;& hæc prioritas notionis ponitur ab Ariſt.1 Poſt.c.1. Terrio eſt prior ſecundũ rẽ ſignificatã,ut dicit S.Th. trac. ſup hunc librum ca 6.nam affirmatio ſignificat rem eſſe,negatio nõ eſſe,quamuis autẽ in particulari prius ſit aliquid nõ eſſe, quam eſſe;tamen abſolute loquendo, eſſe ſemper præceſſit nõ eſſe;aliter nihil poſſet produci;ꝓpter ea dicit Ariſt.9. Met. actus prior eſt potentia. Quarto dicitur prior ſecundum intellectum,quia intellectu prius cõponimus, quod eſt affirmare, quam diuidamus, quod eſt negare. *1. opin.* *1. fund.*

Eſt ſecundo ualde aduertendũ quod nõ ubicũque eſt prius,& poſteri⁹, ibi eſt æquiuocatio,ſeu analogia Logica: dupliciter .n aliq̃d dr̃ prius,uel poſterius:uno modo inuenitur inter aliqua,inter ſe ſecundum *2. fund.*

quod vnum altero eſt perfectius, vel vnũ virtualiter includit alterũ: quo pacto vna ſpecies altera prior eſt, vt hõ leone, & quadrãgulus triãgulo, & binario ternarius, tale autẽ prius, & poſterius nõ aufertur vniuocatione duorũ, vel pluriũ in aliquo ſuperiori, vt patet in exẽplis aſſignatis, imo inter ſpecies generũ talis ordo inuenitur.

Altero mõ inuenitur prius, & poſterius in ipſo ſuperiore reſpectu inferiorẽ quando eius ratio vni ineſt primo, & per ipsũ alijs, vt ſanũ dicit ſanitatẽ, quæ primo eſt in animali, in vrinã vero, & medicina ꝑ ordinem ad animal: ſimiliter ineſt ens ſubſtãtiæ, & accidenti, nõ ſic autem aĩl homini, & leoni, tale prius, & poſterius cõſtituit analogiã, hoc autẽ nõ iuenit in enũciatione reſpectu affirmationis, vel negationis: quis. n. vna reſpectu alterius prior ſit, vt diximus, tñ enunciatio primo nulli ineſt cum æque ipſa, & eius definitio de vtraque prædicetur.

1. Cõcl. Eſt ergo vniuoca enũciatio ſicut figura, numerus, animal, in quibus eſt eadẽ ratio, hæc doctrina eſt Simpl. in prædic. quantitatis, & Amm. in hoc c. & Boet. & S. Tho. loco allegato, & eſt conſideranda.

2. Cõcl. Ex quibus patet enunciationẽ ſimplicẽ eſſe genus ad affirmationem, & negationẽ.

Ad 1. argum. Nec argumẽtũ Alex. quicq; ualet, non. n. ꝑbat, niſi affirmationẽ eſſe priorẽ negatione, ſi ad inuicẽ cõparentur: at ſi enunciationẽ referãtur, nõ prius vna enũciat, & participat naturã enunciationis, quã altera.

Dices, eſſe affirmatiuã, vel negatiuã vr̃ dicere qualitatẽ enũciationis, ergo affirmatio & nagatio ñ differũt ſpecie, ſed qualitate & accidẽti, ſicut hõ albus, & hõ niger, nõ differũt ſpecie, vt dr̃ 10. Met. c. 12.

Dico eſſe affirmatiuã, vel negatiuam, eſſe quidẽ qualitates enunciationis, ſed qualitates eſſentiales cõſtituentes cũ ipſo genere ſpecies diſtinctas, quomodo differentiæ dici ſolẽt qualitates generis, pro quo aduerte, ꝙ eſſe affirmatiuã, vel negatiuam nõ conſiſtit in materia propoſitionis; aliter. n. non conſtituere ſpeciem; ſed in forma, nempe in compoſitione, quam uerbũ importat, & q̃a ſunt diuerſę cõpoſitiones affirmatio, & negatio, & diuerſi modi enũciandi, inde cõſtituũt varias ſpecies, ac ꝓpterea negatio ſemꝑ dẽt cadere ſupra uerbũ, & nõ ſolũ ſupra ſignificationem uerbi, nã hæc non eſt negatio, hõ eſt nõ currens. *Nota.*

Dub. 2. Circa hoc caput occurrere poſſet, dubiũ, cuius ſolutionem prætermiſit Ariſto. quare definitio cum plures partes habeat, dicatr̃ vna, quod ipſe 7 Metãp. c. 12. docet.

Solutio. Dico, & eſt aduertendũ, ſingulas partes definitionis per ſe dicere totã naturã definiti cõfuſe, unam aũt partem explicare diſtincte, v. g. rõnale dicit totã naturam hominis cõfuſe, diſtincte vero illã, quæ principium ratiocinandi eſt: animal, dicit totã hominis naturam confuſe, diſtincte vero hoc, ꝙ principium ſentiẽdi eſt, & ſic de reliquis: vnde definitio eſt cõflata ex plurib. idem cõfuſe ſignificãtibus, ſed ſingulis aliquid in eo diſtincte exprimẽtibus. Ideo dicitur vna, quia re vera idem dicit, vnũ, quod alterum, quantum ad rem: ſed non quantum ad modum ſignificandi, qui modus nõ multiplicat orationem, cũ vnitas, & multitudo ex re ſignificante ſumatur, & hanc doctrinam obſerua.

Dub. 3. Tandẽ dubitatur circa illa verba Ariſt. (cõtradictio eſt affirmatio, & negatio oppoſita) videtur. n. nõ eſſe verũ, nã etiã ad oppoſitionem contrariam, & ſubcontrariam eſt neceſſaria affirmatio, & negatio.

Dico, ꝙ contraria, & ſubcõtraria oppoſitio nõ in ſola negatione, & affirmatione cõſiſtunt, ſed in quantitate ſubiecti, ſic ꝙ vtraq; ſit, vel vniũerſalis, vel particularis; at contradictio, per ſe in pura negatione, & affirmatione, ita ut ſi ſolam affirmationem, & negationem inſpicias, remota quantitate, eſt contradictio; propterea inuenitur contradictio in ſingularib. propoſitionib. & in ipſis terminis, vbi nulla eſt vniuerſalitas vel particularitas, quæ ſunt quantitates. Propterea dixit contradictio eſt affirmatio, & negatio, quaſi formaliter, in his conſiſtat; at quia non quæcumque negatio affirmationi cuicunque contradicit, ideo addit oppoſita.

Nota. Quæ aũt affirmationes, & negationes oppoſitę ſint, partim hic explicat, partim explicuit 1. Elẽcho. c. 4. eſt. n. oppoſitio vni⁹, & eiuſdẽ, non ſolũ rei, ſed rei, & nominis, nõ ſynonimi, ſed eiuſdẽ ad idem, ſm̃ idẽ; ſimiliter, in eodem tẽpore, i. debent cõſtare ex eodẽ ſubiecto, & pręadicato: termini debent eſſe vniuoci, nõ ſynonimi, ſed idẽ

pror-

Digitized by Google

prorſus ſignificātes, & debent ſumi ſecundum idē: vnde non opponuntur hæ enūciationes: & iſta tabula eſt dupla, iſta non eſt dupla, ſi prius ad medietatem poſterius ad tertiam comparetur, quia non ad idem: ſic etiam quia non ſunt ſecundum idem, iſta nō opponuntur, Aethiops eſt albus ſecundum dentes, nō eſt albus ſecundum faciē: rurſus, quia nō ſimiliter; nec iſtæ opponūtur, Petrus currit velociter, nō currit tarde. Et quia nō eodem tempore, & loco; nō hæ opponuntur, heri legi, hodie non legi, ſum extra pontem, nō ſum extra pontem, ſi vna hic, altera alibi proferatur, & hæc de hoc capite.

Diuiditur enunciatio iuxta quantitatis notas; Enunciationum oppoſitiones aſſignantur; circaq; ipſarū veritatem, ac falſitatem regulæ traduntur, ac quę ſit vna affirmatio, & negatio determinatur. Cap. V.

Sectio 1. ſecundū Græcos.

QVoniam autem ſunt hæ quidem rerum vniuerſales, illæ vero ſingulares; (Dico autem vniuerſale, quod in pluribus prædicari natum eſt, Singulare vero quod non: vt homo quidem vniuerſalium eſt, Callias verò eorum quæ ſunt ſingularia:) neceſſe eſt quoque enunciare quod ineſt aliquid, aut non, aliquando quidem alicui eorum quæ vniuerſalia ſunt, aliquando autem eorum, quæ ſingularia ſunt.

A, li. ſūt ſiquidē in vniuerſali.

Si ergo in vniuerſali vniuerſaliter enunciet quis: quod eſt, aut non eſt, contrariæ enunciationes erunt. Dico autem in vniuerſali enunciare vniuerſaliter; vt omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt.

2 A, li. qd eſt aliqd, aut non erūt hæ cōtraria enunciationis

Quando autem in vniuerſalibus, non vniuerſaliter autem: non ſunt contrariæ, quæ autem ſignificantur, eſt eſſe aliquando contraria. Dico autem non vniuerſaliter enunciare in ijs, quæ vniuerſalia ſunt, vt eſt albus homo, non eſt albus homo: cum enim vniuerſale ſit homo, non vniuerſaliter vtitur enunciatione; Omnis namque non vniuerſale ſignificat, ſed quod vniuerſaliter.

3

A, lit. hæ quidē nō ſunt contraria.

In eo vero quod prædicatur vniuerſale, id quo eſt vniuerſaliter prædicare, non eſt verum. Nulla enim affirmatio vera erit, in qua cum vniuerſale ſit prædicatum, vniuerſaliter prædicatur, vt eſt omnis homo, omne animal.

Opponi autem affirmationem negationi dico contradictoriè, quæ vniuerſaliter ſignificat idem, quod non vniuerſaliter, vt omnis homo albus eſt, non omnis homo albus eſt: nullus homo albus eſt, aliquis homo albus eſt: Contrariæ vero vniuerſalem affirmationem, & vniuerſalem negationem: vt omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt.

A, lit. vt omnis hō albus eſt nullus hō albus eſt.

De ſubiectis, & prędicatis enunciationumr

Cum in capite pręcedenti negationem, & affirmationem opponi inter ſe doceret, nunc de hac enunciationum oppoſitione diſſerere proſequitur: cum auté oppoſitio, & ſecundum quantitatem, & ſecundum veritatem, vel falſitatem enunciationum cō ſtet: in hoc capite de quantitate, quæ præcipue in ſubiectis ſpectatur, in ſequenti de veritate, & falſitate tractat.

Primo igitur hanc concluſionem conſtituit. Omnis enunciatio aut eſt de ſubiecto vniuerſali, aut de ſubiecto ſingulari; ſiue affirmatiua, ſiue negatiua ſit, quam tali ſyllogiſmo demonſtrat: quoties enunciamus, ſiue affirmatiuè, ſiue negatiuè, rem de re enunciamus; ſed omnis res, vel vniuerſalis eſt, uel ſingularis; ergo quoties enunciamus, vel de vniuerſali, vel de ſingulari rē enunciamus; maiorem non exprimit: minorem ſub forma diuiſionis proponit; eamque deſcriptione, & exemplis illuſtrans, inquit.

Quo-

a *Quoniam autem ſunt hæc quidem rerum vniuerſalia, &c.*

Ac ſi dicat, quia res quædã ſunt vniuerſales, quædam ſunt ſingulares. & nota, ꝙ dicit (quoniam) vt intelligas eſſe probationem a cauſa: Ex hoc enim quod res ſint, vel vniuerſales, vel ſingulares, & ſemꝑ de re enunciamus, fit, vt enunciatio, vel ſit de ſubiecto communi, vel ſingulari.

Deſcribit autem, quæ dicantur, vniuerſalia, & dicit, Vniuerſale eſt qđ in plurib. prædicari aptum eſt, vt homo, animal, leo. Dicit autem [aptum eſt] quia non eſt neceſſe, vt rem vniuerſalem ꝓferamus, ꝙ actu eam de multis prædicemus. Sat erit, ſi ipſa aptitudo ſit, vt S. Tho. dicit, ꝓpter multa, quæ actu non habent plura, de quibus prędicentur: ſunt tamẽ vniuerſalia, quia aptitudinem habent, vt Sol, mũdus. Singulare eſt quod non eſt de pluribus prædicari aptum, vt Socrates, Plato.

Dubiũ. Dices, quare Ariſt. non dixit de prædicatis, quæ ꝑdicata enunciare contingant? dico primo, quia quãtitas propoſitionis nõ a prædicato, ſed a ſubiecto ſumitur, vñ iſta ꝑdicatio cenſetur ſingularis, Plato eſt animal, quamuis prædicatum ſit vniuerſale.

Dico ſecũdo, quia ex doctrina præcedẽti prædicamentorum conſtat, ſemper vniuerſalia prædicari: reliquæ.n. ſũt prædicationis indirectæ, vel imꝓpriæ, æqua enim de æquis, vel ſuperiora de inferiorib. non autem inferiora de ſuperiorib. nec ſingularia de ſeipſis, proprie prædicantur: hac igitur de cauſa Ariſt. non prædicatorum, quæ iam determinata ſunt eſſe vniuerſalia, ſed ſubiectorum meminit.

Si ergo in vniuerſali, vniuerſaliter enunciet, quis quoniam eſt, &c.

Circa illam partem, qua de re vniuerſali aliquid vel affirmatiuè, vel negatiuè enunciatur, Ariſt. trimembrem diuiſionẽ neceſſariam facit, & per ſingulas poſtea partes procedit, oſtendendo, quomodo opponantur, & reliqua circa ipſas explicando.

Tripliciter ergo de vniuerſali affirmatiuè, vel negatiuè enũciamus, primo de vniuerſali vniuerſaliter, vt oĩs homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt: ſecundo de vniuerſali, de neutro tñ uniuerſaliter, ut hõ iuſtus eſt, homo iuſtus non eſt: tertio de vniuerſali, ſed in una uniuerſaliter, in altera nõ uniuerſaliter, ut omnis homo iuſtus eſt, homo iuſtus nõ eſt, vel nullus homo iuſtus eſt, homo iuſtus eſt, nec aliter vllo modo enunciare contingit de uniuerſali.

In omnib. aſit his notat Ammo. ſemper intelligi de affirmatione, & negatione ex eodem ſubiecto, & prædicato, & cum reliquis circunſtantijs, quę ſunt ad oppoſitionẽ neceſſariæ. De oppoſitis enim affirmationib. & negationibus hic differitur.

Accedit igitur ad primæ partis explicationem, & docet quoties de uniuerſali uniuerſaliter enunciamus affirmatiuè, & negatiuè, tales ſunt enunciationes contrarię, ut omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt. Exponit autem quid ſit de uniuerſali uniuerſaliter enunciare, exemplo quodam: nempe, quando propoſitio ſignum aliquod uniuerſalitatis habet, ut omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt.

Dubiũ ſol. Dubitat S. Tho. quare talis oppoſitio dicatur cõtraria, & reſpõdet ſubtiliter, & bene, vt etiam Ammo. dicit per ſimilitudinẽ ad res, quæ contrariæ dicuntur: illæ.n. res cõtrariæ dicũtur, quæ maxime inter ſe diſtant, & ſecum pugnant, vt album maximè a nigro diſtat, & calidũ a frigido, vnde media nõ propriè extremis cõtraria ſunt, cũ ab eis nõ diſtent maxime. Ad iſtæ propoſitiones maxime diſtant, omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt, cũ prior ponat omnia indiuidua hominis copulatiue: at altera omnia etiam neget: Iſta vero nõ omnis homo albus eſt, nõ aufert omnia: ſignificat enim aliquis homo albus non eſt, merito ergo illa dicuntur contraria.

Quando autem in vniuerſalibus, non vniuerſaliter, non ſunt contrariæ, &c.

Hoc eſt alterum diuiſionis membrũ, nẽpe aliquãdo enunciamus de vniuerſali nõ tamen vniuerſaliter, vt homo albus eſt, homo albus nõ eſt, explicat autem quãdo de vniuerſali non vniuerſaliter prædicamus, nimirum quando dicimus, homo albus eſt, homo albus non eſt.

Quod ſi dicas in his enunciationibus ſubijcit vniuerſale, ergo vniuerſaliter enun

cia-

Digitized by Google

clamus: rñdet, homo, leo, aĩal, & ſimilia ſubiecta ſignificare quidē rem uniuerſalem, ſed nō cum hoc mō vniuerſalitatis, quã ſignificat ipſum ſignum, oĩs, nullus, & ſimilia: hæc.n. ſigna nō ipſum vniuerſale ſignificant: ſed ipſum vniuerſaliter ſubijcit, ꝙ non aliud eſt, quam denotare ꝑdicatū, omni inferiori ſubiecto copulatiue, nullo dēpto, ineſſe, vel ab omni eo remoueri, tales autem enunciationes aſſerit non eſſe contrarias, quas nós vocamus ſubcontrarias.

1. Expoſitio. Addit tamen hæc verba de ipſis (Quæ ſignificantur eſt eſſe aliquando contraria) qui locus ſatis eſt difficilis propter varias interpretationes, in primis Herminius, vt refert Boet. in 2. editione exponebat hoc pacto, iſtas ſubcontrarias aliquando ſignificare contraria, quia aliquãdo vna eſt vera, & altera eſt falſa, vt in materia neceſſaria, vel impoſſibili; vt homo eſt animal, homo non eſt animal. Sed iſta reijcitur expoſitio, quia nondum quicquam de veritate, vel falſitate dictum eſt.

2. Expoſitio. Alexan. quem commendat, & ſequitur S. Tho. interpretabatur ſub contrarias aliquando ſignificare contrarias, quia in certã materia, ſ. neceſſaria æquiualent contrariis, vt hō eſt animal, & omnis hō eſt animal, homo nō eſt animal, & nullus homo eſt animal, nō tamen in materia cõtingēti.

3. Expoſitio. Tertia expoſitio habet ꝑfecto celebres interpretes, nēpe Porph. Ammo. Pſellū, & Boet. hmōi eſt. Pro quo notam, aliqua eſſe, q̃ hēnt cõtraria, aliqua carēt cõtrarijs. Albū.n. calidū, par, cõtraria habēt, aĩal vero corpus, currit, ambulat cõtraria nō habēt. Hinc fit quorundã negationes importare cõtraria, quorundã vero nō, vt non albū importat cõtrarium, nēpe nigrum, vel medium, quod participat de cõtrario, non ſanum importat ægrum. At non ambulat, non animal, non importat contrarium.

Cum igitur in his particularibus in vna affirmetur prædicatum, in altera negetur, & negatio aliquando importet contrariū, fit vt aliquando licet tales enunciationes contrariæ nō ſint, eorum tã ſignificata cõtraria ſint, vt homo eſt calidus, homo non eſt calidus, ibi non calidus, dicit ꝙ ſit frigidus, homo non eſt ſanus, i. æger. Hoc autem dicit, ne exiſtimemus contrarietatem prædicatorum, enunciationes contrarias facere, & propter tantam expoſitorum auctoritatem non mihi diſplicet hæc expoſitio.

Quod ſi dicas hoc etiam in contrariis enunciationibus ineſt, reſpondetur, id verum eſſe, ſed in iſtis particularibus hoc notatur, quia aliam contrarietatem non habent, quam prædicatorum.

4. Expoſitio. Ammon. propterea dubitat in ſubcontrariis, quia in his eſt prædicatum negatiuum, id eſt, homo non albus ſed hæc ratio nulla eſt, quia & in vniuerſali negat prædicatum, nullus homo eſt albus, melius dicetur quod in contrariis dubium nō erat, cum contrariæ iam ſint: at in his eſt dubiū cum non ſint contrariæ, poſſet enim quis arbitrari eſſe cõtrarias, quia ſignificãt res contrarias, & non ſignificare contraria cum non ſint contrariæ, propterea autem vtrumque eſt, & eſſe non contraria, & ſignificare aliquando contraria.

5. Expoſitio. Eſt alia expoſitio modernorum ſine dubio non ſpernenda, nempe hic Ariſt. loqui de enunciationibus in quibus ſubiectum eſt vniuerſale ſine aliquo ſigno, nec vniuerſali nec particulari, quas indefinitas vocant, vt homo albus eſt, homo non eſt albus, & has dicit eſſe, ſeu aliquando fieri cõtrarias, nempe, ſignis ſolum additis uniuerſalitatis, omnis, nullus, quod non fit in ſingularib. nec particularibus, quæ ſignum habent particulare, hæc eſt expoſitio quam ſequitur Sueſſanus.

6. Expoſitio. Inter has omnes mihi placet expoſitio tertia Porph. & aliorum: quamuis ſub cenſura ſanioris iudicii adderem hunc locum hic nos poſſe commodius interpretari, vt loquatur de his, quæ ſubiectum habent vniuerſale, ſiue cum ſigno particulari ſint ut aliquis homo eſt albus, aliquis hō non eſt albus, ſiue ſine aliquo ſigno, vt hō eſt albus, homo non eſt albus, quia ſicut nec illæ ſunt contrariæ, ita nec illæ, ac propterea Ariſt loquitur negatiue, ſ. q̃ ſunt de ſubiecto vniuerſali nō vniuerſaliter, nec dixit particulariter, vt vtraſque intelligeremus, & qñ eſt cum ſigno particulari, & ſine aliquo ſigno: aliter enim diceret de vniuerſali particulariter, vel indefinite: & ſēſus iſte eſt, has propoſitiones non eſſe cõtrarias tamen extrema, quæ per has enunciamus (aliquando eſt eſſe contraria) ideſt

con-

diuiduis, & inferiorib. apprehendũtur, dicũtur vniuerſales, quatenus vero cũ ipſis accidentibus, & ſingularib. ſunt, ſũt ſingulares, vt nā humana de ſe nec eſt vniuerſalis, nec ſingularis: ſed vt ab intellectu non cōſideratis indiuiduis pcipitur, ſit vniuerſalis: vt autē i ipſis indiuiduis eſt, & cognoſcitur, dicitur ſingularis: vnde eſſe vniuerſale, vel ſingulare, accidit rei, alterũ p itellectum, alterum a rebus ipſis. Vnde merito dici debet iſta diuiſio ſubiecti i accidētia.

Eſt autem hic notandum vnũ q̃ res, non habet eſſe vniuerſalis, niſi reſpectu intellectus; at eſſe ſingulare a reb. habet, & inde ab intellectu cognoſcitur ſingularis, quando cum talib. accidentib. indiuiduis cōſideratur: intellectus ergo vtrumque cognoſcit, & rem vniuerſalem, & ſingularē, ſed cum diſcrimine; nā cognoſcit vniuerſale, & ipſam rem vniuerſalē facit; at cognſcit ſingularem rem, ſed non facit.

Not. 2. Hinc ſequitur qđ dicit Ammo. & S. Th. cum hic nō de reb. ſecundũ ſe, ſed vt vocibus ſignificantur, tractetur, & non poſſint res vocib. ſignificari, quin primo cognoſcātur; ſit, vt q̃a res in vniuerſali, & in ſingulari cognoſcuntur, ita et per voces ſignificentur: ac ideo iſta diuiſio rerũ in ordine ad intellectum prima ſit, quia res, & in vniuerſali & in ſingulari cognoſcit, ac deinde in ordine ad voces ſignificantes id quod intellectu comprehendimus.

Not. 3. Eſt autem hic notanda doctrina S. Tho. quam tradit in pſenti & tractatur de enunciatione c. 7 & 8 nā aliqua res, v.g. homo, poteſt dupliciter conſiderari, vel vt eſt in intellectu obiectiuè cognitus, vel vt eſt in ipſis reb. & ſingularibus exiſtens: ſi modo priori cōſideretur, acquirit pdicata in duplici differentia: quædam conueniunt ei a tali operatione intellectus, vt quod ſit vniuerſale, q̃ ſit prædicatum, ſubiectum, ſpēs, & ſimilia quæ dicuntur pdicata ſecundæ intentionis: quædam alia cōueniũt ei, quatenus eſt res, q̃ velut vna conſideratur, ac ſi per ſe exiſteret, vt q̃do dicimus, homo eſt digniſſima creatura iferiorũ, homo eſt creatus ad vitā æternam, homo redēptus eſt, & iſta prædicata ſunt realia.

Altero modo poteſt homo conſiderari, vt eſt in reb. & tunc acquirit prædicata in duplici et differentia, quædam ei ſecundũ naturam ſuam competũt, vt homo eſt animal, rationalis, riſibilis, viuens: quædam ei proueniunt ab indiuiduis, in quibus eſt, vt homo currit, hō legit, ſcribit, eſt doctus.

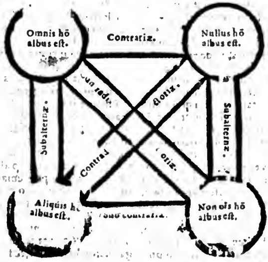
Eſt autē inter hæc diſcrimen, nā priora prædicata, cum ei ſecundum naturam competant, ſemper inſunt, & vbicũq; natura talis eſt, ibi & talia ſunt prædicata, & cũ natura in omnibus ſit indiuiduis, etiam ſũt ibi talia prædicata: at vero alia prædicata, cũ ab indiuiduis ei proueniant, & nō ſemper indiuiduis inſint, ideo nec de natura, nec vniuerſaliter, & ſemper prædicantur.

Not. 4. Et ex hoc, ad diſtinguendũ, quando naturæ aliquid, vt in omnibus eſt, conueniat: inuenta ſunt ſigna tam affirmatiua, quam negatiua: omnis, nullus, & ſimilia; ad denotādum vero, quando non omni ex parte naturæ competat aliquid, inuenta ſunt ſigna particularia, aliquis, aliquis non, immo qñ volumus oſtendere, quando aliquid naturæ ab aliquo certo indiuiduo proueniat, vtimur ſigno demonſtratiuo, quamuis vniuerſale, cum ſigno particulari, & ſine vllo ſigno æquipolleat, & de ſimilibus prædicatis Ariſt. loquitur, in præſenti, quæ rei, vel ſecundum naturam, vel ab indiuiduis competunt; in his enim licet ſubiecto ſignum aliquod addere.

Not. 5. Similiter eſt notandum quod ſingulari triplex prædicatum competit; primum ut ab intellectu cognoſcitur, & ſic dicimus Petrus eſt indiuiduum; alterum a natura ſpeciei, Petrus eſt animal; tertium a ſua propria, & ſingulari conditione, & ſic dicitur Petrus currit, ſtudet, & legit, &c. & hæc ſufficiunt pro his prædicatis, & pro declaratione diuiſionis.

Digitized by Google

De regulis oppoſitarum enunciationum. Cap. VI.



De regulis oppoſitarũ propoſitionum.

QVocirca has quidem impoſſibile eſt ſimul eſſe ueras: hic vero oppoſitas contingit aliquando in eodem ſimul eſſe veras, vt non omnis homo albus eſt, & aliquis homo albus eſt.

Quæcunque igitur contradictiones uniuerſalium ſunt vniuerſaliter, neceſſe eſt alteram eſſe veram, vel falſam, & quæcunque in ſingularibus ſunt, vt eſt Socrates albus, non eſt Socrates albus. Quæcunque autem in vniuerſalibus quidem, non vniuerſaliter autem, non ſemper hæc quidem vera eſt, illa vero falſa eſt: ſimul enim verum eſt dicere quòd eſt: homo albus, & quod non eſt homo albus, & eſt homo pulcher, & non eſt homo pulcher; ſi enim turpis eſt, non eſt pulcher, & ſi ſit aliquid, non eſt.

Videbitur autem ſubito inconueniens eſſe: iccirco quoniam videtur ſignificare idem, hoc, non eſt homo albus, & hoc, nullus homo eſt albus, hoc autem neque idem ſignificat, neque ſimul neceſſario.

Manifeſtum eſt autem quòd vna negatio unius affirmationis erit; hoc enim idem oportet negare negationem, quod affirmatio affirmauit, & ab eodem, vel ab aliquo ſingularium, vel ab aliquo vniuerſalium, vt vniuerſaliter, vel ut nõ uniuerſaliter; dico autem vt eſt Socrates albus, non eſt Socrates albus. Si autem ∴ aliud aliquid ab eodem, vel ab alio idem, non eſt oppoſita, ſed erit ab ea diuerſa. Huic vero, quæ eſt, omnis homo albus eſt, illa quæ eſt, non omnis homo albus eſt; Illi vero quæ eſt, aliquis homo albus eſt, illa quæ eſt, nullus homo albus eſt: Illi autem quæ eſt, eſt homo albus, illa quæ eſt, non eſt homo albus. ∴ *Al. aliud uel ab alio idem nõ eodem.*

Quod igitur vna affirmatio vni negationi opponitur contradictorie, & quæ ſunt hæ, dictum eſt, & quod contrariæ, aliæ, & quæ ſunt illæ dictum eſt.

&

& quod non omnis vera, vel falſa cōtradictio, & quare, et quādo vera, vel falſa.

Quocirca has quidem impoſſibile eſt, &c.

Modo Ariſt. de his enunciationibus, ōppoſitis determinat, qualiter ſe ad veritatē, & falſitatem habeant; ac primū de cōtrariis infert, cum de vniuerſali vniuerſaliter enunciet, ſimul veras eſſe non poſſe: vt omnis homo eſt iuſtus, nullus hō eſt iuſtus, nulla ratione ſimul veræ eſſe poſſunt, cum impoſſibile ſit idem prædicatum vniuerſaliter affirmare, & remouere ab eodem, verè, ac ideo iſta verba ſunt legenda, vt illata ex his, quæ dixerat in fine præcedentis: omnia enim hæc ſub vno contextu ſunt.

Hic poſſumus addere, contrarias poſſe ſimul eſſe falſas, vt omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus, vtroque modo eſt falſa, & in hoc aſſimilatur qualitatib. contrariis, hæ enim ſimul eidem ſubiecto ineſſe non poſſunt, ab eodem tamen remouētur: vt vni corpori ineſſe calidum, & frigidum ſimul impoſſibile eſt, tamen eſſe aliquod corpus, quod nec calidum, nec frigidum ſit, fieri poteſt, nempe cælum: ita ſimiliter contingit in his, non poſſe ſimul eſſe veras, falſas tamen nil prohibet.

Subdit autem Ariſt. oppoſitas contrariis nempe particulares, ſimul poſſe veras eſſe, particulares enim ſunt cōtradictoriæ contrariis, vt aliquis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus: hæ ſimul veræ ſunt, quæ tamen contradicunt contrariis: aliquis enim homo eſt albus, contradicit huic, nullus homo eſt albus, aliquis vero homo non eſt albus, huic omnis homo eſt albus, quæ duæ vniuerſales ſunt cōtrariæ.

Huic adde particulares in nulla materia poſſe eſſe ſimul falſas, in contingenti quidem ſimul veræ poſſunt eſſe, & in hoc habent ſe oppoſito modo ad contrarias, quę ſimul veræ eſſe non poſſunt, poſſunt tamen ſimul eſſe falſæ.

Quæcunque igitur contradictiones vniuerſalium ſunt vniuerſaliter, &c.

Hic de contradictoriis modo loquitur: & eſt aduertendum, quod conſtituit triplex genus contradictoriarum, primum, quando ſunt de ſubiecto vniuerſali in vna vniuerſaliter ſumpto, vt omnis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus: ſecundū de ſubiecto ſingulari vt Plato legit, Plato non legit, infimum genus eſt de vniuerſali ſine ſigno, quas nos indefinitas vocamus, vt homo albus eſt, homo non eſt albus.

Et primum quidem, ac ſecūdum genus contradictoriarum, docet ſic ſe habere, vt neceſſario altera ſit vera, altera falſa: impoſſibile eſt enim ſimul eſſe veras, aut falſas, at tertium genus nihil prohibet ſic ſe habere, vt aliquando vtraque ſit vera: vt iſtæ poſſunt eſſe veræ, homo eſt pulcher, homo non eſt pulcher, homo eſt albus, homo non eſt albus, quod probat de primis, poteſt enim eſſe, quod ſit homo pulcher, & quod ſit homo turpis, vt verū ſit ſimul vtrumque dicere, tunc ſic arguitur, homo eſt turpis, eſt ſimul vera cū hac, homo eſt pulcher, ſed iſta, homo non eſt pulcher, eſt eadem cum hac: homo eſt turpis, ergo ſimul veræ ſunt, homo eſt pulcher, homo non eſt pulcher, probat de aliis, homo eſt albus, poteſt eſſe vera cū hac homo ſit albus, ſi vnus iam ſit albus, alter fiat, ſed iſta, homo non eſt albus, ſtat ſimul cum hac, homo ſit albus, nam quod ſit, non eſt, ergo ſimul verę ſunt homo eſt albus, homo non eſt albus.

Videbitur autē ſubito inconueniens eſſe, &c.

Remouet dubium quorundam aſſerentium homo non eſt albus, eſſe idem cū hac nullus homo eſt albus, quod ſi ita eſſet, nō eſſent ſimul veræ homo eſt albus, & homo non eſt albus, ſicut nec iſtæ, homo eſt albus, nullus homo eſt albus, quæ ſunt contradictoriæ primi generis.

Ad hoc reſpondet Ariſtot. non idem ſignificare illas duas, nam vna enunciat vniuerſaliter de ſubiecto, ſcilicet nullus homo eſt albus, altera non vniuerſaliter, ſcilicet homo non eſt albus, neque idē ſignificat, neque ſimul neceſſario, i. poteſt eſſe falſa illa, nullus homo eſt albus, vt modo ſit, eſt enim falſa. Illa autem eſt vera, homo non eſt albus, nam Aethyops homo eſt, qui tamen non eſt albus.

Manifeſtum eſt autem, quoniam vna negatio, &c.

Omnes fere expoſitores in hoc conueniunt, vt in his verbis Ariſt. doceat, vnius affirmationis vnam eſſe negationem, eo quia ex præcedentibus poſſet quis de hoc dubi-

dubitare;cum huic enunciatiuę affirmationi,omnis homo eſt albus, opponãtur duæ negationes, nẽpe: nullus homo eſt albus , & non omnis homo eſt albus : docet autẽ modo vni affirmationi vnam opponi negationem tantum in eodem genere oppoſitionis,& ita declarat Magentinus: & Pſellus: & addit Alb. ſi quando euenit multas negationes opponi vni affirmationi in eodem genere oppoſitionis, tunc illæ ſunt æquipollentes .

2 Expoſitio. Hæc autem expoſitio , quamuis doctrinam veram contineat, videtur præter mẽtem ipſius Ariſtot. nec vlla ratione cum verbis quadrat, cum manifeſte de ſola oppoſitione contradictoria hic loquatur , quæ in tres gradus eſt diuiſa , vt ſuperius diximus .

Propterea cum Boet. ſic mihi videntur iſta verba continuanda,vt ſit quædam alia ratio ad probãdum has enunciationes,homo non eſt albus, & nullus homo eſt alb. non eſſe idem:ratio eſt huiuſmodi;vni affirmationi, vna ſola negatio contradicit , ſed hæc, homo non eſt albus , contradicit huic,homo eſt albus;hæc autem nullus homo eſt albus,contradicit huic , aliquis homo eſt albus,ergo non ſunt idem:aliter illa affirmatio homo eſt alb. vel aliquis homo eſt albus , quæ ſunt diuerſæ, haberent duas negationes, vel ſi vna negatio eſſet , vna negatio duabus affirmationibus correſponderet .

Maiorem probat ratione, & exemplo : ratio eſt , quia negatio contradictoria debet id ſolum negare, quod affirmatio affirmabat,ergo vnius affirmationis vna eſt negatio:exemplis manifeſtat,& eſt inductio quædam exemplaris, nam huic , Socrates eſt albus,contradicit, Socrates non eſt albus: ſimiliter in vniuerſalibus vniuerſaliter, huic,omnis homo eſt albus, hæc, non omnis homo eſt albus, vel æquiualens,aliquis homo non eſt albus,& illi,aliquis homo eſt albus,illa,nullus homo eſt albus,ac ſi diceretur: non aliquis homo eſt albus,ſimiliter, & iſti, homo eſt albus, iſta homo non eſt albus, quando enim aliud prædicatum in vna,aliud in altera enunciamus,nõ ſunt oppoſitæ, vel quando idem prædicatum in vna de vno ſubiecto,in altera de altero enunciamus ſimiliter non ſunt oppoſitæ,& hinc fit,hanc,nullus homo eſt albũ non opponi huic,hõ eſt albus, quia illa negat aliud ſubiectum,nẽpe aliquis hõ,cum idẽ ſit nullus, & non vllus,vel nõ aliquis, & hęc interpretatio eſt maxime obſeruãda.

Sed tota hæc ratio pẽdet ex cognitione diſcriminis inter propoſitionẽ particularem,& indefinitã,nempe aliquis homo eſt albus,homo eſt albus,& in primis nõ differunt quantum ad veritatem, vel falſitatem,nam quoties verum eſt,enunciare indefinite, verũ eſt enũciare particulariter , ad vtriuſque autem veritatẽ ſufficit vnius inferioris veritas, vt autem in hoc conuenire certum eſt, ita etiã in hoc differre eſt manifeſtum, quod particulares iam habẽt quantitatem determinatam, at indefinitæ ſunt indifferentes, & ad vniuerſalitatem , & ad particularitatem, & propterea indefinitæ, id eſt interminatæ dicuntur. *Nota 1.*

Eſt aliud diſcrimen valde notandum, quod ſignum particulare additum vniuerſali,iã ipſum ad aliquod indiuiduum,& ad vnum determinat,quamuis nõ diſtincte illud manifeſtat, vt qui dicit aliquis homo, vnum dicit ſingulare, quamuis quod ſit non determinet , ac ideo dicitur determinatum vniuerſale , quaſi iam ad ſingulare vnum ſit limitatum : at vniuerſale ſine ſigno ex ſignificatione enunciationis,non eſt limitatum ad ſingulare,nec ex modo enunciãdi; quamuis quo ad veritatem enunciationis ſit limitatum , quia ad eius veritatem ſufficit unum ſingulare , ſed ibi eſt totum vniuerſale .

Ex quo ſequitur has enunciationes, aliquis homo eſt albus,aliquis homo non eſt albus , quando diuerſa indiuidua demonſtrantur,eſſe quidem veras, ſed non oppõſitas , vt docte concedit S.Thom. nec Ariſtot.eas vocauit oppoſitas, ſed oppoſitas contrariis,non autem inter ſe. At hæ,homo eſt albus,homo non eſt albus, & ſi ſub ſubiecto diuerſa ſingularia ſumas , ſunt oppoſita,quia variatis ſingularia non mutatur uniuocatio ſubiecti uniuerſalis , quod illa omnia ſub unico conceptu ſignificant,ſicut mutatur uniuocatio huius, aliquis homo , quia hoc tenetur pro ſingulari, & eo uariato fit æquiuocatio , & impeditur oppoſitio, ſicut in his Alexander eſt Rex , Alexander non eſt Rex : ſi in una

Regem,

Digitized by Google

Regem in altera Philoſophum intelligas, hoc eſt ex modo enunciationis, quamuis iam Dialectici conſiderantes tam particulares, quam indefinitas quantum ad veritatem eſſe idem, veraſque ſubcontrarias vocent, ſed tamen aliter ſecundum Ariſt. eſt dicendum, qui omnia exacto iudicio perpendit.

5 *Quoniam igitur vna affirmatio, vni negatio vni, &c.*

Hinc reſumit ea, quæ dicta ſunt: nempe vnam negationem vni affirmationi contra dicere, & quot gradus contradictoriarum ſint, & qui ſint: dictum eſt ſimiliter alias oppoſitiones eſſe contrarias: & quo pacto non omnes contradictoriæ ſint veræ, vel falſæ, ſed quæ ſunt ex primo, & ſecundo genere, & quod tertij generis contradictoriæ veræ, vel falſæ ſint, & quare.

Vbi vides Ariſt. nō ponere, niſi duas oppoſitiones contrarias, & contradictorias, & ſub cōtradictorijs includit tres gradus; nempe contradictorias cōmuniter dictas, & indefinitas, particulares vero ab oppoſitis reijcit.

De affirmatione, & negatione vna. Cap. VII.

1 *VNa autem affirmatio, & negatio eſt, quæ vnum de vno ſignificat, vel cum ſit vniuerſale vniuerſaliter, uel non ſimiliter, vt omnis homo albus eſt, nō omnis homo albus eſt; eſt homo albus, nō eſt homo albus; nullus homo albus eſt, aliquis homo albus eſt; ſi album unum ſignificat. Si uerò duobus unum nomen poſitū eſt, ex quibus non eſt unum, non eſt una affirmatio, neque una negatio, ut ſi quis ponat hoc nomen tunica homini, & equo: q͛d. tunica alba eſt, hæc nō eſt una affirmatio, nec una negatio. Nihil enim differt hoc, quàm dicere quod eſt homo, equus albus, hoc autem nihil differt, quā dicere eſt homo albus, & eſt equus albus. Si ergo hæc multa ſignificant, & ſunt plures, manifeſtum eſt quod, & prima, uel multa, uel nihil ſignificat; neq; enim eſt aliquis homo, equus. Quare nec in his neceſſe eſt hāc cōtradictionem ueram, illam uero falſam eſſe.*

Cum vnam negationē vnius affirmationis eſſe oppoſitam docuerit, optimo conſilio in hoc capite, vt Ammo. tradit quid affirmatio vna, & negatio vna ſit oſtendit.

Eſt autem vna negatio, vel vna affirmatio quæ vnum de vno ſignificat; id eſt vnū ac vniuocum habet ſubiectum, ſimiliter, & prædicatum, vt homo eſt albus, omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus. Oſtendit autem vniuocum oportere eſſe prædicatum, dum dicit, ſi album vnum ſignificat, id eſt, ſi vniuocum ſit, non quod non ſit vniuocum, ſed vt oſtendat neceſſariam eſſe vniuocationem prædicati; ſimiliter eſt neceſſaria vniuocatio ſubiecti, & hoc oſtendit, dum dicit, ſi tunica ſignificaret idem; quod hæ duæ voces, homo, & equus, tunc tunica eſt alba, vel non eſt alba, nec eſſet vna negatio, nec affirmatio: ſicut nec iſta, homo equus, eſt albus, nam iſta æquiualet iſtis, homo eſt albus, equus eſt albus, abſq; vlla coniunctione.

Nam quamuis in textu ſit coniunctio, ſcilicet homo eſt albus, & equus eſt albus, talis, coniunctio eſt continuatiua ſermonis non conſtitutiua propoſitionis coniunctæ.

Quod aliqui non aduertentes dixerunt, æquiualere hanc, tunica eſt alba, illi homo eſt albus, & equus eſt albus, quantum ad multiplicitatem propoſitionum, ſed non quantum ad veritatem, quia tunica eſt alba, eſt vera, ſi vnum ſignificatum eſt verū, at coniuncta pendet ex vtriuſque partis veritate.

Sed hoc prorſus eſt præter mentem Ariſtot. non enim illa eſt coniunctæ ſumenda, ſed tanquam duæ enunciationes inconnexæ, & tunc in omnibus ſunt æquiualentes, & vtraque eſt plures, tam tunica eſt alba, quam iſta, homo eſt albus, equus eſt albus, & hoc patet ex illa quam ſine coniunctione ſumpſit, nempe homo, equus eſt albus, non ergo illud (&) ſumendum eſt, niſi, vt ſermonis particula continuatiua.

Hinc docet quando negatio, vel affirmatio non eſt vna, ſed æquiuoca, non eſſe neceſſe affirmationē, & negationē eſſe verā, vel falſā, ſicut nec in cōtradictorijs de ſubiecto vniuerſali, nō vniuerſaliter ſūpto; q̄ poſſūt eſſe veræ, ita, & iſtæ, Petr⁹ currit,

Digitized by Google

Petrus non currit, ſi pro plurib. ſumatur ſubiectum, & hæc eſt expoſitio cõmunis.

2. *Expoſitio.* Sed mihi uidetur aliquid amplius præter hoc Ariſtotelem uelle docere, uidelicet. Non ſolum quid ſit una affirmatio in ſe, & quid negatio una in ſe, ſed quid ſit una affirmatio, & negatio ſimul, ut unitas cadat ſuper utramque ſimul, & dicit unam affirmationem, & negationem eſſe, quæ ſignificant unum de uno, ideſt eodem prædicato, & ſubiecto participant, & pro eodẽ ſumpto, ut quod altera affirmat, idem prorſus altera neget.

Et hoc patet, nam tunica eſt alba, tunica non eſt alba, non uocat Ariſt. unam affirmationem, & negationem, ſi in una pro equo in altera pro homine ſumatur, & tamen conſtat, utramque per ſe eſſe unam, quia æquiuocum pro uno ſignificato eſt uniuocum, ſumit igitur hic Ariſt. utramque ſimul, & docet, ut participent eodem ſubiecto, & prædicato.

Vnde ſi dicis, omnis homo eſt albus, eius negatio idem ſubiectum habebit, non omnis homo eſt albus: hic enim de contradictorijs loquitur, & ſi dicis aliquis homo eſt albus, negatio erit, nullus ideſt nec aliquis homo eſt albus.

Solutio Dubij. Et ex hoc apparet ſolutio dubij præcedentis, iſta enim homo eſt albus habebit hanc, homo non eſt albus, non hanc nullus homo eſt albus: iſta enim non eſt una cum illa affirmatione, quia nullus homo eſt albus, eſt illius, aliquis homo eſt albus, quæ aliud habet ſubiectum.

Not. Et cõſidera: in ſubiecto numerat etiam ſignum quantitatis, & ex hac expoſitione noſtra, facilis eſt contextus, & exempla Ariſtot. manifeſtantur, quæ per contradictoria dantur, & hoc eſt obſeruandum circa hoc caput.

Quo pacto in futuris contingentib. contradictionis regula veritatem habeat. Cap. VIII.

1 *IN ijs ergo quæ ſunt, & quæ facta ſunt neceſſe eſt affirmationem, vel negationem veram eſſe, vel falſam. Et in vniuerſalibus quidem, vt vniuerſaliter, ſemper hanc quidem veram illam vero falſam eſſe, & in ijs quæ ſingularia ſunt, quemadmodum dictum eſt. In vniuerſalib. autẽ, quæ non vniuerſaliter dictæ ſunt, non neceſſe eſt: dictum eſt autem, & de his. In ſingularib. vero, & futuris nõ ſimiliter.*

2 *Nam ſi omnis affirmatio, & negatio vera, vel falſa eſt: & omne neceſſe eſt eſſe, vel non eſſe: quare ſi hic dicat futurum eſſe aliquid: ille vero non futurum dicat hoc ipſum, manifeſtum eſt, quod neceſſe eſt verum dicere alterum ipſorum: ſi omnis affirmatio, vel negatio vera, vel falſa eſt, vtraq; enim non erunt ſimul in talib.* *A.l. ſi n. hic q̃ dē dicis.*

3 *Nam ſi verum eſt dicere, quod album, vel non album neceſſe eſt eſſe album, vel non album, & ſi eſt album, vel nõ album, verum erat affirmare, vel negare: & ſi non eſt, falſum dicit: & ſi falſum dicit non eſt. Quare neceſſe eſt ſemper affirmationem, aut negationem veram eſſe, vel falſam. Nihil igitur neque eſt, neque fit, nec à fortuna, nec vtrumlibet contingit, neque erit, neque non erit, ſed ex neceſſitate omnia, & non vtrumlibet cõtingis, aut enim qui dicit verus eſt, aut qui negat; ſimiliter enim, vel fieret, vel non fieret; quod enim vtrumlibet contingit, nihil magis ſic, vel non ſic ſe habet, vel habebit.*

Amplius autem ſi eſt album nunc, ve-
4 *rum erat dicere prius, quod erit album; quare ſemper fuit verum dicere, quodlibet eorum, quæ facta ſunt, quod eſt, vel erit: ſi autem ſemper verum fuit dicere quod eſt, vel erit, non poteſt hoc non eſſe vel non futurum eſſe: quod autem non poteſt non fieri: & quod impoſſibile eſt non fieri, neceſſe eſt fieri, omnia igitur quæ futura ſunt, neceſſe eſt fieri. Nihil igitur vtrumlibet contingit neque a fortuna erit, nam ſi a fortuna, non ex neceſſitate.* *A.l. addit, ſed oĩa.*

At vero nec quod neutrum verum

eſt

eſt dicere contingit, vt quod neq; erit, neque non erit. Primum enim cum ſit affirmatio falſa, negatio non vera erit, & cum hæc falſa ſit, contingit affirmationem non veram eſſe. Et ad hæc, ſi verum ſit dicere quod album eſt ſimul, & magnum, oportet eſſe vtrumque, ſi vero erit cras, oportet fore cras: ſi autem neque erit, neque non erit, cras, non erit vtrumlibet, contingens, vt eſt nauale bellum: oporteret enim neque fieri nauale bellum: neque non fieri.

6 *Quæ ergo contingunt inconuenientia hæc ſunt, & huiuſmodi alia: ſi quidem omnis affirmationis, & negationis, aut in vniuerſalibus dictis, vt vniuerſaliter, vel in iis, quæ ſunt ſingularia, neceſſe eſt oppoſitarum, hanc quidem veram eſſe, illam vero falſam; nihil autem vtrumlibet contingit eſſe in iis, quæ fiunt, ſed omnia eſſe, & fieri ex neceſſitate. Quare neque conſultare oportebit, neque negotiari; quod ſi hoc quidem facimus; erit hoc: ſi verò non hoc, non erit hoc.*

7 *Nihil enim prohibet, & in annum decies milleſimum hunc quidem dicere hoc futurum eſſe, illum verò non dicere: quare ex neceſſitate erit vtrumlibet eorum, quod ab ipſo verum erat dicere tunc.*

8 *At verò nec hoc differt, ſi aliqui dixerint contradictionem, vel non dixerint: manifeſtum enim quòd ſic ſe habent res, etiam ſi non hic quidem affirmauerit quid, ille verò negauerit; non enim propter negare, vel affirmare erit, vel non erit, nec in decies milleſimum annum, magis quam in quantolibet tempore. Quare ſi in omni tempore ſic ſe habebat, vt alterum verè diceretur neceſſe erat hoc fieri, & vnumquodque eorum quæ fiunt ſemper ſic ſe hab.b.t, vt ex neceſſitate fieret: ſi enim verè dixit quis quod erit, non poteſt non fieri: & quòd factum eſt, verum erat dicere ſemper quod erit.*

9 *Si itaque hæc impoſſibilia ſunt: videmus enim eſſe futurorum principium, & ab eo quod conſultamus, atque aliquid agimus, & quod eſt, omnino in iis, quæ non ſemper actu ſunt, poſſibile eſſe. & non eſſe ſimiliter in quibus vtrumque contingit, & eſſe, & non eſſe, quare, & fieri, & non fieri, & multa nobis manifeſta ſunt ſic ſe habentia, vt quod hanc ueſtem poſſibile eſt incidi, & non incidetur, ſed prius exteretur: ſimiliter autem, & non incidi poſſibile eſt, non enim eſſet eam prius exteri, poſſibile niſi poſſibile eſſet non incidi: quare & in aliis generationibus, quæ ſecundum huiuſmodi potentiam dicuntur.*

10 *Manifeſtum igitur eſt, quod non omnia ex neceſſitate, uel ſunt, uel fiunt, ſed alia quidem utrumlibet: contingit, & nihil magis affirmatio, quàm negatio erat vera, uel falſa: alia uero magis quidem, & ut in pluribus alterum, nihilominus contingit fieri, & alterum, alterum uerò minimè.*

11 *Igitur eſſe quod eſt, quando eſt, & non eſſe, quod non eſt, quando non eſt, neceſſe eſt, ſed non omne quod eſt, neceſſe eſt eſſe, nec quod non eſt, neceſſe eſt non eſſe: non enim idem eſt, omne quod eſt, neceſſario eſſe, quando eſt, & ſimpliciter ex neceſſitate eſſe. ſimiliter autem, & in eo quod non eſt.*

12 *Sed & in contradictione eadem ratio eſt: eſſe quidem, uel non eſſe omne neceſſe eſt, & futurum eſſe uel non, non tamen diuidentem dicere alterum neceſſarium: dico autem, ut neceſſe eſt futurum eſſe bellum nauale cras, uel non*

futurum eſſe vel non: nō tamen fieri cras bellum nauale neceſſe eſt, neque non fieri: fieri tamen uel non fieri neceſſe eſt.

13 *Quare cum ſimiliter orationes ueræ ſint, quemadmodum & res, manifeſtum eſt. quod quæcunque ſic ſe habent, ut ſint utrumlibet contingit, & contraria ſuſcipiant, neceſſe eſt ſimiliter ſe habere & contradictionem, quod contingit in ijs, quæ non ſemper ſunt, uel non ſemper non ſunt: horum enim neceſſe eſt alteram partem contradictionis ueram eſſe, uel falſam, non autem hanc, uel illam, ſed utramlibet contingit: & magis quidem ueram alteram, non tamen iam ueram uel falſam.*

14 *Quare manifeſtum eſt quod non eſt neceſſe omnis affirmationis, uel negationis oppoſitarum hanc quidem ueram, illam autem falſam eſſe: non enim quēadmodum in ijs quæ ſunt ſic ſe habent, & in ijs quæ non ſunt quidem poſſibilibus tamen eſſe, uel non eſſe, quemadmodum dictum eſt.*

Antequā hoc caput interpretemur, quod inſignem, & obſcuram continet doctrinā, oportebit aliquot prius ſtatuere fundamēta, vt eius facilior fiat interpretatio.

1. fund. Eſt igitur primo aduertēdū ex Ammo. c. 5. præcedenti, quæ doctrina eſt celeberrima, & cōmuniſſima, triplex eſſe genus enūciationum ſecundum materiam, nempe neceſſarium, impoſſibile, contingens.

Eſt autem materia propoſitionū cohærentia prædicati ad ſubiectum, id eſt, habitudo, & ordo quidam prædicati ad ſubiectum ſecundum quem; vel realiter prædicatum ad ſubiectum ſe habet; vt ei ſemper inſit, nec ab eo ſeparari poſſit, & talis materia dicitur neceſſaria, in qua genus enūciationum neceſſarium conſiſtit, in quibus genera de ſpeciebus vel ſpecies de indiuiduis, vel propriæ paſſiones, vel accidentia inſeparabilia prædicantur, & alia hōi: vel ſecundum talem ordinem ſe habet ſecundum quam prædicatum nec ſubiecto inſit, nec vlla ratione ineſſe poſſit.

Et huiuſmodi cohærētia, & ordo eſt materia, quam vocant remotam, in qua conſtruuntur enunciationes impoſſibiles affirmatiuæ, vt homo eſt leo, album eſt nigrū.

Sumimus enim has materias, ſecundum enunciationes affirmatiuas, quæ ſunt neceſſariæ, vel impoſſibiles, nam negatiuæ ſunt in eadem materia cum ſuis affirmatiuis, & negatiuæ ſe habent oppoſito modo: in materia. n. neceſſaria ſunt impoſſibiles, in remota neceſſariæ.

Tertio eſt talis ordo, ſecūdū quē, prædicatū ineſt ſubiecto, ita, vt poſſit nō ineſſe vel nō ineſt, ſed poteſt ineſſe, vt homo currit, hō diſputat, & tales propoſitiones tā affirmatiuæ quā negatiuæ, dicūtur cōtingētes.

Eſt autē triplex gradus enūciationum cōtingentium, primus quādo prædicatum frequenter ineſt ſubiecto, quamuis aliquā do nō inſit, vt homo loquitur, homo meridie prādet. Secundus quando prædicatum raro ineſt, & hoc dicitur cōtingēs a fortuna, illud vero cōtingēs in plurimum, vt ſi fodiens uineā inuenit theſaurum. Tertius qū prædicatum frequēter ineſt, & frequēter nō ineſt, ut homo ambulat, Petrus cātat, & tale contingēs dicit ad utrumlibet.

Eſt ſecundo aduertendum: enunciationes cōtradictoriæ poſſunt fieri in hac triplici materia, ſm triplex tēpus, præſēs, præteritū, & futurū, ut oīs homo eſt animal, nō omnis homo eſt animal, omnis hō fuit animal, ñ omnis homo fuit animal, omnis homo erit animal, omnis homo ñ erit animal, ſimiliter in alijs omnib., ut facile erit cuilibet tales contradictiones cōſtituere. Præterea pñt fieri cōtradictiones, & de ſubiecto vniuerſali, vt ī exēplis ppoſitis, & de ſubiecto ſingulari, et ī omni materia, & ſm quodlibet cōtingēs, ex quo reſultat copioſus enūciationū oppoſitarū numerus. 2. fund.

Ad uerte tertio, in cōtradictionibus de præſenti, & de præterito in omni materia altera eſt determinate vera, altera determinate falſa, eſt autē determinate vera enunciatio, quæ ſic eſt vera, ut pro tēpore quo eſt uera, nō poſſit eſſe falſa; è contra determinatè falſa eſt, quæ pro tempore quo eſt falſa, non poteſt eſſe uera, uerbi gratia. Petrus currit, Petrus non currit: Petro currēte, affirmatiua eſt determinatè uera, quia quo tempore currit, non poteſt eſſe falſa, 3. fund.

nega-

negatiua verò determinatè falſa, quia pro eodem tempore non poteſt eſſe vera.

Hoc ergo in omni materia inuenitur in contradictionibus de præterito, & de præſenti, vt vna ſit determinatè vera, altera determinatè falſa, ſiue affirmatiua, ſiue negatiua ſit.

At in contradictionibus de futuro eſt ambiguum an vna ſit determinatè vera, altera determinatè falſa; non eſt autem in omnibus de futuro dubium, nam in materia neceſſaria, & remota, tam determinata eſt de futuro, ſicut de præſenti, & de præterito; ſimiliter in materia contingenti, quando vt plurimum, vel raro euenit prædicatum, non eſt magnum dubium, quia iam ferè eſt determinata vera affirmatiua, vt plurimum eueniens, & falſa raro contingens: ſed dubium eſt de contingenti ad vtrumlibet: ſimiliter nec eſt difficultas, quando ſubiectum eſt vniuerſale, quia iam iſtæ vniuerſales fere etiam determinatè ſunt, vt cum plurimum vniuerſales affirmatiuæ vel negatiuæ falſæ eueniant. Sed ſumma difficultas eſt de enunciationib. de futuro cōtingenti ad vtrumlibet de ſubiecto ſingulari, vt Petrus cantabit, Petrus non cantabit.

Et hic eſt ſcopus huius capitis, nempe examinare, an in contradictionibus iſtis, vna pars ſit determinatè vera, altera falſa, ſicut in his quæ ſunt de præterito, & præſenti: eſt autem in duas partes diuiſum caput, in priori ſunt argumenta circa hanc difficultatem, in poſteriori eſt quæſtionis determinatio.

1 *In ijs ergo, quæ ſunt, & quæ facta ſunt, &c.*

Boet. hæc verba non initium capitis, ſed præcedentium epilogum eſſe exiſtimat: at S. Th. noui capitis initium aſſerit, parum autem refert hoc, quamuis conformior ſit Ariſt. ſententia S. Th.

Proponit igitur in contradictorijs de præſenti, & de præterito, neceſſario affirmationem, vel negationem eſſe veram, vel falſam tam in contradictorijs de ſubiecto vniuerſali vniuerſaliter, quam in contradictorijs de ſubiecto ſingulari, nam in alijs de ſubiecto vniuerſali non vniuerſaliter ſumpto, id non eſt neceſſarium: cum vtraque poſſit eſſe vera.

Et nota iſta verba eſſe legenda diſiunctiue, vt ſit ſenſus, affirmatio, vel negatio eſt vera, vel falſa, id eſt, vel affirmatio eſt uera, & negatio eſt falſa, vel negatio eſt vera, & affirmatio eſt falſa, nō enim eſt legenda diſiunctiue, hoc modo: affirmatio eſt vera, vel falſa, negatio eſt vera, vel falſa; ac propterea dixit, neceſſe eſt hanc quidem verā illam vero falſam eſſe, quod vocamus determinatè ueram, & determinatè falſam: ſcilicet quando in contradictione do tibi unā partē, quæ uera ſit, & alterā quæ falſa ſit: at uero in ſingularib. & futuris, idest ī cōtradictionib. enunciationū de futuro, & de ſubiecto ſingulari nō eſt neceſſe, ut una pars determinatè ſit uera, altera falſa.

S. Th. uult, ut addamus uerbum in futuris, nempe cōtingentib. at Porph. & Alex. in hoc, quod dicit ſingularia, uolunt cōtingentiam includi: nam ſingularia contingētia ſunt, ſed melius eſt ſi dicamus cum Ammon. in hoc quod dicit futura, notat contingentiam: neceſſaria enim non fore, ſed ſemper eſſe, magis proprie dicuntur.

Nam ſi omnis affirmatio, vel negatio vera, vel falſa eſt, &c. 2

Hic Ariſt. incipit probare non omnem affirmationem, uel negationem eſſe ueram uel falſam, & facit hoc argumentum; omnis affirmatio uel negatio, eſt uera, uel falſa, ergo quæ ſunt neceſſario ſunt, & quæ nō ſunt, neceſſario nō ſunt, illud enim (&) legendum eſt illatiue pro igitur: alterum enthymema facit de futuro, omnis affirmatio, uel negatio eſt uera, uel falſa, ergo ſi unus dicat Petrus leget, & alter Petrus nō leget, neceſſario unus dicet uerum, alter dicet falſum, & ſic neceſſario leget, uel neceſſario non leget, conſequentiam, & antecedēs primi enthymematis probat, & per conſequentiam. Nam ſi uerum dicit, qui dicit album eſt, neceſſario album eſt, aliter enim non diceret uerum. & ſi cum dicit, album non eſt, falſum dicit, ergo neceſſario non ita eſt, aliter non eſſe falſum.

Et ſi eſt album, vel non album, verum erat affirmare, &c. 3

Hic probat Ariſt. antecedens, quod affirmatio præſentis, uel negatio ſit uera, uel falſa, nā fieri nō pōt quin album ſit, uel nō ſit, utroque aūt modo uerū, uel falſum dicitur, nam ſi eſt, uerū eſt dicere, quod eſt

falſum, quod non eſt: ſi vero non eſt, è contra, verum eſt dicere quod non eſt, falſum vero quod eſt: ſemper igitur talis affirmatio vel negatio erit vera, vel falſa: poſtea probat conſequentiam in enthymemate ſecundo: nam antecedentis eadem eſt probatio, & poſterius iterum probatur, ſi inquit in his affirmatio, vel negatio eſt vera, vel falſa: ita, vt vnus dicat verum, alter falſum, omnia neceſſario erunt, nec quicquã à fortuna, nec ad vtrumlibet, nec erit, nec non erit, ideſt nullum erit contingens, nec raro, nec ad vtrumlibet, nec in plurimum, ſed omnia fient, vel non fient, ideſt vel neceſſario fient, vel neceſſario non fient, & ita non eſt vtrumlibet, hoc enim eſt, quod poteſt ſic eſſe, vel non eſſe, fore, vel non fore: neceſſaria autem non habent hanc indifferentiam.

4 *Amplius autem, ſi eſt album nunc, &c.*

Hæc eſt altera ratio, qua ex determinata veritate futurorum infert neceſſitatem in omnibus: aliunde tamen ſumit neceſſitatem, ſcilicet ab ipſa re iam exiſtente, & argumentatur ſic: modo ſit album, ergo verum fuit dicere, heri album erit, & omnia, quæ acta ſunt, antequam fierent verũ fuit dicere fient: tunc ſi verum fuit dicere fore, ergo neceſſario futura erant, nam ſi verum erat quod futura eſſent, non potuerunt non eſſe, ſi non potuerunt non eſſe, impoſſibile fuit nõ fore: ſi impoſſibile fuit non fore, ergo neceſſarium fuit, vt fierent, & ſic neceſſario eueniunt omnia, & eueneunt.

5 *At vero quoniam neutrum verum eſt dicere, &c.*

Poſſet quis dicere, neutrum verum eſt, ſcilicet album non erit, album erit: hoc reijcit, nam ſequeretur in contradictorijs negatiuam eſſe falſam, affirmatiuã non veram, & è contra: & ita vtraque pars eſſet falſa, cum non ſit vera iſta, album erit, nec iſta, album nõ erit: præterea ſi ex hoc, quod dicitur album eſt, ſequitur ſi verum eſt, quod album ſit, & magnum eſt, quod magnũ ſit: ita ſi verum eſt dicere erit cras, oportet fore cras: ſi ergo verum eſt dicere nec erit, nec non erit, ſequitur, quod res nec erit, nec non erit, & ita non eſt, contingens, hoc enim eſt quod poteſt eſſe, & non eſſe, non ergo dicendum eſt neutram partem eſſe veram contradictionis, ſicut non eſt verum dicere, nec eſt, nec non eſt, nec erit, nec nõ erit cum alterum neceſſarium ſit, vel eſt, vel non eſt, vel erit, vel nõ erit: nõ ergo eſt cõueniens iſta ſolutio harum.

Ea igitur abſurda, quæ contingunt hæc ſunt, &c. 6

Infert Ariſt. inconuenientia quæ ſequũtur ex affirmatione hac, quod omnis negatio, vel affirmatio eſt vera, vel falſa determinare, nullum, ſcilicet eſſe contingens ad vtrumlibet, ſed omnia euenire ex neceſſitate, hinc ſequitur aliud abſurdũ; quod, ſcilicet non eſſet negotiandum, nec conſultandum, negotia enim, & conſilia ſunt de his, quæ ſic, vel aliter poſſunt euenire, negotiamur autem, vel conſultamus, vt hoc, vel nullo eueniant modo, ſi autem omnia neceſſario euenirent, non oporteret hæc facere, quod abſurdum eſt.

Nihil enim prohibet, & in annum decies milleſimum, &c. 7

Hic Ariſ. reijcit vnum, quod poſſet quis dicere: nempe, enunciatio de futuro proximo tempore enunciata, eſt vera, vel falſa, & tunc effectus neceſſarius; tamẽ à multo tempore ante rem eſt cum contingentia, hoc repellit, quia ſi in decies milleſimum annum aliquid enunciaret, vt futurum, vel non futurum, tunc vnum illorum eſſet verum neceſſario, ſiue futurum, ſiue non futurum, & iam neceſſario eueniret, immo cum omnia quæ facta ſunt antequã eſſent, poſſent enunciari vere futura eſſe, neceſſario euenerunt, nota illa verba ſuperioris textus. (Quoniam ſi hoc quidem facimus, & reliqua) eſſe verba negotiãtium, ac ſi diceret ſi omnia neceſſariò ſunt, non oportet negotiari, & dicere, ſi hoc facimus, erit hoc, ſi hoc non facimus, non erit hoc, cum tamen omnia ex neceſſitate ſint.

At vero nec hoc differt, ſi aliqui dixerint, &c. 8

Hic excludit aliam reſpõſionem aliquorum: poſſet enim quis dicere eſſe res cõtingentes in ſe, tamẽ quãdo quis enũciat eas ſub affirmatione, vel negatione fieri neceſſarias, uel impoſſibiles, hoc excludit dicẽs propter noſtram affirmationem, vel negationem,

Digitized by Google

nem, res nõ ita eſſe, vel nõ eſſe, immo quia ita ſunt, vel nõ ſunt, inde affirmatio vel negatio, dicitᷓ vera, vel falſa: vnde ſi neceſſaria eſt omnis affirmatio, vel negatio, profecto, rem eſſe eſt neceſſariũ, vel non eſſe: & ita omnia eueniunt neceſſario abſque noſtra affirmatione, de quibus affirmatio, ſi fieret. vera erat futura.

9 *Si quidem, hæc impoſſibilia ſunt, videmus eum, &c.*

Hic ratione probat nõ eſſe in rebus neceſſitatem ſemper, ſed multa eſſe cõtingẽtia. Pro quo aduerte duplex eſſe genus effectuũ contingentiũ, quidam ſunt voluntarij, qui radicem, & cauſam ſuę cõtingentiæ habẽt in volũtate noſtra, vt legere, nõ legere, ſtudere, nõ ſtudere, & ſimilia: q̃dã alij ſunt naturales, qui cõtingentiã habẽt a materia rei: ex quo enim res factæ ſũt ex materia apta ad multa recipiẽda, fit, vt ipſę res expoſitæ ſint varijs accidẽtib. vt ꝙ in firmẽtur, q̃d nõ infirmentur, quod moriãtur, vel non; quod calefiant, vel nõ; hæc ex materia prouenĩũt. An vero ſola volũtas, & ſola materia horũ contingentium. ſit cauſa, non eſt præſentis hic diſputare.

Nota. Ariſt. ergo has duas radices cõtingẽtiæ ponit, & argumẽtatur a cauſa; nempe, datur volũtas in nobis libera, datur potẽtia in rebus materialibus ad eſſe, & nõ eſſe, ergo ſũt effectus contingẽtes, & primo probat, q̃a cõſultamus, & negotiamur, & apti ſumus a natura ad cõſilia & negotia; fruſtra ergo natura hoc faceret, niſi cõſilia, & negotia ꝓfutura eſſẽt; ꝙ ſi omnia neceſſario euenirent, illa omnia eſſent fruſtra: ſimiliter ꝓbat in naturalibus potẽtiã ad eſſe, & nõ eſſe, hæc veſtis poteſt incidi, vt manifeſtum eſt; poteſt etiã non incidi forcipe; patet; quia poteſt deteri. & vſu cõſumi; ſi ergo poteſt vſu cõſumi; poteſt nõ incidi, ergo poteſt incidi, & nõ incidi; & ſic in rebus eſt potentia ad eſſe, & non eſſe.

10 *Manifeſtum igitur eſt, quoniam non omnia ex neceſſitate, &c.*

Hic ſuam ſententiam concludit; nempe, non omnia ex neceſſitate eſſe, vel fieri, ſed aliqua eſſe contingẽtia ad vtrũlibet, in q̃bus tã affirmatio quã negatio non eſt magis dicẽda vera quam falſa: & eſſe contingens in plurimũ quod frequenter accidit; quamuis aliquãdo deficiat, & non accidat: & eſſe ſimiliter contingẽs nõ in plurimũ, ſcilicet raro eueniens, quæ ſententia ſine dubio digna eſt laude, cum hominem liberum conſtituat, & in naturalib. multa contingentia affirmet, quod & veritati, & religioni Chriſtianę maxime eſt conforme: eſt enim homo in ſuis operationibus liber, nec omnia, quæ ſecundum naturam eueniunt, ideſt in rebus ipſis, naturaliter eueniunt, ſed multa contingenter.

Igitur eſſe quod eſt, quando eſt, &c. 11

Hæc eſt huius capitis ſecũda pars, in qua Ariſt. quo pacto veritas in affirmatione, & negatione ſit, manifeſtat, diſtinguit autem primo res, poſtea enũciationẽ, res igitᷓ vna ſimplex, dupliciter poteſt eſſe neceſſaria, uno modo abſolute, quãdo nullo alio ſuppoſito aliter ſe habere non poteſt, vt Sol. eſt quid neceſſariũ abſolute, ſecũdũ enim naturam ſuam aliter ſe habere nõ poteſt, ſimiliter in ſimplicium enunciationum ſignificatis: vt hominem eſſe animal.

Alia res eſt neceſſaria ſecũdum quid, nẽpe ex ſuppoſitione aliqua, vt homo currit pro illo tẽpore, pro quo currit, neceſſario currit, quia ſimul non poteſt currere, & non currere, & hoc eſt, quod dicit, res quando eſt, neceſſe eſt eſſe quando non eſt neceſſe eſt non eſſe.

Eſt autẽ notãdũ nõ valere cõſequentiã ab iſto neceſſario ſecundũ quid, ad neceſſariũ ſimpliciter, vt nõ valet, Petrus quãdo currit, neceſſario currit, ergo Petrus neceſſario currit: Petrus quãdo nõ currit, neceſſario nõ currit: ergo neceſſario nõ currit. *Nota.*

Huiuſmodi fallacia, peccat argumentũ primum, quãdo album eſt, dicitur, ſi eſt vera, ergo neceſſario ita eſt, ergo res neceſſario eſt alba, dicitur, ꝙ eſt neceſſitas ſecũdũ quid, vt pro illo tẽpore, quo ꝓpoſitio eſt vera, res ſit, tamen abſolute rem eſſe, non eſt neceſſarium. Vnde in cõtradictione de præſẽti datur pars determinate vera, & determinate falſa, ſed iſta determinatio veritatis, vel falſitatis, nõ eſt ſecũdũ neceſſitatem abſolutam, ſed ſecundũ tempus, ſcilicet pro illo, in quo vnũ eſt, alterũ nõ eſt, ſeu ꝓ tẽpore quo Petrus currit, & Petrus non currit, quo tempore eſt vnum determinate verum, alterum falſum.

propoſitio heſterna non magis erat determinate vera, quam falſa, erat igitur illa de futuro indeterminate vera, licet de præſenti ſit determinata.

QVÆSTIO I.

De contingentibus.

Quamuis non ſit præſentis loci iſta exactius, quàm ab Ariſt. dicta sũt examinare, tamen vt ſaltem ea melius intelligantur, vnum aut alterũ circa hoc dicemus; ſolet autem ſumma i hoc verſari difficultas quo pacto cum glorioſus Deus horum futurorum, antequã ſint, præſcius ſit, poſſint contingenter euenire: Deus enim in ſua ſentẽtia non decipitur, ſed infallibilis eſt.

Circa hoc fuerũt duo Philoſophorum errores, quidam.n. Stoici, inter quos fuit Chryſippus, vt refert Cic. de Fato, & Aul. Gel. lib 6. c. 2. Extimabant omnes effectus uenturos eſſe neceſſario; exiſtimabant.n. cauſas oẽs eſſe deſtinatas ad ſuos effectus, & talẽ ordinem conſtitutum ab æterno in mente diuina, qui mutari nõ poſſet, quem ordinẽ vocabant Fatum: & hæc eſt opinio fere Poetarũ, Virg. — *1. Error.*

Te tua fata trahunt, nec capta relinquere poſſis: Et ſimiliter.

Parce metu, Cytherea, manent immota tuorum Fata tibi: & Lucanus.

Quò tibi feruor abijt? aut quo fiducia fati? Similiter.

Martemq; ſecundum, Iam niſi degenero, fatis debere recuſat: & alia plurima.

2. Error. Alij contingentiã in rebus, & libertatẽ aſſerebant, tamen Deum eſſe præſcium horum ſingularium futurorum negabant, cuius ſententiæ, ſeu dementiæ fuit Cice lib. de natura Deorũ, ut refert Aug. 5. de Ciu. cap. 9. idem etiam impie ſenſit Auerr.

3. Sententia vera. At ueritas Chriſtiana cõſiſtit in medio, nec modo Chriſtiana, uerumetiam Philoſophica, quã ferè omnes ueteres Peripatetici ſunt ſecuti, ut uidere eſt apud Ammonium hic, qui eã tribuit Ariſtoteli, Pſellus & Magent. ibidem, apud Alex. Aphrod. in libro, quem de fato ex ſententia Ariſtot. cõſcripſit ad Antonium, & Seuerum Imperatores, cap. 16. & apud eundem primo naturalium quæſtionũ, c. 4 & 25 & in c 14. apud Themiſtium in Paraphraſi 12. Met. apud Philopponum in 1. Poſt. ſuo cõmẽ. 94. & pulcherrime apud Simpliciũ 8. Phyſicor. in 2. digreſſione cõtra philop. paulò poſt principium, vbi ait; Dei optimam cognitionem eſſe omnium ſimul præſentium præteritorum, & futurorũ, idem ſuper Epictetum, c. 67. & 2. Phyſi. 7. & 2 de cœlo, 56. idem etiam Euſtratius 10. Ethicorum, c. 8. ad calcem.

Tenet ergo hæc ſententia, eſſe effectus cõtingentes i rebus, eſſe libertatem in homine ſuarum operationem, & omniũ futurorum Deum eſſe ab æterno præſcium.

Pro cui⁹ expoſitione aduerte primo duplex eſſe genus cauſarum, quędã cauſæ ſic operantur, vt nunquam naturaliter impediãtur, vt Sol oritur, Sol accidit, & iſtæ cãrum ſuperiorũ actiones, & motus naturales nõ impediuntur: Aliæ cauſæ impediuntur a ſuis operationib. & effectib. naturaliter, vt equus impeditur a ꝓductione eq, quia aliquando vel ꝓducit monſtrum, vel non peruenit embrio ad perfectionem; impeditur etiã aliud a cõtrario ſuo, vt patet in his cauſis naturalibus inferioribus. — *1. fund.*

Præterea adhuc eſt duplex cauſa, quædã, quæ determinata, eſt ad operandum, ita, vt propoſitis neceſſarijs ad operandum, non poſſit nõ operari, vt ignis propoſito combuſtibli non poteſt nõ comburere, q̃ eſſe dicuntur naturales: quædam non determinata ad operandum, ſed propoſitis neceſſarijs poteſt nõ operari, qualis eſt voluntas hominis, quæ ſi ei proponatur aliquod bonum, vt velit, poteſt velle, & non velle, & hæc dicitur cauſa libera.

Aduerte ſecũdo, omnium effectuum poſitiuorũ Deus eſt cauſa, ꝙ eſt dicere, ignis ſolum non comburit, ſed Deus cũ igne, & omnis res operatur, ſed ſimul cõcurrente Deo ad talem operationem cum illa re, & eſt maxime obſeruandum, ꝙ ita Deus concurrit cũ illa re, vt ſimul operetur ſm̃ modum naturæ illius rei; cum igne.n. concurrit, eo modo, quo ignis operatur, nẽpe neceſſario calefaciẽdo, & cum voluntate hominis libere volendo, nõ enim cogit res vt agant, ſed ſecundũ modum illarum rerũ, & naturam, iuuat eas, vt agant cum neceſſarijs neceſſario, & cum his quæ impediũtur, modo etiã, quo impediri poſſunt operatur, nec earum deſtruit naturas. — *2. fund.*

Aduerte tertio; omnia antequam ſiant, Deus

Deus cognouit, & omnium eſt ab æterno preſcius, nō tamen eodem modo omnia cognoſcit, ſed neceſſaria cognoſcit futura neceſſaria, & contingentia cognoſcit, vt contingentia, ideſt ita cognoſcit futura eſſe, vt ſimul cognoſcat poſſe non fieri.

Vnde ſicut ex hoc, ꝙ omniū eſt auctor, & cum omnibus cauſis operatur, nō ſequitur quod cauſæ neceſſario operentur omnes, quia ſecūdum modum illarum cōcurrit: ita ex hoc, quod omnia præſcit ac præcognoſcit, nullam futuris neceſſitatem imponit, ſed illa vt futura ſunt cognoſcit, vnde ſic cognouit me hodie lecturū, vt etiam cognoſceret me libere lecturū, & me poſſe non legere.

Reſp. ad argu. Vnde reſpōdetur ad argumentum commune in hac materia. Deus ſcit me lecturū eras, ergo ego non poſſum non legere, conceſſo antecedenti, negatur cōſequentia, ꝗ ſi dicas. Deus non poteſt falli, ergo nō poſſum nō legere: dico, ſtante præſcientia diuina, non poſſum non legere, quod alij vocant in ſenſu compoſito, ſed hoc non colligit abſolute, me non poſſe uon legere; explicatur, ergo neceſſario lecturus ſum, vel non lecturus: libere tamen me applicabo, vel ad hoc vel ad illud extremū: Deus autem præſcit, ad quod libere me poſtea ſum applicaturus; dicere itaque ſtāte præſcientia diuina non poſſum non legere, eſt dicere, Deus nō decipi poteſt in cognitione illius, quod ego ſum poſtea libere facturus: ex quo nō colligitur, quod ego poſtea neceſſario ſim operaturus, & hoc vocant aliqui, quod nō licet arguere a ſenſu compoſito ad ſenſum diuiſum, & hæc ſufficiunt de hac difficultate in præſenti.

Finis Libri Primi.

Digitized by Google

ARISTOTELIS

DE INTERPRETATIONE,

LIBER SECVNDVS.

SVMMA LIBRI.

De enunciationibus infinitis; de enunciationum vnitate, ac pluralitate. Et prædicationibus coniunctis, atque diuiſis. De enunciationibus modalibus. Et quæ enunciationes magis inuicem ſint contrariæ.

De enunciationibus infinitis cuiuſcumque generis, ipſarumq; oppoſitionibus, ac conſequentijs. Nomina item, ac verba tranſpoſita, idem ſignificare.

Cap. I.

1 *Voniam autem eſt aliquid de aliquo affirmatio ſignificans: hoc autem, vel nomen eſt, vel innominatum: vnum autem oportet eſſe, & de vno id, quod eſt in affirmatione: nomen autem dictum eſt, & innominatum prius: (non homo enim nomen quidem non dico,) ſed nomen infinitum: vnum enim ſignificat aliquo modo infinitum nomen; quemadmodum & non valet non verbum: ſed infinitum verbum: erit igitur omnis affirmatio, & negatio, vel ex nomine & verbo, vel ex infinito nomine & verbo.*

.·.a.l.ad dis dico.

2 *Sine verbo autem nulla affirmatio, vel negatio eſt: eſt enim, vel fuit, vel erit, vel fit, vel quæcunque alia huiuſmodi verba ex ijs ſunt quæ poſita ſunt, conſignificant enim tempus.*

3 *Quare prima erit affirmatio, & negatio, eſt homo, non eſt homo: deinde, eſt non homo: non eſt non homo. Rurſus eſt omnis homo: non eſt omnis homo: eſt omnis non homo, non eſt omnis non homo. Et in ijs, quæ extrinſecus ſunt temporibus, eadem ratio eſt; quando autem eſt, tertium adiacens prædicatur, dupliciter dicuntur oppoſitiones. Dico autem vt eſt iuſtus homo, ipſum eſt, tertium dico adiacere nomen, vel verbum in affirmatione.*

Sec. 3. ſecundum Græcos.

4 *Quare, ob id ipſum quatuor erunt illæ, quarum duæ quidem ad affirmationem, & negationem ſe habebunt ſecundum conſequentiam, vt priuationes: duæ vero minime. Dico autem quod eſt, aut iuſto adiacebit, aut non iuſto: quare etiam negatio; quatuor igitur erunt: intelligimus*

c.a.l ad hic.

Digitized by Google

mus vero quod dicitur ex iјs, quæ ſubſcripta ſunt. Eſt iuſtus homo, huius negatio eſt, non eſt, iuſtus homo; eſt non iuſtus homo, huius negatio eſt, non eſt non iuſtus homo: eſt, enim hoc in loco, & non eſt, iuſto, & non iuſto adiacebit. Hæc igitur, quemadmodum in reſolutorijs dictum eſt, ſic ſunt ordinata. In fine primi Priorũ.

Similiter, autem ſe habebunt, & ſi vniuerſaliter nominis ſit affirmatio, vt omnis eſt homo iuſtus, negatio huius, non omnis eſt homo iuſtus: omnis eſt homo nõ iuſtus, non omnis eſt homo non iuſtus.

Tamen non ſimiliter ſingulares veras eſſe contingit: contingit autem aliquando. 8

Enunciationum indefinitarum diſpoſitio, ex primo Priorum in fine.

Simplex affirmatio. *Homo iuſtus eſt.*	*Simplex negatio.* *Homo iuſtus non eſt.*
Priuatoria negatio. *Homo iniuſtus non eſt.*	*Priuatoria affirmatio.* *Homo iniuſtus eſt.*
Infinita negatio. *Homo non iuſtus non eſt.*	*Infinita affirmatio.* *Homo non iuſtus eſt.*

Earundem diſpoſitio in terminis vniuerſaliter, ac in parte.

Simplex affirmatio vniuerſaliter. *Omnis homo iuſtus eſt.*	*Simplex negatio in parte.* *Non omnis homo iuſtus eſt.*
Priuatoria negatio in parte. *Non omnis homo iniuſtus eſt.*	*Priuatoria affirmatio vniuerſaliter.* *Omnis homo iniuſtus eſt.*
Infinita negatio in parte. *Non omnis homo non eſt iuſtus.*	*Infinita affirmatio vniuerſaliter.* *Omnis homo non eſt iuſtus.*

7 Vt diſpoſitæ ſunt hæ enunciationes de ſubiecto finito, eodem pacto diſponi poſſunt enunciationes de ſubiecto infinito, addendo ipſi homini dictionem, non.

Hæ igitur duæ oppoſitæ ſunt mutuo. Aliæ autem duæ ad non homo quaſi ad ſubiectum aliquod additum, vt eſt iuſtus non homo: non eſt iuſtus non homo, eſt non iuſtus non homo: non eſt non iuſtus non homo: plures autem his non erunt oppoſitiones. Hæ autem extra illa, ipſæ ſecundum ſe erunt, vt nomine vtentes eo, quod eſt non homo.

In quibuſcunque autem, eſt, non conuenit, vt in eo quod eſt ſanum eſſe, & ambulare, in iјs idem facit ſic poſitum, ac ſi, eſt, adderetur: vt ſanus eſt omnis homo: non ſanus eſt omnis homo, ſanus eſt omnis non homo: non ſanus eſt omnis non homo: non enim dicendum eſt non omnis homo, ſed non negatio- 9

gationem ad id quod eſt homo, addendum eſt, omnis enim non vniuerſale ſignificat, ſed quod vniuerſaliter. Manifeſtum eſt autem ex eo quod eſt, valet homo, non valet homo: valet non homo, non valet non homo: hæc enim ab illis differunt, eo quòd vniuerſaliter non ſunt, quare omnis, vel nullus nihil aliud conſignificat, quàm quod vniuerſaliter de nomine, vel affirmationem, vel negationem: ergo & reliqua eadem oportet apponi.

10 *Quoniam verò contraria eſt negatio ei quæ eſt, omne eſt animal iuſtum, illa quæ ſignificat, quod nullum eſt animal iuſtum: hæ quidem manifeſtum eſt, quod nunquam erunt neque veræ ſimul, neque in eodem: his verò oppoſitæ erunt aliquando: vt non omne animal iuſtum eſt; & eſt aliquod animal iuſtum. Sequuntur vero & hæ, eam quidem quæ eſt, omnis eſt homo non iuſtus, hæc, nullus homo eſt iuſtus, :. illam verò, eſt non omnis homo non iuſtus, oppoſita, quòd eſt aliquis non iuſtus, neceſſe eſt enim aliquem eſſe.*

:. al. l. illã vero quæ eſt, aliquis eſt hõ iuſtus oppoſita q̃ non omnis hõ eſt non iuſtus.

Manifeſtum eſt autem etiam, quòd in ſingularibus ſi verum eſt interrogatum negare, quòd & affirmare verum, eſt: vt, putas ne, Socrates ſapiens eſt, non. Socrates igitur eſt non ſapiens. In
11 *vniuerſalibus verò non eſt vera quæ ſimiliter dicitur: vera autem negatio eſt, vt putas ne, omnis homo ſapiens eſt; non omnis igitur homo non ſapiens eſt: hoc enim falſum eſt: ſed non igitur omnis homo ſapiens eſt, verum eſt; hæc enim oppoſita eſt, illa verò contraria.*

Quæ verò ſecundum infinita contra-
12 *iacentes ſunt nomina, & verba, vt in eo, quod eſt non homo, vel non iuſtus, quaſi negationes ſine nomine, & verbo eſſe videbuntur, ſed non ſunt: ſemper enim vel veram, vel falſam eſſe, neceſſe eſt negationem; qui verò non homo dixit, nihil magis quàm qui dicit homo, ſed etiam minus verus, vel falſus fuit, niſi aliquid addatur.*

Significat autem, eſt omnis non homo 13
iuſtus nulli illarum idem, nec huic oppoſita, quæ eſt, non eſt omnis non homo iuſtus: ea verò, quæ eſt omnis non iuſtus non homo eſt, illi quæ eſt, nullus eſt iuſtus non homo, idem ſignificat. 14

Tranſpoſita verò nomina & verba idem ſignificant, vt eſt albus homo, & eſt homo albus. Nam, ſi hoc non eſt, eiuſdem multæ erunt negationes, ſed oſtenſum eſt, quod vna vnius eſt. Eius enim, quæ eſt, eſt albus homo, negatio eſt, non eſt albus homo, eius autem quæ eſt, eſt homo albus, ſi non eadem eſt ei quæ eſt, eſt albus homo, erit negatio, vel ea quæ eſt, non eſt non homo albus, vel ea quæ eſt, non eſt homo albus: ſed altera quidem eſt negatio eius quæ eſt, non eſt, non homo albus, :. eius eſt non homo albus: altera vero eius quæ eſt, eſt albus homo, quare erunt duæ vnius. Quod igitur tranſpoſito nomine, & verbo, eadem ſit affirmatio, & negatio, manifeſtum eſt.

:. al. l. negatio eius, hue eſt, non hõ albus

De enunciationibus infinitis.

De nomine, & diuiſione huius libri, ac primi eius capitis.

Hic eſt ſecundum Latinos, ſecundus Perihermenias liber, ſecundum Græcos vero, apud quos vnicus eſt tantum cõtinuus liber in ſectiones diuiſus, eſt iſta ſectio tertia; cum autẽ hoc nihil doctrinæ veri-

Nomen libri huius.

veritate impediat, diuiſionem Latinorum Latini ſequemur.

Obſcuritas libri huius. Eſt quidem obſcurus liber, & quorũdã locorũ difficultate alijs Logicæ partib. nõ poſtponẽdus, ſed vtilis valde eius cognitio eſt, ac ſine ea Logici nomẽ nullus ſibi iure vindicabit: Dabimus operã, vt ſenſũ Ariſt. ſimul, & ipſius verba ita ĩterpretemur, diuino auxilio, vt vel minimum aduertenti admodum facilia ſint: nec obſcuritas ignorantiæ, nec labor tædij cuiquam ſit cauſa.

Diuiſio lib. In hoc igitur libro cõtinẽtur quatuor: Primum eſt, de enunciationibus, quæ aliquam particulam additam alicui extremo recipiunt, nẽpe infinitum ſortiũtur ſubiectum, vel prædicatũ, vel vtrumque. Secundum eſt quomodo ſe habeãt ꝓpoſitiones, quæ præter verbũ ſubſtãtiuum aliud recipiunt prædicatum quãtum ad coniunctionem, & diuiſionem verbi cum illo prędicato. Tertiũ de enunciationibus habẽtibus modũ aliquem ipſas modificantem: Quartum cuidam dubio de enunciationum oppoſitione ſatisfacit.

Nota. In quibus omnibus docemur præcipuè multiplicare enunciationes innumeras. Etenim ĩ priori libro, vt tradit Albert. lib. 2. hoc cap. 5 tradita ſunt ea, quæ ad cõſtitutionem enunciationis pertinebant, tam eſſentialem, quam accidentalem: nẽpe eius partes, nomen verbum, eius genus oratio, eius conſtitutio, vna, plures, ſimplex, cõpoſita: eius ſpecies: eius quãtitas quæ accidẽs eſt, eius veritas, vel falſitas, eius oppoſitio; tũc autem, eius, multiplicatio, ſecundũ aliquod additum; atq. etiam, vt docet Alb eius conſequẽtia; nempe vnius ad alteram, vt patet etiam in tractatu.

Diuiſio primi capitis. In hoc igiť capite tria principaliter cõtinentur Primo tractat de enũciationibus de verbo (eſt) extremum finitũ, vel infinitum habẽtibus. Secundo de enunciationibus aliorum verborum. Tertio aliquid de harum oppoſitione tradit.

Quoniam autem eſt aliquid de aliquo affirmatio ſignificans, &c.

Variationem enunciationum ſecundũ extrema, & partes ipſarũ aſſignare intendens, merito ea, quæ dicta ſunt repetit, ex quib. colligit, primo uariari enũciationẽ ſecundũ nomen ſubiectum, vel verbum, cũ hęc primo, & neceſſario ipſam cõſtent, ac cõponãt, ac propterea talia uerba, ſub nota cauſali aſſumit, dum dicit, (Quoniã autẽ) dicit autem (omnis affirmatio aliqd de aliquo ſignificat; aliquid autem nomen eſt, vel in nominatum, i. quod de aliquo dicitur, vel de quo aliqd dicitur, vel eſt nomen, vel innominatũ, ſ. finitum, vel infinitum; ipſum enim infinitum vocat innominatum, quia ante Ariſto. nomine vacabat, propterea dicit innominatum prius.

Et quantum exiſtimo, in his verbis etiã includit verbum, vt ſit ſenſus aliquid vel eſt nominatũ, vel innominatũ, & colligit enunciationem ſignificare vnum de vno, ex quo infert omnem enunciationem conſtare ex nomine, & verbo, vel ex nomine infinito, & verbo, vt totus diſcurſus ſit iſte, omnis enũciatio vnũ de vno ſignificãs ex nomine, vel ex infinito nomine, & verbo conſtat; at omnis enũciatio vnũ de vno ſignificat, ergo omnis enũciatio conſtat ex nomine, & verbo, vel ex iſinito nomine, & verbo: maiorẽ ñ explicat, minorẽ aſſignat, & prima verba minoris ſũt ꝓbatio: nẽpe, enunciatio, aliqd de aliquo ſiue innominatum, ſiue nominatum ſit, ſignificat, ergo vnum de vno, interponit autẽ parentheſim, qua explicat quid vocet inominatum; dicit autem (infinitum nũc dictum eſt nomen) ideſt, nominatum eſt, ꝙ tamen prius nomine carebat: non tamen dicitur nomẽ, ſed infinitum nomen, ſicut nõ ſanatur, non verbum, ſed infinitum dicitur verbum, & reddit rationem, quare nomen infinitum dicatur, & ĩquit, quia vnum aliquo modo ſignificat.

Dices, quare hic loquitur ſolum de affirmatione in principio? dico, & aduerte, hic Ariſt. multiplicationem enũciationum docere intendit, propterea quærit omniũ primam; hæc autem eſt affirmatio, quæ ſimplicior eſt, & prior negatione. *Dub. 1.*

Dubitabis, quomodo infinitum nomen, & verbum vnum ſignificant, cũ ante, & q̃ ſunt, & quæ nõ ſunt, ſignificare dicta ſint? dico, non ſignificare vnum ex parte rei, nam, quæ ſunt, & quæ non ſunt in nulla re cõuenire queunt, ſed vnum ex parte intel- *Dub. 2.*

lectus

Digitized by Google

lectus apprehendentis ea ſub negatione, alicuius, ſ. quod non ſunt homo, non ſunt leo, non ſanatur, ac propterea dicit, vnum aliquo modo ſignificãt, at quia ſub hac minima & debili entitate nihil certi continetur: ſed quæ ſunt, & quæ non ſunt infinitum nomen, vel verbum dicuntur.

Dub. 3. Dubitabis, quare non enumerat etiam eam enunciationem, quæ fit ex verbo infinito? *Reſponſ.* Reſpondetur ex Alexandro, Boetio, Alberto, & Ammon. quod in propoſitione verbum infinitum non differt a negato, & hæc eſt ſententia Arabum: quamuis etiam doceat Ammon. poſſe dici ſub verbo incluſiſſe finitum, & infinitũ, ſed prior ſententia eſt potior, quæ intelligenda eſt, vt ſuperius declarauimus, cap. de verbo.

2 *Præter verbum autem nulla eſt affirmatio, vel negatio, &c.*

Hoc dicit Ariſtoteles, vt oſtendat multiplicandam eſſe enunciationem per nomen quando eſt finitum, vel infinitum: non per verbum, quod non ſic dicatur in enunciatione. Oſtendit autem non ſimiliter nomen, & verbum ſe habere ad enunciationem, aliquando enim enunciatio eſt ſine nomine, vtpote cum nomen habet infinitum, at ſine verbo nec affirmatio, nec negatio eſſe poteſt, vel vt ſit ſenſus, affirmationem, & negationem in verbo conſiſtere: quando enim negatio in verbum non cadit, non eſt negatiua enunciatio, ſimiliter de affirmationem, cum igitur verbum ſemper ſit neceſſarium in enunciatione, variatio erit ſecundum nomen finitum, vel infinitum, & hoc cum verbo, eſt, fuit, erit, fit, vel ſimile, quę ſunt verba, cum ſignificent tempus, & ipſis definitio præcedens verbi cõpetat, & nota, ſicut ſupra aſſumpſit affirmationem, quia erat prior, hic aſſumit verbum ſubſtantiuum, & ſimilia, quę ſunt omnium verborum prima: ex his enim primæ enunciationes fiunt.

3 *Quare prima eſt affirmatio, & negatio, &c.*

Infert primam omnium affirmationem, & negationem eſſe hanc, homo eſt, homo non eſt, ſecunda de nomine infinito, nõ homo eſt, non homo non eſt. Tertia affirmatio, & negatio vniuerſalis ſimplex, vocatur enim ſimplex enunciatio finita, vt omnis homo eſt, non omnis homo eſt. Quarta infinita, omnis non homo eſt, hoc ſimiliter docet in aliis eſse temporibus: nempe præterito: & futuro, ſecundum quæ etiam ſimiles ordinari poſsunt enũciationes, & erunt vigintiquatuor ſimplices, ſiue duodecim oppoſitiones, vt facile eſt cuilibet exemplo comperire, quod ſi his velles addere oppoſitiones ſingularium, & particularium, multiplicabis multas alias, ſecundum finitum, & infinitum, & ſecundum diuerſa tempora, non tamen ſecundum vniuerſalitatem, ac propterea forſan Ariſtot. harum non meminit, nec enim ſingulare, nec particulare capax eſt uniuerſalitatis.

Quando autem eſt tertium adiacens prædicatur, &c. 4

Poſtquam de enunciationibus ſimplicibus, quæ ex vnico nomine, vel infinito nomine, & verbo conſtant, egit, accedit, ad compoſitiones, quæ cum verbo etiam aliud admittunt prædicatum, quas vocant de tertio adiacente, & ipſum, eſt tertium adiacens, prædicatur, ideſt, eſt prædicatũ tertio loco ſuperueniens, non ꝙ in enunciatione ſint tria prædicata, ſed quod ipſum prædicatum, tanquam tertium nomẽ, vel verbum, ideſt tanquã tertia dictio ponatur, hic enim ſecundum omnes fere, nomen pro dictione ſignificante ſumit, & dicit, Eſt, tertiam dictionem, in enunciatione, adiacens, quam etiam uocat uerbum, ut non quamcunque dictionem eſse ſignificet, unde ſic eſt litera ordinanda, dico, eſt, adiacere tanquam tertium nomen, ſeu ut potius dicam uerbum in enunciatione.

Vbi hic aduerte cum Ammon. quod nos ſupra docuimus, ipſum, eſt, tertium adiacens prædicari, quod hic expreſse docet Ariſtot. quãdo enim dico homo eſt albus, eſse album de homine prædico, licet Alb. cap. 1. huius doceat, eſt, tertium adiacẽs, non eſse prædicatum, ſed copulam extremorum idem Boet. cap. de uerbo, & Sueſſa. ibidem. *Nota.*

Dices quare uocatur tertium cum potius locum obtineat medium, uel primum apud Ariſtot. qui ſuo loquendi modo uerbum proponit, dico cum Alber. prolatione *Dubiũ.*

ne

ne quidem non eſse tertium : at re tertiũ eſt : ut enim compoſita præcedũt formam componentem, nempe lapides, & ligna formam domus, ita & nomina tam ſubiectum, quam prædicatum ipſum uerbum.

Quãuis iudicio meo mihi uideatur iſte locus aliter interpretandus, & tunc ceſsat hoc dubium, eſt enim ſenſus, dico, eſt, tertium, quando adiacet nomen, uel uerbum, ideſt, quando uerbum, eſt, eſt tertium, uel nomen aliquod eſt tertium ; dummodo.n. ſint tres dictiones, ſit verbum tertium, vel nomẽ dicatur tertium, vnde etiam poteſt verbum dici tertium, & tunc propter rationem Alber. & nomen poteſt dici tertium, quia vltimo prædicatur.

Solutio. Quando igitur talis eſt enunciatio, tũc inſurgunt aliæ nouæ oppoſitiones, nempe & de prædicato finito, & infinito, quare dupliciter erunt oppoſitiones, altera oppoſitio erit ſecundum prædicatum finitũ, altera oppoſitio ſecundum prædicatũ infinitum : ac propterea ſubiunxit, quatuor erunt enunciationes: ex duabus enim oppoſitionibus quatuor emergunt enunciationes; hic autem præſupponit ſubiectum finitum; poſtea enim dicet, quando ſubiectum, eſt infinitum, harum quatuor exempla ſubdit, homo eſt iuſtus, homo non eſt iuſtus, homo eſt non iuſtus, homo non eſt non iuſtus, & tali ordine collocantur quo enarratæ ſunt, vt habetur 1.Prior. c.vlt.

Hæc exempla de iniuſto nõ ſunt ex textu Ariſt. nec exempla enunciationum vniuerſalium, ſed poſtea ab Ariſt. traduntur, aliqui tabulam hanc inſeruerunt, non tamen hæc in textu continuanda ſunt.

§ *Quarum duæ quidem ad affirmationem, & negationem, &c.*

Textus hic inſignem, & celeberrimam difficultatem continet, quem varie viri doctiſſimi interpretantur, & Græci, & Latini, ne tamen tyronem, in re hac, tam diuiſis ſententijs obruamus, vnam, quæ magis Ariſt. videtur conformis, adducemus: quæ expoſitio eſt Porph. Boet. Alber. & S.Tho. Ea nimirum eſt: inter has quatuor aſſignatas enunciationes intereſt (duæ quidẽ ſecundum affirmationem, & negationem) ideſt, quarum vna eſt affirmatiua, altera negatiua (dicuntur, ad conſequentiam) vt ab affirmatiua ad negatiuam valeat, (duæ vero minime dicuntur) ideſt, a negatiuis ad affirmatiuas non valet: vel vt alij volunt, duæ vero minimæ, ideſt, nec affirmatiuę inter ſe, nec negatiuæ dicuntur ſecundum conſequentiam, ſed primum ſequamur.

Verbi gratia ab affirmatiua ſimplici ad negatiuam infinitam valet, non è contra, vt homo eſt iuſtus, ergo homo non eſt nõ iuſtus: ſimiliter ab affirmatiua infinita, ad negatiuam ſimplicem, non econtra, vt homo eſt non iuſtus, ergo homo non eſt iuſtus: ſunt enim ita compoſitæ, vt affirmatiua finita ſimplex ſimul ſit cum negatiua infinita, & affirmatiua infinita, cum negatiua ſimplici, ac propterea Theophr. vocabat has tranſpoſitas.

A negatiuis vero non valet, nõ enim dices, homo non eſt iuſtus, ergo non eſt iuſtus, quia prior non exiſtente homine eſt vera, quia eſt negatiua, at poſterior falſa, ſimiliter in alijs duabus.

Ac propterea Ariſt. has infinitas comparat priuatiuis, in quibus, vt Ariſt. docet 1.Prior.c.vlt. non valet a negatiuis ad priuatiuas, ſed valet e contra : vt homo non eſt iuſtus, non valet, ergo eſt iniuſtus; quia de equo poteſt dici, quod non eſt iuſtus, non tamen, quod eſt iniuſtus, valet tamen, homo eſt iniuſtus, ergo non eſt iuſtus. *Not.*

Plura enim comprehendit negatio, quã priuatio, & infinitatio, quamuis infinitatio in plus ſe habeat, quam priuatio, vt docet Ammonius.

Dices enim, de equo quod eſt nõ iuſtus, non tamen quod eſt iniuſtus; neutrum tamen dices de homine non exiſtente, nec quod eſt non iuſtus, nec quod eſt iniuſtus; dices tamen, quod nõ eſt iuſtus, in plus ergo ſe habet negatio, deinde infinitatio: poſtea priuatio, vltimo affirmatio, quæ ſolum de habente dicitur, ac propterea bene dicitur affirmatiuam ſimplicem, & affirmatiuam infinitiuam habere ſe ad negatiuas ſicut priuationes, quia ab eis valet conſequentia ad negatiuas, non è contra.

Hæc eſt huius loci explanatio diligẽter mente obſeruanda horum doctorum inſignium, ſecundum quam Ariſt. per duas, quæ ſecundum conſequentiã dicuntur intelligit affirmatiuas; per eas vero, quæ minime,

nega-

negatiuas duas ſignificat, a quibus non va let conſequentia.

Altera expoſit. Quod ſi licet inter tot graues doctorũ ſententias, vnum, quod mihi diu cogitanti ſe obtulit, interponere, dicam vnum, quod quantum conijcere poſſum, ipſius Ariſtot. proprium explicat ſenſum: verba igitur Ariſtot. fideliter in Latinum conuerſa, ſunt iſta eadem, quæ in Boetij verſione habentur, quæ etiam Græci interpretes ſuis cõmentarijs inſinuant. (Quatuor erant illæ, quarum duæ ad affirmationem, & negationem ſe habent ſecundum conſequentiam, vt priuationes, duæ vero minime) habere ſe ad affirmationem, & negationem, non eſt aliud, quàm opponi vt patet ex contextibus omnibus præcedentib. ſemper enim affirmationem, vel negationem vocat ipsã contradictionem: ſenſus igitur eſt, duæ ex illis quatuor opponuntur, ſicut priuatiuę, duæ vero nõ opponuntur, ſcilicet illæ quę ſunt de extremo infinito. Affirmatiua infinita eſt ſicut affirmatiua priuata: negatiua infinita eſt, ſicut negatiua priuatiua. Aliæ duæ non ſic opponuntur: nempe affirmatiua, & negatiua, ſimplices, & hoc eſt quod dicit, ſe habent ſecundum cõſequentiam, vt priuationes, ideſt ſe habent ad modum, & ſimilitudinem priuationũ, vt interpretatur Boet. ĩ prima editione, & ſimilitudo in hoc conſiſtit, vt enim in priuatiuis tam affirmatio, quam negatio habẽt prędicatũ cũ negatione, vt homo eſt iniuſtus, homo nõ eſt iniuſtus: ita in infinitis, vt homo eſt non iuſtus, homo non eſt non iniuſtus

Nec oportet intelligere hic conſequentias, quod valet ab vno ad alterum, quæ ſine dubio non ſunt certa, vt enim diximus ſuperius etiam ex mente horum doctorũ, infinitum de his, quæ ſunt, & quæ nõ ſunt prædicatur, vnde affirmatiua infinita tam ampla eſt, quam negatiua; vt enim dicitur chimæra non eſt homo, ita chimæra eſt nõ homo, quamuis ſit infinitum ſuperius priuatiuo: iſta expoſitio non mihi diſplicet quamuis huius judicium ab alijs potius, quam a me ſit exhibendum.

6 *Similiter autem ſe habent & ſi vniuerſalis, &c.*

Eandem rationem obſeruandam docet: quando prædictæ oppoſitiones in vniuerſali ſumuntur: ſunt enim aliæ quatuor enũciationes eodem ordine, omnis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt iuſtus, omnis homo eſt non iuſtus, non omnis homo eſt non iuſtus: dicit has ſimiliter ſe habere, ſicut priores, tu intellige, ſecundum ſententiam priorem illorum doctorum; ſimiliter ideſt, affirmatiua ſimplex ĩfert negatiuam infinitam, & non infertur ex ea, vt omnis homo eſt iuſtus, ergo non omnis homo eſt non iuſtus: pręterea affirmatiua infinitã infert negatiuam ſimplicem, non è cõtra; vt omnis homo eſt non iuſtus: ergo non omnis homo eſt iuſtus, ſicut fiebat ĩ illis prioribus, at ſecundum expoſitionem noſtram ſimiliter ſe habẽt iſtæ, quia priuatiuis aſſimilantur duæ, nẽpe infinitæ, vt declaraui.

Sed non ſimiliter Angulares veras eſſe contingit, &c. 7

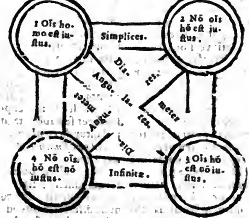
Hic eſt alius locus difficillimus expoſitorum judicio; dixit enim Ariſt. has quatuor eſſe ſimiles illis quatuor ſuperiorib. nunc diſcrimen oſtendit vnum, nempe in illis Angulares ſimul eſſe veras, ĩ his vero nõ; ſed aliquando ideſt aliquas Angulares.

Difficultas eſt, quas vocet Angulares enunciationes, vocat enim poſitas per diametrum, in cuius expoſitione laborauerunt Græci: tamen expoſitio Boet. amplectenda eſt. Vocat Angulares affirmatiuas finitam, & infinitam inter ſe, vt homo eſt iuſtus, homo eſt non iuſtus, & negatiuam finitam, & infinitam inter ſe, homo non eſt iuſtus, homo non eſt non iuſtus: Similiter in vniuerſalibus omnis homo eſt iuſtus, omnis homo eſt non iuſtus, ſunt Angulares; ſimiliter negatiuæ, non omnis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt nõ iuſtus. *Dubiũ.*

Eſt autem modo diſcrimen: in primis enim, quia indefinitæ ſunt, omnes Angulares ſimul eſſe veræ poſſunt, in materia contingenti: at in his vniuerſalibus impoſſibile eſt quod ſimul ſint omnes veræ: aliquæ poſſunt quidem, nempe illæ negatiuæ particulares.

Dubiũ. Dices, quare vocat Angulares, ſeu oppoſitas per diametrum, dico, cum talem habeant ordinem, vt affirmatiua ſimplex ſit prima, eius negatiua ſecunda, affirmatiua ĩfinita tertia, eius negatiua quarta, ſi cõſtituas quadratũ, & ſingulis angulis ſingulas ex his, ita vt primo, in ſuperiori angulo ſit affirmatiua ſimplex, in ſecũdo eius negatiua,

ua: in tertio inferiori dextro affirmatiua ĩ finita:ĩ quarto eius negatiua, hoc enim or dine tales anguli numerãtur, tũc inuenies affirmatiuas in angulis per diametrum op poſitis negatiuas ſimiliter, vt hac ſequẽti figura intelliges.



Altera expoſit. Simili figura conſtituendæ ſunt particu lares Alij varie ſumebant angulares in figura: nam vtraſque affirmatiuas ſuperiori bus angulis deſcribebant, & tunc dicebant opponi per diametrum, ideſt per lineam re ctam, ſimiliter negatiuas inferioribus, ac per diametrum opponi lineam perpendiculariter cadentem ſupra vtramq; adinuicem, ſed iſta expoſitio non eſt recipienda: diameter enim non eſt quæcunq; linea recta, aliter coſtæ quadrati dicentur diameter, quod abſurdum eſt, ſed vt diximus, dia meter eſt linea in duas medietates figurã per oppoſitos angulos diuidens, patet igitur ſenſus huius loci.

Concludit Ariſtot. hæ igitur duæ oppoſitiones præcedentes, altera quãdo eſt prędicatum finitum, altera quando eſt infinitum, oppoſitæ ſunt mutuò.

Alia autem dua ad non homo, &c.

Illæ duæ oppoſitiones erãt ſubiecto exiſtente finito: at ſi ſumatur infinitum, nempe non homo, ſunt totidem, non homo eſt iuſtus, non homo non eſt iuſtus, non homo eſt non iuſtus, non homo non eſt non iuſtus, ſimiliter in vniuerſali, nec poſſunt eſſe plures oppoſitæ ſecundum finitum, vel infinitum, quam hæ; vt patet (iſtæ autem extra illas ſunt) ideſt non eſt conſequentia inter has, & illas, inter ſe tamen iſtæ eãdem rõnẽ, q̃ ſuperius diximus obſeruãt, vt ab affirmatiuis ad negatiuas valeat, cõſequẽtia nõ ecõtra, vel vt dixi, de ſimilitu dine ad priuatiuas, vt entes tamen non ho mo, vt nomine, ideſt habent ſemper tam affirmatiuæ, quam negatiuæ ſimplices, vel infinitæ in prædicato, idem ſubiectum infinitum, ſicut in alijs erit ſubiectum finitum ſemper, nec mutabitur in aliqua.

In quibus vero eſt non conuenit, &c.

Hæc eſt ſecũda pars, in qua de alijs verbis adiectiuis diſſerit: docetque quamuis in his non ſit ipſum eſt, perinde tamen eſſe oppoſitiones faciendas ac fiunt in ipſo [eſt hoc intellige de eſt] ſecundo adiacente: iſta enim verba adiectiua, quamuis re ipſa, eſt, tertio adiacenti, æquipolleant, tamen voce, vt dicit Boetius, ſimilia ſecundo adiacenti ſunt, propterea infinitionem ſubiecti ſolam habent: vt homo ſanatur, homo non ſanatur, non homo ſanatur, nõ homo non ſanatur, ſimiliter in vniuerſali.

Et quamuis iſta exempla Boet. ſint per verbum [eſt] ſcilicet, homo ſanus eſt, *Not. 1.*

legen-

legenda ſunt tamen per verba adiectiua', vt habetur Græcè, & ipſemet legit in ſuis editioníbus.

Not. 2. Hic aduerte ex 1.Prio.cap.42.iſta verba adiectiua aliquando aliquod addirum recipere poſt ſe, vt amar homo Deum, & ſimilia, & ratione talium oppoſitorum recipiunt infiniratem, vt homo amat non Deū, video, non album: tamen quia iſta prędicati principalis non obtinent rationem, ſed porius ſunt verbi ſignificationis adiuncta, non vocantur tales enunciationes infinitæ abſolute: propterea maxime cauendum eſt in iſtis, ne argumentemur ab illis tanquam ab infinitis affirmatiuis ad negatiuas: non enim valet, video non album, ergo non video album, poſſum enim album, & nigrum ſimul videre, nec valet, amo non Deum, nempe Petrum, qui non eſt Deus: ergo non amo Deum; nec valet, poſſum non currere, ergo non poſſum currere, quia argumentatur a non diſtributo ad diſtributum, ex parte participij incluſi in verbo adiectiuo, vt aliàs dictum eſt.

Dubirat autem Ariſtot. quando infinita ſit vniuerſalis, an addenda ſit negatio ſigno, an ſubiecto, vt dicamus, non omnis homo, an dicendum ſit, omnis non homo. Reſpondetur, negationem non eſſe addendam ſigno, quia illud nō ſignificat vniuerſale, ſed vniuerſaliter, ideſt modum quendam, ſecundum quem notamus cuilibet parti vniuerſalis conuenire prædicatum, vel a qualibet remoueri, probat autem, quod non ſignificat vniuerſalem rem, ſed modum, quia hæ enunciationes, homo currit, non homo currit, non differunt ab illis, in quibus talia ſigna ſunt, niſi in hoc, quod illæ ſine tali ſigno rem enuncient vniuerſalem, non vniuerſaliter, hæ vero cum ſigno rem vniuerſalem, & vniuerſaliter, non ergo illa ſigna addunt, niſi hunc modum vniuerſaliter, & vide quod diximus ſupra, capite quinto, indefinitas, & vniuerſales non differre in re ſignificata, ſed in modis ſignificandi.

Concludit Ariſtot [ergo, & reliqua eadem oportet apponi] ideſt, ſi iſtæ oppoſitæ de verbis adiectiuis ſunt ſimiles alijs, reliqua oportet opponi, ideſt obſeruanda ſunt ea, quæ diximus de illis, quantum ad angulares veras, vel falſas, vel poſſumus interpretari [ergo, & reliqua debent apponi eadem] ideſt ſi non eſt differentia inter has, niſi in ſigno, negationes ſunt in vniuerſalibus vniuerſaliter ponendæ in ipſis vniuerſalibus, ſicut in illis in quibus non eſt ſignum, vt dicatur omnis non homo eſt iuſtus, quando negatio infinitat.

Quoniam vero contraria eſt negatio ei quæ eſt, &c. 4

Hæc eſt tertia pars, in qua Ariſt. oſtendit quæ propoſitiones ſimul veræ eſſe poſſint, quia docuerat angulares non poſſe ſimul eſſe veras aliquando: ſunt ergo tria dicta: primum, contraria ſimul eſſe vera nequeunt; vt omne animal eſt iuſtum, nullum animal eſt iuſtum.

Secundum, oppoſita, his, nempe particularia vera poſſunt eſſe in materia contingenti, vt non omne animal eſt iuſtum, aliquod animal eſt iuſtum.

Tertium dictum, hæ duæ oppoſitæ: nempe nullum animal eſt iuſtum, aliquod animal eſt iuſtum, ſe conſequuntur cum illis duabus oppoſitis infinitis, nempe, omne animal eſt non iuſtum, non omne animal eſt non iuſtum; pari modo, vniuerſalis affirmatiua infinita cum negatiua finita, & nullus homo eſt iuſtus, cum hac, omnis homo eſt non iuſtus, & particularis negatiua infinita, cum particulari affirmatiua ſimplici, vt non omnis homo eſt non iuſtus, cum hac, aliquis homo eſt iuſtus.

Aduerte: quod propterea dixit has conſequi ſe cum illis, quia illæ primæ non ſūt Angulares. At quia Angulares, ſe cum illis conſequuntur, fit vt eadem ſit harum, & illarum ratio, v.g. iſtæ nō ſunt ſimul veræ, omne animal eſt iuſtum, nullum animal eſt iuſtum, ſed non ſunt Angulares. At omne animal eſt non iuſtum, quæ eſt Angularis affirmatiua, eſt idem cum hac, nullum animal eſt iuſtum. Ergo ſicut hæc cum affirmatiua ſimplici, non erat ſimul vera: ita nec illa infinita, quæ æquipollet negatiuę. Similiter in parricularibus, vt aliquod animal eſt iuſtum: aliquod animal non eſt iuſtum, ſunt ſimul veræ, ſed non ſunt Angulares. At affirmatiua æquipollet negatiuæ Angulari, ſcilicet non omne animal eſt nō iuſtū, proprerea oſtendit veritatē vel falſitatē in illis primis, quia illic eſt magis nota: poſtea oſtendit, has illis æquipollere.

Sed vnum dubium magnum ſupereſt, an ab affirmatiua ſit procedendum ad negatiuam, an è contra, ſunt.n varij textus Latini, & Græci in hoc, imprimis hic Boetius legit ab affirmatiuis eſſe procedendum, at in ſuis commentariis, in vniuerſalibus, a negatiua ad affirmatiuam procedendum, in particularibus ab affirmatiua ad negatiuam: quod idem docet Alber. c.3.

At in textu Græco præſenti, & traductione noua ſic habet, vt ab affirmatiua vniuerſali ad negatiuã, & à negatiua particulari ad ſuam affirmatiuam ſit conſequentia, quod etiam recipit Pſellus.

Ego exiſtimo dicendũ cum Ammon. vt mutuo ſe conſequantur affirmatiua, & negatiua. Quod ſi dicas infinitum, nõ prædicatur affirmatiuè de his, quæ non ſunt, nõ enim dicitur Chimæra eſt nõ homo, dico, vt ſuperius diximus, ita affirmatiuam ſicut negatiuam eſſe verã, & hoc hic dicit Ammon. & hoc corroborat expoſitionẽ, quã attuli in illis verbis. (Duæ vero minimè.)

Quod ſi hoc non placet, dico cum Pſello, hic Ariſt. loqui de ſupponentibus terminis, & his, quæ exiſtunt.

Vel cum Alberto, vt ponatur circumſtantia, qua indicemus rem ſubiectam eſſe, atque tunc eſt mutua conſequentia.

11 *Manifeſtum eſt autem etiam, quoniam in ſingularibus, &c.*

Oſtẽdit diuerſimode ſe habere negationem in enunciationibus ſingularib. & vniuerſaliter vniuerſalibus: in ſingularib.n. nihil prohibet eã vel in principio, vel in medio, vel in fine collocare, vt Socrates eſt nõ ſapiens, vel Socrates nõ eſt ſapiens, vel non Socrates eſt ſapiẽs, idẽ eſt dicere; at in vniuerſaliter vniuerſalib. nõ idẽ eſt: differt.n. dicere, oĩs homo eſt nõ ſapiẽs, & non omnis homo eſt ſapiens, qa illa eſt cõtraria vniuerſalis, hæc contradictoria: vnde in interrogationib. multum differt, quęrere de vniuerſali, & de ſingulari, nã ſi reſpõdens vere negat ſingulare, poſſum ego vere affirmare per infinitã, vt putas ne Socrates eſt ſapiens? ſi vere reſpõdet interrogatus, non eſt: poſſum inferre, ergo Socrates eſt non ſapiens: in vniuerſali nõ licet, vt putas, omnis homo eſt albus? nõ: non dicam, ergo omnis homo eſt non albus, ſed, ergo nõ omnis hõ eſt albus: in quo docemur ex negatiua vniuerſali nõ inferre affirmatiuam vniuerſalẽ, vt omnis homo nõ eſt iuſtus; ergo omnis homo eſt nõ iuſtus. in ſingularib. id licet ſemper ex negatiua inferre affirmatiuam: vbi cõſtat ſecundum Ariſt. valere a negatiua ad affirmatiuã infinitam, vt Socrates non eſt ſapiens, ergo Socrates eſt non ſapiens: non autem in illis, propter vniuerſalitatem, non autem propter ſuppoſitionem, vel non ſuppoſitionem, vt aliqui interpretantur ſuperius.

Illa vero ſecundum infinita contra iacentes nomina, &c. 12

Ariſtoteles vnum hic dubium remouet, cum.n. negationes nominibus per ſe apponantur, & verbis per ſe: vt non homo, non iuſtus, non currit, poſſet quis dubitare eſſe negationes abſque nomine, & verbo; non homo enim eſt, negatio abſque verbo, nõ currit. eſt negatio abſque nomine, quod ſupra negatum eſt, cum dixit affirmationem, & negationem, eſſe ex nomine, vel ex infinito nomine, & verbo ſimul, & hoc eſt quod dicit, (illæ negationes contra iacentes) ideſt compoſitæ ſecundum infinita nomina, & verba, videntur eſſe negationes: Reſpondet, nullo modo eſſe negationes, & probat: omnis negatio verum, vel falſum ſignificat, at illæ voces negatæ nec verum, nec falſum ſignificant, quo vſque aliud eis addatur, ergo non ſunt negationes. Quod autem nihil veri, vel falſi ſignificent, manifeſtat ex oppoſitis; nempe, homo aĩal, per ſe, litẽ vincit, currit, iſta nihil per ſe veri, vel falſi ſignificant, ergo multo minus illa: Huius ratio eſt ſecundum Ammon. & Alber. quia cum illa aliquam naturam ſignificent, magis videntur verum, vel falſum ſignificare, quam illa infinita, quæ nihil videntur ſignificare; vel ſecundum Caietanum, illæ voces ſimplices ſunt propinquiores enunciationi, quam infinitæ, quia enunciatio ſimplex, infinita prior eſt, & cum hæ veri, vel falſi nihil ſignificent, ergo minus ſignificabunt infinitæ voces per ſe.

Significat autem eſt omnis non homo iuſtus, &c. 13

Illo dubio de negatione interpoſito, & ſoluto, reuertitur Ariſt. ad oñdẽdã cõſequẽtiã in infinitis; ſuperius aũt dixit de infini-

Digitized by Google

tis ex prædicato, ſubiecto manente finito, nunc docet eas, quæ ſubiectum habent infinitum: & primum dicit, has omnino eſſe extra illas; quod ſuperius dixit: ideſt non valet conſequentia ab ijs, quæ de ſubiecto infinito ſunt, ad eas, quæ finitum habent ſubiectum, tamen inter ſe habent ſimilem rationem cum illis: vnde iſtæ, omnis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt iuſtus, nihil ſignificant, cum illis de finito ſubiecto: tamen quemadmodum illæ duæ ſunt æquiualentes, omnis homo eſt non iuſtus, & nullus homo eſt iuſtus: ſic etiam illæ idem valent, aliquis homo eſt iuſtus, & non omnis homo eſt non iuſtus; ita, & hæ, aliquis non homo eſt iuſtus, & non omnis non homo eſt non iuſtus, eadem enim in his eſt inter ſe ratio.

Tranſpoſita vero nomina, & verba idem ſignificant, &c.

14 Dubium vltimo ſoluit, quod oritur ex eo, quòd modo nomen, modo verbum poſtponit, modo ſubſtantiuum, modo adiectiuum; poſſet enim quis decipi exiſtimans eſſe propterea diuerſas enunciationes; qđ repellens Ariſtot docet nomina, & verba tranſpoſita idem ſignificare, verbi gratia idem eſt, eſt albus homo, & eſt homo albus; quod probat, quia aliter vna affirmatio duas haberet oppoſitas negationes, quod ſupra reprobatum eſt pater, ſummo has, eſt albus homo, & eſt homo albus; illa prior habet hanc negationem; non eſt, albus homo, illa poſterior quam habebit? vel hanc non eſt non homo albus, & hoc non, quia iſta reſpondet illi, non homo eſt albus, vel hanc, non eſt homo albus, ſed iſta eſt negatio etiam illius, eſt albus homo, ergo vel iſta, eſt albus homo, habebit duas negationes, priorem ſcilicet, non eſt albus homo, & hanc, non eſt homo albus: vel iſtæ erunt eadem negatio: itaque ſi vna negatio ſunt, non eſt albus homo, & non eſt homo albus, ergo, & eadem affirmatio erunt, eſt albus homo, eſt homo albus.

Hic vnum probandum ſupereſt, nempe illas duas negationes non eſt homo albus, & non eſt albus homo, eſſe negationes illius eſt albus homo, hoc facile eſt, quia eodem modo ſe habet quantum ad oppoſitionem cum vna ſicut cum altera, nec in veritate, vel falſitate vllo modo illæ differunt.

Colligit ergo, nomina, & verba tranſpoſita idem ſignificare; circa quod aduerte, duplicem eſſe tranſpoſitionem, ex Ammonio, & Caietano: eſt ſitualis ſolum in qua ſolus ſitus terminorum mutatur, ſicut qui ſolum mutat duo loca: altera eſt ſitualis, & formalis, quando non ſolum locus, ſed aliqua mutatur forma, vt qui cum loco, valetudinem, vel diſpoſitionem mutat: ita ſimiliter, aliquando non ſolum termini, quo ad ſitum mutantur, ſed quo ad formã, quia ex ſubiecto in prædicatum, vel ex prædicato in ſubiectum mutantur.

Propoſitio autem Ariſt. de ſola tranſpoſitione ſitualiter, intelligenda eſt, quando nomen, vel verbum ſitum mutant, non formam: ſed prædicatum manet, & ſubiectum manet idem, nec proprietas Logica mutatur.

Ex hoc capite duos vſus maximos percipimus: alter eſt, abundantia enunciationum multiplex; nam vel eſt verbum adiectiuum, vel ſubſtantiuum; ſi adiectiuum, tunc vel ſubiectum eſt finitum, vel infinitum, tam in affirmatione, quam in negatione; vel vniuerſaliter, vel nõ vniuerſaliter: & tunc ſunt octo propoſitiones de præſenti, totidem de futuro, totidem de præterito; ſi fuerit verbum ſubſtantiuum, tunc vel de ſecundo adiecente, vel de tertio; ſi de ſecundo, eodem modo ſunt octo, ſecundum quodlibet tuũ temporũ, ſi de tertio, tũc vel ſubiectum eſt infinitum, & tunc ſecũdum prædicatum finitum, vel infinitũ ſunt octo ſecundum quodlibet temporum; vel de ſubiecto infinito, & tunc ſunt totidem ſecũdum tempora, vnde reſultat magnus numerus, quem deſcribere exẽplis cuilibet erit facile. Quod ſi velis hic ſumere ſubiecta ſingularia, & particularia, facies tot enunciationes, quot præcedentes, demptis vniuerſalib. vniuerſaliter, quia ſingularia, vel particularia vniuerſalitatem nõ recipiũt.

Alter fructus eſt modi arguẽdi penes finitum, & infinitum, qui ſunt duo, quando ſubiectum eſt finitũ: alij duo ſubiecto exiſtente infinito. In ſubiecto finito, alter ab vniuerſali affirmatiua infinita, ad negatiuã ſimplicem vniuerſalẽ, & è contra ſubiecto

ſupponenti: vt omnis homo eſt nõ iuſtus, ergo nullus homo eſt iuſtus: alter ab affirmatiua finita particulari ad negatiuam infinitam particularem, & è contra, vt aliquis homo eſt iuſtus, ergo non omnis homo eſt non iuſtus: ijdem modi ſunt ſeruato ſubiecto infinito, vt omnis non homo eſt non iuſtus, ergo nullus non homo eſt iuſtus, & aliquis non homo eſt iuſtus, ergo non omnis non homo eſt iuſtus, & hęc ſufficiant circa hanc materiam de infinitis enunciationibus.

De enunciationum vnitate, ac pluralitate; & quo pacto veritas, & falſitas in eis reperiatur in prædicationibus coniunctis, atque diuiſis. Cap. II.

1 *At vero vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare, vel negare niſi ſit vnum aliquid, quod ex pluribus ſignificatur, non eſt affirmatio, neque negatio vna: Dico autem vnum, non ſi vnum nomen poſitum ſit, non ſit autem vnum aliquid ex illis, vt homo eſt fortaſſe, & animal, & bipes, & manſuetum, ſed ex his vnum fit, ex albo autem, & homine, & ipſo ambulare non eſt unum. Quare nec ſi vnum aliquid de his affirmet aliquis, erit affirmatio vna: ſed vox quidem vna, affirmationes vero multæ, nec ſi de vno iſta: ſed ſimiliter multæ.*

2 *Si ergo Dialectica interrogatio reſponſionis eſt petitio, vel propoſitionis, vel alterius partis contradictionis, propoſitio vero contradictionis eſt vnius pars: non erit vna reſponſio ad hæc, neque enim interrogatio vna, neque etiam ſi ſit vera, dictum eſt autem de his in Topicis.* 2. Top.

3 *Simul autem manifeſtum eſt, quod nec hoc ipſum quid eſt, Dialectica interrogatio eſt, oportet enim datum eſſe ex interrogatione eligere, vtram velis contra dictionis partem enunciare, ſed oportet interrogantem determinare, vtrum hoc ſit homo, an non hoc.*

Quoniam vero hæc quidem prædicantur compoſita, vt vnum omne prædicatum fiat, eorum quæ extra prædicantur: alia vero non, quæ eſt differentia? De homine enim verum eſt dicere & extra animal, & extra bipes: & hæc vt vnum, & hominem, & album: & hæc vt vnum: ſed non ſi corrariius eſt, & bonus etiam corrariius bonus, Si enim quoniam vtrumque verum eſſe, oportet, & ſimul vtrumque, multa inconuenientia erunt. De homine enim, hominem uerum eſt dicere, & album: quare et omne; rurſus ſi album ipſum, & omne; quare erit homo albus, albus, & hoc in infinitum, & rurſus muſicus, albus, ambulans, & hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius, ſi Socrates eſt, & Socrates eſt homo: Socrates eſt Socrates homo, & ſi homo, & bipes, erit homo bipes. Quod igitur, ſi quis ſimpliciter dicat complexiones fieri, multa accidit dicere inconuenientia, manifeſtum eſt. 4 Al. l. quarenŭ verŭ verum.

5 *Quemadmodum autem ponendum eſt, nunc dicimus. Eorum igitur quæ prædicantur, & de quibus prædicari accidit, quæcunque ſecundum accidens dicuntur, uel de eodem, uel alterum de altero, hæc non erunt unum, ut homo albus eſt, & muſicus; ſed non eſt unum album, & muſicum, accidentia enim ſunt utraque. Nec ſi album, muſicum uerum eſt dicere, tamen non erit album muſicum unum aliquid: ſecundum accidens enim album muſicum, quare non erit album muſicum unum aliquid; quo circa nec corrariius bonus ſimpliciter, ſed animal bipes; non enim ſecundum accidens.*

6 *Amplius nec quæcunque inſunt in altero, quare neque album frequenter,*

neque homo, homo animal eſt, vel bipes:
inſunt,n.in homine animal,& bipes.
7 *Verum eſt autẽ dicere de aliquo et ſim*
pliciter: vt aliquẽ hominem,hominẽ,aut
aliquẽ album hominem, hominẽ album,
non autẽ ſemper. Sed quando in adiecto
quidẽ aliquod oppoſitorum inſit, quod cõ
ſequitur contradictio,non verum ſed fal-
ſum eſt: vt hominẽ mortuum hominem di
8 *cere: quando autem non ſit, verum. An*
etiam, quando inſit quidem, ſemper non
verum eſt,quando vero non inſit, ſemper
uerum eſt,ut Homerus eſt aliquid, ut poe
ta,utrum igitur eſt,an non: ſecundum ac
cidens enim prædicatur, eſt, de Homero
(quod enim eſt poeta) ſed non ſecundum
ſe prædicatur de Homero ipſum eſt.
9 *Quare in quibuſcunque prædicationi-*
bus,neque contrarietas ineſt, ſi definitio
nes pro nominib. dicantur, & ſecundum
ſe prædicentur, & non ſecundum acci-
dens, in his aliquid & ſimpliciter uerum
erit dicere. Quod autẽ non eſt, qm̃ opina-
bile eſt,nõ eſt uerum dicere eſſe aliqd: opi
nio.n.eius eſt,nõ quod eſt,ſed quod nõ eſt.

Huius capitis ſcopus eſt, cũ multæ ſint enunciationes coniunctæ,quæ plura prædicata, vel ſubiecta habent, & multæ ſint ſimplices, quæ ſingula ex illis per ſe prædicantur,aliquando euenit,vt quę vere cõiuncta prædicamus, diuiſim enunciemus falſo,vt cadauer eſt homo mortuus, vera eſt coniuncta, diuiſa falſa, cadauer eſt hõ, aliqñ diuiſa vera enũciamus,vt hõ eſt Muſicus, homo eſt albus, tñ coniuncta falſa, eſt Muſicus albus. Ariſt. igitur hoc capite docet,qñ diuiſa coniungere,quando coniuncta diuidere liceat, & hic eſt ſcopus capitis, ꝙ in tres particulas claritatis cauſa diuidi põt. Primo docet quæ multiplex, quæ vna enunciatio ſit,hoc enim neceſſarium eſt ad doctrinam de coniunctis, & diuiſis: ſecundo mouet quæſtionem circa hoc, & argumentis diſputat circa illam. Tertio ſoluit difficultatem hanc, docendo quod intendit.

At vero vnum de pluribus, vel plura de vno, &c.

Primo ergo conſtituit quid enunciatio vna,quid multiplex ſit. Eſt autem aduertẽdum quod poſſumus quadrupliciter enunciare, vel plura de pluribus, vt homo, & leo eſt fortis, & manſuetus, vel vnum de vno, vt homo eſt albus, vel plura de vno, vt Deus eſt iuſtus, fortis, & patiens, vel vnum de pluribus,vt homo,& leo eſt fortis. Inter has vnam enunciationem vocat Ariſtoteles, quæ vnum de vno enunciat, reliquas vero multiplices.

Explicat autem,quid vocet vnum, quid *Not.*
plura. Vnum non ſolũ debet eſſe voce,ſed re ſignificata, ita, vt ſi vna vox ſit, multa tamen æquiuoce ſignificet, talis enunciatio ſimpliciter ſit multiplex,ſecundum qd vna,nempe voce, vt canis currit,ſimiliter plura intelliguntur re, quæ non faciunt vnam rem per ſe,nam ſi ſint plures voces, vnam tamẽ rem ſignificent, vel plura vnã rem facientia per ſe, ſicut animal, bipes, manſuetum,quæ eſt definitio hominis,tũc talis erit enunciatio vna. In ſumma,eſt cõſideranda vnitas, vel pluralitas rerum ſignificatarum, non vocum.

Dubitabis, quare Ariſt. dixit hæc uerba *Dubiũ.*
cum coniunctione, & dubitatione,nempe homo fortaſſe eſt animal, & manſuetum, & bipes? reſpondens Boet.ex Porph.in ſecunda edit.docet, quod iſtæ partes definitionis dupliciter poſſũt pręedicari,aut per ſe,& tunc faciunt plures enũciationes,homo eſt animal,& homo eſt bipes,& homo eſt manſuetus: aut coniunctæ, & tunc faciunt enunciationem unã,vt homo eſt animal bipes manſuetũ:hic aũt illam coniunctionẽ dicit per ſe ſumi, ut ſit ſenſus, iſtæ partes,per ſe ſumptæ enũciationes plures faciunt, coniunctæ tñ, & quando de uno ſubiecto prædicantur,unam faciunt enunciationem,quia ſignificant rem unam. Dixit autem (fortaſſe) quaſi aliquando accidat ex illa vna plures fieri enunciationes, quando ſeparatim partes ſumantur.

Si ergo Dialectica interrogatio reſponſionis eſt, &c.

Iuxta Alber & Eſcul.& alios, hic ꝓbat Ariſt. illam eſſe enunciationẽ multiplicẽ, in qua plura enunciamus,de pluribus, uel

vnum de pluribus, vel plura de vno; ꝓbat autē ex reſpōſione; propoſitio.n. eſt reſpōſio interrogationis, ſed illa nō eſt vna interrogatio, quæ fit ꝑ tot ꝑdicata, vel ſubiecta, ergo nec erit vna reſponſio, nec vna enūciatio; ſed multiplex: vnde q̄ petit canis eſt ne ſubſtātia? multa petit: ideo nō debemus vnica reſponſione reſpōdere; ēt ſi verū ſit, illa multa enūciare ſimul. Accidit .n. q̄d vera ſit, vt Deus eſt iuſtus, & ſapiens verum quidē vtrumque, ſed interrogatio eſt multiplex, & ideo non debet eſſe vnica reſponſio, hæc eſt interpretatio horum.

Altera ex poſitio. At melius eſt cum Græcis, iſta verba, nō tanquam probatiua, ſed illatiua legere, vt ſit ſenſus, ex quo tales enunciationes ſūt multiplices, vt interrogationes harum non mereantur vnam reſponſionem.

Nota. Sed vt iſta rectius intelligātur, aduerte ꝙ hic non de Dialectica in cōmuni loquitur, quæ in partē demonſtratiuam, & Topicā eſt diuiſa, ſed ſolum de parte Topica.

Eſt aūt diſcrimen inter eū, qui demonſtratione vtitur, qualis eſt ille; qui habet rei ſcientiam, & illū qui ſyllogiſmo Topico, qualis ille eſt, qui rei habet opinionē, qui demonſtrat quærit ſemper neceſſaria, quę ſemper vera ſunt, nec aliter ſe habere poſſunt, vt quod homo ſit riſibilis, ꝙ ignis ſit calidus, & ea intētione circa illa verſabitur, vt eorum cauſam indaget, & cōſequatur. At Topicus cōſiderat probabilia, quæ taliter ſe habent, vt aliter ſe habere poſſint, & ea inquirit, vt probabiliter & opinatiue cognoſcat.

Hinc ſequitur vnū, quod qui vtitur demonſtratione ſumit vnā partem cōtradictionis probādā, oēpe quę neceſſaria eſt; nam ambæ partes ſimul neceſſariæ eſſe nō poſſunt; at qui Topice ꝓcedit, quia vtraq; pars cōtradictionis poteſt eſſe ꝓbabilis, probat vtramque, modo hanc, modo illam, quod docet Ariſt. 1 elench. c. 11.

Hinc ēt ſequitur, quod aliter, vtitur interrogatione ſciētificus, & qui demōſtrat, aliter Topicus. Qui demōſtrat interrogat vnam partē, quæ neceſſaria eſt, vt ſibi demonſtretur; petit.n. Phyſicus, an anima ſit immortalis, vt demōſtret; petit Geometra an triāgulus habeat tres æquales duobus rectis, vt demonſtret. At Topicus petit vtramq; partem contradictionis, ſiue hāc, ſiue illam, vt probabiliter circa vtramque diſputet.

Eſt igit̄ interrogatio Dialectica, ſeu Topica cōtradictionis petitio, vt ſibi hęc, vel illa detur pars, & hoc eſt, q̄d docet Ariſt. ſed conſiderāda ſunt verba, inquit (eſt petitio reſpōſionis, vel ꝓpoſitionis, vel alterius partis cōtradictionis) omnia idē ſūt, ſed notat varios modos, vel reſpondēdi, vel interrogādi. Topice aliquādo ſolet reſpōderi ꝑ particulā nō, vel ſic vt, eſt anima diuiſibilis? poteſt dici, ſic vel nō; ꝓpterea dicit eſt petitio reſpōſiones: aliquādo repetitur eadē ꝓpoſitio, vt ſi dicatur, anima eſt diuiſibilis, ideo dicitur petitio propoſitionis; aliquando qui interrogat exprimit duas partes, vt anima eſt diuiſibilis, an nō? & tunc reſpōdetur per vnā partem contradictionis, propterea dicit, eſt reſponſio alterius partis contradictionis. *Not. 2.*

Tū hic aduerte, licet Topicus aliquādo, interroget vnā partē formaliter, aliqn̄ ambas partes: virtualiter tū ſēper interrogat inter vtramque partem contradictionis, ſiue hoc, ſiue non, quod non facit demonſtrator, nec virtualiter, nec formaliter. *Not. 3.*

Simul autem manifeſtum eſt, quoniam, &c.

Hic vnū infert, ꝙ maximè declarat interrogationem Topicā, nempe petere, q̄d eſt homo? nō eſt Topica interrogatio, nec petere quid hoc eſt? Pro quo aduerte ex Boet. in ſecūda editione, triplex eſt īterrogatio: prima eſt Topica, q̄ contradictionis partē quærit, ita vt determinet contradictionē, ſed liberū relinquat reſpōdenti, q̄libet eligere, vt q̄ dicit, anima eſt vna, an non? hic, coarctat interrogans reſpondentem, ut intra has partes reſpōdeat, ſed manet in electione, hoc, uel illud reſpōdere. hæc igit̄ eſt interrogatio Topica. Alia eſt interrogatio nō dialectica, ſeu non Topica, quæ inter contradictionis partes non quærit, ſed uaga eſt, quę ſi fuerit rei neceſſariæ, eſt demōſtratiua, ut quid eſt homo? hic enim nullam partē determinat: ſimiliter quæ differentia eſt animalis? ſi vero fuerit rei accidentis, ſeu contingentis, eſt interrogatio familiaris, ut cuius eſt domus? quādo uenisti? hic patet ſenſus Ariſto. dicit enim quid eſt nō eſſe interrogationē *Nota.*

Dia-

Digitized by Google

Dialecticam, id eſt Topicam, quia non determinatur ad partes contradictionis alicuius, & obſerua hanc doctrinam.

Dubiũ Obijcies, primo Top. c. 4. inter interrogationes Topicas eſt vna, definitionis, problema, definitio autẽ explicat, quid eſt, ergo eſt interrogatio, Topica ipſius quid eſt. Dico ad hoc. Duplex eſt quæſtio, ſeu interrogatio, quid eſt, altera vaga, & indeterminata ad partes cõtradictionis, vt ſi dicas, quid eſt homo? quid eſt Angelus? & talis nõ eſt Topica, vt hic dicit, altera eſt determinata ſub contradictione, vt vtrum animal rationale ſit definitio hominis, nec ne? & talis eſt Logica, & hoc docet primo. Top. Idẽ eſt dicẽdũ de Genere, & de Differẽtia, quæ ſi interrogẽtur vagè, nõ ſũt iterrogationes Topicæ: vt, quid, eſt Genus hominis? quæ eſt Differentia hominis, ſi vero determinate petãtur ſunt Logicæ, vt an rationale ſit differentia hominis, nec ne, & hãc ſolutionem maxime obſerua, quã & Ariſto. hic exprimit: dum dicit, Dialecticum determinare, an hoc ſit homo, an non hoc.

4 *Quoniam vero hæc quidem prædicantur compoſita, &c.*

Incipit Ariſt. quæſtionẽ de coniũctis, & diuiſis proponere, huiuſmodi aũt eſt interrogatio: Cum multa diuiſim vere enũcientur, quæ ſi coniũcta prædicemus, enũciatio falſa erit: alia autẽ multa, & coniũcta, & diuiſa vere enuncientur, quæ erit huius diſtinctionis cauſa, quod autem illud ita eueniat, patet: dicimus. n. vere diuidẽtes: Socrates eſt homo, & Socrates eſt albus, & etiã vere coniũgimus Socrates eſt homo albus: ſimiliter, homo eſt animal, & homo eſt bipes, & coniũcte homo eſt animal bipes: aliquãdo nõ ita; dicitur. n. homo eſt cytharædus, & homo eſt bonus, nõ autẽ eſt cytharædus bonus, ſi. n. ille ſit ſtudioſus non tamen admodum peritus artis cytharizãdi diuiſa eſt vera, coniuncta eſt falſa.

Quid igitur dicetur? ad hoc poſſet quis reſpõdere, & aſſignare regulam hanc, quãdo diuiſa enũciare verum eſt, tunc enũciare coniuncta verum erit; hoc reijcit Ariſt. tã quam falſum. Primo, de homine eſt verũ dicere, quod eſt homo, & quod eſt albus, ergo coniũctè; quod eſt homo albus, vel vlterius de illo homine verũ, eſt, dicere, quod eſt homo albus, & verũ quod eſt albus, ergo dicetur quod eſt homo, albus, albus; & iterum ſummã illud, idem, & faciã multas negationes, quod nõ licet, prӕterea, de homine eſt verũ dicere, quod albus, & diuiſim quod eſt Muſicus, & quod eſt ambulãs, ergo quod eſt albus Muſicus, ambulãs, & iterum de homine eſt verũ illa coniuncte dicere, & iterũ vnũ ex illis, ergo omnia cõiuncte, & iterũ ſæpius illa replicabo, quod abſurdũ maxime eſt: præterea Socrates, eſt Socrates, & eſt homo ergo dicã Socrates, eſt Socrates homo, quæ eſt nugatio, nec admittenda.

Quemadmodum autem ponendum eſt, &c. 5

Determinat hãc difficultatem, & primo de coniunctis, quãdo liceat diuiſa coniungere, poſtea de diuiſis, quãdo liceat coniũcta diuidere: circa primũ duas regulas aſſignat, quando non licet diuiſa coniungere: Altera eſt, quando quæ diuiſim prædicantur, ſunt accidẽtia ad inuicem, vel reſpectu alicuius tertij: nam tunc talia non faciunt vnum per ſe, v. g. homo eſt albus, & homo eſt muſicus, nõ valet, ergo eſt albus Muſicus, quia vtraque accidũt homini, ſimiliter homo eſt cytharædus, & eſt bonus, nõ valet, ergo eſt cytharædus bonus, quia vtraque accidunt homini, & ad inuicem etiam, dico (ad inuicem) quia ſi vnum alteri accidat, non è contra, nõ impedit, vt Socrates eſt homo, & eſt albus, valet, ergo eſt homo albus, quia vnum eſt accidens alterius, nõ aũt è cõtra.

Nec quæcunque inſunt altero, &c. 6

Altera regula eſt ne ex his quæ diuiſa prædicantur, ut vnũ includatur in altero actu, qua ratione ſuperiora argumẽta nõ valẽt cõiũcta, quia in vna parte actu includitur altera: dico (actu) quia potentia nihil prohibet: dicimus. n. homo eſt animal, & rationale, ergo eſt animal rationale, & tñ animal, quia genus eſt, differentias cõtinet in potentia.

Verum eſt autem dicere de aliquo & ſimpliciter, &c. 7

Hic de diuiſis agit, oſtẽditque cõiũcta diuidere

diuidere aliquando licere, vt hic eſt homo albus, ergo eſt homo, & eſt albus: ſed non ſemper id licet: quãdo vero nõ liceat, duabus regulis explicat: altera eſt, quando cõiunctum conſtat ex partibus repugnantib. non licet vti diuiſione: dicitur enim, cadauer eſt animal mortuum, ſed non diuides, ergo eſt animal: ſimiliter imago eſt homo pictus, non valet, ergo eſt homo: quia illa duo repugnant quod ſit mortuum, & animal, quod ſit homo, & quod ſit pictus: dices tu, ſi repugnant, quomodo coniunguntur; non enim dicitur homo irrationalis. Dico, & aduerte: quando iunguntur, vnum non retinet ſignificationem principalem, ſed tranſumptiuam, ibi enim fit diſtractio termini, vt nõ pro ſignificato proprio, ſed impropriè ſupponat: at quando non additur membrum diſtrahens, non fit coniunctio, propterea non dicitur homo irrationalis, nec animal inſenſibile.

Nota.

An etiam quando ineſt, ſemper non verum eſt, &c.

Dubitat Ariſt. an ſicut ſemper eſt falſum huiuſmodi coniuncta repugnantia diuidere, ita ſemper verum ſit reliqua coniuncta ſemper diuidere, & docet adhuc nõ eſſe, quod explicat Auerr. & Boet. quando partiũ cõiunctio, vna per alteram ineſt ſubiecto, dicitur per accidens, vnde non valet, eſt Cytharædus bonus, ergo eſt bonus, quia bonus inerat ſubiecto per artem cytharizandi, non per ſe: vide Caietanum hic.

Et ponit alteram regulam, quãdo vnum prædicatur per accidens, nõ licet diuidere vt Homerus eſt poeta, eſt vera, non tamen licet dicere, ergo Homerus eſt: quia, eſt, per accidens prædicatur.

Dubiũ. Dices tu quid eſt, quod (Eſt) per accidẽs prædicetur: nota ex Boet. & Ammo. Aliquando (Eſt) vnit ſuam ſignificationem nempe exiſtentiam immediate ſubiecto, & mediatè vnit prædicatum, ut homo eſt albus, ideſt exiſtit albus, & tunc dicitur per ſe prædicari, ideſt immediatè ſubiecto unitur, ſed mediante prædicato, ut Homerus eſt Poeta: non dicitur hic, quod Homerus immediatè per ſe exiſtat, ſed exiſtentia illi applicatur ratione Poetæ, ut ſit ſenſus: Homerus in ſua poeſi exiſtit, nõ in ſe, & tunc dicitur per accidens prædicari de ſubiecto, quia non ratione ſui, ſed ratione talis prædicati, & hoc obſerua, vbi vides clare ipſũ (eſt) de tertio adiacente prædicari.

Quare in quibuſcunque prædicationibus, &c. 9

Concludit Ariſt. hic oſtendens, quando ita nõ ſit, vt in his duob. caſibus, coniũcta diuidi poſſunt, & pro primo caſu oſtẽdit, quando cognoſcatur repugnãtia illorum coniunctorum: nempe ſi definitiones eorum aſſignentur, vt patet ſi definiatur animal, & mortuum, tunc cognoſcitur repugnantia: animal enim eſt viuens, mortuum vero priuatum vita.

Secundam regulam oſtendit pulchro exẽplo de re, quæ nõ eſt, dicimus quod eſt imaginabilis, ſeu opinabilis: dicere autem quod opinabilis eſt, nõ eſt dicere, quod eſt in ſe, immo nõ eſt, ſed dicit quod exiſtat, non in re, ſed in imaginatione, ita ſit in illis, Homerus eſt Poeta, &c.

Circa hoc aduerte, quando diuiſa cõiungis, vt ſerues idem ſubiectum pro eodẽ, & ſecũdum idem tempus, & coniungas totalia prædicata. Vnde nõ valet, animal eſt cygnus, & animal eſt nigrũ, ergo eſt animal cygnus niger, nõ. n. pro eodẽ ſumis ſubiectum, nec valet, Cicero fuit puer, & fuit ſapiẽs, ergo fuit puer ſapiens, non. n. idẽ tẽpus ſumis, nec valet, video hominem, & video nigrum, ergo video hominẽ nigrum, quia totalia prædicata nõ iungo: prædicata autem totalia ſunt videns hominem, & vidẽs nigrum. Circa diuiſionem aduerte, quãdo negata diuidis, diuide deſiunctiuè, vt Socrates nõ eſt homo albus, ergo nõ eſt homo, vel non eſt albus, at affirmata copulatiuè, vt Socrates eſt homo albus, ergo eſt homo, & eſt albus, hæc de hoc capite.

De enunciationib. cũ modo, & earũ adinuicem oppoſitionibus, ac conſequẽtijs, tũ ex aliorum, tum ex propria opinione. Cap. III.

His vero determinatis conſiderandum eſt, quemadmodum ſe habent 1 Sect. 4. ſecundũ Græcos.

bent negationes, & affirmationes ad ſe inuicem, quæ ſunt de poſſibili eſſe, & non poſſibili, & de contingenti, & non contingenti, & de impoſſibili, & neceſſario: habent enim aliquas dubitationes. Nam ſi eorum, quæ complectuntur, illæ ſunt ſibi inuicem oppoſitæ contradictiones, quæcunque ſecundum eſſe, & non eſſe diſponuntur, vt eius quæ eſt, eſſe hominem, negatio eſt, non eſſe hominem: non ea quæ eſt eſſe non hominem: & eius quæ eſt, eſſe album hominem, ea quæ eſt non eſſe album hominem, ſed non ea quæ eſt, eſſe non album hominem (ſi enim de omni, aut affirmatio, aut negatio eſt, ſignum erit verum dicere eſſe non album hominem) ∴ quod ſi hoc modo, & in quibuſcunque eſſe non additur, idem faciet quod pro eis dicitur: vt eius quæ eſt, homo ambulat, non hæc, ambulat non homo, negatio erit, ſed hæc, non ambulat homo; nihil enim differt dicere hominem ambulare, vel hominem ambulantem eſſe. Quare ſi hoc modo vbique, & eius quæ eſt poſſibile eſſe, negatio erit, poſſibile non eſſe, ſed non ea quæ eſt non poſſibile eſſe.

p. A. le. addit. & inconueniẽs eſt.

Videtur autem idem poſſe, & eſſe, & non eſſe: omne enim quod eſt poſſibile diuidi, vel ambulare, & non ambulare, & non diuidi poſſibile eſt. Ratio autem eſt, quoniam omne quod ſic poſſibile eſt, non ſemper in actu eſt: quare inerit ipſi etiã negatio: poteſt enim non ambulare quod eſt ambulatiuum, & non videri quod eſt viſibile: at vero impoſſibile eſt de eodem oppoſitas veras eſſe affirmationes, & negationes: non igitur eius quæ eſt, poſſibile eſſe, negatio eſt hæc, poſſibile non eſſe.

3 *Contingit enim ex his, aut idem affirmare, & negare ſimul de eodem, aut non ſecundum eſſe, vel non eſſe, quæ opponuntur fieri affirmationes, & negationes: ſi ergo illud impoſſibile eſt, hoc erit magis eligendum: eſt igitur negatio eius quæ eſt poſſibile eſſe, ea quæ eſt, non poſſibile eſſe, ſed non ea quæ eſt, poſſibile non eſſe. Eadem quoque ratio eſt, & in ea, quæ eſt, contingens eſſe: etenim negatio eius eſt, non contingens eſſe, & in aliis quoque ſimili modo, vt in neceſſario, & impoſſibili.*

4 *Fiunt enim quemadmodum in illis eſſe, & non eſſe oppoſitiones, ſubiectæ vero res, hoc quidem album, illud vero homo: eodem quoque modo hoc in loco eſſe quidẽ, & non eſſe, vt ſubiectum ſit, poſſe vero, & contingere oppoſitiones ſunt, determinantes (quemadmodum in illis eſſe, & non eſſe) veritatem, & falſitatem: ſimiliter hæ in eo, quod eſt, eſſe poſſibile, & eſſe non poſſibile.*

5 *Eius vero, quæ eſt, poſſibile non eſſe, negatio eſt; non ea quæ eſt, non poſſibile eſſe, ſed ea quæ eſt, non poſſibile non eſſe, & eius quæ eſt poſſibile eſſe, non ea quæ eſt, poſſibile non eſſe, ſed ea quæ eſt, non poſſibile eſſe. Quare & ſequi ſeſe inuicem videbuntur, poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe: idem enim poſſibile eſſe, & non eſſe: non enim cõtradictiones ſunt ſibi inuicem huiuſmodi poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe. Sed poſſibile eſſe, & non poſſibile eſſe, nunquam ſimul in eodem veræ ſunt, opponuntur enim: neque ea quæ eſt poſſibile non eſſe, & non poſſibile non eſſe: nunquam ſimul in eodem veræ ſunt. Similiter autem, & eius quæ eſt neceſſarium eſt eſſe, negatio nõ eſt ea, quæ eſt, neceſſarium non eſſe, ſed ea quæ eſt, non neceſſarium eſt eſſe; & eius quæ eſt, neceſſarium non eſſe, ea quæ eſt, non neceſſarium non eſſe, & eius quæ eſt impoſſibi-*

Digitized by Google

poſſibile eſse,non eſt, ea quæ eſt impoſſibile non eſſe, ſed hæc, non impoſſibile eſſe, eius vero quæ eſt, impoſſibile non eſse, ea quæ eſt non impoſſibile non eſſe; Vniuerſaliter vero (quemadmodum dictum eſt) eſſe quidem, & non eſse oportet ponere, quemadmodum ſubiecta: negationem vero, & affirmationem hæc facientem, ad eſſe, & non eſſe apponere, & has oportet putare eſſe oppoſitas dictiones, poſſibile, & non poſſibile; contingens, non contingens; impoſſibile non impoſſibile; neceſſarium, non neceſſarium; verum, non verum.

6 *Conſequentiæ verò ſecundum rationem fiunt cum ita ponuntur: illam enim quę eſt, poſſibile eſse, ſequitur ea quæ eſt, contingit eſſe, & hæc conuertitur illi, & non impoſſibile eſse, non neceſſarium eſse: illam verò quæ eſt poſſibile non eſſe, & contingens non eſse, ea quæ eſt, non neceſſe non eſſe, & non impoſſibile non eſse: illam autem quæ eſt; non poſſibile eſt, & non contingens eſſe. ea, quæ eſſe impoſſibile eſſe, & neceſse non eſse; illam verò quę eſt, non poſſibile non eſse, & non contingens non eſse, ea quæ eſt impoſſibile non eſse, & neceſsarium eſse; conſideretur autem ex ſubſcriptione, quemadmodum dicimus.*

Enunciationum modalium conſequentia ſecundum alios.

Ordo I.

Antecedentes.

Poſſibile eſse.
Contingens eſse.

Sequentes.

Non impoſſibile eſse.
Non neceſsarium eſse.

Ordo II.

Antecedens.

Poſſibile non eſse.
Contingens non eſse.

Sequentes.

Non impoſſibile non eſse.
Non neceſsarium non eſse.

Ordo III.

Antecedentes.

Non poſſibile eſse.
Non contingens eſse.

Sequentes.

Impoſsibile eſse.
Neceſsarium non eſse.

Ordo IIII.

Antecedentes.

Non poſsibile non eſse.
Non contingens non eſse.

Sequentes.

Impoſsibile non eſse.
Neceſsarium non eſse.

7 *HAec igitur impoſsibile, & non impoſsibile, eam quæ eſt contingens, & poſsibile, & non contingens, & poſsibile, ſequuntur quidem contradictoriè, ſed conuerſim; eam enim quæ eſt poſsibile eſse, negatio impoſsibilis ſequitur, quæ eſt, non impoſsibile eſse, negationem verò affirmatio: nam illam non poſsibile eſse, ea quæ eſt, impoſsibile eſse: affirmatio enim eſt impoſsibile eſse: non impoſsibile verò negatio.*

Ne-

Neceſſarium verò quemadmodum ſe habet, conſiderandum eſt: Manifeſtum eſt enim, quod non eodem modo ſe habet, ſed
i *contrariæ ſequuntur, contradictoriæ autem ſunt extra: non enim eſt negatio eius, quæ eſt neceſſe non eſſe, ea quæ eſt non neceſſe eſſe, cōtingit n. veras eſſe vtraſque in eodem; quod enim eſt neceſſarium non eſſe, non eſt neceſſarium eſſe.*

9 *Cauſa autem huius eſt, cur non ſequitur neceſſarium ſimiliter cęteris, quoniā cōtrariè impoſſibile eſſe, neceſſario redditur idem valēs: nō quod impoſſibile eſſe: neceſſe hoc non quidem eſſe, ſed potius nō eſſe, quod verò impoſſibile non eſſe, hoc neceſſarium eſſe. quare ſi illa ſimiliter ſequuntur poſſibile, & non poſſibile: hæc è contrario; quoniam non ſignificant idem neceſſarium, & impoſſibile, ſed (quemadmodum dictum eſt) conuerſim.*

10 *Aut certè impoſſibile eſt ſic poni contradictiones neceſſarij, nam quod neceſſarium eſſe, poſſibile eſſe: nam ſi non, negatio conſequetur; neceſſe enim eſt, aut affirmare, aut negare, quare ſi non poſſibile eſſe, impoſſibile eſſe: igitur impoſſibile eſſe, quod neceſſe eſſe, quod eſt inconueniens. At vero illam quæ eſt, poſſibile eſſe, non impoſſibile eſſe, ſequitur. hanc verò; ea quæ eſt non neceſſarium eſſe, quare contingit quod neceſſarium eſſe, non neceſſarium eſſe: quod eſt inconueniens.*

At verò neque neceſſarium eſſe, ſequitur eam quæ eſt, poſſibile eſſe, neque ea quæ eſt neceſſarium non eſſe; illi enim vtraque contingit accidere: harum autē vtralibet vera fuerit, non erūt illa vera: ſimul enim poſſibile eſſe, & non eſſe; ſi verò neceſſe eſſe, vel non eſſe, non erit vtrumque poſſibile: relinquitur ergo non neceſſarium non eſſe, ſequi eam quæ eſt, poſſibile eſſe: hæc enim vera eſt, & de neceſſe: eſſe hæc enim fit contradictio eius, quæ ſequitur illam quæ eſt, nō poſſibile eſſe: illam enim ſequitur ea quę eſt impoſſibile eſſe, & neceſſe non eſſe, cuius negatio eſt, non neceſſe non eſſe. Sequuntur igitur & hę contradictiones ſecundum prędictum modum: & nihil impoſſibile contingit ſic poſitis.

Enunciationum modalium conſequentia ſecundum Ariſtotelem.

Ordo I. — *Amabimus.*

Antecedens.
Poſſibile eſſe.
Contingens eſſe.
Sequentes.
Non impoſſibile eſſe.
Non neceſſarium non eſſe.

Ordo II. — *Edentuli.*

Antecedentes.
Poſſibile non eſſe.
Contingens non eſſe.
Sequentes.
Non impoſſibile non eſſe.
Non neceſſarium eſſe.

Ordo III. — *Purpurea.*

Antecedentes.
Non poſſibile non eſſe.
Non contingens non eſſe.
Sequentes.
Impoſſibile non eſſe.
Neceſſarium eſſe.

Ordo IIII. — *Iliace.*

Antecedentes.
Non poſſibile eſſe.
Non contingens eſſe.
Sequentes.
Impoſſibile eſſe.
Neceſſarium non eſſe.

Contraria · *Contra-dictoria* · *Contraria* · *Contra-dictoria* · *Contraria* · *Contra-dictoria* · *Contraria* · *Contra-dictoria*

Dubi-

Dubitabit autem aliquis, ſi illam quæ eſt neceſſarium eſſe, ea quæ eſt poſſibile eſſe ſequitur; Nam ſi non ſequitur, contradictio ſequetur, quæ eſt, non poſſibile eſſe, & ſi quis, hanc non eſſe dicit contradictionem, neceſſe eſt dicere poſſibile non eſſe. quæ vtraque falſæ ſunt de neceſſe eſſe.

At verò rurſus idem videtur eſſe poſſibile incidi, & non incidi, & eſſe, & non eſſe: quare erit neceſſe eſſe contingens non eſſe, hoc autem falſum eſt.

Manifeſtum eſt autem, quod non omne poſſibile, vel eſſe, vel ambulare etiam oppoſita poſſe: ſed eſt in quibus non ſit verum: primum quidem in iis, quæ non ſecundum rationem poſſunt, vt ignis calefactiuus eſt, & habet vim irrationalem. Quæ igitur ſecundum rationem poteſtates ſunt, eædem plurium etiam contrariorum ſunt: irrationales verò non omnes: ſed (quemadmodum dictum eſt) ignem non eſt poſſibile calefacere, & non: neque quæcunque alia ſemper agunt, alia verò poſſunt, & ſecundum irrationales poteſtates ſimul oppoſita ſuſcipere: ſed hoc huius gratia dictum eſt; quoniam nõ omnis poteſtas oppoſitorum ſuſceptiua eſt, neque quæcunque ſecundum eandem ſpeciem dicuntur.

Quædam verò poteſtates æquiuocæ ſunt; poſſibile enim non ſimpliciter dicitur: ſed hoc quidem, quoniam verum eſt quod in actu eſt, vt poſſibile ambulare; quoniam ambulat iam, & omnino poſſibile eſſe, quoniam iam eſt in actu quod dicitur eſſe poſſibile; illud verò, quoniam actu eſſe poteſt, vt poſſibile ambulare, quoniam ambulare poſſet, & hæc quidem in ſolis mobilibus eſt poteſtas, illa verò, & in immobilibus: vtrumque vero verum eſt dicere poſſibile ambulare, vel eſſe: & quod ambulat, & actu eſt, & ambulatiuum. Sic igitur poſſibile non eſt verum de neceſſario ſimpliciter dicere, alterum autem verum eſt. Quare quoniam partem vniuerſale ſequitur, illud quod ex neceſſitate, conſequetur poſſe eſſe, ſed non omne. 3

Et eſt quidẽ fortaſſe principium quod neceſſarium eſt, & quod non neceſſarium eſt, omnium vel eſſe, vel non eſſe, & alia: veluti horum conſequentia conſiderare oportet. 4

Aliorum modorum ad ipſum neceſſarium conſequentia.

Ordo I.

Argiutild.
Neceſſarium eſſe.
Non poſſibile non eſſe.
Non contingens non eſſe.
Impoſſibile non eſſe.

Ordo II.

Si *Non neceſſarium eſſe.*
nemeiu. *Poſſibile non eſſe.*
Contingens non eſſe.
Non impoſſibile non eſſe.

Ordo III.

ueſſiſigi.
Neceſſarium non eſſe.
Non poſſibile eſſe.
Non contingens eſſe.
Impoſſibile eſſe.

Ordo

Ordo IIII.	
Non neceſſarium non eſſe.	*Poſſibile eſſe.*
	Contingens eſſe.
	Non impoſſibile eſſe.

16 *Manifeſtum eſt autem ex ijs, quæ dicta ſunt, quod id quod ex neceſſitate eſt ſecundum actum eſt: quare ſi priora ſunt ſempiterna, & quę actu ſunt poteſtate priora ſunt: Et hæc quidem ſine poteſtate actus ſunt, vt primæ ſubſtantiæ, alia verò cum poteſtate, quę natura quidem priora ſunt, tempore verò poſteriora: alia autem nunquam actus ſunt, ſed poteſtates ſolum.*

1 *His verò determinatis perſpiciendum eſt, &c.*

Iſta eſt huius lib. tertia principalis pars, in qua de enunciationibus modalibus differit, i. de enunciationibus, quæ aliquẽ habent modum ex his, poſſibile, contingens, impoſſibile, neceſſe; ratione quorũ enunciationes nouum habent oppoſitionis modum præter reliquas.

Atque hoc caput in tres partes principales eſt diuiſum; in prima de harum oppoſitione differit; in ſecunda de earũ mutua conſequentia; in tertia dubium quoddam ſoluit de poſſibili, & neceſſario.

Circa primum quærit, an oppoſitiones in his ſint ſumendæ, ab eo, quod eſt eſſe, vel non eſſe, ideſt an illæ ſint contradictoriæ, quarum vna dicit rem eſſe, altera rem non eſſe, & ex vna parte probat ita eſſe, quia in alijs omnibus enunciationum oppoſitionib. ita fit, vt patet, ſi diſcurramus per omnes: primum in his, quæ ſunt de ſecundo adiacente, huic homo eſt, oppoſita non eſt, nõ homo eſt, ſed in qua ipſum eſt negatur, homo non eſt; ſimiliter de tertio adiacente, eſt alb. homo, negatio eſt, nõ eſt albus homo: non autem illa, eſt non albus homo; nam ſi iſta eſſet, duæ contradictorię veræ eſſe poſſent, quę tamen non poſſunt: ſed ſi negatio vera eſt, affirmatio falſa eſt, & è contra: & ſi negatio falſa, affirmatio vera eſt: at iſtæ ſi sũt oppoſitę, eſt albus homo, eſt nõ alb. homo, ſequitur ꝙ eſſet verum dicere de ligno, ꝙ eſt non alb. homo, quæ tamen falſa eſt: quod tamen ſit vera patet, quia eius affirmatio eſt falſa, eſt alb. homo de ligno, ergo non eſt illa eius negatio: ſed hæc in qua negatur (eſt) nõ eſt albus homo: idem fit in alijs verbis, quæ quamuis non ſunt ipſum, eſt, tamen ſe habent ad ipſius modum, vt homo ambulat, negatio non eſt, non homo ambulat, ſed homo nõ ambulat. ſimili ergo ratione huius negatio poſſibile eſſe, erit poſſibile nõ eſſe, in qua ipsũ, eſt, negatur ſicut in aliis.

Videtur autem idem poſſe eſſe & non eſſe, &c. 2

Ex oppoſita parte argumentatur Ariſt. ſi oppoſitio huiuſmodi ſumatur in his: ſequitur duas contradictorias eſſe veras ſimul, hoc autem impoſſibile eſt: ergo oppoſitio non ſic eſt ſumenda ſecundum eſse, & non eſse in his; illa maior patet, nam idem poteſt eſse, & non eſse, ambulare, & non ambulare, incidi, & non incidi, quia non omnia ſemper actu ſunt, ideſt non omnia ſemper habent operationem, ſed aliquando ſunt, & operantur: poſtea non ſunt, nec operantur, propterea idem & poteſt eſſe, & poteſt non eſse, ecce quo pacto duæ oppoſitæ ſimul veræ de eodem exiſtunt.

Contingit enim ex his, aut idem affirmare, &c. 3

Ex his concludit Ariſtoteles, vel aſserendum eſse duo oppoſita eſse vera, vel oppoſitionem non penes eſse, vel non eſſe, ſumendam eſse in iſtis; at minus inconueniens eſt hoc aſserere, quã docere duas oppoſitas ſimul veras; propterea hoc erit dicendum, oppoſitionem in iſtis non ſecũdum eſse, vel nõ eſse conſiſtere, ſed ſecundum modũ ipſum: vnde eius, poſſibile eſſe, negatio non erit, poſſibile non eſse, ſed non poſſibile eſse; & eius, contingens eſſe, hæc non contingens eſse, & vniuerſaliter obſerua, vt ſemper verbũ relinquas in vtraque ſimile, modum autẽ neges, vel affirmes, & ſic oppoſitionem certam in omni-

Digitized by Google

omnibus facies, vt in exemplis poteris comperire.

4 *Fiunt autem quẽadmodum in illis eſſe, &c.*

Cõparat Ariſt. has modales ad reliquas enunciationes, & aſſignat duo diſcrimina notanda. Alterum eſt, in illis ipſum (eſt) habebat locum principalis oppoſitionis, & prædicati, nomina vero erant ſubiectum, vt homo eſt albus, ipſum (eſt) hic eſt forma; homo & albus ſunt reſpectu eius ſubiecta. At hic iu modalibus ipſum (eſse, vel non eſse) habet locum ſubiecti; ipſe vero modus eſt prædicatum, vt poſſibile eſt eſse, poſſibile eſt non eſse.

Alterum eſt; illic ueritas, vel falſitas ſecundum eſse, vel nõ eſse conſiderabatur, vt homo eſt, homo non eſt, & harum veritas, vel falſitas à verbo dependet, ideſt, quando res, ita ſe habet, ſicut verbum ipſum enunciat. At hic, non à verbo, ſed a modo dependet, vt poſſibile eſt eſse, huius veritas non ab eo quod res eſt, vel nõ eſt, vt verbum notat, perenda eſt: ſed a modo: nempe ab eo, quod eſse poteſt quamuis actu non ſit.

Nota. In quo vnum docemur maximè neceſſarium, pro modalium veritate, vel falſitate indaganda; non reſpicere ſolum tẽpus per verbum importatum: ſed ipſam modi qualitatem; nec reſpicere ſolum; an ita ſit, vt verbum enunciat; ſed modus eſt conſiderandus. Si quis enim dicat, Petrus impoſſibiliter currit, quamuis non currat, eſt falſa, quia modus denotat, ſic non currere, vt non poſſit currere.

Et inde aliqui nouas regulas faciunt; nẽpe ad veritatem enunciationis de poſſibili requiri non quod rès ſit, ſed quod poſſit eſse, ſicut ad falſitatem, non quod res non ſit, ſed quod non poſſit eſse, & alias ſimiliter conſtituunt regulas pro aliis, quæ ex modorum ſignificatione cuilibet aduertenti parum notæ eſse poſsunt, & olim diximus in introductione.

Eius vero, quæ eſt poſſibile non eſſe negatio eſt, &c.

Proſequitur Ariſtot. exempla proponere earum oppoſitarum, quæ ſecũdum modi negationem conſtituuntur; & quia ſuperius poſuit exempla, quãdo eſse eſt affirmatum; modo ponit, quando eſse eſt negatum.

Vt verbo vnico dicam, aduerte, oppoſitionem conſiſtere in negatione ipſius modi inuariato manente ipſo infinito verbi; nam ſi in vna oppoſita fuerit negatum, ita maneat in altera, ſi affirmatum vero, ſimili modo, v.g. huius poſsibile eſt eſse, eſt negatio non poſſibile eſt eſse, & huius, poſſibile eſt non eſse, hæc non poſsibile eſt nõ eſse, & huius impoſsibile eſt eſse, hæc, non impoſſibile eſt eſſe, huius aũt impoſſibile eſt non eſse, hæc, non poſsibile eſt non eſse: idem in alijs eſt faciendum, atque hæc eſt prima pars huius capitis, in qua harum oppoſitio continetur. Nota.

In ſecunda parte continentur harũ conſequentiæ, & quia multa circa hoc diximus in introductione noſtra, non admodũ in his immorabimur; ſed aliqua repetemus, quantum pro huius partis intelligentia ſufficiat, vt auditores has enunciationes memoria tenere valeant.

Erit igitur primo aduertẽdum quatuor eſse enũciationes ſm̃ modos quatuor, hoc ordine conſtitutas, vt prima ſit de poſsibili, ſecunda de cõtingenti, tertia de impoſſibili, quarta de neceſsario: in ſingulis autẽ ex his duæ ſunt partes, altera verbũ modi infiuitiui, vt in hac, poſsibile eſt currere, contingens eſt eſse, quod habet locum ſubiecti, & dicitur communiter dictum, altera pars eſt ipſe modus cum verbo.

Secundũ quas duas partes conſtituitur quadruplex ordo modalium, primus earũ in quib. tã modus, quã dictum ſunt affirmata, vt poſſibile eſt currere, contingens eſt ambulare, & reliqua. ſecũd⁹ ordo eſt earũ in quibus modus affirmatur, ſed dictũ negatur, vt poſſibile eſt nõ currere: cõtingit nõ ambulare, impoſſibile eſt non viuere, neceſsarium eſt nõ moueri. Tertius ordo earũ in quib. negatur modus, ſed affirmatur dictum; vt non poſſibile eſt currere, & ſimilia. Quartus earum, in quibus negatur vtrumque, vt nõ poſſibile eſt nõ currere.

Ex quo fit, vt ſinguli modi faciant quatuor enũciationes hoc ordine, vt in prima totũ affirmetur, in ſecunda affirmetur modus, negato dicto, in tertia negetur modus affirmato dicto, in quarta negetur vtrumque, vt facile eſt cuilibet in tabula has deſcribere ordine hoc modo, qui eſt poſſibile, contingens, impoſſibile, neceſſe.

Digitized by Google

2. Fund. Sit ſecundum fundamentum. Quælibet harum de poſſibili habet alias tres ſibi reſpondentes, vnam de contingenti, alteram de impoſſibili, tertiam de neceſſario.

Vnde efficitur, vt in omni ordine ſint quatuor æquiualentes, verbi gratia in ordine primo enunciationum de poſſibili, ſcilicet quando totum eſt affirmatum, vt poſſibile eſt currere, reſpōdet ei, altera de cōtingenti, ſcilicet contingens eſt currere, alia de impoſſibili, nempe impoſſibile eſt currere; vltima de neceſſitate, non neceſſe eſt non currere, idem fit in alijs ordinibus.

3. fund. Sed vt optime ſciatur quæ quibus æquiualeant, in ſingulis ordinibus oportebit dictiones quaſdam antiquorum explicare: aduerte igitur tertio, eſse quatuor has dictiones Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea, in quibus omnes hæ æquiualentes cōtinentur: circa quas aduerte. Primas ſyllabas ſignificare modales de poſſibili; ſecundas de contingenti: Tertias de impoſſibili: Quartas de neceſsario: præterea in illis ſunt quatuor vocales, A. deſignat modalem totam affirmatiuam. E. deſignat negatiuam de dicto, affirmatiuam de modo. I. negatiuam de modo, affirmatiuā de dicto. V. negatiuam de vtroque.

In his ergo dictionib. facile comperies oēs æquipollentes, ſi obſerues, quæ ſyllaba cui modali correſpondeat; & qualis litera fuerit, talem facies modalem: verbi gratia in Amabimus: Prima ſyllaba eſt de poſſibili, & quia eſt A. erit tota affirmatiua, vt poſſibile eſt currere. Secunda eſt de contingenti, & quia eſt E. erit etiam tota affirmatiua, vt contingens eſt currere: Tertia eſt de impoſſibili, & quia eſt I. erit negatiua de modo, ſed affirmatiua de dicto, vt non impoſſibile eſt currere; Quarta eſt pro neceſsario, & quia eſt V. erit tota negatiua, vt nō neceſse eſt non currere. Hæ igitur quatuor ſunt æquiualentes: eadem arte tu poteris inuenire in alijs, & in tabula deſcribere, quæ quia late a me tam ſunt in introductione diſputata, prætereunda ſunt, non quod neceſsaria non ſint, ſunt enim maxime, ſed quia facile ex illis intelligi poſsunt.

4. Fund. Sit quartum fundamentum. Si velis oppoſitiones omnes harum cognoſcere, ſcias eas, quæ in prima, & tertia dictione continentur, ſibi eſse inuicem contradictorias, ſimiliter quæ ſunt in ſecunda, & quarta; & tertia, & quarta ſunt contraria; prima, & ſecunda ſubcontraria, quamuis Ariſt. præcipue hic contradictorias, conſideret: his ſuppoſitis ad text. explicationē accedam.

Conſequentiæ vero ſecundum rationem ſiūt, cum ita ponuntur, &c. 6

Hic Ariſt. harum modalium conſequentias, ſecundum antiquorum opinionem ponit: & ita cōſtituit quatuor ordines modalium, in quibus hoc vnum diſcrimē ab his quas Ariſt. aſſignat, & nos ſupra aſſignauimus, inuenies: quod in primo ordine, loco huius non neceſſariū eſt non eſſe, habet nō neceſſarium eſt eſſe, ſicut non impoſſibile eſt eſſe, ponunt. n. has, poſſibile eſt eſſe, cōtingens eſt eſſe, non impoſſibile eſt eſſe, nō neceſſariū eſt eſse, & ita ſicut nos diximus Amabimus, ipſi dicerent Amabitis: pręterea in ſecundo ordine, ſicut nos dicimus nō neceſsarium eſt eſse, dicunt, nō neceſsarium eſt non eſse, & dicerent Edentulus: permutant enim in quartum modalem primi, & ſecundi ordinis, in reliquis idem dicunt, cum Ariſt. & his quæ ſupra diximus.

Hæc igitur impoſſibile, & non impoſſibile eſt quæ eſt, &c. 7

Approbat Ariſt. aliqua quæ dicta ſūt ab antiquis circa tres modos primos, poſſibile. n. contingens, & impoſſibile, ſe mutuo ſequuntur, contradictorie tamen, vt non poſſibile, & non contingens inferunt impoſſibile, & è contra, & non impoſſibile infert poſſibile, & contingens, & è contra, dicto inuariato manente in omnibus, contradictione facta ſola in modis.

Neceſſarium vero quemadmodum ſe habet, &c. 8

Circa neceſsariū vero nō bene antiqui ſenſerūt, & vt intelligas iſtum textū recordare illius; quod diximus, primū, & tertiū ordinem ſibi contradicere: ſimiliter ſecundum, & quartū: duos vero vltimos tertiū & quartum eſse contrarios: cum igitur iſti antiqui in tertio, & quarto bene aſſignauerint modales, ſequitur, vt in contrarijs de neceſsario nō errauerint, immo recte aſſignabāt, quarta. n de Iliace eſt neceſsarium nō eſse, quartā de Purpurea eſt neceſsariū eſse, quæ contraria ſunt; poſsunt. n. ambo

eſſe falſa, ſimul autẽ vera eſſe nequeunt, at in primo, & ſecundo ordine errabant circa quartas de neceſſario, propierea non aſſignabant veras contradictorias; nã primus ordo contradicit tertio, ſecundus quarto, in tertio autẽ quarta de Iliace eſt neceſſariũ nõ eſſe, in primo ordine, quia dicebãt, Amabitis, eſt iſta, non neceſſarium eſt eſſe, & ſic cõſtituebant has contradictorias, neceſſariũ eſt non eſſe, & non neceſſacium eſt eſſe: ſimiliter in ſecundo conſtituebãt has contradictorias, non neceſſariũ eſt nõ eſſe, & neceſſarium eſt eſſe in Purpurea, & Edẽtulus, quæ contradictoriæ verè non ſunt.

Hoc igitur eſt, quod dicit Ariſ. (circa neceſſarium cõtrariæ ſequuntur, id eſt, bene ſunt aſſignatæ) at cõtradictoriæ (ſũt extra) ideſt non ſunt veræ contradictoriæ, & hoc in enunciationib. de neceſſario, aliæ.n. bene aſſignantur, & hoc eſt quod dicit, illius, neceſſe eſt non eſſe, quæ eſt in Iliace, nõ eſt contradictoria hæc quã iſti aſſignãt, nõ neceſſe eſt eſſe, dicẽtes Amabitis, & ꝓbat nõ eſſe oppoſitas, quia ambæ veræ ſimul eſſe poſſunt, vt patet in Chimæram neceſſe eſt nõ eſſe, & eandẽ nõ eſt neceſſe eſſe: & hoc eſt quod dicit, quod enim neceſſarium eſt non eſſe, non eſt neceſſarium eſſe vt exemplo patet, non igitur ſunt contradictoriæ.

9 *Cauſa autem huius eſt, quod non ſequitur neceſſarium ſimiliter in cæteris. &c.*

Dicet aliquis, cur ſicut dicimus poſſibile eſt eſſe, contingens eſt eſſe, non impoſſibile eſt eſſe, vbi ſemper manet eſſe affirmatum, non etiam dicemus non neceſſarium eſt eſſe, vt in omnibus quatuor conſequentibus remaneat dictum eodem modo cauſam huius docet, quia ſicut ipſi modi poſſibile, & impoſſibile, quia idem non ſignificant, modo oppoſito ſe cõſequũtur, vt impoſſibile, & nõ poſſibile ſimiliter poſſibile & nõ impoſſibile: ita impoſſibile & neceſſarium idẽ dicũt; ſed oppoſito modo ſecũdũ dictũ, nã quod eſt impoſſibile eſſe eſt neceſſarium non eſſe, & quod eſt neceſſariũ eſſe, eſt impoſſibile non eſſe, cũ ergo ſecundũ dictũ oppoſito modo ſe ſequatur, non poteſt eodem modo eſſe in vtraque, vnde iſtæ nõ æquiualẽt: nõ ĩpoſſibile ẽ eſſe, nõ neceſſariũ eſt eſſe; ſed nõ eſſe, vt dicet ĩferius, ſicut nec illæ æquipollẽt, poſſibile eſt eſſe, ĩpoſſibile eſt eſſe, ſed nõ impoſſibile eſt eſſe.

At certe impoſſibile eſt ſic poni contradictiones de neceſſario, &c. 10

Argumento probat non ſic ponendã cõtradictionem de neceſſario, ac ſi dicat, iſtæ non ſunt æquiualentes, poſſibile eſt eſſe, contingens eſt eſſe, non impoſſibile eſt eſſe, cum hac non neceſſe eſt eſſe: argumentum eſt huiuſmodi, quod neceſſarium eſt eſſe, poſſibile eſt eſſe, quod poſſibile eſt eſſe non impoſſibile eſt eſſe, quod non impoſſibile eſt eſſe, per te, nõ neceſſarium eſt eſſe, ergo de primo ad vltimum, quod neceſſarium eſt eſſe, nõ neceſſarium eſt eſſe, quod abſurdũ eſt, & implicat: dices tu, nõ valet, quod neceſſe eſt eſſe, poſſibile eſt eſſe, probat; quia ſi non valet, neceſſarium eſt eſſe, ergo poſſibile eſt eſſe, ergo neceſſarium erit non poſſibile, quod ſi non poſſibile, ergo impoſſibile, erit ergo neceſſarium impoſſibile, quod fieri ullo mõ nequit, nõ ergo æquivalent: non impoſſibile eſſe: & poſſibile eſſe; cum hac, non neceſſarium eſſe.

At vero neque neceſſarium eſſe ſequitur eam, &c. 11

Dicet quis, ſi non ſequitur illa non neceſſariũ eſt eſſe, vt dicũt antiqui, ſequetur vna ex his, aut neceſſarium eſt eſſe, vt dictio ſit Amabitas, vel illa neceſſarium eſt non eſſe, vt dictio ſit Amabites, reſpondet nullo pacto vllam ex his conſtare cum ea quæ eſt poſſibile eſt eſſe: nam poſſibile eſſe ſimul vera eſt cum hac, poſſibile non eſſe, vt ſupra docuimus: at neceſſarium eſſe, nõ admittit illam, poſſibile non eſſe: ſimiliter neceſſarium non eſſe, non admittit illam, poſſibile eſt eſſe: ergo nulla ex his ſequitur eam, quæ eſt poſſibile eſſe, a ſufficienti ergo partium diuiſione colligo hanc eſſe illi conſequentem, non neceſſe non eſſe, & ita dictio nõ erit Amabitis, nec Amabitas, nec Amabites, ſed Amabimus, & ita eſt vera contradictio cum illa quæ eſt in Iliace, ſcilicet neceſſe eſt non eſſe, hæc non neceſſe non eſſe: dices, quare non loquitur de ſecundo ordine, in quo etiam errabant antiqui? dico, quia cum duo vltimi recte aſſignati ſint, & hic primus ſumat illam, quæ eſt in ſecundo, relinquit manifeſte nullam aliam ponendam in ſecundo, niſi eam quæ erat in primo, quia nulla reſtat, & erit iſta non neceſſe eſt eſſe, vt dictio non ſit Edentulus, ſed Edentuli.

Dubita-

12 *Dubitabit autem aliquis, ſi illam, quę eſt, &c.*

Conſtitutis ordinib. modalium ſecundũ cõſequẽtias, & oppoſitiones, ſequitur tertia pars principalis capitis: ĩ qua Ariſt. dubium mouet circa id, quod paulò ſuperius dictũ eſt, nempe valere hanc conſequẽtiã, eſt neceſſariũ, ergo eſt poſſibile; dubiũ igitur eſt: an valeat, neceſſariũ eſt eſſe, ergo poſſibile eſt eſſe; & ex altera parte, videt ſeq: nã ſi non valet, neceſſariũ eſt eſſe, ergo poſſibile eſt eſſe: ergo ſequitur; vel nõ poſſibile eſt eſſe, vel poſſibile eſt nõ eſſe, vt ſupra diximus, ꝙ vtraque de neceſſario aſſerere falſũ eſt. At ex altera parte, ꝙ nõ ſequatur, ꝓbatur, quia qđ poſſibile eſt eſſe, põt eſſe, & nõ eſſe, quod poſſibile eſt ambulare, & incidi, põt nõ ambulare, & non incidi; at quod neceſſarium eſt eſſe, nõ poteſt nõ eſſe, ergo neceſſarium nõ eſt poſſibile. Solutio Ariſto. conſiſtit in hoc, non omne poſſibile poteſt eſſe, & nõ eſſe, ſed aliq, vñ ſuperius eſt ad neceſſariũ, & ſicut non valet homo eſt animal & animal eſt leo, ergo hõ eſt leo, quia homo nõ eſt omne animal, ita nõ valet, neceſſarium eſſe, poſſibile eſt eſſe, poſſibile eſſe põt eſſe, & non eſſe, ergo neceſſarium poteſt eſſe, & non eſſe, ſed hãc ſolutionẽ oportet latius explicemus ipſum textum interpretãtes.

13 *Manifeſtum eſt autem, quoniam non omne poſſibile, &c.*

Docet non omne poſſibile eſſe ad oppoſita, ſ. ad eſſe, & non eſſe, ambulare & non ambulare, aliquod enim poſſibile eſt ſolũ ad vnum, vel eſſe, uel operari.

Pro cuius explicatione aduerte. Potẽtia vt habetur 5 Met. cap. 13. non eſt aliud quã principium operationis, vel eſſe: illud .n. pricipiũ, quo operamur ſiue agentes, ſiue patientes, dicitur potẽtia ſiue talis potẽtia tẽdat ad ſolam operationem, ſiue tẽdat ad eſſe: potentia .n. ambulandi eſt ad operandum, at potentia vt ſit ignis, vel roſa, uel animal, eſt potentia ad eſſe.

Duplex eſt autẽ potentia, vt habetur 9 Meta. altera irrationalis, altera rõnalis. illa eſt rationalis, ſecũ quam operamur ex electione voluntatis, vt ipſa volũtas eſt potentia rationalis, quia libere ſecundũ eam operamur. ſimiliter intellectus eſt potẽtia rationalis ſecũdum quam hoc, vel illud intelligimus, & deniq; quæcũq; potẽtia operatur non ex ſe, ſed a voluntate imperata.

Potentia irrationalis eſt, quæ nõ ex electione, ſed ex ſua diſpoſitione naturali habet operationẽ, vt potẽtia ignis ad calefaciẽdũ, viſus ad videndum: hæc autẽ adhuc duplex eſt, altera actiua ad agẽdũ, vel faciẽdũ, altera paſſiua ad patiẽdum, vt lignũ habet paſſiuam potentiam, vt comburatur; rationales autem potentiæ actiuæ ſunt.

Eſt autem conſiderandum, vnum diſcrimen inter has potentias: rationales .n. & irrationales paſſiuę, ſunt indifferẽtes ad plura oppoſita: non quod ſimul recipiant, vel agant oppoſita, ſed qđ ipſæ ſint principia ad operandum nõ magis hoc oppoſitum, quam illud, v. g. voluntas eſt potẽtia indifferẽs nõ magis ad volẽdũ hoc, quam ad nolẽdũ, intellectus ad aſſentiendũ, vel diſſentiẽdũ, ſimiliter in paſſiuis irrationalib. lignũ eſt in potẽtia nõ magis ad calorẽ recipiendum, quã ad frigiditatẽ; & materia ſecundum ſe, nõ eſt in potẽtia magis vt ſit hoc, quã illud, vel aliud: at potentia actiua irrationalis eſt ita determinata ad vnum agendũ, vt p ſe aliud nõ faciat, nec poſſit illud nõ facere, vt ignis eſt in potẽtia ad calefaciẽdum ita ut p ſe nõ poſſit frigefacere, immo nec non calefacere: nam non calefacere aliquando, non prouenit ex impotentia ignis, ſed ex impedimento extrinſeco.

Aduerte præterea cum tot modis dicat potentia totidem dicitur poſſibile: quod a potentia dicitur; poſſibile enim & ſecundum potentiam rationalem, & ſecundum irrationalem tam actiuam, quam paſſiuã, & ſicut non omnis potentia eſt ad oppoſita, ita nec quodcumque poſſibile. *Not. 4.*

His ſuppoſitis, accedamus ad textus explanationẽ. (Manifeſtũ, iquit, eſt, nõ oẽ poſſibile eſſe, vel ambulare) i. operari eſt eſſe ad oppoſita, nẽpe ut poſſit operari; & non operari, ut poſſit hoc vel illo modo operari, eſt .n. aliquod poſſibile, qđ ad unum eſt, & huiuſmodi eſt id, quod ſecundum potentiã irrationalem dicitur poſſibile, vt ignis põt calefacere, ſed ex ſe nõ põt, nõ calefacere, uel frigefacere, nec oĩs potẽtia irrationalis eſt huiuſmodi, ſed ea quæ actiua eſt, nã paſſiua oppoſitorum eſt ſuſceptiua, *Exter.*

S 2 ſicut

Digitized by Google

ſicut & potentiæ rationales, quæ contrariorum multorum potentiæ ſunt, voluntate enim, & intellectu multos actus contrarios operamur circa varia oppoſita.

Concludit nõ igitur omnis poteſtas ſuſcipit oppoſita, nec ſolum de poteſtate in communi loquendo, immo in eadẽ ſpecie poteſtatis.ſ. irrationalis inuenit poteſtas, quæ nõ ſit oppoſitorum, qualis eſt actiua.

Vnum verbum hic conſidera circa verba iſta Ariſt. ignem nõ eſt poſſibile calefacere, & nõ neque quæcunque alia ſemper agũt: duas hic inſinuat potẽtias irrationales actiuas; altera, quæ ſemper ex ſe determinatur ad agendum, nec ex ſe poteſt non agere, tamen ab extrinſeco impeditur, vt ignis ſe habet ad calefaciendum, qui ex defectu combuſtibilis non calefacit. Altera quæ nunquam deficit, vt potentia, ſecundum quam cœlum mouetur nec naturaliter impediri poteſt, & ab vtraque potentia dicitur poſſibile.

14 *Quædam vero poteſtates æquiuocæ ſunt, &c.*

Adhuc poteſtatem, ſeu potentiam diſtinguit: eſt enim nomen non ſimpliciter.i.nõ vniuocè dictum, & hæc dictio comprehendit omnes potentias, quæ dictæ ſuperius ſunt. quædam eſt potentia includens actus priuationem, ſecundum quam ea quæ in potentia ſunt. actum nondum habent; ſed actus principium: dicitur enim poſſe ambulare, qui nõdum ambulat, & eſſe, quod nõdum eſt. Altera dicitur potentia, quæ eſt ſimul cum actu, ſecundum quã id quod currit, dicitur poſse currere, quod operatur, poſse operari, & quod eſt, poſse eſse, quæ potentia aliquando non aliud dicit, quam non repugnantiam ad actum, vt idem ſit, qui currit poteſt currere, & dicere, q currit, non habet repugnantiam, nec impedimentum ad curſum, quæ dicitur potentia Logica & in rebus Mathematicis potentia Mathematica.

Eſt autẽ diſcrimen inter has, prior enim eſt in reb. mobilibus, & corporeis, quę aliquando actu ſunt, aliquando non ſunt, ſeu aliquando operantur, aliquando nõ: at poſterior eſt etiam in neceſsarijs, & his, quæ ſemper ſunt, & ſemper operantur.

Poſſibile ergo vtrunq; comprehẽdit, ac ꝓpterea eſt ſuperius, ad neceſſariũ, & conuenit ei, ſicut vniuerſale cõuenit parti, ſcilicet inferiori, ideo infertur ex neceſſario poſſibile, ſicut ex inferiori ſuperius.

Et eſt quidem fortaſſe principium, &c. 15

Alium ordinem conſequentiarũ modalium perfectiorẽ ponit, & quia proprius erat, præter communem, ideo (fortaſse) dixit non dubitationis, ſed modeſtiæ cauſa; ordo eſt, vt incipiamus a neceſsario, ad poſſibile, contingens, impoſſibile, quando quidem inferius eſt in conſequentia, & ab inferioribus ad ſuperiora rectior eſt conſequentiarum proceſsus.

Sumendæ ſunt igitur quatuor de neceſſario, eo ordine, quo conſtituebantur de poſſibili. Prima tota affirmatiua de neceſſario. Secunda negatiua de dicto affirmatiua de modo. Tertia negatiua de modo affirmatiua de dicto; Quarta negatiua de vtroque; modorum autem hic erit ordo, neceſse, poſſibile, contingens, impoſſibile.

Et vt rectius hæc memoria teneas, accipe quatuor dictiones noſtras, in quib. omnes æquiualentes inuenies; obſeruando eandem rationem, ſicut in aliis; ſolum ordinem mutando, ſemper enim prima ſyllaba pro neceſsario; Secunda pro poſſibili: Tertia pro cõtingenti; Quarta pro impoſſibili deſeruit; dictiones autẽ hæ ſunt Argutules Veſtigia, Sine metu; Mutabaris, circa quas aduerte primam tertiæ, ſecundam quartæ, contradicere, & vlterius, primam, & ſecundam eſse contrarias, tertiã, & quartam ſub contrarias; poterit ergo quilibet in tabula aſſignare omnes has.

Manifeſtum autẽ ex his, quæ dicta ſunt, &c. 16

Hunc ordinem conſequentiarum, rerũ vniuerſo ordini cõparat, & ipſa comparatione comprobat. In vniuerſo enim tres rerum naturas comperimus, quædam ſunt ſemper actu, ita vt nũquã de futuræ ſint, nec defuerint, & hæ ſunt primę ſubſtantiæ, vocat autem hic primas ſubſtantias, non vt in prædicamento ſubſtantiæ, ipſa ſingularia, ſed glorioſum Deum, & intelligentias, & hæ ſunt ſecundum Ariſt. naturæ ſempiternæ, & omnium principia prima, & iſtę habent actum ſine potentia, ideſt, quod habent in ſe, ſemper habuerunt, & habebunt, & nihil illis defuit, nec deerit; propterea dicuntur non eſſe in potentia, ſcilicet, quæ eſt cum priuatione, & his

his aſſimilatur neceſſarium, qui modus ſignificat, quod ſemper eſt.

Sunt aliæ naturæ, quæ habent actum cũ potentia, ideſt ita ſunt, quod non ſemper fuerunt, vel non ſemper erunt, & iſta ſi comparentur ſecũdum id, quod actu ſunt, & id quod potentia fuerunt, inueniemus actum perfectiorem eſſe, & natura priorem, ideſt nobiliorem, potentia, quia res perfectiori modo exiſtit, quãdo eſt, quàm quando eſſe poteſt: at potentia prior eſt tempore actu ipſo; quia prius tempore potuerunt eſſe, quam ſunt, & fuerunt, quales ſunt naturæ iſtæ corruptibiles, & in his inuenitur poſſibile propriè, & contingens.

Aliæ ſunt naturæ, quæ nunquam perueniunt ad actum perfectum, ſed ſemper manent in potentia, vt ſi velis numerare numerum maximum, nunquam peruenies ad illum; ſi diuidatur continuum, non dabitur minima pars, tempus enim, & motus ſecundum Ariſt. non peruenient ad actum conſumatum; in his inuenitur impoſſibile, quatenus nunquam ad actum perfectum peruenire poſſunt.

Cum igitur harum rerum iſte ſit ordo, vt primæ res primo loco, mediæ ſecundo, vltimo vero iſta poſtrema conſtituantur; ergo, & modis eis correſpondentes eundem obſeruabunt ordinem, & ita a neceſſario incipientes ad poſſibile, contingens, & impoſſibile deueniemus, iſtum rerum ordinem exactius proſequi Metaphyſici eſt; ſatis ſit iſta circa explanationem attigiſſe, hæc de textus interpretatione.

QVÆSTIO.

Quid ſit modus, quid modalis enunciatio, & quotuplex? & de eius quantitate.

Quid ſit modus pr. ſent. Circa caput hoc oportet breuiter examinare, quid ſit modalis, & quotuplex, & de eius quantitate, hæc autem facilius percipientur, ſi quid ſit modus, examinauerimus.

Circa quod antiqui, & moderni, Græci, ac Latini laborarunt non parum, inter Latinos S. Th. trac. de enũc c. 11. inquit, modus eſt rei adiacens determinatio, ideſt additum aliquod extremum enunciationis, vel totam enunciationem determinans; dicimus enim homo docte diſputat, illud (doctè) prædicatum determinat, & limitat, vt ſtet pro diſputatione docta: at quia iſta deſinitio omnib. modis communis erat, eam limitat dicens, modum eſſe enunciationis compoſitionem determinatam, duo enim in verbo conſideramus, alterum eſt eius ſignificatio, ideſt res quam ſignificat, vt diſputo: diſputationem ſignificat, & lego lectionem, alterum eſt verbi compoſitio, quod eſt ipſius formale.

Sunt igitur modi in duplici differentia *Quotuplex modus.* quidam determinãt verbi ſignificationem vt docte diſputat, velociter currit; alij determinant verbi compoſitionem, vt Petrũ currere eſt poſſibile, ideſt iſta compoſitio eſt poſſibilis Petrus currit, tales autem ſunt iſti modi præſentes.

Quod ſi obijcias eſſe plures modos, nempe verũ, falſũ, reſpõdet S. Th. iſtos nihil addere ad ſimplices enunciationes, idẽ. n. eſt dicere Petrus currit, & Petrũ currere eſt verum, propterea non habet peculiarem difficultatem, ideo hic prætermittuntur.

Alb. tract. 2. cap. 1. dicit illos modos verum, falſum, differre ab iſtis, quia non ampliant tempus dicti, ſicut iſti quatuor. *2. Sent.*

Alij plures etiam modos multiplicant etiam compoſitionem determinantes, vt ſcibile, opinabile, ſed hoc eſt multiplicare modos præter artem, & rationem.

Græci alijs verbis, quamuis eundem facientibus ſenſum modum definiunt. *3. Sent.*

Ammon & Pſell. modus eſt uox ſignificans, qualiter prædicatum ſubiecto inſint, *4. Sent.* quæ definitio eſt etiam Auerro. at Græci hanc definitionem communem pluribus modis faciunt, dicuntque Ariſtot. hic ſolum præcipuos conſideraſſe. *5. Sent.*

At circa hoc aduertẽdũ eſt primo, ꝙ triplex eſt enũciationis materia, vt ſuperius diximus, materia. n. eſt habitudo prædicati ad ſubiectum, tripliciter aũt prædicatũ ſe habet ad ſubiectum, vnde eſt triplex materia; primo prædicatũ aliquod ita ineſt ſubiecto, vt non poſſit nõ ineſſe, vt homo eſt animal, & talis eſt materia neceſſaria; alterum non ineſt, ſed nec poteſt ineſſe, vt homo eſt lapis, & talis eſt materia remota, ſeu impoſſibilis, aliud non ineſt, ſed poteſt ineſſe, vel ineſt, ſed poteſt non ineſſe, vt Petrus currit, & talis eſt materia contingens. *1. Fund.*

Eſt igitur modus vox ſignificatiua enũciationis materiam explicans, vt patet in illis modis aſſignatis, & ita ſumitur in

præſenti. Cum autem triplex ſit materia, triplex erit modus rei, neceſſarium, impoſſibile, contingens; nam poſſibile, vt docet Boet. ſola voce differt a contingenti, & quia poſſibile componitur, dicimus enim impoſſibile, ſed non dicimus, incontingẽs, ideo additur poſſibile.

2. fund. Aduerte ſecundo, quod duplex eſt compoſitio in modali enunciatione, altera eſt dicti, vt hæc compoſitio, Socratem currere: altera eſt modalis totius, vt Socratem currere eſt poſſibile: quãdo audis modum determinare materiam totius enunciationis, ſeu compoſitionis, intellige de dicto, vt notant Alb. tract. 2. cap. 5. & Alexa. qui enim dicit Socratem currere, eſt poſſibile, determinat compoſitionem illam Socratem currere, non autem totam ipſam modalem, nam modalis ipſa nulla contingẽs, ſed vel impoſſibilis, vel neceſſaria.

Præterea quando dicimus modum explicare materiam, intellige cum Ammon. & Pſell. modum non eſſe materiam, materia enim eſt ipſa enunciatio dicti, ſed explicat modus materiam illam, & aliquando explicat materiam, quæ non eſt, vt qui dicit; Petrum currere eſt neceſſarium: ſicut aliquando diuidimus, quæ diuidenda non ſunt, & componimus, quæ componenda non ſunt, vt quando dicimus, homo non eſt animal, leo eſt rationalis.

Quid ſit modalis enunciatio, & Quotuplex. Ex his omnibus facile colligitur, quid ſit enunciatio modalis, & quotuplex, & quomodo non ſunt plures, quam hæ, quas Ariſtoteles enarrat, & quantum ab alijs omnibus differant.

De quãtitate modaliũ. Circa quantitatem modalium, aduerte in eis eſſe triplicem quantitatem, duas ex parte ſubiectorum, tertiam ex parte modi: eſt enim in modalibus duplex ſubiectũ: Alterum ipſius dicti, quod Albertus vocat ſubiectum locutionis, vt in hac, Socratem currere eſt poſſibile Socrates eſt ſubiectũ locutionis: alterum eſt ſubiectum totius modalis, quod vocat ſubiectum enunciationis. Et iuxta hæc duo ſubiecta, inſurgit duplex quantitas, ſecundum, quod altera ex dicto, & ſecundum hanc, quædam modalis dicitur vniuerſalis, quædam particularis, quædam indefinita, quædam ſingularis, vt enunciationes ſimplices.

Ad ſecundum ſubiectum enunciationis, quod eſt ipſum dictum integrum, ſemper modalis eſt ſingularis, quia illud integrum dictum locũ habet vnius ſingularis ſubiecti cum non poſſit diſtribui totum ipſum.

Tertia quantitas eſt præcipue a modo, ſunt enim duo modi vniuerſales, neceſſe, & impoſſibile, & æquiualentes, & duo particulares, poſſibile, contingens, & æquiualentes, & ſecundum hos, modales vniuerſales, vel particulares dicuntur.

Dices, quare illi duo ſunt vniuerſales, hi duo particulares? dico, quia neceſſe eſt quod omni tẽpore ineſt, impoſſibile quod nullo tempore: propterea vniuerſalitatem temporis claudũt, reliqui duo aliquãdo, vel non aliquando, propterea temporis particularitatem habent.

Præterea neceſſe, uel impoſſibile, ſi ſuperiori, vel vniuerſali termino iunguntur, diſtribuũtur vniuerſaliter: Idem enim eſt dicere, homo neceſſario eſt animal, & omnis homo neceſſario eſt animal, & homo impoſſibiliter eſt leo, & nullus homo eſt leo, reliqui ac ſimiliter. Hæc ſufficiant, quia quæ reſtant, late iam in introductione dicta a nobis ſunt.

Quæ enunciationes contrariæ magis ſibi inuicem eſſe dicantur. Cap. IV.

Sectio. 1. ſecundũ Græcos.

Vtrum autem contraria eſt affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi, & oratio orationi quæ dicit. quod omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt, aut omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, omnis homo iniuſtus eſt: ut, eſt Callias iuſtus, non eſt Callias iuſtus. Callias iniuſtus eſt, utra harum contraria eſt? Nam ſi ea quæ ſunt in uoce, ſequuntur ea, quæ ſunt in intellectu, illic autem contraria eſt opinio contrarij, ut quod omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt omnis homo iniuſtus eſt, etiam in ijs quæ ſunt in uoce affirmationib. neceſſe eſt ſimiliter ſe ſe habere quod ſi neq; illic contrarij opinio contraria eſt, nec affirmatio affirmationi erit contraria. (*Idem in principio primi huius.*)

Digitized by Google

trariâ ſed ea quæ dicta eſt negatio: quare cōſiderandum eſt quæ opinio falſa opinioni vera contraria eſt, vtrum negationis, an ea quæ contrarium eſſe opinatur. Dico aūt hoc modo eſt quædam opinio vera boni, quod bonū eſt: alia autē, quod non bonum, eſt falſa: alia vero, quod malum: vtra harum contraria veræ? & ſi eſt vna, ſecundum quamnam contraria.

Nam arbitrari contrarias opiniones definiri eo quod contrariorum ſunt, falſum eſt. Boni enim quod bonum eſt, & mali quod malum eſt, eadē fortaſſe opinio eſt etiam vera ſiue plures, ſiue vna ſit. Sunt autem iſta contraria, ſed non eo quod contrariorum ſint, contraria ſunt, ſed magis eo quod contrariæ.

Si ergo eſt boni quidem quod eſt bonum opinio, alia autem quod non bonum eſt: eſt autem aliquid aliud quod non eſt, neque eſſe poteſt: aliarū quidem nulla ponēda eſt neque quæcūque eſſe quod nō eſt opinātur, neque quæcunque nō eſſe quod eſt, infinitæ enim vtræque ſunt, & quæ eſſe opinātur ꝙ nō eſt: & quæ nō eſſe ꝙ eſt.

Sed in quibuſcunque fallacia eſt, hæ autem ſunt in his, ex quibus ſunt generationes, ex oppoſitis vero generationes; quare etiam fallaciæ.

Si ergo quod bonum eſt, & bonum & non malum eſt: & hoc quidem ſecundum ſe, illud vero ſecundum accidens (accidit enim ei non malum eſſe,) magis autem in vnoquoque vera eſt quæ ſecundum ſe eſt, etiam falſa ſi quidem, & vera: ergo ea quæ eſt, quod non eſt bonum quod bonum eſt, eius quæ ſecundū ſe, falſa eſt; illa vero quæ eſt quod malum eſt; eius quæ ſecūdum accidens, quare magis erit falſa de bono, ea quæ eſt negationis opinio, quam ea quæ eſt contrarij. Falſus eſt autem maxime circa ſingula qui contrariam habet opinionem: contraria enim ſunt corum, quæ plurimum circa idē differunt: Si igitur harum contraria eſt altera: magis verò negationis eſt contraria: manifeſtum eſt quod hæc erit contraria. Illa vero quæ eſt quod malum eſt, quod bonum eſt implicita eſt: etenim quod non bonum eſt, neceſſe eſt forte ipſum eundem opinari.

6 *Amplius, ſi etiam in alijs ſimiliter oportet ſe habere, & hoc modo videbitur bene eſſe dictum. Aut enim vbique ea quæ eſt cōtradictionis, aut nuſquam; quibus vero non ſunt contraria, de illis quidem falſa, quæ eſt verè oppoſita: vt qui hominem non putat eſſe hominem, falſus eſt, ſi igitur hæ contrariæ ſunt, etiam & aliæ, quæ ſunt contradictionis.*

*Amplius, ſimiliter ſe habet opinio boni quod bonum eſt, & nō boni quod nō bonum eſt, & præter has boni quod nō bonum eſt, & non boni quod bonum eſt. Illi ergo quæ eſt non boni quod non bonū, veræ opinioni, quæ eſt contraria? Non enim ea quæ dicit quod malum eſt, *ſi aliquando fuerit uera: nunquam autem vera veræ contraria eſt, eſt enim quoddam non bonum malum. quare contingit ſimul eſſe veras. At verò nec illa ꝙ eſt quod nō malum: vera enim & hæc, ſimul enim & hæc erunt. Relinquitur igitur ei quæ eſt non boni; quod* non bonum eſt, contraria ea quæ eſt non boni, quod bonum eſt, falſa enim hæc.* quare, & ea quę eſt boni quod non bonum eſt, ei quæ eſt boni, quod bonum eſt.*

* A.ſ. ſimul aliquando.

* A.l. nō boni vere cōtraria ea ꝙ eſt non boni, ꝙ bonū falſa falſa. in hac.

Manifeſtum ergo eſt, quod nihil intereſt nec ſi vniuerſaliter ponamus affirmationem; vniuerſalis enim negatio contraria erit, vt opinioni quæ opinatur, quod omne quod eſt bonum, bonum eſt, 8 *ea quæ eſt, quod nihil eorum, quæ bona ſunt bonum eſt, nam ea quæ eſt, boni, quod bonum, ſi vniuerſaliter ſit bonum,*

Digitized by Google

bonum, eadem eſt ei, quæ opinatur, quòd quicquid bonum eſt, quod bonum eſt: hoc autẽ nihil differt ab eo quod eſt, quod omne quod eſt bonum, bonum eſt: ſimiliter autem, & in non bono.

9 *Quare ſi in opinione ſic ſe habet: & ſunt hæ quæ ſunt in voce affirmationes, & negationes, notæ earũ quæ ſunt in anima, manifeſtum eſt quod affirmationi contraria quidem negatio eſt, quæ de eodem vniuerſaliter, vt & quæ eſt, quod omne bonum, bonum eſt, vel quod omnis homo bonus, ea quæ eſt, quod nullum, uel nullus: contradictoriæ autem quæ eſt quod non omne, ∴ aut non omnis. Manifeſtum eſt autem quod verã veræ non contingit eſſe contrariam, neque opinionem, neque contradictionem; contrariæ enim quæ circa oppoſita ſunt; circa eadem autem contingit verum dicere eundem: ſimul autem non contingit eidem ineſſe contraria.*

∴ *Al. & quod.*

1 *Vtrum autem contraria eſt affirmatio negationi, &c.*

Hæc eſt quarta, & vltima pars huius libri, in qua Ariſt. dubium vnum proponit circa oppoſitionem, quod caput aliqui nõ eſſe Ariſt. exiſtimarunt, inter quos eſt Porphyr. & dubius eſt Ammon. At quia reliqui antiqui Græci, & Latini, hoc tanquam Ariſtot. recipiunt non erit inutile illud exponere.

Quæſtio igitur huiuſmodi eſt. Verũ affirmationi opponatur magis negatio contraria, an affirmatio de prædicato contrario? v.g. huic affirmationi, omnis homo eſt iuſtus, vtra eſt magis oppoſita, vel hæc nullus homo eſt iuſtus, an hæc, omnis homo eſt iniuſtus? & huic, Socrates eſt iuſtus vera magis opponitur, Socrates eſt non iuſtus, an hæc Socrates eſt iniuſtus: vbi prædicatum eſt contrarium. (Nam ſi ea quæ ſunt in voce ſequuntur ea) proponit viã, ſecundum quam illa quæſtio determinanda eſt, népe vt ea quæ in mente ſunt, conſideremus: voces .n. non aliud ſunt, quã ſigna eorum, quæ menti ſunt. Conſiderandum ergo eſt quæ opinio in mente opinioni opponatur, an quæ eſt ſecundum negationem an quæ eſt ſecundum contrarium. Voces enim eodem modo opponentur.

Vnde fit quæſtio huiuſmodi, aliquis habet hanc opinionem, bonum eſt bonum, veram habet aliam falſam, bonum non eſt bonum, & aliam etiam falſam, bonum eſt malum. Peto, quæ opinio harum duarum illi oppoſita eſt: & nota iſta verba Ariſtot. (Si eſt vna ſecundum quam contraria) poteſt eſſe vnus ſenſus, ſi vna harum duarũ eſt contraria, vtra erit? ſiue illud (Si) ſit dubitantis, ſiue aſſerentis, & hic ſenſus eſt bonus, & ita exponit Caietanus.

Aliter interpretatur Ammon. & Boet. notaque vnum, quod nos ſupra explicuimus capite de oppoſitis. Duplex eſt contrarium, quoddam habens medium, quãdo non eſt neceſſe, vt alterum extremorum proprio inſit ſubiecto, vt album, & nigrũ: non enim eſt neceſſe, vt corpus, vel ſit album, vel ſit nigrum, poteſt enim eſſe rubrum. Talia dicuntur habere medium. *2. Expoſitio: Nota.*

Alia medio carent: quorum alterum neceſſe eſt ineſſe proprio ſubiecto, vt par, impar, ſanum, ægrum, calidum, frigidum, neceſſe eſt enim numerum eſſe parem, vel imparem, corpus calidum, vel frigidum, animal ſanum, vel ægrum, in contrarijs habẽtibus medium negatio vnius contrarii, nõ eſt eadem, cum affirmatione alterius contrarii, vt non eſt idem, nõ eſt album, & eſt nigrum, at in aliis vna eſt re, idem enim re eſt, non eſt par, & eſt impar, non eſt ſanum, & eſt ægrum.

Intelligitur in his, reſpectu proprii ſubiecti, alias enim nõ idem ſunt, nã Chimæra non eſt calida, non tñ propterea, eſt frigida, reſpectu ergo ſubiecti ſuſceptiui vtriuſque contrarii oportet intelligere.

Hoc ſuppoſito, eſt clarus ſenſus Ariſtotelis; dicit enim an, bonum non eſt bonũ, opponatur huic, bonũ eſt bonum, an iſta, bonum eſt malum? (quod ſi vera ſit) id eſt, ſi aliquando idem re ſit, vt in cõtrariis medio carentibus ſit reſpectu proprii ſubiecti, hinc veram aſſumemus tanquam oppoſitam, negationem, an affirmationem? & 1
hic eſt ſenſus etiam bonus.

In iſta quæſtione aduerte, quod vocatur *Nota.*

opinio

opinio, iudiciũ itellectus, quo aſſentimus, vel diſſentimus alicui enunciationi, & opinari aliquãdo iudicare dicitur, vt patet tertio de anima ca. 3. imaginari, inquit, poſſumus cum volumus: opinari autem, id eſt iudicare. nõ quamuis aliis locis aliter opinio ſumatur, vt videbitur.

2 *Nam arbitrari contrarias opiniones definiri, &c.*

Excludit reſpõſionem, quam aliquis ei poterat dare, nempe contrarias opiniones eſſe, quæ sũt circa res cõtrarias, vt opinio boni, & opinio mali contrariæ ſunt. Docet id non ſufficere, ad contrarietatem opinionũ quod dupliciter probat. Primo quia eadem eſt fortaſſe opinio cõtrariorum. Et ſe-
3 cundo, quod ſi non eſt eadem, ſed plures ſunt poſſunt, ambæ veræ eſſe, vt opinio de bono, quod bonum eſt, & opinio de malo, ꝙ malũ eſt: hæ opiniones vel vna ſunt, vel ſiue vna, ſiue plures ſint, veræ ſimul ſunt, vtrũq; aũt repugnat opinionib. contrariis.

Nota. Hoc eſt ergo vnum aliud, nẽpe ꝗd opiniones contrario mõ ſe habeant, & cõtrariæ ſint, nõ tamen propterea quod contrariorum ſint: oportet ergo in inueſtigandis opinionibus cõtrariis, quomodo cõtrariè ſe habeant inueſtigare.

Nota. Aduerte ꝗñ Ariſtot. dicit eandẽ opinionẽ eſſe cõtrariorũ, vt, quod bonũ eſt bonũ & malũ eſt malũ, nõ itelligas de opinione, & iudicio actuali hoc. n. fieri nõ poteſt, cũ alio actu iudicẽ, bonum eſſe bonũ & alio diuerſo numero actu, & malum eſſe malũ, ſed de eadem opinione, itellige habituali, i. eodem habitu vtrumque cognoſcitur.

Vel, quod melius eſt, itellige de iudicio actuali, & tunc ſit ſenſus, quod eſt vna opinio ſpecie, contraria autem nõ ſunt vnius ſpeciei: propterea illę duę actuales opiniones non ſunt contrariæ, ſ. quod bonum eſt bonum & quod malum eſt malum.

Si ergo eſt boni quidem, quoniam bo-
5 *num eſt, &c.*

Incipit Ariſtot. determinare hanc quæſtionẽ, docetque oppoſitionẽ cõſiſtere in negatione eiuſdem prædicati de eodem ſubiecto, non autem in affirmatione oppoſitorũ, & primo probat nõ cõſiſtere in alio, quam in negatione eiuſdem: vnum vni tñ tum opponitur, ſed infinita eſſẽt oppoſita quæ illo opponũtur modo, nempe affirmãdo oppoſita, vel negãdo propria alicuius: ergo nõ hoc modo eſt ſumẽda oppoſitio. Minor ꝓbatur: ſit hæc opinio, bonũ eſt bonum: ſi eius oppoſita ſunt, quæ affirmãt id, quod bono nõ conuenit, vel remouẽt quæ conueniunt, ſunt hæc innumera, nam dici poteſt bonum eſt malum, bonum eſt odibile, bonum eſt inhoneſtum, bonum eſt inutile, ſimiliter remouendo propria, bonũ nõ eſt amabile, bonum nõ eſt vtile bonum nõ eſt ſectandum, ſi igitur oppoſita hæc ſunt, infinita sũt: Non ergo ſumenda eſt oppoſitio affirmationis alicuius per affirmationẽ oppoſitorum, nec per negationem eorum omnium, quæ inſunt alicui ſubiecto.

Sed in quibus fallacia eſt, hæ autem 4
ſunt, &c.

Oſtẽdit, ſecũdum quam affirmationem & negationẽ ſit ſumenda oppoſitio, ac docet cõſiſtere oppoſitionẽ in negatione, & affirmatione eiuſdẽ prædicati de eodẽ ſubiecto: hoc aũt dicit his verbis (in his cõſiſtit oppoſitio, in quib. fallacia) fallacia vero in his eſt, in quib. generationes, generationes vero ex oppoſitis fiunt, ſecũdũ idẽ,

Pro quorum verborum intelligẽtia eſt aduertendum, quod generatio eſt mutatio alicuius ex non eſſe ad eſſe, quãdo. n. fit aliquid quod non erat ante, tunc generari dicitur. Corruptio autẽ eſt mutatio ab eſſe ad nõ eſſe, ſ. quando aliquid quod erat, nõ eſt, dicitur mutatũ fuiſſe, vnde termini generationis, & mutationis primi sũt ens, & non ens, generatio incipit à nõ ente, & terminatur in ens. Corruptio incipit ab ente, & terminatur in nõ ens, Verſantur igitur inter oppoſita ſecundum idem, nempe inter ens & non ens. Nota.

Aduerte ſcd̃o, intellectus noſter in rerũ cognitione ꝓportionaliter ſe hẽt his mutationib. quãtum ad hoc, quod vera cognitio vel aſſimilaẽ generationi, falſa aũt corruptioni, nã ſicut gñatio procedit ex eo, ꝙ nõ erat ad id, ꝙ eſt: Ita vera cognitio ꝓcedit ex eo, quod nõ erat cognitum, ad id ꝙ cognitũ eſt, & ſicut corruptio eſt ab ente in nõ ens: ita error, & deceptio eſt ab ea cognitione. Nota.

gnitione, qua vere res cognoſcēda erat, receſſus in illā cognitionem, qua rem aliter, quam eſt cognoſcimus. Vnde ſi petas, in quo conſiſtit vera cognitio, dicam in eo, qđ res, vt eſt, cognoſcitur. Si petas, in quo error & deceptio? dicam ante omnia, in eo, qđ cognoſcis de re, quod non eſt: Sunt igitur termini cognitionis, & fallaciæ ens, & non ens, homo, & nō homo, & reliqua: oppoſitio ergo ſumenda eſt per affirmationē, & negationem eiuſdem de eodem.

Hæc doctrina in hoc cōſiſtit, vt quemadmodum generatio in hoc cōſiſtit, quod aliqd fiat ex eo qđ nō erat, ſiue fiat ex terra, ſiue ex aere, ſiue ex alia quauis re, ita vera cognitio, ex eo, quòd nō erat cognitū, & ſicuti corruptio terminatur in non eſſe, ita & deceptio cōſiſtat in eo ꝙ intelligat, qđ non eſt res, ſiue intelligat hoc, vel illud falſum, eodem mō, ita & oppoſitio in hoc, quod idem neget de eodē, de quo affirmatū erat, & eſt ſubtilis nō ſolum doctrina, ſed etiam probatio eiuſdem concluſionis, quod oppoſitio ſit ſecundum affirmationem, & negationem eiuſdem de eodem.

5 *Si ergo quod bonum eſt, &c.*

Tribus rationibus probat concluſionē illam. Primo, illa ſūt magis oppoſita, quæ magis ſecūdum ſe repugnant in veritate, & falſitate. i. quorū vnū magis eſt falſum, & alterū eſt magis verum, ſed ita ſe habēt affirmatio, & negatio eiuſdem, ergo ea ſūt magis oppoſita: maiorem probat, quia cōtraria maxime diſtant: minorem oſtendit, iſta propoſitio, bonum eſt bonū, eſt magis vera, quam hæc, bonum non eſt malum, ergo, & iſta, magis falſa, bonum nō eſt bonū, quā hæc, bonum eſt malum, & ita duæ illæ opponuntur, bonum eſt bonum & bonum nō eſt bonum, & aliæ duæ inter ſe, bonum eſt malum, & bonum non eſt malum.

Probat quod illa ſit magis vera, quia ſecūdum ſe eſt vera. i. immediate, & ſine cauſa. Si. n. dicat quis, quare bonū eſt bonum, non eſt cauſa: at illa, bonum nō eſt malum, eſt ſecūdum accidens. i. mediata, quia cauſam habet: propterea. n. bonum non eſt malum, quia bonum eſt bonum. Iſta ergo opponetur, bonum nō eſt bonum, nō autem illa, quæ implicita eſt. i. bonum eſt malum: iſtam vocat, implicitam, quia includit illā tanquam priorem, bonum non eſt bonum, attende rationem hanc, quæ ſubtilis eſt.

Amplius, ſi & in alijs oportet ſimiliter ſe habere, &c. 6

Idē probat ſecūda ratiōne, quæ talis eſt; Inueniuntur oppoſitiones, in quib. nō ꝑōt aliter, quā ꝑ affirmationem, & negationē ſumi cōtrarietas, ergo in omnib. ita ſumetur, vel in nullis, quādo qdē oppoſitio eſt eiuſdē rationis, antecedens patet in his, qbus nō eſt cōtrarium, vt homo eſt homo, hic. n. non aliter contradicimus, quam per negationē eiuſdem falſam. ſi homo nō eſt homo, ergo etiam in aliis ita erit, in qbus cōtrarium eſt, quod ſi in his dicas nō eſſe oppoſitionem, ergo nec illi, reſpondet qđ ſi in iſtis ſaluat oppoſitio ꝑ affirmationem & negationem, eadē erit oppoſitio ī illis, cum et poſſimus illic negare, & affirmare.

Amplius ſimiliter ſe habet opini boni, &c. 7

Hæc eſt tertia ratio, qua idē probat Ariſtoteles, argumētū autem eſt huiuſmodi. iſta, bonum eſt bonum & iſta, non bonum non eſt bonū, ſunt veræ, & de ſubiecto oppoſito penes finitum, & īfinitum; hæ autē falſæ, bonum non eſt bonum, & nō bonum eſt bonum, & oppoſitæ ſecundū ſubiectū, vnde harum duarū, & illarum æqua eſt ratio: ſed huic nō bonum non eſt bonum, opponitur illa; non bonum eſt bonum, ergo, & illi bonum eſt bonum, altera bonum nō eſt bonum; quod autem illi, nō bonum nō eſt bonum, opponatur illa, non bonum eſt bonum, patet, quia non opponi poteſt iſta, non bonum eſt malum, nec iſta, nō bonum non eſt malū, nā eſſent duæ oppoſitæ veræ.

Quod probatur: & vt hoc inconueniēs appareat, ſumæ in vniuerſali, omne nō bonum non eſt bonum, quæ vera eſt, ſi iſta eſt contradictoria, non bonum eſt malum, eſt vera cum illa; ſi iſta non bonum nō eſt malum, etiam eſt vera; aliquod. n. non bonum nō eſt malū; ſunt. n. quæ nec ſunt bona, nec mala moraliter loquēdo, lapis. n. nec ē bonus, nec malus. i. nec iuſtꝰ nec īiuſtus, neutra ergo illi opponitur; ſed iſta nō bonum eſt bonū, quæ negatio eiuſdē eſt, & falſa, ergo & illa ita opponentur, bonum non eſt bonum, & bonū eſt bonum, eſt autē argūm hoc ab oppoſitis, ita ſe habet negatio, & affirmatio de non bono, ſicut affirmatio,

&

& negatio de bono, illa opponuntur ſecundum affirmationem, & negationem eiuſdem: ergo & hæc.

Manifeſtum ergo quoniam nihil intereſt, &c.

Concludit Ariſt. oppoſitionem omnem ſecundum affirmationem, & negationem eſſe primo ſumendam, tam in contrarijs quàm in contradictorijs, vt .n. opinioni, omne bónum eſt bonū, opponitur opinio contradictoriè, quę dicit, non omne bonum eſt bonum, ita & opinio iſta, contrariè, quæ dicit nullum bonum eſt bonum, vtraque enim negatio eſt eiuſdem, ſiue in vniuerſali, ſiue non vniuerſaliter ſumatur negatio.

9 *Quare ſi in opinione ſic ſe habet, &c.*

Determinata quæſtione oppoſitarum opinionum facile concludit, quid de voce dicendum ſit, ſi enim vox eſt nota eorum, quæ ſunt in intellectu, intellectu autem oppoſitæ ſunt illæ opiniones, quæ ſecundum affirmationem, & negationem ſunt, in hoc etiam eodem, enunciationum vocalium conſiſtit oppoſitio, & ſicut contrarię opiniones de eodem ſimul eſſe verę nequeunt, ita nec in voce contrariæ, vel contradictoriæ enunciationes veræ ſimul erunt de eodem.

Dico (ſimul) quia de eodem contrariæ veræ, & contradictoriæ poſſunt enunciari, vt de Petro quod eſt albus, & quod non eſt albus, quod ſedet, & non ſedet; ſed ſimul, ideſt, pro eodem tempore id omnino repugnat, vt ſupra diximus.

Hic eſt finis capitis, & totius libri de interpretatione Ariſtot. ſi aliqua prætermiſſa ſunt, eo factum eſt, quia ſuis locis copioſe, & exactè tradentur, Deo fauente, cui ſit gloria in ſempiternum. Amen.

F I N I S.

LAVS DEO.

B. Q. V. M.

FRAN.

FRANCISCI TOLETI

SOCIETATIS IESV.

S. R. E. CARDINALIS AMPLISSIMI

COMMENTARIA.

Vnà cum Quæſtionibus, in libros Poſteriorum Analyticorum Ariſtotelis.

De ſubiecto, inſcriptione, ordine, procedendi modo, & diuiſione horum Librorum.

POſteriorum libri & dignitate, & vtilitate reliquas omnes Logicę partes antecellunt, hi enim ſunt qui alijs tum ſcientijs, tum artib. magnum vſum exhibent, & a quibus, & vniuerſalis peritia, & exacta cognitio Logico comparantur: adeo vt Ariſtot. Themiſt. viſus fuerit conſulto in his, ob eorũ ſublimitatem, obſcuritatẽ affectaſſe.

Antequam autem ad contextum deſcendamus, nõ ab re erit quinque prelibare, ex quorum cognitione facilior erit proceſſus: primum eſt libri obiectum, alterũ inſcriptio: tertium ordo, quartum procedendi modus, poſtremo diuiſio: ex his.n. reliqua quæ præmitti ſolent manifeſta fient.

QVÆSTIO I.

Prolegomenorum de ſubiecto libr. Poſteriorum Analyt.

1. fund. Circa primum aduertendum eſt, Logicam, vt ſæpè diximus, in hunc vſum fuiſſe inuentã, vt modum aperiret, quẽ intellectus noſter obſeruat in rerum veritatibus cognoſcendis, & indagandis, vt.n. artes docent modum, quo res operamur, ita & Logica modum quo res intelligimus: Duplex aũt eſt rerum veritas, altera, quæ per ſe ipſam, poſtquã intellectui obijcitur, nota fit: nec intellectum erga eã errare contingit, quales ſunt veritates eorum, quæ principia dicuntur, vt omne totum eſt maius ſua parte, quodlibet eſt, vel non eſt, & ſimilia, de quib. Ariſt. in 2. Metap. in principio dixit, in ianuis quis aberrat? hæc autẽ non opus habent Logica, ſunt enim per ſe manifeſta, nec aliter intellectus ea cognoſcit, quã ſenſus, puta viſus, ſuum obiectum præſens, vt bene dixit Linconien. 1. Poſte. c. 9. & Aegyd. 2. Poſt. cap. vlt.

Altera veritas rerum eſt, quæ nõ ſtatim p ſe intellectui eſt manifeſta, nisi vtamur aliquo diſcurſu, & ratiocinatione, qua talem veritatẽ per aliam notiorem deducamus: quales ſunt eæ veritates, quę de cõcluſionib. habẽtur, non enim ſine diſcurſu tales cogno-

cognoſci poſsũt:hæc autẽ Logica indigẽt, quæ talem modum nempe diſcurſum,& ratiocinationẽ oſtendat,explicet,& doceat, atq;hic eſt vſus,& neceſſitas Logicæ, licet enim modum cognoſcẽdi etiam ſimplicia tradat,quod factum eſt in prædicamentis, tamen ea omnia in compoſitam,& diſcurſiuam cognitionem ordinantur.

2.Fund. Eſt præterea, aduertendũ veritatẽ hãc, quæ diſcurſu habetur, eſse in duplici differentia,quædam eſt, cuius cognitio dicitur ſcientia,quædam verò cuius cognitio dicitur opinio;ſeu clarius, quaſdã res opinione, quaſdam ſcientia diſcurrentes cognoſcimus;ea ſciũtur,quæ ſic ſe habẽt,ſicut cognoſcuntur, nec aliter ſe habere poſsũt,q̃ vt intelliguntur. v.g. ſcimus hominẽ eſse riſibilẽ,qa re vera ita eſt,nec aliter eſse poteſt,quin homo ſit riſibilis,& nobis manifeſtũ eſt ita id eſse: ꝓpterea ſciẽtia cognitio vera,neceſsaria,& clara dicitur, de his vero opinamur,q̃ ſic ſe habere non cõſtat, ſed cõiectura, & probabilitate quadam cognoſcũtur, quare aliter ſe habere poſsũt, quàm opinamur , & ideo opinio incerta, obſcura,ac mutabilis,cognitio dicitur.

Iuxta has duas cognitiones duplex eſt ĩ nobis diſcurſus,& is,quo ſcientiã cõſequimur,qui demõſtratio dicitur,& is quo opinionẽ; qui ſyllogiſmus Topicus nuncupatur;vnde fit, vt Logica maxime ĩ hac vtraque parte verſetᷣ,nempe, Demonſtratiua, & Topica,quæ Dialectica peculiariter dici ſolet;harũ altera his libris cõtinetᷣ,nempe demõſtratio,altera uero lib.Topicorũ.

3.Concl. Eſt igitur horũ librorũ obiectũ,& materia circa q̃ verſatur demõſtratio, nẽpe ſyllogiſmus , quo ſciam rerũ conſequimur,q̃ ſnia eſt cõis omnium Græcorum , & fere oĩum Latinorũ, immo ipſius Ariſtotelis q 1.Priorum c.4. ꝓpoſuit obiectum Analyticę partis ipſam demõſtrationẽ,ꝑmittendo tñ cognitionẽ ſyllogiſmi in cõi,tãquã vniuerſalioris:ex obiecto autẽ apparet quãta ſit vtilitas hui⁹ ꝑtis logicę, a qua velut ab ĩſtrumẽto neceſsario ſciæ reliq̃ depẽdẽt.

Opi. contraria, & eius rõnes. At circa hoc fuit Auerrois ſnia ĩ hoc ꝓlogo,non in his libris demõſtrationem ſolam per ſe, ſed ẽt definitionem cõſiderari: ꝓpterea demonſtratio obiectum non erit, cum non oĩa,quæ in hac parte conſiderantur,cõplectatur. Hãc ſentẽtiã receperunt, quidã iuniores, quorũ rõnes ꝑcipuæ ſunt.

Primo ad Logicum ſpectat tractare ꝑ ſe de definitione,eſt.n. inſtrumẽtum cognoſcendi, qua conſideratione ad Metaphyſicum pertinere nõ põt; ſed nulla pars Logicæ eſt,quæ definitionẽ conſideret,niſi iſta, ergo ad hanc partem pertinet;probant minorẽ, quia ſi ad aliquã partẽ aliam ſpectaret,maximæ ad 6.Topicorum , ſed ad eam non pertinet,cum Topicus ibi non definitionem conſtruat, ſed conſtructam examinet, vt notat Alex. ibidem in principio.

Secũdo ẽt ſi non eſset demonſtratio, adhuc definitio eſset,& a logico conſideraretur, ergo definitio non ꝓpter demonſtrationem, ſed ꝑ ſe in Logica conſideratur .

Pręterea nobilior ẽ definitio ipſa demõſtratione,ergo nõ ipſius cã debet a Logico conſiderari,ſed potius demõſtratio ꝓpter definitionem:aĩs patet,ex Ariſt.7.Metap. tex.4.nobili⁹,(inquit) eſt ſcire quid ſit homo,quam qualis ſit : ſed illud habetur per definitionem,hoc autem per demõſtrationem:ergo potius inſtrumentum eſt definitio,quam demonſtratio.Ob hæc igitur aſſerunt horum librorum tã demonſtrationem , quàm definitionem eſse obiectum.

Confut. huius opinionis. Hæc ſnia non eſt recipienda , multis ex cauſis:primo, quia eſt contra cõem omniũ Græcorum,& Latinorum opinionẽ.Secundo eſt ẽt contra Ariſt.nam 1. Priorum c.4. proponit ſe intendere de demonſtratione diſserere:prius autem de ſyllogiſmo, tãq̃ de ſuperiori,quo loco definitio non per ſe ſed cum demonſtratione ſumpta ponitur , alias.n.ante ſyllogiſmos eſset tractãda,cũ ſyllogiſmus non ſit definitione ſuperior . Tertio, ſentẽtia iſta eſt contra rõnem,primo,ſicut totius ſcientiæ vnicum eſt cõmune obiectum,ita partium ſcientiæ vnicum eſt ꝑ ſe particulare obiectum ; ſed libri hi vna pars Logicæ ſunt, ergo vnicum eſt eorum per ſe obiectum,non ergo definitio ſimul,& demonſtratio per ſe cõſiderantur , præſertim cum maximè differãt: definitio .n.eſt inſtrumentum ſimplicium,demõſtratio cõpoſitorum;definitione , quid res ſit; demonſtratione,qualis,& propter quid ſit ſcimus.Hoc argumento coguntur iſti ponere obiectum horum librorum modum ſciendi , contemplantes autem talium inſtrumentorum diuerſitatem,aſserunt tale

obiectum

obiectum eſſe æquiuocum, Sed confutatur
hoc argumento. Vel illud eſt pure æquiuo
cum, vel analogum: ſi pure æquiuocum, er
go iam non datur vnum obiectum, cum in
eo nulla ſit vnitas rei, ſed ſolius vocis: ſi
vero eſt analogum, ergo vnum ſignifica-
tum eſt propter alterum. Quarto, ratio-
nes huius ſententiæ inualidiſſimæ ſunt.
Ad 1. Ad primam, reſpõdetur cũ Euſtrat. pro
logo 2. Poſter. definitionẽ hic non conſide
rari ſm̃ ſe, ſed vt eſt cã vna, qua probamus
paſſionẽ ineſſe ſubiecto, quo ẽt modo aliæ
cauſæ quoq; hic cõſiderantur. Ad maiorẽ
aũt argumenti, Euſtrat. admittit Metaphy
ſicũ per ſe cõſiderare definitionẽ, ſed mihi
hoc nõ ſatisfacit, nã Metaph. eam cõſide-
rat, vt dicit rei ſubſtantiã, nõ vt eſt cogni
tionis inſtrumentũ: hoc. n. Logicum eſt, vt
dixit Auer. 7. Metaph. commen. 42. Propte
rea neganda eſt maior, Logicus n. non per
ſe, & immediatè definitionẽ cõſiderat, ſed
vt ad demonſtrationẽ pertinet, ꝙ optimè
dixit Aegyd in proœm. 1. Priorum, vt. n. in-
tellectus operationes ſimplices non ſunt
pp ſe, ſed ad cõpoſitas ordinãtur: ita, & de
finitio, q̃ ſimpliciũ eſt, non pp ſe, ſed ad ar
gumentationẽ ordinanda eſt; nec ex hoc
ſequitur definitionẽ nõ tractari exactè in
Logica, vt n. Phyſicus exactè de forma, &
materia dicit, & de anima, & reliquis, li-
cet vt ad corpus naturale ordinantur, iſta
conſideret; ita, & logicus de definitione.
Alber. trac 1. ſuæ Logicæ, c. 5. dicit hanc
partem Logicæ, de definitione, nõ extare:
vnde poſſet optimè dici, ꝙ quamuis Logi
cus de definitione p ſe ageret, tñ talis tra
ctatus omnib. libris de argumẽtatione an
teponendus eſſet, cum ſit ſimplex, eſſet
enim immediatè poſt prædicamenta.
Ad 2. Ad ſecundã reſpondetur facilè, ſi demõ
ſtratio eſſet ablata, maneret definitio, ſed
Logica eſſet mãca, nec haberet eã rationẽ
quã modo habet, cum eius finis mutetur.
Ad 3. Ad tertiã, negatur definitionem eſſe po
tiorẽ, nec ille textus quicquã contra nos
ꝓbat: ibi e. n. inquit nobilius eſſe ſcire q̃d
res ſit, quam ſolũ qualis ſit: at demonſtra
tio non ſolũ oſtendit qualis res ſit, ſed pp
quid ẽt talis ſit: in hoc autẽ includitur, q̃d
ſit; & hæc eſt maxima cognitio, nẽpe ſcire
res per ſuas cauſas, ꝙ demonſtratione fit:
immo ſi textus conſideretur, eſt contra
eos: nam ſubdit Ariſtoteles rationẽ, qua-
re ſit melius ſcire quid, quia inquit, qui
ſcit quid, facile ſciet quale: ac ſi dicat, qui
ſcit definire, ſcit demonſtrare, hactenus
de ſubiecto, nunc de inſcriptione horum
librorum dicamus.

QVAESTIO II.

De Inſcript. Lib. Poſteriorum Analyt.

Inſcriptio huius libri Græce eſt, τῶν ἀνα
λυτικῶν ὑστέρων, ideſt reſolutoriorum po-
ſteriorum, in cuius gratiam prius quid re
ſolutio ſit explicemus; circa quam vehe-
menter neoterici digladiantur.
Reſolutio igitur, vt Alex. & Phil. 4. Prio *Quid reſol.*
rum in principio aſſerunt, non eſt aliud
quam ingreſſus quidam rei in ea princi-
pia, ex quibus eſt, ſeu a quibus pendet,
v.g. cum corpus aliquod ex elementis cõ
ſtitutum, diſſoluitur, in eadem elementa
redit, talis reditus reſolutio dicitur.
Eſt autem hæc reſolutio duplex, quę- *Reſolutio alia realis, et rationis*
dam realis, quædã rationis; realis eſt quæ
in ipſis fit rebus, actione in ipſis realiter
exiſtente, vt quando vere mixtum in ele-
menta reſoluitur, quando totum in parti-
culas ſecatur: reſolutio rõnis eſt, quæ ip-
ſis reb. accidit nõ quidẽ actione exiſten-
te in ipſis, ſed intellectus operatione, vt
enim mixtum ſui corruptione in elemen-
ta realiter reſoluitur, ita intellectus ſua
conſideratione mixtum in elementa redi-
git, taliſque reſolutio rationis dicitur.
Hæc reſolutio rationis duplex eſt, alte
ra Mathematica, altera Logica: Mathema- *Reſolutio rõnis duplex. Mathematica, & Logica.*
tica eſt qua propoſitam concluſionem in
proprias cauſas, per quas demonſtretur,
reducimus; vt nihil aliud ſit talis reſolu-
tio, quam inquiſitio, & perſcrutatio quæ-
dam cauſarum illius concluſionis: ſicut in
Moralibus conſultationes ſunt inquiſitio
nes mediorum ad res faciendas, vt docet
Ariſtot. 3. Ethic. cap. 3. ex quo patet, hanc
reſolutionem non eſſe demonſtrationem,
demonſtratio enim per cauſam effectum
mõſtrat, reſolutio vero poſito effectu, cau
ſam indagat; reſolutio tamen ipſi demon
ſtrationi deſeruit, vt docet Euſtrat. in pro
log. 2. Poſte talis reſolutio Mathem. dr̃ nõ
quod ſolus Mathematicus ea vtatur, cum
& aliæ ſcientiæ etiã in proprias cauſas cõ
nentur ſua redigere, ſed quod Mathemati-
ci frequentius, & clarius id efficiant.

Quid

Quid reſolutio rationis Logica, & quotuplex.

Logica reſolutio, quãuis multiplex ſit, vt 1. Prior. diximus, tamen quantum ad rẽ ſpectat, duplex eſt, altera vniuerſalis, altera particularis, vniuerſalis eſt, qua cõcluſionem aliquã in figuras quaſdam, & modos quibus eſt ſyllogizãda, redigimus; ab his enim tanquam a principiis illationis dependet; ſimiliter eadẽ reſolutione reliquas argumentationis ſpecies in ſyllogiſmum, vt cuius vi innituntur, reſoluimus, & ipſum etiam ſyllogiſmum in duas propoſitiones, & in tres terminos reducimus. Reſolutio vero particularis eſt qua propoſitam concluſionẽ figura, & modo iam ſuppoſitis, in præmiſſas, & principia quædam neceſſaria, & quæ ipſius cauſam important, reducimus, quæ quidem reſolutio maximẽ deſeruit Mathematicæ reſolutioni, hęc enim in cauſam reſoluit effectũ. Logica vero particularis premiſſas neceſſarias ſecũdum cauſas diſponit, & quærit. Poſſumus enim in ſyllogiſmo aliquo duo conſiderare, & illationem quandam, qua concluſio ex præmiſſis infertur, & probationem etiam, qua cõcluſio per principia neceſſaria, & per ſuas cauſas probatur: vnde dupliciter reſoluimus concluſionẽ, & in principia referendi, nempe in figuras, & modos, quæ reſolutio a Latinis dicitur reſolutio formæ, a Græcis reſolutio ſyllogiſmi ſimpliciter; & in principia probãtia, non vtrũque, ſed neceſſariò, & per cauſam, quæ reſolutio a Latinis dicitur, materiæ, a Græcis particularis, illa reſolutio prior eſt, cum ſit formæ, & communior, hæc poſterior, cum ſit materiæ, & particularis, vnde fit; vt pars Logicæ, qua communis reſolutio traditur, liber Priorum dicatur; pars vero qua particularis continetur, liber Poſteriorum.

Cül. 9. Hęc igitur eſt inſcriptionis huius ratio de reſolutione poſteriori, i. de modo inquirendi principia neceſſaria, & præmiſſas quæ cauſæ ſint, per quas concluſio eſt demonſtranda, ac in eas reſoluenda. Hic autem oportebit vnum adnotare, has partes Logicæ reſolutiuas dici, non ꝙ ipſæ reſoluendo procedant: ſed quod reſoluere doceant iuxta duos hos reſolutionis modos; cum autem reſolutio non fiat niſi compoſito, vel eo quod reſoluendũ eſt præcedentes hinc fit vt iſtę partes Logicæ oſtendãt quod eſt reſoluendum, nempe concluſionem, aut ſyllogiſmum, & ea in quæ iſta ſunt reſoluenda.

Dubium. An hi lib. aliqua ex parte ſint compoſitiui.

Dubitatur, an hi libri aliqua ex parte compoſitiui ſint, & nõ ſemper reſolutiui. Reſpondet Philop. & Bura. 1. Priorum in his aliquid cõpoſitionis continet: nam in libro Priorum docemur ſyllogiſmum cõponere; in libro vero Poſteriorum demõſtrationẽ: tñ quia potior eſt reſolutio, & difficilior, idcirco libri reſolutiui dicũtur. *Aliorũ ſent.*

Mihi aliter videtur dicendum, nẽpe hos libros docere concluſionem propoſitã in præmiſſas, quibus inferatur, reſoluere, ꝙ ſimpliciter ſyllogizare dicitur, & concluſionem etiam in præmiſſas neceſſarias reſoluere, quod eſt demõſtrare; & quia hęc tradi non potuerunt, quin prius, quid ſyllogiſmus, quid demonſtratio eſſet, explicaretur; propterea iſta in his continentur; hoc tamen non eſt cõponere, ſed ea oſtendere, in quæ reſolutio facienda eſt. Fatendum eſt tamen cum ex reſolutione nota fiat compoſitio, eadem arte nos doceri, & reſoluere, & componere, ſed illud prius. *Propria opin.*

QVÆSTIO III.

De diuiſione Logices in partem Indicatiuam, & inuentiuam.

Eſt aliud dubium, in quo elaborauerunt multi, qua ratione hæc pars Logicæ Analytica iudicatiua dicatur, Topica vero inuentiua.

Ad quod aliqui reſponderunt non tam vere, quam ſubtiliter, nempe Topicam argumentari ex ſignis quibuſdam, Analyticam vero ex cauſis: & quia ſigna ad inuentionem, cauſæ ad reſolutionem ſpectare videntur, inde ad Topicam inuentio, ad Analyticam reſolutio, & iudicium ſpectat; ſed hoc poſtea quam quod leue eſt, non ſatiſfacit, nam pars prior Analytica cum non per cauſam ſyllogizet, non eſſet iudicatiua, quod falſum eſt. *1. Aliorũ ſent.* *Refellitur ea ſẽtentia.*

Alii reſpondent in Topica, & Analytica eſſe inuentionẽ, & iudicium, liber. n. Priorum medium ſyllogizãdum inuenit, & de inuẽto iudicat, & Poſteriorũ lib. docet ẽt inuenire medium, nẽpe cauſas, & p̃miſſas, *2. ſent.*

&de

& de eiſdem iudicare, an ita ſint, & demũ liber Topicorũ docet inuenire ꝓbabilia, & de ipſis, an talia ſint, iudicare: tñ quia in parte Analytica difficilius eſt iudicare, q̃ inuenire, iudicatiua dr̃. eſt aũt difficilius iudicare, nã concluſionis demõſtrandæ vnũ eſt medium, quia non niſi neceſſariũ demõſtramus, nõ. n. vtraq; pars contradictionis demõſtratur: ad iſtud innumeras habes leges, & conditiones, ꝓpea inuentio eſt facilis, quia eſt vnius, iudiciũ difficile, q̃a multa debet habere: at in Topica facilius eſt iudicare, quia conſiderat probabile, ꝙ facile examinatur, ſed difficilius eſt inuenire, q̃a oportet vtramq; cõtradictionis partẽ probabiliter oſtẽdere, ac ꝓpea a principaliori inuentiua dicitur. Hæc ſententia habet aliquid apparentiæ, ſed caret fundamento.

3. ſent. Alij reſpondent aliter, Topicum, & Analyticum eſſe inuentiuũ: nã ꝓmiſſas vterq; quærit ad cõcluſiones probãdas; intereſt tñ inter vtrumque, nã Demonſtrator ſolũ verum probat, & a falſo ſeparat: at Topicus uerum a falſo nõ diſcernit, cum ſolum probabile conſideret, quod aliquando verum, aliquando falſum eſſe poteſt, ideo alter iudicatiuus, quaſi diſcretiuus veri a falſo dicitur, alter ſolum inuentiuus manet.

Propria auctoris opin. Dicendum eſt meo iudicio, primo, duas eſſe argumentationis partes, alterã habentem ſe, vt materiam, nempe propoſitiones ipſas, & terminos rerum ſignificatiuos: alteram vt formam, diſpoſitionẽ nempe ſecundum figuram & modum: vnde qui argumentationem aliquam cõponere vult, opus habet quærere hæc duo, & formam, & materiam aliquam quæcumque ſit.

2. fund. Secundo, inuenire non eſſe aliud quã occultũ, ſiue ignotũ inquiſitione aliqua manifeſtũ, & notum facere, vt exẽplo eorũ, qui inueniũt aliquid, cõprobari poteſt: iudicare vero eſt aſſenſu, vel diſſenſu rẽ ſic, vel aliter ſe habere, cognoſcere: v.g. inuenimus rẽ, dum vario diſcurſu tãdẽ in eius cognitionẽ deuenimus; iudicamus, dũ talem qualem quærebamus, conſideramus:

3. fund. Tertio, ignorãti argumentationẽ opus eſſe pri⁹ duplici inuẽtione, ſimiliter duplici iudicio, oportet. n. materiã inuenire, ex qua cõfici debet argumentatio, ſimiliter de ea iudicare, an talis ſit, qualẽ quærebat; oportet præterea formã, quæ eam diſponat inuenire, & qualis forma ſit iudicare; his enim omnibus abſoluitur argumentatio: atque ad Logicum aliqua ſpectant, qui argumentationem docet; dico aliqua, quia materia non eſt negotij Logici, non enim res conſiderat, ſed formam argumentandi ipſis applicat.

Quarto, inuenire argumentandi formas non eſſe ipſius Logicæ artis, cũ ſit ante ipſam, ſed inuenire Logicam, ſed artis eſt ipſas formas inuẽtas docere, probare, & declarare, & reb. applicare, quod totũ ad iudicium pertinet; propterea liber Priorum formæ iudicatiuus dr̃: ſimiliter inuenire res, ſeu terminos, quib forma applicaẽ nõ Logici, ſed aliarũ ſcientiarũ, ſeu habituũ, qui res conſiderant munus eſt: eas tamen ſecundum propoſitiones ordinare, & an tales ſint quales petuntur dignoſcere, hoc eſt iudicare, & ad Logicam ſpectat. *4. fund.*

Quinto, materiam hanc eſſe triplicem, neceſſariam, probabilem, apparentem, in quarum ſingulis eſt inuentio, & iudicium propriũ. Omiſſa apparẽti, de qua dicemus poſtea, neceſſariã ad librum præſentem, Topicam, ſeu probabilẽ ad libros Topicorũ referri certum eſt. Cum autem inuentio nõ ſit Logici, ſed iudicium materiæ neceſſariæ, inde lib. Poſter. iudicatiuus dicitur, q̃a nihil ex hoc Logico, præter ipſum iudicium accedit; dices, eodem modo lib. Topi. iudicatiuus dicitur, cũ inuenire probabile, nõ ſit Logici, ſicut nec inuenire neceſſarium, vt diximus; Reſp. eſſe valde diuerſam rationem. *5. fund.*

Vltimo ergo maxime aduertendũ, quod Logicus, vt Logicus purus eſt, nullã rem contẽplatur, ſed tãtum res alio habitu cognitas ordinat ſm̃ formã argumẽtationis, aut diuiſionis, aut definitionis, aut enũciationis, aut alterius ſimilis: quapropter antiqui Stoici, & Plato, Logicã a reliq̃s ſcientijs non ſeparabant, ſed coniunctã eis addiſcebant, vt dicit Philop. 1. Priorũ, in principio: hinc eſt ꝙ Dialecticum ſcientem, ac Metaphyſ. vocabant, vt videre eſt apud Plot. 1. Aenea. lib. 3 c 4. At Peripatetici eã ſepararunt, ac prius ipſam puram addiſcebant; poſtea ſcientias, vt docet Ariſtot. 2. Metaph. cap. 3. ſtultum eſt (inquit,) ſimul ſcientiam, & modum ſciendi diſcere. *Hoc idẽ Alb. c. 1. huius li. et lib. 1. Met. c. 3* *Id refert Orig. ſuper Cãt. hom. 1.*

Cum igitur res quædã ſint neceſſariæ, qua-

quarum ſcientiæ ſunt, quædam probabiles quarum ſunt opiniones, quæ ſolo intellectu abſque habitu ſæpe producuntur. *Reſponſ. ad 9.* Logica a rerum neceſsariarum cognitione fuit ſeiuncta omnino, ac illarum cognitio fuit ſcientijs reſeruata: at a cognitione ꝓbabilium, non fuit prorſus abiuncta, immo cum illa ſub nullo habitu compræhendantur, relicta fuerunt Dialecticæ; hinc eſt quod ſæpe clamat Ariſtot. Dialecticam cõſiderare quid in vna quaque re ſit probabile, non quod talis cognitio ipſius propria ſit, ſed illi relicta eſt; Hinc ſit quod Topicus maximas habet reales, quibus vtitur, ſed vt probabiles ſunt. Ex hoc apparet inuentionem probabilium, Logicam eſſe, ac ob id liber Topic. inuentiuus dicitur; non ſic de neceſſario, in quo ſolum Logicus iudicio vtitur, & hoc eſt admodum memoriæ mandandum, eſt enim ianua multarum veritatum, quæ in Logica occurrunt.

QVÆSTIO IV.

De ordine horum librorum.

Ex his quæ propoſuimus ſuperius tertium erat ordo, quo nempe loco hic liber ſit addiſcendus; ſermo enim eſt de ordine doctrinæ, hic autem doctrinę ordo triplex eſſe poteſt, vt conſtat ex Ariſtotele varijs in locis, *Triplex ordo doctrinæ.* primus eſt ſecũdum neceſſarium, ideſt quando vnum in doctrina prius altero traditur, quia hoc ſine eius cognitione haberi non poteſt, quo pacto multi ex grauioribus Ariſtot. interpretibus. 1. de anima docent cognitionem, & ſcientiam de anima præcedere ſcientiã de animalibus, quia animalia abſq; animæ cognitione cognoſci nequeunt. Alter eſt ordo ſecundum notius, quãdo id præmittitur, quod eſt notius, licet ex eius cognitione alterum non dependeat, quo pacto liber Metheor. præmittitur libris de anima, quia mixta illa Metheorologica notiora ſunt. Tertius eſt ſecundum dignius, quando id præmittitur quod dignius eſt: quo pacto Ariſt. 2. de anima ante poſuit viſum reliquis ſenſib. quia dignior erat, & nobilior.

Hoc igitur ſuppoſito petimus quo ordine liber hic alijs ſit anteponẽdus, vel poſtponendus, & nulli dubium eſt librum Priorum præcedere ordine doctrinæ, propter neceſſitatẽ, & quia notior eſt, cuius rei ab auctorib. triplex in hoc prologo ratio reddi ſolet: prima eſt, notiora ſunt prius tradenda minus notis: ſed ſyllogiſmus in communi notior eſt demonſtratiuo, quia eſt vniuerſalior, vniuerſaliora autem notiora nobis ſunt, ergo liber Priorum, qui de ſyllogiſmo in cõmuni eſt, debet antecedere. *1 Ratio.* Et hæc ratio eſt etiam ipſius Ariſt 1. Prior. c. 4. Altera ratio eſt: *2. Rõ.* Rectus, & neceſſarius doctrinæ ordo poſcit, vt paſſiones prius de proprio, & immediato ſubiecto demonſtrentur, quam de mediato, ergo ſubiectũ immediatum prius eſt tradendum; declaro antecedens, mobile eſt paſſio quædam primo corpori naturali inhærens, mediate vero, & ſecundario, elemento, cælo, aliiſque corporibus: talis paſſio recte doctrinæ ordine neceſſario prius de corpore naturali, quam de hoc, vel illo corpore demonſtranda eſt; ſequitur ergo vt neceſſario antecedat corporis naturalis doctrina. Hoc igitur ſuppoſito, ſequitur argumentum, inferre eſt paſſio tradenda de demonſtratione, hæc autem immediate competit ſyllogiſmo, prius ergo de ſyllogiſmo eſt oſtendenda, ob idque ſyllogiſmi doctrina antecedit. Tertia ratio eſt: q̃a niſi cognitio ſyllogiſmi in cõmuni præcederet, idẽ multoties inutiliter repeteretur, *3. Rõ.* nã in demõſtrationis doctrina oportebat explicare ea, q̃ inſunt ratione ſyllogiſmi in communi, & eadem iterũ repetere in ſyllogiſmo Top. & hæc eſt ratio qua Ariſt. 1. de partib. c. 1. oſtendit cõmunia particularib. eſſe prius tradenda: nemo igitur de hoc dubitabit.

Dubiũ tñ eſt de libris Top. & Elench. an huic ſint anteponẽdi. *Dubiũ.* Philop. & Auic. quorum etiã meminit Auer. in hoc prologo, aſſerunt librum Top. immediate ſequi libr. Prior. & huic noſtro eſſe anteponendum. *Sẽtẽtia Philop. & Auic.* Eſt aũt vna ratio Philoponi, q̃ intellectus ad aliquã veritatem capiendã diſponitur, prius rationib probabilib. quam demõſtratiuis præparat, ergo cognitio, & doctrina probabiliũ, quę Topica eſt, antecedere dẽt doctrinã demonſtratiuã; antecedens eſt notiſſimũ: *Probatur ſñia Philoponi.* eſt. n. hic mos communis, & præſertim Ariſt. qui prius veritatẽ rei probabiliter, & dialecticè exagitat, quàm demõſtratiuè conuincat. Altera eſt ratio Auicennę: communiora ſunt præmittenda, ſed probabile eſt ſuperius neceſſario, quod vocat intelligibile, nam omne neceſſarium eſt

probabile, non tamen omne probabile eſt neceſſarium: præmittēda ergo eſt doctrina
1. Ratio. probabilium: Circa librum Elench. Philop docet eſſe poſtponendum libris Poſterior. quia ſunt de ſyllogiſmo deceptorio, prius autem oportet docere veritatis inſtrumenta, quam erroris.

Refellitur ſnia Philop. Hęc opinio nō eſt recipiēda, imo aſſerēdum eſt cum Alex. 1. Elench. c. 4 & Alb. hoc lib. tract. 1. c. 1 & S. Th. atque etiam Auer. in hoc Prologo, & reliquis, librum Poſter. Immediate coniungi cum libris Prior. & profecto non debet quis dubitare hoc eſſe de mente ipſius Ariſt. vt diximus 1. Prior. c. 4 vbi ſe velle demonſtrationem tractare præpoſuit, a ſyllogiſmo tamen incepturū, quia communior erat, poſt ſyllogiſmi igitur cognitionem immediate demonſtrationis doctrina ſequitur.

Rō qua probatur auctoris ſnia. Ratio autem huius ab auctorib. in præſenti multiplex aſſignatur, quia nō ſolum dignitate, ſed etiam cognitione, & neceſſitate hunc librum eſſe anteponēdū probatur: imperfectum non cognoſcitur, niſi ex perfecto; ſed Topicus ſyllogiſmus, eſt qd imperfectū, demōſtratio vero perfectū, ergo huius cognitio anteponēda eſt: maior eſt certa, quia īpfectio eſt aliqua priuatio quæ ſine poſitiuo cognoſci nequit; nullus .n. quid cæcitas, quid tenebræ, qd mors cognoſcet, niſi viſum, lumen, & vitam præcognoſcat: minor oſtēditur ex effectib. ipſorum, nā Topicus ſyllogiſmus inducit opinionem concluſionis, demōſtratiuus vero ſcientiā: at opinio eſt quædam ſcientia īmperfecta, eſt .n. cognitio īcerta, & obſcura.

Rō cōfirmatur. Poteſt etiam minor aliter explicari, & probari, propterea aduerte, cum Alb. & S. Tho. in prologo, tres eſſe rationis, & intellectus proceſſus: primus quo ex neceſſarijs & ſēper veris propoſitionib. deducit concluſiones neceſſarias, ac ſēper veras, quas nō cōtingit aliter eſſe, & hic proceſſus eſt pfectiſſimus, cū cognitionē diſcurſiuā perfectiſſimā gñet, nēpe ſcientiā, talis eſt demōſtratio, alter eſt pceſſ9 ab iſto deficiēs, & īperfectus, quo itellectus nō ex neceſſarijs, & ſēper veris, ſed ex his, quæ maiori ex parte vera ſūt infert cōcluſionē nō ſēp verā, ſed quę aliter ſe habere poſſit, & talis eſt pceſſus Topicus: tertius eſt, qui nō ex neceſſarijs, aut probabilib. ſed apparētib. inducit concluſionem apparentem, & hic eſt imperfectiſſimus, efficit enim deceptionem, ſicut ſecundus opinionem. Cum igitur hi duo proceſſus ſint obliqui, & imperfecti, regulandi ſunt ex perfecto: ob idque eius cognitio anteponi debet, eademque ratione libri Topicorum antecedūt libros Elenchorum.

Ad argumentum primum Philopponi, Reſpondet Auer. in præſenti, concedendo, *Soluitur 1. Phi.* prius oportere rationibus probabilibus rem attingere, quam demonſtratione oſtēdamus, negat tamen eundem ordinem obſeruandum eſſe in eorum doctrina, imo prius oportet docere, neceſſaria, quorum ſint demonſtrationes, quam probabilia.

Ad ſecundum Auicen. etiam Reſpondet Auerroes dupliciter, primo admittendo *Soluitur 2. Auic.* neceſſaria eſſe probabilia, non tamen ſequitur vt doctrina probabilium ſit præmittenda, quia in Logica non conſiderantur ipſa probabilia aut neceſſaria, ſed traduntur regulæ ad cognoſcenda probabilia, & neceſſaria quæ ſunt diuerſa inter ſe, nec aliorum regulæ in aliquo cum aliorum regulis communicant, & ſic ſoluitur primo argumentum. Alteram etiam affert ſolutionem, nempe negando omnia neceſſaria eſſe probabilia: hoc enim falſum eſt, cum multa ſint neceſſaria quæ ſunt non probabilia, vt diximus lib. 1. Topicorum.

QVÆSTIO.

De modo procedendi.

Sequitur modus procedendi, hic autem facilis eſt, nempe, definitiuus, diuiſiuus, inductiuus, & ſyllogiſticus, eiuſmodi enim inſtrumētis demonſtrationis naturam manifeſtat.

Sed dubium eſt vnum, a quo vix aliqui *1. Opin.* ſe poſſunt expedire; num demonſtratione vtatur circa ipſam demonſtrationem: non enim fieri poſſe videtur antequā cognita ſit demonſtratio poſſe quemquam vti demonſtratione, ob idque aliqui id negant, inter quos fuit Paulus Venetus, quod pro- *Dubiū. 2. Opin.* fecto eſt clariſſime contra Ariſtotelē, qui c. 2. huius libri, demonſtratione probauit demonſtrationem conſtare ex veris, & primis, &c. quia facit ſcire, vnde a fine materiam probauit, quod eſt demonſtrare: & hoc idem etiam ſæpe facit, propterea dico ſine dubio Ariſtotelem in inueſtigādis his

quæ

Digitized by Google

quæ ad demonſtrationem exiguntur vti etiam demonſtratione.

Atque vt hoc ex ſuo principio intelligatur, aduerte hominem ſolo intellectu abſque alio habitu, & ſcientia ſæpe ſyllogizare, & diſcurrere, & demonſtrare, & rationibus, ac demonſtrationib. acquieſcere, licet earum naturã ignoret, q̃ docuit Ariſ. 1. Rhetor ad Theodect cap. 1. perfectè vero cognoſcere hos diſcurſus, & ratiocinationes perfectè facere, Logicæ artis eſt, nec peruentum fuit ad eorum cognitionẽ niſi eiſdem rationibus naturaliter exercitis, & imperfectè cognitis, quod docte dixerunt Philopo. & Alber 1. Prio. c. 2. docentes in artib. & ſcientijs præſupponi notiones naturales. Iuxta hoc reſpondeo, qui tradit doctrinam demonſtrationis, cũ iam demonſtrationem cognouerit, poterit circa eam demonſtratione uti, qui verò diſcit, talem demonſtrationem recipit notione naturali, qua cognoſcit eſſe rationẽ bonam, quamuis non cognoſcat exactè naturam illius, quouſque demonſtrationem in vniuerſum didicerit.

Quod ſi obijcias, quo demonſtratio probat demonſtrationem, nam ſeipſam probaret? dico, demõſtratio quæ probat, ſumitur, vt inſtrumentum probandi, demonſtratio quæ probatur tanquam obiectum commune omnibus demonſtrationibus: non repugnat autem, ut idem probet ſeipſum diuerſa ratione ſumptum, ſcilicet, vt inſtrumentum eſt, & ut ſub eo, quod probatur continetur, quo pacto definitio definitionis ſeipſam definit. *Obiectio, & reſolutio.*

De diuiſione.

Supereſt, vt de diuiſione dicamus, & quidem in duas partes principales diuiditur hic totus liber, in priori ſunt ea, quæ ad demonſtrationem ipſam pertinent, in poſteriori uerò, quæ ad ipſius medium, ſub quo definitio eſt, & ſufficiat iſta generaliter diuiſiſſe, quæ poſtea particularius ſunt enarranda. 6

Digitized by Google

ARISTOTELIS STAGIRITAE PERIPATETICORVM PRINCIPIS,

Poſteriorum reſolutoriorum, Liber Primus.

SEVERINO BOETIO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI PRIMI.

De demonſtrationis eſſentia, conditionibuſque ad eam requiſitis. De differentia demonſtrationum quod, ſeu quia, & propter quid, Quæ figura aptior ſit demonſtrationi. De ignorantiæ ſpeciebus, quæ in ſcientijs accidunt. Finitos eſſe demonſtratiuarum propoſitionum terminos. De demonſtrationum varijs ſpeciebus, ac earum inter ſe comparatione. De varijs demum Theorematibus ad demonſtrationem conferentibus.

[1] Omnem doctrinam, omnemque diſciplinam intellectiuam ex præexiſtenti fieri cognitione. Quot ſint præcognitionum modi, quæque ea quæ præcognoſcuntur. Dubitationum ſolutio circa propoſitionem contingentium. Cap. I.

∴ Verbū hoc q̄d diſcurſiua interpretatū eſt, alij prius ſyllogiſtica, alij latius ĩtellectualis vōcinatiua cogitatiua, h̄ic & alibi vertunt. ∴al ver ſciũtur.

OMnis doctrina & omnis diſciplina ∴ diſcurſiua ex præexiſtente fit cognitione.

Manifeſtum autem hoc ſpeculantibus in omnibus Mathematicæ namq; ſcientiarũ per hunc modum ∴ accedunt, & aliarum vnaquæque artium. Conſimiliter autem & circa ∴ rationes, & quæ per ſyllogiſmos, & quæ per inductionem: ambæ enim per ea quæ præcognoſcuntur faciunt doctrinam; illæ quidem accipientes, tanquam a cognoſcentibus, iſtæ verò monſtrantes vniuerſale per id, quod manifeſtum ſit ſingulare. Itidem & Rhetoricæ perſuadent, aut enim per exempla, quod eſt inductio: aut per enthymemata, quod eſt ſyllogiſmus.

∴ orationes aliqui vertunt.

Biſariam autem neceſſarium eſt præcognoſcere: alia namque quod ſunt præſuſcipere neceſſarium: alia verò quid eſt quod dicitur, intelligere oportet: alia autem ambo, vt quod quidem omne, aut aſſerere, aut negare, verum, quod eſt;

trian-

triangulum vero quod hoc ſignificat; vnitatem autem ambo, & quid ſignificat, & quod eſt: non enim conſimiliter horum vnumquodque manifeſtum nobis eſt.

4 *Eſt autem cognoſcere, alia quidẽ prius cognoſcentem, quorundam vero, & ſimul accipientem cognitionem: vt quæcunque ſunt ſub vniuerſalibus, quorum habet cognitionem: quod enim omne triangulum habet duob. rectis ęquales, pręſciuit: quod autem hoc, quod eſt in ſemicirculo, triangulum eſt, .·. ſimul inducens, cognouit. Quorundam enim in hunc modum diſciplina eſt, & non per medium extremum cognoſcitur: quæcunque iam ſingularia ſunt & non de ſubiecto aliquo.*

.·. A. l. ſimul dicens cognouit. Ioa ut cõiunctim hæc verba legantur hoc mõ legit Io. Grã. illud. The. & Auerr.

Ante vero quam inductum ſit, aut acceptus fuerit ſyllogiſmus, modo quidem aliquo fortaſſe dicendum eſt ſcire, modo autem alio non.

Quod enim ſciuit ſi eſt ſimpliciter, hoc quodammodo ſciuit; quod duos rectos habet hoc neſciuit ſimpliciter: ſed manifeſtum eſt quod ita quidem ſcit, quoniã vniuerſaliter ſcit, ſimpliciter autem nõ ſcit.

Si vero nõ, quæ in Memnone, dubitatio cõtinget, aut. n. nihil addiſcet, aut q̃ nouit.

8 *Non. n. iam, veluti quidam nitũtur ſoluere, dicendum, an ne noſti omnẽ binariũ quod par eſt, aut non? aſſerente autem, attulerunt quendam binarium, quem nõ exiſtimabat eſſe: quare neque parem. Soluũt. n. dicentes non ſcire omnem binarium parẽ eſſe, ſed quem ſciunt quod binarius. At qui ſciunt quidem, cuius demonſtrationẽ habent, & cuius acceperunt: acceperunt autem non de omni, de quo vtique noſcãt, quod triangulum, aut quod numerus, ſed ſimpliciter de omni numero, atque triangulo; nulla enim propoſitio accipitur talis, quod quem tu noſti numerum, aut quã tu noſti recti lineam: ſed de omni. Cæterum nihil puto, vetat, quod addiſcit aliquis, eſt ſic ſcire, eſt autem ſic ignorare, abſurdum enim, non ſi nouit quodammodo quod addiſcit, ſed ſi ita, vt inquantum addiſcit, & ſcit.*

Vide 2. Prior. c. 30.

Omnis doctrina, & omnis diſciplina.

ARiſtoteles optim⁹ artifex omnia quæ de qualibet re propoſita peti ſolent de demonſtratione tradit, quærimus enim primo, an res ſit, deinde quid ſit, tertio qualis ſit, poſtremo quare talis ſit, his enim ſcientia abſoluitur. Atque hæc quatuor de demonſtratione docet, quia multi negarũt demonſtrationem eſſe, negantes ſcientiam haberi de rebus, cum caducæ, & mutabiles ſint; quales fuerunt Heraclitus, Democritus, & alij. Alij aſſerentes nihil de nouo ſciri, ſed ſcientiam noſtram non eſſe aliud quam recordationem, & reminiſcentiam eorum, quæ anima ſciebat; qualis fuit Plato, vt quidam aſſerunt, hos remouet errores, docens, & ſcientiam eſſe, ac de nouo fieri affirmans, ideoque demonſtrationem eſſe: propterea ſtatuit omnem doctrinam fieri ex præexiſtenti cognitione, atque poſtea intendit inferre ex iſta, (vt notat Philop.) demonſtrationem, quæ doctrina eſt, fieri ex præexiſtenti cognitione.

De ſenſu Propoſitionis.

Omnis doctrina, &c.

Sed dubium eſt de ſenſu huius celebratiſſimæ propoſitionis: quidam recentiores per doctrinam, & diſciplinam, intelligunt, quãcunque cognitionem intellectus; propterea enim additur illud verbum, intellectiua, ad excludendas cognitiones ſenſuũ. Cognitio autem intellectus duplex eſt, altera ſimplex ſeu incomplexa, in qua non eſt verum, vel falſum, quam Auerr in pręſenti vocat ſecundum viam formationis; altera eſt cognitio compoſita, & complexa, in qua ineſt verum, aut falſum, quã vocat Auer. ſecũdum viam verificationis. hæ aũt cognitiones ſic ſe habent, vt nunquam ſit compoſita, quin ſimplex pręcedat, ſimplex tñ eſſe põt, vt nulla alia ſimplex, aut compoſita præcedat in intellectu: nõ tñ eſſe poteſt quin pręcedat aliqua cognitio ſẽſus, cum non contingat intellectum intelligere abſque pręcedẽti ſenſus cognitione;

1. Opi. recentior.

quo ſuppoſito, ſecũdum horum ſententiã ſenſus propoſitionis eſt, omnis cognitio intellect⁹ fit ex antecedẽte cognitione ſẽſ⁹.

Improbatur. 1. expoſit. 2. Sent. Them. Hæc doctrina vera eſt, ſed non videtur ad mentem Ariſtot. eſſe: non enim ſimplices notitias intellectus quis doctrinas, aut diſciplinas vocabit, ſicut nec ipſas notitias ſenſuum exteriorum.

Aliorum fuit opinio aſſerentium per doctrinam, & diſciplinam intellectiuam eſſe intelligendam cognitionem complexam veritatis: hæc autem duplex eſt, quædam prima, & immediata, quæ ex alterius veritatis cognitione non dependet, qualis eſt cognitio principiorum per ſe notorum; altera eſt veritatis cognitio, quæ ex altera pendet, quæ diſcurſiua dicitur, & hæc vtraque veritas ſemper pręſupponit aliquam cognitionem; non enim quis totum maius eſſe parte itelliget, quin prius quid totum, quid pars ſit, cognoſcat, & tunc dicunt illud verbum, intellectiua, addi ad excludendas cognitiones ſenſuum, quæ etiã doctrinæ dñr, vt patet in multis brutis, q̃ diſcunt, & doctrinam aliquam capiunt.

Improbatur 2. Sentent. Hæc ſententia non eſt ſpernenda, eſt enim Them. Philop. S. Th. & doctrina vera eſt, ſed non videtur admodum ad mentem Ariſtot. nam non videtur de quacunque cognitione veritatis loqui, ſed de diſcurſiua, vt patebit: nihilominus tamen eſt ſententia probabiliſſima.

3. Sentẽ. Albe. & aliorũ. Alia eſt ſententia, quæ maxime mentem Ariſt. exprimit, nempe per doctrinam, & diſciplinam intellectiuam intelligi veritatem diſcurſiuam, quæ ratiocinatione, & diſcurſu habetur; hoc enim illud verbum, intellectiua, Græce ſignificat, & tunc eſt ſenſus, omnis cognitio, vel omnis aſſenſus, qui ratione, & diſcurſu habetur fit ex aliquo alio antecedenti iudicio, nempe pręmiſſarum, aut principiorum, aut antecedentis, ex quo illa diſcurſiua cognitio deducitur: hæc eſt expoſitio Auerrois. Alber. Linconien. Apollin. Pauli, & Aegydij: & mihi videtur ad mentem Ariſtotelis eſſe.

Not 1. Circa verba aũt notare oportet cũ Philop. & alijs, per doctrinam, & diſciplinam eandem rei cognitionem intelligi, nam eadem cognitio vt a magiſtro procedit doctrina dicitur, vt vero a diſcipulo recipit, diſciplina: attende autem ex Linconien. non ſolum doctrinam, ſeu diſciplinam dici quam a magiſtro viua voce quis accipit, ſed etiam quam ex ſcripturis, ideſt proprio labore inueniendo conſequitur.

Aduerte præterea per cognitionem intelligi non inuentionem, vt voluit Alex. ſed quid ſuperius, nempe cognitionem tã diſcurſiuam quam non diſcurſiuam, inuentam, aut a magiſtro traditam, intellectiuã, aut ſenſitiuam, vt ſit ſenſus, doctrina, ideſt iudicium concluſionis haberi ex præexiſtenti cognitione, ſiue hæc ſit alio diſcurſu habita, ſiue immediate cognita, ſiue ſit intellectus, ſiue ipſius ſenſus. *Not. 2.*

Aduerte pręterea, cũ illa prępoſitio (ex) dicat habitudinem termini, aut partiũ, aut materiæ, aut cauſæ efficientis, hic cauſam efficiẽtem denotat, vt ſit ſenſus, cognitio, ſeu aſſenſus pręmiſſarum faciunt doctrinam, ſeu aſſenſum ipſius concluſionis, atq; hæc eſt huius propoſitionis explicatio. *Not. 3.*

Manifeſtum autem hoc ſpeculantibus, &c.

Inductione propoſitionẽ probat in omnibus artibus, & diſciplinis, quæ ratione vtũt, nec hæc probatio eſt p exẽpla, vt quidam ex recẽtioribus aſſerunt, ſed eſt inductio, vt docet Auer. Philop. Them. & alij.

Inductio igitur eſt, Primo i Mathematicis artibus, hæ.n. doctrinam faciũt ſuarum concluſionum ex præcedenti cognitione principiorum, & ſub his diſciplinis intellige alias ſcientias ſpeculatiuas.

Secundo, inductio fit in alijs artib. & p eas intelligit Them. artes operatiuas, licet id nõ placeat Auer. ſed tñ verũ dicit The. in his.n. nõ contingit veritatem diſcurſu cõſequi, niſi ex præexiſtenti cognitione, q̃uis Them. explicet de veritate nõ diſcurſiua ſm̃ ſuam interpretationem, vt diximus. *Refellitur ſnia Auer. de artibus operationis.*

Tertio in orationib. dialecticis, i. in ratiocinationib. probabilib. quæ ſunt ſyllogiſmi, & inductiones, in quib. fit doctrina, i. cõcluſionis cognitio ex præcedẽti cognitione: nam in ſyllogiſmo dialectico accipim⁹ præmiſſas tanquam notas, & datas, in inductione vero ex ſingularium cognitione doctrinam vniuerſalis facimus: Hic nota dixiſſe ſyllogiſmos pluraliter, nam dialecticus de quo hic fit ſermo, non ſolum vnam partem contradictionis, ſicut demonſtrator, ſed vtranque probabiliter oſtendit, propterea ſyllogiſmos dicitur facere. *Not.*

Vlti-

Vltimò, inductio fit in diſcurſib. Rhetoricis, qui ſunt enthymema, & exemplum, in quib. non fit doctrina conſequentis, niſi ex præcognitione antecedentis.

Vocat autem enthymema ſyllogiſmũ, & exemplum inductionem, vt notat Themiſt. quia enthymema eſt imperfectus ſyllogiſmus, & exẽplũ imperfecta inductio.

Sed non mihi admodum hoc placet, nã licet enthymema dici poſſit imperfectus ſyllogiſmus, cum ſyllogiſmo pficiatur: tamẽ exemplum cũ nõ ad inductionẽ, ſed ad ſyllogiſmũ reducatur. & in ipſo perficiat, nõ dicetur imperfecta inductio; exemplũ n. per ſingulare pbat ſingulare, at inductio p ſingulare vniuerſale. Propterea mihi videtur ſenſus Ariſ. eſſe, enthymema eſſe apud Rhetoricum, quod apud Dialecticum ſyllogiſmus, & exemplum, quod apud Dialecticum inductio, & hoc ſolum intendit Ariſtoteles, dum vocat enthymema, & exemplum inductionem, & ſyllogiſmum.

Dupliciter autem præcognoſcere oportet, quædam enim, &c.

Poſtquam Ariſt. omnem doctrinã ex p̃exiſtenti cognitione fieri docuit, nũc ea, q̃ ante demõſtrationẽ præcognoſcere oportet, ac modos quib. pcognoſcãtur, tradit.

Nota de Præcognitionibus aliqua. Pro quorũ intelligẽtia aduertẽdũ eſt, ea dici pręcognita, quorũ cognitio eſt neceſſaria demõſtrationi, adeo vt demõſtratio abſq; tali eorum cognitione nõ poſſit procedere, non tñ in ipſa demõſtratione, ſed extra cognoſcuntur: modus aũt cognitionis, quo hæc cognoſcere neceſſe eſt, præcognitio dr̃, vt mõ clarius explicabit; cõcurrunt n. ad demõſtrationẽ tria, q̃ſtio, q̃ demõſtranda proponitur, ut an aĩus ſit immortalis; ppoſitiones ex q̃b. eſt demõſtranda quæſtio; nẽpe oĩs actus immixtus materiæ eſt immortalis, oĩs aĩus eſt actus actus immixtus materiæ: ex his. n. ſequit̃, aĩus ergo eſt immortalis; tandẽ principia, quorũ virtuti, & robori innitunt̃, & pbantur hæ ppoſitiones, nempe impoſſibile eſt duo cõtradictoria eſſe ſimul vera, ex hu9 n. veritate pueniũt illæ duæ propoſitiones illã q̃õnẽ probẽt, alit̃r. n. illis cõceſſis, ſi negaret concluſionem aliquis, negata concluſione ſequeretur animum eſſe actum immixtũ, & nõ eſſe actũ immixtũ, quod fieri non poteſt, & talia principia demonſtrationis dicuntur dignitates, quarum vſus clarius, & frequentius in mathematicis perſpicitur.

Nota. Eſt ſecundo aduertendum, non omnia hæc tria demonſtrationem componere, & cõſtituere, ſed duo priore, quæſtio. n. mutata forma fit concluſio, nã ſub forma dubitandi q̃õ eſt, ſub forma vero aſſertionis illatæ, eſt concluſio; prætereã ipſæ propoſitiones intrinſecè demonſtrationẽ cõponũt tanq̃ præmiſſæ, at dignitates extra demonſtrationis compoſitionem manẽt, non enim eam formaliter componunt.

Nota. His duob. ſuppoſitis Ariſt. docet, cũ q̃s aliquã demonſtrationẽ facit, aut ea cõuincitur, præcognoſcere debere tria, duo ex parte q̃õnis, vnũ ex parte propoſitionũ, in q̃õne. n. ſunt partes duę, prædicatũ, q̃ a latinis paſſio, a Græcis quæſitũ, ſeu interrogatum dr̃, q̃ demonſtrandũ de altera parte proponitur, quam Latini ſubiectum, Græci datum uocant, ut in ſuperiori q̃õne, an animus ſit immortalis; immortale, quæſitum, animus vero datum dicitur.

In hac ergo quæſtione, de dato, duo pręcognoſcere, neceſſe eſt, nempe quid aĩus ſignificet, & an ſit, niſi. n. hæc duo iam de aĩo præcognouerimus, nequaquam ad demonſtrationẽ accedemus, nã quæſtio, hæc de illo ſupponit, eſt. n. ſenſus, ſuppoſito cognoſci, quid animus ſignificet, & animum eſſe, petitur, an ſit immortalis, hoc enim eſt demonſtrandum.

De quęſito vero vnũ pcognoſcere oportet, nẽpe q̃d ſignificet, ut q̃d p immortale ſignificetur, nã q̃ immortale ſit, hoc ipſũ in demõſtratione cognoſcitur, dũ de ſubiecto demõſtratur. Ex parte aũt præmiſſarũ unũ oportet præcognoſcere, nẽpe dignitates; quæ extra demõſtrationẽ ſunt, his. n. nõ præcognitis non fit demõſtratio, opus aũt eſt de his pcognoſcere an ſint. i. veras eſſe, nã ſicut, an ſit de re ſimplici, petit an ens ſit, ita de cõplexo, ã ſit, petit ã verũ ſit: patet igit̃, tria eſſe pcognita, datũ, ſeu ſubiectum, q̃ſitũ, & dignitatẽ, duas autẽ eſſe præcognitiones, an ſit, & quid ſignificet.

His ſuppoſitis, ad textus uerba accedamus, in quibus notare oportet per unitatẽ intelligi ſubiectum, ſeu datum, p triangulum, quæſitum, ſeu paſſionem, p uerum eſt affirmare, uel negare, quãlibet dignitatẽ.

Nec decipiaris exiſtimans hæc ad unam, & eandē demonſtrationē pertinere: unitas .n. & triangulus non ad eandem demōſtrationem pertinent, ſed ad diuerſam, ut notat Philop. Alber & alij, nam triāgulus eſt primum quæſitū in Geometria, & vnitas primum datum in Arithmetica, dignitas vero illa oībus eſt cōis demonſtrationib.

Dubiū. Dubitabis, nonne maiorem, & minorē oportet præcognoſcere, cū concluſionis doctrina non niſi ex propoſitionum p̄cognitione fieri poſſit, quare ergo dignitatē ſolā præcognoſcendam docet? aliqui ſub dignitate etiam ipſas propoſitiones intelligendas dicunt, quod tñ non eſt ad Ariſt. mentem in hoc textu: propterea diligenter aduerte: hic intēdit Ariſtoteles ea præcognita manifeſtare, quæ in ipſa demonſtratione non cognoſcuntur, ſed ante, cū in ea non reperiantur: cum aūt duo ſint, q̄ demonſtrationē præcedūt, ad ipſam tñ neceſſaria, nempe dignitas, & quæſtio, (hæc .n. formaliter non faciunt demonſtrationem, licet ſint neceſſaria) hæc oportet præcognoſcere: reliqua .n. ſicut propoſitiones, & concluſio, ut concluſio eſt, in ipſa demonſtratione cognoſcuntur: ob id igitur talia præcognita aſſignauit.

Eſt autem cognoſcere alia quidem.

Expo. latinorum. Iſtum textum magnæ difficultatis eſſe, varia, & multiplex grauiſſimorū interpretū expoſitio comprobat. In mediū adducā ea oīa quæ dicuntur, ex his .n. vtilitatē decerpimus, licet ad mentem Ariſt. hæ omnes expoſitiones nō ſint. Latini fere oēs, hunc textum ita explicāt, ut uelit Ariſtot. explicare, & docere quo ordine maior, & minor ante concluſionē præcognoſcātur, in p̄cedenti .n. textu. (ut diximus in dubio præpoſito) ipſi exiſtimant Ariſtotelē inter principia præcognita maiorē, & minorē cū dignitatibus, annumeraſſe; nunc uero inter has duas præcognitiones ordinē aſſignare intendit, qui talis eſt, ac duplici propoſitione cōtinetur, quarū altera eſt, maior, multo t̄pe ante cognoſci pōt, quā cōcluſio: poteſt enim quis ante ſcire omnem triangulum habere tres angulos, quā ſcias hunc in particulari triangulum habere tres angulos: altera, minor ſimul tempore cum concluſione cognoſcitur, non enim ſtat quemquam ſcire hunc eſse triāgulum, quæ minor eſt, quin ſimul ſciat habere tres angulos æquales duobus rectis, quę erat concluſio. Notant tamen, licet ſimul tempore minor cum concluſione cognoſcatur, prius tamē natura ipſam minorem cognoſci, cum ſit cauſa concluſionis.

Ex qua expoſitione ſumunt cōmune dictum tanquā hic traditum; Cognita maiori, & minori, ſimul tēpore cognoſcitur cōcluſio, & hoc dictū limitant, docētes eſse intelligendum ſuppoſita cognitione cōſequentiæ bonæ, niſi enim bonam eſse cōſequentiā cognoſcamus, non opus eſt ſimul cognoſcere concluſionē, & ita interpretātur Ariſtotelē, cū dicit, ſingularia cognoſcimus inducentes, i. illa ſingularia quæ in minori cognoſcuntur, quæ ſunt vltima, i. minores extremitates, abſq; altero medio, ſed ſimul īducētes, & inferētes cōcluſionem cognoſcimus: ita exponūt S. Th. Æg. Lincon Paul. Appoli. & alij cum his.

Improb. 1. Expo. Hæc quidem doctrina uera eſt, ſed (pace eorum dicam) extra mentem textus Ariſto. nam id quod de maiori dicunt, etiā de minori dici poteſt, vt .n. minori, cū maiori cognita ſtatim cognoſcitur cōcluſio: ita maiori cum minori poſita cognoſcitur concluſio: quod ſi dicas, maiori per ſe abſque minori cognita, non cognoſcitur concluſio: ita etiam dicam, minori abſque maiori cognita non cognoſcitur concluſio, & vtramque per ſe prius tempore cognoſcere poſsumus, quam ipſam concluſionem. Præterea, iſta doctrina eſt generalis minoribus, vt quid ergo Ariſtoteles limitauit ad ſingularia, quæ non dicuntur de ſubiecto? Præterea quia verba textus non admittunt expoſitionem hanc, vt cōſideranti patere poteſt.

2. Expo. Philop. Philoponus aliter locum īterpretatur, vt Ariſ. velit in hoc textu oſtendere inuētione ēt fieri ex p̄exiſtenti cognitione, cū ſuperius p̄batum fuerit de doctrina, & diſciplina: quarū autem ex ipſo Philo. conijci poteſt, p doctrinam intelligit ipſe cognitionem cōcluſionis, quæ per aliud mediū habetur, ſiue a nobis inuentū, ſiue ab alio acceptum, p inuentionem āt intelligit cognitionem ſingularium, quā p nos acq̄rimus ex aliquo uniuerſali prius cognito, ut q ſciuit oēm triāgulum hr̄e tres angulos ęquales duob. rectis, p̄ſpecto aliquo

Digitized by Google

quo triãgulo per ſenſum, ſtatim eũ tres an
gulos duob. rectis æquales habere cogno
ſcit: Et talis cognitio inuẽtio dr̃, & de hac
dicit Ariſt. in præſenti ꝙ fit ex præexiſtẽti
cognitione, nẽpe ex ipſo vniuerſali prius
cognito, & nõ per medium aliquod, ſed ex
ipſo ſenſu illud ſingulare eſſe oñdente; at
quia eſt alius modus, qui videtur eſſe ex
præexiſtenti cognitione, nẽpe cum prius
aliqd cognouimus, & rurſus illud obliuio
ne intercedẽte cognoſcimus, quæ recorda
tio dicitur, hunc modũ Ariſt. in principio
textus poſuit, vt etiã explicaret oẽs mo-
dos cognoſcẽdi ex præexiſtẽte: tñ vt vult
Phil. iſta non eſt cognitio, ſed recordatio.

Improb. 2. Expoſ. Iſta eſt ſentẽtia Philo. quãuis admodum
obſcure ipſe loquatur, nec videtur admo-
dum literæ conſona, nã Ariſt. nõ loquitur
de cognitione illa, qua cognoſcimus hunc
triãgulũ habere tres angulos æquales duo
bus rectis, quã ipſe Philop. inuentionẽ vo
cat, ſed de hac cognitione ſẽſus, qua hũc
triãgulum eſſe abſque medio percipitur.

Themiſtius vero quẽ ſeqtur Auer. mul-
to aliter exponere videtur, interp̃tatur. n.
Ariſt. vere excipere duas cognitiones, quę
vñr ex præexiſtẽti cognitione fieri, & nõ
fiũt, altera eſt q̃ ẽ p recordationẽ, ſeu remi
niſcentiã, cum idẽ eodem modo quo ante
cognouimus, obliti tñ fuimus, rurſus co-
gnoſcimus, atq; hæc nõ propriè fit ex p̃ce
denti, cũ ſit eadẽ cũ p̃cedẽti, i. eiuſdẽ rei, eo
dẽ mõ cognitæ: & hoc eſt, ꝙ dicit Ariſt eſt
q̃dã cognoſcere prius cognoſcentẽ, i. q̃dã
cognoſcimus, quæ ante cognouimus; alte
ra cognitio eſt ſingulariũ, quorum vniuer
ſale cognouimus, hæc. n. videtur ex pręexi
ſtenti fieri cognitione, ſed nõ fiunt; nã qui
ſcit oẽm triangulum habere tres angulos
æquales duob. rectis, ſi poſtea videat trian
gulũ hunc, tũc cognoſcit eum habere tres
angulos æquales duob. rectis, ſed nõ totũ
ex præexiſtẽti cognitione vniuerſali, ſed
hunc triãgulum eſſe abſq; præcedenti co-
gnitione ſolo ſẽſu p̃cipit, ſed hẽre tres an
gulos æquales duob. rectis, id mente, & ex
p̃cedenti cognoſcit: proinde ſtatim docet
Ariſt. quo pacto ẽt illã concluſionẽ ſingu-
larẽ partim ante cognoſcamus, in verbis,
q̃ in textu ſequunt̃. Iſta eſt expoſitio Thẽ.
quam obſcure ſatis tradit Auer. nec mi-
hi diſplicet, maxime enim videtur textui
& ſenſui cõgruere, quãuis illa priora verba
nõ ſint exactè d̃clarata, vt iferiꝰ videbim.

Albertus, c. 4 aliter videt̃ exponere, di- *4. expoſ. Alb.*
cit. n. hic Ariſt. velle oñdere qũo cõcluſio
nes vniuerſales, & ſingulares cognoſca-
mus, ac de vniuerſalib. primo dicit eas co
gnoſci, alia prius cognoſcendo, i. earũ co
gnitio p̃cedit per p̃miſſas quæ habent me
dium proprium ipſarum, ſicut qñ hoiem
eſſe riſibilem per aĩal rationale, aut p me-
dium proprium hoĩs probamus; at ſingu
lares nõ poſſunt per medium p̃prium p̃-
bari, ſed ſolum per applicationem cõis, &
vniuerſalis, ꝙ ſenſu fit; vt probamus hunc
triangulum habere tres angulos æquales
duobus rectis, non proprio medio, ſed ſo-
lum applicando vniuerſale, i. cognoſcen-
do illum eſſe triangulum; & hoc eſt quod
Ariſtot. dicit abſque medio cognoſci, id-
eſt ſine medio demonſtratiuo, ſicut con-
cluſio vniuerſalis. Hæc ſentit Albertus.

His propoſitis exiſtimo Ariſt. ſic eſſe ex *5. Auct. expoſt.*
ponendum, vt velit oñdere ea quæ in do-
ctrina aliqua diſcurſiua cõtinentur, dupli
citer cognoſci: docuerat. n. ante ipsã demõ
ſtrationem præcedere cognitionem digni
tatum, dati, & quæſitis ſupereſt vt oſtẽdat
qũo aſſentiamur his, quæ in ipſa demon-
ſtratione, ſeu doctrina diſcurſiua continen
tur, ac docet aliqua eſſe quib non aſſenti-
mur niſi per aliquam rõnem p̃cedentem,
vt quando p̃miſſas ſumimus vniuerſales,
& q̃ præcedente indigent p̃batione, qua-
lis eſt maior in hoc diſcurſu, oĩs triangu-
lus hẽt tres angulos æquales duob. rectis;
iſte eſt triangulus, ergo iſte hẽt tres angu
los ęquales duob. rectis; & hoc eſt ꝙ dicit,
eſt cognoſcere, i. aliqua cognoſcimus ĩ di
ſcurſu, alia cognoſcentes, i. propter p̃ce-
dentem aliũ diſcurſum. At vero aliqua sũt
in diſcurſu, q̃ non aliàs cognouimus, nec
diſcurſu p̃cedenti; ſed ſolum in illo eodẽ
diſcurſu inducentes cognouimus, & hæc
ſunt ſingularia; quia ſub vniuerſali maiori
ſubſumimus, non. n. ſicut ipſa maior, p di-
ſcurſum cognoſcuntur, ſed ſine medio, ſo
lo ſenſu, vt qd̃, iſte ſit triangulus; non. n. lo
quitur de concluſione, ſed de minoribus
ſub vniuerſali ſumptis: & iſta expoſitio
iudicio meo eſt valde notanda; maxime. n.
Ariſtotelem explicat, quod ſi hæc non pla
ceat, placeat expoſitio Them. poſita.

Ante-

Antequam autem ſit inducere.

Cum præmiſſæ, quomodo cognoſcãtur in diſcurſu proxime docuerit, nunc de ipſa cõcluſione loquitur, ac docet ipſam cõcluſionem antequam inducta, & illata, ſit, & quodammodo eſſe cognitam, & quodãmodo non, Verba textus ſunt notanda, dicit, antequã ſit inductum aut acceptus ſyllogiſmus: nam cum iam minor eſt adhibita, ſiue particularis, ſiue ſingularis, quod vocat inductum, vt quãdo ſub illa vniuerſali additur, iſte eſt triangulus, ſiue vniuerſalis, qđ vocat acceptus ſit ſyllogiſmus, ut in vera demonſtratione, nullo modo ignoratur concluſio, immo perfecte ſcitur: antequam autem minor addatur, & ſyllogiſmus perficiatur, ſi tamen vniuerſales, ac maiores ꝓpoſitiones cõſtitutæ ſunt, tunc partim ſcimus, & etiam partim, & aliquo modo ignoramus.

6 *Quod enim neſciuit ſi eſt ſimpliciter.*

Incipit declarare quomodo talẽ concluſionẽ aliquo modo ſciamus, & aliquo modo ignoremus, idque docet in illa ſingulari dicens: ignoramus illam ſingularem in particulari, cum neſciamus illum eſſe triangulum, at ſcimus vniuerſaliter, dum ſcimus in illa maiori vniuerſali illum habere tres angulos: ſimiliter de aliis cõcluſionibus, quas in præmiſſis ſcimus in virtute, non autem in propria forma, & actu, quouſque inferantur. Hæc eſt explicatio iuxta textum quę communiter habetur, & profecto auderem dicere, iſta verba ſub interrogatione legẽda, ſic: Quod enim neſciuit ſi eſt ſimpliciter, hoc quomodo ſciuit, quod duos habeat rectos ſimpliciter? ac ſi dicat, nos in illo vniuerſali ſimpliciter, & particulariter non ſcire illam concluſionem ſingularem, nam de quo ignoramus an ſit, quomodo perfecte ſcire poterimus, habere tres angulos æquales duobus rectis: ac ſi dicat, non ſcimus perfecte, hũc triangulum habere tres angulos quouſque illum triangulum eſſe ſciamus; ac ob id, concludit in illa vniuerſali maiori cõcluſionẽ, nõ actu, & in ꝓpria forma cognoſci, ſed vniuerſaliter, & in potentia, & hic locus eſt notandus, quem docte quidẽ Bura ſub interogatione interpretatus eſt.

Si vero non, Memnonis ambiguitas.

Ex modo quo partim ſciamus cõcluſionem antequam ſit inducta, & partim neſciamus, ſoluit duos cauillos, vt declarat Themiſt. & communiter omnes, alter eſt Memnonis apud Platon. in dialogo ſic inſcripto: hic enim probata non poſſe cuiquam contingere ſcientiam per inuentionem, tali argumento, nam qui inueſtigat, ſi ſcit id quod inueſtigat, tunc non eſt inuenire, nec diſcere, cum iam id cognoſcat: ſi vero non ſcit, fruſtra quærit cum etiam ſi illi occurrat, non ſit reprehenſurus.

Ad hoc autem reſpondendum eſt, nos quærere, & inuenire ea quæ ſciueramus, & cognoueramus, in vniuerſali tñ, & in virtute: ignoramus autem in particulari, ſic propterea id diſcimus. nec eſt abſurdũ, nec impoſſibile quemquã diſcere, id quod cognoſcebat: nã cognoſcebat in vniuerſali, diſcit autem in particulari: inconueniẽs eſſet, ſi eo mõ, quo ſciuit poſtea diſceret.

Vbi aduerte diſcrimen eſſe inter Platonẽ & Ariſtotelem: Plato. n. dicebat non ſciri quicquã de nouo, ſed ſcire eſſe reminiſci: Ariſtoteles vero etiã docet prorſus cõcluſionẽ non ſciri de nouo, ſed eius cognitio in virtute ꝓceſſit: eſt autem inter hæc duo magnum diſcrimen; nã reminiſcentia eſt cognitio illius, quod ante eodem modo, & ſub eadem forma cognouimus, obliuio tamẽ interceſſit; & ſic Plato exiſtimabat nos ſcire de nouo; at illa cognitio vniuerſalis, ſeu virtualis quæ præceſſit, ſecũdum Ariſtotelem, nec eſt quæ poſtea redit, ſeu primo rem in ſuo principio, & in vniuerſali ſcimus, poſtea eã in particulari diſcimus. *Nota. 2.*

Non enim ſicut quidam conantur.

Hic eſt alter cauillus, vt ſupra dixim' ſecundum Themiſt. qui eſt Sophiſtarum, volentium probare nos non ſcire, q̃a ſi ſciremus, tũc eſſet ſcientia huius, omnis dualitas eſt numerus par, qđ cõcedendum eſt; rum autem faciebant ſophiſma, tu ſcis omnem dualitatẽ eſſe parem, hæc quæ eſt abſcondita, & quam tu nõ cognoſcis, eſt dualitas, ergo tu ſcis illam eſſe parem, qđ eſt, falſum, nam cum neſcias eſſe dualitatem,

non

non ſcies eſſe parē: reijcit ſolutionem quo
rūdam: aliqui.n. cōuicti ſophiſmate reſpō
debant ſe nō ſcire omnē dualitatē eſſe pa-
rem, ſed omnem eam, quā ſcirent eſſe dua-
litatem: Ariſtot. hoc reprehendit, ac dicit
abſque vlla limitatione fatendum eſſe om
nem dualitatem ſciri eſſe numerum parē,
cuius ratio eſt pulchra, nam quando demō
ſtratio illius fit, abſq; vlla limitatione fit,
nec præmiſſæ, quibus demonſtratur limi-
tantur ad has, aut illas dualitates, ſed ad
omnes: oportet igitur reſpondere, nō ſci-
re nos hanc dualitatem diſtinctè, & parti-
culariter eſſe parem, quouſque ſciamus il
lam eſſe dualitatem: ſcimus tamen eam in
communi, & vniuerſali.

Alij fere omnes hunc cauillum poſterio
rem, cum eo qui Mēnonis eſt, cōiungunt,
ac vnum faciunt, & tunc ſic debet cōtinua
ri: nam aliqui reſpondebant ad prius argu
mentum, nos ſcire ea quæ ignorabamus;
aduerſus quos erat argumentum probans
nos ſcire, antequam inducta ſit concluſio:
nam ſi ſcis omnem dualitatem eſſe parem,
etiā ſi ſcies hanc quæ eſt in manu mea eſſe
parem, quæ eſt concluſio, & tunc reſpon-
debāt aliqui, quod ſuperius diximus. Hęc
circa capitis expoſitionem.

QVÆSTIO I.

De ijs quæ in expoſitione textus dicta ſunt.

1. arg. Vt magis quę dicta ſunt elucidentur, vt
moris eſt noſtri, aliquantum oportebit di-
ſputare; & hoc eſt argum. primum. Multæ
ſunt ſcientiæ ac doctrinæ, quæ nō ex præ-
exiſtēti fiunt cognitione: ergo illa prima
propoſitio eſt falſa: probatur antecedens:
Angelorum ſcientia eſt doctrina, & tamen
non eſt ex præexiſtenti cognitione, nam a
Deo ſimul cum omnibus ſcientijs natura-
libus creati ſunt: propterea multa homi-
nes diſcunt quæ ignorabant, & nō ex præ
exiſtenti cognitione, & iudicio.

2. arg. Secundo contra id quod dicitur oporte
re de ſubiecto, ſeu dato pręcognoſcere q̄d
eſt, aut intelligitur de quid eſt rei, aut de
quid eſt nominis: ſi dicas de quid eſt rei, vi
detur expreſſe contra textum, in quo ſer-
mo eſt de definitione nominis; ſi vero di-
cas intelligi de definitione nominis, tunc
eſt diminutus Ariſt. nam in demonſtratio-
ne propter quid oportet præcognoſcere
definitionem ſubſtantialem ſubiecti, nam
per eam demōſtramus paſſionem de ipſo.

Tertio contra id, quod dicitur de quæſi 3. arg.
to, ſeu paſſione, ſupponimus quid ſignifi-
cet, non tamen quia eſt, videtur hoc falſū,
nam cognoſcentes paſſiones conuenire, &
eſſe in ſuis ſubiectis, monemur ad quærē
das cauſas, & demonſtrandum. Philoſophi
enim ex admiratione effectuum, & paſſio-
num quas experiebantur, cœperunt philo
ſophari, ergo ante demōſtrationem opor
tet præcognoſcere paſſionem eſſe, ſicut de
ſubiecto.

Quarto non eſt idem, quia eſt ſubiectū, 4. arg.
& quia eſt dignitas, nam alterum eſt incō-
plexum, alterum cōplexum, ergo ſunt di-
uerſæ præcognitiones, & ita ſunt plures
quam duæ; immo quæſtio an ſit; & quia
eſt, ſolum eſt de ſimplici, de complexo
enim eſt qualis res ſit.

Quinto nō exiſtente ſubiecto eſt de eo 5. arg.
demonſtratio, & ſcientia, ergo non debet
de eo præcognoſci an ſit: probatur antece
dens, nam propoſitiones, quarum eſt ſcien
tia, ſunt ſempiternæ veritatis, quæ ſemper
ſunt veræ, etiā ſi extrema non ſupponant.

Sexto nō poteſt intellectus ſimul plura 6. arg.
cognoſcere, cū ſit potentia finita; ergo nō
cognoſcit ſimul maiorē, & minorem cum
cōcluſione: nam ſi dicas poſſe intellectum
ſimul illa tria cognoſcere, licet non pote-
rit centum; nunc demus quod intelligat ſi
mul omnia, quæ poteſt demptis duob. tūc
fiat ſyllogiſmus, clarū eſt, quod aſſentiet
maiori, & minori, quia poteſt, ſed non con
cluſioni, quia vltra iam non poteſt.

Septimo nullus eſt defectus illius ſyllo 7. arg.
giſmi ſophiſtarum, ergo reſponſio Ariſt.
nulla eſt: probatur antecedens, nam bene
ſequitur, ſcio omnem dualitatem eſſe pa-
rem, iſta occulta eſt dualitas, ergo illā ſcio
eſſe parem etiam in particulari: non appa
ret quis ſit huius defectus. Hæc videntur
magis examinanda in præſenti.

Pro ſolutione primi notandum ſuperio Ad 3.
rem eſſe cognitionem doctrinā, ac diſcipli
nā diſcurſiuā, nam doctrina diſcurſiua ſo-
lum ſignificat cognitionem, & iudiciū rei
quod aliquo diſcurſu habetur; vndè non
omne iudiciū intellectus doctrina diſcur-
ſiua dicitur, cum iudicium principiorum
per ſe notorum non ſit doctrina: nō enim
per diſcurſū habetur, ſed ipſo lumine na-
turali

Digitized by Google

turali abſque ratiocinio illis aſſentimur: at cognitio ſignificat quodcunque iudiciũ ſiue ſine diſcurſu,ſiue cum diſcurſu habeatur. ſiue ſit in intellectu , ſiue ſit in ſenſu, quale eſt iudicium ſingularium, & tũc eſt ſenſus: omne iudicium ex diſcurſu aliquo procedens fit ex præexiſtenti cognitione, ideſt iudicio altero , ſiue hoc ſit altero diſcurſu habitum,ſiue abſque vllo diſcurſu, ſiue ſit in intellectu,ſiue in ſenſu ; nã multorum vniuerſalium iudicium intellectus fit ex præexiſtẽti iudicio ſingularis, quod eſt in ſenſu: ex his ſoluitur argum.primũ: ſcientia enim Angelorum non ex diſcurſu aliquo habita , ſed a Deo ſolo infuſa eſt: præterea etiam ipſi abſq; diſcurſu res intuentur , propterea non dicitur doctrina diſcurſiua,de qua ſolum dictum eſt ex præexiſtenti fieri cognitione.

Hoc idẽ dicimus de illis veritatib.aliis, & iudiciis quæ abſque diſcurſu fiũt , quãuis multoties latet occultus diſcurſus , & præexiſtẽs iudicium. Cũ.n.credo alterius dicto, latet iudiciũ antecedẽs viris cordatis eſſe credendum, & hoc frequenter accidit in his,quæ auctoritate dicẽtis, ratione alia non interueniente, recipiuntur.

Ad 2. 1 ſol. Ad ſm Caiet. contendit per quid eſt,intelligendam eſſe definitionẽ ſubſtãtialem ſubiecti, hanc.n. oportet præcognoſcere, quod per eam demonſtranda ſit paſſio de ipſo ſubiecto in demonſtratione propter quid,quæ procedit per cauſam, nam in demonſtratione,quia, qua per effectum rem demonſtramus, nõ eſt opus definitione ſubiecti, ac ob id non opus eſt præcognoſcere. Hæc ſententia Caietani eſt contra omnes fere expoſitores Græcos, & Latinos , & contra ipſum textum Ariſt. vbi expreſſe loquitur de definitione nominis.

Not. differentiã inter definitionẽ nominis & rei. Oportet in hac re aduertere multũ intereſſe inter definitionem nominis,& definitionem ſubſtantialẽ rei, nã definitio rei explicat rei ipſius naturam,reſoluendo in oẽs partes eſſentiæ: vnde per talem definitionem rem cognoſcimus cognitione, & conceptu diſtincto, quo conceptu cognoſcitur res , & omnes partes eſſentiæ eius: at definitio nominis ſolum applicat ſignificationem nominis ad rem ſignificatã iudicando,quæ res ſit quam ſignificat,nõ autem rem ipſam ita explicat,vt naturam,& eſſentiam diſtincte manifeſtet , ſed ſolum confuſe eam dicit , quatenus intelligatur eſſe quædam res ab aliis diſtincta & ſeparata , quo modo rudes recipiunt res ipſas vocabulis expreſſas.

Ex quo fit primum diſcrimen , ꝙ vnius vocis poſſunt eſſe plures definitiones nominis,modis variis explicantes rẽ vnam, quam vox ſignificat: at definitio rei vna eſt, cum vnicum ſit genus proximum , & differentia, per quæ res definitur. *Primũ.*

Eſt ſecundũ diſcrimen : accidentia non habent perfectas definitiones rei, cũ eorũ eſſentia ſit imperfecta, & ex ſubſtãtia dependens: nec definiũtur abſque ſubſtãtiæ quã definitionẽ Ariſt.7.Metap c.5.vocat ꝑ additamentũ;ſubſtantia eſt quę perfectam definitionẽ habet, cum non definiatur per aliquid extra genus ſuũ:definitio vero nominis tam ſubſtãtiæ,quam accidẽtis, perfecta eſt,cum nominum accidentis, & ſubſtãtiæ ſignificatio perfecta ſit,& propria. *Secũd.*

Tertio differunt, nã voces ſignificantes res veras,& naturales definiũtur definitione, etiã rei:at definitio nominis ineſt vocibus ſignificantibus rerũ figmenta,& impoſſibilia,vt Chimera,infinitum & vacuũ. *Tertiũ.*

Poſtremo differunt,nam complexa non definiũtur definitione rei,vt homo albus, cum nõ faciant vnam eſſentiam per ſe , at definiuntur definitione nominis: nã ſi veſtis ſignificaret id quod hoc totum hõ albus,poſſet definiri,vt dicitur 7.Met.c.4. *Quartũ*

His ſuppoſitis,circa harum definitionũ declarationem,dico primo,in omni demõſtratione, quæcunque ſit,oportere præcognoſcere de ſubiecto q̃d ſignificet, & hæc eſt mẽs Ariſt. in præſenti,vbi generaliter loquebatur. Dico ſecundo contra Caietanum multæ ſunt demonſtrationes , potiſſimum propter quid , in quibus non opus eſt præcognoſcere quid ſit ſubiectum , & hoc profecto patet,nam Aſtrologi demonſtrant Lunam eclypſari per ſuam cauſam, & neſciunt quæ ſit natura cælorum,& Lunæ:& demonſtrant multa Mathematici de figuris , de numeris , ignorantes naturas eorum;non ergo oportet præcognoſcere naturam ſubiecti , ſed rem ſignificatam percipere . Dico tertio , neque in ipſa demonſtratione , quæ fit aliquando per definitionem ſubiecti , ipſa definitio eſt *2. Solutio auctoris.*

præ-

Digitized by Google

præcognoſcenda, ſit nam quis ante cóclu-ſionem præcognoſcenda ſit nó tamē ante totā demonſtrationem, imo in ipſa cogno ſcitur demonſtratione, cum ſit mediū: Ariſtoteles autem loquitur de his, quæ extra demonſtrationem præcognoſcuntur, ex
Ad 3. quib. infertur hic de definitione nominis, non de definitione rei Ariſtot. loqui.
1. fund. Ad tertium oportet diſtinguere ſciētiā, ſeu doctrinam eſſe in duplici differentia, quædā eſt quam inuentione conſequimur, cū nimirum per nos ipſos ſpeculantes ex aliquib. notionibus, ad eā, quæ erant inco gnita nobis puenimus, quo modo ſciētia rum inuentores ſunt adepti ſcientiā, & co gnitionem rerum: quædā eſt ſcientia, quæ acquiſitione habetur, qñ ab alterius dictis, vel ſcriptis eorum, quæ ignorabat, aliquis cognitionem conſequitur; hæ duæ ſciētiæ, nempe inuenta, & acquiſita non differunt ex parte obiectorum, & eorum, quæ ſciuntur, ſed ex parte modi inueſtigādi, & acqrendi; nam ſcientia quā habuit primus inuentor huius, triangulus habet tres angulos æquales duob. rectis, eadem eſt ſpecie cum ea quam nos habemus, cum ſit eiuſdē rei, & per eandem cauſam, ſed ille per ſe cauſam inueſtigauit, nos a magiſtro recipimus, ſicut eadē eſt via, quā duo peragunt alter ignorans, ſed ducem habens, alter ēt ignorans, ſed p ſe peragere intendens, vnde ſicut hoc eſt difficilius illo; quia męns vagatur, & laborat ſtudio certam viam cō ſequendi, ita inuenire eſt difficillimum, & multis expoſitum erroribus.
2. fund. Eſt præterea aduertendū aliam viam obſeruare eū qui inuenit, aliam eū qui diſcit qui iuenit ſemper a ſibi notiorib. incipit, & ab eis ad reliqua pcedit ignota, ſiue illa ſint priora, ſiue poſteriora: at qui addiſcit, incipit frequenter etiam a notionib. natura, & prioribus, licet ei ſint ignota cū ſit doctor qui ea ſibi manifeſta faciat, neuter tamē dicitur ſcire quouſque effectum per cauſam, & poſteriora natura per priora cognoſcat, hoc enim ſcire eſt rem per cauſam cognoſcere.
3. fund. Eſt præterea aduertendum diſcrimē eſſe īter res Mathematicas, & res Phyſicas, ſeu Metaphiſicas, in Mathematicis .n. cauſæ ſunt nobis notiores effectib. notius enim nobis eſt lineas omnes a centris, æqualium circulorū eſſe æquales, quā ſup datā lineā æquilaterū triangulum conſtituere, illud tñ eſt huius cauſa: at in natura lib. effectus ſunt nobis notiores cauſis, q ppe q: ſenſibiles ferè ſunt ſimiliter in Mathemat. quæ partim ſunt Phyſicæ, vt in Aſtrologia, notius .n. eſt eclypſim eſſe, quā interpoſitionē terræ, quæ illius eſt cauſa. Ex his fit, vt quāuis in addiſcendo ſemper cauſæ præcedant effectus, & paſſiones, in inueniēdo tñ aliquando præcedāt effectus, vt in Natura lib. aliquando cauſæ, vt in Mathematicis.

His ſuppoſitis dico primo, in ſciētia acquiſita, cū cauſam primo cognoſcamus, ac per eā probemus effectū, ſeu paſſionē in- *4. Solu.* eſſe ſubiecto, nō opus eſſe præcognoſcere effectum eſſe: dico ſecundo in inuentione Mathematica non etiā opus eſſe effectum eſſe præcognoſcere, cum is per cauſā, quę primo cognoſcitur demōſtretur: dico tertio in inuentione naturali effectū eſſe præcognoſci, cum per eum indagemus cauſā: dico vltimo hoc non eſſe contra Ariſt. qui docuit ad demonſtrandū vniuerſaliter nō eſſe opus præcognoſcere paſſionē eſſe, q ſi aliquando præcognoſcitur, i. in via inuētiua, nō autē in via demonſtratiua, de qua loquimur. Præterea non ita perfectè, & vniuerſaliter pcognoſcitur illū effectum, ſeu paſſionē eſſe, ſicut poſt demonſtrationem, q probatur ex eo, quod poſt quā cognouimus illum eſſe per inuentionē, iterum per cauſam eundem demonſtramus.

Ad quartum reſpondetur, non dubiū n eſſe, non eandem eſſe præcognitionem rei, *Ad 4.* ſubiecti, & dignitatis, nam ſicut aliud eſt ens exiſtens, aliud ens verum, vt dicitur 6. Metaph. c. 2. nec aliter quàm analogicè cō ueniunt, ita alia eſt quæſtio, & præcognitio vnius, alia alterius; at quia vnicum eſt ens in vtrunque diuiſum, licet analogum, vox tamen vna, & conceptus idem, vnica eſt præcognitio, quia eſt vtriuſque: ſicut quamuis ſubſtantia, & accidens analogicè ſub ente contineantur, tamen vna cenſetur quæſtio, an ſit, de ſubſtantia, & accidēti: nec inſtantia valet, nam quando de aliquo ſubiecto accidens petimus, dicitur quæſtio qualis ſit, at quando de toto complexo per modum vnius ſumpto, quærimus, eſt quæſtio ſimplex an ſit: dices, quare ergo nō petimus de dignitate, quid ſit;

Re-

Digitized by Google

Reſpondet Caiet. dupliciter; primo, q̃a nõ habent complexam definitionem rei; ſecũdo, quia nec habent ſiñ ſe definitionem nominis, nã ſignificatio complexi eſt ſignificatio partium, non ſua; ſed neutra ſolutio placet, nõ prior, q̃a vt diximus, hic nõ de definitione rei ſermo eſt, ſeu de definitione nõis: non poſterior, quia licet ſignificatio complexi pẽdeat a partibus, tamẽ modo alio ſignificat complexum; propoſitio .n. modo compoſitionis, & diuiſionis rem ſignificat, & hoc poterit explicari nominis definitione. Propterea dico ſignificationem dignitatum eſſe notiſſimam cuilibet etiam addiſcenti ſcientiam, cum vocabulorum illorum ſignificatio ſit cõmunis: & vulgaris: Propterea non curat Ariſt. explicare per ſe hanc præcognitionem, ſed cum ea quæ eſt, an ſit coniunxit; at ſignificationes ſubiectorum, & paſſionum non ita patent, cum ſint particularia, & propterea in his ſeparatur quæſtio, & præcognitio, an ſit, & quid ſit.

Ad 5. Ad quintum reſpondetur, præcognoſcere ſubiectum eſſe, eſt præcognoſcere ſubiectum exiſtere, nõ quòd in præſenti modo exiſtat, ſed temporibus a natura ſtatutis, quo pacto ſcientia de fulgure, vento, eclypſi, quæ dicuntur eſſe, quòd ſuis temporibus exiſtãt, quamuis aliqua alia omni tempore exiſtant: ſed an propoſitiones eſſent veræ, etiam ſi nullo tempore exiſtant, alibi dicemus.

Ad 6. Ad ſextum reſpondent ſenſum illius, maiori, & minori cognitis ſimul cognoſcitur concluſio, eſſe, ſi quis aſsẽtit maiori, & minori, tales aſſenſus neceſſario efficient aſſenſum concluſionis abſque ulla mora. Quod ſi petas an q̃ñ aduenit aſſenſus concluſionis maneant alij aſſenſus, reſpondeo pro præſenti manere, nec eſt inconueniens aliquibus ſimul variis aſſentibus aſſentiri, cum ſint per modum vnius: Ad inſtantiam dico in illo caſu, ſi quis aſſentitur maiori & minori, etiã aſſentietur concluſioni, ſed propter neceſſitatem huius aſſenſus intellectus perdet aliquem aſſensũ ex alijs octo, quos habebat.

Ad 7. Ad ſeptimum Reſpondetur Ariſtotelem non aſſignaſſe defectum illius ſyllogiſmi, ſed concedit concluſionem de ſcientia in vniuerſali loquẽdo: at ſi inferatur de ſcientia particulari, & in propria forma, tũc dicendum eſt variari appellationẽ verbi, cũ modo vniuerſali, modo ſignificationẽ particulari, & ſingulari applicet. Alij dicunt maiorem eſſe modalẽ compoſitã, ſub qua non licet ſingularia ſubſumere, cũ per ſuã de ineſſe regulanda ſit immediatè. Sed hæc de hoc capite ſufficiant.

Quid ſit Scire, quid Demonſtratio, quæ conditiones ad eius propoſitiones requirantur. Quid ſit propoſitio, immediatũ principium, ac eorum ſpecies. Propoſitiones magis quàm concluſionem, credendas eſſe. Cap. II.

Scire autem arbitramur vnumquodq; ſimpliciter, ſed non ſophiſtico modo, qui eſt ſecundum accidens, cum cauſam exiſtimamus cognoſcere, propter quam res eſt & quod illius cauſa eſt, & non contingere hoc aliter ſe habere. 1

Planum igitur, quod tale aliquid ſcire eſt: namque, & non ſcientes, & ſcientes, illi quidem exiſtimant ipſi ſic ſe habere, ſcientes verò, & habent. 2

Quare cuius ſimpliciter eſt ſcientia, hoc impoſſibile eſt aliter ſe habere. Si igitur, & alter eſt ſciendi modus, poſterius dicemus. 3

Dicimus autem, & per demoſtrationem cognoſcere: demonſtrationem vero dico ſyllogiſmum ſcientialem: ſcientalem autem dico ſecundum quem eo quod ipſum habeamus, ſcimus. 4

Si itaque eſt ipſum ſcire, quale poſuimus, neceſſe eſt demoſtratiuam ſcientiam ex veris eſſe, & primis, immediatis, & notioribus, & prioribus, & cauſis concluſionis. 5

Sic enim erunt, & principia propria eius quod demõſtratur: ſyllogiſmus enim erit, & ſine his, demonſtratio autem non erit, non enim faciet ſcientiam. 6

Vera

Vera quidem igitur oportet eſſe; quoniam non eſt non ens ſcire, vt quod diameter commenſurabilis.

7 *Ex primis autem indemonſtrabilibus, quoniam non ſciet non habens demonſtrationem ipſorum: ſcire enim quorum demonſtratio eſt, non ſecundum accidens, habere demonſtrationem eſt.*

8 *Cauſas quoque, & notiora oportet eſſe, & priora, cauſas quidem quoniam tunc ſcimus, quando cauſam cognoſcimus: & priora, ſiquidem cauſæ, & præcognita, non ſolum altero modo, eo quod intelligantur; ſed & eo quod cognoſcatur quod ſunt.*

Priora vero ſunt, & notiora bifariã: non enim idem prius natura, & ad nos prius, neque notius, & nobis notius. Dico autem ad nos quidem priora, & notiora, quæ ſunt propinquiora ſenſui: ſimpliciter autem priora, & notiora, quæ longius. Sunt autem longiſſimè quidem ipſa maximè vniuerſalia, proximè vero ipſa ſingularia: et opponuntur hæc ſibi inuicẽ.

9 *Ex primis autem eſt quod ex principijs proprijs: idem .·. enim dico primum & principium.*

·.al. idẽ autẽ eſt.

10 *Principium autem eſt demonſtrationis propoſitio immediata. Immediata vero, quâ non eſt alia prior.*

11 *Propoſitio autem eſt enunciationis altera particula, vnum de vno.*

12 *Dialectica quidem, quæ ſimiliter accipit vtramuis; Demonſtratiua vero, quæ determinatè alteram, quoniam veram.*

13 *Enunciatio autẽ contradictionis utrauis particula; Contradictio vero oppoſitio, cuius non eſt medium ſecundum ſeipſam. Particula autem cõtradictionis, quæ quidem aliquid de aliquo affirmatio; quæ vero aliquid ab aliquo, negatio.*

14 *Immediati vero principij ſyllogiſtici, poſitionem quidem dico, quã non eſt monſtrare, neque neceſſe habere docendum quempiam: quam autem neceſſe eſt habere docendum quempiam, dignitatem; ſunt enim quædam talia, hoc enim maximè in talibus conſueuimus nomen dicere. Poſitionis vero, quæ quidẽ accepit vtrãlibet particularum enunciationis, vt dico eſſe aliquid, aut non eſſe aliquid, ſuppoſitio: quæ vero ſine hoc, definitio: definitio enim poſitio quidem eſt; ponit enim Arithmeticus vnitatem indiuiſibilẽ eſſe ſecundum quantum: ſuppoſitio autem non eſt; nam quid eſt vnitas, & eſſe vnitatem non idem.*

Aliqui cod. etiã antiqui addunt hæc verba, quæ e domo diſcens promit ſecundũ vnã quãque ſciẽtiã, & ita videtur legere Thẽ. & Ioan. Grã. 15.

Quoniam autem oportet credere, & ſcire rem, eo quod talem habemus ſyllogiſmum, quem vocamus demonſtrationem: eſt autem hic eo quod hæc ſunt, ex quibus eſt ſyllogiſmus: neceſſe eſt non ſolum præcognoſcere prima, aut omnia, aut quædam, ſed magis; ſemper enim propter quod eſt vnumquodque, illud magis eſt, vt propter quod amamus, illud amicum magis. Quare ſiquidẽ ſcimus per prima, & credimus, & illa ſcimus, quæ & credimus magis, quoniã per illa, poſteriora.

Vide 2. Metap. text. 4. 16

Fieri autem non poteſt vt credat magis ijs quæ ſcit, qui non eſt, neque ſciens, neque melius diſpoſitus quã ſi eſſet ſciẽs. Accidit autem hoc, niſi aliquis præcognoſcet per demonſtrationem credentiũ, magis. n. neceſſe eſt credere principijs, aut omnib. aut quib. ſlam, quàm concluſioni.

Alex. ex ponit credẽtium pro creditorũ. Not. 17.

Habiturum autem ſcientiam, quæ eſt per demonſtrationem, non ſolum oportet principia magis cognoſcere, & magis ipſis credere, quàm ei quod monſtratur: ſed neque aliud ipſi credibilius eſſe, neque notius his quæ ſunt oppoſita principijs, ex quibus erit ſyllogiſmus, qui eſt contrariæ deceptionis: ſi quidem oportet ſcientem ſimpliciter a credulitate impermutabilem eſſe.

Scire

Scire autem opinamur vnumquodque ſimpliciter, ſed non ſophyſtico modo.

Scopus & finis huius capitis eſt in generali deſcribere ea, ex quibus demonſtratio conficitur, & in quæ reſoluenda ſit, poſtquam in capite præcedenti ſtatuit eſſe demonſtrationem, cum doctrina ex præcedenti cognitione fiat; caput autem diuiditur in quinque partes, ſecundum numerum eorum quæ ad demonſtrationem ſunt neceſſaria.

Ante omnia vero, quid ſcire ſit explicat, & merito, cum enim optima via conſtruendi, & cognoſcendi inſtrumenta ſit, ipſum finem, in quem ordinantur cognoſcere, iuxta finem namque media ſumuntur: finis autem demonſtrationis ſit ſcire, oportuit primo explicare quid ipſum ſit, vt rectius demonſtratio, quæ inſtrumentum eſt quo ſcimus, manifeſta fieret.

Differunt enim demonſtratio, & ſcire, vt notat Philopo. tripliciter, primo ſcientia eſt ipſius demonrationis, effectus, & finis: demonſtratio inſtrumẽtum eſt, & modus quo ſcientiam rei conſequimur: ſecundo notius eſt quid ſcire ſit, cum omnes ferè id intelligant, quam demonſtrare, quod non omnes quid ſit percipiunt; tertio ſcire eſt vniuerſalius, cum etiam ſine demonſtratione ſciamus: eſt enim ſcientia immediatorum principiorum, eſt etiam ſcientia per definitionem.

Deſcribit igitur in principio Ariſtot. ipſum ſcire, nempe ſcire eſt rei cognoſcere cauſam per quã eſt, & quod illius eſt cauſa, & quod nõ poteſt aliter ſe habere: tria ſecundum Auerroem hic petuntur, vt ſcire dicamur; primo vt rei cauſam cognoſcamus, talem autẽ cauſam, vt ſit cauſa in eſſe, & non ſolum cauſa cognitionis; quomodo ſumus, poſſet dici cauſa ignis, quia per eum ignem cognoſcimus: hæc autem cauſa quæ neceſſaria eſt ad ſcientiam debet eſſe cauſa etiam eſſe rei, ac ob id dicitur, propter quam res eſt; ſecundo vt talem cauſam effectui applicemus, ideſt ſciamus huiuſmodi cauſam illius rei eſſe cauſam: ſi enim cauſam rei cognoſceremus, & non illam cauſam eſſe rei illius intelligeremus, nõ diceremur ſcire; tertio quod non contingit aliter ſe habere.

Hoc tertium aliqui exponunt, vt res quæ ſcitur aliter ſe habere non poſſit: nã ſcientia non eſt propoſitionum cõtingentium, ſed neceſſariarum: Alii vero aliter, & bene, inter quos eſt Albertus, dicunt hoc cadere ſupra neceſſitatem illationis, vt ſit ſenſus, non contingit aliter ſe habere, quin poſita cauſa ponatur effectus, tũc enim ſcimus, cum per talem cauſam ſcimus. Philopo. melius exponit, nempe non contingere aliter ſe habere, ideſt non poteſt res abſque tali cauſa eſſe, nec ſimiliter poni cauſa quin talis ſit effectus: Hæc igitur neceſſaria ſunt vt ſcientiam conſequi dicamur.

Aduerte autem hoc dici ſimpliciter, i. propriè, & perfectè ſcire, & non modo ſolum ſophiſtico. Notat Philop. & Themiſt. aliud eſſe ſcire ſophiſticum, aliud modo ſophiſtico: ſcire ſophiſticum eſt, cognitio procedens ex argumento fallaci, & deceptorio, quæ fallacia vocatur accidẽtis, quia ipſa eſt præcipua, qua vtuntur ſophiſtæ, & ad quam reliquæ reduci poſſunt, & ita ſcire ipſum dicitur ſecundum accidẽs: eſt autem hæc accidentis fallacia propter vicinitatem accidentis cum ſubiecto, tribuere vni, quod non niſi alteri ineſt, vt ſi dicas omne album eſt color, nix eſt alba, ergo nix eſt color, hoc eſt ſcire ſophiſticum; at ſcire ſophiſtico modo eſt, non per cauſam, ſed per aliquod accidens procedere, etiam ſi ratio ſit probabilis, & non ſophiſtica; unde per ſcire modo ſophiſtico ſecundum accidens, intelligit quamcunque cognitionem diſcurſiuam, quæ non eſt per cauſam. *Nota.*

Manifeſtum igitur eſt quoniam, &c.

Probat prædictam deſcriptionẽ ex communi modo loquendi omnium, ſic. n. nominis definitiones, & deſcriptiones, qualis hæc eſt, probari debent, oẽs. n. tam ignari, quã ſapientes, tunc opinantur ſe ſcire, cũ rei cauſam ſe habere exiſtimant, nec in rei cognitione quieſcunt, quouſque cauſã teneant, licet differant ignari a ſapientibus, ignari enim non veras cauſas habẽt,

ſed

Digitized by Google

ſed quas ſolum opinantur eſſe cauſas: at ſapientes habent cauſas, quas opinantur eſſe cauſas, & vere ſunt, vterque tamen ſe ſcire opinatur cum cauſam habet. Et nota verbum opinatur. Hoc eſt. n. commune ſcienti, & neſcienti, quia vterque opinatur ſe ſcire, cũ cauſã habet licet præter opinionẽ ſapiens ẽt vere ſciat, ruſticus vero nõ.

¶ *Quare cuius ſimpliciter eſt ſcientia, & hoc impoſſibile aliter, &c.*

Si expoſitionem Latinorum obſeruamus: Ariſtot. ipſum ſcibile ſeu obiectum ſcientiæ definit, vt ſit ſenſus, illud ſcitur quod aliter ſe habere non poteſt, ideſt, quod ſimpliciter eſt neceſſarium, & omni tempore, vt homo eſt riſibilis, triangulus habet tres angulos vel quod eſt neceſſarium ex ſuppoſitione cauſæ, vt poſita terræ interpoſitione neceſſaria eſt eclypſis, & tunc illud, quare, non illatiuum, ſed cõtinuatiuum ſermonis legunt. At mihi magis placet expoſitio Auerrois, vt ex probatione præcedenti velit Ariſtoteles inferre non poſſe alio modo ſcientiam alicuius haberi, quam prædicto, nẽpe per cauſam: & huic ſubnectit, ſi aliquis alius eſt ſciendi modus, poſterius dicetur, qui nempe modus non ſit per cauſam. Auerroes per hunc modum intelligit definitionem, ſecundum quam rem incomplete ſcimus, de qua tractaturus eſt lib. 2. Poſteriorum, ſed melius mihi videntur exponere Themiſt. & Philo. vt per hunc ſciendi modum intelligat cognitionem principiorum immediatorum, quæ non fit per cauſam, ſed ex ſeipſis cognoſcuntur ipſa, quamuis non præter mentem Ariſtotelis poſſemus etiã exponere per hunc modum intelligi demonſtrationem. Quia, nempe ſcientiam quæ ab effectu ſumitur, de qua 1. Poſter. cap. 10. agitur.

Dicimus autem ſcire, & per demonſtrationem, &c.

Aliqui Latini hanc verſionem conſiderantes exiſtimarunt hanc eſſe aliam deſcriptionem ipſius ſcientiæ, nempe ſcire eſt per demonſtrationem intelligere; at iſte ſenſus eſt præter ſenſum Ariſtotelis; Græce enim non habetur, niſi per demonſtrationem cognoſcimus, ac ſi vellet Ariſtot. dicere poſt quam, quid ſit ipſum ſcire explicuit, vt Vulgo ita intelligere demonſtrationibus ſcire, & ipſam eſſe ſcientiæ inſtrumentũ, & modum; oportebat enim vt ipſam demonſtrationem coniungeret cum ſuo fine, enim demonſtrationis declarandæ cauſa ipſum ſcire definierat. Poſſes autẽ dubitare quæ eſt illa demõſtratio per quam cognoſcimus, reſpondet eſſe ſyllogiſmum ſcientificum, ideſt quem habentes, ſcimus. Nota cauſam finalem, & per talem cauſam definitionem, ſcilicet demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, ideſt per quem habemus cauſam rei veram, vt exponit Auerr. non cauſam cognitionis ſolam, aut cauſam fictam, vt per reliquos ſyllogiſmos fieri ſolet.

Si igitur eſt ſcire, vt poſuimus.

Hæc eſt ſecunda capitis particula, in qua Ariſtot. ex ipſo ſcire colligit qualis ſit demonſtratiua ſcientia, quæ demonſtratione habetur, ac ſubinde quid ſit ipſa demonſtratio; dicit igitur, ſi tale eſt ſcire quale dictum eſt, profecto demonſtratiua ſcientia eſt ex veris primis, & immediatis, prioribus, notioribus & cauſis concluſionis: vnde ſumitur definitio materialis demonſtrationis a fine demonſtrata: demonſtratio eſt ſyllogiſmus procedens ex veris, primis, & immediatis, prioribus, notioribus, & cauſis concluſionis. Aduerte autem hic per ſcientiam demonſtratiuam intelligi poſſe ipſum ſcire, quod eſt effectus demonſtrationis, idem notat Albert. tract. 2. cap. 2. & Lincon. dicentes, ex, poſſe ſumi pro cauſa materiali, & etiam effectiua, ſecundum quod per demonſtratiuam ſcientiam poſſumus intelligere, aut demonſtrationem aut ſcientiam demonſtratione acquiſitam, melius autem interpretabimur, vt per eam intelligatur ipſa demonſtratio, quæ ſcientiam efficit, & ipſius eſt uia, & modus: ſingulas huius partes poſtea Ariſ. diſcutere incipit.

Sic enim principia erunt propria eius, &c.

Græci, & latini exponũt hic Ariſ. ſatisfacere cuidã obiectioni: nã vt ſit ſcia alicuius deberet ex cauſis proprijs, nõ ex generalib. & cõmunib. procedere: non enim ſcit, niſi qui cauſam propriam tenet: vnde non ſcit hominem reſpirare qui ob id ſcit, quia animal eſt, niſi ſciat, quia pulmonem habet, hæc enim eſt propria cauſa: oportebat igitur

Digitized by Google

tur dicere demõſtrationem procedere ex proprijs; ad hoc velut reſpondens dicit, ſi demonſtratio ex his quæ dicta ſunt, procedit, etiam ex proprijs procedit, vera enim prima & cætera erunt etiam propria. Auerroes aliter exponit, & melius, vt dicat Ariſtoteles, ſic erũt propria eius quod demonſtrandum eſt, ideſt ſi vera ſunt principia, & ꝓpoſitiones ſimiliter primæ, priores, notiores & cauſæ, erũt, propriæ, ideſt accommodatæ, & aptæ ad demonſtrandũ: q.d. ſi aliter ſeſe habuerint, nõ per eas quicquam monſtrabitur, quamuis ſyllogizari poſſit, ac propterea ſubiũxit. Syllogiſmus quidem erit etiam ſi non ex his procedat, non tamen demonſtratio Nota ex Themiſtio poſſe ſyllogiſmum procedere ex falſis & ex his verum inferre, ſequitur enim omnis lapis eſt animal, omnis homo eſt lapis, ergo omnis homo eſt animal, non tamen demõſtratio: præterea poſſe ſyllogiſmum procedere ex effectib. non tamen demonſtrationem, vt omne riſibile eſt animal rationale, omnis homo eſt riſibilis, ergo omnis homo eſt animal rationale: præterea poteſt ſyllogiſmus ex cauſis non proprijs procedere, non tamen demonſtratio, vt ſi chirurgus probaret vulnus circulare diffiilius curari, quia figura rotunda habet latera diſtantia, cum ſit capaciſſima, nõ eſſet hoc demonſtrare, quia cauſa eſt geometrica, non ipſius propria, poteſt igitur ſyllogiſmus eſſe, licet ex his non procedat.

Vera quidem igitur oportet eſſe.

6 Incipit ſingulas definitionis partes diſcutere, ac primo quod ꝓcedat ex veris, ratio eſt, quia quod non eſt, non ſcitur, i. vt dicit Philop. falſi nõ eſt ſcientia, vt diametrum eſſe cõmenſurabilem coſtæ, quia id falſum eſt dices, vnde ſequitur, quia ſciẽtia eſt verorũ, ꝓpea demõſtrationem ex veris procedere: nonne ex falſo ẽt infertur verũ, vt ſuperius diximus? dico, verũ quidẽ ex præmiſſis falſis ſequi quantum ad vim illatiuã & propter ſyllogiſmi diſpoſitionẽ, ſed nõ ſequitur quantum ad vim probatiuam, & tanquam ex cauſa, quia quod non eſt quõ poteſt eſſe cauſa, aut probare id quod eſt? cum igitur in demonſtratione nõ ſolum inſit vis probatiua quæcũque præter illatiuam, ſed ẽt probatiua per cauſam rei: non poterit in ea verum, niſi ex vero procedere, & ita docet Ariſt. lib. 2. Priorum, cap. 2. vbi hęc ipſemet fatetur de demõſtratione.

Ex primis autem, & indemonſtrabilibus.

Partem aliam definitionis explicat, nẽpe quod procedat ex indemonſtrabilibus, 7
ſenſus eſt, quoties aliquid demonſtrãdum proponitur, tales propoſitiones adducendæ ſunt, vt ipſæ iam alia demonſtratione non egeant: quod ſi aliquando accideret ꝑ propoſitiones demonſtrabiles demonſtrare, non erit perfecta demõſtratio, quouſq; hæ per indemonſtrabilia tandem demonſtrentur, & hoc eſt, quod dicit, quod non ſciet, qui ipſorum demonſtrationem non habet: ſenſus eſt, non quod ipſa demonſtrẽtur, ſed qui ipſorum demonſtrationem nõ habet, ideſt qui per ea non demonſtrat. Vbi aduerte, hic non negare Ariſt. eam eſſe demonſtrationem, quæ per demonſtrabilia, vt male putauit Auer. probat, eſt enim iſta demõſtratio, animum eſſe impaſſibilis ſubſtantiæ, quia eſt immortalis, licet demonſtretur etiam eſſe immortalis, ſed non erit iſta perfecta demonſtratio, quouſque, illæ per vltimas demonſtrentur, quæ iam amplius non valeant demonſtrari, quæ expoſitio eſt D. Tho. & Philop. & hoc patet ex Ariſtot 1. Top. c 1. vbi dicit, demonſtrationem procedere ex primis, & veris, aut ex his quæ per prima, & vera fidem ſumpſerunt; quo in loco illam eſſe demonſtrationem fatetur, quæ ex demonſtrabilibus procedit, cognitis tamen, & per indemonſtrabilia demóſtratis; probat autem Ariſ. quod opus ſit per indemonſtrabilia tandem demonſtrare, virtualiter autem eſt hic ſupplendus diſcurſus: non ſcitur concluſio niſi ſciantur præmiſſæ, ſed præmiſſæ cum demonſtrabiles ſunt, non ſciuntur niſi demõſtrentur: nec illæ niſi per prima, & immediata, ergo non contingit ſine his demonſtrare perfecte: minorem probat, quia ſcire demonſtrabilia eſt ipſorum habere demonſtrationem, ergo propoſitiones demonſtrabiles ſine demonſtratione nõ ſciũtur, dixit autem ſcire, quæ demonſtrationem habent, nam quæ non demonſtrari poſſunt, ſicut ipſa prima abſque demonſtratione ſciuntur.

Dubitabis, quare dixit prima, & idemõſtrabilia? Philop duas adfert ſolutiones, quas poſſumus ad vnã reuocare, quia nẽpe

ſunt

ſunt aliqua prima, ſed non indemonſtrabilia, vt animũ eſſe immortalem, eſt prius q̃ eſſe impaſſibilem, ſed nõ eſt illud indemõſtrabile Prętere a aliquid eſt indemõſtrabile, ſed non eſt primum, nã veſtem eſſe candidam, indemonſtrabile eſt, cum ſit ꝑ accidens, & non eſt primum: propterea Ariſt. vtramque cõiunxit melius tamen eſt ſi dicamus per primum intelligi principiũ, vt ipſe Ariſt. paulo inferius dicit, & tũc cum Buran. oportet legere abſque coniunctione, ſcilicet ex primis indemonſtrabilibus.

Dub. 1. Dubitabis quid per iſtã prima indemõſtrabilia oportet ĩtelligere Themiſt. Albe. & Philop. intelligũt dignitates ipſas; quæ proloquia, & profata dicuntur, hæc enim ſunt prima, ex quibus demonſtrationes ꝓcedunt, & in quibus ſiſtunt, & finiuntur: at quamuis hoc ꝓbabile ſit, poſſumus melius cũ Auerroe intelligere ipſas ꝓpoſitiones, quæ in ipſa demonſtratione ſumũtur, quæ primæ ſnnt cum iam amplius non valeant demonſtrari, & profecto videtur eſſe hæc mens Ariſt. q̃ loquens de primis, dixit, nõ ſcire, niſi quæ per hæc demonſtrantur, ſed per dignitates nõ ſit demonſtratio, ſũt. n. principia extrinſeca, ergo nõ de his oportet intelligere: ꝑterea quia paulo poſt explicans q̃d per prima intelligat, dicit, principia propria, ſed dignitates ſunt communes pluribus demonſtrationibus, ergo nõ de his loquitur in hoc verbo.

Cauſas quoque, & notiora oportet eſſe, &c.

Proſequitur ꝓbare reliquas definitionis partes, & q̃a duæ ſequẽtes ex vltima pẽdebant, incipit eam ꝓbare: nempe quod procedat ex cauſis; cum. n. demõſtratio faciat ſcire, & ſcire ſit rem ꝑ cauſam cognoſcere ſequitur eã procedere ex cauſis, & ex hoc patet, quod ẽt procedat ex priorib. nã cauſæ priores ſunt effectu, ſubdit debere eſſe notiores nõ ſolũ altero modo, id eſt quãtũ ad quid ſignificãt, ſed ẽt quãtũ ad quia ſũt, vt exponunt Philop & Themiſt non enim ſolũ ꝓpoſitiones oportet cognoſcere, & apprehendere q id ſignificẽt, ſed ẽt quod ſunt veræ indicere, in quo loco, apparet id quod ſupra diximus cõtra Caietanũ, cõplexa habere nominis difinitionẽ, apparet ẽt contra Themiſt. non hoc eſſe intelligendũ de dignitatibus, nã de his ſolum quia ſunt oportet intelligere, vt ſuperius dictũ eſt.

Dubium Dubitatur, cum dictum fuerit demonſtrationẽ procedere ex primis, ſuperfluũ videtur addere ex priorib. Philop. Reſpon. per propria hic intelligẽda eſſe proxima, ea. n. ſunt cauſæ priores quæ ꝓximæ ſunt, & propiuquæ effectui: at hoc non videtur correſpondere menti Ariſto. nam in textu per hoc, quod propoſitiones ſunt cauſæ, probat debere eſſe priores, quæ probatio eſſet nulla, ſi per priores proximas intelligeret; non. n. ſequitur ſi eſt cauſa, quod ſit proxima. Albe. Reſpon. & ſecundum expoſitionem Them. etiã oportet dicere, quod non de eodem dicuntur illa duo: ſcilicet prima, & priora, ſed prima dicuntur dignitates, & proloquia ex quibus procedit demonſtratio: at dicuntur priores propoſitiones, ex quib. tanquã præmiſſis demonſtratio cõficitur, & eſt bona ſolutio, tñ ſecundum expoſitionẽ noſtrã dubiũ non eſt, nã per primũ intelligebamus principium.

Priora autem, & notiora dupliciter ſunt.

Cum ꝓpoſitiones priores, & notiores oſtendiſſet, q̃a id multipliciter euenire poteſt, nempe vt aliquid ſit prius, & notius, diſtinguit, ſunt enim quædam notiora, & priora natura, quædam notiora, & priora nobis; non enim hæc eadem ſunt, ſed opponuntur: priora, & notiora natura ſunt vniuerſalia, quæ a ſenſu remota ſunt, priora vero, & nobis notiora ſunt ſingularia. Hic textus eſt obſcurus ſatis, occurrunt enim aliquot circa ipſum dubia.

Primum, quomodo hic vniuerſalia notiora natura aſſerit, cum 1. Phyſic. c. 1. vniuerſalia nobis notiora doceat. **Dub. 1.**

Præterea, quomodo hic opponãt notiora nobis, & natura dicitur, cũ 1. Phyſ. c. 1. eadem eſſe tradat? **Dub. 2.**

Præterea qua ratione iſta diſtinctio aſſignatur, non. n. videtur q̃d ex ea colligi poſſit. Multæ ſunt ſententiæ, q̃ mihi videntur. dignæ, vt proponantur, vt vna, aut altera eligi poſſit, prius tamen terminos priores nobis, & natura intelligere oportebit. **Dub. 3.**

1. Fund. Aduerte igitur, quemadmodum natura nõ ſimul producit omnia, nec ſimul omni-

V 2 bus

Digitized by Google

bus dat eſſe ſed ordinem quēdā obſeruat, vt quibuſdā prius, quibuſdā poſterius det eſſe atque hic ordo naturæ dicitur, ita noſter & intellectus nō ſimul ꝑ ſe oīa cognoſcit, ſed quædā prius, quædā poſterius cognoſcit; atque cū nō eundē obſeruet ſemꝑ ordinē, quē natura, fit vt aliud ſit prius natura aliud nobis; priora natura sūt quæ prius eſſe ſortitæ sūt, qualia immaterialia reſpectu corruptibiliū, cauſæ reſpectu effectuū, partes reſpū totius, ſimplicia reſpectu compoſitorū ex eis; priora verò nobis ſunt q̄ occurrunt prius noſtræ cognitioni, ſicut ſenſibilia ſunt priora immaterialib. compoſita ſimplicib. totū partib. & aliquādo effectus cauſis; Hinc eſt quod illa dicuntur notiora natura, i. ex ſe prius cognoſcibilitatem ſortita, cum n. prius habuerint eſſe, inde cognoſcibilitatem, ſi nō eſſet defectus ex parte noſtra, qui alligati ſenſib. magis natura poſteriora cognoſcimus. 1. Expo.

Hoc igitur ſuppoſito eſt prima expoſitio Auerr. ꝑ ſingularia oportere hic intelligere cōpoſita ſenſibilia, & q̄ eis pxima sūt, at ꝑ vniuerſalia ipſas cauſas, & cauſas cauſarum, quæ ob id vniuerſales dicunt, q̄a multos effectus ꝓducūt, ſicut materia, forma, primū ens: & ita interpretatur vniuerſalia longinqua à ſenſu, nā cauſæ occultæ ſunt; compoſita verò ſenſibilia pxima ſeo ſui pp eorū accidētia, quæ ſenſu percipiūtur, nec hic locus cōtradicit alteri: 1 Phyſ. hic. n. eſt ſermo de vniuerſalibus in prædicādo, quæ nobis notiora ſunt. Hæc expoſitio ꝓbabilis eſt, poſſumus etiam ſcdm ipſius doctrinam reſpondere ad ſecundū dubium; quo 1. Phyſi. dicit, eadē aliquando eſſe nobis nota, & natura id. n. intelligendū eſt de cauſis mathematicis, quę notiores ſunt effectib. hic verò locus eſt de cauſis ſenſibiliū, quæ ignotiores ſunt nobis effectib. quæ oīa capite præcedenti explicuimus. 2. Expo. D Th.

At S. Thomas, & Aegid. cui videtur conſonare etiam Themiſtius, aliter exponunt. Propterea aduerte ꝑ vniuerſalia hic vniuerſalia in ꝑdicando intelligi, ꝑ ſingularia verò indiuidua ſenſibilia: poſſunt autē vniuerſalia dupliciter cōparari, aut ad ipſa ſingularia indiuidua, aut inter ſe, ſecundum quod vnū eſt magis vniuerſale altero; tūc dicitur primo, ſi vniuerſalia ad indiuidua comparentur, & loquamur de cognitione noſtra in communi, ſiue ſit itellectiua, ſiue ſēſitiua; indiuidua, & ſingularia nobis sūt notiora; patet, quia prima cognitio noſtra eſt ſenſus, q̄ incipit à ſingulari; vniuerſalia nāque ab intellectu poſt ſeorſum percipiūtur, & hoc eſt q̄ hoc loco Ariſt. voluit, vt verba manifeſtat; dr ſecūdo ſi vniuerſalia inter ſe comparentur, tunc vniuerſaliora nobis ſunt notiora, & hoc docet 1 Phyſ.

Ex hac expoſitione ſoluitur ſecūdū dubium, & pariter primum; Reſpōdetur. n. 1. Phyſic. dici aliquando eadē nobis, & natura eſſe notiora ſimul, propter Mathematicas cauſas, vt diximus, hic autem dicuntur opponi relatiue, nempe ſingularia, & vniuarſalia, aut per, opponi, poſſumus intelligere diuerſa eſſe, & non eadem. Ad 1. dub. & 2. dub.

Ad tertium dicitur, ad hoc Ariſt. hæc diſtinxiſſe, vt oſtenderet demonſtrationem nō ex ſingularibus, quę nobis notiora sūt, procedere, ſed ex notiorib. natura, nēpe ex vniuerſalib. nec hoc impedit quo minus ex nobis, & natura notis poſſit demōſtratio ꝓcedere, cū & vniuerſaliū q̄ ſ à nobis nota ſit. Hęc expoſitio mihi magis placet. Ad 3.

Ex prmis autem eſt, quod ex proprijs. 9

Regrediitur Ariſtoteles, vt verbum illud primis, explicet ac declaret, diciq; per prima intelligi propria: vbi nota, adiunxiſſe ꝓpria, vt indicaret nō quæcunque prima ſe dixiſſe; ſed quæ ꝓpria, & particularia ſint concluſioni demonſtrandæ, quales ſunt immediatæ præmiſſæ, vt diximus. At ſi ꝑ prima dignitates intelligamus, tunc additum propria, vt itelligamus dignitates eſſe cōmunes multis demonſtrationibus, & nō eſſe vſui ſingulis, niſi limitentur ſecundum terminos particularium demonſtrationū, vt dicitur 11 Meta. c. 3. & nos dicemus inferius: q̄ expoſitionem tetigit Auerroes.

Eſt autem principium demonſtrationis. 10

Hæc eſt tertia capitis pars, in qua deſcribit ſ. r. oīa demonſtrationis principia: & quia primū, i. principiū interpretabatur, definit quid principiū ſic dicēs, principium eſt demōſtrationis propoſitio immediata, & iterum immediata eſt, qua non eſt altera prior. Albert. diſtinguit immediatam propo-

propoſitionem, & reſpectu concluſionis, & reſpectu propoſitionum, illa eſt immediata reſpectu concluſionis, quæ proxima cauſam continet illius; ita vt non ſit alia propinquior, ſicut immortalem eſſe animum eſt proxima cauſa, quod ſit impoſſibilis. Ea autem immediata reſpectu propoſitionũ, quæ cauſam dicit, quæ vlterius per aliam antecedentem non poteſt demõſtrari, ſicut dignitates, & propoſitiones in quibus. definitio de definito prædicatur. Dubitat vero Albertus, quomodo hic ſumatur, ſed dubium non eſt quin modo poſteriori, nempe pro ea quæ indemonſtrabilis eſt: hęc enim principium dicitur. Aduerte ex Themiſtio, non ſat fuiſſe dixiſſe, eſt propoſitio immediata, ſed addere oportuit demõſtrationis: nam ſunt immediatæ aliæ, vt veſtis eſt candida, quæ principium non eſt, quia ad demonſtrationem non eſt apta, quòd contingens ſit, & ſenſu videtur.

11 *Propoſitio eſt enunciationis altera pars.*

Quia principium per propoſitionem deſcripſerat, nunc propoſitionem deſcribit, eſt autem propoſitio enunciationis altera pars, vnum de vno. Notat Auer. & Philop. diſcrimen inter hæc tria, enunciationem, quæſtionem, & propoſitionem, & addere poſſumus concluſionem: enunciatio dicitur oratio rem vere aut falſo ſignificans, nec alteri quàm rebus comparatur; at quæſtio eſt enunciatio per modum interrogationis propoſita, quæ iam probata dicitur concluſio; propoſitio vero dicitur, vt eſt præmiſſa, ſeu principium, ex quo aliquid probatur; vnde enũciatio ſuperior eſt his, omnes enim verum ac falſum ſignificant, ac propterea hic dicitur propoſitio vna pars, ideſt vna ſpecies enunciationis, additur vnum de vno, ſcilicet ſignificans propter eas, quæ ex æquiuocis conficiuntur, quæ plures enunciationes potius, quam enunciatio dicuntur, vt diximus in Libro Perierm.

12 *Dialectica quidem eſt ſimiliter accipiens.*

Duas propoſitionis ſpecies conſtituit, dialecticam, ideſt topicam, & demonſtratiuam: dialectica eſt accipiens ſimiliter quamlibet, ſcilicet partem enunciationis: ac ſi dicat eſt propoſitio, ſiue vera, ſiue falſa, ſiue affirmatiua, ſiue negatiua dicit accipiẽs quia dialecticus cum probabiliter procedat, ac ex probabilib. ſyllogizet, petit a reſpondente propoſitiones aliquas, ex quibus procedat; ac propterea dicitur accipiens: dicitur ſimiliter, quia Dialecticus, non magis vnam partem, quam alteram eligit, dummodo probabiles ſint. Hinc apparet natura ſyllogiſmi dialectici; procedit, enim ex quibuſcunq; propoſitionib. tam veris, quam falſis, dummodo probabiles ſint; præterea probat quamcũque partem quæſtionis, dummodo ſit probabilis: ſtatim definitur propoſitio demonſtratiua, nempe enunciatio, quæ ad vnum eſt determinata, nempe ad verum: ac ſi dicat demonſtratiua propoſitio non eſt quælibet, ſiue vera, ſiue falſa, ſed quæ vera eſt, & neceſſaria, vnde colligitur natura demonſtrationis, non enim ex quibuſcunq; procedit, ſed ex veris, & neceſſarijs, nec probat quamcunque quæſtionis partem, ſed veram, & neceſſariam.

Enunciatio autem contradictionis qualibet.

Deſcribit enunciationem, quam in deſcriptione propoſitionis ſumpſerat: eſt autem enunciatio contradictionis, vtraque pars, ideſt oratio, tam affirmatiua, quam negatiua: non quod ſimul vtraque pars dicatur oratio, vt vult Paulus Venetus; ſed qualibet per ſe; explicat autem ſingulas partes. primum contradictio eſt oppoſitio, cuius non eſt medium ſecundum ſe: dicitur oppoſitio, quia in contradictione ſunt duo extrema repugnantia, ſicut in alijs oppoſitis; dicitur, cuius nullum eſt medium, nam alia oppoſita habent medium in proprio ſubiecto, vt album, & nigrum habent fuſcum, aut in extraneo ſubiecto, nam lapis non eſt cæcus, nec videns, nec ſanus, nec æger: at contradictoria nullum medium habent, nam de quolibet eſt verum, aut affirmare, aut negare. Vide caput de oppoſitis, in quo diximus multa de his; dicitur ſecundum ſe, quia reliqua oppoſita fundantur in contradictione, nam vnum oppoſitum dicit virtualiter alterius negationem, & ex hac parte medium non habent: at id non ſecundum ſe, ſed vt ad contradictoria reducuntur: at ipſa contradictoria ſecundum ſe medio vacant: ſtatim partes contradictionis explicat, nempe affirmatio, quę aliquid de aliquo enunciat, negatio vero quæ aliquid ab aliquo diuidit.

Immediatis autem principÿ ſyllogiſtici.

Hæc eſt quarta pars capitis, qua immediata principia demonſtrationis, quæ hactenus in tertia parte deſcripſerat, diuidit: eſt enim duplex principium, & quod non eſt demonſtrare, nec eſt neceſſe præhabere docendum, & hoc poſitio dicitur, & etiam quod non eſt demõſtrare, tamen, eſt neceſſe prȩhabere docendum, in cuius gratiam aduerte in demonſtratione non contineri ea omnia, quæ ad generandam ſcientiã ſunt neceſſaria, ſed opus eſt vt animus diſpoſitus ſit alijs etiã principijs, vt demõſtratio in eo ſcientiam faciat: ſunt autem hæc principia in duplici differentia, quædam, quæ abſque vlla demonſtratione cognoſcuntur, ſed ſolum lumen naturale ea docet eſſe vera, adeo vt ſi ſemel quid ſignificent apprehẽderimus, ſtatim illis acquieſcamus, & hæc dignitates dicũtur, & communes animi conceptiones, ſine his enim non fit demonſtratio, ipſæ tamen abſque demonſtratione cognoſcuntur.

Dubiũ. Dices, quare neceſſe eſt vt hæc cognoſcantur antequam ſcientiam doceamur? Reſp. cum Philop. quia ſunt per ſe notæ, & non opus eſt arte, aut magiſtro exteriori, vt eis aſſentiamur, ſed lumẽ intellectus noſtri ſolum eſt magiſter, ac ob id cum tali cognitione ad artes diſcendas, accedimus: & eſt optima reſponſio, poſſumus tamen reſpondere aliter: propter quod aduertere oportet, has dignitates, vt plurimum confici in materia vniuerſaliori, quam ſit ea, quam artes particulares tractant; nam omne totum eſt maius ſua parte, & ſimilia non ſolum rebus geometricis, ſed etiam alijs inſunt, propterea non eſt illius artis hæc docere: dices cuius igitur erunt artis? Reſp. Ariſt. 11. Met. cap 3. & 4. Met. cap. 5. id eſſe Metaphyſici, qui communia tradit.

Dices, ergo non poteſimus accedere ad artes alias, quæ his indigẽt principijs ſine Metaphyſi.? dico, & nota, nullæ artes hẽnt res ita ſibi proprias, quin aliquib. earũ abſque vlla arte poſſimus aſſentiri; hoc tñ nõ obſtat, vt illius artis ſint. ita ſe habent hȩc principia, q̃ ad Metaphyſicã ptinẽt, licet ſine Metaphyſico habitu cognoſcãt pfecte.

Ex iſs fit manifeſta definitio dignitatum nempe principium, quod non eſt demonſtrare, ſed eſt neceſſe prȩhabere docẽdum. Alia ſũt principia ex quib. demonſtrationes procedũt, ſunt tamen magis peculiaria, quæ poſitiones dicuntur, vt a puncto ĩ punctum linea duci poteſt, iu quolibet centro circulũ deſcribere. Hæc autem principia in trib. differunt a dignitatib. dignitates enim nunquam demonſtrari poſſunt, at poſitiones nõ demõſtrãtur in illa ſcientia cuius ſunt, poſſunt tamen in alia ſciẽtia demonſtrari: præterea dignitates ſunt communes plurib. artib. at poſitiones ſunt ex materia peculiari illius artis: ac propter hæc duo definit eas Ar. ſ. eſſe prĩcipia, quæ non demonſtrantur, nec neceſſe eſt præhabere docendũ: nã propria ars quælibet declarat, pterea dignitates nulla via oportet probare, at poſitiones probãt, licet nõ demonſtratione, inductione tamen aliqua, & exẽplo manifeſtantur, cum non ſtatim ex terminorũ apprehenſione cognoſcãt, ſicut dignitates. Hæc igitur principia hic Ariſt. manifeſtat, ex quib. demõſtratio procedit.

Statim poſitionem ſubdiuidit in eã, quæ propoſitio eſt, & rem eſſe, aut nõ eſſe ſignificat, & hæc ſuppoſitio dicitur, & eam quȩ nõ ſignificat rẽ eſſe, aut nõ eſſe, & hæc definitio eſt, definitio enim nõ eſt propoſitio; eſt tamẽ poſitio, nam in ſciẽtijs ponuntur definitiones ſubiectorum, & eorum de quibus tractat tanquam principia, nã in Geometria ponuntur definitiones lineæ, pũcti ſuperficiei, & aliorum: ĩ Arithmetica ponitur definitio vnitatis, ſ. quod eſt indiuiſibile ſecundum quantitatem. Hic aduerte, inter ſuppoſitiones eſſe præmiſſas demõſtrationis cuiuslibet, quæ ſupponũtur ad ſciẽtiam concluſionis, ſicut ſuppoſitiones aliquæ communes in ſcientijs ſupponuntur ad ſcientiam multarum demonſtrationũ.

Hic eſt dubium, quomodo Ariſt. definitionem vocat poſitionem, cum poſitio ſit principium, & principiũ propoſitio, at definitio non ſit propoſitio. Them. dubium hoc propoſuit, ſed alijs diſcutiẽdũ reliqt, forſan quia exiſtimauit Ariſ. in hoc dormitaſſe. Albertus reſpondet, docendo, nõ omnẽ poſitionem eſſe propoſitionem, ſed nõ reſpõdet Ad Ariſt. qui poſitionẽ principiũ dixit, principiũ vero per propoſitionẽ definiuit. S. Thomas reſpondet definitionem quidem ſecundum ſe non eſſe propoſitionem, ſed ea cognita, facile eſſe propoſitio- Dubiũ.

nem:

Digitized by Google

nem conſtituere. Philop. reſpondet ſumẽdam definitionem applicatam cum definito, quod in ꝓpoſitione fit, ac ob id definitio propoſitio dicitur: at quia Ariſt. dixit, non ſignificare eſſe, aut non eſſe, explicat talem propoſitionẽ definitionis non prædicare aliud eſſe prędicari de ſubiecto, ſed idẽ prorſus, ac ob id dicitur nõ ſignificare eſse, vel non eſse. Auerroes eandem admittit definitionem ſumendam cum definito, quod in propoſitione ſit, ſed dicitur non ſignificare hanc propoſitionem eſse, aut non eſse, i. exiſtere, quia re vera iſtæ definitiones, quæ poſitiones dicuntur, ſunt nominis; definitiones vero nominum, etiã ſi cum definito propoſitionem faciant, nõ ponũt rem eſse aut non eſse, ſed ſignificatiõnẽ manifeſtant; hoc intellige, frequentius ita eſse, nã et definitiones rei poſitiones dicuntur; quælibet. n. ſcientia definitionem ſui ſubiecti nõ demonſtrat, ſed ſupponit, & ita tollitur omnis contradictio.

15 *Quoniam autem oportet credere.*

Hæc eſt vltima capitis pars in qua Ariſ. probat id quod ſuperius dixit, nempe propoſitiones eſse notiores concluſione, & ꝓbat primo cognoſci, poſtea cognoſci magis & eandẽ cognitionẽ propoſitionũ aut eſse ſcientiã, aut aliud genus cognitionis melius quã ſcientiam: argumentũ aũt huiuſmodi eſt, q̃a demonſtrationẽ tenemus, & cognoſcimus, ſcimus rẽ, ſed demõſtratio eſt ꝓpoſitiones ipſæ, ergo q̃a tales ꝓpoſitiones cognoſcimus, & rẽ, & cõcluſionẽ ſcimus: ſecundo, his ꝑꝑ quæ aliis credimus, magis credimus; ſed ꝑꝑ propoſitiones, vt ꝓbatum eſt, cõcluſioni credimus, ergo præmiſſis magis credimus: maior patet, propter quod. n. vnumquodq; tale eſt & illud magis eſt. Hic aduerte Ariſ. dixiſſe, q̃ oportet omnib. aut quibuſdam propoſitionib. magis aſsẽtire, q̃a vt notat Philop. aliq̃n accidit ꝓpoſitiones eſſe demõſtrabiles iterũ, & tũc eſt ſciẽtia illarũ; ſicut, & concluſionis, cum per aliud cognoſcantur, quãuis vt bñdixit Albertus, quatenus ꝑ illas ꝓpoſitiones ẽt ſi demõſtrabiles, aliis aſſentimur, magis eis aſſentimur.

16 *Non poteſt autem credere magis, quę non ſcit.*

Hic Ariſt. probat propoſitionum cognitionem, aut eſſe ſcientiam, aut aliã meliorem cognitionem quam ſcientiam, & hęc litera eſt corrupta, cum non ſit ita Gręce: oportet. n. ſic legere: fieri non põt vt credat magis quæ ſcit; ſenſus eſt, non poteſt quis magis aſſentire propoſitionib. quas nec ſcit, nec earum habet aliam meliorem cognitionem, quam cõcluſioni, quã ſcit: cum igitur magis propoſitionib. aſſentiatur, quã concluſioni quam ſcit, præmiſſarum profecto habebit aut ſcientiam, aut aliã meliorem cognitionem, & hoc intellige de dignitatibus, & aliis principiis.

Aduerte tunc principiorũ haberi ſcientiam, cũ demonſtrabilia ſunt, & per cauſam cognoſcuntur: cum vero indemõſtrabilia ſunt, illorum cognitio uocatur intellectus, qui eſt præſtantior quam ſcientia.

Poſtea ſubdit illud abſurdum, nempe aſſentire magis ijs, quę neſcimus, quam ijs, quæ ſcimus ſequi, niſi quis propoſitionũ ipſarum habeat talem cognitionem, quã diximus: ſunt autem verba, (niſi aliquis ꝓ cognouerit per demonſtrationem credentium). i. niſi quis ex illis, quæ per demonſtrationẽ credunt, præcognouerit. i. propoſitiones ſic cognouerit: at melior eſt ſẽſus ſi ſic interpretemur, niſi aliquis cognoſcat ea per q̃ in demõſtratione credimus, nempe propoſitiones, nam licet ille genitiuus, credentium, ſit Græce, tamen ſignificat fidem facere nempe πιστευόντων

Debentem autem habere ſcientiam. 17

Concludit eum qui ſcit non ſolum propoſitiones habere notiores concluſione, ſed præter propoſitiones nihil debere habere notius, quam oppoſitas propoſitiones (ex quibus fit ſyllogiſmus contrarius demonſtrationi, qui dicitur ſyllogiſmus ignorantiæ) eſſe falſas, nam qui ſcientiam habet non poteſt mutari aliqua ratione oppoſita demonſtrationi, & hæc circa capitis expoſitionem.

QVÆSTIO I.

Circa ea quæ ſecundo capite continentur.

Aduerſus ea, quæ in textu docentur occurrunt aliquę difficultates, & argumẽta, 1 arg. primò contra definitionẽ ipſius ſcire: nã cũ definitio per genus, & differẽtiam rei dẽat aſſignari, nullũ genus, nulla differentia

Digitized by Google

tia in eiuſmodi definitione apparet ac ob id non videtur eſſe bona.

2. arg. Secundo tūc inquit, ſcimus, cum cauſas cognoſcimus, & ex cauſis ad effectus ꝓcedimus Angeli perfecte ſciūt, & tñ nō per cās cognoſcunt, cū nō ſint diſcurſiui, nec ex cognitione cārū ad effectū cognitionē procedant, ſed ſimul vtrumq; cognoſcāt.

3. arg. Tertio cōtra id quod dicitur per demōſtrationē nos ſcire: demonſtratio non oſtēdit mediū eſſe cauſam cōcluſionis, ſed ſolum procedit ex cauſa ad ſciētiā, at nō ſat eſt cognoſcere cauſam, ſed ꝙ illius eſt cauſa, ergo per demonſtrationem nō ſcimus.

4. arg. Quarto multæ ſunt demōſtrationes potiſſimæ, quæ ex cauſis non procedūt, ergo videtur diminuta definitio: ꝓbatur antecedens, nā de Deo demonſtramus eſſe infinitum: quia eſt actus purus, & vnū attributum per aliud; & tamen in ipſo Deo non eſt aliquid quod ſit cauſa, aut effectus.

5. arg. Quinto, ſi demōſtratio ſemꝑ ex cauſis ꝓcederet, ſemꝑ ex notiorib. natura eſſet: ſed notiora natura ſūt ſæpe ignota nobis, ergo ex ignotis nobis ꝓcedit, nō ergo eſſet inſtrumentum ſcientiæ noſtræ: non.n. quis ex ignoto ad ignorius procedit.

6. arg. Sexto nō videt̄ eſſe vlla propoſitio immediata, ergo non bene ꝑ immediatā propoſitionē definit principiū; probatur antecedens, ſi n. aliqua eſſet, maxime ea in qua definitio de ſuo definito prædicatur, ſed hæc non eſt, cū poſſit demonſtrari per aliam definitionem, finalem enim per materialem demonſtramus, & e contra.

7. arg. Septimo aſsēſus ꝓmiſſarū eſt cā neceſſaria aſſenſus cōcluſionis, ſed cā neceſſaria nō impedita producit effectū ſibi æqualē; ignis.n. ignē æqualē ꝓducit: ergo aſsēſus cōcluſionis erit æqualis aſsēſui ꝓmiſſarū.

8. arg. Octauo illa maxima, propter qd̄ vnū, quodq; tale, & illud magis, eſt falſa, ergo ex ea nihil probat̄, patet antecedēs, nō.n. ſequitur; ego deambulo propter ſanitatē, ergo ſanitas magis deambulat: & homo inebriatur pp̄ vinum, ergo vinum magis inebriatur. Hæc ſunt præcipua dubia:

Primū fun. ſcire, dupl. ſumitur. Circa primū eſt notādū ſcire dupliciter ſumi, vno mō cōiſſime, pro quacumq; cognitione, ſiue clara, ſiue dubia, ſiue certa, ſiue incerta: quo mō quicquid cognoſcimus dicimus ſcire; altero mō ſumit̄ ſtrictus ꝓ cognitione clara, & euidenti rei, quæ dicitur comprehenſio.

4 grad. comprahēſionis. Huius ſecūdæ ſciētiæ quatuor ſunt gradus, vt notat Alber. trac. 2 c. 1. & Lincon, ſuper hoc caput, primus eſt ſciētiæ improprie dictæ, pro quacunq; clara, & euidenti cognitione rerum contingentium: dicimus.n. ſcio hominē currere, dū video; ſcio ēē, quæ ſenſu dignoſco; ſed illa, licet euidēs ſit, proprie tamen non eſt ſcientia, cū nec ſit per cauſam, nec res ſint ſtabiles.

2 Secundus gradus ſcientiæ eſt proprius pro cognitione rerum, quæ plerumque ſunt per ſuā cauſam, vt ſcimus in hyeme pluuias eſſe, tonitrua in autumno, licet id aliquando deficiat: ac propterea non eſt eorum perfectiſſima ſcientia.

3 Tertius gradus eſt magis propriæ ſciæ ꝓ cognitione rerū ſimpliciter neceſſariarū, q̄ ſp ita ſe hēnt, qualia ſunt principia immediata, & per ſe nota: nō tñ hæc ſcia eſt per cauſam, cū illa nō habeat cauſam.

4 Vltimus gradus eſt ſciētiæ propriiſſime pro cognitione rei ſimpliciter neceſſariæ ꝑ ſuam cām, & hoc ſcire eſt, quod præſertim hic conſideratur, & deſcribitur, q̄uis etiam latius definire poſſimus pro cognitione rei ſimpliciter neceſſariæ, aut quæ plerumque eſt per ſuam cauſam.

2. fund. Eſt ſecundo aduertēdū ex Ægidio tres eſſe rationes, ꝑ quas ſcientia perfecta rei debeat eſſe per cām quando talis res cauſas habet, prima eſt ex parte rerū, q̄ ſciuntur, cū enim ſciētia ſit perfecta cognitio

1. ratio. eſſe ipſarum rerū, eſſe autem rerum a ſuis cauſis pēdeat, & ꝓcedat, ob id ſciētia cauſas rerum cognoſcimus, aliter.n. eſſe earum perfecte non cognoſceretur: Secūda

2. ratio. eſt ex parte intellectus, q. ſumit cognitionem ab ipſis rebus: at res a ſuis dependet cauſis, ideo, & intellectus noſter in ſua ꝑfecta cognitione a cauſis dependet, & ad cauſas cognoſcēdas inclinatur: tertia eſt

3. ratio. ex parte obiecti intellectus, quod eſt verum ipſum trāſcendentale, ſed rei veritas conſiſtit in adæquatione, & ſimilitudine ad ſuas cauſas, ergo intellectus hoc verū perfecte non cognoſcet niſi ex cauſis.

3. fund. Ex tertio aduertendum hanc ſcientiæ definitionem eſſe nominis, vt omnes fatētur, non tamen adeo eſt nominis, quin per eā ipſam etiam rem poſſimus intelligere,

definitio

Digitized by Google

definitio n. rei hæc eſt, ſciētia eſt cognitio vera certa, & euidens, ex proprijs cauſis rei genita: cognitio loco generis eſt, vera, ad excludendos errores; certa, ad excludendā opinionem, quæ eſt incerta; euidens, ad excludendam fidem, quæ cū ſit vera, & certa eſt obſcura; ex cauſis, ad excludēdā cognitionē principiorū, quæ vera, certa, & euidens eſt, ſed non per cauſam. Hæc oīa in il la definitione Ariſt. ſum̄mā dicitur cognoſcere. & per cauſā, & quod res eſt, in quo manifeſtatur veritas, & non eſt aliter ſe habere certitudo, & qđ illius cā, claritas, & euidentia. Ex his reſpondetur ad primum, non eſſe in definitionib. nominum genera, & differētias, talis aūt eſt hæc definitio; at quia ſimul explicat rem, ideo virtualiter genus habet, & differentiam, vt diximus.

Ex dictis ſoluitur primū.

Ad 2. Aliud ſcire aliud per demonſtrationem ſcire. Ad 2m reſpondetur, & eſt maxime notā da ſolutio, aliud eſſe ſcire, aliud per demōſtrationem ſcire. Scire ſolum dicit hoc, vt rem, & cām rei cognoſcamus applicando: at ſcire per demonſtrationem eſt, nō ſolū rē, & cauſam cognoſcere, ſed ita, vt p cognitionem cauſæ veniamus in cognitionē effectus: vnde ſcire per demonſtrationem ſuperaddit modum ſciendi, qui eſt per diſcurſum, & demonſtrationem, q. modus eſt & inſtrumentū ſciendi: ipſa tamen rō ſciētiæ in cognitione rei, & cauſæ conſiſtit: & hæc eſt in Angelis, licet non per talem modum nempe diſcurrendi, ob idque Angeli habent perfecte ſciētias, & ſciunt, licet nō per cognitionem cauſarum in effectuum cognitionem deuenerint ſicut nos, nā hoc eſt modus ſciendi, non ſcire, nempe ipſum diſcurrere: & ſic ſoluitur argumentum ſecundum, & nota ſolutionem.

Ad 3. ſolutio aliorum. Ad tertium aliqui voluerunt particulā cauſalem addendā in maiori, & concluſione, vt dicamus, omne animal rationale eſt riſibile, quia eſt animal rōnale, omnis, homo eſt animal rōnale, ergo omnis homo eſt riſibilis, quia eſt animal rationale, ſed iſta opinio non conſonat Ariſt. nullus. n. in ſcientijs talium demonſtrationū eſt vſus, & talis opinio procedit, ex eo quod demonſtrationes paucas habemus potiſſimas, in quibus experiemur. nō eſſe opus tali additione, propterea dico demonſtrationem oſtendere cauſam, & ipſum effectū: ex ipſa tamen cognitione cauſæ ſtatim cognoſcimus illā eſſe illius effectus, & non poſſe aliter ſe habere: habet. n. hoc cā, vt ipſius cognitio pfecta ſimul ēt claudat applicationem ad effectum, nō ergo opus eſt addere, cum ipſa cognitione principiorū comprehendatur, & per hoc ſoluitur argumētum.

Solutio verior.

Ad 4. Ad quartum reſpōdetur admittendo illas eſſe demonſtrationes: & eiuſmodi ſępe ſunt in Metaphyſica, tamen per cauſā non ſolū oportet intelligere, cauſas illas quatuor phyſicas, ſed rationes, & conceptus quoſdā obiectiuos, qui ſe hēnt per modum cauſarum; ex quo ſoluitur argumentum.

Ad 5. ex Thē. Ad quintum Themiſ. hoc 1. c. 4. dicit demonſtrationem procedere ex notiorib. natura, nec ſe ſubmittere ad menſurā īgenij noſtri, ſed rectam tenere naturæ viam: ſed iſta ſnia nō videtur ſoluere dubium, ppea dico ſemper demonſtrationem procedere ex notiorib. natura, cū ex cauſis pcedat: ſimiliter procedit ex notioribus nobis, nā in phyloſophia, in qua cauſæ ſunt ignotæ nobis, effectus vero notiores, non demonſtramus effectus per cās, niſi cum cauſe notiores ſunt effect. b ſunt. n. effectus quidam per ſe noti, alij vero occulti: in p ſe notis cās indagamus, per quas idagatas, & notas alios effect⁹ nobis occultos demōſtramus, & hoc eſt valde notādum: vnde ſemper ēt ex notiorib. nobis pcedimus, vel qa ipſa ſunt ſimul natura, & nobis nota, vel quia aliqua via prius ea nobis nota fecimus.

Reijcitur ſol. Themiſ. *Solutio vera.* *Notādū valde.*

Dub. contra ſolutiones. Dices, quid, cum per eoſdem effectus indagamus cauſas, quos iterum, per cauſam indagamus, & demōſtramus, videtur. n. inutilis regreſſus, p cauſa nō ſit notior, cum ab eodem effectu ſumpſerit cognitionem.

Solutio Auerr. Auerroes has demonſtrationes dicebat oſtendere propter quid ipſius effectus, ſed non eſſe ipſius, cum primo ſit cognitum eſſe, 2. cœli. com. 35 & 8. phy. com. 65.

Soluitur melius. At tu aduerte admodum, licet effectu indagemus cauſam, tamen per cauſam illum eundem effectum multo perfectius cognoſcimus; ante enim experientia aliqua particulari, non per cauſam vniuerſaliter, & immutabiliter illum cognoſcimus, propterea non eſt inutilis iſte regreſſus. Pręterea licet ab effectu inceperimus cauſam indagare, tamen illi inuentæ firmius adhæremus, & illius cognitio multo maiorem claritatem in nobis facit ex ipſius ſpeculatione

Digitized by Google

tione ꝓueniente: vnde notior eſt effectu; non.n. illius cognitio tota ex effectu ꝓuenit, quãuis ex eo ſit orta: vnde tres ſũt hic cognitiones, prima imperfecta effectus, p q̃ ad ſecundã cauſæ cognitionẽ pfectã deuenimus, & p hãc ad tertiã eius effectus pfectã cognitionẽ regreſſi ſum⁹ & hoc not.

Ad 6. Ad ſextum Reſpõ. duplicem eſſe propoſitionem immediatã, alteram ſimpliciter, quæ nullo modo põt demonſtrari; quales ſunt dignitates, & per ſe notæ; altera ſcđm quid, quæ in aliquo genere demõſtrari nõ poteſt, licet in alio demõſtretur: tales ſunt definitiones, quæ per cauſas aſſignãtur: nã licet propoſitiones earũ per diuerſum genus cauſæ demonſtrentur, tamen ſecundũ idem genus non demonſtrantur.

Ad 7. Ad ſeptimum Reſpõ. ſemper verum eſſe magis aſſentiri præmiſſis, quam concluſioni; cum concluſio nõn niſi ex præmiſſis cognoſcatur, nam ſi concluſionem non ſolum ex præmiſſis, ſed etiã alia via, experiẽtia nẽpe, aut fide teneremus, magis concluſioni quam præmiſſis, aſſentiremus: cũ vero propter ſolas ꝑmiſſas credimus, clarior eſt aſſenſus præmiſſarum, quamuis nõ poſſit ſemꝑ diſtingui iſte claritatis exceſſus; nec argumentum conuincit, nam quando cauſa eſt vniuoca, & eiuſdẽ ſpeciei, effectũ æqualem producit; at quando eſt diuerſæ ſpeciei, nõ producit æqualem, ſicut ſol nõ producit ſolem: cũ igitur cognitio principiorũ ſit alterius ſpeciei, eſt enim ſine medio abſque cauſa, cognitio vero concluſionis per medium, & cauſam, præmiſſæ ſimilem effectum non producũt in æqualitate.

Ad 8. Ad octauum omiſſis aliorum ſententiis, iſta propoſitio, ꝓpter quod vnũquodq; tale & illud magis, quadrupliciter eſt limitãda: primo, quãdo idem prædicatum ineſt vtrique vni propter alterum: vnde non valet, deambulo ꝓpter ſanitatem, ergo ſanitas magis deambulat, non enim vtrique deambulare ineſt, & ita declarat Philop. ſecũdo, vt tale prædicatum ſuſcipiat magis, & minus, aliter enim non valebit, vnde nõ ſequitur. Ego ſũ riſibilis, quia homo eſt riſibilis, ergo homo eſt magis riſibilis, nec valet Petrus eſt homo ꝑꝑ patrem ſuũ, ergo pater eſt magis homo: & ita limitat Albertus; tertio vt ſit in reb. poſitiuis, nã in effectibus priuatiuis nõn valet, non enim ſequitur Petrus eſt paruus propter patrem, ergo pater eſt magis paruus, propter Deũ non diligo mundum, ergo magis non diligo Deum, ita limitant Doctores Louanienſes; quarto, vt ſint diuerſa prædicata, aliter non valet, vt video propter oculos, ergo oculi magis vident, non ſequitur, nam non aliud eſt videre meum, & oculorum.

Limitatur propter qđ vnumqđque, &c

At profecto ſi rectè perpendamus, ſub prima limit. reliquæ claudũtur: quando.n. aliquod prædicatũ ineſt multis, vni ꝑꝑ alterum, tunc magis, aut perfectius ineſt alteri: cum igitur credamus præmiſſis, & cõcluſioni, huic autem ꝑꝑ præmiſſas, magis credimus pręmiſſis, & ꝑ hoc ſoluitur argumentum. Eſt autem aduertendũ cognitionem concluſionis dici ſcientiã, præmiſſarum vero immediatarum, & dignitatũ intellectum, nõ vt potentiã ſignificat, ſed vt cognitionem quandã talium principiorũ, & habitum ſignificat 6. Ethic. c. 6. at cognitio concluſionis ſimul & præmiſſarũ ſapientia, vt dicitur lib. 1. mag. mor. c. 33. q̃uis ſapientia in alia ſignificatione et ſcientiam rerum altiſſimarum ſignificat, qualis Theologia ſupernaturalis, & & Metaph. inter naturales, vt dicitur 1. Metaph. c. 2. & hæc pro capitis diſputatione ſufficiant.

Opinionum confutatio, & eorum qui omnino demonſtrationem tollunt, & eorum qui omnium demonſtrationem eſſe ponunt.

Cap. III.

Nonnullis quidem igitur, eo quod oportet prima ſcire, non videtur ſcientia eſſe: quibuſdam vero eſſe quidẽ, verum omnium demonſtrationes eſſe: quorum neutrum, neque verum, neque neceſſarium. 1

Qui quidem enim ſupponunt non eſſe omnino ſcire, hi in infinitum exiſtimant reduci, tanquam non ſcientes poſteriora per priora, quorum non ſunt prima: rectè dicentes: impoſſibile namque infinita pertranſire. Si vero ſtant, ac ſunt principia, hæc eſſe ignota: cum demonſtra- 2

Digitized by Google

monſtratio de ipſis non ſit, quod dicunt eſſe ſcire ſolum, ſi vero non eſt prima ſcire, neque quæ ex his eſſe ſcire ſimpliciter, neque propriè, ſed ex ſuppoſitione, ſi illa ſunt.

3 Alij autem ipſum quidem ſcire confitentur, per demonſtrationem enim eſſe ſolum, ſed omnium eſſe demonſtrationem nihil prohibere, contingere enim circulo fieri demonſtrationem, & ex ijs quæ ad ſe inuicem.

4 Nos vero dicimus, neque omnē ſcientiam demonſtratiuam eſſe, ſed eam, quæ immediatorum eſt indemonſtrabilem. Quodq; hoc ſit neceſſarium manifeſtum: ſi enim neceſſe quidem ſcire priora, & ex quibus demonſtratio, ſtant autē aliquando immediata, hæc indemonſtrabilia neceſſe eſt eſſe.

5 Hæc igitur ita dicimus, & non ſolum ſcientiam, ſed & principium ſcientiæ eſſe quoddam dicimus, quo terminos cognoſcimus.

6 Circuloque quod impoſſibile demonſtrare, ſimpliciter planum; ſi quidem ex prioribus oportet demonſtrationem eſſe, & notioribus; impoſſibile enim eſt eadem eiſdem ſimul priora, & poſteriora eſſe. Niſi altero modo, vt alia quidem ad nos, alia vero ſimpliciter, quomodo inductio facit notum. Si vero ſic, non eſſet vtique ſimpliciter ſcire bene definitum, ſed duplex; aut non ſimpliciter altera demonſtratio, quę ſit ex nobis notioribus.

7 Accidit autem dicentibus circulo demonſtrationem eſſe, non ſolum quod nunc dictum eſt, ſed nihil aliud dicere, quam quod hoc eſt, ſi hoc eſt; ſic autem omnia facile monſtrare. Manifeſtum autē, quod hoc contingit tribus terminis poſitis, per multos namque, aut paucos reflectere dicere, nihil differt: per paucos autem, aut duos. Quando enim A. exiſtente, ex neceſſitate ſit B. hoc autem ipſum C. A. exiſtente erit C. ſi itaque A. exiſtente, neceſſe eſt B. eſſe: hoc autem exiſtente, ipſum A. hoc enim erat circulo. Ponatur A. in quo. C. dicere igitur, B. exiſtente, A. eſſe, eſt ipſum C. eſſe dicere, hoc autē, quoniā A. exiſtente ipſum C. eſt, C. autem ipſi A. idem. Quare contingit dicere circulo aſſerētes eſſe demonſtrationē, nihil alterum quam quod A. exiſtente, A. eſt, ſic autem facile eſt omnia monſtrare.

Verum neque hoc poſſibile, præterquā in ijs, quæcunque ſe inuicem conſequuntur: quemadmodum propria. Vno quidē igitur poſito, quod nunquā neceſſe eſt aliquid eſſe alterum, monſtratum eſt. Dico autem vno, quod neque termino vno, neque poſitione vna poſita; ex duabus autē poſitionibus primis, & minimis contingit. ſiquidem & ſyllogizare. Si igitur & A. ſequatur ex ipſo B. & C. & hæc ex ſe inuicem, & ex ipſo A. ſic quidem contingit ex ſe inuicem monſtrare omnia petita in prima figura: quemadmodum mōſtratum fuit in ijs, quæ de ſyllogiſmo: mōſtratum autem eſt, & quod in alijs figuris, aut non ſit ſyllogiſmus, aut non de acceptis. Quæ vero non contra prædicātur, nullo modo eſt monſtrare circulo: quare quoniam pauca talia in demonſtrationibus, manifeſtum quod vnumque, & impoſſibile eſt dicere ex ijs, quæ ad ſe inuicē demonſtrationem eſſe, & propter hoc omnium contingere eſſe demonſtrationem. 8

Nonnullis quidem igitur, &c. 1

ARiſt. in hoc capite euellit duos errores quorundam, procedentes ex his quæ dixerat in vltima parte capitis, nēpè principia, & præmiſſas ſcire, & earū ſcientiam eſſe cum per eas concluſioni aſſentiamur. Ex hoc autem aliqui exiſtimantes nihil ſciri, niſi per demonſtrationem, aſſerebant non poſſe ſcientiam eſſe. Alij idem arbi- *Intentio Ariſt.*

arbitrantes, iſte quidem exiſtimabat ſcientiam, ſed circulum eſſe in demonſtrationibus, nempè per concluſionem præmiſſas, & per præmiſſas concluſionem demõſtrari, vtrumque autem inquit Ariſt. i. ſcientiã non eſſe, aut circulum fieri, nec eſt verum, nec neceſſarium, i. non eſt vera ſententia, nec rationes aut probationes habent neceſſarias; ut Latini ſic exponunt: at melius poſſumus dicere non eſt neceſſarium, i. nõ neceſſario ſequitur ex eo quod principia ſciamus.

Dubiũ Philop. Dubitat Philop. cũ quæſt. Quid ſit, poſt ponenda ſit quæſtioni, An ſit, qui fiat vt Ariſt. definita demõſtratione, modo diſputet, an ſit, nempè contra priores, qui ſcientiam, & demonſtrationem de medio auferebant.

1. Reſp. quorũdã Reſpondet quæſtionem quid nomen ſignificet, anteponendam quæſtioni, an ſit, quando nomen obſcurum eſt, quod fecit Ariſt. 4. Phyſic. vbi primo quid vacuum, i. quid ſignificet, poſtea an ſit, diſputauit, ſecus eſſet de definitione; quid res ſit: hęc eſt *Imp. reſ* enim poſt ponenda. Hæc ſententia mihi non placet: ſupponit enim definitionẽ nominis eſſe eam, quæ data eſt de demonſtratione, quod tamen eſt falſum: eſt enim definitio rei, & per materiam, & etiam altera, quæ datur per finẽ, cum præſertim nullibi aliam demonſtrationis definitionem habeamus.

2. Reſp. Lincon. Lincon. Reſp. hoc caput non eſſe de neceſſitate huius libri, quia non pertinet neceſſario ad artem errores repellere, eſt tamẽ id de artis perfectione; ſed hoc dictum non tollit difficultatem.

3. Sol. aliorum. Alij, & bene, dicunt quæſtionem an ſit, aliquando poſtponi, ſed per accidens, nempè cum dubia, an ſit res, oriuntur, ex ipſa definitione rei, vt accidit in præſenti; nam iſti auferebant demonſtrationem, propterea quod ex præmiſſis notioribus deberet procedere, & mihi reſponſionis doctrina placet, licet hoc dubium alienũ videatur ab inſtituto ipſo Ariſtot. nam hic, non de demonſtrat. videtur tractare, ſed de ſcientia, quã iſti auferebant de medio, quamuis crediderint non eſſe ſcientiam ſine demõſtratione, ideoq; ſimul demonſtrationem auferebant, de ſcientia tamen ſermo eſt, quæ in capite præcedenti definitione nominis definita eſt, vt diximus, & forſan hoc voluit ſignificare Phil.

Qui quidem enim ſupponunt non eſſe, &c. a

Incipit in particulari vtrumque errorẽ explicare: illi enim qui ſcientiã negabant, ſic argumentabantur, non ſcimus concluſionem, niſi ſciamus præmiſſas; ſed ſcire non poſſumus præmiſſas, niſi alia demonſtratione, ergo non ſcitur concluſio, niſi demonſtratis præmiſſis. Iterum hæ præmiſſæ non ſciuntur, niſi ſciantur aliæ pręmiſſæ, per quas demonſtrantur, hæ autem iterum per demonſtrationem ſciũtur, ſicque conſequenter procedimus in infinitũ, nec ad vltimas peruenire eſt, quæ ſciãtur, cum iterum demonſtratione opus ſit, ergo non erit ſcientia poſteriorum concluſionum, niſi tantum ex ſuppoſitione, nempe ſuppoſito quod pręmiſſa ſciantur: *3. Solut.* tamen re vera non eſt abſoluta ſcientia, cum in proceſſu infinito nõ detur vltimũ, in quo bene profecto dicunt, nempè q in proceſſu infinito nõ ſit vltimũ, & quod ni- 2
ſi ſciantur priora, nõ ſcientur poſteriora.

Alij autem ipſum quidem ſcire, &c. 3

Alij ſcire eſſe fatebantur, tñ eundẽ errorẽ tenentes, nihil ſciri niſi demonſtratione, affirmabãt, ac ꝓpterea cõtingere circulum in demonſtratione, nempe quod ſit peruenire ad vltimas præmiſſas, & non in infinitum procedere: hæ tamen vltimæ iterum circulo per priores concluſiones demonſtrabantur, & ſic erat ſcientia, & per demonſtrationem, ſed circularem.

Nos autem dicimus neque omnem ſcientiam.

Reijcit Ariſtot. communem illorum errorem, exiſtimantium, nihil ſciri, niſi demonſtratione, ac dicit, non omnem ſcientiam eſſe per demonſtrationem, ſed eſſe ſcientiam indemonſtrabilem: ac ſi diceret, non omnia, quæ ſcimus, per demonſtrationem ſcimus, ſed peruenimus ad aliqua prima, quæ ſcimus quidem, ſed non alia demonſtratione: & hoc patet, nam in diſcurſibus concluſionem cognoſcimus, præmiſſis cognitis, ſed dantur præmiſſæ, & principia, quæ prorſus immediata ſunt, nec demonſtrari valent, vt patet de dignitatibus, & multis alijs propoſitionibus, ergo talium cognitio, & ſcientia erit, & non per demõſtrationem vllam aliam.

Et hoc igitur ſic dicimus.

q̃uo explicent plerique latini philoſ.

Repetit ſuam in hoc ſententiam, dicẽs, de hoc ſic dicimus, i. de hoc nos ita ſentimus, nec ſolũ eſſe ſcientiam, ſed eſſe quoddam principium ſciẽtiæ, quo terminos cognoſcimus: ſenſus horum verborum ſecũdum pleroſque Latinos eſt, eſſe quendam habitum, & cognitionem in nobis ipſorũ principiorum, & dignitatum quæ cognoſcuntur ex ſola terminorũ apprehẽſione, abſq; vlla demonſtratione: atque tales dignitates vocantur principiũ ſcientiæ. Philop. per hoc principium intelligit Deum, cuius lumine intellectus noſter illuſtratus, cognoſcit terminos, i. intelligẽtias, q̃ ſunt vltima ĩ cognitione. At melius mihi videtur locum intelligere Themiſtius, q. per principiũ intelligit intellectũ noſtrũ, per terminos, ſubiectum, & prædicatũ ꝓpoſitionum, ut ſit ſenſus, non ſolũ eſt ſciẽtia, ſed eſt intellectus, & potentia, principiũ ſciẽtiæ, quo ſolo ĩtellectu abſq; demõſtratione, q̃d extrema ſignificẽt, intelligimus & ex tali ſola apphẽſione tales propoſitiones ſcimꝰ abſq; vllo alio diſcurſu.

q̃uo phi.

q̃uo Th. quẽ ſequtur auctor.

Notãd.

Nota tamen ex Alberto trac. 2. c. 6. quẽadmodum viſibilia ſunt in duplici differẽtia, quædã, quæ non proprio lumine vidẽtur, ſed externo indigẽt, ſicut colores corporũ opacorũ, qui non niſi ſolis lumine, aut alterius luminoſi extrinſeci vidẽtur, quædam vero alia proprio lumine videntur, ſicut luminoſa ipſa, & aliq. vermes & lapides: ita propoſitiones ſunt duplices, quædam quæ non ſtatim cognoſcũtur veræ quantumcunq; quid ſubiectum, quid prædicatum ſit, apprehendatur. ſicut multæ ꝓpoſitiones, quæ probatione indigẽt: quædam vero ſunt, quæ ſtatim ſimul, atq; ſubiectũ, & prædicatum apprehendimus, eas abſq; vllo alio diſcurſu cognoſcimus, quales ſunt dignitates, & hæc dicuntur ꝓpoſitiones ꝑ ſe notæ, & ſcientiarum principia, & de his loquitur Ariſ. dum dicit, Intellectu ſolo appræhendente terminos cognoſci. cum primum.n. quid totũ, quid pars ſignificet apprehenſum eſt, ſtatim totum maius eſſe parte dignoſcitur.

Duplex propoſitio ꝑ ſe nota ſit.

D. Tho.

S. Tho diſtinguit duplicem propoſitionem per ſe notam: exiſtimat.n. idem eſſe immediatam propoſitionem, & per ſe notam: Eſt autem q̃dam immediata quæ caret medio, quo demonſtretur; & termini illius ſunt omnibus noti, vt omne totum eſt maius parte, & ſimiles, & has vocat per ſe notas ſecundum naturam, & ſecundum nos: quædam uero ſunt quidem immediatæ, non tamen res illæ ſunt omnib. notæ, ſicut propoſitiones, in quibus definitiones de definitis, ſeu paſſiones de ſuis proximis cauſis prædicantur, & hæ dicuntur per ſe notæ ſecundum naturam tantum, vtraque tamen propoſitio eſt per ſe nota, & de his eſt ſermo in præſenti.

Mihi magis videt̃ Ariſ. ſenſiſſe de principijs per ſe notis ſecundũ nos, & naturã in præſenti textu, vt Græci, exponũt, ita ut non omnis immediata ſit per ſe nota, ſunt.n. immediatæ aliquæ, nempe multæ demonſtrationum propoſitiones, quæ inductione colliguntur, ut docet 2. Poſter. c. vltimo, & dicuntur principia ſcientiarum, vt dicitur 1 Met. c. 1. quæ tamen non per ſe ex ipſis terminis cognoſcuntur.

Circulo autem quod impoſſibile ſit, &c.

Tripliciter ꝓb. non eſſe circulũ in demõſtrando.

Triplici argumento probat, Ariſ. circulum non poſſe fieri in demonſtrationib. primum eſt, ex eo quod demonſtratio ex priorib. & notioribus procedit: ſi autem eſſet circulus, ſequeretur, quod idem eſſet prius, & poſterius, notius, & ignorius, q̃ fieri non poteſt; & patet, nã præmiſſæ hæ ſunt priores, & notiores cõcluſione, ſi iterum per concluſionem eãdem præmiſſas demonſtra, ergo iam cõcluſio erit prior, & notior, cũ facta ſit præmiſſa demonſtrationis, erunt igitur præmiſſæ notiores, & ignotiores, priores, & poſteriores illa cõcluſione: Quod ſi dicas, non eſt abſurdũ, fieri.n. poteſt ut aliquid ſit prius natura, & notius, tamen poſterius, & ignotius nobis, quod ſit in inductione, nam ſingularia nobis notiora, & priora ſunt, per quæ probamus vniuerſale, q̃ notius eſt, & prius natura. Aduerſus hoc inſtat Ariſt. nam ſi in circulo procedimus ex notioribus ſolum nobis, iam non eſt demonſtratio, nec faciet ſcientiam: uera enim demonſtratio ex notioribus natura procedit, quod ſi iſti, qui circulo demonſtrant, ſolum aſſerant in regreſſu procedere ad probandas

Digitized by Google

bandas præmiſſas ex nobis tantum notioribus, hæc demonſtratio non eſt, nec ſcientiã facit ſimpliciter, niſi velint alium modum ſcientiæ ponere, qui non eſt per cauſam, & per priora natura, quod falſum eſt: quæ.n. demonſtratio ex nobis tantum notioribus eſt, non eſt ſimpliciter demonſtratio: & quamuis per modum interrogationis hæc uerba Ariſt. referantur, ſunt tamen aſſertiue intelligenda.

Accidit vero dicentibus, &c.

Hæc eſt ſecunda ratio, qua Ariſt. eundẽ repellet errorem, nempe ſi circulo contingeret vti, fieret, vt idem per idem demonſtraremus, quod falſum eſt, eſſet tamen tũc ſatis leue, cuncta demonſtrare, ſcilicet hoc eſt, quia hoc eſt: Hoc autem probatur ſumendo tres terminos, nihil enim refert in trib. aut pluribus, aut paucioribus loqui: idem.n. ſequitur inconueniens ex circulo, ſint termini; A.B.C. tunc ſupponit Ariſtot. iſtum eſſe bonum argumentandi modum, quia A. eſt, B. eſt, & quia B. eſt, C. eſt, ergo de primo ad ultimum, quia A. eſt, C; eſt, nam ſi B. ſequitur ex A. quidquid ſequitur ex B. ſequitur ex A. & cuius eſt cauſa B. eius etiã eſt cauſa A. quod.n. ſequitur ex conſequẽti, ſequitur etiam ex antecedenti, & cuius eſt cauſa conſequens, etiam eſt cauſa antecedens, quod eſt cauſa conſequentis, tunc ſumamus circulum in duobus terminis, q̃a A. eſt, B. eſt, per circulum ualet regreſſus, quia B. eſt, A. eſt argumẽtor igitur, quia A. eſt, B. eſt, & q̃a D. eſt, A. eſt ergo de primo ad vltimum, quia A. eſt, A eſt. Hoc ſignificat illud, quod Ariſt. dicit ponatur A. loco ipſius C. i. quemadmodum ex ipſo B. inferebatur C. ita etiam infertur A. ergo ſicut C. inferebatur ex A. quia ex eo inferebatur B. ita, & A. quod infertur ex B. infertur ex eodem A. ex quo ipſum B. infertur: vnde ex ſeipſo; inferetur, & tantum demonſtrare continget idem per idem, quod falſum, & abſurdum eſt.

At vero neque hoc poſſibile.

Hoc eſt tertium argumentũ, quo circulũ in demonſtrationibus reijcit, ſupponit vnũ, quod dicit oſtenſum eſſe primo Prio. c. 21. ex uno termino, aut vna poſita propoſitione nihil inferri neceſſario, ſed opus eſſe tribus terminis, & duabus propoſitionibus minimis. i. non paucioribus. Ex his autẽ neceſſario ſequitur alterum, & ꝓbat, ſiquidem cõtingit ſyllogizare. i. ex his fit ſyllogiſmus, qui neceſſario infert, ergo ex duabus propoſitionibus, alterũ poteſt inferri neceſſario: modo eſt argumentũ, ſi circulus eſt in demonſtrãdo, cũ demonſtratio ſit ſyllogiſmus, opus eſt trib. terminis, & duabus ꝓpoſitionibus, nẽpe. A.B.C. ſed circulus in his nõ põt eſſe, niſi ſint oĩa cõuertibilia, cõuerti igitur debẽt. A.B.C. adinuicẽ, tunc ſic, ex tribus terminis conuertibilib. nõ fit ſyllogiſmus, niſi in primo modo primæ figuræ, ergo oẽs demõſtrationes debẽt fieri in illo primo modo; aliter nõ eſſet circulus Præterea eſsẽt in terminis conuertibilib. alias non poſſet circulariter ſyllogizari: fit.n. circulus, qñ cum concluſione, & conuertente maioris inferimus minorem, vel cum eadem concluſione, & conuertente minoris inferimus maiorem, vniuerſales aũt propoſitiones affirmatiuæ nõ poſſunt vniuerſaliter conuerti; niſi qñ termini ſunt æquales, & cõuertibiles. Ex his cõcludit argumentũ vanum eſſe aſserere, omnium eſse demonſtrationes, & circulum in oĩbus cõtingere, cum nõ id fit, niſi in vno modo primæ figuræ, & id in conuertibilib. mulro uero plura ſint, q̃ demonſtrantur.

Hic oportet notare uerba illa, q̃d in ſecunda, & tertia figura non eſt circulus, aut nõ eſt de acceptis: explicant D. Tho. & fere oẽs, ob id in his duabus figuris, non eſſe circulum, quia cum in ſecunda, vna præmiſſa ſit negatiua, altera affirmatiua, concluſio uero negatiua, ſi uolumus circulo ſyllogizare affirmatiuam, fiet ſyllogiſmus ex puris negatiuis, qui inutilis eſt. In tertia vero cum concluſio ſit particularis, præmiſſæ vero, aut vniuerſales ambæ, aut vna particularis, nõ poterit ſyllogizari circulo niſi particularis, non vniuerſalis, alias.n. eſſet argumẽtari ex puris particularibus, aut inferre concluſionem uniuerſalem ex ꝑmiſſa particulari: propterea in his figuris nõ eſt circulus: at quia aliqua ꝑmiſſa ſyllogizatur nempe negatiua in ſecunda figura, particularis vero in tertia, ꝓpterea addit Ariſt. ſi circulus ſit, non de acceptis ſit. Exponunt ergo, nõ de acceptis, omnibus. i. licet circulus detur, nõ tñ ambæ præmiſſæ ſyllo-

ſyllogizantur circulariter. Quamuis poſſimus exponere, licet in ſecunda al. qñ vera que circulariter ſyllogizetur, hoc fit, mutãdo negatiuã in propoſitionẽ hypotheticã, vt dixit lib. 2. Prior. c. 6. & illic declarauimus: ſed hic circulus non eſt, cum nõ ſit in eiſdẽ propoſitionibus, ſed mutatis, propterea dixit; ſi circulus ſit, non de acceptis ſit. Hæc eſt huius capitis expoſitio.

QVAESTIO I.

De regreſſu demonſtratiuo.

Explicatur titulus. Dubitatur. An ſit regreſſus in demõſtratione: circa qđ oportet aduertere, regreſſum vocari illum ſyllogiſmum, quo probamus concluſionem, qua ante ipſius præmiſſas probaueramus, vt ſi quis per interpoſitionẽ terræ probet Eclypſim, per quã cognouimus ipſam interpoſitionem: talis regreſſus etiam dicitur ſyllogiſmus circularis: difficultas autẽ non eſt in eo, an præmiſſæ ſint talis cauſa concluſionis, qualis eſt concluſio præmiſſarum: hoc enim fieri non poteſt, & hoc impugnat Ariſt. nec eſt difficultas, an in diuerſis generibus cauſarum poſſit eſſe circulus & regreſſus in ſyllogizando, cum id manifeſtum ſit, nam demonſtrationem ex veris, & primis, &c. eſſe probamus, quia facit ſcire, & e cõtra facere ſcire, quia ex veris, &c. conſtat, oſtendimus ſyllogizando: nec etiam eſt difficultas, an ſyllogiſmi circulus fiat inter cauſã, & effectum, cum ſit etiã manifeſtum, cauſam per effectum, & iterum eundem effectum per cauſam eandem ſyllogizari aliquando poſſe, ſed difficultas eſt, an cum talis regreſſus ſit ſyllogiſticus, ſit aliqua probatio, & per talem regreſſum probemus, & cognoſcamus.

Rõ dubitandi. Ratio dubitandi potiſſima hæc eſt, quia cũ præmiſſæ huius regreſſus ſint probatæ prius per talẽ concluſionem, non poſſunt eſſe ipſa notiores, & tũc ſyllogiſmus inutilis erit, cum non ex notioribus procedat.

Reſponſ. Auerr. illariũ. Ad hæc difficultatem reſpondent iuniores, diſtinguentes duplicẽ demõſtrationẽ propter quid, ex Auer. 2. cœli comm 3. & 8. Phyſ. cõm. 65. alteram, quæ eſt cauſa, & eſſe, i. per quã oſtẽdimus cauſam effectus, & ſimul probamus effectum eſſe; vt potè cũ à cauſis notiorib. nobis ad effectus occultos procedimus, hæc eſt potiſſima demonſtratio, alterã, quæ ſolum oſtendit effectus cauſam, ſed non ipſum eſſe, & talis eſt demõſtratio tantum cauſæ, quæ fit, cum effectum primo cognouimus, ac per eũ indagauimus cauſã, & ſic admittitur regreſſũ fieri à cauſa ad effectũ cognitũ prius quan tum ad eſſe, ſed regreſſus oſtẽdit cauſam, ſecundum quam ignotus erat effectus.

Refellitur ſni Auer. & proponitur vera ſententia S.Th. & aliorũ. At quãuis iſta ſententia nõ ſit ſpernenda, aliter nihil videtur poſſe reſpõderi, & magis ad mentẽ Ariſt. ex ſententia potiſſimum D.Th. 2. cœli. 59. vbi elegãtiſſimè ẽt defendit Alex. aduerſus Simpli. & explicat totã vim regreſſus demõſtratiui. Dico igitur, omnẽ demonſtrationẽ probare effectum eſſe, & ſimul illius oſtẽdere cauſam, & abſq; ulla diſtinct. conceſſit Them. 1. Poſter. c. 2. propterea aduerte, ꝙ ſupra diximus, quamuis exiſtentia effectus cognoſcatur ante cauſam, id ſit imperfectè, & particulariter; at poſtquam demonſtratio accedit eũ uniuerſaliter cognoſcimus, & certius, ac clarius, ꝙ docuit expreſsè Ariſt. 1. Poſt. c. 24. vbi dicit, etiam, ſi videremus, triãgulum habere tres angulos, adhuc demonſtrationem quæreremus, quia id non cognoſceremus vniuerſaliter, niſi demonſtratione, propterea ſemper demõſtratio effectũ eſſe probat, licet eũ diſcrimine: nam aliquã præceſſit aliqua cognitio imperfecta effectus; dices ſi illa cognitio effectus fuit imperfecta, & particularis, cum per eã peruenerimus in cauſam, etiã cognitio cauſæ erit imperfecta dico, non ita eſſe, nam illa cognitio effectus fuit via ad cauſam inueniendam; tamẽ ex ipſa cauſa inuenta, & alijs intellectus ſpeculationibus perfectius cognoſcimus cauſã, adeo vt per eam regrediamur ad effectum vniuerſaliter cognoſcendum, quod ignotum erat ante cauſã, & hoc de regreſſu ſentio.

Demonſtrationis propoſitiones ueras eſſe, ueritate neceſſaria. Quid ſit id, quod dicimus, De omni, quid per ſe, quid uniuerſale. Cap. IV.

Quoniam autem impoſſibile aliter ſe habere, cuius eſt ſcientia ſimpliciter, neceſſarium vtique fuerit id eſſe ſcibi-

ſcibile, quod eſt ſecundum demonſtratiuam ſcientiam: demonſtratiua autem eſt quam habemus, eo quod habemus demonſtrationem: ex neceſſarijs igitur ſyllogiſmus eſt demonſtratio. Accipiendum igitur ex quibus, & qualium demonſtrationes ſunt.

2 *Primo autem determinemus, quid dicimus de omni, & quid per ſe, & quid vniuerſale.*

3 *De omni quidem igitur hoc dico, quod ſi vtique non in aliquo quidem, in aliquo autem non: neque aliquando quidem, aliquando autem non: vt ſi de omni homine animal, ſi verum hunc dicere hominem, verum & animal, & ſi nunc alterum, & alterum, ſi in omni linea punctum, conſimiliter. Signum autem, & enim inſtantias ita ferimus, tanquam de omni interrogati, aut ſi in aliquo non, aut ſi aliquando non.*

4 *Per ſe autem, quæcunque & inſunt in eo quod quid eſt: vt triangulo linea, & lineæ punctum, ſubſtantia namque ipſorum ex his eſt, & in oratione dicente quid eſt, inſunt.*

5 *Et quibuſcunque inexiſtentium ipſis, ipſa ſunt in oratione, quid eſt declarãte: quemadmodum rectum ineſt lineæ, & circulare, & impar, & par numero, & primum, & compoſitum, & æquilaterũ, & altera parte longius: & omnibus his inſunt in oratione quid eſt dicente: ibi quidem linea, hic autem numerus. Conſimiliter autem, & in alijs talibus ſingulis per ſe dico.*

6 *Quæcunq; autẽ neutro mõ inſunt, accidentia, vt muſicũ, aut album animali.*

Amplius, quod nõ de ſubiecto dicitur alio aliquo, vt ambulans alterũ quid exiſtens, ambulans, & album: ſubſtantia vero, & quæcunque hoc aliquid ſignificant: non alterum quid exiſtentia, ſunt, quod ſunt. quæ quidem igitur non de ſubiecto, per ſe dico, quæ autem de ſubiecto, accidentia.

7 *Amplius autem alio modo, quod quidẽ propter ipſum ineſt vnicuique per ſe: quod vero non propter ipſum, accidens: quemadmodum ſi ambulante fulgurauit, accidens: non enim propter ambulare fulgurauit, ſed contingit, dicimus hoc: ſi autem propter ipſum per ſe, vt ſi quid iugulatum interijt, & ſecundum iugulationem, quoniam propter iugulari, ſed non accidit iugulatum interire.*

8 *Quæ igitur dicuntur in ſimpliciter ſcibilibus per ſe ſic, vt inſint prædicatis, aut illa inſint ſubiectis, & per ipſa ſunt, & ex neceſſitate: non enim contingit non ineſſe aut ſimpliciter, aut oppoſita. vt lineæ rectum, aut curuum, & numero impar, aut par: eſt enim contrarium, aut priuatio, aut contradictio in eodem genere, vt par, aut impar in numeris inquantum ſequitur: quare ſi neceſſe aſſerere aut negare, neceſſe & per ſe ineſſe. Quid igitur de omni, et per ſe, determinatum ſit hunc in modum.*

9 *Vniuerſale autem dico, quod vtique, & de omni ſit, & per ſe, & ſecundum quod ipſum. Manifeſtum igitur quod quæcunque vniuerſalia ex neceſſitate inſunt rebus.*

10 *Per ſe autem et ſecundum quod ipſum, idem, vt per ſe lineæ ineſt punctum, & rectum; etenim ſecundum quod linea, & triangulo ſecundum quod triãgulum, duo recti: etenim per ſe triangulum, duobus rectis æquale.*

11 *Vniuerſale autem eſt tunc, quando in quolibet, & primo monſtretur; vt duos rectos habere, neque figuræ eſt vniuerſale, quamuis eſt monſtrare de figura quòd duos rectos habet, ſed non de qualibet figura, neque utitur qualibet*

figura

ſigura monſtrans: quadrangulum enim ſigura quidem eſt, non habet autem duob. rectis æquales, æquicrus vero habet quidem quodcunque duob. rectis æquales, ſed non primo, ſed triangulum prius. Quod igitur quoduis primum monſtratur duos rectos habens, aut quodcunque aliud huic primo ineſt vniuerſale, & demonſtratio per ſe de hoc vniuerſaliter eſt, de alijs verò quodammodo non per ſe; neque de æquicrure non eſt vniuerſaliter ſed in plus.

2 *Quoniam autem impoſſibile eſt, &c.*

Cum demonſtrationem ex veris docuiſſet eſſe, nunc vt dicit Themiſt. ex quibus veris procedat, explicare intendit, non enim ex quibuſcunque, ſed ex neceſſarijs demonſtratio eſt: at quia adhuc neceſſarium multiplex eſt, quale debeat eſſe, hoc capite explicat, ideoque explicat quid ſit dici de omni, quid per ſe, quid vniuerſaliter: hæc enim ad neceſſarij cognitionem opus ſunt: probat autem ante omnia demonſtrationem eſſe ex propoſitionib. neceſſarijs, quia id quod demonſtratur, & demonſtratione ſcitur, eſt neceſſarium: at neceſſariũ non demonſtratur niſi ex neceſſarijs, quãuis ſyllogizari poſſit, vt dicitur 2. Prior. cap. 2.

Argumentatur igitur Ariſt. hoc pacto, quod ſcitur, aliter ſe habere non poteſt, ergo quod demonſtratiuè ſcitur, eſt neceſſarium, nam id neceſſarium eſt, quod aliter ſe habere non poteſt, & argumentum eſt a ſuperiori ad inferius ex parte ſubiecti, nam ſciri ſuperius eſt ad ſciri per demonſtrationem: ex parte vero prædicati, a definitione ad definitum, nam non poſſe aliter ſe habere eſt definitio neceſſarij: tunc vlterius procedit argumentum, quod ſcitur demõſtratiuè eſt neceſſarium, & tale eſt, per quod demonſtratio fit, ergo talis demonſtratio eſt ex neceſſarijs, infert oportere accipere, ex quibus, & qualibus ſint demõſtrationes, dicit ex quibus, propter propoſitiones: dicit ex qualibus, propter quæſtionem, circa quam eſt demonſtratio, nam omnia neceſſaria ſunt, primo tamen tria illa, quæ diximus, proponit ſe explicaturũ.

De omni quidem igitur hoc dico. 3

Explicat, id prædicatum dici de omni, quod omnibus ineſt inferioribus ſubiecti, & omni tempore, vt riſibile dicitur de omni homine, quia omnibus ineſt indiuiduis, & omni tempore, & hoc negatiuè explicat, dicendo, quando prędicatum non ſic ineſt, vt quibuſdam ſubiecti inferioribus inſit, quibuſdam non: vel aliquando inſit, aliquando non, ſed omnibus debet ineſſe, & omni tempore. Exempla ponit in his propoſitionibus, omnis homo eſt animal, & omni lineæ ineſt punctum: probat autem tale eſſe dici de omni, nam cum inſtantias ferimus, ideſt cum redarguere volumus propoſitiones non de omni dici, dupliciter inſtamus, aut ſi non de omnibus dicitur prædicatum, aut ſi non omni tempore, ſignum igitur, eſt vtrumque eſſe neceſſarium ad propoſitionem de omni.

Quid ſit prædicari de omni.

Nota ex Themiſt. cap. 9. & D. Tho. Aliud eſſe dici de omni in libris Priorum, quod ad ſyllogizandum requiritur, quod vocant, aliqui, prioriſticum, aliud dici de omni in libris Poſteriorum, quod ad demonſtrationem requiritur, quod vocant poſterioriſticum: in illo enim ſolum vniuerſalitas in inferioribus ſubiecti ſat eſt, in hoc vero vlterius opus eſt vniuerſalitate temporis, ſed profecto declaratione indiget Themiſt. nam ad ſyllogizandum tantum, non opus eſt quod prædicatum inſit omnibus inferioribus ſubiecti, cum etiam ex falſis ſyllogizetur, ſed ſat eſt quod vniuerſaliter enuntietur; vnde tale dici de omni cõſiſtet in eo, quod vniuerſaliter prędicatũ denotatur ineſſe ſubiecto: at in libro iſto, quod enuntietur opus eſt, & etiam quod verè inſit, & omni tempore, ſicut in libro Topicorum requiritur, quod probabiliter inſit, in libro vero Elenchorum quod apparenter, & hoc nota. Dices nonne etiam eſt dici de nullo in hoc libro? dico eſſe quidem, nempe quod de nullo inferiori ſubiecti dicitur omni tempore, tamen quia ex affirmatione facile conſtat, & vel quia affirmatiuũ eſt præcipuum, & frequentius, illud prætermiſſum eſt.

Dici de omni duplex, prioriſticum, & poſterioriſticum.

Per ſe autem ſunt, quæcunq; ſunt in eo.

Explicat modo, quid per ſe dicatur, ac in quatuor modos diſtinguit, primus eſt,

Quid ſit prædicatum per ſe. Primus modus prædicandi per ſe.

prædicata quæ ſunt de definitione quidditatiua ſubiectorum, per ſe prædicantur de ipſis, vt linea per ſe de triangulo dicitur, nam eſt de ipſius definitione, triangulus, enim eſt figura plana tribus lineis terminata; ſimiliter punctum eſt de definitione lineæ, eſt enim linea magnitudo, cuius extrema ſunt duo puncta: itaq; ad iſtum modum pertinent omnia prædicata, quæ ſunt aut definitiones ſubiectorum, aut partes definitionum, vt genera, differentiæ, & horum partes. Notat autem Themiſt. quæ dicuntur per ſe hoc modo includere de omni; vt ſit ſenſus, illa dicuntur per ſe, quæ cum ſint de omni, ſunt etiam de quidditate ſubiecti, nec oportet hic ſentire cum Paulo Veneto, qui non ſolum propoſitiones has, ſed earum conuertentes ad hunc modum reducit, vt animal eſt homo, rationale eſt homo. Alij etiam identicas, & diſparatas reducunt, quæ omnia ſunt præter mentem Ariſtotelis, qui ſolum de proprijs propoſitionibus, & naturalibus prædicationibus, quales ad demonſtrationem ſunt aptæ, loquitur.

4 *Et quicunque eorum, quæ inſunt.*

Secũdus modus prædicandi per ſe.

Secundus modus eſt eorum, quæ ſic inſunt ſubiectis, vt de eorum definitione ſint ipſa ſubiecta, quales ſunt paſſiones propriorum ſubiectorum, quæ per ſe ineſſe dicuntur. Notat hic Philop. & Them. & bene, quod primus modus eſt prædicandi per ſe, iſte inhærendi per ſe, propterea dicunt iſti, quæ per ſe ineſſe dicuntur, eſſe accidentia. Notant etiam iidem authores hunc modum non includere neceſſario dici de omni, nam poteſt accidens dici per ſe, quãuis non omni inſit, vt ſimum ineſt naſo, & grammaticum homini. Huiuſmodi Ariſt. ponit quatuor exempla, primum de curuo & recto, hæc enim per ſe inſunt lineæ ac per eam definiuntur, nam rectum eſt linea, cuius extrema non egrediuntur a medio, curuum eſt linea, cuius extrema egrediuntur a medio: alterum exemplum eſt de pari, & impari, quæ per numerum definiuntur, vt notum eſt: tertiũ de primo, & compoſito, hæc enim inſunt etiam numero.

Dub. Expoſitio Phil. & Alb.

Sed dubitabis, quid per hæc intelligere oportet? Philop. & Albert. per numerum primum intelligunt eum, qui non eſt ex alio numero compoſitus, qualis eſt ſolus binarius, per compoſitum verò intelligunt quemcũq; alium numerum: at melius cum Alex. quem hic refellit Philop. & cum D. Thom. dicamus, numerus primus eſt, qui ſola vnitate menſuratur, quales ſunt binarius, ternarius, quinarius, & alij, compoſitus verò eſt, quia alio numero menſuratur, vt nouenarius, qui ternario menſuratur, & ſimiles alij multi.

Expoſ. verior. Alex. & D. Tho.

Quartum exemplum eſt æquilaterum, & altera parte longius. Hæc Alex. dicit eſſe paſſiones figuræ. Philop. vero melius attendens Ariſt. in his exemplis, non alia ſubiecta ponere, quàm lineam, & numerum, hæc duo poſteriora etiam numeris attribuit, nam, & numeri aliqui ſunt æquilateri, aliqui altera parte longiores, vt docent Arithmetici; quamuis poſſimus pro Alexandro dicere, quod iſta ſunt quidem in numeris ſed vt numeri faciunt figuras, vel quod non aſcribantur numero, ſed lineæ, nam hæc per lineam definiuntur, æquilaterum enim eſt habens lineas æquales omnes, altera parte longius habens inæquales lineas, & ita figuræ competunt, quæ ex lineis fit. Auerr. ſumens iſta duo in vniuerſali dicit, eſſe paſſiones habentis latera, ſed conſtat Ariſtotelem non hæc duo in vniuerſali, ſed vt numeris inſunt, conſideraſſe, & bene dicit Philop.

Explicatur. Quartũ exẽplũ Ariſt. ſecundum Philop. Reijcit. & explicat Auerr.

Quæcunque vero neutraliter ſunt.

Themiſt. aſſerit hunc eſſe modum tertium per ſe, ſecundum quem accidentia dicuntur immediatè ineſſe alicui ſubiecto, vt color per ſe, idest immediatè ineſt ſuperficiei, mediatè verò, & per accidẽs ſubſtantiæ, quem modum Ariſt. aſſignauit 5. Met. cap. 18 ſed profectò iſta expoſitio nõ quadrat textui, vt ſatis clarè indicant exẽpla, album nempe, & muſicum inſunt animali, hęc autem non immediatè inhærent: propterea cum Philop. D. Th. & reliquis dicamus, vt velit Ariſt. docere reliqua prædicata, quæ nec ſunt de ſubiecti definitione, nec ſubiecta de eorum definitione, non eſſe per ſe, ſed per accidens dici, quo pacto album, muſicum per accidens animali inſunt, non enim de eius definitione ſunt, nec animal de eorum definitione: & non ſumpſit hominem, nam iam muſicum per ſe illi ineſſet, cum homo ſit de definitione muſici.

Expoſitio Them. Reijcitur expoſitio Themiſt. Explicatur ſecundũ Phil. & D. Tho.

Am-

6 *Amplius quod de ſubiecto, &c.*

Tertius modus per ſe.

Tertius modus, vt explicant Themiſt. D. Tho. & Philop. quos cæteri ſequūtur, eſt per ſe exiſtēdi, vt illa dicantur per ſe, quæ per ſe exiſtunt, quod Themiſt. Philop. putant ſolū cōuenire primis ſubſtantijs, hæc enim per ſe exiſtunt, ſecundæ enim, & accidentia in primis exiſtunt, licèt cum diſcrimine; nam ſecundę ſubſtantię ſunt de natura primarum, non autem accidentia.

Dub. an id tātū cōueniat primis, vel tantum ſecundis ſubſtantijs.

Aliter etiam exponit Philop. vt ſecūdæ ſubſtantiæ dicātur etiam per ſe hoc modo tertio, quia non dicuntur de ſubiecto, i. nō ſunt in ſubiecto, vult enim, vt per dici de ſubiecto, intelligamus eſſe in ſubiecto: Sed ſine dubio dicendū eſt hic illa dici per ſe, quæ ſubſtantiæ ſunt ſiue primæ, ſiue ſecundæ, cū nō alteri inhæreat, nec oportet mutare verbum Ariſt. nam non dixit quæcūque de ſubiecto dicuntur, ſed quæ de ſubiecto alio, ideſt diuerſo dicuntur, & quod verum ſubiectum ſit, quod etiam ſecūdis ineſt ſubſtantijs, quæ non de ſubiecto alio quodam dicūtur, ſicut accidentia, album, ambulās, ac propterea per ſe dicuntur: Et hoc notauit, & bene Alber. Mag. hoc tract. 2. c. 9. & ſic notus eſt tertius modus.

7 *Item alio modo quod quidem propter ipſum, &c.*

Quartus modus per ſe.

Quartus modus, vt bene notant Græci, & D. Tho. cum cæteris, non eſt prædicādi, ſed eſt inter cauſam potius, & effectū licet et fiāt prędicationes; primus. n. modus fuit per ſe prædicandi; ſecundus per ſe inhærēdi; tertius, per ſe eſſendi; quartus, per ſe cauſādi; vt accuratius cæteris explicat D. Th. ille enim effectus eſt per ſe alicujus cauſę, qui propter ipſum eſt, vt interire ſecūdū iugulationē eſt per ſe effectus iugulationis: dicit interire ſecūdum iugulationē, vt verbū ſumatur pro morte illa, quæ ex tali cauſa ſequitur: ſimiliter, domificium eſt per ſe effectus domificatoris: at quando effectus non propter illud eſt, per accidens eſſe dicitur, vt ambulanti accidit coruſcatio, nō. n. quia ambulauit, corruſcauit, ſimiliter accidit fodiēti vineam inuenire theſaurū: hoc igitur eſt per ſe quarto modo, qđ propriè ad cauſam, & effectū refertur, & hoc eſt de modis per ſe, in quo nota cum Philo. & Themiſt & D. Tho. ad initium lectionis 9, non omne de omni eſſe per ſe, nam cignus eſt albus, coruus eſt niger, de omni quidē ſunt, nō tamen prædicata per ſe prædicātur primo modo, nec per ſe inſunt ſubiectis, cum nec de eorum definitione, nec ipſa de accidētium taliū definitione ſint, vt patet, omni tamen, & ſemper, inſunt. Aduerte etiam alios eſſe modos dicendi per ſe, vt patet, ex 5. Metaph. c. 18. tamen iſti videntur magis pertinere ad negotium præſens, quamuis non omnes ad demonſtrationem apti ſint, tertius enim non eſt prędicandi, propterea non eſt ad demonſtrationem.

8 *Quæ ergo dicuntur in ſimpliciter ſcibilibus.*

Expoſitio D. Tho.

Secūdum ferè omnium ſententiam, hic Ariſt. explicat, qui modi ſint ad demonſtrationem apti, quamuis nō omnes æqualiter exponāt. S. Tho. & alijs ex Latinis de ſecūdo intelligunt: hæc enim eſt cō: Ariſto, quæ ſcitur ſimpliciter, nepè in quo de ſuo ſubiecto paſſio prędicāt, & ad hāc venimur quarto modo nempè in quo paſſionē de definitione, quæ cā eſt, prædicamus; vt ad demōſtrādum hominem eſſe riſibilem, ſumimus animal rōnale eſſe riſibile. Aliter exponūt alij, & ſi ea colligamus in quibus penè oēs alij cōueniūt (vt interim omittamus peculiaria diſſidia The. Philop. & Auerr.) hæc illorum eſt ſententia: velle Ariſt. duos modos enarrare, primum, & ſecūdum, horum enim eſt vſus ad demonſtrandum, & litera iſtis videtur fauere, quā aliqui ſic vertūt: quæ igitur dicūtur in ſimpliciter ſcibilib. per ſe ſic, vt inſint prædicatis, aut illa inſint ſubiectis; i. hæc ſūt, quæ ſimpliciter ad ſciētiam opus ſūt: quamuis hæc verba nō ſint ita expreſſa in Græco ſermone: Boet. vertit ad literam ſic: ſicut eſſe prædicatis, aut ineſſe, illi. n. duo infinitiui, eſſe, & ineſſe, ſūt Græce ejuſdem verbi, ſed alter eſt actiuus, alter paſſiuus: ac ſi diceret, quæ ſic ſūt per ſe, vt exiſtāt in prædicatis, i. ſint de eorum diffinitione, qui modus eſt ſecūdus, & hoc eſt eſſe in prędicatis; vel quæ ſic ſūt, vt ita loquar, vt exiſtāt à prædicatis, i. prędicata ſint de eorū definitione, q modus eſt primus, & hoc eſt prædicatis ineſſe; eſt

Digitized by Google

enim iſinitiuus paſſiuus. Ex hoc patet hos duos modus eſſe ad demõſtrationẽ aptos.

Dubitat an quartus modus per ſe inſeruiat demon.

Dubitabis forte de quarto, nã vtimur eo in demõſtratione, vt ſi dicas, appetẽti vindictã ſanguis ebullit circa cor, iratus vindictã appetit, ergo irato ebullit ſanguis: maior enim eſt in quarto modo, nam effectus prædicatur de cauſa ꝓpria. Reſpõdet Philop modum quartum nõ eſſe ad prædicationem, ſed ad cauſalitatẽ, ꝓpterea vtilis eſt demõſtrationi, quæ ex cauſa procedit, ſed nõ componit ipſam. Quod ſi dicas fiunt prædicationes ſm̃ ipſum, ergo demõſtrationẽ cõponit: reſpõdebimus poſſe dici illas p̃dicationes eſſe iã in primo, aut ſecundo mõ, nã ille nõ eſt modus p̃dicandi.

Sentẽtia Phil.

Expoſit. Auct.

At quamuis iſta ſit expoſitio cõis, & nõ ſpernenda, poſſemus Ariſt. interpretari, vt velit hic oſtendere, quando hi duo modi, nempe primus, & ſecundus ad demonſtrationem ſimpliciter apti ſint, id autẽ fieri, qñ ſunt propter ipſum, & ſũt ex neceſſitate, non.n. ſemper primus eſt ꝓpter ipſum, vt qñ genus, & differentia remota p̃dicantur, vt homo eſt ſenſibilis, homo eſt ſubſtãtia, non.n. his ad ſimpliciter demõſtrãdũ, vtimur, ſimiliter non ſemper ſecundus eſt ex neceſſitate, vt naſus eſt ſimus, linea eſt curua, tunc autem ad demõſtrationẽ apta hæc ſunt, cum & ſm̃ ſe, ſeu ꝓpter ipſa, & ex neceſſitate ſunt: at quia dubium videbatur, quãdo ſecundus modus ex neceſſitate ſit, id explicat dicendo, quãdo tales paſſiones cũ oppoſitione prædicamus, vt linea eſt recta, vel curua, numerꝰ eſt, par, vel impar, ſic.n. hæc ex neceſſitate ſũt & probat nam iſta ſimul iuncta ſunt ſicut priuationes, aut cõtraria, aut contradictoria reſpectu proprii ſubiecti, quæ neceſſario ſub diſiunctione affirmantur. Nota literam par, aut impar, in numeris ſecundũ quod ſequitur. Græce enim eſt par, aut non impar, vt ſit ſenſus in numeris idẽ eſt, dicere, quantũ ad conſecutionem, par, & impar, ſeu non impar, & impar, vt ergo impar, vel nõ impar neceſſario de numero prædicantur, ita etiam par, & impar: ſic igitur explicatum eſt quid de omni, quid per ſe ſit.

Vniuerſale autem dico, &c.

Explicat tertium nempe vniuerſale, tũc autẽ eſt vniuerſale, cum non ſolum de omni, & de per ſe, ſed etiam ſecundum quod ipſum eſt, alicui ineſt, id autem ineſt alicui ſecundum quod ipſum eſt, cum illi primo ineſt, & immediate, vt riſibile ineſt homini & habere duos rectos triangulos eſt.n. per ſe homo ſenſibilis, ſed non ſecundum quod ipſum, quia non vt homo, ſed vt animal, eſt ſẽſibilis: tale igitur vniuerſale eſt neceſſarium, i. hoc eſt neceſſarium, quo in demonſtratione vtimur, nõ enim quodcũque neceſſarium ad demonſtrationem aptum eſt, ſed quod eſt vniuerſale.

Quid ſit prædicatum vniuerſale.

Per ſe autem & ſecundum quod ipſum, &c. 10

Soluitur contradictio in Ariſtot.

Modo id quod per ſe eſt, ſecũdum quod ipſum aſſerit eſſe, in quo apparet contradictio quia videtur diſcrimen inter iſta aſſignaſſe, imo differunt, vt notat Teoph. aliquid enim eſt per ſe, quod non ſecundum qđ ipſum & vniuerſale, vt diximus, & ita eſt. ſed reſpõdet Philop. non idem prorſus eſſe per ſe, & ſecũdum quod ipſum: habet enim ſe, vt ſuperius & iferius, vt notat D. Thom. omne enim ſecundum quod ipſum eſt per ſe, nõ e cõtra, hic autẽ voluit Ariſt. docere in aliquibus idem eſſe per ſe, & ſecundum quod ipſum: quamuis poſſimus dicere idem prorſus eſſe per ſe; & ſecundum quod ipſum, & quod ad vniuerſale requiratur aliud, nempe quod inſit primo, quod poſtea ſubiungit.

Vniuerſale autem eſt tunc, &c. 11

Explicat quid vniuerſale ſit exacte, nempe cum aliquid primo ineſt, vt habere tres angulos ineſt quidem figuræ, ſed non ſecũdum quod ipſum, cum nõ omni inſit; ſimiliter ineſt Iſocheli, ſed non primo, cum nõ ſoli, triãgulo aũt ineſt primo, & vniuerſaliter, & huius eſt demonſtratio tanquã vniuerſalis, quæ potiſſima eſt demõſtratio, in qua paſſio cum ſubiecto conuertitur, vt notat Philop. reliquæ non ſunt potiſſimæ demonſtrationes, in quibus paſſio cum ſubiecto non conuertitur. Hæc de interpretatione huius Capitis Quarti.

QVÆ.

Digitized by Google

QVÆSTIO.

Quomodo accidentia definiantur per ſubiectum.

VNum oportet hic adnotare circa modum ſecundum, quo accidentia per ſua ſubiecta definiuntur; accidentia ſunt in duplici differentia, quædam quæ conſequuntur aliquod ſubiectum ſpecificum, nec ad aliud ſe extendunt, intra vnam ſpeciem ſemper concluſa, ſicut riſibile, grammaticum, quæ ſoli inſunt homini: quædam alia ſubiectum commune conſequuntur, & genericum, ac multis ſpeciebus inſunt, vt color, quantitas, albedo, omnia autem accidentia a ſubiecto; aut vno, aut altero modo dependent, vt enim nunquam per ſe, exiſtunt, niſi in ſubiecto, ita neque eorum natura eſt abſque dependentia a ſubiecto: illa, quæ a ſubiecto peculiari dependent, habent ſe in duplici differentia; quædam ipſam naturam ſpecificam ſecundum ſe conſequuntur, vt riſibile, diſciplinabile, hominis naturam ſecundum ſe reſpiciunt, quædam naturam illam quidem ſpecificam cõſequuntur, ſed non abſolutè, niſi in diſpoſitione aliqua determinatur, vt ſimitas ſequitur naſum, non abſolutè, ſed cum quadam diſpoſitione.

Hinc oritur latum diſcrimen inter iſta, quæ enim conſequuntur naturam ſecundum ſe vniuerſaliter ei inſunt, vt riſibile homini: quæ vero naturam cum diſpoſitione, non ſemper vniuerſaliter, niſi in his in quibus natura ſic eſt diſpoſita, vt ſimitas, cæcitas, criſpitudo. Præterea quæ ſequuntur naturam ſecundum ſe ſimplices paſſiones ſunt, vt riſibile, diſciplinabile, quæ vero naturam diſpoſitam multæ ſunt, & ſub diſiunctione, de natura vniuerſaliter prædicantur, quia variæ ſunt diſpoſitiones, vt naſi paſſiones, ſunt ſimitas, aquilinitas, & reliquæ quarum ſingulæ non vniuerſaliter de naſo prædicantur, niſi ſimul cum diſiunctione: tamen, re vera, ſingulæ habẽt ſuam determinatam diſpoſitionem in ſubiecto illo diſtinctam ab alijs, quæ ſimul cum illa ſpecie poſſet, dici adæquatũ ſubiectum illius: cum tamen non inueniatur nomen, ſumimus pro proprio ſubiecto ſpeciem communem, & hoc docet Auerr. hic dicens, par per numerum definire, non per ſubiectum proprium, ſed per genus ſubiecti: ſimiliter impar, nam adæquatum ſubiectum eſt ille numerus, qui ſolum pares, aut ſolum impares continet, quod nõ eſt nominatum, hoc autem, quod dictum eſt de his, quæ conſequuntur ſpeciem, dicendum prorſus de his, quæ genus conſequuntur. quædam enim naturam ipſius communem reſpiciunt, & hæc vniuerſaliter inſunt, & ſimplicia ſunt, vt quantitas corpus ipſum ſequitur, color mixtum, & reliqua; quædam non genus abſolutè, ſed cum diſpoſitione, & hæc varia ſunt, ſecundum varias diſpoſitiones, vt albedo ſequitur quidem corpus taliter diſpoſitum, nigredo, & reliqua ſimilia, quamuis autem multa ſint, diſpoſitiones tamen habẽt proximas determinatas ſingula.

Eſt autem diſcrimen inter hæc communia, & illa propria, & particularia, hæc enim cum vni tantum inſint ſpeciei, ſemper propria dicuntur: illa vero quamuis re vera, reſpectu ſuorum ſubiectorum etiam ꝓpria ſint, tamen quia multis inſunt, communia dicuntur: Ex quibus fit vnum notãdum, quoties hæc tam propria quam communia de ſuo ſubiecto prædicamus, dicuntur per ſe, per ſe enim dicitur corpus eſt quantum, mixtum eſt coloratum, ſicut homo eſt riſibilis, & corpus eſt album, ſicut naſus eſt ſimus; at cõmunia reſpectu aliorum ſubiectorum non per ſe dicuntur, non enim per ſe dicitur pix eſt alba, coruus eſt niger. Sequitur etiam præterea, vt ſi exactè velimus vtraque accidentia definire, per ſua ſubiecta definienda ſint, vt enim ſimum per naſum, ita & album per corpus; licet hic ſit notãdum diſcrimen, cum enim in concreto iſta definiuntur, per ſubiectũ in concreto loco generis definiuntur, vt ſimus eſt naſus curuus, cum vero in abſtracto, per ſubiectum in obliquo, loco differentiæ definiri oportet, vt ſimitas eſt naſi curuitas, quod qua ratione fiat, alibi eſt diſcutiendum. *Nota diſcrimen.*

Quot modis circa prædicatum vniuerſale primum errare contingat: quoque modo ipſum vere cognoſcatur. Cap. V.

OPortet autem non latere, quod plerunque contingit peccare, &

non eſſe, quod moſtratur primum vniuerſale, ſecundum quod videtur monſtrari vniuerſale primum. Decipimur autem hac deceptione, quando vel nihil ſit accipere ſuperius præter .·. ſingulare.

.·. Aliq. vo.le. ſingulare, aut ſingularia, ſed forte ea verba aut ſingularia, addita fuere.

2 Vel ſi ſit quidem, ſed innominatum ſit in rebus ſpecie differentibus.

Secund. error.

3 Vel contingat eſſe, vt in parte totum in quo monſtratur, ijs enim quæ ſunt in parte inerit quidem demonſtratio, & erit de omni, ſed tamen non erit huius primi vniuerſaliter demoſtſtratio, dico autem huius primi ſecundum quod huius demonſtrationem, quando ſit primi vniuerſaliter.

Tertius error.

4 Si quis igitur monſtrauerit, quod rectæ non coincidunt, videbitur vtique huius eſſe demonſtratio, .·. eo quod in omnibus eſt rectis, non eſt autem; ſi quidem non quoniam ſic æquales ſit hoc, ſed ſecundum quod quomodocunque æquales.

Exẽplir tertij erroris.

5 Et ſi triangulum non eſſet aliud, quam æquicrus, ſecundum quod æquicrus videretur vtique ineſſe. Et proportionale, quod .·. & alternatim, ſecundum quòd numeri, & ſecundum quòd lineæ, & ſecundum quòd ſolida, & ſecundum quòd tempora: quemadmodum, & monſtrabatur aliquando ſeorſum; contingens vtique de omnibus vnica demonſtratione monſtrari, ſed quia non ſunt nominatum quiddam omnia hæc vnum, numeri, longitudines, tempora, ſolida, & ſpecie differunt à ſeinuicem, ſeorſum accipiebatur: nunc autem vniuerſaliter monſtratur, non enim ſecundum quod lineæ, aut ſecundum quòd numeri inerant, ſed ſecundum quod hoc, quod vniuerſale ſupponunt eſſe.

.·. Multi eod. non habẽt illud, &c.

6 Propter hoc neque ſi aliquis monſtrauerit ſingulum triangulum demonſtratione, aut vna, aut altera quod duos rectos habet vnumquodque æquilaterum ſeorſum, & gradatum, & æquicrus; nondum nouit triangulum, quod duobus rectis, niſi ſophiſtico modo, neque vniuerſaliter triangulum, neque ſi nullum eſt, præter hæc triangulum alterum, non enim ſecundum quod triangulum nouit, neque omne triangulum, niſi ſecundum numerum, ſecundum ſpeciem autem non omne; & ſi nullum eſt, quod non nouit.

7 *Quando igitur non nouit vniuerſaliter, & quando nouit ſimpliciter? Manifeſtum, quòd ſi idem eſſet triangulo eſſe, & æquilatero, aut vnicuique, aut omnibus; ſi autem non idem, ſed alterum, ineſt autem ſecundum quòd triangulum, non nouit.*

Quo pacto cognoſcatur, prædicatum vniuerſale.

8 *Vtrum autem ſecundum quòd triangulũ aut ſecundum quòd æquicrus ineſt, & q̃n dum ſecundum hoc eſt in primo, & vniuerſaliter cuius eſt demonſtratio? Planum quod quando ablatis inerit primo: quemadmodum æquicruri æneo, triangulo inerunt duo recti, ſed & quod ſit æneum, ablato, & quòd æquicrus, ſed non figura, aut termino, ſed non primis. Quo igitur primo? ſi quidem triangulo, ſecundum hoc ineſt & in alijs, & huius vniuerſaliter eſt demonſtratio.*

Oportet autem non latere, &c.

Cum potiſſimam demonſtrationem vniuerſalis eſſe oſtendiſſet, nempe cum paſſionem de primo ſubiecto demõſtramus, nũc quando in hoc erremus, oſtendit: nam accidit aliquando exiſtimare nos demonſtraſſe vniuerſale, & tamen non demonſtrauimus: ꝙ tripliciter docet accidere, primo quãdo eſt aliqua paſſio alicuius ſpeciei, cuius non eſt niſi vnum, aut alterum indiuiduum, tunc de tali indiuiduo demonſtrantes exiſtimamus vniuerſaliter demonſtrare, & non demonſtramus, verbi gratia, ſi quis

de-

demonſtraret, lunam ecclypſari, nempe hanc, quæ vna eſt, exiſtimans hanc eſſe primum ſubiectum, cum vnica ſit, deciperetur, cum id illi, non vt hæc eſt, ſed ut luna eſt, & ſecundum ſpeciem inſit.

Vel ſi ſit quidem, ſed innominatum ſit, &c.

3. Error. Hic eſt ſecundus error, cum nempe aliqua paſſio ineſt multis ſpecieb. ꝑpter aliquod commune, quod tamen innominatū eſt; tunc demonſtrantes de illis, vniuerſaliter credimus demonſtraſſe, ſed nō ita eſt, niſi de illo primo demōſtretur. v.g. ꝓgredi ineſt equo, homini, & mulis, non propter ſpecificas rationes, nec quia animalia ſunt, cum nō omne animal progrediatur: ineſt tamē propter aliquid commune innominatum, tunc ſi de his aliquis, tanquā de primis demonſtraret, deciperetur.

Vel contingat eſſe vt in parte.

3. Error. Tertius error eſt, cum demonſtramus de aliquo toto, quod verè eſt, vt in parte, ideſt, quod eſt inferius illo, de quo demōſtrandum eſt exiſtimantes vniuerſaliter demonſtraſſe, quia omnibus inferioribus illius ineſt. v.g. ſi quis de viuenti ſenſibili demonſtraret, quod augetur, & crederet, ſe vniuerſaliter demonſtraſſe, quia omni viuenti ſenſibili id ineſt, ſed non demonſtrat, nam id, nempe viuens ſenſibile eſt pars. ſ. in modo, reſpectu eius, de quo primo demonſtratur, nempe viuentis, cui primo ineſt augeri, & nota admodum hanc eſſe deceptionem, quando totum ſumimus cum parte, quæ vocatur pars in modo, & demonſtrantes de illa parte exiſtimamus demonſtraſſe primo.

4 *Si quis igitur monſtrauerit, &c.*

Fxēpla errorum & erroris tertij. Exempla eorum quæ dixit, proponit: incipit autem à tertio errore; ſi quis demonſtraret numquam concurrere de lineis rectis æque diſtantibus, credere vniuerſaliter demonſtraſſe, ſed non demonſtrat: nam licet omnibus rectis æquè diſtātibus inſit, non tamen quia rectæ ſunt, ſed ſimpliciter, quia æquæ diſtantes, ſiue rectæ, ſiue obliquæ, vt notat. Philop. ſiue etiam tortuoſæ ſint: & nota iſtum errorem, eſt enim declaratio noſtra, licet exēplum Philop. etiam partim declaret. Circa literam nota illud verbum. Niſi quidem, eſſe legendum pro, ſi quidem non, vt ſit litera abſque parentheſi huiuſmodi. Si quidem non, quoniam ſic æquales, fiat hoc), ſed quia quomodolibet æquales, & ſic eſt ſenſus manifeſtus.

Et ſi triangulum non eſſet aliud.

5 Exēplū primi erroris. Exemplū primi erroris ponit, ſi nullus eſſet triangulus, niſi Iſoſcheles, tūc de illo demonſtrantes hēre tres angulos ęquales duob. rectis, exiſtimaremus vniuerſaliter demonſtraſſe, & non. i. cum non vt Iſoſcheles eſt, talis paſſio ei inſit, ſed vt triangulus eſt. Exēplū ſecūdi erroris. Secundi autem erroris exemplum eſt, ſi quis demonſtret proportionatim cōmutari de numeris ſeorſum, aut de lineis, aut de tpe, vniuerſaliter videtur demonſtraſſe, quia non eſt nominarum illud cōmune, propter quod talis paſſio eis accidat, tñ re vera non eſt demōſtratio vniuerſalis, non n. lineæ vt linea eſt, nec numero, vt numerus eſt id eis ineſt: hic aduerte commutatā proportionem eam dici, qua, ſicut ſe hēt primum ad ſecundum, ita tertium ad quartum, & ita ſe habet primum ad tertium, ſicut ſecūdum ad quartū. v.g. ſicut ſe habent duo ad quatuor, ita ſex ad duodecim, ergo ſicut ſe hēnt duo ad ſex, ita quatuor ad duodecim. Aduerte illa verba. Nūc aūt vniuerſale monſtratur, nō mutanda eſſe, vt pro, Nunc, legamus, non, ſed ſic dēnt legi, & tunc, notat. Philop. q non dicit tempus, ſed ſenſus eſt; nunc, id q̄do de illo ſuperiori demonſtramus, vniuerſaliter demonſtramus, quamuis poſſimus dicere, ſenſum eſſe, nunc qñ illud vniuerſale non apparet, tanquam vniuerſale demonſtramus, licet non ita ſit.

Propter hoc nec ſi aliquis, &c.

Nota hic, quòd quamuis de omnib. inferiorib. nullo dēpto, demonſtremus paſſionē, adhuc vniuerſaliter non cognoſcimus, quouſq; de primo demonſtremus, vt ſi de omnib. ſpeciebus trianguli ſeorſum demonſtraremus illam paſſionem adhuc ſecundum ſpeciem non cognoſceremus, omnē. i. nondum ipſam rationem trianguli communem cognoſceremus, & ſic non eſſet demonſtratio vniuerſalis. 6

Quando ergo non nonit vniuerſaliter.

Philop. vult Ariſt. hic exponere quãdo demonſtrantes de omnibus inferiorib. demonſtremus vniuerſaliter, & quando nõ, & dicit, quando ſuperius nõ eſt aliud prorſus quam inferiora tunc demõſtrantes de inferioribus vniuerſaliter demõſtramus, quod in æquiuocis accidit: quando verò ſuperius eſt aliud quid, vt in vniuocis, nõ ſufficit demonſtrare de inferioribus; ſed mihi videtur Ariſt. probare, quod ille non ſciat vniuerſaliter, qui per inferiora ſcit, ſed ſophiſtico modo, quia ſi idem eſſe triãgulum eſſe, & Iſoſchelem, & reliquos eſſe tunc quæ de omnibus inferioribus demõſtrat, vniuerſaliter demonſtrat: at cum id non ſit (alia eſt enim ratio ſuperioris, & inferiorum) ob id non demonſtrat ſimpliciter, & vniuerſaliter, quod idem, quæ de inferioribus demonſtrat.

8 *Vtrum autem ſecundum quod eſt triangulus.*

Regula ad cog. Prad. I.

Ponit regulam cognoſcendi quando eſt ſubiectum primum, & duas partes habet: Alteram, quando ſemotis aliquibus a re, adhuc paſſio illis ineſt, talia ſemota non erant illius paſſionis ſubiecta prima, vt ſi triãgulo æreo ineſt habere tres angulos, ſemoto æreo, adhuc manet paſſio etiã ſemoto æquicrure, non ergo erant hæc ſubiecta prima: Alteram, quando ſemotis aliquibus, paſſio aufertur, tunc illud quo primo ſemoto proximè aufertur paſſio, eſt ſubiectum primum, verbi gratia, ablato animali, & etiam ablato homine aufertur riſibile, ſed ablato animali, non aufertur primo riſibile, ſed ablato homine; homo igitur eſt ſubiectum primum; ſimiliter ablata figura, aufertur habere tres angulos, ſed non primo, ſed quia aufertur triangulus igitur ſubiectum illius primum, & vniuerſaliter, i. primum ſubiectum, & vniuerſale, quo primum ablato aufertur paſſio.

Quõ ſit intelligẽda illa ablatio.

Hanc ablationẽ oportet intelligere per intellectũ, intellectione enim ſeparamus. Nota pulchram regulam ad res examinandas, qua vſus eſt capite de ad aliquid; nota literam, quo igitur primo, i. quo ablato aufertur primo habere tres angulos? Reſp. quod triangulo, nempè ablato, aufertur illa paſſio. Eſt enim triangulus primum, & ſecundum quod ineſt talis paſſio alijs inferioribus ipſius.

Dubiũ.

Dubitatur hoc loco, nam ſæpe demonſtramus vniuerſale, & illud non eſt de omni cum non omni tempore ſit; Luna enim ecclipſatur, in hyeme ſunt pluuiæ, & ſimiles demonſtrantur, non tamen ſunt de omni, cum non omni tempore ſint: Aliqui illas, vt aptitudinem dicunt, ſumendas eſſe docent, quod falſum eſt, cum non ſecundũ aptitudines demonſtrentur, ſed quod ſecũdum actum; propterea dicendum aliqua ſemper eſſe, & euenire, tripliciter contingit, quędam dicuntur ſemper eſſe, quia inceſſanter ſunt, & continuo, vt hominem eſſe riſibilem; quædam, quia temporibus a natura determinatis, nunquam deficiunt, vt Lunam ecclipſari, ſolem oriri, & occidere; quædam, quæ temporibus certis, & ſtatutis plerumque eueniunt, vt pluuias eſſe in hyeme, & ſimilia: horum omniũ eſt ſcientia, & demõſtratio, ut docet Ariſt. 1. Poſt. c. 6. & 24. licet non in æquali gradu, & ſimiliter ſunt de omni, i. ſemper eueniunt, aut ſunt: modo tamẽ, quo diximus, & hoc eſt ad mentem Peripateticorum.

Demonſtrationem eſſe ex ijs, quæ ſunt per ſe, ac Neceſſarijs. Cap. VI.

SI igitur eſt demonſtratiua ſciẽtia ex neceſſarijs principijs: qd. n. ſcitur, non poteſt aliter ſe habere per ſe verò inexiſtentia neceſſaria ſunt rebus, alia quidem .n. in eo ꝙ eſt quid inſunt: alijs autẽ, quæ de ipſis prędicãtur, ipſa inſunt in eo quod eſt quid, quorũ alterum oppoſitorum neceſſe eſt ineſſe. manifeſtum quod eſt talibus quibuſdam; ſit vtique demonſtratiuus ſyllogiſmus, omne eum aut ſic ineſt, aut ſecundum accidens: accidentia verò non ſunt neceſſaria. 1

Aut igitur ſic dicendum, aut principium ponendum, ꝙ demonſtratio eſt, & ſi demonſtratum eſt, non poteſt ſe aliter ſe habere. Ex neceſſarijs igitur oportet eſſe ſyllogiſmum. ex veris quidem .n. eſt et non demonſtrantem ſyllogizare: ex neceſſarijs verò non eſt, niſi demonſtrantẽ: hoc enim iã propriũ demõſtrationis eſt. 2

Signum

Digitized by Google

3 *Signum autem, quod demonſtratio ex neceſſarijs: quoniam & inſtantias ita ferimus ad eos, qui exiſtimant demonſtrare, quod non neceſſe, ſi exiſtimemus aut omnino contingere aliter, aut ſermonis vtique gratia.*

4 *Planum autem ex his, & quod fatui ſunt, qui ſe exiſtimant rectè principia accipere, ſi probabilis ſit propoſitio, & vera: veluti Sophiſtæ, quod ſcire eſt ſcientiam habere, non enim ∴ quod probabile, aut non principium eſt: ſed ∴ primum ipſius generis, circa quod monſtratur, & verum omne proprium.*

∴ a.leg. quoniã.
∴ a l. eo quod.
∴ a.l.eo quod primum.

Quod autem ex neceſſarijs oportet eſſe ſyllogiſmum, manifeſtum & ex his.
5 *Si enim qui non habet rationem eius quod eſt propter quid, exiſtente demonſtratione non eſt ſciens: eſſe autem poſſet, vt A. de C. ex neceſſitate eſſet: B. vero medium, per quod demonſtratum eſt, non ex neceſſitate: non ſciuit propter quid: non enim eſt hoc propter medium. hoc enim contingit non eſſe, concluſio autem neceſſaria.*

6 *Præterea, ſi aliquis non ſciuit nunc, habens rationem, & ſaluus, ſalua re, non oblitus, neque ∴ prius ſciuerat: corrumpi autem poſſet medium, ſi non eſt neceſſarium; quare habebit quidem rationem ſaluam, ∴ ſalua re, non autem ſciuit: neque igitur prius ſciuerat: ſi vero non eſt corruptum, contingit autem corrumpi; quod accidit, eſſe vtique poſſibile, & contingens: ſed eſt impoſſibile ita ſe habentem ſcire.*

∴ a.l.ea. ad igit.
∴ a.l.ſal uus.

Quando quidem igitur concluſio ex neceſſitate ſit, nihil prohibet medium non neceſſarium eſſe, propter quod monſtratum eſt: eſt.n. neceſſarium, & non ex neceſſarijs ſyllogizatum eſſe, quemadmodum & verum non ex veris.

Quando autem medium ex neceſſitate, & concluſio ex neceſſitate: quemadmodum & ex veris verum ſemper, ſit.n. A. de B. ex neceſſitate: & hoc de C. neceſſarium igitur & A. ipſi C. ineſſe. Quando autem non neceſſaria ſit concluſio, neque medium neceſſarium põt eſſe: ſit.n. A ipſi C. non ex neceſſitate ineſſe: ipſi autem B. ex neceſſitate: & hoc ipſi C. ex neceſſitate: & A. igitur ipſi C. ex neceſſitate inerit: ſed non ſuppoſitum fuerat. 8

Quoniam igitur quod ſcitur demonſtratiue, oportet ex neceſſitate ineſſe, manifeſtum, quod & per medium neceſſarium oportet habere demonſtrationem, aut non ſciet, neque propter quid, neque quod neceſſe eſt illud eſſe; ſed vel exiſtimabit non ſciens, ſi ſuſpicetur tanquam neceſſarium, quod non neceſſarium: aut neque exeſtimabit, ſimiliter, & ſi quod ſciat per media, & ſi propter quid, & per immediata.

Accidentium vero nõ per ſe q̃uo deter 9
minata ſunt, per ſe, non eſt ſcientia demonſtratiua: non enim ex neceſſitate contingit monſtrare concluſionẽ, accidens nãq; contingit non ineſſe, de tali.n. dico accidente.

Atqui dubitare fortaſſe quiſpiam poſſet, cuius cauſa hæc oportet interrogare de his, ſi non neceſſe eſt concluſionem eſſe: nihil enim differt, ſi quis interrogatus quæcunque, poſtea dicat concluſionem.

Oportet autem interrogare, non tan-
quam neceſſarium ſit propter interroga 10
ta: ſed quoniam dicere neceſſarium illa dicenti, & vere dicere, ſi uere ſunt inexiſtentia.

Si igitur eſt demonſtratiua ſcientia ex neceſſarijs.

Iuxta Græcorum & Arabum expoſitionem

nem Ariſt. probat, demōſtrationē conſtare ex his quæ ſunt ꝑ ſe, ſumit autem pro medio, quod ex neceſſariis procedat, & in eo probando caput totum explet, ſequendo igitur Themiſtii expoſitionē, facit hoc argūm. quæ ſunt per ſe, ſunt neceſſaria, demōſtratio ꝓcedit ex neceſſariis, ergo ex his, quæ ſunt per ſe, Ariſt. minorem primo loco ponit, & probat, quia demonſtratiua ſciētia nō pōt aliter ſe habere, ergo procedit ex neceſſarijs, & ita demōſtratio eſt ex neceſſariis, maiorem probat, quia quæ sūt per ſe, aut ſunt de definitiones ſubiectorū, aut ſubiecta de definitione ipſorū, ſed hæc vtraque ſunt neceſſaria, quamuis enim aliquæ paſſiones per ſe nō ꝑdicentur neceſſario, tamen ſi cum oppoſitis ſumantur, neceſſario prædicātur, vt diximus. At poſſet quis obiicere, vt notat Themiſt. illum ſyllogiſmum eſſe nullum, cum in ſecūda figura ex puris affirmatiuis procedat: oſtendit illam maiorem eſſe excluſiuam, nempe tātum per ſe ſunt neceſſaria, & tūc eſt bona conſequentia, nam æquiualet huic, omnia neceſſaria ſunt per ſe, & tunc ſyllogiſmus eſt in prima figura, probat autē ſic: ea quæ dicuntur, aut per ſe, aut per accidens dicūtur, at quæ per accidens sūt, neceſſaria nō ſunt, ſola ergo per ſe, neceſſaria ſunt, quod ſuperius dixit, quæ neutro modo inſunt, accidentia ſunt, & ſic eſt clarus cōtextus.

Alb. c. 5. monet dubiū & reſpon. in terminis conuertibilib. licet quod idem eſt.

Dubiū.

Dubitat Themiſt. c. 14. nam aliquod per accidens neceſſarium videtur, vt Cygnus eſt albus, coruus eſt niger. Reſpo. Themiſt. duplex neceſſariū alterū ſimpliciter quod oībus quibus ineſt, neceſſario ineſt, qualia ſunt per ſe, alterū ſecundū quid, quod non omnibus, quibus ineſt, neceſſaria ineſt, qualis albedo, multis.n. ineſt, quibus nō neceſſario ineſt: ob id igitur talia nō sūt neceſſaria, cum ſolum ſm̄ quid neceſſaria ſint.

Aduerte S. Tho. Aegid. Caiet. & alios aliter rationem hanc inducere, nempe vt velit Ariſtot. probare demonſtrationem procedere ex neceſſariis, & ſumere ꝓ medio quod procedat ex his, quæ ſunt per ſe: tamē melius eſt vt ſequamur expoſitionem prædictam Græcorum, quamuis Philop. rationem non ſub illa forma componat, ſed exiſtimet rationem eſſe hypotheticam, & neceſſariam, quamuis nō reducatur ad formam ſyllogiſticam; non enim, vt inquit ipſe omnis cōſequentia neceſſaaria ad ſyllogiſmum reduci poteſt. At aptior videtur expoſitio Themiſt. quam prius propoſuimus licet etiā poſſimus interpretari ſecundum expoſitionem Philop.

Aut igitur ſic dicendum, &c. 2

Probat Ariſt. demonſtr. procedere ex neceſſ.

Incipit probare demonſtrationem ex neceſſariis procedere, & inquit, aut id ſic dicendum, ideſt aut id ſimpliciter abſq; vlla ratione alia fatendum eſt, aut ad eius probationem ſupponendum, eſſe principium hoc; ſ. demōſtrationem, i. cōcluſionem demonſtrationis, eſſe neceſſariū, & quod demonſtratur non poſſe aliter ſe habere; ex quo habetur primum argumentum, cōcluſio eſt neceſſaria, ergo procedit ex neceſſariis, & ꝓbatur cōſequentia ex differētia, quæ eſt inter demonſtrantem, & nō demōſtrantem, qui.n. nō demonſtrat ex veris nō neceſſarijs poteſt colligere, ut ſi dicas, oē ambulans eſt animal, omnis homo ambulat, ergo omnis homo eſt animal; at qui demonſtrat, ex neceſſarijs procedit, immo hoc demonſtrationis eſt proprium; & nota illud verbum literæ, ſed aut; quo frequentius Boet. utitur, pro dictione exceptiua, niſi, uel præter.

Signum aūt eſt, quod demonſtratio. 3

Hoc eſt ſecundum argumentū ex ſigno: omnes.n. qui contra aliquā demonſtrationem inſtaut, & non eſſe demonſtrationem probare contendunt, ſic procedunt, probantes quoniam non ſit neceſſe, i. quod nō ex neceſſarijs ſit: ſiue reuera id ita eſſe opinētur, ſiue gratia orationis tantū, & diſputationis id velint probare, & hoc mediū aſſumunt, quod non ſit ex neceſſariis.

Planum autem ex his eſt. 4

Infert eſſe ſtultos qui exiſtimant demōſtraſſe, dum ex veris, & probabilib. procedunt; cum non probabilia ſint demonſtrationis principia, ſed ꝓpria, & prima generi. i. ſubiecto, de quo demonſtrat, & hęc neceſſaria ſunt, non aūt omne verū, aut probabile eſt proprium hmōi, & neceſſariū.

Circa literam aduerte primo, illa verba quoniam ſcire, ſcientiā eſt habere, non eodem modo exponi, nam S. Thom. Ægid. & alij ea accipiunt, ita ut ſint ratio ſtultitiæ illorum, qui ex probabilibus procedentes demon-

demõſtraſſe ſe exiſtimãt, vt ſit ſenſus q̃m ſcire ſcientiã eſt habere, i ſcientia autẽ eſt *Expoſitio.* eorum, quæ aliter ſe habere non poſſunt.

Phil. & Lincon. At Philop. Auer. & Lincon. illa intelligunt, ita, vt ſint, quædam propoſitiones, vulgatæ demõſtrationis, quam Prothagoras ſe facere exiſtimabat: ea .n. erat, ſcire eſt ſcientiam habere, qui habet aliq̃d, ſcit quid illud ſit, ergo qui ſcit, ſcit quid ſcientiã ſit: hæc enim, demonſtratio non eſt: tãtum .n. probabile illud eſt, qui habet aliquid ſcit quid illud ſit, non eſt autem neceſſariũ. Hæc expoſitio eſt magis literalis.

Nota. Aduerte præterea ad aliquam cõcluſionem poſſe adduci rationes in duplici differentia, quædam cões ſunt, quædã propriæ; cões ſunt, quæ non per particularia principia ſubiecti illius procedunt, ſed per cõmunia, etiã alijs ſubiectis cõuenientia: vt ſi velis probare hominem eſſe riſibilẽ per cõmunia, ſi dices, omne propriũ ineſt ſuo ſubiecto, riſibile eſt proprium hominis, ergo riſibile ineſt homini: eſt ratio cõis, quæ multis ſubiectis ineſt, per eam .n. quælibet propria poſſent probari: ſimiliter ſi velis probare iuſtitiam eſſe bonam, ſic probabis, a quo remouetur vnum contrariũ immediatum, ineſt, alterũ, a iuſtitia remouetur malũ, ergo eſt bona: ratio cõis iſta eſt, qua multa alia ſubiecta probãtur. Propriæ rationes ſunt, quæ ex peculiaribus ſubiecti principijs procedũt, vt ſi hominem eſſe riſibilem probes, quia eſt animal rationale, & iuſtitiam eſſe bonam, quia eſt habitus tribuens cuique quod ſuum eſt.

Nota. Attende igitur demõſtrationes ſemper ex proprijs procedere, & ob id dicitur, nõ omne verum proprium eſt, nec demonſtrationi aptum, ſunt enim cõmunia vera, probabilia, & aliquando neceſſaria, nõ tamen ex eis demonſtratio fit, ſed ex proprijs.

Quod autem ex neceſſarijs, &c.

3. rat. Tertium argumentũ huiuſmodi eſt, ſyllogiſmus, quo exiſtente nõ ſcimus, nõ eſt demonſtratio, ſed per eum, qui ex neceſſarijs non procedit non ſcimus, ego non eſt demonſtratio; probatur minor, qua non cognoſcimus propter quid, & cauſam cõcluſionis neceſſariæ, & oſtenditur: ſit concluſio, omne C. eſt A. neceſſaria, ſint præmiſſæ, omne B eſt A. omne C. eſt B. contingentes, poterit medium corrumpi manente concluſione cum ſit neceſſaria, & medium contingens, non eſt igitur illud cauſa, nam ſi cauſa eſſet, illo ablato auferetur concluſio, at concluſio eſt, non illud, non ergo tale mediũ eſt propter quid concluſionis; vnde concluditur, quod nõ eſt demonſtratio concluſionis neceſſariæ, medio exiſtente non neceſſario.

Amplius ſi aliquis neſcit.

Quartum argumentum eſt, ſupponatur *4. rat.* quod verum eſt, quatuor eſſe cauſas, propter quarum ſingulas ignoramus concluſionem aliquam, quam ſciuimus: prima ipſe homo moritur, & amittit ſcientiam illam, ſaltem eo modo, quo ſciebat: altera, quando res ipſa mutatur, & nõ ſe habet ſicut ſe habebat: tertia, quãdo obliuiſcimur illius; quarta, quando perit ratio, qua illã cognoſcebamus: at quando hæc quatuor ſunt, abſque dubio rem ſcimus, & non ſcire, eſt argumentum, aliquid ex his deeſſe: tunc argumentor, habeat aliquis demonſtrationem, quod homo ſit animal per medium cõtingens, quia omnis homo ambulat, tũc peto an ſciat: clarum eſt, quod nõ, cum non ſit medium: tunc eſt argumentũ, manet iſte viuus, manet res eadẽ; ſ. homo eſt riſibilis, neque eſt oblitus, & ratio perſeuerat, quia ſyllogiſmus adhuc eſt, & nõ ſcit, cum his ergo nec per eã ante ſciebat, etiam medio non deſtructo, ſi enim illa eſſet ratio; ſciret, cum his ergo profecto ratio deeſt, quæ cum ſit eadem, ſicut per eã modo, ſemper per eam ſciret, cum eadem ratio maneat, quod ſi dicas medium nõ eſſe corruptum quando ſcit; poteſt tamen corrumpi ſine dubio, quod accidit, & concluſio etiã erit contingens, ſicut medium, hoc autem non eſt ſcire.

Cum igitur concluſio quidem, &c.

Explicat qualiter ſyllogizando neceſſarium ſe habeat, ac tria principia ſtatuit; primum eſt: Nihil prohibet concluſionem eſſe neceſſariam, & medium contingens, per quod monſtrata, i. ſyllogizata eſt, & probat, vt enim verum ex non veris, ita & neceſſarium ex non neceſſarijs inferri poteſt; hoc intellige nõ de demonſtratione, ſed de ſyllogiſmo, quo ad illationem. Secũdum principium. Si præmiſſæ neceſſariæ ſunt, concluſio neceſſaria erit, probat ex principio dici de omni, ſi .n. omne B. neceſſa-

2 nem Ariſt. probat, demōſtrationē conſtare ex his quæ ſunt p̄ ſe, ſumit autem pro medio, quod ex neceſſariis procedat, & in eo probando caput totum explet, ſequendo igitur Themiſtii expoſitionē, facit hoc argm̄. quæ ſunt per ſe, ſunt neceſſaria, demōſtratio p̄cedit ex neceſſariis, ergo ex his, quæ ſunt per ſe, Ariſt. minorem primo loco ponit, & probat, quia demonſtratiua ſciētia nō pōt aliter ſe habere, ergo procedit ex neceſſariis, & ita demōſtratio eſt ex neceſſariis, maiorem probat, quia quæ sūt per ſe, aut ſunt de definitiones ſubiectorū, aut ſubiecta de definitione ipſorū, ſed hæc vtraque ſunt neceſſaria, quamuis enim aliquæ paſſiones per ſe nō p̄dicentur neceſſario, tamen ſi cum oppoſitis ſumantur, neceſſario prædicātur, vt diximus: At poſſet quis obiicere, vt notat Themiſt. illum ſyllogiſmum eſſe nullum, cum in ſecūda figura ex puris affirmatiuis procedat: oſtendit illam maiorem eſſe excluſiuam, nempe tātum per ſe ſunt neceſſaria, & tūc eſt bona conſequentia, nam æquiualet huic, omnia neceſſaria ſunt per ſe, & tunc ſyllogiſmus eſt in prima figura, probat autē ſic: ea quæ dicuntur, aut per ſe, aut per accidens dicūtur, at quæ per accidens sūt, neceſſaria nō ſunt, ſola ergo per ſe, neceſſaria ſunt, quod ſuperius dixit, quæ neutro modo inſunt, accidentia ſunt, & ſic eſt clarus cōtextus.

Alb. c. 5. monet dubiū & reſpon. in terminis conuertibilib. licere quod idem eſt.

Dubiū.

Dubitat Themiſt. c. 14. nam aliquod per accidens neceſſarium videtur, vt Cygnus eſt albus, coruus eſt niger. Reſpo. Themiſt. duplex neceſſariū alterū ſimpliciter quod oībus quibus ineſt, neceſſario ineſt, qualia ſunt per ſe, alterū ſecundū quid, quod non omnibus, quibus ineſt, neceſſaria ineſt, qualis albedo, multis. n. ineſt, quibus nō neceſſario ineſt: ob id igitur talia nō sūt neceſſaria, cum ſolum ſm̄ quid neceſſaria ſint.

Aduerte S. Tho. Aegid. Caiet. & alios aliter rationem hanc inducere, nempe vt velit Ariſtot. probare demonſtrationem procedere ex neceſſariis, & ſumere p̄ medio quod procedat ex his, quæ ſunt per ſe: tamē melius eſt vt ſequamur expoſitionem prædictam Græcorum, quamuis Philop. rationem non ſub illa forma componat, ſed exiſtimet rationem eſſe hypotheticam, & neceſſariam, quamuis nō reducatur ad formam ſyllogiſticam; non enim, vt inquit ipſe omnis cōſequentia neceſſaaria ad ſyllogiſmum reduci poteſt; At aptior videtur expoſitio Themiſt. quam prius propoſuimus licet etiā poſſimus interpretari ſecundum expoſitionem Philop.

Aut igitur ſic dicendum, &c. 2

Probat Ariſt. demonſtr. procedere ex neceſſ.

Incipit probare demonſtrationem ex neceſſariis procedere, & inquit, aut id ſic dicendum, ideſt aut id ſimpliciter abſq; vlla ratione alia fatendum eſt, aut ad eius probationem ſupponendum, eſſe principium hoc, ſ. demōſtrationem, i. cōcluſionem demonſtrationis, eſse neceſsariū, & quod demonſtratur non poſse aliter ſe habere; ex quo habetur primum argumentum, cōcluſio eſt neceſsaria, ergo procedit ex neceſſariis, & p̄batur cōſequentia ex differētia, quæ eſt inter demonſtrantem, & nō demōſtrantem, qui. n. nō demonſtrat ex veris nō neceſsarijs poteſt colligere, ut ſi dicas, oē ambulans eſt animal, omnis homo ambulat, ergo omnis homo eſt animal; at qui demonſtrat, ex neceſsarijs procedit, immo hoc demonſtrationis eſt proprium; & nota illud verbum literæ, ſed aut, quo frequentius Boet. utitur, pro dictione exceptiua, niſi, uel præter.

Signum aūt eſt, quod demonſtratio. 3

Hoc eſt ſecundum argumentū ex ſigno: omnes. n. qui contra aliquā demonſtrationem inſtant, & non eſſe demonſtrationem probare contendunt, ſic procedunt, probantes quoniam non ſit neceſſe, i. quod nō ex neceſſarijs ſit: ſiue reuera id ita eſſe opinētur, ſiue gratia orationis tantū, & diſputationis id velint probare, & hoc mediū aſſumunt, quod non ſit ex neceſſariis.

Planum autem ex his eſt. 4

Infert eſſe ſtultos qui exiſtimant demōſtraſſe, dum ex veris, & probabilib. procedunt; cum non probabilia ſint demonſtrationis principia, ſed p̄pria, & prima generi. i. ſubiecto, de quo demonſtrat, & hęc neceſſaria ſunt, non aūt omne verū, aut probabile eſt proprium hmōi, & neceſſariū.

Circa literam aduerte primo, illa verba quoniam ſcite, ſcientiā eſt habere, non eodem modo exponi, nam S. Thom. Ægid. & alij ea accipiunt, ita ut ſint ratio ſtultitiæ illorum, qui ex probabilibus procedentes demon-

Digitized by Google

demōſtraſſe ſe exiſtimāt, vt ſit ſenſus qm̄ ſcire ſcientiā eſt habere, i ſcientia autē eſt

Expoſitio. eorum, quæ aliter ſe habere non poſſunt.

Phil. & Lincon. At Philop. Auer. & Lincon. illa intelligunt, ita, vt ſint, quædam propoſitiones, vulgatæ demōſtrationis, quam Prothagoras ſe facere exiſtimabat: ea .n. erat, ſcire eſt ſcientiam habere, qui habet aliqd, ſcit quid illud ſit, ergo qui ſcit, ſcit quid ſcientiā ſit: hæc enim, demonſtratio non eſt: tātum .n. probabile illud eſt, qui habet aliquid ſcit quid illud ſit, non eſt autem neceſſariū. Hæc expoſitio eſt magis literalis.

Nota. Aduerte præterea ad aliquam cōcluſionem poſſe adduci rationes in duplici differentia, quædam cōes ſunt, quædā propriȩ; cōes ſunt, quæ non per particularia principia ſubiecti illius procedunt, ſed per cōmunia, etiā alijs ſubiectis cōuenientia: vt ſi velis probare hominem eſſe riſibilē per cōmunia, ſi dices, omne propriū ineſt ſuo ſubiecto, riſibile eſt proprium hominis, ergo riſibile ineſt homini: eſt ratio cōis, quȩ multis ſubiectis ineſt, per eam .n. quælibet propria poſſent probari: ſimiliter ſi velis probare iuſtitiam eſſe bonam, ſic probabis, a quo remouetur vnum contrariū immediatum, ineſt, alterū, a iuſtitia remouetur malū, ergo eſt bona: ratio cōis iſta eſt, qua multa alia ſubiecta probātur. Propriȩ rationes ſunt, quæ ex peculiaribus ſubiecti principijs procedūt, vt ſi hominem eſſe riſibilem probes, quia eſt animal rationale, & iuſtitiam eſſe bonam, quia eſt habitus tribuens cuique quod ſuum eſt.

Nota. Attende igitur demōſtrationes ſemper ex propriis procedere, & ob id dicitur, nō omne verum proprium eſt, nec demonſtrationi aptum, ſunt enim cōmunia vera, probabilia, & aliquando neceſsaria, nō tamen ex eis demonſtratio fit, ſed ex proprijs.

Quod autem ex neceſſarijs, &c.

3. rat. Tertium argumentū huiuſmodi eſt, ſyllogiſmus, quo exiſtente nō ſcimus, nō eſt demonſtratio, ſed per eum, qui ex neceſſarijs non procedit non ſcimus, ergo non eſt demonſtratio; probatur minor, qua non cognoſcimus propter quid, & cauſam cōcluſionis neceſſariæ, & oſtenditur: ſit concluſio, omne C. eſt A. neceſſaria, ſint præmiſſæ, omne B eſt A. omne C. eſt B. contingentes, poterit medium corrumpi manente concluſione cum ſit neceſſaria, & medium contingens, non eſt igitur illud cauſa, nam ſi cauſa eſſet, illo ablato auferetur concluſio, at concluſio eſt, non illud, non ergo tale mediū eſt propter quid concluſionis; vnde concluditur, quod nō eſt demonſtratio concluſionis neceſſariæ, medio exiſtente non neceſſario.

Amplius ſi aliquis neſcit.

Quartum argumentum eſt, ſupponatur *4. rat.* quod verum eſt, quatuor eſſe cauſas, propter quarum ſingulas ignoramus concluſionem aliquam, quam ſciuimus: prima ipſe homo moritur, & amittit ſcientiam illam, ſaltem eo modo, quo ſciebat: altera, quando res ipſa mutatur, & nō ſe habet ſicut ſe habebat: tertia, quādo obliuiſcimur illius; quarta, quando perit ratio, qua illā cognoſcebamus: at quando hæc quatuor ſunt, abſque dubio rem ſcimus, & non ſcire, eſt argumentum, aliquid ex his deeſſe: tunc argumentor, habeat aliquis demonſtrationem, quod homo ſit animal per medium cōtingens, quia omnis homo ambulat, tūc peto an ſciat: clarum eſt, quod nō, cum non ſit medium: tunc eſt argumentū, manet iſte viuus, manet res eadē, ſ. homo eſt riſibilis, neque eſt oblitus, & ratio perſeuerat, quia ſyllogiſmus adhuc eſt, & nō ſcit, cum his ergo nec per eā ante ſciebat, etiam medio non deſtructo, ſi enim illa eſſet ratio; ſciret, cum his ergo profecto ratio deeſt, quæ cum ſit eadem, ſicut per eā modo, ſemper per eam ſciret, cum eadem ratio maneat, quod ſi dicas medium nō eſſe corruptum quando ſcit; poteſt tamen corrumpi ſine dubio, quod accidit, & concluſio etiā erit contingens, ſicut medium, hoc autem non eſt ſcire.

Cum igitur concluſio quidem, &c.

Explicat qualiter ſyllogizando neceſſarium ſe habeat, ac tria principia ſtatuit; primum eſt: Nihil prohibet concluſionem eſſe neceſſariam, & medium contingens, per quod monſtrata, i. ſyllogizata eſt, & probat, vt enim verum ex non veris, ita & neceſſarium ex non neceſſariis inferri poteſt; hoc intellige nō de demonſtratione, ſed de ſyllogiſmo, quo ad illationem. Secūdum principium. Si præmiſſæ neceſſariæ ſunt, concluſio neceſſaria erit, probat ex principio dici de omni, ſi .n. omne B. neceſſa-

ceſſario eſt A. & omne C. neceſſario eſſe B. etiam omne C. neceſſario erit A. Tertium, cum concluſio non eſt neceſſaria, præmiſſæ non erunt neceſſariæ, hoc probat ex ſecundo principio: detur enim concluſio nō neceſſaria C. & A. præmiſſæ vero B. eſt. A. C. eſt B. neceſſariæ, tunc per ſecundum principium, ſi præmiſſæ ſunt neceſſariæ, concluſio erit neceſſaria, & per te erat nō neceſſaria, erit ergo neceſſaria, & non neceſſaria, quod eſt impoſſibile.

8 *Quoniam igitur quod ſcitur demonſtratiuè, &c.*

Concludit iam, vt notat Philop. nempè demonſtrationem eſſe ex neceſſariis, dicitque, cum id quod demonſtratiuè ſcitur ſit neceſſarium, oportet vt ſit ex neceſſariis demonſtratio, & per medium neceſſariū; aliter enim nec quia, nec propter quid, id eſt nulla demonſtratione cognoſcet, quare concluſio ſit neceſſaria, niſi ſciat nēpè per propoſitiones neceſſarias; ſed ſi exiſtimat propoſitiones eſſe neceſſarias, & nō ſunt, tunc opinatur ſe ſcire, & demonſtrare, & re vera neſciet, quia non ſunt neceſſariæ; ſi vero non ſunt neceſſariæ, nec exiſtimat eſſe neceſſarias, tunc nec ſciet, nec ſimiliter opinabitur ſe ſcire; ac ſi in his dicat, adeo verum eſt demonſtrationem ex neceſſariis procedere, vt nullus opinetur ſe demonſtrare, & ſcire niſi ſimul ex neceſſariis opinetur ſe demonſtrare, quod ſi nō opinetur ex neceſſariis procedere, nō opinabitur ſe ſcire, quod ſi opinatur eſſe neceſſaria, & nō ſunt, opinabitur ſe ſcire, ſed non ſciet, & hoc, ſiue procedat per media, id eſt mediata, ſiuè per immediata, & propter quid. Aduerte per demonſtrationem, quia, intelligere demonſtrationem quæ ab effectu procedit, per demonſtrationem propter quid, quæ a cauſa, de quibus inferius dicemus.

Accidentium autem, &c.

9 Quia accidentia aliqua neceſſaria videbantur, qualia ſunt inſeparabilia, quorum non eſt ſcientia, nec demonſtratio, ne erremus, vt no. Them. & Philop. docet ſolius accidentis illius eſſe demonſtrationem, quod per ſe eſt eo modo qui definitus eſt c. 4. ac propterea dicit non eſſe ſcientiam illius quod contingit nō ineſſe, ſub quo verbo etiam inſeparabilia cōprehendit, ad differentiam propriorum, & probat horum nō eſſe ſcientiam, quia non ſunt neceſſaria, quod poſtea diſcutiemus in fine capitis.

Atqui dubitare fortaſſe, &c. 10

Obijcit his, quæ dixit de accidentibus, ſi enim neceſſaria non ſunt, nihil ex eis neceſſarium concludetur, vt quid igitur ex iſtis ſyllogizamus, & de iſtis reſpondenti interrogationes facimus, cum nihil magis ex interrogatis neceſſariū ſequatur quā ſi quaslibet propoſitiones ad libitum ſumeremus? & hoc ſignificat illa verba; differt enim nihil, ſi aliquis interrogatus cōtingentia, id eſt quæuis, poſtea dicat cōcluſionem; vt bene interpretatur Philop. hic enim eſt ſermo de Dialectico, qui ex probabilibus, & contingentibus procedit, ac de eis ſuas facit interrogationes, quæ videntur ſuperflua, ſi nihil neceſſarium ex datis concludendum ſit; circa literam nota illud, cuius cauſa hæc oportet interrogare de his, id eſt quare hæc accidentia petimus, vt per ea concludamus, & noſtras faciamus concluſiones de his, id eſt de accidentib. eiſdem, cum non ſint neceſſaria.

Oportet autem interrogare. 11

Reſpōdet circa accidentia nos vti interrogatione, non vt quicquam neceſſarium concludatur, ſed vt neceſſario concludamus, & ex datis, & conceſſis a reſpondente ipſum ad concedendam concluſionem cōuincamus, & ſi conceſſa ſunt vera, etiā ad concluſionem veram admittendam cōpellamus, ac propterea non eſt inutile interrogare; in quo duplex neceſſitas vt notat Philop. inſinuatur, & illationis, ſeu ſecundum conſequentiam, & ſimiliter conſequentis, ſeu ſecundum rei naturam. Eſt enim aliud concluſionem eſſe neceſſariā: aliud inferri neceſſario, vt alibi diximus. Vult autem Ariſtot. in hoc docere neceſſitatem demonſtratiuam non ſolum eſſe ſecundum illationem, hæc enim in accidentibus etiam inuenitur, ſed etiam abſolutam quæ dicitur neceſſitas conſequentis. Hæc de capite ſexto.

QVÆSTIO I.

Circa Caput Sextum.

Aduerſus ea quæ in textu continentur 1. *Arg.* eſt

Digitized by Google

eſt argumẽtum primum. dicit. n. proprium eſſe demonſtrationis ex neceſſariis procedere: cõtra hoc argumentor, nam ſunt ſyllogiſmi ex neceſſariis procedentes qui tamen demonſtrationes nõ ſunt, vt patet in his quæ ex effectib. procedunt, vt cũ animalia corruptibilia eſſe, ex eo ꝙ ſeneſcant ꝓbamus, & ignẽ eſſe, quia cineres ſunt, ſimiliter quãdo ex ſignis certis ꝓcedimus, vt lac habere, probat peperiſſe, & eſſe fructus, arborẽ floruiſſe cõuincit: hæc omnia neceſſaria ſunt, tamen demõſtrationes nõ ſunt, cum non ex cauſis procedant, nõ ergo hoc demonſtrationis eſt proprium.

2. Argu. Secundo contra rõnem tertiam argumẽtor, probar. n. cõcluſionẽ neceſſariam non ſciri propter quid per medium cõtingẽs, quia cum hoc poſſit non eſſe, non erit cã eius, ꝙ neceſſariõ eſt, hoc videtur falſum, nam cõtingẽs põt eſſe cauſa neceſſarii, ut patet, ſi vulnus aliqđ lætale ĩfligatẽ equo, eſt cã, & cõtingens, quod equus nunquam amplius viuat, hoc autem neceſsarium eſt, ergo contingens eſt cauſa neceſsarij.

3. Argu. Tertio ex illis quatuor quæ ad ſcientiã ſunt neceſsaria videtur vt non ſit obliuio, neceſsarium non eſse, nam ſi quis rationẽ habet, oblitus non eſt, non ergo oportet addere quod rõnem habeat, & obliuio nõ ſit: Imo ulterius videtur falſum quod ſciẽtia deſtruatur per mortem, cũ maneat anima immortalis quæ ſcire poſſit.

4. Argu. Quarto videtur contradictio expreſsa in dictis Ariſto. hic enim dicit, quod nec quia, nec propter quid, per contingẽs poſſumus cognoſcere neceſsariũ, at 2. Prior. c. 2. dicit, per falſum, verum colligi quia, ſed non propter quid.

5. Argu. Quinto ſunt accidentia, quæ non ſunt per ſe: tamen non contingunt ſeparari, ergo falſum docet, quæ non ſunt per ſe, contingere non ineſse: probatur antecedens; de albedine quæ inſeparabiliter ineſt cygno, vt nigredo coruo.

1. Fund. Circa primum oportet aduertere rationes quæ inferunt concluſionẽ neceſsariã, ſe habere in duplici differentia, quædam ſimul probant neceſsariam concluſionẽ, & cauſam oſtendũt propter quã eſt neceſsaria, & iſtę ſunt potiſſimæ demõſtrationes, de quib. præcipuus ſermo in præſenti eſt, quæ per proprias cauſas procedunt: quædam ſunt quæ concluſionem neceſſariam probant, ſed non dãt cauſam quare neceſſaria ſit: hmõi ſunt illæ quæ per cauſas remotas procedunt, vt omne animal rationale eſt vegetatiuũ, oĩs homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt negatiuus. Similiter ſũt illæ, quæ ab inferiorib. ad ſuperiora procedunt, vt omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omis homo eſt ſubſtantia. Similirer ſunt illæ, quæ ab effectu procedunt, vt omne riſibile eſt animal rationale, omnis homo eſt riſibilis, ergo oĩs hõ eſt animal rationale. Item ſunt illæ quæ a ſigno ſũt, vt omne quođ orbiculariter illuminatur, eſt rotundum, luna orbiculariter illuminatur, ergo eſt rotunda.

Nec exiſtimes idem eſſe ſignum, & effectum, ſuperius. n eſt ſignum, nam, & cauſa ſignum dicitur aliquãdo, vt iris eſt ſignum pluuiæ, & cauſæ materialis; ſimiliter aliqua ſigna ſũt q̃ nec cauſa, nec effectus ſũt proprie, vt lac habere, ſignũ eſt quod peperit, & fructus habere, qđ arbor floruit, quę nec cauſa, nec effectus vnũ alterius dicitur. *Not. ſignum & effectus differũt.*

Aduerte ſecundo ex Ariſt. 1. Rheto. ad Theod. ca. 2 duplex eſſe ſignum, quoddam neceſſarium, & inſolubile, quod Græce dicitur τεκμήριον quoddam probabile, & ſolubile, quod dicitur non habere proprium nomen, illud inſolubile, & neceſſarium eſt, quod ſemper infert ſignatum, nec deficere contingit, vt cineres, & fumus ſunt ſigna neceſſaria ignis, & arteriã moueri inordinatæ, ſignũ aduerſæ valetudinis, & hoc dicit pulcherrimum ſignum eſſe. & ſciẽtiam efficere in Rheth. ad Alex. c de ſigno Illud neceſſariũ non eſt, ſed probabile, quod nõ indicat neceſſario rem, vt eſſe pallidum eſt ſignũ probabile, quod aliquis fuerit timore perteritus, nõ neceſſarium, & hoc dicit inducere opinionem in Rhet. ad Alexa. Ex hoc ſigno clarum eſt, fieri Topica argumẽta, at ex illo ſigno neceſſario, quod aliqui ſignũ neceſſarium, veſtigium, & indicium vocãt, argumẽta trahimus dupliciter, vno modo, probãtes rem contingentem, neceſſario tamen, quoties ſub tali ſigno contingentia ſubſumimus, verbi gratia, is habet febrim, cui arteria inordinate mouẽ ſed mouetur Socrati, ergo habet febrim, concluſionem contingentem ex neceſſario ſigno probamus, quia cum minori non neceſſaria *duplex. 2 Fund. ſignum.*

ceſſaria coniungimus, quõ Rethorici vtuntur ẽt neceſſariis, licet Quintil. lib. 5. talia ſigna neceſſaria ab arte probabiliũ ſine ratione reiecerit, & talia argumenta Topica ſunt, nec ex neceſſariis procedũt cum nõ omnes propoſitiones neceſſariæ ſint. Altero modo concluſionem neceſſariã probamus, cum etiã ſub eis ſubſumimus neceſſariũ, vt ꝙ orbiculariter illuminatur rotundũ eſt, luna orbiculariter illuminatur, ergo eſt rotunda. totum eſt neceſſariũ, & de tali ſyllogiſmo a ſigno loquimur dicentes probare concluſionem neceſſariam, ſed non dare cauſam, quare ſit neceſſaria.

2. Fund. Aduerte tertio dubium eſſe, an hi ſyllogiſmi, qui nõ per cauſam propriam cõcluſionẽ neceſſariam probant, demõſtrationes ſint: ſi.n. nõ ſunt, quõ ex neceſſariis procedunt, ſi aũt ſunt demõſtrationes, quõ nõ ex propriis cauſis probãt. Phil. 1. Poſte. c. 3 com. 15. vocat eos ſyllogiſmos, qui ex huiuſmodi ſignis neceſſariis, & effectib. procedũt, demõſtrationes cõiecturales, quaſi nõ perfectè demõſtrationes. Alex 1. Top. cap. 1. dicit tales ſyllogiſmos poſſe dici demõſtrationes, cũ ex neceſſariis ſint: poſſe aũt dici Top. quatenus dialect. ex his, aut ex probabilibus procedit, ſunt. n. loca dialectica etiã neceſſaria, vt a definitione, a definito, a proprio, genere, &c. ſed his dialecticus tanquam probabilibus vtitur.

Soluitur 1. arg. Mihi in hoc videtur dicẽdum, oẽs illos ſyllogiſmos, præter eum qui a propria cã ꝓcedit, eſſe imperfectas demonſtrationes, quas oẽs vocat Ariſt. quia, ſeu ꝙ eſt, quaſi declarãtes, & probantes rem eſſe neceſſariã, non oſtẽſa propria cauſa: & in hoc loco, cũ dicit demõſtrationis eſſe proprium ex neceſſarijs procedere, cõprehẽdit vtrũque, tã quia, quam propter quid, & hoc patet, nã paulo inferius dicit medium contingens nõ poſſe eſſe concluſionis neceſſariæ, nec in ratione quia, nec propter quid, & ſic ſoluitur argumentum primum.

Ad 2. ſolut. arg. Ad ſecundũ laborat Aegid. rñdendo, & adducit tres ſolutiones, prima ꝙ vulnus eſt cauſa ſoli⁹ mutationis, & corruptionis equi, quę nõ eſt neceſſaria, cum iã tranſierit: dicit ſcđo, ꝙ vulnus per accidẽs eſt cauſa mortis, qa non intẽdit corruptionẽ, ſed generare formã cadaueris, & hæc non eſt neceſſaria, tertio dicit ꝙ nõ ẽ neceſſariũ, ꝙ equus ſit ſemꝑ mortuus, quia põt redire, nõ idem numero, ſed idẽ ſpecie, cũ ex illius materia poſſit alius generari equus.

Solu. auctoris. Sed profecto in re facili nõ opus erat cumulare tot ſolutiones. dico igitur, aliud eſſe cauſã rei, quæ eſt neceſſaria, aliud eſſe cauſam, quod ſit neceſſaria, contingẽs facit rem, quæ eſt neceſſaria: vulnus. n. facit equum eſſe mortuum, quod neceſſariũ eſt poſtquam factum eſt, ſed non eſt cauſa quod ſit neceſſariũ: nã ab aliis cauſis prouenit ꝙ id neceſſarium ſit, nẽpe, qa idem numero corruptum non põt materiã eandem informare, vel quia idem tempus nõ poteſt reſtitui, per accidens ergo eſt contingens cauſa neceſſarij, non per ſe: cum ergo in demonſtratione, non per accidens cauſas, ſed per ſe indagemus, nunquã contingens neceſſarium demonſtrat: & ſic ſoluitur argumentum ſecundum.

Ad 3. ex Phil. Ad tertium reſpondet Phil. ſolũ tria annumeraſſe, nẽpe, rõnem, ꝙ res ſit, & ſubiectum ſit, illud aliud ſub his concluditur, & eſt probabile. At alij illud, nempè non eſſe oblitum, diſtinguũt ab alijs, & tunc rñdet Aegyd. ꝙ poteſt quis habere rõnem concluſionis, & oblitus eſſe concluſionis, cũ non illam rationem applicat concluſioni, licet verum ſit ſi rationem applicatam habet, non poſſe oblitum eſſe: vtraque expoſitio eſt bona; & textui quadrat.

Ad aliã partẽ argum. Ad aliam partem dico, non eſſe colligẽdum ex hoc textu, ſecundum mentẽ Ariſt. animã rationalẽ eſſe mortalem, ꝙ falſum eſt, vt euidenter ex aliis locis Ariſt. ſuo loco deducemus vtque docent Theop. Themiſt. Simpl. Philop. Ammon. & præſtãtiſſimi quique Ariſ. interpretes: ſolũ. n. voluit dicere, quod qñ homo moritur; licet maneat eadẽ ſcientia in anima, tñ iã eſt alius modus cognoſcendi, quia nõ intelligit abſtrahendo a phantãſmate ſicut quãdo erat in corpore, vel quod iam illa ſcientia non eſt hominis, cum homo ſit compoſitum, quod moritur, ſcientia vero quantum ad ſubſtantiam, & cognitionem manet in anima, modo cognoſcendi mutato.

Ad quartũ dicitur, ꝙ dupliciter ſe habẽt per quæ ſyllogizamus, vno modo quãtum ad illationem, & ſic ex falſo verum inferimus, ꝙ dicitur 2. Prio. altero modo quantum ad probationem, & ſic nullum falſum

verum

verum probat, nec contingens neceſſarium, & hoc eſt, quod hic dicitur.

Ad 5. ex Ph. Ad quintum Philo. in præſenti duas adhibet ſolutiones, altera eſt, quod corpus poteſt ſeparari nigredine per intellectum non autem homo a riſibilitate: ſed hæc ſolutio non eſt exacta, nam ſicut de natura corui nõ eſt nigredo, ita nec de natura hominis riſibilitas, vtrũque ergo ſubiectum poteſt ab accidenti ſeparari.

Ex Tho. Altera ſol. eſt ẽt Thẽ. c. 14. q albedo de ſe non eſt neceſſaria, & dr̃ poſſe ſeparari, quia nõ omnib. quib. ineſt, neceſſario ineſt, & inſeparabiliter; ſed adhuc dubia eſt ſolutio, q a ſaltẽ reſpectu corui eſt neceſſaria, & de illo nigredo demonſtrari poſſet.

Ex Aeg. Aegydius dicit, aliter ſe habere paſſionem, aliter ipſum accidens inſeparabile, nam ſubiectum accidentis huius, poteſt abſque eo intelligi, & cum oppoſito coniungi ſine implicatione, poſſumus .n. coruum album imaginari, nec erit repugnãtia deſtruens naturam: at hominem abſq; riſibilitate poſſumus intelligere, ſed cum oppoſito riſibilitatis minimè, quia eſſet implicatio, & ita interpretatur, quod tale accidens, contingat non eſſe, & nos ſupra Porphyrium ita ſenſimus.

Ex Al. At ad mentem præſentẽ Ariſt. exiſtimo eſſe dicendum, cũ Alber. trac. 2. c. 15. illa dicĩ neceſſaria, quæ vel ſunt de eſſentia ſubiectorum, vel ſubiecta ſunt de natura ipſorum, qualia non ſunt iſta inſeparabilia, quod ſi petas rationem horum, dicã, quia aliter non poſſunt de ſubiecto demonſtrari, nã ſi albedinem de cigno demonſtras, non niſi per aliquid albedinis demonſtrabis, tunc cum hoc etiam ſit in cigno, & nõ ſit eius natura, quo pacto de cigno demonſtrabitur, niſi ipſa natura ſit cauſa, nota ergo, quare non ſit demonſtratio eorũ, quæ inſeparabiliter inſunt niſi per ſe ſi ſint, atque hæc de quæſtione hac ſatis ſint.

Demonſtrationem ex proprijs conſtare oportere, quia eſt ex ijs, & de ijs quæ ſunt per ſe, neque licere ex alio genere tranſcendentem monſtrare. Cap. VII.

Autr. in media *Quoniam autem ex neceſſitate inſunt circa vnumquodque genus, quæcunque per ſe inſunt, & ſecundum quod vnumquodque, manifeſtum et quod de ijs quæ per ſe ſunt, ſunt ſcientiales demonſtrationes, & ex talibus ſunt.* *expoſitione in explanatione horũ.*

Accidentia enim non ſunt neceſſaria. 2
Quare non neceße eſt concluſionem ſcire propter quid eſt, neque ſi ſemper eßet, non per ſe autem: veluti per ſigna ſyllogiſmi, quod enim per ſe, non per ſe ſciet, neque propter quid, propter quid autem ſcire eſt per cauſam ſcire. Propter ipſum igitur oportet & medium tertio, & primum medio ineſſe. *Tex. hic vſque ad 66. ſeriẽ Ariſt. narrat. q̃ anſam p̃bet dubitandi.*

Non igitur eſt ex alio genere trãſcendentem monſtrare, vt geometricũ arithmetica. Tria enim ſunt, quæ ſunt in demonſtrationibus: vnum quidem, quæ demonſtratur, ipſa concluſio: hoc autem eſt, quod ineſt generi alicui per ſe: vnum autem, dignitates. dignitates autẽ ſunt ea, ex quibus: tertium, genus ipſum ſubiectum, cuius paſſiones, & per ſe accidentia declarat, demonſtratio: Ex quibus quidem igitur demonſtratio cõtingit eadem eße: quorum autem genus alterum, quẽadmodum Arithmeticæ, & Geometricæ, non eſt Arithmeticam demonſtrationem coaptare ad accidentia magnitudinibus, niſi magnitudines numeri ſint: Hoc autem vt contingit in quibuſdam, poſterius dicetur. Arithmetica vero demonſtratio ſemper habet genus, circa quod demonſtratio, & aliæ conſimiliter.

Quare aut ſimpliciter neceſſe eſt idem 4
eße genus, aut aliquo modo, ſi debet demonſtratio tranſcendere, aliter vero, quod impoßibile, manifeſtum, ex eodem enim genere neceſſe eſt extrema & media eſſe, namque ſi non per ſe, accidentia erunt.

Propter hoc geometriæ non licet mon- 5
ſtrare, quod contrariorum vna eſt ſcientia, ſed neque quod duo cubi, cubus; ne-

quo

que alij ſcientiæ, quod alterius.

6 *Niſi quęcunque ita ſe habent inter ſe, vt ſit alterum ſub altero, vt perſpectiua ad geometriam, et Harmonica ad Arithmeticen.*

7 *Neque ſi quid ineſt lineis, non ſecundum quod lineæ, & ſecundũ quod ex principijs proprijs, vt ſi recta pulcherrima linearum: aut ſi in contrarium ſe habet ipſi circumferentiæ, non enim ſecundum quod proprium genus ipſorum eſt, ſed ſecundum quod commune aliquod.*

8 *Manifeſtum autem, & ſi fuerint propoſitiones vniuerſaliter, ex quibus ex ſyllogiſmus, quod neceſſe & concluſionem perpetuam eſſe huiuſcemodi demonſtrationis, & vt ſimpliciter dicam demonſtrationis.*

Cap. hoc exponit Themiſt. poſt octauũ in c. ſuis 18. & 91. & nõ nihil reddit ambiguitatis. al. al. vtiliter. al. eo. ad talis. al. ad propoſitiones.

9 *Non eſt igitur demonſtratione corruptibilium, neque ſcientia ſimpliciter, ſed, ita, ſicut ſecundum accidens; quoniam non vniuerſalis ipſius eſt, ſed aliquando, & quodammodo.*

10 *Quando autẽ ſit, ∴ neceſſe eſt alteram non vniuerſalem eſſe propoſitionem, & corruptibilem; corruptibilem quidem, quoniam & concluſio, exiſtens ∴ non vniuerſalem autem, quoniam hoc quidem erit, illud vero non erit, in quibus eſt, quare non eſt ſyllogizare vniuerſaliter, ſed quod nunc.*

Conſimiliter autem ſe habet, & circa definitiones: quoniam definitio eſt, aut principium demonſtrationis, aut demonſtratio poſitione differens, aut concluſio quædam demonſtrationis.

Eorum verò, quæ ſæpè fiunt, demonſtrationes, & ſcientiæ, vt lunæ defectus, manifeſtum, quod ſecundum quod quidem tales ſunt, ſemper ſunt, ſecundum quòd verò non ſemper, ſecundum partem ſunt ∴ quemadmodum autem defectus, conſimiliter alijs.

Co. Argyrõ habet hæc verba.

13 *Quoniam autem manifeſtum, quod vnumquodque demonſtrare nõ eſt, niſi ex vniuſcuiuſque principijs, ſi quod mõſtratur inſit ſecundum quod illud, non eſt ſcire hoc. Et ſi ex veris, & indemonſtrabilibus monſtratum ſit, & immediatis. Eſt enim ſic monſtrare, quemadmodum Bryſo quadraturam, ſecundum cõmune enim monſtrant tales rationes, quod & alteri inerit: quocirca & in alijs coaptabantur rationes non cognatis: igitur non ſecundum quod illud ſcit: ſed ſecundum accidens, neque enim coaptari poſſet demonſtratio, & in aliud genus.*

14 *Vnumquodque autem ſcimus non ſecundum accidẽs, quando ſecundum illud cognoſcimus ſecũdum quod ineſt ex principijs illius ſecundum quòd illud, vt duobus rectis æquales habere cui ineſt per ſe, quod dictum eſt, ex principijs huius.*

Quare ſi per ſe, & illud ineſt, cui ineſt, neceſſe eſt medium in eadem cognatione eſſe; ſi vero non, ſed quemadmodũ 15
Harmonica per Arithmeticam. Talia autem monſtrantur quidẽ ſimiliter, differunt verò, ipſum enim quod alterius ſcientiæ ſubiectum namque genus alterum: ipſum vero propter quid ſuperioris, cuius per ſe paſſiones ſunt.

Quare, & ex his manifeſtum, quod 16
non eſt demonſtrare vnumquodque ſimpliciter, niſi ex vniuſcuiuſque principijs.

Sed horũ principia habent commune. Si vero manifeſtum eſt hoc, manifeſtum, & quod non eſt vniuſcuiuſque propria principia demonſtrare, erunt enim illa omnium principia, & ſcientia illorum domina omnium.

Et namque magis ſcit, qui ex ſupe- 17
rioribus cauſis ſcit: ex prioribus enim ſciuit, cum ex non cauſatis ſciat cauſis, quare ſi magis ſciuit, & maximè: & ſi ſcientia illa eſſet, & magis, & maximè.

De-

Digitized by Google

19 *Demonſtratio autem non coaptatur in aliud genus; niſi vt dictum eſt geometriæ in perſpectiuas, aut mechanicas, & arithmeticæ in harmonicas.*

20 *Difficile autem eſt cognoſcere, ſi ſciuit, aut non; difficile eſt enim cognoſcere, ſi ex vniuſcuiuſque principijs ſcimus, aut non: quod eſt ſcire: exiſtimamus autem, ſi habeamus ex veris quibuſdam ſyllogiſmum, & primis ſcire, hoc autem non eſt, ſed oportet primis cognata eſſe.*

Quoniam autem ex neceſſarijs, &c.

Hoc capite duo præcepta demonſtrationis traduntur, alterum, demonſtrationem ex proprijs principijs ſubiecti procedere; alterum eſſe incorruptibilium, & eorum quæ mutari non poſſunt. Repetit igitur initio capitis demonſtrationem eſſe ex his, quæ per ſe ſunt, vel quia id interruptum erat probando ex neceſſarijs eſſe, vel quia, vt notat Philop. adiungit aliud, quod prius non dixerat, nempe demonſtrationem eſſe ex neceſſarijs, proprijs, & peculiaribus cuique ſubiecto, de quo fit demonſtratio; vnde Enthimema facit, quæ ſunt per ſe, inſunt ex neceſſitate cuique ſubiecto, & ſecundum quod tale eſt, ideſt propriè, & peculiariter, ergo demonſtratio eſt ex his, quæ per ſe ſunt, addenda eſt maior, ex talibus enim neceſſarijs demonſtratio fit, ſicut ſuperius dixerat.

Accidentia enim non neceſſaria ſunt, &c.

Infert, qui per accidentia procedit, non ſcire propter quid, cum non ſint neceſſaria, hoc autem iam ſuperius declaratum eſt: immo inquit, etiam ſi per ea, quæ ſemper inſunt procedat, niſi ſint per ſe, non demonſtrat, nec ſcit cauſam, & propter quid, ſed quod eſt per ſe, ideſt concluſionem neceſſariam non ſcit per ſe, ideſt per cauſam: quales ſunt illi ſyllogiſmi, qui per ſigna procedunt, hi enim non ſunt per cauſam, nec demonſtrant, quia non ex per ſe procedunt: Dices, quomodo fit hoc? nonne ille eſt a ſigno, & effectu, omne riſibile eſt animal rationale, omnis homo eſt riſibilis, ergo omnis homo eſt animal rationale? tamen ex his, quæ per ſe ſunt, procedit: hoc enim de ſignis neceſſarijs oportet intelligere, vt ſuperius declarauimus, dico Ariſtot. loqui generaliter, & de eo quod euenit communiter, vt talia ſigna neceſſario inferantur, ſed non per propoſitiones vtraſq; neceſſarias, & per ſe, vt plurimum, enim minores non ſunt per ſe, vt ſi dicas, cui inordinatè mouetur pulſus, is febri laborat: Socrati inordinatè mouetur, ergo laborat: ac propterea dicit Ariſtot. non ex per ſe procedere, quod ad demonſtrationem eſt neceſſarium, nempe vt vtraque propoſito ſit per ſe, & ob id optimè concludit, oportet primum medio, & medium extremo propter ipſum, ideſt per ſe ineſſe, ac ſi dicat: vtraq; propoſitio debet eſſe per ſe in demonſtratione; quod ſi aliquando id in ſigno accidit, id raro, & per accidens eſt; nec talis eſt propria demonſtratio, cum non ex cauſis procedat.

Non ergo eſt ex alio genere, &c. 3

Proponit primum præceptum, nempe non licet demonſtranti, tranſire genera, & ſubiecta, ideſt non poſſumus paſſiones vnius generis de alio demonſtrare; nec demonſtratione vnius ſcientiæ cõcluſionem alterius ſcientiæ demonſtrare, ſed ex proprijs cuiuſq; principijs proprias paſſiones probare. Sunt autem tria in demonſtrationib. dignitates, & principia, quæ ſunt fundamenta demonſtrationum: eſt ſubiectum genus, de quo demõſtramus: eſt paſſio quã vocant concluſionem, tanquam cõcluſam, & probatam de genere: inter hæc tria nihil prohibet dignitates eſſe eaſdem in diuerſis ſcientiis: nam illa vulgata principia per ſe nota communia ſunt Geometris, Arithmeticis, & reliquis: at paſſiones particulares ſunt cuique ſcientiæ, ſicut, & ſubiecta, vt enim numerus, & magnitudo diuerſa ſunt, ita etiã quæ eis accidũt: ſi enim eãdẽ eſſent, ſimiliter numerus, & magnitudo eadem eſſent: hinc fit, vt Arithmeticam demonſtrationem non ſit conuenire, ſ. applicare in accidentia magnitudinib. i. ad probandas paſſiones magnitudinũ, & eſt ratio hæc: ſcientiæ quæ habent diuerſa ſubiecta diuerſas hñt paſſiones, nõ ergo paſſiones vnius ſubiecti p principia alterius ſciẽtiæ

Præceptum notandum, quod nõ ſit tranſcundũ de genere in genus.

quæ circa aliud ſubiectum eſt, probari poſ
ſunt: at quia id aliquando liceret, nēpe cū
ſcientiæ ſunt ſubalternans, & ſubalterna-
ta, dicit ſe poſterius hoc traditurum.

Dub. Dices, quare in demonſtratione non an-
numerauit præmiſſas? dico hic per ipſam
demonſtrationem intelligere ipſas propo
ſitiones, & ſolum numerat ea, quæ extra
demonſtrationes ſunt, nempe ſubiectum,
& paſſionem in concluſione, & dignitates,
quæ omnia demonſtrationem non compo
nunt, vt talia ſunt, ſicut fecit in Capite
Primo.

4 *Quare autem ſimpliciter neceſſe eſt, &c.*

Oſtendit ſcientiam vnam non demōſtra-
re paſſiones alterius, niſi ſit idē prorſus ſu
biectum, aut aliquo modo idem, dicit hoc,
quia quando ſubiectum vnum ſub alio con
tinetur, paſſiones ſuperioris poterimus de
monſtrari de inferiori, vt paſſiones trian-
guli de Iſoſchele, paſſiones de homine,
quæ ſunt animalis, quando verò ſubiecta
ſunt prorſus diuerſa, id non fit; & probat,
quia cum demonſtratio ex his, quæ per ſe
ſunt procedat, medium, ſubiectum, & paſ-
ſio debent adinuicem conuerti, & propria
eſſe, aliter per ſe non eſſent: non ergo per
medium alterius ſubiecti poſſumus paſſio
nem de alio ſubiecto monſtrare, non enim
eſſent tunc per ſe.

5 *Propter hoc Geometra non eſt demonſtrare,
&c.*

Exemplo manifeſtat vnam ſcientiam,
quæ ſunt alterius non demonſtrare, geo
metra enim non demonſtrat, contrario-
rum eandem eſſe diſciplinam, non enim ta
lis concluſio ex his, quæ Geometra docet,
conficitur, eſt enim propria Metaphyſici,
& etiam Dialectici, qui, vt notat Philop.
circa omnia vagantur; intellige tamen nō
demonſtrando, ſed probabiliter diſputan-
do. Alterum exemplum eſt, Geometra etiā
non demonſtrat, quod duo cubi faciant cu
bū, quia cubus non eſt materia geometriæ,
quæ plana, & ſuperficialia conſiderat, ſed
eſt Stereometriæ, quæ corpora, & ſolida
ſpeculatur, cubus autem corpus eſt, & ita
exponit Philop. & notat, quòd Ariſt. intel
ligit per hoc, quòd duo cubi ſunt vnus cu
bus, id quod eſt duplare cubum, vt ſit ſen-
ſus geometria non demonſtrat duplare cu
bum, ſed Stereometria, Eſt autem cubus
corpus omnium laterum æqualium; qua-
lis teſſera, ſeu taxillus: duplare verò cu-
bum eſt dare cubum alium in dupla pro-
portione ad primum, & hoc eſt, quod Ste-
reometria docet; & Philop. ponit demon-
ſtrationē Apollonij: circa huiuſ duplatio-
nem: at pace eius dicam, alius eſt ſenſus
Ariſtot. quem egregiè docet Alb. cap. 16.

Quòd vt intelligas, aduerte, quod ſicut Nō de ſolidis numerorū.
Geometræ habent corpora cubica, ita, &
Arithmetici habent numeros cubos, qui
ex bina multiplicatione ſuper numerum
quemlibet per ſeipſum reſultāt, vt ter tria
ter, quæ ſunt viginti ſeptem, eſt numerus
cubus: bis duo bis, quæ ſunt octo, & ſimi-
les: eſt autem diſcrimen inter hos, & illos
cubos, quod cubus Geometricus non facit
cubum, alteri adiunctus, vt ſi taxillus ſu-
pra taxillum ponatur non fit cubus, ſed
trabs: at ſi cubus vnus numerus multipli-
cet alterum, reſultat cubus, vt octies vi-
ginti ſeptem faciunt ducenta ſexdecim,
quæ etiam ſunt cubus: hinc patet, quod
ſubtiliter poſuit Ariſtot exemplum in eo,
quod proprium eſt Arithmetici, in quo in
ſinuat, non ſolum quando prorſus non at-
tinent res vnius ſcientiæ ad alteram, non
eſſe probandas ab illa, vt in priori exem-
plo, ſed etiam quando videntur eadem, ſed
non eſt eadem veritas, Geometria enim de
cubo etiam tractat; ſed nō ei ineſt id quod
cubo Arithmetico ineſt.

Sed aut quæcunque ſe habent ad inuicem, 6

Oſtendit aliquando licere vni ſcientiæ
probare quæ ſunt alterius, quando nimirū
vnius obiectum ſub alterius obiecto eſt,
quas vocant ſcientias ſubalternas, ſicut ſe
habet Geometria ad Perſpectiuam, & Ari-
thmetica ad Muſicam. Nota circa literam,
particulam, ſed aut, loco exceptiuę, niſi.

Aduerte ex doctrina communi tria re- 1. Conc.
quiri, vt duæ ſcientiæ ſint ſubalternæ, pri- Dub.
mum eſt, quod ſubiectum vnius ſit ſub ſu- Quid requiratur
biecto alterius, vnde Geometria non ſubal ad ſubalternationem.
ternatur Arithmeticæ, quia earum ſubie-
cta non ſic ſe habent, vt vnum ſub altero
ſit, eſt enim vna de numero altera de ma-
gnitudine. 2. Conc.

Alterum eſt, quod vnum ſubiectum ſic
ſit inferius altero, vt non ſit inferius quid
ditatiue, ſicut ſpēs reſpectu generis, tunc
enim non eſſent duæ ſcientiæ, nam eadem
eſt

eſt ſciētia generis, & ſpeciei, vt animalis, & hominis. 4 Metaph. tex. 4. ſed debet eſſe inſerius accidentaliter per aliquam differentiam materialem, vt ſe habet linea viſualis, de qua eſt perſpectiua, & linea in communi, de qua Geometria eſt: & numerus ſonorus, de quo eſt muſica, & numerus, de quo Arithmetica, ſunt enim inferiora accidentaliter.

Tertium, quod ſcientia quæ de uniuerſali, quę dicitur ſubalternans, probet principia particularia, eius quæ dicitur ſubalternata; ita vt cōcluſiones vniuerſalis ſint principia particularis ſcientiæ, vt patet; nam muſicus dicit ſextam eſſe conſonantiam imperfectam, non probat, Arithmeticus autem id probat, quia eſt proportio ſuper partiens. Chirurgus dicit, vulnera circularia difficilius curari, non probat, ſed Geometra, quia latera magis diſtant in circulo. In his igitur ſcientiis docet Ariſtot. poſſe fieri tranſitum; ſed hæc latius in fine expoſitionis capitis examinabuntur.

7 *Neque ſi aliquid ineſt lineis, &c.*

Docet non ſolum ſcientiam vnā probare non poſſe cōcluſiones alterius, ſed quāque ſcientiam limitem habere ex eo, quod tales paſſiones cōſiderare debeat, quæ ſuo ſubiecto inſunt ſ. d̄m eius principia propria; quæ verò inſunt, ſed non ſecundum principia propria, aliis ſcientiis relinquēda ſunt, v.g. ſcientia de homine conſiderabit ea, quæ homini inſunt ſecundum principia propria, vt homo eſt; vt quod ſit diſcurſiuus, admiratiuus, riſibilis; quæ vero communiter inſunt, relinquet; vt quod coloratus, quod quantus; ſimiliter de lineis ſpeculabitur Geometra, quod figuras cōponunt, quod faciant angulos; quod verò recta ſit pulcherrima, aut contraria circulari, relinquet, & ea, quæ communia ſunt, & non lineis, vt lineæ ſunt, inſunt; quæ doctrina eſt Ariſtot. 4. Metaph. cap. 1. & lib. 11. cap. 6. ex his habes ſcientias de ſuis ſubiectis, quæ eis inſunt per ſe, & propriè conſiderare, & per media, & rationes eis peculiares; hoc enim eſt ex propriis procedere.

8 *Manifeſtum autem eſt, ſi fuerint, &c.*

Demonſtrat. ex perpetuis eſſe debet.

Hic continetur alterū præceptū, principale demonſtrationis, nempe demonſtrationē eſſe ex perpetuis, & incorruptibilibus propoſitionibus quod patet, quia ex vniuerſalibus procedit; vniuerſalia autem inſunt omni, ſemper, & per ſe, & ſecundum quod ipſum. Nota litteram cum dixiſſet huiuſmodi demonſtrationem, nempe quæ procedit ex vniuerſalibus, eſſe ex perpetuis, videbatur indicare aliam eſſe demonſtrationem; propterea corrigit, dicendo, vt melius dicam ſimpliciter demonſtrationis, quaſi nulla ſit alia vera demonſtratio, niſi quæ, ex vniuerſalibus procedit. Aduerte non eſſe aliud dicere demonſtrationem eſſe perpetuorum, quam quod veritates, quæ in demonſtratione ſunt non mutantur, nec mutari poſſunt; ſemper enim triangulus habet tres angulos, nec vllo tempore ſuccedet, & accidit, quod non habeat; ſimiliter de alijs veritatibus quæ ſub ſcientia ſunt, & demonſtratione.

Non ergo demonſtratio corruptibilium, &c. 9

Docet non ſolum propoſitiones eſſe incorruptibiles, ſed quod nec concluſiones contingat corruptibiles eſſe, quarum ſciētia, & demonſtratio ſunt: nam corruptibilium non eſt ſcientia, nec demonſtratio, niſi ſicut ſecundum accidens, & non vniuerſalis; hoc dixit, vt notat Philop. & Thom. propter ſingularia, horum enim eſt demōſtratio mediata, quatenus ſub vniuerſali continentur, ac idcirco dixit, vt Notat Philop. ſicut ſecundum accidens, ſed talis non eſt demonſtratio propria, & per ſe; cum non ſit vniuerſalis; ſed aliquando, & ſic, ideſt pro tēpore certo, dum enim iſte triāgulus eſt, habet tres angulos, ſed non ſemper eſt, ſed nunc. Similiter Petrus eſt animal, non ſemper eſt: talium igitur non eſt ſimpliciter demonſtratio, & ſcientia.

Cum autem ita ſit, &c. 10

Oſtendit, cum concluſio corruptibilis eſt, vnam ſaltem præmiſſam eſſe corruptibilem, nam ſi vtraque neceſſaria, concluſio non eſſet corruptibilis; ſimiliter non erit vniuerſalis, nam ſi corruptibilis, hoc quidem erit, hoc autem non erit; ex quibus eſt, ac ſi dicat, ſi propoſitio corruptibilis eſt, non erit vniuerſalis, quia ſingularia, in quibus verificatur, quędam erunt, quædam non erunt, vt patet in hac, homo eſt ambulans, vel vnum ſingulare, vel multa, ex quibus eſt illa demonſtratio, aliquo tempore erunt aliquo tempore non erunt,

Y 2 non

Digitized by Google

ñon erunt ergo vniuerſalia, hæc enim omni tempore ſunt.

11 *Similiter ſe habet in definitione, &c.*

Idem quod de demonſtrationes dixerat, nempe non eſſe corruptibilium, & de definitione tradit, non enim eſt definitio niſi perpetuorum, & probat, demonſtratio eſt ex perpetuis, ſed definitio non eſt extra demonſtrationem, cum aut ſit concluſio, aut principium demonſtrationis, aut ſit ipſa demonſtratio poſitione differens, ergo, & definitio eſt perpetuorum. Nota vſum definitionis in arte poſteriorum non eſſe extra demonſtrationem, vt ſuperius diximus.

1. expoſitio Auer. Hæc verba dupliciter exponuntur, vno modo ab Auerroe, 1. Animæ com. 12. qui dicit triplicem eſſe definitionem: altera eſt paſſionis; vt riſibile eſt aptum ad riſum; altera ſubiecti, vt homo eſt animal rationale; tertia eſt ex vtroq; congregata, vt animal rationale eſt aptum ad riſum: illa quæ eſt paſſionis dicitur concluſio quia demõſtratur per definitionem ſubiecti, quæ ob id dicitur principium, vt omne animal rationale eſt aptum ad riſum, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt aptus ad riſum; tota vero ex vtraq; aggregatio dicitur demonſtratio differens poſitione, quia re vera omnia, ex quibus demonſtratio conficitur, continet, & ſolum deeſt figura, & modus.

2. Expo. melior. Them. & D. Thom. Iſta expoſitio eſt bona, ſed altera eſt melior Philop. Them. B. Th. eſt enim triplex definitio, vt docet Ariſt. 1. Animæ, cap. 1. altera materialis, vt quæ iram ſanguinis efferueſcentiam circa cor definit; altera formalis, ad quam finalis etiam reducitur, vt ita eſt appetitus vindictæ; tertia ex vtroque compoſita, vt ira eſt efferueſcentia ſãguinis circa cor, ob appetitum vindictæ: dicunt igitur quod cum materia ſit infima cauſa, potius demonſtratur per formalem, vel finalem, & ita concluſionis locum obtinet, illa verò principij, at vtraq; eſt demonſtratio poſitione differens, non ſolum quia deeſt figura ſyllogiſmi, ſed vt notant Græci, quia quod erat in concluſione, & vltimum in demõſtratione, ſ. materia, eſt primũ in definitione, dicitur .n. ita eſt efferueſcentia ſanguinis in corde ob appetitum vindictæ, & iſta ẽ expoſitio melior priori.

Eorum autem, quæ ſæpe fiunt, &c.

Vt Them. Phil. & alii dicunt, & bene, reſpondet Ariſt. cuidam obiectioni, non .n. demonſtratio perpetuorum videtur eſſe, cum demonſtremus lunam ecclypſari, & ſimilia, quæ non ſemper ſunt: reſpondet hæc eo modo, quo ad demonſtrationẽ pertinent, ſemper eſſe, demonſtrantur .n. ad cauſas relata, & ſic nunquam deficiunt, vt exponunt Græci, & Alber. quamuis iſta, vel illa in ſingulari non ſint ſemper, ſed ſecundum partem, nempe ſingularia, quæ tranſeunt, & talium ſingularium non eſt per ſe demonſtratio, vt notat Philop. eſt enim demõſtratio ꝑ ſe ipſius vniuerſalis. 12

Quoniam autem manifeſtum eſt, &c. 13

Regreditur vt oſtendat ex ꝓpriis vniuſcuiuſq; principijs eſſe demonſtrandum, eo quod ex per ſe oporteat demõſtrare, adeo vt quãuis ex veris indemonſtrabilibuſque procedamus, ſi non ex propriis, ſed ex cõmunibus procedimus, non ſit ſcire ꝑ ſe, & ſimpliciter, ſed ſecũdum accidens, quomodo Briſon procedebat demonſtrãdo circuli quadraturã: argumentabatur .n. ſic quocunque datur maius, & minus, ei datur æquale, ſed circulo datur quadratũ maius, & datur etiã minus, vt patet, de his, quorum vnum intra circulum, alterum extra deſcriptum eſt: ergo datur quadratũ æquale circulo: hoc non eſt ſcire, ſed per accidens, nã medium maius, & minus, eſt quid commune multis, debebat autem probare ex principijs propriis quadrati.

Nota de ſyllogiſ. Briſonis. Ita interpretes declarant Briſonis rationem, cuius nihil dixit Ariſt. propterea mihi dubium eſt, an illa fuerit, cum non ſolũ ex communibus, ſed ex falſis procedat; at Ariſ. ex veris, & immediatis videtur dicere proceſſiſſe; dico ex falſi, nam illud principium, quo datur maius, & minus datur ei æquale, eſt falſum, vt docet Campanus, nam angulo ſemicirculi datur rectilineus maior nempe rectus, & obtuſus, & datur minor, ſcilicet acutus, numquam tamẽ datur æqualis: ſimiliter ternario datur numerus alius maior alius minor, non tamen æqualis: ſed ſatis nobis ſit Briſonem ex communibus proceſſiſſe principiis, propterea non demonſtraſſe, ſiue ſit hæc, ſiue alia ipſius ratio, impertinens enim hoc eſt.

Verum quodque autem ſcimus non ſecundum accidens.

Explicat quando non ſecundum accidens ſcimus, & dicit tunc id eſſe, cum ſcimus paſſionem ex principijs proprijs, & proximis per quæ illi ſubiecto, de quo demonſtratur ineſt, vt tunc ſcimus riſibilem eſſe hominem, cum per illa principia ſcimus, per quæ proxime ineſt homini, vt per animal rationale, ſimiliter triangulum habere tres angulos ſcimus, non per accidēs, cum ex proprijs principijs trianguli, propter quæ ei ineſt, ſcimus, vnde tunc per accidens ſcimus, cum per aliquod accidens extraneum, vel per aliquod intrinſecum, commune tamen, & non per proprium cognoſcimus.

Quare ſi per ſe, & illud ineſt.

Iſte locus eſt magnæ obſcuritatis, quamuis varie ab interpretibus exponatur, adducam tamen expoſitionem noſtram, quæ mihi magis ad mentem Ariſtot. & ſecundum veritatem conſona videtur.

Not. 1. Aduerte igitur primo duplices paſſiones poſſe probari de aliquo ſubiecto, quaſdam proprias, quæ ſoli inſunt, & ſecundum quod ipſum, vt de homine riſibile, diſciplinabile: quaſdam communes, quæ ratione ſuperiorum ei inſunt, vt quod homo ſit ſenſitiuus, quod vegetatiuus, quod corruptibilis, quamuis harum paſſionum non ſit demonſtratio vniuerſalis, ſicut primarum, quando ergo paſſiones priores demonſtramus, oportet pro medio ſumere principium proprium, & ſoli intrinſecum ſubiecto, cuius eſt paſſio, vt enim paſſio ſoli ineſt, ita, & illius principium ſoli ineſt; cum vero demonſtramus paſſiones ſuperiores, etiam principium ſuperius ſumemus, nam ſicut paſſio non ſoli ineſt, ita nec principium; ſunt enim ſyngenea; vnde demonſtramus de homine riſibile, per animal rationale, demonſtramus vero vegetatiuum, per corpus animatum.

Not. 2. Aduerte ſecundo maxime, multas paſſiones ſubiecti ſubalternantis conſiderari de ſubiecto ſubalternatæ, vt de diateſſeron, dicit Muſicus, eſt proportio ſeſquitertia, & hoc prædicatum arithmeticum eſt. Perſpectiuus ſimiliter dicit, conum viſiuum eſſe angulum minorem recto, & tamē prædicatum geometricum eſt, & huiuſmodi ſunt multa; ex quo fit, cum iſtæ paſſiones non inſint inferiori ſubiecto, niſi per ſuperius, vt per id debeant demonſtrari; vnde medium ſuperioris erit ſicut, & paſſio, quāuis veritas concluſionis ſit ſubalternatæ, quod Ariſtot. vocat, quia pertinere ad ſubalternatam, propter quid vero ad ſubalternantem.

Expoſit. textus. Hoc ſuppoſito, veniamus ad literam, docet, adeo verum eſſe, vt per ea principia ꝑ quæ ineſt paſſio ſubiecto, debeat ꝓbari, vt ſi illud, nēpe paſſio, per ſe ineſt, cui ineſt, i. proxime, & ſoli ſubiecto ſuo ineſt, per medium ēt in eadem proximitate debeat demonſtrari; ſi vero non ita per ſe inſit, ſed ſicut muſica ad Arithmeticam, i. tanquā paſſio ſuperioris inferiori inhæret, tūc ꝑ principium ſuperius paſſionis illius dēt demōſtrari: quamuis differant demonſtrationes hæ cōmunes a proprijs, propriæ enim ad eandem ſcientiam pertinēt integræ, at hæ communes non ſic, ſed ꝓpter quid, ſeu medium eſt ſuperioris ſcientiæ, cuius eſt paſſio; at ipſum quia, i. cōcluſionis veritas, remota cauſa, erit īferioris, & ſubalternatę.

Quare ex his manifeſtum eſt, &c. 16

Concludit, ſimpliciter demonſtrare non contingere aliter, quam ex proprijs principijs; non enim paſſionem particularem, & propriam ſubiecto probabis per commune medium, ſed propriam proprio, cōmunem communi, illius tamen proprio principio paſſionem demonſtrabis, quāuis vt diximus, non ſit demonſtratio vniuerſalis illa, quæ paſſionē communē, ēt per ſuū principium concludit: eſt tamen demōſtratio, & ea licet vti ī ſubalternatis ſpecialiter. *Sed horum principia habent commune, &c.* 17

Philop. D. Th. Auer. & alij, hæc verba in hunc ſenſum exponunt, vt cū dixiſſet, demonſtrationē perfectam ex proprijs ꝓcedere principijs, velit docere hęc principia propria habere cōmunia alia principia, ꝑ quæ nulla ſcientiarū particularium demōſtrat, cuius ratio eſt, quia ex communibus non ex proprijs procederet, quod fieri nō poteſt: hęc autem communia ſunt alterius ſcientiæ dn̄ę, & reginæ omnium aliarum.

Dubiũ. Quæ ſint princi- pia pro- pria... Dubitabis, quæ ſunt iſta principia propria, q̄ ſunt iſta cōmunia, quæ eſt iſta ſciētia domina omnium? dico, duplicia principia diſtingui poſſe, quædā eſſendi, quædā

cognoſcendi; eſſendi ſunt illa, quæ dant eſſe rei, vt materia, & forma, & aliæ cauſæ dant eſſe corpori: cognoſcendi ſunt dignitates, & axiomata, & propoſitiones: quib. res cognoſcimus: Hęc autem vtraque ſunt in duplici differentia, quædam propria, quædam communia: propria eſſendi ſunt principia proxima, quæ dant eſſe rei, vt anima rationalis, & corpus tale, ſunt proxima principia hominis, & in Philoſophia naturali, materia, & forma ſunt principia corporis naturalis. Principia vero cognoſtionis propria sũt dignitates cuilibet ſciẽtiæ appropriatæ, dicit enim Geometra: ſi ab æqualibus lineis æquales lineas demas, &c. & ſimiliter de alijs principijs: ſimiliter Arithmeticus habet eadem determinata ad numerum: communia vero principia eſſendi ſunt, partes eſſentiales, & cauſæ communes, vt eſſe actus, ſubſtantia, forma, potentia, quæ ſunt in eſſentia multarum rerum, & ab his dependent particularia: cognitionis autem communia ſunt illæ dignitates, nulli materiæ peculiari contractæ, vt ſi ab æqualibus æqualia demas, &c. omne totum eſt maius parte, quodlibet eſt vel non eſt; quorum veritati innititur veritas particularium, ſicut eſſe propriorum principiorum eſſendi dependet ex communibus propterea igitur Ariſtot. dixit habere propria habere communia principia, intellige de principijs eſſendi cum Auerroe, & ſimul de principijs cognoſcendi cum Philop. nam de omnibus his principijs id dictum veritatem habet, hæc autem ſcientia, quæ communia omnia conſiderat, tam eſſendi, quam cognoſcendi Metap. eſt; vt docet Ariſt. 4. Met. cap. 3. & lib. 11. ca 5.

18 *Et namque ſcit magis ex ſuperioribus, &c.*

Probat, ſcientiam hanc eſſe dominam ſic; ſcientia eſt, quæ ex prioribus cauſſis procedit, ergo magis ſcientia, quæ adhuc ex ſuperioribus, & minus cauſatis eſt, ergo, & maxime ſcientia, quæ ex ſupremis, & non cauſatis principijs eſt, talis eſt iſta Metaph. quæ omnium communia principia conſiderat, ergo domina eſt, & maxime ſcientia.

19 *Sed demonſtratio non conuenit &c.*

Reycitur expoſit. Aue. Auerroes hic docet Ariſt. epilogare; ſed melius videtur dicendum: quod reſpõdeat dubitationi, poſſet enim quis dicere, & potere, num hæc ſcientia domina per communia demonſtret propria ſcientiarum; reſpondet, id non eſſe; nunquam enim eſt trãſitus ab vna ſciẽtia in alteram, niſi per modum ſubalternationis, vt paulo ſuperius dixit, & illic declarauimus, quod non eſt in his principijs, cum ſint eadem, contracta tamen, vt poſtea declarabitur.

Difficile autem eſt cognoſcere, &c. 20

Difficultatem in indagandis proprijs cuiuſque rei principijs proponit, quod quidem ſcire eſt, cum nõ niſi per propria ſciamus, nos autem quando ex veris, & primis procedentes exiſtimamus demonſtraſſe, eum hæc non ſufficiant, ſed debeant eſſe principia propria & ſyngenea Notat Philop. difficile eſſe propria inuenire principia, quia particulares rerum naturæ ſunt admodum occultæ, ac idcirco earum principia propria, per quæ demonſtrare oportet, difficile cognoſcuntur, atque hæc de Capitis expoſitione.

QVÆSTIO I.

Circa Cap. VII.

OPortet vt ea, quæ hoc capite dicta sũt illuſtremus: ac primum dubium ſit de illis tribus conditionibus, quas ſecundum communem opinionem ad ſubalternationem ſcientiarum neceſſarias aſſignauimus, prima enim, quod ſubiectum vnius ſit ſub ſubiecto alterius, videtur contra Ariſtot. cap 10 huius libri, vbi docet, ſcientiam vnam tradere propter quid alterius, ac proinde erit ſubalternans, & tamen non eſt ſubiectum ipſius ſuperius; vt patet de geometria, quæ reddit propter quid medico, quare vulnera circularia difficilius curentur, & tamen Medicinæ ſubiectum, nempe corpus humanum, non eſt ſub geometriæ obiecto, puta magnitudine. *1. Dub. circa ſubalternationem.*

Præterea contra ſecundum, quod ſit inferius accidentaliter, eſt argumentum, ſi eſſet inferius accidentaliter, eſſet pars in modo, & totum per accidens; ſed de toto per accidens non eſt ſcientia. 6. Met. cap. 2 nec definitio. 7. Met. cap. 4. nõ igitur erit de eo ſcientia ſubalternata. *2. Argu.*

Contra tertiam eſt argumentum: ſi concluſio ſubalternãtis eſt principiũ ſubalternatæ, tunc peto, vel talis cõcluſio eſt ex terminis ipſius ſubalternatæ, vel non; ſi non, *3 Argu.*

igitur

igitur non erit principiũ illius: ſi verò eſt ergo nõ poterit probari per medium ſuperioris ſcientiæ, nam tunc eſſet ſuperius, & paſſio nõ poſſet de eo vniuerſaliter prædicari, v.g. dicit Medic.ͣ vuln.ͣ circulare difficilius curarĩ, ſi medium eſt geometricum nempè circuli partes maximè diſtãt, non poteris demõſtrationem facere, nã dices, cuius circuli partes maximè diſtãt difficilius ſanatur, circularis vulneris partes maximè diſtant: tunc illa maior eſt falſa, quia difficilius ſanari non ineſt circulo in communi, quem ſolum ſumit geometra.

Ad 1.

Ad hanc difficultatẽ dico primo: ſi ſcientia aliqua dẽt ſubalternari alteri, & ab ea accipere pp qd, dẽt aliquo mõ eius ſubiectum ſub ſubiecto alterius cõtineri, cõtra Cõciliat. differẽtia tertia; dico aũt aliquo mõ, quia ſimpliciter nõ eſt opus, v.g. ſimpliciter obiectum medicinę nõ eſt ſub geometria, vt dicit Ariſ. tñ illud obiectum, cuius pp quid dat Geometra, eſt aliquo modo ſub geometria, nempe vulnus circulare; ſimiliter Aſtrologia accipit a Geometria pp quid; propterea cęlũ, de quo aſtrologia eſt, aliquo mõ ſub geometria eſt, vt hẽt figuram, & dimenſionẽ, & vniuerſaliter nulla ſcientia reddit pp quid alterius ſubiecti, niſi ſit aliquo modo ſub ſuo ſubiecto, cum autẽ ſubalternata de ſuo ſubiecto totali accipiat pp quid, erit illud ſub ſubiecto alterius, non. n. ſcientia eſt ſimpliciter ſubalternata alteri ex eo, quod alicuiͣ particularis ſubiecti cõcluſionis aliq̃ ab ea accipiat pp quid, cum ſubiectum commune, & totale nõ ſit ſub altero, & hoc docuit illic Ariſt. nẽpe poſſe ſcientiam, pp quid, tradere alicuius concluſionis alterius, quando huius commune ſubiectum ſit ſub altero, tamen illud particulare ſub eo erit, a quo ſumit propter quid.

Ad 2 1. fund.

Dico ſecundo, meritò ſcientiã ſubalternatam habere ſubiectum cum illa differentia materiali, & accidẽtali; pro cuius declaratione aduerte; ſcientias in cõi primo diſtingui penes diuerſum modum cognoſcendi intellectus; modus autem cognoſcendi intellectus eſt per abſtractionem a materia, res enim abſtrahendo intelligimus.

Materia verò triplex eſt, quædã, quæ dicitur ſingularis, & ſignata, hęc autem ſunt proprietates, & cõditiones indiuiduorum ſingulariũ; quædã eſt materia, quæ dicitur ſenſibilis, hæc autẽ eſt ſubiectũ, cum accidentibus ſenſibilibus, & cũ motu, & mutatione, in quib. verſãtur hæ inferiores ſubſtãtię, nõ. n. ſũt niſi cũ his inuolutę diſpoſitionib. tertia materia eſt, q̃ dicitur intelligibilis, q̃ ſũnt quãtitates, & dimenſiones.

Ex triplici materia triplex modus intelligendi, vel triplex abſtractio.

Secũdo nota: cum triplex ſit materia triplex eſt etiã intellectus abſtractio, & triplex intelligẽdi modus: quædã. n. intellectus intelligit abſtrahẽdo a materia ſingulari, non tñ a materia ſenſibili, vt q̃n ſubſtãtias has corruptibiles cõſideramus in cõi quidem, ſed quatenus his ſubſtant mutationibus, & qualitatibus ſenſibilibus, cõſideramus. n. hominem, leonem, animal, non puram ſubſtantiã, ſed motibus, & mutationibus ſubiectã: quædam alia intelligimus non ſolum a ſingulari, ſed etiã a materia ſenſibili abſtrahentes, vt res mathematicas, triangulum. n. conſideramus abſtractum a materia ſenſibili, non. n. in ære, aut ferro, aut ligno cõſideramus, ſed in cõi abſtractum ab his omnibus ſubiectis, quæ dicũtur materia ſenſibilis; quædam alia intelligimus ab omni materia abſtrahentes, vt quando ens, ſubſtantiam, intelligentiam, vt abſtractũ conſideramus.

3. fund. A triplici abſtr. triplex ſcientia ſpeculatiua.

Tertio nota, iuxta tres abſtractiones, tria eſſe ſcientiarũ ſpeculatiuarũ gña, primũ eſt, Philoſophia naturalis; quæ cõſiderat res abſtractas a materia ſingulari, ſed nõ a materia ſenſibili; alterũ eſt Mathematica pura. i. Geometria, & Arithmetica, q̃ res tractãt abſtractas a materia ſenſibili, ſed nõ ab intelligibili; nã triangulus & figura in quãtitate, quæ materia intelligibilis eſt, contẽplatur: tertiũ genus eſt Metaphyſica, q̃ res ab omni materia ſeparatas ſpeculatur, vide igitur tria genera ſciẽtiarum ſm̃ diuerſum intelligendi, & abſtrahendi modũ ſumptum, ſunt p̃ter hæc quędã ſcientiæ, quæ cum de re, quæ abſtrahi poterãt a materia ſẽſibili, tractent, nõ abſtrahunt ab ea, vt perſpectiua de linea viſua, Muſica de numero ſonoro, hę. n. vtraque, & ſimiles, de quãtitate tractant, & nõ abſtracta a materia ſenſibili, ſed limitata ad viſum, vel ſonũ, cum tñ lineæ, & numeri abſtrahi ab his poſſent: tales dicuntur ſcientiæ mediæ inter Philoſophiam, ac purã Mathematicã, ac ſubalternari vtrique,

quamuis præcipuè mathematicæ.

Fund. Quid addat ſubiectum ſubalternata ſubiecto ſubalternantis.

Ex quo elicere potes, cuius gratia hæc dicta ſint: nimirũ vt intelligeremus quare ſcientiæ ſubalternatæ addant in ſubiecto differẽtiam materialem; hoc autem eſt, q̃a ſcientiæ inter ſe genere nõ diſtinguũtur, niſi ſit varius modus abſtrahendi a materia: cũ igitur ſubalternans ſit abſtractior, oportet vt ſubalternata ſit de ſubiecto cõtractiori, & hoc diligenter nota.

Hic ſol. 2. arg.

Per quod reſpõdetur ad ſecundum: non .n. perſpectiuus habet pro ſubiecto totum hoc, lineam viſualem, eſſet enim torũ per accidens: ſed lineam, vt eſt in viſuali materia; ac ſi dices, non ſpeculatur quaſcunque lineas, ſed eas, quæ in tali materia ſunt: idẽ de aliis huiuſmodi.

Ad 3. Duo genera paſſionũ in ſcientia ſubalternata.

Dico circa tertium, paſſiones in duplici differẽtia reperiri in ſciẽtia ſubalternata, quaſdã cões, quæ inſunt ſubiecto illius nõ primo, ſed a ſuperiori deriuatæ, vt dũ dicimus, conus eſt minor recto, diateſſeron eſt proportio ſeſquitertia; hæc .n. prædicata ſuperioris ſcientiæ ſunt. Quædam aliæ paſſiones ſunt propriæ ſubiecti inferioris, tamen inferior non poteſt per medium proprium ſuum ꝓbare, vt, dicit Medicus vulnera circularia difficilius ſanari, tota concluſio medica eſt, ſed mediũ eſt geometræ: quãdo ergo paſſiones ſunt communes tũc per medium ſuperioris ſcientiæ ꝓbantur, vt diximus in textu: at cũ ſunt peculiares, tunc per medium ſperioris probãtur, contractum tamẽ ad illud ſubiectum, vt medicus non ſumet medium commune, latera circuli maximè diſtant, ſed latera vulneris circularis, & dicet, vulnus cuius latera maximè diſtant, difficile ſanatur, vulnus circulare eſt vulnus laterum maximè diſtãtiũ, ergo tale vulnus difficilius ſanatur: p hæc poſſunt intelligi reliqua, & ſic patet ſolutio argumenti tertii, & eſt notãda doctrina: nõ .n. intelligere oportet, quod omnia principia ſubalternata debeant demõſtrari in ſubalternante cum oppoſitum experientia doceat, ſed ad ſenſum expoſitum.

2. dub. principale circa totum c.

Alterum dubiũ eſt circa caput, videtur enim q̃ vna ſcientia etiam non ſubalternata demonſtret concluſionem alterius, nã philoſophus demonſtrat rotundum cœlũ, ſimiliter Aſtrologus, & diametrũ eſſe a ſymmetrum ꝓbat Arithmeticus, quia aliter numerus par eſſet æqualis numero impari: dico q̃d ſicut vna res variis rationib. ad diuerſa prædicamenta; & ad diuerſas ſcientias ſpectare poteſt, ita etiã eadem concluſio, & quæque ſcientia ſuis mediis eam demonſtrantibus; vnde Philoſophus oſtẽdit rotunditatem cœli per motũ, Mathematicus verò per æqui diſtantiã a centro. Ad illud de diametro dico, cũ res arithmeticæ, & geometricæ ex parte conueniant, cum arithmeticus figuras etiã in numeris ſpeculetur; aliquando propter communionẽ ſubiectorum, & rerum, quas tractant, etiã media ſibi communicant: nec hoc eſt contra id, quod Ariſt. docet.

3. dub. quo ſe habeat Metaph. ad principia ſcientiarum.

Tertium dubium eſt de Metaphyſica, an probet ſcientiarum principia: ex hoc .n. loco ſumitur illud vulgare dictũ, nulla ſciẽtia particularis ſua probat principia, ſed Metaphyſici hoc munus eſt: dico ꝓ præſẽti, multæ ſcientiæ particulares ſumũtur a Metaphyſica: ex parte .n. ſubiectorum indigent Metaphyſica, ſtabiliente, ens, ſubſtantiam, accidens, quę niſi eſſent, ſubiecta reliqua ruerent; Secũdo indigent illius paſſionibus: ſæpe .n. de vno, de multis, de identitate, de diuerſitate, de toto, de parte, & ſimilib. ſcientiæ tractant, quæ metaphyſica ſunt: Tertio indigẽt, quia nullæ propoſitiones nullam vim ꝓbatiuam haberent, niſi virtute principij quodlibet eſt, uel non eſt, vt alibi diximus. Quarto indigent, q̃a veritates dignitatum peculiarium virtuti vniuerſaliũ innituntur, vt diximus in textu: & hoc ſenſu metaphyſica dicitur ꝓbare principia aliarum ſcientiarum, q̃ dũ ſua probat, ſimul alia probat, vt qui omne animal ſenſibile probat, ſimul etiam hominẽ ſenſibilem oſtendit, licet non in ꝓpria forma: ita dũ metaphyſicus ſtabilit ſuas communes dignitates, & principia, ſtabilit inferiora, ſed nõ in ꝓpria forma particulari ea demõſtrat, immo nec ſua ſemper demõſtrat, nempe quæ per ſe nota ſunt, ſed a cauillis aliorũ defendit, & contra negantes ea dialecticè, & ad impoſſibile reducendo inuenitur, vt dicit Simpl. 1. Phyſ. Atq; hæc ſatis de quæſtione hac.

De-

Demonſtratiuarum ſcientiarũ principia nõ nulla eſſe cõmunia, nõnulla propria: quæque ea ſint, & quo pacto præcognoſcant pariter & reliqua demõſtrationẽ ingredientia. Cap. VIII.

1 *DIco autem principia in vnoquoque genere hæc quæ quod ſunt non contingit monſtrare.*

2 *Quid igitur ſignificant, & prima, & quæ ex his accipitur, quod autem ſunt, principia quidem neceſſe eſt accipere, alia vero monſtrare, vt quid vnitas, aut quid rectum, aut triangulum, eſſe autem vnitatem accipere, & magnitudinem, altera vero monſtrare.*

3 *Sunt autem, quibus vtuntur in demonſtratiuis ſcientijs, alia quidem propria vniuſcuiuſque ſcientiæ, alia vero communia; communia autem ſecundum proportionem: quoniam vtile vtique quantum in eo, quòd ſub ſcientia eſt, genere, propria quidem quemadmodum lineam eſſe talem, & rectum: communia vero, vt ſi ab æqualibus æqualia auferantur, quod æqualia ſunt reliqua: ſufficiens autem eſt vnumquodque horum, quantum eſt in genere: idem enim faciet, & ſi non de omnibus acceperit, ſed in magnitudinibus ſolum, Arithmetico autem in numeris.*

4 *Sunt autem propria quidem, & quæ accipiuntur eſſe circa quæ ſcientia ſpeculatur inexiſtentia per ſe, veluti vnitates Arithmetica: Geometria verò puncta, & lineas; hæc enim accipiunt eſſe, & hoc eſſe horum autem paſſiones per ſe, quid quidem ſignificat vnaquæque accipiunt; veluti Arithmetica quidem quid impar, aut par, aut quadrangulum, aut cubus: Geometria vero, quid irrationale, aut refrangi, aut concurrere, quòd autem ſunt, monſtrant & per communia, & ex demonſtratis, & Aſtrologia conſimiliter.*

5 *Omnis enim demonſtratiua ſcientia circa tria eſt, & quæcunque eſſe ponuntur, hæc autem ſunt, genus, cuius per ſe paſſionum eſt ſpeculatiua: & communia, quæ dicimus dignitates, ex quibus primo demonſtrant; & tertium, Paſſiones quarum quid ſignificat vnaquæque accipit.*

6 *Nonnullas tamen ſcientias nihil prohibet quædam horum deſpicere, vt genus non ſupponere eſſe, ſi ſit manifeſtum, quod eſt: non enim ſimiliter planum, quod numerus eſt, & quod frigidum, et calidum, & paſſiones non accipere, quod ſignificant, ſi ſint planæ: quemadmodum neque communia non accipit, quid ſignificant: hoc quod eſt, æqualia ab æqualibus demere, quoniam notum: ſed nihil minus natura tria hæc ſunt, circa quod monſtrat, & quæ monſtrat, & ex quibus.*

7 *Non eſt autem ſuppoſitio, neque petitio, quod neceſſe eſt eſſe propter ipſum, & videri neceſſe: non enim ad extrinſecam rationem demonſtratio, ſed ad eam quæ in anima: quoniam neque ſyllogiſmus: ſemper enim eſt inſtare ad extrinſecam rationem, ſed ad intrinſecam rationem non ſemper.*

8 *Quæcunque igitur monſtrabilia exiſtentia accipit ipſe non monſtrans, hæc quidem, ſi apparentia diſcenti accipiat; ſupponit, & ſunt non ſimpliciter ſuppoſitio, ſed ad illum ſolum: ſi verò, aut nulla inexiſtente opinione, aut & contraria inexiſtente, accipiat idem, petit. Et hoc differunt ſuppoſitio; & petitio: eſt enim petitio, quod ſub contrarium eſt addiſcentis opinioni: aut quod aliquis demon-*

demonſtrabile exiſtens accipiat, & vtatur non monſtrans.

9 *Termini quidem igitur non ſunt ſuppoſitiones; neque enim eſſe, aut non eſſe dicunt, ſed in propoſitionibus ſuppoſitiones, terminos autem ſolum intelligere oportet: hoc autem non eſt ſuppoſitio: niſi & ipſum audire ſuppoſitionem aliquis eſſe dicat: ſed quibuſcunque exiſtentibus, eo quòd illa ſunt fit concluſio.*

10 *Neq; geometra falſa ſupponit, quemadmodum quidam aſſeruere dicentes, quòd non oportet falſo vti, geometram verò mentiri, dicentem pedalem non pedalem, aut rectam deſcriptam, non rectum exiſtentem. Geometra verò nihil concludit, eo quod hæc eſt linea, quam ipſe locutus eſt, ſed quæ per hæc oſtenduntur.*

11 *Præterea petitio, & ſuppoſitio omnis, aut vt totum, aut vt in parte: definitiones verò neutrum horum.*

12 *Formas quidem igitur eſſe, aut vnum aliquid præter multa, non neceſſe, ſi demonſtratio erit: eſſe quidem igitur vnum de multis verum dicere neceſſe eſt, non enim erit vniuerſale niſi hoc ſit, ſi autem vniuerſale non ſit, medium non erit; quare neque demonſtratio. oportet igitur aliquid vnum, & idem in pluribus eſſe: non æquiuocè.*

13 *Non contingere autem ſimul aſſerere, & negare, nulla accipit demonſtratio, niſi oporteat monſtrare, & concluſionem ſic. Monſtratur autem accipientibus primum de medio, quod verum, negare autem non verum; medium autem nihil differt eſſe, & non eſſe accipere; conſimiliter autem & tertium: ſi enim datum eſt, de quo hominem verum dicere ſi & non hominem verum, ſed ſi ſolum hominem animal eſſe, totum non animal autem, non erit enim verum dicere Calliam, ſi & non Calliam; tamen animal, non animal autem non. Cauſa autem, quoniam primum non ſolum de medio dicitur, ſed & de alio, eo quòd eſt in pluribus: quare neque ſi medium, & idē eſt, & non idem, ad concluſionem nihil differt.*

Omne autem aſſerere, aut negare demonſtratio ad impoſſibile accipit: & hæc neque ſemper vniuerſaliter, ſed quantum ſufficiens eſt: ſufficiens autem eſt in genere: dico autem in genere, vt circa quod genus demonſtrationes fert, quemadmodum dictum eſt & prius. 14

Communicant autem omnes ſcientiæ ſibi inuicem ſecundum communia; communia autem dico, quibus vtuntur, tanquam ex his demonſtrantes, ſed non de quibus monſtrant, neque quod monſtrant. 15

Et dialectica omnibus, & ſi aliqua vniuerſaliter tentet monſtrare communia: vt quod omne aſſerere, aut negare: aut quod æqualia ab æqualibus aut talium nonnulla. 16

Dialectica verò non eſt ita determinatorum quorundam, neque generis alicuius vnius: non enim interrogaret: demonſtrantem enim non eſt interrogare, eo quod oppoſitis exiſtentibus non monſtrauit idem: monſtratum eſt autem hoc in ijs, quæ de ſyllogiſmo. 17

Dico autem principia in vnoquoque genere, &c. 18

De principijs demonſtrationū, quæ neceſſaria ꝑ ſe, aut ꝓpria docuerat, eſſe ſermo eſt in hoc capite, qđ in tres partes diuiditur: in prima principia ipſa diſtinguit, ac quo cōueniant, quove differant, & inter ſe, & a principiatis oſtendit: in ſecūda cōia prin-

principia ab alijs quibuſdā ſeparat princi pijs in particulati:in tertia q̄uo quodā cō muni principio vtamur in demōſtratione monſtrat:repetit aūt aliqua q̄ in proœmio dixerat, q̄a illic ænigmaticè. vt inq̄t Phil. loquutus fuerat, vel quia illic nō p ſe, ſed vt doctrinā ex præexiſtēti fieri cognitione probaret, illa dixerat; nūc p ſe hæc docet.

Quæ ſint principia in ſcientijs. Proponit igitur, quæ principia dicātur in ſcientia aliqua; illa nempe, quæ non demonſtrantur eſſe: aduerte, non eſſe legendum ſicut aliqui legunt, ſ. principia ſunt, quæ cum ſint nō demonſtrantur eſſe, i. ſūt vera, & indemonſtrabilia: iſte, n. nō eſt Ariſtot. ſenſus, legendum. n. eſt, quod ſunt nō demōſtrantur, i. principia ſunt in ſcientia aliqua ea, quæ non demonſtrantur eſſe: Eſt autē hæc pulchra regula, principia dignoſcendi, & in ſcientia qualibet, & demōſtratione, ea, ſ. quæ talis ſcientia, ſeu talis demōſtratio non probat eſſe, ſed ſupponit; v.g. ſupponit Geometria eſſe lineas, ſigna, ideſt puncta, Arithmeticus vnitates, numeros, hæc dicuntur principia; ſimiliter in qualibet peculiari demonſtratione nō demonſtramus ſubiectum eſſe, nec mediū, ſed dicuntur principia: hoc autem non ſolum de ſimplicibus principijs, ſed etiam de cōplexis, quales ſunt propoſitiones, dignitates, & præmiſſæ in demonſtrationib. ſingu
8 lis: hæc. n. omnia, vt non demonſtrantur in ſcientia illa, vera eſſe dicuntur principia ſcientiæ, vt vero præmiſſæ in illa demonſtratione, cuius ſunt, & non demonſtrantur, illius principia dicuntur, & vniuerſaliter, qđ eſt in ſciētia, aut demonſtratione, illic non demonſtretur eſſe, ſed ſupponitur, ideſt principium, ſiue ſimplex, ſiue complexum ſit.

2 *Quid quidem igitur ſignificent; &c.*

Aſſignat, id in quo principia, & ea quorum principia ſunt, conueniāt, oportet autem per principia hic nō ſolum cōplexa, ſed etiā ſimplicia, vti diximus, intelligere: per ea vero, quæ ex principijs ſunt, ſeu p principiata, etiam cōplexa, quæ cōcluſiones ſunt, & incomplexa, ſeu ſimplicia, quę ſunt paſſiones, & quæſita; eſt ergo conuenientia inter hæc, quod de omnibus oportet in demōſtrationibus, & in ſcientiis ſupponere, quid ſignificent, hac enim non demōſtrantur in ſcientijs, nec de principijs, nec de principiatis: at diſcrimen eſt, quod de principijs omnibus propter id oportet ſupponere, quod ſint, ſi ſimplicia, q̄ exiſtant, ſi complexa, quod vera ſint; at de principiatis id demonſtramus, nam cōcluſionem veram eſse demonſtramus; ſimiliter ipſam paſſionem ineſse demōſtramus, non autem ſupponimus. Ariſtoteles ponit exempla in ſimplicibus principiis, & principiatis ſolum, nempè in ſubiectis, vt vnitate, & magnitudine, in paſſionibus vt in recto, & triangulo.

Sunt autem quibus vtuntur in demonſtratiuis, &c. 3

Principia præſertim complexa hic diuidit in communia, & propria; communia ſunt, quæ ſcientiā illā tranſcendunt vt ſi ab æqualib. æqualia demas, reſtāt æqualia, hoc enim plurib. ineſt ſciētiis, propria vero, quæ ex his, quæ in ſcientia tali ſunt, cōſtant, vt linea eſt magnitudo indiuiſibilis ſecundum latitudinem, rectum eſt cuius extrema non exeunt a medio, hæc. n. Geometrica ſunt. Poſſes dubitare, cum ſcientia ex propriis procedat, quomodo principia habet cōmunia? Reſpōdetur non vti ſcientias his communibus, vt communia ſunt, ſed vnaquæque ſcientia, & demonſtratio ea limitat ad ſuam materiam, ad quam eis indiget, vt Geometra dicit, ſi ab æqualib. magnitudinibus æquales demas; Arithmeticus ad numeros contrahit, & ſingulæ demonſtrationes ex ſuis terminis adaptant, nec propter hoc minor eſt vis illorum principiorum, cum ſemper ſint vera, & neceſſaria, & immediata, & propterea dicuntur communia ſecundum analogiam, quia ex eis vnaquæque ſcientia accipit pro ſua materia.

Sunt autem propria quidem & hæc, &c.

Præter propria complexa, quæ aſſignauerat incomplexum principium aſſignat, nempè ſubiectum, de quo accipimus quod ſit, & quid ſignificet, & hoc eſt quod dicit; Eſſe, & eſse hoc; atque de tali ſubiecto demonſtramus paſſiones, quæ ei per ſe inſunt, & de his quid ſignificent, ſupponimus. Poſses dubitare, quare modo ſeparate de ſimplici, & incomplexo principio loquitur? Dico, & hoc eſt aduertendum, hoc eſſe diſcrimen inter complexum, & ſimplex principium, complexum enim in

com-

cōmune,& proprium,diſtinguitur,at ſimplicia omnia ꝓpria ſunt,ob id primo propria complexa cum ſimplicibus non coniūxit,ſed cum communibus,poſtea ſimplicia adiūxit:exempla ponit horum,quæ nota ſunt: irrōnalis dicitur quantitas,quę alteri non cōmunicat in parte aliquota, vt diameter coſtæ,quę paſſio geometrica eſt: inflecti vero dicitur eadem lineas quando ab vno puncto reſilit,ſicut pila, concurrere dicuntur duæ lineæ, quæ coniunguntur in puncto.

Omnis.n.demonſtratiua ſcientia, &c.

Oſtendit ſufficienter de iſtis determinaſſe,cum nō ſit aliud in demōſtratione præter paſſionem,& ſubiectum,quæ principium eſt ſimplex, & dignitates principia cōplexa. Dices, quid de concluſione dico ſubiecto,& paſſione comprahendit:dices, quid de præmiſſis? dico ſub dignitatibus eſſe, nā dignitates licet ſub communi forma demōſtrationem nō componant, tamē limitatæ, & cōtractæ, ꝓpoſitiones,& præmiſſæ ſiūt, ex quibus demōſtramus.

Dubiū. Dices,nonne etiam ex propoſitionibus, quæ dignitates nō ſunt demonſtramus? nō enim ſemper Euclides ad dignitates recurrit,ſed per eā,quę demonſtrata ſunt,demōſtrat alia,Dico ita eſſe,& hoc eſt,quod in ꝓcedentib. verbis dixerat Ariſt. demōſtrāt per communia, & per ea, quæ demōſtrata ſunt:at quia nullus perfectā habet demonſtrationem,niſi ad illa indemōſtrabilia perueniat: propterea dixit ex dignitatib. eſſe demonſtrationem, ſed addidit hoc,tanquā ex primis, quia etiam ex demōſtrabilibus ſunt demonſtrationes, ſed nō tanquam ex primis,hæ enim dignitates ſunt.

Quaſdam tamen ſcientias nihil prohibet, &c.

Solnitur dubium ab Ari. Poſſet quis dubitare, an ſemper illa ſupponere neceſſe ſit, reſpōdet Ariſ. nō opus eſſe ſemper,nam quādo ſubiectum eſſe nōtum eſt, vt calidum eſſe,frigidum eſſe,non opus eſt ſupponere,ſicut quando obſcurū eſt, vt numerum eſſe ſimiliter de paſſione, cum enim nota eſt ſignificatio,nō opus eſt ſupponere,ſicut nec de pricipiis illis, quæ dignitates ſunt, ſupponimus quid ſignificent, hoc enim notum eſt: quæ vero nota non ſunt ſupponuntur, quod ſupra etiam nos diximus de principiis, & dignitatib. concludit,ſiue ſupponantur iſta,ſiue non, ſemper illa tria in demonſtratione eſſe,dignitates,paſſionem,ſubiectum.

Non eſt autem ſuppoſitio.

Hæc eſt capitis ſecunda pars, in qua diſcrimen inter iſta quatuor principia ponitur,dignitatem,ſuppoſitionem,petitionē, definitionem: dignitas eſt principium neceſſarium,non ſolum in ſe,ſed quod etiam omnibus videtur, & cognoſcitur neceſſarium, vt quodlibet eſt,vel non eſt: & ſimilia,hæc.n. lumine naturali ab omnibus cognoſcuntur per ſe,abſque alio medio,poſſes obijcere, non eſt omnibus manifeſtū quando quidem negari poteſt, reſpondet Ariſ verbo, & voce poſſe negari, ſed non intellectu,ſecundum quem demonſtrationes, & ſyllogiſmos menſurare oportet; nam rationes exteriores, poteſt quis pro libito negare voce,ſed interiores non pro libito negamus, ſunt igitur hæc principia nota, & ab omnibus interius neceſſario conceſſa, quæ Albertus in præſenti iterū comparat viſibilibus, quæ ſuo lumine videntur, ut ſuperius et diximus ex ipſomet. *Nota diſcrimen inter quatuor genera principiorum.*

Quæcunque ergo demonſtrabilia.

Suppoſitiones, & petitiones declarat, hęc.n ſūt demōſtrabilia principia,quæ cū demōſtrari poſſint, non demonſtrantur ab aliquo, ſed ſine demōſtratione accipiūtur eſſe vera:differunt tamē,ſi.n.iſta diſcenti, id eſt ei,cui ſit demonſtratio, nota ſunt,ac ſi eſſent demonſtrata, dicuntur reſpectu illius ſuppoſitiones,quod ſæpe accidit in argumentādo,recipit.n, qui reſpondet propoſitiones aliquas,abſque ꝓbatione, quæ probari poterāt,quia illi notæ ſūt:ſi vero diſcenti nō ſunt nota,vel quia non eſt vnius opinionis,id eſt quia non ſcit illa, vel quia contrariè opinatur,& illa exiſtimat nō eſſe,tunc dicuntur petitiones,ſeu poſtulationes,quia demonſtrator petit, vt modo admittat ea,vt demonſtratio procedat. & poſtea probabuntur: in quo apparet differentia horum duorum, a dignitatibus,& inter ſe:a dignitatib. quidem, quia ſunt dignitates indemōſtrabiles,& omnib.per ſe notæ hæc vero demonſtrabilia,& non omnibus

nota :

Digitized by Google

nota:inter ſeuero:nam ſuppoſitiones vidẽtur diſcenti,petitiones vero non uidẽtur, vtraque tamen recipiuntur eſſe abſque demonſtratione,cum demonſtrari queant.

Termini igitur non ſunt ſuppoſitiones,&c.

Definitio aliud eſt principium in demõſtratione: quod quid ſit notũ eſt,ob id, q̃d nõ ſit potius explicat: nõ eſt igitur ſuppoſitio,nec petitio: quod duplici ratione ꝓbat,altera eſt:q̃a ſuppoſitiones ſignificant eſſe,vel nõ eſſe, nõ autem definitiones;cuius ratio eſt; nã ſuppoſitiones in ꝓpoſitionibus sũt,ſuppoſitiones, sũt ꝓpoſitiones, termini vero, & definitiones ſolũ itelligũtur cũ in ſimplici intellectus operatione ſint,in qua nõ eſt ꝓpoſitio, ſicut nec videre,vel audire ſunt propoſitiones,quia ſimplices cognitiones sũt.Phil. illa verba ſuppoſitiones in propoſitionib ſunt,exponit in hũc ſenſum, q̃d definitiones ſumptæ in propoſitionibus,nẽpe de definitis enunciatæ, sũt ſuppoſitiones, vt homo eſt animal rationale,triangulus eſt figura trib. lineis terminata , & expoſitio eſt bona, mihi tñ videtur prior melior:cõcludit Ariſ.ſuppoſitiones eſſe,ex quib exiſtentib. ſequitur cõcluſio, eo q̃d ipſæ ſunt.i. ſunt ꝓpoſitiones,ꝑ quas cõcluſio infertur,& probatur.

1.Nota. *Quædam Notatu digna.*

Sunt hic aliquot notãda, primũ eſt, iſta tria,ſuppoſitionem,petitionem,definitionem, ſub vnico genere cõprehẽdi, nempe ſub poſitione,cuius meminit c 2 ſuperiori, nunc tñ numerãs ipſas ſpecies reliquit genus ipſum, nec hoc abſurdũ videri dẽt.

2.Nota. Eſt ẽt notandum, ſuppoſitiones,& petitiones eſſe in duplici differẽtia,quædã sũt demõſtratiuæ, quædã dialecticæ demõſtratiuæ oẽs sũt neceſſariæ,& de his eſt ſermo in præſenti,vnde male docuit Philop.petitiones poſſe eſſe falſa,cũ his dicat Ariſ.eſſe demonſtrabiles; dialecticæ vero,(petũt .n.& ſupponũt ẽt hi qui ꝓbabiliter diſputant)atq;poſsũt eſſe falſæ.sũt.n..ꝓbabiles.

3.Nota. Tertio notãdũ eſt,eſſe ſuppoſitiones in ſciẽtia,ſimiliter petitiones,& in demõſtratione peculiari in ſciẽtia ſuppoſitiones,& petitiones sũt ſuppoſitiones, quæ cum demonſtrabiles ſint , faltẽ in alia ſciẽtia ſupponuntur,vel vt notæ diſcenti,vel vt petitæ,deſeruiũt tamen pro multis concluſionibus illius ſcientiæ:ſicut a puncto in punctum lineam ducere: & ſimiles.in demonſtratione vero quælibet præmiſſæ , quæ in ea nõ demonſtrantur dicuntur ſuppoſitiones;aut petitiones in illa ſi.n.ſunt notæ reſpõdẽt ſuppõnes;ſi vero non,petitiones.

Tandem notandum eſt, cum Ariſt dicit, ſuppoſitiones & petitiones eſſe demõſtrabiles,non intelligi ſemper eſſe demonſtrabiles,demõſtratione propter quid, ſunt.n. aliquæ ſuppoſitiones immediatæ, vt quando definitiones,de definitis ſumimus , ſed dicuntur demonſtrabiles, vel quia demonſtrari poſſunt, vel non ſunt ita notæ, quin aliqua ratione ſaltem a poſteriori indigeant , & tñ abſq;tali ꝓbatione ꝓponuntur, 4.Nota.

Neque autem Geometria falſa ſupponit,&c. 10

Poſſet quis dubitare , an ſupponere , liceat falſa,vt quidem exiſtimant Geometras falſa ſupponere in ſuis demõſtrationibus, ſupponunt enim lineam bipedalem , quæ forſan eſt tripedalis,& lineã rectam, quæ curua eſt,& ſimilia:reſpondetur non licere;nam Geometræ nõ vtuntur illis ſuppoſitionib. vt ex illis demõſtrent,ſed vt oſtẽdant, veras lineas, & veras rectas:& veras quantitates,per quas demonſtrant,non ergo vtuntur ſuppoſitionib. falſis, per quas demonſtrant.

Amplius petitio, & ſuppoſitio, &c. 11

Hoc eſt alterum argumentum, quo ſuppoſitionem nõ eſſe ipſam definitionẽ probat, ſuppoſitio enim & petitio eſt vniuerſalis,& in parte ideſt particularis:at definitio nec vniuerſalis , nec particularis dicitur,nõ enim eſt propoſitio,cuius propriũ eſt vniuerſalem, vel particularem eſſe,nõ ergo eſt ſuppoſitio, aut petitio.

Species quidem igitur eſſe, &c. 12

Cum multa de vniuerſalib. locutus ſit, dubium eſſe poſſet, an cũ demonſtrationes & definitiones ſint vniuerſalium,opus ſit, ſpecies,ideſt ideas ipſas vniuerſales ſeparatas ponere,vnũ.n.motiuũ Platonis ideas conſtituentis hoc fuit,nempe quia ſcientiæ & definitiones,quæ vniuerſalium ſunt,nõ aliter eſſent:reſpõdet Ariſtoteles nõ opus eſſe ob demõſtrationes, & ſcientias ideas ſepara-

Digitized by Google

ſeparatas ponere ſufficit. n. naturam in ip ſis ſingularibus conſtituere, quæ valeat de multis vniuoce prædicari, nõ autem ſeparatam, niſi per operationem intellectus: multa de vniuerſalibus alibi diximus, diximus, ob id hic his ſuperſedebimus: vide quæſtionem proœmii ſuper Porphyrium.

Non contingere aũt idem ſimul, &c.

Locus hic ſummæ obſcuritatis eſt ob defectũ verborum Ariſt. propterea rẽ, & ſenſum potius, quam orationẽ, omnes Græci, Latini, & Arabes explanãt, in ſenſu autem non plane omnes cõueniũt, quorum expoſitiones, & ſenſus enarrare, plixiũ, & inutile eſſet: ſummam ex his omnib. quæ mihi magis veritati videntur conformia, & literæ Ariſt. conſonantia: addam autẽ, quæ videntur ſingulis deeſſe, ac ipſum integrũ contextum conabor exponere.

Duo igitur ſunt principia vniuerſaliſſima, quorum veritati innituntur reliqua, alterum negatiuũ, ſ. de nullo eſt verũ affirmare, & negare: alterũ affirmatiuũ, ſ. de quolibet affirmare, vel negare verum eſt; his duob. ſicut & reliqs, demõſtratione vtunt limitatis, & coartatis ad peculiarem materiam, quod quidem quando, & quo fiat, in præſenti docet Ariſ. quæ eſt tertia pars capitis: de his. n. magis videtur dubiũ, cũ generaliſſima ſint, quã de aliis: incipit autem a negatiuo, & dicit, tũc tale principium in demonſtrationem ingredi, cũ talis eſt concluſio, quę illo ſic ingredienti indigeat, qñ nempe de ſubiecto concluſionis enuntiamus aliquod prædicatum affirmãdo ipſum remouendo oppoſitum, vt ſi dicas, Callias eſt animal, & non eſt non animal.

Ad huiuſmodi concluſionem demõſtrãdam oportet ĩ demõſtratione ẽt ſumi tale principium contractum, ſumimus aũt ſic, ſumẽdo duos terminos cõtradictorios altero affirmato, altero negato, & remoto, vt in illa cõcluſione eadẽ apparet: ſic aũt i demõſtratione ſumi dẽt: ecce qñ liceat tale principiũ in demõſtratione ſumere, ſed quo, & quo loco in demõſtratione eo vtẽdũ, docet: ſũt n. tres termini in demonſtratione, maius extremũ nẽpe pdicatũ in maiore, minus extremũ ſubiectũ minoris, medium, ſ. ſubiectum maioris, & prædicatum minoris, tale principium nõ in medio, nõ in minori extremo quod dicit tertiũ, ſed in primo, idest maiori extremo conſtituendum eſt, & dices, omnis homo eſt animal, & non eſt non animal, Callias eſt hõ, ergo Callias eſt animal, & non eſt non animal. Dubiũ.

Dices quare nõ in medio, & tertio ſumi debet, huic reſpõdet Ariſt. quia eſt inutile prorſus ad talem cõcluſionẽ inferendam, nã etiam ſi oppoſitum medii ſumeres abſque negatione ipſius, adhuc ſequitur concluſio; ſimiliter de tertio, nam et ſi dicas: omnis homo, & non homo eſt animal, & non eſt non animal, dummodo Callias ſit homo tantum, ſequitur Callias eſt animal & non eſt non animal; ſimiliter de tertio, et ſi enim non Callias ſit homo dũmodo Callias ſit homo, ſequitur eadem cõcluſio.

Dices tu, quare de medio, & oppoſito medij enunciamus maius extremũ, de medio autem non enũciamus primum, & oppoſitum primi dicitur enim, homo, & non homo animal, at homo nõ dicitur animal, & nõ animal Reſp. quia maius extremum eſt ſuperius medio, non intelligas ſemp id eſſe in demonſtratione, nempe quod ſit ſuperius, ſed hoc eſt argumentum non poſſe tale principium eſſe neceſſariũ in medio, quia ſi neceſſariũ eſſet, ſemper eſſet, at cũ primum eſt ſuperius, nõ licet, argumẽtum igitur eſt, nõ eſſe neceſſarium: idem dicendum de tertio: hunc crediderim eſſe integrum ſenſum Ariſt. & valde notandum. Dubiũ.

Literã igitur ipſam exponamus, nõ contingere autẽ ſimul, id eſt iſtud principium: de nullo eſt verũ affirmare, & negare, nullam demõſtrationem ingreditur, niſi cum opus eſt demonſtrare cõcluſionẽ, ſic, idest per illud principiũ, quod ſit, cum id in cõcluſione eſt; tunc autem in demõſtratione accipi ſic debet accipientibus primum, i. maius extremũ de medio in maiori quod verum, negare autem nõ verum, ideſt affirmando ipſum primum, & negãdo negationem primi, quæ falſa erat, nõ enim dicebatur homo eſt animal, & nõ animal, hoc. n. falſũ eſt; dicemus, ergo, homo eſt animal, & non animal: & remouere contradictorũ primi: eſt dicere, quod negare primum, nõ eſt verum. Expoſitio.

Nihil differt. Hic probat nõ poſſe in medio illud eſſe, quia in medio, & minori extremo poſſumus oppoſitũ medii ſumere, etiam

etiam oppoſitũ minoris extremi, dicitur enim homo, & non homo eſt animal, Callias, & non Callias eſt homo: non igitur principium eſt neceſſarium, cum oppoſitum vere liceat ſumere.

Nam ſi datũ eſt, &c. Oſtendit id exemplo quõ ſit inutile cum medio oppoſitum medij ſumere ad concluſionem inferendam, dicens, ſi datum eſt de quo hōiem verũ eſt dicere: i. ſi detur, ꝙ Callias ſit homo, & nõ hominem, verum, i. licet verum ſit ꝙ non homo eſt animal, & non, nõ animal, dummodo detur, ſed ſi ſolum hominem, totum nẽpe hoc, homo eſt animal, & non animal, erit. n. verum, i. ſequitur concluſio, Callias eſt animal, & non, non animal, vt ſit sẽſus, dummodo homo, ſit animal, & non nõ animal, & Callias ſit hõ, ſequitur, quod Callias ſit animal, & non non animal, ſiue etiã non homo ſit animal, & nõ Callias homo.

Cauſa autem eſt. Reddit rationẽ cur id, liceat in medio, nempe ſumere ipsũ, & oppoſitum, quia nẽpe maius extremum ſuperius eſt, & cõtingit eſſe, cum. n. cõuertibile eſt id nõ licet; at maius extremũ, & oppoſitũ in nullo caſu licet verè ſumere, ſed ſemper negando oppoſitum, vti diximus: poſtea concludit, nihil differre ad concluſionem duo oppoſita in medio ſumere, & in tertio, non ergo eſt ibi tale principium neceſſarium. Hæc circa literam.

Quædam notatu digna.

1. Not. Sunt aliqua notanda pro perfecta intelligentia hujus, primum, quãdo dicit Ariſ. oppoſitum medij poſſe ſumi, vt, homo, & non homo eſt animal, nõ intelligas, quod in vtraque propoſitione id liceat, nam minor, erit falſa, vt notat Auer. ſ. Callias eſt homo, & non homo; ſed ſenſus eſt, in medio tale principium ſumendum eſſet, nunquam medium, & oppoſitum ſumere liceret: at in maiori id fit, non ergo in medio eſt ponendum id principium.

2. Not. Aduerte ſecundo, non ſolum in maiori, oppoſitum medij ſumi poſſe: immo, vt notat Philop. aliter ſumi eſt impoſſibile, cum primum eſt ſuperius: eſt. n. falſum dicere, homo, & non non homo eſt animal, & nõ eſt non animal, cum multa, quæ ſunt non homo, licet non omnia, ſint animalia.

3. Not. Aduerte maximè tertio, quare Ariſtot. non ponat principiũ hoc in ſubiecto concluſionis, ſed ſolum in prædicato, dicimus enim etiam, homo, & non non homo eſt riſibilis: dico cum in ſubiecto eſt, nõ poteſt poni in demonſtratione, nam eſſet conſequentia mala, nec eſſet bona forma, cũ detur antecedens verum, & conſequens falſum, vt patet in hac, omne animal rationale eſt ſenſitiuum, omnis homo, & non non homo eſt animal rationale, non valet, ergo homo, & non nõ homo eſſe ſenſitiuus.

Aduerte quarto cum Phil. tales demonſtrationes, quæ cum hoc principio ſumuntur non eſſe inutiles; quamuis id videatur S. Thom. ſunt enim, vt dicit Philop. multa, quæ apparent ſecundum oppoſita prædicari, vt elemẽta eſſe corruptibilia, & non corruptibilia, quia corrũpuntur ſm̃ partẽ non corrumpuntur ſm̃ totum: ſimiliter cælum eſſe in loco, & non eſſe in loco, quia ſecundum partes locum habet, non ſecundum totum, & alia huiuſmodi: ex quibus quis poſſet exiſtimare poſſe hæc oppoſita affirmari, aduerſus quos poſſumus, & debemus ſic oppoſitas monſtrare cõcluſiones. 4. Not.

Aduerte quinto, quamuis iſtud exemplũ Ariſt. non ſit demonſtratio propria, quia eſt de ſingulari, puta Callia, tñ poſſunt fieri multæ huiuſmodi demõſtrationes, vt ſi dicas, omnis actus habens eſſe in ſe eſt immortalis, & non nõ immortalis, animà rationalis eſt talis actus, ergo anima eſt immortalis, & non non immortalis, & ſic etiam in aliis ſit. 5. Not.

Aduerte ſexto cum Phil. cum audis contradictionem inter terminos, puta homo, non homo: animal, non animal, non intelligas contradictionem perfectam, hæc. n. nõ niſi in propoſitionibus eſt, ſed eſt quædã imperfecta contradictio, quæ dicitur ſecundum finitos, & infinitos terminos. 6. Not.

Commune autem, aut affirmare, &c.

Themiſtius, & Phil. voluẽt, vt poſtquam 14
Ariſt. probauit demonſtrationi oſtenſiuæ deſeruire illud principium, modo probet etiam deſeruire demõſtrationi ad impoſſibile. D. Thom. verò, & alij hoc ad principium affirmatiuum referunt, vti diximus in principio: & quamuis vtrunque ſit verum, & probabile, magis videtur conſona re literæ ſententia D. Tho. eſt ergo ſenſus, quod hoc principium, de quolibet eſt verum affirmare, aut negare, deſeruit demõ- *Expoſit. Them. & Phil.* *Expoſit. verior.*

ſtrationi ad impoſſibile, ſed debet contrahi ad materiam illius demonſtrationis, ſicut etiam dictum eſt de aliis principiis communibus.

D. Tho.

Propter quod aduerte ex lib 1. Prior. c. 21. & 23. eſſe duplicem ſyllogiſmum, oſtẽſiuum, & ad impoſſibile, probamus. n. aliquam cõcluſionem dupliciter, vno modo illam veram ex veris concludendo, vt qui hominẽ eſſe riſibilem probaret ſic; omne rõnale eſt riſibile, omnis homo eſt rationalis, ergo omnis homo eſt riſibilis; talis ſyllogiſmus, & probatio dicitur oſtenſiua: altero modo eandẽ concluſionẽ probamus oſtendẽdo ſuum contradictorium eſſe falſum: cum enim contradictorium hoc, aut aliud ſit verũ, ſi falſum oſtenditur vnum, probat alterũ verum, talis ſyllogiſmus & ꝓbatio dicit̃ ad impoſſibile demonſtratio.

Nota de ſyllogiſmo oſtenſiuo, & ad impoſſibile.

Fit autem hoc modo: ſumendo primum contradictorium concluſionis probandæ, puta, nullus homo eſt riſibilis, ſi probanda eſt, homo eſt riſibilis; ſecundo ex eo, cum alia propoſitione vera, inferendo concluſionem falſam in bona conſequentia, vt cum ſit illa bona conſequentia, & concluſio falſa, neceſſarium ſit aliquam præmiſſam eſſe falſam, quæ erit illius primæ cõtradictoria, nam altera coaſſumpta erat vera, ſumitur enim ſic: nullus homo eſt riſibilis, omne rõnale eſſe riſibile, ergo Nullũ rationale eſt homo in Cæſare, cõcluſio eſt falſa, ergo altera præmiſſa; non minor, q̃ eſt manifeſta, ergo maior, quæ eſt cõtradictoria prioris, tunc tertio vtatur principio contracto ſic; aut omnem hominem non eſſe riſibilem, aut aliquem eſſe riſibilem verum eſt, ſed nullum hominem eſſe riſibilem non eſt verum, ergo aliquem hõminem riſibilem eſſe verum eſt; in quo tertio proceſſu vtor hoc principio affirmatiuo contracto, & hæc eſt mens Ariſt.

15 *Communicant autem omnes ſcientiæ, &c.*

Concludit ſcientias omnes communicare in iſtis principiis cõmunibus vt dictũ eſt, non tamen in his, ex quibus demonſtrant, nec quod demonſtrant, id eſt nõ in ſubiectis, nec in paſſionibus, nec ſimiliter in propoſitionibus ex quibus proximè demonſtrant, nec in concluſione, quam demonſtrant.

Tria genera cõia

Vbi aduerte, cõmunia principia eſſe in triplici differentia, quædam ſunt cõiſſima omnibus ſcientijs, & omnibus demonſtrationibus, qualia ſunt illa duo prædicta; in his vis omnis probatiua, & illatiua nititur, vt dictum eſt; quædã ſunt communia multis quidẽ ſcientiis, ſed non omnib. nec vniuerſis demonſtrationibus qualia ſunt illa Mathematica, omne totum eſt maius parte: & ſimilia quædam vel ſcientiæ propria, ſed cõia multis illius ſcientiæ demõſtrationibus; vt in philoſophia nãli, motus eſt, in morali, oẽs appetunt bonũ; huiuſmodi ſunt multa in ſingulis artibus mathematicis, in præſenti ſermo eſt de cõiſſimis; in his. n. ſolum omnes ſcientiæ cõmũniunt, in reliquis multæ, aut vnius ſcientiæ variæ demonſtrationes, ſed non oẽs.

principiorum.

Aduerte præterea hæc principia cõmunia non per ſe concluſionem probare aliquam, niſi vel limitentur, vel cum alijs ſumantur propoſitionibus; nõ enim ſemper formaliter ſunt in demõſtratione, ſed virtualiter, vt non ſemper illa priora duo, & reliqua in demonſtratione ſunt ſecundum ſe, licet virtus ſaltem priorum ſit ſemper; Eſt enim ſimilitudo, vt etiam cauſæ naturales quædam ſunt vniuerſales, varijs effectibus procreandis promptæ, vt ſol, cœli, intelligentiæ, nihil tamen producunt eorum, & niſi adiunctæ particularibus cauſis; ſol enim cum leone producit leonem, & cum equo equum, ita ſimiliter illa principia communia, non enim ipſa ſola, nec particularia ſola, ſed ſimul vtraque probant, ac ob id dicuntur communia ſecundum analogiam, & proportionem, quia ſicut in hac ſcientia cum principiis huius producunt hanc concluſionem, ita etiam in alia ſcientia, & demonſtratione producunt cum aliis particularibus principiis aliam concluſionem, ob id dicuntur principia analoga, & proportionalia reſpectu variarum concluſionum particularium, quæ in varijs ſcientijs & demonſtrationibus ſunt, & hoc eſt maximè notandum.

Quõ principia communia probent aliquã cõcluſionẽ.

Et dialectica quidem de omnibus, &c. 16

Aduerte diſcrimẽ inter dialecticum & metaph.

Duas ſcientias, ex cõmunib. procedere docet, Dialecticã, & metaphyſicã, ſed diſcrimen eſt inter vtraq; Metap. cõmunia per cõmunia probat, ac propterea demonſtrationẽ vtitur, nã multa probat de ente

per

per cauſas etiam communes, & ſic ex communibus procedere non eſt cōtra id, quod dictum eſt, ſolum hoc eſt traditum, quod propria non licet per communia procedēdo demonſtrare, & ſic Dialectica procedit, ac ob id non demonſtrat, ſed probabiliter ratiocinatur, hic enim de Dialectica pro topica ſermo eſt, vt Dialecticus probat amorem eſſe in concupiſcibili per commune, quia vbi eſt vnum contrarium, ibi eſt, alterum, odium vero eſt in concupiſcibili, ergo, & amor: ſic igitur procedit ex communibus ſed non demonſtrat.

Dubiū. Dices, quomodo dicit quod Metaphyſicus communia illa principia demonſtret, cum ſint immediata. Reſp. S. Thom. quem ſequitur Aeg. quod non a priori demonſtrat, ſed contra negantes conatur oſtendere, & declarare, & aliqua via probare. Præterea, quia de illis demonſtrat paſſiones, ſcilicet quod ſint immediata, quod ſint p ſe nota, & alia: vnum fateor, quod mihi videtur, multa principia per ſe nota habere cauſam, quis enim negare poterit non eſſe cauſam, quod totū ſit maius parte, & multorum aliorum, ſed quia ſunt per ſe lumine naturali cognita, & non per cauſam, ꝓpterea immediata dicuntur: Metaphyſici tamen eſt per tales cauſas, ſi quando occurrerit probare, & hoc eſt quod dixit ſub forma dubitandi (ſi qua tentat monſtrare communia) quia non id facit, niſi contra negantes ea, quod raro occurrit, ſed hæc in ſecundum librum Metaphyſicæ referuntur.

Soluitur ex D. Thom.

7 *Sed Dialectica non eſt ſic definitiuum, &c.*

Diſcrimen eſt dialecticæ ab alijs ſcientijs, quod non eſt vnius generis definiri, ſicut aliæ ſcientiæ ſunt: aliqui dicunt, quod quia eſt de argumentatione, quæ aptatur omnibus rebus, ſed melius eſt, quod non ſit generis vnius, id eſt topica non habet rem certam, & materiam, circa quam probabiliter diſputet, ſed circa quamcunque materiam, & rem probabiliter diſputando vagatur. Præterea, differt ab alijs ſcientijs, etiam a Metaphyſica, quod ſc entiæ vnam partem determinent contradictionis, quam demonſtrant, non enim contradictoria ſimul demonſtrari valent, at Dialectica vtitur vtraq; parte contradictionis, & vtramq; probat topicè, ac ob id interrogatione vtitur, quæ ſit de parte contradictionis vtraque, quia vtramque expoſitus eſt probare, de qua interrogatione dictum eſt in li. de ſyllogiſmo. 1. Prior. cap. 1. atque hæc de Capite octauo.

Demonſtratiuarum ſcientiarum eſſe interrogationes, & reſponſiones proprias, &c. Cap. IX.

SI vero idem eſt interrogatio ſyllogiſtica, & propoſitio contradictionis, propoſitiones autem ſecundum vnamquamque ſcientiam, ex quibus ſyllogiſmus ſecundum vnamquamque ſcientiam: erit vtique aliqua interrogatio ſcientialis, ex quibus, qui ſecundum vnamquamque, prò prius fit ſyllogiſmus. 1

Planum igitur, quod non omnis interrogatio geometrica fuerit, neque medicinalis: ſimiliter autem, & in alijs, ſed ex quibus Geometria eſt, aut ex eiſdem monſtratur Geometriæ, quemadmodum Perſpectiua: conſimiliter autem, & in alijs, & de his quidem, & rationem ſubijciendum ex geometricis principijs, & concluſionibus. 2

De principijs vero non geometricis, & concluſionibus rationem non ſubijciendam Geometræ, inquantum Geometra: conſimiliter autem, & in alijs ſcientijs. 3

Neque igitur omne interrogationem vnuſquiſque ſcientificus interrogare debet: neque omne interrogatum reſpondere de vnoquoque: ſed quæ ſecundum ſcientiam determinata ſunt. Si autem diſputabit cum Geometra, inquantum Geometra, ſic manifeſtum quod bene, & ſi ex his aliquid monſtret: ſi autem non, non bene. Planum autem, quod neque redarguit Geometram, niſi ſecundum accidens. 4

Quare non erit in non geometricis, de Geometria diſputandum: latebit enim 5

praue diſputans: conſimiliter autem, & in alijs ſcientijs ſe habet.

6 *Quoniam autem ſunt geometricæ interrogationes, ſunt ne igitur, & non geometricæ? & iuxta vnamquamque ſcientiam, quæ ſecundum ignorantiam, qualem nam Geometricæ ſunt? Et vtrum ſecundum ignorantiam ſyllogiſmus, qui ex oppoſitis ſyllogiſmus, aut paralogiſmus.*

∴ al. aliqua geometrica ſunt, ἀν ἀῤῥυθμέν absque rhythmo, & forma.

Secundum Geometriam vero, aut ex alia arte, vt muſica eſt interrogatio non Geometria de Geometria: coalternas vero coincidere exiſtimare, Geometrica quodammodo, & non Geometrica alio modo.

8 *Duplex enim hoc, quemadmodum irrhythmicum: & alterum quidem non Geometricum, eo quod non habet quemadmodum irrhythmicum: alterum vero, eo quod male habet, & ignorantia hęc, & quæ ex talibus principijs contraria.*

9 *In Mathematicis vero non eſt ſimiliter paralogiſmus, quoniam medium eſt ſemper, quod duplex, de hoc enim omni, & hoc rurſus de alio dicitur omni, quod autem prædicatur non dicitur omne.*

10 *Hæc autem ſunt, ac ſi intellectione videretur. In rationibus vero latet, nunquid omnis circulus figura? ſi vero deſcripſerit, planum, quid autem carmina circulus: manifeſtum, quod non ſunt.*

Vide primo Elench. c. 1.

11 *Non opportet autem inſtantiam in ipſum ferre, ſi ſit propoſitio inductiua, quemadmodum enim neque propoſitio eſt, quæ non eſt in pluribus, non enim erit in omnibus: ex vniuerſalibus autem ſyllogiſmus: planum quod neque inſtantia, eædem enim propoſitiones, & inſtantiæ: quam enim fert inſtantiam, hæc fieri poteſt propoſitio, aut demonſtratiua, aut dialectica.*

Vide pro hoc Arist. 2. Topic. nõ longe a principio, ibi, Ampli⁹. problema propoſitioni facient ſibi ipſi inſtare.

12 *Contingit autem quoſdam non ſyllogiſtice dicere, eo quod ex vtriſque conſequentia accipiunt, quemadmodum & Cænues facit, quod ignis in multiplicata proportione, etenim ignis celeriter gignitur, vt ait, & hæc eſt proportio: ſic autem non eſt ſyllogiſmus, niſi celerrimum proportio ſequatur multiplex, & ignem celerrima in motu proportio.*

Aliquando quidem igitur non contingit ſyllogizare ex acceptis, nonnunquam vero contingit, ſed non videtur. 13

Si autem impoſſibile eſſet ex falſo verum monſtrare, facile vtique eſſet reſoluere, conuerteretur enim ex neceſſitate. Sit enim A. ens, hoc autem exiſtente, hęc ſunt quæ noui, quod ſunt, vt B. Ex his itaque monſtrabo quod illud eſt. Conuertuntur autem magis quæ ſunt in Mathematicis: quoniam nullum accidens accipiunt, (ſed & hoc differunt ab ijs, quæ ſunt in diſputationibus) ſed definitiones. 14

Augentur autem non per media, ſed eo quod aſſumunt. Vt A. de B. hoc autem de C. rurſus hoc de D. & hoc in infinitum. Et latius: ∴ vt A. & de C. & de B. vt eſt numerus quantus, vel & infinitus, hoc in quo A. impar numerus quantus, in quo B. numerus impar, in quo C. eſt igitur A. de C. & eſt par quantus numerus, in quo E. eſt igitur A. de E. 15

∴ Cod. mul. l. vt A. de ſed male a. iō Io grę dicit legendum eſſe, vt A. de B. & de D.

Si autem idem eſt interrogatio ſyllogiſtica, &c.

Cum, & cõcluſiones, & propoſitiones, & principia propria eſſe in demonſtratione qualibet, & ſcientia docuiſſet, nunc etiam interrogationes, & reſponſiones, ac alia propria eſſe docet, atque in tres partes

tes

Digitized by Google

tes caput eſt diuiſũ;in prima interrogationes,reſponſiones, diſputationes proprias eſſe in ſciẽtiis traditur: in ſecũda eſſe etiã proprias interrogationes ſm ignorantiã: in tertia vero de defectib. in ſyllogiſmis ſcientiarũ differit:proponit igitur hãc cõcluſionẽ: interrogationes ſunt propriæ in ſcientia qualibet & affert hanc probationem: propoſitiones,ex quibus ſyllogiſmi ſcientiarũ fiunt, ſunt proprii in qualibet ſcientia, ſed interrogationes ſyllogiſticæ ſunt propoſitiones, ergo interrogationes ſunt propriæ in qualibet ſcientia; minorem in principio,ſuo more,ponit.

1. Dub. Circa hæc dubitabis primo, quo hic iterrogationes in ſciẽtia,& demõſtratione ponat, cũ in fine capitis pcedẽtis hoc Dialecticæ propriũ eſſe dixerit. Reſp.S.Th.quẽ ſequuntur Aegyd. & alii Philoſophi, Demonſtratorẽ,& Dialecticũ demõſtrare,ſed cũ magna differẽtia; nã Dialecticus interrogat cõcluſionẽ,& propoſitiones,ex qb. ſyllogizat,Demõſtrator vero ſolã interrogat cõcluſionẽ,propoſitiones accipit;cuius rationẽ dat Aeg. Dialecticus.n.cum ex cõibus procedat, põt non ſolũ concluſionem, ſed etiã propoſitiones negatas probare:at Demõſtrator concluſionẽ,quidem negatã demõſtrabit ſed nõ propoſitiones; ideo eas non interrogat ſicut Dialecticus: eſt etiam altera differentia, nã Dialecticus concluſionẽm interrogãs,paratus quãcunque cõtradictionis partẽ probare:at Demõſtrator partem verã, & neceſſariã probat;ſic ergo ad dubiũ. Reſpõdet, ſed hæc ſolutio non videtur cõſona Ariſt. (nã hic loquitur de interrogationib. demõſtratiuis,quæ ſunt propoſitiones,& non de concluſionibus) reſpõdet etiã eſſe interrogationes propoſitionum,ſed demõſtrabiliũ, quæ ſunt concluſiones,& poſtea ſumuntur ad alias probandas tanquã propoſitiones; hæc ſolutio nõ mihi placet, cum abſolutè Ariſt. interrogationes vocet propoſitiones; propterea dico etiã Demõſtratorem interrogare propoſitiones,non vt indifferenter ſumat cõſenſum reſpondentis, ſed vt euidentiam,& certitudinem etiam a reſpondente venetur, ſæpe enim interrogamus etiam neceſſaria, vt ſimul acquieſcere reſpondentem faciamus, qua via ſæpe vtitur Plato. quod ſi acciderit reſpondentem non concedere, licet non demonſtremus eas ,tamen declaramus exemplo, inductione, aut ad incommodum ducẽtes: de his igitur interrogationib. demonſtrationis eſt hic ſermo, quæ variæ ſunt a dialecticis, & ſic ſoluitur dubium. Dialecticus , enim de vtraque parte contradictionis petit,quia vtraque vtitur, non demonſtrator ſic facit.

Soluitur ex D. Th.

2. Dub. Dubitabis præterea,quid per interrogationem ſyllogiſticam intelligatur; dico, non intelligi ſyllogiſticam,ideſt.Dialecticam, vt vult Philop. ſed intelligitur ea interrogatio, quæ propoſitionem petit, cui reſpondere poſſumus,ita eſſe vel non eſſe: ſunt enim multæ aliæ interrogationes, vt vnde venis , cur ferrum trahitur a magnete?hæ enim non ſunt ſyllogiſticæ;etiam dicuntur interrogationes ſyllogiſticæ,ideſt ex quibus ſyllogiſmus componitur,ad excludendam quæſtionem , quæ eſt interrogatio concluſionis . Dubitatur præterea, quomodo interrogationes propoſitiones dicantur, non enim ex eis ſyllogiſmus cõficitur. Reſp.S.Th.& Alb.tract.3.cap.4. dici propoſitiones ſecundum ſubſtantiam; eadem enim eſt res, propoſitio, & interrogatio,modo ſolo differunt. Tandem dubitabis,quid per propoſitionem cõtradictionis intelligere oporteat,dico, propoſitionem,quæ eſt vna pars cõtradictionis,qualis demonſtratiua. **3. Dub.**

Planum igitur quod non omnis,&c. 2

Infert , non omnem interrogationẽ eſſe geometricã, aut medicinalem,i.nõ omnes interrogationes,quæ in particularib.ſciẽtijs ſunt,ſunt illarum propriæ, ſed hę duę ſunt propriæ Geometriæ,altera,quæ ſit propoſitionum,ex quib. concluſiones geometricę probantur:altera propoſitionum,ex quib. in Perſpectiua concluſiones probantur,& vniuerſaliter duæ ſũt interrogationes ſciẽtiæ,cuilibet familiares,eę ex quib. ipſius concluſiones probantur,& eæ ex quibus quæ in ſubalternata ſunt etiam probantur;nota literam , aut quod ex eiſdem monſtratur,&c. ideſt aut eæ interrogationes etiam ſunt geometricæ,ex quibus eiſdem mõſtratur aliquibus,vt viſibilia,ideſt monſtrantur quæ ſunt in perſpectiua.

Et de ijs quidem & rationem ponere, &c. 3

Hæc ſunt verba continua præcedentib.

 ſen-

Digitized by Google

ſenſus eſt, de his etiam, ſcilicet perſpectiuis principijs reddenda eſt ratio a Geometra, ac ideo talium propoſitionum interrogationes, per quas perſpectiua probantur, ſunt Geometricæ: idem etiam in alijs ſubalternis dicendum eſt: at ſua met principia nulla ſciẽtia probat, nec ipſorum propter quid reddit, non enim Geometra, vt geometra ſua principia probat, ſicut probat ſubalternatæ principia, dico, vt geometra, quæ ſecundum aliam artem accidere poteſt principia alicuius ſcientiæ probare, vt notum eſt.

4 *Neque igitur omnem, &c.*

Infert ſecundo, cum ſint propriæ interrogationes in qualibet ſcientia, non eſſe interrogãdum quemlibet ſciẽtem quamcunq; rem, non enim Geometrã & omnia interrogabis, nec Arithmeticum, ſed quæ propria illius ſunt, nec ſimiliter quilibet artifex tenetur, nec debet cuilibet interrogationi reſpondere, imo in diſputatione nullus aliquem artificem redarguit, niſi ex principijs illius artis redarguat, qui enim geometram de re phyſica conuincit: per accidens, non vt Geometram conuincit oportet ergo, & ex proprijs diſputare, & redarguere, non ex extraneis illius artis.

5 *Quare non erit in non geometricis, &c.*

Concludit, non eſſe diſputãdum in Geometria de non geometricis principijs, & rebus; latebit enim praue diſputans, ideſt in illa arte non poterit cognoſci an praue diſputet, cum non ex illius principijs procedat: vel ſecundum Themiſt. in non geometricis, ideſt cum ignaris geometriæ, nõ eſt geometrice diſputandum, quia non poterit ab illis percipi, quando praue diſputetur, vel aliter, ne diſputetur in geometria non geometrice, quia ſi ſic diſputatur, eſt praua diſputatio, & non apparet, cum diſputatio in geometria fiat.

6 *Quoniam autem ſunt geometrica, &c.*

1. Q. Hæc eſt ſecũda pars capitis, in qua tres quæſtiones proponit: prima eſt, vtrũ ſicut ſũt in ſcientia, puta in Geometria interrogationes geometricę, ita etiã ſint ageometricæ. Altera quæſtio eſt (quia vt poſtea di-
2. Q. cturus eſt, ſunt duæ interrogationes ageometricæ, ſeu amuſicę, vt ita dicã, & ſm̃ quã libet ſciẽtiam: vna eſt ſm̃ ignorantiã negationis: altera eſt ſm̃ ignorãtiã malæ, & prauæ diſpoſitionis) dubitat ſm̃ quam harum ignorãtiarũ, interrogationes factæ in ſciẽtia, magis vicinæ ſint, & proximæ illi ſciẽtię: vnde ſic lege literã Boetii, ex his interrogationibus, quæ ſecundũ ignorãtiã fiũt in Geometria qualis eſt geometrica, & ſecundũ vnamquãq; ſcientiã, i. ita petitur in alijs ſciẽtiis. Tertia quæſtio eſt, cũ duplex 3. quæſt.
ſit vitium in ſyllogiſmo facto in ſciẽtiis, & ſecundũ formã: qualis eſt paralogiſmus, & ſecundum materiã, qualis eſt is, qui ex oppoſitis ſcientiæ procedit, vter ex his magis dicatur ſyllogiſmus ignorãtiæ in illa ſcientia & arte: Hæc ſunt q̃ſtiones tres.

Secundum Geometriam, &c.

Soluit duas priores quæſtiones, diſtin- 7 Solutiõ
guẽdo duas ageometricas quæſtiones, ſeu duarum
potius interrogationes, altera eſt, quæ fit primarũ
in Geometria de re muſica, ſi. n. Geometrã q̃onum.
interroges ea quæ ſunt aliarũ ſcientiarum interrogationes ageometricæ ſunt, altera eſt quæ fit in Geometria de oppoſito eius quod in Geometria eſt, vt ſi interroges, an parallelæ concurrãt, hæc ageometrica eſt interrogatio, nõ ſicut prior, nam prior de materia extranea a Geometria erat, hæc de eadem materia, ſed de oppoſito principio, idẽ poteris cuilibet ſcientiæ adaptare in omni. n. hæ duæ fiunt interrogationes a ſcientia alienæ, & per hoc reſpondetur ad primam queſtionem, ſunt enim ageometricæ quæſtiones, poſtea has duas comparat, & eam quæ ex oppoſitis eſt, magis ad geometriam accedere docet, cum ferè ex materia eadem ſit, quamuis non ſit prorſus geometrica, cũ ex oppoſitis ſit: & ex hoc ſoluitur ſecunda quæſtio. Nota literã textus ſic legendam; interrogatio non geometrica, ideſt ageometrica eſt, aut ſecundum geometriam, puta, quæ ex eadem materia, ſed oppoſito modo, aut ex alia arte, vt ex Muſica, vti diximus.

Duplex enim hoc.

Ex vocabulo, ageometricũ nẽpe, ſumit 8
rationẽ diſtinctionis prędictæ, nã ageometricum vno modo dr̃ purè negatiuè, q̃ nullo modo ad Geometriam pertinet, quales ſunt illæ interrogationes aliarũ ſcientiarũ, quæ in Geometria fiunt: altero modo priuatiuè, quod aliquo modo ad Geometriã pertinet, ſed oppoſito modo ſumptũ: nec

& ponit exemplum, arithmicum, ſeu inconſonans duobus his modis dici poteſt, ſicut ageometricum, & quod non habet prorſus conſonantiam, quod vocat in non habendo, & quod malam habet conſonantiam, quod vocat in prauè habendo: vbi nota duplicem ignorantiam, altera eſt puræ negationis, quæ eſt in nõ habendo prorſus illam ſcientiam, altera eſt prauę diſpoſitionis, quæ eſt oppoſitum ſcientiæ exiſtimare, illæ interrogationes ageometricæ, q̃ ſunt ex alijs ſcientijs, dicuntur ſecundum ignorantiam negationis, quæ vero ſunt ex oppoſitis, ſunt prauæ diſpoſitionis, vt petebamus in ſecunda quæſtione. Ignorantia quæ ex talibus principijs, ideſt ignorantia prauæ diſpoſitionis iſta eſt contraria ſciẽtiæ, ex quo patet ſolutio tertiæ q̃ſtionis, magis enim ignorat ſciẽtiã, qui in materia, quã qui in forma ſyllogiſmi deficit.

Sol. tertia quæſtionis.

9 *In mathematicis autem non eſt ſimiliter, &c.*

Tertia capitis pars hæc eſt, quamuis autem Caiet. & alij velint hic tertiæ quæſtioni reſponderi, melius eſt cum Phil. dicere iam reſponſum eſſe, vt diximus, hic autem vult Ariſt. diſcrimen inter ſyllogiſmos ſciẽtiarum, præſertim Mathematicarum, quas doctrinas vocat, & inter ſyllogiſmos dialecticos aſſignare: ac primum circa defectus, qui in ſyllogiſmi forma accidunt; quorum primus eorum, qui in dictione ſunt, eſt æquiuocatio, hanc in ſcientiarum rationibus non euenire oſtendit quia medium, inquit, eſt duplex, dicitur enim de omni in minori, & de ipſo omni in maiori aliquod dicitur, vt autem explicaret, quod vniuerſalitas non eſt prædicato, ſed ſubiecto addenda, non.n. homo eſt omne animal; propterea adiunxit, quod prædicatur, non dicitur omne, quod idem dixerat in lib. de interp.

3. Alia expoſit.

Dices, quod vocat mediũ duplex? Auer. reſpondet per medium duplex intelligi, quod medium ſit vnum, & voce, & re ſignificata, in æquiuocatione enim medium ſimpliciter eſt vnum, nempe vna voce ſola.

Expoſit. Auer.

Sed melius Philop. per medium duplex intelligit, quod idem medium bis ſumatur, & in maiori, & in minori, & de omni, quod in æquiuoco nõ eſt, cum pro vno in maiori, pro altero in minori ſumatur: hoc autẽ frequẽtius accidit in dialecticis, quã in demonſtratiuis, cuius rationem aſſignat Philop. nam quælibet ſcientia determinatas res continet, & determinata vocabula ad illas res; ideo animus ſcientis minus eſt vagus in rerum appræhenſione, quam Dialecticus, qui circa omnia vagatur: propterea ei æquiuocationes accidũt, cum plura ſub vno vocabulo cõiungit, verbi gratia Geometra per circulum quandam figuram cõcipit, qui eam cõſiderat, Poeta vero quoddam carminis genus, quia id tractat: propterea neutri accidit æquiuocatio, Dialecticus vero, qui circa vtrunq; diſputat, vtrumq; apprehendit, & exponitur errori æquiuocationis. Hæc eſt mens Philop.

Quamuis poſſemus etiã dicere per medium duplex voluiſſe dicere, ſ. quod in maiori, & in minori, bis de omni ſumatur: raro autem hoc in æquiuocatione accidit, in qua ſępe altera præmiſſa particularis eſt.

Expoſit. Philop.

Hæc autem ſunt, &c. 10

Poteſt dici poſtquã Ariſt. propoſuit mediũ dupliciter ſumi de omni in demõſtratione, hic proſequi rationẽ explicãdo differentiam a ſyllogiſmo dialectico, vt totũ ſit vna ratio, ꝙ mihi magis placet, vel ꝙ ſit noua ratio, ſ. quæ ſunt in ſcientijs ſunt pſpicua, & pſentia intellectui, ſicut quæ videntur: at Dialectica, cũ orationes, & ſermones conſideret, non ita perſpicuas res hẽt, ob id magis in ea fit æquiuocatio, nã æquiuocatio magis ad nomen fit, quam ad rem, & intellectum. v. g. ſi circulos deſcriberet clarum eſt, quod nõ eſſet æquiuocatio, nullus.n. carmen circulum talem cõcederet, ſic mathematicus res velut deſcriptas tractat, at in nomine quo Dialecticus vtitur, æquiuocatio eſt: ob id igitur minus in ſciẽtijs fit æquiuocatio: vide de hoc eodem, ipſum Ariſt. 1. Elench. c. 9. vbi id ipſum latius docet, & eodem exemplo vſus eſt.

Non oportet autem inſtantiam. 11

Hunc locum adeo difficilem exiſtimauit Phil. vt alius interpretes expectaret, adducit tamen quandam expoſitionem quæ illi non placet, illam tamẽ recipit S. Th. & alij, vt velit Ariſt. docere modũ ꝙ in demõſtrationibus inſtamus diuerſum ab eo, quo in dialecticis inſtamus: inſtãtia enim debet in ſciẽtijs eſſe vniuerſalis vt, ſi fiat ille paralogiſmus, omnis circulus eſt figura, carmen eſt circulus, ergo carmen eſt figura: ſi volumus inſtare minori, per vniuerſalem in-

ſtantia fiet, probando nullum carmen eſſe circulum, non per ſingularia, ſic, omnis circulus eſt figura, nullum carmen eſt figura, ergo nullum carmen eſt circulus: quod autem inſtantia debeat eſſe vniuerſalis, probat Ariſt. quia inſtantia fit propoſitio poſtea, ſiue dialectica ſiue demonſtratiua, ad faciendum ſyllogiſmũ, ſed ſi inſtantia eſſet ex ſingularibus non eſſet in pluribus, nec vniuerſalis, ideo nec apta ad ſyllogiſmum ex vniuerſalibus.

Hoc eſt, quod Philo. diſplicet: nam inſtãtia ſemper eſt concluſio illata contra reſpondentis dicta; non ergo eſt propoſitio: ad hoc tamen videtur tacitè reſpondere S. Th. quod licèt inſtantia ſit prima concluſio, tamen ſumitur poſtea tanquam propoſitio ad inferẽdum aliud oppoſitum reſpõdenti: & hoc idem dicebant illi, quos citat Philop. & ponit eorum exemplum, verbi gratia ſumatur illa inſtãtia præcedens, nullum carmen eſt circulus, quæ erat concluſio, & ſic dicatur, omnis circulus eſt figura nullum carmen eſt circulus, ergo nullum carmẽ eſt figura: ecce.n. intuli oppoſitum concluſionis prioris paralogiſmi: ſed profectò hoc exemplum eſt reprehendẽdum, & miror cur Philop. diſſimulauerit, eſt.n. in prima figura ex minori negatiua, poſſet quidem alia exempla poni: ſed dubiũ eſt, nam cap. 4. inſtantias particulares contra propoſitiones de omni poſuit: vnde videtur poſſe inſtari particulariter in ſciẽtijs.

1. Expoſ. Ob id dico, ſaluo meliori iudicio, dupliciter nos inſtare in ſciẽtijs, aut ad deſtruẽdum tantum falſam demonſtrationem, aut non ſolum ad deſtruendum, ſed etiam ad conſtruendam oppoſitam demonſtrationem, & tunc inſtantias vniuerſales ponimus, quippe cum ex eis futura ſit demonſtratio, quod non opus eſt etiam in dialecticis conſtructionibus oppoſitorum; hoc eſt quod hic docet, aliter inſtãtia tales eſſe in ſciẽtijs, aliter in dialecticis: v.g. dicat quis, nulla virtus eſt qualitas, omnis iuſtitia eſt virtus, ergo nulla iuſtitia eſt qualitas, ſic inſto maiori, omnis habitꝰ eſt qualitas, omnis virtus eſt habitus, ergo omnis virtus ẽ qualitas: iterum per hãc demõſtro oppoſitũ alterius concluſionis ſic, omnis virtus ẽ qualitas, omnis iuſtitia eſt virtus: ergo oĩs iuſtitia eſt qualitas, hoc autẽ ſæpe accidit.

Contingit autem quoſdam, &c. 12

Defectum tradit qui aliquãdo accidit in ſcientijs, nempe ſumere mediũ cõſequẽs, & ſuperius vtraq; extremitate: tũc.n. eſt vitiũ in ſecũda figura ex puris affirmatiuis, quo argumẽtabatur Cæneus Philoſophus volẽs demonſtrare ignẽ in multiplicata analogia fieri, & ſumebat pro medio q̃d ſuperius, nẽpe celeriter generari, & dicebat, ꝙ in multiplicata analogia fit, celeriter generat̃, ignis celeriter generat̃, ergo ignis ĩ multiplicata proportione fit: aduerte circa hanc rõnem, ignem in multiplicata analogia fieri, eſſe, ꝙ ſẽper maior fiat ignis, q̃ erat materia, ex qua factus erat, vt experiẽtia monſtrat, ex parua.n. ſtuppa fit magna flãma: ꝙ vero celeriter generetur, eſt, q̃d paruo tpe eius productio fiat, vt notũ eſt.

Sed quid per multiplicatã analogiam intelligat exponit Philop. cum Proclo, intelligi proportionem multiplicem, in quo reprehendit Alex. qui ſuper particularẽ intelligebat. Dices, quare multiplex proportio cito generat? reſpondet Philo. quia ſtatim per numeri duplationẽ fit, vt patet 1. 2. 4. 8. 16. 32. quilibet.n. numerus ex his eſt duplus ſuo dimidio, & multiplex ad priores, ſed pace Phil. citius fit multiplex quã ſic, non ſolum.n. per duplationẽ, ſed per generationem cuiuſq; numeri, ſunt.n. multiplices ad vnitatem, vt patet 1. 2. 3. 4. 5. 6. *Quid multiplicata analogia.*

Cæneus igitur medium cõe ſumebat, oportebat.n. cõuerſa maiori dicere, ꝙ celeriter generatur, in multiplicata proportione fit ignis celeriter generatur; ergo &c. Sed tũc maior eſſet falſa, nã aliqua celeriter generãtur, & nõ in multiplicata analogia, vt cũ aer cito fit aqua, quia erat alias maximè diſpoſitus, & tamen aqua in minori proportione fit, quia eſt denſior aere, non igitur bene demonſtrauit Cæneus. 9

Aliquando quidem igitur non contingit, &c. 10

Docet aliqñ ex acceptis, puta affirmatiuis, in ſecunda figura licere argumẽtari, intellige cũ ſũt termini conuertibiles, aliqñ non licere, cum non ſunt cõuertibiles, quãuis talis ſyllogiſmus in cõuertibilibus, nõ videatur, i. ſit imperfectus, quouſq; per cõuerſionem in primam figuram reſtituatur, vt omne riſibile eſt animal rationale, oĩs homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis; conuerſa vniuerſaliter maiori

Digitized by Google

ſori, ſit prima figura. in hoc vult oſtendere
Ariſt. vt D.Th. & alij dicunt, hũc defectum
raro cõmitti in demonſtrationib. p̃cipuis
in quibus sẽper ferè termini ſunt conuer
tibiles, nõ.n. ſyllogiſmus qui ex puris affir
matiuis in ſecunda figura fit, vitioſus eſt,
cum termini conuertibiles ſumuntur.

14 *Si autem eſſet impoſſibile, &c.*

Quid reſolutio.

Aliã differentiã, vt oẽs fatentur, Ariſt.
aſſignat inter demonſtrationẽ, & ſyllogiſ-
mum dialecticũ, nẽpè faciliorẽ eſſe reſolu
tionẽ in demõſtratione, quã in ſyllogiſmo
dialectico: eſt aũt reſolutio, vt no. The. c.
26. & Phil. vera cõcluſione propoſita, pro
poſitionũ ex quib. cõfecta, & collecta eſt
exquiſitio, & inuẽtio: Eſt autẽ diſcrimẽ in
ter concluſionẽ verã dialecticã, & demon
ſtratiuã, q̃d dialectica, cũ ex probabilibus
ſit ſyllogizata, probabilia aũt ſint multa,
& vera, & falſa, talis cõcluſio ex multis, tũ
veris, tũ falſis ſyllogizari põt, ob id nõ ha
bet determinata principia, ex quibus ſyl
logizetur: propterea eſt difficilis reſolu-
tio: at cõcluſio demõſtratiua ex veris tan
tũ, nõ quibuſcumq; , ſed neceſſariis colli
git, hæc aũt determinata ſunt, propterea
eſt facilior reſolutio in demonſtratione.

Hoc igitur eſt quod dicit Ariſt. ſi verũ
non poſſet ex falſo colligi, ſed ſemper ex
vero, facile eſſet reſoluere; nã tunc cõuer
terẽtur cõcluſio, & propoſitiones: intelli
ge, quo ad veritatẽ, ita vt ſi propoſitiones
veræ, etiã concluſio vera, & ſi cõcluſio ve
ra, ẽt ꝓpoſitiones veræ eſſent, vt ſi A. eſt,
nẽpe concluſio, B. nempè præmiſſæ etiam
ſunt, & contra, ꝙ ſi conuertuntur, facilè
erit per concluſionẽ præmiſſas indagare,
& reſoluere: at cum nõ ita ſit, immo verũ
ex falſo ſequi poſſit, non erit talis conuer
ſio, quod in dialecticis fit, ideo reſolutio
concluſionum in propoſitiones veras eſt
difficilis. In mathematicis verò demonſtra
tionib. cũ non per accidẽtia fiant propoſi
tiones, ſed per definitiones, & ea quæ per
ſe ſunt, non eſt reſolutio difficilis, v.g ꝙ
homo ſit animal poteſt dialecticè proba-
ri, quia loquitur, quia currit, quia legit, &
per alia multa: & ſi quia concluſio eſt ve
ra, & ob id illæ propoſitiones veræ eſſẽt,
adhuc facilius eſſet talem concluſionem
reſoluere, at poteſt concluſio eſſe vera, &
illa omnia ex quib. ſyllogizari põt, falſa,
propterea difficile eſt eam in propoſitio-
nes ſuas probatiuas reſoluere; at in demõ
ſtratione, cum ex veritate concluſionis ſe
quatur etiam veritas propoſitionum, non
eſt ea difficultas in reſolutione circa pro-
poſitiones, cum determinatæ ſint, & veræ.

Augentur autem non per media, &c. 15

Confirmat indeterminationem propoſi
tionum in Dialectica, ex diuerſo augmen-
to demonſtrationum: eſt enim triplex aug
mentum, primum in poſt ſumendo; cum
per cõcluſionem probatam iterum aliam,
& per hanc aliam probamus, & hoc aug-
mentum etiam eſt in demonſtratione, vt
patet in Euclide, per vnam enim probatã
aliam demonſtramus, alterum augmẽtum
eſt in ſumendo ad latus, cum aliquam ſupe
riorem paſſionem de varijs inferiorib. per
media varia demonſtramus, vt ſenſibile de
homine per rationale, & de equo per hin-
nibile, exemplum Ariſt. eſt, numerus infi-
nitus, ideſt communi qui vocetur A. demõ
ſtretur de impari, i. de ternario, qui dicit
C. per imparem quantũ. i. imparem in cõi,
& qui ſit B. dices igitur, omnis impar eſt
numerus, ternarius eſt impar ergo terna-
rius eſt numerus, iterum idem A. nẽpe nu-
merus, demonſtretur de pari, nempe qua-
ternario, qui ſit E, per parẽ quãtũ. i. in cõi
qui ſit D. dices, omnis par eſt numer⁹, qua-
ternarius eſt par, ergo eſt numerus; & ſic
ẽt augentur demonſtrationes; tertium au
gumentũ eſt, per media varia demonſtran
do eandẽ concluſionẽ, & hoc nõ fit in de-
monſtrationib. nam vnius effectus vnum
eſt principale medium, in dialectica, id fit,
vt diximus, ideo difficilis eſt reſolutio.

Dub.

Dices, nonne etiam per varias cauſas au
gentur demonſtrationes, cum unum mul-
tis cauſis demonſtrari poſſit? dico, verum
eſſe, at in eodem genere non multiplican-
tur demonſtrationes, cum autem Mathe-
maticæ ſcientiæ fere per vnicũ genus cau
ſæ demonſtrent, non contingit in talibus
demonſtrationibus, multiplicari media, &
hoc tantum intendit in præſenti.

De demonſtrationum. Quod, & Propter
quid, ſpeciebus ac differentijs. Cap. X.

*QVod vero differt, & propter quid
ſcire, primum quidem in eadem*

Digitized by Google

ſcientia, & in hac dupliciter. Vno quidem modo, ſi non per immediata efficiatur ſyllogiſmus: non enim accipitur prima cauſa: ſcientia verò ipſius propter quid ſecundum primam cauſam.

Alio autem, ſi per immediata quidem, ſed non per cauſam, ſed per notius eorum, quæ conuertuntur: nihil enim prohibet eorum, quæ conuerſim prædicantur, notius aliquando eſſe, quod eſt non cauſa; quare erit per hoc demonſtratio.

12 *Vt quod planetæ prope, per id quod non ſcintillant, ſit in quo C. planetæ: in quo B. non ſcintillare: in quo A. prope eſſe; verum itaque B. de C. dicere: planetæ enim non ſcintillant: ſed, & A. de B. quod enim non ſcintillant prope eſt: hoc autem acceptum ſit per inductionem, aut per ſenſum: neceſſe igitur A. ineſſe ipſi C. quare demonſtratum fuit, quòd planetæ prope ſunt. Hic igitur ſyllogiſmus non ipſius propter quid, ſed ipſius quod eſt, non enim propter non ſcintillare, prope ſunt, ſed propterea quia prope ſunt, non ſcintillant. Euenit autem, & per alterum moſtrari alterum & erit ipſius propter quid demonſtratio. Vt ſit C. planetæ; in quo B. prope eſſe A. non ſcintillare: ineſt itaque, & B. ipſi C. ∴ quare, & ipſi C. A. & A. ipſi B. non ſcintillare: & eſt ſyllogiſmus ipſius propter quid, accepta enim eſt prima cauſa.*

∴ *Al. l. & A. ipſi B. non ſcintillare, quare & ipſi C. A.*

3 *Rurſus quemadmodum lunam monſtrant, quod sphærica, per augmenta: ſi enim quod ita augetur eſt sphæricum, augetur autem luna, planum quod ſit sphærica: ſic igitur ipſius quod, factus fuit ſyllogiſmus. E conuerſo autem poſito medio ipſius propter quid, non enim propter augmenta eſt sphærica; ſed quia eſt sphærica, accipit augmenta talia, Luna, in quo C. sphærica in quo B. augmentum in quo A.*

4 *In quibus autem media non conuertuntur, & eſt notius quod non eſt cauſa, ipſum quidem quod, monſtratur, ipſum autem propter quid non.*

5 *Amplius in quibus medium extra ponitur: etenim in his ipſius quod, & non ipſius propter quid, eſt demonſtratio, non enim dicitur cauſa. Vt propter quid non reſpirat paries: quoniam non animal; ſi enim hoc non reſpirandi cauſa eſt, oportebat animal eſſe cauſam reſpirandi, vt ſi negatio cauſa eſt ipſius non eſſe affirmatio cauſa eſt ipſius eſſe: quemadmodum ſi hoc, quod eſt incommenſurabilia eſſe calida, & frigida, eius, quid eſt non ſanum eſſe, hoc quod eſt commenſurabilia eſſe, eius quod eſt ſanum eſſe, conſimiliter autem & ſi affirmatio ipſius eſſe, negatio ipſius non eſſe. In iis autem, quæ ſic aſſignata ſunt, non contingit, quod dictum eſt: non enim omne reſpirat animal.*

6 *Syllogiſmus autem fit talis cauſæ in media figura; vt ſit A. animal: in quo B reſpirare: in quo C. paries. A. igitur ineſt omni B. omne enim reſpirans eſt animal: ipſi autem C. nulli. quare neque B. C. nulli: non itaque reſpirat paries.*

7 *Aſſimilantur autem tales cauſæ iis, quæ ſecundum exceſſum dicuntur: hoc autem eſt plus diſtans dicere medium.*

8 *Vt illud Anacharſidis, quod in Scythis non ſunt tibicines, neque enim vites.*

9 *Secundum quidem igitur eandem ſcientiam, & ſecundum mediorum poſitionem iſtæ differentiæ ſunt eius, qui eſt ipſius quod ad eum, qui eſt ipſius propter quid ſyllogiſmum.*

10 *Alio autem modo differt ipſum propter quid, ab ipſo quod, eo quod per aliam ſcientiam vtrumque ſpeculatur:*

talia

talia autem ſunt, quæcunque ſic ſe habent inuicem, vt ſit alterum ſub altero: vt perſpectiua ad Geometriam, & Mechanica ad Stereometriam, & Harmonica ad Arithemeticam, & Apparentia ad Aſtrologicam.

11 *Ferè autem vniuocæ ſunt nullæ iſtarum ſcientiarum, Aſtrologia, & quæ Mathematica, & quæ Nautica, at quę Harmonica, & quæ Mathematica, & quæ ſecundum auditum.*

12 *Hic enim ipſum quidem quod ſenſitiuorum eſt ſcire, ipſum vero propter quid, Mathematicorum, hi namque habent cauſarum demonſtrationes, & plerumq; non ſciunt ipſum quod: quemadmodum qui vniuerſale ſpeculantur, multoties non nulla ſingularium neſciunt, quia non aduertunt.*

13 *Sunt autem hæc quæcunque cum alterum quid ſint ſecundum ſubſtantiam, vtuntur formis; diſciplinæ namque circa formas ſunt non enim de ſubiecto aliquo Geometrica ſunt, ſed non inquantum Geometrica de ſubiecto.*

14 *Se habet autem & ad Perſpectiuam, vt hæc ad Geometriam, alia ad hanc vt quod eſt de Iride, ipſum enim quod, Naturalis eſt ſcire, ipſum vero propter quid, Perſpectiui, aut ſimpliciter, aut ſecundum.·. Mathema.*

.·. diſciplinam.

15 *Multæ autem & non ſub ſe inuicem ſcientiarum, ita ſe habent vt Medicina ad Geometriam: quod enim vlcera orbicularia tardius ſanantur, Medici eſt ſcire: propter quid vero, Geometræ.*

1 *Sed quia differt, & propter quid, &c.*

Demonſtratio quia &

Duplex genus demõſtrationis diſtinguit quæ ſunt inſtrumenta duarum ſcientiarũ. altera enim demonſtratio quæ eſt quæ facit ſcientiam, quæ dicitur quia eſt, altera demonſtratio propter quid, quæ ſcientiam potiſſimam facit per cauſam. Eſt autem caput in duas diuiſum partes, in priori oſtendit, quomodo hæ duæ demonſtrationes, ſe habeant in eadẽ ſcientia, in poſteriori, quo modo ſint in diuerſis. Proponit igitur differre, ſcire quia, & propter quid, ac proinde ipſas demõſtrationes, ſcire enim propter quid, eſt per cauſam primam cognoſcere, at ſcire quia, dupliciter contingit, vno modo, cum propter cauſam, ſed non primam cognoſcimus, altero modo, cum immediatum effectum non per cauſam cognoſcimus: fieri enim poteſt vt effectus, licet cum cauſa conuertatur, ſit notior nobis, & tunc per illum demonſtrantes facimus demonſtrationes quia.

propter quia.

Vt quod planetæ prope, &c.

Ponit duo exempla, alterum eſt, ſtellæ nõ ſcintillãtes ſunt prope nos, planetę nõ ſcintillant, ergo ſunt prope nos, Sic ſyllogiſmus ab effectu procedit, quia effectus notior eſt, cum ſenſu, & inductione percipiatur: ſenſu quia ipſos planetas, non ſcintillare, viſu dignoſcimus, inductione, quia in his omnibus puta argento, auro, plumbo, quę prope nos ſunt, nõ ſcintillare comperimus; poterit talis quia, fieri propter quid, maius extremum mutãdo in mediũ, ſic quæ ſunt prope nos, nõ ſcintillant, planete ſunt, prope nos ergo planetæ non ſcintillant: hic eſt per cauſam demonſtratio. Nota per A. maius extremum per B. medium, per C minus extremum intelligi in præſenti loco.

Rurſus quemadmodum Lunam: 3

Ponit ſecundum exemplum: quicquid circulariter illuminatur, eſt rotundum, luna ſic illuminatur, ergo eſt rotunda: eſt ẽt ab effectu, & poterit eodem modo fieri ꝓpter quid ſumendo cauſam pro medio: qđ eſt rotundum ſic illuminatur, luna eſt rotunda, ergo ſic illuminatur.

In quibus autem media non conuertuntur, &c. 4

Docet non ſemper demõſtrationẽ quia fieri propter quid, cum effectus notior eſt, ſed cũ cauſa nõ conuertitur, fit ſolum quia, non propter quid, vt omne progreſ-

ſtiũ eſt animal, oĩs leo progreſſiuus eſt, ergo omnis leo eſt animal: nõ dices tamẽ oẽ animal progreſſiuum eſt, ſunt.n. multa animalia, q̃ nõ ſunt progreſſiua, in his tamen eſt demonſtratio quia, non propter quid.

Amplius in quibus medium, &c.

Aſſignat exẽplum ſecũdi generis demõſtrationis quia eſt, nempe cum fit per cauſam mediatam, & dicit (in quib. medium extra ponitur.) per medium extra poni intelligit Alex. quod fit in ſecunda figura, in qua medium dicitur extra poni, vt dicitur 1 Priorum cap. 6. quia fit ſuperius, & prædicatur de vtraque extremitate. quia vero hæ demõſtrationes, quæ fiunt per cauſam remotam, fiunt in ſecunda figura, ideo dicit, in quib. medium extra ponitur: etiam aliter exponit, quod mediũ extra poni, ſit cauſam eſſe remotam, & diſtantem ab effectu, quaſi alia cauſa ſit ante ipſam.

Vtraq; expoſitio bona eſt, prior partim eſt Alb. c. 6. tract. 3. exẽplũ autẽ eſt hoc, ſi quis probaret parietem nõ reſpirare, quia non eſt animal, aſſignaret quidem cauſam, ſed remotam: propria enim cauſa nõ reſpirandi eſt, nõ habere pulmonem; remota vero, non eſſe animal: nam ſi non eſt animal, nõ habebit pulmonem, nõ tñ eſt cauſa ꝓxima: & probat Ariſtoteles illam non eſſe cauſam proximam, nam ſi nõ animal eſſet proxima cauſa nõ reſpirãdi eſſe aĩal eſſet proxima cauſa reſpirandi in proximis.n. cauſis, ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, & negatio eſt cauſa negationis, vt nõ temperies qualitatum eſt cauſa proxima non ſanandi, & temperies eſt cauſa ſanandi, & econtra: non ſic aũt eſt de animali, non.n. aĩal eſt cauſa proxima, & immediata reſpirandi, cum multa ſint animalia, quæ non reſpirant, vt piſces: ob id etiã non animal nõ eſt cauſa non reſpirandi. Nota exemplum Ariſt. qui non ſumpſit contrarium, nempe male habendi, ſed non ſanandi, nam in cauſis etiam proximis non valet a negatione cauſæ ad effectum contrarium, ſed ad negationem eiuſdem effectus: nõ enim dices, ſi animal rationale eſt cauſa riſibilis, nõ animal rõnale eſt cã riſibilis, ſed nõ riſibilis.

Dub. ex Philop. Dubitat Philop. nã Ariſt. videtur procedere ab oppoſito antecedẽtis ad oppoſitũ conſequentis, quod nõ licet: dicit enim, ſi non animal eſt cauſa nõ reſpirãdi, animal eſt cauſa reſpirãdi: rñdet hic Ariſt. non facere propoſitiones, aut argumentationes, ſed dicere de cauſis imediatis, & ꝓximis, ꝙ ſi eſt cã ꝓxima alicuius effectus, eius negatio erit cauſa negationis illius effect. & cõtra, ſi negatio eſt cauſa negationis, affirmatio etiã erit cauſa affirmationis. Dices, quod cauſa proxima. Dico illam eſſe proximam ex qua omni, & ſola procedit effectus: vnde animal nõ eſt cauſa proxima progreſſiui motus, quia nõ omni animali ineſt, nec ſimiliter non reſpirare non eſt ab eo, quod eſt non eſſe animal, quia non ſoli nõ animali ineſt, multa enim animalia nõ reſpirant: cauſa vero proxima, ſola, & omnis effectum producit, & in huiuſmodi cauſis eſt vera illa ꝓpoſitio Ariſt. Nec impedit quod effectus poſſit ab alia cauſa ꝓcedere, quando hæc eſt illi proxime ſubordinata, vnde animal rationale cauſa cenſetur non remota riſibilis, licet riſibile ab admiratiuo proueniat, admiratiuum enim ſubordinatur animali rationali, tanquam cauſæ principali, a qua reliquæ ꝓcedunt.

Sillogimus autem fit talis, &c. 6

Oſtẽdit in qua figura ſimiles ſint demõſtrationes faciẽdæ, ac in ſecunda docet cõſtitui debere, dices.n. omne reſpirans eſt animal, nullus paries eſt animal, ergo nullus paries reſpirat, per A. medius itelligit per B. maius extremum, per C. minus.

Dub. ex Philop. Dubitat Philop. an poſſit in ſecũda figura fieri demonſtratio propter quid. Reſpõdet, & bene; poſſe fieri, & ponit exemplũ obſcurum: clarius erit ſi ſic dicatur, omne reſpirans habet pulmonem, paries non habet pulmonem, ergo non reſpirat.

Dubitat prterea an in prima figura poſſint hæ demõſtrationes negatiuæ fieri. Reſpõdet ſubtiliter quod nõ, quia cũ maius extremum cõcludant negatiue de minori propter mediũ negatiuum, deberet mediũ negari de minori extremo, & fieret in prima figura minori negatiua, quod nõ licet, non enim dices, omne pulmonem habens reſpirat, paries nõ habet pulmonem, ergo non reſpirat; dico hoc non eſſe dicendum; eſt enim falſum poſſumus enim optime in prima figura demõſtrationes facere ꝑ cauſas negatiuas, ſumẽdo pro medio totã cauſã negationem, ſic, nullum non habẽs pulmonẽ reſpirat, omnis paries eſt nõ habẽs pulmonem,

Digitized by Google

pulmonem, ergo nullus paries reſpirat.

7 *Comparantur autem huiuſmodi, &c.*

Philop. & Themi. dicunt hic Ariſt. comparare has cauſas remotas his quæ dicuntur ſecundum exceſſum, explicant autem ea dici ſecundum exceſſum, quæ non ſunt neceſſaria, ſed ſuperflua, ac ſi dicat, iſtæ cauſæ remotę ſunt ſuperfluę, cum ſine his demonſtrare poſſimus: ſed re vera melius exponit S. Thom. nempè ſuperiora, & cõmuniora dici ſecundũ exceſſum, & eſt ſenſus, has remotas cauſas, dici vt prædicata ſuperiora, excedunt enim, & ſuperant effectus: dices, qua ratione id docetur? dico, quia reddit rationem quare tales demonſtrationes, quia, ſint in ſecunda figura, nẽpè cum media, ſcilicet cauſæ remotæ, ſint ſuperiores effectibus, ac de illis prædicentur, cum autem medium ſuperius eſt, ſecundam facit figuram.

8 *Vt illud Anacharſidis, &c.*

Vtitur alio exemplo eiuſdem ex Anacharſide, qui cum Scytha eſſet, & degeret Athenis, occurrentibus fęminis præ vino nimio ſaltantibus quas vocat Ariſt. Auletrides, fuit interrogatus, an in Scythia eſſent ſimiles, reſpondit, non eſſe vites, hæc cauſa eſt remota, proxima enim erat ebrietas ex vino: [illegible] aũt demonſtratio ſic faciẽda, vbi ſunt Auletrides, ſunt vites, in Scythia nõ ſunt vites, ergo in Scythia nõ ſunt Auletrides, demõſtratio eſt quia: nõ. n eſt proxima cauſa, non eſſe vites, cum eſſe vites non ſit cauſa quod ſint; cum etiam vbi vites non ſunt reperiantur tales, vinum enim poteſt deferri: vtitur ſimilibus literis, ſicut in priori exemplo.

9 *Secundum igitur eadem ſcientiam, &c.*

Concludit ſe dixiſſe de demonſtratione quia, & propter quid, ſecundum eandem ſcientiam, & ſecundum mediorum poſitionem, ideſt quomodo differant in medijs, & per quæ media demonſtratio, quia, procedat, quæ eſt prior pars capitis.

Dub an demonſtratio, quia ſit dicenda demonſtratio.

Dubitatur, an demonſtratio quia, ſit dicenda demonſtratio, dico non eſſe potiſſimam demonſtrationem, qualis eſt definita ſuperius, ac de qua locuti ſumus hactenus hæc enim ſoli, propter quid, inſunt: eſt tamen quædam demonſtratio imperfecta, diſtincta ſpecie ab ea quæ eſt per causã primam; harum enim diſtinctio ſecundũ media ſumi debet, hæc autem differũt ſpecie in his demonſtrationibus.

Dub. 2.

Dubitatur ſecũdo, nã videtur eſſe aliud genus demonſtrationis, puta a ſigno: ſimiliter demonſtratio propter quid cauſæ, & propter quid ſimpliciter, vt ſuperius diximus ex Auerroe: pręterea eſt ad impoſſibile demonſtratio, vt ſi ignis non eſſet attractiuus, non eſſet calidus, cõſequens eſt falſum, ergo & antecedens. Dico ſub demonſtratione quia, non ſolum comprehendit demonſtrationem ab effectu, ſed quamcunque, quæ per cauſam primam non procedit, ſiue ſit ab effectu, ſiue a ſigno, ſiue a cauſa remota, ſiue quæ ſit inter ſuperiora, & inferiora quidditatiuè, inferiora n. ſuperiorum, & ſuperiora inferiorũ ſunt remota cauſa, cum ex negatione inferioris non ſit negatio ſuperioris, nec ex affirmatione ſuperioris ſequatur affirmatio inferioris, quæ ſunt opus ad cauſam primam, vt diximus. Dico ſecundo, non opus eſſe illam demõſtrationem, propter quid diſtinguere, quia omnis demõſtratio cauſæ oſtẽdit cauſam, & concluſionẽ eſſe, vt latè diximus ſuperius. Dico tertio, illas demonſtrationes reduci, vel ad quia, vel ad propter quid, vnde illa reducitur ad hanc propter quid, omne calidum eſt attractiuum, ignis eſt calidus, ergo eſt attractiuus.

Alio autem modo differt ipſum, &c. 10

Vide de ſubalternatione Alt. tractat. hoc 3. c. 7.

In hac ſecunda parte docet, quia, & propter quid, differre in diuerſis ſcientiis Nõ intelligas hic eſſe aliud genus demonſtrationis, quia, ſed quod ſit aliqua demonſtratio potiſſima propter quid, cuius cauſa, & propoſitiones ſint vnius ſcientiæ, cõcluſionis vero cognitio, quę dicitur quia, ſit alterius ſcientiæ, quod accidit in ſubalternatis, vt diximus latè ſuperius, ponit exemplum Philopo. Perſpectiuus. n. dicit res ad maiorem diſtantiam minores apparere, quia ſub minori videatur angulo, puta A. ad minorẽ vero diſtantiam, maiores A apparere, qa ſub maiori angulo videntur, puta B. at quare angul⁹ B. ſit maior A. geo B metræ eſt ſcire pp quid, Perſpectiui vero, quia; ponit Ariſt. multa exempla ſubalternarum. Nota per apparentiã, vt vult Phil. intelligi Nauticã, quæ ſub Aſtrologia eſt.

Ferè autem vniuoca ſunt nonnulla, &c.

Philo. ſubalternantes, & ſubalternatas

ſcien-

Digitized by Google

ſcientias vult dici ferè vniuocas: vniuocas, quia vtræque ſunt eiuſdem rationis; ferè, quia non abſolutè, & ſimpliciter. Sed crediderim mentem Ariſtot. eſſe, quod aliquæ ſubalternantes, & ſubalternatæ idem habent commune nomē, vt muſica dicitur ipſa Mathematica, & ſpeculatiua, etiā muſica dicitur hæc practica ei ſubalternata, quam vocat ſecundum auditum; Similiter nautica dicitur aſtrologia, ſicut ſua ſubalternans, hoc tamen non in omnibus eſt inuenire. Nota ſubalternantes vocari mathematicas, quarum eſt cognoſcere propter quid: ſubalternas verò ſēſibiles, quippè quæ magis ſenſui accedant, cum materiales ſint, quarum eſt cognoſcere quia, & concluſiones.

12 *Hi enim habent demonſtrationes cauſarum, &c.*

Oſtendit ſubalternantes ipſas cauſas cognoſcere, non tamē quia, accidit enim frequenter quod quis teneat cauſam, & effectum ignoret, cum cauſam non applicat; & ponit exemplum, ſæpe enim contingit propoſitionem aliquam vniuerſalem cognoſcere, puta omnem mulam eſſe ſterilem, & ignorare hanc, vel illam mulā eſſe ſterilem, quia non aduertit, nec occurrūt cognitioni: ita fit in cauſis, & effectibus: poteſt ergo in ſubalternāte cognoſci propter quid, & non cognoſcatur effectus.

13 *Sunt autem hæc, quæcunque alterum, &c.*

Expoſ. Philop. Philop. vult verba hæc dicta eſſe de ſubalternantibus, & ſuperioribus ſciētiis mathematicis, vt ſit ſenſus: hæ ſcientiæ, cum ſubſtantiam ab aliis diuerſam habeant, cuius ſpecies, ideſt figuras, lineas quantitates conſiderent, tamen ſolis ſpeciebus cōtentæ ſunt; abſtrahunt enim a materia omni ſenſibili, quod ſi iſta quæ Geometria, & Mathematicæ puræ conſiderant, in ſubſtantia, & ſubiecto ſunt non ſic ad mathematicam ſpectant, ſed abſtracta ab eo: eſt bona expoſitio.

Ad S.Th. aliter exponit, & bene, vt priora verba ſint pro inferioribus ſcientijs, hę enim cum aliud quid ſint a ſuperiorib. ſecundum ſubſtantiam, & materiam, ſpeciebus tamen, & figuris vtuntur, ſicut ſuperiores, ſed contractis ad illam materiam, reliquæ vero eas a materia ſeparant, licet in materia ſint, ꝓpter quod vult has differre: penes maiorem, vel minorem a materia abſtractionem.

Se autem habet ad perſpectiuam, &c. 14

Docet ſicut perſpectiua ad Geometriā ſe habet, ita ſe habere ſcientiam de Iride ad Perſpectiuam, cui ſubalterna eſt, ſcire enim, quia de Iride eſt ſcientiæ quæ phyſica dicitur; quia eſt in materia ſenſibili, vel quia ſit pars phyſicæ, vt aliqui volunt; at ſcire propter quid eſt perſpectiui ſimpliciter, vel ſecundum diſciplinam, ideſt, vel Geometricæ, cui perſpectiua ſubiicitur; vt bene explicat Aegydius; nam aliquando aliqua de Iride ex Geometria probantur.

Multa autem & non ſub ſe inuicem, 15

Concludit aliquādo concluſionē vnius ſcientiæ probari in alia, quamuis tales ſcientiæ non ſint ſubalternæ, vt patet: Medicus enim dicit, vulnera circularia difficilius ſanari, Geometra dat cauſam, quia latera circuli maxime diſtant, non tamē medicina ſubiicitur Geometriæ; huiuſmodi ſunt multa alia. Latè diximus de ſubalternatione capite ſeptimo ſuperiori, ſimiliter de aliis difficultatibus quæ hic poterant occurrere, in aliis capitibus diſputatum eſt, ideo ſuperſedebimus.

Primam figuram maxime ſcientiæ eſſe accommodatam.
Cap. XI.

1 F*igurarum autem maxime ſcientialis eſt prima: Mathematicæ namque ſcientiæ per hanc demonſtrationē ferunt: vt Arithmetica, & Geometria, & Perſpectiua, & fere vt dixerim, quæcunque ipſius propter quid conſiderationem faciunt: aut enim omnino, aut vt plurimū, & in plurimis per hanc figuram ipſius propter quid fit ſyllogiſmus. quare, & propter hoc erit vtique maximè ſcientialis: maximè namque proprium ipſius ſcire eſt propter quid ſpeculari.*

Poſtea, & ipſius quid eſt ſcientiam per ſolam hanc venari poſſibile: in media enim figura non fit prædicatiuus ſyllogiſ.

Digitized by Google

logiſmus, ipſius vero quid eſt ſcientia affirmationis: in vltima autem fit quidem, ſed non vniuerſaliter; ipſum autem quid eſt vniuerſalium eſt: non enim homo aliquo modo eſt animal bipes.

3 *Amplius hæc quidem illarum nihil indiget, illæ vero per hanc condenſantur, & augentur, quouſque ad immediata venerint. Manifeſtum itaque quod ad ſcientiam maxime propriè eſt prima figura.*

4 *Quemadmodum vero contingebat A. ineſſe B. indiuidue, ita & non ineſſe accidit: dico autem indiuiduè ineſſe, aut non ineſſe, eo quod non eſt ipſorum medium: ſic enim non erit ſecundum quid ineſſe, aut non ineſſe. Quando igitur A. aut B. in toto aliquo ſit, aut & ambo, non contingit A. ipſi B. primo non ineſſe.*

5 *Sit enim A. in toto C. ſi igitur B. non eſt in toto C. (contingit enim ipſum quidem A. eſſe in aliquo toto: ipſum vero B. non eſſe in hoc) ſyllogiſmus erit, quod A. ipſi B. non inſit: ſi enim C. A. quidem omni: ipſi vero B. nulli: A. nulli eorum, quæ B.*

6 *Conſimiliter autē & ſi B. in toto aliquo eſt, vt in D. ipſum namque D. omni B. ineſt: ipſi autem A. nulli ipſum B. quare ipſum A. nulli eorum, quæ B. inerit per ſyllogiſmum.*

7 *Eodem pacto monſtrabitur & ſi ambo in toto aliquo ſint.*

8 *Quod autem contingit ipſum B. non eſſe in quo toto eſt A. aut rurſus A. in quo toto eſt B. manifeſtum ex coordinationibus, quæcunque non commutantur ad ſe inuicem. Si enim nullum eorum, quæ ſunt in A. C. D. coordinatione, de nullo prædicatur eorum, quæ ſunt in B. F. ipſum vero A. in toto eſt [illegible] coordinato exiſtenti: planum quod B. non erit in H. cummutarentur enim coordinationes: conſimiliter autem & ſi B. in toto aliquo eſt.*

9 *Si vero neutrum ſit in toto nullo: non inſit autem A. ipſi B. neceſſe eſt indiuiduè non ineſſe. Si enim erit aliquod medium, neceſſe alterum ipſorum in toto aliquo eſſe.*

10 *Aut enim in prima figura, aut in media erit ſyllogiſmus, ſi quidem igitur in prima B. erit in toto aliquo: affirmatiuam namque oportet, quo ad hoc, propoſitionem fieri.*

11 *Sin autem in media vtrum contingerit? ad vtraque enim accepto priuatiuo, efficitur ſyllogiſmus: ambabus vero negatiuis exiſtentibus non erit. Planum itaque, quod contingit aliud alij non ineſſe indiuiduè, & quando contingit, & quomodo diximus.*

1 *Figurarum autem faciens ſcire maximè, &c.*

Cum principia materialia demōſtrationis hucuſque tradiderit, nempe ꝓpoſitiones, nunc de principio formali, hoc eſt de figura ꝑ quā præcipuæ demonſtrationes fiunt, ſermonem facit; atque hæc cauſa eſt communis huius cōtinuationis textus, q̄uis poſſemus forſan magis ad rē dicere, ꝙ cum paulo ante demonſtrationes, quia in ſecunda figura fieri dixiſſet, nūc demōſtrationes propter quid præcipue in prima fieri velit oſtendere. *Intentio Ariſt. & cōtinuatio text.*

Caput aūt in duas partes diuiſum eſt, in priori probat primā figurā maxime ſeruire demonſtrationib. in poſteriori loquitur de immediatis propoſitionibus negatiuis. *Diuiſio capitis.*

Proponit igitur cōcluſionē hāc in principio, figura q̄ maxime ante alias ad ſcientiam eſt apta, eſt prima, quā tribus rationibus oſtendit, prima eſt quaſi quædam inductio, omnes.n. Mathematicæ, vt Geometria, Arithmetica ꝑſpectiua, ſimiliter reliquæ ſcientiæ, quæ per cauſas demonſtrāt, aut omnino, aut vt plurimum per primam figurā [illegible] igitur demōſtratio *Concluſio capitis, & rōnes concluſionis*

Digitized by Google

quæ per cauſam ꝓcedit ſit nobiliſſima, & maxime ſcire faciat, atque iſta per primā figuram procedat, colligitur prima figura facere præcipue ſcire. Nota quod dicit, vt plurimū, q̄a nō ſemꝑ i prima figura fiunt.

Dub. ex Arg. Dubitat. Aegidius quare demōſtratio, q̄ per ꝓpter quid eſt, fiat magis in prima figura. Reſpōdet, diſtinguendo; aut. n. per ipſum propter quid ꝓbamus aliquid ineſſe aut non ineſſe; ſi ineſſe, cū ſit affirmatio, & vniuerſalis, non poteſt colligi in ſecunda nec in tertia: ſi non ineſſe, poteſt colligi in ſecunda, etiam & in prima, vt nullum animal rationale eſt brutum, omnis homo eſt animal rōnale, ergo nullus homo eſt brutum: fit etiam in ſecunda, nullum brutum eſt animal rationale, omnis homo eſt aīal rationale, ergo nullus homo eſt brutum: cum igitur quæ fiunt per ſecundam, fiant per primam, non autem e contra, vt plurimum prima aptior eſt demonſtrationi.

2 *Poſtea ipſius quod quid eſt.*

2. Rat. Hæc eſt ſecunda ratio pro eadem cōcluſione: maxime definitio vtilis eſt demonſtrationi, ſed hanc non niſi per primam cōſequimur, ergo figura prima ante alias demonſtrationi conducit: probat minorem, nam definitio de definitio affirmatiue, & vniuerſaliter prædicari debet, ſi vniuerſaliter, non poterit in tertia concludi, ſi affirmatiue, non in ſecunda, quæ negatiue concludit.

Dices, quomodo definitio de definitio demonſtratur, nō enim definitionis eſt demonſtratio. Philop. reſpondet definitionē non demonſtrari, tamen partes definitionis demonſtrari; oſtendimus enim differētiam diuidendo genus: dicit ſecundo quòd etiam probamus definitionem per ipſius definitionem: ſic omnis oratio explicans, quid ſit homo, eſt ipſius definitio, ſed animal rationale explicat quid ſit homo, ergo ipſius eſt definitio. Alii aliter reſpondent. mihi videtur dicendum, non quidem hic dicere Ariſtot. quod demonſtretur, ſed quòd oſtēdatur, vel ab effectu, vel a ſigno, vel alio modo a poſteriori, & ſic ad talem probationem vtimur prima figura.

3 *Amplius hæc quidem illius, &c.*

3. Rat. Tertia ratio eſt, quia iſta eſt figura nobiliſſima: nō. n. indiget aliis, at aliæ indigēt ipſa: nam per eam denſantur, & augmētantur, donec ad immediata perueniant.

Dices, quòd reliquæ duæ denſātur & augumentantur per primam? Reſpōdent Philop. quod denſatio ineſt propriè materiæ, augumentum formæ, & cum prædicatū ſit forma, ſubiectū materia, quoties prædicatum fit ſubiectū, eſt denſatio, quoties vero ſubiectum prædicatum, eſt augumētatio. cum ſecunda figura ad primam reducitur, prædicatum vnius premiſſæ fit ſubiectum, nam medium erat in vtraque prædicatum, ob id per denſationem ſecunda redit in primam: at in tertia medium, q̄ erat ſubiectū in vtraque fit in vna prædicatum; propterea per augumētationem reducitur ad primam: ita etiam exponit Aegidius. Dubiū Soluitur ex Philop.

At Themiſt. aliter exponit: dicit. n. denſari, & augumētari eſſe ꝓſyllogizari ꝑmiſſas ſyllogiſmi, & demonſtrationis, cū ſunt mediatæ, talis aūt proſyllogizatio dicitur dēſatio, quia magis accedit ad immediatas propoſitiones, eſt. n. vt q̄dam coarctatio, dicitur ēt augmētatio ꝑꝑ multitudinem mediorum, mō. n per vnū, poſtea hoc ꝑ aliud immediatius ꝓbamus. Eſt aūt in proſyllogizatione hoc notandum, q̄ ſecūda figura non pōt proſyllogizare ſuas vtraſq; ꝑmiſſas, cum altera ſit affirmatiua, & nō poſſit cōcludi in ſecunda; ſimiliter nec tertia, cū altera ſit vniuerſalis: debent ergo a prima proſyllogizari, hæc. n. & ſuas, & aliarū ꝓpoſitiones proſyllogizat, quia quocūque mō cōcludit, ꝓpterea dicit Ariſt. reliquas denſari, & augmētari, quouſque ad immediatas ſuas, propoſitiones reducantur. Aliter ex Themiſt.

Hæc expoſitio eſt bona, quamuis poſſemus etiam dicere, quòd per denſari intelligat reductionem modorū aliarum figuram ad primam, quatenus plures modi ad vnum primæ reducūtur, vt diximus olim, & hoc etiamidem fit augmētari, nam dum modos aliarum ad primam reducimus, augentur modi, nempe qui erant in aliis figuris, & ſimiliter ij ad quos reducuntur: ipſa vero prima immediata dicitur, cum non ſit opus ad alias reducere, nec per eas confirmare ipſam. 3. adhuc expoſit.

Sit autem in A. eſſe in B.

Cum de immediatis ꝓpoſitionib. modo ſermonem feciſſet, vt volunt Them. & Philo. nūc de immediatis tractat: ac primo docet eſſe immediatas, non ſolum affirmatiuas,

uas, ſed etiam negatiuas propoſitiones, ſi-
cut etiam mediatas: vocat autem affirma-
tiuas immediatas, cum prædicatum ſubie-
cto indiuiſibiliter, ideſt non per medium
aliquod ineſt, negatiuas vero immediatas,
cum prædicatū ſubiecto non ineſt, & hoc
nulla media cauſa probari poteſt. Et nota
per A. intelligi prædicatum, per B. vero
ſubiectum.

Vt autem diſcurſum perfectum Ariſtot.
intelligas, aduerte ipſum diſtinguere pro
poſitiones negatiuas in quatuor genera,
hoc ordine: primum, cum prædicatum pu
ta A. eſt ſub aliquo toto, ideſt continetur
ſub aliquo genere, vel aliquo quod de illo
vniuerſaliter prædicetur eſſentialiter, ſu-
biectum vero puta B. non eſt ſub aliquo
toto, vt qualitas non eſt homo; alterum,
cum econtra ſubiectum eſt ſub aliquo to-
11 to, nō autem prædicatum vt nullus homo
eſt qualitas; tertium cum vtrūque eſt ſub
toto, vel diuerſo, vt homo non eſt albedo,
vel eodem, vt homo non eſt equus, ſub ani
mali, quartum, cum neutrum eſt ſub toto,
vt nulla ſubſtantia eſt quantitas: intendit
ergo Ariſt. tres priores eſſe mediatas pro-
poſitiones, & demonſtrabiles, quartam ve
ro indemonſtrabilem; & aduerte hic lo-
qui de negatiuis neceſſariis, & per ſe, ſin-
las ergo explicemus.

5 *Sit enim A. in toto C.*

1. Gen. Agit de primo genere, cum prædica-
tum eſt ſub toto, non autem ſubiectum, &
intendit talē propoſitionem poſſe demon
ſtrari per tale totum, quod dicatur D affir
matum de prædicato, & negatum de ipſo
ſubiecto, nam poteſt eſſe quod totum prę
dicati ſit alienum a ſubiecto, & tunc faciā
ſyllogiſmum in Cameſtres ad illam con-
cluſionem, nulla qualitas eſt homo, ſic ſu-
mendo animal; omnis homo eſt animal,
nulla qualitas eſt animal, ergo nulla qua-
litas eſt homo.

6 *Similiter autem etſi B. in aliquo, &c.*

2. Gen. Oſtendit ſecundum genus, cum ſubie-
ctum eſt in toto, non autem prædicatum:
vt nullus homo eſt qualitas, tunc per illud
totum ſubiecti quod ſit D. puta animal, ne
gatum de prædicato, affirmatum de ſubie-
cto, fiet demonſtratio in Cæſare, ſic, nulla
qualitas eſt animal, omnis homo eſt ani-
mal, ergo nullus homo eſt qualitas.

Eodem autem modo, &c. 7

Tertium genus eodem modo poteſt de- 3. Gen.
monſtrari, ſed dupliciter, aut enim per to
tum ſubiecti, aut per totum prædicati, vt
nullus homo eſt albedo: per totum prædi
cati ſic, omnis albedo eſt color, nullus ho
mo eſt color, ergo nullus homo eſt albe-
do: per totū ſubiecti ſic, nulla albedo eſt
animal, omnis homo eſt animal, ergo nul
lus homo eſt albedo, cum vero extrema
ſub vno proximo genere ſunt, vt homo
non eſt equus per ipſorum definitiones,
tunc demonſtrari poterunt.

Quod autem contingit B. non eſſe, &c. 8

Cum ſuppoſuiſſet in probatione in toto
prædicati non eſſe ſubiectum, & econtra,
oſtendit id poſſe fieri ex prædicamentis,
quæ adinuicem non commutantur, ideſt
non prædicantur, vt ſit vnum prædicamē
tum ſubiecti A. C D. ſit aliud prædicati B.
B. F. clarum eſt quod ſi A ſit in C. ideſt, in
quoddam genere ſui prædicamenti, quod
in illo non erit B cum ſit alterius coordi
nationis: per tres literas vnum prædica-
mentum intelligit, plura enim in eo præ-
dicata ordinantur.

Si vero neutrum ſit in toto, &c. 9

Quartum genus, cum nec prædicatum, 4. Gen.
nec ſubiectum in aliquo ſunt, docet eſſe
immediatum, vt nulla ſubſtantia eſt qua-
litas, & vniuerſaliter quoties vnum gene
raliſſimum de altero negatur, tunc non eſt
medium illud monſtrandi, cū non habeant
ſuperiora, nec proprias definitiones, &
probat, nam ſi aliquod ſit medium, opor-
tet vt vniuerſaliter prædicetur de ſubie-
cto, aut prædicato, ſed extrema ſunt ſupre
ma, non ergo habent ſuperius eſſentiale,
ens enim eſt analogum, & de omnibus prę
dicatur, vnde non eſt medium ad conclu-
dēdum negatiuè, etiam ſi eſſet vniuocum,
vt patet, nam de vno deberet negari.

Aut enim in prima, aut media, &c. 10

Oſtendit quod tale medium deberet de
altero extremo vniuerſaliter prædicari
affirmatiuè, nam aut talis demonſtratio
fieret in prima figura, vel in ſecunda; omi-
tit tertiam; quæ cum non concludat vni-
uerſaliter, non eſt apta demonſtrationi,
de qua eſt ſermo, ſi igitur fiat in prima,
minor eſt affirmatiua, in qua medium de
concluſionis ſubiecto affirmatur, non er-

go fiet in prima, nam ſubiectum illud non habet ſuperius.

11 *Si vero in media, &c.*

Nec in ſecunda fieri docet, nam licet in ea minor non ſit ſemper affirmatiua, tamē ad vtrumque contingit, ideſt aut maior, aut minor erit affirmatiua, cum ex vtraq; negatiua non fiat ſyllogiſmus: cum mediū vero ſit in vtraque prædicatum, prædicabitur affirmatiuè de vno extremo illius, quod fieri non poteſt, concludit ergo eſſe mediatas, & immediatas propoſitiones negatiuas, & quando ſint, ſe iam docuiſſe, atque hęc de hoc Capite vndecimo, quod abſoluit pręcipuam partē horum librorū.

Quot, quibus ve modis ſyllogiſticis tum in immediatis, tum in mediatis propoſitionibus ignorantia diſpoſitionis, & quomodo ignorantia negationis exoriatur.

Cap. XII.

1 *Ignorantia vero, quæ non ſecundum negationem, ſed ſecundum diſpoſitionem dicitur, eſt quidem deceptio, quæ per ſyllogiſmum fit. Hæc autem in primo quidem in exiſtentibus, aut non exiſtentibus contingit dupliciter, aut enim quando ſimpliciter exiſtimet ineſſe, aut non ineſſe: aut quando per ſyllogiſmum accipiat ſuſpicionem. Simplicis quidem igitur ſuſpicionis ſimplex eſt deceptio, eius vero quæ eſt per ſyllogiſmum, plures.*

2 *Non inſit enim A. nulli eorum quæ B. indiuidue. ſi igitur ſyllogizet A. ineſſe ipſi B. medium accipiens. C. deceptus erit per ſyllogiſmum.*

3 *Contingit quidem igitur vtraſq; propoſitiones eſſe falſas, contingit autem alteram ſolum. Si enim neque A. nulli eorum quæ C. inſit: neque C. nulli eorum quę B. aſſumpta vero fuerit vtraque è conuerſo, ambæ falſæ erunt.*

4 *Euenit autem ita ſe habere C. ad A. & B. vt neque ſub A. ſit, neque vniuerſaliter in B. impoſſibile namque B. eſſe in toto aliquo. dicebatur enim A. primo ipſi non ineſſe: A. vero non neceſſe omnibus entibus ineſſe vniuerſaliter: quare ambæ falſæ.*

5 *Sed & alteram contingit veram accipere, non tamen vtram volueris. ſed A. C. C. B. namque propoſitio ſemper falſa erit; eo quod ipſum B. in nullo ſit; A. C. vero euenit.*

6 *Quemadmodum ſi A. & ipſi C. & ipſi B. inſit indiuidue, quando enim idem primo prædicetur de pluribus, neutrum in neutro erit.*

7 *Differt autem nihil, neque ſi non indiuiduè inſit. Deceptio quidem igitur inexiſtendi & per hæc, & ita fit ſolum; non enim erat in alia figura inexiſtendi ſyllogiſmus. Quæ vero eſt non exiſtendi, & in prima fit, & in media figura. Primum itaque dicamus quot modis in prima fit, & quomodo ſe habentibus propoſitionibus.*

8 *Contingit quidem igitur vtriſque falſis exiſtentibus, quemadmodum ſi A. & ipſi C. & ipſi B. inſit indiuiduè. Si enim acceptum fuerit A. quidem nulli C. C. verò omni B. falſæ erunt propoſitiones.*

9 *Contingit autem, & altera falſa exiſtente, & hac vtrauis. Euenit enim A. C. quidem veram eſſe, C. B. vero falſam. A. C. quidem veram: quoniam non omnibus entibus ineſt A. C. B. verò falſam: quoniam impoſſibile eſt C. ineſſe ipſi B. cui nulli ineſt A. non enim amplius vera erit A. C. propoſitio, ſimul autem ſi & ambæ ſunt verę, & concluſio erit vera.*

10 *Sed & C. B. contingit veram eſſe, altera exiſtente falſa, quemadmodum ſi B. & in C. & in A. eſt: neceſſe enim alterum ſub altero eſſe; quare ſi acce-*

perit

perit A. nulli eorum, quæ C. ineſſe, falſa erit propoſitio. Planum igitur, quod altera falſa exiſtente, & vtriuſque, erit falſus ſyllogiſmus.

12 *In media autem figura, totas quidem eſſe propoſitiones ambas falſas, non contingit: quādo enim A. omni B. inſit; nihil erit accipere, quod alteri quidem omni, alteri verò nulli ineſt. Oportet autem ſic accipere propoſitiones, ut huic quidem inſit, illi verò non inſit: ſi quidem erit ſyllogiſmus, ſic igitur ſic acceptæ falſæ, planum, quod econtrario econuerſo ſe habebunt: hoc autem impoſſibile.*

13 *In aliquo verò vtramque nihil prohibet falſam eſſe, quemadmodum ſi C. & A. & B. alicui inſit. Si enim A. quidem omni acceptum fuerit ineſſe: B. verò nulli: falſæ quidem ambæ propoſitiones, non tamen totæ, ſed in aliquo. Et econuerſo quoque poſito priuatiuo, conſimiliter.*

14 *Alteram verò falſam eſſe, & vtram uis, contingit, quod enim ineſt A. omni, & B. ineſt. Si igitur acceptum fuerit ipſum C. ineſſe quidem toti A. toti verò B. non ineſſe: C. A quidem vera erit, B C. autem falſa.*

15 *Rurſus quod B. quidem nulli ineſt, neque A. omni inerit, ſi enim ipſi A. & ipſi B. ſed non inerat. Si igitur acceptum fuerit C. A quidem toti ineſſe, B. vero nulli B. C. quidem propoſitio vera, altera autem falſa.*

16 *Conſimiliter vero, & tranſpoſito priuatiuo: quod enim nulli ineſt A. neq; B. nulli inerit. Si igitur acceptum fuerit C. A. quidem toti non ineſſe: A. C. quidem propoſitio vera erit, altera autem falſa.*

Et rurſus quod omni B. ineſt, accipere ineſſe nulli A. Falſum, neceſſe enim, ſi B. omni, & A. alicui ineſſe. Si igitur acceptum fuerit, C. ineſſe quidem omni B. nulli vero A. C. B. quidem vera erit, C. A. autem falſa. Planum igitur quod, & ambabus exiſtentibus falſis, & altera ſolum, erit ſyllogiſmus deceptorius in indiuiduis.

Ignorantia autem quæ non ſecundum negationem, &c. 1

Intentis Ariſt. ex Philop.

Conuenit, vt dicit Philopon. ſcienti non ſolum ſcientiæ cognitionē, tradere, ſed ēt quæ ſcientiæ opponatur, ignorantiā, exponere: cum igitur Ariſt. de ſcientia, & modis, quibus eam conſequimur, tractauerit, nunc de ignorantia ſcientiæ oppoſita, ac quibus vijs eā imbibamus diſſerit, & quia ſicut ſcientia erat de immediatis, & mediatis propoſitionibus, ita etiam ignorantias de vtraque ignorantia diſſerit, & quæ fit ſecundum propoſitiones immediatas, & hoc in capite præſenti, & quæ fit ſecundum mediatas, & id in capite ſequēti, cum autem immediatæ ſint in duplici differentia, affirmatiuæ, & negatiuæ, prius de negatiuarum ignorantia, quæ ſolum fit in prima figura, 2 poſtea de affirmatiuarum etiam, ignorantia, quæ fit in prima, & tandem de earundem affirmatiuarum ignorantia, quę fit in ſecunda diſſerit: tertia enim figura, cum non concludat vniuerſaliter, excluditur: hic enim de vniuerſalibus, & per ſe eſt ſermo, & eadem ratione excluduntur modi particulares aliarum duarum, & tātum eſt ſermo de vniuerſalib.

Duplex ignorantia.

Proponit igitur duplicem eſſe ignorantiam, & ſecundum negationem, & ſecundum diſpoſitionem: illa eſt ſecundum negationem, quæ eſt ſimplex negatio, & carentia ſcientiæ, quam ignorantiam ruſtici, pueri; & ij qui nihil didicerunt habent, quæ non aliud eſt quam non habere rei cognitionem: illa vero dicitur ignorantia ſecundum diſpoſitionem, cum opinamur oppoſitum veritatis, vt qui opinaretur hominem non eſſe riſibilem, plantas non habere vitam, talis haberet ignorantiam diſpoſitionis.

Adhuc iſta ignorantia dupliciter contingit, vno modo ſine ſyllogiſmo, cum nimirum, vel auctoritate aliqua, vel vana experientia, aut exēplo, aut cóſuetudine aliqs deceptus opinatur oppoſitum veritati, vt

qui, ſolem paruæ quantitatis propter viſum iudicaret, aut qui triangulum non æquiualere duobus rectis, cum tres angulos videat, exiſtimaret, aut qui aliquod falſum acciperet ſine conſideratione rationis, hi haberent ignorantiam diſpoſitionis ſimplicem, & ſine ſyllogiſmo: altero modo talis ignorantia euenit per ſyllogiſmum, cũ nimirum aliquo ſyllogiſmo decepti opinamur oppoſitum veritatis præſertim neceſſariæ, nam de hac eſt ſermo, & talis definitur ab Ariſt. ſic per ſyllogiſmum facta deceptio.

Aſſignat autem diſcrimen inter vtramque, nam ignorantia ſine ſyllogiſmo ſimplex eſt, ideſt qui ſine ſyllogiſmo, in aliquo decipitur, tantum in illo decipitur, at qui in aliquo per ſyllogiſmum decipitur, in multis decipitur, nam ſyllogiſmus probans falſum, aut vnam, aut vtramque præmiſſam habet falſam; hic enim loquimur de ſyllogiſmo ignorantiæ oppoſito ſcientiæ procedenti tantũ in materia, qui ex falſis probare intendit oppoſitum veritatis neceſſariæ, & ſcientificæ.

2 *Non ſit enim A. in nullo B. &c.*

Incipit docere quid ſit decipi in negatiuis immediatis, quod quidem eſt cum opinamur oppoſitas vniuerſales affirmatiuas veras per aliquod principium, & medium falſum, quod in Barbara fit, nam ſolum in modo hoc vniuerſaliter affirmatiuè concludimus: dicit igitur, non ſit A. in B. id eſt it aliqua negatiua immediata, puta nulla ubſtantia eſt quantitas: ſi aliquis per aliquod medium. C. puta numerum, exiſtimet omnem ſubſtantiam, eſſe quantitatem, ſic omnis numerus eſt quantitas, omnis ſubſtantia eſt numerus, ergo omnis ſubſtantia eſt quantitas: decipitur in negatiuis immediatis.

3 *Contingit igitur vtraſque propoſitiones.*

Oſtendit primo quoties in negatiua immediata decipimur inferentes oppoſitam affirmatiuam falſam, poſſe vtramque præmiſſam eſſe falſam, & ſimiliter poſſe vnam eſſe veram, & alteram falſam: quod autem vtraq; poſſet eſſe falſa, patet; ſumatur iſta propoſitio cuius ſit ignorãtia: omne B. eſt A. nempe omnis ſubſtantia eſt quantitas, ſi pro medio ſumamus aliquid, de quo non ſit. A. ſupple, quantitas, & ipſum non ſit de B. nempe de ſubſtantia, & ſit C. nempe color, tunc contrarie ſumendo, id eſt affirmãdo quantitatem de illo, de quo negabatur, & ipſum affirmando de ſubſtantia, de qua negabatur vtraque præmiſſa erit falſa, ſic, omnis color eſt quantitas, omnis ſubſtantia eſt color, ergo omnis ſubſtãtia eſt quãtitas: ſenſus eſt quod ſi illam probemus p medium, de quo vniuerſaliter prędicatum non affirmetur; quodque de ſubiecto concluſionis etiam vniuerſaliter non affirmetur, tunc vtraque propoſitio erit falſa, ſicut concluſio.

Poteſt autem ſic ſe habere, &c. 4

Quod autem tale medium ſic ad concluſionis extrema ſe habere poſſit, probat primum, quia illud medium C. non prædicatur vniuerſaliter de ſubiecto concluſionis in minori, quia illud ſubiectum eſt generaliſſimum, de quo nihil vniuerſaliter prædicatur, & de ipſo prędicatum non prædicatur, vniuerſaliter in maiori, prædicatum enim erat vnum generaliſſimum, quod niſi de omnibus entibus affirmetur, ob id poſſem ſub eo ſumere aliquid, de quo ipſum non affirmetur vere.

Sed alteram contingit veram &c. 5

Probat etiam poſſe in ſimili ignorantia vnam propoſitionem eſſe veram, ſed hanc impoſſibile eſt eſſe minorem, quæ ſemper erit falſa, quam vocat B.C. maior poteſt eſſe vera, quam vocat A.C. quod minor non poſſit eſſe vera declarat, quia in minori ſubijcitur, ſubiectum concluſionis vniuerſaliter affirmatiuę ſubiecto maioris, eſt enim minor primæ figurę ſemper affirmatiua, at cum ſubiectum concluſionis ſit generaliſſimum, nihil vere de eo vniuerſaliter affirmabitur, manebit igitur vera, minor vero falſa.

Vt ſi A. & in C. & in B. indiuiſibiliter eſt, &c. 6

Probat maiorem poſſe veram eſſe, & minorẽ falſam, quod.n. minor ſemper ſit falſa probatũ eſt, & nota rõnẽ, quæ obſcura eſt demus illam concluſionẽ immediatã, nulla quãtitas eſt ſubſtãtia, nullum B. eſt A. tunc A. nempe ſubſtantia immediate, & indiuiſibiliter negatur de B. quantitate, ſub ſubſtãtia iterum ſumamus ſubiectum, de quo immediate affirmetur, puta corpꝰ, dicatur C. hoc ſtante impoſſibile eſt, quod corpus C. affirmetur de quantitate B. nam vt egregiè

dixit

dixit Phil. cum vnum prædicatum de duobus prædicatur, primo & immediatè, ſiue de vtroq; negatiuè, ſiue de altero affirmatiuè, de altero negatiuè, ſiue de vtroq; affirmatiuè, impoſſibile eſt, quòd illa duo affirmentur adinuicem, vt ipſe bene probat.

Dum igitur ſubſtantia de quantitate immediatè negetur, de aliquo verò affirmetur immediatè, puta corpore, ſi quis ad probandã affirmatiuam falſam, omnẽ quantitatẽ eſſe ſubſtantiam, ſumat pro medio in prima figura illud immediatum affirmatiuũ ſubſtantiæ, faciet maiorem veram, ſed minorem falſam, nam minor erit affirmatiua ex duobus immediatis eiuſdem prædicati, quod eſſe non poteſt.

Notã autem ſenſum literæ ſecundum Alex. cum A. puta prædicatum eſt indiuiſibiliter in B. & in C. mediate de vtroque prædicatur, ſed cum diſcrimine, nam de B. negatur immediatè, quod eſt ſubiectũ concluſionis, de C. verò affirmatur, quod eſt ſubiectum maioris.

7 *Differt autem nihil, &c.*

Docet quamuis ſub cõcluſionis prædicato ſumamus aliquid mediatum contingere maiorẽ veram, minorẽ falſam eſſe; vt ſi dicas omnis homo eſt ſubſtantia, omnis quantitas eſt homo, ergo omnis quantitas eſt ſubſtantia. Nota illam priorẽ probationem eſſe neceſſariam, nẽpe quando eſt neceſſarium ꝙ minor falſa, & maior ſit vera ex ratione immediatæ prædicationis: modo hæc probatio eſt duplex, nã maior probatur vera, quia eſt de inferiori affirmatiua, minor falſa, qa nihil de generaliſſimo affirmatur vniuerſaliter.

Cõcludit ſe dixiſſe de ignorantia negatiuæ, quæ fit per primam, hæc enim ſola concludit vniuerſaliter affirmatiuè; oportet vt de ignorantia affirmatiuè immediatè agat, quæ fit cum oppoſitam negatiuã vniuerſalem exiſtimamus veram per ſyllogiſmum: cum autem talis ſyllogiſmus inferens negatiuam fiat in prima, & ſecunda figura, prius de eo, qui in prima fit, tractat.

8 *Contingit igitur vtriſque falſis, &c.*

Tractat modo de ignorantia immediatę affirmatiuæ in prima figura, quæ eſt, cum negatiuã oppoſitã inferim⁹ vniuerſaliter, quod fit in Celarent, & tunc ex vtraq; falſa procedere poſſumus, & id modo probat ſit affirmatiua immediata, omnis homo eſt animal, ſcilicet omne B. eſt A. ignorantia ſit oppoſita, nullus homo eſt animal: tunc ſi pro medio ſumamus aliquid de quo etiã immediate affirmatur animal, puta C. leo, vtraq; erit falſa, maior quia eſt negatiua, & negamus prædicatum de eo, de quo immediate affirmatur: minor etiam eſt falſa, quia affirmatur duo immediata eiuſdem prædicati, quæ, vt diximus, affirmari nequeunt, vt ſi dicas, nullus leo eſt animal, omnis homo eſt leo, ergo nullus homo eſt animal.

Contingit autem, & altera falſa, &c. 9

Probat etiam in eadem figura poſſe vnã tãtum propoſitionem eſſe falſam, ſiue hęc ſit maior, ſiue ſit minor, ſed primo oſtẽdit cũ maior, puta A.C. eſt vera, & minor B.C. falſa: ratio autẽ, propter quã maior poſſit eſſe vera, eſt, quia cum prædicatum cõcluſionis ignoratæ non prædicetur de omnibus, ſi pro medio ſumatur aliquid eorum quib. non ineſt, erit maior vera, in qua negamus prædicatum de tali medio, vt ſi ad eandem cõcluſionem, nullus homo eſt animal, ſumatur ab animali lapis, & dicatur nullus lapis eſt animal, omnis homo eſt lapis, ergo nullus homo eſt animal.

Sed quã eſt C. B. falſa, &c. 10

Quod vero minor ſit falſa, poſtquã maior eſt vera, probat, quia cũ aliquod prędicatũ de aliquo vniuerſaliter affirmatur, & de altero negatur etiã vniuerſaliter, eſt impoſſibile ꝙ illa duo affirmentur, verbi gratia, ſi animal de homine vniuerſaliter affirmatur, & de lapide vniuerſaliter verè negatur, non poterit lapis affirmari de homine, nam ſi affirmetur, ſequetur contradictoria alterius vniuerſalis, aut affirmatiuę, aut negatiuæ, vt ſi dices, nullus lapis eſt animal, & addas, homo eſt lapis, aut lapis eſt homo, ſequetur homo non eſt animal, aut in Fetio aut in Felapton, ſimiliter ſi dices, omnis homo eſt animal, & homo eſt lapis, ſequitur, lapis eſt animal, in Datiſi.

Hoc eſt igitur quod dicit: ſi detur maior negatiua vera, nullũ C. eſt A. ſ. nullus lapis eſt animal, cum animal de omni homine prædicetur, puta A. de omni B. non poterit C. de B. idest lapis de homine affirmari vniuerſaliter, aliter inferetur oppoſitũ maio-

ſis negatiuæ, dicendo, omnis homo eſt animal, lapis eſt homo, ergo lapis eſt animal, cõtra eã maiorem, nullus lapis eſt animal.

Addit rationem alteram propter quam oportet eſſe minorem falſam, quia cum maior fuerit vera, ſi minor etiam eſſet vera, iam concluſio non eſſet falſa, nã ex vtraq; vera non ſit concluſio falſa, at concluſio eſt falſa, cum ſit negatiua oppoſita affirmatiuæ immediatæ, ergo ſtante maiore vera, neceſſario minor eſt falſa, forma enim ſyllogiſmi bona eſſe ſupponitur.

11 *Sed, & eam qua eſt C.B. contingit veram eſſe, &c.*

Probat modo minorem C. B. poſſe eſſe veram maiori falſa exiſtente, quod fiet cũ medius terminus, puta C. fuerit ſub prędicato, & ſuperius ſubiecto, tunc enim de ipſo prædicatum negare in maiori falſum erit, ipſum vero de ſubiecto affirmare in minori, erit verum; verbi gratia ſi per ſyllogiſmum ignoretur iſta, nullum animal eſt viuens, per hoc medium, corpus, tunc maior falſa, minor vera erit: vt nullum corpus eſt animal, omne viuens eſt corpus, ergo nullum viuens eſt animal quando dicit ſi B. ſit in C. & in A ſenſus eſt, ſi ſubiectum concluſionis ſit in C. ideſt in medio, & in A. ideſt prædicato concluſionis, tunc vniuerſaliter negare in maiori, A. de C. falsũ erit, ſed verum affirmare in minore C. de B. Ecce cum decipi contingit in prima figura circa affirmatiuas immediatas, & ex vtraque propoſitione falſa, & ex vna falſa, altera vera exiſtente.

12 *Sed in media figura, &c.*

Tranſit ad oſtendendum in ſecunda figura qñ in affirmatiuis decipiamur inferẽdo negatiuas oppoſitas: & primo docet non poſſe vtraſq; propõnes eſſe in totũ falſas. Vocat vniuerſales, tam affirmatiuas, q̃ negatiuas in totum falſas, quæ ſecundum nullum ſingulare veritatem habent, vt nullus homo eſt animal, omnis homo eſt lapis: in parte verò falſæ dicuntur, quæ ſecundum aliqua ſingularia veræ ſunt, vt omne animal eſt greſſibile, nullum animal eſt bipes.

Dicit ergo, in ſecunda figura cum cõcluſio eſt falſa oppoſita immediatæ affirmatiuæ, non poſſe vtraſq; propoſitiones eſſe falſas in totum, cuius probatio difficilis eſt.

Propterea aduerte quod ĩ ſecũda figura medium ſit in vtraq; præmiſſa prædicatũ, ac ob id de vno extremo cõcluſionis debet affirmari in vna, de altero verò negari: aliquãdo tñ maior eſt affirmatiua, vt in Cameſtres, aliquãdo verò minor, vt in Cæſare. Loquamur ergo de priori: vt vtraque huius propoſitio ſit in totum falſa, mediũ debet nulli prędicato concluſionis ineſſe, & omni ſubiecto competere: ſic.n. fiet, vt maior affirmatiua ſit falſa, in qua medium de concluſionis prædicato affirmamus, & minor falſa, in qua mediũ de ſubiecto concluſionis negamus: oppoſitum ſit in Cæſare, nam medium debet omni prædicato, & nulli ſubiecto ineſſe, ſic enim erit vtraque in totum falſa.

Dicit igitur Ariſt. fieri non poſſe vt tale medium detur, qñ concluſio eſt affirmatiua vniuerſalis immediata, vt omnis homo eſt animal, nam tunc contraria negatiua eſſet vera, vt patet. ſi des enim in Cameſtres aliquid quod de nullo animali, & de omni homine prædicetur, argumentabor ſic ex ipſis, nullum animal eſt puta D. omnis homo eſt D. ergo nullus homo eſt animal: propoſitiones per ſe veræ, ergo concluſio: ſimiliter, ſi des in Cęſare aliquid q̃ de omni animali, & nullo homine vere dicatur, argumentabor in Cameſtres ex datis, omne animal eſt D nullus homo eſt D. ergo nullus homo eſt animal; non igitur cum infertur negatiua oppoſita immediatæ affirmatiuæ, poteſt vtraque præmiſſa in totum eſſe falſa.

Probat modo id Ariſt. nam ſi vtraq; eſt falſa in totũ in Cameſtres, ex contrariis q̃ erunt veræ inferã in Cæſare concluſionẽ eandẽ falſam eſſe veram, & ex vtraque ẽt falſa in Cæſare inferã ex cõtrariis vtriuſque veris in Cameſtres concluſionem illã falſam eſſe veram, v.g. fiat ſyllogiſmus, omne animal eſt D. nullus homo eſt D. ergo nullus homo eſt animal, ſi das propoſitiones vtraſq; falſas in totum, ergo cõtrariæ erunt veræ; ſumã illas in Cęſare, & pbabo veram cõcluſionem falſam, ſic nullũ animal eſt D. omnis homo eſt D. ergo nullus homo eſt animal. Si propoſitiones veræ concluſio erit vera, idẽ de Cæſare, non ergo decipi poſſumus ex vtraque propoſitione in totũ falſa in ſecunda figura.

In aliquo autem vtramque, &c. 13

Oſten-

Oſtendit, poſſe aliquando eſſe vtramq; propoſitionem in parte falſam, vt ſi ſumas medium particulariter competens vtriq; extremo, tunc negare de altero vniuerſaliter, de altero verò affirmare, erit in parte falſum, vt ſi ignoraretur, nullum animal eſſe viuens, per brutum, ſic; omne viuens eſt brutum, nullum animal eſt brutum, ergo nullum animal eſt viuens, eſſet in parte vtraque falſa: idem fit econuerſo, poſito priuatiuo, ideſt priori negatiua, & minori affirmatiua, ſcilicet in Cæſare, ſicut in Cameſtres,

14 *Alteram autem falſam, &c.*

Cum probaſſet ex vtraq; falſa in parte, non tamen in toto, poſſe aliquem decipi in ſecunda figura circa immediatas affirmatiuas, nunc ex altera etiam tantum falſa decipi poſſe docet, quæcunque ſit; at quia ſunt duo modi Cameſtres, & Cæſare oſtendit quando in Cameſtres ex vna vera, altera falſa decipiamur, poſtea in Cæſare: ac primum, quando in Cameſtres maiori vera, minor falſa, deinde econtra, dicit eſt igitur, ſume ſuperius prædicato, quod dicitur A. nam hoc etiam ſuperius erit ſubiecto B. & pone pro medio, & ſit C. tunc fiet maior vera, & minor falſa: vt ſi ignorantia eſt huius, nullus homo eſt animal, per viuens ſic; omne animal eſt viuens, nullus homo eſt viuens, ergo nullus homo eſt animal.

15 *Iterum quod in B. nullo eſt, &c.*

Quod ſi medium nulli inſit ſubiecto, tunc non omni prædicato inerit, & fiet maiori affirmatiua falſa, minor vera, ſic omne animal eſt brutum, nullus homo eſt brutum, ergo nullus homo eſt animal.

16 *Similiter autem fit tranſpoſitio priuatiuo.*

Hoc etiam fieri in Cæſare docet, ſed prius quod maior vera; vt ſi medium ſumas extraneum vtriq; extremo, ſic; nullum animal eſt inſenſibile, omnis homo eſt inſenſibilis, ergo nullus homo eſt animal, quod ſi medium omni ſubiecto inſit, tunc alicui inerit prędicato, & fiet maior falſa, & minor vera; vt ſi dicas, nullum animal eſt rationale, omnis homo eſt rationalis, ergo nullus homo eſt animal; aduerte has literas in hoc capite, per C. medium per B. minus per A. maius extremum intelligi, per A C maiorem, per C.B. verò minorem. Concludit in immediatis decipi poſſe, & ex vtraque falſa, & ex altera tantum.

De ignorantia in mediatis propoſitionibus. Cap. XIII.

IN his verò, quæ inſunt non indiuiduè, aut non inſunt, quandoquidem per proprium medium efficiatur falſi ſyllogiſmus non poſſunt ambæ falſæ eſſe propoſitiones, ſed ea ſolum, quæ eſt ad maius extremũ: Dico autem proprium medium, per quod fit contradictionis ſyllogiſmus. 1

Inſit enim A. ipſi B. per medium C. quoniam igitur neceſſe eſt C.B. affirmatiuam accipi, cum ſit ſyllogiſmus: planum, quod ſemper hęc erit vera, non enim conuertitur: A. C. verò falſa, hac enim conuerſa contrarius fit ſyllogiſmus.

Conſimiliter autem, & ſi ex alia coordinatione acceptum fuerit medium, vt D. liter in toto A. ſit, & de B. omni prędicetur: neceſſe enim D.B. quidem propoſitionem manere, alteram verò conuerti: quare hęc quidem ſemper vera, illa autem ſẽper falſa; & quaſi talis deceptio eadem eſt ei, quæ eſt per proprium medium. 2

Si verò non per proprium medium efficiatur ſyllogiſmus: quando ſub A. quidẽ ſit medium: ipſi verò B. nulli inſit: neceſſe eſt falſas eſſe ambas: accipiendæ namque ſunt è contrario, quam ſe habent propoſitiones ſi debet ſyllogiſmus fieri; ſic autem acceptis, ambæ efficiuntur falſæ, quemadmodum ſi A. quidem toti D. ineſt: D. verò nulli eorum, quæ B. his enim conuerſis: ſyllogiſmus erit, & propoſitiones ambæ falſæ. 3

Quando verò medium non ſit ſub A. vt D. A. D quidem vera erit D. B. autem falſa, nam A. D. quidem vera, quoniam non erant in A. ipſum D. D. B. autem falſa, quoniam ſi eſſet vera, & concluſio vera eſſet, ſed erat falſa. 4

Log. Tolet. A a 3 Sed

5 *Sed cum per mediam figuram efficitur deceptio, ambas quidem non contingit falſas eſſe propoſitiones totas. Cum enim ſit B. ſub A. nihil contingit, huic quidem omni, illi vero nulli ineſſe quemadmodum dictum eſt, prius.*

6 *Alteram autem euenit, & vtramlibet. Si enim C. & A. & B. inſit, ſi acceptum fuerit, ipſi quidem A. ineſſe, ipſi verò B. non ineſſe: A. C. quidem vera erit, altera autem falſa. Rurſus, ſi acceptum fuerit C. ipſi quidem B. ineſſe, A. vero nulli: B. C. quidem vera erit, altera autem falſa.*

7 *Si igitur priuatiuus ſit deceptionis ſyllogiſmus, dictum eſt, quando, & per quæ erit deceptio.*

Sin autem affirmatiuus, quandoquidem per proprium medium, impoſſibile ambas eſſe falſas: neceſſe eſt enim C. B. manere, ſi quidem erit ſyllogiſmus, quemadmodum dictum eſt, & prius, quare C. A. ſemper erit falſa; hæc enim eſt quæ conuertitur. Conſimiliter autem & ſi ex alia coordinatione accipiatur medium, quemadmodum dictum eſt, & in priuatiua deceptione: neceſſe enim D. B. quidem manere, A. D. autem conuerti, & deceptio eadem ei, quæ prius.

8 *Quandò autem non per proprium: ſi D. quidem ſit ſub A. hæc quidem erit vera, altera autem falſa: euenit, enim. A. pluribus ineſſe, quæ non ſunt ſub ſe inuicem.*

9 *Si vero non ſit D. ſub A. planum quidem, quod hæc ſemper erit falſa, affirmatiua namque accipitur, D. B. vero contingit, & veram eſſe, & falſam: nihil enim prohibet, A. quidem nulli D. ineſſe, D. vero ipſi B. omni, vt animal ſcientiæ, ſcientiam autem Muſicæ. Neque rurſus ſi neque A. nulli eorum, quæ D. neque D. nulli eorum, quæ B. Manifeſtum igitur, quod non exiſtente medio ſub A. & ambas euenit falſas eſſe, & vtram volueris.*

Quot igitur modis, & per quæ euenit fieri deceptiones, quæ ſecundum ſyllogiſmum, & in immediatis, & in ijs, quæ per demonſtrationem manifeſtum. 10

In ijs vero, quæ non indiuiſibiliter. 1

Intentio Ariſt. in hoc c.

Poſtquam de immediatorum ignorantia tradidit, nunc de mediatis differit: ac, primo de ignorãtia affirmatiuarum in prima figura, quæ contingit cum oppoſitas negatiuas opinamur per ſyllogiſmum, poſſumus autem ignorare has dupliciter, aut per proprium medium, aut per medium non proprium; vocatur mediũ propriũ id, in quo talis affirmatiua vera demonſtratur, vt animal rationale demonſtrat hominem eſſe riſibilem, cum igitur per tale medium decipimur, ideſt illud aſſumimus ad probãdam oppoſitam negatiuam, eſt ignorantia per proprium medium, vt ſi dicat quis, nullum animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo nullus homo eſt riſibilis.

Idem contingit in negatiuis mediatis; eſt enim proprium medium, quod demonſtramus non eſſe: Vt per animal rationale demonſtramus nullum hominem eſſe hinnibilem, cum igitur de illo probamus oppoſitum, ſic, omne animal rationale, eſt hinnibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt hinnibilis, eſt ſimiliter ignorantia per medium proprium, tale medium dicit Ariſt. eſſe id, per quod fit ſyllogiſmus contradictionis, ideſt ſyllogiſmus probans oppoſitam concluſionem veram, cum vero non per tale medium cõtingit ignorantia, dicitur per medium non proprium.

Dicit igitur Ariſt. quod quoties in mediatis decipimur per medium proprium non contingit propoſitionem veramq; falſam eſſe, ſed minor eſt vera: quæ autem eſt verſus maius extremum, ideſt maior, falſa; ratio autem hæc eſt, quia eſt eadem minor in ſyllogiſmo ignorãtiæ, & in ſyllogiſmo contradictionis, & veritatis, in vtroque enim eſt affirmatiua, cum ſit in prima figura, maior vero non eſt eadem, ſed conuer-

ſa,

ſa, ideſt mutata in contrariam negatiuã, ſicut concluſio, vt patet, ſi dicas, omne aĩal rationale eſt riſibile, oĩs homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis, eſt ſyllogiſmus veritatis: iſte vero ignorãtiæ, nullum animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt aĩal rationale, ergo nullus homo eſt riſibilis: hoc literis explicat ſolũ in affirmatiuis, per A. maius extremũ, per B minus, per C. mediũ, intelligit: conuerti vero vocat mutari ex affirmatiua cõtraria in oppoſitã negatiuam, & quod minor ſit vera, probat, nam mutata, & cõuerſa maiori ſyllogiſmi ignorantiæ, manente minori fit contrarius ſyllogiſmus verus.

2 *Similiter autem eſt ſi ex alia, &c.*

Oſtendit quod quamuis non ſit mediũ proprium, per quod demonſtretur cõcluſio, ſed ſit ex alia coordinatione, nẽpe ſit medium, quo, quocunque modo, cõcluſionis illius veritas probetur, ſi per illud decipi contingat: minor futura ſit vera, quia eſt eadem, quæ erat in ſyllogiſmo vero; ſed maior falſa, quia mutata, in negatiuã, vt ſi per riſibile decipiamur: opinantes hominẽ non eſſe animal rationale, quãuis riſibile non ſit medium demonſtratiuum, tamen quia per id probatur vere hominem eſſe animal rationale, cenſetur proprium medium: idem de aliis mediis veritatis.

3 *Si vero non per proprium medium, &c.*

Manifeſtat quando non eſt medium propriũ poſſe vtraſque propoſitiones eſſe falſas, vt ſi medium ſit, de quo omni prædicatum dicitur, & quod de nullo ſubiecto dicatur, tunc enim cum contrario modo ſumendæ ſint propoſitiones, erunt falſæ, nã in maiori prædicatum concluſionis negãri debet de medio, de quo vere affirmabatur, & in minori affirmari, de quo vere negabatur. ſit enim ſyllogiſmus primæ figuræ Celarent. v. g. ſit cõcluſio, nullus hõ eſt ſenſibilis, nullum B. eſt A ſumatur mediũ D. irrationale, fiat ſyllogiſmus talis, nullũ irrationale eſt ſenſibile, omnis homo eſt irrationalis, ergo nullus homo eſt ſenſibilis, tunc vtraque eſt propoſitio falſa.

4 *Cum vero non ſit ſub A. medium.*

Probat etiam poſſe maiorem eſſe verã, & minorem falſam, vt ſi ſub maiori extremo ſumamus medium, cui nõ ineſt ipſum, tunc maior erit vera A. D. quia eſt negatiua minor vero D. B. falſa, quia cum concluſio ſit falſa, & maior vera, neceſſario minor erit falſa, vt ſi ſub ſenſibili ſumatur planta, ſic: nulla planta, eſt ſenſibilis, omnis homo eſt planta, ergo nullus homo eſt ſenſibilis, prætermiſit non abſq; ratione poſſe etiam maiorem falſam, & minorem veram eſſe, vt ſi ſub ſenſibili ſumatur, cui ipſum ineſt, & quod etiam ineſt homini, & ſubiecto, vt animal, ſic, nullum animal eſt ſenſibile, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt ſenſibilis: quia iſtud medium eſt proprium, fieri autem non poteſt quod cum medium non eſt proprium, poſſit minor eſſe vera, eſt enim affirmatiua, medium autem non proprium, nequit vere affirmari de ſubiecto, eſſet enim ſimile proprio, vt diximus.

Sed per mediam figuram, &c. 5

Nunc de ignorantia earundem mediatarum affirmatiuarum in ſecundã figura tractat, ac dicit idem prorſus quod ſuperius dixit de immediatis, non poſſe vtramq; propoſitionem in totum falſam eſſe, quia cum prædicatum vere inſit ſubiecto, non poterit medium inueniri, quod de vno vniuerſaliter affirmetur; de altero vniuerſaliter negetur, quod neceſſarium eſt, vt vtraque ſit falſa: relege ſuperiorem locum de immediatis: illic enim late declaratum, & probatum eſt hoc.

Altera vero poteſt eſſe falſa, &c. 6

Sed vnam falſam: alteram verã, ſiue maior, ſiue minor ſit, eſſe poſſe oſtendit: nam ſi ſumatur medium competens vtrique extremo: tunc ſi maior ſit affirmatiua, & minor negatiua, vt in Cameſtres, erit prior vera, poſterior falſa, ſic: omne ſenſibile eſt animal, nullus homo eſt animal, ergo nullus homo eſt ſenſibilis: ſi vero idem econtra fiat in Ceſare vt ſit maior negatiua, minor affirmatiua, prior falſa, poſterior erit vera: ſic, nullum ſenſibile eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt ſenſibilis: concludit ſe iam de ignorantia affirmatiuarum, quæ per ſyllogiſmum negatiuum ſit, dixiſſe, tam in prima, quam in ſecunda figura.

Si vero ſit affirmatiuus, &c. 7

Nunc de ignorãtia negatiuarũ tractat, quæ ſit per affirmatiuas, oppoſitas ĩ prima

figura, ac docet id quod in principio de affirmatiuis, cum ſit ignorantia per medium proprium, minores ſemper veras maiores falſas eſſe, quia illæ ſunt eædem, quæ erant in ſyllogiſmo vero, hæ vero ſunt contrariæ, vt ſi hominem eſſe hinnibilem, per animal rationale ignoremus, ſic omne animal rationale, eſt hinnibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt hinnibilis, vtitur eiſdem dictis literis; idem docet cum medium eſt ex alia coordinatione, quod declaratum eſt prius.

8 *Quando autem non per proprium, &c.*

Oſtendit modo quando non per mediũ proprium ſit, poſſe maiorem veram, minorem vero falſam eſſe, vt ſi ſub maiori extremo ſumatur aliquid, cui ipſum ineſt: poteſt enim vnum de pluribus prædicari, de vno affirmatiuè, de altero negatiuè: ob talia duo non potuerũt affirmari ad inuicẽ verè, vt ſi ſub A hinnibili ſumas D. equum, ſic omnis equus eſt hinnibilis, omnis homo eſt equus, ergo omnis homo eſt hinnibilis, tunc maior vera, minor falſa erit.

9 *Si vero non ſit D. ſub A. &c.*

Cum autem medium puta D non eſt ſub A. ideſt maiori extremo, ſemper ſic maior eſt falſa, cum ſit affirmatiua: non enim iſta ignorantia prouenit niſi in Barbara: hic enim concluditur vniuerſalis affirmatiua: at minor tali medio exiſtenti, poteſt aliquando vera, aliquando falſa eſſe, quæ dicitur C.D. nam cum D ideſt medium omni ſubiecto inerit minor erit vera, poteſt enim eſſe quod illud maius extremum competat nulli medio, quod competit omni ſubiecto, ſicut animal nulli ſcientiæ competit, ſcientia vero omni Muſicæ ineſt: ſi vero tale medium nulli inſit ſubiecto, ſicut ipſi nulli ineſt prædicatum, vtraque falſa erit: ex quibus concludit, ſe iam de ignorantiis tam mediorum, quàm immediatorum tractaſſe.

De ignorantia puræ negationis. Cap. XIV.

1 *Planum autem eſt, & quod ſi quis ſenſus defecerit, neceſſe, & ſcientiam aliquam deficere, quam impoſſibile eſt accipere.*

Si quidem addiſcimus, aut inductione, aut demonſtratione. Eſt autem demonſtratio ex vniuerſalibus, inductio vero ex iis, quæ ſecundum partem: impoſſibile autem vniuerſalia ſpeculari niſi per inductionem. 2

Quoniam, & quæ ex abſtractione dicuntur, erunt per inductionem nota ſi quis voluerit nota facere. 3

Quomodo inſunt unicuique generi non nulla, & ſi non ſeparabilia ſunt, ſecundum quod tale .·. hoc unumquodque. 4 .·. a. l. qualitates.

Inducere autem non habentes ſenſum impoſſibile; ſingularium namque ſenſus eſt, non enim contingit accipere ipſorum ſcientiam, neque enim ex uniuerſalibus ſine inductione, neque per inductionem ſine ſenſu. 5

Manifeſtum eſt autem, &c. 6

De ignorantia puræ negationis tractat, quæ eſt non ſcire, quod ſciri poterat: docet autem quando neceſſaria ſit talis ignorantia, & conſtituit concluſionem hanc, deficiente aliquo ſenſu, neceſſario deerit aliqua ſcientia, quam non poterit ille, qui ſenſus deeſt, accipere.

Nota hic loq. de defectu a natiuitate, cũ n. aliquis ſẽſu vſus eſt, quẽ poſtea amiſit, poterit hẽre ſcientiã eorũ, quæ tali ſenſu percipiuntur: pôt. n. factus cęcus, ſi primũ vidit, ſcientiã de coloribus conſequi; non tamen qui a natiuitate viſu priuatus eſt. Not.

Nota ſimiliter quod dicit, aliquam ſciẽtiam defecturã, quia ex defectu vnius ſenſus ſolum deerit ſcientia illorum, quæ tali ſenſu percipiuntur: cæcus enim ſcientia colorum, ſurdus ſcientia ſonorum priuabitur, non aliis. Not.

Nota ſimiliter quod dicit, quam impoſſibile eſt accipere, quia non priuabitur illa ſcientia quaſi illam habuerit, & per ſenſus defectũ amiſerit, hoc. n. eſt falſum: cũ enim ſciẽtiam habemus ſemel, licet poſtea ſenſus deſtruatur, nõ idcirco ſcientia deſtruitur, ſed priuatur ſcientia ad hunc ſenſum, quod nunquam illum acquiret, propterea dicit, quã impoſſibile eſt accipere. Not.

Si

2 *Si quidem diſcimus, aut per inductio-*
nem, &c.

2. Conc. Prædictam cõcluſionẽ probat tali rõne
ſciẽtia aut inductione, aut demõſtratione
accipitur, ſed inductio, & demõſtratio pẽ-
dent a ſenſu, ergo hoc deficiẽte perit indu
ctio, demonſtratio, ac proinde ſcĩa: minor
probatur, nã inductio fit ex particularib.
quæ notũ eſt ſenſu pcipi, demonſtratio ve
ro ex vniuerſalib. quidem primo, ſed cum
vniuerſalia hæc nõ niſi inductione cogno
ſcantur, ẽt dependet demõſtratio a ſenſu.

Not. Hic aduerte ꝓpoſitiones quæ in ſciẽtia
ſunt eſſe in duplici differẽtia, quædam im
mediatæ, quæ cauſam nõ habẽt, vel in illa
ſcientia ſaltem cauſa earum nõ conſidera
tur, & via cognoſcendi has eſt per ſenſum
& inductionem, vt docet 2. Poſt c. vlt. quæ
dam sũt mediatæ, quæ cauſam hñt, & ea-
rum cognitio eſt per demõſtrationem; vn
de mediatas p immediatas demõſtramus:
immediatas vero inductione percipimus,
vt experientia oſtendit ignẽ eſſe calidũ, ta
men ex hac demonſtramus eſſe leuem.

Nota. Aduerte etiã cum Auer. quod Ariſt. hic
non loquitur de vniuerſalibus principijs
illis quæ sũt cõſſima, ſed de principijs ex
propoſitionibus quæ ſunt propriæ ſubie
ctis peculiarib. ſenſus perceptis, hæ enim
ſunt quæ inductione colligũtur, per quas
reliquas mediatas concluſiones demon-
ſtramus.

3 *Quoniam & quę ex abſtractione, &c.*

Phil. & S Tho. cões dignitates inductione tolli putant. Oſtendit Ariſt hæc vniuerſalia propria
ſenſibilium inductione, cognoſci, & eſt ꝓ-
batio a minori, vniuerſalia enim mathema
tica, quæ minus videntur indigere ſenſu,
& inductione cum ſint abſtracta, indigent
inductione, ergo & vniuerſalia ſenſibilia,
quæ minus abſtracta sũt, magiſque ſenſui
proxima, antecedens patet, nam a puncto
in punctum lineam ducere, ſuper quodli
bet centrum quantumcunque occupando
ſpacium circulum deſcribere, & ſimilia,
hæc ſingularium inductione nota ſiunt.

4 *Quia ſunt in vnoquoque genere.*

Quamuis locus hic aliter ab alijs expo
natur exiſtimo ſenſum eſſe, vt velit oſtẽde
re tã in ſenſibilibus, quã in mathematicis
eſſe vniuerſalia, quæ inductione cognoſcã
tur, quamuis nõ oĩa: ſunt. n. alia quæ demõ
ſtratione immediate cognoſcũtur, ſed hęc
ex alijs pendẽt, quæ inductione probãtur,
cum nõ ſint realiter extra ſingularia, & ſe
parata, ſicut in ſciẽtijs cõſiderãtur; vniuer
ſalia. n. mathematica realiter in ſenſibilius
ſunt, ob id dicit, in vnoquoq; genere, nem
pe ſenſibiliũ, & mathematicorũ eſſe quæ-
dam, quæ nimirum inductione cognoſcun
tur, quamuis hæc nõ ſint ſeparabilia, i. cũ
hæc nõ ſint abſtracta, ſecundum quod hu-
iuſmodi vnumquodque eſt, i. ſicut in ſcien
tiis talia conſiderantur.

Inducere autem non habentes, &c.

5 Verba hæc copulantur illis; impoſſibile
eſt vniuerſalia ſpeculari niſi per inductio
nẽ, inductio aũt eſt ex ſingularib. ſingula-
ria autem non ſcientia, ſed ſenſu percipiũ
tur, ergo ſenſu deſtructo, ſingulare nõ per
cipitur, nec fit inductio, nec vniuerſale co-
gnoſcitur, nec demonſtratio procedit.

An deficiente ſenſu deficiat ſcientia illius ſubiecti.

Dubitatur primo, an ſit in vniuerſum ve
rum, q deficiẽte ſenſu deficiat ſciẽtia, quæ
eſt in intellectu: dico nihil intellectum co
gnoſcere, quod aliquo modo nõ ſit ĩ sẽſu,
at quia nõ eodem modo oĩa ſub sẽſu ſunt,
ideo ẽt non eodem modo ab intellectu co
gnoſcuntur; aliqua. n. ſm̃ ſuos effectus tm̃
ſenſui ſubdũtur, & talia sũt entia realiter
ſeparata, Deus optimus max & intelligen
tia, q̃ nullo ſenſu pcipiũtur, niſi p extrin-
ſecos ſuos effect⁹: aliqua ſenſui ſubſtãt ſm̃
ſimilia, vt cũ vidimus vnam urbẽ, per eã,
quas nõ vidimus intelligimus; alia ſm̃ par
tes, vt cũ viſo auro per ſe, & mõte, ſtatim
montem aureum imaginamur; alia ſm̃ ſe,
vel quæ ſunt ſub iſs, quæ ſunt ſecundum
ſe. vt accidentia ſenſibilia, & ſubſtantiæ q̃
ſub iſtis ſunt. Impoſſibile igitur eſt, quod
intellectus ĩtelligat ea, quorũ nihil perce
pit aliquo sẽſu vnde ſi omnes ſẽſus alicui
deficerent a natiuitate, quod fieri non po-
teſt, nihil intellectus intelligeret; nõ tamẽ
eodẽ modo, vti diximus, intellectus intelli
git ea, q̃ ſenſu percipiuntur, r ã quæ quar-
to, aut tertio modo, & aliquando ſecundo
cognoſcuntur, intellectione confuſa, & cõ
muta.

mutatiua intelligi non dicuntur, qualiter prima cognoſcuntur, ſed diſtincta, & propria notitia, ppterea res immateriales obſcure in hac vita cognoſcimus.

Alterũ dubium. Dubitatur an in præſenti ita amplus ſit ſenſus Ariſt. dico limitate magis hic loqui Ariſt. ſolum enim eſt ſermo de his quæ ſecundum ſe, vel aliquid ſui ſenſu percipiuntur aliquo, quorũ eſt cognitio intellectus diſtincta, hæc enim illo ſenſu deficiẽte nõ ſcientur: nec loquitur de principiis cõmunis, quamuis iſta dependeant a ſenſu, non quod inductione probentur, ſed quod ſenſu terminorum ſignificationes, nempe res ipſas, neceſſarium ſit apprahẽdere, de quibus dicemus 2. Poſter. c. 18.

Syllogiſmum omnem ex tribus cõſtare terminis, maiori, minori, ac medio, & hos in infinitum tam in propoſitionibus affirmatiuis, quam negatiuis abire non poſſe. Cap. XV.

1 *Eſt autem omnis ſyllogiſmus per tres terminos, & qui quidem monſtrare poteſt, quod A. ineſt ipſi C. eo quod ineſt ipſi B. & hoc ipſi C. priuatiuus autem alteram quidem propoſitionem habens, quod aliud quid alijs ineſt, alteram vero, quod non ineſt. Manifeſtum igitur quod principia, & quæ dicuntur ſuppoſitiones hæ ſunt: accipientem enim hæc ita neceſſe eſt monſtrare, vt quod A. ineſt ipſi C. per B. Rurſus vero, quod A. ipſi B. per aliud medium, & quod B. ipſi C. conſimiliter.*

2 *Secundum opinionem igitur ſyllogizantibus, & ſolum dialecticè, planum quod hoc ſolum conſiderandum ſi ex quibus contingit probabiliſſimis fiat ſyllogiſmus: quare & ſi eſt aliquid in veritate eorum, quæ ſunt A. B medium; videtur autem non eſſe, qui per hoc ſyllogizauit, ſyllogizauit eſt dialecticè. Ad veritatem autem ex ijs, quæ inſunt, oportet conſiderare, ſe habet autem ſic.* 2

3 *Quoniam eſt quod ipſum quidem de alio prædicatur non ſecundum accidens, dico autem ſecundum accidens, vt album aliquando illud dicimus eſſe hominem, non ſimiliter dicentes, & hominem album, hic quidem enim non alterum aliquid exiſtens album eſt, album vero, quoniam accidit homini eſſe albo, ſunt itaque nonnulla talia, vt per ſe prædicentur.* 4

Sit igitur C. tale, quod ipſum quidem non amplius inſit alij, huic autem B. primo, & non ſit aliud intermedium, & rurſum, * *E. ipſi ipſum F. conſimiliter, & hoc ipſi B. an igitur hoc neceſſe eſt ſtare, aut contingit in infinitum ire?*

** Argirop. legit D. ipſi D. & F. itidem ipſi cõpetat E.*

Et rurſus ſi de A. quidem nihil prædicatur per ſe. A. vero ipſi H. ineſt. primo, intermedio autem nulli prioris & H. ipſi G. & hoc ipſi B. an & hoc ſtare neceſſe, eſt? differt autem hoc a priori tantum, quoniam hoc quidem eſt, an contingit incipienti a tali, quod nulli ineſt alteri, ſed aliud illi, ſurſum in infinitum ire: alterum vero incipientem a tali quod ipſum quidem de alio, de illo autem nihil prædicatur deorſum conſiderare, ſi contingit in infinitum ire. 5

Amplius media an contingit infinita eſſe determinatis extremis? dico autem veluti, ſi A. ipſi C. ineſt, medium vero ipſorum B. ipſius vero B. & A. altera: horum autem altera, an & hæc in infinitum contingit ire, aut impoſſibile? eſt autem hoc conſiderare idem. & ſi demonſtrationes in infinitum vadunt: & ſi eſt demonſtratio cuiuſcunque, aut ad ſe inuicem terminantur.

Conſimiliter autem dico, & in pri-

uatiuis

natiuis ſyllogiſmis, ac propoſitionibus, vt A. ineſt B. nulli, aut primo; aut erit aliquid medium, cui priori non ineſt. veluti ſi ipſi G. quidem B. ineſt omni; & rurſus alij adhuc priori hoc, vt ſi ipſi H. quod G. omni ineſt: in his etenim, aut infinita, quibus non ineſt prioribus, aut ſtant.

In ijs vero, quę conuertuntur, non ſimiliter ſe habet: non eſt enim in ijs, quæ retrouerſum prędicantur, de quo primo prędicatur, aut vltimo: omnia enim ad omnia hęc conſimiliter ſe habent, ſiue ſunt infinita, quæ de ipſo prædicantur, ſiue vtraque ſunt quæ dubitantur infinita, preterquam quod ſi non ſimiliter contingit conuerti; ſed hoc quidem, vt accidens, illud vero vt prædicamentum.

1 *Eſt autem omnis ſyllogiſmus per tres terminos, &c.*

3. Suppoſitiones. 1. Suppoſit. Ariſt. de immediatis propoſitionib. ſermonem facere intendit, ac in præſenti tres ſuppoſitiones ꝓponit, ac poſtea tres quęſtiones. Prima ſuppoſitio eſt ex libris Priorum; omnis ſyllogiſmus, & proſyllogiſmus, affirmatiuus, vel negatiuus, ex tribus terminis ſolum cõficitur, ex eo qui probatur, de quo probatur, per quam probatur, taleſque propoſitiones ex his confectę in illo ſyllogiſmo principia, & ſuppoſitiones dicuntur; dicit ergo eſt omnis ſyllogiſmus per tres terminos, & qui probare poſſibilis eſt, quoniam A. eſt in C. i. affirmatiuus, qui põt probare quod A. maius extremum eſt in G. minori, per medium B. de quo A. prædicetur in maiori, & ipſũ prædicetur de B in minori, qđ eſt Barbara, vel Darij: & nota modũ Ariſt. ſimul. n. dicit affirmatiuum cõſtare ex tribus terminis, & ipſũ explicãdo probat. Poſtea ſubiungit negatiuum, quẽ ex vna affirmatiua, & altera negatiua cõſtare docet, & has ꝓpoſitiones ex his terminis dicit vocari ſuppoſitiones, & principia in illo ſyllogiſmo, cũ eas accipientes, i. non probãtes, per eas alias demõſtramus, tandem addit iterum, quod A. ſit in B. & B. in C. manifeſtat pro ſyllogiſmo maioris, & minoris, in quibus etiam ſolum tres eſſe terminos conſtat, atque hæc eſt ſuppoſitio prima.

2 *Secundum igitur opinionem ſyllogizantibus, &c.*

2. Suppoſit. Altera ſuppoſitio eſt Demonſtratorem a Dialectico differre: Dialecticus. n. ſolum ex probabilib procedẽs, non curat an aliquæ propoſitiones ſint re vera immediatæ, ſed ſi recipiant, vt immediatæ, licet mediatæ ſint, eis vt maximè ꝓbabilib vtitur, non ſic Demõſtrator, quærit. n. non ſolum immediatas in opinione, ſed quæ ſic ſunt & ſic ſe re vera habẽt; hoc docet vt intelligas nos quęſituros immediatas ꝓpoſitiones ſecũdum rem, & non ſecundũ opinionem ſolam, aliter enim nõ demonſtratur.

3 *Quoniam autem eſt quod ipſum quidem, &c.*

3. Suppoſit. Tertia ſuppoſitio eſt, quædã prædicari ſecundum ſe, quædam ſecundum accidẽs: vocat ſecundum accidẽs, quando aliud nõ ſecundum ſe prædicatur, ſed ſecundum alterum: vt quando dicimus, album eſt lignum: non enim dicere volumus quod ipſum album ſecundum ſe ſit lignum, ſed id, cui accidit album eſſe, lignum eſt: at quando dicimus lignũ eſt album, ipſum lignum ſecundum ſe, non ſecundum alterum dicimus album: has vocat ſecundum ſe prædicationes, quando prædicatum ineſt ſubiecto ſecundum ſe, ideſt non ſecundum alterum quod ſubiecto ſubſter: illas vero ſecundum accidens, cum prędicatum non ſecundũ ſe de ſubiecto, ſed ſecundum alterũ ineſt, ei quod ſit cum de accidenti ſubiectum prædicamus, & hoc multum conducit ad probandum poſtea non eſſe proceſſum infinitum in his prædicationibus.

Nota. Nota non hic vocare ſecundum ſe prædicari, quod per ſe ineſt primo, aut ſecundo modo; ſed quod non ſubiecto ineſt ſecundum aliud cui ſubiectum ipſum ſubſit: oppoſitum vocatur ſecundum accidens.

Nota verba, aliter, inquit, dicimus albũ hominem, aliter hominem eſſe album, & ſecundam prædicationem declarat, cum enim non ſit alterum aliquod, album eſt, ideſt cum homo dicitur albus, non eſt aliquid aliud, cui inſit homo, quod eſt album ſed ipſe ſecundum ſe, i. non ſecũdum aliud ſubiectum: primum vero declarat, album

enim,

enim, dicitur homo, quia id quod ſubſtat albo, homo eſt: concludit aliquas eſſe prædicationes ſecundum ſe.

Si igitur C. huiuſmodi, &c.

4 1. quæſt. Quæſtiones tres proponit, prima eſt, an dato aliquo ſubiecto vltimo quod non de alio prędicetur, poſſint de hoc infinita prędicata ordine pdicari, vt de ipſo aliqd primo pdicatur, de hoc aliud, & de hoc aliud ſuperius, & poſſit ſic in infinitum procedi, an ſit finitus talium prædicatorum numerus, & nota iſtam literam, quæ corrupta eſt, eſt enim litera ſic legenda, ſicut legit Argirop. Sit itaque C. tale vt ipſum quidem nulli competat rei, B. autem huic competat primo, vt nō ſit inter ipſum medium vllum, & rurſum D. ipſi B. & E. ipſi D. & F. identidem ipſi cōpetat E per has enim literas ordo prædicatorum ſignificatur de illo ſubiecto vltimo C.

Et iterum ſi de A. quidem, &c.

5 2. quæſt. Altera quæſtio eſt, an dato aliquo ſupremo prædicato, de quo, nihil ſuperius prædicetur, poſſint ſub illo infinita ſubiecta ſecundum ordinem ſubiicit, vt ſit A. ſupremum prædicatū: at ſub A. F. ita vt A. ipſi immediate competat, & poſtea hoc in alio, & hoc in alio, & ſit proceſſus in infinitum: ponit autem differentiam inter vtramque quæſtionem, prior enim eſt, an dato vltimo ſubiecto numerus prædicatorum ſurſum in infinitum aſcendat; altera vero eſt: an dato ſupremo prædicato, ab hoc incipiēdo numerus ſubiectorum deorſum in infinitum deſcendat.

Amplius media nunquid.

6 3. quæſt. Tertia quæſtio eſt, an determinatis extremis, ideſt dato ſubiecto vltimo, & prædicato ſupremo, poſſint inter hæc media infinita ſumi: hoc clarius explicans dicit hoc quærere, eſſe quærere an demonſtrationes in infinitum procedant, & omnium ſit demonſtratio, vel nō ſit, ſed omnia adinuicem concludantur, ideſt ſint finiti proceſſus ex omni parte tam extremorum, quam mediorum.

Similiter autem dico, &c.

7 Hoc idem oſtendit in priuatiuis, ſeu negatiuis, an ſit proceſſus in his talis, nempe quod non ſit in B. quia non ineſt alteri, & huic non ſit per aliud, & ſic in infinitum.

Sed in conuertibilibus, &c. 8

Hanc tertiam quæſtionem non habere locum in terminis conuertibilibus oſtendit, quia in his non datur vltimum, & ſupremum, nam omnia adinuicem prædicantur, & quocunque dato prædicato, omnia reliqua de ipſo, & ipſum de omnibus prædicatur: ſi vero conſideres ex parte prædicati proceſſum; ſiue ex parte ſubiecti, verum eſt, quod differunt tales prædicationes: nam directè paſſiones de ſubiecto, indirectè vero ſubiectum de paſſionibus prædicatur, vnde quamuis verè, nō tamen æque ſunt tales in iſtis prædicationes.

Quod extremis finitis exiſtentibus media non poſſint eſſe infinita. Cap. XVI.

Quod igitur intermedia non contingit infinita eſſe ſi deorſum & ſurſum ſtent prædicamenta, manifeſtum: dico autem ſurſum, quod in magis vniuerſale, deorſum vero quod in id, quod ſecundum partem: ſi enim A. prædicato de F. infinita ſunt intermedia, in quibus eſt B. Planum quod contingere poſſet, ut & ab A. deorſum alterum de altero prædicaretur in infinitum: antequam enim in F. deueniatur, infinita ſunt intermedia: & ab F. ſurſum infinita, antequam ad A. deueniatur: quare ſi hæc impoſſibilia, & ipſius A. & F. impoſſibile infinita eſſe media. 1

Neque enim ſi quis diceret, quod alia quidem ſunt ipſorum A. B. C. contigua inuicem, vt non ſit medium, alia verò non eſt accipere, nihil differt: quocunque enim accipere eorum, quæ B. erit ad A. aut ad F. aut infinita media, aut non: à quo autem ſint primum, infinita, ſiue ſtatim, ſiue non ſtatim, nihil differt: quæ enim ſunt poſt hæc, infinita ſunt. 2

Quid

1 *Philop. hoc loco com. 83. dicit noſtram cognitionē ſurſum procedere ex particularibus ad vniuerſaliora, nō vero e cōtra ab vniuerſalioribus ad partes.*

Quod igitur intermedia non &c.

Tertiam quæſtionem eſſe impoſſibilem oſtendit nempe quod extremis finitis exiſtentib. media poſſint eſſe infinita; primo autem explicat quid proceſſus ſurſum, q͞d deorſum ſit, proceſſum ſurſum vocat, cū ex particularib. ad vniuerſalia progreſſus fit, deorſum vero, cum e cōtra ab vniuerſalib. ad particularia proceditur: ſurſum ergo eſt vniuerſale, deorſum vero particulare: argumētatur autem ſic: ſi ab A ꝑdicato deorſū vſq; ad C. ſunt media infinita, ergo nūquā peruenire poterit ad ipſum C. per B. ideſt per talia media, cum infinitū pertranſiri non poſſit, nō ergo erit vltimū ipſum C. ſimiliter ſi ab ipſo C. ſubiecto vſq; ad A media ſunt infinita, ergo nunquā perueniretur eadē ratione ad ipſum A non ergo erit ſupremū, impoſſibile eſt ergo media īfinita eſſe īter extrema determinata; eſſet enim, vt dicunt, Themiſt. & Philop. ſicut qui diceret, eſſe numerum finitum ab vnitate vſque ad denarium, tamē eſſe infinitos numeros intermedios; quod ſi obijcias, in linea quadam finita dari duo extrema puncta determinata, & tamen eſſe infinita intermedia puncta; reſpondent prædicti auctores nō eſſe parem rationem, nam illa intermedia puncta ſunt in potētia, at vero prædicata debent eſſe actu, ob id infinita non ſunt inter extrema determinata.

2 *Neque enim ſi quis, &c.*

Poſſet quis dicere; quod non omnia media erunt in mediata, ſed quædā erunt contingentia, i. contigua, inter quæ nō eſt mediū; quædam vero alia nō eſſe immediata, dicit Ariſt. hoc nihil referre, nam cum infinita media ſint accipiēda inter A, & C. ſiue ſint ſtatim, ideſt immediata ſiue non ſtatim, ideſt mediata, nūquam ad extrema perueniretur, nō ergo eſſe poſſunt infinita media inter extrema finita, puta homo eſt riſibilis; inter hæc. n. duo extrema nō poſſūt media īfinita eſſe, ſiue immediata ſint, quorum ſingula non hñt medium, ſiue mediata ſunt, quæ per ſimilia media debeant probari: non. n. ab homine in riſibile, nec a riſibili in hominē perueniri poterit, cum hæc prius tranſeunda ſint.

Quod ſi prædicationes affirmatiuæ ſint finitæ ſurſum, & deorſum, impoſſibile ſit demonſtrationes negatiuas in infinitū procedere.

Cap. XVII.

Planum autem & in priuatiua demonſtratione, quòd ſtabitur, ſi quidem in prædicatiua ſtatur ad vtraq;: ſit enim non contingens neque ſurſum ab vltimo in infinitum ire, (dico autem vltimum, quod ipſum quidem alij nulli ineſt, illi vero aliud, vt F.) neque a primo in vltimum, (dico autem primum, quod ipſum quidem de alio de illo verò nihil aliud) ſi vtique hæc ſunt, & in negatione ſtabit. 1

Tripliciter namque monſtratur non exiſtens, aut enim cui quidem ipſum C. B. ineſt omni, cui verò ipſum B. ipſum A. nulli. Ipſius itaque B. C. & ſemper alterius diſtantiæ, neceſſe eſt progredi ad immediata, prædicatiua namq; eſt hæc diſtātia, alterum verò manifeſtū, quòd ſi alij non ineſt priori, vt ipſi D. hoc oportebit ipſi B. omni ineſſe: & ſi rurſus alij priori vt ipſo D. non ineſt, illud oportebit ipſi D. omni ineſſe; quare quoniam, ∴ quæ ſurſum eſt, via, ſtat, & quæ deorſū ſtabit, & erit aliquid primo, cui non ineſt. 2

∴ *a leg. quæ deorſum eſt via ſtat & ∴ ſurſum ſtabit.*

3\. *Rurſus ſi B. quidem omni A. ipſi vero C. nulli; ipſum A. eorum, quæ C. nulli ineſt. Rurſus hoc ſi oportet monſtrare, planum, quod aut per ſuperiorem modum monſtrabitur, aut per hunc, aut tertium; Primus igitur dictus fuit. ſecundus vero monſtrabitur. Sic autem vtique monſtraret, vt quòd D. ipſi quidem B. omni ineſt, ipſi vero C. nulli, ſi neceſſe eſt ineſſe aliud ipſi B. Et rurſus, ſi hoc ipſi C. non inerit, aliud ipſi D. ineſt, quod ipſi C. non ineſt: igitur* 1

quo-

Digitized by Google

quoniam ineſſe ſemper ſuperiori ſtat, ſtabit, & non ineſſe.

4 *Tertius verò modus fuerat, ſi A. quidem B. omni ineſt, ipſum vero C. non ineſt, non omni ineſt C. cui A. Rurſus verò hoc, aut per ſuperius dicta, aut ſimiliter monſtrabitur. Illo quidem itaque modo ſtatur; ſin autem ſic, iterum accipietur B. ineſſe ipſi E. cui ipſum C. non omni ineſt, & hoc rurſus conſimiliter. Quoniam autem ſuppoſitum eſt ſtari & deorſum, planum quod ſtabit, & C. non exiſtens.*

5 *Manifeſtum autem quod & ſi non vna via monſtretur ſed omnibus, & aliquando quidem ex prima figura, aliquando autem ex ſecunda, aut tertia, quod & ſic ſtabitur finita enim ſunt via: finita autem finities, neceſſe eſt, finita eſſe omnia. Quod igitur in priuatione, ſi quidem & in eo quod eſt ineſſe, ſtatur, manifeſtum.*

1 *Planum autem & in priuatiua demonſtratione, &c.*

Ariſt. miro profectò ingenio in hoc capite probare intendit, quod ſi prædicationes affirmatiuæ ſint finitę ſurſũ, & deorſũ, quod erit impoſſibile demonſtrationes negatiuas in infinitum procedere: & hoc per tres ipſas figuras oſtendit; hoc eſt igitur quod dicitur, ſit igitur contingens, i. ſupponatur, ita eſſe, quod nec ab vltimò ſurſum in infinitum procedatur affirmando, nec à primo deorſum deſcendatur: explicat aũt per vltimũ intelligi ſubiectum quod de nullo prædicatur, per primũ verò prędicatũ de quo nihil aliud affirmatur: hoc ſuppoſito etiã in negatiuis nõ erit demonſtrationum infinitus proceſſus, quod ingenioſiſſime oſtẽdet.

2 *Tripliciter autem monſtratur non eſſe, &c.*

In triplici figura poteſt negatiua demõſtrari, ſed de prima eſt argumẽtũ primum, quod huiuſmodi eſt: non poteſt demonſtrari negatiua niſi per mediũ, de quo maius extremum negetur in maiori, & quod in minori de ſubiecto affirmetur, ſed ex ſuppoſitione eſt finitus numerus prædicatorum affirmatorum, ergo erit numerus finitus mediorum, per quæ in prima figura negatiua demonſtratur.

Verbi gratias ſi ſit demonſtranda, homo non eſt qualitas, demonſtrabitur per animal, de quo negetur qualitas, & quòd affirmetur de homine, ſ. nullum animal eſt qualitas, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt qualitas; iterum ſi maior demõſtranda erit per aliquod, de quo negetur qualitas, & quod affirmetur de animali, ac per conſequens hoc etiam competet homini, ſ. viuens: ſic nullum viuens, eſt qualitas, omne animal eſt viuens, ergo nullum animal eſt qualitas, iterum ſi maior demõſtrãda eſt, erit per ſuperius viuenti, ac perinde animali, & homini, de quo negetur qualitas, & hoc per aliud ſimile: ſed eſt finitus numerus eorum quæ de homine affirmantur ex ſuppoſitione, ergo iam amplius negatiua demonſtrari non poterit.

Dicit igitur Ariſt. & facit in prima figura ſyllogiſmum, nullũ B. eſt A. omne C. eſt B. ergo nullũ C. eſt A. minor eſt finita ſm prędicationem ex ſuppoſitione, ergo & maioris erunt finitæ demõſtrationes: nã ſi maior negatiua eſt, probãda erit per D. quod etiã ſit in C. & illud per aliud ſimile, ſed 2
deorſum, i. in minoribus affirmatiuis ſtat numerus, ergo & ſurſum in maioribus negatiuis: erit enim vltima indemõſtrabilis.

Rurſum ſi B. quidem omni A. &c. 3

In ſecũda figura.

Hoc idẽ in ſecunda figura probat, & rõ hæc eſt: in ſecunda figura nõ demõſtratur negatiua niſi per medium, quod de vna extremitate affirmetur: quod ſi altera negatiua eſt, demonſtrãda erit per mediũ, quod etiã de altera extremitate affirmetur aſcendendo, ſed in his affirmatiuis prędicatis, numerus eſt finitus, ergo etiã numerus taliũ mediorum ad negatiuas oſtendendas erit finitus.

Verbi gratia, ſi ſit demonſtranda, nulla qualitas eſt homo, in Cameſtres, erit per aliquid quod affirmetur de homine, ſic: omnis homo eſt animal, nulla qualitas eſt animal, ergo nulla qualitas eſt homo; iterũ ſi

mi-

minor eſt demõſtrāda erit p aliqd qđ affirmetur de animali, & proinde de homine, vt viuēs, ſic omne aīal eſt viuēs, nulla qualitas eſt viuens, ergo nulla qualitas eſt animal: idem de illa minori: ſed finitus eſt numerus prædicatorum affirmatiuorum de vna extremitate, ergo & numerus mediorum negatiuarum demonſtrandarum.

Proponit igitur Ariſt. ſyllogiſmum in Cameſtres, omne A. eſt B. nullum C. eſt B. ergo nullum C. eſt A. ſumit minorem dicens, aut eſt demonſtranda per primam figuram, & ſic probatum eſt illas demõſtrationes eſſe finitas, aut per tertiam, & idem poſtea probabitur, aut per ſecūdam, & ſic probatur idem, ſi enim demonſtrare oportet nullum C. eſt B. erit per D. quod affirmetur de B. ac proinde de A. & negetur de C. & iterum alia minor eſt probanda, nullum C. eſt D. erit per aliquid, quod affirmetur de D. ac proinde de B & A. & negetur de C. & ſic conſequenter, ſed finitus eſt numerus ſuperiorum, quæ affirmantur de A. ergo etiam erit finitus demonſtratiuorum eorum quæ negantur de C.

Tertius autem modus, &c.

tertia figura. Idem oſtendit in tertia figura, in qua medium eſt ſubiectum in vtraque propoſitione, & ratio hæc eſt, negatiua non demonſtratur, niſi ſumendo medium, de quo affirmetur vna extremitas, ſed finitus eſt numerus ſubiectorum affirmatiuorum, ergo erit numerus demonſtrationū finitus: hæc enim figura habet medium deorſum, id eſt ſub extremis, illæ duæ ſurſum, id eſt extremum aliquod.

V.G. ſit, ſubſtantia non eſt qualitas, cōcludenda in Felaptō, ſumendū eſt aliquid, de quo affirmetur ſubſtantia, vt corpus, ſic nullum corpus eſt qualitas, omne corpus eſt ſubſtantia, ergo ſubſtantia non eſt qualitas: iterū ſi maior in eadē figura particulariter eſt concludenda, vel vniuerſaliter, quia eſt in materia neceſſaria, tūc ſub corpore oportet ſumere, ac proinde ſub ſubſtantia, ſed ex ſuppoſitione, finitus eſt numerus deorſum affirmatiuorum, ergo ſiſtunt demonſtrationes negatiuorum.

Proponit ergo Ariſt. ſyllogiſmum in Felapton; nullū B. eſt C. omne B. eſt A. ergo non omne A. eſt C. Tunc ſi maior iterum demonſtratur, aut erit per primā, vel ſecūdam, vel tertiam figuram, ſed in prima, & ſecunda probatum eſt finiri nūmerū, erit ergo in tertia: ſed probatur ꝙ etiā in hac, oportebit .n. ſumere. E. quod ſit ſub B. ac proinde ſub A. ſed iſte numerus eſt finit⁹, ergo & negatiuus, oēs hæ rōnes ſub hac continentur: nō poteſt præmiſſa negatiua monſtrari niſi per medium affirmatiuū de vna præmiſſa extremitate, ſed ex ſuppoſitione tam deorſum, quàm ſurſum affirmatiuæ prædicationes ſunt finitæ, ergo ex tali etiam ſuppoſitione eſt finitus numerus negatiuarum demonſtrationum.

Manifeſtum eſt autem, &c.

Vt ſenſus Ariſt. hic percipitur, aduerte ꝓpoſitiones negatiuas mediatas eſſe quaſdam rōne ſubiecti, i. quæ per mediū ſuperius ſubiecto ad immediatas reducuntur. vt nullus homo eſt qualitas: quaſdā mediatas ex parte prædicati, quæ per ſuperiora ꝓdicata reducuntur, vt nulla qualitas eſt hō: quaſdā ex parte vtriuſque, vt hō non eſt lapis, quæ mediatæ ex parte ſubiecti ſunt, per primā figuram reducuntur, vt factū eſt ſuperius, quæ vero ex parte prædicati per Cameſtres, quæ verò ex parte vtriuſque per vtramque figuram, vt notū eſt, primo reſoluitur in immediatas ex parte vni⁹ extremi, poſtea ex parte alterius. *Not. 1.*

Aduerte propterea quaſdam eſſe mediatas ex parte ſuperiorū, & tales per duas figuras, primā, & ſecundā reducūtur, quaſdam ex parte inferiorum, & hæ per tertiā, quaſdam ex parte vtriuſque, & huiuſmodi per plures figuras reduci debent: vnde poteſt eſſe, quod ſit aliqua propoſitio negatiua mediata ex parte ſubiecti, & prædicati ſurſum, & deorſum, & hæc per omnes figuras ad omnes immediatas reduci debet, vt animal non eſt color.

Poſſet quis dubitare an talium ſint infinitæ demonſtrationes, reſpōdet Ariſ. quāuis nō ſit vna via tales demonſtrandi, ſed modo per primā, modo per ſecundam, modo per tertiā figuram oſtendantur, tamen ſunt demonſtrationes finitæ, quia figuræ ſunt finitæ, & ſingulæ ſingularū demōſtrationes finitæ; finita autē finitè ſæpius ſumpta finitum faciunt: cōcludit manifeſtum eſſe ſtatum, id eſt terminum eſſe in negatiuis, ſi ineſſe, id eſt in affirmatiuis prædicationibus finis vtrimque eſt. *Not. 2.*

Quod

Quod prædicationes affirmatiuæ non poſſunt in infinitum procedere. Cap. XVIII.

QVod autem in illis, logicè quidem ſpeculantibus ita manifeſtum. In iis quidem igitur quæ in eo, quod quid eſt prædicantur, planum: ſi enim eſt definire, aut ſi cognoſcibile ipſum quod quid erat eſſe, infinita vero non eſt pertranſire, neceſſe eſt terminata eſſe, quæ in eo, quod quid eſt prædicantur.

Vniuerſaliter autem ſic dicimus: eſt enim dicere verè, album ambulare, & magnum illud lignum eſſe, & rurſus lignum magnum eſſe, & hominem ambulare: ſed alterum eſt ita dicere, & illo modo; quando enim album eſſe dixero lignum, tunc dico, quod cui accidit, vt ſit album lignum eſt; ſed non tanquam ſubiectum ligno album eſt: neque etenim album exiſtens, neque quod eſt album aliquid, factum fuit lignum: quare non eſt niſi ſecundum accidens, quando autem lignum album eſſe dixero, non quod alterum quid eſt album, illi vero contingit lignum eſſe: veluti quando muſicum album eſſe dixero: tunc enim quod homo albus eſt, cui contingit eſſe muſicum, dico: ſed lignum eſt ſubiectum, quod quidem & erat, non alterum quid exiſtens, quàm quod lignum, aut lignum quoddam.

3 Si itaque oportet nomina ponere, ſit quidem ita dicere prædicare, illo verò modo, aut nequaquam prædicare, aut prædicare quidem non ſimpliciter, ſecundum accidens autem prædicare: eſt autem, vt quidem album, quod prædicatur, vt verò lignum illud, de quo prædicatur; ſupponatur itaque prædicatum prædicari ſemper, de quo prædicatur ſimpliciter, ſed non ſecundum accidens: ſic enim demonſtrationes demonſtrant.

Quare aut in eo, quod quid eſt, aut quod quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando; cum vnum de vno prædicatum fuerit.

5 Amplius ſubſtantiam quidem ſignificantia, quod illud, aut quod illud aliquid ſignificant, de quo prædicantur: quæcunque vero non ſubſtantiam ſignificant, ſed de alio ſubiecto dicuntur, quod non eſt, neque quod illud, neque quod illud aliquid, accidentia, quemadmodum de homine album: non enim eſt homo, neque quod album, neque quod album quid, ſed animal fortaſſe, quod quidem enim animal eſt, homo eſt. Quæcunque vero non ſubſtantiam ſignificant: oportet de aliquo ſubiecto prædicari; & non eſſe aliquid album, quod non alterum quid exiſtens album eſt.

6 Species enim valeant, namque, & ∴ teretiſmata ſunt, & ſi ſunt, nihil ad ſermonem ſunt, demonſtrationes enim de talibus ſunt.

7 Amplius ſi non eſt hoc huius qualitas, & illud huius, neque qualitatis qualitas, impoſſibile eſt mutuo prædicari, ſic, ſed verum quidem dicere contingit, mutuo autem prædicari verè non contingit.

Aut enim vt ſubſtantia ∴ prædicabitur, veluti ſi genus exiſtens, aut differentia prædicati. Hæc autem monſtrata ſunt, quod non erunt infinita, neque deorſum, neque ſurſum, vt homo bipes, hoc animal, hoc autẽ alterum, neque animal de homine, hoc autem de Callia hoc de alio in eo quod eſt quid: ſubſtantiam enim omnem eſt definire talem, infinitã vero non eſt pertranſire intelligentem: quare neque ſurſum, neque deorſum infinita: illa namque non eſt defi-

∴ Ioan. Grã. inquit, τερίσματα, vt cãtus pracãtus cytharedorum, quos inarticulate canũt vt experiantur diſſonantiã chordarũ, ſi ſecundũ cõuenientẽ melodiã vtnõ extenſæ ſunt, vel alias pertractationes cytharedorũ inarticulatas, experientiæ gratia diſſonantiæ chordarum facta.

∴ Argi. addit, aut vt accidẽs.

nire,

nire, de qua infinita prædicantur.

9 *Sic itaque genera inter ſe non retrouerſum prædicabuntur, erit enim ipſum quod ipſum aliquid eſt.*

10 *Neque vtique qualis, aut aliorum nullum, ſi non ſecundum accidens prædicatũ fuerit, omnia enim hæc accidunt, & de ſubſtantijs prædicantur: ſed certe neque ſurſum infinita erunt, de vnoquoque namque prædicatur, quod vtique ſignificat, aut quale quid, aut quantum quid, aut de talibus, aut quæ in ſubſtantia: hæc autem determinata ſunt, & genera prędicamentorum determinata ſunt: aut enim quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando.*

11 *Suppoſitum autem fuit vnum de vno prædicari: ipſa vero de ipſis, quæcunque non quid ſunt, non prædicari, accidentia namque ſunt omnia: ſed hæc quidem per ſe, illa autem ſecundum alterum modum: hæc autem omnia de ſubiecto aliquo prædicari dicimus, accidens autem non eſſe ſubiectum aliquod: nihil enim talium ponimus eſſe, quod non alterum quid exiſtẽs dicitur. ſed ipſum alijs & alia quædam de alio. Neque ſurſum itaque vnum de vno neque deorſum ineſſe dicetur: de quibus enim dicuntur accidentia, quæcunque inſunt in ſubſtantia vniuſcuiuſque, hęc infinita non ſunt: ſurſum autem, & ipſa quoque accidentia vtraque non infinita ſunt. Neceſſe eſt igitur eſſe aliquid, de quo primum aliquid prædicatur, & de hoc aliud, & hoc ſtare, & eſſe aliquid, quod non amplius, neque de alio priori, neque de illo aliud prius prædicatur. Vnus igitur modus dicitur demonſtrationis hic.*

12 *Amplius autem alius eſt, ſi de quibus priora aliqua prædicantur, eſt horum demonſtratio; quorum autem eſt demonſtratio, neque melius euenit ſe habere ad ipſa quam ſcire, neque ſcire ſine demonſtratione: ſi autem hoc per hæc notum, hęc autem non nouimus, neque melius nos habemus ad ipſa quam ſcire, neque quod per hęc notum ſciemus. Si igitur eſt aliquid ſcire per demonſtrationem ſimpliciter, & non ex quibuſdam, neque ex ſuppoſitione, neceſſe eſt ſtare prędicationes intermedias, ſi enim non ſtant, ſed eſt ſemper acceptio ad ſuperius, omnium erit demonſtratio: quare, ſi infinita non euenit pertranſire, quorum eſt demonſtratio, hæc non ſciemus per demonſtrationem: ſi igitur neque melius nos habemus ad ipſa, quam ſcire, non erit aliquid ſcire per demonſtrationem ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione.*

Logice igitur ex his quidem aliquis crederet de eo, quod dictum eſt.

13 *Reſolutorie vero per hæc manifeſtum breuius, quod neque ſurſum: neque deorſum infinita prædicata contingit eſſe in demonſtratiuis ſcientijs, de quibus conſideratio eſt: demonſtratio namque eorum eſt, quæcunque per ſe inſunt rebus: per ſe vero dupliciter ſunt: quæcunque etenim in illis inſunt in eo, quod quid eſt, & quibus ipſa in eo, quod quid eſt inexiſtentibus ipſis: vt in numero impar, quod ineſt quidem numero, ineſt autem ipſi numerus in ratione ipſius: & rurſus multitudo, aut diuiſibile in ratione numeri ineſt: horum autem neutra contingit infinita eſſe. neque vt impar numeri.*

14 *Iterũ enim ſi in impari aliud eſſet cui ineſſet exiſtenti, hoc autem ſi ſit primum numerus inerit exiſtentibus ipſi. Si igitur non contingit infinita talia eſſe in vno, neque ſurſum erunt infinita: ſed neceſſe vtique omnia ineſſe ipſi primo, vt numero, & illis numerum: quare conuertentia erunt, ſed non ſupertendentia.*

Neque etiam quæcunq; in eo quod quid eſt inſunt; neque hęc infinita ſunt: neque
15 *enim eſſet vtique definire. Quare ſi prædicata quidem per ſe omnia dicuntur: hęc autem non infinita, ſtarent vtique quæ ſurſum: quare, & deorſum: ſi autem ſic, & quæ in medio. duobus terminis ſemper inerint infinita.*

Si vero hoc, planum iam, quod neceſſe eſt demonſtrationum principia eſſe, & nõ omnium eſſe demonſtrationem: quod dicebamus quoſdam dicere a principio: ſi enim
16 *ſunt principia, neque omnia demonſtrabilia, neque in infinitum ire poteſt: eſſe enim vtrumuis horum nihil aliud eſt, quam eſſe nullam diſtantiam immediatam, & indiuiſibilem, ſed omnes diuiſibiles: intro namque proiiciendo terminum, ſed non aſſumendo demonſtratur, quod demonſtratur, quare ſi hoc in infinitum contingit ire, contingeret vtique duorum terminorum infinita intermedia eſſe media: ſed hoc impoſſibile, ſi ſtant prædicamenta ſurſum, & deorſum. Quod autem ſtant monſtratum fuit logicè quidem prius, reſolutorie vero nunc.*

∴ A l. duorum terminorũ vtiq; finita.

1 *Quod autem in illis, &c.*

Intentio Ariſt.

Cum negatiuas demonſtrationes ſiſtere, ſi affirmatiuæ prædicationes finitæ ſint oſtenderit, nunc prædicationes haſce affirmatiuas non in infinitum poſſe procedere oſtendit ac primo præmittit tres ſuppoſitiones, ſecundo duas logicas rationes adducit ad id probandum, tertio ratione demonſtratiua idem probat.

Proponit igitur in illis, nimirum in affirmatiuis prædicationibus terminum eſſe manifeſtum eſt ijs, qui logice ſpeculatur, ideſt per rationes logicas manifeſtum eſt. ſunt enim hæc verba continuata cum fine præcedentis capitis, ac primo vnum argumentum facit pro prædicationibus ſubſtãtialibus, non poſſe procedere in infinitum ſi definitiones ſunt ſicut re vera ſunt, & ſi ſcientia eſt rerum ſicut re vera eſt: quod ſi prædicata ſubſtantialia infinita eſſent, nec definitiones, nec ſcientia rerum eſſent, nõ enim infinitum cognoſci nec definiri valet, definitio autem per omnia prædicata eſſentialia danda eſt, aliter perfecta definitio non eſſet. Ariſt. non probat definitionem eſſe, quia eſt principium logicum, ob id pro petitione non negãda ſumit, & per ipſam probat.

Vniuerſaliter autem ſic dicimus. 2

Quia particulariter loqui videbatur, vniuerſaliorem de omni prædicatione ſermonem capit, ut ſuppoſitionem primam conſtituit: Triplex eſt prædicatio accidentalis, prima cum accidens de accidente prędicamus, vt album ambulat, altera, cum de accidente ſubiectũ prædicamus vt magnũ eſt lignum, tertia, cum de ſubiecto accidẽs vt lignum eſt magnum, homo ambulat.

Sed diuerſum eſſe docet ſic, aut alio modo dicere, nimirum cum de accidente ſubiectum, aut de ſubiecto accidens prædicatur, eſt autem diſcrimen, nam cum dico album eſſe lignum, dico quod id cui accidit eſſe album, eſt lignum; ſed non quod ipſũ album ſecundum ſe ſit ſubiectum ipſi ligno, ac ut dicat, lignum non de albo ſecundum ſe dicitur, ſed ſecundum id quod albo ſubſtat: & hoc probat nam ſi lignum diceretur de albo ſecundum ſe, tunc album diceretur factum eſſe lignum, ſicut lignum quia ſecundum ſe album eſt, dicitur factũ fuiſſe album, & ſubiectum quodque dicitur factum eſſe tale, at non dicitur album factum eſt lignum, non ergo ſecundum ſe album ſubijcitur ligno.

Nota verba, per quod album eſt, intelligitur vniuerſaliter album: per quod album aliquod eſt, particulariter, vt ſit ſenſus, nec album in communi, nec in particulari dicitur factum eſſe lignum, at cum dico lignum eſſe album, non dico quod aliquod cui lignum inſit ſit album, ſed ipſum ſecundum ſe, nempe ſecundum qđ lignũ, aut lignum aliquod album eſt, & album factum eſt; atque illo modo ſe habet prædicatio cum accidens de accidente prædicatur; non enim ſecundum ſe ſubiici

tur,

rur, ſed ſecũdum aliud, vt qui dicit album muſicum, dicit quod id cui album accidit, eſt muſicum, non quod ipſum album ſecundum ſe ſit muſicum.

3 *Si itaque oportet nomina ponere, &c.*

Vult Ariſtot. quod duæ prædicationes, nimirum cum accidens de accidente, aut ſubiectum de accidẽte prædicatur, aut nõ ſint prædicationes, aut ſecũdum quid, ideſt, ſecundum accidẽs ſint prædicationes: reliquas verò eſſe ſecundum ſe, ideſt ſimpliciter prædicationes, vt cum album eſt prædicatum, lignum verò ſubijcitur; at quia nomen prædicationis omnes cõprehendebat, dicit quod ſi licet nomina ponere, prædicatio dicatur ſola, quæ eſt ſecundum ſe, aut ſaltem ſupponatur, quandoquidem ſumus in materia demonſtrationis, in qua non niſi ſecundum ſe prædicationes ſunt, atque hæc eſt prima ſuppoſitio.

4 *Quare aut in eo, quod quid eſt, &c.*

Altera ſuppoſitio eſt, prædicationes ſecundum ſe eſſe ſecundum decem prædicamenta ſolum, videlicet ſecundum quantitatem, qualitatem, &c. cum vnum de vno prædicamus; nam cum plura ſimul de vno prædicamus, tunc tale prędicatum non ad vnum tantum prædicamentum ſpectat.

Hic aduerte, quod prædicamenta accidentium dupliciter poſſunt cõparari, vno modo ad ſubſtantiam, de qua in concreto prædicantur; & ſic faciunt prædicationes ſecundum ſe, ſed accidentales, ideſt extra naturam ſubiecti: altero modo ſingula in ſe ipſis, vt cum genera, & differentias accidentium de ſuis ſpeciebus prędicamus, & ſic faciunt prædicationes eſſentiales, ſicut cum ſubſtantiam de ſubſtantia prædicamus: at verò cum inter ſe vnum prædicamentum accidentis de altero, aut ſubſtantia de accidenti prædicatur, tunc prædicationes fiunt ſecundum accidens, vt dictum eſt, non ſecundum ſe.

5 *Amplius ſubſtantiam quidem ſignificantia, &c.*

Diſcrimen ponit inter prædicationes, in quibus ſubſtantiam de ſubſtantia, aut accidens de ſubſtantia prædicamus, ambæ enim ſunt ſecundum ſe; eſt autem duplex diſcrimen; alterum, prædicata ſubſtantialia ſignificare eſſe ipſius ſubiecti, ſed differenter; quædam quod ſubiectum eſt, puta vniuerſaliter, cum nempe conuertuntur cum ſubiecto, vt differentiæ: quædã quod aliquod eſt ſubiectum, ideſt particulariter, vt genus: non enim omne animal eſt ipſe homo, ſed aliquod; at verò accidentia, nec quod ſubiectum eſt, nec quod aliquod ſubiectum eſt, ideſt nec conuertibiliter, nec inconuertibiliter ſunt eſſe ſubiecti, vt album de homine.

Et nota quod dicit, album de homine, vt indicet accidentia inter ſe etiam naturales, & eſſentiales prædicationes facere, ſicut cum ſubſtantiam de ſubſtantia prædicamus: aduerte quod dicit, hominem eſſe quod animal eſt, intellige tum, quod aliquod animal eſt; homo enim eſt particulare animal: dicit forſan, propter Idæas Platonis, quas nondum repræhendit. Alterum 8
diſcrimen eſt, accidentia enim non ſecundum ſe prędicantur, ſed ſecundum ea, quæ ipſis ſubſtant, vt dictum eſt, at ſubſtantia, cum nihil illi ſubeſt, non ſecundum aliud, ſed ſecundum ſe prædicatur.

Species enim valeant, & genera, &c. 6

Not. de ideis.

Poſſet, quis exiſtimare, vt notant Themiſt. & Philopon. accidentia ſecundum ſe prędicari, cum ſecundum ſe ſint abſtracta: nam album ipſam idæam albi, pulchrum ipſam pulchritudinem ſignificat; reſpondet Ariſt. has idæas eſſe quid fictitium, & vanum; nec quicquam ad demonſtrationem facere: ex illis enim quæ dictæ ſunt prædicationibus fiunt, ob id dicit, ſpecies, & genera, ideſt idææ valeant, recedant, & abijciantur, ſunt enim monſtra, & quamuis eſſent, inutiles ad demonſtrationes, & prædicationes eſſent. Græce dicitur τερετίσματα; quod nomen aliqui præcantus muſicorum, quo ſe ad muſicam parant, ſignificare dicunt, ob id aliqui fidium attrectationes vertunt: alij ſignificare dicunt cantus cicadarum: Boet. vertit monſtra, alij portenta, ſenſum potius attendentes, quam vocabuli ſignificationẽ: ſenſus enim eſt, eſſe quid fictum, & vanum.

Amplius ſi non eſt hoc huius qualitas, &c. 7

Tertia ſuppoſitio eſt, in qua, ſecundum Philop. vult oſtendere, cum econtra præ-

dicamus accidentia de ſubſtãtia, eſſe inordinatas, & innaturales prædicationes, & id peculiariter in vno prędicamento qualitatis oſtendit quamuis poſſemus dicere cum Latinis, nomine qualitatis quodcunque accidens hic intelligi: dicit igitur Ariſtot. cum impoſſibile ſit duo adinuicẽ ſic ſe habere, quòd vnum alteri⁹ ſit qualitas, & forma, & hoc vice verſa illi⁹ forma, nõ erunt æquæ prædicationes, quæ ſiunt accidentis de ſubſtantia, & ſubſtantiæ de accidente, quoniã accidens eſt forma ſubiecti, non autem ſubiectum accidentis: prædicationes quidem erunt veræ, ſed non æquales, nam illæ naturales, hæ verò innaturales, & indirectæ ſunt: hoc etiam intellige in aliis prædicatis eſſentialibus generum, & differentiarum; non enim eſt æqua prædicatio ipſorum, & ſubiectorum de ipſis, ob eandem rationem.

8 *Aut enim vt ſubſtantia prædicabitur, &c.*

Nota. ſummã probationis Ariſtot.

Cõſtitutis tribus ſuppoſitionibus, proponit argumẽtum pluribus verbis, quam forſan opus eſſet: breuiter autẽ hoc argumentum eſt, quo probat, nec in prædicationibus per accidens eſſe proceſſum infinitum: aut prædicationes iſtæ ſunt ſecundum ſubſtantiam, in quibus ſubiectum eſt genus, aut differentia prædicari, vt animal eſt homo, rationale eſt homo; aut ſũt per accidens, in quibus ſubſtantia de accidentibus prædicatur, vel è contra; aut per accidens, in quibus accidens de accidenti prædicatur, ſed omnes hæ ſunt finitæ tam ſurſum, quam deorſum, & probatur: nam primæ ſunt finitæ, cum genera, & differentiæ ſint finita; vt.n. prædicationes directæ generũ, & differentiarum finitæ ſũt, (cum aliàs non eſſet definitio) ita etiam ſunt indirectæ eorundem prædicationes finitæ: ſimiliter ſecũdæ: nã accidentia, quæ prædicãtur de ſubſtãtia, ſunt finita, cum ſint nouem genera, & vnumquodque finitas differentias, & genera habeat, ergo erunt etiã finitæ prædicationes ſubſtãtiæ de accidentibus: ſimiliter tertiæ, nam accidentia ipſa diuerſorum generum non prædicantur ſecundum ſe, ſed ſecũdum ſubiectum, cui inſunt, vt dictum eſt: ſed ſubiectum finitum eſt, nempe ſubſtantia, cui infinita inſunt accidentia, ergo tales prædicationes erũt finitæ, vnde patet nõ ſolum per accidens, ſed per ſe prædicationes finitas eſſe, cũ tot ſint, quot prædicamẽta ſunt, hæc autẽ omni ex parte ſunt finita: hæc eſt ratio Ariſt. breuiter collecta; ipſi⁹ verba explicemus.

Cum oſtẽdiſſet nõ æquè prædicari ſubſtantiam de accidenti, & accidens de ſubſtantia, dicit etiam, cum ſubſtãtiæ inter ſe prædicantur, hoc idem euenire, vt non ſit æqualis prędicatio, vt cum genus, aut differentia ſubijciuntur prædicato, cuius genera ſunt, aut differẽtiæ, & quamuis interrogatoria ſint verba, ſenſus tamen eſt affirmatiuus: poſtea adiungit, talia, cum ſint in quod eſt, nõ eſſe infinita, alias nihil definiri, aut intelligi poſſet: dicit autem non eſſe infinita, ſurſum, vt dicamus homo eſt bipes, & hoc nẽpe bipes, eſt animal & hoc, nẽpe animal, aliud qd, & ſic cõſequenter: ſimiliter nõ eſſe infinita deorſũ, vt animal de homine, homo de Callia, & ſic cõſequẽter, finitum eſt enim vtrumq; extremum. 9

Sit itaque genera inter ſe, &c.

Poſt quam oſtendit in ſimilibus prædicationibus non eſſe proceſſum in infinitũ, monſtrat tales nõ eſſe æquales cum his, in quibus genera de ſpeciebus prædicantur, & hòc probat de genere, & ſenſus clarus eſt: verba tamen obſcuriſſima, ſenſus iſte eſt, genus particulariter ĩeſt ſpeciei, id eſt aliquid animal ineſt homini: non tñ omne animal: at ſpecies vniuerſaliter ſubſtat generi, non ergo erit æqualis prædicatio, niſi velis quod idẽ ſit, ꝙ particulariter prędicatur, & quod vniuerſaliter.

Dicit ergo, erit ipſũ, i. genus erit vniuerſaliter ſpecies, cũ dicit̃ animal eſt homo, quod quidem, i. quæ ſpecies, qd̃ ipſum aliquod eſt, i. eſt ipſum genus particulariter, ſpeciem autẽ vniuerſaliter de genere non intelligas prædicari, ſed idem eſt dicere, ꝙ genus eſt vniuerſaliter species, ꝙ genus vniuerſaliter de ſpecie prædicatur: ſimiliter idem eſt quod ſpecies ſit genus particulariter, & quod ſpecies de genere particulariter prædicetur. Atque hæc eſt prima pars argumenti, quod ſupra declaraui.

Neque vtiq; qualis aut alterũ nullum, &c. 10

Secũdam argumenti partem proponit, nempe, quod in prædicationibus ſecundum accidens, quibus ſubſtãtia de accidẽti prædicatur, non ſit ꝓceſſus infinitus, & primo oſtendit eſſe ſecundum accidens,

Secunda pars rationis Ariſt.

nam

nam accidentia potius de ſubſtãtia, quam de accidenti ſubſtantia prædicantur: quod vero hæ finitæ ſint, patet, nam accidentia non ſunt, niſi finita, nempe nouem genera, & ſingula in vnoquoque genere finitas habent differentia, & genera, vt probatũ eſt.

11 *Suppoſitum autem fuit, &c.*

Tertia pars rõ. nis. Ariſtot.

Tertia argumenti pars hæc eſt, nempe cum accidentia adinuicem prædicantur, quæ non ſunt ordinata eſſentialiter (nam de his dictum eſt in prima parte) talia non prædicantur, niſi quæ ad aliquid ſunt, id eſt, niſi in concreto cum ſubiecto accipiantur, non enim albedo dulcedo, ſed album dulce dicitur: cum igitur hæc non niſi ſecundum ſubiectum prędicētur (ſunt enim aliter accidentales, quam cum accidens de ſubſtantia prædicatur, vt dictum eſt) ſubiectum autem nempe ſubſtantia, ſit finitum, & accidentia, quæ ei inſunt finita ſint, tales etiam prædicationes finitæ erunt: atque hæc eſt ratio prior qua probatur in affirmatiuis prædicationibus non eſſe infinitum proceſſum.

12 *Amplius autem alius eſt, &c.*

Poſterior ratio eſt ad idem oſtendēdum, ſuppoſitis tribus. Primo cum aliqua concluſio eſt mediata, poteſt demonſtrari. Secundo, talis concluſio non ſcietur quouſque demonſtretur, non enim contingit ſcire mediata, niſi per demonſtrationem. Tertio nunquam ſcitur concluſio quouſque ſciamus præmiſſas, vel aliam meliorem diſpoſitionem habeamus, quam ſit ſcientia, eſt enim intellectus principiorum, vt dictum eſt: his ſuppoſitis eſt ratio Ariſt. iſta concluſio mediata poteſt ſciri, ac per demonſtrationem cognoſci: ſed niſi principia eſſent, impoſſibile eſt talem concluſionem cognoſcere, non ergo eſt proceſſus infinitus: Minor patet, quia nunquam ſciemus præmiſſas demonſtrabiles, niſi per alias; ſi ergo non ad vltimas ſimpliciter perueniatur, ſolum erit ſcientia ex ſuppoſitione, & ita nunquam quod ſimpliciter demonſtrabile eſt, per demonſtrationem ſimpliciter cognoſcemus, quod eſt impoſſibile; has vtraſq; rationes vocat Ariſtot. logicas, priorem; quidem, quia communis eſt non ſolum propoſitionibus per ſe, ſed omnibus: poſteriorem vero, quia vt dicit Alexãd. procedit ex ſuppoſitione, nempe ſupponit quod ſit demonſtratio, vel forſan, quia non a priori, & ex cauſis procedit.

Reſolutoria vero per hæc manifeſtum eſt, &c. 13

Vltima ratio.

Tertia pars capitis.

Hæc eſt tertia capitis pars, in qua Ariſt. analyticam, ideſt demonſtratiuam rationem adducit ad idem probandum, quia ſe breuius id probaturum dicit, ratio autem hæc eſt: demonſtratio conficitur ex propoſitionibus per ſe, ſed in talibus non eſt proceſſus infinitus, ergo nec in propoſitionibus demonſtratiuis, maiorem probat diſtinguendo per ſe in ea quorum prædicata ſunt de ſubiectorum definitione, & ea quorum ſubiecta ſunt de definitione prædicatorum, nempe quæ ſunt per ſe, primo, aut ſecundo modo, & ponit exempla, impar enim ineſt numero per ſe ſecundo modo; magnitudo vero, & diuiſibile inſunt numero primo modo, ſunt enim ipſius genera.

Poſtea dicit: horum neutra contingit infinita eſſe, quæ verba dupliciter exponit Philop. primo, vt ſit ſenſus horum, neutra nimirum, nec diuiſibile, nec magnitudo, quæ genera ſunt numeri, contingit in infinitum progredi, nam poſtea adiunxit, neque vt impar numero, ideſt nec etiam per ſe, ſecundo modo infinita ſunt: altero modo etiam exponit vt ſit ſenſus: horum, neutra, ideſt, nec quæ per ſe primo modo, nec quæ ſecundo modo infinita ſunt, & poſtea per repetitionem adiunxit, nec vt impar numero, quia de his, quæ ſunt per ſe, ſecundo modo incipiebat probare.

Iterum enim ſi impari aliud eſſet, &c. 14

Probat quæ ſunt per ſe ſecundo modo non eſſe infinita, & aliquot interpretes volunt, vt ſic ſit probatio: ſi huic ſubiecto inſunt paſſiones in infinitum, ſequitur, vt ſicut prima immediate ineſt ſubiecto, & per ipſum definitur, ita ſecunda ineſt immediate primæ, & per ipſam definiatur, & cõſequenter per ſubiectum, & pari modo tertia ſecundæ, & quarta tertiæ, & ſic erit pceſſus in infinitum in prædicatis definitiuis, quod impoſſibile eſt, vt probatum eſt; ſemper enim ſuperiora per omnia antecedentia definiri debent.

Hæc explicatio nõ placet Philop. & merito, nam cum non priora per poſteriora, quæ in infinitum procedunt, definiantur, ſed econtra ſequentes paſſiones per antecedentes

Digitized by Google

cedentes, hæ autem ſemper finitæ ſint a ſubiecto incipientes, nunquam dabitur paſſio, cuius quidditatiua prædicata procedant in infinitum.

Proinde aliter exponit, quo etiam modo exponit D. Thom. quod ſi paſſiones in infinitum procederent, cum actu ſit paſſio in ſubiecto, erunt in ſubiecto vno infinitæ paſſiones quo dato, ſequitur non eſſe ſcientiam, cum ſcientia ex paſſionũ ſubiecti cognitione oriatur, infinita autem cognoſci non valent: aduerte literam, inquit (cum impar in ſit numero, ſi aliud etiam per ſe ineſt impari, cui exiſtenti per ſe impari ipſum impar ineſſet) ideſt eſt, erat de definitione ipſius, vt ſit ſenſus, ſi aliquid in ſe impari, de cuius definitione ipſum impar ſit, tanquam eius quod ipſi per ſe ineſt, vt paſſio, primum, vt vult Philoponus; concludit, quod erit etiam in numero, nam numero ineſt paſſio, & quæ inſunt paſſioni inſunt ſubiecto: ac propterea iſta ſunt in ipſo numero, ſi ergo illa ſunt infinita, erunt in vno infinita: quod impoſſibile eſt quamuis conuertibilia ſint.

15 *Neque etiam quæcunque ſunt in eo, &c.*

Quod vero quæ ſunt per ſe primo modo infinita non ſint, probat, quia non eſſet alias definire, vt ſuperius eſt dictum, vnde concluditur, quod nullo modo, erunt infinita, nec ſurſum, nec deorſum, nec inter extrema determinata contingit infinita intermedia ſumere.

16 *Si verò hoc planum iam, &c.*

Ex his omnibus concludit duo Ariſtot. alterum, eſſe principia demonſtrationum vltima & immediata: alterũ quod non omnium eſt demonſtratio, quod in principio, nempe cap. 3. aliquos aſſerere dictum eſt: aſſerere autem omnium eſſe demonſtrationem eſt aſſerere nihil eſſe ſine medio; ſed omnia mediata; & hoc oſtendit, nam non demonſtramus aſſumendo, ideſt per medium ſuperius extremitatibus, ſed intus mittendo, ideſt per medium intra ipſas extremitates, vt homo eſt riſibilis demonſtratur per animal rationale medium inter hominem, & riſibile, & ſic oſtenditur omnis affirmatiua, ſi igitur omnia mediata mõſtrabilia ſunt nihil eſt immediatum, & ita inter duo extrema, ſubiectum nempe, & prædicatum media ſunt infinita, quod impoſſibile eſt, cum prædicationes terminentur ſuperius, & inferius, vt hactenus probatum eſt.

Quo pacto mediatæ propoſitiones ad immediatas deduci poſſint.

Cap. XIX.

Monſtratis autem his manifeſtũ eſt, quod ſi aliquid idem duobus inſit, vt A. & ipſi C. & ipſi D. cum non prędicetur alterum de altero aut nullo modo, aut non de omni quod non ſemper ſecundum commune aliquid inerit; vt æquicruri, & gradato hoc, quod eſt duobus rectis æquales habere ſecundum commune aliquod ineſt, ſecundum quod enim figura quædam ineſt, & non ſecundum quod alterum: hoc autem non ſemper ita ſe habet: ſit enim B. ſecundum quod A. ipſi C. D. ineſt planum igitur erit, quod & B. ipſi C. & D. ſecundum aliud commune, & illud ſecundum alterum: quare inter duos terminos infiniti vtique inciderent termini: ſed impoſſibile; ſecundum igitur commune aliquid ineſſe non neceſſarium eſt ſemper idem pluribus ſi quidem erunt media interualla. 1

2 *In eodem tamen genere, & ex iiſdem indiuiduis neceſſe eſt terminos eſſe: ſi quidem ipſum commune erit ex iis, quæ per ſe inſunt: non enim erat ex alio genere in aliud tranſcendere, quæ monſtrantur.*

3 *Manifeſtum autem, & quod quando A. inſit B. ſi quidem eſt aliquid medium, eſt monſtrare quod A. ineſt B. & elementa huius ſunt hæc, & tot, quot media ſunt: immediatæ namque propoſitiones elementa ſunt, aut omnes, aut vniuerſales: ſi autem non eſt aliquod*

medium,

medium, non amplius eſt demonſtratio: ſed in principio via eſt hæc.

Conſimiliter autem vt ſi A. ipſi B. nō ineſt, ſi quidē eſt aut medium, aut prius, cui non ineſt, eſt demonſtratio; ſi autem non, non eſt: ſed principia & elementa tot ſunt, quot termini. Horum namque propoſitiones principia demonſtrationis ſunt: & quemadmodum nonnulla principia ſunt indemonſtrabilia, quòd eſt iſtud hoc, & ineſt iſtud huic, ita & quod non eſt iſtud hoc, neque ineſt iſtud huic: quare hæc quidem eſſe aliud, illa autem non eſſe aliquid erunt principia.

4 *Quando autem opus ſit monſtrare, accipiendum eſt, quod de B. prædicatur primo; ſit C. & de hoc conſimiliter A. & ita ſemper procedenti nunquam extra ipſum propoſitio, neque exiſtens accipiatur ipſius A. in demonſtrando, ſed ſemper medium condenſatur; quouſque indiuiſibilia fiant, & vnum. Eſt autem vnum, quando immediatum factum fuerit, & vna propoſitio ſimpliciter, quæ immediata. Et quemadmodum in alijs principium ſimplex: hoc autem non idē vbique; ſed in pondere quidem mina, & in cantu vero ∴ dieſis, illud autem in alio: conſimiliter in ſyllogiſmis ipſum vnum eſt propoſitio immediata; in demonſtratione vero, ac ſcientia intellectus.*

∴ *dieſis i. primus ſenſibilis ſonus.*

In monſtratiuis igitur ſyllogiſmis ipſius inexiſtentis, nihil extra cadit.

In priuatiuis vero, vbi quidem quod oportet ineſſe, nihil extra hoc cadit: vt ſi A. ipſi B. per C. non ineſt; ſi enim omne quidem B. C. ineſt A. vero ipſum C. nulli; rurſus ſi opus fuerit, quod A. C. nulli ineſt, medium accipiendum eſt ipſius A. & C. & ita ſemper progredietur.

Si autem oportuerit demonſtrare, quod D. ipſi E. non ineſt, eo quod C. D. quidem omni ineſt, E. vero nulli, aut non omni, nunquam cadet extra E. hoc autem eſt, cui non oportet ineſſe: In tertio autem modo, neque a quo oportet, neque quod oportet priuare, nunquam extra ibit.

Monſtratis autem his, &c. 1

Ex his quæ hactenus diſcuſſa ſunt, Ariſtot. capite iſto al quot infert dicta, quorum primum eſt, cum aliquod commune ineſt duobus, vel pluribus, quorum alterum de altero non prædicatur, aut ſaltem non vniuerſaliter prædicatur, non ſemper per aliud commune medium ei ineſt. 1. dict.

Verbi gratia, habere tres angulos æquales duobus rectis, ineſt quidem Iſoſcheli, & Iſopleuro per aliud commune, nempè vt figura quædam, ſcilicet triāgulus ſunt, & triangulus ſine alio medio ineſt illis; id probat ex his quæ dicta ſunt, nam inſit A. commune in C. & D. per aliud commune B. ſi hoc per aliud illis ineſt, & iterum hoc per aliud in infinitum, inter duo extrema, puta A. & C. D. erunt infinita media, quod impoſſibile eſſe probatum eſt; dabitur igitur aliquid commune, quod inſit immediate pluribus.

In eodem tamen genere, & ex eiſdem. 2

Ne quis exiſtimaret mediate commune omne ineſſe, quia nunquam deeſt medium propoſitionem ſyllogizandi quamcunque, dicit ſe de medijs veris, & proprijs loqui, quæ ſunt eiuſdem generis cum athomis, ideſt extremis: nam demonſtratio non trāſcendit genera, ſed ex proprijs procedit, vt dictum eſt: non autem commune ſemper per medium proprium ineſt; huius enim eſt ſermo.

Manifeſtum autem, &c. 3

Ponit ſecundum dictum, cū aliqua propoſitio medium habet, erit quidem demōſtratio: & etiam quot ſunt media ſurſum, tot erunt propoſitiones, per quas fient demonſtrationes: nam ex ſingulis medijs compoſitis cum extremitatibus fiunt propoſitiones ad demonſtrandum; binæ itaque tales propoſitiones immediatæ dicūtur principia, & elementa demonſtrationum: dicit autem quod non omnes immediatæ dicuntur elementa, ſed vniuerſales: nam ſingulares quibus inductione imme- 2. dict.

diatas propoſitiones probamus, licet immediatæ etiam ſint non dicuntur elementa demonſtrationum; vel forſan dixit hoc quod non quæcunq; præmiſſæ dicuntur elementa, & immediatæ, ſed vniuerſales, id eſt dignitates communes in quas vltima ſit demonſtrationum reductio: hoc idem in negatiuis docet eſſe: cum vero propoſitio medium non habet, iam amplius non ſit demonſtratio: vnde concludit tot eſſe principia, & elementa alicuius, quot ſunt media, & tot ſunt propoſitiones, nam ex illis fiunt propoſitiones, quæ principia ſunt, & ſicut in affirmatiuis datur vltima, & immediata propoſitio, ita, & in negatiuis, & ſic erit principium negatiuum vltimum, ſicut etiam eſt affirmatiuum.

4 *Quando autem opus ſit monſtrare aliquid, &c.*

3. dictũ. Tertium dictum eſt, cum aliquid affirmatiuum in prima figura concludi debet, oportet medium ſumere, quod ſit ſuper minus extremum, & inferius maiori, nunquam tamen ſuperius erit maiori extremo: dico autem quod ſit ſuper minus extremum immediate, & ſic oportet procedere, quouſque ad immediata perueniatur, quod vocatur denſari, vt ſuperius dictum eſt.

Verbi gratia, ſi debet probari omnis homo eſt ſubſtantia, ſumatur proximum homini, animal, & iterum ſi debet probari animal eſt ſubſtantia, ſumatur viuens proximum animali, & ſic conſequenter, non autem ſumatur aliquid extra, ideſt ſuperius maiori extremo, nec remotum a minori, non enim per corpus probabitur, omnis homo eſt ſubſtantia, ſed per proxima donec denſando perueniamus ad corpus immediatum ſubſtantiæ.

Hoc eſt igitur, quod dicit (cum monſtrandum eſt aliqd, ſumatur primum) ideſt proximũ B. ideſt ſubiecto (non autem quid extra) ideſt ſuperius maiori, vel remotum minori, quamuis eſſe ipſius A. demonſtretur, ideſt quamuis prædicatum de ſubiecto demonſtretur, oportet proximum ſubiecto ſumere ad id demonſtrandum, donec perueniatur ad immediatum, & primũ, quod eſt propoſitio immediata. Nam in vnoquoque genere ſemper datur vnum, quod ſit primum, & ſummum eorum, quæ ſunt in illo genere: nam ſemper quæ ſub aliquo communi ſunt genere, ab vno debent dependere primo, ſiue in ſuo eſſe, ſiue in ſui cognitione, ſiue in ordine ſuæ perfectionis: vnde ſicut in menſuris ad vnam vltimam peruenitur, puta Mina, & in Muſica ad Dieſim, i. ſemitonium minus, & non eſt vlterior progreſſus: ſic in demonſtratiua ſciẽtia ad intellectum, quę eſt cognitio principiorum, & in ſyllogiſtico diſcurſu demõſtrationem ad vltimas propoſitiones ſecũdum ſe immediatas peruenire neceſſariũ eſt; vnde concludit, quod in oſtenſiuis, id eſt affirmatiuis ſyllogiſmis: eius quod eſt, ideſt concluſionis affirmatiuæ, nam oſtenſiuus ſyllogiſmus, etiam eſt negatiuus: ob id addit eius quod eſt, vt limitet ad affirmatiuos nihil cadit extra, i. medium non eſt ſuperius vtraq; extremitate, vt dictũ eſt.

In priuatiuis vero, vbi &c. 5

4. dictũ. Quartum dictum eſt: in negatiuis ſyllogiſmis tam primæ, quam ſecundæ figuræ in propoſitione affirmatiua extremum non eſſe extra medium, ideſt ſuperius ipſo, nam medium debet affirmari vniuerſaliter de extremo in vna propoſitione, vt ſi A negari de B probandum eſt per C. tunc B. non erit ſuperius C. nam affirmatur C. de B. in minori in prima figura, de C. vero negatur A.

Rurſus ſi opus fuerit, quod, &c.

Hoc idem docet fieri in proſyllogizanda maiori, nullum C. eſt A. ſumendũ enim eſt medium ſuperius C. in minori proſyllogiſmo, & ſic in alijs proſyllogiſmis negatiuis fieri debet.

Si autem opus fuerit demonſtrare, &c.

Hoc idem oſtendit in ſecunda figura, vt ſi monſtraret, oportet nullum E. eſſe D. in Cameſtres, vel Baroco, tunc ſumere oportet medium, quod de omni D. prædicetur affirmatiue in maiori, ac ob id erit ſuperius illo: de nullo verò E. ſi fuerit in Cameſtres, vel de aliquo non, ſi in Baroco: minor enim vnius eſt vniuerſalis, alterius verò particularis, ſed vtraque negatiua, cui medium oportet non ineſſe; ſemper ergo in affirmatiua primæ, & ſecundæ figuræ propoſitione, nunquam extremum erit extra medium: at in tertia figura medium non erit ſuperius vlla extremitate: nam debet vtrique ſubijci: in prima

Digitized by Google

prima, ergo medium non erit extra minus extremum: in ſecunda vnum extremũ non erit extra medium: puta in affirmatiua propoſitione: in tertia verò medium non erit extra extremum vtrumque, cum vtrique ſubijciatur.

Demonſtrationem vniuerſalẽ particulari eſſe præſtantiorem. Cap. XX.

1 *CVm verò ſit demonſtratio, hæc quidem vniuerſaliter, illa verò ſecundum partem & hęc quidem prædicatiua, illa verò priuatiua, dubitatur vtra melior ſit: conſimiliter autem & de ea, quæ demonſtrare dicitur, & de ducente ad impoſſibile demonſtratione.*

Primum igitur conſiderabimus de vniuerſali, & particulari; hoc autem cum declarauerimus, & de ea quæ monſtrare dicitur, & ea, quę ad impoſſibile, dicemus.

2 *Videbitur igitur fortaſſe aliquibus ita conſiderantibus, eam ſecundum partem eſſe meliorem: ſi enim ſecundum quã magis ſcimus demõſtrationem, melior eſt demonſtratio (hæc enim eſt virtus demõſtrationis:) magis autem ſcimus vnumquodque, cum ipſum ſciamus ſecundum ſe, quàm quando ſecundum aliud, vt muſicum Coriſcum, quando quod Coriſcus muſicus eſt, quàm quando quod homo muſicus eſt: ſimiliter autem, & in alijs. Vniuerſalis autem, quod aliud non, quod ipſum contingit, monſtrat, vt quod æquicrus, non quod ęquicrus ſed quod triangulus, quæ verò ſecundum partem, quod ipſum, monſtrat. ſi igitur melior quidem, quæ ſecundum ipſum, talis autem, quæ ſecundum partem, vniuerſali magis, & melior vtiq;, quæ ſecundum partem eſt, demonſtratio erit.*

3 *Amplius, ſi vniuerſale quidem non eſt aliquid præter ſingularia; demonſtratio verò opinionem facit eſſe aliquid hoc, ſecundum quod demonſtrat, & quandam naturam eſſe in entibus talem: vt trianguli præter quoſdam, & figuræ præter quaſdam, & numeri præter quoſdam numeros: melior autem, quæ eſt de ente: quam quæ de non ente.*

4 *Et propter quam nõ decipietur, quam propter quam decipietur; vniuerſalis autem eſt talis, (procedẽtes enim monſtrãt, quemadmodum de proportionato, ut quod vtique ſit aliquid tale, erit proportionatum) quod neque linea neque numerus, neque ſolidum, neque planum, ſed præter hæc aliquid.*

5 *Si igitur vniuerſalis quidem magis hæc, de ente autem minus, quàm particularis, & facit opinionem falſam: peior vtique eſſet vniuerſalis, quàm particularis.*

6 *Et primum quidem nihil magis in vniuerſali, quàm in particulari, altera ratio eſt: ſi enim quod duobus rectis ineſt, non in quantum æquicrus, ſed inquantum triangulus, noſcens, quid æquicrus minus nouit inquantum ipſum, quam qui nouit, quod triangulus: & omnino ſi non quidem ſecundum quod ſit triangulus poſtea monſtrat: non erit vtique demonſtratio: ſin autem nouit vnumquodque, inquantum vnumquodque ineſt magis nouit, ſi itaque triangulus in plus eſt, & eadem ratio, & non ſecundum æquiuocationem triangulus, & ineſt omni triangulo hoc, quod eſt duos, non triangulus, inquantum æquicrus, ſed æquicrus inquantum triangulus habet tales angulos: quare qui vniuerſaliter ſcit, magis nouit ſecundum quod ineſt, quàm qui ſecundum*

partem:

Sed ex ijs quæ dicta ſunt, nonnulla logica ſunt.

14 *Maximè autem manifeſtum, quod vniuerſalis eſt potior: quoniam propoſitionum priorem quidem habentes, nouimus quodammodo, & poſteriorem & habemus potentia, vt ſi quis nouit, quod omnis triangulus habet tres duobus rectis æquales, nouit quodammodo & æquicrurem, quod duobus rectis eſt potentia, & ſi non nouit æquicrurem, quod triangulus ſit: qui vero hanc habet, propoſitionem vniuerſalem nullo modo nouit, neque potentia, neque actu*

15 *Et vniuerſalis quidem intelligibilis eſt, ſed particularis in ſenſum deſinit. Quod igitur vniuerſalis melior ea, quæ ſecundum partem, tot nobis dicta ſint.*

1 *Cum verò ſit demonſtratio, &c.*

Cōparatio demōſtrat qd in toto hoc cap. tractet Ariſt.

Demōſtratione, & ipſius principijs pertractatis, modo ipſas demonſtrationes inter ſe comparat, ac tres quæſtiones circa hoc proponit examinandas. Prima eſt, an demonſtratio vniuerſalis præſtantior ſit particulari. Altera, an demonſtratio affirmatiua, quæ vocatur cathegorica, ſeu prædicatiua, ſit etiam præſtantior negatiua. Tertia, an oſtenſiua demonſtratio præſtet ei, quæ ad impoſſibile demonſtrat. Prima quæſtio hoc vigeſimo capite diſcutitur, q in duas partes diuiditur; in priori ſūt tres rōnes dialecticę, p parte negatiua quęſtionis, & earū reſpōſiones, & diſſolutiones: in poſteriori ſunt rōnes partē affirmatiuā veram determinantes. Aliæ quæſtiones ſequentibus capitibus determinantur.

2 *Videbitur igitur fortaſſe aliquibus, &c.*

1. Ratio dialect.

Hæc eſt prima ratio dialectica, quæ probat potiorem eſſe demonſtrationē particularem vniuerſali. Demonſtratio, ſecundum quam magis ſcimus, eſt potior demonſtratione, ſecundum quā minus ſcimus, ſed ſecundum particularem magis ſcimus, quā ſecundum vniuerſalem, ergo particularis eſt potior: maior probatur, quia hæc eſt virtus demōſtrationis, ideſt hæc eſt vis, & natura demonſtrationis, vt per eam ſciamus, erit ergo illa potior, ſecūdum quā magis ſcimus: minor probatur, vnūquodque magis ſcitur, cum ſecundum ſe, quàm cum ſecundum aliud ſcitur: ſed quæ quis per vniuerſalem demōſtrationem cognoſcit ſecundum aliud: quæ vero per particularem, ſecundum ſe vnumquodque ſcit, ergo per particularem magis ſcitur: maior explicatur, & probatur exemplo: ſit iſta propoſitio. Coriſcus eſt muſicus, clarum eſt, quod per talem magis cognoſcimus muſicum Coriſcum: quia per ſe, & immediatè cognoſcimus, quam per hanc, homo eſt muſicus.

Minor probatur, fiat demonſtratio vniuerſalis de Iſoſchele, qui habet tres angulos æquales duobus rectis, talis erit de triangulo in communi, cui talis paſſio primo ineſt; fiat altera particularis de ipſo Iſoſchele, qui habet ſimiles tres angulos duobus rectis æquales, tūc erit per ipſum Iſoſchelē, magis ergo cognoſcet, & ſciet ipſum Iſoſchelem habere tales angulos, cum de ipſo in particulari ſcit, quam cum de ipſo in vniuerſali ſcit, ergo magis ſcimus per demonſtrationem particularem.

Hic aduerte, vt dicit Alber. hoc tract. c. 1. per vniuerſalem demonſtrationem intelligi eam, in qua de aliquo ſubiecto vniuerſali, & communi demonſtramus: per particularem vero eam, in qua de aliquo ſubiecto ſingulari, vel minus cōmuni demonſtramus idem; non enim vocatur particularis quaſi concluſio particulariter ſumatur, vniuerſalis vero, quia vniuerſaliter, ſed ſecundum ſubiectum vniuerſale, aut ſingulare, vel minus commune. Nota præterea, quod iſta ratio procedit ſumendo rem particularem aliquam, & probando eam melius cognoſci, cum per propriū conceptum particularē cognoſcitur, quā cum per vniuerſalem, & ex hoc probabiliter infert, particularem demonſtrationē eſſe potiorem, & ita textus indicat, & bene aduertit Themiſt. cap. 40.

Quid ſit Demonſtratio vniuerſalis.

5

Et in hoc decipitur Phil. miror n. quantū aberret à ſenſu Ariſt. & qui eum ſequūtur, atque iſto ex errore aſſeruit exēplum Ariſt. de triangulo eſſe falſū, nec potuiſſe aliter fieri, ſed in his nō eſt audiēdus, expoſitio enim data, eſt purus Ariſtotelis ſenſus.

Am.

quod triãgulos, cognoſcens quod Iſoſcheles habet tres angulos, minus inqnantum ſe cognoſcit quam cognoſcens, quod triãgulus) ſenſus eſt prædictus, minus cognoſcere ſecundum ſe particulare qui de ipſo demonſtrationem paſſionis vniuerſalis facit, quam qui ipſum particulare per vniuerſale cognoſcit: & hoc ꝓbat dicens, aut omnino talis paſſio nõ ineſt triangulo, vt talis eſt, id eſt, vniuerſali, vt vniuerſale, & tunc de eo non poteſt demonſtrari: aut illi ineſt, & tunc potior erit de eo demonſtratio, quia ſecũdum ſe illi ineſt, & tunc melius demõſtramus cum ſecundum ſe ſubiecto inhærentia demonſtramus.

Poſtea concludit cum illud, cui primo talis paſſio ineſt, nempe triangulus, ſit vniuerſalior, & ſuperior Iſoſchele & non ſuperior ſecundum nomen, ſed ſecundum rationem & vniuocationem, & hoc patet, nam nõ ſolũ Iſoſcheli illa paſſio ineſt, ſed aliis triangulus, ac ideo ſi primo triãgulo ſecundum ſe ineſt, erit potior demonſtratio ipſius vniuerſalis, quam particularis.

7 *Amplius ſiquidem eſſet aliqua.*

Soluitur 2. ratio. Reſpondet ſecundæ rationi, nõ propterea minus eſſe vniuerſale, q̃ nõ ſit extra ſingularia, immo magis eſſe, cũ ſingularia corruptibilia ſint, non aũt vniuerſalia, & ita dicit, ſi detur vna rõ cõis a multis participata, nõ ſicut ĩ æquiuocis, in qb. nihil, niſi nomen cõe eſt, in vniuocis vero ratio cõis vltra nomẽ dat, talis rõ magis erit, q̃ ipſa ſingularia, & eo magis, quo incorruptiliora ſunt ipſis: aduerte vniuerſalia nõ corrumpi niſi per accidens, ꝙ eſt dicere, q̃uis Petrus, Ioannes, Cęſar corrumpantur, ſemper manet homo, & aĩal, & naturæ hæ cões in aliis, & aliis indiuiduis cõſeruatæ, ſicut manet idem Thyberis, & licet aquæ aquis ſuccedant, corrumpũtur, n per accidẽs, quia talia ſingularia corrupta deſinũt participare naturas cões; ſed hoc ex ꝓfeſſo examinare metaphyſici eſt, eſt ergo ſolutio, q̃uis illæ rões cões nõ per ſe exiſtant extra ſingularia, non idcirco minus ſunt.

8 *Præterea nulla neceſſitas eſt, &c.*

Soluitur 3. ratio. Reſpondet tertiæ rationi, nõ propterea quod de ipſo vniuerſali ſecũdũ ſe aliquid demõſtratur, eſſe neceſſarium exiſtimare illa eſſe ſeparata, ſicut cum de accidentib. ſecundum ſe demonſtramus, non ob id extra ſubſtãtiam eſſe opus eſt cognoſcere, q ſi aliquis id opinatur, ipſe potius eſt cauſa ſuæ deceptionis, quam demonſtratio, non enim quæ in ſcientiis ſeparata conſiderantur, neceſſe eſt in re ſeparata exiſtere, nec id opinari.

Amplius ſi demonſtratio quidem eſt ſyllogiſmus, &c. 9

Hæc eſt capitis poſterior pars, ĩ qua multis argumentis probat vniuerſalem demõſtrationẽ particulari eſſe præferendã, quorum primum eſt, demõſtratio eſt ſyllogiſmus per cauſam, & ꝓpter quid rei ꝓbatiuus, ſed vniuerſale magis eſt cauſa q̃ particulare, ergo demõſtratio vniuerſalis eſt potior: minorẽ ꝓbat, illud cui aliqd, puta paſſio ꝑ ſe, & primo ineſt ipſius paſſionis, eſt magis cauſa, ſed vniuerſali ꝑ ſe primo ineſt paſſio, vt hr̃e tres angulos, triãgulo vniuerſali, riſibile homini, ergo ipſius demõſtratio erit magis ꝑ cauſam, & potior. *Vniuerſalis demonſtratio particulari p̃ferenda. 1. ratio.*

Amplius vſque ad hoc quærimus propter quid, &c. 10

Hoc eſt ſecundum argumentũ, tũc maxime ſcimus, cum ad primã cauſam peruenimus, cujus iã non eſt cauſa alia: ſed vniuerſale eſt cauſa prima, ergo magis ſcim⁹ per vniuerſale, & ſic eſt potior demõſtratio: maiorẽ explicat exẽplo cauſæ finalis, vt ſi qs mercator venerit ꝑ argẽto, & pecunia aliqua, vt ſoluat debitũ, tũc aduẽtus cauſa eſt, vt recipiat argentũ, huius vero, vt ſoluat debitũ hui⁹, vt iuſtè agat, quę eſt prima cauſa, cuius nõ eſt alia, & qui ꝑ cauſam talẽ ſcit, maxime aduẽtũ ſcit: ita res ſe habere in aliis cauſarũ generibus docet. *2. ratio.*

Et nota literam, dicit (eius quod ſit, aut factum eſt) i. ſiue ſit cauſa alicuius operationis, vel alicuius rei exiſtentis. *Nota.*

Nota etiã quod dicit, hoc eſſe in cauſis, quæ habent cauſas, nam in aliis tunc maxime ſcimus, cum non eſt amplius quod quæramus: primum enim dicit propter finales cauſas, poſterius vero propter alia genera cauſarũ, vt explicat Philop. quod vero vniuerſale ſit prima cauſa, quæ erat minor, probat exemplo, habere angulos extrinſecos æquales quatuor rectis ineſt Iſoſcheli, ſed quia triangulo, & triangulo quia figura rectilinea, huic vero non ſecundum aliud: at illud eſt vniuerſale, figura enim rectilinea communis eſt, cui pri- *Nota.*

mo

mo ineſt angulos externos habere æquales quatuor rectis.

Eſſet ſimile exemplum, ſẽſibile ineſt Petro, ſed quia homo eſt homini vero, quia animal eſt, huic vero vltimo, dices nonne ineſt per diffinitionem: non ergo immediate dico Ariſt. loqui de immediatione ſubiectorum & ſic non eſt aliud ſuperius ratione cuius inſit, definitio enim eſt eadem natura ſubiecti.

13 3. ratio. *Amplius quæcunque magis, &c.*

Tertium argumentum eſt, de magis demonſtrabili, & magis ſcibili potior eſt demõſtratio, ſed vniuerſale eſt magis demõſtrabile, & ſcibile, quam particulare, ergo illius potior eſt demõſtratio, majorem ꝓbat, nam quæ ad aliud ſunt, ſic comparantur, vt cuius obiectum præcipuum, & illud ſit præcipuum, minorem probat, infinitum non eſt ſcibile, ergo quo aliqua magis accedunt ad infinitum minus ſcibilia ſunt, ſed particularia magis accedunt ad infinitum, vniuerſale vero recedit, nã vniuerſale vnũ eſt, particularia multa, quod ſupra dicebat Porph. vniuerſale eſſe magis collectiuum, quia quæ in multis inueniuntur diſperſa ſub vnam colligit naturam, particularia vero diuiſa, quia in ſingulis natura ſeparat, erit ergo magis ſcibile vniuerſale, multitudo n. cognitionẽ impedit, ac conſequenter erit magis demõſtrabile, & ipſius demonſtratio potior.

12 4. ratio. *Amplius ſi eligibilior, &c.*

Quartum argumentũ proponit, illa eſt demonſtratio melior, qua plura cognoſcimus, ſed demõſtratione vniuerſali cognoſcimus plura quã particulari, ergo illa eſt potior, minor probatur, nam qui vniuerſale cognoſcit, cognoſcit etiam ſingularia, non autem qui particulare cognoſcit vniuerſale cognoſcit, vniuerſale enim omnia ſingularia comprahendit, at ſingula inferiora non ipſum vniuerſale totum continẽt: hinc fit comparatio inter cognitionẽ vniuerſalis, & ſingulorum inferiorum, nã demonſtratio particularis non fit de omnibus ſimul ſingularibus, ſed de ſingulis per ſe.

13 5. ratio. *Amplius autem ſic, vniuerſale n. magis, &c.*

Quintum argumẽtum eſt, potiſſima demonſtratio eſt, quæ eſt per primum principium, ergo illa erit potior quæ magis accedit ad primum principium, ſed vniuerſalius, magis accedit minus vniuerſali, ergo illius demonſtratio eſt potior, v.g. ſit hæc ꝓpoſitio demonſtranda, hõ eſt ſubſtantia, puta D. & A. ſunt in hac multa mediata quædam minus vniuerſalia C. animal, viuẽs, quędã magis vniuerſalia B. vt corpus. tũc clarũ eſt, ꝙ magis vniuerſalia propria accedũt propius ipſi immediato, vt magis viuẽs, ergo potior eſt demõſtratio vniuerſalis quippe q̃ magis accedit immediato.

Ex his argumentis dicit aliquot eſſe logica, non quod ſuaſibilia tantum ſint, vt notat Philop. & S. Tho. ſed quod ex communibus procedant, & non ex his quæ demonſtrationi inſunt, quales ſunt tertia, & quarta ratio: ſunt enim ex locis communibus comparatis, & ex loco, plura bona ſunt eligibiliora paucioribus, vt habetur tertio Ethicorum, ac proinde logica dicuntur, id eſt, communia. *Nota duas rationes logicas, & quæ ex probabilibus, & quæ ex cõibus licet neceſſarijs.*

14 *Maximè autem manifeſtum eſt, &c.*

Sextum argumentum eſt, qui propoſitionem vniuerſalem cognoſcit, etiam particulares illius ſcit, potentia tamen, vt ſuperius dictum eſt, vt qui triangulum ſcit habere tres angulos, potentia etiam ſcit Iſoſchelem habere tres angulos, licet non aduertat hunc eſſe Iſoſchelem, at qui particularem cognoſcit nec potẽtia, nec actu cognoſcit vniuerſalẽ, cum particularis nõ contineat vniuerſalem, ergo potior eſt demõſtratio vniuerſalis: dices, nonne hæc ratio erat quarta, dico non eſſe hanc, & illam eandem, nam quarta erat de ipſo vniuerſali ſimplici, qui enim ipſum cognoſcit inferiora cognoſcit: hæc vero eſt de vniuerſali complexo: puta de vniuerſali propoſitione. 6. ratio.

Et vniuerſalis quidem intelligibilis eſt, &c. 14

Septimum, & vltimum argumentum eſt, vniuerſalis intellectu, ſingularis ſenſu perficitur, ergo potior eſt vniuerſalis, cum cognitio intellectus ſit præſtantior. 7. ratio.

Attende hic quod dicit, particularis demonſtratio ſenſu perficitur, i. in ſenſum definit; nam ſenſus nõ percipit ſemper totã propoſitionem ſingularem, nempe cum prædicatum non eſt ſenſibile, vt iſte triangulus habet tres angulos ęquales duob. rectis, ratione. n. prædicatũ cognoſcitur: ſed Nota.

ſenſus

ſenſus ſubiectum ſingulare diſcernit, at vniuerſalis propoſitio ſecũdum vtrumq; extremum, cum vniuerſale ſit, intellectu cognoſcitur: propterea ſingularis deſinit in ſenſum, quia a prædicato ratione percepto in ſubiectum ſenſu cognitum, tanquam in vltimum tenditur.

Attende præterea rationes has procedere, cum paſſionem communem de ſubiecto communi, vel de ſingulis per ſe inferioribus demonſtramus; hæc enim erat quæſtio, vtra ex his demõſtratio potior eſſet.

Demonſtrationem affirmatiuam negatiua digniorem eſſe, atque ad ſcientiam magis idoneam.

Cap. XXI.

1 *QVòd autem monſtratiua ſit dignior priuatiua, hinc manifeſtum: ſit enim hæc demonſtratio melior (alijs eiſdem exiſtentibus) quæ eſt ex paucioribus petitionibus, aut ſuppoſitionibus, aut propoſitionibus: ſi enim notæ ſimiliter ſunt; celerius cognoſcere per has merit: hoc autem eligibilius eſt.*

2 *Ratio autem propoſitionis, quod melior, quæ ex notioribus, vniuerſaliter hæc eſt: ſi enim conſimiliter eſſet hoc, quod eſt, nota eſſe media, priora notiora eſſent. Sit demonſtratio quidem per media B. C. D. quod A. ipſi E. ineſt; quæ verò per F. G. quod A. ipſi D. (conſimiliter itaque) ſe habet, quod A. ipſi D. ineſt, & A. ipſi E. quod A. ineſt ipſi D. prius, & notius eſt, quàm quod A. ipſi E. per hoc.n. illud demonſtratur: credibilius autem eſt id, quod eſt per quod, igitur demonſtratio, quæ per pauciora, eſt melior, alijs eiſdem exiſtentibus.*

al. i. c.

3 *Ambæ igitur & per terminos tres & propoſitiones duas monſtrant: ſed hæc quidem eſſe aliquid accipit, illa vero & eſſe, & non eſſe aliquid, per plura igitur, quare & peior eſt.*

4 *Præterea, quoniam monſtratum fuit; quod impoſſibile eſt, vt vtriſque exiſtentibus priuatiuis propoſitionibus fiat ſyllogiſmus, ſed hanc quidem oportet talem eſſe, illam verò, quod ineſt.*

Amplius ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas enim (aucta demonſtratione) neceſſarium eſt fieri plures, priuatiuas vero impoſſibile eſt plures eſſe vna in omni ſyllogiſmo: Sit enim nulli inexiſtens ipſum A. in quo ipſum B. C. vero omni inexiſtens ipſum B. ſi vero oporteat rurſus augere vtraſque propoſitiones, medium iniiciendum, ipſis quidem A, B. ſit D. ipſius vero B. C. D. E. quidẽ igitur manifeſtum, quod eſt prædicatiuũ, D. vero de B. quidem prædicatiuum, ad A. vero vt priuatiuũ ponitur: D. enim de omni B. A. autẽ nulli oportet eorũ, quæ D. ineſſe; ſit igitur vna priuatiua propoſitio, quæ eſt A. D. Idem vero modus, & in alijs ſyllogiſmis: ſemper.n. medium prædicatiuorũ terminorum, prædicatiuum ad vtraq; priuatiui autẽ in altera priuatiuum neceſſarium eſt eſſe: quare hæc vna talis ſit propoſitio, alia vero prædicatiua.

5 *Si igitur notius per quod monſtratur, & credibilius: monſtratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam: hæc autem per illam non monſtratur; prior igitur, & notior exiſtens, & credibilior melior vtique erit.*

6 *Amplius, ſi principium ſyllogiſmi eſt vniuerſalis propoſitio immediata: eſt autem in monſtratiua quidẽ affirmatiua, in priuatiua vero negatiua uniuerſalis propoſitio; affirmatiua autẽ negatiua prior, & notior, propter nanque affirmationem negatio nota. Et prior affirmatio, quẽadmodũ et ipſum eſſe ipſo non eſſe, quare melius principiũ monſtratiuę, quã priuatiuę,*

qua

quæ propoſitio ſimiliter ſe habet, ideſt ex eadem coordinatione eſt.

Quamuis aliqui textus habeant F. G. media, vt ſit diuerſa propoſitio, vt ſupra diximus, ſed melius eſt ſequi noſtrum textum.

Tunc, inquit, melior erit prior demonſtratio D. A. quam A E, quia iſta per illam probatur, hic eſt addenda altera pars argumenti, vt diximus; ex quo concludit, vniuerſaliter, demonſtrationem, ex paucioribus certiorem, & digniorem eſſe cæteris paribus, vt diximus, & præterea illam quæ ex pluribus medijs eſt, fieri experientia etiam cognitam, vel aliunde certitudo, & dignitas adueniat, puta ex materia vel alia via.

Ex his habes primo, quod demonſtrationes paſſionum, quæ magis accedunt ſubiecto, ſunt potiores illis, quæ magis recedunt, nam poſteriores præſupponunt priores; habes etiam demonſtrationes ſubalternantium ſcientiarum eſſe potiores ſubalternatis, quarum principia per illas probantur ob eandem rationem; & tandem potiores eas eſſe, quæ magis ad per ſe nota, & immediata principia accedunt.

3 *Ambo igitur, & per terminos tres, &c.*

Probatio minoris primi ſyllogiſmi. Hactenus maiorem illius primi ſyllogiſmi probauit, nunc verò probat minorem, quod negatiua demonſtratio pluribus indigeat medijs, quàm affirmatiua, quia negatiua indiget propoſitionibus affirmatiuis, & negatiuis, vt demonſtretur; at affirmatiua ſolis affirmatiuis, quamuis non plures termini ſint in vna quàm in alia; in omni enim demonſtratione ſunt tres: notant Philop. & Alb. & fere alij omnes, non eſſe intelligendum, quod plura media numero habeat negatiua, quam affirmatiua, cum vtraq; æqualia habere poſſit, ſed plura ſpecie; nam aliud eſt ad concludendam affirmatiuam præmiſſam, aliud ſpecie ad negatiuam: at in affirmatiua media ſunt eiuſdem rationis, nempe ad concludendas vtraſq; præmiſſas, quæ affirmatiuæ ſunt.

Dubium Dices, Maiori non videtur correſpondere minor, cum maior ſit de pluralitate mediorum etiam numero, vt probatum eſt in affirmatiuis illis omnibus: dubiũ verò hoc eſt magnum, & ego miror interpretes, quomodo locum hunc confuſum reliquerint.

Solut. Appolin. mouet dubium, ſed non ſoluit, dico ſequens expoſitionem Albert. in iſto cap. 3. eſſe aduertendum, quod negatiua propoſitio pluribus medijs etiam numero indiget, quàm affirmatiua, vt patet ſi ſumamus ſimiliter propoſitiones: ſit affirmatiua diſtans a generaliſſimo per duo media, ſcilicet omne animal eſt ſubſtantia per viuens, & corpus; ſumamus eandem negatiuam de alio generaliſſimo, ſcilicet nullum animal eſt qualitas, tunc inuenies tria media, viuens, corpus, ſubſtantia; minus enim diſtat omne ſubiectum a ſuo affirmatiuo immediato, quam a ſuo negatiuo, cuius ratio eſt pulchra, quia ab affirmatiuo diſtat per intermedia ſubſumpta ſub maiori extremo, at a negatiuo diſtat per intermedia eadem, & per omnia ſua prędicata ſuperiora, a quib. tale negatiuum prædicatum remouetur, & iſta huius loci declaratio eſt.

Amplius ad hoc oportet, &c. 4

Altera ratio. Nouum aliud argumentum hic poſſumus componere, ſicut componit Themiſt. cap. 41. quod eſt tale: priuatiua demonſtratio indiget affirmatiua, affirmatiua autem non indiget negatiua, ergo illa eſt potior; antecedes patet, nam impoſſibile eſt, quod negatiua ſit vtraq; præmiſſa, ſed vna ſaltẽ debet eſſe affirmatiua, at vtraq; propoſitio poteſt eſſe affirmatiua; tunc vlterius in augmentata demonſtratione, ideſt in proſyllogizatione demonſtratiua, demonſtrã tes negatiuam præmiſſam ex vna tantum negatiua propoſitione, altera verò affirmatiua demonſtrabimus, at præmiſſam affirmatiuam ex vtraque affirmatiua, ergo indiget negatiua affirmatione.

Et iſte eſt sẽſus illius; priuatiuas in omni ſyllogiſmo plures vna eſſe non poſſe: oportet. n. alteram præmiſſam eſſe affirmatiuam: at affirmatiuas plures eſſe cõtingit.

Exemplo comprobat: ſit demonſtratio, nullum B. eſt A. omne C. eſt B. nullum C. eſt A. ſi proſyllogizare oportet maiorem, oportet ſumere mediũ D de quo negetur A. ſed quod affirmetur de B. ſit, nullum D. eſt A. omne B. eſt D. ergo nullum B. eſt A. at ſi oporteat minorem demonſtrare, ſumendum eſt medium affirmatiuum de vtroque puta E. omne E. eſt B. omne C. eſt E. ergo omne C. eſt B. & ſic ſit in alijs ſyllogiſmis, vnde concluditur præmiſſam negatiuã ex vna, affirmatiuam verò ex vtraq; affirma-

tiua demonſtrari, indiget ergo negatiua demonſtratio affirmatiua, non econtra, ergo hæc eſt potior.

5 *Si igitur notius eſt per quod demõſtratur, &c.*

Concluſio totius argumēti. Hæc eſt concluſio totius argumenti, vnde patet non bene expoſuiſſe Philop. qui non rationem, ſed corrolarium præcedentia verba eſſe affirmauit, imò aliter interpretatur, quam dictum eſt, ſed quæ diximus certiora ſunt.

6. *Amplius ſit principium ſyllogiſmi.*

3. Ratio. Tertium argumentum ad idem probandum hoc eſt, quarum principia immediata ſunt priora, & demonſtrationes ſunt potiores, ſed principia affirmatiuæ demonſtrationis ſunt potiora principijs negatiuis, ergo illa potior eſt; minor probatur, principium affirmatiuę eſt immediata affirmatiua, principium negatiuæ eſt immediata negatiua, affirmatio vero prior eſt negatione, ſicut eſſe prius eſt, quam non eſſe, vnde concludit repetendo, ſecundum rationem, eſſe affirmatiuam digniorem.

Obiectio. Diſſolu. Dices quomodo eſſe prius eſt non eſſe, cum prius res non fuerit, quam fit? dico in particulari ſumendo, prius eſt hanc rem non eſſe, quam eſſe: tamen communiter, & a toto genere, ſemper ens præceſſit natura nõ ens, nam ſi nihil eſſet, nihil fieri poſſet, propterea Deus ab æterno eſt.

Alia obiectio. Vide ſolutionē in lib. de interp. Dices; quomodo affirmatio dicitur prior negatione, cum vtraq; ſit ſpecies? hoc ſoluimus libr. de interpretatione, vbi etiam hunc locum explicuimus, illic vide late.

Demonſtrationem oſtenſiuam, illa quæ ducit ad incommodum potiorem eſſe. Cap. XXII.

QVoniam vero prædicatiua priuatiua melior eſt, planum, quod, & ad impoſſibile ducente: oportet autem ſcire, quæ eſt differentia ipſarum.

Sit itaque A. inexiſtens nulli B. ipſi vero C. omni ipſum B. nec eſſe vtique eorum, quæ C. nulli ineſſe ipſum A. Sic igitur acceptis, oſtenſiua vtique priuatiua eſſet demonſtratio, quod A. ipſi C. non ineſt: quæ vero ad impoſſibile ita ſe habet, ſi oporteat monſtrare, quod A. ipſi B. non ineſt, accipiendum eſt A. in eſſe ipſi B. & B. ipſi C. quare contingit A. ipſi C. ineſſe. Hoc autem ſit notum, & confeſſum quod impoſſibile, non igitur poteſt A. ipſi B. ineſſe: ſi igitur B. ipſi C. confeſſum eſt ineſſe: A. ipſi B. impoſſibile eſt ineſſe.

Termini igitur conſimiliter ordinantur. Differt autem vtra ſit notior propoſitio priuatiua, vtrum quod A. ipſi B. non ineſt: an quod A. ipſi C. cum igitur concluſio eſt notior, quod non eſt, quæ ad impoſſibile ſit demonſtratio, cum autem in ſyllogiſmo ſit, demonſtratiua eſt. 3

Natura autem prior eſt, quod A. ipſi B. quam quod A. ipſi C. ineſt: priora enim ſunt concluſione, ex quibus eſt concluſio, eſt autem A. ipſi C. non ineſſe, concluſio A. vero ipſi B. ex quo eſt concluſio. 4

Non enim ſi contingit ablatum eſſe aliquid, hoc eſt concluſio, illa vero ex quibus ſunt, ſed hoc quidē eſt, ex quo ſyllogiſmus eſt, qui vtique ſic ſe habet, vt aut totius ad partem, aut partis ad totum habeat rationem: ſed A. C. & B. propoſitiones non ſe habent ita inter ſe. 5

Si igitur quæ ex notioribus, & prioribus melior, ſunt autem ambæ ex eo, quod non ſit aliquid credibile, ſed hæc quidem ex priori, illa vero ex poſteriori, melior ſimpliciter vtique erit priuatiua demonſtratio ea, quæ eſt ad impoſſibile, quare & quæ hac melior prædicatiua, eſt manifeſtum quod, & ea, quæ ad impoſſibile eſt melior. 6

1 *Et ad impoſſibile ducente oportet autem ſcire &c.*

DEterminat quæſtionem tertiam, nempe oſtenſiuam eſſe priorem ea, quæ ad impoſſibile ducit, ſunt autem hæc verba continua cum illis capitis præcedentis, vt oratio ſit (quod quidem prædicatiua dignior priuatiua manifeſtum eſt, & ad impoſſibile ducente) ſenſus eſt, cum prædicati-

catiua ſit potior negatiua, hæc vero ſit potior ducente ad impoſſibile, etiam prædicatiua erit potior iſta, & ita omnis oſtenſiua tã prædicatiua, quam negatiua erit potior ducẽte ad impoſſibile: ante tamẽ, quã probet, differentiam vtriuſque conſtituit.

Quid demonſtratio oſtenſiua.

Diximus aũt latè 2. Prior. c. 14. oſtẽſiuã demõſtrationẽ eſſe, cũ aliquã propoſitionẽ, ſiue affirmatiuã, ſiue negatiuã demonſtramus, ꝑ ſua principia ipſam inferendo.

Quid demonſtratio ad impoſſibile.

At demõſtratio ad impoſſibile eſt, cum propoſitionẽ aliquã non per ſe, ſed ſuam oppoſitam falſam oſtendendo, veram eſſe probamus: modus aũt probandi, eſt ſumẽdo oppoſitam probandæ cum aliqua præmiſſa alia manifeſtè vera, & inferendo cõcluſionem falſam in bona cõſequentia, vt inde colligatur talis præmiſſa falſa: cum falſum ex falſa ſequatur, ac tandẽ illa prima propoſitio vera. V. G ſit iſta probanda ad impoſſibile: nullus hõ eſt irrõnalis, ſumam eius oppoſitã cũ præmiſſa clare vera, ſic: oĩs hõ eſt irrõnalis, oẽ aĩal rõnale eſt homo, infero, ergo oẽ aĩal rõnale eſt irrõnale; cõſequentia eſt bona, concluſio falſa, ergo & aliqua præmiſſa, non minor, ergo maior, ergo eius oppoſita negatiua erat vera, cũ non contingat in materia neceſſaria contrarias ſimul eſſe falſas, aut ſimul veras. Sicut negatiuã ꝓpoſitionẽ demõſtramus, ita affirmatiuã, ſumẽdo oppoſitam negatiuam, demonſtrare poterimus.

Ariſt. verò vtitur negatiua tãtum, quia vult ſolum probare modo negatiuã oſtenſiuam eſſe priorem ducẽte ad impoſſibile, nã inde probatur quod etiam affirmatiua ſit ea potior, cũ ſit potior quam negatiua.

2 *Si itaq; A. inexiſtens nulli B. &c.*

Exemplum ponit oſtẽſiuæ negatiuæ tale, nullum B eſt A. omne C. eſt B. ergo nullum C. eſt A. At vero non ſic eſt ad impoſſibile, vt patet hoc exẽplo, ſi velit aliquis demonſtrare illam propoſitionẽ, quę erat maior ſyllogiſmi oſtẽſiui, nempe nullũ B. eſt A. ad impoſſibile, ſic demonſtrabit ſumendo oppoſitam, omne B. eſt A. & aliam clare verã, ſ. omne C. eſt B. inferatur, ergo omne C. eſt A. quæ ſit falſa; nam cum hæc ſit falſa, aliqua erit præmiſſa falſa, non minor, quia nota, ergo maior, omne B eſt A. erat ergo oppoſita vera nullum B. eſt A.

Vbi aduerte, qđ oportet illam propoſitionem, quæ coaſſumitur cũ oppoſita probandæ eſſe notã, vel quia manifeſte vera, vel quia data a reſpondente, alias non demonſtrabitur ad impoſſibile, nã reſpõdens dicet non oppoſitam probandæ, ſed coaſſumptam eſſe falſam: aduerte ẽt ꝙ hic nõ ſumit contradictoriam oppoſitam, q̃uis id velit Pilop. non. n. eſſet demõſtratio, cum propoſitiones non eſſent de omni, ſed ſumit contrariam, quia in materia neceſſaria particularis, vel indefinita æquiualet vniuerſali, & ſi vna eſt vera, altera falſa, ſicut in contradictoriis, & contra ſi vna falſa, altera vera eſt.

Termini igitur conſimiliter ordinantur, &c. 3

Similitudinẽ inter vtranq; demõſtrationẽ aſſignat, nẽpe in ordinatione terminorũ: ſicut. n. tres termini ſm̃ figurã in oſtenſiua ordinanẽ, ita in demonſtratione ad impoſſibile sũt tres termini ſecđm figurã aliq̃ diſpoſiti, q̃uis non eodem modo vtramq; cõcluſionem probet, vt dictũ eſt, ſed differũt hæ demonſtrationes in negatiua propoſitione, in quo termino, & qualis ſit.

Propter qđ aduerte qđ in ſyllogiſmo illo oſtẽſiuo eſt vna ꝑmiſſa negatiua, puta maior, nullũ B. eſt A. in qua maiꝰ extremũ de medio prædicatur, in ſyllogiſmo vero ad impoſſibile eſt etiã vna negatiua, puta oppoſita cõcluſionis falſæ illatæ, ex cuius veritate colligimus cõcluſionem falſam, vt ſi dicas oĩs hõ eſt irrõnalis, at omne rõnale eſt hõ, ergo rõnale eſt irrationale; at nullũ rõnale eſt irrationale, ergo cõcluſio eſt falſa, & per conſequens aliqua ꝑmiſſa. *Nota.* Vide igitur quõ in hac demonſtratione eſt illa negatiua, nullum rationale eſt irrationale, quæ eſt ex maiori extremo de minori negato, quod dicitur nullum C. eſt A.

Dicit modo Ariſt. cum talis negatiua eſt notior quã negatiua maior oſtenſiui, poſſumus per hãc ꝓbare ad impoſſibile illam maiorem, at cũ maior eſt notior, manebit demõſtratio oſtenſiua, non ad impoſſibile. v. g. ſi quis velit ꝓbare ad impoſſibile, nullus homo eſt irrationalis, ſic dicet; omnis homo eſt irrationalis, omne animal rationale eſt homo, ergo omne aĩal rationale eſt irrõnale, ſed nullũ aĩal rõnale eſt irrõnale, ergo concluſio falſa, & aliqua ꝑmiſſa: iſta eſt bona demonſtratio, quia notius eſt, nullũ aĩal rõnale eſſe irrationale quã

Digitized by Google

nullum hominem eſse irrationalem, propter expreſſam repugnantiam: quod ſi nō eſset notior hæc negatiua; non poſsemus aliam probare, quia vtramque admittere nolet quis, ſed falſam concedere.

Senſus clarus eſt, ſicut in ſyllogiſmo ad impoſſibile, ꝓpoſitio coaſſumpta cũ oppoſita ꝓbãda, dēt eſse clare uera, ne ei falſitas cōcluſionis attribuatur, ita & cōcluſio clare falſa, & eius oppoſita manifeſte vera, ne aliq̃s datam concluſionem dicat eſse veram, & oppoſitam falſam: in ꝓbatiōne ergo ad impoſsibile negatiua eſt clarior q̃ negatiua p̄miſsa demonſtrationis oſtenſi-
3 uæ. Aduerte igitur literam, dicit. n. q̃d differt, in quo, & qualis ſit notior priuatiua, idest vera negatiua ſit notior, an q̃ eſt ſyllogiſmi oſtenſiui maior, puta illa, nullũ B. eſt A. an q̃ eſt oppoſita concluſioni ex qua eſt ſyllogiſmus ad impoſsibile, puta nullũ C. eſt A. ſi hæc n. q̃ concluſio dr̄ notior eſt, fiet ſyllogiſmus ad impoſsibile, cum vero ea, quæ in ſyllogiſmo oſtenſiuo erat, notior eſt, fit tantũ ille oſtenſiuus, & non ad impoſsibile, ꝑp rationem quam dedimus.

4 *Natura autem prior eſt, &c.*

At quamuis negatiua ſyllogiſmi ad impoſsibile ſit notior, natura tñ prior eſt illa maior oſtenſiui, nempe prior eſt, nullũ B. eſt A. q̃ erat maior, quã nullum C. eſt A. quæ erat in ſyllogiſmo ad impoſsibile: q̃d probat: quia hæc eſt concluſio ſyllogiſmi illius oſtēſiui cuius maior probatur, puta nullũ B. eſt A. omne C. eſt B. ergo nullũ C. eſt A. concluſio autem poſterior eſt natura propoſitionib. in vera demonſtratione.

Nota. Et nota artificiũ Ariſt. quod aliqui non intelligentes vitio dederunt, vt meminit Philop. hi. n. eum reprehendebant, quia in ſyllogiſmo ad impoſsibile non probatur maior oſtenſiui, ſed eadē concluſio, & non aduertunt q̃d Ariſ. non probat illã vt maiorem, ſed vt quandã propoſitionē, vt alia ſit, quæ probatur oſtēſiuē, alia quæ ad impoſsibile, ſed illã in ſyllogiſmo & demonſtratione ſumpſit, vt melius oſtēderet negatiuã in ſyllogiſmo ad impoſsibile, eſse illa poſteriorem natura, cum ex illa oſtenſiue propter quid demonſtretur.

Nec oportet te intelligere ſemper demonſtrationem ad impoſsibile procedere ex negatiua poſteriori natura; niſi eã illa ex qua ſyllogiſmus oſtenſiuus ſit, eſt in demonſtratione propter quid.

Dices noñne ſi illa non eſset in demonſtratione propter quid, tunc negatiua demonſtrationis ad impoſsibile eſset prior? dico, eſse quidē, ſed hic de demōſtratione potiſsima, quæ p̄ cauſam eſt, loquimur.

5 *Nemo. ſic contingit ablatum eſſe, &c.*

Dub. Poſset quis dubitare, quomodo ſi per illam concluſionem negatiuam ad impoſsibile probamus maiorem illam negatiuam, poſsit eſse quod iſta ſit prior, ex qua enim probamus, poſterior erit: reſpondet, non idcirco quod ex illa concluſione negatiua remoueamus oppoſitum prædictæ maioris, maior habebit rationem concluſionis illatæ ex illis, tanquam ex cauſis, & præmiſsis, hoc enim fieret ſi talis maior eſset ſub illa negatiua ſumpta, ſicut pars ſub toto, ideſt ſicut particulare ſuo vniuerſali: at non ſic ſumitur, nullum B. eſt A. ſub illa, nullum C. eſt A. ſed potius contra, vt dictum eſt.

Si igitur quæ ex notioribus, &c. 6

Argumentum colligit quo intentã concluſionem probat: potior eſt demōſtratio quæ ex prioribus, & certioribus natura procedit, quàm ea quæ non ſic ſe habet: at negatiua oſtenſiua eſt ex prioribus, & credibilioribus natura, quàm quæ ducit ad impoſsibile, vt notum eſt, ergo erit præſtantior illa, affirmatiua verò eſt potior negatiua; ergo erit etiã potior ducente ad impoſsibile, ergo omnis oſtenſiua potior. *Probat conclu.*

Quæ ſciētia certior, ac prior ſit: quæ vna, quæve diuerſæ inter ſe ſcientiæ ſint. Et quod eiuſdem plures eſſe demonſtrationes poſſint.

Cap. XXIIII.

Scientia autem eſt certior, & prior ſcientia, quæ ipſius quod, & propter quid eſt eadem, ſed nō ea, quæ ſeorſum ipſius quod ab ea, quæ propter quid, & quæ non de ſubiecto eſt ea, quæ de ſubiecto, vt arithmetica Harmonica, & quæ ex paucioribus ea, quæ eſt ex appoſitione, vt Arithmetica Geometria. 1

Dico

2 *Dico autem ex appoſitione, vt vnitas eſt ſubſtantia ſine poſitione, punctus vero ſubſtantia cum poſitione, hoc autem ex appoſitione.*

3 *Vna autem ſcientia eſt, quæ eſt vnius generis, quæcunq; ex primis cõponuntur, & partes ſunt, aut paſſiones horum per ſe.*

4 *Altera vero ſcientia eſt ab altera, quarumcunq; principia, neque ex iiſdem neq; altera ex alteris ſunt, huius autem ſignũ cum ad indemonſtrabilia venerit, oportet enim ipſa in eodem genere eſſe cum his, quæ demonſtrantur, ſignum autem, & huius, cum ea, quæ monſtrantur per ipſa, in eodem genere ſint, & cognata.*

5 *Plures autẽ demonſtrationes eſſe eiuſdem euenit, non ſolum ex eadem coordinatione accipienti non continuum medium, (vt eorum, quæ A. B. C. & D. & E.) ſed & ex altera, vt ſit A. tranſmutari in quo*
6 *autem D moueri, ipſum vero B, lętari, & rurſus E. quieſcere. Verum eſt igitur, & D de B. & A. de D. prædicari: nam quod lætatur mouetur, & quod mouetur tranſmutatur: rurſus A. de E. & E. de B. verũ prędicari: quare per altera media, & non*
7 *ex eadem coordinatione ſyllogiſmus eſt, non tamen, vt neutrum de neutro dicatur mediorum: neceſſe eſt enim eidem alicui ambo ineſſe: Conſiderandum autem eſt, & per alias figuras, quot modis contingit eiuſdem fieri ſyllogiſmum.*

Scientia autem eſt certior, &c.

1 NVnc tandem de ipſo effectu demonſtrationis, nempe de ſcientia differit, ac tria theoremata in capite præſenti ponit notatu digna, quorum primum eſt: Vna ſcientia dicitur certior, & prior alia tripliciter, primo illa certior eſt quæ, quia, & ꝑpter quid, ſimul docet, ideſt quæ veritatẽ, & eius cauſam docet, quàm ea, quæ ſolum quia, ideſt veritatem docet, ſed extra propter quid, ideſt ſine cauſa, vel ab effectu, vel à ſigno, vel a cauſa remota.

1. The. Tripliciter vna ſcientia. certior, & prior alia.

Secundò, ſcientia certior eſt quæ nõ eſt de ſubiecto, quam quæ eſt de ſubiecto: notat Philop. non debere vocari ſcientiam, quæ non eſt de ſubiecto, ſingularem, ſicut in capite de ſubſtantia, ſed vocat ſciẽtiam non eſſe de ſubiecto, quæ tractat de re abſtracta à ſubiecto: ſubiectum autem vocat materiam ſenſibilem, vt notant S. Tho. Alber. Aegid. & Auerr. vnde ſcientia, quæ abſtrahit a materia ſenſibili certior eſt illa, quæ conſiderat res in materia ſenſibili, vt Geometria quam perſpectiua, & Arithmetica, quam Muſica certior eſt: nam Geometria, & Arimethica ſunt magis abſtractæ, ſimiliter Metaph. & Mathematica certiores, quã phyſica ſunt quippe quæ a materia ſenſibili abſtrahãt: huius certitudinis Auer. reddit rationem, nam quanto res eſt materialior, tanto magis expoſita eſt prędicatis per accidens, quæ impediunt ſcientiã, vt triangulus in materia ſenſibili, ideſt æneus, vel terreus eſt albus, calidus, & ſimilia per accidens, a quibus liberatur abſtrahens a materia huiuſmodi.

Tertiò, ſcientia, quę ex additione eſt, minus eſt certa quam ea, quæ non ex additione, vt Arithmetica certior eſt, quam Geometria, nam principium Arithmeticæ, puta vnitas, eſt ſine poſitione, at principium Geometriæ, nempe punctum, dicit poſitionem, poſitio autem eſt ordo partium in ordine ad locum, quam poſitionem habet cõtinuum permanens, de quo agit Geometria, non autem diſcretum, de quo eſt Arithmetica, quare iſta certior: non enim exponitur prædicatis per accidens, quæ ex ſitu, & loco oriuntur. Dices; nonne iſte modus certitudinis eſt idem, qui præcedens? reſpondet Aegid. & bene non eſſe eundem, nam illic conſideratur abſtractio a materia ſenſibili, hic alia abſtractio a cõtinuo, & poſitione.

Dico autem ex additione, vt vnitas, &c. 2

Explicat, & probat, quod Geometria, ſit ex additione ad Arithmeticam, per principia ipſarum, nam principium Geometriæ eſt punctum, hoc autem eſt ſubſtantia poſita, ideſt habens poſitionem; non intelligas, quod punctum ſecundum ſe poſitionem habeat, cum non ſecundum ſe ſit in loco, eſt enim ſecundum corpus, quod ſuperficiebus, lineis, & punctis terminatur; vnitas verò eſt ſubſtantia ſine poſi-

Geometria eſt ex additione ad Arithmeticam.

tione, ergo propterea abſtractior eſt, & mimus ex additione.

Dubitat Philo. nam videtur, quod vnitas ſit ex additione, nam illud quod dicitūr ſine additione; additum eſt; reſpondet non eſſe id adiunctum aliquod, ſed tantum dicere negationem poſitionis, negatio autem non eſt additio realis.

Dubitabis: quō punctū, & Vnitas dicantur ſubſtantia, cū accidentia ſint: reſpōdet Phil. id ſecundū Phytagoricos dictū eſſe: exiſtimabant.n. lineas, puncta, ſuperficies, &c. eſſe rerū ſubſtātias, de quo diſputat 3. Metaph. c. 1. & c. 8. At S. Tho. id ſecundum Platonicos dictum eſſe cenſet; Vtraque opinio & S. Th. & Philop. vera eſt: nam tam Platonici, quam Phythagorici fuerunt huius ſentētiæ, vt habetur 1. Metaph. tex. 24.

Aliter alij exponunt, vt per ſubſtātiam intelligamus naturā tam ſubſtantiæ quam accidentis, vt ſumitur 1. c. anteprædic. &

3. *Alb.* ita exponi Alber.

Alij per ſubſtantiam, idem quod indiuiſibile intelligunt, inter hos eſt Auerr. *4. Auer.* Alij per ſubſtantiam intelligunt veram ſubſtantiam, ſed hęc dicuntur ſubſtantia, quia eis ablatis ſubſtantia deſtruitur, ita exponit Aegid. quælibet ex his eſt congrua expoſitio; prima mihi maxime placet.

Nota. Circa has certitudines tres, aduerte ex Alb. & S. Tho. quod dupliciter poteſt ſumi certitudo in ſciētia, vno mō ex parte rei, altero modo ex parte modi cognitionis, ex parte rei, quanto res eſt immaterialior, & ſimplicior, tāto ei⁹ cognitio eſt certior, vt dicit Auer. materia.n. obſtat cognitioni, cum materialib. multa per accidens inſint: ex parte vero modi, cū res per cauſam cognoſcitur, eius eſt certior cognitio: potior tamen eſt hæc priori, nec decipiaris exiſtimans, idē eſſe dignitatem, & certitudinē: nam dignitas potius a rei nobilitate, quā ab immaterialitate, vel a modo cognoſcēdi ſumitur; cum igitur hæc duplex ſit certitudo, prior duob. vltimis modis cōtinetur, poſterior vero in primo, vt explicatū eſt.

Vna autem ſcientia eſt, quæ eſt, vnius generis, &c.

De vnitate. ſciarum Secundum Theorema conſtituit de vnitate, & diuerſitate ſcientiarū; loquitur aūt nō de ſciētia peculiari alicui⁹ cōcluſionis, ſed de generali habitu ſcientiæ; Alb. aūt. S. Tho. Aegid. & alij doctiſſ. ſic exponere videntur, vt Ariſt. velit quatuor oſtēdere, quæ ſub vna ſciētia continentur, quorum *ſecūdum theorema.* primum eſt, vnicum cōe obiectum, cōprehendēs omnia, quæ ſub tali ſcientia ſunt, ſicut eſt corpus naturale in Phyſica, ens in Metaph. & tale vocat genus ſcientiæ; hoc aūt debet eſſe vnum, vel vniuocum, vel ſaltem analogū; analogia.n. non impedit ſciētiā, vt expreſſe docet Ariſt. 4. Metap. c. 2. alterum eſt principia ſcientiæ; ſunt.n. in qualibet ſciētia propoſitiones per ſe notæ, & indemōſtrabiles in illa, ex quib. procedūt eius demōſtrationes, vt ſuperius eſt dictū: tertiū eſt, partes illius ſubiecti; per partes intelligunt ſpecies inferiores ſubiecto, vt phyſicus non ſolū corpus naturale, ſed et ipſius ſpecies, puta animalia, plātas, & reliqua mixta, & horum ſpecies conſiderat, vt docet Ariſ. 4. Metaph. c. 2. ſpecies inquit, & ſpecies ſpecierū vnius ſcientiæ genere eſt cōſiderare, per partes etiā intelligunt partes eſsētiales, & integrales ſubiecti, & inferiorum ſubiecti, quas, omnes vna ſcientia cōſiderat. Phyſici.n. eſt conſiderare partes corporis naturalis, materiam, formam; partes animalium, & plantarum, & reliquorū corporum naturalium, ſimiliter paſſiones ſubiecti, inferiorū ſubiecti, & partium eorum, vt notum eſt in qualibet ſcientia; ſic illi exponunt, & ſine dubio doctrina eſt veriſſima, maximeq; notanda, quamuis non ita videatur textui reſpondere.

Prima expoſitio D. Tho. Alb. & Aliorum.

Philop. aliter hanc literā interpretatur, *2. Expoſitio Ph.* vt ſit ſenſus, vna ſciētia dicitur, quæ verſatur circa vnum genus theorematum, i. concluſionū demōſtrabilium, ſunt aūt theoremata vnius generis, q̄ cōſtāt ex eiſdē principijs illi⁹ generis, ſicut geometricea theoremata oīa fiūt ex lineis, ex triāgulis, ex figuris, vel ex alijs, quæ ſub genere Geometriæ continentur, puta continuo; ſimiliter oīa ſunt ex eiſdē principijs, & dignitatib. illius ſubiecti; præterea ſūt vnius generis partes, & paſſiones horū, nempe principiorum, vel theorematū; partes principiorum ſunt partes integrātes, vel eſsētiales ſubiectorū, vt partes circulorum, quadratorū, corporū, paſſiones principiorum, vt paſſiones linearum, quæ ſunt principia figurarum, ſcilicet frangi, concurrere, & ſimilia.

Intelligere etiam poſſumus, partes theo

rema-

rematũ: aliquãdo.n. multę veritates ſimul demonſtrantur, quarũ ſingulæ dñr partes theorematis illius: vt demonſtrat Euclid. angulos æqui cruris, qui ſunt ad baſim eſſe æquales, & qui ſunt extra baſim eſſe æquales etiam: ſunt iſta duo, quorum ſingula dicuntur partes: ẽt intelligere poſſumus paſſiones theorematum, quæ ſunt illæ quæ ad veritatem demonſtratã conſequuntur, quale illud eſt, qđ ex dicto theoremate ſequitur, nẽpe angulos extra baſim æqui cruris eſſe maiores ijs, qui ſunt intra baſim, ſunt etiã alia multa: q̃ ex variis theorematib. demõſtratis ſequuntur.

Ita exponit Philop. & bene, quãuis breuius forſan poſſimus Ariſt. interpretari, vt ſit ſenſus: ſciẽtia vna eſt, q̃ eſt vnius generis, i. quæ de ijs, quæ sũt eiuſdẽ generis tractat: explicat aũt q̃ dicantur eiuſdem generis. & dicit ea eſſe, q̃ ex eiſdẽ principijs fiunt, vt hõ, leo, plãta, & mixta, ac elemẽta eiuſdem generis dñr, cum ex eiſdem principijs fiant: ſunt.n. ex materia, & forma: ſubdit paſſiones horum, quæ ex eiſdẽ principijs fiũt, nempe ex principijs ſubiecti ſcientiæ eſſe eiuſdem ẽt generis, vt in vna ſcientia ſit ſubiectũ, eius principia, & paſſiones, & ea quæ eiſdem principijs cõſtãt: per partes aũt idem, quod per paſſiones intelligit, & ſic patet ſenſus literæ.

4 *Altera vero ſcientia eſt ab altera, &c.*

De diuerſitate ſcientiarum.

Diuerſitatẽ ſcientiarũ modo cõſtituit dicens, ſcientias eſſe diuerſas, q̃ tractãt de rebus quę non fiunt ex eiſdem principijs, nec principia vnius fiũt ex principijs alterius, ſicut Phyſica, & Mathematica: habẽt enim principia diuerſa: illa.n. q̃ tractãt de ijs, quorũ principia ſunt ex eiſdem, ſicut principia hõis, leonis, & equi ſunt ex eiſdẽ principijs, vt ex materia, & forma, nõ faciũt diuerſas ſcientias: ſimiliter ea, quorum principia vnius fiunt ex alijs, vt hõis principia ex principijs generis aĩalis, nõ faciunt diuerſam ſcientiam: quamuis iſta poſſemus intelligere de principijs complexis, & cognitionis, ſed idem eſt ſenſus.

Ponit autẽ duo ſigna, alterum vt reſoluamus res ĩ vltima principia ſua, & ſic cognoſcemus an ex eiſdẽ principijs res fiãt, vt equũ in materiã, & formam, figurã in lineas, quę cũ diuerſa ſint principia, ad diuerſas pertinebunt ſcientias: alterũ ſignũ eſt ad cognoſcendũ ipsũ principiũ, an ſit diuerſum, nempe cũ nõ fuerit eiuſdẽ generis, & ꝓximũ & cognatũ cũ ipſo principiato, ſunt n. principia, & ea q̃ ex principijs fiũt eiuſdẽ generis, hæc etiã intellige de principijs cõplexis, & cõcluſionibus.

Plures autem demonſtrationes eſſe eiuſdem, &c. 5

Tertiũ theorema.

Hoc eſt tertiũ theorema, in quo, quãtũ mihi vr̃, rõnẽ reddere vr̃, quare ꝑ principia aſſignauerit ſcientiarũ diuerſitatẽ, docetq; vnius rei plures poſſe eſſe demõſtrationes, non ſolum ex vno ordine, ſed etiã diuerſo, in quo manifeſtat poſſe de eadẽ re varias eſſe ſcientias, ac proinde melius ꝑ principia diuerſitatem earum aſſignari.

Dicit ergo: Plures poſſunt eſſe demonſtrationes vnius, non ſolũ accipiẽdo mediũ nõ continuum ex eodem ordine, ſed etiam accipiẽdo ex diuerſo. In primis per eundem ordinem intelligit eãdem generis coordinationem, vt omne B, eſt A. poteſt demonſtrari per C. & per D. & per E. nempe homo eſt ſubſtantia, per animal, viuens, corpus, per media diuerſi ordinis intelligit media nõ inuicẽ ordinata, ſicut vt Themiſ dicit, bipes, & rationale, per quæ demonſtratur animal.

Sed dices, quid per medium non continuum intelligit: aliqui intelligunt mediũ mediatũ, ſicut viuens eſt homo: aliqui mediũ in diuerſo ſyllogiſmo, nõ continuum dicũt: at cum in eodem ſyllogiſmo plura media diſponuntur, ſicut ſit in conglobato ſyllogiſmo, dñr continua, vt omne corpus eſt ſubſtãtia, & omne viuens corpus, & omne animal viuens, & omnis homo animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia.

Sed iudicio meo, ꝑ non continuum mediũ in eodẽ ordine, intelligit mediatũ ſupremo in affirmãdo, vt ſit ſẽſus, ad probãdũ oẽm hoĩem eſſe ſubſtãtiã plura media ordinata inueniemus, ſed mediata, vnicũ eſt.n. immediatum, nempe corpus ipſum.

Vt ſit A. tranſmutari, in quo autem D. mouens, &c. 6

Ponit exemplum demonſtrationis: per plura media diuerſi ordinis, ſit concluſio, omne lætans tranſmutatur, omne B eſt A. ſint duo media, mouens D. & quieſcens E. tunc dicent omne D. eſt A. omne E. eſt D. ergo omne B. eſt A. ideſt, omne quod mo-

uetur tranſmutatur, omne lætans mouetur, ergo omne lætans tranſmutatur, ſimiliter etiam dicetur, omne B eſt A omne B. eſt B ergo omne B. eſt A, ideſt omne quieſcens tranſmutatur.

Dub. Dubitatur quõ quieſcens trāſmutatur, & quõ lætans dicetur quieſcere, & trāſmutari: ſunt ad hoc innumeræ ſolutiones, vñ quæ mihi magis ad rem facere vr̃, eſt, vt

Solu. hic ſumātur aptitudinaliter iſta, vt ſit ſenſus, quod lætans aptũ eſt moueri, & quieſcere, licet non ſimul quieſcat, ac moueatur, ac ob eā cauſam eſt mutabile; loquimur.n. de lætitia ſenſibili, ſimiliter iſte eſt ſenſus illius maioris; quieſcens mutatur, ideſt eſt mutabile, nulli.n. quies ineſt, cui nõ inſit & motus, & mutatio, aptitudine; eſt enim idem oppoſitorum ſubiectum.

Non tamen eſt neutrum de neutro, &c.

Cum media diuerſi ordinis, eiuſdē eſſe docuiſſet, oſtendit non eſſe ad eo diuerſa media, quin prædicentur inuicē; nā eidem alicui inſunt, inter ſe ergo prædicantur, quamuis non eſſentialiter: vt quieſcens mouetur, i. cui quies ineſt, motus ineſt; aliqui legunt, quod nõ prædicentur; ſed exiſtimo melius legi, ſicut expoſitum eſt: eādem concludit poſſe etiam in alijs figurarum modis per plura vnum demonſtrari.

QVAESTIO I.

circa cap. 23.

Occurrunt aliquæ difficultates in hoc

1. Arg. capite: eſt autem argumētũ primũ, ſi vna ſcientia eſſet, q̃ vnius eſt generis, ſequeretur quod vnica eſſet ſcientia de ſubſtātia, q̃ vnum genus eſt, cõſequēs aũt eſt falsũ; nā alia ſciētia eſt Medicina, alia Phyſica, alia Aſtrologia, alia de Angelis, q̃ tñ oĩa ſub vno ſubſtantiæ genere continentur.

S'dõ, ſi eiuſdē ſcientiæ eſſet cõſiderare

2. Arg. gen⁹, & ipſius ſpecies, ſequeret qđ Metaphyſica, q̃ de ſubſtantia tractat, & de alijs generibus, oēs ſpecies rerũ cõſideret, nullaq; ſcientia reliqua eſſet, qđ falſum eſt.

Tertio, ſi ſciētiæ diuerſæ diuerſa habēt

3. Arg. pricipia, ergo nõ eſsēt eadē pricipia cõia multis ſciētijs, hoc vero falsũ eſt, nā sũt dignitates multis, & aliq̃ oĩb ſciētijs cões.

4. Arg. Quarto, ſi vna concluſio pt̃ multa habere media, ergo augent demõſtrationes ex parte mediorum, cuius oppoſitũ docuit Ariſt. c. 9. ſuperiori, vt dictũ eſt, hæc ſunt q̃ pcipue explicare oportet in capite iſto.

Circa argumentum primũ oportet aliquot præmittere fundamenta, & cõcluſiones, primũ ſit, triplicem eſſe vnitatem in ſciētijs, ſicut in alijs accidētib. eſt.n. vnitas numerica, ſpecifica, & generica; ſcientiæ diſtinguunt numero penes ſubiecta, q̃b. inhærent, vt.n. alia eſt albedo tua, alia illius, pp diuerſitatem ſubiectorũ, ita alia dialectica huius, alia illius, ſimiliter de alijs ſcientijs; de hac aũt vnitate nõ eſt ſermo i pſenti, ſed de vnitate ſpecifica, & generica, & hęc ab obiectis, i. a reb. de quib. ſcientiæ tractant ſumitur; ſunt.n. diuerſæ ſcientiæ ſecũdum diuerſitatem rerum de quibus ſunt; cuius rõnem dat S. Thomas, ſcire.n. eſt quædā operatio animæ in res, vt igitur motus ſumunt ſpeciem a terminis ad quos ſunt, ita ſcientiæ ab obiectis. 1. Fund.

Triplex vnitas numerica ſpecifica generica

Sit ſcđm fundamentum; aliter ſe habet res, ſeu obiectum, qđ ſcitur ad intellectũ, aliter res quæ ſentiť ad ſenſum; res.n. ſentitur ſcđm q̃ eſt, nempe ſingularis, in loco, præſens, & cum alijs conditionibus, at res nõ intelligitur ſicut eſt, ſed abſtracta in vniuerſali a conditionib. materialibus, vñ vt ſciētia ſit, opus eſt, vt ſit aliquā res, q̃ cognoſcatur, & ſit quædā neceſsaria cõditio, nempe qđ ſit abſtracta a materiā, ſicut ignis non comburit, niſi ſit aliqua materia, & proxima, ex quo ſit, vt qui dicit aliquid eſſe ſcibile, dicat nõ ſolũ rē cuius ſcientia eſt: ſed etiā conditionem quæ eſt abſtractio, quam Caiet. vocat rõnē formalem ſub qua, nõ eſt igiť diuerſitas ſcientiarum tñ in diuerſitate rerũ ſcđm ſe, ſed ſimul cũ diuerſa abſtractione, & hoc eſt qđ dicũt Metaphyſici, ſcientias diſtingui ſcđm diuerſitatem rerum formalem in ratione ſcibili, i. ſcđm abſtractionem variā, res.n. conſtituitur in genere ſcibili p abſtractionem, poteſtq; eſſe vt ſit vnum genus entis, & diuerſa genera ſcibilia, ſicut corpus, & Angelus vnius generis ſunt in genere rei, tamen duo in genere ſcibili, q; magis abſtractus eſt Angelus, quā corpus, ſimiliter põt eſſe quod ſint duo genera ſcđm rem, & vnũ in genere ſcibili, q; nimirũ habent eandem abſtractionem, vt planta, & animali differētias, ergo varias, & con- 2. Fund.

Abſtractio eſt differentia conſtituens ſciētias.

& conſtituens ſcientias eſt abſtractio.

3. Fund. Triplex materia ſingularis, ſenſibilis, intelligibilis. Sit tertium fundamentum, materiā eſſe triplicem; quādam ſingularem, nempe cōditiones indiuiduantes, in quibus naturæ ſpecificę ſunt extra intellectum; quandam ſenſibilem, ſcilicet, qualitates elemētares & quæ ex his proueniūt, cum quibus ſubſtantiæ corporeæ commixtæ inueniūtur; tertia eſt materia intelligibilis, nempe magnitudo, in qua figuræ geometricæ fiunt.

Quinq; gradus abſtractionum primus. Secundum hanc materiam triplicem quinque gradus abſtractionū ſumi poſſunt; primus a materia ſingulari, ſed non ſenſibili rerum quæ abſtrahi nō poſſunt a materia ſenſibili, quales ſunt ſubſtātiæ iſtæ naturales, nō enim abſque qualitatib. ſenſibilib. poſſunt conſiſtere, ſecundum quam abſtractionem ſumitur Phyſica.

Secūdus Secundus eſt a materia ſingulari, ſed nō ſenſibili, earum tn̄ rerum q̄ a ſenſibili abſtrahi poterāt, vt Perſpectiua, & Muſica, & ſimiles, hæ. n. nō abſtrahūt a ſēſibili materia: nō ſicut Phyſica; nā illæ ſunt de reb. q̄ poſſunt a ſenſibili abſtrahi, hæc vero non.

Tertius. Tertius eſt a materia ſenſibili, ſed nō intelligibili, qualis Geometrica cōſiderat. n. figuras non ſubiectas qualitatib. tn̄ in magnitudine, quæ eſt materia intelligibilis.

Quartꝰ Quartus eſt, vt ait Aegid. ab itelligibili ſecundum rōnem, ſed non realiter, talis eſt Aritemetica, q̄ tractat de numero abſtrahendo a magnitudine ſecūdum rationem; quāuis realiter numerus ſit ī corporibus:

Quītꝰ. Quintus eſt a materia intelligibili ſecūdum rē, ſicut Metaphiſica, quæ agit de his, quæ realiter non habent quātitatem, nempe de intelligentijs, & de Deo, quāuis non ſecundū omnem partem Metaphyſica realiter abſtrahat, cum tractet de communib. etiam reb. ſenſibilibus; hi igitur ſunt varii abſtractionum gradus notandi, ſecundum quos ſcientiarum diuerſitas ſumenda eſt.

1. concl. Eſt igitur prior concluſio: diuerſitas generica ſciarū ſumitꝰ ex diuerſitate rerū, & ſimul diuerſitate abſtractionum, vt ſciētiæ dicātur diuerſę, q̄ cum de diuerſis reb. ſint, varias habent abſtractiones; vnde Perſpectiua, & Geometria dicunꝰ nō diuerſæ genere, licet varia ſit abſtractio, q͞a ſūt de eadē re ī parte, at Metaph. Mathematica, Phyſica genere diſtīguunꝰ, varie. n. abſtrahūt.

2. concl. Poſterior cōcluſio, Sciētiæ diſtinguūtur ſpecie, q̄ de diuerſis reb. ſint cū eadē abſtractione, vel de eadem re ſub diuerſa abſtractione, ſicut ſcientia de plātis, & de animalib. ſunt variæ ſpecie, q͞a ſunt res diſtinctæ ſub eadem abſtractione; ſimiliter Perſpectiua, & Geometria differunt ſpecie, q͞a varie eandē rem abſtrahunt, nec in hoc aſſentior Caie. q credit ſciam de triāgulo tm̄ numero differre a ſcientia quadrāguli, immo differunt ſcientiæ illarum ſpecie, ſicut demōſtrationes, ſi. n. multæ de illis eſſent, ſicut ſunt de plātis. & animalibus, ita eſſent duo habitus ſpecifici, & ſciētiæ, ſicut ſunt ſcientia plantæ, & ſcientia animalis.

Per iſta eſt facilis ſolutio argumenti primi, nō. n. ſcientiarum diſtinctio, vel vnitas a genere ſecundum rem tantum ſumenda eſt, ſed a genere ſcibili, quod eſt ſecundum abſtractionem, in ſubſtantia autem variæ abſtractiones continentur, & ob id varia ſcibilium genera & hæc ſunt obſeruanda. *Ad 1.*

Ad ſm̄ dicitur ſcientiam generis conſiderare ſpecies illius, & inferiora, quę tn̄ ſunt ſub eadem abſtractione, quādo vero mutatur abſtractio, ceſſat iam ſciētia, ſpecies ergo ſecundum genus ſcibile, non ſecundum genus rei ſolum conſiderandæ ſunt. *Ad 2.*

Ad tertium facilis eſt reſpōſio; nō. n. hic de illis cōiſſimis principijs ſermo eſt, ſed de communibus quæ tamen ſunt in materia propria illius ſciētiæ, variæ autem res ſcibiles varia habent principia propria. *Ad 3.*

Ad quartum dico ī diuerſis generib. cauſarū poſſe vniꝰ plures eſſe demōſtrationes vt notum eſt, ſimiliter in eodē gn̄e cauſæ, ſed mediatè, vt hominem eſſe ſubſtantiam, & p aīal, & p viuens demōſtramus, & hoc dicitur in p̄ſenti: ſed in eodem gn̄e cauſæ per plura media immediata impoſſibile eſt idem demōſtrare, & hoc dicitur c. 9. nec eſt contradictio. hic tn̄ conſiderare vnum neceſſe eſt, eādem rem ad varias ſcientias ptinere, ſed non ſub eadem abſtractione, vnde Phyſicus de figura tractat, ſicut Geometer, ſed ille ī corpore naturali; hic abſtrahēdo a ſenſibili, ppterea vnus p principia motus, alter p principia magnitudinis pbat: vnde re vera formaliter de eodem nō ſūt plures ſcientiæ, ſed materialiter, tn̄ clarius pcipitur diſtinctio in ipſis principijs; idcirco Ariſt. ſcientiarum diuerſitatem ab illis ſumpſit, hæc de præſenti quæſtione. *Ad 4.*

Eorum

Eorum quæ fortuna eueniunt, quæ que in ſenſuum functione ſunt, non eſſe ſcientiam.

Cap. XXIIII.

1 *Eius vero quod a fortuna, non eſt ſcientia per demonſtrationem: neque enim vt neceſſarium, neque tanquam vt plurimum eſt, quod eſt a fortuna ſe quod præter hæc fit. Demonſtratio autem eſt alterius horum: omnis enim ſyllogiſmus, aut per neceſſaria, aut per eas quæ ut plurimum propoſitiones conficitur: & ſi propoſitiones quidem ſunt neceſſariæ, & concluſio erit neceſſaria, ſi vero vt plurimum & concluſio talis. Quare ſi id quod eſt a fortuna, neque vt plurimum eſt: neque neceſſarium, non eſt vtique ipſius demonſtratio.*

2 *Neque per ſenſum eſt ſcire: ſi enim eſt ſenſus huius, & non huius cuiuſdam, ſed ſentire neceſſarium eſt hoc aliquid & alicubi, & nunc: vniuerſale vero, quod eſt in omnibus, impoſſibile eſt ſentire: non enim eſt hoc, neque nunc, neque enim eſſet vtique vniuerſale: quod enim ſemper, & vbique, vniuerſale eſſe dicimus. Quoniam igitur demonſtrationes quidem vniuerſales ſunt, hæc autem non eſt ſentire, manifeſtum eſt, quod neque ſcire, per ſenſum eſt.*

3 *Sed planum quod & ſi eſſet ſentire triangulum, quod duobus rectis æquales habet angulos, quæreremus vtique demõſtrationem, & nõ quemadmodum dicunt nonnulli, ſciremus: ſentire quidem enim neceſſe eſt ſingulare, & ſcientia vero eſt in cognoſcendo vniuerſale.*

4 *Quare & ſi ſuper lunam eſſemus, & videremus obiectam terram, non vtique ſciremus cauſam defectus, ſentiremus enim nunc quod deficit, & non propter quid omnino, non enim erat ſenſus ipſius vniuerſalis, ſed ex eo quod ſpeculamur hoc plerumque cõtingere vniuerſale vtique venati demonſtrationem habemus: ex ſingularibus enim pluribus vniuerſale manifeſtum eſt. Vniuerſale autem honoratum eſt, quoniam ſignificat cauſam, quare de talib. vniuerſalibus notitia honoratior eſt ſenſibus, & intellectione quorumcunque altera eſt cauſa: ſed de primis eſt alia ratio. Manifeſtum igitur eſt, quod impoſſibile eſt, ſentiendo aliquid ſciri demonſtratiuorum, niſi quiſpiam ſentire hoc dicat, ſcientiam habere per demonſtrationem.* 5

Sunt tamen nonnulla, quæ referuntur in ſenſus defectum in problematibus, quædam enim ſi videremus, non vtique quæreremus, ſed non tanquã ſcientes, eo, quod videmus ſed vt habentes, vniuerſale ex eo quod videmus: quemadmodum ſi vitrũ perforatum videremus, & lumen per meãs, planũ vtique eſſet, & propter quid comburit, & ex eo plane, quia videremus fieri ſeorſum in vnoquoque, intelligeremus ſimul, quod in omnibus ſic eſt.

.a.l illuminat

Eius uero, quod fortuna, &c. 1

Hoc capite duo præcepta continentur, quorum alterum eſt: rerum, quæ fortuito, & caſu contingunt non eſſe ſcientiam; cuius ratio eſt, quoniam non ſunt neceſſariæ, nec plerumq; eueniunt, ſed rarò, vt quod fodiẽs vineam inueniat theſaurum; demõſtratio enim quæ ſcientiam facit, non eſt niſi neceſſariorũ, quæ ſemper ſunt, aut eorum, quæ plerumque ſunt, cũ nõ niſi ex propoſitionibus neceſſarijs, aut plerumq; procedat, ac talis debet eſſe concluſio, quales præmiſſæ, & propoſitiones ſiunt.

Duo documẽta. Primũ.

Neque per ſenſum eſt ſcire: ſi enim eſt ſenſus huius, &c. 2

Alterum documentũ, eſt, per ſenſum nõ eſſe ſcientiam, ideſt nõ dicitur ſcientia per ſenſum cognitio, ratio eſt, quia ſciẽtia eſt vniuerſalium, at ſentire eſt ſingulariũ, quæ ſunt

2. Documẽtum

ſunt hic, & nunc, & ſecundum locum, & tempus variantur, vniuerſale vero vbiq; & ſemper eſt, ideſt non aliter ſe habet in vno loco, & tempore, quam in alio.

Nota quod dicit, ſenſus eſt talis, & non huius talis; at ſentire non eſt niſi hoc aliquid, ſenſus, & intelligentia horum notāda eſt, nempe ſenſus ipſe, qui potētia eſt, vt viſus, auditus, & reliqui habent pro obiecto ipſum vniuerſale, puta colorem, viſus, non hunc, nō illum, ſed in communi, ſonum auditus, & ſic alij; at vero actus, & operatio ſenſus non eſt niſi circa ſingulare: non enim niſi hunc, vel illum colorē in ſingulari videmus; at intellectus non ſolum pro obiecto habet vniuerſale, ſed etiam vniuerſale intelligit, ideoque eius cognitio ſcientia eſt.

Dicit ergo, quod quamuis ſenſus, nēpe ipſa potentia tale aliquod, i. aliquid in cōmuni reſpiciat, non hoc in ſingulari, tamē eius actio, ſentire nempe, eſt circa hoc aliquid, i. ſingulare, ſcientia autem in operatione etiam conſiſtit circa vniuerſale, quare cognitio ſenſus non eſt ſcientia.

3 *Sed planum quod, & ſi eſſet, &c.*

Remouetur obiectio. Poſſet quis Ariſt. reſpondere, ſi per ſenſum cognoſcimus effectum, ſeu rei paſſionem, forſan erit ſcientia, vt ſi triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis videremus: reſpondet, nullo modo ſic eſſe ſcientiam: ſed adhuc quęremus demōſtrationem, nam non cognoſcit ſenſus id vniuerſaliter eſſe in omni triágulo, quod neceſſarium eſt ad ſcientiam, cum ſcientia vniuerſalium ſit.

4 *Quare, & ſi ſuper lunam eſſemus.*

Remouetur altera obiectio. Poſſet iterum quis dicere, forſan ſi cauſam, & effectum ſentiremus, eſſe per ſenſum ſcientia, vt ſi ſuper lunam exiſtentes terram obiectam, & eclypſim videremus: reſpondet, nec ſic per ſenſum ſciri: non. n. vniuerſaliter cognoſcimus, cum ſenſus hanc eclypſim tātum percipiat, non autē quod vniuerſaliter ex tali cauſa ſequat, quod ſcire eſt: vnde concludit hāc cognitionē vniuerſalis eſſe honorabiliorem cognitione ſenſus, cum ſit cognitio per cauſam, ſimiliter honorabiliorē cognitione etiam intellectus, quæ nō eſt per cauſam, dummodo ſit de re, quæ habeat cauſam, nam cū res eſt ſine cauſa, ſicut prima principia, horum cognitio nobilior eſt etiā ſi per cauſam non ſit; vnde concludit per ſēſum non contingere ſcire, niſi quis dicat ſentire eſſe ſcientiam habere per demonſtrationem, i. niſi quis per vocē hanc ſentire velit ſignificare idē, quod habere ſcientiam per demonſtrationem, & huius non eſt diſputatio, ſed vt ſignificat actionem ſenſus.

Sunt tamen nonnulla quæ, &c. 5

Oſtendit in ſcientijs eſſe neceſſariū aliquando ſenſum, nempe in quibuſdam problematibus, quæ ſi viderentur, ſine dubio ſcirentur, non quod ipſe ſenſus ſit ſcientia, aut in eo ſit ſciētia, ſed quòd per eum ſæpe ſingularia percipientes, vniuerſale intellectu venamur, de quo eſt ſcientia: oſtendit exemplo antiquorum exiſtimantium lumen eſſe corpus, cum autē eis obijceretur, quomodo ingreditur per vitrū, cum duo corpora ſe penetrare non poſſint, reſpondebant, quia vitrum habēt minutiſſima foramina, dicit modo Ariſt. huius non eſt ſciētia, quòd ingreditur lumē, quia ſunt foramina, & tamen ſi viderētur talia foramina, eſſet ſcientia, ſed nō ex ſēſu tantum, ſed quòd vniuerſale ex eo colligeremus cuius eſt ſcientia, nempe omne vitrum habere foramina minutiſſima; hoc exemplum ſecundum vulgarem opinionem eſt.

Non omnium ſyllogiſmorum eadem eſſe principia poſſe. Cap. XXV.

EAdem uerò principia omnium eſſe ſyllogiſmorum impoſſibile, primum quidem logicè conſiderātibus: hi quidem enim veri ſunt syllogiſmorum illi autem falſi: quamquam enim liceat uerū ex falſis syllogizare ſed ſemel hoc fit: ueluti ſi A. de C. uerum, medium autē B. falſum: neque enim A. ipſi B. ineſt, neque B. ipſi C. ſed ſi harū media accepta fuerint propoſitionū falſæ erunt propoſitiones, eo ꝙ oīs concluſio falſa ex falſis eſt, uera autē ex ueris, altera autem ſunt falſa, et uera. 1

Poſtea

Poſtea neque falſa ex eiſdẽ ſibiipſis: ſunt enim falſa adinuicem, & contraria, & impoſſibilia ſimul eſſe, veluti iuſtitiã eſſe iniuſtitiam, aut timorem, ∴ & hominem equum, aut bouem, & æquale, aut maius, aut minus.

∴ al. l. [illegible] audacia

3 *Expoſitis verò ſic, neque enim verorum eadem principia omnium, altera n. multorum genere ſunt principia, & neque conuenientia, quemadmodum vnitates punctis non conueniunt, illæ enim nõ habent poſitionem, hæc autem habent.*

4 *Nec eſſe autem eſt, aut in medio conuenire, aut ſurſum, aut deorſum, aut hos quidem intro habere, illos autem extra terminorum.*

5 *Sed neque communium principiorum poſſunt eſſe aliqua, ex quibus omnia monſtrabuntur: (dico autem communia, veluti omne affirmare, aut negare) genera enim entium altera ſunt, & hæc quidem quantitatibus, illa verò qualitatibus inſunt ſolis, cum quibus monſtrantur per communia.*

6 *Amplius principia non multo pauciora ſunt concluſionibus: principia n. propoſitiones ſunt, propoſitiones vero aut ipſius aſſumpti termini, aut iniecti ſunt.*

7 *Amplius concluſiones ſunt infinitæ, termini verò finiti.*

8 *Amplius principia hæc quidem ex neceſſitate: illa vero contingentia. Sic igitur conſiderantibus impoſſibile eadem eſſe finita, infinitis exiſtentibus concluſionibus.*

9 *Si vero aliter quodammodo dicat aliquis, vt quod hæc quidem Geometrica, illa vero ∴ ratiociniorum, illa autem Medicinæ: quid vtique eſſet, quod dicitur aliud, præterquam quod ſunt principia ſciẽtiarum? dicere autem eadem eſſe, ridiculum eſt, quoniam hæc ſibi ipſis eadem eſſent; ſic enim omnia fiunt eadem.*

∴ al. l. numerorum.

Sed neque ex omnibus mõſtrari quodlibet idem eſt quærere omnia eſſe eadem principia valde. n. fatuum eſt: neque. n. in manifeſtis doctrinis hoc fit, neque in reſolutione poſſibile eſt: immediatæ nãq; propoſitiones principia ſunt: altera autẽ concluſio aſſumpta ſit propoſitione immediata. Si vero quiſpiam diceret primas immediatas propoſitiones eadẽ eſſe principia, vna in vnoquoque genere eſt.

Si vero neque ex omnibus, tanquam 10
oporteat monſtrari quodcunque neque ita altero tanquam ſit vnaquæque ſcientia, altera derelinquitur: quod cognata ſunt principia omnium, ſed ex his quidẽ hæc, ex illis autẽ illa. Manifeſtum autem, & hoc eſt, quod non contingit, monſtratum namque fuit, quod alia principia genere ſunt differentium genere. Principia. n. duplicia ſunt, ex quibus, circa quodque quidem igitur, ex quibus, communia ſunt; quæ autem circa quod, propria, vt numerus ∴ magnitudini.

∴ al. l. magnitudo.

Eadem vero principia omnium eſſe ſyllogiſmorum, &c.

Intentio Ariſt.

CVm ſcientiarũ diuerſitatem ex principiorum diuerſitate prouenire docuiſſet, nunc principia diuerſa eſſe ſcientiarum, & demonſtrationum probat, ac cõmunius procedit ab ipſo ſyllogiſmo incipiens, ac ob id logicè tractare ſe docet, vt ait Philo. & rationem reddit, cur non de proprijs, ſed de cõmunibus primo dicat; ſunt autem tres concluſiones in capite.

1. concl.

Prima eſt, impoſſibile eſt omnium ſyllogiſmorum eſſe eadem principia: probat, ſyllogiſmi quidam ſunt veri, nempe quorum concluſiones ſunt veræ, quidam falſi, quorum concluſiones ſunt falſæ, ergo non poſſunt eſſe ex eiſdem principijs, cũ cõcluſio vera ex veris, falſa vero ex falſis ſequatur: poſſet autẽ qs dicere nonne etiã verum ex falſis ſequitur? reſpondet verũ id eſſe, ſed nõ fit niſi ſemel; hoc eſt in ſyllogizando, verum quidem ex falſis infertur, vt omne B. eſt A. omne C. eſt B ergo omne C. eſt A. ideſt omnis lapis eſt animal,

Obiect.

omne

omnis homo eſt lapis, ergo omnis homo eſt animal; tamē ſi iterum velimus proſyllogizare præmiſſas, iā totum erit falſum, tam præmiſſæ illæ, quæ iterum aſſumuntur, quam concluſio, quæ infertur, nempe præmiſſæ falſæ prioris ſyllogiſmi; verum autem ſyllogizatur, & proſyllogizatur ſimul, ſicut contingit cum ex veris procedit, tunc enim tam ſyllogiſmus, quam ꝓſyllogiſmus ex veris ſunt, non igitur omnium ſyllogiſmorū eadem ſunt principia.

2 *Poſtea neque falſa ex eiſdem, &c.*

2. *Conc.* Secunda concluſio eſt. non omnium ſyllogiſmorum, etiam falſorum, eadem principia ſunt: probatur, falſarum concluſionum multiplex eſt modus, quædā tantum falſæ, quædam impoſſibiles; & impoſſibilium, quædam quia relatiuum de correlatiuo, quædam quia contrarium de contrario, vel diſparatum de diſparato affirmāt, vel negant neceſſarium: ergo ſunt etiam varia principia falſa, pro varietate cōcluſionum, cum proinde ſint falſæ, quia principia ſunt falſa.

3 *Expoſitis vero ſic, &c.*

3. *Conc.* Tertia concluſio, quam magis ad rem propoſitam, nempe de demōſtratione, dicit, eſt, ſyllogiſmorum verorum impoſſibile eſt eſſe eadem principia: quam multipliciter probat; primo ſunt principia aliquorum prorſus diuerſa in nullo conuenientia, ergo nō ſunt eadē principia: antecedēs patet, vnitas enim eſt diſcreti, punctū continui principium, quæ diuerſa ſunt, hoc.n. poſitionem habet, illud verò non habet, vt dictum eſt.

4 *Neceſſe autē eſt aut in medio conuenire, &c.*

Verior expoſitio Philo. & D. Tho. Quamuis nouam rationem hanc aliqui eſſe velint, melius eſt ſecundum Philop. & S. Tho. quòd ſit confirmatio præcedentis, & probet illa principia non cōuenire, qđ Philop. vocat vnum de altero prædicari, quæ autem cōueniunt, vno ex tribus modis cōueniunt, aut tanquam in medio, aut tanquam in maiori extremo, quòd dicitur ſurſum, aut minori, qđ dicitur deorſum, aut inferius in prima figura, aut exterius in ſecunda & tertia; ſenſus eſt, quod ſi cōueniunt illa principia, punctum, & linea; aut ex eo, quod vtrumque poteſt eſſe alicuius concluſionis pobandæ, aut maius extremum, vel minus, vel medium in aliqua figura, ſed hoc eſſe non poteſt, cum nō eadem ꝑ illa ꝓbentur, non ergo eadem ſunt.

Sed neque communium principiorum, &c. 5

Secundum argumentum eſt; ſi ex eiſdem omnia procederent, maxime ex illis generaliſſimis, quodlibet eſt, vel non eſt, & de nullo eſt verū affirmare ſimul, & negare; ſed ex his non poſſunt, nam hæc per ſe ſola non ſufficiunt aliquid demōſtrare, niſi mediantibus propriis cuiuſque generis, vt dictum eſt, ergo non ſunt omnium eadem principia. 2. *arg.*

Amplius principia non multo, &c. 6

Tertium arg. eſt; tot ſunt fere principia quot concluſiones, ſed concluſiones ſunt multæ, & variæ, ergo & principia: antecedens patet, nam principia ſunt ꝓpoſitiones, propoſitiones autem ſunt, & ſunt aſſumpto termino medio, aut immiſſo: dicit aſſumptum propter ſecundam, & tertiam figuram, in quib. medium eſt extra extremitates: dicit immiſſum propter primam, in qua medium inter extremitates eſt. 3. *arg.*

Obiectio Dices, quomodo dicit quòd popoſitiones non ſunt multo pauciores concluſionibus, immo enim videntur plures. *Diſſolutio.* Dico, quòd vocat propoſitiones non omnes ꝓmiſſas, ſed immediatas, quæ iam concluſiones eſſe nō poſſunt, hoc autem verum eſt, quòd ſi ſumamus vnā mediatam propoſitionem, plures in ea concluſiones, quam principia inueniemus, vt patet in hac: omnis homo eſt ſubſtātia, ſunt enim ſex quæ demōſtrari poſſunt, nempe homo eſt ſubſtantia; homo eſt corpus, homo eſt viuēs, animal eſt ſubſtantia, animal eſt corpus, viuens eſt ſubſtantia: ſunt vero tantum quatuor quæ nō poſſunt demonſtrari, ſcilicet homo eſt animal, animal eſt viuens, viuēs eſt corpus, corpus eſt ſubſtantia.

Amplius concluſiones ſunt infinitæ, &c. 7

4. *arg.* Quartū arg. eſt, cōcluſiones ſunt infinitæ, i. innumeræ, nō tot qn plures; termini verò finiti ergo principia nō poſſunt eſſe eadem, vim huius argumēti exēplo intelliges, literæ finitæ ſunt, nempe vigintiquatuor, tamen infinitæ dictiones ex illis fiūt variæ & diſtinctæ, qđ ex eo eſt qa variis modis tales literę inter ſe cōnectuntur, aliter impoſſibile eſſet tot eſſe dictiones, ſimiliter elementa ſunt quatuor, tamē mixta

ex

2 *Hoc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis, & non neceſſariæ; Et confeſſum autem eſt ſic apparentibus, nāque & opinio incertum eſt, & natura talis.*

3 *Adhuc autem nemo putat opinari, quando exiſtimet impoſſibile aliter ſe habere. ſed ſcire, ſed quando eſſe quidem ſic, ſed tamen, & aliter, nihil prohibet tunc opinari, tanquam quod talis opinio ſit. Neceſſarij vero ſcientia eſt.*

4 *∴ Quomodo igitur non eſt idem opinari, & ſcire? & propter quid non erit opinio ſcientia, ſi quis ponet, omne, quod nouit, contingere opinari? conſequetur enim hic quidem ſciens, ille vero opinans per media, quouſque ad immediata venerit: quare, ſiquidem ille nouit, & qui opinatur nouit, quēadmodum enim & quod opinari eſt, & propter quid, hoc autem ipſum medium.*

∴ al. l. quō igitur non eſt.

5 *Aut ſi quidem ita ſuſpicabitur non contingentia aliter ſe habere, quemadmodum ſe habēt definitiones, per quas ſunt demonſtrationes, non opinabitur, ſed ſciet: ſi autem vera quidem eſſe, non tamen hæc vtique ipſis ineſſe ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum formam, opinabitur, & non ſciet vere ipſum quod, & ipſum propter quid, ſi quidem per immediata opinabitur, ſi autem non per immediata, ipſum quod ſolum opinabitur.*

6 *Eiuſdem vero opinio, & ſcientia non omnino eſt, ſed quemadmodum, & falſa, & vera eiuſdem quodammodo ſunt, ita & ſcientia, et opinio eiuſdem: etenim opinionem veram, & falſam (vt nonnulli quidem dicunt) eiuſdem eſſe, abſurda contingit erigi, & alia, & non opinari, quod opinatur falſo.*

7 *Quoniam vero idem pluribus modis dicitur, eſt quidem vt contingit, eſt autem vt non: commenſurabilem namque eſſe diametrum vere opinari abſurdum eſt, ſed quod diameter, circa quam opiniones, idem, ita eiuſdem eſt; quod quid autem erat eſſe vtique ſecundum rationem non eſt idem.*

Conſimiliter autem & ſcientia, & opinio eſt eiuſdem, hæc quidem enim ſic animalis, vt non contingat non eſſe animal, illa vero ut contingat, veluti ſi hæc quidem quod hominis eſt, illa vero hominis quidem, non autem quod hominis: idem .n. eſt, quoniam homo, hæc autem ſic non idem. 8

Manifeſtum autem eſt ex his, quod neque opinari, ſimul idem, & ſcire contingit, ſimul enim habere poſſet ſuſpicionem, quod aliter ſe habere, & non aliter, idem eſſet, quod non contingit, in alio quidem enim vtrumque eſſe contingit eiuſdem, vt dictum eſt, in eodem autem non ſic poſſibile eſt. habebit enim ſuſpicionem ſimul. vt quod homo eſſet, ſecundum quod animal: hoc enim eſſet non contingere eſſe non animal, & non ſecundum quod animal, hoc enim eſſet ſic contingere. Reliqua vero quomodo oporteat diſtribuere, & in diſcurſu, & intellectu, & ſcientia, & arte, & prudentia, & ſapientia, illa quidem naturalis, hæc autem moralis ſpeculationis magis ſunt. 9

Scibile autem & ſcientia differunt ab opinabili, &c.

Scientiam ab aliſs habitibus tandem ſe cernit, ſed præſertim ab opinione, hæc enim dialectici opus eſt. Diſcrimen autem ſcientiæ, & opinionis ex duplici parte ſumitur ex parte eorum quorum eſt ſcientia, & quorum eſt opinio quæ dicuntur ſcibilia, & opinabilia, & ex parte ipſarum credulitatum quæ per ipſos habitus adueniunt, quorum .n. eſt ſcientia ſemper neceſſe eſt ita ſe habere, quorū eſt opinio non ſemper neceſſe eſt ita ſe habere, præterea per ſcientiā cognoſcimus rē

Cōparatio ſciā cum alijs habitib.

quæ

quæ non poteſt aliter ſe habere, & ſimul ſcimus quod non poteſt alitor ſe habere, per opinionem vero cognoſcimus poſſe aliter ſe tem habere: Adnecte autem ex Them. & Phil. quod hic loquitur de opinione vera, nam falſa nullam habet cum ſcientia ſimilitudinem.

Concl. Proponit igitur hanc concluſionem. ſcientia, & opinio, ſcibile, & opinabile differunt, & probat prius diſcrimẽ ex parte ſcibilium, & opinabilium, ſcientia quæuis eſt vniuerſalium per neceſſaria principia, at vero opinio non eſt per neceſſaria, & neceſſariorũ; ergo non eſt ſcientia: maior eſt nota, minor probatur, ſunt quædã vera quidem, non tamen neceſſaria, cum aliter ſe poſſint habere, hæc non cognoſcuntur ſcientia, non intellectu, non ſciẽtia indemonſtrabili, quãuis illæ cognitiones veræ ſint, & quæ per eas cognoſcuntur vera ſint, ergo illa cognoſcuntur opinione, cum nõ ſit alius habitus vniuerſalium: opinio igitur eſt eorum quæ aliter ſe habere poſſunt, & non neceſſaria ſunt.

Explicat quid per intellectũ intelligat: principium, inquit, ſcientiæ, per ſcientiã vero indemonſtrabilem dicit intelligi cognitionem immediatarum propoſitionũ, & quãuis aliqui vtrumque idem eſſe affirment, tamen id nõ conſonat literæ: propterea dico per intellectum ſignificari cognitionem principiorum communium; quæ per ſe nota ſunt, quæ ianuæ ſcientiarum dicuntur 2. Metaph. per ſcientiam vero indemonſtrabilem cognitionem propriarum propoſitionum immediatarum, quæ non per ſe notæ ſunt, quæ omnia ſuperius late expoſita, & declarata ſunt.

Nota. quod inferens Ariſt. opinione cognoſci vera contingentia, addidit etiam opinione falsũ cognoſci, non quia hic de opinione falſa dicere intẽderet, ſed ne qs erraret exiſtimãdo opinionem eſſe tãtum verorum, cum tamen etiam falſorum ſit.

2 *Hoc autem eſt acceptio immediata propoſitionis, & non neceſſaria.*

1. ratio diſcriminis inter ſcientiã & opinionem. Sicut in ſcientia propoſitiones neceſſariæ inueniuntur, quæ mediatæ ſunt, & per alias probantur, & ſimiliter propoſitiones immediatæ, quæ iam amplius demonſtrari non poſſunt, ita inter probabiles, quarum eſt opinio, quædam mediatæ ſunt quæ ex alijs probantur, quædam immediatæ, quæ ſunt probabiliſſimæ, nec iam amplius probabiliter probantur, vt diximus 1. Topicor. de mente Alexand. eſt igitur opinio non neceſſariorum, ſiue mediata, ſiue immediata ſint, quamuis Ariſtot. tantum de opinione immediatorũ in his verbis loquitur, quia de mediatis clarũ erat; probat autem quod opinio ſit contingentium, atque hoc dicit eſſe certum ex his, quæ communiter dicuntur; vocant enim opinionem incertam, & quæ tali opinione cognoſcuntur, res incertas, quæ non firmam, ac ſtabilem habent veritatem; eſt igitur opinio contingentium, quo circa non eſt ſcientia, nec ipſum opinabile eſt ſcibile.

Adhuc autem nemo putat, &c. 3

2. ratio. Alteram rationem ex parte credulitatis ponit ad diſtinguendum ſcientiam ab opinione, ratio eſt ſumpta ex vſu communi, ſicut cap. 2. ſumpſerat, quid eſſet ſcire: nam inquit omnes cum aliquid cognoſcunt, & ſimul aliter ſe habere non poſſe intelligunt, ſe ſcire exiſtimant: cum vero aliter ſe poſſe habere credunt, ſe opinari confitentur, ergo hæc eſt natura opinionis, & ſcientiæ, & ſic ex parte credulitatis differunt, vt manifeſtum eſt.

Quomodo igitur non eſt idem opinari, & ſcire, &c. 4

Duo dubia. Duo ex præcedentibus ſuborientiã dubia proponit, quibus magis opinionis naturam manifeſtat. Alterum, an eiuſdem ſit opinio, & ſcientia, vt videtur, quæ enim quis ſcit, poteſt alius opinari: Alterum, ſuppoſito quod eiuſdẽ ſit opinio, & ſcientia, videntur eſſe idem, cum habeant idem obiectum, quod ſi dicas non eſt idẽ, quia qui opinatur, non cognoſcit per cauſam, hoc reijcit Ariſt. dicens etiam opinantem reſoluere vſque ad immediatas cauſas, ſicut enim per ſcientiã ſcimus effectum per cauſam, cum cauſam effectus illius eſſe ſcimus, & non poſſe aliter ſe habere, ita per cauſam opinamur; cum cauſam aliter ſe habere exiſtimamus; videntur igitur eadem ſcientia, & opinio: nota verbum, conſequens ſignificare reſoluere, vt notat Philop.

Aut ſi quidem ita ſuſpicabitur non contingentia, &c. 5

Satiſ-

Digitized by Google

Soluitur 2. Satisfacit poſteriori dubitationi tanquã breuiori, & interrogando affirmat: dicit q. ſi quis procedens per definitiones, & demonſtrationes veras, exiſtimauerit illa non poſſe aliter ſe habere, nõ habebit opinionem, ſed ſcientiam: ſi quis verò tandem vera eſſe, non tamen neceſſaria, & propoſitiones illas per ſe non eſſe exiſtimauerit, tunc non ſcientiam, ſed opinionẽ habebit, ſi tales propoſitiones fuerint per cauſam, & immediatæ, erit opinio effectus, & cauſæ, ſi verò non ita fuerint, erit opinio effectus, & quia tantum: ex quibus habes differentiam ex parte credulitatis, & exiſtimationis, quis circa idẽ ſint ſciẽtia, & opinio.

6 *Eiuſdem autem opinio, &c.*

Soluitur 1. Priorem quæſtionem ſoluit, explicans quomodo opinio dicatur eiuſdem, cuius eſt ſcientia: inquit autem opinionem, & ſcientiam ita eſſe eiuſdem, ſicut opinio vera, & falſa dicuntur eiuſdem; docet autem opinionem veram, & falſam non eſſe eiuſdem ſimpliciter, ſed aliquo modo; aliqui enim vt refert 4. Metaph. tex. 21. opinionem veram, & falſam eiuſdem rei omnino volebant eſſe: dicebant enim veritatem eſſe in opinione noſtra, vt ſi cibus mihi videtur amarus, verè eſt amarus licèt ſit dulcis, & vnumquodque tale verè eſſe, quale videtur: hi eandem opinionem faciebant illius, quod erat, & quod non erat; propterea iſtis multa accidunt inconuenientia, & præter alia multa hoc vnum accidit, nempe quod non erit opinio falſa, cum id verum ſit, quod videtur ſecundum eos.

6 *Quoniam autem idem multipliciter dicitur, &c.*

Cum dixiſſet ita eſſe eiuſdem ſciẽtiam, & opinionem, ſicut opinionem veram, & opinionem falſam, explicat quomodo vera, & falſa ſit eiuſdem, & dicit multipliciter dici idem, & vno modo eſt verum, opinionem veram, & falſam eſſe eiuſdem, & altero modo non eſt verum: verbi gratia, quod diameter ſit commenſurabilis nõ eſt vera opinio, ſed opinio eſt falſa: quòd verò non ſit commenſurabilis, eſt vera opinio: opinio igitur vera, & falſa eſt eiuſdẽ, nempe ſubiecti, vt puta de eadem diametro: non tamen eſt prorſus eiuſdem rationis, ideſt ſecundum idem prædicatum, nam vera dicit non eſſe commenſurabilem, falſa verò dicit eſſe commenſurabilem, non igitur ſunt prorſus eiuſdem.

Conſimiliter autem, & ſcientia, & opinio eiuſdem eſt, &c. 8

Applicat ſimilitudinem, opinio enim, & ſcientia eiuſdem ſunt, ſed eiuſdem ſubiecti, non tamen eiuſdem rationis, vt de animali eadem eſt opinio, & ſcientia, ſed ſciẽtia dicit, quòd non poſſit aliter ſe habere, opinio verò quod aliter ſe habere contingat, vt ſi de homine ſcientia dicat aliquid, nempe eſſe riſibilem, opinio verò eſſe album, de quo vtraque dicit, idem eſt puta homo, quod vtraque dicit, non idem eſt, ſunt ergo de eodem ſubiecto, ſed non ſecundum idem.

Manifeſtum autem ex his eſt, &c. 9

Infert nullum poſſe ſimul opinari, & ſcire idem omnino, ideſt eandem propoſitionem, nam tunc exiſtimaret ſimul idem poſſe aliter ſe habere, & non poſſe aliter ſe habere, quod impoſſibile eſt: in diuerſis hominibus poterit id eſſe, vel ſecundum diuerſa prædicata, tamen in eodem impoſſibile eſt eiuſdem omnino: ſimul enim exiſtimaret hominem eſſe animal, & eſſe non animal, eſſe animal per ſcientiam, quia non contingit non eſſe animal, eſſe non animal per opinionem, quæ dicit poſſe eſſe non animal, vnde ſimul eſſent non poſſe eſſe non animal, & poſſe eſſe non animal: literã ſic lege (opinionem haberet, ideſt aſſenſum, quòd homo eſſet ſecundum quod eſt animal, & ſecundũ, quòd non eſt animal; ideſt quod eſſet animal, & nõ animal (hoc enim fuerit non contingere eſſe non animal per ſcientiam, hoc quidem contingere, ſcilicet eſſe non animal per opinionem; & nota valde hanc expoſitionem noſtram.

Tandem excuſat ſe a tractandis alijs habitibus, quæ potius ad Phyſicam, & Moralem ſpectant, qualis eſt intellectus, qui eſt cognitio immediatorum, & ratio quæ eſt cognitio mediatorum, per diſcurſum, ſub qua ſunt ſcientia, ſapientia, ars, & prudentia: ſcientia cognitio per cauſam, ſapientia cognitio per cauſas ſupremas, prudentia recta ratio agibilium; ars recta ratio factibilium, de quibus vide 6. Eth. c. 3.

Dubia quædam circa hoc caput 26.

Circa hoc caput dubia tria ſunt, primũ eſt an opinabile ſit ſcibile: alterũ an cuius *Tria dubia.*

ſit ſcientia poſſit eſſe opinio vera, tertium an eiuſdem poſſint in eodē ſimul eſſe ſcientia, & opinio.

Circa 1. Circa primũ aduerte, ſciētiam hæc duo intrinſece habere, & quod ſit clarus aſſēſ° nēpe ex rei notitijs ꝓprijs genitus, & q̄d nō poſſit aliter ſe habere, ſed ſit neceſſaria, hoc aũt, nō poſſe aliter ſe hēre, eſt triplex, primũ ex parte rei quæ ſcitur, hæc.n. non pōt aliter ſe habere, quam ſicut ſcitur; ſm̄ ex parte cognoſcentis, quo qui ſcit, exiſtimet rem aliter ſe hēre nō poſſe: tertiũ ex parte medij, & viæ ſciēdi, quod ſit talis, vt ſecundum eam deceptio fieri non poſſit, vt cum per demonſtrationem procedimus.

Hoc triplex neceſſariũ ineſt eſſētialiter ſciæ, ita vt ſi aliquod deſit non ſit ſcientia.

Fidei etiã noſtræ Chriſtianæ triplex hoc neceſſarium ineſt, cum res non poſſit aliter ſe habere, & nos ita credimus, & medium ſit firmiſſimum, nempe diuina authoritas, hoc deficit a ſcientia, quia obſcura eſt fides, nec rem ipſam in ſe videmus.

Sed opinio erit ſi aliquid horum deſit, vnde ſi res non eſt neceſſaria, eius eſt opinio dummodo ſit obſcura cognitio: cum enim res contingentes ſenſu percipimus, non ſit opinio. Secundo ſi res quidem eſt neceſſaria, ſed non exiſtimatur neceſſaria, ſed poſſe aliter ſe habere, eius eſt opinio. Tertio quamuis res ſit neceſſaria, & exiſtimetur neceſſaria, ſed tamen via cognoſcendi non eſt certa, vt cum id authoritate humana vel medio topico habemus.

Triplex eſt opinabile. Vnde triplex eſt opinabile, opinabile ſecundum ſe, nempe quod aliter in ſe poteſt eſſe, & de hoc loquitur in principio, & fine capitis, quod ſcilicet non eſt neceſſarium. Aliud eſt opinabile ſecundum exiſtimationem, nempe quod cum ſit neceſſarium, exiſtimatur, aliter ſe habere poſſe. Tertiũ ratione medij, quod cùm ſit neceſſarium, & exiſtimetur neceſſarium, via cognoſcendi tñ nō eſt neceſſaria; de ſecũdo opinabili loquitur in ſolutione poſterioris dubij Ariſ.

Hoc ſuppoſito, dico opinabile primo modo non eſſe ſcibile, quia vt in fine capitis dicitur, vnum eſt neceſſarium, alterum non neceſſarium, loquimur autem hic non de ſubiectis tantum, quorum eſt opinio, & ſcientia, nam dictum eſt idem eſſe ſcibile, & opinabile, ſed de propoſitionibus, quarum proxime eſt opinio, & ſcientia.

Dico ſecundo, opinabile ſecundo modo & tertio poſſe eſſe ſcibile: poteſt enim eſſe quod id quod in noſtra exiſtimatione non eſt neceſſarium, vel ratione medij, ſit neceſſarium, & ab alio ſcitum.

Opinio enim aliquãdo ſit ex principijs neceſſarijs, cum non eſt nota cōſequentia nobis, tunc enim rem neceſſariam, non tã quam neceſſarium exiſtimamus: aliquãdo ex principijs probabilibus procedit, aliquando immediate ex terminis, vt omnis mater diligit filium ſuum.

Circa 2. dubium. Circa ſecũdum dubium notum eſt opinionē primo modo, & ſcientiam non poſſe eſſe eiuſdē, quia opinio primo modo eſt de contingenti, ſimiliter notum eſt opinionem tertio modo verãm, & ſcientiam eſse poſse eiuſdem propoſitionis, quod n. quis vere ſcit, hoc alius medio topico vero opinari poteſt; at de opinione ſecũdo mō ē dubium; propterea dico, quod opinio ſecũdo modo poteſt eſse duplex, quædam qua rē opinamur poſitiue, exiſtimãtes nō eſse neceſsarium, & aliter ſe habere poſse, & hoc impoſſibile eſt q̄d ſit vera de re ſcibili, nã ſi res eſt ſcibilis, eſt neceſsaria, erit igitur falſa opinio qua aliter ſe habere poſse exiſtimatur, & de hac loquitur Ariſt. in ſolutione poſteriori: quædam alia eſt, qua rem neceſsariam, & per rationem neceſsariam cognoſcimus, non tamen exiſtimantes nō poſse aliter ſe habere, ſed ſolum cognoſcentes vtꝗ verã, & hæc opinio vera poteſt eſse eiuſdem concluſionis, cuius eſt ſcientia, & de tali opinione non loquitur Ariſt. ſed de priori, & hæc contemplare.

Circa 3. dubium. Circa tertium dubium, dico ſciētiam, & opinionē illo modo quo diximus, nimirũ ſecũdum quã exiſtimamus rem poſse aliter ſe habere, nō poſse eſse eiuſdem in eodē homine, ſicut nec opinio vera, & falſa ſimul ſũt, in diuerſis tamē poſsunt eſse, vt dicit Ariſ. dico ſecundo opinionem alterã ſecundum quam tantum rem veram exiſtimamus, non eſse cum ſciētia in eode, nam per ſcientiam oportet exiſtimare rē aliter ſe habere non poſse: dico tertio opinionē tertio modo non manere cum ſciētia, nam illa eſt obſcura, ſciētia verò clara notitia; vnde quando ad concluſionem ſcitã media topica adducuntur, non generãt illius opinionem,

nionem,

nionem, ſed ſcientiam confirmant,& corroborant,atque hæc de cap.26.

De Solertia.

Cap. XXVII.

Solertia verò eſt bona quædam coniectatio in non perſpecto tempore medij, veluti ſi quiſpiam videns, quod luna ſplendorem ſemper habet ad Solem, celeriter excogitauit propter quid hoc, quoniam propter id, quod ſplendeſcit a Sole, aut ∴ diſputantem cum diuite nouit, quoniam fœneratur, aut propter quid amici ſunt? quoniam inimici eiuſdem.

∴Argi. l. ſi viſo paupere diuitem adeũte.

2 Omnes enim cauſas medias videns ſummas cognouit: ſplendidum eſſe ad Solem ſit in quo A. ſplendere a Sole, in quo B. Luna, C. ineſt itaque lunæ quidem ipſi C. ipſum B. ſplendere a Sole, ipſi autem B. ipſum A. ad hoc eſſe ſplendidum, a quo ſplendet: quare, & ipſi C. ineſt ipſum A. per B.

Solertia vero eſt, &c.

A Solertia ſcientiã diſtinguit, explicando quid ipſa ſit, ſolertia eſt promptitudo, ſeu Subtilitas inueniendi medium, & cauſam nõ perſpecto tpe, i. citiſſime: quoties.n.aliquid offertur, cito inuenire mediũ, & cauſam illius cognoſcẽdi, vel faciẽdi, ſolertiæ eſt: vnde tam in practicis, quã ſpeculatiuis inuenitur: ponit huiꝰ tria exẽpla: primum ſi aliquis videns lunam, quando verſus ſolem eſt, magis ſplẽdidam eſſe, ſtatim cogitat lunam illuminari a ſole, ſolertia eſt, qua cauſa inuenitur.

Secundum exemplum non ab omnibus eodem modo exponitur, quamuis omnis ſenſus ſit verus, aliqui ſic dicũt, ſi aliquis viſo paupere diuitem adeũte, conijciat id eſſe, vt accipiat mutuo pecunias, vt exponit Argyro. alij ſic, ſi aliquis viſo paupere cum diuite diſputante, & altercantẽ, coniiciat id eſſe, quia debet diuiti aliquid, qđ diues exigit, ita videtur Boet. exponere, & S. Tho. at melius eſt cum Them. ſic exponere, ſi viſo paupere cum nummulario colloquente conijciat, ꝙ diues ei Fœneratur, parum autem refert ſic, vel aliter exponere, cum ſermo Græcus has omnes expoſitiones admittat.

Tertium exemplum, ſi quis viſis aliquibus ſimul amicis, conijcit alicuius eſſe inimicos, cum amicus ſit inimicus amici inimico.

Omnes enim cauſas medias, &c.

Aliter a multis hic textus exponitur, a quam ſit Ariſt. ſenſus: dicunt enim quod ſolers cognoſcit vltimas cauſas intermedijs viſis, qui ſenſus eſt valde obſcurus, & neſcio an falſus.

Propterea dico cum Philop. hunc eſſe ſenſum, quod ſolers per vltima, i. per paſſiones, & effectus, & ſubiecta, cognoſcit cauſam, quę medium demonſtrationis eſt, quod exemplo oſtendit: nam per ſplendorem verſus ſolem, quod eſt poſterius, cognouit illuminari a ſole, quod eſt mediũ, & reducit a ſyllogiſmũ, in quo id pateat, ſic: omne quod illuminatur a ſole, ſplẽdet verſus ſolem: luna illuminatur a ſole ergo ſplendet verſus ſolem: Hæc demonſtratio eſt, & deſcribitur literis, omne B, eſt A. omne C. eſt B. ergo omne C. eſt A.

Per B. illuminari a ſole, quod medium eſt intelligitur: per A ſplendere verſus ſolem, quod eſt maius extremam lunam per C. quod eſt minus: ſunt enim hæc duo extrema, inter quæ eſt illud medium.

Finis Primi Libri Poſteriorum.

SECVNDI LIBRI POSTERIORVM ANALYTICORVM

ENARRATIO.

QVod in hoc ſecundo libro Ariſtotelis inſtitutũ ſit, non omnes eodem modo exponunt. Alexand. enim ſequẽs Theophraſtum dicit, hic agi de altero modo ſciendi, qui definitio eſt: cum enim duo ſint modi ſciẽdi, demonſtratio, & definitio, & hucuſq; de priori ſatis dictũ ſit, nunc de definitione diſſeritur: quam etiam ſententiam ſequitur Auer. & Lincon. & aliqui moderni, vt diximus in principio Primi Libri.

Quod Hiſt. inſtitutũ in hoc libro.

At Simplic. Philop. Euſtr. & Alb. hic de medio demonſtrationis tractari aſſerunt: cum enim vt dicitur 1. Prior. c. 28. nõ ſatis ſit ſtructuram ſyllogiſmorum cognoſcere, ſed habere oporteat poteſtatẽ eos faciendi, quę contingit per medij inuẽtionem, ac demonſtratio quidam ſyllogiſmus ſit, oportuit, vt non tantũ demonſtrationis cõpoſitionem traderet Ariſ. ſed facultatem etiã componendi, quod ſit per medij demonſtratiui inuentionem, hocq; in hoc ſecũdo libro fit. Quia vero definitio eſt vnum ex medijs, & potiſſimum, de definitione hic diſſeritur, ſed per accidens vt medium eſt. Atque hęc ſententia eſt, quam nos ſuperius ſequuti ſumus, & eãdem modo confirmamus.

Sanctus Tho. non de medio tantum, ſed de principio demõſtrationis; tam complexo, quã incomplexo hic diſputari affirmat, motus propter Caput vltimum, in quo de cõplexis eſt ſermo: ſed iſta ſententia non placet nobis, nam de principijs complexis ſatis dictum eſt, nec illud caput huic libro continuatur, vt videre eſt in fine antecedentis, quamuis hæc ſententia probabilis ſit.

Digitized by Google

ARISTOTELIS POSTERIORVM RESOLVTORIORVM.

LIBER SECVNDVS.

SVMMA LIBRI.

De quatuor medijs quæſitis, ſi eſt, quid eſt, quod, ſeu quia eſt, & propter quid. Quomodo quid eſt monſtretur, ac ad demonſtrationem ſe habeat. Definitionem eſſe per cauſam. De diuiſione cauſarum, & quæ mutuo concurrant, & quæ non: & quomodo illarum poſſit eſſe demonſtratio. De compoſitione definitionis ex ſuis partibus, & quando ſunt ignotæ quo pacto venentur. Pariter quomodo cauſæ venentur. Poſtremo de cognitione, & differentia principiorum indemonſtrabilium.

In diſciplinis quatuor quæri ſolent, & hęc omnia medij queſita ſunt: Et quid ſit huius libri propoſitum.

CAP. I.

1 *Quæ quæruntur ſunt æqualia numero ijs, quæcunque ſcimus: Quærimus autem quatuor, quod, propter quid, ſi eſt, quid eſt: cum enim vtrum hoc, aut hoc inſit quærimus in numerum ponentes: uelut vtrum deficit Sol, aut non, ipſum quod quærimus. Signum autem huius, cum enim inuenimus quod deficit, ceſſauimus, & ſi a principio ſciremus quod deficit, nõ quæreremus vtrum: cum autem ſcimus ipſum quod, tunc ipſum propter quid quærimus, vt ſcientes quod deficit, & quod mouetur terra, propter quid deficit, aut propter quid mouetur. Quærimus autem hæc quidem ſic;* 3
Nonnulla vero alio modo quærimus, vt ſi eſt, aut non eſt centaurus, aut Deus. Si autem eſt, aut non ſimpliciter dico, ſed nõ ſi albus eſt, aut non. Cum vero cognouerimus, quod eſt, quid eſt quærimus, vt quod igitur eſt Deus, aut quid eſt homo? Quæ quidem igitur quærimus, & quæ cum inuenimus ſcimus hæc, & tot ſunt.

Quæ quæruntur ſunt æqualia numero.

Ariſtoteles de medio diſputaturus probare intendit omnem quæſtionem, quæ ſit, alicuius eſſe medij, hoc eſt medium petere, vt inde innoteſcat magnam ſcientiæ partem conſiſtere in medij cognitione, cum qualibet quæſtio medij reſponſione abſoluatur; præmittit tamen in hoc capite breuiſſimo quæſtionum numerum, & diſtinctionem, ac ſtatuit concluſionem, tot eſſe numero quæſtiones quot ſunt ea, quæ ſcimus, & cognoſcimus, 1

non enim hic de ſciẽtia proprie loquitur, ſed largè, pro cognitione intellectus vera præſertim neceſſariorum, ſiue ſit cognitio ſimplex; ſiue compoſita, per cauſam, vel ſine cauſa.

Aduerte autẽ, quod grece non habetur vocabulum, quæſtiones, ſed ζητούμενα idest quæſita, nec eſt multum diſcriminis, quæſita enim dicuntur res ipſæ quas quærimus, & de quib. dubitamus: quæſtiones verò dicuntur res eædem, ſecũdum formam dubitationis, & interrogationis, voce, aut cõceptu ſignificatæ, & ordinatæ talia quæſita, poſtquam iam cognita ſũt, dicũtur, vel ſcita, vel inuenta, inuenta quidem ſi proprio ingenio, ſiue doctrina alteri⁹ cõperta ſint. — Not. 1.

Aduerte præterea ex Philop. quod licet omnia quæſita ſint ſcita, non tamen omnia quæ ſciuntur quærũtur, ſed ſolum quæ naturaliter nõ ſunt nota: principia enim per ſe nota, & dignitates non quæruntur, at vero ſciuntur, ac ideo dicit Auerr. hic eſſe ſermonem de ſcientia earum rerum, quæ non ſunt nobis naturaliter notæ. — Not. 2.

Aduerte etiam ex Philop. cum audis, tot eſſe quæ quæruntur quot ea quę ſciuntur, non exiſtimes, ſimul quæri, & ſimul ſciri, ſed ſenſus eſt, tot eſſe ea quæ quæruntur quot ea quæ poſt quæſtionẽ ſciuntur, imò idem re eſt quod quæritur, & ſcitur, quamuis ratione diſcrepent: quæro enim an luna deficiat, & idem poſtea ſcio. — Not. 3.

Quærimus autem quatuor, &c.

2 Cum poſuiſſet quæſtiones tot eſſe quot ſcientias, nunc clarius numerum quæſtionum ponit; docet que quatuor eſſe quæſtiones, quas exemplis explicat.

Prima eſt, quia eſt in numerũ ponens, i. cũ qualis res ſit petim⁹, vt an luna deficiat an terra moueatur: dicit hæc in numerum ponẽs, quia ẽ de duplici extremo, ſubiecto, nempe, & prędicato per verbum, eſt, vt an luna ſit deficiens; addit autem hoc, nempe, quod in numerum ponat, ad differentiã illius, quæ petit eſſe rei tantum, vt dicemus.

Adducit autem quoddam ſignum ad manifeſtãdum talem quæſtionem petere qualis res ſit; ſi enim vis cognoſcere; quod qui petit an luna deficiat, talem rem petat, vtere ſigno hoc, nempe ſi poſtquam reſponſũ ſibi fuerit, quæſtio illa ceſſet, hoc autẽ ita eſt, ſi enim cognoſcit lunam deficere, iã id non interrogat, & ſi prius ſciret, non interrogaret, & aduerte hoc ſignum eſſe applicandum reliquis quæſtionibus; illæ enim quæſtiones petuntur, quibus ſcitis, & cognitis pauſant, ideſt ceſſant, & abſoluũtur. — Not. 1.

In quo etiam ſigno nota, quomodo ſciẽtia abſoluit quæſtionem, & varia ſcientia variam quæſtionem, cum tot ſint quæſtiones genere, quot ipſæ ſcientiæ. — Not. 2.

Altera eſt quæſtio, propter quid, hæc enim ſequitur primã, poſtquam enim qualis res ſit cognouimus, propter quid talis ſit quærimus, vt propter quod luna deficit; propter quid terra non mouetur. — 2. Q.

Quærimus autem hæc quidem ſic, &c.

Duabus quæſtionibus quæ de complexis erant, & in numerum ponebant, explicatis, inquit, alias duas eſſe aliter ſe habentes, ſunt enim de re diſſimili; quarum altera eſt, an ſit res: non dico, an ſit aliquid, vt an homo ſit alb. vel calidus, ſed an ſit ſimpliciter, ideſt tantum an ſit, vt an Deus ſit; an ſit Centaurus, ſimpliciter negatiuè, an nõ ſit: poſt hanc altera eſt, quid ſit, vt quid ſit Deus: concludit tot eſſe quæſita quot ſcita, & inuẽta: loquitur de inuentiua ſciẽtia, quæ nobilior eſt, quamuis id etiam verum ſit de ſcitis per doctrinam. — 3. Q. 4. Q.

Primum Dubium de ordine quæſtionum.

Circa hæc dubitabis primo de ordine harum quæſtionum; nã prima omnium videtur an ſit, poſtea quid ſit: ſciẽtiæ. n. ſic ordinantur; non. n. quid ſit cognoſcimus, niſi cognouerim⁹, quod ſit, poſtea reliqua duo petimus. Simpl reſpondet id eſſe factũ, quia a nobis notioribus proceſſit, notiora autẽ nobis ſunt compoſitiora, eſt autem magis compoſita quæſtio, qualis res ſit, quam an ſit: ſed hęc ratio nõ videtur admodum cõueniens, nam ob hanc cauſam ſequeretur, quod a propter quid debebat incipere.

Propterea dico, & eſt hoc notãdum, quod non de omnib. petimus an ſit, ſed de reb. quæ ſenſibus non ſubduntur: quæ. n. ſenſu percipiuntur, nullus petit an ſint, vt dicit. 1. Poſt. ca. 8. quæſtio igitur, quæ prima occurrit in ſenſibilibus ferè eſt qualis ſit, & propter quid: cum autem ſenſibilia primo a nobis cognoſcantur, notior enim eſt nobis res ſenſu percepta, fit vt quæſtio prima nõ ſit an ſit, ſed qualis ſit, de illis enim non eſt quæſtio an ſit. — Not. pro ſolutione dubij.

Digitized by Google

Ariſtoteles ergo voluit incipere a quæſtionibus, quæ nobis occurrunt primo, de his enim quę a ſenſu remota ſunt, petimus an ſint, & hæc poſterius cognoſcuntur, & hoc indicat Ariſt. dicēs, quædam alio modo cognoſcuntur, & aſſignat exempla de remotis a ſenſu.

Dubiū. Dices, nōne quæſtio, quid eſt, fit de ſenſibilibus? *Solut.* Dico fieri quidem, tñ quia eſt ſimplex, & cōiuncta cum an ſit, poſtpoſita eſt, ſicut an ſit: hinc habes quod ſi de eadem re iſtæ quæſtiones fiant, ordine hoc procedere debent, vt prima an ſit; ſecūda quid ſit; tertia qualis: quarta propter quid ſit.

Ordo q̄ſtionum quando de eadē re fiunt.

Secundum dubium de numero quæſtionum.

Dubitabis ſecundo de numero quæſtionum, nam videntur eſſe plures, cū ſint quatuor genera problematum, 1. Topi. Simpli. tradit hanc ſufficientiam harum quæſtionū: omnis quæſtio aut ſit eſſentię, aut cauſæ: ſi eſſentiæ, aut eſſentiæ ſimplicis, & eſt an ſit, aut compoſitæ, & eſt qualis res ſit: ſi cauſæ, aut ſimplicis, & eſt quid eſt, aut compoſitæ rei; & eſt propter quid.

Poſſumus nos etiam aliter dicere: nam in ſcientijs hæc ſunt, aut ſubiecta, aut paſſiones, aut cauſæ: de ſubiecto, eſt quid, de paſſione, quale: de cauſa propter quid, & quādo ſubiectum non habet quid, nec reliqua, faciunt quale, aut propter quid: & niſi entia ſint, ante omnia petitur, an ſit.

Soluitur dub. Et aduerte quod hic de quæſtionibus rerum eſt ſermo, nam ante omnia ſupponenda eſt vocabulorum ſignificatio.

Ad dubium igitur reſpondetur tantum has eſſe quæſtiones, nam quamuis illa ſint quatuor problematum genera, i. ſecūdum formam logicā conſiderando, ſecundum q̄ illud prędicatum eſt genus, aliud propriū, tamen ſecūdum rem ſub prima quæſtione ſunt, & ita reſpondet Themiſt hoc ſecundo capite, & idem D. Th. & Auer. & Philop.

Tertium dubium de diuerſitate quæſtionum.

Dubitabis de diuerſitate harū, dico eſſe duplex diſcrimē: alterum, duę vltimę ſunt ſimplices, duæ priores compoſitæ: alterum, duæ. ſ. an eſt, & qualis eſt, ſunt præſuppoſitæ, & antecedentes, nam an eſt, ante quid eſt, qualis eſt, ante propter quid, reliquæ duæ conſequentes, & præſupponentes, propter quid præſupponit quale, & quid præſupponit an eſt, quamuis in eadem re tres præſupponāt an eſt, & compoſitæ ſimplices.

Quod omnis quæſtio ſit medij. Cap. II.

Quærimus autem cum quærimus quod, aut ſi eſt ſimpliciter, an eſt medium ipſius, aut non eſt? quando autem cognoſcentes, aut quod, aut ſi eſt, aut quod in parte, aut ſimpliciter, rurſus ipſum propter quid quærimus, aut quid eſt, & tunc quærimus, quid eſt medium.

Dico autem quod, aut ſi eſt in parte, & ſimpliciter, in parte quidem, an deficit Luna, aut augetur? ſi enim eſt aliquid, aut non eſt aliquid in talibus quærimus, ſimpliciter vero ſi eſt, aut non eſt Luna, aut nox. 2

Contingit itaque in omnibus quæſtionibus quærere, aut ſi eſt medium, aut quid eſt medium, cauſa enim eſt medium in omnibus; namq; hoc quæritur, an ne deficit? an ne eſt aliqua cauſa, aut non? poſt hæc, cum cognouerimus, quod eſt aliqua, quid igitur eſt hæc, quærimus.

Cauſa.n.eſt, quod ſit non hoc aut illud: ſed ſimpliciter ſubſtantia, aut non ſimpliciter, ſed aliquid eorum, quæ per ſe, aut ſecundum accidens ſunt, medium eſt: dico autem ſimpliciter quidem ſubiectum, vt Lunam, aut Terram, aut Solem, aut triangulum, ipſum vero quid defectum, æqualitatem, inæqualitatem, ſi in medio, aut non: in omnibus namque his 3

manifeſtum eſt, quod idem eſt quid eſt, & propter quid eſt.

4 *Quid eſt defectus? priuatio luminis a Luna propter terræ obiectionem: propter quid eſt defectus? aut propter quid deficit Luna? eo quod deficit lumen terra obiecta. Quid eſt conſonantia? ratio numerorum in acuto, & graui: propter quid conſonat acutum graui? eo quod rationem habent numerorum acutum, & graue: nunquid eſt conſonare acutum, & graue? nũquid eſt in numeris ratio ipſorum? cum autem acceperimus, quid eſt, quæ igitur eſt ratio, quærimus.*

5 *Quod autem medij quæſtio ſit oſtenditur quandocũque medium eſt ſenſibile: quærimus enim cum non ſentimus, veluti de ecclipſi ſi eſt, aut non: ſi vero eſſemus ſupra Lunam, non vtique quæreremus neque ſi ſit neq; propter quid, ſed ſimul vtique manifeſtum eſſet: ex eo enim quod ſentitur, & vniuerſale nobis factum eſt ſcire: ſenſus namq; eſt, quod nunc obijcitur: manifeſtum n. eſt quod nunc deficit: ex hoc autẽ factum vtiq; fuit vniuerſale.*

6 *Quemadmodum igitur dicimus, quid eſt ſcire, idem eſt, & propter quid eſt, hoc vero ſimpliciter, & non exiſtentium alicui, aut in exiſtentium, vt quod duo recti ſunt, aut quod maius, aut minus eſt. Quod igitur omnia, quæ quæruntur, ſint medij quæſtio, planum.*

a *Quærimus autem, cũ quærimus, quod eſt, &c.*

Numero quæſtionum expoſito omnem quæſtionem medij eſſe contendit, idq; tripliciter oſtendit, primo inductione quadã per ipſas quæſtiones, vt notat Simpl. nam in quæſtione qualis res ſit, ibi quæ cauſa ſit petimus, in quæſtione vero an ſit ſimpliciter, cauſam etiam petimus, in reliquis duabus notum id eſt.

Quid vocet Ari. Circa hoc aduerte, medium vocari cauſam p quã aliquid alteri cõpetere, vel non cõpetere ꝓbatur; hæc autẽ in omni quæſtione petitur, ſed nõ eodẽ modo: nam in q̃ſtione quid ſit, peto cauſam .i. naturam rei, quæ eſt in potẽtia medium, vt notat bene Euſtra. qui enim petit naturã rei petit medium in potentia ad probãdum aliquid de ipſa re, vt per definitionẽ hoĩs probamus de ipſo riſibile; vel ad probandam ipſam rem de alio; vt per definitionum ecclipſis ipſam de Luna probamus; dicitur aũt medium in potentia, quia id qđ petimus non aſſumitur pro medio ad probandum ipſam rem eſſe; nõ. n. vt dicit Euſtrat. per animal rationale demonſtratur hominem eſſe, cũ non ſit demonſtratio, animal rationale eſt homo, eſt animal rationale, ergo homo eſt, ſed dicitur definitio medium, quia poteſt aſſumi ad probandum aliquid de ipſa re, vel ipſam de aliquo. Not. medium prin.

In quæſtione vero propter quid, peto cauſam, quæ eſt medium actu, nempe quæ aſſumitur ad probandũ id de quo petitur, tamen in vtraq; tam quid eſt, quã propter quid eſt quæſtione, petitur diſtincte, & formaliter cauſa, non ſic in alijs quæſtionibus duabus, nam an ſit confuſe petit cauſam; & ſimiliter qualis res ſit.

Pro quo aduerte ſecũdo, quod cum petitur an res ſit, non petitur aliud re, quam per quid eſt, nã dicere an ſit, & quod ſit res eſt aſſerere eſſe aliquam naturam vnam ex his, quæ in prędicamentis ſunt, ſed confuſe, & vniuerſaliter: cum vero petitur, quid eſt, eſt petere quæ res ſit illa in particulari, & diſtincte, vnde non differunt in quæſito quantum ad rem, ſed quantum ad rationem, & modum, an ſit & quid ſit. 2. Not.

Idem dicendum de alijs duabus; petere enim qualis ſit, i. an Sol deficiat, eſt petere an ſit aliquod mediũ, ſed hoc virtualiter, & in confuſo petitur, poſtea in particulari petitur propter quod medium ſit; nam re vera qui quærit, medium petit, quo cognoſcat; cum quæſitum ſit dubitabile, & dubitabile ſine medio non cognoſcatur.

Ex quibus fit, cum an ſit, & quale ſit realiter idem petant, quod quid eſt, & an eſt, atque hæ duæ petant cauſam, & medium, quod omnis quæſtio eſt medij, & cauſæ, virtualiter, aut formaliter.

Dico autem quod aut ſi eſt, &c.

Præcedẽtes terminos explicat, qui ſunt iſti,

iſti, an ſit in parte, an ſit ſimpliciter, quia eſt in parte, quia eſt ſimpliciter. Per an ſit in parte, vel quia eſt in parte intelligit q̄ſtionem compoſitam ex prædicato de tertio adiacēte, vt an Luna deficiat. Per an ſit ſimpliciter, vel quia eſt ſimpliciter intelligis ſimplicem quæſtionem de ſecundo adiacēte, vt an Luna ſit, an nox ſit, ex quibus omnibus concludit intentum, omnem ſcilicet quæſtionem eſſe medij.

3 *Cauſa enim eſt, &c.*

Iuxta Euſtrat. & Simpli. & alios idē iterum probat ratione ſyllogiſtica, quæ talis eſt; cauſa quæritur in omni quæſtione, medium eſt cauſa, mediū ergo quæritur in omni q̄ōne: maiorem probat exemplo, in q̄ōne qualis res eſt, qui.n. dicit an Luna deficiat, petit, virtualiter tamen, an ſit huius aliqua cauſa, quam poſtea diſtinctam petit, cum propter q̄d quærit: minorem probat, nam cauſa quæ eſt ipſius eſſe non huius, aut illus, ſed ſimpliciter ſubſtantiæ, aut cauſam eorum, quæ ſunt per ſe, vel ſecundum accidens, medium eſt: ſenſus eſt, vt quidam volunt, cauſa eſſe non hoc, vel hoc, ſed ſimpliciter, ideſt cauſa eſſe ſimplicis de ſecūdo adiacente, & eſſe aliquid eorum, quæ ſunt per ſe, ideſt cauſa eſſe compſiti, vt dictum eſt, ita exponit Aegid. & philopo. At verò Euſtr. ſic exponit cauſa ſubiecti, quod vocat ſubſtantia, aut cauſa ipſius prædicati medium eſt, quod poſtea exemplis explicat, quorum aliqua ſunt ſubiecta, aliqua prædicata.

Iſta eſt communis loci explicatio, quamuis, iudicio meo, videatur magis forſan ad rem dicendum, non ſolum Ariſtot intēdere idem quòd in ratione præcedenti ſed oſtendere quod omnis quæſtio eſt ipſius quid eſt: hoc autem probat mōſtrando ꝓpter quid, quod in quæſtione compoſita petitur eſſe idem quod quid eſt, nam quid eſt paſſionis, aut ſubiecti eſt ipſū propter quid, & medium.

Vnde quando quid, propter quid vocat idem intellige, vt dicit Euſtr. eſſe idem ſubiecto non ratione: nam eadem definitio ſubiecti, vel paſſionis, quæ dicitur quid, eſt etiam propter quid, ſed eſt quid reſpectu ſolius ipſius cui⁹ definitio eſt, eſt propter quid, ut id cuius eſt definitio ſic ipſam de alio probamus, vel per eā aliquid de alio probatur: atque ita dicit Philop.

Vt quid eſt defectus, priuatio luminis, &c. 4

Exemplis explicat re idem eſſe, & quid, & propter quid, cum id, q̄d eſt quid vnius extremi, ſit propter quid etiam in demonſtratione: primum exemplum, ſi petas, q̄d eſt eclypſis; dicitur priuatio luminis ex obiectone terræ, ſi vero petas, propter q̄d luna patiatur eclypſim; idem reſpondebitur propter obiectionem terræ priuātem lumen ipſius.

Alterum exemplum, quid eſt conſonantia? dicetur proportio rationalis, ſeu numerica acuti, & grauis? ſi rurſus petas, ꝓpter quid acutum, & graue conſonant? reſpondebitur per idem, quia rationalem habent proportionem: poſtea ſubiūgit, cum quærimus vtrum graue, & acutum conſonent, ibi vtrum proportionem numerorū habeant quærimus, virtualiter tamē, nam conceſſo quod conſonent, ſtatim diſtinctè quæ nam ſit illa ratio, & proportio quærimus, cum quærimus propter quid conſonent, vt dictum eſt ſuperius.

Quod autem ſit medij quæſtio, &c. 5

Tertio probat omnem quæſtionem eſſe medij, ex ſenſu ipſo, cū res ſenſibiles ſunt: ratio autem iſta eſt, viſo medio ceſſat omnis quæſtio, ergo ſignum eſt omnem quæſtionem eſſe medij: antecedens patet, ſi aliquis non videt eclypſim, dubitat an ſit, quid ſit, & reliqua: at ſi ſuper Lunam conſtitueretur, & videret terræ obiectionem omnia illa cognoſceret, ergo cognitione medij ceſſat omnis quæſtio, tunc enim videret priuationem luminis Lunæ ex obiectione terræ, & ſic quia eclypſis; & quod Lunæ inſit, & propter quid cognoſceret: At poſſes obiicere Ariſtotele nam ſentire non eſt ſcire, vt dictum eſt libri primi cap. 25. reſpondet huic, verum eſſe quod ſentire non eſt ſcire, ſed ex ſenſu ſumimus ſciētiam abſtrahendo vniuerſale a ſingulari, & ita talis ſenſatio non eſſet ſcientia, ſed ex illa fieret ſcientia in intellectu.

Quemadmodum igitur diximus, &c. 6

Concludit idem eſſe quid, propter quid ſiue

ſiue ſit in quæſtione ſimplici, ſiue in compoſita, vt aliqui exponunt illa verba (at ſecundum Euſtr.) ſenſus eſt idẽ eſſe quid, & propter quid, ſiue ſubiecti, quod vocat eſſe ſimpliciter, ſiue paſſionis cuius exempla ponit: tandem concludit ex his omnibus omnem quęſtionem eſſe medij, vt explicatum eſt.

Primum dubium de quæſtione an eſt.

Dubitatur, quomodo demõſtretur rem eſſe, vt Deum eſſe, Angelum eſſe naturali via: ratio dubij eſt, nam demonſtratio ſupponit ſuum ſubiectum eſſe, non ergo demonſtrare poterit rem eſſe, pręterea quia cum tale ſubiectum debeat in minori poni, petitur principium, dum ſupponimus eſſe quod probandum erat eſſe. *s. fun l.* In primis aduerte quando petimus an res ſit, non petimus actualem rei exiſtentiam, ſed aptitudinẽ, ita vt res dicatur eſſe, quæ in ſuis cauſis exiſtit, & ſunt in rerũ natura principia illius productiua. Circa dubium verò Philop. dicit hic per definitionem probari rem eſſe, quam etiam opinionem ſectantur doctores Pariſienſes dicentes ſic hominem eſſe demonſtrari, omne animal rationale eſt, homo eſt animal rationale, ergo homo eſt. Euſtrat. verò docet hanc rationem poſitam nullam eſſe, cum principium petat.

Quatuor genera mediorũ ad probãdã rem eſſe.

At vero diligẽter aduerte quatuor eſſe genera mediorum ad probandum rẽ eſſe, primũ effectus, ſicut per viſibiles effectus indagamus ea quæ non videmus. Alterum eſt cauſa finalis, per finẽ enim probamus ea eſſe, quæ ſunt ad finem, vt probamus cibum eſſe vbique animalibus, quia viuũt: tertium eſt materialis cauſa: quartum efficiens, vt probamus pluuias eſſe, quia vapores aſcendentes ſunt, qui ſunt earũ materia: probamus tonitrua eſſe, quia extinctio ignis in nube eſt, quæ eſt ipſorum efficiens: at per formam rei non demonſtratur, quia cum ſit eadem cum natura rei, & ſimul exiſtat, petitur principium, dum eã ſumimus ad probãdum; cum igitur a ſingulis cauſarum generibus ſingula ſumantur definitionum genera, poterit medium demonſtrãdæ rei eſſe definitio aliqua, ſed non formalis, qualis eſt illa, quæ per genus, & differentiam datur, quam aliqui identicã vocant, & hoc bene dixit Euſtra.

Dices, quo ſyllogiſmo rem eſse demonſtrabitur? dico, & aduerte, quod ſicut quęſtio, quid eſt, pręſupponit an eſt, ita an eſt, præſupponit quid nomen ſignificat, vt dicit Lincon.

Not. 1. Ante omnia igitur, & antequã medium aliquod petatur, eſt ſumenda ſignificatio vocabuli, quã tenetur dare qui negat rẽ eſſe, & tunc poterimus ſyllogiſmo hypotetico ꝓbare ſic: ſi ignis extinctio in nube eſt, tonitrua ſunt, ſed extinctio eſt, ergo tonitrua ſunt, eſt.n primo petẽda nominis ſignificatio illius, quàm illã eſſe conſtet: ſimiliter qui petit an Deus ſit interroget quid per Deũ intelligat, dicet ſubſtantiã primã mouentem, & gubernãtem omnia: tunc, ſi motus eſt, Deus eſt; ſed eſt motus, ergo eſt Deus: ſimiliter negatiuè, qđ intelligitur per vacuum, dicet locus carẽs corpore, tũc; ſi locus careret corpore, motus eſset in inſtãti, ſed hoc nõ eſt, ergo vacuũ nõ eſt, & ſic per omnia media ſupradicta procedet demonſtratio. poteſt etiam fieri demõſtratio oſtẽſiua, ſ. fiunt ex vaporib. pluuiæ, ſed ſunt vapores, ergo, & pluuiæ.

Not. 2. Quod ſi aliud in hoc præter hæc deſideras, aduerte in qualibet quæſtione an ſit, eſse virtualiter vnã complexã de vno cõceſso, & de altero q̃ſito, vt ſi dicas, an Angelus ſit, ſẽſus eſt an ſubſtãtia immaterialis ſit; datur ſubſtãtia, & dubitatur an eſt in ſit immaterialis; an vacuũ ſit, i. an locus carẽs corpore ſit, datur locus petitur an careat corpore; & vniuerſaliter in quocũq; ſemper eſt vnum datũ, alterũ non cõceſſum, ſed quæſitũ. 6 Quoties ergo talis quæſtio affirmatiua, vel negatiua ſimplex ꝓponitur, reducatur ad cõplexam, & illam demonſtrantes demõſtrabimus rem eſse, & ſic omnis demõſtratio ſupponit ſubiectum eſse, nam in quæſtione an ſit demonſtratio ſupponit illud ſubiectũ eſse quod virtualiter datum eſt, abſque petitione principij, hæc multum obſerua.

Quod demonſtratio, & definitio non ſit eiuſdem. Cap. III.

QVomodo autem quod quid eſt monſtratur, & quis modus reductionis, & quid eſt definitio, & quorum

dica-

Digitized by Google

dicamus, cum dubitauerimus primo de ipſis.

Principium vero ſit futurorum quod eſt conuenientiſſimum habitis ſermonibus.

2 *Dubitare enim quiſpiam poſſet, an ne eſt idem, & ſecundum idem de definitione ſcire, & demonſtratione: an impoſſibile? definitio nãque ipſius quid eſt, eſſe videtur, quid eſt autem omne, vniuerſale, & prædicatiuum: ſyllogiſmi vero ſunt, hi quidem priuatiui, illi autem non vniuerſales, veluti qui quidem in ſecunda figura, priuatiui omnes, qui vero in tertia, non vniuerſales.*

3 *Poſtea neque prædicatiuorum omniũ, qui ſunt in prima figura, eſt definitio, vt quod omnis triangulus duobus rectis æquales habet. Huius autem ratio, quoniam ſcire eſt demonſtratiuè demonſtrationem habere: quare, ſi in talibus eſt demonſtratio, planum quod non eſſet vtique ipſorum, & definitio. ſcire enim poſſet aliquis, & ſecundum definitionem non habens demonſtrationem, nihil enim prohibet non ſimul habere.*

4 *Sufficiens autem eſt ex fide, & ex inductione, nihil enim vnquam definientes nouimus, neque eorum quæ per ſe inſunt, neque accidentium.*

5 *Amplius, ſi definitio ſubſtantiæ quedam cognitio eſt: talia manifeſtum quod non ſunt ſubſtantiæ. Quod igitur non eſt definitio omnis, cuius & demonſtratio planum.*

6 *Quod autem cuius eſt definitio, an ne omnis eſt demonſtratio, aut non? Vna quidem ratio, & de hoc eadem: vnius enim inquantum vnum, vna eſt ſcientia: quare ſi quidem ſcire demonſtratiuum, eſt demonſtrationem habere, continget aliquid impoſſibile, definitionem namque habens ſine demonſtratione ſciet.*

Amplius principia demonſtrationum ſunt definitiones, quorum non eſſe demonſtrationes, monſtratum eſt prius, aut erunt principia demonſtrabilia, & principiorum principia, & hoc in infinitum prodibit, aut primæ definitiones erunt indemonſtrabiles. 7

Sed an ne omnis eiuſdem, ſed alicuius eiuſdem eſt definitio, & demonſtratio, an impoſſibile ſit? non enim eſt demonſtratio cuius definitio, definitio nãque ipſius quid eſt, & ſubſtantia, definitiones vero apparent omnes ſupponentes, & accipientes ipſum quid eſt, vt mathematicæ, quid vnitas, & impar, & aliæ conſimiliter. 8

Amplius omnis demonſtratio aliquid de aliquo monſtrat, vt quod eſt, aut nõ eſt, in definitione vero nihil alterum de altero prædicatur: quemadmodum, neque animal de bipede, neque hoc de animali, neque vtique de plano figura, non enim eſt planum figura, neque figura planum.

Amplius alterum eſt quid eſt, & quod eſt monſtrare, definitio namque quid eſt ſignificat, demonſtratio autem, quod aut eſt hoc de hoc, aut non eſt.

Alterius vero altera demonſtratio, niſi tanquam pars ſit aliqua totius (hoc autem dico, quoniam monſtratum eſt æquicrus duobus rectis æquales habere, ſi omnis triangulus mõſtratus fuit) pars enim hoc, illud vero totum eſt: hæc autem ad ſe inuicem non habent ſic ipſum quod eſt, & quid eſt, non enim eſt alterius alterum pars.

Manifeſtum igitur quod neque cuius definitio, huius omnis demonſtratio: neque cuius demonſtratio, huius omnis definitio: quare omnino eiuſdem nullius 9

contin-

contingit ambo habere. Manifeſtum igitur eſt, quod neque definitio, & demonſtratio, neque idem eſſe poſſunt, neque alterum in altero, ſubiecta etenim conſimiliter vtique ſe haberent. Hec itaque hucuſque dubitata ſint.

1 *Quomodo autem quod quid eſt, &c.*

Que intentio Ariſt. & de quib. agit.

Cum idem quid, & propter quid eſſe docuiſſet, poſſet quis dubitare idem eſſe definibile, cuius eſt quid, & demonſtrabile, cuius eſt propter quid: ob id ad hoc diſſuadẽdum hoc capite id non eſſe probat, atque ſic ſimpliciter huius capitis reddit rationem.

Quatuor igitur proponit tractanda in ſequentibus. Primũ quomodo quod quid eſt, id eſt ipſa rei natura oſtendatur de re cuius eſt. Alterũ, quis modus inductionis, ideſt reductionis definitionis ad demõſtrationem. Tertium, quid definitio, an ſit demonſtratio, an aliud quid. Vltimum quorum ſit definitio.

Dicit autem ſumendum eſſe principiũ, quod ſit accomodatum rationibus habitis: exponit Philop. & Auer. per rationes habitas, ea quę proximè dicentur de definitione, nẽpè tria prima ex his quatuor, nam incipit a quarto, vt dicit Simpl. per habitas etiam rationes intelligit Philop. ea quæ dicta ſunt, nempè quid, & propter quid eſſe eadem.

2 *Dubitare enim quiſpiam poſſet, &c.*

1. quaſt. Circa quartum propoſitum tres mouet quæſtiones, quarum prima eſt, verum idẽ & ſecundum idem, quod demonſtratione cognoſcitur etiam definitione cognoſcatur, ideſt, an omne demonſtrabile ſit definibile, & dicit ſecundum idem; nam, vt nõ tam Themiſt. & Philop. de eodem ſubiecto poteſt eſſe definitio, & demonſtratio, nam de homine, qui definitur, demonſtratur riſibile, ſed non ſecundum idem; nam homo ſecundum ſe definitur, at de eo paſſiones demonſtrantur.

1. arg. Incipit igitur argumentari probando non eſſe idem, ſic, definibile eſt vniuerſale, & affirmatiuum, at quod ſyllogizatur non omne eſt vniuerſale, & affirmatiuũ, nam in ſecunda figura non affirmatiuum, in tertia non vniuerſale, concluditur, ergo non omne quod eſt ſyllogizabile, eſt definibile. Aduerte, quod quid eſt, vocare vniuerſale affirmatiuum, non quod ſit poſitio ſecundum ſe, ſed quod cum eo cuius eſt quod quid, faciat vniuerſalem, & affirmatiuam propoſitionem.

Poſtea neque prædicatiuorum, &c. 3

Poſſet quis obijcere, ſaltem demonſtrabile affirmatiuum in prima figura, erit definibile, vt quod omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis: contra hoc replicat, nam demonſtrabile ſcire, eſt eius habere ſcientiam, ſi ergo per definitionem ſciri etiã poteſt, cum definitio poſſit eſſe ſine demonſtratione, erit ſcientia demõſtrabilis ipſius, & non per demonſtrationem, quod eſt incõueniens. *Obiect.*

Sufficiens autem eſt fides, &c. 4

Argumentum ſecũdum eſt ex inductione, ea enim quæ alteri inſunt, ſiue per ſe, ſiue per accidens non cognoſcimus definitione, ſed demonſtratione, & ſyllogiſmo, vt inducendo patet, vocat autem ea, quæ per ſe, aut per accidẽs inſunt propoſitiones ipſas, in quibus vnum alteri ineſt, propoſitionũ aut nõ eſt definitio, ſed ſimpliciũ. *2. arg.*

Amplius ſi definitio ſubſtantiæ eſt. 5

Tertiò, idem probat, definitio eſt ſubſtantiæ, non autem demonſtratio, ergo de monſtrabile non eſt definibile, per ſubſtantiam non ſolum intelligas id, quod nõ eſt accidens, ſed quamcunque ſimplicem eſſentiam, & naturam ſiue ſit ſubſtantia, ſiue accidens, vt notat Philop. eſſentiam enim rei definitione, eius vero paſſiones demonſtratione de ipſa cognoſcimus. *3. arg.*

Quid autem cuius eſt definitio, &c. 6

Proponit alteram quæſtionẽ, an omne definibile ſit demõſtrabile dato ẽt quod non omne demonſtrabile eſt definibile, & probat nõ omne definibile eſſe demõſtrabile, atque dicit vnã rationem, præcedentem eſſe etiam pro hac quæſtione, nẽpe ſi defi- *2. quaſt.*

Digitized by Google

definibile eſt demonſtrabile, accideret q; ſiue demonſtratione haberemus ſcientiam demonſtrabilis, hoc autem impoſſibile eſt, cum vnius ſecundum quod vnum eſt, vna ſit ſcientia, nẽpe aut p definitionẽ, aut p demonſtrationem: dicit vnius ſecundum vnum, quia vti diximus, de vno poſſunt eſſe definitio, & demonſtratio, & variæ ſcientiæ ſecundum diuerſa de illo conſiderata, ſed ſecundum idem fieri non poteſt.

7 *Amplius principia demonſtrationum, &c.*

Altera ratio eſt talis, quæ in ſenſu cauſali debet intelligi, vt bene exponit Themiſt. ſic, principiorum ſunt definitiones, ſed non demonſtrationes, ergo non omne definibile eſt demonſtrabile, ſed aliqđ erit primum, & immediatum: antecedens, pro priori parte patet, nam ſubiectorum ſunt definitiones, non tamen omnium demonſtrationes, ſunt autem ſubiecta demonſtrationum principia, vt dicitur 1. Poſte. c. 25. pro poſteriore parte probatur, nam alioquin demonſtrationes in infinitum procederent, ſi ſemper principia demonſtrabilia eſſent.

8 *Sed an ne non omnis einſdem, &c.*

Quæſtio tertia eſt, an ſaltem alicuius definibilis ſit demonſtratio, & & argumentatur quod nõ, primo oĩs definitio eſt ſubſtantiæ, at demonſtrationes ſupponunt quid eſt & paſſiones demonſtrant, non ergo nullum definibile eſt demonſtrabile: ſecundo, demonſtratio demõſtrat aliquid eſſe, vel non eſſe quod in prædicatione fit: at definitio hoc non oſtendit, non enim definitio vnam partem de altera prædicat, vt rationale de animali, nec de plano figura.

Hic attende, ne decipiaris, non negatur quòd partes definitionis adinuicẽ poſſint prædicari, ſed quod in definitione nõ prędicentur, nõ enim contingit prædicari, niſi in propoſitione: at definitio nõ eſt propoſitio: tertio idem probat ex diuerſitate quæſtionum, ex quibus colligitur diuerſitas ſcibilium: eſt autem alia quæſtio quid, altera, quia eſt, illa definitione, hæc demõſtratione terminatur.

9 *Alterius vero altera, &c.*

Poſſet quis dicere quamuis quid, & qa non ſint idem, poterit tamen eſſe demonſtratio vna vtriuſque, & vna oſtendendi via ſicut vna eſt demonſtratio trianguli, quod habet tres angulos, ſimiliter eſt Iſochelis: ita pariter de compoſito quia, & de ſimplici quid eſt: reſpondet id eſſe, cum ſe habent ſicut ſpecies, & genus, quæ vocat partem, & totum, non autem ſic ſe habet id cuius eſt definitio, & id cuius eſt demõſtratio.

Manifeſtum igitur, &c. 10

Concludit tandem quæſtiones quas diſputauit epilogando, & ſimiliter docet cõſequenter nec definitionem eſſe demõſtrationem, nec vnam alterius ſpeciem, cum non ſic ſe habeant definibilia, & demonſtrabilia.

Syllogiſmo duplicante, ſimiliter, & per diuiſionem confecto, non demonſtrari quid eſt de eo cuius eſt. Cap. V.

Ipſius verò quid eſt, eſtne ſyllogiſmus, & demonſtratio, aut non eſt, quemadmadum nunc ratio ſuppoſuit? 1

Syllogiſmus enim aliquid de aliquo monſtrat per medium, ipſum vero quid eſt, & proprium eſt, & in eo quod quid eſt prædicatur, hæc autem neceſſe eſt conuerti. Si enim A. ipſi C. proprium eſt, planum quod & ipſi B. & hoc ipſi C. quare omnia adinuicem: verum enimuerò & ſi A. in eo quod quid eſt ineſt omni B. & vniuerſaliter B. de omni C. in eo quod quid eſt dicitur, neceſſe & A. in eo quod quid eſt de C. dici. ſi vero non ſic aliquis accipiens duplicans, non neceſſe erit A. de C. prædicari in eo, quod quid eſt: ſed ſi A. quidem de B. in eo quod quid eſt, ipſum vero B. non de quibuſcunque in eo quod quid eſt, ipſum autem quid eſt ambo eadem habebunt: erit igitur & B. de C. quod quid eſt. 2

Si itaque ipſum quid eſt, & ipſum quid erat eſſe ambo habent, in medio termino erit prius ipſum quid erat eſſe, 3

eſſe. Et omnino, ſi eſt monſtrare, quid eſt homo, ſit C. homo A. vero quid eſt, ſiue animal bipes, ſiue aliud quid: ſi itaque ſyllogizabitur, neceſſe eſt A. de B. omni prædicari, huius autem erit alia ratio media, quare & hoc erit, quid eſt homo: accipit igitur quod oportet monſtrare, namque & B. eſt quid eſt homo. Oportet autem in duabus propoſitionibus, & in primis, & immediatis conſiderare, maximè enim manifeſtum, quod dicitur fit.

a Prior. ca. 31.

4 *Qui igitur monſtrant per id quod conuertitur, quid eſt anima, aut quid eſt homo, aut aliud quodcunque entium, quod ex principio eſt petit, quemadmodum, ſi aliquis exiſtimaret, & animam eſſe idem ſibiipſi cauſam viuendi, hoc autem numerum ipſum ſeipſum mouentem: neceſſe eſt enim petere animam, quod numerum eſſe ipſum ſeipſum mouentem ſic, vt idem exiſtere.*

5 *Non enim ſi A. ſequitur B. & hoc C. erit A. quod quid erat eſſe ipſius C. ſed verum erat dicere, erit A. ſolum, neque ſi eſt A. quod quid eſt, & de B. prædicatur omni; hoc enim quod eſt animali eſſe, prædicatur de eo, quod eſt homini eſſe, verum enim eſt omne homini eſſe animali eſſe; quemadmodum, & omnem hominem animal eſſe; ſed non ſic vt vnum ſit. Si igitur non ſic acceperit, non ſyllogizabitur, quod A. & ipſi C. quod quid erat eſſe, & ſubſtantia: ſi vero ita acceperit, prius erit acceptum C. quod quid erat eſſe ipſius B. quare non demonſtratum fuit: hoc enim in principio accepit.*

:.al.l.c. ſolum.

1 *Ipſius vero quid eſt, &c.*

In hoc capite incipit quæſtionem primã ex quatuor præcedentibus diſcutere, quo modo nempe quid eſt poſſit oſtendi de eo, cuius eſt quid eſt; intelligit autem per qd eſt, naturam, & eſſentiã rei, quæ definitione eſſentiali explicatur, & dubitatur qua via hoc quid eſt oſtendamus eſſe quid eſt talis rei; inquit autẽ, quod rationes præcedentis capitis videntur ſuppoſuiſſe hoc non poſſe oſtendi, quia dictum eſt definibile nullum eſſe demonſtrabile.

Syllogiſmus enim aliquid, &c. a

Incip. probare quòd ſyllogiſmo nõ poſſit monſtrari, ac ſupponit primo ſyllogiſmum omnem probare aliquid de aliquo p medium.

Supponit ſecundo, quid eſt eſſe propriũ rei, & eiuſdem prædicatum quidditatiuum proprium ad differentiam generis, quidditatiuum ad differentiã accidẽtis proprijs: hæc enim duo inſunt definitioni.

Tertio ſupponit, quod cum quid cõuertatur cum eo cuius eſt quid, debet ſyllogizari per medium etiam cõuertibile, ita vt omnes tres termini ſint cõuertibiles, cum enim concluſio vniuerſalis eſt ex conuertibilibus, & medium erit pariter conuertibile, vt in literis explicat Ariſt. 2

Supponit quarto ſi debet concludi aliqd tãquam quid eſt de re, oportere vt vtraq; præmiſſa ſit ſecundum quid eſt, vt ſi A. pbandum eſt eſſe quid de C. oporteret vt A. de B. & de C. ſit in quid eſt, & dat huius rationem, nam niſi ſic præmiſſæ ſumantur, non erit neceſſe concluſionem eſſe in quid eſt, quaſi dicat poterimus quidem concludere quid eſt per præmiſſas, quæ non ſint ſecundum quid eſt, ſed tales non oſtendẽt neceſſario concluſionem eſſe ſecundum quid eſt, niſi ſic etiam ſumantur.

Circa hoc ſuppoſitum, eſt dubium, an hoc ſit intelligẽdum quod expreſſe ponatur illa reduplicatio in qd dicendo: omne B. eſt A. in quod quid eſt, omne C. eſt B. et in quod quid, ergo omne C. eſt A. in quod quid; ita volunt multi, inter quos eſt Albert. & Aegidinus, & talem vocãt ſyllogiſmum duplatem: & quidem eſt probabilis opinio, mihi tamẽ magis placet in hoc Caietan. ſententia, qui dicit nõ fieri hanc duplicationem addẽdo illam particulam, ſed re ipſa ſumendę tales propoſitiones, nam ſicut demõſtratio debet procedere ex cauſis,

iſſis; & ex neceſſarijs, immediatis, & reliquis, tamen non eſt addenda particula, quæ hoc dicat, ita ſimiliter eſt hic intelligendus Ariſtot. nempè, vt tales propoſitiones ſumãtur, quæ ſint in quod quid eſt.

2 Nota literam ſic (ſed ſi A. de B. in eo quod quid eſt, non autem B in quocunque in eo quod quid eſt) ideſt ſi maior in quid, non autem minor ad idem, non ſequetur concluſio in eo quod quid eſt. (ipſum autem quid eſt vtraque) ideſt ſi vtraque in eo quod quid eſt, non ſolum maior, ſed C.B. minor, tunc concluſio erit in quid.

3 *Si itaque ipſum quid eſt, & ipſum quid erat eſſe, &c.*

Concludit ex ſuppoſitis in tali ſyllogiſmo peti principiũ in medio termino, ideſt in minori, vt dicit Them. in qua medium de ſubiecto concluſionis prædicatur, quod medium cum ſit quid eſt ipſius ſubiecti, petitur principium: vnum. n. eſt quid, & eſſentia rei vnius, licet varijs poſſit vocibus explicari, ob id talis eſſentia, quæ erat probanda, petitur in minori, quod ſit manifeſtũ ſi ſumamus duas propoſitiones immediatas, i. in quibus quid eſt, ſemper prædicetur; & in minori, & in maiori.

Hic adverte, quod nõ loquimur de definitione, quæ per cauſas externas datur, hæ enim non dicunt quid, ſed propter quid rei tantum; ſermo autem eſt de quid eſt, & de definitione explicante tale quid, & in his procedendo principium petitur, vt dictum eſt, & hoc nota.

4 *Qui igitur monſtrant, &c.*

Reijcit opinionem eorũ, qui per duas definitiones quid eſt dicentes, exiſtimabant ſe demonſtrare poſſe quid eſt, nẽpè vnam per alteram, vt de anima ſumebant eſſe id quod a ſe vitam habet, ſimiliter eſſe numerum ſe ipſum mouentem, quæ cõuertuntur inter ſe, & quid animæ dicuntur, & per vnam alteram probabant. Contra hos Ariſtot. dicit ſic etiam peti principium, nam vnam illarum oportet petere in præmiſſis de ſubiecto, non enim ſufficit quod p[illegible]iſſæ ſint eſſentiales, nam etiam genus [illegible]entiale eſt ſubiecto, ſed debent eſſe ſicuti definitio, & definitũ, quæ vnum eſſe ſunt: ſi vero non ſic ſint, non concludetur quid: ſi autem ſint ſic, petetur iã in præmiſſis quid vnum ipſius animæ, nota ſimiliter hic agi de definitionibus, quæ dicunt quid.

Quod via diuiſionis non poſſit demonſtrari quid eſt.

Cap. V.

Verum enim vero neque per diuiſiones via ſyllogizat, quemadmodũ in reſolutione circa figuras dictum eſt: nuſquam enim neceſſarium ſit rem illam eſſe, cum hæc ſint, ſed quemadmodum neque inducens demonſtrat, non enim oportet concluſionem interrogare, neque in eo quod datur eſſe, ſed neceſſe eſt eſſe illis exiſtentibus. 1

Etenim ſi dixerit reſpondens, An ne homo animal, aut inanimatum poſtea accipiat animal, non ſyllogizatum fuit; rurſus omne animal, aut pedeſtre, aut aquaticum, accipiat pedeſtre, & hominem eſſe totum animal pedeſtre, non neceſſe eſt ex dictis, ſed accipit & hoc: differt autem nihil in multis, aut paucis ita facere, idem enim eſt. 2

Non ſyllogiſticus igitur vſus ſit ita progredientibus, & ad ea quæ contingit ſyllogizari: quid enim prohibet hoc verum quidem eſſe omne de homine, non tamen quid eſt, neque quod quid erat eſſe ſignificans? 3

Amplius quid prohibet, aut addere aliquid, aut auferre, aut ſupergredi ſubſtantias? hæc igitur prætermittantur quidẽ. 4

Contingit autem ſoluere, ſi quis accipiat ea, quæ ſunt in ipſo quid eſt, omnia, et conſequens diuiſione faciat petens primum, & nihil derelinquat: hoc autem neceſſarium eſt, ſi omne in diuiſionem cadit, & nihil deficit, hoc autem neceſſarium, indiuiduum enim iam oportet eſſe. Sed ſyllogiſmus tamen non eſt, ſed quidem alio modo cognoſcere faciat, hoc 5

qui-

quidem nihil abſurdum fuit: neque enim induceus forte demonſtrat, ſed tamen oſtendit aliquid.

6 *Syllogiſmum vero non dicit ex diuiſione dicens definitionem, quemadmodum enim in concluſionibus, quæ ſunt ſine medys, ſi quis dicat, quod his exiſtentibus neceſſe eſt hoc eſſe, contingit interrogare propter quid, ita & in diuiſibilis definitionibus, quid eſt homo; animal mortale, habens pedes, bipes, ſine pennis propter quid? iuxta vnamquamque oppoſitionē? dicet enim, & monſtrabit diuiſione, ſicut opinatur, quod omne aut mortale, aut immortale eſt: talis autem oratio tota non eſt definitio, quare & ſi demonſtraretur diuiſione, non tamen hæc definitio ſyllogiſmus efficitur.*

1 *Verum enim vero, neque per diuiſiones, &c.*

Probat via diuiſionis nō poſſe probari quid eſt, de quo etiam dictum eſt lib. 1. Prio. cap. 32. quem librum vocat reſolutionem circa figuras, eo quod illic ſyllogiſmos in tres figuras reducere doceamur; Probat autem primò quod per diuiſionem, quid eſt, non oſtendatur, ſic in diuiſione non ſequetur neceſſaria cōcluſio ex præmiſſis poſitis, ſed adhuc oportet petere a reſpōdente prætermiſſas, ergo non eſt via neceſſaria, qualis debet eſſe ad probandum quid eſt, concluſio enim debet ſequi ex premiſſis neceſſariò, & nō debet ſolum habere veritatē ex cōceſſione, ſed ex præmiſſis, quamuis reſpondens nihil det.

Hic aduerte in diuiſione, de qua hic eſt ſermo, eſſe duplicē proceſſum: alter eſt ſyllogiſticus, in quo ſubdit diuiſum tanquā medium, & coniunctum ex partibus ex maius extremum, & vna ſpecies minus.

Verbi gratia, omne animal eſt rōnale, vel irrationale, oīs homo eſt animal, ergo eſt rationalis, vel irrationalis. Alter proceſſus eſt enthimematicus, in quo ob vnius vel plurium partium excluſionem proceditur ad alterius affirmationē, nempè ex concluſione illata, omnis homo eſt rationalis, vel irrationalis, non irrationalis, ergo rationalis: & vterque iſte proceſſus diuiſio vocatur in præſenti.

Etenim ſi dixerit reſpondens, &c. 2

Probat in tali, concluſionem intentam non ſequi: & aduerte quod ſunt duæ concluſiones, altera eſt ex prædicato complexo, ſ. oīs homo eſt rationalis, vel irrationalis, & hæc quidem neceſſario ſequitur ex præmiſſis, altera eſt, homo eſt rationalis, & hæc eſt intenta; & quæ eſt in quid eſt, ſed talis non ſequitur ex præmiſſis, niſi accedente vlterius conceſſione reſpondentis, quod homo non ſit irrationalis: Not.

Probat igitur Ariſt. quod petat principiū in tribus, primo in genere, cūm enim genus ſit pars ipſius quod eſt probandi, petitur interrogando an homo ſit animal, necne? nam ſaltem ſupremum genus eſt petendum, cūm per diuiſionem colligi nequeat: ſecundo petit in differentia, quia præter illas præmiſſas petit ſibi dari hominem non eſſe irrationale, ſimiliter ſupponit non eſſe plures differentias alias, & in hoc ſimilatur inducenti, vt notat S. Tho. qui ſupponit ſic eſſe in reliquis ſingularibus, quæ non inducit, vel illa inducta eſſe omnia, ac ob id non demonſtrat: tertio petit ſibi dari hominem eſſe totum hoc animal greſſibile, bipes, abſque vlla coniunctione interpoſita, hoc enim non probat, quamuis ſingulæ partes per ſe probarentur, quia vero exempla poſuerat in bimembri diuiſione, dicit parum hoc referre, cū id ſequatur in multis, ſicut in paucis 3

Dubitabis, quare definitio debet eſſe cōtinua, & non interpolata? nota eodē modo ſe habere compoſitum Metaphyſicū, quod conſtituitur ex genere, & differentia, & compoſitum phyſicum, quod componitur ex materia, & forma, nam differētia eſt, ſicut forma, genus vt materia: forma autem vnitur materiæ ſine aliquo intermedio, quia materia eſt quoddam ens imperfectum, & inconſummatum, perficiendum, & conſummandum per formā: vnde ſicut medietas literæ alteri medietati abſq; medio copulatur, ita forma materiæ, & conſequenter differentia generi: ex quo fit, vt non dicamus homo eſt animal, & rationale, ſed ſimul animal rationale, quod totum tali diuiſione nullo modo probatur, ſed petitur. Dub.

Non

3 *Non ſyllogiſticus igitur, &c.*

Concludit diuiſionem non concludere quid eſt ſyllogizando, immo inquit, nec ea quæ aliàs ſyllogizari poſſent, per diuiſionem ſyllogiſantur, vt quando aliquid accidentale concluditur, cum ſemper petatur principium circa numerum partium diuiſi, & in petendo negationem aliarum partium, vt dictum eſt, quod idem etiam docuit primo Prior. cap. 32.

4 *Amplius quid prohibet, &c.*

Altero argumento conatur infringere idem, nempe diuiſione concludi quid eſt: argumentum tale eſt, diuiſioni accidunt aliqua ex quibus non poteſt conſtare quid eſt, ergo non eſt via certa, & neceſſaria ad probandum quid eſt, quia fit diuiſio generis aliquando per accidentia, quæ non pertinent ad quid eſt; aliquando per vltimas differentias, prætermittendo intermedias, & tunc ex tali genere, & differentia non fit definitio, non enim dices, homo eſt viuens rationale, vt dictum eſt 6. Top. quia ablatum eſt aliquid hominis ſubſtantiæ, nempe ſenſibile; aliquando fit non perueniendo vſque ad vltimas differentias, & ſic definitio non fiet propria definitio, vt ſi dicas, homo eſt viuens ſenſibile, non ergo eſt via apta diuiſio ad quid eſt oſtendendum. Vis argumenti hæc eſt, diuiſio ipſa non oſtendit an differentiæ ſint accidentales, an adæquatæ, an vltimæ, niſi aliunde iſta probentur, quæ tamen ſunt neceſſaria, vt oſtendatur quid eſt; non ergo eſt via apta ad id oſtendendum, & probandum.

5 *Contingit autem ſoluere, &c.*

Poſſet aliquis dicere argumentum hoc ſolui, ſi ſumamus diuiſionem per membra eſſentialia, & conſequenter ſe habentia, id eſt adæquata, & deſcendendo vſq; ad vltimã ſpeciem, in tali. n. diuiſione, quid eſt oſtenditur: hoc excludit Ariſtot. dicens, adhuc non ſyllogizari quid eſt, propter id quod dictum eſt in argumento primo, eſt tamen via quædam bona pro manifeſtando quid eſt, ſed non via ſyllogiſtica, ſicut inductio manifeſtat aliquid nempe vniuerſale, ſed non ſyllogizandi via.

6 *Syllogiſmum vero non dicit ex diuiſione, &c.*

Docet per diuiſionem venantem definitionem non ſyllogizare, & probatur ſic, illud de quo poſt rationem factam contingit petere propter quid non eſt ſyllogizatum, ſed de definitione poſt factam diuiſionem contingit petere propter quid, vt propter quid homo eſt animal rationale, bipes; ergo non eſt ſyllogizata, maior patet in concluſionibus quæ neceſſariæ aſſerunt, ſine aliquo medio probante quarum contingit petere propter quid, minor probatur, nam quamuis demus ſingulas definitionis, partes, vt opinio illorum exiſtimat, diuiſione oſtendi, tamen oratio illa tota ex ſingulis partibus non probatur eſſe definitio, non ergo definitionis eſt ſyllogiſmus.

Poteſt eſſe etiam alius ſenſus, quod diuiſio demonſtrat quidem primam concluſionem, nempe hominem eſſe rationalem, aut irrationalem, animal mortale; aut immortale, ſed hoc totum non eſt definitio, ſed animal rationale ſolum, non verò irrationale, hoc vero petitur, non probatur, cum adhuc poſſit quæri; quare homo tantum rationalis eſt.

Diſceptatio quod ipſum quid eſt non monſtretur definitione, neque definitione contrarij, neque alio quouis modo. Cap. VI.

Sed an ne eſt demonſtrare ipſum quid eſt ſecundum ſubſtantiam? ex ſuppoſitione autem accipientem ipſum quidem, quod quid erat eſſe, hoc, quod eſt ex proprijs in eo, quod quid eſt: hæc autem in eo, quod quid eſt ſola, & proprium omne: hoc enim eſt eſſe illi. An rurſus accepit, quod quid erat eſſe, & in hoc; neceſſe enim eſt per medium monſtrare.

Amplius quemadmodum neq; in ſyllo- 2 *giſmo accipitur quid eſt ipſum ſyllogizare, ſemper enim tota aut pars eſt propoſitio, ex quibus ſyllogiſmus, ita neque ipſum quod quid erat eſſe, oportet ineſſe in ſyllogiſmo, ſed ſeorſum hoc apoſitis eſſe, & ad dubitantem, ſi ſyllogizatum eſt, aut non hoc, occurrendum eſt, quid hoc enim*

erat ſyllogiſmus, & ad illum, quod non ipſum quid erat eſſe ſyllogizatum eſt, quod certè, hoc enim poſitum fuit nobis ipſum quod quid erat eſſe: quare neceſſe eſt, & ſine quid eſt ſyllogiſmus, aut ipſius quod quid erat eſſe ſyllogizatum fuiſſe aliquid.

3 *Et ſi ex ſuppoſitione monſtret, vel vti ſi malo ineſt diuiſibile eſſe, contrario autem hoc quod eſt contrarium ineſſe quibuſcunque eſt aliquid contrarium: bonum autem malo eſt contrarium, & indiuiſibile diuiſibili: eſt igitur homo ineſſe diuiſibile eſſe.*

Hinc etenim accipiens ipſum quid erat eſſe monſtrat: accipit autem ad monſtrandum ipſum, quod quid erat eſſe, alterum tamen ſit; in demonſtrationibus namque quod eſt hoc de hoc, ſed non ipſum, neque cuius eadem eſt ratio, & conuertitur.

4 *Ad vtroſque vero, & ad monſtrantem ſecundum diuiſionem, & ad ſic ſyllogizantem, eadem eſt dubitatio propter quid homo eſt animal, bipes, pedeſtre, ſed non animal, & pedeſtres, ex iis enim quæ accipiuntur, nulla neceſſitas eſt vnum fieri quod prędicatur, ſed quemadmodum homo idem eſſe, & muſicus, & grammaticus.*

1 *Sed an ne demonſtrare, &c.*

PErgit adhuc probare, quid eſt oſtendi non poſſe, & in præſenti duos excludit oſtendendi modos, alter eſt per definitionem definitionis, alter eſt per definitionem contrarij, quos vocat modos probandi ex conditione, & ſuppoſitione, quia per vnius definitionem probant alterius definitionem.

Proponit igitur, an quid eſt ſubſtantiale probetur, accipiendo quid eſt ipſius definitionis, nempe oratio quæ ſoli ineſt, & in quid prędicatur, & fiat talis diſcurſus, omnis oratio quæ ſoli ineſt, & in quid prędicatur, definitio eſt, animal rationale eſt huiuſmodi, ergo animal rationale eſt hominis definitio. dicit ſic non demonſtrari, nam hoc modo etiam petitur principium; nam pro medio ſumere oportet definitionem de definito abſq; probatione. Aliqui dicunt principium peti in maiori, ſumentes definitionem de ipſa definitione, & non probantes, aliqui dicunt, quod in minori, quia petere, quod animal rationale inſit homini ſoli, & in quid, eſt petere probandum, quod ſit definitio: melius dicamus, quod in vtraque petitur principium. Not.

Amplius, quemadmodum neq; ſyllogiſmi, &c. 2

Idem etiam probat alio argumento, ſicut enim probantes aliquam concluſionē, nempe, homo eſt riſibilis, propoſitiones ſumimus vniuerſales, quæ dicuntur tota, aut aliquas particulares, quę dicuntur partes, ex quibus illud probamus, non autem ſumimus pro præmiſſa definitionem ſyllogiſmi, ſed ſi aliquis ſyllogizatam concluſionem illam eſſe negat, tunc definitione ſyllogiſmi probamus, ita nec definitione definitionis oportet probare animal rationale tanquam quid de homine, ſed alio principio, quod ſi negetur definitum eſſe, tunc definitione definitionis id probare contendimus: argumentum hoc eſt a ſimili.

Et ſi ex ſuppoſitione monſtret, &c. 3

Alterum modum quid eſt probandi, reijcit, nempe per definitionem vnius contrarij, vt bonum, & malum ſunt contraria, mali natura, & quid, eſt diuiſibile, ergo boni natura, & quid eſt indiuiſibile, contrarijs enim contraria, inſunt, ſed hic petitur principium, nam ad probandū vnum quid, petis ſibi aliud dari. Dices, nonne etiam in ſyllogiſmo quouis petimus propoſitiones ex quibus ſyllogizanda eſt concluſio? ad hoc reſpondet, in ſyllogiſmo peti concluſionis probandæ propoſitiones, ſed non eſt æqua ſors, & æqualis ſcientia ac cognitio pręmiſſarum, & concluſionis, nec per illam concluſionem iterum præmiſſæ eodem modo probari poſſunt; at contrariorum æqua eſt ſcientia, & cognitio, & conuertentur, nam eodem prorſus modo quo vnum per alterum, etiam alterum per alterum contrarium probatur, ob id in his petitur principium, tanquam in ſimili, & pari, non autem in ſyllogiſmo. Obiect. Sol.

Ad

B

Ad vtroſque vero, &c.

Concludit argumento communi, & via diuiſionis, & his vtriſque modis, non poſſe quid eſt ſyllogizari, quia nulla via oſtendit quod homo ſit animal, greſsibile, bipes, & non greſsibile, & bipes, ſicut dicitur grammaticus, & muſicus, cum autem hoc ſupponatur in his omnibus probandi modis nullus eorum quid eſt ſyllogizat, abſque principij petitione. Capite ſuperiori declarata eſt ratio huius continuationis.

Epilogo oſtendit, quid ſit non poſſe monſtrari. Cap. VII.

1 *QVomodo igitur definiens monſtrabit ſubſtãtiam, aut ipſum quid eſt? neque enim ſicut demonſtrans ex confeſſis eſſe manifeſtum faciet quod neceſſe eſt illis exiſtentibus alterum quid eſſe, demonſtratio enim hoc eſt, neque ſicut inducens per ſingularia cum manifeſta ſint, quod omne ſic eſt, eo quod nihil aliter eſt; non enim quid eſt demonſtrat ſed quod aut eſt, aut non eſt: quis igitur alius modus reliquus? non enim monſtrabit vtique ſenſu, aut digito.*

2 *Amplius quomodo monſtrabit quod quid eſt homo? neceſſe eſt enim ſcientem quod quid eſt homo, aut aliud quodcunque ſcire, & quod eſt: non ens enim nullus nouit quod eſt, ſed quid quidem ſignificat oratio, aut nomen cum dixero hircocervus, quid autem eſt hircocervus, impoſſibile eſt ſcire. Verum enimuero, ſi monſtrabit quid eſt, & quod eſt, & quomodo eadem ratione monſtrabit: definitio enim vnum quid ſignificat, & demonſtratio, quid autem eſt homo, & eſſe hominem, aliud eſt. Poſtea, & per demonſtrationem dicimus neceſſarium eſſe monſtrari omne, quod eſt, niſi ſubſtantia ſit, ipſum verò eſſe nulli eſt ſubſtantia: non enim genus eſt ipſum ens: demonſtratio igitur erit quod eſt, quod & nunc faciunt ſcientiæ. Quid enim ſignificat triangulum, accipit Geometra, quod autem eſt mõſtrat: q^d igitur monſtrabit definiens quid eſt, aut triangulum? ſciens igitur aliquis definitionem quid eſt, ſi eſt non ſciet, ſed impoſſibile eſt.*

Manifeſtum autem, & ſecundum 3
modos definitionum, qui nunc ſunt, quod non monſtrant definientes quod eſt; nam & ſi eſt ex medio æquale, ſed propter quid eſt ipſum definitum, & propter quid hoc eſt circulus quæritur; eſſet enim & definitionem orichalci dicere eſſe ipſum: neque enim, quod poſſibile eſt eſſe quod dicitur, aſſignant definitiones; neque quod illud eſt, cuius dicunt eſſe definitionem, ſed ſemper licet dicere propter quid.

Si igitur definiens monſtrat, aut quid eſt, aut quid ſignificat nomen (ſi non eſt nullo modo ipſius quid eſt) eſſet vtique definitio oratio idem quod nomen ſignificans: ſed abſurdum. Primum quidem enim & non ſubſtantiarum eſſet vtique & non entium, ſignificare enim licet, & non entia. Amplius omnes orationes definitiones vtique eſſent: eſſet enim nomen ponere cuicunque orationi; quare definitiones vtique diſputaremus omnes, & Ilias definitio vtique eſſet.

Amplius nulla ſcientia demonſtraret vtique, quod hoc nomen quid ſignificat, neque definitiones: igitur hoc aſſignant. Ex his igitur neque definitio, & ſyllogiſmus videtur idem ens, neque eiuſdem ſyllogiſmus, & definitio. Ad hæc autem, quod definitio nihil demonſtrat, neque monſtrat, neque ipſum quid eſt, neque definitione, neque demonſtratione eſt cognoſcere.

Quomodo igitur definiens, &c.

Intentio Ariſ. hoc cap. Velut epilogum quendam præcedentiũ faciens, probat adhuc quid eſt non poſſe vllo modo monſtrari: poſſet.n. quis dicere quid eſt, oſtendi per definitionẽ: vt animal rationale indicat quid hominis, hoc intendit modo reprobare, oſtẽdendo ꝙ ipſa definitio, q̃uis dicat quid, non tamẽ oſtendit cuius ſit illud quid, & hoc eſt iuſtitutũ capitis præſentis. Probat igitur primo ſic, ſi definiens quid eſt de re oſtendit, aut id ſit ex quibuſdã principijs poſitis aliqd neceſſario inferendo, & ſic non, cum iſte ꝓbãdi modus ſit ſyllogiſticus, & demõſtratiuus, aut ex ſingularibus inferendo totũ, & vniuerſale, eo quod nullum ſingulare aliter ſe habet, ſicut inductio: & ſic non; quia tali via probatur tam affirmatio, q̃ negatio: at definitio negatio non eſt, imo nec affirmatio, cũ non ſit propoſitio: aut demonſtrat ſenſu, nẽpe opponendo, & obijcẽdo ſenſibus ipſam rem, aut digito monſtrando: & ſic non, hoc enim ſingularium ſenſibilium eſt; nullus verò ſupereſt modus, ergo definitio non oſtendit quid eſt de re ipſa.

Amplius quomodo monſtrabit, &c.

Secundo idem probat; quid eſt non poteſt cognoſci, quin cognoſcatur quod res eſt, ſed definitio nõ poteſt oſtendere de re quod ſit, ergo nec quid ſit, aliter.n. poſſet quis cognoſcere quid eſt res, non cognoſcendo quod eſſet, quod impoſſibile eſt. Maiorem explicat docendo, quod nomen ſignificet poſſe cognoſci, antequam rem eſse cognoſcamus, at quid ſit, ſine an ſit præſuppoſito nequit cognoſci.

Minorem probat primo, definitio, ſicut & demonſtratio vnum demõſtrat, at quid rei, & eſse rei non vnum ſunt, aliud enim eſt homo, aliud hominis eſse, non ergo definitione vtrumque ſimul innoteſcit.

Secundo probat minorem, definitio rei explicat ſubſtantiam, demonſtratio vero, quæ ſubſtantiam conſequuntur, at eſse rei nõ eſt eius ſubſtantia, cum non ſit genus, nec ſit differentia, non ergo diffinitione oſtendi poteſt.

Tertio idem exemplo probat, nam demonſtratio accipit quid eſt, pro medio, & rem eſse probat; vt quid ſit triangulus ſuppoſito, quod ſit demonſtrat, non ergo definitio id oſtendit.

Nota hic triãgulũ ſumi, vt eſt paſsio, & *Nota.* quæſitum; & aduerte iſtud argumentum, nam ob id concludetur, nũquam cognoſci definitionem quid eſt rei dicere, niſi in demonſtratione, vbi talis res eſse probatur ꝑ definitionem talem mediũ, vt dicemus.

Dubitabis, quid ſibi vult aliud eſt ho- *Dub. 1.* mo, aliud hominis eſſe, quod etiam dicitur 3. animæ c 4. & 1 Metaph. c. 5. ex hoc loco Thomiſtæ colligunt eſſentiam, & exiſtentiam realiter diſtingui, nam dicunt per hominem ſubſtantiam per eſſe exiſtentiã intelligi: ſed hanc quæſtionem determinarè non eſt huius loci: ſenſus Ariſt. hic forſan eſt, aliud eſt eſſentia rei, quæ definit, aliud id ꝙ per talem eſſentiã eſt, vt homo eſt id, ꝙ per eſſentiã eius eſt: hominis vero eſſe, ipſa eſſentia per q̃ exiſtit: forſan hic eſt veriſſimus Ari. ſenſus, & tunc per eſſe hominis debemus intelligere naturam in abſtracto, puta humanitatem, per ipſum vero hominem naturam in concreto

Dices tu quomodo diſtinguũtur homo, *Dub. 2.* & humanitas? Dico, quod ſecundum rem homo, & humanitas idem dicunt, nã ſicut homo dicit ſubſtantiam ex materia tali, & rationali anima compoſitam, ita etiam humanitas, differunt tamen in modo ſignificandi; nam humanitas dicit naturam per modum formæ abſtractæ, ſicut albedo: at homo naturam eandem per modum exiſtentis per ſe, ſicut album albedinem dicit, vt in aliquo receptam.

Hinc eſt quod homo propter ſignificandi modũ includit ſuppoſita, & cũ accidentia inſint ſuppoſitis, homo vt homo, quãuis non includit accidẽs vllũ, cum ſit ſubſtantia, tamen non excludit accidentia: ob hæc dicitur Petrus eſt homo, & homo eſt albus, homo ambulat: at humanitas cũ ſit ſecundum modum formę, excludit ſuppoſita, & accidentia, ob id non dicitur Petrus eſt humanitas, nec humanitas eſt alba.

Vnde etiam ſit, quod cum homo nõ excludat accidentia, nec exiſtentiam actualem, humanitas vero excludat, cõpoſitius dicatur homo, quia habet hoc, nempe non excludere accidẽtia, & exiſtentiam actualem: ac propterea dicitur aliud homo eſt, aliud hominis eſſe, puta humanitas: non quod alia ſit ſubſtantia, ſed quod homini multa ex modo ſignificandi dentur, quæ

non

Digitized by Google

non conceduntur humanitati tanquam excludenti ea a ſe ſed: de his hactenus pro iſto loco.

3 *Manifeſtum autem, & ſecundum modos, &c.*

Tertio idem inductione per ipſos definitionum modos, probat, quod definitio non oſtendat quid de re, & ſumit definitionem aliquam conciſis verbis, nempe figura, in cuius medio eſt punctum, a quo lineæ vſque ad circumferentiam ductæ omnes ſūt æquales, hæc eſt definitio circuli, ſed non oſtendit an circulus ſit, ſiue eſſe poſſit, nec ipſa oſtendit cuius ſit, an ſit circuli, an ſit alterius cuiuſuis, vt montis aurei; cum adhuc de circulo poſſit quis petere an ſit, & quid ſit; non enim ſtatim definitionibus propoſitis, quorum ſint ſcimus, ergo definitio non oſtendit, quod eſt de ipſa re, cuius eſt.

4 *Si igitur definiens monſtrat, &c.*

Quarto probat, definitionem adhuc nō oſtendere quid eſt; ſi enim oſtendit, aut oſtendit quid rei, aut quid nominis, non quid rei, vt probatum eſt, ergo quid nominis; ſed hoc dici non poteſt: ſi enim definitiones non niſi quid nominis oſtendunt, ſequitur quod definitiones eſſent non entium: ſimiliter quod omnes orationes eſſent definitiones, & quod orationibus loquentes, definitionibus loqueremur: patet: nam ſingulis orationibus vnicum poſſet imponi nomen, ſicut opus Homeri dicitur Ilias; & tunc orationes definitiones illius eſſent, cum quid ſignificet explicarēt; præterea ſequitur, quod nulla ſcientia faceret definitiones; nam non eſt ſcientiæ vocabulorum ſignificationes explicare, cum ad placitum ſint, ſcientiæ verò ſint neceſſariorum.

Ex quibus vniuerſalem epilogum colligit, nempe definitionem, & demonſtrationem, nec eſſe eiuſdem, nec eſſe idem, & quid eſt, nullo modo oſtendi, nec per ipſammet definitionem, hæc enim omnia diſputata ſunt.

Diſſolutio diſceptationis propoſitæ, quod ipſum quid eſt, monſtretur per aliud quid eſt, & quo pacto ipſius quid eſt, ſit demonſtratio, & definitio. Cap. VIII.

1 *Iterum autem conſiderandum quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid eſt definitio, & ipſius quid eſt, nunquid quodam modo eſt demonſtratio, & definitio, aut nullo modo Quoniam autem eſt (vt diximus) idem ſcire quid eſt, & ſcire cauſam ipſius ſi eſt. Ratio autem huius quod eſt aliqua cauſa, & hæc aut eadem, aut alia, & ſi ſit alia, aut demonſtrabilis, aut indemonſtrabilis; ſi igitur eſt alia, & contingit demonſtrare, neceſſe eſt medium eſſe cauſam, & in prima figura monſtrari: vniuerſale namq; eſt & prædicatiuum, quòd monſtratur. Vnus igitur modus eſſet vtique, qui nunc exquiſitus eſt, per aliud ipſum quid eſt monſtrari, ipſorum namque quid eſt neceſſe eſt medium eſſe quid eſt, & propriorum proprium, quare hoc quidem monſtrabit, illud verò non monſtrabit ipſorum quid erat eſſe eidem rei. Hic igitur modus, quod non ſit vtique demonſtratio dictum eſt prius, ſed eſt logicus ſyllogiſmus ipſius quid eſt.*

Iterum autem conſiderandum, &c. 1

CVm hactenus diſputando proceſſerit, & nihil reſoluerit, nunc ad determinanda hæc accedit, ac primo quid definitio, & an quid eſt, aliquo modo oſtendi poſſit, docet. *Intentio Ariſ. hoc c. Nota.*

Intendit ergo in hoc capite vnum modum tradere, quod ipſum quid eſt poſſit ſyllogizari, nempe per cauſam ipſius quid eſt: & aduerte quod dictum eſt, per quid eſt rei naturam intrinſecam intelligimus: per cauſam vero aliam a natura, efficientem, finalem, & materialem; per has autē ipſum quid oſtendimus, ſed talis oſtenſio logica dicitur non quod non ſit demonſtratio, cum per vnam cauſam aliam monſtramus, ſed quod non ſit demonſtratio oſtendens, & probans eſſe quid eſt.

Dicit igitur: cum ſcire rem eſſe ſit ſcire cauſam illius eſse, ſequitur quod ratio rei, & definitio ſit aliqua cauſa; hæc poteſt eſſe duplex, aut eadem cū ipſa rei eſsētia, &

Digitized by Google

natura, aut alia, qualis eſt quæ fit per aliquam ex prædictis tribus cauſis, aut omnes eas, aut aliquas, nam multiplex eſt cauſalis definitio: quod ſi fuerit alia, aut erit demonſtrabilis, ideſt apta ad demonſtrandum, nempe quia eſt per ſe, & neceſſaria, aut indemonſtrabilis, ideſt, inepta ad demonſtrandum, vt ſi non ſit per ſe, aut non neceſſaria, tunc ſi fuerit demonſtrationi apta, in prima figura demonſtrabitur per talem cauſam, quid eſt, & tunc omnia erũt propria, & in quid ipſius rei, cum ſint cauſæ: ſi vero non fuerit apta cauſa, per eam nihil demonſtrabitur: ſubdit tamen, quod iſte eſt vnus modus oſtendendi quid eſt, ſed logicus quia quod ſit quid rei, non oſtendit, vt diximus.

CAPVT IX.

QVo autem modo contingit dicamus aggredientes rurſus a principio. Quemadmodum enim propter quid quærimus habentes quod, nonnunquam verò & ſimul manifeſta fiunt, ſed non prius vtique propter quid poſſibile eſt cognoſcere, quam quod manifeſtum eſt, quod conſimiliter, & ipſum quid erat eſſe non ſine ipſo quod eſt: impoſſibile eſt enim ſcire quid eſt, ignorantes, ſi eſt.

2 *Ipſum verò ſi eſt, aliquando quidem ſecundum accidens habemus, aliquando autem habentes aliquid ipſius rei, vt tonitruum, quod ſonus eſt quidam nubium; & defectum, quod eſt priuatio quædam luminis: & hominem, quod animal quoddam eſt; & animam, quod eſt ipſum ſe ipſum mouens: quæcunque igitur ſecundum accidens nouimus quod ſunt, neceſſarium eſt nullo modo ſe habere ad ipſum quid eſt: neque enim quod eſt ſcimus: quærere autem quid eſt, non habentes quod eſt, nihil quærere eſt. De quibuſcunque autem habemus aliquid, facilius: quare vt habemus quod eſt, ita nos habemus, & ad ipſum quid eſt; quorum habemus aliquid ipſius quid eſt.*

Sit primum quidem ſic, defectus in quo A. Luna in quo C. obſtructio terræ in quo B. vtrum igitur deficit, aut non quærere eſt, an B. ſit, an non? hoc autem nihil differt quærere, quàm ſi eſt ratio ipſius, & ſi ſit hoc, & illud dicimus eſſe: Aut vtrius contradictionis eſt ratio, vtrum habendi duos rectos, aut non habendi? quando autem inuenerimus ſimul ipſum quod, & ipſum propter quid nouimus, ſi per media ſit: ſi autem non, ipſum quod nouimus, propter quid verò non. 3

Sit igitur Luna C. defectus A. in plenilunio vmbram non poſſe facere: nullo inter nos exiſtente manifeſto, in quo B. ſi igitur ipſi C. ineſt B. quod eſt, non poſſe vmbram facere, cum nullus noſtrum in medio ſit, huic autem ipſum A. quod eſt deficere, quod quidem deficit planum, propter quid autem, nondum, & quod quidem defectus, eſt, nouimus, quid verò eſt non nouimus. 4

Cum autem planum fuerit, quod A. ipſi C. ineſt, ſed propter quid ineſt, quærere ipſum B. quidem eſt, vtrum obſtructio, aut conuerſio Lunæ, aut extinctio luminis: hoc autem eſt ratio alterius extremi, vt his ipſius A. eſt enim defectus ∴. obiectio terræ, quid eſt tonitrus? ignis extinctio in nube, propter quid tonat? eo quod extinguitur ignis in nube: ſit nubes C. tonitrus A. extinctio ignis B. ipſi vtique C. nubi ineſt B extinguitur enim in ipſa ignis, huic autem A. ſonus, & eſt B. vtiq; ratio ipſius A. primi extremi: ſi verò rurſus huius aliud medium ſit ex reliquis erit rationib. Qualiter igitur 5

∴ al. I. obſtructio luminis.

acci-

accipitur ipſum quid eſt, & ſit motum, dictum eſt.

6 *Quare ſyllogiſmus quidem ipſius quid eſt non ſit, neque demonſtratio: planum eſt tamen per ſyllogiſmum, & per demonſtrationem: quare neque ſine demonſtratione eſt cognoſcere ipſum quid eſt, cuius eſt cauſa alia, neque eſt demonſtratio ipſius, quemadmodum: & in dubitationibus diximus.*

1 *Quo autem modo contingit dicamus, &c.*

De intẽtione Ariſt. ANteqnam ad textus expoſitionem accedamus intentionem Ariſto. in hoc capite explicemus.

1. fund. Pro quo aduerte primo, quid, & ꝓpter quid idem eſſe re, ratione tamen diuerſa: nam definitio, quę eſt quid, vnius extremi, eſt medium, & propter quid ad probandũ ipsũ de aliquo, vel aliquid de ipſo, ac propterea differre ratione dicuntur, nam definitio, & quid eſt, dicitur reſpectu ipſius rei ſecũdum ſe, propter quid verò dicitur reſpectu eiuſdem rei in compoſitione, & prædicatione ſumptæ, ex quo fit, vt quod quid eſt rei, terminet, & abſoluat duas quæſtiones, & quid ſit, & quia ſit: nam definitione ecclypſis eſt ipſius, quod & propter quid lunæ inſit oſtendit.

2. fund. Aduerte ſecũdo, aliter ſe habere paſſionem quæ demonſtratur ineſſe, & ſubiectũ, de quo demonſtratur; paſſio.n.cũ nõ aliud eſſe habeat, quam ſubiecto ineſſe (accidentis.n.eſſe eſt ineſſe) fit vt non cognoſcatur eſſe, quin cognoſcatur ineſſe: ex quo fit, vt, cum quid eſt nõ poſſit cognoſci, niſi res cognoſcatur eſſe, nõ cognoſcatur q̃d paſſionis, niſi ſimul cognoſcendo ipſius eſſe: hoc autem eſt in demonſtratione, nõ ergo contingit paſſionis, & quæſiti quid eſt cognoſci, niſi in demõſtratione, & hoc eſt q̃d Ari. hic intendit docere, quod non cognoſcitur quid ipſius paſſionis, niſi in ipſa demonſtratione: ac ob id dicit quid, & ꝓpter quid eſſe idem; vt quemadmodũ propter quid non cognoſcimus, niſi ſimul cũ quia eſt, quod in demonſtratione fit, ita ipſum quid, quod idem eſt cum propter quid.

3. fund. Tertio aduerte, de ſubiecto aliã eſſe rationem; nam poteſt quidem cognoſci eſſe abſq; paſſione, propterea q̃d eius quid eſt ſupponit tantum ꝙ ſit, non autẽ quale ſit, ſicut in paſſione, ideo extra demonſtrationem cognoſcitur: non n. eius quid eſt propter quid, niſi reſpectu paſsionis: ac propterea tale, quid eſt ex ſuppoſitione cognoſcitur, cum non pendeat a paſsione.

Quamuis etiam poſsimus dicere, quod in ipſa demonſtratione cognoſcitur eſſe quid eſt, dum per ipſum quid eſt eius probamus paſsiones de eo: non.n.alibi manifeſtatur, & oſtẽditur definitio q̃d ſit quid, niſi cum medium in demonſtratione ſumitur: extra demonſtrationem enim tantum definitio quid de re oſtẽdit ex ſuppoſitione: nota igitur Ariſt. ſcopum in capite.

Ad textum accedamus; volens alterum modum tradere oſtendendi quid eſt, ſimilitudinem inter quid, & propter quid, ve talia ſunt, ſupponit; ſimilitudo autem in his conſiſtit, ſicut propter quid, ſine quia eſt, haberi non poteſt, ita nec quid eſt, ſine an ſit, & ſicut quia eſt, ſine propter quid aliquando habetur, ita & an ſit: & ſicut ꝓpter quid, & quia ſimul, ita etiam quid ſit, & an ſit ſimul conſequimur; hoc ergo fundamentum proponit, vt cum quid nõ poſſit cognoſci, niſi cognito quod res ſit, non cognoſcatur quid, niſi ſimul cum an ſit, quod in demonſtratione ſit.

Ipſum vero ſi eſt aliquando quidem, &c.

Supponit ẽt alterum, an ſit, abſque quid ſit, dupliciter cognoſci poſſe: vno modo ſub conceptu aliquo accidẽtali, cognoſcẽdo rem, vt qui ſcit muſicos eſſe, ſcit hoĩes eſse per accidẽs: altero modo ſcimus rem eſse ꝑ aliquid ipſius rei eſsentiale, cognoſcentes, vt qui ſcit eſse priuationẽ quandã luminis, ſcit eclypſim eſse, & qui ſcit eſſe aliquid ſeipſum mouens, ſcit aĩam eſse.

Hos modo comparat, dicens, qui ſcit ſecundũ accidẽs rem eſse, non eſt diſpoſitus ad cognoſcendum quid ſit, quia nondum cognouit an res illa ſit: at q cognouit per ipſum quid, eſt magis diſpoſitus ad cognitionem perfectam ipſius quid rei, n. quò magis accedimus cognitioni an ſit, eò magis cognoſcimus quid ſit, & tunc perfectè

ſcimus eſſe, cum ipſius quid cognoſcimus.

Ex quo ſuppoſito intẽdit colligere tũc cognoſci quid paſsionis, cum eſſe cognoſcimus ipſius, hoc autem fit in demonſtratione, ob id in demonſtratione cognoſcitur quid, ſicut & eſſe, hoc item fundamentum oſtẽdit cognoſci optime rem eſſe per ipſum quid, & melius quam per aliud, vt exemplis oſtendit & ex his duob. fundamentis intentum cõcludit: & nota hæc.

3 *Sit primum quidem ſic, &c.*

Oſtendit modo, quod ſcire rẽ eſſe tunc fit, cum quid cognoſcimus, & hoc exẽplo deducit, fiat demõſtratio, interpoſitio terræ eſt eclypſis, Lunæ terra interponitur, ergo Luna eclypſatur; quærere an Luna eclypſetur, eſt quærere an eclypſis fit, & illud quærere, eſt rationem, & cauſam, & quid petere, quibus poſitis, ponitur eclypſis, ergo ſcire eclypſim eſſe, eſt ſcire quid ipſius, quod in demonſtratione fit.

Alterum exemplum ponit, cuius ſenſus eſt, quamuis varie exponatur, cum quærimus an habeat angulos rectos, vel non habeat, quæ ſunt partes contradictionis, idẽ fit: in his enim rationẽ, & quid quærimus: ex quo infertur, quod cum rem eſſe per eius, quid cognouimus, quod eſt ſcire vere rem eſse, tũc propter quid ſimul ſciamus, quod in demonſtratione fit, at cum per aliquod accidens, non per cauſam mediam cognoſcimus, non ſcimus propter quid, nec quid, ſed tantum quia, i. per accidens, quod imperfecte eſt ſcire rem eſse, vt dictum eſt. huius ponit ſequens exemplum.

4 *Sit igitur Luna C. deficiens, A. &c.*

Exemplum eſt, cum eclypſim per medium accidens cognoſcimus.

Verbi gratia, ſi quis eclypſim eſse cognoſcat, quia Luna plena non facit vmbrã noſtri corporis, cum nullum ſit obſtaculum medium, tunc per accidens, & per effectum cognoſcit eſſe, & ſi ſecundum tale medium diſponatur ſyllogiſmus, nec quid, nec propter quid oſtendit, ſed rem eſse tantum.

Aduerte eclypſim Lunæ fieri hoc pacto: ipſa enim recipit lumen a Sole, vnde illa ex parte illuminatur, ſecundum quam eſt oppoſita Soli, eclypſatur autem, cum terra eſt directe inter Solem, & ipſam, tũc enim vmbra terræ, quę orbem Lunę attingit, impedit quo minus illuminetur, ac ideo eclypſim patitur: Luna autem ſic eclypſata non facit vmbram ad præſentiam corporum inferiorum, quamuis cœlum totum ſerenum ſit, quia non habet lumen, quod vmbrę eſt cauſa, ac propterea eſt effectus eclypſis vmbram non facere, & ſi per hoc medium eclypſis cognoſcatur, per accidens, & non per quid eſse cognoſcitur.

Cum autem planum fuerit, &c. 4

Concludit quando aliquid alicui ineſse cognoſcitur: vt eclypſim ipſi Lunæ, nihil aliud eſse quærere propter quid inſit, quã quid, & rationem eius petere, vt propter quid ſit eclypſis, eſt petere quid ſit, an extinctio luminis ipſius, vt aliqui putabant, exiſtimantes a vaporibus, vel magno vẽto extingui: vel ſit cõuerſio, vt alij credebãt, putantes mediam partem lucidam eſſ., & aliquando conuerti ad partem ſupernam, & fieri eclypſum, vel ſit interpoſitio, vt dictum eſt, quicquid ſit, quid petitur ſemper, cum cur ſit quæritur. Similiter cum propter quod ſit tonitrus, quæritur, quid ſit quæritur, vt quia ſit extinctio ignis in nube, vt arbitratur Empedo: vel concluſio exhalationis in nube, vt docet Ariſt.

Ex quibus eſt notum quid eſse propter quid, vnde ſicut propter quid in demonſtratione cognoſcim⁹, cognoſcẽtes qualis eſt res, ita & ipſum quid in demõſtratione cognoſcimus, cognoſcentes ſimul rẽ eſse, nam ob id ſuppoſuit quid non cognoſci niſi cognito ſimul quod res eſt, hoc autem in demonſtratione fit.

At quia definitionem paſsionis ſemper ſumebat, poſset quis dicere illam nõ eſse vltimum, & immediatum mediũ: Reſpondet poſtea tale mediũ poſse per alias præcedentes rationes probari. S Tho. explicat per has rationes definitionẽ ſubiecti, quæ eſt præcipuũ medium, Phil. explicat alias cauſas earundem paſsionum, ſed hoc inferius examinabitur.

Quare ſyllogiſmus quidem ipſius quid eſt, &c. 6

Infert qd eſt in demonſtratione cognoſci,

Digitized by Google

ſci, non tamen per demonſtrationem, cognoſcit quidē in demonſtratione, cū ſumitur pro medio, quo rem eſſe probamus, q̄ res habet cauſam ſui eſſe: alias .n. ſuppoſitione cognoſcitur nō ꝑ demōſtrationē, eo quod nō cōcluditur, & probatur, ſicut ꝑpter quid in demōſtratione ipſa cognoſcitur, ſed non ꝑ demōſtrationē; vide igitur modum notificandi ipſum quid eſt: hoc n. fit in demonſtratione, & nō per demōſtrationē. Atque hoc de capitis declaratione.

QVÆSTIO I.

De medio demonſtrationis potiſſimæ.

Eſt communis, & nō facilis difficultas, q̄ ſit medium in potiſſima demonſtratione, cum enim ſint in quæſtione duæ partes, datum nempe ſubiectum, & quæſitum, nempe prædicatum, & paſſio, dubiū eſt an potiſſima demonſtratio ſumat vt medium definitionem ſubiecti, an paſſionis; nec eſt dubium de quacunque demōſtratione; cōſtat enim aliquando per definitionem paſſionum fieri demonſtrationem, ſed eſt ſermo de potiſſima, i. de ea quæ ex primis, immediatis, & quæ iam reſolui nequeunt, ꝓcedit: in qua difficultate duæ ſūt præcipuę ſententiæ oppoſitæ.

1. Sententia Alb. & aliorum. Prior eſt Alber. Aegid. & aliorum, q̄ definitionem paſſionis eſſe potiſſimum mediū dicunt, quod videtur eſſe Ariſt. placitum, qui his capitibus pro medio, paſſionis definitionē ſumpſit, quod expreſſe docet Themi. 2. Poſter. c. 30. & videtur ſentētia Græcorum; rōnes huius ſnīæ præcipuę ſūt hę:

1. ratio. Prima illa eſt potiſſima demonſtratio, q̄ magis ex immediatis procedit, ſed quæ fit per definitionem paſſionis, eſt ex immediatis magis, ergo eſt potiſſima: maior eſt certa, minor probatur; q̄a paſſio magis immediata prædicaē de ſua definitione, dicendo aptum ad riſum eſt riſibile, quàm de definitione ſui ſubiecti dicendo animal rationale eſt riſibile.

2. ratio. Secunda ſi definitio ſubiecti eſſet mediū potiſſimum, vltima demonſtrationis reſolutio eſſet in definitionē illius ſubiecti, & nō in principia per ſe nota, & communia, hoc autem falſum eſt, nā perfectior demōſtratio terminatur in principiis per ſe notis, non ergo definitio ſubiecti poteſt eſſe medium potiſſimum.

Tertia, definitio ſubiecti eſt idē re cum ſubiecto, vt aīal rōnale cum homine, ergo non pōt eſſe medium, nam alias eſſet probare idem per idem, at quia poſſet hoc idē eis obiici, qui definitionem paſſionis medium ponunt, reſpōdent definitionem puram paſſionis non eſſe medium, ſed ſimul cum ea extrinſeca coniungendo: nō. n. per priuationem luminis tātum eclyſim probamus, ſed per priuationē luminis ex terræ interpoſitione, & hoc notat Aegid. *3. ratio.*

Poſterior ſentētia eſt S. Thom. Caiet. & communis, nempe in potiſſima demonſtratione medium eſſe definitionem ſubiecti, & non paſſionis, pro qua ſunt duæ præcipuæ rationes. *2. Snīa D. Tho.*

Prior, illa eſt potiſſima demonſtratio, q̄ ex his, quæ iam cauſam non habent procedit, ſed talis eſt, quæ pro medio vtitur definitione ſubiecti, ergo hæc eſt potiſſima, probatur minor, nā definitio paſſionis cū inſit ſubiecto, vel ineſt immediate, & eſſentialiter, & hoc nō: vel ineſt mediate, & nō eſſētialiter, & tūc erit demōſtrabilis. de ipſo ſubiecto ꝑ ipſius definitionē & hæc eſt potiſſima rō S. Th. qua dicit demonſtratio nē ꝑ definitionē paſſionis adhuc reſoluendam in demōſtrationem par definitionem ſubiecti, vt patet ſuper ca. 2. lib. 2. Poſter. *1. ratio.*

Poſterior ratio, quia demonſtratio paſſionum ſuperiorum de inferiori ſubiecto, vt habere tres angulos de Iſoſchele, fit ꝑ ipſum ſubiectū mediū, ergo illud eſt cauſa, adde quod Ariſtotel. 1. Poſter. cap. 20. ipſum vniuerſalē cauſam vocat, vbi habere angulos externos æquales quatuor rectis dicit ineſſe Iſoſcheli quia eſt figura & hęc eſt vltimi cauſa: non ergo definitio paſſionis, ſed figuræ & ſubiecti eſt potiſſimum medium: hæc ſunt, quæ circa hoc dicunt Doctores. *2. ratio.*

At in hac difficultate mihi ſic reſpondē dum videtur: quæ alicui competunt ſubiecto, in duplici differentia ſe habere, quædam habent aliam cauſam extra ſubiectū ſcdm quam ei inſunt, ſicut eclypſis ineſt Lunæ propter terræ interpoſitionem, & tonitrua aeri ex concuſſione exhalationis *Nota paſſiones eſſe in duplici differentia.*

cum

cum nube: quædam aliæ inſunt ſubiecto non per cauſam extrinſecam, ſed quia ſubiecti naturam conſequuntur, ſicut multę paſſiones & proprietates herbarum, animalium, & aliorum.

Qua ſuppoſita diſtinctione, ſit prima concluſio: potiſſima demonſtratio eſt, quę per cauſam ſupremam propriam procedit, & hæc eſt concluſio recepta ab omnibus.

2. concl. Secunda, cum proprietates ſubiectis inſunt modo priori, crediderim potiſſimã earum demonſtrationem eſſe per cauſam illarum, ſicut Aſtrologus per interpoſitionem terræ probat eclypſim, & nõ per definitionem lunæ, & per concuſſionẽ, exhalationis, Phyſicus probat tonitrum, & hoc probant iſta capita Ariſt.

3. concl. Tertia, paſſionum poſteriori modo præcipuum medium eſt definitio ſubiecti, & hoc conuincunt argumenta S Th. & prior ex 4. Phyſic. c. 1. vbi docet per definitionẽ rei notificari omnes paſſiones illius rei, & 1. animæ. text. 11.

4. concl. Quarta concluſio, non ſemper expreſsè probamus etiam in his paſſionibus per definitionem ſubiecti, virtualiter tamen probamus ſemper; explico, & eſt notandum hoc, Geometria non probat expreſſe per definitionem trianguli quòd habeat tres angulos æquales duobus rectis, ſed per principia quædam quibus manifeſtat talem naturam trianguli, vt id ei inſit, nẽpè per angulum extrinſecũ, & per lineas æquidiſtantes, quibus non aliud facit, quã talium linearum compoſitionem exprimat, ex qua colligitur talis paſſio, & hoc modo Geometria ducit ad principia per ſe nota.

Soluitur 2. arg. Ex quo ſoluitur argumentũ ſecundum propoſitum pro Aegi. & hæc eſt cauſa quare varijs modis aliquando fit demonſtratio eiuſdem; hoc autem non eſt, niſi quia natura alicuius figuræ varijs principijs notificari poteſt: atque hæc ſunt, quę mihi in præſenti videntur dicenda eſſe.

Ad 1. Ad primum Aegyd. & aliorum, reſpondeo, quod propoſitio non dicitur immediata, quæ fit per cauſam effectui proximam, ſed quæ nõ habet aliam cauſam, per quam demonſtrari de ſubiecto poſſit, ex huiuſmodi enim immediatis procedit demonſtratio potiſſima; talis autem non eſt cum definitio paſſionis ſumitur, cum adhuc ipſa paſſionis definitio ſit aliquando de ſubiecto demonſtrabilis, nempè cum ipſum ſubiectum cauſa eſt ſola illius, vt dictum eſt.

Ad 2. Ad ſecundum iam reſponſum eſt in concluſione quarta.

Ad 3. Ad tertium, dico cum Euſtra. & Philop. cap. 2 huius ſecundi libri, quod definitio differt a definito, nam definitio, animal rationale, formam dicit ſecundum hos, homo vero compoſitum ex materia, & forma, vt dictum eſt ſuperius: & ſi ſuſtineamus, quod etiam animal rationale continet materiam, quæ ſit de eſſentia rei, adhuc eſt diſtinctio rõnis, nã definitio ſubſtantiæ dicit naturã, definitũ dicit naturã cum ſuppoſito; & hæc diſtinguũtur: quid qđ nõ ſemper ſubiectum demonſtrationis eſt ſubſtantia, ſed accidens aliquando, & tunc non eſt definitio prorſus eadem cum definito, & præterea quia aliquando prędicatum eſt ſubſtantia, & tunc eſt idẽ argumentũ cõtra eos, & hæc de quæſtione.

Quæ definitiones demonſtrari poſſint, quæ non. Cap. X.

1 *Eſt autem horum quidem altera quædam cauſa illorum vero non eſt: quare planum quod, et ipſorum quid eſt alia quidem immediata, & principia ſunt, quæ & eſſe, & quid eſt ſupponi oportet, aut alio modo manifeſta facere, quod Arithmeticus facit, etenim quid eſt vnitatem ſupponit, & quod eſt.*

2 *Habentium autem medium, & quorũ eſt aliqua altera cauſa ſubſtantiæ eſt per demonſtrationẽ, quemadmodũ diximus, oſtẽdere non ipsũ quid eſt demõſtrãtes.*

Definitio autẽ, quoniam eſt oratio ipſius quid eſt, manifeſtũ eſt ꝙ aliqua quidẽ erit oratio quid ſignificat nomen, aut oratio altera nominalis, vt qd ſignificat quid eſt ſecundum quod triangulus, cuius habentes quod eſt, quærimus propter quid eſt, difficile eſt aũt ita accipere, quę

non

non nouimus quod ſunt, cauſa vero dicta eſt prius difficultatis, quorum neque ſi ſunt, aut non, nouimus, niſi ſecundum accidens.

3 *Oratio autem vna dupliciter eſt, hæc quidem coniunctione, vt Ilias, verò vnum de vno ſignificans non ſecundum accidens. Vna quidem definitio eſt definitionis, quæ dicta fuit.*

4 *Alia autem eſt definitio oratio ſignificans propter quid eſt, quare prior quidem ſignificat quidem, monſtrat autem non, poſterior verò, manifeſtum eſt quod erit tanquam demonſtratio ipſius quid eſt poſitione differens a demonſtratione.*

5 *Differt enim dicere, propter quid tonat? & quid eſt tonitrus? dicit n. hic quidem, quoniam extinguitur ignis in nubibus: quid autem eſt tonitrus? ſonus ignis qui extinguitur in nubibus; quare eadẽ oratio alio modo dicitur, & ſic quidẽ demonſtratio continua, ſic autem definitio.*

6 *Amplius definitio tonitrus eſt, ſonus in nubibus, hoc aũt eſt ipſius quid eſt demonſtrationis concluſio, immediatorum autem definitio poſitio eſt ipſius quid eſt indemonſtrabilis. Eſt igitur definitio, vna quidem oratio ipſius quid eſt indemonſtrabilis, vna verò ſyllogiſmus ipſius quid eſt caſu differens a demonſtratione, tertia autem demõſtrationis ipſius quid eſt concluſio. Manifeſtum igitur ex dictis, & quomodo eſt ipſius quid eſt demonſtratio, & quomodo non eſt, & quorum eſt, & quorum non eſt. Amplius autem definitio quot modis dicitur, & quomodo ipſum quid eſt monſtratur, & quomodo non, & quorum eſt, & quorum non. Amplius autem ad demonſtrationem quomodo ſe habet, & quomodo contingit eiuſdem eſſe, & quomodo non contingit.*

Eſt autem horum quidem altera cauſa, &c. 1

CVm definitionem in demonſtratione non per demonſtrationem oſtendi docuiſſet, modo tractat quæ definitiones ſic oſtendantur, quæ vero non. *Intentio Ariſt.*

Pro cuius exactiori intelligentia aduerte, quatuor eſſe cauſarum genera, materia ex qua res eſt, forma ſecundum quam eſt, efficiẽs a qua eſt, finis cuius gratia res eſt, circa has cauſas nota primo, quod nõ omnes res habent omnes quatuor cauſas, immaterialia enim materia vacãt, res mathematicæ formam habent ſolam. *Not. 1.*

Nota ſecundo, quod etiam in illis rebus, quæ has quatuor cauſas habent, non omnes ſunt de illarum rerum eſſentia, nã efficiens, & finis de eſſentia nullo modo ſunt, nec materia eſt multum de rerum eſſentia, ſed ſola forma. *Not. 2.*

Nota tertio, has cauſas hoc ordine ſe habere, vt omnium primum locũ teneat finis, ſecundum efficiens, tertium materia, vltimum forma, hæc enim eſt quæ vltimo producitur, & habet eſſe, vnde aliarũ eſt deffectus: idem dico de materia reſpectu aliarum, & de efficienti reſpectu finis, forma dicitur quid rei, & definitio, quæ ſecundum talem formam datur dicitur definitio quid, reliquæ cauſæ, & quæ per eas definitiones dantur dicuntur propter quid. *Not. 3.*

Ex his fit, quod cum ipſum quid ſit effectus aliarum cauſarum, poſſit oſtendi & concludi per eas, & talis eſt definitio per ſolam formam, & hæc non in demonſtratione innoteſcit, ſed per demonſtrationẽ, probatur, licet non probetur ꝙ ſit quid, vt dictum eſt, reliquæ in demonſtratione oſtenduntur, & quatenus per eas cognoſcimus quid rei probantes, dicuntur habere ratione formæ, ex his nota eſt Ariſtot. intentio.

Accedamus ad literæ explicationem: conſtituit diſtinctionem rerum, vt appareat quarum quid eſt probetur, quarum verò nõ, inquit, quædam habent cauſam, quædam non habent, vel abſolute, vel in illa ſcientia, vt notat S. Thom. quæ habent cauſam illorum quid eſt, & eſſentia habet cauſam, nempè aut materiam, aut finalẽ, aut efficientem, loquitur enim de his quæ *Expoſ. literæ.*

cauſam

Digitized by Google

cauſam habent extra eſſentiam, & formã, & per talem cauſam oſtendi poſſunt, quã uis non demonſtretur eſſe quid eſt: quæ vero non habent cauſam, quid eſt, nõ poteſt oſtẽdi, ſed ſupponi, qualia ſunt ſubiecta in ſcientijs, & principia, eorum enim definitiones ſupponuntur, non demonſtrantur, vt quid vnitas, quid punctum.

2 *Definitio autem quoniam eſt, &c.*

Illaturus ex prædicto fundamento eſſe aliquot definitiones quæ probantur, aliquot quæ ſupponuntur, definitionem diuidit in generali definiendo; definitio inquit, eſt ratio ipſius quid, quædã eſt quæ quid nomen ſignificet explicat, ſiue quædam eſt definitio nominis ponens, ſ. definiens, quod idem eſt, vt quid ſignificet triangulus, vel aliud quoduis nomen, & hanc habentes quid rei quærimus, & vocat propter quid, quia vti diximus, quid, & propter quid, re idem ſunt: at quia poſt nominis definitionem ipſum quid rei quærendum dixit, addit difficile hoc eſſe ſtatim habere quid, cum nondum habeamus an ſit, niſi per accidentia, quæ importantur in definitione nominis.

3 *Oratio autem una eſt dupliciter, &c.*

Quia hanc vnam eſſe orationem dicturus erat, docet quot modis oratio dicatur vna, aſſerens dupliciter, vnam dici, primo cõiunctione, vt Petrus, & Paulus, vel orationes aliæ, ſecundum quas loquimur: ſecundo quia vnum de vno explicat, nõ per accidẽs, i. quia dicit aliquã naturam alicuius, ſicut definitio vna eſt, quia vnã dicit alicuius naturã. Phil. & alij volũt definitionem nõis dici vnã per cõiunctionẽ, q̃a detur per accidentia rei: at videtur mihi poſſe dici, ꝙ ſit etiã vna per ſe, quia re vera vnius nominis explicat ſignificationẽ.

4 *Alia autem eſt definitio, &c.*

Alteram definitionẽ ponit, quæ rei eſt, nempe oratio oſtendens propter quid res eſt quam cõparat priori definitioni, nempè quæ dicit ſolũ quid; nã definitio quid, ideſt per ſolã formã ſignificat ipſum quid, ſed nõ oſtendit, cum non ſit ipſa medium, ſed potius oſtẽdatur: at definitio propter quid oſtendit ipſum quid, & non differt a demonſtratione, niſi ſola terminorũ diſpoſitione, ꝙ declarauimus ſatis in 1. libro.

Differt enim dicere propter quid, &c. 5

Cum definitionẽ propter quid demonſtrationem poſitione differentem vocauerit, quam modo vocat continuam, nõ autem definitionem quid, hoc explicat: nã differt dicere, propter quid tonat, & quid eſt tonitrus, cum enim dicitur, propter quid tonat? reſpondetur, quia extinguitur ignis in nube, quæ videtur demonſtratio continua, ideſt non diſtincta illatione media; at ſi dicitur, quid eſt tonitrus quãuis idẽ dicatur, non eodem modo, ſ. eſt ſonus extinctionis ignis in nubibus.

Amplius definitio, tonitrus, &c. 6

Definitionem ſolam formalem tonitrus ponit, nempè eſt ſonus nubis, quam definitionem dicit eſſe concluſionem demonſtrationis, vt ſupra declarauimus, ex quibus colligit triplex definitionum genus, & quæ principium tantum ſunt demõſtrationis, vt ſunt definitiones eorum, quę nõ habent cauſam, & quæ eſt concluſio demonſtrationum qualis eſt paſſionis definitio formalis, & quæ eſt demonſtratio poſitione differens, qualis quæ quid rei cum ſua cauſa complectitur: ex quibus vniuerſalem epylogum colligit eorum quæ dubitata ſunt cap. 3. & nota epylogum eorum, quæ hactenus dicta ſunt in textu.

De cauſarum diſtinctione, & quæ mutuo concurrant, & quæ non, & quomodo illarum poſſit eſſe demonſtratio.

Cap. XI.

Q*Voniam autem ſcire putamus quando ſciamus cauſã, cauſæ verò quatuor*

quatuor ſunt, vna quidem, quod quid erit eſſe, vna autem, quibus exiſtentibus neceſſe eſt hoc eſſe, altera verò quæ aliquid primum mouit, quarta autem cuius cauſa, omnes iſtæ per medium monſtrantur, & hoc enim quod cum ſit hoc, neceſſe eſt eſſe, vna quidem accepta propoſitione non eſt, duabus autem ad minimum, hoc vero eſt quando vnum medium habeant: hoc igitur vno accepto, concluſionem neceſſe eſt eſſe.

2 *Manifeſtum autem & ſic, propter quid eſt rectus in ſemicirculo, aut quo exiſtente rectus eſt; ſit vtique rectus, in quo A. dimidium duorum rectorum, in quo B. qui eſt in ſemicirculo, in quo C. quod igitur A. rectus inſit ipſi C. ei qui eſt in ſemicirculo, cauſa eſt ipſum B. hoc enim ipſi A. æquale eſt, hoc autem C. ipſi B. duorum namque rectorum dimidium eſt: cum igitur B. ſit dimidium duorum rectorum, A. ipſi C. ineſt, hoc autem erat, in ſemicirculo rectum eſſe.*

3 *Hoc verò idem eſt ipſi quid erat eſſe, eo quod hoc ſignificat oratio, verum enim verò & ipſius quid erat eſſe, cauſa monſtrata eſt media.*

4 *Propter quid autem Medorum bellum factum eſt Athenienſibus? quæ cauſa bellum inferendi Athenienſibus? quoniam in Sardes cum Eretrienſibus irruerunt, hoc enim primò mouit. ſit bellum, in quo A. priores irruiſſe B. Athenienſes C. ineſt itaque B. ipſi C. quod eſt prius irruiſſe Athenienſibus: A. verò ipſi B. bellum inferunt enim iis, qui prius iniuria affecere: ineſt igitur ipſi quidē B. A. quod eſt bellum inferre iis, qui prius incæpere, hoc autem B. ipſi C. ſiue Athe-*
2 *nienſibus, prius enim cæpere, medium igitur & hic cauſa eſt, quæ primo mouit.*

Quorumcunque autem cauſa, ipſum gratia cuius, vt propter quid ambulat? vt ſanus fiat: propter quid domus eſt? vt conſeruetur ſupellex, illud quidem gratia conualeſcendi; hoc autem gratia conſeruandi, propter quid uero a prandio oportet deambulare, & gratia cuius nihil differt. 5

Sit deambulatio a prandio C. non ſupernatare cibaria, in quo B. ſanari, in quo A. inſit igitur a prandio deambulare ei, quod eſt facere non ſupernatare cibaria ad os ventris, & hoc ſalubre, videtur enim ineſſe ipſi deambulare, quod eſt C. ipſum B. quod eſt non ſupernatare cibaria: huic autem ineſt ipſum A. ſalubre, quæ igitur eſt cauſa ipſi C. quod ipſum A. inſit ipſum, quod gratia cuius? B. quod eſt non ſupernatare, hoc autem eſt veluti illius ratio: A. enim ita aſſignabitur: propter quid autem B. ipſi C. ineſt, quoniam hoc eſt ſanari, ita ſe habere. Oportet autem tranſumere orationes, & ita magis ſingula apparebunt. 6

Generationes verò econuerſo hic, & in cauſis ſecundum motum; ibi enim medium oportet fieri primum, hic autem ipſum C. extremum, vltimum vero ipſum cuius gratia. 7

Contingit autem idem, & cuius gratia eſſe, & ex neceſſitate, ut per lucernam ingredi lumen: ex neceſſitate, etenim progreditur, quod minores habet partes, per maiores poros, ſiquidem lumen fit eo quod pertranſit, & gratia cuius, vt non offendamus. An ergo ſi eſſe contingit, & fieri contingit? quemadmodum ſi tonat cum extinguitur ignis, neceſſe eſt ſtridere, & ſtrepere, vt Pythagorei dicunt, minarum gratia iis, qui ſunt in tartaro, vt timeant. 8

Plu-

9 *Plurima verò talia ſunt, & maximè in ijs, quæ ſecundum naturam conſti-*
tuuntur, & conſiſtunt, hæc enim alicuius
gratia facit ipſa natura; illa verò ex ne-
ceſſitate: neceſſitas autem duplex: hæc
quidem enim ſecundum naturam, &
appetitum; illa autem vi, quæ præter
appetitum eſt, quemadmodum lapis ex
b *neceſſitate, & ſurſum, & deorſum fer-*
tur, ſed non propter eandem neceſſitatē.
In ijs verò quæ a diſcurſu, non nullæ
10 *quidem nunquam a caſu ſunt, vt domus,*
aut ſtatua, neque ex neceſſitate, ſed ali-
cuius gratia; quædam verò & a fortuna,
vt ſanitas, & ſalus: maximè autem in
quibuſcunque contingit & ſic, & aliter
quando non a fortuna generatio fit; quare
finis, quod eſt bonū, gratia alicuius & fit,
aut natura, aut arte; a fortuna verò nihil
gratia alicuius fit.
Eadem autem cauſa eſt ijs, quæ
11 *fiunt, & factis, & futuris, quæ eſt*
& ijs quæ ſunt: medium enim eſt cau-
ſa, præterquàm quod ijs, quidem quæ
ſunt, quæ eſt: ijs verò, quæ fiunt, quæ
c *fit, factis autem facta, & futuris fu-*
tura: vt propter quod factus fuit de-
fectus? quoniam facta fuit terra in me-
dio: fit autem quoniam fit, erit verò
quoniam erit in medio. eſt autem, quo-
a *niam eſt. Quid eſt criſtallus? accipia-*
tur vtique, quod eſt aqua congelata,
aqua in quo C. congelatum in quo A.
cauſa media in quo B. defectus calidi
omnino ineſt itaque B. ipſi C. huic au-
tem congelatum eſſe, quod eſt in quo A.
fit autem criſtallus, cum fit B. factum
eſt autem facto, erit autem futuro: ſic
igitur & cauſa, & cuius cauſa ſimul
fiunt, quando fiunt, & ſunt quando ſunt,
& in eo quod factum fuit, & in futuro
conſimiliter.

Quoniam autem ſcire putamus, &c.

TRia Theoremata in hoc capite con- 1
ſtituit, quorum primum eſt, per qua-
tuor cauſarum genera licet monſtrare.

Primo autem explicat ſingulas, ſcilicet 1. th
formalis, materialis, efficiens, & finalis: for-
malē vocat qđ quid, quæ ipſa eſt eſſentiæ
præcipua pars; materialem vero qua poſi-
ta neceſſe eſt aliquid eſſe, quamuis autem
hoc poſſit dici de alijs cauſis, tamē in Phy-
ſica ꝓxima cauſa neceſſitatis, qua talis eſt
effectus, eſt materia, vt aliàs declarabitur:
efficiens eſt q̄ mouet primo, & a quo pri- c
mo incipit operatio; finalis eſt cuius gra-
tia res fit: hæc ſunt quatuor cauſarum ge-
nera, per quæ demonſtrare licet.

At q̄a nihil ſequitur neceſſario ex vno
ſolo, niſi ſecundū diſpoſitionem ſyllogiſti-
cam diſponatur, in qua medium bis ſume-
re idem oportet, quoties per cauſas haſce
aliquid demonſtrandum fuerit, debet me-
dium bis repeti, quod in ſyllogiſtica argu-
mentatione fiet, aliàs per cauſam non de-
monſtrabimus neceſſario.

Manifeſtum eſt autem & ſic, &c.

Exempla cauſarū tradit, atq; ab ipſa ma- a
teria incipit; exēplum eſt huiuſmodi, ſi qs
velit demōſtrare angulum triāguli ſupra
ſemicirculū deſcripti eſſe rectum, ſumat-
que pro medio, quia eſt mediatas duorū re-
ctorum, per materiam mōſtrabit, nam me- b
dietas, & partes habēt rationem materiæ;
fiet igitur, ſic demōſtratio, omnis angulus,
qui eſt medietas duorū rectorum, vel æq-
ualentium duobus rectis, eſt rectus; omnis
angulus in circumferentia triāguli ſupra
ſemicirculum deſcripti, eſt medietas recto-
rum duorum, aute æquiualentium duobus
rectis: ergo talis angulus eſt rectus. Vide
Euclid. lib. 3. Theorem. tertio; hic nota nō
eſſe ꝓprie materiam in geometricis, ſed
eſt materia intelligibilis, & materia meta-
pyſica, quales ſunt partes reſpectu totius.

Hoc vero idem eſt ipſi, &c. 3

Quantum poſſum conijcere, ſenſus hu-
ius

ius loci eſt, vt velit per idem medium concludi quid, & formam rei, per quam monſtratur res, cum non ſit aliud res ipſa; ac propterea non ponit exēplum cauſæ formalis, quia potius ipſa, cum re monſtratur, quam demonſtret rē: literam attēde, cum dixiſſet per illud medium concludi illum angulum eſſe rectum, dicit, rectum, & ipſius quod quid eſt, idem eſſe, cum definito, & nomen idem ſignificet, cauſa autem recti aſſignata, ipſa etiam erit cauſa ipſius, quod quid. Poteſt etiam ſic exponi, quod tale medium eſt quod quid rei, nam hoc ſignificat illa definitio, medietas duorum rectorum, nimirum ipſum rectum, talis autem definitio ſumpta eſt pro medio, vt patet in demonſtratione poſita.

4 *Propter quid autem Medorum bellum, &c.*

Ponit exemplum in efficienti cauſa, vt quare Athenienſes bello vexantur a Medis quia ipſi Athenienſes primo iniuſti fuerunt, & inuaſerunt cum Eretrijs ipſorum Medorum amicos: nempè Sardes: fiet igitur ſyllogiſmus, qui primo Medos inuadunt bello, a Medis bello vexantur, Athenięſes primo Medos inuadunt, ergo Athenienſes a Medis bello vexantur, hæc demonſtratio eſt a cauſa efficienti.

5 *Quorumcunque autem cauſa, &c.*

Exempla cauſæ finalis aſſignat duo, alterum eſt, ſanare eſt finis deambulationis ſic, qui vult ſanari deambulat, qui male habet vult ſanari, ergo qui male habet deambulat. Alterum eſt, domus finis eſt ſupellectilia conſeruari; ſi ſupellectilia conſeruari debent, oportet domos eſſe, ſed ſupellectilia conſeruare debent, ergo oportet domos eſſe. Statim explicat duos modos, quibus cauſa finalis notatur, nempe propter quid deambulemus, & cuius gratia deambulemus, vtrumque enim finem petit.

6 *Si deambulatio à prandio, &c.*

Ingenioſè vult Ariſtoteles oſtendere efficientem, & finalem cauſam adinuicem ſe demonſtrare, ac exemplum de efficiente ponit, ſumit enim pro maiori extremo ſanum pro minori, deambulare, pro medio cibos non manere in ore ventriculi, hoc eſt digeſtos eſſe, & facit rationem per tale medium, quod eſt efficiens ſanitatis, ſic, cibos digerere ſanum eſt, deambulare facit cibos digeri, ergo deambulare ſanum eſt, hæc demonſtratio ab efficienti.

Statim dubitat, nonne ſanū eſſe eſt cauſa finalis, vt qui deambulet cibos digerat, & eius ratio? reſpondet ita eſſe, & ſi terminos conuertas, maius extremum in medium, fiet demonſtratio a fine, vt ſi probetur deambulans cibos digerere propter ſanitatem, literæ textus per iſta facile intelligetur.

Generationes vero conuerſo, &c. 7

Oſtendit in generatione cauſam efficientem, & finalem aliter ſe habere, nam cauſa efficiens ſit primum, & habet eſſe quā effectus probandus, at in finali ipſum extremum C. nempè deambulare, ſit primū, & finis, nempè ſanitas, vltimo habet eſſe, ſenſus eſt, efficiens primo ſit ante effectū, at finis eſt vltimo productus, nam prius eſt deambulare, & cibos digeri, quam ſit ſanitas, quamuis ſanitas, & finis ſit primus in intentione.

Contingit autem idem, & cuius gratia, &c. 8

Hoc eſt ſecundum Theorema: poteſt idem effectus prouenire duplici ex cauſa, & finali, & materiali, non ſolum quantum ad eſſe, ſed etiam quantum ad fieri: ponit duo exempla, vtraque ſecundū opinionem aliorum, alterum, huius effectus, nimirum lumen diffundi per lāternæ pellem, eſt cauſa finalis ne offendamus pedes cauſa vero materialis eſt, quia lumen eſt corpus partibilius in minutiores partes, quam ſint foramina & pori illius pellis, ſic enim cenſebant aliquid lumen per pellem transfundi, at poſſumus aliud exemplum ponere ex Themiſt. dentes enim anteriores ſunt acuti, propterea quod ſunt ad ſcindendum tanquam propter finem, ſimiliter quia ſunt ex materia ſubtiliori, quam ex ea, ex qua ſunt maiores molares obtuſi ad contetendum cibum.

2. Theorema.

Alterum exemplū ponit, ſonus tonitrui ſit ex extinctione ignis in nube; neceſſa-

rio

ſio enim ignis extinctus in aqua fixit, i. ſonitum facit, finis autem tonitrui, ſecundum Pythagoram eſt, vt paueant qui ſunt in inferno: fit ergo vnus effectus ex pluribus cauſis.

9 *Plurima vero talia ſunt, &c.*

Cum idem & a fine, & ex neceſſitate id eſt materia, vt Phil. dicit fieri docuiſſet, inquit plurima eſſe huiuſmodi, preſertim quæ natura, conſtant, ideſt entia naturalia: dicuntur autem entia naturalia, quæ principium in ſe alicuius motus habent, qualia ſunt plantæ, animalia, elementa, & ex his mixta in quibus eſt duplex hæc cauſa, & finis, & neceſſitas, ſcilicet materia.

Nota literam, illa duo verba, hæc, illa, ſunt nominatiui caſus cum natura, vt ſit ſenſus, in his quæ natura conſtant, hæc natura eſt propter hoc, illa ex neceſſitate, id eſt, quædam cauſa eſt finis, eſt etiã cauſa materia.

At quia eſt neceſſitas multiplex, diſtinguit, eſt enim quædam neceſſitas extrinſeca, quæ prouenit a cauſa efficienti, vt ſagitta emiſſa ſurſum tendit neceſſario, & alia neceſſitas intrinſeca, quæ eſt a principio interno rei, & hæc eſt ſecundum rei inclinationem & appetitum, vt cum lapis deorſum deſcendit, & ignis ſurſum aſcendit, & per talem neceſſitatem cauſam probamus ipſius effectus, cum ſit neceſſitas per ſe.

10 *In ijs vero, quæ a diſcurſu, &c.*

Poſtquam docuit cauſas illas reperiri in naturalibus, docet nõ id ſemper in his eſſe, quæ ab intelligentia, & intellectu fiunt, ideſt in artificialibus; artificialia enim quędam nec ex neceſſitate fiunt, nec a fortuna, ſed tantum propter finem, vt domus, effigies: hæc enim ſolum ſunt pro arbitrio agentis, non ex materia ipſa neceſſario proueniunt, ſed tantum propter finem: & hinc eſt, quod nõ a fortuna proueniant, cum non niſi ex intentione agentis fiant.

Illud autem dicitur a fortuna proueniſſe, quod præter intentionem agentis particularis prouenit, vt ſi quis domo egreſſus negociandi cauſa, liberatus eſt a morte, nempe quia domus ruinam fecit, hoc illa fortuna euenit: dico autem agẽtis particularis, quia illud non euenit præter intentionem agentis vniuerſalis, nẽpe Dei, quia omnia præſcit, & nihil ei a fortuna euenit: domus igitur, & ſimilia nunquam a fortuna eueniunt, quia non ſunt niſi ex agentium intentione.

Quædam alia artificiata a fortuna eueniunt, vt ſanitas, nauigationis exitus, cuius rationem Ariſt. reddit, nempè quia ab alia cauſa prouenire poſſunt, quam ab arte: ſanitas enim etiam a natura, nauigatio etiam a ventis prouenit, cum autẽ iſta a tali cauſa præter artem eueniant, poſſunt a fortuna euenire, nempè cum accidunt præter intentionem, non quod a fortuna ſit generatio rei, ſed cũ ab illo principio præter intentionem venit, a fortuna dicitur.

In arte igitur finis eſt, qua parte ab arte res proueniunt, & in hoc cum natura conuenit, vtraque enim eſt propter finẽ, quæ enim ſunt a fortuna, non ſunt propter finem, cum non ſint ſecundum cauſarum particularium intentionem.

Eadem autem cauſa eſt ijs, &c. 11

Tertium theorema eſt, in cauſis, & effectibus, quæ ſimul ſunt eodem modo variari cauſam, quo effectus, quantum ad temporum varietatem, vt, quare eſt eclypſis? quia eſt interpoſitio, quare fuit eclypſis? quia fuit interpoſitio; quare futura eſt? quia futura eſt interpoſitio: ponit exemplum aliud præteriti, quare glacies eſt? reducas ad complexum ſumpta ſignificatione nominis, vt ſupra diximus, & nota hunc locum: reduces ſic, quare aqua eſt congelata, quia eſt exhalata, puta quia partes calidæ prorſus euaporatæ ſunt, & calor receſſit, & hoc idem poteſt variari ſecundum quamlibet temporis differentiam.

CAPVT XII.

IN ijs verò quæ non ſimul ſunt, an ne ſunt in continuo tempore? quemadmodum uidetur nobis alias aliarum cauſas eſſe? ipſius quidem facti factam alteram, & futuri alteram futuram, & ipſius fieri, ſi quid prius factum fuit.

Google

Eſt vtique poſterius facto ſyllogiſmus, principium autem, & horum ipſa facta, quare & in iis quæ fiunt conſimiliter; a priori verò non eſt, vt quoniam hoc factum fuit, quia hoc poſterius factum fuit, & in futurum conſimiliter: neque enim indefiniti, neque definiti erit temporis, quare quoniam hoc verum eſt dicere factum fuiſſe, hoc autem eſt verum dicere factum fuiſſe, poſterius, in intermedio namque falſum erit dicere hoc, iam altero facto. Eadem autem ratio, & in futuro.

3 Neque quoniam hoc factum fuit, hoc erit: medium enim congenitum oportet eſſe, factorum factum, & futurorum futurum, eorum quæ fiunt quod fit, entium ens: id verò quod fuit, & id quod erit non contingit eſſe congenitum. Amplius neque indefinitum contingit eſſe tempus intermedium, neque definitum, falſum enim erit dicere in intermedio.

4 Conſiderandum autem quid eſt ipſum continuum, vt poſt ipſum factum eſſe, ipſum fieri ſit in rebus, an manifeſtum eſt, quod non eſt contiguum facto, quod fit, neque enim factum facto: termini namque

5 ſunt, & indiuidui, quemadmodum igitur neque puncta ſunt ſibi inuicem contigua, neque facta, ambo enim indiuidua ſunt, neque vtique quod fit facto propter idem nam quod fit, diuiſibile eſt, factum autem indiuiſibile: quemadmodum igitur linea ad punctum ſe habet, ita quod fit ad factum: inſunt enim infinita facta in eo quod fit: magis autem manifeſtè in vniuerſalibus de motu oportet dici de his.

6 De eo igitur quod eſt, quomodo, cum generatio conſequenter ſit, ſe habeat medium, quod eſt cauſa; in tantum acceptum ſit: neceſſe eſt enim, & in his medium, & primum immediata eſſe, vt A. factum fuit, quoniam C. factum fuit, poſterius autem C. factum fuit: prius autem A. principium autem C. eo quod pro- 5. Phyſi. c. de continuo & cõtiguo, & alibi.
ximius ipſius nũc eſt, quod eſt principium temporis, C. vero factum eſt, ſi D. factum eſt: cum igitur D. fit, neceſſe eſt A. factum eſſe, cauſa autem eſt C. cum enim D. factum eſt, neceſſe eſt C. factum eſſe, C. autem facto neceſſe eſt prius A. factum fuiſſe. Ita vero accipienti medium, ſtabitur alicubi in immediatum, an ſemper extra cadet propter infinitum? non enim eſt contiguum factum facto, quemadmodum dictum fuit; ſed incipere tamen neceſſe eſt a medio, & ab ipſo nunc primo. Similiter autem, & in ipſo erit, ſi enim verum eſt dicere, quod erit D. neceſſe prius verum dicere, quod A. erit, huius autem cauſa ipſum C. ſi enim D. erit, prius ipſum C. erit, ſi verò C. erit, prius ipſum A. erit: ſimiliter autem infinita eſt ſectio, & in his: non enim ſunt futura contigua inter ſe, principium vero, & in his immediatum accipiendum eſt.

7 Se habet autem ſic in operibus, ſi facta eſt domus, neceſſe eſt inciſos fuiſſe lapides, & factum fuiſſe hoc ∴ propter quid: ∴ Nonnulli codices non hẽnt illud propter qd.
quoniam neceſſe eſt fundamentum factum fuiſſe, ſi quidem, & domus facta fuit; ſi vero fundamentum eſt prius lapides factos fuiſſe neceſſe eſt. Rurſus, ſi erit domus, conſimiliter prius erunt lapides (monſtratur autem per medium ſimiliter) erit enim fundamentum prius.

1 *In his autem quæ non ſimul ſunt, &c.*

CVm in tertio theoremate præcedenti, de cauſis & effectibus, quæ ſimul ſunt locutus eſſet: nunc de cauſis, & effectibus quæ non ſimul ſunt, ſed ſucceſſiue procedunt, quærit, an talia, licet ſimul non ſint, ſaltem in continuo ſint tempore, vt cum fundamenta, & muri, & domus fiunt, an ſint continuò tempore, ſicut videtur nobis communiter, ita vt effectus facti ſit altera cauſa prius facta continuo tempore, & futuri futura, & eius quod fit aliqua præcedens, licet ſimul non ſint omnia.

2 *Eſt igitur a poſterius facto ſyllogiſmus, &c.*

Antequam quæſtionem determinet, ſtatuit modum demonſtrãdi in ſimilibus cauſis, docens in his quæ facta ſunt procedendum a poſteriori ad prius factum, & ſimiliter in his, quæ futura ſunt a poſterius futuro ad prius: ſic, facta eſt domus, ergo facta ſunt fundamenta, futura eſt domus, ergo futura ſunt fundamenta: non licet autem a prioribus procedere, ac propterea vocat ſyllogiſmum non autem demonſtrationem.

3 *Neque enim infinito, an finito erit tempore, &c.*

Probat, quod non ſit verum dicere, quia prius eſt factum, poſterius eſſe factum, nec ſignando tempus certum, & finitum, nempe quia hoc eſt factum, illud tali die eſt factum, nec non ſignando tempus vllum, ſed infinite, & indeterminate, neutro enim modo eſt verum dicere, quia prius factum eſt nempe fundamenta factum eſt poſterius, puta domus, quia ſumendo tale tempus intermedium, erit quidem verum dicere factum eſt prius, non autem poſterius. Idem dicendum eſt de futuro.

4 *Neque quoniam hoc factum eſt hoc erit, &c.*

Non ſolum a priori ad poſterius non valere contendit in facto, vel futuro eſſe, ſed nec a facto ad futurum valere probat non enim licet dicere, quia fundamenta facta ſunt, domus erit, primo quia medium, & quod per medium probatur debent eſſe contemporanea, & congenita, vt verumque futurum, aut verumq; præteritum, aut verumq; in eſſe, aut in fieri, at factum eſſe, & futurum non ſunt ſimul congenita: præterea quia ſiue ſit certum tempus, ſiue incertum in quo futuram eſſe domum dicatur, in medio tempore falſum erit dicere, quod erit, nam impediri poſſit, & ſi fundamenta poſita ſint.

Speculandum ergo quid eſt continuum, &c. 5

Conatur modo reſpondere ad propoſitam quæſtionem de continuitate temporis effectus, & cauſæ quæ ſimul non ſunt, ac dicit quod oportet ſpeculari quid ſit continuum, erit enim manifeſtum quod factum eſſe nec cum fieri, nec cum alio factũ eſſe ſit continuum, nam facta eſſe ſunt, ſicut puncta in linea, fieri verò ſicut ipſa linea: vt igitur punctum non eſt continuum puncto, cum indiuiſibilia ſunt, nec linea puncto, quia poſito aliquo puncto non capitur pars lineæ, ita immediata puncto illi, quin detur alia minor verſus illud punctum, ita nec factum eſſe cum facto eſſe, nec cum fieri continuum eſt, at quia hoc excedebat limites logicos, remittit ſe ad libros Phyſicorum, in quibus de motu in vniuerſali tractatur.

De eo igitur quomodo cum eo, &c. 6

Oſtendit hæc ſolum dicta eſſe, vt oſtendãtur quomodo in his quæ conſequenter, & ſucceſſiuè fiunt ſit cauſa media accipiẽda, nam cum cauſa media debet eſſe immediata extremo maiori, oportuit cognoſcere, quomodo illa immediata ſint, licet aliquid ex Philoſophia miſceatur. Quo autem modo ſint immediata docet, primo repetendo principium quod ſit, hoc autem eſt vltimum factum eſſe, per hoc enim probamus prius, vt A. eſſe, nempe fundamenta, quia C. eſt nempe, quia muri facti ſunt, & muros factos, quia D. nempe domus eſt, ſemper autem vltimum dicitur principiũ, quia proximum eſt ipſi nunc præſenti, quod dicitur principium temporis.

Hic nota quod ſicut in linea datur principium incipiendo extremitatẽ, nempe a pũcto primo verſus lineam, non autem datur principium a linea verſus punctum, ita da- *Nota.*

tur

tur principium a facto eſſe incipiendo, qđ nunc, verſus antecedentia, nō tamē a prioribus factis eſſe incipiendo, ac ob id principium primum debet eſſe, quod vltimum eſt, ac ob hoc ad priora procedendum, in prioribus autem non eſt dare primum factum eſſe, ſicut datur vltimum factum eſſe, ac ob id a poſteriori ſumēdum eſt principium; eadem eſt ratio in futuro: ab eo enim quod poſterius eſt, principium ſumi debet.

4 *Hoc autem ſe ſic in operibus, &c.*

Docet quamuis in tempore non detur iſta immediatio vnius facti eſſe cum altero facto eſſe, vel cum fieri, tamen ea quæ facta ſunt habere hanc immediationem, & in his non eſſe proceſſum in infinitum verſus priora: nam domus facta eſt, ergo lapides deciſi ſunt, quia fundamenta ſunt, qđ eſt medium, datur igitur immediatio in rebus, licet non in tempore hæc pro capite ſufficiant, ſunt enim iſta philoſophica.

CAPVT XIII.

1 *QVoniam autem videmus in ijs, quæ fiunt, circulo generationem quandam eſſe, contingit hoc eſſe, ſi quidem ſequantur ſe inuicem medium, & extrema: in his enim ipſum conuertere eſt: monſtratum vero eſt hoc in primis, quod conuertuntur concluſiones, quod autem circulo hoc eſt, in operibus autem apparet ſic; madefacta terra, neceſſe eſt vaporem fieri, hoc autem facto nubem, hoc autem facto aquam, hoc autem facto, neceſſe eſt madefactam eſſe terram hoc autem erat, quod a principio, quare circulo circuiuit, vno enim ipſorum quocunque exiſtente, alterum eſt, & illo aliud, & hoc primum.*

2 *Sunt autem nonnulla quidem quę fiunt vniuerſaliter, namque & ſemper, & in omni, aut ſic ſe habent, aut fiunt, alia verò ſemper quidem, non vt plurimum autem, vt non omnis homo maſculus barbam emittit, ſed vt plurimum.*

Talium itaque neceſſe eſt, & medium, vt plurimum eſſe, ſi enim A. de B. vniuerſaliter prædicatur, & hoc de C. vniuerſaliter, neceſſe eſt A. de C. ſemper, & in omni prædicari, hoc enim eſt vniuerſale, & in omni & ſemper, ſed ſupponebatur, vt plurimum: neceſſe eſt igitur, & medium, vt plurimum eſſe, quod eſt, in quo B. erunt igitur, & eorum, quæ vt plurimum, principia immediata, quæcunque, vt plurimum ita ſunt, aut fiunt.

Quoniam autem videmus in ijs, &c. 1

CVm in his, quæ ſimul non ſunt cauſis, effectibus a poſteriori argumentum ſumendum eſſe docuiſſet, nunc docet in quibuſdam etiam, quæ non ſimul ſunt, nihil referre a poſteriori, vel a priori incipere, hæc autem ſunt quæ mutuo, & circulo quodam non in indiuiduo, ſed ſpecie generantur ad inuicem: & in his cōcluſiones præmiſſas, & præmiſſæ conuerſim concluſiones oſtendunt, vt prius dictum eſt, nempe ſecundo Prior. cap. 5.

Verbi gratia, ſi terra madefacta eſt, vapores erunt ſi vapores; erunt nubes, ſi nubes, pluuia, ſi pluuia, terra erit madefacta, vnde eſt circulus; & in his per vapores futuras pluuias, & per pluuias vapores etiā futuros, probare poſſumus, neutrum enim in ſpecie habent rationem veram prioris, aut poſterioris.

Sunt autem quædam, quæ fiunt vniuerſaliter, &c. 2

Theorema quoddam cōſtituit, tale eſſe mediū oportere, quale id quod probatur, ſunt enim quædam quæ ſemper ſunt, aut fiunt ſine defectu, vt qđ triāgulus habeat tres angulos, quod ſol oriatur, quod occidat, quædā quæ frequenter eueniunt, licet aliquando deficiant, vt qđ vir barbam habeat, qđ pluuiæ ſint in hyeme, eorū igitur

quæ ſemper ſunt aut fiunt, & medium debet eſſe ſemper; in his vero quæ plerunq; & medium etiam plerunque. & probat ſecundum, nam ſi A. dicitur de B. ſemper, & B. de C. ſemper, & A. dicitur de C. ſemper, non ergo plerumque, vt dicebatur, vnde per principium de omni, medium ſemper non erit ipſius plerũque. erit ergo, quod eſt plerumque ſine medio, aut medium debet eſſe etiam plerumque, vt dictum eſt.

De cõpoſitione definitionis ex ſuis partibus, & quando ſunt ignotæ quo pacto venentur. Cap. XIV.

1 *Quomodo igitur ipſum quid eſt in definitione aſſignatur, & quomodo demonſtratio, aut definitio eſt ipſius, aut non eſt, dictum eſt prius. Quomodo autem oportet venari, quæ in eo quod quid eſt prædicantur, nunc dicamus. Eorum igitur, quæ inſunt ſemper vnicuique nonnulla extenduntur in plus, non tamen extra genus: dico autem in plus ineſſe, quæcunque inſunt quidem vnicuique vniuerſaliter: at vero & alij veluti eſt impar, quod omni ineſt trinitati, ſed & non trinitati, quemadmodum ens ineſt trinitati, ſed & non ∴ numero: ſed & impar ineſt omni trinitati, & in plus ineſt, nam & quinario ineſt, ſed non extra genus: quinarius enim eſt numerus; nihil autem extra numerum, eſt impar.*

∴ a.l. trinitati.

2 *Talia itaque accipienda ſunt vſque ad hoc, quouſque tot accepta fuerint primum; quorum vnumquodque quidem in plus inerit, omnia verò non in plus ſunt: hanc enim neceſſe eſt eſſe ſubſtanſtantiã eſſe rei: vt trinitati ineſt omnis numerus, impar, primus, vtroque modo, & vt non menſuretur numero, & vt non componatur ex numeris: hoc igitur iam eſt trinitas, numerus impar, primus, & ita primus: horum enim vnumquodque, alia quidem imparibus omnibus inſunt vltimum vero, & dualitati, omnia autem ∴ nulli.*

∴ a.l. nulli, niſi tria.

3 *Quoniam vero declaratum eſt a nobis in ſuperioribus, quod neceſſaria quidem ſunt quæ in eo quod quid eſt prædicantur, vniuerſalia vero neceſſaria ſunt, trinitati autem, & cuilibet alij ſic accipiuntur in eo quod quid eſt, quæ accipiuntur ſic, ex neceſſitate quidem eſſent vtique trinitas hæc. quod autem ſubſtantia ſit, ex his planum eſt: neceſſe enim eſt, ſi non hoc eſſet trinitatis eſſe, vt genus aliquid eſſe hoc, aut nominatum, aut innominatum; erit igitur in plus quam trinitati inexiſtens. ſupponatur enim tale eſſe genus, vt inſit ſecundum potentiam in plus. ſi igitur nulli ineſt alij, quam indiuiduis trinitatibus, hoc vtique eſſet trinitati eſſe, ſupponatur enim, & hoc ſubſtantia vniuſcuiuſque eſſe, quæ eſt in indiuiduis vltima talis prædicatio; quare conſimiliter, & alij cuicunque ita monſtratorum eidem eſſe erit.*

4 *Oportet autem, quando totum aliud negotietur quiſpiam, diuidere genus in indiuidua ſpecie, prima, vt numerum in trinitatem & dualitatem: poſtea ſi illorum definitiones tentare accipere, vt rectæ lineæ & circuli, & recti anguli, poſt hæc autem accipientem quid eſt genus, veluti vtrum quantorum, aut qualium proprias paſſiones ſpeculari per communia prima accidentia.*

5 *Namque ijs, quæ componuntur ex indiuiduis, ex definitionibus erunt plana, eo quod principium eſt omnium ∴ definitionum ipſum ſimplex, & ſimplicibus ſolis per ſe inſunt accidentia,*

∴ al. l. definitio & ipſum ſimplex

ita, alijs verò ſecundum illa.

6 *Diuiſiones autem quæ ſunt ſecundum differentias, vtiles ſunt ad ita pertranſeundum, vt tamen monſtrant, dictum eſt in præcedentibus: vtiles vero eſſent ita ſolum ad ſyllogizandum ipſum quid eſt. At qui videretur vtique nihil, ſed ſtatim accipere omnia, ac ſi quiſpiam à principio acciperet abſque diuiſione.*

Differt autem aliquid primum, & poſterius eorum, quæ prædicantur prædicari, vt dicere, animal manſuetum bipes, aut bipes animal manſuetum: ſi enim omni ex duobus eſt, & vnum quiddam eſt animal manſuetum, & rurſus ex hoc, & differentia, homo aut quodcunq; eſt, quod vnum ſit, neceſſarium eſt diuidentem petere.

7 *Amplius vt nihil derelinquatur in eo quod quid eſt, ita ſolum contingit, quando enim primum acceptum ſit genus, ſi inferiorum quidem aliquam diuiſionem accipiat, non incidet omne in hoc: vt non omne animal aut integris aut ſciſſis pennis eſt, ſed pennatum animal omne; huius enim differentia hæc; prima vero differentia eſt animalis in quam omne animal incidit: ſimiliter autem & aliorum vniuſcuiuſque, & extrinſecorum, generum & eorum, quæ ſub ipſo vt auis: in quam omnis auis, & piſcis, in quam omnis piſcis: ita igitur procedenti eſt ſcire, quoniam nihil derelictum fuit, aliter autem, & derelinquere neceſſarium eſt, & non ſcire.*

8 *Nihil autem oportet definientem, & diuidentem omnia ſcire entia. quamuis impoſſibile dicunt eſſe aliqui differentias ſcire, quæ ſunt ad vnumquodque non ſcientem vnumquodque, ſine autem differentijs non eſſe vnumquodque ſcire: à quo enim non differt, idem eſſe huic, à quo autem differt, alterum ab hoc. Primum quidem igitur hoc falſum eſt, non enim ſecundum omnem differentiam alterum eſt: multæ enim differentiæ inſunt eiſdem ſpeciei, ſed non ſecundum ſubſtantiam, nempe per ſe.*

9 *Poſtea, quando acceperit oppoſita, & differentiam, & quod omne incidit hinc aut inde, & acceperit, in altero quod quæritur eſſe, & hoc cognoſcat, nihil differt ſcire, aut non ſcire, in quibuſcunque prædicantur alijs differentiæ: manifeſtum enim eſt, quoniam ſi ita procedens venerit in hæc, quorum non amplius eſt differentia, habebit rationem ſubſtantiæ, omne autem incidere in diuiſionem, ſi ſint oppoſita, quorum non eſt medium, non eſt petitio: neceſſe eſt enim omne in altero ipſorum eſſe, ſi quidem illius differentia erit.*

10 *Ad conſtruendum vero definitionem per diuiſiones, tria oportet coniectare, vt accipiantur quæ prædicantur in eo quod quid eſt: & hæc ordinare quid primum, aut quid ſecundum eſt, & quod hæc omnia ſint.*

11 *Eſt autem horum vnum primum per id, quod poſſumus, quemadmodum ad accidens, ſyllogizare, quod ineſt; & per genus conſtruere: ordinare autem vt oportet, erit, ſi primum acceperit; hoc autem erit, cum acceptum fuerit, quod omnibus ſequitur, illi autem non omnia, neceſſe eſt enim eſſe aliquid tale: hoc tamen accepto iam in inferioribus idem modus eſt, ſecundo namque aliorum primum erit, & tertium conſequentium, ablato enim ſuperiori; quod conſequitur aliorum primum erit: conſimiliter verò, & in alijs. Quod autem omnia hæc ſint, manifeſtum eſt ex eo quod accepit, & primum ſecundum diuiſio-*

nem, quoniam omne, aut hoc animal eſt: ineſt autem hoc, & rurſus huius totius differentiam, vltimi verò non amplius eſſe differentiam, aut & ſtatim cum vltima differentia a toto non differre ſpecie hoc, manifeſtum enim quod neque plus adiacet.

Omnia enim in eo quod quid eſt accepta ſunt horum, neq; deficit vllum: aut
12 *enim genus, aut differentia vtique eſſet, genus quidem igitur, & primum, & hoc quod cum differentijs aſſumitur: differentiæ verò omnes habentur, non enim amplius ſunt poſteriora ſpecie: namque differret vtique ipſum vltimum, hoc autem dictum eſt non differre.*

Quærere verò oportet inſpicientem ad ſimilia, & indifferentia; primum quid
13 *omne idem habent, poſtea rurſus in alteris, quæ in eodem quidem genere ſunt cum illis: ſunt autem ipſis quidem eadem ſpecie, ab illis autem altera: quando autem in his acceptum fuerit aliquid omnino idem, & alijs conſimiliter in acceptis omnino conſiderare, ſi idem, quouſque ad vnam deuenerit rationem, hæc enim erit rei definitio, ſi vero non proceſſerit in vnam, ſed in duas, aut plures, planum quod non eſſet vtique vnum aliquid quod quæritur, ſed plura.*

Vt dico, ſi quid eſt magnanimitas quæreremus, conſiderandum in quibuſdam
14 *magnanimis, quos ſcimus, quid habent vnum omnes inquantum tales, vt ſi Alcides magnanimus, aut Achilles, & Aiax, quid vnum omnes habent? non tolerare iniuria affecti, ille enim bellauit, iſte autem iratus eſt, hic verò interemit ſeipſum. Rurſus in alijs, vt Lyſandro, aut Socrate, ſi vtique indifferentes ſunt, & bona, & mala fortuna affecti: hæc duo capiens conſidero, quid idem habent, & non impaſſibilitas circa fortunas; & non tolerantia cum iniuriantur; ſi verò nihil duæ vtique ſpecies eſſent magnanimitatis.*

Semper autem eſt omnis definitio vniuerſalis: non enim alicui oculo dicit ſalubre Medicus, ſed aut omni, aut ſpecie 15
determinans.

Quomodo quidem ſit quod quid eſt, &c. 1

POſtquam quomodo quod quid eſt definiatur, & qualiter in demonſtratione oſtendatur, oſtenſum eſt, proponit ſe dicturum qua via definitionē venari poſſimus, definitio autem, aut eſt alicuius ſpeciei ſpecialiſſimæ, aut alicuius generis ſubalterni, incipit autem a methodo definiendæ ſpeciei, vt vult Themiſt. & Philop.

Ante omnia verò diuiſionem prædicatorum eſſentialium ſtatuit; quædam, inquit, eſſentialiter prædicantur de ſpecie, ita tamen vt excedant genus illius ſpeciei, ſicut ens prædicatur de ternario, excedit tamen genus ipſius, nempe numerum, ſimiliter prædicatur quantitas, excedit tamen, quædam vero eſſentialiter prædicantur, in plus tamē, ita vt excedant ſpeciem illam, non tamen genus, ſicut impar, primum, inſunt ternario in plus, quia alijs etiam numeris inſunt, non ſoli ternario, ſed non excedunt numerum; cum non niſi numeris inſint, ita ſit etiam in alijs ſpeciebus.

Huiuſmodi igitur accipienda ſunt, &c. 2

Diſtinctione prędicatorum eſsētialium de ſpecie; propoſita, methodus conſiſtit in hoc, vt circa ſpeciem definiendam tot prædicata eſsētialia ſub illo genere ſumamus, quouſque omnia ſimul iuncta ſoli illi inſint ſpeciei, licet ſingula ſeparata excedāt ſpeciem.

Verbi gratia eſt definiendus ternarius, cuius genus eſt numerus, ſumam de ternario eſſentialia omnia, nempe quod eſt impar, quod eſt primus vtrobique, & quamuis iſta ſingula ſint communia per ſe, nam

impar

impar ineſt etiam quinario, primus vtrobiq; binario) tamen totum ſimul ſoli ternario ineſt.

Nota. Aduerte dupliciter dici numerum primum, vno modo, quia ſola vnitate menſuratur, & non numero aliquo, ſicut ternarius, quinarius, ſeptenarius, & alij: altero modo, quia non componitur ex numeris, quomodo ſoli binarius, & ternarius primi dicuntur; vnde vterq; dicitur primus vtrobique, ideſt, quia nec menſuratur numero, nec cōponitur numeris, ſi igitur primus, conſideretur per ſe, ineſt binario, impar per ſe, ineſt alijs, totum vero ternario ſoli, atque hæc eſt via definiendi ſpeciē, quæ magis deſeruit pro indaganda differentia, quæ difficilius cognoſcitur.

3 *Quoniam autem oſtenſum a nobis, &c.*

Probat prædictam orationem eſſe definitionem ipſius ternarij, & primo probat eſſe neceſſarium prædicatum, ſic, in quid prædicata prædicantur neceſſario, illa talia prædicantur in quid, vt notum eſt, ergo neceſſaria ſunt, maior patet, quia in quid prædicata vniuerſaliter prædicantur, vniuerſalia autem neceſſaria ſunt, idem dicendum in alijs omnibus à ternario, ſed quòd ſit ſubſtantia, & definitio probatur, illa oratio prædicatur in quid de ternario, ergo vel eſt genus vel definitio: non genus, quia competeret et alijs à ternario: genus enim ſuperius eſt, ergo eſt definitio, cum definitio ſit oratio, quæ in quid, & ſoli ineſt. Dices, quomodo illæ differentiæ prędicantur in quid? reſpondet Philop. differentiam per ſe in quale quid prædicari, at in definitione ſimul cum ipſo genere prędicatur in quid, definitio enim in quid prædicatur.

∴ Q. an ſit vltima differentia ſimplex ſpecierū ſpecialiſſimarū. Hic eſt ∴ vna difficultas notanda, an vnius ſpeciei ſpecialiſſimæ vna ſit vltima differentia conuertibilis cum ſpecie eadē. *1. opin. D. Tho.* Sanctus Thomas hoc loco lect. 13. reſpondet, quamlibet ſpeciem ſpecialiſſimam habere vnicam vltimam differētiam conuertibilem cum ipſa, at quia tales differentiæ ſunt ignotæ, circumſcribimus illam per varia accidentia communia ſimul coniuncta, quæ dicuntur eſſentialia; quia formam rei eſſentialem circumſcribunt; non autem circumſcribimus per accidentia propria, quia per talem definitionem oportet demonſtrare ipſa propria de ſpecie.

Ratio D. Tho. Ratio Sancti Thomæ eſt, quia cum differentia ſumatur à forma, ſit autem vnica forma vltima in ſpecie, erit etiam & differentia vltima, hoc idem Alb. tract. de differentia. cap. 5. & in præſenti cap. & videtur hoc idem docere Ariſt. 7. Metaphy. cap. 12. text. 45 vbi differentias vltimas cum ſpecie conuerti docet, & primo de partibus animal. c. 1. eſſe ſpecies, inquit, quæ vnica indigent differentia. Simplicius cap. 3 ante prædic. docet Porphyr. differentias, vt in plurimum definijſſe, hę autem communes ſunt: vbi inſinuat non deeſſe vltimas differentias. *2. Ratio Porphy.* at Porphyr. differentiam vltimā ſpecificam nullam videtur facere, ſed ſolum illud aggregatum ex multis communibus, quem alij quoque ſequuntur.

3. Ratio. Pro hac opinione eſſe videtur, quod poteſt fieri, vt omnes gradus, qui ſunt alicui* formæ rei, inueniantur ſeorſum in varijs rebus, licet ſimul iuncti non niſi in illa re, & profecto hoc in homine conſtat, nam forma ipſi eſt principium vitæ, quem gradum in formis plantarum inuenimus, eſt etiam principium ſentiendi, qui gradus eſt in brutis, eſt etiam principium intelligendi, qui gradus eſt in Angelis; at ſimul intelligendo, non eſt niſi in homine. nam ſi tu dicas, intelligere hominis eſſe cum diſcurſu, ac ob id non inueniri in Angelis, dicent hi, nihil aliud eſſe intelligere cum diſcurſu, quàm intelligere coniunctum ſenſitiuo, vnde qui dicit rationale, dicit duo, nempe intellectiuum cum ſenſitiuo, vnde iuxta iſtorum ſententiam, iſta erat exacta hominis definitio, ſubſtantia intellectiua ſenſitiua.

Et quamuis hęc opinio non careat probabilitate, tamen non eſt negandum poſſe eſſe differentias vltimas ſimplices vltimarum ſpecierum, cum poſſint multis ineſſe ſimplices gradus formæ Solis ſpeciebus competentes, quamuis hoc forte non ſit demonſtrabile, eſt tamen pbabilius quàm contrarium.

Congruum autem eſt cum totum, &c.

Alteram conſtituit methodum pro ge-

nere ſubalterno definiendo, generaliſſima enim non habent definitionem: methodus autem conſiſtit in tribus; primum eſt, vt tali genere propoſito fiat eius diuiſio in ſuas vltimas ſpecies. Secundum, vt ſingulæ definiantur, & ſumatur id quod in eis inuentum fuerit commune, hoc.n.erit differentia illius: tertium, vt prædicamentum illius inquiratur, in quo ipſius eſt genus; hoc autem fiet conſiderando proprietates
4 ipſorum prædicamentorum, quæ in ſingulis prædicamentis ſuperius expoſitæ ſunt, & ſic perfectam habemus definitionem.

Verbi gratia, volo definire lineam, diuidam eam in ſuas ſpecies, rectam, & circularem; poſtea ſingulas definiam, recta eſt longitudo ſine latitudine, cuius medium non exit ab extremis; circularis eſt longitudo ſine latitudine, cuius medio ineſt punctum, a quo lineæ omnes ductæ vſque ad ipſam ſunt æquales, ſumam ab vtraque illud commune, nempe longitudinem ſine latitudine, poſtea per proprietates quantitatis comperiam lineam eſſe quantitatem, & continuam, quia ſecũdum eam eſt æquale vnum alteri, & eius partes terminum habent communem; dicam igitur, linea eſt quantitas continua, longa ſine latitudine, atque hæc methodus eſt pro genere.

5 *Compoſitis enim ex athomis, &c.*

Vult Ariſtot. oſtendere merito ad methodum definitionis generis vtendum eſſe definitionibus ſpecierum, nam cum genera nõ ſint niſi ex ſpeciebus collecta, merito per ea quæ ſpeciebus inſunt ad genus aſcendimus, cum in ſpeciebus primo inueniantur & cognoſcantur.

Litera autem ſic eſt exponenda, ſecundum Themiſt. & Philop. quamuis aliter S. Thom. exponat conuenientia compoſitis ex athomis, id eſt quæ inſunt generibus, quæ ex vltimis, & indiuiſibilibus ſpeciebus componuntur, ex ipſarum ſpecierum definitione erunt manifeſta, propterea quod omnium principium eſt definitio, & quod ſimplex, id eſt generum & vniuerſalium definitio ſimplicis ſpeciei principiũ eſt & quæ inſunt ſimplicibus ſpeciebus per ſe illis competere cognoſcuntur, alijs vero, nempe generibus non niſi per ſpecies ineſſe illa percipiuntur.

Sed diuiſiones, quæ ſunt ſecundum differentiam, &c. 6

Vt Philop. dicit duas vtilitates ex diuiſione ad has methodos definiendi proponi, præmittit tamen non demonſtrari definitionem per diuiſionẽ, vt dictum eſt prius.

Prior vtilitas eſt ad ordinem inter partes definitionis, refert enim multum dicere homo eſt animal manſuetum bipes, vel bipes manſuetum.

Cuius rationem dat, nam ſemper partes præcedentes faciunt vnum genus, quod per bipes contrahitur, propterea multum refert vnam partem, aut alteram præponere, quamuis vt dicit Ariſtot. hoc non demonſtretur ex diuiſione, ſed accipiatur, tamen vtilis eſt ad hoc diuiſio, nam ſi recta ſit partes ipſius priores præponi debent poſteriores vero poſtponi.

Amplius nihil relinquendum, &c. 7

Altera vtilitas diuiſionis eſt, vt nihil relinquatur in definitione, relinquitur autem, cum prætermittitur differentia proxime diuidens genus, ſignum autẽ cognoſcendi quando differentiæ non ſint generi adæquatæ, hoc eſt, cum enim ipſæ differentiæ non adæquant ipſum genus vniuerſaliter ſumptum, non ſunt proximæ, vt habere ſciſſas pennas, & habere non ſciſſas, ſicut habent veſpæ, muſcæ, & veſpertiliones, non ſunt differentiæ proximæ animalis, cum non omne animal habeat pennas ſciſſas, aut non ſciſſas, hæc.n. differentiæ auis ſunt, atque hoc ſignum eſt pro cognoſcendis proximis differentijs generis alicuius, & aliorum generum, quæ extra illud ſunt, nempe ſuperiorũ, & eorum quæ ſub illo ſunt, atque ex hoc colligitur prædicta vtilitas ad definitiones.

Nihil tamen oportet definientem, &c. 8

Excludit errorem quendam, quem Themiſt. & Philop tribuunt Pſeuſippo nepoti Platonis: hic enim dicebat nõ poſſe cognoſci differentiam alicuius, niſi cognoſcantur omnia a quibus differt, ſine differentia vero non cognoſci quicquam, nam a quo

non

non differt, eſt idem cum eo, a quo verò differt, eſt aliud ab eo, ſi igitur non cognoſcitur res ſine differentia, nec differentia, niſi alijs omnibus cognitis, non contingit diffinire, aut diuidere, niſi omnibus cognitis.

Hoc reijcit Ariſt. ac primo illud fundamentum refutat, nempe quod differt ab alio alterum eſt ab eo, hoc docet eſſe falſum, nam indiuidua vnius ſpeciei differunt ab inuicem, non tamen vnum dicitur alterum, i. diuerſum in ſubſtantia ab alio, cum non omnis differentia ſit eſſentialis, ex quo fit, vt ad cognoſcendum quid res ſit, non ſit opus omnia cognoſcere, cum ſaltem indiuidua illius ſpeciei non ſit opus cognita habere.

9 *Poſtea cum accipiantur omnia, &c.*

Reſpondet modo non opus eſſe cognoſcere omnia in particulari, a quib. res differt, ſed ſi genus diuidatur per duas differentias, in quibus non ſit medium, aut per plures, & diffinitum accipiatur in vna, ſatis erit, vt cognoſcatur differre ab omni-
11 bus alijs, quib. ineſt oppoſita differentia, licet non cognoſcantur illa omnia in particulari, vt ſatis eſt ſcire omne animal eſſe aut rationale, aut irrationale, & hominem eſſe rationalem, vt cognoſcatur ab alijs omnibus animalibus differre, quamuis in particulari non cognoſcantur, ſed vniuerſaliter nempe eſſe irrationalia.

Quod ſi dicas, vnde ſciam omne animal eſſe rationale, aut irrationale? forſan erit aliud, reſpondet Ariſt. non poſſe eſſe aliud, quia differentiæ ſunt immediatè oppoſitæ ob id non petitur principium, quãdo nulla alia ſtatuitur, quod ſi per huiuſmodi diuiſiones procedamus, non oportebit omnia in particulari cognoſcere, ſed tantum rem definiendam eſſe ſub oppoſitis differentijs.

10 *Ad probandum autem terminum per diuiſiones, &c.*

Poſt methodos definiendi traditas, vult docere diuiſionem eſſe vtilem ad definitionem probandam, non quidem demonſtratiuè, vt dictum eſt, ſed alio probationis genere, ad hoc autem oportet tria in diuiſione obſeruare, primum eſt, vt non accipiantur in diuiſione, niſi tantum eſſentialia, & non accidentia aliqua. alterum, vt ordinate, accipiantur talia prædicata, vt primum ſit loco primo, ſecundum loco ſecundo, & ſic conſequenter. tertium, vt ſumantur omnia membra diuiſionis, vſque ad vltimam ſpeciem, vel vſque ad illud quod definiri debet.

Eſt autem vnum horum, &c. 11

Oſtendit modum quo iſta in diuiſione obſeruari poſſunt, primum quidem obſeruabitur examinando talia prædicata per problemata generis, ſicut examinatur accidens per ſua problemata, i. per præcepta quæ dantur ad determinanda problemata accidentis, vel generis.

Obſeruabitur ſecundum, ſi primum prædicatum fuerit primo loco, illud autem eſt primum, quod ſequitur omnia alia, nõ tamen omnia alia ſequuntur & inferuntur ex ipſo, vt viuens eſt primum quàm animal: nam omne animal eſt viuens, non econtra omne viuens animal, & idem obſeruabitur in ſequentibus, nam ſemper reſpectu ſequentium antecedentia dicuntur prima, & eodem modo ſunt examinanda.

Obſeruabitur verò tertium duplici ſigno, primo ne intermedia prætermittantur, ſumẽdo differentias adæquatas, quod cognoſcitur, quando genus vniuerſaliter non continetur ſub illis. nam cum adæquatæ ſunt, exacte diuidunt genus vniuerſaliter ſumptum, vt diximus paulo ſuperius in hoc capite ſecundo, vt diuiſio procedat vſque ad vltimum, qđ cognoſcetur, quando iam amplius ſub illo toto non poſſumus differentiam ſumere, vel ſi ſumamus, eſt idem cum ipſo toto, vnde quando peruentum eſt ad hominem, ſcimus abſolutam eſſe diuiſionem, quia ſub homine non licet differentiam ſumere, vel ſi differentia ſit, puta rationale, eſt conuertibilis, & idem cum homine, diuiſiua verò differentia debet eſſe inferior.

Omnia enim in eo, quod quid eſt, &c. 12

Probat modo per talem diuiſionem rectè colligi, et probari definitionem, nã omnia prædicata iſta ſunt eſſentialia, non ergo eſt quid ſuperfluũ, ſimiliter, nihil erit diminutum, nam non deeſt genus, cum acceptum

ceptum

ceptum ſit primum genus, non deeſt differentia, quia omnia intermedia vſque ad vltima accepta ſunt, erit ergo bona per talem diuiſiouem accepta definitio.

13 *Quærere autem oportet intendentes, &c.*

Intentio Ariſt. Non conuenit inter omnes expoſitores quid Ariſt. hic intendat. Sanctus Thom. enim vult, vt hic tradatur alia methodus definiendi ſpeciem per reſolutionem, Alber. vero & Aegid. vt tradatur hic methodus definiendę paſſionis ipſius ſpeciei, at potius mihi videtur dicendum cum Themiſt. & philo. quod Ariſto. doceat modum ſeparandi æquiuocum a genere, quia ſæpe accidit, vt videantur genera, quæ tamen ſunt æquiuoca, traditur autem hic via hoc dignoſcendi.

Via autem hæc conſiſtit in his primo vt illius propoſiti generis ſumamus illa ſingularia quæ cenſentur vnius ſpeciei, & conſideremus ea in quibus ſunt ſimilia & indifferentia, ſecundo vt ſumamus alia ſingularia, quæ cenſentur vnius eſſe ſpeciei inter ſe, diuerſa tamen a priori ſub illo genere, & pari ratione conſideremus ſimilia in his & indifferentia, tertio, vt vtraque comparemus, & videamus an in aliquo cõmuni cõueniant in illis ſimilitudinibus reperto, ſi. n. hoc eſt erit huius communis definitio, ſi vero ratio non eſt vna communis eſt æquiuocum tale propoſitum, & non eſt definiendum.

Verbi gratia, volo definire animal, diuidam in ſingularia hominis, & quæram an habeant aliquid commune, quo dicuntur animal, & inueniam eſſe ſenſibilia rationalia, poſtea ſummam indiuidua leonis, & inueniam eſſe ſenſibilia rugibilia, quod ſi vtraque comparem, commune inueniam, nempe ſenſibile, ob id igitur animal vniuocum & genus erit.

14 *Vt dico, quid eſt magnanimitas, &c.*

Exemplum proponit Ariſto. ſi velis quid ſit magnanimitas definire, prius conſidera eos qui magnanimi dicuntur vnius ſpeciei magnanimitatis, vt Achilem, Aiacem, Alcibiadem, hi magnanimi dicuntur quia noluerunt pati iniuriam, Aiax enim occidit ſe propterea quod arma Achillis fuerunt ſibi denegata, Achilles vero abſtinuit ſe a bello propter Briſeidem raptam ab Agamemnone, Alcibiades pugnauit contra ſuos, quia propter accuſationem a bello fuit reuocatus, omnes hi conueniunt in hoc, quod vindictam ſumebant illatæ iniuriæ.

Poſtea conſidera alios magnanimos alterius ſpeciei, ſcilicet Socratem, & Lyſandrum, hi enim magnanimi dicti ſunt, quia æquo animo ſe haberent, tam in aduerſis, quam in proſperis.

Si vero fiat comparatio inter has magnanimitates, nihil inuenietur commune, vt volunt Græci, propterea non erit vnica magnanimitatis definitio. Sanctus Thomas vult, quod ſit aliquid commune, nempe quod omnes ſe dignos magnis exiſtimabant, ac inde procedebat vel vindicare iniuriam, vel nihili facere, & veraque expoſitio conuenit textui.

Semper eſt enim omnis definitio vniuerſalis, &c. 15

Ne quis cum ſingula conſiderata ſint ea definiri exiſtimaret, docet definitiones, non eſſe ſingularium, ſed vniuerſalium ſolum & communium, vt Medicus non conſiderat ſanitatem huius vel illius oculi, ſed in communi, nempe oculi in vniuerſali, aut in ſpecie, puta oculi colerici, ſanguinei, vel alterius, itaque definit,

Aduerte Medicum habere ſpeculationem & praxim, quantum ad ſpeculationem reſpicit vniuerſale, quantum ad praxim, & operationem reſpicit ſingulare. *Not.* Sunt autem in ſingulari tria conſideranda, & natura illius, & ſingularitas, & totũ ſimul ſuppoſitum, nam natura eſt principium quo, actionis vel paſſionis, quia per eam ſit actio vel paſſio. ſingularitas eſt conditio neceſſaria actionis, vel paſſionis, quia non eſt actio phyſica, quæ non ſit in ſingulari. ſimiliter paſſio, dico phyſicam quia intellectus operatio fertur in vniuerſale, at totum ſuppoſitum eſt, quod agit vel patitur, agere enim vel pati ſuppoſitorum eſt.

CAP.

CAPVT XV.

Facilius autem eſt ſingulare definire, quam vniuerſale. quapropter oportet à ſingularib. ad vniuerſalia tranſire: æquiuocationes etenim latent magis in vniuerſalibus, quam in differentibus. Quemadmodum autem id demonſtrationibus oportet eſſe ipſum ſyllogizatum fuiſſe, ita & in definitionibus manifeſtum eſt: hoc autem erit, ſi per ea quæ ſingulariter dicuntur, ſit in vnoquoque genere definire ſeorſum, vt ſimile non omne, ſed quod in coloribus, & figuris; & acutum, quod in voce, & ita in commune progredi obſeruantem, ne æquiuocatio incidat. Si vero neque diſputare oportet tranſlationibus, planum quod neque definire, neque tranſlationibus, neque quæcunque dicuntur tranſlationibus: diſputare enim neceſſe erit in tranſlationibus.

1 *Facile autem eſt magis definire ſingularia, &c.*

Intentio Ariſt. EX præcedenti doctrina infert vnum, facilius eſſe definire ſingularia, ideſt minus vniuerſalia, quam communia, vnde oportet ex definitione inferiorum aſcendere ad ſuperiora.

Probat primo, quia æquiuocatio impedit definitiones; hæc autē eſt frequentior in vniuerſalioři; propter amplitudinem eorum, quam in minus vniuerſalibus, quæ non habēt ſimilitudinem, cum æquiuocis.

Probat ſecundo, ſicut demonſtratio debet ſyllogizare, ita definitio declarare, ſed clarior eſt definitio quæ incipit à particularibus; vt ſi velis definire ſimile, acutum, quæ communia multis ſunt, melius erit, vnumquodque per ſe definire, nempe ſimile in coloribus, ſimile in ſingulis, ſimiliter acutum in voce, acutum in ſono, & ſic paulatim procedere attendendo, ne æquiuocum definiamus.

Ex quo reiicit modum definiendi metaphoricum, qui obſcurus eſt, vt enim non eſt diſputandum per metaphoras, ita nec definiendum, ſi enim definitiones eſſent, eſſent etiam diſputationes.

Hic attende, quod hic non intendit docere ſpeciem prius definiri quam genus; *Nota.* ſed à toto genere loquendo, facilius eſt, & ſecurius definire particularia, quam communia, de quibus non conſtat eſſe genus, hoc non prohibet, quin incipientes à genere, ipſum prius definiamus.

Quo pacto problemata habeantur cum diuiſione, tum etiam proportione. Caput XVI.

AD hoc autem quod habeamus problemata, eligere oportet, & deciſiones & diuiſiones ita vero eligere ſupponentem genus commune omnium, vt ſi animalia eſſent, quæ ſpeculata ſunt, qualia omni animali inſunt: his autem acceptis rurſus reliquorum primo, qualia omne ſequantur: vt ſi hoc eſt auis, qualia omnem ſequantur auem, & ita ſemper proxima: planum enim quod habebimus iam dicere, propter quid inſunt conſequentia ijs, quæ ſunt ſub communi, vt propter quid homini aut equo inſunt, ſit autem animal, in quo A. B. vero conſequentia omne animal: in quibus autem C. D. E. aliqua animalia: planum igitur propter quid B. ineſt ipſi D. namque per A. conſimiliter autem & alijs. Et ſemper in alijs eadem eſt ratio. nunc quidem igitur ſecundum tradita communia nomina dicimus. 1

Oportet autem non ſolum in his conſiderare, ſed & ſi aliud quid viſum fuerit inexiſtens commune excipientem, poſtea quæ hoc ſequitur, & qualia hoc ſequuntur, vt cornua habentia habere erinaceum, & non vtrinque dentata eſſe: rurſus cornua habere, quæ 2

ſequitur, planum enim propter quod illis inerit, quod dictum eſt, propter enim cornua habere inerit.

3 *Amplius autem alius modus eſt, ſecundum proportionale eligere: vnũ enim accipere non eſt idem, quod oportet vocare ſæpium, & ſpina, & os erunt autem conſequentia, & his tanquam vna quadam natura tali exiſtente.*

4 *Eadem vero problemata ſunt, hæc quidem eo quod idem medium habent, vt quoniam omnia ∴ contra reſiſtentia horum autem quædam genere eadem ſunt, quæcunque habent differentias, eò quod aliorum, aut aliter ſunt. vt propter quid reſonat? aut propter quid apparet? & propter quid iris? omnia enim hæc problemata idem ſunt genere, omnia enim ſunt refractio, ſed ſpecie altera. Aliqua verò eo quod medium ſub altero medium eſt, differunt problemata, vt propter quid Nilus decreſcẽte menſe magis fluit? quoniã hybernior decreſcẽs eſt, & propter quid hybernior decreſcens eſt? quoniam Luna deficit, hæc enim ita ſe habent inter ſe.*

∴ ἀντιπερίστασις. Græce dicitur hoc eſt contrarij ſtatus

1 *Vt habeamus problemata eligere oportet, &c.*

Intentio Ariſt.

HOc capite oſtendit diuiſionem, & deciſionem, nempe conſiderationem cõmunis, & vniuerſalis abſtracti a particularibus, & conducere ad determinanda, & multiplicanda problemata, & ponit tria theoremata circa hoc quorum primum eſt vt ſeparatim conſideremus vniuerſalia, & communia, & quæ eis inſunt ſecundum ſe omnia ſpeculemur nam poſteà per ipſum commune poterimus illa omnia de particularibus probare, & demonſtrare.

1. Theor.

Vt ſumamus animal, & quæ ei inſunt ſecundum ſe conſideremus, nempe ſomnum, vigiliam, ſenſum, motum localem, & alia poſtea de ſingulis animalibus eadem per animal medium demonſtrabimus, & ſic faciendum eſt in quolibet alio vniuerſali vnde fit abſtractio, & deciſio illius communis & conſiderantur quæ ei inſunt, poſtea fit deciſio, vt eadem de inferioribus demonſtremus.

Oportet autem non ſolum in his conſiderare, &c. 2

2. Theo.

Secundum Theorema eſt, non ſolum oportet ſeligere iſta communia, quæ nomina habent poſita, ſed quæcunque alia communia etiam ſi [illegible] non ſint, & conſiderare ea quæ eis inſunt, poſtea de illorum inferioribus demonſtrare.

Vt conſiderare hoc commune, nempe habere cornua, & quid ſequatur ex hoc, nempe non habere dentes ſuperiores, & habere multos ventres, nam animalia quæ cornua habent, materiam dentium ſuperiorum in cornua conuertunt, & ob id multos habent ventres, vt cibos poſtea ruminare poſſint, & ab vno in alium ventrẽ transferre, nam cum dentes non habeant, non ita facile poſſunt cibos conterere.

Per cornigerum igitur illa de animalibus habentibus cornua in particulari demonſtrabuntur, Themiſt. per hoc commune intelligit genus innominatum, Albert. vero paſſionem aliquam communem, etiã ſi non ſit genus.

Amplius alius modus eſt, &c. 3

3. Theo.

Tertium theorema eſt, vt non ſolum cõmune vniuocum ſumamus, ſed etiam analogum, cum ea quæ probanda ſunt analoga etiam ſunt, vt ſæpium ſpina, & os, nihil habent commune vniuocum, ſed analogum, vt enim ſe habet os in terreſtribus, ita ſpina in aquatilibus, & ſæpium in quodam piſce, qui ſæpia dicitur, tale proportionale eſt ſumendum, & quæ communiter inſunt inueſtiganda, poſterius enim per tale commune de ſingulis illa probantur.

Eadem autem problemata, &c. 4

Merito cum multa problemata vnico medio docuerit determinari, oſtendit illa omia dici eadem problemata, quæ vnico medio determinantur, ſicut omnes quæſtiones, quæ per antiperiſtaſim probantur eędẽ dicuntur, vt quare fontes ſubterranei sũt frigidi in ęſtate, calidi in hyeme; quare

lucernæ

Digitized by Google

lucernæ viuaciores ſint vigente frigore, quare fiant grandes in autumno, & ſimilia problemata dicuntur eadem, quia eadem eſt cauſa nempe antiperiſtaſis, ideſt obiectio contrarij.

Si medium fuerit idem ſpecie, erũt problemata eadem ſpecie, ſi genere ſimiliter: & problemata, vt quare ſic appareat iris, quare fiat imago in ſpeculo, quare echo in aere, omnium horum idem eſt medium genere, ſcilicet repercuſſio licet diuerſa ſit repercuſſio in illis tribus.

Dicuntur etiam eadem problemata, quę vnicum habent medium, ſed ſubordinatione quadam, nam illud eſt vnius medium & hoc poſtea eſt alterius medium, vt quare Nilus magis creſcit in fine menſis lunaris, quia eſt tempus hyemalis finis menſis, iterum quare eſt tempus hyemalis tunc? quia Luna deficit, illa duo dicũtur eadem, quia ab vnico medio pendent ordine tamen quodam.

Quomodo cauſæ, & effectus ſe habeant inter ſe, & quo pacto cauſæ veneentur, & an vnius effectus plures ſint cauſæ. Cap. XVII.

1 *DE cauſa vero & cuius cauſa dubitaret vtique aliquis, an quando eſt cauſatum & cauſa eſt, quemadmodum ſi fluunt folia, aut deficit, & cauſa fluendi folia, aut deficiendi erit, veluti, ſi huius eſt lata folia habere: ipſius vero deficere, eſt terram in medio eſſe: ſi enim non eſt, alia quædam erit cauſa ipſorum, ſiue cauſa eſt ſimul, & cauſatum, vt ſi in medio terra eſt deficit, aut ſi latifoliũ eſt, fluunt folia.*

2 *Si verò ſic ſimul vtiq; eſſent, & monſtrarentur per ſe inuicem, ſi.n. folio fluere, in quo A. latifolium vero in quo B. vitis autem in quo C. ſi itaq; ipſi B ineſt A. omne.n. latifolium fluit folio, ipſi verò C. ineſt B. omnis.n. vitis eſt latifolia, ipſi C. ineſt A. & omnis vitis fluit folio, cauſa verò B. medium, ſed & quoniam latifolia eſt vitis, eſt per folio fluere demonſtrare. ſit enim D. quidem latifolium, E. vero folio fluere; vitis autem in quo F. ipſi itaque E. ineſt E. folio fluit enim omnis vitis, ipſi autem E. D. omne enim folio fluẽs eſt latifolium, omnis igitur vitis eſt latifolia: cauſa autem eſt folio fluere. Si vero non contingit cauſas eſſe ſibi inuicem, cauſa enim prior eſt eo cuius eſt cauſa, & deficiendi quidem cauſa eſt in medio terram eſſe: quod autem in medio terra ſit, non eſt cauſa ipſum deficere. ſi igitur per cauſam quidem demonſtratio eſt propter quid, quæ vero non per cauſam ipſius, quod: quod terra quidem in medio eſt nouit, propter quid autem non: quoniam ipſum deficere non eſt cauſa, quod ſit in medio, ſed hoc ipſius deficere manifeſtum eſt, in ratione namque ipſius deficere ineſt eſſe in medio: quare planum quod per hoc, illud cognoſcitur, ſed non hoc per illud.*

An contingit vnius plures eſſe cauſas? ſi enim eſt idem de pluribus primum prædicari, ſit A. ipſi B. primo exiſtens, & ipſi C. alij primo, & hæc ipſis D. E. inerit igitur A. ipſis D. E. cauſa vero eſt ipſi quidem D. B. ipſi vero E. C. quare cauſa quidem exiſtente, neceſſe eſt rem eſſe, re autem exiſtente, non neceſſe eſt omne eſſe, quodcunque ſit cauſa, ſed cauſa quidem, non tamen omnis. 3

Aut ſi ſemper vniuerſale problema eſt, & cauſa totum quiddam, & cuius cauſa vniuerſale, vt folio fluere toto aliquo determinato, licet ſpecies ipſius ſint, & his vniuerſaliter, aut plantis, aut his plantis: quare, & medium æquale oportet eſſe in his, & cuius cauſa, & conuerti: vt propter quid arbores

folio

ſalio fluunt, ſi itaque propter congelationem humidi, & ſi folio fluit arbor, oportet eſſe congelationem, & ſi congelatio ineſt non cuicunque, ſed arbori, eſt folio fluere.

Verum autem contingit non eandem cauſam eſſe eiuſdem omnibus, ſed alteram, aut non? an ſi quidem per ſe demonſtretur, & non per ſignum, aut accidens? non poteſt fieri: namque ratio extremi medium eſt; ſi vero non ita contingit.

Eſt autem, & cuius cauſa, & cui conſiderare ſecundum accidens, non tamen videntur problemata eſſe: ſi vero non, ſimiliter habebunt medium ſiquidem ſunt æquiuoca, æquiuocorum medium eſt: ſi vero vt in genere ſimiliter habebunt, vt propter quid eſt permutatim proportionales? alia enim cauſa eſt in lineis, & numeris, & eadem vtique, inquantum quidem linea, alia inquantum verò habens augmentum tale, eadem; ita & in omnibus: huius autem ſimiliter eſſe colorem colori, & figuram figuræ, aliam alijs æquiuocum enim eſt ſimile in his hic quidem fortaſſe proportionabiliter habere latera, & æquales angulos in coloribus vero ſenſum vnum eſſe, aut aliud aliquid tale: quæ vero ſecundum analogiam, eadem & medium habebunt ſecundum analogiam.

6 *Se habet autem ſic conſequi, cauſa ſibiinuicem, & cuius cauſa, & cui cauſa, ſingulum quidem accipienti cuius cauſa in plus eſt, vt extrinſecos æquales eſſe quatuor, in plus eſt quam triangulum, aut quadrangulum, omnibus vero æqualiter: quæcunque enim quatuor rectis æquales eſſe extrinſecos, & medium ſimiliter; eſt autem medium ratio primi extremi: quocirca omnes ſcientiæ per definitionem ſiunt, vt folio fluere ſimul ſequitur vitem, & excedit, & ficum & excedit: ſed non omnes, ſed æquale eſt: ſi igitur acceperis primum, medium ratio folio fluendi eſt: erit enim primum quidem in altera medium, quoniam talia omnia ſunt poſtea huius medium, quoniam ſuccus congelatur, aut aliud aliquid tale, quid autem eſt folio fluere, congelari ſuccum in contractu ſeminis.*

In figuris vero ita aſſignabit, quærentibus aſſecutionem cauſæ, & cuius cauſa, ſit A. inexiſtens B. omni: B. vero vnicuique eorum, quæ D. in plus autem B. vtique vniuerſale eſſet ijs, quæ ſunt D. hoc enim dico vniuerſale, quod non conuertitur, primum vero vniuerſale, cum quo vnumquodque quidem non conuertitur, omnia autem conuertuntur, & non excedunt: ipſis itaque D. cauſa eſt ipſius A. ipſum B. oportet igitur A. in plus quam B. extendi: ſi vero non quid magis cauſa erit hoc illius; ſi itaque omnibus E. ineſt ipſum A. erunt aliquid illa vnum omnia aliud a B. ſi enim non, quomodo erit dicere, quod cui ineſt E. ipſum A. omni ineſt: cui vero A. non omni ipſum E. propter quod enim non erit aliqua cauſa, vt inſit omnibus D.... ſed nunquid & quæ ſunt E. erunt aliquid vnum: Conſiderare oportet hoc, & ſit C. *al. leg. ſed nunquid & ipſis E. ſi quidem erunt aliquid vnum.*

8 *Contingit itaque eiuſdem plures cauſas eſſe, ſed non iiſdem ſpecie. vt quod longæua ſint, quadrupedia quidem, eo quia non habent bilem, volatilia vero eo, quod ſicca ſunt, aut alterum quid. Si vero ad indiuiduum non ſtatim veniunt, non ſolum vnum eſt medium, ſed & plura, & cauſæ plures: vtrum vero cauſa mediorum, quod*

vniuer-

Digitized by Google

vniuerſale primum, aut quod ad ſingulare, ſingularibus ? planum itaque ea eſſe, quæ proxima ſunt vnicuique, cui ſunt cauſam primum enim ſub vniuerſali eſſe, hec eſt cauſa.∴ vt ipſi D. ineſſe ipſum C. ipſum ∴ in eſſe, eſt cauſa: ipſi igitur D. ipſū C. cauſa ipſius eſt A. ipſi verò C. ipſum B. huic autem idem.

∴ dl. B. ∴ argy. le. veluti vt A. cō petat ipſi D cā eſt ipſum C. vt igi tur A. cō petat, ipſi D. cā eſt ipſū C. vt aūt cōpetat ipſi C. cā eſt ipſū B.

De ſyllogiſmo igitur ac demonſtratione, & quid vtrumque eſt, & quomodo fit, manifeſtum eſt; ſimul verò, & de ſcientia demonſtratiua, idem enim eſt.

De cauſa autem, & cuius cauſa eſt, &c.

HOc caput neſcio, an a multis ſit intellectum, propter obſcurum procedendi modum, dicam quæ mihi videntur tex-
1 tui maxime quadrare; dubium proponit Ariſt. nunquid cum effectus ſit, cauſa ſit, ita vt liceat ab effectu cauſam colligere, vt ſi eclypſis ſit terra ſit in medio; & ſi arbor defrondeſcit, lata habet folia, quod eſt cauſa, argumentatur a parte affirmatiua, nam ſi effectus eſt abſque illa cauſa, ergo habebit aliam cauſam, non enim contingit effectum eſſe ſine vlla cauſa.

2 *Si vero cauſa ſit, & cauſatum, &c.*

Argumentatũ pro parte negatiua, quod nõ ſint ſimul effectus & cauſa, aliter enim eſſet circulus a cauſa ad effectum, & econtra, vt probare vitem defrondeſcere, quia lata habet folia, & econtra, lata habere folia, quia defrondeſcit, hoc argumentum ſoluit dicendo, quod iſte circulus non eſt in cauſis, ſed vna eſt demonſtratio a cauſa, altera eſt ab effectu, & quia, & hoc non eſt vllum inconueniens, vt ſuperius diximus, textus eſt apertus.

3 *An contingit vnius plures eſſe cauſas, &c.*

Argumentatur ſecundo ad probandum, quod non valet ab effectu ad cauſam, poteſt idem effectus a pluribus cauſis, primis prouenire, vt vituperabile a ſuperbia, & ab intemperantia, ergo iam non ab effectu licebit colligere cauſam, non enim licet dicere, eſt vituperabile, ergo propter ſuperbiam, quia poteſt eſſe propter intemperantiam, nec licet dicere propter intemperantiam quia poteſt eſſe, propter ſuperbiam.

Iſta argumenta Ariſt. proponit dubitatiue, quia non probat antecedentia, quia sũt dubia, & opinabilia, ſolum tangit difficultatem, hoc ergo argumento, probat, quod ex effectu non licet inferre cauſam omnem, ſed disiunctiue aliquam, ipſe hoc literis explicat. vt A. puta vituperabile habet duas cauſas totales, B. ſuperbiam, & C. intemperantiam, & prædicatur vituperabile de D. nempe ſuperbo, & de E. nempe intemperato, de illo per medium B. ſuperbiam, de hoc per C. intemperantiam, igitur ex ſingulis medijs colliges effectum, non ex effectu ſingulas cauſas, quia eſt ſuperior effectus, cauſa vero inferior.

An ſi ſemper vniuerſale, &c. 3

Rurſus contra hanc ſecundam rationẽ inſtat, quia videtur quod quando problema, ſeu propoſitio probanda eſt vniuerſalis poſterioriſticè, cauſa eſt vniuerſalis, & cuius eſt cauſa, ideſt paſſio eſt etiam vniuerſalis, & ita omnes tres termini erunt conuertibiles, ſenſus eſt, ſi ſumatur proprium ſubiectum, & vniuerſale paſſionis, cauſa erit æqualis, & cõuertetur cum eis.

Verbi gratia ſi defrondeſcere ſumatur de proprio ſubiecto, nempe non de hac, vel illa planta, ſed de illo communi omnibus his quæ defrondeſcunt, tunc medium etiam erit æquale, nempe quia humidum denſatur, & congelatur, non quodcunque, ſed illarum plantarum talium, & tunc iſta erunt conuertibilia, & nota hic, & quòd vera cauſa defrondeſcendi eſt humidum congelari, non quod lata ſint folia, hoc enim ſignum quoddam eſt, nec opus eſt hęc declarare, cum philoſophica ſint, ſatis eſt, vt exempla intelligantur pro vt ſufficiunt pręſenti inſtituto.

Vtrum autem contingat, &c. 4

Replicat contra hoc etiam dubitãdo; videtur enim quod poſſit eſſe, quod eiuſdem effectus ſint plures cauſæ in diuerſis ſubiectis,

ctis & non vna v. g. longæuum ineſt ceruo, & cornici, ſed illi quia caret felle, huic quia ſiccum animal eſt.

Iterum contra hoc dubitat, quia videtur, quod quãdo paſſio demonſtratur per ſe, & non p ſigna, vel per accidẽtia (hæc. n. vnius poſſunt eſſe plura) tunc nõ poſſit eſſe quod vnius effectus plures ſint cauſę, et probat, nam medium eſt definitio paſſionis & maioris extremi, erit igitur ipſi æquale, ſi extremũ vniuocũ & medium ſimiliter, ſi vnum genus, & alterum etiam, ſi vnum analogum, etiam & alterum, vt cõmutari proportionaliter, & lineis, & numeris & alijs ſimul analogice ineſt, q alia rõne ineſt lineæ, alia ineſt numeris, quamuis inter ſe ſimilitudinem habeat; ſi quis igitur velit dare medium huius, erit etiam analogum.

Similiter ſimile ineſt coloribus, & figuris, eſt. n. color colori, & figura figurę ſimilis, ſed analogice, nam colores alia ratione dicũtur ſimiles, quia eodem modo mouent viſum, alia ratione figuræ, quia latera habent æqualia; medium igitur huius ſimilitudinis probandæ erit analogum, ſicut & extremum ipſum.

6 *Se habet autem, ſic conſequi, &c.*

Ex hac præcedenti doctrina determinat modo, cum medium tale ſumendum ſit, nẽpe definitio extremi, vt omnes ſcientię ſumunt) tunc omnia futura cõuertibilia, nẽpe cuius eſt cauſa, ideſt maius extremum, & cui eſt cauſa, i. ſubiectũ, & ipſa cauſa, i. medium: quod ſi ſub ſubiecto ſumuntur inferiora, ſingula non conuertentur, tamen omnia ſimul, vel ſubiectum complectens illa conuertetur cum extremo.

Verbi gratia, habere extrinſecos angulos æquales quatuor rectis, nõ cõuertitur cũ triangulo, aut cum ſingulis alijs, tamẽ cũ omnibus conuertitur ſimul, et cũ ſubiecto illa cõtinẽte, ſimiliter defrondeſcere, & humidum ſeminis denſari conuertuntur cum omnibus ſimul inferioribus. Vocat ſuccum ſeminis, quia ex eodem humido, ex quo nutriuntur folia, etiam nutriuntur fructus, & ſemina arborum.

Nota. Ex quo habes, quod quando ſumitur definitio paſſionis, licet id non ſemper ſit, & proprium ſubiectum, cõuertuntur omnes termini demonſtrationis, & cauſa cũ effectu: quando vero non ſumitur ſubiectum proprium, ſed inferius, non conuertitur extremum cum inferioribus ſingulis, cum omnibus tamen ſimul conuertitur.

In figuris autem ſic aſſignabis, &c.

Vult conſecutionem cauſæ, & effectus peretib., p ipſas figuras ſyllogiſticas hoc declarare, & oſtẽdere quod poteſt aliquã do fieri, vt eiuſdẽ effectus plures ſint cauſæ, nec repũgnare hoc modo ſyllogizãdi. 7

Aduerte duos terminos ĩ hoc textu vniuerſale, & vniuerſale primum: vniuerſale dicitur id ꝙ non cum alijs conuertitur, vt animal indiuiduis hominib. vniuerſale eſt, cum omnibus enim ſimul non conuertitur, vniuerſale primũ dicitur, ꝗ licet cum alio nõ conuertatur, tamen ſimul cum omnibus illis conuertitur, vt homo ſuis ſingulis indiuiduis vniuerſale primum eſt.

Hoc ſuppoſito ſumit, ſit A. puta viuens in omni B. puta animali, & animal ſit in D. puta in omnib. ſpeciebus ſuis, ſingulis aũt in plus, tũc, A. erit in plus quã B. nẽpe animal, quia erat vniuerſale ipſi, viuens enim non conuertitur cum animali, alias eſſet illius cauſa; id eſt inferret animal, quod non eſt; ſumit autem hic cauſam in inferendo, vt vult Philopo. ſi igitur A. eſt in B & B. in D. A. erit in D. per ipſum B. puta viuens de ſpeciebus aĩalis, per ipſum aĩal dicet. Vlterius, ſi A. viuẽs eſt ſuperius animali, erit in alijs, puta plantis E. nẽpe alijs, ficubus, populis, & reliquis, ſi. n. nõ eſſet in his, nõ eſſet ſuperius A: ineſt ergo in iſtis, quę sũt diſtincta ab ipſo B. puta ab animali, quod ſi iſta sũt diſtincta a B. erit ergo A. in eis p mediũ aliquod, ſicut inerãt D. per B. ſi ergo ineſt his plantis, puta B p mediũ illud C. puta arborem, iam vnius effectus plures ſunt: vnde in conſequentia ſyllogiſtica vnum per multa concludi poteſt.

8 *Contigit igitur eiuſdem, &c.*

Concludit poſſe vnũ effectum per plures cauſas eiuſdem generis intelligi poſſe demonſtrari, ſed non de eadem ſpecie, vel de eodem ſubiecto, ſed de diuerſis, vt longæuum de ceruo, quia caret colera, de cornice, quia eſt animal ſiccum.

Si enim definitionem effectus proximã ſumi-

Digitized by Google

ſumimus, effectus vniuerſalis vnica eſt cauſa; vt longæui eſſe bene proportionatos humores.

At præter hanc cauſam communem, in ſingulis ſpeciebus multiplicantur cauſæ, & quo magis ſpecies multiplicãtur etiam cauſæ, nam alia ratione eſt ceruus longæuus alia cornix, & alia, aliæ ſpecies, non tamen ſemper: nam aliquot ſpecies eandem cauſam poſſunt participare.

Dices, vtra melior cauſa ea, quæ eſt vniuerſalis paſſionis, an ea quæ eſt proxima ſubiectis ſingulis? reſpondet Ariſt. eam eſſe quæ eſt proxima cuique ſubiecto.

1 Vide clare demonſtrationem non ſiſtere in definitione paſſionum, ſed in definitione, & cauſa proxima ſubiectorum, vt cauſa quare ceruus ſit longæuus, id eſt D. ſit A. eſt per C. quia eſt bene temperatus: cauſa quare eſt bene temperatus, eſt B. quia non habet coleram, hæc iam non habet vlterius cauſam.

Si iſte textus e contra legatur incipiendo a particulari cauſa vſque ad vniuerſalem, vt quare ceruus longæuus, quia non habet coleram, vlterius quare non habens coleram eſt longæuum, quia eſt bene temperatum, tũc fauet opinioni Aegid. Rom. de medio paſſionis, ſed nihil contra nos, qui aliquando definitionem paſſionis medium conſtituimus.

Tandem epilogum facit Ariſtot. ex libro Priorum, & Poſteriorum ſimul, nempe dictum eſſe iam de ſyllogiſmo in communi, & de demonſtratione, & de ſcientia ipſa demonſtratiua quod idem eſt, hæc de capite.

Quomodo principia cognoſcantur, & quis principiorum ſit habitus. Cap. XVIII.

1 *De principijs vero & quomodo fiunt nota, & quis cognoſcens habitus, hinc eſt planum ad dubitantibus primum: quod quidem igitur non contingit ſcire per demonſtrationem non cognoſcenti prima principia immediata, dictũ eſt prius. Immediatorum vero cognitio vtrum eadem ſit, aut non eadem dubitare poſſet aliquis; & vtrum ſcientia vtriuſque ſit, aut non, aut huius quidem ſcientia, illius vero alterum quid genus, & vtrum non ineẍiſtentes habitus innaſcantur, vt ineẍiſtentes latuere.*

Si itaque habemus ipſos, abſurdum eſt: contingit enim certiores habentes cognitiones demonſtratione latere: ſi verò accipimus, non habentes prius, quomodo vtique cognoſceremus, & diſceremus ex non præexiſtente cognitione? impoſſibile namque, quemadmodum, & in demonſtratione dicebamus. Manifeſtum igitur, quoniam neque habere poſſibile eſt, neque ignorantibus, & nullum habentibus habitum innaſci. 2

Neceſſe igitur habere quidem aliquã potentiam, non talem autem habere, quæ eſt his honorabilior ſecundum certitudinem. Apparet autem hoc vtique omnibus ineẍiſtens animalibus: habent enim congenitam potentiam iudicatiuam, quã vocant ſenſum. 3

Ineẍiſtente autem ſenſu, in alijs quidem animalium fit permanſio ſenſati, in alijs vero non fit, in quocunque igitur non fit, aut omnino, aut circa quæ non fit, non eſt his cognitio extra ipſum ſentire. 4

In quibus vero ineſt ſentientibus habere vnum quiddam in anima cum multa talia fiant, iam differentia quædam fit: vt his quidem fiat ratio ex talium permanſione, his vero non. 5

Ex ſenſu quidem igitur fit memoria, quemadmodum dicimus, ex memoria vero, quæ plerũque eiuſdem fit, experientia, multæ namque memoriæ numero experiẽtia vna eſt, experientia autem aut ex omni quieſcente vniuerſali in anima, aut vno præter multa, quod vtique in omnibus vnum ſit illis idem, eſt artis

principium, & ſcientiæ: ſi circa generationem quidem artis, ſi vero circa ens ſcientiæ.

Neque itaque inſunt determinati habitus, neque ab alijs habitibus fiunt notioribus, ſed a ſenſu, vt in pugna verſione facta vno ſtante, alter ſtetit; poſtea alter, quouſque ad principium venit; anima vero eſt talis, vt poſſit pati hoc. Quod autem dictum quidem fuit pridem, non manifeſte vero dictum fuit, rurſus dicamus.

6 *Cum enim ſteterit indifferentium vnum, primum quidem in anima vniuerſale eſt, ſentitur enim ſingulare, ſenſus vero ipſius vniuerſalis eſt, vt hominis, ſed non Calliæ hominis. Rurſus in hoc ſtatur, quouſque ad impartibilia ſteterint, & vniuerſalia, vt tale hoc animal quouſque animal, & in hoc conſimiliter: planum itaque, quod nobis prima inductione cognoſcere neceſſarium eſt, ſenſus etenim ſic vniuerſale facit.*

7 *Quoniam vero habituum, qui circa diſcurſum ſunt quibus verificamus, aliqui ſemper veri ſunt; alij vero ſuſcipiunt falſum, vt opinio, & ratiocinatio, vera autem ſemper ſunt ſcientia, & intellectus, & nullum ſcientiæ genus aliud certius eſt quam intellectus: principia vero demonſtrationum notiora ſunt, ſcientia autem omnis cum ratione eſt, principiorum quidem ſcientia vtique non erit: quoniam vero nihil contingit eſſe verius ſcientia, quam intellectum, intellectus vtique erit principiorum, & ex his conſiderantibus, & quoniam demonſtrationis principium non eſt demonſtratio: quare neque ſcientiæ eſt ſcientia. Si igitur nullum aliud præter ſcientiam genus habemus uerũ, intellectus vtique erit ſcientiæ principium, & principium quidem principij, vtique erit: ſi autem omnis, conſimiliter ſe habent ad omnem rem.*

De principijs autem qualiter fiunt cognita, &c.

POſtquam Ariſt. de his quæ ad ipſam demonſtrationem, & huius ſtructuram pertinent, hactenus differuerit, ac de eius medio quod ſit, & quomodo cognoſcatur tractauit, nunc tandem de modo quo ipſa principia complexa acquirantur, diſputat.

Dictum iam eſt non eſſe demõſtratiuam ſcientiam abſque horum immediatorum principiorum cognitione, poterit tamen aliquis tria dubitare, primo, an cognitio mediatorum, & immediatorum ſit eadem, ideſt eiuſdem rationis; ſecundo an cognitio principiorum immediatorum ſit ſcientia, ſicut mediatorum, vel aliquod aliud altius ſcientiæ, & cognitionis genus; tertio an iſti habitus, & cognitiones principiorum acquirantur de nouo, an ſint naturales, ſed latentes a principio, & poſt notificati.

Si quidem igitur habemus ipſos.

Incipit diſputare circa tertiam quæſtionem ad vtramq; ipſius partem, nã ſi habemus tales habitus a natura, latentes tamen multo tempore vt dicebat Plato, abſurdũ eſt profecto dicere quod habeamus a natura cognitiones, & habitus qui ſint certiores demonſtratione, & tamen non cognoſcamus per ipſos, cum nullus poſſit demonſtrationem habere quin cognoſcat ſtatim.

Quod ſi dicatur tales habitus eſſe acquiſitos, videtur aliud inconueniens maius. Nam cum cognitio acquiſita fiat ex præexiſtenti cognitione, vt dictum eſt, oporteret ante illos habitus alias priores cognitiones, & habitus ponere, quæ tamen non ſunt.

Concluditur ergo non eſſe dicendum tales habitus ineſſe a natura, nec quod ex cognitione præcedenti non fiant, cum omnis cognitio acquiſita ex præcedenti fiat, atque nam ſit iſta cognitio ex qua prin-

principiorum cognitio fiat, explicat modo.

3 *Neceſſe eſt itaque habere quandam potentiam, &c.*

Intendit docere ſenſum ineſſe hominibus natura, & ex hoc ſenſu prouenire memoriam, & ex memoria experientiã, & ex hac colligit per intellectum vniuerſalis cognitionem, atque hoc eſſe principiũ ſciẽtiæ, vnde cõſtat nõ ineſſe cognitiones principiorũ a natura, nec fieri ex alijs præexiſtentibus in intellectu, ſed a ſenſu originem ducere, qui quidem ineſt nobis a natura, quod etiam docet, 1. Meta. cap. 1.

Dicit ergo primum neceſſariũ eſſe ante principiorum cognitionem, præcedere in nobis quandam cognoſcitiuam potẽtiam, hæc autẽ non eſt alius habitus, vel cognitio certior, & honorabilior principiorum cognitione, ſicut ipſa principiorum cognitio eſt certior, & honorabilior cognitione concluſionis; non ſic, inquam, eſt iſta potentia ſenſitiua, ſed eſt quoddam principium quo indiget intellectus ad ſuas intellectiones.

At ne quis putaret potentiam hominibus eſſe propriam, dicit omnibus animalibus ineſſe, quæ dicitur ſenſus, animal enim eo animal eſt quo ſenſum habet, hanc potentiam vocat connaturalem, quia animalia ſenſum per generationem ſimul cum eſſe ſuo accipiunt.

4 *Cum inſit autem ſenſus, &c.*

Non vniformiter ſenſum hunc animalibus reliquis, & hominibus ineſſe oſtendit, ne quis decipiatur dicens, ſicut ex ſenſu nõ fit in animali principiorũ cognitio, ita nec in homine. Duas aũt diuiſiones facit: prior eſt quædã animalia præter ſenſum memoriam habent, quædã autem præter ſenſum memoriam non habent; memoriam habent illa, in quibus ſpecies, & imagines rerum ſenſatarum manẽt etiam poſt præſentiam illarum rerum: nã hoc pacto fit memoria, illa vero non habent, in quibus non manent tales imagines, ac propterea extra rei præſentiam nõ ſentiunt.

Nota qđ dicit iſta animalia non ſentire niſi in præſentia obiecti illa quæ ſentiunt, loquitur autẽ disiunctiue, omnino non ſentiunt in abſentia, aut non ſentiũt illa quorum imagines non manent. nam animalia, quæ memoriam non habent, aliquando recordãtur quando aliquod ſenſibile vehemens perceperunt, & quæ memoriã etiam habent, non recordantur, quando debiliter ſpeciem receperunt, nec manet, hoc autem eſt, vt intelligas memoriam fieri ex permanẽtia imaginum ſenſatarum rerum in parte interiori capitis.

In quibus autem ineſt ſentientibus, &c. 5

Poſterior diuiſio eſt, ex his memoriam habentibus, quædam habent virtutem qua ex multis memorijs vnum colligunt, & inferãt, quædam non habent illam vt vnũ colligere poſſint, atque ex his, quæ tale vnum colligunt, fit quædam animalium differentia diſtincta ab omnibus alijs, qua vnum ratione & intellectu vtatur, atque hic eſt homo, qui ex memorijs multis vnũ vniuerſale colligit, & ratione vtitur, reliquis vero id non eſt conceſſum.

Ex quo infert ordinem cognitionum in homine, ex ſenſibus enim exterioribus fit memoria manentibus imaginibus rerum ſenſatarum, ex multis autem memorijs ſimilib. experimentum, eſt.n. experimẽtum collatio multorũ ſingularium ſenſibiliũ: ex hoc autem experimẽto: & ex toto vniuerſali collecto iam, & abſtracto, & facto vno propter multa, fit principium artis, & ſcientiæ, artis, ſi fuerit in rebus factibilibus, ſcientiæ, ſi fuerit in ſpeculabilibus, vnde principium artis, & ſcientiæ eſt propoſitio vniuerſalis collecta per intellectum ex experientia, & ex memoria, & vltimo ex ſenſu.

Circa literam, aut copulatiue eſt legendum, vt notat Philopo. hæc omnia clarius explicantur in prohœ. Met.

Neque igitur inſunt determinati, &c. 6

Infert ex prædictis reſponſionem tertiæ quæſtionis, nempe cognitionẽ principiorum non ineſſe nobis a natura, nec fieri ex alia notiori intellectiua cognitione, ſed a ſenſu modo, qui dictus eſt produci, & exẽplum ponit, ſicut aliquãdo pugna exiſtente accidit, milites hinc inde diſperſos fuge

in ac exercitum deſtituere, tunc vnus ſtat, quo ſtante, alius etiã ſtat, & poſt hos alius donec pluribus ſtantibus fit iterum exercitus, ſic fit vniuerſale ex hoc, & illo, & alio, & multis ſingularibus conſeruatis in memoria, quæ quidem diſperſa erãt, ſed adunantur, & colliguntur intellectu comprehendente ſimilitudinem omnium per abſtractionem.

Quod ſi dicas, quomodo anima poteſt recipere has ſpecies, & ſingularia in ſe de nouo? reſpondet animam eſſe talẽ, vt poſſit pati iſta, nam intellectus ſecundũ Ariſt. 3. animæ tex. 32. eſt, vt tabula raſa, qui poteſt rerum ſimilitudines in ſe recipere.

Vnde reperit clarius, modum quo vniuerſale fit, dicens, quando eſt aliqua natura ſecundum ſe vna, & indifferens multis, vt homo aĩal, albũ, & hoc p intellectũ nã extra intellectum non eſt ſeparata natura cõis: cũ igitur talis natura ſic eſt facta vna & cõmunis, eſt vniuerſale, vt Petrus eſt homo, & cęteri etiam ſunt homines: at quando ſumitur homo per ſe, qui in illis eſt ſic ſeparatus, iam eſt vniuerſale, ante nõ erat, fit autem hoc per intellectum.

Dices, nonne ſenſus circa vniuerſalia feruntur? nam viſus habet pro obiecto ipſum colorem, non hunc vel illum, reſpondet potẽtiam ſenſitiuam habere ipſam naturam communẽ pro obiecto, tamen actus & ſenſationes non fiũt, niſi circa ſingularia, intellectus vero actus eſt, qui in vniuerſalia fertur.

Huius loci declarationem vide ſuperius lib. 1. ſuper c. 24. vnde ſequitur, quod intellectus collectè, & adunatè intelligit naturam, quam ſenſus ſparſim in multis percipiunt ſingularibus, ac ideo per inductionem, quæ ſenſu fit, cognoſcere, ſeu intelligere incipimus.

Quoniam autem circa, &c.

Secundam & tertiam ſoluit quęſtionem oſtẽdens cognitionem principiorum non eſſe ſcientiam, ſed alium habitum ſcientia certiorem, nempe intellectum: ex quo fit, vt nõ ſint eiuſdem rationis cognitio principiorum, & eorum quæ ex principijs deriuantur.

Supponit autem duo, alterũ eſt habitus intellectiuos veros ſpeculatiuos eſſe tres, primus qui poteſt recipere falſum, vt opinio & ratio, id eſt ſyllogiſmus topicus, qui eſt cauſa opinionis. alter eſt ſcientia, quæ eſt cognitio neceſſariorum per cauſam: tertius eſt intellectus, qui eſt cognitio neceſſariorum immediatorum, atque hi duo ſemper ſunt veri.

Supponit ſecundo, quòd nulla cognitio eſt certior quam ſcientia, niſi habitus hic, qui dicitur intellectus, quæ duo colliguntur ex 6. Ethic. c. 3. tunc argumentum eſt horum principiorum non eſt opinio, quia ſemper ſunt vera, non eſt ſcientia, quia nõ habent cauſam, nec per diſcurſum cognoſcitur, & præterea, quia ſunt certiora his quorum eſt ſcientia, ergo eorum erit intellectus, non enim reſtat alius habitus intellectiuus certior ſcientia. præterea q̃a ſciẽtiæ non eſt ſcientia, alias enim eſſet proceſſus in infinitum, deuenire eſt ergo ad aliquam cognitionem, quæ non ſit ſcientia, & hæc eſt intellectus.

Ex quo colligit hanc cognitionem, quæ intellectus dicitur, eſſe principiũ, & principium principij, id eſt cognitionem qua cognoſcimus ipſas propoſitiones primas quæ ſunt principia.

Sic autẽ ſe habet omnis ſcientia ad omnem concluſionem, vt enim eſt ſciẽtia cognitio procedens ex alia, & qua cognoſcimus id quod ex alio ſequitur, ita & intellectus eſt cognitio, ſed non ex alia intellectiua cognitione, ac ideo eſt principium.

Similiter eſt cognitio, qua propoſitiones primæ, quæ ex alijs non ſunt, cognoſcuntur, ac propterea eſt principium principij. ex quibus omnibus tres propoſitæ quæſtiones ſolutæ ſunt.

QVAESTIO I.

An principia per ſe nota inductione cognoſcantur.

VT ſenſus q̃onis ſit manifeſtus, aduerte primo duo eſſe genera principiorum, quædam ſunt rei, quædam cognitionis principia: rei principia ſunt, a quibus res ſuũ eſſe accipit, ſicut materia, forma, & reliquæ cauſæ dicũtur rei principia: cognitionis vero principia ſunt ea ex qb. cognitio rei ꝑcedit, ſicut ꝓpoſitiones ſunt principia cognitionis ipſi' cõcluſionis, nõ autem

1. No. de ſenſu q̃onis.

tem

tem exiſtimes, quod ſēper differant re iſta principia: cum.n.a poſterioribus procedimus ad cognitionem priorum, tunc differunt re principia cognitionis & rei: at cū a prioribus eſt processus, tunc eadem re ſunt principia cognitionis & rei: ſemper tamē differunt ratione, nam rei principia ſunt ſecundum ſuum eſſe; cognitionis vero ſecundū quod ꝑ intellectū ſumūtur, & ipſorū cognitio aliorū eſt cā cognitionis.

2.Notā. Aduerte ſecūdo, ꝙ intellectus noſter duplicem habet operationem, & apprehēdēdi, & iudicādi: per appræhenſionem enim res ipſas concipit in ſe, per iudicium vero earum veritatē, vel falſitatem comprehendit, aſſentiendo, vel diſſentiendo; has autē operationes eſſe diuerſas experiētia oſtēdit, multa enim apprehendimus de quorū veritate dubitamus, in hac vtraque operatione intellectus eſt depēdens, nam in apprahenſione indiget obiecto, quod percipiat, & hoc a ſenſibus accipit, in iudicio et dependet ab apprehenſione, non.n.iudicium ſit, niſi de rebus apprahēſis, & præterea indiget iudiciū præter apprahēſionē alio iudicio adiuuante, nā n iudicium concluſionis pendet ex iudicio præmiſſarū, & quando in intellectu iā non eſt aliud iudicium, quo præmiſſas cognoſcamus, fit recurſus ad iudicium ſenſus per inductionē an vero ſemper omne iudiciū intellectus dependeat ex alio iudicio ſiue ſenſus, ſiue intellectus, hoc dubitatur modo, & difficultas eſt propter illas propoſitiones per ſe notas cōmuniſſimas, nempe quodlibet eſt, vel nō eſt, oē totum eſt maius ſua parte, & ſimiles. de his enim eſt quæſtio, an notæ ſint per inductionem ſingularium, ita vt abſque inductione non cognoſcantur.

1. Opi. Et quorundam opinio, ꝙ hæ cōmuniſſimæ propoſitiones inductione cognoſcātur, nec intellect⁹ eis acquieſceret niſi præcedente iudicio ſenſus per ſingularia rationes autem huius ſententiæ hæ ſunt.

1.Ratio. Prima cauſa vniuerſalis, nō producit effectus, niſi mediātib. cauſis particularib., vt patet de cęlo, & Sole, & glorioſo Deo, qñ naturaliter operatur, ſemper.n.cū his cauſis particularibus operatur; at intellectus eſt cā vniuerſalis omniū aſſenſuū intellectiuorū, ergo ad particulares aſſenſus opus eſt, ꝙ ſint alij aſſenſus, vt.n.ad aſſenſum huius cōcluſionis vtitur aſſēſu harū præmiſſarū & principiorū, ita ad aſſenſū principiorum vtetur aſſenſu & iudicio ſēſus, vt ſi fiat inductio quædā ex ſingularibus illorū principiorū, nempe hoc totū ē minus ſua parte, & hoc totū eſt maius ſua parte, & ſic de cęteris, ergo omne totū eſt minus parte, tunc ſingularia illa ſenſu, vniuerſale intellectu comprehenditur.

2.Ratio. Secundo, ſi iſta principia non cognoſcerētur inductione, ſolo lumine intellectus fierēt nota, ſed hoc eſt falſum, nā hoc modo nullus poſſet ea negare: at conſtat hæc principia a multis eſſe negata. vt dicitur. Meth. & notat Auer. 4. Metaph. com. 15. ergo non cognoſcuntur ſolo lumine intellectus, ſed per inductionem.

1.Fund. Circa hoc aduerte non eſſe dubium de principijs immediatis vnius ſcientiæ, ſunt enim multa ex his, quæ inductione cognoſci debent, ſed de communibus multarum ſcientiarum, & communiſſimis omnium, vt ſuperius diximus.

1.Concl. Et de his eſt prima concluſio, ſolum lumen intellectus facta prius apprehēſione, ſufficit ad certō aſſentiendū iſtis dignitatibus. patet cōcluſio 1. Poſt. c. 3. vbi ex terminis cognoſci has propoſitiones dicit Ariſt. ſufficit, inquit, quid per totum, quid ꝑ partem intelligatur cognoſcere, vt ſtatim nullo iudicio præcedēti cognoſcatur omne totum eſſe maius parte. vbi Alb. uti diximus comparabat has proportiones viſibilibus luminoſis, quæ ſuo proprio vidētur lumine abſque vllo alio extrinſeco, & Ægid. hoc loco dicit, ſicut oculus informatus ſpecie videt colorē, ita intellectus apprehenſione facta aſſentit iſtis. Et Linc. 1. poſt. c. 9. ꝑterea Ariſt. 2. Met. c. 1. vocat has ianuas ſcientiarum, in quib. nō contingit error, præterea quia æque notum eſt ſingulare hoc totum eſt maius parte, ſicut omne totum eſt maius parte, præſertim cum per ſenſum non percipiamus aliqua ſingularia harum propoſitionum, non.n. ſenſu cognoſcitur, ſi ab his æqualibus hęc demas æqualia, remanebunt æqualia.

2.Concl Secunda concluſio. licet iſta principia poſſint ſyllogizari, & induci, tamen non fiunt nota ex tali inductione, & ſyllogiſmo, cum in ſeipſis clariſſima ſint, & per ſe fidem habeant.

Vnde

Ad 1. Vnde ad primum argumentum reſpondeo, quòd talis eſt determinatio ex parte ſpeciei obiecti, per quam ſpeciem fit apprehenſio, & præterea quia ſicut lumen ſolis eſt cauſa vniuerſalis, tamen ſe ſolo calefacit, ita & lumen intellectus ſe ſolo inducit aſſenſum illorum principiorum, abſque alio particulari iudicio, cum ille aſſenſus principiorum ſit quid vniuerſale & commune, ex quo deriuantur multi aſſenſus particulares concluſionum aliarum.

Ad 2. Ad ſecundum dico quod negare aliquid multipliciter contingit, aut ore exterius aut corde interius, non loquimur de exteriori negatione, quia quilibet poteſt negare omnia, ſed de interiori: hæc eſt triplex aut, virtualis, aut formalis, & hæc directa, vel indirecta; virtualis, cum negamus aliquid in alio, vt qui dicit nullum corpus eſſe album, virtualiter negat nullam niuē eſſe albā: formalis, cum aliquid in ſe ipſo negatur, hoc vero ſi negatur quia rationes faciunt apparere aliter, tunc eſt negatio directa: ſi vero negatur, quia licet in ſe verum appareat ſemper, tamen neſcire ea quæ ſequuntur ex illo, facit de illo dubitare, eſt negatio indirecta, quo pacto Zeno negabat motum & ſenſum, quia neſciebat intelligere quomodo ſi mouetur, aliquid poſſit pertranſire infinitas partes quæ ſūt in ſpatio.

Dico, negare principia virtualiter non arguit illa per ſe cognita nō eſſe, imo quoties in bona conſequentia aliquis concedit præmiſſas, & negat concluſionem, virtualiter negat quodlibet eſt vel non eſt.

Dico ſecundo, nullus negat directe illas dignitates, cum non ſit ratio directa contra eas apparens.

Dico tertio indirecte negantur, ſed hoc non arguit eas non eſſe per ſe notas, nam etiam hūc motum eſſe, eſt per ſe cognitū ſenſu, & tamen Zeno negabat.

Dices, Ariſt. dicit has pendere a ſenſu, *Obiect.*
dico primo, quod loquitur de intrinſecis *Solut.*
propoſitionibus & particularium demonſtrationum immediatarum. Dico ſecundo quod etiam iſtæ communiſſimæ a ſenſu pendent, quia eſt neceſſaria apprehenſio terminorum, quæ non fit ſine ſenſu.

Hæc de quæſtione breuiter, quæ latius examinari debet lib. 2. metaph. atque de tota enarratione in lib. Poſteriorum. Sit laus Deo Opt. Max. qui nos ad finem perduxit. Amen.

Finis Secundi Libri Poſteriorum.

LAVS DEO.

VENETIIS: MDCXIIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ADDITAMENTA AD COMMENTARIA D. FRANCISCI TOLETI. IN LOGICAM ARISTOTELIS.

PRAELVDIA IN LIBROS PRIORES ANALITICOS.

Tractatio de Syllogiſmo: de Inſtrumentis ſciendi: & de Præcognitionibus, atque Præcognitis.

AVCTORE LVDOVICO CARBONE A COSTACCIARO.

Academico Parthenio, & in Almo Gymnaſio Peruſino olim publico Magiſtro.

CVM PRIVILEGIIS.



VENETIIS, Apud Seſſas, MDCXIIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

AVCTOR LECTORI.

ADDITAMENTA hæc, amice Lector, vt minus, elaborata, atq; polita, nunquam mihi e manibus extorqueri permiſiſſem, ni plus alijs, quam mihi ſoli viuerem: quod qui faciunt, ea ſæpe faciunt, quæ alias facturi non eſſent. Vt itaque nonnullorum votis ſatisfacerem, ea in lucem publicam venire permiſi, quæ vna cum completo de re Logica opere, alio tempore, edere cogitabam. Habeo enim Commentaria in omnes libros Logicos non pœnitenda, quibus, dum grauioribus operibus ſcribendis ſum addictus, extremam manum imponere non queo; faciam tamen aliquando, fauente Deo. Interim ab horum additamentorum editione, occaſione ſumpta, eodem tempore Introductionem in Logicam, ſeu totius Logicæ Compendium, ni fallor, abſolutum, foras dedi. Vno etenim opuſculo, quod nunc ſub prælo eſt, non ſolum quæ in vniuerſo Ariſtotelis Organo continentur; ſed etiam omnia quæ ab ipſo prætermiſſa, & ab alijs ſuperaddita fuere, complexi ſumus. Quare, qui noſtra leget, diſciplinam, aliàs Tironibus non facilem, facile ſibi comparare poterit; ſi ea quæ Ariſtoteles ad iuuenum ingenia minus accommodate ſcripſit, prætermittere, & ad alias artes ſe conferre volet; cum, quę ille fuſe & obſcure docuit, nos breuiter, & perſpicue, quantum per rem ipſam licuit, & quæ ille omiſit, noua quadam ratione, nouis in re Logica ingenijs accommodata, tradiderimus. Etenim, in logicis tradendis, eam tenere ſolemus viam, atque rationem, quę multorum annorum experientia edocti ſumus,

ijs qui primo ad Dialecticā cognoſcendā accedūt, maximā
lucem affert, & ad reconditas difficultates, quæ in diſſeren-
di rationibus tractantur, intelligendas, maxime idoneos reddit:
Quam non modo diſcipuli, eius vtilitates animaduerten-
tes, ſæpe approbarunt, ſed etiam viri eruditi, vt hoc dicam,
& vere quidem, commendarunt. Et ne, dum hæc noſtra ru-
dia Additamenta excuſare deberem, aliud opuſculum lau-
dare velle videar, qui eo vti voluerint, nos in tanta de eadem
re librorum multitudine, non omnino fruſtra tempus, ope-
ramq; conſumpſiſſe facile animaduertet. Ideo autem, de hac
lucubratione in præſentia meminiſſe volui, vt multa quæ
in tractatione de Syllogiſmo hic omiſi, ex ea promenda eſſe
monerem. Ibi enim de Syllogiſmorum regulis communi-
bus, de formis, & ſpeciebus in particulari, deque alijs argu-
mentationum ſpeciebus ſcripſimus, de quibus hoc loco fe-
re nihil. Illud ad extremum lectorem monuerim, in his Ad-
ditamentis, interdum me dicere, de re aliqua, aliàs dixiſſe, aut
eſſe dicturum, de qua in eis non egi, innuendo ea commen-
taria, de quibus ſupra dicebam; quæ faxit Deus, vt in eius
gloriam & ſtudioſorum vtilitatem aliquando cedant; in
quos fines, quidquid elaboramus, cedere percupimus.

Digitized by Google

INDEX
CAPITVM SINGVLARVM
TRACTATIONVM.

Præludiorum Capita.

De nomine, & definitione Analyſis, ſiue Reſolutionis, capit. 1. pag. 1. c. 1.

Explicantur variæ Analyſis diuiſiones. 1. cap. 2. p. 3. c. 2.

Cur libri priores, & Poſteriores Analytici inſcribantur. capit. 3. pagin. 2. c. 2.

De cauſa, ſiue ratione, ob quam hi libri Analytici inſcribantur. capit. 4. 2. c. 4.

Cur libri Reſolutorij appellentur iudicatiui, & Topici inuentiui. capit. 5. 3. c. 3.

De obiecto librorum Prioris Analyſis. cap. 6. 4. c. 3.

An ex omnibus libris Analyticis vnum conficiatur opus. capit. 7. pag. 6. c. 2.

Afferuntur, & ſoluuntur dubitationes quædam, circa iam dicta. capit. 8. pag. 7. c. 1.

De ſcopo, fine ve, ordine, proportione, diuiſioneque librorum prioris Analyſis cap. 9. p. 7 c. 3

TRACTATIONIS de Syllogiſmo Capita.

De quibuſdam dubitationibus circa doctrinam Ariſtotelis in primo capite libri Primi priores Analyſis. cap. 1. p. 9. c. 1.

An de Syllogiſmo poſſit eſſe ſcientia. cap. 2. 9. c. 4.

An definitio Syllogiſmi allata ab Ariſtotele ſit bona cap. 3. 10. c. 3.

Quid ſit id, quod definitur in definitione Syllogiſmi, & an definiatur, vt illatiuus vel vt probatiuus. capit. 4. 11. c. 2.

An concluſio ſit de eſſentia Syllogiſmi. cap. 5. 12. c. 2

An propoſitio ſingularis poſſit ingredi Syllogiſmum. cap. 6. 13. c. 4.

Utrum omnis, & ſolus Syllogiſmus ſit argumentatio formalis. capit. 7. 14. c. 4.

An Syllogiſmus dicatur vniuoce de demonſtratiuo, topico, & Elencho cap. 8. 15. c. 4.

An Syllogiſmus demonſtratiuus, topicus & Elenchus differant eſſentialiter. cap 9. 16. c. 2.

De principijs extrinſecis Syllogiſmorum, quæ ſunt dici de omni, & dici de nullo. cap. 10. 16. c. 4.

Qua ratione dictum de omni differat ab aliquibus pronunciatis ſui ſimilibus. cap. 11. 17 c. 3.

Quid per propoſitionem de ineſſe Ariſtoteles intellexerit. cap. 12 pag. 18. c. 2.

An ſint vera duæ regulæ conſequentiæ, quas Ariſtoteles capite. 10. attulit. cap. 13. p. 19. c. 3.

De

Digitized by Google

De figuris Syllogiſmorum, an ſint tantum tres. cap. 14. 20.c.3

TRACTATIONIS
de inſtrumentis ſciendi
vniuerſa Capita.

SVſceptæ tractationis ratio, vtilitas, & ordo cap. 1. 13 c.3

Quot ſint ſciendi inſtrumenta. capit. 2. 23 c 4

An reſolutio ſit inſtrumentum diſtinctum a demonſtratione propter quid, quia, & à methodo reſolutiua, cap. 3. 25.c.1

Definiuntur ſingula ſciendi inſtrumenta, eorumq; propria munera aſſignantur cap 4. 25 c.3

An pertineat ad Logicum agere de omnibus inſtrumentis ſciendi. cap. 5. 26 c.2

Qua ratione Logicus de definitione, & demonſtratione agat. capit. 6. 26. col.4.

De comparatione inſtrumentorum ſcien di in communi. cap. 7. 27.c.2

De vtilitate, atque dignitate inſtrumentorum perfectorum ſciendi. capit. 8. 27.c.4.

Vtrum inſtrumentum ſit præſtantius, Definitio, an Demonſtratio. capit. 9. 28.c.3.

An Ariſtoteles in altero ſecundæ Analyſis libro egerit de definitione, vt eſt inſtrumentum ſciendi. cap. 10. 31.c.3.

Cur Ariſtoteles in ſecundo libro poſterioris Analyſis egerit de definitione. cap 11. 32.c.2

Quod nam ſit librorum ſecundæ Analyſis obiectum. cap. 12. 32 c.4.

An de demonſtratione dari poſſit ſcientiæ per demonſtrationem. capit. 13. 33.c.3.

De forma horum librorum, ſiue de methodo, modoque procedendi, atque de diuiſione. cap. 14. 34.c.2.

An quæ tractantur in primo capite primi Poſteriorum pertineant ad proœmium. cap. 15. 34 c.4.

Quæ ſit intentio Ariſtotelis in capite primo primi Poſteriorum. capit. 16. 35.c.2.

TRACTATIONIS
de Præcognitionibus, & præcognitis &c.
Capita.

QVid ſit præcognitio, præcognitum, & qui præcognoſcendi modi cap. 1. 36.c. 1.

Quotuplex ſit præcognitio, ſiue de præcognitionis diuiſione, cap. 3. pag. 36. c.3.

An præcognitiones ſint tantum duæ, An ſit, & quid ſit quod dicitur. cap. 3. 37.c.2.

An præcognitio quid res ſit, vt neceſſaria, & ab alijs diſtincta ponenda ſit. ca 4. 38.c.2.

De ordine atque neceſſitate præcognitionum cap 5. 39 c.1.

Quot ſint præcognita. cap. 6. 39.c.4.

De varijs principiorum diuiſionibus, & an de principijs præcognoſcendum ſit quid nominis. capit. 7. pagin. 40. c.4.

An de principijs præcognoſcendum ſit quod ſint vera cap. 8. 41.c.1.

Quomodo principia præcognoſcenda ſint an actu, an poteſtate. capit. 9. 42. c.3.

Quibus modis principia probari poſſint,

ſint, & cur ab aliquibus negantur, cap. 10. 43.c.1.
An ſcientia ita ſupponat ſua principia eſſe, vt ea nulla ratione probare poſſit. cap. 11. 43
An de paſſione præcognoſcendum ſit, quid nominis. capit. 12. pagina 44.c.2.
An de paſſione præcognoſcere oporteat, an ſit.cap.13. 45.c.1.
De quibuſdam communibus dubijs circa præcognitiones ſubiecti.cap.14 pagin. 45.c.4.
Quid intelligit Ariſtoteles nomine eſſe, cum ait illud de ſubiecto præcognoſcendum, vel an de ſubiecto præcognoſcendum ſit eſſe eſſentiæ, vel exiſtentiæ.cap.15 pag.46.c.2.
De quibuſdam dubitationibus circa ea, quæ proximo capite dicta ſunt.cap.16. 47.c.2.
An ſcientia poſſit probare exiſtentiam ſui ſubiecti adæquati, & totalis. capit. 17. 48 c.1.
An de ſubiecto partiali, & minus principali poſſit demonſtrari, an ſit, in propria ſcientia. cap. 18 pag. 49 c.1.
An ſcientia poſſit quærere de ſuo ſubiecto, quid ſit, & oſtendere propter quid de illius exiſtentia. capit. 19. pag. 50. c.1.
An omnis doctrina ex præexiſtenti fiat cognitione.cap.20. 50.c.3.
An doctrina, quæ habetur per definitionem fiat ex præexiſtenti cognitione, & an contineatur ſub propoſitione ab Ariſtotele probata.capit.21 pag.51. c 4.
An principiorum notitia fiat ex præexiſtenti cognitione capit.22.pagina.52. c.3.
An cognitio practica, ſiue per doctrinam, ſiue per inuentionem accedat, fiat ex præexiſtenti cognitione. Capit. 23.
An concluſionis cognitio requirat aliquem aſſenſum præmiſſarum.cap. 24. 54 c.1.
An præcognita maiori, & minori ſimul tempore cognoſcatur etiam concluſio. cap.25. 55.c.2.

INDEX RERVM NOTABILIVM.

Primus numerus paginam, ſecundus columnam indicat.

A

AGilitas in membris non eſt ars. pag. 53. c. 3.
Analyſis quid ſit. 1. c. 2.
Analyſis quid ſignificet.
Analytici libri cur ſic inſcribantur, &c. 42. & 3 c. & 2.
Analoga recte ſimul tractantur. pag. 31. col. 5.
Analoga quomodo tractanda. 8. c. 2.
Angelus non eget reſolutione. 2. c. 1.
Animalia ſunt capacia diſciplinæ. pagin. 53. col. 2.
Argumentatio duo continet. 9. c. 1.
Argumentationis officia 26. c. 1.
Argumentatio quid. 26. c. 1.
Argumentatio quot modis dicatur neceſſaria. 15. c. 1.
Argumentatio vniuerſe quid ſit. pagin. 21. col. 2.
Ariſtoteles quot modis ſua opera exordiatur. 35. c. 1.
Ars eadem debet conſiderare ſi eſt, & quid eſt quomodo intelligatur, pagin. 50 col. 2.
Ars proprie quid ſit. 54. c. 1.
Ars quælibet duo in ſe continet. pag. 53. col. 2.
Ars, ſiue ſcientia aliqua quot modis pro prio labore poſſit acquiri. 53. c. 2
Artes quomodo traduntur. 1. c. 4.
Artium præcepta in duplici differentia ſunt. 53. c. 2.

B

BOnæ diuiſionis munera. 25. c. 4.
Bonæ definitionis conditiones. 11. col. 1.

C

CAuſa, & effectus non faciunt vnum per ſe. 13. c. 1.
Cauſa realis ſufficiens poſitis requiſitis producit effectus, 55. c. 3.
Cognitio a ſenſibus incipit. 14 c. 2.
Cognitione in rei dubiæ duo conſiderantur. 36 c. 2
Cognitio triplex. 50. c. 4.
Cognitionum variæ diuiſiones. 50. col. 4 & 51. col. 1.
Communiora prius tractanda, 35 c. 3.
Complexa quomodo poſſint definiri. 41. col 4.

Concluſio ſequitur debiliorem partem, p. 19.c.4
Conſequentiæ duæ regulæ. 19.c.4
Contingens quid. 19.c.1
Contingit aliquid tripliciter. 18.c.4

D

Definitio dupliciter conſideratur. 24 c.4.& 26.c.4
Definitio eſt gratia ſui. 30 c.1
Definitur aliquid dupliciter. 13.c.1
Definitio, & Demonſtratio in quibus differant. 27.c.4.
Definitionis munera. 25.c.4
Definitio nominis duplex. 39 c.2.& 3.
Definitio quattuor modis poteſt ſumi. pag.29 c.3
Definitio quid. 25.c.4
Definitio a Cicerone quomodo appellata. 25.c.4
Definitio non poteſt demonſtrari, pagin. 32.col.1
Definitio, & Demonſtratio in quibus conueniant. 27.c.3.& 4
Definitio non habet propriè formam. 32 c.3
Definitio rei, & nominis in quibus differant. 38.c.3
Definitio, vt eſt inſtrumentum ſciendi quid faciat. 31.c.4
Demonſtrationum quot genera, pag. 26. col.1
Definitio ratione quorum ſit nobilior demonſtratione. 30 c.1
Demonſtratio quid. 26.c.1
Demonſtratio dupliciter conſideratur. 26.c 4
Demonſtratio quia quot modis differat à reſolutione. 25.c.1.& 2
Demonſtrationum genera quot, pag. 45. col.1.& 2
Demonſtrationis munera. 26.c.1
Demonſtrationis effectus qui, pag.50. col.3
Demonſtrationis obiectum. 16.c.2
Demonſtratio propter quid quibus modis differat a reſolutione. 25.c.1
Demonſtrationis duo genera. 2.c.4
Demonſtrationem aliquam eſſe perfectam quot modis intelligatur. pag.33. col 4
Dei nomine quid intelligatur. pagin. 51. col.2
Deus, & natura ſemper faciunt melius. 53 c.1
Dialecticus quid dicatur. 3.c.4
Dialectica quid ſit, & quid tractet, pag. 4 col.2
Dialectica cur inuentiua dicatur, pag.4. col.2.
Dici de omni quid. 17.c.1
Dici de nullo quid. 17.c.1
Dici de omni, & in toto eſſe quomodo differant. 16.c.4.& 17.c.1
Differentia vnde ſumatur. 6.c.1
Differentia quæ ſumatur ex parte materiæ. 16.c.2
Diſcendi cuique eſt innata cupiditas. 28 c.1
Diſcere aut doceri quæ dicamur. pag.50. col 4
Diſciplina, & doctrina reſpectu cuius dicantur. 50.c.4
Diſtinctio triplex. 37.c.3.& 44.c.3
Diuiſio quid. 25.c.4
Doctrina, & diſciplina ſunt idem pagin. 50 col.4

E

Effectus ſuæ cauſſæ ſimilis. 34.c.1
Elenchorum libri quo loco ponendi, 8.c.2

Digitized by Google

Enthymema non conſideratur, per ſe a Logica. 5.c.1
Entis paſſiones. 26.c.3
Eſſentia,& exiſtentia eſſe quid ſint. 46.c.2
Exiſtentiæ diſtinctio. 47.c.8
Exiſtentia duplex. 46.c.2
Exiſtentia ſubiecti a priori vt probetur, quid neceſſarium. 49 c.2
Exemplum eſt inſtrumentum Rhetoricum. 13.c.4
Ex, particula, quot habitudines habeat. 51.c.1
Experientia non eſt in pueris. pag 43. colum. 2

F

F Aciliora prius tractanda. pag. 8. colum. 2
Figura argumentandi quando eadem ſeruetur. 15.c.2
Felicitas humana in quo ſita. pag. 28. colum. 1
Figura Galeni, an ſit accipienda. pag. 22 col. 3
Figura prima ſyllogiſmi demonſtrationi inſeruit. 23 c.1
Figura prima ſyllogiſmorum quibus de cauſſis alijs perfectior. 23 c.1
Figuræ ſyllogiſmorum cur ita dictæ. 22. col. 2
Finis eſt nobilior eo, quod eſt ad finem. 29.c.1.& 2
Forma non prædicatur de toto. 7 c.3
Forma quid præſtet. 13.c.1

G

G Eneri quæ conueniunt, conueniunt etiam ſpeciei. 14.c 1
Generis loco quid ponatur in definitione Syllogiſmi data ab Ariſtotele. 10. c.4
Genus eſt veluti materia. 7.c.2

H

H Omo naturali lumine ratiocinatur, atque refellit. 33.c.4
Humana doctrina quomodo acquiratur. 50.c.4
Humana ratio ſemper appetit melius. 30 c.2

I

I Dem non poteſt eſſe inſtrumentum, & ſubiectum in ſcientia. 33 c.3
Illatio quando neceſſaria. 14 c.4
Inductio quib. modis fiat. 15.c. 2. & 3.
Ineſſe cui ſit proprium. 19 c.2
Ignorantia malorum omnium mater. 28.col.2
Innata eſt via à notioribus nobis, pag. 32 col.2.
Inſcriptio non eſt neceſſe, ut ſumatur ab omnibus rebus, quæ in libro tractantur. 32 c.2
Inſtrumentorum ſciendi munera, pagin. 24 col.2.
Inſtrumenta ex ordine ad finem ſunt diſtinguenda. 16.c.2
Inſtrumenta omnia ſciendi in quib. conueniant. 27.c.3
Inſtrumentum nobilius quod dicatur. 28 c.3.& 4
Inſtrumentorum ſciendi quatuor genera 28.c.2.& 3
Inſtrumentorum ſciendi diuiſiones. 24.c. 1.& 2.
Inſtrumenta ſciendi, quot. pag. 23. col. 4. & 24.c.2
inſtrumentum unde dictum. 23.c.4
inſtrumentorum ſciendi finis. 24.c.1

In

Inſtrumentorum ratio ſumitur a fine. 23.c.4.
Inſtrumentum diſtinguitur a re cuius eſt inſtrumentum. 34.c.2
Intellectus percipit ſingularia. 14.c.1
Intellectus tres actus. 3.c.4
Intellectus noſter eſt tanquam tabula raſa. 44.c.2
Intellectus humani operationes. 21.c.1
Intellectus in ſeipſum reflectit, in tota Logica. 34.c.1
Intellectus obiectum quod, 14. col.2.& 29.col.2
Intellectus humanus pendet a ſenſibus. 21.c.1.
Intellectus creatus in quo differat a diuino. 20.c.4.& 21.c.1.
Intellectus ſecunda operatio dupliciter conſideratur. 12.c.4
Intelligere quaſi eſt intus legere, pag. 29.col.3
Intelligi aut cogitari plura in eodem tempore non poſſunt. 56.c.2
Inuenire quid ſit. 54.c.3
Iudicare quid ſit. 4.c.3
Iudicium quid ſit. 51.c.1

L

Libri analytici faciunt vnum opus. 6.c.3
Libri de ſyllogiſmo, & de demonſtratione cur reſolutorij, & priores ac poſteriores vocentur. 2.c.3
Libri priores, & poſteriores cur analytici inſcribantur. 2.c.2.& 3
Libri qui faciant vnum opus. 6.c.2.& 3
Loci Rhetorici, & Dialectici non ſunt ijdem. 16.c.3
Logica cur dicatur analytica indicatiua. 4.c.1
Logica eſt diuerſa a Dialectica. 34.c.2
Logica quomodo diuidi poſſit. 3.c.4
Logica cur organum appellata. 23.c.3
Logicæ diuiſio in veterem, & nouam. 7.col.4
Logicæ munus. 6.c.1
Logici quid ſit. 3.c.4
Logicus quid conſideret. 11.c.4
Logicus de quibus agere debeat, pag. 27. col.2

M

Maior extremitas in ſyllogiſmo, quæ ſit. 22.c.3
Mathematica cur dicatur ſcientia analytica. 3.c.2.
Medij termini diſpoſitio in tribus figuris. 20.c.3
Medius terminus qualis debeat eſſe. 21. col.3.& 4
Mens cum ignorantia eſt veluti infernus. 28.c.2
Metaphyſicus de quo agere debeat. 49.col.4
Methodus in quem finem inuenta. 26. col.1
Methodus quid. 26.c.1
Methodus reſolutiua quid. 25.c.2
Methodus reſolutiua duplex. 25.c.2
Methodus reſolutiua quæ. 34.c.3
Methodi vtilitates. 26.c.1.& 2
Modus intelligendi triplex. pag.54.c.1. & 2.
Modus loquendi triplex. 21.c.2
Modus naturalis in prædicatione qui ſit. 22.c.1
Modus operandi ſequitur modum eſſendi. 63.c.4
Morbi cauſa quæ. 83.c.3
Motus termini conſiderantur in ſyllogiſmo. 12.c.3.& 13.c.3

N

Natura nihil ſine ſubiecta materia efficit. 36.c.1
Neceſſarium aliquid dupliciter, 19.c.4. & 20 c.1
Neceſſarium ante demonſtrationẽ quot modis aliquid dicatur. 46.c 4
Neceſſarium rerum quot gradus ex Auicenna. 18.c.3
Neceſſarium quid. 19 c.1
Nobilius eſt quod eſt nobiliori vicinius. 29 c.3
Nomina ex voluntate humana ſignificant. 38 c.3
Nominis materia, & forma. 44.c 4

O

Omnis doctrina & diſciplina, &c. quem ſenſum habeat. 51.c 4. & 55.c.2
Omnis noſtra cognitio ex praexiſtenti fit cognitione. 50.c.3, & 4
Ordo duplex. 39 c 1
Ordo qui ſeruandus in docendo. 8 c.3
Operatio ſecunda intellectus duplex poteſt eſſe. 52.c.3
Operatio naturalis quatuor habet. 26. col. 1
Opus vnum ex quibus fiat. 6 c 2.& 3
Ordo cum facilitate in docendo ſeruandus. 23.c.3

P

Pars ignobilior toto. 23.c.1. & 29. col.1
Particulariter ad concludendum quid faciendum. 17.c.1
Peritus qui dicatur. 26.c.3
Præcognitio quid. 37.c.2
Præcognitio quotuplex. 51.c.1
Præcognitiones quot. 44.c.4
Præcognitio vniuerſi quid. 36.c.2
Præcognitio nominis cur ſit neceſſaria. 39 c.3
Præcognitio, an ſit, duplex. 37.c.4
Præcognitio agens quotuplex. 36.c.3.& c.4
Præcognitio quot modis vſurpetur. 36. c.1.& 2
Præcognitiones quot. 37.c.3
Præcognitio proprie quid. 36.c.2.
Pręcognitionis diuiſio in dirigentem, & agentem. 36.c 3.& 51.c.1
Præcognitio agens definitionis quæ. 52. col.2
Præcognitionis dirigentis diuiſiones. 36.col.3
Præcognitum quid. 36 c.3
Præcognita quid. 39.c 4
Præcognita Demonſtrationis quot. 40. col. 3
Pręcognita definitionis quot. 40. c.1. & 4
Præcognita quot. 37.c.2
Pręcognoſcere, & præcognitio quid ſignificent. 36.c.1
Prædicati accidentia quę. 20.c.1
Pręmiſſę quot ſint in ſyllogiſmo. 22.c.2
Pręmiſſę quatuor conſiderantur modis. 55.c.2
Pręmiſſę reſpectu concluſionis habent rationem cauſa efficientis. 51.c.3
Principiorum tria genera. 52.c.3
Principia cur negari ſoleant. 43. col. 3. & 4
Principia quot modis cognoſci, & probari poſſint. 43.c.2
Principia ſecundę figurę quę. 17.c.2
Principium tertię figurę quod, 17 c.2
Principium non bene cognoſcitur ſine eo, cuius eſt principium. 31.c.3

Prin-

Principiorum diuiſiones. 40. c. 4. & 41. col. 1
Principij non datur principium. 34. c. 1
Prius, aut poſterius quot modis aliquid dicatur. 55. c. 2
Progreſſus a cognitione cauſæ ad effectum quadruplex. 54. c. 2
Propoſitio de ineſſe qua. 19. c. 1
Propoſitio demonſtratiua quid. 9. c. 3
Propoſitionum genera ex Auerroe. 18. c. 4
Propoſitio de ineſſe dupliciter ſumi poteſt. 18. c. 4
Propoſitio vniuerſalis quid. 13. c. 4
Propoſitionis de ineſſe nomine quid aliquando Ariſtotel. deſſignat. 19. c. 2
Propoſitio de ineſſe, quæ ab Ariſtotele appelletur. 18. c. 2
Propoſitiones ſunt in duplici differentia. 18. c. 2
Propoſitionis munera. 25. c. 4
Propoſitio particularis, & ſingularis quid ſint. 13. c. 4
Propoſitio triplex. 24. c. 3
Propoſitio vnde dicatur. 9. c. 2
Propoſitio dialectica quid. 9. c. 3
Propoſitiones quę ingrediantur Syllogiſmum. 13. c. 4
Propoſitio quid. 25. c. 4
Propoſitio indefinita quid. 13. c. 4
Propoſitio innaturalis duobus modis dicitur. 25. c. 2
Propoſitionis natura vnde perpendatur. 20. c. 1
Proprietates ſunt in duplici differentia. 45. c. 1
Punctum quid. 93. c. 1

Q

Quæſtiones quot ſint. 24. c. 3. & 32. col. 1
Quartæ figuræ Galeni conditiones. 20. col. 4

R

Raro aliquid dupliciter contingit. 53. c. 4. & 54. c. 1
Rebus in materialibus tria ſpectantur. 21. c. 1
Rectum ſui, & obliqui. 8. c. 2
Regula ad cognoſcendum, argumentatio ſit formalis. 15. c. 1
Regula Ariſtotelis ſimilis dicto de omni. 17. c. 3
Relatiua ſimul cognoſcuntur. 55. c. 4
Rerum duo ſunt genera. 21. c. 1
Rerum tria genera. 18. c. 3
Res dum eſt neceſſario eſt. 18. c. 3
Res in aliqua ſcientia ſunt in triplici differentia. 48. c. 1
Res quæ dicuntur veræ. 21. c. 1
Reſolutio an differat à methodo reſolutiua. 25. c. 2
Rerum quatuor ſunt genera. 28. c. 2
Reſolutio cur inuenta. 1. c. 2
Reſolutio Demonſtrationis quæ. 25. c. 3
Reſolute ſcire quid ſit. 3. c. 2
Reſolutio conſequentis quæ. 1. c. 4
Reſolutio ſyllogiſmi quid. 25. c. 3
Reſoluti qui vocentur. 3. c. 2
Reſolutio quotuplex. 1. c. 2
Reſolutio conſequentiæ quæ. 1. c. 4
Reſolutio quid ſit. 1. c. 2
Reſolutio Logica triplex. 1. c. 4

S

Sapiens qui dicatur. 26. c. 2
Scientia ſupponit ſubiectum. 35. c. 3
Scientia quot cauſſas efficientes habeat. 42. c. 1
Scientia, & ſcibile ſunt relatiua. 48. c. 3
Scientia aliqua cur dicatur reſolutiua. 2. c. 4
Scientia de aliqua re poteſt dupliciter haberi. 29. c. 3
Scientia in producenda quę requirantur. 26. c. 1

Scien-

Digitized by Google

Scientia duos habet habitus. 27 c.1
Scientiæ nobilitas ex quibus ſumatur. 28.c.3
Scientia non fit per reminiſcentiam. 54. c.4.& 55 c.1.
Scientia non datur de ſingularibus. 14. col.2
Scientia quid. 23.c.4.
Scientiam ad requiruntur tria. 10 c.1
Scire cur aliquis dicatur. 1.c.4.& 28. col.4.
Scire quid. 41.c.2
Scopus Ariſtot. in libris prioribus analiticis. 7.c.3
Stoici quomodo diuiderent Logicam. 3. col.3
Subiecti accidentia quæ. 20.c.1
Subiectum in ſcientia quibus de cauſis nõ poſſit probari. 48 c 3
Subiecti totalis conditiones. 46.c.1
Subiecti tractatio ad quos artifices pertineat. 46.c.1
Subiectum quot ſignificet. 45.c.4
Subiectum quibus modis dicatur menſura. 46.c.1.& 2
Syllogiſmi diuiſiones nonnullæ. 15.c.4
Syllogiſmus illatiuus quis dicatur. 11.c. 3.& 4
Syllogiſmus duplex eſt. 14.c.1
Syllogiſmus topicus cur non dicatur reſolutiuus. 2.c.3
Syllogiſmus dupliciter conſideratur. 10 col.2
Syllogiſmus quid. 10.c.3.
Syllogiſmi probatiui quis finis. 16.c.1
Syllogiſmus quid ſit. 5.c.1.
Syllogiſmus qui gignat ſcientiam. 34.c.1
Syllogiſmus vniuerſe quid. 11.c.3
Syllogiſmi probatiui munus. 14.c.1
Syllogiſmus duobus modis conſiedrari poteſt. 19.c.4
Syllogiſmus probatiuus qui. 11.c.4
Syllogiſmi ſpecies tres. 7.c.2
Syllogiſmi probabilis finis qui. 16.c.1
Syllogiſmi ſpecies. 12.c.3
Syllogiſmus mentalis, & vocalis quid. 11.c.3
Syllogiſmi principia quot. 9.c.3

T

Termini in Syllogiſmo quot debeant eſſe. 22.c.2
Termini non ſunt de eſſentia motus. 13. col.3.
Terminus a quo quid ſignificet. 51.c.3
Terminus quot modis ſumatur. 9.c.1. & 2.
Topica cur inuentiua dicatur. 4.c.2
Topici libri vbi ponendi. 8 c.1

V

Verbum eſt eorum quę de alio dicuntur nota. 50.c.3.
Vincula tria naturarum in linea prædicamentali. 21.c.4.& 22.c.1
Vnum ex alio quot modis deducatur. 21 col.1
Vnius rei vnica eſſentia. 27.c.4.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PRAELVDIA IN PRIORES ANALYTICOS Ariſtotelis Libros.

AVCTORE LVDOVICO CARBONE A COSTACCIARO.

De nomine, & definitione Analyſis, ſiue Reſolutorij. Cap. I.

Ariſt li. 1. poſt. c. 1. OMnem noſtram doctrinā humano more acquiſitā ex alia præcedente fieri notitia, ſapienter, vt & alia omnia, a ſapientum principe pronuntiatum fuit. Inter alia autē quæ ad aliquid de nouo diſcendum præcognoſcenda ſunt, vt ille idem verè docuit, eſt earum vocum notitia, quib. in diſputādo, aut ſcribēdo vti fuerit neceſſe. *Ibidem. tex. 2.* Cum ergo nos in eos libros, quos Ariſt. Analyticos inſcripſit, ſcripturi ſimus, non male ab inſcriptionis notatione, & ab ipſius rei definitione, cum hæc duo potiſſimum præcognoſcēda ſint, initium ſumemus: ex quorum duorum explicatione, librorum inſcriptio, ſubiectaq; materia facile intelligi poterunt.

Inſcriptio græce ita habet, Analytica propterea ideſt reſolutoria priora: vbi ſub intelligitur Biblia, hoc eſt volumina, ſiue libri, vt ſit ſenſus, libri reſolutorij priores Cur autem ſic inſcribantur, ex ijs quæ dicemus planum, fiet.

Analyſis ergo, vox greca eſt, qua paſſim ſcriptores Latini vtūt, & nos in hac ſuſcepta materia ſæpe vtemur, idem valet: q; Latine, Reſolutio. Eſt enim ducta, a verbo Analyo, quod reſoluo ſignificat, quod non ſolum de re aliquo vinculo ligata dicitur, ſed vniuerſe de omnib. reb quæ aliquo pacto componūtur, & in aliquid ſimplicius, atq; prius reſoluuntur. Analyſis itaque nomine intelligimus actum quendam quo aliquid compoſitum, ſiue poſterius, in ſua principia, & priora reuocatur, ac etiam interdū rem ipſam reſolutā. Atq; hæc breuiter de nomine; neque enim hoc loco ſine neceſſitate pluribus grammaticari volo.

Quod vero attinet ad rem, ex ipſa nois iā explicata etymologia, quid ſit Analyſis, ſiue reſolutio facile itelligi pt. Reſolutio igitur, his fere modis diſcribi ſolet, reſolutio eſt cārum ipſius rei perſcrutatio. Itē, Reſolutio eſt ab vltimo ad initia ꝓgreſſio: Itē, eſt veræ cōcluſionis propoſitæ cārum propriarū inquiſitio. Itē, Reſolutio eſt regreſſus quidā rei in ea principia ex quib. eſt, ſeu a quib pēdet. *Ale Phi lo hoc lo co.* Vt cum corpus, ꝙ eſt cōflatum ex elementis, in eadem elementa redit, qui reditꝰ dicitur reſolutio. Vnde reſoluere, nō eſt ſolū rem in partes diuidere & ſoluere, ſed rē compoſitam vſq; ad eius prima elementa diſſoluere, vt eius natura manifeſte ꝓpēdatur, & iudicetur. Sūthæ deſcriptiones bonæ; tñ adhuc fortaſſe meliꝰ, ſic deſcriberes. Reſolutio eſt cuiuſcūq; rei in ea principia, a quib. proprie pēdet reuocatio, ſiue re, ſiue rōne fiat. Ea vero quæ rōne fit, eſt examinatio qua iudiciū ſumitur de aliqua re, an ſit legitima, atq; pfecta ſm ſuam naturam. Et qm huius definitionis, intelligētia, tum ex ſe clara eſt, tum ex ijs q̄ dicemus clarior fiet, nihil ad eius explicationē nūc ſubijcio: vnde ad diuiſionē tranſitum faciam, ſi prius cur inuenta fuerit, vt eius cauſa finalis innoteſcat, indicauero.

Reſolutio ergo in ſcientijs, & artib. iō ī uēta, & introducta fuit, vt perfecte rem, q̄ piá cognoſcere poſſimus, partes, cās, & principia illius exacte pſcrutātes, cū tūc vere ſcire dicamur, cū iſta planè cognoſcimus. *Ariſt li. 1. phyſi. a proem*

Explicantur variæ Analyſis, ſiue Reſolutionis diuiſiones. Cap. II.

QVod vero ad Reſolutionis diuiſionem attinet, cum varie diuidi ſoleat, eas nos diuiſiones ꝓſequemur, quæ magis cognitu erunt neceſſariæ.

Zimar. Theor. 60. in digreſ. Prima diuiſio, reſolutio, alia realis, alia rõnis: Realis eſt reſolutio rei in principia propria per aliquã actionem realem; vt eſt reſolutio miſti in quattuor elementa. Rõnis reſolutio eſt illa quæ fit per operationem intellectus; vt ſi quis mente hominem conciperet, & per diſcurſum in quattuor humores, & in quattuor elementa, ex quibus cõponitur, cum reſolueret: Illa a quibuſdam naturæ, hæc artis reſolutio, vocari ſolet. Quo loco illud adnotauerim reſolutionem proprie non fieri, niſi ĩ eas partes, q̃ ſeparatæ poſſunt ſubſiſtere per ſe, qualis eſt reſolutio miſti in elementa; cuiuſmodi non eſſet reſolutio corporis in materiam, & formam, cum forma per ſe non exiſtat, animi rationali excepta.

Ariſt. 3. Eth. c. 3. D. Tho. a. 2. Secunda diuiſio in practicã & ſpeculatiuã: reſolutio practica fit, cũ ꝓpoſito aliquo fine eo vſq; media inquirimus, quouſque veniamus ad aliquid primum a nobis efficiendũ, cuius reſolutionis finis; eſt operatio, & effectio: quæ conſultatio, & deliberatio proprie nominari ſolet. Incidit gratia exempli, quis in febrim, proponit ſibi ſanitatem, incipit quærere media, aduocat medicum, petit, quæ ſibi neceſſaria ſunt ad morbum depellendũ, audit neceſſariam eſſe dietam, & sãguinis miſſionem; ſequitur venæ inuẽtio, & ſectio, vñ ĩcipit ſanatio, ſiue opatio. ſpeculatiua vero reſolutio, eſt ea q̃ nõ terminatur in opus, ſed in cognitione cauſarum, & pricipiorum.

Tertia diuiſio, reſolutio, alia metap. q̃ eſt ex ſenſibilib. ad ĩtelligibilia reductio, velut a pulchritudine corporis ad pulchritudinem aĩæ, & a pulchritudine animæ, ad Deum, alia mathematica, q̃ eſt a concluſione ad prima principia, ſiue a concluſione ad p̃miſſis, & ab his ad principia indemonſtrabilia, reuocatio; qua oẽs fere vtũtur ſciẽtiæ, & artes, ſed qa præcipue ĩ mathematicis cernitur, ſiõ mathematica vocatur. Vnde phyſica corpus ſenſibile ĩ partes, in cãs, & in prima elemẽta principia vere ſoluit; grãmatica, orationẽ in dictiones, & has in ſyllabas, & ſyllabas in lraſ: rhetorica, itẽ alicuius artificioſæ orõnis genere ſtatuq; inuento, totam orationẽ in partes maiores, vt in exordium, narrationẽ, & alias: & has rurſus in minores, vt exordium in ſuas: & minores in periodos, & has in membra cola, & dictiones ſimplices reuocat, de quare alibi late ſcripſimus. Ceterũ artes, cũ modo practico diſcantur, cõponendo traduntur. Alia denique Logica, de qua nos primatim verba facturi ſumus.

Logica reſolutio triplex eſt: alia conſequẽtiæ, alia cõſequẽtis, alia impfecti ſyllogiſmi ad perfectũ. Reſolutio conſequẽtiæ eſt reuocatio illationis argumenti ad prima principia ex q̃b. depẽdet vt ſũt regulæ vniuerſales bonæ cõſequentiæ, & illa duo prima principia, Dici de oĩ, & dici de nullo: q̃ quidem fit, cum oſtendimus argumẽtationem habere præmiſſas cõuenienter diſpoſitas ſcd̃m figuram, & modũ, vt ſi velles oſtendere hunc ſyllogiſmum, omne animal eſt viuens, aliquod corpus eſt animal: ergo aliqd̃ corpus eſt viuẽs, bonã habere conſequentiam, cum reuocares ad prima bonæ cõſequẽtiæ principia, ex qua reſolutione bonitas pateret cõſequẽtiæ. Reſolutio cõſequẽtis eſt reſolutio eius, qd̃ infertur, in p̃miſſas rõne materiæ, & in principia a quibus pendet: quod quidem fit, cum oſtẽdimus argumẽtationem procedere ex principijs veris, ex cauſis, ex priorib. &c. Vt ſi quis cõficeret hanc demõſtrationẽ omne aĩal eſt corruptibile: omnis homo eſt aĩal: ergo oĩs homo eſt corruptibilis, quia in ea nõ aſſignatur cauſa proxima cur homo ſit corruptioni obnoxius, opus eſt reſolutione, qua prima cauſa inueniatur, q̃ eſt, eſſe cõpoſitum ex contrarijs, & hæc ſumenda eſt pro medio termino. Neq; enim dicimur aliquid ſcire, niſi concluſionẽ vſque ad prima principia valeamus reſoluere. Quare tũc dicet quis perfecte cognoſcere hoĩem eſſe riſiuũ, qui ſcit eſſe admiratiuum; & eſſe admiratiuũ, quia nouit eſſe diſcurſiuum, & eſſe diſcurſiuum, quia eſt rõnalis, a quo primo principio omnes quæ de hoĩe probantur paſſiones, originẽ certo cum ordine [illegible]. Itaq; ſi quis ita demõſtraret, Omne aĩal admiratiuum eſt riſiuum: omnis homo eſt animal admiratiuum, ergo omnis homo eſt riſiuus; demonſtratio

ſtratio eſſet perfecta rõne formæ, non tamen euidens rõne materiæ, niſi veniatur ad primã cauſam: ac proinde opus eſt reſolutione, vt fiat euidens. Vnde aſſignãda eſt cauſa ꝓxima tum maioris, quæ eſt, repẽtinũ gaudiũ, vnde oritur riſus, & cauſa minoris, quæ eſt cognoſcere prius effectũ, q̃ cauſam. vnde ſequitur admiratio; rõ vero, cur homo prius cognoſcat effectum, quã cauſam, eſt, quia eſt animal rationale, & non cognoſcit, niſi diſcurrendo; & hoc eſt primũ principiũ. vnde colligeres, Angelũ qui cognoſcit vnico actu, nõ egere reſolutione. Similiter, ſi aſſignaret̃ demonſtratio per cauſam remotam, applicanda eſſet per cauſas intermedias, vſq; ad immediatam, vt ſi primo probaretur hoĩem eſſe riſiuũ. quia rationalis, qm̃ eſſe riſiuum non conuenit homini proxime ob hãc cauſam, ſed quia admiratiuus. Atq; ex his patet neceſſitas doctrinæ librorum analyticorum ratione materiæ, ſeu conſequentis.

Reſolutio vero argumentorum imperfectorum, fit, cum argumenta quæ ſunt in modis imperfectis ad perfectos reuocantur, vt ſunt quattuor primi primę figuræ.

Quarta diuiſio, reſolutio, alia propria alia impropria: propria eſt illa qua cõcluſio in principia propria, & ꝑ ſe, a quib. intrinſece pendet, reſoluit̃; impropria vero, qñ reuocatur ad ꝓmiſſas improprias a qb. concluſionis veritas non proprie pendet; vt eſt reſolutio in principia, ex qb. res cognoſcitur, non in ea ex quib' exiſtit, vt ſi quis hanc concluſionem, Deus eſt, reuocaret in aliquos effectus notos ex quib. a poſteriori Deum eſſe probaret. Vnde colliges reſolutionẽ eſſe duplicem, vnã in principia cognoſcendi, alterã in principia exiſtendi, cæterum, aliquãdo eadem eſſe poſſunt cognitionis, & exiſtentiæ principia, cuiuſmodi ſunt principia mathematica.

Ad extremũ, ſunt qui mentionẽ faciant de reſolutione, quã vocant ex ſuppoſitione, quæ fit, cũ reſoluitur cõcluſio in principia ſuppoſita, q̃ tñ ſuppoſitione non indigẽt, cũ probari poſſint; vt, ſi proponatur qõ, & ad eã probãdã ſupponatur aliquid: & poſtea illi' ſuppoſiti reddat̃ rõ, aliquo alio ſuppoſito. & ſic deinceps, donec veniatur ad principia notiſſima, q̃ nulla ſuppoſitione egent: ſed de diuiſione huc vſque.

Cur libri priores, & poſteriores Analytici inſcribantur. Cap. III.

EX iſs q̃ hactenus de reſolutione diximus, propoſita difficultas facile explicari poterit: in qua non oẽs conſentiunt. Quidam. n. arbitrãtur, duos priores inſcriptos fuiſſe, de ſyllogiſmo; duos vero poſteriores de demonſtratione: cũ aliqñ Ariſtoteles vtroſq; ſic appellet, & eas de reb. dictis agatur. Et cum denominatio ſumi debeat a re nobiliore, & nobilior ſit cõpoſitio, quã reſolutio, cum compoſitio terminetur ad eſſe, & reſolutio ad non eſſe, ideo potius a cõpoſitione inſcribi debuerunt, nimirũ a ſyllogiſmo, & a demonſtratione. Et cum ſyllogiſmus vniuerſe ſumptus ſit communis etiam topico, cur etiam libri topici, non inſcribuntur reſolutorij?

1. Poſt. c. 6
1. Prio. c. 1.

Ad huius difficultatis explicationẽ, primum hos libros ? Reſolutorios, ſiue Analyticos inſcriptos fuiſſe docebo: deinde cur ſic inſcripti fuerint demonſtrabo: de primo ita ſtatuo.

Initio prior. in prol.
2 poſt.
2. l. poſt.

Prima poſitio, hi quatuor libri logici ab Ariſtotele Analytici inſcripti fuere. Primũ probatur ex cõi expoſitorũ ſñia, ita Alexander, Auerroes, Euſtratius, & alij multi. Neq; Galenus, cui contraria tribuit ſnĩa, negauit ĩſcriptos fuiſſe reſolutorios, ſed ſolum affirmauit non fuiſſe inſcriptos, priores, & poſteriores, qđ quidẽ nõ caret probabilitate. Deinde probatur teſtimonijs Ariſtotelis manifeſtiſſimis: & ꝙ attinet ad analyticos priores, eſt locus manifeſtus in Topicis, vbi ait, qñque per falſa ſyllogizari, vt manifeſtũ eſt in analyticis: & in lib. 2. Perihermenias. Qđ ſpectat ad analyticos poſteriores, eſt locus expreſſus in Metaphyſicis, vbi ait, ſe aliter dictu rũ de definitione, quã in analyticis, in ſecundo nimirũ libro. Qđ ſi interdũ appellantur libri de demõſtratione, & ſyllogiſmo, id fit diſtinctionis cauſa. Et licet in illis agat̃ de demõſtratione, & ſyllogiſmo, tñ quia talis doctrina traditur per reſolutionem, vel quia docetur modus, quo iſta reſolui poſſint, ꝓpea inſcripti fuere analytici. Ideo autẽ potius a reſolutione, quam a cõpoſitione, quæ eſt illa nobilior, inſcribũtur, quia de reſolutione multa, de com-

Lib. 8. c. 4. c. 1.
Lib. 7. c. 42.

poſitione, aut nihil, aut pauca dicuntur. Cur autem libri topici non inſcribantur reſolutiui infra docebo.

Secunda poſitio, duo libri, in qb. agitur de ſyllogiſmo, merito inſcribũtur analytici priores: illi vero in quib. agitur de demonſtratione, analytici poſteriores. Qm̃, cũ in ſyllogiſmo, vt eſt inſtrũ m ſciendi, cõſideretur duo, nimirum forma, & materia, ſiue illatio, & ꝓbatio, ideo duplex oritur reſolutio, quarum vna fit in ea principia, ex quib. dependet conſequentia, ſiue recta argumentãdi forma, altera in ea ꝗn ſe dependet probatio. Et quia Ariſt. ſeorſũm cõſiderauit ſyllogiſmum ſecundũ formã, in duob primis libris, & ſyllogiſmum ſecundum materiam in duob. poſterioribus. & vtrumq; in ſua principia reſoluit, ideo illi analytici priores, hi vero analytici poſteriores conuenienter inſcribuntur: & illa prior, hæc poſterior analyſis vocatur. Ex quib. colligere licet, quam inepte loquantur, qui hos libros appellant, libros priorum, & poſteriorum; ſed melius vocarentur, priores analytici, & poſteriores analytici, & hunc in modũ citarentur; ſi prima analyſi libro primo, vel ſecundo: & in ſecũda analyſi, priore, vel poſteriore libro.

Tertia poſitio, libri Topicorum nõ debent inſcribi, aut vocari analytici. Quoniã licet concluſio probabilis reſolui poſſit in principia probabilia; tñ quia reſolutio ꝓpriè dicta, eſt reuocatio cõcluſionis veræ & neceſſariæ in principia ꝓpria, & per ſe, quo reſolutio ſolum reperitur in ſyllogiſmo vniuerſe conſiderato rõne formæ, & in demonſtratione rõne materiæ, ideo ſyllogiſmus topicus, cum procedat ꝑ cauſas ꝓbabiles, quæ veræ, & falſæ eſſe poſſunt, nõ habet ꝓpriè reſolutionem: ac proinde libri topici, non ſunt vocandi reſolutorij.

Sed peteret aliquis, cur Ariſt. nõ egerit de ſyllogiſmi, & demonſtrationis compoſitione, ſicuti egit de reſolutione: cui reſpõderem, qa non fuit neceſſe, cum is facile cõponere rem aliquã poſſit, qui eius reſolutionẽ nouit: adde et, ꝙ nonnihil de cõpoſitione docuit. Ex quibus colligeres, nõ eſſe mirum, ſi libri priores de ſyllogiſmo, & poſteriores de demõſtratione a ſcriptorib. vocãtur, & cur potius à doctrina, quæ de rõne reſoluendi traditur, quã a rebus quæ reſoluuntur, hoc eſt a ſyllogiſmo, & demonſtratione reſolutorij, inſcripti fuerint: reſolutio ſit optima ratio ad aliquid recte cognoſcendum; ſed de cauſa cur ſic inſcribantur, mox planius dicetur.

De cauſa, ſiue ratione, ob quam hi libri Analytici inſcribantur. Cap. IV.

QVamuis ergo Ariſtotelis interpretes cõiter de horũ librorum inſcriptione conueniant; tamen in aſſignanda cauſa, ſunt inter ſe diſcordes; vnde variæ natæ ſunt ſententiæ, quas in ipſis poſitionib. attingam. Vt autem huic difficultati plene ſatisfaciam, vnum, vel alterum adnotabo.

Notandũ ergo eſt, aliquã ſcientiam poſſe dici reſolutoriã ex his cauſis. Primo, qa res in qb. verſatur, fuerũt per reſolutionẽ inuentæ. ſecundo quia ipſamet ſcientia eſt per reſolutionem compoſita, qua ratione ſciẽtiæ Mathematicæ per antonomaſiã cñt reſolutoriæ, vt ſupra docuimus, tertio, qa vtuntur Methodo reſolutiua; poſtremo, quia docet modum reſoluendæ concluſionis in ſua principia, ex quibus dependet.

Ruſſus notandũ eſt, duo eſſe genera demõſtrationis, vnũ quod vocatur a priore, cum per cauſã effectum, & per priora ſecundum naturã poſteriora probamus, vt ſi per eſſe cõpoſitum ex contrarijs, probares aliquid eſſe corruptibile, alterum quo per effectum probatur cauſa, & per poſterius id quod eſt prius, vt ſi per eſſe corruptibile probares aliquid eſſe cõpoſitũ, ex contrarijs, & aliquid eſſe rõne præditum, quia eſt riſiuum, cũ riſus ſit rõnis effectus. Hinc fit, vt duplex poſſit eſſe reſolutio, altera, qua à priore ad poſteri⁹ proceditur, altera qua a poſteriore ad priora itur.

Ex his intelligere, licet duas ſcriptorum opiniones, quarum altera affirmat hos libros inſcriptos eſſe analyticos a demonſtratione propter quid, quod exiſtiment reſolutionem ſpeculatiuam procedere à priore ad poſterius, & non differre a demonſtratione propter quid, de qua in libris poſteriorib. agitur, in cui⁹ gratiam, in ſcripti ſunt priores, in quib. tradita eſt doctrina de ſyllogiſmo, demonſtrationis cauſa, explicato. Altera eorum: qui putant ſic inſcriptos eſſe a demõſtratione, qa quã

Truſia. in artem paruam Galeni. Vide Zimar. digreſſione Theor. 60. Conc. diſ ſo. 8. Iacob. Forol.

putant

putant eſſe idem cum reſolutione: cũ vtraque à poſteriorib. ad priora procedat: nõ quod in his libris potiſſimum agatur de demõſtratione, quia; ſed qđ hęc ſit inſtrumẽtum aptiſſimũ ad probandam doctrinã de demõſtratione pp quid, & de ſyllogiſmo. His ita notatis, has ſubijcio poſitiones.

Prima poſitio, hi libri non inſcribuntur analytici a demõſtratione ꝓpter quid, qȝ demonſtratio propter quid eſt diſtiucta a reſolutione, cum reſolutio, vt poſtea dicetur, cum de inſtrumẽtis ſciendi agam, a poſterioribus procedat, illa vero a priorib. Quare cum ſint diſtinctæ, contrariæ ſententiæ fundamentum ruit.

Secunda poſitio, hi libri non inſcribuntur analytici a demonſtratione, quia. Quoniam etſi reſolutio a poſteriore procedat, ſicuti & demonſtratio, quia; tamen plurimum iſta duo inſtrumenta differunt vt planius alio dicetur loco. Adde etiam, quod Ariſtoteles, aut nũquam, aut rariſſime hoc genere demonſtrationis vtitur in doctrina de demonſtratione, & ſyllogiſmo tradenda, quod tamen pro fundamento contraria ſumit opinio. Vt omittam, quod omnes fere ſcientiæ ita inſcribi poſſent, cum hoc demonſtrationis genere vtantur.

Mirãd. libr. 5. a poſtſect. 4

Tertia poſitio, hi libri non inſcribũtur analytici a methodo, reſolutoria, quod. ſ. Ariſtoteles hac methodo vtaĩ. Eſt hęc poſitio contra quoſdam, qui aliter ſentiunt, quã nos docemus. Noſtræ verò ſententiæ, hæc fauet ratio, quia ex cõtraria opinione ſequeretur libros Topicos, & Elenchos inſcribendos eſſe reſolutorios, cũ in his etiã Ariſtoteles methodo vtatur reſolutoria, & tamen aliunde ſunt inſcripti, & cum hic modus ſit omnino communis, multi alij libri, Phyſici, & morales ſic inſcribi poſsẽt.

Philop. & Alex. Euſtr. Magent.

Quarta poſitio, hi libri non inſcribũtur reſolutorij ex eo quod ĩ eis doceatur ratio reducẽdi ſyllogiſmos imperfectos ad ꝑfectos, & eſt contra quoſdã, qui exiſtimarũt, inſcriptos fuiſſe ab iſta reſolutione, ſeu reuocatione. Primũ, qȝ inſcriptio ſumeret a minima parte, ꝙ nõ videtur conſentaneũ, & nõ haberet locum in libris poſteriorib. Deinde, quia talis reductio non poteſt proprie vocari reſolutio; ſi quidẽ reſolutio ꝓcedit a perfecto ad imperfectũ, ſicuti reſolutio naturæ: at illa reductio ꝓcedit a ſyllogiſmis ĩꝑfectis ſecundæ, & tertiæ figuræ ad perfectos, qui sũt ĩ prima ſigitur: Poſtremo accedat, quod Ariſtoteles nunquam talem reductionem reſolutionẽ appellauit.

Quinta poſitio, libri priores fuerunt inſcripti analytici ob has cauſſas. Primo, qȝ in illis docemur reſoluere concluſionem in principia formalia, a quib. dependet: ſecundo, quia in illis traditur ars reſolutiua inueniendi medium ad inferendam concluſionem neceſſariam neceſſitate illationis. Tertio, ab illa reductione imperfectorum ſyllogiſmorum ad perfectos. Poſtremo, quoniam hi libri ordinantur ad libros poſteriores in quib. agitur de reſolutione demonſtrationis in principia probantia.

Sexta poſitio, libri poſteriores fuerunt ſcripti analytici ob hanc rationẽ, ꝙ in illis docetur ratio reſoluẽdi concluſionẽ in cauſas, ſiue pręmiſſas ꝓbatiuas, priores, notiores, &c. Remanet probata hæc poſitio ex confutatione aliarum opinionum. Sed contra ea quæ diximus obijceret quiſpiam.

Primo, Mathematicæ diſciplinæ dicũtur maxime analyticæ non ob aliam cauſam, quam quod vtantur demonſtratione propter quid; igitur ſignum eſt reſolutionem ſpeculatiuam idem eſſe cum demonſtratione propter quid. Reſpondeo, ideo appellari maxime analyticas, quia ſuas concluſiones reſoluunt in ſua principia clariſſima ſecundum ſe, & ſecundum nos nota.

Secũdo, illi dicuntur reſolute ſcire, qui habent demõſtrationem propter quid, vnde eos reſolutos vocamus qui rem per cauſam cognoſcũt: igitur ſignũ eſt reſolutionem non differre a demonſtratione. Reſpõdeo, reſolute ſcire, formaliter eſt poſſe reddere cauſã alicuius rei, virtualiter aũt eſt poſſe conficere demonſtrationem propter quid: non ꝙ reſolutio ſit demonſtratio propter quid, ſed qȝ is qui ſcit reſoluere, facile poteſt cõficere talem demõſtrationem, vel quia demõſtratio propter quid ſupponat ſemper reſolutionem præcedentem.

Tertio ſcripſit aliquãdo Auerroes, reſolutionem procedere a priorib ad poſteriora, loquiturq; de reſolutione ſpeculatiua; igitur non erit diuerſa a demõſtratione ꝓpter quid. Quod ſi interdũ ait reſolutionẽ fieri a poſteriore ad prius, intelligẽdũ eſt de reſolutione practica, nõ de ſpeculatiua Re-

Zimar. Theor. 60. in ſi.

ſpondeo, Auerroem per reſolutionem intelligere diuiſionem, per quam partes demonſtrationis inueniuntur. Quod autem dicitur de reſolutione practica, eſt aperte falſum, cum Ariſtotel. interdum reſolutionem practicam cum Mathematica cōparet.

Quarto Ariſtoteles ſeruat methodum reſolutiuam in vtraque parte analytica; ergo hi libri dicentur analytici a methodo analytica. Sumptum patet, quia tunc ſeruatur methodus reſolutiua, cum propoſito fine ſcientiæ, principia, & partes, quæ ad illum conſequendum ſunt neceſſariæ, tractantur: at hoc facit Ariſtoteles in prima analyſi, vbi propoſito fine, ſtatim incipit agere de termino, & propoſitione, quæ ſunt neceſſaria ad id obtinendum, quod ſibi propoſuerat. Et ſimiliter in ſecunda analyſi, propoſito fine demonſtrationis, inueſtigat omnes eius partes, de quibus poſtea copioſe agit. Atque hæc ratio ſoluitur ex dictis: licet enim obſeruet methodum reſolutiuam, non tamen præcipue hinc iſti libri inſcribuntur reſolutiui.

Li.1 c.1. *Li.2.c.1.*

Cur libri reſolutorij appellentur iudicatiui, & Topici inuentiui. Cap. V.

SI quis Ariſtotelis doctrinam, animaduerteret, eam logicæ, ſeu librorum logicorum diuiſionem in iudicatiuos, & inuentiuos, cum nullibi ab eo ſit inſinuata, ſed a Stoicorum ſchola accepta, facile omitteret. Sed quando de hac re ab omnibus fere diſputatur, nos etiam aliquid hoc loco dicemus, cur hi libri iudicatiui, & hæc logicę pars iudicatiua nominetur. Scriptores igitur ſtoicam diuiſionem ad libros Ariſtotelicos accommodantes, dicunt analyticos libros eſſe iudicatiuos, topicos vero inuentiuos: Cur autem ita appellentur, nō eadem ab omnibus redditur ratio. Vt autem quid in re non omnino perſpecta tenendum ſit planè doceam, nonnulla præmittam fundamenta.

Cicer. in Top.

Primum fundamentum: in humana cognitione duo conſiderantur, actus ipſe cognoſcēdi, ſubſtātia ve operationis, & modus cognoſcendi. Ratione primi, duo actus attribuuntur humanæ intelligentiæ, rei perceptio & rei perceptæ iudicium, quo de re comprehenſa iudicamus, an talis ſit, qualem nos percepiſſe, inueniſſe ve arbitramur. Ratione ſecundi, hoc eſt ratione modi agendi, tres diſtinguuntur actus, quorū vnus eſt ſimplex apprehenſio, vel abſtractio, qua vnum cognoſcitur, non cognito alio: ſecundus compoſitio, vel diuiſio, quo actu res apprehenſas conferendo, coniungimus, aut ſeparamus: tertius diſcurſus, quo ab vna re cognita ī rei ignotæ notitiā peruenitur. Duo priores actus in omni natura intelligēte reperiuntur; at vero actūū diuerſitas ex modo intelligendi ſumpta in ſolo hoīe. Cū ergo Logica verſetur in dirigendis operationibus intellectus in modo agendi, hinc fit, vt diuidi poſſit, cum iuxta priores actus, qui ad ſubſtātiā intellectionis pertinent in inuentiuā, & iudicatiuā: cum iuxta tres alios, qui a modo ſumūtur prout dirigit primam, ſecundam, & tertiā intellect⁹ operationes. Prima actūū humanorum diuiſio quantum ad ſubſtantiā non ſpectat ad Logicum, ſed ad Phyſicum; ſecūda vero maxime, cum eius ſit docere modū apprehendendi, componendi, & ratiocinādi. Rurs⁹ differūt iſtę diuiſiones, ꝙ illi duo actus, qui ponūtur in prima, ī omni operatione inueniuntur, cū in omnib. partib. in quib. tres operationes diriguntur, ſit opus cōprehenſione, & iudicio: at vero actus ex modo intelligēdi ſumpti in varijs partib. dirigūt. Ex his colligere licet, Logicū ſupponere operationes itellect⁹, ac ēt ipſas argumentationis formas, rerūque ad aliquid probandum inuētionē, cum eius nō ſit res ipſas tractare, ſed ſolum modum intelligēdi pficere, & de illo iudicare ſit bonus nec ne, atq; res ab alijs artib. cognitas ſm̄ rectā definiendi, diuidendi, & argumentandi formā ordinare. Propterea antiquiores philoſophi, vt Stoici & Platonici ante Ariſtotelem, dialecticam, ſiue Logicam ab alijs ſciētijs nō diſtinguebant, ſed vna cum illis eā tradebāt. Hinc intelligi pt̄, cur illi interdū Dialecticum ſapiētem appellarint, qua appellatione is deſignabatur, qui non mō res ipſas plene cognoſcebat, ſed ēt modū rerū cognoſcendarum, & iudicandarū tenebat. At vero Ariſtoteles Logicā ab alijs ſeiunxit, vt prius doceret modum ſciēdi, quam ſcientiam, cū vtrumque ſimul quęrere, ſit abſurdum: immo etiam Logicā, & dialecticam inter ſe diſſociauit, ad cuius rei declarationem aliud ſubijcio fundamentum.

Alb. hoc loco, & 5. Met. cap. 5.

Secundū fundam. hęc pars logicæ in qua

nunc

nūc verſamur, ptinet ad tertiā operationē intellectus, qua ratiocinādi modus examinatur. Sunt autē in ratiocinatione duo, res ſiue materia, & modus ratiocinandi, ſiue forma: q̄ duo tenēda ſunt ab eo, qui aliqd argumentando cognoſcere vult. Et qm̄, tū in vſu formæ, tum materiæ peccari pōt, ideo opus fuit aliqua arte, qua de vtraque an ſit bona, iudicaretur: id qd̄ per formæ, & materiæ reſolutionem in ſua principia fit. Et quia hoc iudicium fit a Logico in libris analyticis, in qb. docēt reſolutio formæ, & materiæ ſyllogiſmi neceſſarij, quo vtimur in veritate inueſtiganda, ideo Logica in hac parte, ſuppoſita, tum formę, tū materiæ inuentione, de vtraq; iudicat, & quomodò ſit reb. applicanda docet. Ex his colligeres, Logicam proprie ſumptā, quæ eſt facultas, qua traduntur inſtrā ſciendi, vt ſunt ſola definitio, & demonſtratio, appellandam eſſe iudicatiuam rōne illiꝰ partis quā Ariſtoteles analyticam inſcripſit. Sed iam explicandum eſt, cur libri Topici dicantur Inuentiui, & non iudicatiui.

Tertium fundamētum, qm̄ humanus intellectus, dum manet incluſus in corpore rerum naturas penetrare, earumque intima principia percipere, & cauſarū cū ſuis effectis neceſſarias cōſequutiones peruidere non pōt; hinc fit, vt ſæpius circa ea q̄ reb. adiacēt, & rem extrinſecus circūſtāt, verſetur; ac proinde frequentius probabi lib. quā neceſſarijs argumentationib. vtatur: vnde aliā extat argumentorum materia, nimirū probabilis: Hę duæ materię inter ſe dupliciter differunt. Primo, materia neceſſaria, qa ordinatur ad ſcientiam, quæ ēſt vna, & certa, cum vnam tantum partē, nimirū verā, demōſtrator accipiat, ideo ēget iudiciò, ne in aſſenſu veritatis erret; non autē inuentione, cum vnicum ſit medium, quo oīa demonſtrantur: at vero materia probabilis, cum in vtramq; partē diſputari poſſit, nec ēt gignat aſſenſionem, & varijs medijs in eius tractatione vti liceat, ideo potius inuētione, quam iudicio eget. Neque.n. opus eſt iudicio in ijs, in qbus aſſenſio nō trahitur neceſſario ad vnā partem, cum in materia probabili vtraq; poſſit eſſe vera, vel falſa. Scd̄o, quod materia neceſſaria fuit omnino relicta ſciētijs, a quibus fuit ſeparata Logica, quæ ſibi ſolum iudicium de inſtris ſciendi aſſumpſit, vt diximus. At verò materia probabilis, q̄ nulla ars, vel ſcientia ſibi conſiderandam ſumpſerat, ſed in oībus ſcientijs vagabat, ſumpta fuit a Dialectica, quæ non eſt ars quædam ſeiuncta a reb. probabilibus, ſed probabilem materiam ſibi tractandā ſumpſit: quā ideo prætermiſit Metaphyſicus, licet ad eum cōmunium rerum tractatio pertineat: quia ſolū neceſſaria cōſectatur. Quo fit, vt Dialectica locos ſiue propoſitiones probabiles, a reb. ipſis ſumat, & cū certa rōne vniuerſe expediat; quib. poſtea de ſingulis rebus propoſitis probabiliter diſſerere poſſimus. Et cum in hac locorum Inuentione, & methodo ſit occupata, ideo Topica, ſeu inuentiua nominatur, non aūt iudicatiua. Eſt ergo Logica facultas auulſa a reb. quas ſcientiæ tractant: Topica vero, ſeu Dialectica non item: quæ cū certū locum inter ſcientias non haberet, meritò adiecta fuit Logicæ, cum qua non nihil affinitatis habet. Atque ex his, quæ diximus colligeres; quod licet Ariſtoteles nullibi Logicam in iudicatiuam, & inuenticā diuiſerit: tñ eius libri analytici, iudicatiui, & Topici inuentiui nominari poſſunt, vt ex ipſorum inſcriptione intelligere licet. Analyſis.n. in eū finem eſt inſtituta, vt de forma, atq; materia, argumentationis neceſſarię iudiciū ferre poſſimus: Topica vero, vt ſciamus in quacunq; materia facile inuenire argumenta ad probabiliter diſſerendū. Merito igitur illa iudicare, hæc inuenire dicitur, ſed iam ex dictis aliquas poſitiones colligamus, quib. qd de re propoſita ſentiendum ſit, breuiter docebitur.

Prima poſitio, Logica iuxta Ari. doctrinā nō eſt diuidēda in inuentiuā, & iudicatiuā, nec eius libri in iudicatiuos, & inuētiuos. Qm̄ ex Ariſt. Dialectica, quam inuentiuā vocant, non eſt pars Logicæ, vt ex ijs quæ adnotauimus facile intelligi poteſt.

Scd̄a poſitio, q̄uis Ariſt. libros analyticos nullibi appellauerit iudicatiuos, nec Topicos inuētiuos: tū, ſi finem Analyticæ, & Topicæ ſpectemus, non ſunt damnandi illi, qui eos ſic appellant. Qm̄ analytica doctrina, vt adnotauimus, ad iudicandū, & Topica ad inueniendum referri videtur.

Tertia poſitio, analyticæ nō eſt tribuēda inuētio, nec Topicæ iudiciū, vt nōnulli fa-

1 Poſt. c. 27.

1. Poſt. c. 1.

1. Poſt. c. 19.

li faciunt, Quoniã nec in illa inuenire; cũ Logica, vt docuimus, formam, & materiã argumentationis ſupponat; neq; in hac iudicare docemur, vt planius in ſequẽti poſitione dicetur. Vbi nota, qđ inuenire nihil aliud eſt quam ignotum, occultũve manifeſtare, & vario diſcurſu, actuve intelligẽdi in alicuius rei notitiam venire. Iudicare vero eſt aſſenſione, vel diſſenſione rem ſic, vel aliter ſe habere cognoſcere, vel talem qualem quærebamus, eſſe intelligere.

Quarta poſitio, libri analytici cõueniẽter vocãtur iudicatiui, & Topici inuẽtiui. Huius appellationis hæ aſſignãtur rõnes. Prima, qa analytici, vt diximus, in hunc finẽ ordinantur, vt habeamus perfectam cognitionẽ ſubſtantiæ, & accidentium cuiuſcunq; rei per veras, & perfectas demõſtrationes, de quarũ forma, & materia iudicatur in dictis libris. At vero topici in eũ finẽ referunt, vt ſciamus inuenire argumenta probabilia in quacunq; materia. Cũ ergo ibi doceamus iudicare, hoc eſt aſſentire, vel diſſentire, de reb. certis, de quib. ſolis eſt proprie iudiciũ, hic vero inueniri, iõ illi iudicatiui, hi inuentiui conuenieter nominãtur. Scđa, quia in analyticis ſolum docetur rõ concludendi neceſſario alterã partem, nimirum veram, ad quod opus eſt iudicio; at in topicis tradit̃ modus diſputãdi in vtramq; partẽ in quacũq; materia, ad quod faciendum non tã iudicio, quã inuentione eſt opus. Tertio, quia, vt adnotauimus, in analyticis relicta rerum, q̃ in argumentatione requiruntur, inuẽtione, ſolũ docetur iudicandi rõ de rebus inuentis: in topicis vero, dũ vniuerſales propoſitiones ex ſciẽtijs colliguntur, & ordinantur, qbus probabiliter diſſeri queat, qđ munus eſt Dialectici proprium, inueniendi doctrina traditur. Ac de re propoſita hæc ſatis.

Aegid. Rom.

De obiecto librorum prioris Analyſis. Cap. VI.

ANalyticorum librorum inſcriptione, & appellatione declarata, ſequitur vt de eorum ſubiecta materia agamus: & quod attinet ad priores analyticos, hæc ſunt de ſubiecto auctorum ſententiæ.

Primo, eorum qui pro obiecto aſſignãt argumentationem ſecundum formam: ſed tamen aliqui dicunt eſſe argumentationẽ, vt eſt q̃d cõmune ſyllogiſmo, inductioni, & Enthymemati, alij vero, vt eſt genus vniuocũ ad ſyllogiſmũ dumtaxat, & inductionem. Quæ pro vtroq; dicẽdi modo faciunt argumenta, inferius afferã, & diluã.

Math. *Miran.*

Secunda ſententia aliorũ, qui ſyllogiſmum pro obiecto agnoſcunt: ſed tñ non eadem rõne. Nam alij dicunt eſſe ſyllogiſmũ, vt eſt probatiuus, i. vt vim hẽt aliquid concludendi, qui analogice dr̃ de demonſtratiuo, quo aliquid neceſſario cõcludit̃, & de probabili. Huius ſentẽtiæ fundamentum eſt hoc: quia ſyllogiſmus ſub hac ratione cognoſci poteſt: ergo in aliqua parte Logicæ: ſed in nulla alia, igitur in hac.

Lib. 1. Prior.

Tertia ſententia cõis omniũ fere Latinorũ, & ſpeciatim Alberti D. Th. Aegidij, doctorum Louanienſiũ, & quorundã Græcorũ, qui dicũt ſubiectũ eſſe ſyllogiſmum vt dicit formam cõem ſyllogiſmo demonſtratiuo, probabili, & ſophiſtico: Aliqui tñ contrahunt hanc conſiderationẽ ad ſyllogiſmum, vt eſt forma demonſtrationis, niſi verbis Ariſt, qui proponens ſuã intentionem, vr̃ affirmare, ſe velle agere de ſyllogiſmo in ordinem ad demonſtrationẽ: & in fine omniũ analyticorum, in epilogo, idem cõfirmare videtur, dũ de ſyllogiſmo, & demonſtratione ſe egiſſe ait. Adde etiã, quod de topico ſyllogiſmo agit per accidens in defectũ demonſtrationis; agit igit̃ de ſyllogiſmi forma in ordine ad demonſtrationem. Vt aũt huic dubitationi plane ſatisfaciam, quædã ſubijcio fundamenta.

Lect. 1. in 1. poſt. *In prolo. Alex.* *Philop.* *Mag. Auenr. in prolo. mag.*

Primum fundamẽrum, omnes doctores cõueniũt in hoc, in his libris diſputari de ſyllogiſmo ſecundum formã; cum id ex ipſo Ariſt. manifeſte conſtet, ſed in eo differunt, an de ſyllogiſmo agatur tanq̃ de ſubiecto adequato, an partiali. Cuius controuerſię reſolutio pẽdet ex hoc, an inductio, & Enthymema ſint aliquo modo ſpẽs ſyllogiſmi, & de eis ſub hac rõne tractetur, an vero ſint aliquid diſtinctum. Nã q̃ cẽſeret, eſſe ſpecies quaſdã ſyllogiſmi imperfectas, is ſyllogiſmũ pro obiecto adæquato, horũ librorum cõſtitueret, qui vero id negaret, argumentationem faciet obiectum. Quo loco illud etiam adnotauerimus nos quærere de obiecto horum librorum, vt ſunt diſtincti a libris poſterioribus, an antem

tem ex omnib. analyticis. vnum fiat opus, poſtea examinabitur.

Secundum fundũ, ſyllogiſmus duob. modis ſumi poteſt; primo in ſignificatione pſſa, ac ſtricta vt eſt oratio q̃ ex trib. terminis debite diſpoſitis, colligit aliquid particulare. Altero mõ large, & tũc nihil aliud eſt, quã oratio quæ ex debita diſpoſitione quarumcunq; propoſitionũ, infert, aliquid aliud, vel vniuerſale, vel particulare. Et q̃uis primo mõ nõ contineat inductionem, quia ſemper aliquid vniuerſale cõcludit: tamen ſecũdo modo aliquo pacto eam includit. Hanc ſyllogiſmi diſtinctionẽ, Alexãder, Albert⁹ & alij adhibuere. Quod vero attinet ad Enthymema, cum hmõi argumẽtãdi forma cõſtet ex ſingularibus, & ſingularia a ſcientia reijciantur; hinc fit, vt hoc probatiuum inſtrumentum per ſe non cõſideretur a Logica, quæ eſt omnium ſcientiarũ organũ. Licet ergo Enthymema de quo in his libris agitur, ad ſyllogiſmũ reuocari non poſſet: non propterea inde cõficietur, ſyllogiſmum non poſſe eſſe obiectum.

Auer. 1. Prior. 2. Prior. c. de ſyllo. defi. 2. Prior. c. de indu. Lib. 2.

Tertium fundamẽtum ſyllogiſmus bifariã cõſiderari põt: primo modo, vniuerſe, ſeiunctus a materia; altero vt eſt applicat⁹ huic, vel illi materiæ ꝓbãti in particulari. Si priore cõſideretur mõ, nihil aliud eſt, q̃ oratio, quæ ex duab. præmiſſis cõueniẽter diſpoſitis, alteram neceſſario, & euidẽter ĩfert in quacũq; materia: ſi vero poſteriore modo ſumatur, eſt oratio, qua ex duab præmiſſis ĩ hac, vel illa materia aliqd ꝓbatur.

Hæ duæ cõſiderationes in eo differũt, ꝙ iuxta primã hẽt vim ſolum illatiuam, quę pendet ex ordine prædicati cum ſubiecto, & medij cum extremitatib. iuxta ſecũdam vero, non ſolũ aliquid infert, ſed etiam ꝓbat: vim aũt probandi accipit à materia ex qua ꝓpoſitiones cõſtãt. Rurſus, primo modo cõſideratus, dupliciter ſumi poteſt, vno modo, vt dicit nudã formã, abſtrahẽdo ab omni materia, ſecũdo vt includit al q̃ materiã in cõmuni, vt. n. eius forma vniuerſe cõſiderari poteſt, ita & eius materia, q̃ ſũt termini, & propoſitiones Syllogiſmus primo modo cõſiderat⁹ à Latinis cõmuniter vocari ſolet ſyllogiſmus ſecũdum formã, non ſecus ac ſi conſiderares circuli formã abſtractã à ſingulari materia, vt ab ære, a ligno, & à lapide. At vero ſecundo mõ cõſideratus, dicitur ſyllogiſmus ſecũdũ materiã, quæ ſi ſit neceſſaria, dicitur ſyllogiſm⁹ demõſtratiuus, ſi ꝓbabilis, topic⁹, ſi fals⁹, ſophiſticus. Rurſus primo modo cõſideratus dicitur illatiuus, ſecũdo vero ꝓbatiu⁹.

Quartũ fundamẽtum, Enthymema, inductio, & aliæ argumẽtationis ſpecies dupliciter cõſiderari poſſunt, primũ prout inter ſe aliquo pacto diſtinguunt, iuxta ſuas ꝓprias, & particulares naturas, deinde ꝓut vim habẽt inferendi, quam profecto habent a forma, ſi vim inferendi formalẽ ſpectemus. Forma autem per quam omnes argumẽtationes aliquid concludunt, tota cõſiſtit in ſyllogiſmo, cum alij argumẽtãdi modi ſemper vim habeãt ab illa ꝓpoſitione quæ in illis reticetur, & in ſyllogiſmo exprimitur. Siquidẽ, omnis oratio quæ aliquid neceſſario infert, debet habere aliqd medium, quod eſſe non poteſt, niſi duæ intercedãt p̃miſſæ, ac proinde vbi vna reticetur neceſſario ſubintcligẽda erit; quare in omni argumentatione formali, poteſtate ſaltẽ, cõtinebit ſyllogiſmus. Vnde iſta Enthymemata, Nullum album eſt nigrum: ergo nullum nigrum eſt albũ: & Aliquis homo eſt albus: ergo aliquod albũ eſt homo, cõcludunt quidem non tamẽ ex vi formæ ſyllogiſticæ in eis incluſæ, ſed ratione materiæ, & cõuerſionis. Ex quib. infert licet, quod ſi quis agat de forma ſyllogiſtica, nõ eſſe neceſſariũ, vt agat de forma aliarũ argumentationum: quippe qui ab illa vim ꝓbãdi capiũt omnes; cum præſertim de illis pauca dici poſſint, & quæ poſſent, ex ijs q̃ de ſyllogiſmo dicuntur, intelligantur. His ita notatis, has ſubijcio poſitiones.

Prima poſitio, ꝓbabile eſt argumẽtationem eſſe obiectum adæquatũ horum librorum. Primo quidẽ, quia Ariſtoteles in his libris agit de omnib. ſpeciebus argumentationis: ergo aliquid eis commune pro obiecto erit conſtituendum, nimirum argumẽtatio Secũdo. quia dantur quædam Enthymemata, quæ non poſſunt reuocari ad ſyllogiſmum: & quæ reuocãtur, poſſunt ſeorſũ cõſiderari: igitur. Tertio in his libris dirigitur tertia intellectus operatio, quod p argumẽtationẽ fit; ergo ipſa erit obiectũ. Quarto, quia Ariſtoteles aliquãdo diuidit argumentationem, in inductionem, & Enthymema, tãquã ĩ duas ſpecies diſtinctas,

quæ

quæ æqualiter de oīb. ſpecieb. prædicatur: igitur. Quinto, qa alibi ſcriptū reliq́t, oīa quæ creduntur, credi p ſyllogiſmū, aut per inductionē: quas aſſignat tanq̃ ſpēs argumentationis: ergo. Denique, oīs ſyllogiſmus conſtat ex duab. pmiſſis; & ex vniuerſalib. colligit ēt particulare; at inductio, cōſtat ex multis pmiſſis particularibus, & infert vniuerſalē igitur eſt oīno diuerſa a ſyllogiſmo, ac proinde ad eū non reducet. Quod ſi dicas, in his libris nō agi de principijs, & proprietatib. argumētationis in cōi, ac proinde nō eſſe obiectū: Dicerē, argumentationē eſſe quoddā analogū, & ita ſatis eſſe ſi oſtendantur principia, & proprietas eorum, quæ ſub ipſo continentur.

1. Rhet. c. 2. ac Prior. c. de ind.

Rurſus ſi dicas, Enthymemata, & inductiones reuocari ad ſyllogiſmū, Reſpōderē non omnia reuocari, & habere diuerſū modū procedendi, & poſſe ſecundū ſe conſiderari. & deniq; eſto iſtæ ſpecies tractētur in ordine ad ſyllogiſmū, adhuc per ſe tractari dicentur: ſicut in Metaphyſica cōſideratur ens, vt eſt ens, quod cōplectitur ſubſtantiam, & accidens, & tamē accidens conſideratur in ordine ad ſubſtantiam.

Secunda poſitio, probabile eſt argumentationē non eſſe horum librorum obiectū. Primum, quia ſi argumentatio aſſignanda eſt pro ſubiecta materia in his libris, maxime qa in eis agitur inductióne, & Enthimemate, q̃ ſunt ſpēs argumentationis, ac ēt de cōuerſione: atqui inductio tractatur, vt reuocatur ad ſyllogiſmū: Enthymema vero eſt ſyllogiſmus quidā imperfectus: cōuerſio, vel non eſt argumentationis ſpecies, vel conſideratur in ordine ad ſyllogiſmum: igitur Deinde, omnes argumētationis ſpecies totā vim illatiuā habent a ſyllogiſmo: igitur non ſunt per ſe tractandæ: ac proinde eorum cauſa argumentatio non erit pro obiecto habenda. Præterea omnia quæ in his libris tractātur, optime reuocantur ad ſyllogiſmum; igitur. Denique, patebit hæc poſitio ex ſequentibus.

Lib. 2. c.

Tertia poſitio, horū librorū adæquatū ſubiectū nō eſt ſyllogiſmus, vt probatiuꝰ ſed vt analogice dr̄, de trib. ſyllogiſmi partib. Qm̄ ſub hac contracta conſideratione pertinet ad alios libros in quib. priuatim agitur de ſyllogiſmo triplici materiæ applicato: ſyllogiſmus itaq; ſub iſta ratione cōſideratus ad alios libros pertinebit. Qđ ſi dicas, ſyllogiſmus vt probatiuus analogice dr̄ de trib. ſpecieb. & ſub hac rōne eſt ſcibilis; igitur in aliqua parte logicē tractatur: nō in alia: igitur in iſta. Reſpōdeo, hic nō agi de ſyllogiſmo, vt eſt pbatiuus, qa probatio pendet ab aliqua materia, ſed ſolum de probatiuo ſecundum formam.

Quarta poſitio, ſyllogiſmus ſcđm formā eſt adæquatū obiectū in libris analyticis, vt nimirū dicit formam cōem trib. ſyllogiſmorū ſpecieb. demonſtratiuo, probabili, & captioſo. Primum probatur hæc poſitio ex confutatione aliarū opinionū, & ex cōmuniore auctorum ſentētia. Deinde, ſyllogiſmus ſub hac cōſideratione eſt q̄d vniuocū, & cōe, q debet conſiderari in logica, cum maxime dirigat tertiā operationem intellectus: quare de eo facienda fuit priuatim tractatio, quæ nullibi habetur, niſi ī his libris, in q̄b. generatim dirigitur tertia intellectus operatio p ſyllogiſmū ſecūdum formā: igitur. Poſtea, oīa quæ in his libris tractantur, pertinent ad ſyllogiſmum ſecundum formam conſideratum, vt ſunt termini, figuræ, cōuerſiones, propoſitiones, & alia: & aliæ ſpēs argumentationis, ſunt imperfecti quidam ſyllogiſmi, ab eoq; vim probādi habēt: igitur. Præterea, illud eſt ſubiectū in aliqua tractatione, cuius principia, partes, ſpecies, & pprietates conſiderantur. at iſta oīa conſiderantur in hac logicæ parte de ſyllogiſmo ſecundum formam accepto; igitur. Minor propoſitio patet, quia hic cōſiderantur principia extrinſeca, & prima ſyllogiſmi ex q̄b. pēdēt omnes cōcludendi formę, & illationes omnes, vt ſunt, dici de omni, & dici de nullo: principia intrinſeca remota, vt ſūt termini partes, ſeu principia proxima, tres ſyllogiſmorū figuræ, & deniq; eiuſdē pprietates nōnullæ, & ſi q̄d aliud tractatur, ī gratiā ſyllogiſmi tractatur, vel vt reijciatur a ſyllogiſmo, vt exemplū, vel vt demonſtretur aliquā rationem habere ſyllogiſmi, vt Enthymema, & inductio; igit. Ad hæc, certum eſt ex Ariſt. in his libris agi de ſyllogiſmo vt inſeruit demōſtrationi, vt patet, ex capite primo libri primi, vbi ſuā intentionē proponit, & alijs ī locis ſcripſit demonſtrationē ſolum fieri in prima figura, inſeruit aūt ſub hac cōſideratione, vt ha-

bet

bet communem formam: igitur. Denique, in his libris, vt & aduerſarius docet, dirigitur tertia operatio intellectus, id aũt præſtat ſyllogiſmus ſm̃ formam conſideratus cum oẽs aliæ argumentationes ab eo vim ſumant: horum igitur librorum obiectum erit ſyllogiſmus formaliter ſumptus. Confirmares & hãc opinionem ab inſcriptione, q̃a hi libri inſcribuntur priores reſolutorij a reſolutione ſyllogiſmi ſm̃ formã, vt poſteriores a reſolutione ſm̃ materiã.

Quinta poſitio: quãuis ſyllogiſmus ſm̃ formam ſit communis trib. ſpecieb. ſyllogiſmorum ſecundum materiam, & in ordine ad illas conſideretur; tñ præcipue cõſideratur gratia demõſtrationis. Primum patet expreſſe hæc poſitio ex Ariſto. qui explicãdo ſuam in libris analyticis intentionem, dixit ſe acturum de demonſtratione, & ſcientia demõſtratiua; & in epilogo de iiſdem ſe egiſſe ait. Deinde, q̃a logicæ munus proprium eſt tradere inſtrumẽta ſciẽdi; at ſola demonſtratio eſt inſtrumentum ſciendi per diſcurſum: igitur ſyllogiſmus ſecundum formam cauſa demonſtrationis præcipuè conſideratur.

Lib. 1. Prior. c. 1. lib. 2. Poſt. c. penult.

Sed obijceres, ſi in his libris agitur de ſyllogiſmo ſm̃ formam cõem trib. ſyllogiſmorum ſpecieb. igitur iſtæ ſpecies non different rõne formæ, a qua oĩs ſumitur diſtinctio, ſed rõne materiæ a quarum non ſumitur ſpecifica differentia: Reſpõdeo, illas tres ſyllogiſmorum ſpecies in ordine ad vim illatiuã non differre, niſi accidentaliter, vt figura triangularis ænea, & lignea. Licet ergo differentia eſſentialis nõ ſumatur a materia: accidentalis tñ maxime; & ita, q̃a prædicti ſyllogiſmi, vt illatiui, accidentaliter differunt, ideo nullum ex dictis ſequitur inconueniens, ſed hac de re planius infra dicetur. Quod ſi quis ſententiam de obiecto a nobis probatam ſequi vellet: argumentis pro cõtraria opinione allatis, ſic reſponderet.

Ad primum, patet ex dictis: diximus. n. quo pacto aliæ ſpecies in his libris conſiderentur.

Ad ſm̃, oĩa Enthymemata, ſi habent illationem formalem, ſub qua rõne conſiderantur in his libris, ſunt virtualiter ſyllogiſmi, & in ordine ad ipſos neceſſario concludunt, vt ex quarto patet fundamento. Quare cum inductio, & Enthymema ſint intrinſece impfectæ argumentãdi formæ, nõ debent per ſe tractari, ſed in ordine ad ſyllogiſmum a quo vim probatiuã habẽt.

Ad tertiũ, tertia intellectus operatio p ſe dirigitur ſolo ſyllogiſmo, & p alias argumentationes, vt ſunt imperfecti quidã ſyllogiſmi.

Ad quartum; ſolum probat inductionẽ eſſe ſpeciem diſtinctam a ſyllogiſmo ſtricte conſiderato, ſub qua ratione ſumitur ab Ariſtotele in illis locis: at ſi late ſumatur, inductionẽ aliquo pacto continet. Vnde patet etiam ad quintum.

Ad ſextum, argumentatio ſiue ſyllogiſmus in communi primo dicitur de ſyllogiſmo ſtricte ſumpto: ſecundario vero de ipſa inductione.

An ex omnibus libris analyticis vnum conficiatur opus. Cap. VII.

Vt huius difficultatis ſtatus recte intelligatur, animaduerte, non eſſe dubium, an ex his libris fiat vnum opus logicum: certũ eſt. n. hos libros eſſe Logicos, & vna cum alijs efficere vnum integrum Logicæ opus, ſed hoc in dubitationem reuocatur; an iſti ſint vna tantum pars Logicæ, & efficiãt vnum opus partiale, vt duo libri Perihermenias faciunt. Quòd autem non vnum conficiant opus ſic probatur.

Primum, illi libri faciunt diuerſa opera, qui habent diuerſam inſcriptionem, diuerſa obiecta, diuerſumq; proœmium: atqui iſta omnia in his libris ſunt diuerſa: igitur. De inſcriptione patet, quia, duo inſcribuntur priores alij, poſteriores; de obiecto probatur, quia in alteris ſyllogiſmus, in alteris demonſtratio, vel aliquid aliud eſt obiectum: de proœmijs patet ex ipſo Ariſtotele; ergo.

Deinde, ſyllogiſmus vniuerſe conſideratus, non magis refertur ad demonſtrationem, quam ad ſyllogiſmum topicum, & elenchum: ergo, ſi libri priores efficiũt vnum opus cum poſterioribus, efficient etiam cum libris topicis & elenchis

Poſtremo, in prioribus agitur de Enthymemate, exemplo, conuerſione, & de ppoſitionum miſtione, ſed iſta omnia non conſiderantur propter demonſtrationem: erit igitur tractatio priorũ multo cõmunior, quam

Digitized by Google

quam materia poſteriorum;ac proinde in vnum opus conuenire non potuerunt.

Aegid. Scot. Caiet. In hac difficultate fuit prima opinio eorũ, q ob allata argumẽta exiſtimarunt,ex cĩbus analyticis nõ poſſe cõfici vnũ op⁹. Secunda aliorum q contrariũ docuerũt in quib.numeratur Auerr.quẽ Balduinus,Mirãdulanus,& alij ſequuti ſunt;quorum ſane opinio videtur eſſe cõior,ac ẽt probabilior. Vt aũt qd tenendum ſit facile explicetur,vnum,vel alterum ſubijcio notãdũ. *Buran.*

Primum notandum, ad hoc,vt aliqui libri faciãt vnum opus, quatuor ſunt neceſſaria,vt habeant idem procemiũ,eundẽq; epilogũ:vt eadẽ ſit eorũ inſcriptio,vt quę in illis tractãtur referant ad vnũ finem ꝓximum,& immediatum. poſtremo,vt poſſit aſſignari aliquod obiectũ oib.cõmune.

Secundum notandum, eiuſdem eſt operis tractare materiam,& formam alicuius reis vt de hominis corpore, deq; eius forma,de quibus agit Phyſicus. Cum.n.materia & forma ſint quid imperfectum,& vna dicat neceſſarium ordinem ad aliam, ꝑfecto vt ex illis vnum efficiatur perfectum opus,debebunt vno opere tractari; cæterum,nõ eſt neceſſarium, vt ſimul cum forma tota materia tractet̃, præſertim ſi ſint analoga,ſed ſatis eſt, vt principalis materia tractet̃; qualis eſt materia ſyllogiſmi neceſſaria,reſpectu probabilis,& ſallacis. *Ariſt. 2. phyſ. tt. 2?.*

Tertiũ notãdum,ſyllogiſm⁹ nihil aliud cõtinet,q̃ illationem quandam neceſſariã vnius ex alio; quæ illatio ſequitur rerum connexionem inter ſe. Quo ſit,vt illatio ſyllogiſtica proprie ijs reb.cõueniat,quæ neceſſariam connexionem hẽnt: vnde, ſi materia ſit ꝓbabilis,vel falſa, q̃ talem connexionem nõ hẽt, ſyllogiſmus ex tali materia cõflatus nõ poterit intellectum conuincere: q cum illationis neceſſitatem nõ ſentiat,facile,exiſtimabit ĩ rebus ipſis nõ eſſe cõnexionem, niſi ꝓbabilem,vel apparentem. Ex quib.colligi licet,materiam neceſſariam,q̃ ſolum in demõſtratione reperitur, proprie ꝑtinere ad formam ſyllogiſticam: alias verò quaſi ſecundario,& ꝑ accidẽs. His notatis vnicam ſubijcio poſitionẽ. Libri priores analytici efficiunt vnum opus cum duob.poſterioribus. Primum, qa habent cõdõnes illas, quas diximus neceſſarias eſſe ad conſtituendum vnum opus. Nam habent cõe,& vniuerſale proœmium poſitum initio libri primi priorum,& vniuerſalem epilogum in fine ſecundi poſteriorum: Eandem inſcriptionem qa oẽs inſcribuntur analytici:& licet interdum addat. Priores,& poſteriores,hoc ſit ad diſtinguendos partiales libros,ex quo ẽt cõficitur, vt inter illos aliqua ſit cõnexio,& vt ſimul ſumpti vnum faciãt corpus. Hinc eſt,ꝙ Ariſtot hos partiales libros vna, & eadẽ appellatione nominat,& ita ꝑ libros analyticos interdum intelligit priores,vt in libro ſcd̃o Periherm, in primo rhetorico, alijſque in locis,interdum vero poſteriores,vt i 6.Ethi.c.3.in 7.metaphyſico.& alibi. Habent ẽt vnum obiectum,nimirum demõſtrationem,vt dicit materiam,& formam ſyllogiſticam,& definitionem,vt cõueniunt ĩ rõne inſtrumenti ſciendi,vt alio loco plane dicetur Ordinantur deniq. ad vnum finem immediatum,ad ꝑfectam cognitionem inſtrumentorum ſciendi, igitũ. Deinde,relatiua ꝑtinent ad idem opus,at qui libri qui vocantur priores,et poſteriores ſunt relatiui, vnum igitur opus conficient. Præterea,materia,& forma alicuius rei eodẽ ope tractanda ſunt; cum ex illis vnum qd efficiatur,at in priorib.agitur de forma ſyllogiſmi, in poſteriorib de eius materia,igitur. Et q̃uis in priorib agatur de ſyllogiſmo in coi hoc tñ eſt per accidens, quia intentio Ariſtotelis erat agere de forma demõſtrationis,cæterum qa iſta forma eſt cõis omni ſyllogiſmo,iõ per accidens factum eſt,vt ſyllogiſmi forma cõiter fuerit explicata , ne poſtea iterũ de ea eſſet agendum. Cõfirmatur,quia Logicus, non agit per ſe de ſyllogiſmo ꝓbabili,niſi in defectum demonſtrationis, vel ad ingenij exercitationem,vel in gratiam eorum qui nõ ſunt demonſtrationis capaces,niſi potius dicere velis,tractationem illam nõ eſſe Logicam,ſed dialecticam. *2 phyſ. 26. Lib. 1. prior. c. 9*

At obijceret quiſpiam,contra id qd̃ dicebamus de vno huius operis adæquato obiecto,q ſit inſtrumentum ſciendi,qa inſtrumentum ſciendi nõ comprehendit ſyllogiſmum ſub illa rõne,ſub qua tractat̃ in libris priorum,nõ erit igitur obiectũ adæquatum,minor patet,qa in priorib eſt ſermo de ſyllogiſmo, vt eſt cõmunis demonſtratiuo,topico,& inſidioſo,at inſtrumen

tum

Digitized by Google

tum ſciendi non cõprehẽdit ſyllogiſmum ſub iſta ratione, igitur. Reſpondeo ſatis eſſe ſi obiectum adæquatum comprahendat partialia obiecta ſub ratione primaria, qua conſiderantur, hoc eſt, vt ſunt inſtrumenta ſciendi, & quia in prima analyſi agitur de ſyllogiſmo in cõmuni in ordine ad demonſtrationem, ideo continetur ſub inſtrumẽto ſciendi. Cùm ergo tota tractatio de ſyllogiſmo illatiuo quodãmodo ſit ſub demonſtratione, cum ei tanquam primo analogato attribuatur, ob vim præcipuam, quam habet ad probandum, ideo ad demõſtrationem refertur, & ſub ea contineri cẽſetur. Atque ex dictis facile ſolueres argumenta in contrarium allata.

Ad primum, quod attinet ad inſcriptionem, patet ex dictis de obiecto, habent quidem obiecta partialia diſtincta, non tamen totalia, ſed vnum totale: de proœmio, negamus habere diſtincta proœmia: quoniam primum caput primi poſteriorum non cõtinet proœmium, ſed pertinet ad ipſam tractationem, vt alio loco dicetur: atqui alij dicerent continere partiale proœmium. *Bald.*

Ad ſecundum, patet ex dictis, quia ſyllogiſmus communiter conſideratus refertur ad demonſtrationem, tanquam ad finẽ proximum, & per ſe intentum, ac proinde cum ipſa facit vnum opus, & non cũ alijs.

Ad tertium, ideo Ariſtoteles de illis omnibus egit, vt compleret tractatum de ſyllogiſmo in communi, de quo diſputationem propoſuerat propter demonſtrationem. Cæterum, occaſione ſumpta aliqua etiam attinguntur in priore analyſi, pertinentia ad alios ſyllogiſmos, vt propoſitionum miſtio, ideſt cum vna eſt contingens, alia neceſſaria: id tamen fit per accidens.

Afferuntur, ac ſoluuntur dubitationes quædam circa iam dicta. Cap. VIII.

VT adhuc magis explicentur ea quæ proxima diſputatione docuimus, nõnullæ dubitationes enodandæ ſunt.

Prima dubitatio, quare ſyllogiſmus illatiuus, de quo vt diximus in primis analyticis agitur, vocatur forma reſpectu Demonſtratiui, topici, & ſophiſtici, cum potius ſit quoddam totum, & veluti genus. Reſpondeo iſti ſyllogiſmi, vt ſupra diximus, differunt accidentaliter ratione materiæ, ex qua conſtant: at illud commune in quo conueniunt ea quæ accidentaliter differunt, ſe habet per modum formæ; illud vero quod eſt cauſſa diſtinctionis per modum materiæ. Cum ergo iſti tres ſyllogiſmi accidentaliter differant in ordine ad ſyllogiſmum illatiuum, & communem in quo conueniunt; ideo ſyllogiſmus reſpectu iſtorum dicitur forma: quippe quia figuram & modum includit, quæ ſe habent, vt forma reſpectu triplicis materiæ.

Secunda dubitatio, ſi in libris Priorib. agitur de forma ſyllogiſmi in communi, & in poſteriorib. vt diximus de materia, hoc eſt de propoſitionib. neceſſarijs, ſequeretur ſyllogiſmum non habere materiam cõmunem: cum tamẽ forma communis comprehẽdat materiam communem, cuiuſmodi non poſſunt eſſe propoſitiones neceſſariæ; quare non erit verum quod diximus, in prima analyſi agi de forma cõmuni, & in poſteriore de eius materia. Reſpondeo, ſyllogiſmi formam dupliciter conſiderari poſſe: vno modo in ordine ad illationem, & ſic reſpondet ei aliqua materia communis, nimirum termini, & propoſitiones vniuerſè conſideratæ: altero modo in ordine ad probationẽ, & ſic non reſpondet ei vna certa materia, ſed tres materiæ; neceſſaria, probabilis, & captioſa: ex quib. præcipua cenſetur materia neceſſaria ad quam reliquæ aliquo modo reuocantur: propterea recte dicitur, in poſterioribus agi de materia illius communis formæ, videlicet de primaria.

Tertia dubitatio, genus, vt ſcriptũ reliquit Porphyrius, ſe habet tãquam materia nõ vt forma: atq; ſyllogiſmus vniuerſè ſumptus, eſt veluti genus ad demõſtratiuũ, topicũ, & ſophiſticum: nõ igitur poterit dici reſpectu iſtorũ forma, ſed potius materia. *Cap. de differ.* Reſpõdeo, ſyllogiſmum vniuerſe ſumptũ nõ eſſe proprie genus ratione iſtorũ, quia non cõtrahitur per proprias differentias. Diceres etiam, Porphyrium intelligendũ eſſe de generib rerum ſubſtãtialiũ: in illis enim quæ accidentaliter differũt, genus ſumit à forma, & differẽtia a materia, vt patet de ſimitate, cuius genus eſt curuitas, q̃ ſe habet per modũ formæ, ſimitas vero veluti materia. Deniq; diceres etiã, ſyllogiſmum vniuerſe conſideratum poſſe dici materiã, quatenus ſe habet, vt quid indifferẽs

quod

quod per diuerſa contrahitur: quatenus autem diuerſis materijs applicatur figura illa ſyllogiſtica, ſe habet tanquam forma.

Quarta dubitatio, ſi ſyllogiſmus eſſet forma demonſtrationis, de ea prædicari non poſſet, quia nulla forma (cum omnis forma ſit pars) prædicatur de ſuo toto in recto; quod tamen eſt falſum, ſiquidem, nõ ſolum dicimus demonſtratio cõſtat ex forma ſyllogiſtica, ſed etiam demonſtratio eſt ſyllogiſmus: male igitur dicitur eius forma, ſiue pars. Reſpondeo, quamuis pars per modum partis de ſuo toto in recto prædicari nõ poſſit, ſicuti genus de ſua ſpecie, ſi vt quædam pars eius eſt conſideretur; tamen ſi ſumatur in communi, & in confuſo vt dicit quidquid eſt in ſua ſpecie, etiam in recto prædicari poteſt. Syllogiſmus ergo, ſi in confuſo conſideretur, & vt dicit quandam naturam quæ in demonſtratione inuenitur, & vt ſe habet per modum totius, de ea prædicari poteſt.

Lib. 1. Poſter. tex. 5.

Quinta dubitatio, Ariſtoteles in primo libro analyſis ſecundæ, agit de forma demonſtrationis: male ergo diximus, in libris prioribus agi de forma demonſtrationis, & in poſterioribus de eius materia. Facilis eſt reſponſio: eo loco Ariſtoteles non agit de forma demonſtrationis, ſed formã communem iam explicatam in libris Priorum applicat demonſtrationi. Deinde, eſto ageret de forma, dicerem tamen agere de particulari, & priuatã forma demonſtrationis; cum tamen prius egiſſet de eadem forma in communi; nimirum de ſyllogiſmo illatiuo, qui eſt veluti genus demõſtrationis: quem poſtea ad particularem, & determinatam formam applicuit, vt duplicẽ de ſyllogiſmi forma traderet notitiam.

cap. 11.

De ſcopo ſine ve, ordine, proportione, diuiſioneque librorum prioris analyſis. Cap. IX.

QVæ nobis circa proæmiales diſputationes dicenda ſuperſunt, cum facilia ſint, quibuſdam dubitationibus breuiter complectemur.

Prima dubitatio, qui nam ſit Ariſtotelis in his duobus libris ſcopus, ſiue intentio. Reſpondeo, eſſe agere de ſyllogiſmo ſecũdum formam. Vt autem id planius explicetur, animaduerte, Logicam dirigere tertiã operationem intellectus, qua diſcurrimus, idque per doctrinam, quam tradit de ſyllogiſmo: cuius tres ſunt ſpecies, demonſtratiuus, topicus, & Elenchus: qui partim cõueniunt, partim differunt. Conueniunt quidem in formã, ideſt in debita diſpoſitione triũ terminorũ, & præmiſſarum ſecũdum qualitatẽ, & quãtitatem, differunt tamẽ ratione materiæ, vt nõ ſemel diximus. Cũ ergo intentio Ariſtotelis in ſequẽtib. libris, vt cõiter ſcribitur, eſſet agere de trib. ſyllogiſmi ſpecieb. diuerſo tamen modo, de demonſtratione quidem primario, de reliquis ſecundarie, vt ſupra docuimus, ideo ĩ his libris aggreſſus eſt diſputationẽ de forma demonſtrationis. Et quia animaduertebat hanc eandem formam eſſe communem etiam alijs ſpecieb. ideo diſputationem inſtituit de ſyllogiſmo ſecundum formã in communi: quamuis eius præcipua intẽtio, eſſet agere de forma dũtaxat demõſtrationis, vt patet ex proæmio, & epilogo, vt ſupra dicebamus. Cõcludamus igitur, auctoris propoſitum in his libris eſſe; agere de ſyllogiſmo ſecundum formam in communi, & potiſſimum demonſtrationis gratia.

Lib. 1. Prior. c. 1. & 5. lib. 2. Poſter. c. 8.

Secunda dubitatio, quænã eſt connexio horũ librorum cũ præcedentibus. Reſpondeo, cum in libris Perihermenias actum ſit de enunciatione quæ eſt inſtrumentũ directiuũ ſecundæ operationis intellectus, ſequitur, vt explicetur inſtrumentũ quo dirigitur tertia, quod ſit in ſequentib. libris.

Tertia dubitatio, quam proportionem habent hi libri cum cæteris, id eſt, quo loco reponendi ſint: huic dubitationi reſpõdeo per hæc dicta.

Primum dictum, ſi loquamur de partib. Logicæ vniuerſè, hi libri obtinẽt tertiũ locum. Nam cũ Logica dirigat tres operationes humanæ mentis, primo loco dirigit primam in libro Prædicamentorũ, dum decẽ naturas explicat, & ordinat, vt eas recte apprehendamus: ſecũdo loco eaſdem copulare docet: in tertio, quomodo ab vna ad aliã diſcurrere liceat; qđ ĩ hac tertia parte fit.

Secundum dictum, ſi diuidamus Logicã in artẽ veterem, & nouam, hi libri obtinẽt primũ locum in noua. Artem veterem vocant eos libros qui continẽt doctrinã, quæ maxime a veterib. olim de Logica tradita fuit, vt doctrinam de decẽ naturis, & de propoſitione, ſeu enunciatione: nouam vero illam quæ magna parte inuẽta, aut ſaltẽ maxime

xime illuſtrata fuit ab Ariſtotele, quæ traditur in libris in quib. agitur de ſyllogiſmo in communi, & de reſolutione conſequentiæ, & in libris ſequentibus.

Tertiũ dictum, ſi Logica diuidatur in inuentiuã, & iudicatiuã, hi libri pertinẽt ad primam partem iudicatiuam q̃a in eis docemur ferre iudicium de conſequentia, q̃ prius judicãda eſt, q̃ id quod conſequitur.

Lib. 1. Phyſ.

Quartum dictum, hi libri p̃cedere debẽt libros analyticos, qui vocantur poſteriores. Primum quia in his agitur de ſyllogiſmo in cõi, in illis de quadã ſyllogiſmi ſpecie, nimirum de demonſtratiuo, at cõmunium tractatio precedit: igitur. Deinde, q̃a Ariſtot. in poſteriorib. citat doctrinam traditam in priorib. eamq; applicat ſyllogiſmo demõſtratiuo. Quod ſi obijcias prius agendum eſt de materia, quam de forma, ſed de materia agitur in poſterioribus: igitur illi p̃cedere debent, Reſpondeo, duplicem eſſe formam, vnam particularem, alteram cõem: illa propoſitio procedit de forma particulari, non de cõi, cuiuſmodi eſt ſyllogiſmus ſecundũ formam, quæ poſtea contrahitur ad triplicem materiam. q̃ ſi rurſus obijcias, quæ in libris priorib. tractantur demonſtratione docẽtur. Ergo prius agendum fuit de demonſtratione, vt hi libri intelligi poſſent, Reſpondeo negã do ſequelam, quia aliud eſt loqui de modo procedendi, aliud de ordine librorũ. Cum ergo res q̃ tractãtur in libris priorib. ſint cõiores, iõ hi primo loco ponendi fuere.

Lib. 3. tex. 3.

Li. 1. c. 2

Auicen. Philop.

Quintum dictũ, libri topici nõ ſunt collocãdi ante libros in quib. agitur de demõſtratione. Hoc dictum eſt cõtra quoſdam, qui putãt libros topicos ponendos eſſe ſtatim poſt ſyllogiſmi tractationẽ, at nos cũ Alexãdro, Alberto, & alijs cõtra ſentim⁹.

Primo, quia, vt ſupra docuimus, ex oĩb. analyticis vnum fit integrum opus, cõnectẽdi igitur. ſecundo, intentio Ariſtotelis, in analyticis vt eſt dictũ, erat agere de demõſtratione, q̃ intelligi non poterat ſine doctrina de ſyllogiſmo vniuerſe conſiderato, igitur. Confirmatur ex epilogo horũ librorum, vbi nulla mentio fit de ſyllogiſmo topico. Tertio, Ariſtoteles in primo topico. diuidit ſyllogiſmum in tres ſpecies, & prius exponit demõſtratiuum, poſtea topicum, & poſtremo litigioſum: igitur ſignum eſt hoc ordine de eis tractandum eſſe, atque etiam tractaſſe. Denique, in fine Eleuchorum facit epilogum librorum topicorum, & Elenchorum & nihil meminit de demõſtratione; ergo ſignum eſt illos libros cõnectendos eſſe, quaſi vnum efficiãt opus, in quo docemur probabiliter diſſerere, & captioſas in diſſerendo vitare rõnes.

Cap. 1.

Ex quib. colligeres, in hac tertia Logicę parte, libros Elenchos vltimum obtinere locum, ſed quæ aduerſarius obijcere poſſet argumenta ea diluamus.

Primum, hunc in modum arguit Auicẽna, a cõiorib. vt ſæpe docuit, & fecit Ariſ. eſt inchoandum, ſed probabilia ſunt cõiora, cũ omne neceſſarium ſit probabile, nõ conetra: igitur libri Topici in quib. agitur de probabilib. præferendi erunt, Reſpondeo, ſyllogiſmus probabilis dupliciter ſumi põt: primo vniuerſe, vt deſignat ſyllogiſmum q̃ncunq; prout infert concluſionem, ſiue probabili, ſiue neceſſaria conſequentia ſecundo vt diſtĩguitur contra neceſſarium, vt ſyllogiſmus probabilis dicatur ille, q̃ non neceſſario concludit. Si primo ſumatur mõ, eſt quid vniuerſalius, non vniuocum, ſed analogum & prius cõuenit demonſtratiuo, q̃ topico, ac proinde prius explicari dẽt demonſtratiuus, q̃ topicus, in analogorum.n. tractatione ſemp primũ analogatum tractãdum eſt, niſi aliquid obſtet, cum ſit veluti aliorum regula. Si aũt ſecundo cõſideretur mõ, nõ eſt q̃d vniuerſalius; quo pacto de eo ĩ topicis diſputat̃.

Deinde, ita diſputat Philoponus: ſẽper inchoandum eſt a faciliorib. quib. diſponimur ad percipiẽda difficiliora, quã methodum paſſim ĩ ſuis operib. ſeruat Ariſtot. ergo cum ſyllogiſmi topici tractatio ſit longe facilior, q̃ diſputatio de demonſtratione priore loco ante libros poſteriores ponenda fuit. Reſpõdeo, probabilium tractatio nõ confert ad tractationem neceſſariorum, cum p̃babilia ſint veluti defectus q̃dam eorum quæ sũt neceſſaria. Cum ergo demonſtratio ſit ſyllogiſmus q̃dam perfectus, & rectus, cęteri vero imperfecti, & obliqui, iure optimo priore loco explicant̃. Siquidẽ, vt ſcriptum reliquit Ariſtoteles, rectũ eſt iudex ſui, & obliqui: p̃babile.n. poteſt eſſe verũ, & falſum, ſophiſtica vero rõ eſt vere falſa, quare p̃ recti, & neceſſa-

rij notitiam cognoſcenda ſunt. Concludamus igitur priores analyticos præcedere poſteriores ordine neceſſitatis, & facilitatis, ac etiã dignitatis. ſi forma eſt dignior materia, & analyticos poſteriores anteire topicos ratione neceſſitatis, ac etiã dignitatis. Vbi nota, in eo cõtrariã opinionem decipi, quòd prætermittere liceat ordinẽ neceſſitatis, vt teneatur ordo facilitatis: cum ille ſit præferendus, in cuius exequutione ſpectandus eſt facilitatis ordo.

Quarta dubitatio, quonam modo primæ analyſis tractatio diuidenda ſit. Reſpondeo, primũ diuiditur in duos libros; quorum primus in tres partes ſecatur. In prima traduntur ea, quæ pertinent ad ſyllogiſmi ſtructuram, naturamq́; dum agitur de eius principijs, partibus, & ſpeciebus a figuris ſumptis: in ſecunda diſputatur de arte inueniendi medium ad ſyllogizãdum in omni figura: in tertia de reductione ſyllogiſmorum imperfectorum ad perfectos. Secundus liber in tres etiam ſecatur partes: in prima agitur de poteſtatibus ſyllogiſmi: in ſecunda de impotentijs, ſiue obliquitatibus, & imperfectionibus ſyllogiſmi: in tertia de alijs ſpeciebus argumentationis imperfectis ſiue ſyllogiſmis. *A. c. 22.*

Vltima dubitatio, cur Ariſtoteles nihil egerit de argumentatione, cum ſit quid vniuerſalius, & ab vniuerſalioribus incipiendum ſit, & non poſſint bene intelligi ſpecies, niſi prius explicetur genus? Reſpondeo, primùm, quia ab eo qui aliquam artem, & doctrinam tradit, vt aliquando ſcripſit M. Tullius, non ſunt omnia tradenda; & maximè ea quæ ſunt nota, vt eſt argumẽtatio vniuersè ſumpta. Deinde, quia argumentatio non videtur ad ſolum Logicum pertinere, cum etiam Rhetorica ratiocinatione vtatur, vt in libris rhetoricis docuimus. Poſtremò, quia argumentatio eſt quoddam genus analogum, cuius tota vis atque natura continetur principaliter in ſyllogiſmo: ac proinde nihil neceſſe fuit agere prius de argumentatione: cum obiectum analogum ſatis bene explicetur, dum eius tractantur partes. Atque hucuſque de quæſtionibus procœmialibus. *A. c. 29.* *Li. 1. de orat.*

Præludiorum Finis.

TRACTATIO DE SYLLOGISMO.

De quibuſdam dubitationibus circa doctrinam Ariſtotelis in primo capite libri primi Analiſis,prioris. Cap. I.

EXplicatis ijs,quæ ad proœmialem tractationem pertinere viſa ſunt: ſequitur vt ad materiam ſubiectam, trãſitum faciamus,& cum nobis non ſit propoſitum commentaria in literam Ariſt conficere,ſolum dubitationes quaſdam circa ea, quæ in primo capite docentur, breuiter perſtringemus, vt hinc ſumamus occaſionem differẽdi de eo, quod nobis propoſitum eſt, nimirum de ſyllogiſmo.

Prima dubitatio,quid faciat Ariſt in primo capite, ſiue quomodo hoc caput diuidatur.Reſpondeo,primo proponit vniuerſalem intentionem librorum analyticorũ, quæ eſt, agere de demonſtratione; deinde methodum eorum, quæ hoc capite explicaturus eſt:Poſtea propoſita explicat. Et primo definit, ac diuidit propoſitionem: deinde definit ac diuidit ſyllogiſmum:poſtremo explicat omnium ſyllogiſmorum principium,quod dicitur, de omni, vel in toto eſſe.

Secunda dubitatio, quem ordinem ſeruat Ariſt.in hac tractatione de ſyllogiſmo. Reſp. ſeruare ordinem naturæ, quia prius agit de eius principijs, tum progreditur ad eius naturam explicandam. Sed obijceret quiſpiam, ſi naturæ ordinem obſeruare voluit, cur priore loco non egit de terminis,ex quib.cõficitur propoſitio, ita vt inciperet a primis principijs, cum tamen prius de propoſitione,tũ de termino agat? Cui reſponderem, terminos eſſe propoſitionum extrema, quorum definitio intelligi non poterat,niſi prius explicatum fuiſſet,quid eſſet propoſitio.

Libr. 1. Phyſic. tex. 14. Lib. 1. Tertia dubitatio, qua ratione ſumatur terminus ab Ariſtotele hoc loco. Reſpondeo, terminus aliquãdo apud Ariſtotelem ſumitur pro ipſa definitione eſſentiali; aliquando terminus deſignat vltimum alicuius rei,quo modo dicimus,mortem eſſe extremum vitæ:aliquando deſignat extrema rei alicuius,ſiue ſit principium, ſiue finis; quo modo dicim⁹,terminos lineæ eſſe duo puncta,& hoc modo ſumitur in præſentia, videlicet pro partibus extremis propoſitionis,quæ ſunt,ſubiectum, & prædicatũ, in quas partes reſoluitur propoſitio. *Top.c.4.*

Sed peteres,cum propoſitio poſſit reſolui etiam in verbum, ex quo componitur, cur verbum non dicitur eſſe terminus propoſitionis.Reſpondetur, ſolas partes materiales proprie dici terminos; & quia verbum eſt pars formalis,vt patet ex libris Perihermenias, ideo non dicitur propoſitionis terminus. Adde etiam, quod reſolutio proprie in eas partes fieri dicitur, quæ ſeparatæ poſſunt remanere, cuiuſmodi ſunt partes materiales; forma enim vt plurimum, corrumpitur: ideo propoſitio proprie in ſubiectum,& prędicatum,quæ ſunt partes materiales reſolui dicitur *Aduert.*

Quarta dubitatio, vnde dicta ſit propoſitio.Reſpondeo,ſic dictam eſſe ex eo, quod ꝓpoſita ſit ſyllogiſmo, tãquã præmiſſa ad inferendã concluſionem,ſed obijceres:igitur ſyllogiſmi concluſio nõ poterit dici ꝓpoſitio.Reſpondeo negando ſequelã:quia aliqua enuntiatio non dicitur propoſitio, ex eo quod actu ꝓponatur in ſyllogiſmo; ſed quia apta ſit proponi,& quia etiam ſyllogiſmi concluſio, in aliquo ſyllogiſmo proponi poteſt;ideo ꝓpoſitio nominatur.

Quinta dubitatio,Ariſt.definiens ꝓpoſitionem,ait eſſe orationem affirmatiuam, vel negatiuã alicuius de aliquo,quę oratio potius diuiſio quædam; quã definitio eſſe videtur, & ſi eſt definitio,ob id videtur vitioſa,quia nullum ſuperius definitur ꝑ ſua inferiora:ſed affirmatiuum,& negatiuum, ſunt aliqd inferius reſpectu propoſitionis communiter ſumptæ;igitur.Reſpõdeo, re vera, hæc deſcriptio continet vnam ꝓpoſitionis diuiſionem, & idcirco aliqui dicũt, totam deſcriptionem cõtineri his ver-

bis, Eſt oratio alicuius de altero; alijs vero deſignari eiuſdem diuiſionem in affirmantem, & negantem, cui ſubijcit aliam in vniuerſalem, particularem, & indefinitam, ſub particulari continetur etiam ſingularis, vt aliqui docent.

Sed peteres, cur numerat ſeorſum indefinitã. Reſp. quia non poteſt reuocari ad ſingularem, vel vniuerſalem: non ad ſingularem, quia in materia neceſſaria æquiualet vniuerſali, in contingenti vero, particulari æquipollet.

Li. 1. Poſter. c. 2. Rurſus diuidit propoſitionem ratione materiæ, in demonſtratiuam, & dialecticã: Demonſtratiua eſt vna pars contradictionis determinata, nimirum vera: Dialectica eſt altera pars contradictionis ad libitum. Cuius rei ſignum eſt, quia Dialectici, quando diſputant, alteram partem contradictionis petunt, & ex illa quæ conceditur, reſpondentem arguere conantur: at vero demonſtrator vnam tantum contradictionis partem aſſumit, veram ſcilicet. Vtraq; tamen dicitur, propoſitio ſyllogiſtica, cum ex vtraque verus poſſit fieri ſyllogiſmus. Quo fit, vt dialectica propoſitio, ſit ſolum probabilis: demõſtratiua vero tantũ vera.

Sexta dubitatio, an in propoſitionis definitione contineatur ſola categorica, an etiam hypothetica. Reſpondeo, ex communi ſententia contineri ſolum categoricam, ſiue ſimplicem: quia compoſita, ſiue hypothetica nihil affirmat, vel negat ex ſe: ſed ratione ſimplicium, ex quibus componitur.

2 Poſt. c. 22. Septima dubitatio, an ſub iſta definitione contineatur propoſitio ſingularis. Reſpon. negando: Quia illud fuit definitum, quod fuit diuiſum: at in diuiſione non fuit poſita propoſitio ſingularis: igitur nec definita, neque fuit neceſſe, cum ex ſingularibus non fiat ſyllogiſmus ſcientificus.

Octaua dubitatio, quot nam ſunt ſyllogiſmi principia, de quib. Ariſtotelem hoc loco agere diximus. Reſpo. eſſe quatuor. Quorum alia ſunt intrinſeca, alia extrinſeca: intrinſeca, vel ſunt materialia, vt termini, & propoſitiones, vel formalia, vt figura, & modus: extrinſeca, vel dicuntur regulantia, ex quibus omnis bona illatio proxime, vel remote pendet, vt ſunt duæ maximæ deſumptæ ex illis duob. principijs, dici de omni, & dici de nullo, vel inſeruiunt ad reuocandos imperfectos ſyllogiſmos ad perfectos, vt ſunt conuerſio, & tranſpoſitio.

Nona dubitatio, an ſub definitione ſyllogiſmi contineatur tantum ſyllogiſmus ſimplex, ſiue categoricus, an etiam hypotheticus? Reſp. cõtineri ſolum ſimplicem; idque ex eo probari poteſt, quod Ariſt. in definitione ait, Quibuſdam poſitis, quib. verbis intelligit propoſitiones, eas nimirum, quas ſupra definiuerat; Sed antea non definiuerat, niſi ſimplicem propoſitionem, igitur ſolum definiuit ſyllogiſmum conſtantem propoſitionibus ſimplicibus. Adde etiam, quod ſolum de hoc ſyllogiſmi genere diſputauit.

Decima dubitatio, cum Ariſt. ait ſyllogiſmum neceſſario concludere, loquitur ne de neceſſitate conſequentiæ, an vero cõſequentis? quid autem per neceſſitatem cõſequentiæ, & conſequentis intelligendum ſit, patet ex eis quæ ſupra de reſolutione agentes docuimus. Reſpondeo, loqui de neceſſitate cõſequentiæ quod ſcilicet ex præmiſſis conuenienter diſpoſitis, neceſſario inferatur concluſio, ſiue ipſa ſit neceſſaria, ſiue non. Tunc autem ſyllogiſmus dicitur habere conſequentiam neceſſariam, quando conceſſo antecedente, ſiue præmiſſis, ſiue illæ ſint in materia neceſſaria, ſiue probabili, ſiue captioſa, ex vi illius diſpoſitionis, quæ in ipſis reperitur, conſequens neceſſario admittendum eſt. Quare, falluntur nonnulli, qui conſequentiam neceſſariam cum conſequente neceſſario confundunt, cum illa abſtrahat ab omni materia præmiſſarum, hoc vero præmiſſas ſupponat neceſſarias. Atque de his dubitationibus huc uſque, nam quæ de ſyllogiſmi natura, & eius principijs dicenda reſtant, ſequentibus diſputationibus explicabuntur.

An de ſyllogiſmo poſſit eſſe ſcientia. Cap. I I.

VOlenti aliquam ſcientiam acquirere, quàm ſit neceſſaria plena ſyllogiſmi natura cognitio, is profecto intelligeret, qui animaduerteret ab hac vna argumẽtãdi forma omnem humanum pẽdere diſcurſũ, quo in alicuius ignoratę rei venitur cognitionem. Quare, nullo modo operam iuuemus, ſi accuratè nõnullas de ſyllogiſmi natura difficultates diſcutiemus; in quib. illa ſeſe primo offert, qua quæritur, an de eo certa haberi poſſit ſcientia, & quod haberi

non

non queat, his rationibus probatur.

Libr. 6. metph. text. 6. Primo, de nullo aggregato per accidẽs poteſt eſſe ſcientia; quia diuerſæ res diuerſas habent naturas, & non faciunt vnũ genus ſcibile, atqui ſyllogiſmus eſt quoddã aggregatum per accidens ex pluribus terminis, & propoſitionibus: igitur.

Secundo nullum complexum, vt cõplexum, eſt ſcibile, obiectum enim de quo habetur ſcientia, debet eſſe quid ſimplex, & vnum: at ſyllogiſmus eſt quid complexũ, vt eſt manifeſtum: igitur.

Tertio, ſi de ſyllogiſmo põt haberi ſciẽtia, ergo per aliquem alium ſyllogiſmum, qui debet eſſe ante hunc ſyllogiſmũ: tunc peto, an de illo poſſit haberi ſcientia: ſi non poteſt, neq; de alio haberetur: ſi poteſt, igitur per alium ſyllogiſmum; & ita daretur proceſſus in infinitum. Hanc dubitationẽ, quæ inter proœmiales poni potuiſſet, examinat Marſilius q. 1. ac etiã Aegidius: quæ cum facilem habeat explicationem, & nulla neceſſario ponenda ſint fundamenta, a nobis paucis perſtringetur.

Prima poſitio, de ſyllogiſmo, vt eſt quid aggregatũ ex varijs terminis, & ꝓpoſitionib. varias res ſignificãtib. nõ põt eſſe ſciẽtia. Hanc poſitionem, q̃ eſt certiſſima, probat primum argumentum ſupra allatum.

Secũda poſitio, de ſyllogiſmo vniuersè conſiderato, vt dicit quandã naturam eius definitione explicatã, põt haberi ſcientia, doctrina nimirũ certiſſima, & vniuerſalis per neceſſarias rõnes. Primo probatur hęc poſitio ex cõi ſententia, ita Aegidius, Lyncon. Marſilius, & alij. Deinde ſyllogiſmus vniuersè ſumptus, eſt quid ſcibile: igitur de eo põt haberi ſcientia; antecedẽs patet, quia habet quadam proprietates demonſtrabiles: habet cauſam formalem, nimirũ definitionem, quę eſt medium idoneum ad demonſtrãdas alicuius rei paſſiones: ſcibilis igitur, cũ ad ſcientiã, vt Ariſtoteles docet iſta tria ſolum requiratur, ſubiectũ, paſſio, & mediũ. Pręterea, ſi de ſyllogiſmo nõ datur certa ſcientia: ergo nulla vllius rei dat ſcientia, qđ eſt abſurdum: cõſequutio ꝓbatur, quia non poſſum in ſcientijs particularib. cognoſcere, an hic, vel ille ſyllogiſmus rectè cõcludat, niſi prius notã, atq penitus ꝓſpectam habuero ſcientiã de ſyllogiſmo cõiter conſiderato. Poſtremo cõ- *Lib 1. poſter. tex. 19. & 25.*

firmatur allata poſitio, afferendo exempla demonſtrationum, q̃ de ſyllogiſmo fiunt. Primũ probare poſſumus oẽm ſyllogiſmũ in debita fi[illegible] & modo euidenter cõcludere, hac ratiocinatione. Omnis argumentatio q̃ nititur princip:js per ſe notis neceſſario, & euidẽter concludit, ſed oĩs ſyllogiſmus, q. eſt in debito mõ, & figura nititur immediate. vel mediate principijs per ſe notis; ergo oĩs ſyllogiſmus in debita figura factus neceſſario, & euidẽter concludit. Rurſus poſſes ẽt probare, omnẽ bonũ ſyllogiſmum conſtare ex trib terminis, ad hunc modum; Oĩs oratio quæ aliquid neceſſario concludit per ea, quæ poſita ſunt neceſſario conſtat ex trib. tantum terminis, ſed omnis bonus ſyllogiſmus aliquid euidenter concludit. Omnis itaque bonus ſyllogiſmus ex tribus conſtabit terminis.

Tertia poſitio, ſciẽtia de ſyllogiſmo eſt valdè vtilis, & neceſſaria. Patet, qa ſine ea, vt diximus, nullam poſſumus certã, & indubitatã acquirere ſcientiã, & ex ignoratione doctrinæ de ſyllogiſmo in omni arte maximi, & quãplurimi fluxerunt errores: cũ non raro ex mala ſyllogiſmorũ forma in ingrẽda veritate peccare cõtingat. Argumenta in contrarium allata hunc in modũ ſolueres, ex quorum ſolutione ea q̃ docuimus adhuc magis confirmabuntur.

Ad primũ, patebit ſolutiò ad hoc argumentum ex ijs, quæ mox de ſyllogiſmo diſputabunt, nũc breuiter dixerim, ſyllogiſmum conſtare ex propoſitionib. tanquam ex partib. integralib. quæ ſunt veluti viæ tendentes ad vnum, & eũdem finem, ac terminum, videlicet ad concluſionis illationem; ex quib. conficitur aliquid vnum per ſe, ſicuti ex varijs humani corporis partibus, & membris, in vnum conſpirantibus, & vna forma colligatis fie vnus homo.

Ad ſcđm, ſyllogiſmus bifariam conſiderari poteſt, primo ſcđm naturã, & quidditatem ſuam in cõi, & ſic non eſt quid complexum ex multis naturis, ſed vnã includit naturam, ſecundo in particulari, quatenus ſub hac, vel illa ratione, vnam rem ex alia deducit, & hoc modo eſt quid cõplexũ. Licet ergo de ſyllogiſmo hoc ſecundo modo ſumpto non poſſit eſſe ſcientia, tñ iuxta priorẽ conſiderationẽ maxime. Hãc diſtinctionẽ alij aliter exponũt, diſtinguẽ-

B 2 do

ſio de ſyllogiſmo, vt cognito,& vt exercito, ideſt, vt eſt in vſu.

Ad tertiū, de ſyllogiſmo generatim cōſiderato habetur ſcientia per quem ſyllogiſmum particularem ſumptum pro inſtrumento ad aliquid de illo probandum, & quoniam hic particularis continetur in illo communi; propterea ſeipſum probat, & de ſeipſo oſtendit illam proprietatem, ſiue attributum illud, quod de communi demonſtrat, quo fit, vt non detur progreſſus in infinitum. Neq; eſt inconueniens, vt idem probet ſeipſum, ſub diuerſa ratione. Nam ille particularis ſyllogiſmus aſſumptus, tanquam inſtrumentum particulare, demonſtrat aliquā proprietatem de ſyllogiſmo communi, vt vero continetur in illo, illam eandē de ſe probat. At vero Aegidius hoc pacto huic ſatisfacit argumento, dicendo, de illo cōi haberi ſcientiam per aliquem alium particularem, quem nō eſt neceſſarium cognoſcere per alium, quia vel erit per ſe notus cum ſit in prima figura, aut ſolum indigebit aliqua tantum declaratione, & manifeſtatione, vel etiā per principia luminc naturali cognita.

An definitio ſyllogiſmi allata ab Ariſtotele ſit bona. Cap. III.

CVm ergo ſancitum ſit, de ſyllogiſmo certam haberi poſſe ſcientiā, ad eius naturam inueſtigandam tranſitū faciētes, eam definitionem explicabimus, quam de
Lib.2.po ſter.c.1. *Marſ.q.5.* ſyllogiſmo attulit Ariſt. quæ ita habet. Syllogiſmus eſt oratio, in qua poſitis quibuſdam, alterum quid a poſitis neceſſe eſt contingere, eo quod hæc ſint Contra quā
Lib.1. definitionem hæc fieri poſſunt argumenta.

Primo, definitio debet dari per genus proximū, vt in topicis docet Ariſtoteles; at oratio eſt genus remotum cōmune etiā propoſitioni, vt patet ex lib primo Perihermínias; igitur potius dici debuit, eſt
Cap.4. Argumentatio, quæ eſt genus proximum.

Scdo, ꝙ debuerit dici argumentatio, ex eo probatur, q̄a præmiſſæ nō ſunt vna oratio, ſunt tamen vna argumentatio: igitur.

Tertio, duæ præmiſſæ ſunt duæ orationes, quæ nulla coniunctione copulantur, ita vt fiat vna oratio: ergo potius dicendū fuit, ſyllogiſmus ſunt orationes.

In hac difficultate, qđ attinet ad huius definitionis genus, Burana, exiſtimauit argumentationē ponendam eſſe pro genere, ac proinde, non Oratio, ſed Ratio, hūc locū traducēdo, dixit, cum verbum græcum λογός. etiam rōnem, ſeu argumentationē, & diſcurſum ſignificet. At vero alij, quorū communior eſt ſententia, contra exiſtimant, quod melius dicatur. Oratio, quam Ratio, ſiue argumentatio. Et quoniam hoc loco nihil notandum occurrit, his poſitionibus propoſitæ difficultati reſpondeo. *Alex. Philop.*

Prima poſitio, in hac definitione loco generis non eſt ponēda argumentatio. Primū, quia cū ſyllogiſmus ſignificet ratiocinationem, male definiretur per rōnem, ſiue argumentationē, quaſi idē per idē. Deinde, quia dubium eſt, an argumentatio ſit quoddā genus vniuocū, ad eius ſpecies, & eſto ſit, tñ eſt quid obſcurum, de quo Ariſ. nihil dixerat, ſicuti de orōne in libro primo Perihermínias: at vitiū eſt definire per obſcura; igit. *Cap.* Præterea, in hac ipſa definitione continetur argumentatio, quæ nihil aliud eſt, quam vnius ex alio deductio: nō ſecus ac ſi quis definiendo hoīem diceret, eſſe ſubſtantiā aiatā, ſenſibilem, rationalē. Poſtea, ſi poneretur argumētatio, aliæ particulæ eſſent fruſtra, q̄a contrahūt orationē, ad argumentationē, quod nō facerent, ſi diceretur argumentatio: vnde ſi q̄s definiret hoīem per genus remotum, bene diceret, eſt viuens, ſenſibile, rōnale: non aūt ſi diceret, aīal ſenſibile, rationale, quia ſenſibile, vacaret. Denique, argumenta contraria nihil cōcludūt, vt ex eorum ſolutione patebit: igitur cōtraria ſententia, vt particularis, & minus probabilis reijciēda erit.

Secunda poſitio, in hac definitione loco generis ponūtur hæ omnes particulæ, oratio in qua quibuſdam poſitis alterum ſequitur, quibus exprimitur proximum ſyllogiſmi genus. *Marſ.5.* loco differētiæ cæteræ particulæ, eo quod hæc ſint. Sed iam ſingulas huius deſcriptionis declaremus partes.

Prima, Oratio, cur autem hæc particula vſurpata fuerit, paulò ante docuimus. Secūda, quibuſdā poſitis, q̄b. verbis deſignatur ad ſyllogiſmū duas ſaltem, requiri ꝓpoſitiones, q̄ certo ordine ſint diſpoſitæ, quod indicatur ꝑ illud Poſitis, qua particula, aliqui ſimplices ꝓpoſitiones deſignari arbitrantur:

tiantur, quæ ab Ariſt. poſitiones dici ſolēt: alij ſic exponunt, poſitis, i. cōceſſis. Hac ſecunda particula excluditur Enthymema, quod ex vna tm̄ conſtat propoſitione, & cōcluſione, & vniuerſæ oēs argumentationes, in qb. vna præmiſſa oritur ex alia, vt in hac, ſi ſol eſt, dies eſt. Tertia particula, Alterum quid a poſitis, per quam deſignatur concluſionem debere eſſe diuerſam a præmiſſis, & ita excluduntur argumentationes in quib. petitur principiū, vel idem concluditur, quod erat in præmiſſis, vt in hoc ſyllogiſmo: ſi eſt homo, eſt homo, ſed eſt homo: igitur eſt homo, qui vocatur ſyllogiſmus, bis idē repetēs. Quarta, Neceſſe eſt cōtingere, dr̄. Neceſſe, ad differentiam Exēpli, & inductionis, in qb. non apparet conſequutionis neceſſitas. Contingere, qa in ſyllogiſmo non eſt neceſſitas abſoluta, ſed ex ſuppoſitione, vel his verbis deſignatur cōcluſionē neceſſario cōſequi ex præmiſſis. non qđ conſequens debeat eſſe neceſſarium, hoc. n. ſolum reperitur in demōſtratione, ſed quod conſequentia dēat eſſe neceſſaria. Vltima, eo quod hæc ſunt, qua deſignatur concluſionē debere neceſſario ſequi ex vi præmiſſarum, vnde excluduntur argumentationes materiales, in quib. non infertur concluſio ex vi formæ, vt ſi dicas, ſi currit, mouetur, vbi, ſi cōcluſio inferretur rōne formæ, ſequeretur, vt vbicunque eſt eadem forma, neceſſario inferretur concluſio, quod eſt falſum, vt in hoc

Marſ. 9. patet exemplo, ſi eſt albus, ergo eſt homo.

Tertia poſitio, ſyllogiſmi definitio, ab Ariſt. tradita, vt bona admittēda eſt. Patet, qa nihil habet ſuperflui, nihil diminuti, cū ſuo conuertitur definito, eſt eo clarior cōſtatq. ex genere, & dr̄ia; igitur Ad argumenta contra eam allata, ſic reſpondere.

Ad primū, non eſt neceſſe, vt definitiones, & præſertim deſcriptiuæ; dentur per genus proximum, ſed ſatis eſt, ſi aſſignentur per aliquid notius, vt hoc loco fit: Adde etiam, quod non ſolū illa particula, oratio, ſed etiam aliæ ponuntur loco generis.

Ariſt. li. 1. poſte. ra. 1. c. 1. Ad ſecundum, negatur præmiſſas nō facere vnā orationem, ſunt enim vnica oratio rōne medij termini. Rurſus ex Alberto præmiſſæ ſyllogiſmi dicuntur vna oratio, tum quia dicunt habitudinem ad eundem finē: tum quia pendēt ab vnico principio: & denique, quia ſunt partes conſtituentes vnum ſyllogiſmū, ſicut plures partes hominis conſtituunt vnum hominem.

Quid ſit id, quod definitur in definitione ſyllogiſmi, & an definiatur, vt illatiuus, vel vt probatiuus. Cap. IV.

Vt huius difficultatis ſtatus intelligatur, animaduertēdum eſt, in ſyllogiſmo tria conſiderari poſſe. Primo actū, ſiue operationem realem, qua intellectus ab vno ad aliud diſcurrit: ſecundo res, circa quas talis operatio verſatur, de quibus fit diſcurſus: poſtremo proprietates quaſdā rationis, ſiue entia rōnis, quæ adueniunt reb. vt in tertia intellectus operatione cōtinentur, denominationes nimirum extrinſecus aduenientes, ob quas res de quib. fit ſyllogiſmus, dicuntur eſſe antecedens, cōſequens, maior, minor vt extremitas, &c. Quæritur ergo quid ſit illud, quod definitur, an mētis operatio, an res, an ꝓprietates illæ rōnis. Rurſus ſyllogiſm⁹, vt ſupra ēt diximus, dupliciter conſiderari pōt, vel vt illatiuus, i. vt ſolum infert concluſionē, vel vt probatiuus. i. vt aliquid concludit: Vnde dubitari poteſt, vero hic definiatur modo. Duo itaq; in hac difficultate quærūtur, vt ex dictis patet. Et quod ad primum attinet, hæ rationes difficultatem faciunt.

Primo, ſyllogiſmus dicitur oratio. vocalis nimirum, vel mentalis, definitur igitur prout ipſam deſignat operationem.

Secundo, ſyllogiſmus definitur, ut quidam diſcurſus ab vno ad aliud, at diſcurſus eſt actio, igitur.

Poſtremo, certum eſt non definiri tantū illas ꝓprietates rōnis, igitur operatio ipſa, ni velis dicere definiri vtrumq; ſimul, ex quib. fit vnum ꝑ accidens, quod definiri nequit. Quod vero attinet ad alterā dubitationis partē, definiri ſyllogiſmum, vt illatiuum hæ rōnes demonſtrare videntur.

Primo, ſyllogiſmus vt conſideratur in his libris abſtrahit ab omni materia, at ſyllogiſmus illatiuus eſt huiuſmodi, igitur.

Secundo, hoc inſinuare videtur Ariſtoteles, qui doctrinā de ſyllogiſmo explicat per terminos non ſignificatiuos, nimirum per literas A B &c. quod ſane nō faceret,

ſi de ſyllogiſmo probatiuo ageret.

Li. 1. Topic. c. 1.

Tertio idem auctor loquēdo de ſyllogiſmo ſophiſtico, dixit eſſe ſimpliciter ſyllogiſmum: at ſi hoc loco ageret de ſyllogiſmo, vt eſt probatiuus, ſophiſticus, qui nihil probat non poſſet appellari ſyllogiſmus ſimpliciter cum nihil probet: igitur, agit, de ſyllogiſmo vt eſt illatiuus.

Deniq; allata definitio omni ex parte accōmodari pōt ſyllogiſmo, qui cōſtat ex ꝓpoſitionib. euidēter falſis, qui nullo modo eſt probatiuus: igitur. Huc facit qđ Ariſt. de poteſtatibus ſyllogiſmorum agendo dixit, non poſſe fieri ſyllogiſmum probatiuum nimirum, ex propoſitionibus falſis.

Libr. 2. Prior. c. de poteſta. ſyll.

In hac difficultate quod attinet a primā partē, poſſunt eſſe varij modi dicēdi, iuxta varias opiniones, quæ ſunt circa ſubiectū Logices. Vnde alij dicerēt definiri ꝑ ſe ſyllogiſmum vocalem, vt illi qui tenēt ſubiectum Logices eſſe orationē, vel voces: Alij orationem mentalē, ſeu operationem ipsā realem, vt illi, qui dicunt ſubiectā Logicæ materiā eſſe tres intellectus operationes: Alij vero res, vt ſubſtant ſecundis intētionib. quæ sūt in tertia operatione ītellect⁹. Quod vero ad alterā partem attinet, Aegidius, Scotus, & alij exiſtimāt definiri ſyllogiſmū, vt eſt illatiuus. At vero Alexander, Philoponus, Auerroes, & quidā alij arbitrantur definiri, vt eſt probatiuus. Vnde illam particulam, quibuſdā poſitis, hoc modo exponunt, cōceſſis vt veris, vt fit in ſyllogiſmo, qui eſt probatiuus. Ad has difficultates elucidandas, duo ſubijcio notanda.

Notādum primum, ſyllogiſmus vniuerſe ſumptus nihil aliud eſt quā cōnexio plurium propoſitionum, ex quib. altera quæ ī illius poteſtate latebat, neceſſario ſeq̄r, ꝙ diſcurrendo fit. Vnde ſyllogiſmus qui eſt ī mēte erit plurium cogitationum mētaliū connexio, ex quib. alia, quæ in illis cōtinebatur exoritur. Similiter ſyllogiſmus vocalis erit cōnexio pluriū propoſitionū vocaliū, ex quib. alia, quæ ī illis latebat, educitur. Hinc factum eſt vt ꝑmiſſæ dicantur antecedens, concluſio vero conſequens: illæ ſe habent tanquam cauſa, quod deſignauit Ariſtoteles, cum in definitione dixit, eo ꝙ hæc ſunt: cōcluſio vero tanquam effectus, qui ad illas quaſi naturaliter ſequitur.

Notandum ſecundum, ille ſyllogiſmus dicitur illatiuus, qui conſtat ex trib. terminis, & duab. propoſitionib. quæcunq; illæ ſint, etiāſi ſint omnino falſæ, vt ſi dicas, omnis aſinus volat; omnis bos eſt aſinus: igit̄ omnis bos volat. At vero ſyllogiſmus ꝓbatiuus eſt ille q ex notis ad ignotorū cognitionē deducit, & concluſionē probat per ꝑmiſſas, vel neceſſarias, vel ꝓbabiles, vel apparenter ꝓbabiles. Pōt aūt probatiuus ſyllogiſmus dupliciter cōſiderari: primo, vt abſtrahit ab hac, vel illa materia particulari; ſecūdo vt eſt in hac, vel illa ſingulari materia. His ita notatis, has ſubijcio poſitiones.

Prima poſitio, id quod ī hac definitione materialiter, & denominatiue definitur eſt operatio, ſiue ſyllogiſmus vocalis. Primū probatur ex eo, ꝙ illa particula, oratio, nō pōt proprie cōuenire niſi operationī vocali. Deinde, eodem modo Ariſt. definiuit ſyllogiſmū, quo propoſitionem, ſed in definitione propoſitionis quod materialiter definitur, eſt ipſa vocalis operatio: igitur, & in ſyllogiſmi definitione. Nec obſtat, ſi dicas, Logicam nō verſari circa operationes vocales, ac proinde eas nō definiri, quia licet per ſe dirigat operationes mētales, hoc tamen facit per vocales, cum ſint clariores.

Secūda poſitio, id quod definit formaliter, ſiue vt rō, & vt quo, ē ſyllogiſm⁹, vt dicit quaſdā ꝓprietates rōnis, & ſecūdas intētiones. Explico, ſicuti cū a Porphyrio definit genus, id quod definitur materialiter eſt natura ſubſtrata, puta aīal; & id quo definitur, & ratio ꝑ quā definitur, & illi naturæ cōuenit definitio, puta prædicari de pluribus differentib. ſpecie, eſt illa relatio, & ſecūda intentio, ita in hac definitione, id qđ definit eſt, oratio vocalis; at vero ratio ꝑ quam ei conuenit talis definitio ſunt ſecūdæ ītētiones, quib. talis oratio, vel res taliſ oratione expreſſæ ſubſtāt. Sicuti cum diximus, Albū eſſe diſgregatiuū viſus, quod definitur eſt albū, ratio ꝑ quā ei cōuenit iſta definitio, eſt albedo, a qua corp⁹ illud hēt, vt viſū diſgreget. Hac poſita declaratione, allata poſitio ſic probatur. Primo, Logic⁹, vt verior, & cōior docet auctorū ſentētia, ꝑ ſe nō cōſiderat niſi ꝓprietates, & relationes rōnis, per quas nō ſecus dirigit operationes intellectus, ac per vmbrā dirigit, & cōſtituitur ſtylus, q horas ad ſolē indicat: ergo oēs definitiones aſſignari dēt de rebus

vt

vt ſecundis intẽtionibus ſubſtant. Deinde ſyllogiſmus formaliter conſideratus, dicit proprietates illas rationis, ſicut genus dicit relationem rationis ad ſpeciem; ergo formaliter ſecundum illas definitur.

Tertia poſitio, licet ꝓbabile ſit hic definiri ſyllogiſmum, vt eſt illatiuus tñ probabilius eſſe vt definiri, vt probatiuus. Intelligenda eſt hęc poſitio de ſyllogiſmo probatiuo in cõi, non vt eſt applicatus particulari materiæ. Primum, ille ſyllogiſmus hic definit, de cuius ſpecieb. poſtea ſequẽtib. libris diſputatur: atqui in cõſequentibus libris agitur de ſpecieb. ſyllogiſmi ꝓbatiui in particulari: igitur hoc loco definitur ſyllogiſmus probatiuus in cõi. Deinde, ſi hoc loco definiretur ſyllogiſmus, vt illatiuus tñ, ſequeretur ſub iſta definitione includi illũ ſyllogiſmũ, qui conſtat ex aperte falſis: qd vt abſurdum, cũ talis ſyllogiſmi nullus ſit in ſcientijs vſus. Poſtremo huc facit, quod Ariſto. in topicis, hanc eandem definitionẽ ſyllogiſmi attulit: & poſtea in tres ſpecies diuiſit, in demõſtratiuũ, topicũ & elenchũ, q̃ ſyllogiſmi ſunt probatiui: igitur hic ẽt definitur, vt probatiuus. Licet ergo, vt ſupraſcripſimus, intentio Ariſt. fuerit agere de forma demonſtrationis; tñ quia talis forma erat cõis tribus dictis ſpecieb. ideo in his libris inſtituit diſputationem de ſyllogiſmo probatiuo ſecundũ formam in communi. Quod ſi quis hanc opinionẽ defendere vellet, argumenta contraria hunc in modum refellat. *Lib.1 c. 1.*

Ad primum, concedimus cõſiderari ſyllogiſmum, vt abſtrahit ab hac, vel illa materia, ſed tamen vt includit materiam vniuerſe conſideratam.

Ad ſecũdum, ideo Ariſtoteles dat exempla in terminis non ſignificatiuis, vt indicet, ſyllogiſmorum regulas abſtrahere ab hac vel illa materia particulari.

Ad tertium, cum Ariſtoteles vocat ſophiſticum ſyllogiſmum, verum ſyllogiſmũ, intelligendus eſt de ſyllogiſmo probatiuo ſcdm formam, ita vt ſit ſenſus, ſophiſticus qui aliquo modo eſt probatiuus, eſt ſimpliciter ſyllogiſmus ſi eius ſpectetur forma.

Ad quartũ, negamus iſtã definitionem quadrare poſſe in ſyllogiſmos, qui cõſtãt ex propoſitionib. omnino falſis: excluduntur enim per illam particulam, quibuſdã poſitis: i. vt veris, vel cõceſſis, vt veris. Locus autem ille Ariſtotelis intelligẽdus eſt de aperte falſis, nõ de apparenter probabilibus. Alia argumenta facta circa priorem huius diſputationis partem ſoluuntur ex dictis, ideo nihil ad ea reſpondeo.

An concluſio ſit de eſſentia ſyllogiſmi. Cap. V.

HVius difficultatis tractandæ occaſionẽ præbent verba illa poſita in ſyllogiſmi deſcriptione, Alterũ quid a poſitis ſequitur: vbi per Alterũ, certiſſimum eſt intelligi concluſionẽ, quæ ſi eſt alterum, vel aliud a poſitis, non vr pertinere ad ſyllogiſmum, & tamen exploratum eſt pertinere, vt omnes docet Conueniũt itaq; ſcriptores concluſionẽ aliquo pacto pertinere ad ſyllogiſmũ, ſed dubiũ eſt, quo modo pertineat; an tanquam pars illius, an vero tanq̃ effectus, & terminus: quo modo fructus dñr eſſe aliquid arboris, & terminus aliquid ipſius motus. Eſt ergo dubitatio an concluſio ſit ſolũ diſtincta a præmiſſis, an vero etiam a ſyllogiſmo, ita vt natura integra ſyllogiſmi, ſolum contineatur in præmiſſis. Quod autem concluſio ſit pars ſyllogiſmi his rationibus probatur.

Primo, ex Ariſtotele qui primo poſteriorum loquendo de modo, quo cognoſcitur concluſio, inquit, Quod antequã inducta ſit concluſio, ille qui cognoſcit præmiſſas nõ habet cognitionem rei actu, ſed ſolum poteſtate: atqui ſyllogiſmus perfectus facit ſcire rem actu; igitur euidens eſt concluſionem pertinere ad perfectionem ſyllogiſmi, tanquam eius partem. *Cap.1.*

Secundo, dantur duæ ſyllogiſmorũ ſpecies inter ſe differentes: quarum vna directe concludit, altera vero indirecte: at iſta differentia ex ſola concluſione naſcitur, nec enim differunt in præmiſſis: igitur cõcluſio erit de eorum eſſentia.

Tertio, pręmiſſæ, & cõcluſio ſunt veluti ſyllogiſmi materia, particula vero illatiua eſt veluti forma, ita vt ſic ſe hẽat, ergo, in ſyllogiſmo, ſicuti ſe hẽt verbũ in enuntiatione, quod eſt eius forma: vt enim ablato verbo tollitur enuntiatio; ita remota particula illatiua deſtruitur argumentatio: erit igitur concluſio de eſſentia. Confirmatur, *2.Phyſ. c.35.*

ex Ariſtotele, qui concluſionem aliquando ſyllogiſmi formam.

Quarto, quod ponitur in definitione alicuius, eſt de illius eſſentia, atqui cõcluſio ponitur in definitione ſyllogiſmi, qua remota definitio illa eſſet manca, igitur, vt alias dicendum erit, eſſe ſuperflua.

Quinto, ſi ſyllogiſmus eſt pfectus in ſolis pmiſſis, ante cõcluſionis illationem, ſequeretur cõcluſionem q̃ adijcitur, eſſe qd extraneũ, igitur illis præmiſſis apponi poſſet quæcunq; alia concluſio, et extranea.

Sexto, maior, & minor extremitas ſunt de eſſentia ſyllogiſmi, ſunt.n̄ eius materiales partes, & principia intrinſeca, atqui concluſio ex his duab. conficitur partibus inter ſe proxime coniunctis, erit igitur etiam ipſa de eſſentia ſyllogiſmi.

Septimo, totus ſyllogiſmus regulatur ab illis duobus principijs, dici de omni, & de nullo, a quib. maxime pendet cõcluſio, qua probatur aliquid eſſe, aut non eſſe in ſubiecto, ex vi illorum principiorum igitur concluſio, vt regulata ab illis principijs erit de eſſentia ſyllogiſmi.

Octauo, oĩs motus eſſentialiter includit Text.6. terminum a quo, & ad quem, & per illos definitur, vt patet ex tertio Phyſi. at ſyllogiſmus eſt quædã mentis agitatio, motuſque; igitur eius præmiſſæ erũt tanquam terminus a quo, illatio tãquam via, ſeu terminus per quem, & concluſio, vt terminus ad quem, ac proinde erit pars eſſentialis.

Nono, ad ſyllogiſmum pertinet eſſentialiter id quod probat, & illud quod probatur; cõcluſio autem eſt id quod probatur, erit igitur de eſſentia ſyllogiſmi.

Deniq; ſyllogiſmus eſt mẽtis diſcurſus, q̃ neceſſario pcedit ab vno ad aliud, nimirũ ab antecedẽte, ad conſequens, q̃ eſt ipſa concluſio: igitur. Atq; his fere argumentis vtuntur, qui partẽ defendunt affirmatiuã.

Prima igitur hac in re ſententia eſt eorũ, qui dicunt, concluſionẽ eſſe partem eſſentialem ſyllogiſmi, quã explicãt, eo modo, quo diximus in tertio argumento. Volunt itaq; premiſſas, & concluſionẽ ſe hẽre tanquã ſubiectum, & prædicatum in propoſitione, & particulam illatiuam, tanquã verbum, vt quemadmodum verbũ vnit prædicatũ cũ ſubiecto, ita particula illatiua conclusionem cum præmiſſis: vnde neceſſario ſequitur eſſe ſyllogiſmi partem. Ita Philoponus in præfatione, & in primum caput primi priorum, & quidam alij. Alex,

Secunda ſententia eorum, qui dicũt concluſionem nõ eſſe de eſſentia ſyllogiſmi, ſed eſſe veluti effectum, & terminum, ita vt non ſit eius pars eſſentialis, vel integralis. Ita Auerroes in ſua Logica, Achillinus, & communiter recentiores. Pro explicatione hæc ſubijcio fundamenta. c.1.& 1. Prior. c. 1.

Primum fundamẽtũ, ſyllogiſmus duob. modis conſiderari põt: primo vt dicit totã tertiam intellectus operationem pfectã, prout in ea eſt vnum, quod tanquã ignotũ infertur, & alterum ex quo tanquã ex noto illud concluditur: ſecundo vt eſt inſtrumentũ directiuũ tertiæ operationis intellectus. Vt aũt prima cõſideratio plane intelligatur, & ad rẽ applicetur, animaduertendum eſt, tertiam operationem ſimilem eſſe ſecundę, quæ dupliciter cõſiderari pt, primo vt dicit ſimplicẽ terminorũ apprehẽſionem, & put vnus attribuitur alteri, & iuxta hanc cõſiderationem, ſubiectũ eſt veluti eius materia, & prædicatum, quaſi forma. Scdo, vt dicit eorum cõnexionem, quæ fit per copulã, ſeu verbũ, quod cõiungit prędicatum cũ ſubiecto; & ſub hac cõſideratione prædicatũ, & ſubiectum ſunt veluti materia, & verbum veluti forma, cuius propriũ eſt connectere partes materiales cõpoſiti. Similiter tertia operatio, põt primo conſiderari ſecundum oẽs propoſitiones quas includit, q̃ per particulã illatiuã vniuntur, & hoc pacto illatio ſe habet tanquã forma, & ppoſitiones tãquam materia. Secundo, vt cõſtat ex antecedente, & conſequente, ſeu ex pręmiſſis, & concluſione, q̃ dicit ordinẽ ad pmiſſas, & tunc concluſio eſt veluti forma, ſicuti prædicatum eſt forma ſubiecti. Quare ſi ſyllogiſmus modo priore iam dicto conſideretur, concluſio erit veluti pars eſſentialis, vel tãquã materia, vel tanquã forma. At vero ſi conſideretur, vt eſt inſtrumentũ quodda per quod tertia dirigitur operatio, per quam bona infertur concluſio, quo modo conſiderari debet, concluſio nõ eſt de eius eſſentia. Siquidẽ, de eſſentia cauſæ non eſt illius effectus, & quatenus effectus eſt, ſed tantum ordo ad effectum. Cum ergo ſyllogiſmus ſecundo modo conſideratus ſe habeat

De poteſta ſyl.

beat

Digitized by Google

beat tãquam cauſa reſpectu concluſionis;
hinc fit, vt concluſio non ſit de eius eſſen
tia,ſed tantum ordo ad concluſionem.

Sm̃ fundamentum,res aliqua dupliciter
definiri põt,vno modo abſolute ſm̃ ſe, ſi-
ne vllo reſpectu ad aliud,vt ſi dicas.Hõ eſt
animal rõnale;altero modo ꝑ ordinem ad
aliquid aliud,vt ſi definias magiſtrum per
ordinem ad diſcipulum,&naturam per or
dinem ad operationes. In primo definitio
nis genere, ſolum ponuntur ea q̃ ſunt de
rei eſſentia, ſi qđ definitur ſit aliqd abſolu
tum:in ſecundo vero ẽt aliquid extrinſe-
cum,cum ſine eo res nec intelligi,nec ex-
plicari poſſit,cũ includat intrinſecum or-
dinem ad illud, ac proinde ĩ quocunq; re
latiuo finiẽdo ſuum ponitur correlatiuũ.

Tertium fundamentũ,cum ſyllogiſmus
ſit quoddã totum integrale,videndum eſt,
an ad eius integritatem cõſtituendã intrin
ſece concurrat concluſio,ita vt ſine illa eſ
ſe nõ poſſit,an vero ſolum extrinſecè: nã
ſi intrinſece,cõcurreret,eſſet pars,ſi vero
extrinſecè,non item. Atque hæc ſunt q̃ ad
notare volui. nunc ad poſitiones pergo.

Prima poſitio,cõcluſio,põt dici pars eſ
ſẽtialis ſyllogiſmi, ſi ſyllogiſm⁹ cõſidere
tur,vt dicit totã tertiam oꝑationẽ intelle
ct⁹,eo mõ,vt ĩ primo fundamẽto expoſui.

Secunda poſitio, cõcluſio non eſt de eſ
ſentia ſyllogiſmi,ſi ſyllogiſmus cõſidere
1. Prior. c.25. tur,vt eſt inſtrumentũ tertiæ operõnis di
rectiuũ,ſed eſt veluti eius effectus Primo
probatur auctoritate Ariſtotelis, qui ali-
quando dixit,ſyllogiſmum cõſtare tm̃ ex
1. Poſter. tex. 5. trib. terminis,& duab. propoſitionibus: &
alio loco,definiens demõſtrationem,dixit
eſſe ſyllogiſmum facientẽ ſcire:atqui ſolę
ꝑmiſſæ faciunt ſcire, cum ſcientia ſit con
cluſionis notitia:erit igitur concluſio ve-
luti eius effectus. Scđo,ſyllogiſmus eſt qui
dã motus,agitatioque mentis:cuius termi
nus eſt concluſio, at nullus terminus eſt
pars, vel de eſſentia motus; igit̃ nec con-
cluſio de eſſentia ſyllogiſmi. Tertio,con-
cluſio eſt effectus ſyllogiſmi,ſicuti fruct⁹
ſunt effectus arboris:nõ igitur eius pars.
Qđ ſi dicas eſſe effectum,non ſyllogiſmi,
ſed præmiſſarum;hoc falſum eſt, q̃a ſyllo
giſmus eſt aliqđ vnum per ſe:atqui ex ef-
fectu,& cã non cõficitur vnum per ſe:igi
tur. Quarto,ſi concluſio eſt pars ſyllogiſ-
mi,erit veluti ꝑmiſſarũ forma,quæ dat vl
timam ꝑfectionem ſyllogiſmo: atqui hoc
eſt falſum;ſiquidem,vt ex Ariſtotele diſci
mus,forma dat vnitatem,ac ſpeciẽ,at con
cluſio id non efficit;cum vna,& eadem cõ
cluſio per diuerſos poſſit inferri ſyllogiſ
mos,vt ĩ Cæſare,& Cælarent,igitur. Con
firmat̃;quia oẽs ſyllogiſmorũ figuræ di-
ſtinguuntur ex ſola medij termini cõmu-
tatione cũ maiori,& minori extremitate,
non igitur per concluſionẽ,ac proinde cõ
cluſio non poterit eſſe eius forma. Confir
matur,ĩductio,& Enthymema poſſunt ha
bere eandẽ concluſionẽ cum ſyllogiſmo,
ergo concluſio non eſt ſyllogiſmi forma.
Quinto,aliqua propoſita qõne,ſiue cõclu
ſione, conficimus ſyllogiſmũ ad eam pro
bandã, atqui non cõponimus niſi præmiſ
ſas,igitur ſolæ ꝑmiſſæ cõſtituunt ſyllogiſ
mum. Poſtremo, illud eſt de eſſentia ſyllo
giſmi,qđ per ſe requirit̃ ad dirigendã ter
tiã operationem intellectus, atqui ad hoc
non requiruntur niſi præmiſſæ,ex quibus
pendet modus, & figura ſyllogiſmi, illæ
igitur ſolæ erunt eſſentiales partes.

Tertia poſitio,de eſſẽtia ſyllogiſmi ſũt
ſolum duæ præmiſſæ cũ debita earũ diſpo
ſitione ſecundum modũ,& figurã,& ordo
præmiſſarum ad concluſionem,& ita non
concluſio,ſed ordo ad illam eſt de eſſentia
ſyllogiſmi. Hæc poſitio remanet probata
ex ijs q̃ diximus in ꝓbatione ſecunda. Qđ
aũt ordo ille ſit de ſyllogiſmi eſſentia, pa
tet,quia ſyllogiſmus eſt cã concluſionis,
igit̃, de illius eſſentia erit ordo ad conclu
ſionem, tanq̃ ad effectũ Reſtat ergo vt cõ
traria ſoluant̃ argumẽta,ex quorũ ſolutio
ne adhuc magis nr̃a cõfirmabitur opinio.

Ad primũ,reſpõdent aliqui,per illa ver
ba, Anteq̃ ſit inductum,non eſſe intelligẽ
dã concluſionem,ſed minorem propoſitio
nem,ita vt ſit ſenſus. Anteq̃ minor ſit aſ-
ſumpta, eã partim ſciri, partim non ſciri.
Rurſus diceres. per illa q̃ ſunt de eſſentia
ſyllogiſmi nos non ſcire actu concluſio-
nẽ,ſed poſſe ſcire actu, & hoc eſt de intrin
ſeca ratione ſyllogiſmi. Rurſus,eſto ſit ne
ceſſarium, vt concluſio inferatur,non ta-
men ſequitur eſſe de eius eſſentia: ſed ſo-
lum ordinem ad ipſam,qui eſſe nõ poteſt
ſine concluſione,tanquam ſine termino.

Ad ſecundum,primum dicerem,differre
cos

Digitized by Google

eos ſyllogiſmos ob diuerſam habitudinē ad diuerſas concluſiones; dicerem præterea, non differre niſi accidentaliter. Quoniam de eſſentia ſyllogiſmi eſt talis diſpoſitio præmiſſarum in ordine ad concluſionem, qui ordo ab ipſa dependet, quod autem directe, vel indirecte inferatur, eſt accidentarium.

Ad tertium, nō eſt par ratio, quia ſubiectum, & prædicatum ſe hēt, tanquā partes materiales, & verbum vt forma, cuiuſmodi nō eſt particula illatiua in ſyllogiſmo eo mō conſiderato, quo hic cōſiderat.

Ad confirmationem, concluſio poteſt dici forma, eo modo quo diximus in primo notando, vt ſyllogiſmus dicit totam tertiam operationem, non vt eſt inſtrumentum directiuum tertiæ operationis.

Ad quartum, concluſio ponitur in definitione ſyllogiſmi non tanquam quid eſſentiale, ſed tanquam terminus ordinis eſſentialis. Ponitur itaque interdum in definitione id quod pertinet ad explicandam habitudinem quæ eſt de quiditate rei, vt patet in relatiuorum definitionibus, & in primo notando expoſuimus.

Ad quintum, negatur ſecunda ſequela; quia, cum ſyllogiſmus dicat intrinſecam habitudinem ad concluſionem, non poteſt ei apponi quæcunque concluſio, ſed illa tantum, ad quam dicit ordinem. *Porph. c. de ſpecie*

Ad ſextū, maior, & minor extremitates ſunt quidem de eſſentia ſyllogiſmi, vt ponuntur in præmiſſis, non aūt, vt ponuntur in concluſione; immo neque illæ cenſentur eſſe de eſſentia ſyllogiſmi, vt ſolum ſunt prædicatum, & ſubiectum, ſed prout coniunguntur cum medio termino.

Ad ſeptimum id quod regulatur per illa principia, nō eſt neceſſe, vt ſit pars ſyllogiſmi, ſed ſatis eſt, ſi ſit eius terminus.

Ad octauum, de eſſentia motus nō ſunt duo termini, ſed habitudo inter duos terminos. Rurſus, terminus a quo ſyllogiſmi eſt concluſionis ignorantia; terminus vero ad quem eiuſdem notitia; motus vero ipſe in præmiſſis continetur. Quare de eſſentia ſyllogiſmi non erit concluſio, ſed ordo ad ipſam, vt non ſemel diximus.

Ad nonum, concedimus illud quod probat eſſe de natura ſyllogiſmi; illud vero quod probatur minime, ſed eſt ſolum terminus, vt fructus ab arbore producti.

Ad vltimum, ſyllogiſmus non eſt quicunque diſcurſus, ſed ille per quem intellectus tendit i terminum, in quo quieſcit: Atque hic ſit huius difficultatis terminus.

An propoſitio ſingularis poſſit ingredi ſyllogiſmum. Cap. VI.

PRo explicatione tituli huius difficultatis animaduertendum eſt, propoſitionem ſingularem diſtingui ab vniuerſali, ab indefinita, & a particulari. Vniuerſalis eſt illa quæ conuenit omni, & habet adiunctum ſignum vniuerſale, omne, vel nullū. Indefinita eſt illa quæ nullum hēt ſignum, ſiue modum, quæ ſi ſit in materia neceſſaria æquiualet vniuerſali, vt hæc, Homo eſt animal; ſi in contingenti, æquiualet particulari, vt iſta, Homo currit. Particularis eſt illa quæ habet adiunctum ſignum particulare, aliquod, vel aliud ſimile. Singularis vero, quæ conſtat termino determinato, vt Petrus, vel hic homo legit. Vnde patet differentia inter propoſitionem particularem, & ſingularem; quia particularis verificatur de vno tantum indeterminate, ſingularis vero de vno determinate. *Lo. Bal. quæ. ſic 5. in fine Logi.*

De particulari certum eſt ingredi ſyllogiſmū, & iō ab Ariſtotele numeratur inter ꝓpoſitiones ſyllogiſticas, vt ſupra diximus. Similiter certum eſt ſingularē propoſitionē ingredi aliquā ſpeciem argumentationis, vt docet Alex. & patet de inductione, & exēplo, ꝙ cum ſit inſtrumentum rethoricum, & Rethor verſetur circa res ſingulares, ꝑfecto cōſtare debebit ex propoſitione ſingulari. Tota itaque dubitatio eſt, an poſſit ingredi verum ſyllogiſmū, & eum quem hoc loco finiuit Ariſto. Quod aūt ingredi nō poſſit his rōnibus probat. *Li. 1. rheto. c. 2.*

Primo, ex Ariſtotele, propoſitiones vniuerſales de contingenti determinatæ ad præſens tempus non ſunt ſyllogiſticæ, ergo multo minus ſingulares. *Lib. 1. Prior c. 18.*

Secundo, hoc loco definitur ſyllogiſmus, vt eſt inſtrumentum ad ſcientiam cōparandam, at ſyllogiſmus qui conſtat ex ſingularibus non eſt vtilis ad hoc, cum ſcientia non ſit de ſingularibus, igitur.

Tertio illæ ꝓpoſitiones ingrediunē ſyllogiſmū, q̄ ab intellectu cognoſci poſſūt, at ſingulares nō poſſunt cognoſci ab intellectu, qui, vt Ariſtoteles docuit, habet pro obiecto *Lib. 1. Poſter. text. 33. Lib. 1. Phyſi.*

obiecto vniuerſale: igitur.

Libr. 2. de an. t. 60. Lib. 1. Phyſ. t. 49. Libr. 1. Poſter. t. 43

1. Quarto oīs bonus ſyllogiſm' ꝓbare de bet aliquid ignotū, per id quod eſt notum ſm intellectum: at ſingularia ſunt nota per ſensū, vt Ariſtoteles aliquādo ſcripſit: igitur, non ingrediuntur bonos ſyllogiſmos.

Quinto, omnis ſyllogiſmus hic definitus reducitur ad barbara, vel celarent, ad quos modos non poteſt reduci ille, qui cōſtat ex ſingularibus: igitur.

In ante præd. c. 3 Libr. 1. poſt. t. 5.

Sexto, ſi huiuſmodi ꝓpoſitiones poſsūt recte ingredi ſyllogiſmum, poſſent etiam ingredi demonſtrationem, quia quod conuenit generi, cōuenit etiam, ſpeciei ſecundum primam regulam quæ traditur in categorijs; at qui demonſtratio non fit de ſingularib., de quibus non habetur ſcientia, quæ eſt effectus demonſtrationis: igitur.

1. Poſt. com. 1. t. Phyſic. Dur. 2. ſ. d. 3. q 7.

2. Quod attinet ad opiniones, quidā recentiores putāt tales propoſitiones nō poſſe vllo modo ingredi ſyllogiſmū, nixi argumentis factis. Secūda Auerrois, Philoponi, Burlei, Buranæ, & aliorum quorūdam, qui ſuſtinēt poſſe ingredi, quia intellectus poteſt diſcurrere, & verſari circa ſingularia. Tertia aliorū, qui dicūt ꝓpoſitiones ſignificantes aliquam naturā proprie ſingularē non poſſe ingredi ſyllogiſmum; quia non poſſunt cognoſci ab intellectu: at vero ꝓpoſitiones quæ conſtant ex vniuerſalib. affectis aliquo ſigno demōſtratiuo, ingredi poſſunt, quia cognoſcuntur ab intellectu.

Libr. 1. Poſter. t. 43.

Pro explicatione, nota, ſyllogiſmū eſſe duplicem, alterū perfectum, & ſciētificum quo acquiritur vera, & perfecta ſciētia, q̄ eſt vniuerſalium; alterum minus perfectū qui eſt quicūq; diſcurſus ſyllogiſticus cōſtans ex trib. terminis, ſecundum modum alicuius figuræ: vnde dubitari poteſt, an ſingularis propoſitio ingrediatur ſyllogiſmum primo, vel ſecundo modo ſumptum.

Buran. Buran.

Prima poſitio, intellectus ꝓpria cognitione poteſt cognoſcere ſingularia. Hanc poſitionē de qua ſolet eē magna cōtrouerſia, ponimus hoc loco, tanquā fundamentum neceſſārium ad explicādam præſentē difficultatem, quā breuiter vna, vel altera ratione confirmo.

Libr. 1. Phyſ. In Lucul.

Primo quia intellect' accipit ſuam cognitionē a ſenſu, qui percipit ſingulare, ī quo deſinit sēſus: igitur cognoſcit ſingulare, cum inde incipiat, vbi sēſus deſinit, vt merito aliquādo Tulli' dixerit, nos ordiri a ſenſib. Deinde intellectus ponit diſcrimē iter duo ſingularia, igitur illa ꝓpria cognitione cognoſcit; ſi verū eſt illud qđ Philoſophus aliq̄ do dixit, potentiā quæ ponit diſcrimē inter duo debere vtrūque cognoſcere. Deniq; obiectum intellectus eſt omne ens: igitur & ens ſingulare.

Libr. 2. de an. t. 145.

Secūda poſitio, ſi loquamur de ſyllogiſmis perfectis inſeruientibus ſciētijs, ꝓpoſitiones ſingulares primo, & directe ī illis poni non poſſunt. Primū, quia pfectæ ſciētiæ habentur per veram demonſtrationē: ſed vera demōſtratio, vt Ariſtoteles docet, non admittit ſingulares propoſitiones, cū ſint contingentes; & quod demonſtratur, non demōſtretur de ſingulari ſubiecto; igitur. Secundo, ſi ſyllogiſmus admitteret ſingularem propoſitionem, concluſio, quæ ſequitur ignobiliorem partem, eſſet ſingularis; at de ſingularib. ex Ariſtotele non datur ſcientia, igitur. Poſtremo, Ariſtoteles enumerans propoſitiones deſeruiētes ſyllogiſmo perfecto, & ſcientifico, nunquam meminit ſingulariū propoſitionū; igitur.

poſt. t. 12. Libr. 1. Lib. 12. Met. ca. vlt.

Tertia poſitio, propoſitiones ſingulares poſſunt ingredi aliquē ſyllogiſmum vtilē, qui inſeruiat ad perfectā ſcientiam habendam, ſaltē indirecte & ſecūdario, vt ſyllogiſmi, quib. probantur initia ſcientiarum. Primo ex Ariſtotele, q. ſcriptū reliqt, nos poſſe ex ſingularibus ſyllogizare, vt cū fit talis ſyllogiſmus; Bonum eſt appetendum, hoc eſt bonum, appetendum igitur. Idem ī libro primo Poſteriorū fecit hūc ſyllogiſmum ex ſingularib., omnis triangulus habet duos angulos æquales duob. rectis; ſed iſte q. eſt ī ſemicirculo eſt triāgulus; ergo. Item poſſumus facere hūc verum ſyllogiſmum, Omne rationale eſt riſiuum; Petrus eſt rationalis; riſiuus igitur. Secundo ꝓpoſitiones particulares īgrediūt ſyllogiſmū; at ſingulares æquiualent particularib. igitur. Cōfirmatur ſingulares ingrediūtur enthymema, & inductionem, quæ argumētationes poſſunt reduci ad ſyllogiſmū; ergo. Tertio, aliqua ſingularia habent paſſiones, ſiue proprietates ignotas, quæ de illis per ſyllogiſmū probari poſſunt, vt hanc Lunā deficere, eſſe globoſā, hanc terram eſſe rotūdam, & hoc per ſyllogiſmos ſingulares: ergo. Quarto, ſingulares ſyllogiſmi regulātur per illa principia, ex quib. omnes pendent

Auer. in epit. cap. de 1. fig. Cap. 1.

deræ ſyllogiſmi, dici de omni, & de nullo: igitur non ſunt excludendi a natura ſyllogiſmi. Siquidem ex vi illorum principiorum ſub quacunque propoſitione vniuerſali, licet ſubſumere aliquam particularē: igitur poterit fieri ſyllogiſmus particularis qui nitatur illis principijs. Quinto, ad perfectam ſcientiam eſt neceſſarium cognoſcere principia, quæ cognoſcuntur per inductionem a ſingularibus, igitur ſingularis ſyllogiſmus non eſt reijciendus.

Lib. 2. poſter. t. vltim.

Quarta poſitio quamuis ſub definitione ſyllogiſmi tradita ab Ariſtotele non videatur contineri ſyllogiſmus conflatus ex ſingulari propoſitione, tamen ad ipſam reduci poteſt, ita vt non cenſeatur omnino excluſus. Prima huius poſitionis pars ex eo probatur; quia ille ſyllogiſmus videtur fuiſſe definitus, qui conſtat ex propoſitionibus ab Ariſtotele hoc loco enumeratis: at ſingulares non enumerantur, igitur. Secunda pars probatur, q̃a vt ſupra diximus, ſingularis reuocatur ad particularem. Sed iã ad argumenta reſpondeamus.

Ad primum, Ariſtoteles eo loco, nõ ait ſimpliciter propoſitiones vniuerſales de contingenti ad pſens determinatas non poſſe ingredi ſyllogiſmum, ſed iñ dicit concluſionem factã ex huiuſmodi propoſitionib. & de propoſitionib. de ineſſe, eſſe inhabiles ad inferendam concluſionem determinatã, quod non eſt contra nos. Quid autem Ariſtoteles per propoſitionem de ineſſe intelligat, infra plane docebitur.

Ad ſecundum, patet ex ijs quæ diximus in ſecunda poſitione, & ita conceditur hoc argumentum, cum probet, quod ibi docuimus.

Ad tertium, negatur, intellectum non cognoſcere ſingularia: licet ergo vniuerſale dicatur proprium obiectum intellect⁹, non tamen ſequitur non intelligere ſingularia: nec vſpiam Ariſtoteles dixit, intellectum ſolum cognoſcere vniuerſale: cum potentia ſuperior, cuiuſmodi eſt intellectus, poſſit id quod poteſt inferior.

1. de Ani. t. 13.

Ad quartum, licet ſingularia ſint nota per ſenſum quantum ad exiſtentiam; tamen quantum ad proprietates interdum poſſunt eſſe ignota, vt patet ex dictis, puta quod terra ſit globoſa.

Ad quintum, ſyllogiſmi ſingulares poſſunt reduci ad Darij, & Ferio, in quib. concluſio eſt particularis, cui æquiualet ſingularis. Quod ſi obijcias, duos poſteriores modos primæ figuræ poſſe reuocari ad duos priores eiuſdem figuræ, non autem ſyllogiſmum ex vna ſingulari, Reſpõdeo, ſyllogiſmos imperfectos reuocandos eſſe ad eos, qui ſunt in prima figura: quod autem poſteriores primæ reuocẽtur ad priores, eſt per accidens, quia duo poſteriores inferunt neceſſario, & euidenter, & ita nõ egent reductione. Adde etiam, reductionẽ illam inſeruire ſyllogiſmis, perfectis inſeruientibus ſcientiæ demonſtratiuæ.

Ad vltimum, quando aliquid conuenit generi accidentaliter, non eſt neceſſe, vt illud conueniat ſpeciebus: accidit autem ſyllogiſmo, quod conſtet ex ſingularibus; & ita non eſt neceſſe, vt hoc inſit omnibus eius ſpeciebus.

Vtrum omnis, & ſolus ſyllogiſmus ſit argumentatio formulis. Cap. VII.

HVius quæſtionis examinandę occaſionem præbent hæc verba in definitione ſyllogiſmi poſita, eo quod hęc ſint, hoc eſt propter poſitas præmiſſas, quibus indicari videtur, ſolum ſyllogiſmum habere illationem neceſſariam ex vi formæ, hoc eſt ex vi diſpoſitionis terminorum, & præmiſſarum. Quæ autem dubitationem faciunt, ſunt fere iſta.

Primo hic ſyllogiſmus in primo modo tertiæ figuræ omne grãmaticum eſt ſciẽs, omne grammaticum eſt homo, ergo aliquis homo eſt ſciens, non habet illationẽ neceſſariam: ergo non eſt verum in omni ſyllogiſmo inferri neceſſario concluſionem ex vi præmiſſarum. Quod illa conſequentia non ſit neceſſaria, patet, quia conſequẽs poteſt eſſe verum, & falſum. Quod autem deberet eſſe neceſſaria probatur, quia tunc illatio eſt neceſſaria, quando exiſtente antecedẽte neceſſario, ex vi diſpoſitionis, quæ in eo reperitur, ſequitur conſequens neceſſarium ex diſpoſitione præmiſſarum: at præmiſſæ allati ſyllogiſmi habent debitam diſpoſitionem, & ſunt in materia neceſſaria; igitur conſequens deberet eſſe neceſſarium, & tamen non eſt.

Secũdo, iſta Enthymemata, Nullum animal eſt lapis; ergo nullus lapis eſt animal.

Omnis

Digitized by Google

Omnis homo eſt animal: ergo aliquod animal eſt homo, & huius generis alia hẽnt illationẽ neceſſariã in quacunque materia, mõ ſeruet̃ idem modus argumentandi: ergo ſunt argumẽtationes formales, igitur nõ eſt ſyllogiſmi propriũ habere illationẽ neceſſariã ex vi eorum, q̃ poſita ſunt.

Tertio, iſta inductio, hic ignis calefacit, iſte calefacit, & ille, & ſic de ſingulis, concludit aliquid neceſſario in quacũque materia: id igitur nõ eſt ſyllogiſmo propriũ. Quoniam hic nullæ occurrunt citandæ ſententiæ, ad ipſa notanda accedo.

Primũ notandum, duobus modis aliqua argumentatio põt dici neceſſaria: vno mõ rõne materiæ, q̃ dicitur argumentatio materialis, vt eſt illa, quæ hẽt illationem neceſſariã ex habitudine, & connexione terminorũ, & ex materia ipſa, ex qua argumẽtatio conſtat, vt patet in hoc argumento ex puris affirmatiuis in ſecunda figura, oẽ riſiuum eſt rationale: oĩs homo eſt rõnalis: igitur oĩs homo eſt riſiuus. Altero mõ rõne formæ, q̃ dicitur argumentatio formalis: vt eſt illa q̃ infert aliquid neceſſario ex debita terminorum diſpoſitione. Quæ duę argumentationis partes maxime differunt, quia formalis neceſſario concludit in quacũq; materia, mõ eadem figura, idẽq; argumentãdi modus ſeruetur. Quo fit, vt qui ſemel in hmõdi argumentatione admittit antecedens tanq̃ verum, teneatur ſemper admittere cõſequens eſſe verum. At vero argumentatio materialis, licet interdum habeat conſequens neceſſarium, ĩ hac, vel in illa materia in particulari: tñ, ſi materia mutetur, poterit dare añs verum, & conſequens falſum, qđ eſſe non põt, vt ſi ita quis rõcinetur, oĩs bos eſt aĩal: oĩs capra eſt animal: igitur omnis capra eſt bos: ecce, conſequens falſum ex antecedenti vero, ob ineptam formam, ex puris affirmantibus in ſecunda figura.

Sm̃ notandum, ad cognoſcendum quænã argumentatio ſit formalis hæc optima aſſignatur regula, vt videatur, an illa concludat in quacunq; materia, vel non: quoniam ſi in quauis materia neceſſario cõcludet, ꝓculdubio erit argumentatio formalis: ſi vero in aliqua tñ, erit materialis. Vt aũt argumentatio in oĩ materia cõcludat, oportet vt ſeruetur eadem figura, idemq; argumentandi modus. Figura tunc eadem ſeruabitur: qñ retinebitur eadem medij termini diſpoſitio, qñ eadem terminorum ſeruabitur acceptio: qñ eadem erit qualitas: qñ eadem quantitas, vt ſi vna ſit vniuerſalis, & altera: & denique, qñ eædem ſeruabunt̃ particulæ cõditionales, vel cauſales. Atque ex his intelligi põt, quid in hac difficultate quæratur, hoc nimirum, an reperiatur aliqua ſpecies argumentationis a ſyllogiſmo diſtincta, q̃ illationem habeat neceſſariam, in quacunq; materia, ſeruatis ijs q̃ dicta ſunt, & an hoc oĩ conueniat ſyllogiſmo. Atq; hæc ſunt, q̃ adnotaſſe volui: ad poſitiones pergamus.

Prima poſitio, nullũ Enthymema, vt tale eſt, hẽt illationẽ formalem neceſſariã. Explico, dixi, vt tale eſt, quia ſi cõſideret̃, vt poteſtate eſt quidam ſyllogiſmus, rõne alicuius ꝓpoſitionis ſubintellectæ, certiſſime põt habere illationem formalem: vnde allata poſitio de eo intelligitur Enthymemate, qđ ſolum ex antecedente, & conſequente conſtat: hoc poſito, allata doctrina ſic probat̃. Primo ex Ariſtot. lib. 1 poſterioris analyſis ex vna tm̃ p̃miſſa nihil *Cap. 3.* neceſſario concluditur, vt in priore prioris reſolõnis libro demonſtratur: atqui oẽ *Cap. 12.* Enthymema, vt tale eſt, infert concluſionem ex vna præmiſſa: igitur nullũ Enthymema ex neceſſitate inferet. Secundo, oĩs argumentatio formalis, requirit aliquem mediũ terminum, rõne cuius connectatur in concluſione prædicatum cum ſubiecto, ſed medius terminus non põt eſſe niſi in ea argumentationis forma, ĩ qua duæ ſũt præmiſſæ, cũ dẽat bis poni: quare nullum Enthymema erit argumentario formalis. Maior propoſitio eſt manifeſta. quia, ſi aliquis terminus ponatur in concluſione, q non fuerit in p̃miſſis, variata materia, erit antecedens verum, & conſequens falſum: nimirum, ſi loco illius ponatur alterum.

Secunda poſitio, exemplum non eſt argumentatio formalis. Hæc poſitio probat̃ iiſdem rõtionibus, quib confirmata fuit *Libr. 2.* prima. Vt omittam, quod exemplum non *prior. ca.* habet concluſionem, niſi probabilem. *de exẽp.*

Tertia poſitio, ĩductio niſi ſuſcipiat ſyllogiſmi rõnem, non eſt argumentatio formalis. Hæc poſitio hac confirmatur rõne. Nam, inductio, aut ſit per enumerationem

omnium

Digitized by Google

omnium ſingularium partium, vt ſi dicas de ſingulis hominibus, hic homo ridet, hic ridet, &c. & tunc non concludit formaliter, ſed ſolum rõne materiæ: quia ſingulis hominib. ridentib. ſequitur oẽs ridere ex vi materiæ. Aut dicendũ eſt, in hmõi argumentatione in antecedenti poni aliqua ſingularia determinata, & in concluſione inferri aliqđ prædicatum de ſubiecto diſtincto, quod abſtrahit a quacunque enumeratione determinata, id quod in formali argumentatione non contingit, in qua ſubiectũ eſt idem. Aut certe inductio fit quibuſdã tm̃ ſingularib. enumeratis, addendo poſtea, hæc verba, & ſic de ſingulis: & tunc non põt eſſe argumentatio formalis, quia in hac argumentationis forma petitur principium, nimirum id qđ eſt probandum, oẽs homines ĩ allato exemplo ridere, & nõ infertur conſequẽs diſtinctum ab antecedenti, quia, cum dico, Hic homo ridet, & ille ridet, & ſic de reliquis, idem eſt, ac ſi dicerẽ, Omnis homo ridet, & hoc idem infertur in concluſione: petitur igiť principium. Vel deniq; inductio fit hoc pacto, honeſtum eſt expetendum, & vtile ẽt, atq; delectabile: at honeſtum, vtile, & delectabile, ſunt oẽ bonum, ergo omne bonũ eſt expetendum: & tunc inductio infert q dem neceſſario, ſed vt eſt quidam ſyllogiſmus: quæ, vt Ariſtoteles ait, reducitur ad primũ argumentãdi modũ tertiæ figuræ. *Libr. 2 prior. ca. de indu.*

Quarta poſitio, ſolus, & oĩs ſyllogiſmꝰ eſt argumentatio formalis. Primum hæc poſitio neceſſario infertur ex dictis, quia ſi aliæ ſpecies argumentationis non habent formalem illationem, niſi vt poteſtate continent ſyllogiſmum, profecto huic ſoli conueniet eſſe argumentationem formalem. Secundo, idem non obſcure colligitur ex illis verbis in definitione ſyllogiſmi poſitis, eo quod hæc ſunt, quæ palam indicant omnem ſyllogiſmum habere illationem formalem ob certam præmiſſarum diſpoſitionem. Denique, oĩs bonus ſyllogiſmus eſt talis, vt antecedenti conceſſo, neceſſe ſit, & ipſum conſequens concedi: ergo omnis ſyllogiſmus erit argumentatio formalis, cui hoc eſt proprium, vt antecedenti admiſſo, admittendum ſit etiam conſequens His ita poſitis, & confirmatis, ad argumenta reſpondeamus.

Ad primum, ille ſyllogiſmus habet bonam, & neceſſariã illationem: nec mirum videri dẽt, ſi cõſequens eſt cõtingẽs: quia pmiſſæ non ſunt ſimpliciter neceſſarię, ſed ſm̃ quid Hæc n. ppoſitio. Oẽ grãmaticum eſt homo, nõ eſt ſimpliciter neceſſaria ſed ſm̃ quid. Eſt itaque illa concluſio aliquo mõ neceſſaria: quia, ſi eius ſubiectũ ſumatur, vt denominatur a medio termino, ei neceſſario conuenit ipſum prædicatum.

Ad ſecundum, illa Enthymemata non habent illationem formalem, ſed ſolum cõſequẽtias neceſſarias, quia, vt diximus, omnis argumentatio formalis, infert concluſionem vi alicuius medij termini a concluſione diſtincti: at in illis Enthymematib. nullus terminus ponitur in antecedenti, qui non ſit in conſequenti; quare non erunt argumentationes formales

Ad tertium, qua ratione hoc argumẽtũ ſolueudum ſit, patet ex ijs, quę dicta ſunt.

An ſyllogiſmus dicatur vniuoce de demonſtratiuo, topico, & elencho. Cap. VIII. *Marſ 9. 6.*

Explicata abſoluta ſyllogiſmi natura, conſequens eſt, vt dicamus aliquid de ſyllogiſmo reſpectũ ſuorum inferiorum, & quoniam ratione materiæ in tres diuiditur ſpecies, quæritur hoc loco, qua ratione de illis prędicetur. Vt autem quod in diſputationem venit melius intelligatur, atque dubitatio ipſa planius elucidetur, duo ſubijcio notanda.

Primum notandum, ſyllogiſmus multis modis diuidi poteſt. Primo in ſimplicem, & compoſitum, ſiue categoricum, & hypotheticum: & ſi hoc pacto diuidatur, certum eſt prædicari analogice, cum prius dicatur de ſimplici, tum de compoſito, qui ab illo pendet. Secundo ratione concluſionis, qua infert, & ſic diuiditur in vniuerſalem, & particularem, in affirmantem & negantem, & indirecte, & indirecte concludentem, quæ diuiſio ſumpta eſt a ſyllogiſmi accidentibus. tertio rõne ſtructuræ ſyllogiſticæ, in tres figuras, ita vt ſint tres ſyllogiſmorũ ſpecies ratione trium figurarum. Quarto diuidi poteſt ratione materiæ ex qua conficiuntur propoſitiones, & ſic diuiditur in demõſtratiuum, topicum, & elenchum; & de hac diuiſione in præſentia quæriturr, quo pacto, ſyllogiſmus in has ſpecies diuiſus de illis prædicetur. *Libr. 1. Top. c. 1.*

Secun-

Cap. 1. antep. Secundum notandũ, vniuocum eſt illud quod dicit aliquam naturã, quæ æqualiter a pluribus participatur, vt homo a ſuis indiuiduis. Et qm̃ in ſyllogiſmo duo conſiderantur, materia, & forma, videndum eſt an ratione horum duorũ dicat, aliquid, quod æqualiter participetur a dictis ſpeciebus. His ita notatis, has ſubijcio poſitiones.

Prima poſitio ſi ſyllogiſmus cõſideretẽ ſecundo formam p̃ciſe, ſeu vt eſt illãtiuus, p̃dicatur uniuoce de dictis ſpecieb. Primũ (Libr. 1. prior. c. 1) hoc patet ex Ariſtotele dicente, nihil referre ad ſyllogiſmũ, qđ propoſitiones ſint neceſſariæ, vel ꝓbabiles: ergo ſyllogiſm⁹ modo dicto conſideratus uniuoce dicetur (Libr. 1. Elen. c. 1.) de tribus ſyllogiſmis. Huic etiam facit, qđ idem dixit, ſyllogiſmũ procedentem rõne formæ, eſſe ſimpliciter ſyllogiſmũ, ſecundo, ſyllogiſmi ſtructura æqualiter reperitur in oĩ ſyllogiſmorũ ſpecie: ergo æqualiter illis conueniet, ac proinde vniuoce.

Scđa poſitio, ſyllogiſmus vt probatiu⁹ vel rõne materiæ conſideratus, analogice dicitẽ de demonſtratiuo, & topico. Primo, hæc poſitio euidenter demonſtratẽ ex ipſo (Libr. 1. prior. c. 1 & 5.) Ariſt. qui totã de ſyllogiſmi forma tractationem retulit ad demõſtrationẽ, cuius rei cauſa nulla alia aſſignari põt, niſi qa ſola demõſtratio eſt ſyllogiſmus ꝓbatiuus ſimpliciter. Scđo, ſyllogiſmus probatiuus eſt inſtr̃m diſcernendi verũ a falſo; atqui hoc ſimpliciter fit per ipsã demonſtrationẽ, & ſm̃ quid per ſyllogiſmũ topicũ, per quem ſolũ probabiliter aliqd cõcluditur; igitur. Tertio ſyllogiſmus probatiuus infert conclusionem, & probat ex vi p̃miſſarum, ꝙ nõ facit ſyllogiſmus topicus, cũ eius præmiſſæ non probẽ ui propria, ſed prout cõcedunẽ ab aduerſario: quare non erit ſimpliciter ꝓbatiuus. Deniq; finis ſyllogiſmi demõſtratiui eſt cognitio certa, & euidẽs rei; finis vero ſyllogiſmi probabilis eſt cognitio rei cũ formidine; at certæ, & incertæ cognitioni non eſt aliqd cõe vniuocũ; igitur neque ipſis ſyllogiſmis ꝓbatiuus.

Tertia poſitio, ſyllogiſmus vt ꝓbatiuus dr̃ æquiuoce de demõſtratiuo, & elencho. (Libr. 1. elenc.) Primo, ita vt docuit Ariſtoteles, cũ dixit ſyllogiſmũ ſophiſticum videri quidem ſyllogiſmũ, ſed re vera non eſſe: & hoc declarat per ſimile, de hoĩe viuo, & picto. Secũdo, officium ſyllogiſmi probatiui eſt aliqd vere probare, finis vero rei notitia: at ſyllogiſmus Elenchus nihil probat, nec vllã gignit rei notitiam, ſed potius deceptionem: non eſt igitur probatiuus, niſi æqui- (Libr. 1. Poſt c. 2.) uoce, Poſtremo, obiectum demonſtrationis eſt aliquid verum, quod eſt ens, quia de non ente non eſt ſcientia: obiectum vero circa quod verſatur ſyllogiſmus Elenchus eſt falſum quod eſt non ens; at enti, & non enti nihil eſt commune vniuocum: igitur nec in his duobus ſyllogiſmis. In ſumma, vt ſimpliciter propoſitæ difficultati ſine vlla diſtinctione, vel materiæ, vel formæ reſpondeatur, dicendum eſt, vt aliqui di- (Albert.) cunt, ſyllogiſmum, cum eſſentialiter conſtet ex materia, & forma, & forma quodam modo ſequatur ipſam materiam, analogice de demonſtratiuo, & topico, & æquiuoce de Elencho dici. Atque de hac difficultate ſatis.

An ſyllogiſmus demonſtratiuus, topicus, & Elenchus differant eſſentialiter. Cap. IX.

CVm in ſyllogiſmo duo reperiãtur, materia, & forma, & ratione formæ, vt proxima diſputatione eſt dictum, tres ſyllogiſmi, ſpecies non differant, ſed vniuoce conueniant, ſequitur vt eorum differentia ſumatur a materia. Et quoniam ex parte materiæ non ſumitur niſi differentia accidẽtalis, vt Ariſt. docet, ideo videtur dictos (Lib. 5. met. tex. 25.) ſyllogiſmos non differre eſſentialiter, ſed ſolum accidentaliter. Vt autem huic dubitationi plane ſatisfiat, duo ſubijcio fundamenta.

Primum fundamentum, inſtrumẽta quibus artes vtuntur, diſtinguenda ſunt ex ordine quẽ habent ad diuerſos fines, ad quos referuntur, cum finis ſit mediorum ratio. Quare, ſi fines erunt eſſentialiter diſtincti, etiam media, quæ ad illos ſua natura ordinantur, erũt eſſentialiter diſtincta, quod ſi fines erunt diſtincti accidentaliter, eadem etiam diſtinctio in medijs ponenda erit. Et vt doctrinã omnino animaduertẽdã aliquo illuſtrẽ exẽplo, ſumãtur tres gladij, vnus cartaceus, alter æneus tertius ferreus, qui ſi conſiderentur rõne figuræ, inter ſe non differunt niſi accidẽtaliter, prout vnus eſt in vna materia, & alius ĩ alia; at vero ſi cõſiderẽtur, vt inſtr̃a ſunt ad res artificiales cõficiẽdas, vel ad res aliquas ſcindẽdas, tũc culter, æquoce diceretur de ferreo, & alijs

Enim

Enim vero, per cultrum ferreum conſequi poſſumus aliquem finem, quem per alios non item. Idem dicas de malleo, ligneo, ferreoque, qui ratione finis eſſentialiter differunt, cum per vnum aliquid poſſimus eũ finem, quem per alium attingere non licet. *Libr. 2 Polit.* Huc facit, q̃d Ariſtoteles ſcriptum reliquit, manum de ea quæ eſt cum corpore coniuncta, & de ea q̃ eſt a corpore ſeparata æquiuoce dici, ĩ rõne inſtrumenti, quia per illum licet attigere finem ad quem facta eſt, per hanc vero minime. Ex qua doctrina inferes eſſe verum ꝙ alibi de Rhetoricis agendo ſcripſimus, locos dialecticos, & Rethoricos non eſſe omnino eoſdem, cum hæ duæ artes ad diuerſos fines, quos propoſitos hẽnt conſequendos, non ijſdem c ĩnõ, nec eadem ratione tractatis *Proam. in Paradoxa.* vtantur locis, id quod ſapienter indicauit Tullius, cum dicit M. Catonem graues locos ex philoſophia depromptos, qui vix probantur in ſcholis, more ſtoico in ſenatu tractaſſe, ſe vero ita in lucem proferre velle, vt probẽtur, ita vt alia erudita, alia popularis videatur oratio.

Secundum fundamentum, ſyllogiſmus demonſtratiuus, topicus, & Elenchus, ſi cõſiderentur, vt ſunt probatiui, habent quandam inſtrumenti rationem, & ideo, iuxta ea quæ adnotauimus, vt videatur, an eſſentialiter differant, eorum fines perpendendi erunt; qui ſi erũt eſſentialiter diſtincti, etiam dicti ſyllogiſmi, vt inſtrumenta ſunt, eſſentialiter different. Huc facit id quod in politicis docet Ariſtoteles, diuerſas reip. ſpecies, ob diuerſos fines ſibi propoſitos, etiam diuerſis vti debere legibꝰ. Atque hæc ſunt quæ adnotaſſe volui: ad poſitiones accedo.

Prima poſitio, ſi dicti ſyllogiſmi cõſiderent̃, vt ſunt illatiui, non differũt inter ſe, niſi accidentaliter. Doctrina eſt manifeſta ex ijs quæ ſupra diſputata ſunt, & confirmatur hac rõne, quia reſpectu formæ ex qua hẽnt inferendi vim, vniuoce conueniunt, & non differunt, niſi accidentaliter ratione materiæ, cui applicatur forma.

Secunda poſitio, ſi dicti ſyllogiſmi cõſiderẽtur, vt ſunt probatiui, differunt inter ſe eſſentialiter. Quoniã ſub hac rõne hẽnt quod ſint inſtrumenta, atqui inſtrumẽta q̃ ſpectãt fines eſſentialiter diuerſos, ſunt ĩter ſe diuerſa; cuiuſmodi sũt iſta tria, quorum vnũ, nimirum ſyllogiſmus demõſtratiuus hẽt pro fine certam rei ſcientiã, topicus opinionem, & Elenchus apparentem notitiam: quę notitiæ ſunt inter ſe eſſentialiter diſtinctæ, vt eſt omnino manifeſtum, igitur, & ſyllogiſmi per quos in iſtos fines peruenitur. Concludamus igitur, ratione formæ non differre, nec etiam tantum ratione materiæ, ſed vt habent habitudines ad diuerſos fines ſpecie diſtinctas, quæ habitudines, reſpũ iſtorum ſyllogiſmorum, vt probatiui ſunt, & vt inſtrumenta quædam ſe habent per modum formæ & hoc pacto differunt rõne formæ. Atq; ex his plane conſtat q̃d in dubitatione propoſita tenẽdum ſit. Et cũ hucuſq; ſyllogiſmi naturam expoſuerimꝰ, ſequit̃, vt ad eius principia explicanda pergamus.

De principijs extrinſecis ſyllogiſmorum, quæ ſunt, Dici de omni, & dici de nullo. C. X.

CVm non ſit mihi propoſitum facere integram, & omni ex parte abſolutã tractationem de ſyllogiſmo, eas ſolum attingo difficultates, q̃ ſunt magis cognitu neceſſariæ. Cum ergo ſupra decretum fuerit ſolum ſyllogiſmum habere vim illatiuam formalem, nũc, vnde iſta vis deriuet, tanquam ex fonte atque principio, docendum ꝓponimus. Hoc autem faciemus explicando illa duo principia, quæ Ariſtoteles poſt ſyllogiſmi definitionem attulit, ex quib. omnis fluit argumentatio formalis. In hac itaq; diſputatione quinque a nobis declaranda ſunt.

Primo, quid ſit dictũ de omni, & de nullo, ſecundo quæ regulæ ex illo colligantur, tertio qui argumentandi modi per illas regulentur; quarto, quæ ſint principia ſecundæ & tertiæ figuræ, poſtremo, an illa duo principia inſeruiant omnibus figuris.

De primo, Ariſtoteles actuꝰ de formis ſyllogiſmorum, ꝑ quas aliquid per bonã conſequentiã colligitur, duo ſtatuit principia, vnde proxime, vel remote oẽs bonę ſyllogiſmorũ manant conſequentiæ. Primum pricipium appellat, in toto eſſe, vel dici de oĩ, alterum in nullo eſſe, aut dici de nullo. Et quãuis ĩ toto eſſe, & dici de oĩ ꝓ eodem ſumantur, & idem ſint ſecundum rem; tamen ratione differunt; Quia in toto eſſe, dicit relationem ſubiecti ad prædicatum,

tatum; at vero, dici de omni, īcludit reſpe ctū prædicati ad ſubiectū. Dici de omni, nihil aliud eſt, quā nihil poſſe ſumi ſub ſubiecto, de quo nō affirmetur prædicatum, qđ de illo ſubiecto affirmabatur, vt cōtingit ī ꝓpoſitione vniuerſali affirmatiua, vt ſi dicas, omne aīal eſt viuens, cuius propoſitionis prædicatum attribuitur, diſtributiue omnib. quæ cōtinētur ſub animali. Dici de nullo, eſt, nihil ſumere ſub ſubiecto, a quo nō remoueatur ꝑdicatū, ꝙ de ſubiecto negabatur, vt accidit in ꝓpoſitione vniuerſali negatiua; vt, nullū aīal eſt lapis; ꝙ prædicatum, vt negatur de animali, ita negatur diſtributiue de omni cōtento ſub animali.

De ſecundo, ex his duob. principijs incōplexis, duo colliguntur principia cōplexa, & aximoxata certiſſima in arte ſyllogizādi, q̄ ſunt iſta. Primum, quidquid dicitur de ſubiecto diſtribuito, dicitur de quolibet ſumpto ſub ſubiecto, vt ſi de omni animali dicitur, viuens, dicetur etiā de omni cōtento ſub animali. Quod ſi ſubiectum diceretur de inferiorib. particulariter, etiā prędicatum diceretur particulariter; vt, quia riſiuum dicitur de homine, & hō dicitur particulariter de animali, etiā riſiuū de eodē particulariter dicitur. Secūdum quidquid negatur de ſubiecto diſtributo, negatur ēt, de omni eo, de quo tale ſubiectum affirmatur, vt ſi de omni animali negetur lapis, negabitur etiam de omnib. de quibus animal affirmatur. Quod ſi ſubiectum illud, de aliquo particulariter affirmetur, de eodem, illud prædicatum particulariter negabitur, vt quia latrabile negatur vniuerſe de omni homine; & hō particulariter dicitur de animali, aliquod animal nō erit latrabile.

De tertio, ex his duob. principijs reguntur quattuor modi directe cōcludētes primæ figuræ; duo affirmantes vniuerſalis, & particularis, ſiue primus, & tertius, ꝑ ſecūdū duo negātes, ſecundus, & quartus. Quo loco illud admonuerim, ad concludendum aliquid particulare, debere ſumi mediū, ꝙ ſit īferius minore extremitate, vt homo, riſiuū, latrabilē, & bipes reſpectu animalis. Nam ſicuti ad faciendas propoſitiones vniuerſales ſumūtur prędicata ſuperiora, vel æqualia, ſiue cōuertibilia, ita ad faciendas ꝓpoſitiones propriè particulares, inferiora ſumuntur; neq;.n. propriè dicentur particulares iſtæ ꝓpoſitiones, aliquod aīal eſt viuēs, aliqua arbor eſt corpus, ſed iſtæ, aliqđ viuēs, eſt aīal, & aliquod corpus eſt arbor. Cōcludamus igitur ꝑ hæc duo principia regulari quattuor modos primę figurę.

Sed dubitari pōt, an etiā ab iiſdem principijs pēdeāt modi ſecundæ, & tertiæ figuræ, a quib. pendere aliquis ex eo probaret, quod in illis eædē probentur cōcluſiones, affirmātes particulares, & negātes vniuerſales, ac etiā quia omnis figura debet habere aliquod principiū a quo pendeat, at nullum aliud aſſignatur, igitur. Quid autē in hac re ſentiendum, ſit reſpōdendo ad id qđ quarto loco ꝓpoſui breuiter docebo.

De quarto, dicimus ſecundā, & tertiam figurā ſua habere immediata principia, à quib. regūtur, & ſuā vim ſumunt. Quoniā omnis figura quæ ex debita diſpoſitione terminorum aliquid neceſſario infert, debet habere aliquod principiū cui proxime innitatur; at ſyllogiſmi ſecūdæ, & tertiæ figuræ ſunt huiuſmodi, ergo hūt ſua principia immediata quib. regulantur. Principiū tertiæ figuræ immediatum eſt hoc, quæcūque ſunt eadem, vel nō eadem vni tertio, ſunt eadem, vel non eadem inter ſe, exēpli gratia. Omnis homo eſt rationalis, omnis homo eſt ſubſtantia; ergo aliqua ſubſtātia eſt rationalis, nullus hō eſt canis, aliquis homo eſt doctus, ergo aliquis doctus nō ē canis. Ex eo igitur qđ rationale, & ſubſtantia conueniunt homini, etiā inter ſe cohærēt. At vero ſecundæ figuræ principia sūt hæc duo. Primū ex oppoſito cōſequentis, infertur oppoſitum antecedentis. Secūdū, quādocunq; medius terminus remouetur ab aliquo alio termino, ſi affirmetur de aliquo ſubiecto, ille prior terminus, negabit etiā de illo ſubiecto. V. g. hic ſyllogiſmus in Cęſare, nullus lapis eſt animal omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis, qui nititur ſecundo principio. Ex eo enim quod animal remouetur a lapide, & affirmatur de homine, lapis negatur de homine. Hic vero, in cameſtres nititur primo, Omnis homo eſt animal, nullus lapis eſt animal: ergo nullus lapis eſt homo. Nā cū animal ſit conſequens ad hominem, eius oppoſitum, quod eſt non animal, remouebitur ab homine, quod antecedit animal.

De vltimo, quod propoſitū fuerat, dici-

mus ſecundæ, & tertiæ figuræ ſyllogiſmos (Marſ. 9. 7.) regulari per illa duo principia primæ figuræ mediate, quòd ad perfectionem accidẽtalem, non autẽ quò ad eſſentialem. Quod regulentur mediate, patet, quia hac de cauſa inuenta eſt ars reducendi ſyllogiſmos (Libr. 1. Prior. c. 1.) imperfectos ad perfectos, mediante conuerſione: & ideo Ariſt. cum definiuiſſet ſyllogiſmum, ſtatim eum diuiſit in perfectũ, & imperfectũ; & poſt principia perfectorum, egit de conuerſione, quæ non modo ſeruit reductioni, ſed etiam eſt principiũ quorundam ſyllogiſmorum. Quod autem ſolum regulent quoad perfectionem accidentalem, patet, quia ſyllogiſmi ſecundæ, & tertię figuræ, ſi ſpectetur eſſentialis perfectio, quæ conſiſtit in hoc: quod inferat concluſionem neceſſario, regulantur per ſua propria principia. Si vero conſiderentur quo ad perfectionem accidentalem, quæ conſiſtit in clara, & euidenti illatione ſic pendent a principijs primæ, cum per reductionem ad primam figuram, eorum bona pateat conſequentia. Atq; de hac dubitatione ſat dixiſſe ſufficiat.

Qua ratione dictum de omni differat ab aliquibus pronunciatis ſui ſimilibus. Cap. XI.

VT explicetur id de quo hoc loco quæritur, animaduertendum eſt, eſſe quædam dicta, ſeu prenũciata, quæ affinitatẽ in (Cap. 3. antepr. Lege Auerr. in 1. q. log.) habent cum dicto de omni, quæ ſunt regula prima tradita ab Ariſtotele in prędicamentis, propoſitio vniuerſalis, & dictum de omni poſterioriſticum, vt loquuntur, ac etiam quo modo differat a ſyllogiſmo. Vt autem iſta omnia plane explicentur, quæ dicenda ſunt, ad quaſdam dubitationes reuocabo.

Si igitur prima dubitatio, quomodo dictum de omni differat a regula prędicamẽtali. Pro explicatione huius dubitationis, (Loc. cit.) animaduerte, Ariſt. hanc tradidiſſe regulam. Quando aliquid affirmatur de aliquo tanquam de ſubiecto, quæcunq; de prędicato dicuntur, etiam de ſubiecto dicentur. Quærimus modo, quo pacto dictum de omni differat ab iſta regula. Quidam exiſtimant nullo modo differre: at vero Auerroes, & alij contra ſentiunt, cum quibus proculdubio ſentiendum eſt. Quomodo regula illa datur de prędicatis quidditatiuis, at vero dictum de omni abſtrahit a quocũque prædicato, quidditatiuo, immo etiam neceſſario, vt patet ex iſs quæ ſupra diximus, illa reſpicit ſuperiora, hoc inferiora.

Secunda dubitatio, quomodo dictum de (Sueſ.) omni differat a propoſitione vniuerſali. Quidam exiſtimarũt nullo modo differre, hac nixi ratione, quia dictum de omni nihil aliud eſt, quam aliquod prædicatum vniuerſale affirmari de ſubiecto, & de contentis ſub ipſo, quod facit etiam propoſi- (Buran.) tio vniuerſalis: ergo non differunt. Alij vero dicũt differre, hoc pacto: dictum de omni dicit ordinem ad aliquam propoſitionẽ particularem, vel vniuerſalem, non negatiuam, ſed affirmatiuam: At vero propoſitio, vt propoſitio, dicit ordinem ad aliquam propoſitionem affirmantem, vel negãtem. Alij cenſent differre, ſed hac ratione. Primum, putant iſti dictum de omni ſumendũ (Apud Auerr.) eſſe ex parte ſubiecti, vt dictũ de omni ſit aliquod ſubiectũ vniuerſaliter affirmari de iferiorib. deinde ex parte prædicati, quod ſcilicet prædicatum affirmetur de iiſdem inferiorib. ita vt prius exempli gratia animal dicatur de omnib. ſuis inferiorib. & deinde viuens, quod eſt prædicatum in hac propoſitione, omne animal eſt viuens, de omnib. quæ ſub animali continentur. Deinde, hoc poſito, dicunt dictum de omni differre a propoſitione vniuerſali in hoc, q propoſitio vniuerſalis dicit prædicatum, quod cõuenit inferiorib. ſubiecto, quæ cõtinet ſolum tanquã partes quaſdã ſubiectiuas: at vero dictum de omni, non ſolum cõtinet illa tanquam partes ſubiectiuas, ſed adhuc includit ea tãquã inferiora de quib. prędicetur. Hanc opinionẽ refellit Auerr. cum quia eſt contra naturam, huius principij dici de omni, quod ſecũdum omnes nõ a ſubiecto, ſed a prędicato incipi: tum etiã, quia alias nõ poſſent commode dirigi modi primæ figuræ per tale principium. Concludamus igitur cum Auerr. & alijs differre, & hoc modo differre. Dictum de omni ſemper dicit habitudinem ad aliquam propoſitionem, quam ſimpliciter, & virtualiter icludit: at vero propoſitio vniuerſalis nõ dicit habitudinem ad aliam propoſitionẽ, ſed formaliter dicit tãtũ prædicatũ vniuerſaliter conuenire ſubiecto. Exẽpli gratia; ſi quis dicat omni iuſtitia eſt virtus, ſi hæc oratio cõſideretur, vt propoſitio eſt,

nihil

Digitized by Google

nihil aliud dicit, quã virtutem conuenire omni iuſtitiæ; at vero ſi conſideretur, vt habet dictum de omni, dicit ordinem ad aliquam aliam propoſitionem, quam poteſtate includit, puta ad iſtam, redditio depoſiti eſt virtus, cum talis redditio contineatur ſub iuſtitia.

Tertia dubitatio, in quo conueniant, & differant dictũ de omni prioriſticũ, vt vocãt, & dictum de omni poſterioriſticũ, de quo Ariſtoteles in ſecũda analyſi mentionẽ fecit. (Libr. 1. Prior. c. 8.) Ad hãc dubitationem aliàs copioſius, nunc breuiter rñdebo. Iſta duo dico conuenire in hoc, quod vtrunq; dicit aliquam propoſitionem vniuerſalem, prout talis ꝓpoſitio dicit ordinem ad aliq̃ aliã ſimpliciter. Differunt aũt in hoc, qđ dictũ de omni prioris analyſis abſtrahit a quacũque materia; at vero dictum poſterioris, requirit materiam neceſſariam: vnde hæc propoſitio, Oĩs homo currit, & hæc, Oĩs homo eſt aĩal, pertinebant ad dictum prioris analyſis, quod in omni materia ꝑ reperiri: at vero ad dictũ poſterioris analyſis ſolum illa ſecunda, quia dictũ de omni poſterius, debet conuenire omnibus. & ſemper, non alicui non aliquando tãtum.

Atq; ex his colligere licet, quomodo ſe habeant iſta tria. Dictũ de omni prius, dictum de omni poſterius, & regula illa ꝑdicamentalis, vt dictũ de omni prius, latius pateat, cum reperiatur in omni materia: dictum de omni poſterius, reſtringatur ad materiam neceſſariam: & regula illa, ſolũ intelligatur de prædicatione neceſſaria, & quidditatiua, vt eſt predicatio ſuperiorum graduum, & generum, de inferioribus: at dictũ de omni poſterius cõtinet ẽt prædicata accidentaria, neceſſaria tamen, vt cum proprietates dicũtur de ſubiecto.

Quarta dubitatio, q̃uo differat dictum, de omni prioriſticum ab ipſo ſyllogiſmo. Reſpondeo, dictum de omni accipitur in cõi, & in genere, differtque tã q̃ ſignum a re ſignata. Illud enim quod dictum de omni ſignificat, quomodocunq; eſt aliqđ prædicatum, quod affirmatur vniuerſaliter de ſubiecto, tunc ſi illud ſubiectũ affirmetur de aliquo, illud etiam prædicatum dicetur de illo: ſyllogiſmus autẽ non dicit hoc, ſed in actu exercito, vt loquunẽ, hoc eſt re ipſa habet in ſe illud qđ ſignificatur tali principio Si vero dictum de omni formatur particulariter, tunc differt a ſyllogiſmo in hoc, quod dictum de omni dicit vnam propoſitionem vniuerſalem actu, alteram vero includit implicite, & in potentia: at ſyllogiſmus duas propoſitiones actu neceſſario includit. Et hæc de rebus propoſitis dicta ſufficiant.

Quid per propoſitionem de ineſſe Ariſtoteles intellexerit. Cap. XII.

INter alias difficultates q̃ ad multa Ariſtot. loco recte intelligẽda cõferre pñt, & ꝑſertim ad vniuerſam fere doctrinã q̃ in priore libr. analyſis prioris docet, eſt hæc quã explicandam propoſuimus, ideo nullo modo prætereunda fuit; præſertim, qđ maximã habeat dubitationẽ, vt ex varietate opinionũ facile cognoſcere licet.

Vt autem id quod quæritur facilius intelligatur, animaduertendum eſt, propoſitiones eſſe duplici differentia: (1. Prior. c. 2.) alias quæ ſimpliciter pronuntiantur, ſine vlla modificatione, vt cum dicitur, Homo eſt doctus, homo eſt ſentiẽs: alias, quæ aliquam modificationem, habent adiunctam, vt de neceſſario, & de contingenti. Rurſus animaduertendũ eſt, propoſitionem de ineſſe, ex eo ſic appellari, quod ſignificet aliquid alteri ineſſe; quæ aliquãdo, ſimplex, aliquando abſoluta, aliquando inexiſtẽs, aliquando inhærens, & ab Arabibus, inuenta nominari ſolet. His notatis, conueniunt ſcriptores, eam propoſitionem ab Ariſtotele vocari de ineſſe, quæ nullum habet omnino modum coniunctum: differunt autem, an omnis propoſitio carens modo, ſine modificatione, ſit cenſenda, de ineſſe, ſiue materia, ſit neceſſaria, ſiue contingens de qua re ſunt variæ ſcriptorum ſententiæ. (Quæſt. in Log.) Hanc difficultatem priuatim examinatam inuenies apud Auerroem.

Prima igitur ſententia, eorum qui dicũt propoſitionem de ineſſe idem eſſe cũ propoſitione de materia probabili Dicitur autẽ de ineſſe, quia in illa ſuſtinemus inhærẽtiam prædicati cum ſubiecto, cum aduerſarius aliquid contra opponat.

Secunda aliorum, referente Auerroe, q̃ dicunt propoſitionem de ineſſe eã vocari cum caret omni modo, quæcunq; ſit ma-

teria ex qua conficitur. Qm̃ duo tm̃ ſunt rerum genera, vnũ quo neceſſaria, alterũ quo contingentia continent: ergo & duo propoſitionum genera, alterũ earum quæ conſtant ex materia neceſſaria, alterũ earum q̃ ex cõtingenti conſtant. *Libr. 1. prio. c. 2* Si ergo tria diſtinguant genera, vt Ariſtotelis fecit diſtinguendæ erunt penes materiam ex vna parte, & penes modũ ex alia. Vñ ꝓpoſitiones neceſſariæ erunt illæ q̃ ſunt de materia, & modo neceſſariæ: vt, hæc. Leo neceſſario eſt aĩal: illæ contingentes, quæ ſunt de materia, & modo cõtingẽti, vt, Leo cõtingẽter currit; illæ vero de ineſſe, q̃ ſunt de quauis materia, ſine vllo modo. Vel, vt alii breuius exponũt, ꝓpoſitio de ineſſe, eſt propoſitio cõis neceſſariæ, & contingenti, ita vt ſit genus reſpectu illarum.

Tertia ſentẽtia Auicennæ, eodẽm Auerroe referente, q ponit qnq; gradus rerum neceſſariarum. Primus earum q̃ habent p̄dicatum, quod ſemp neceſſario ineſt ſubiecto, ita vt ꝓpoſitio ſit ſimpliciter neceſſaria, vt ſi dicas, Deus eſt. Secundus, qñ p̄dicatum eſt neceſſario in ſubiecto, dum ſubiectum exiſtit, ſubiectum tñ p̄t nõ eſſe, vt cum dicimus, homo eſt aĩal. Tertius, qñ prædicatum neceſſario ineſt ſubiecto, cũ ſubiectum eſt affectum aliqua qualitate, vel denominatione, vt ſi dicas homo niger eſt coloratus, nã eſſe coloratũ ſemper dicet de ſubiecto nigredine affecto. Quartus, qñ prædicatum ineſt neceſſario ipſi ſubiecto pro aliquo tempore, vt ſi dicas, hõ morietur, Luna aliqñ deficiet. Quint⁹, qñ prædicatum ineſt neceſſario ſubiecto, ex ſuppoſitione, vt ſi dicas, homo currit, *Li. 1. Pereher. c. vlt* ſuppoſito quod currat: nã, vt ſcripſit Ariſ. dum res eſt, neceſſario eſt. Hæc Auicenna, qui tamen nõ ſatis aperte de re propoſita quid ſentiat exponit, cum aliter in vno aliter in alio loco loquatur. Is igitur eam propoſitionem de ineſſe vocare videtur, quæ conſtat vno ex tribus vltimis modis.

Quarta ſententia eſt quæ Alexãdro tribuitur, qui duo facit. Primum, tria eſſe rerum genera: vnum eorum quæ neceſſario ſemper exiſtunt; alterum nõ exiſtentium, quæ tñ exiſtere poſſunt: tertium eorum, q̃ exiſtunt quidem, ſed poſſunt nõ exiſtere. Secundum, propoſitiones neceſſarias verſari circa primum genus rerum: propoſitiones de ineſſe circa tertium: at vero ꝓpoſitiones contingentes circa ſecundum.

Quinta Auerrois, qui tria facit ꝓpoſitionũ genera. Primum, qñ prædicatũ ſemper ſubiecto neceſſario inhæret. Secundũ, qñ nõ ineſt, ſed p̄t ineſſe: tertium qñ actu ineſt, & p̄t nõ ineſſe: quod tripliciter poteſt contingere, aut. n. illud p̄dicatum ineſt, vt plurimũ, aut ineſt raro, aut ad vtrũlibet. Primum genus cõſtituit ꝓpoſitiones neceſſarias: ſm̃ cõtingẽtes: tertium vero, maxime ſecundum primum modũ ꝓpoſitiones de ineſſe. Quare ex Auerroe ꝓpoſitiones de ineſſe dicẽtur illæ, q̃ ſunt de prædicato cõtingenti, vt plurimũ actũ ſubiecto inhærente. Ad q̃ ſententiam, quam nõnulli alij ſequuntur, accedere videtur Alpharabius, quamuis addat, propoſitionem de ineſſe affirmari debere pro paruo tẽpore.

Phil. id hũc locũ Mage.

Vltima ſententia eſt, quæ eam propoſitionem vocat de ineſſe, in qua ponit modus de ineſſe, vt ſi dicatur, de ineſſe homo eſt albus. Vt huic ſatisfaciam dubitationi, duo ſubijcio fundamenta.

Primum fundamentum, magnum eſt diſcrimen inter propoſitiones non habẽtes modum, & illas quæ modum habent, illæ enim quæ aliquem modum habent, quoad veritatem, quantitatem, & qualitatẽ maxime ex ipſo modo pendent: at vero veritas, quantitas, & qualitas earum q̃ modo carent, ex ſubiecto, & verbo maxime ſpectãda ſunt. Vnde iſta propoſitio. Homo eſt albus, vera eſt, & indefinita, ſi vero aliqs dicat, Hominem eſſe albũ eſt neceſſe, erit falſa, & vniuerſalis ratione modi, cum talis modus ſecum vniuerſalitatem afferat.

Secundum fundamẽtum, propoſitio de ineſſe dupliciter ſumi põt, primo generatim, cũ ſignificat quãcunq; propoſitionẽ, in qua denotatĩ prædicatũ ineſſe ſubiecto. ſiue ſit in materia neceſſaria, ſiue in cõtingenti: altero ſpeciatim, cum ſignificat illã tm̃ propoſitionẽ in qua deſignatur p̄dicatũ cõtingẽs actu eſſe in ſubiecto. Ad huius itaq; difficultatis explicationem vidẽdũ eſt, vtro modo ab Ariſtotele ſumatĩ ꝓpoſitio de ineſſe, an generatim, an ſpeciatim, an vero aliqñ vno, aliqñ altero modo. His ita notatis has ſubijcio poſitiones.

Prima poſitio, vltima ſentẽtia ſupra allata oĩno reijciẽda eſt. Primum, quia modus

dus

Digitized by Google

dus ille eſt ſuperfluus, nec vnquam in propoſitionibus adhibetur. Secundo, quia Ariſt. in libro ſecundo Perihermenias numerando modales, non meminit huius modi, de ineſſe. Poſtremo, quia propoſitio de ineſſe hoc loco apud Ariſtotelem eſt propoſitio abſoluta; ponit enim eius exemplum tale, aliquod bonum eſt voluptas: at vero propoſitio aſſignata, eſt modalis; igitur.

Secunda poſitio, Auicennæ opinio, aut eſt falſa, vt mox patebit, aut coincidit cum opinione Auerrois.

Tertia poſitio, falſum eſt, propoſitionē de ineſſe eſſe quoddā genus cōe ꝓpoſitionib. neceſſarijs, & cōtingentib. Primò, quia nō datur talis propoſitio, cum omnis ꝓpoſitio ſit neceſſaria, vel contingens. Secūdo, quia talis propoſitio, nullo mō inſeruiret demonſtrationi: ſiquidem quidquid cōcludendum eſt, aut eſt neſſarium, aut contingens: igitur, & propoſitio ex qua infertur. Quare ſecunda ſententia nō videtur bona, ſi ſub propoſitione de ineſſe concludat ēt
Libr. 2. prio. ca. 10. neceſſariam. Etenim Ariſt. regula nulla eſſet: ſiue .n. maior ſit de ineſſe, ſiue minor; dūmodo materia ſit neceſſaria, & altera ꝑmiſſa neceſſaria, ſemper ſequetur cōcluſio neceſſaria; vnde falſa eſſet ſecunda regula.

Quarta poſitio, prima etiā ſētētia nō videtur admittenda. Cur autem admittenda non ſit, patebit ex ſequentib. Vt omittam, quod nō dicitur, propoſitio de ineſſe, talis ob eā cauſam, quam iſta ſententia aſſignat.

Quinta poſitio, ſi propoſitiones cōſiderentur in ordine ad rem ſignificatam, duo tātū dātur propoſitionū gña. Quoniā ſolū dantur duo rerum genera, neceſſariū, & cōtingens: igitur in ordine ad illa duo tantū erunt genera propoſitionum: antecedens patet, quia neceſſarium eſt id, quod non poteſt non eſſe, aut non factum eſſe: cōtingēs vero, quod poteſt nō eſſe, aut ſpeciatim nō eſt, cum ergo inter iſta duo non detur medium, ſequitur omnes res, aut eſſe neceſſarias, aut cōtingentes, & conſequenter duo tantum reperiri propoſitionum genera.

1. prior. cap. 2. Sexta poſitio, ſi propoſitio de ineſſe ample ſumatur, ſignificare poteſt omnem propoſitionem Quare Ariſtoteles quibuſdam in locis per propoſitionē de ineſſe intelligit eā, quæ mō caret, ſiue materia ſit neceſſaria, ſiue contingens, quæ poſitio ſic ꝓbatur. Primo ex ipſomet Ariſtotele, qm̄ agēdo de cōuerſione propoſitionum de ineſſe, ponit exēpla propoſitionum neceſſariarū, vt omnis homo eſt animal, quare ꝓpoſitio de ineſſe, vniuerſe ſumpta comprehēdit ēt neceſſariam. Et lib. priore Perihermenias, cap. 9.
dicit propoſitionē de neceſſario nō differre a propoſitione de ineſſe, niſi quod hæc caret modo, illa non item: ergo. Secūdo propoſitiones de ineſſe deſeruiunt demonſtrationi potiſſimæ: huic autem ſolum deſeruiunt propoſitiones neceſſariæ; ergo. Tertio, iſtæ propoſitiones, homo eſt animal, homo eſt riſiuus, Leo rugibilis, ſecundum Ariſtotelem non ſunt modales cum careāt modo: ergo erunt de ineſſe. Poſtremo, omnes figuræ ſyllogiſmorum de ineſſe non minus verificantur in illis propoſitionib. quæ ſunt in materia contingenti, quàm in illis, quæ ſunt in materia neceſſaria: ergo propoſitio de ineſſe illas continet.

Septima poſitio, Ariſt. aliquādo nomine ꝓpoſitionis de ineſſe intelligit eā, quæ eſt de cōtingenti, vt plurimum actu inhærēte ſubiecto, vt ſunt iſtæ, Homo currit, homo diſputat. Primū, aliquando ſcriptū reliqt Li. 2. perih. c. 5.
ex maiori de neceſſario, & minori de ineſſe ſequi concluſionē de neceſſario: ſi autē capit. 5.
maior eſſet de ineſſe, & minor de neceſſa- Libr. 2.
rio, ſequeretur cōcluſio de ineſſe, ꝙ ſi nomi- prior. c.
ne propoſitionis de ineſſe nō intelligeret, 10.
niſi illam quæ eſt de contingenti, vt pluri- Marſ. q.
mum actu inhærente, falſum eſset, id quod 3.
ſecundo loco dicit. Signum eſt igitur, nomine propoſitionis de ineſse, intelligere illam quæ non eſt de materia neceſsaria. Deinde, quia capite nono, dicit propoſitionem de ineſse ſignificare aliquid, quod nō neceſsario ineſt; ſed contingenter in ſubiecto, quare tali appellatione, aliquando intelligit ſolam illam, quæ eſt de materia cōtingenti ad modum explicatum. Vbi animaduertendum eſt, per propoſitionem de ineſse intelligere illam, quæ eſt de prędicato contingenti actu inhęrente in ſubiecto.

Sed peteres, quare Ariſtot. nomine propoſitionis de ineſse aliquando intelligat illam quæ eſt de prædicato contingenti, & non illam quæ eſt de prædicato neceſsario. Reſpondeo, quia ineſse eſt proprium accidentis, & quia illæ tātū propoſitiones quæ ſunt de prædicato contingenti, ſunt

de aliquo accidentis ideo illæ ſolæ ſpeciatim dicuntur de ineſſe.

Octaua poſitio, propoſitionum diuiſio aſſignata ab Ariſtotele hoc loco, in quo explicando verſamur, in propoſitionem de neceſſario, de ineſſe, & de contingenti non fuit data penes res, aut materiam tantum, ſed penes materiam, & modum, quod non fuerit aſſignata tantum penes modum, manifeſtum eſt: quia hic eſt ſermo de propoſitionib. modalibus, in quib. modus reſpondet ipſi materiæ: nam alias ſequeretur propoſitiones aperte falſas, quæ ſunt de modo neceſſario, aut contingenti hic conſiderari, quod eſt abſurdum. Quod non detur tantum penes materiam, manifeſtum eſt, quia tunc non eſſent, niſi duo genera, vt ſupra probauimus: igitur. Reſtat ergo, vt dicamus huiuſmodi diuiſionē fuiſſe aſſignatam penes materiam, & modum: ita vt quędam ſint de materia, & modo neceſſario: quædam de materia, & modo contingenti, vt homo contingenter eſt albus, quædam dę materia ſine vllo modo, & iſtæ ſunt de ineſſe, vt homo eſt doctus, homo ſtudet:

Sed peteres cur Ariſt. ſicuti fecit duo genera propoſitionum, quæ diſtinguuntur inter ſe penes materiam, & modum ſimul, non fecit etiam duo alia genera propoſitionum carētium modo, ita vt quædam dicerentur de materia neceſſaria ſine modo, quædam vero de materia contingenti ſine modo. Reſpōdeo, ob eam cauſam, quia hoc loco egit de propoſitionib. in ordine ad cōuerſionem, cum igitur eædem eſſent regulæ circa propoſitiones carentes modo, ſiue eſſent in materia neceſſaria, ſiue contingēti, ideo non diſtinxit illas; ſecus erat de materia, & modo neceſſario, & de materia, & modo contingenti.

Sed, cur non fecit vnum genus propoſitionis de modo de ineſſe. Reſpōdeo, quia, vt diximus, talis modus fruſtra apponeretur, cum ipſamet propoſitio in actu exercito ſignificet prædicatum ineſſe ſubiecto.

An ſint vera dua regula conſequentia, quas Ariſtoteles capite decimo attulit. Cap. XIII.

CVm proxima diſputationes explicauerimus diuiſionem illam Ariſtotelis de triplici propoſitionum genere, ac etiam docuerimus, quid per propoſitionem de ineſſe intelligendum ſit, nunc aliam celebrem dubitationem elucidandam ſuſcipimus, q̄ fieri ſolet circa duas regulas, quas idem auctor libro priore analyſis primæ capite decimo agendo de ſyllogiſmis miſtis, attulit: Quarum prima hæc eſt, Ex maiori neceſſaria, & minori de ineſſe, ſequitur concluſio neceſſaria. Altera vero hæc, ex maiori de ineſſe, & minori neceſſaria ſequitur concluſio de ineſſe, ſiue contingēs. Quod autem prima regula non ſit vera, ſic probatur.

Primo, ex illo pronunciato tritiſſimo, quo dicitur concluſionem ſequi debiliorem præmiſſarum partem; atqui debilior eſt propoſitio de ineſſe quam neceſſaria; concluſio igitur in tali ſyllogiſmo erit cōtingens, ſiue de ineſſe.

Secundo, quia eadem videtur eſſe ratio in vtraque regula, hoc eſt, ſi maior ſit de inesſe, ac ſi ſit minor, ſed ſi minor ſit de inesſe ſequitur concluſio neceſsaria; ergo etiamſi ſit maior.

Tertio hoc exemplo, omne ambulans mouetur; omnis homo eſt ambulans; ergo omnis homo mouetur, quod factū eſt iuxta primam regulam, & tamē concluſio eſt contingens, vt patet, homo enim contingenter mouetur.

Poſtremo, maior extremitas, prędicatur de minori per terminū medium, vt moueri de homine, per ambulās, ſed medius terminus contingenter ineſt minori, vt cū homine ambulare, ergo etiā maior extremitas.

In hac dubitatione fuit prima opin. quorundam, qui exiſtimarunt Ariſtotelem hac in parte erraſse, vt Alexander, & Philop. referunt, niſi argumentis iam factis. Secunda ſententia communis, omnium Peripateticorum in hūc locum, qui hanc regulam, vt veram defendunt, cæterum aſſignanda ratione diſsentiunt, & ſunt duo dicēdi modi. Primus eorum qui dicunt hanc regulam intelligendam eſse, quando minor eſt de ineſse in materia tantum neceſsaria, tunc enim concluditur, concluſio neceſsaria; Quam explicationem non eſse bonam infra demonſtrabo. Secundus aliorum, qui dicunt ſequi ex tali miſtione concluſionem neceſsariam, non ſimpliciter, ſed ſecūdum quid, vt in fundamentis exponam.

Theop. Eude. Them. Buran.

Albert. Doct. Lou.

Auerr. Lib. 1. prior. 1. in d. gr. Alex. Phil.

Primum fundamentum, neceſsarium duplex eſt, alterū ſimpliciter, vt eſt illud qđ

non

Libr.1. Periher. c.vlt. non pôt aliter ſe habere, vt Deum eſſe, hominem eſſe animal rōnale; alterum ſcd'm quid, ſiue ex ſuppoſitione, quod ſequitur, aliquo ſuppoſito, vt poſito, quod quis ambulet, ſequitur neceſſario eum moueri.

Secundum fundamentum, in prima ſyllogiſmorū figura, in qua medium in maiori ſubijcitur in minori p̄dicatur, prædicatū in concluſione ſemper ſe tenet ex parte maioris extremitatis, ſubiectum vero ex parte minoris. Porro propoſitionis natura perpēdi ſolet ex connexione, & habitudine prædicati ad ſubiectū: q̄ ſi ſit neceſſaria, ſeq̄tur cōcluſio neceſſaria: ſi vero contingens, propoſitio quoq; cōtingens erit; ſiue ſubiectū neceſſario, ſiue contingenter exiſtat, vt in hoc patet exēplo, Ambulans mouetur; q̄ propoſitio eſt neceſſaria, licet nō ſit neceſſe ambulantem exiſtere: eſt n̄ neceſſaria cōnexio, inter ambulare & moueri. Itaq; ꝓpoſitionis neceſſitas ex cōnexione prædicati cū ſubiecto p̄det. Prædicatum aũt, vt dicebamus, in ſyllogiſmo eſt maior extremitas, ſubiectum vero minor. Ideo in ſyllogiſmo neceſſario, cōcluſio ſumit ex neceſſaria connexione quę eſt inter maiorē extremitatem & mediū terminū: & hoc eſt qđ aliqui dicunt, maiorē extremitatē transfundere ſuā neceſſitatem, vel contingentiam in ea quæ ſunt ſub medio termino, vt præter alios in hunc locū docet Aegid. dum ait, cōcluſionē eſſe partem maioris quoad prædicatum, minoris vero quoad ſubiectū. Quo fit, vt cōcluſio mino-
c.10. rem ſequatur quoad accidentia ſubiecti, maiorē vero quoad accidentia prædicati. Sunt aũt prædicati accidentia affirmatio, vel negatio, neceſſitas vel cōtingētia: ſubiecti vero vniuerſalitas, vel particularitas. Quamobrē in prima figura, ſi maior ſit affirmatiua; cōcluſio erit affirmatiua: ſi maior neceſſaria, ēt concluſio erit neceſſaria: Quod ſi minor fuerit particularis, ēt cōcluſio particularis erit. Atq; idē in alijs figuratū modis dicendū eſt. Cōcluſio.n. ſemper ſeq̄tur quoad prædicatum ꝓpoſitionē illā, q̄, ſi reuocetur ſyllogiſm⁹ ad primā figurā ſeruatis iiſdē cōditionib. erit maior. Vt ecce, ſi fieret ſyllogiſmus in tertia figura, in Felapton; Nullum ambulãs quieſcit: omne ambulans eſt hō: ergo aliq̃s hō non quieſcit: cōcluſio eſt neceſſaria, q̄a propoſitio q̄ eſt maior qñ ſyllogiſmus reducitur ad primā figuram; eſt neceſſaria: dēt.n. reduci ad Ferio, hoc modo, Nullum ambulās quieſcit, aliq̃s homo eſt ambulās: ergo aliq̃s hō nō quieſcit. Similiter, ſi ſyllogiſm⁹ fiat in Darapti, omne ambulās mouet, omne ambulās eſt hō, ergo aliq̃s hō quieſcit, cōcluſio eſt neceſſaria, quia propoſitio illa, ſi fiat reductio ad Darij, erit maior, hoc modo, Omne ambulans, mouetur, aliq̃s hō eſt ambulās, ergo aliq̃s hō mouetur, cuius ſyllogiſmi maior eſt neceſſaria. Concludam⁹ igitur cōcluſionē quoad affirmationē, vel negationem, neceſſitatem, & cōtingentiam ſequi propoſitionē illam, quæ eſt maior in prima figura, vel quæ erit ſyllogiſmus reuocetur ad primā ſeruatis cōditionib. His adnotatis has ſubijcio poſitiones.

Prima poſitio, maiori exiſtēte neceſſaria & minori de ineſſe cōcluſio erit neceſ- *Marſ.q. 38.*
ſaria, modo iam dicto, ſecundum quid. Primum probatur ex ijs, quæ adnotauimus, qm̄ concluſio quoad neceſſitatē ſequitur maiorem propoſitionē, ergo, hac exiſtente neceſſaria, concluſio erit neceſſaria. Deinde, ratione qua vtitur Ariſtoteles ſumpta ex illo principio, De omni, eū.ſ. nihil eſt ſub ſubiecto, cui non conueniat prædicatum, quo modo animal dr̄ de omni homine, quia nullus eſt ſingularis homo, qui nō ſit animal. Tunc ſi arguitur, Maior extremitas in hoc ſyllogiſmo de quo quæritur dicitur de omni medio, ergo dicetur de omnib. eius partibus, ſiue inferioribus, ſed minor extremitas eſt pars medij, quare de ea neceſſario dicetur maior extremitas.

Secunda poſitio, ſecunda Ariſtotelis regula eſt vera, hoc eſt maiori exiſtente contingente, & minori neceſſaria, concluſio erit contingens. Patet ex cōi ſententia, in hac.n. oēs conueniunt, & confirmatur ex dictis, quia concluſio maioris qualitatē ſequitur, vt, omne animal currit, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo currit.

Tertia poſitio, illa prima Alberti & aliorum explicatio, nullo modo eſt retinenda. Primum, quia Ariſtoteles hoc loco per ꝓpoſitionē de ineſſe, non intelligit propoſitionem ſine modo, ſed cōtingentem quod patet ex capite nono, vbi ait propoſitionē de ineſſe, eſſe eā quæ eſt de prædicato accidentali actu exiſtente in ſubiecto, igitur in

hoc capite decimo intelligendus eſt de illa, quam capite præcedenti explicuerat. Deinde, quia ſi per propoſitionem de ineſſe intelligeret eam quæ eſt in materia neceſſaria, quomodocunque diſponerentur præmiſſæ, concluſio eſſet neceſſaria; & ita ſecunda rueret regula. Atque ex his, facile contrarijs reſponderes argu.

Ad primum, concluſio ſemper ſequitur partem debiliorem ad modum explicatũ, iuxta proportionem aſſignatam; quod ſcilicet quantum ad affirmationem, vel negationem, & neceſſitatem, vel cõtingentiam ſequatur maiorẽ, qđ vero attinet ad particularitatem, & vniuerſalitatem, minorem.

Ad ſecundum, negatur eſſe eandem rationem, vt patet ex dictis, quia maior extremitas tribuit concluſioni neceſſitatem, vel contingentiam.

Ad tertium, illa concluſio eſt neceſſaria ſecundum quid, vt diximus.

Ad quartum patet ex dictis, quia cum maior neceſſario conueniat medio termino, & medius terminus eam neceſſitatem communicet minori extremitati, neceſſitatem nimirum ſecundum quid, & ex ſuppoſitione, ideo ſequitur concluſionem eſſe neceſſariam, hoc eſt, poſito hominem currere, eum neceſſario moueri.

De figuris ſyllogiſmorum, an ſint tantum tres, & quæ ſit præſtantior. Cap. XIV.

INter eas difficultates, q̃ de ſyllogiſmo tractari ſolent, illa ꝑfecto non eſt prætermittẽda, in qua de numero figurarũ ſyllogiſmi diſputatur: cum eius explicatio maximam lucem afferat, ad argumẽtorum vim percipiẽdã. Ariſtoteles igitur de figuris ſyllogiſmi ſcribẽdo, tres tm̃ aſſignauit: ſumpto earum numero a varia, & vtili medij termini diſpoſitione. In prima, mediũ in maiori ſubijcitur, in minori prędicatur. In ſecunda in vtraq; p̃dicatur. In tertia in vtraq; ſubijcitur. Sed videtur reſtare quarta, in qua medium in maiori prædicetur, in minori ſubijciatur, & quod iſta figura admittenda ſit, his rationibus probatur.

Lib. 1. Prior. c. 5.

Primo, ſyllogiſmorum figurę variantur iuxta variã medij termini diſpoſitionem, ſed præter tres modos, quos Ariſt. aſſignauit, põt etiam quarto modo vtiliter diſponi, vt ſi quis ita ratiocinetur, Omnis hõ eſt animal: omne aĩal eſt ſubſtãtia: igitur aliqua ſubſtãtia eſt homo: admittendus ergo.

Secundo, illa figura eſt admittenda, qua bonꝰ ſit ſyllogiſmus, qui neceſſario, & euidenter infert cõcluſionem, & nõ eget mutatione, talis eſt ſyllogiſmus q̧ fit in quarta figura, igitur, vt ecce. Omne animal eſt viuens, nullum viuens eſt lapis, igitur nullus lapis eſt animal, qui diſcurſus pendet proxime ab illo principio, Dici de nullo.

Tertio, vbi eſt varius diſcurſus, ibi eſt diuerſa figuræ ratio, ſed in quarta eſt varius diſcurſus, quia in prima figura proceditur ſubſumendo, in hac vero aſcendendo, erit igitur uaria illatio.

Quarto, Ariſtoteles ſępe vtitur quarta figura, cũ hunc in modum argumentatur, oĩs homo eſt animal, omne animal eſt ſubſtantia, ergo omnis homo eſt ſubſtantia.

Quinto, ſi hæc figura non eſt admittenda maxime, quia per eam infertur concluſio non naturalis, quia inferius prędicatur de ſuperiore, at hoc eſt falſum, vt in hoc patet exẽplo, in quo directe concluditur; Aliquod animal eſt riſiuum, omne riſiuum eſt homo. Ergo aliquis homo eſt animal, adde etiam, quod ob eandem rationem liceret excludere tertiam figuram, in qua tales conficiuntur concluſiones.

Sexto, ſi non eſt admittenda, maxime quia quæ in hac concluduntur, poſſunt concludi in prima, at ſi hoc valeret, etiam ſecunda, & tertia reijci deberent, cum ad primam reuocari poſſint, igitur.

Libr. 1. Prior. c. 5. & 8. in digr.

In hac difficultate fuit prima opinio Galeni, referẽte Auerroe, qui exiſtimauit ponẽdã eſſe quartã figurã, cui tres attribuuntur cõditiones. Prima, vt medium in maiori prædicetur, & in minori ſubijciatur: ſecunda, vt indirecte concludat: tertia, vt nõ differat a prima niſi in trãſpoſitione terminorum. Scđa eorum, qui ob vltimam rationem dicũt reijciendã eſſe tertiã figuram. Tertia ſentẽtia cõis omnium ſcriptorum, qui ſolum tres figuras, vt vtiles recipiunt & hanc Ariſtoteles eam ſpeciatim reiecit. Ad huius difficultatis explicationem nonnulla ponenda ſunt fundamenta.

La Val. Marſ. li. 1. poſt. q. 48.

Libr. 1. poſter.

Primum fundamẽtum, intellectus creatus i eo differt ab intellectu diuino, ꝙ diuinus non pendet a rebus, ſed potius res pen

dent

det ab illo,cũ ſit earum cauſa efficiẽs, quo
fit,vt res nõ ſint menſura intellectionis di
uinæ,ſed potius diuina mẽs ipſarũ rerũ;&
ita illæ res dicent̃ veræ, q̃ ſunt conformes
intellectui diuino:ſicuti illa dom⁹ dicetur
recte fabricata q̃ eſt cõformis ideæ artifi-
cis, q̃ fuit illius cauſa. At vero intellectus
creatus,cũ non ſit cauſa rerũ,ſed poteſt in
ſua cognitione pẽdere a reb quæ ſunt mẽ-
ſura intelligẽdi, & ideo talis debet eſſe co-
gnitio,qualis eſt res. Quo fit,vt rõ,& mo-
dus humanæ cognitionis a reb.ipſis ſumẽ-
da ſit. Sunt aũt duo rerũ gña,vnum in quo
ponunt̃ ea q̃ ſunt ſeiuncta ab omni cõcre-
tione materiæ, vt ſunt intelligẽtiæ,q̃ non
põt per ſe primo cognoſci, niſi ab intelle-
ctu, qui ſit oĩnõ ſeparatus a corpore , cu
iuſmodi eſt intellectus angelicus,q cogno
ſcẽdo nõ vtit̃ diſcurſu , ſed ſimplici intui-
tu fertur in res oẽs, ĩ earũ intimas naturas
penetrãdo. Alterũ in quo continentur res
cõpoſitæ, & materiales, q̃ habent naturas
multis accidẽtib.implicatas,q̃ ſunt accõ-
modatę ad intelligentiã humanã:cũ huma
nus intellectus dũ eſt incluſus in corpore
neceſſario pẽdeat a reb materialibus,& a
ſenſib. qui ſolũ res concretas percipiunt.
Quãuis ergo humanus intellectus in ſub-
ſtantia,& natura ſua nõ differat ab angeli-
co:tñ in modo intelligẽdi,& ex parte ob-
iecti differt, cũ p ſimplicẽ actum ĩ rerũ na
turas penetrare nõ poſſit, ac ,pinde hẽt in-
telligere cõponendo, ac diſcurrẽdo. Vnde
neceſſario cõficitur, vt modus intelligẽdi
human⁹ ſumendus ſit a reb. materialibus:
in quib. tria ſpectari poſſunt Primũ earum
eſſentiæ ſiue naturæ ſingulæ per ſe cõſide-
ratæ:ſm,earundem cõnexio,cũ vna ſit cõ-
ſociata cũ alia,vt natura hois,cum natura
aĩalis; tertiũ dependentia vnius ab alia in
fieri,cũ vna poſita,alia ſequatur: ſicuti ef-
fectus ſeqt̃ur cauſam.Vnde conficitur,tri-
plicẽ eſſe debere intellectus nři operatio
nẽ in reb.ipſis intelligẽdis.cũ in intelligen
do ab ipſis pendeat Prima operatio debet
eſſe ſimplex , p q̃ ſingulæ naturæ ſolitariè
apprehenduntur. Scđa,conexa,ſeu cõpo
ſita,quæ rerum connexionem percipit, &
vnã cum alia componit. Tertia diſcurſiua,
& quaſi effectiua , q̃ rerum conſequentias
percipit, & vnã ex alia cognoſcit,quæ re-
rum dependentię rñdet,ex qua ratiocina-
tione gignitur ſciẽtia.Ex hac triplici intel
lectus cognitione,oritur ẽt,triplex loquẽ
di modus,ſimplex,cõnexus,atq; ratiocina
tiuus.Et qm varij ſunt ratiocinandi modi,
quorum alij ſunt boni,alij mali,ideo Logi
ca,quę dirigit operationes intellectus hos
modos diligenter debet examinare. vt re-
ctam doceat in ratiocinando normam , ac
,pinde in hac re, bona parte, eſt occupata.

Scđm fundamentum, in quo explicãdũ
eſt,quo pacto ex rebus ipſis ſumantur oẽs
argumentationis ſpecies, quæ ſunt,exem-
plũ,Enthymema,inductio & ſyllogiſmus.
Argumentatio vniuerſè ſumpta , nihil eſt
aliud,q̃ deductio vnius ex alio. Põt autem *Lib. 2. po*
vnum ex alio quatuor modis deduci. Pri- *ſter. c. 5 a*
mo,tanq̃ ex parte pars,vel ex ſingulari ſin *Libr. 1.*
gulare,ſed ob aliquam ſimilitudinem,quã *Rhe. c. 2.*
inter ſe habent, vnde oritur exemplũ,quo *Libr. cit.*
ab vno,vel a plurib. particularibus,alterũ *c. 34. Li.*
particulare infertur.Secundo,tanquam ex *1. rhet. a*
vna parte totum , ſed non vniuerſe . vnde *Loc cit.*
oritur Enthymema. Tertio ex omnib.par-
tibus totum vniuerſe , vnde fit inductio .
Quarto ex toto pars , ideſt ex vniuerſali,
vel ex ſuperiori inferius,& hoc fit per ſyl
logiſmũ: qui ratiocinãdĩ modus eſt perfe-
ctiſſimus,vt patet ex iis,quæ diſputata ſũt.
Siquidẽ non poteſt dari efficacior proba-
tio, quã ſi ex toto ,pbetur pars: cum quod
ineſt toti , neceſſario debeat ineſſe parti.
Sed iã has eaſdem argumentãdi formas ex
ipſis rebus eruamus.In illa connexione,&
depẽdentia rerũ de qua ſupra dicebamus,
duplex cernitur ordo:vnus Phyſic.in quo
ſpectatur rei exiſtentia,quæ ab alio depẽ-
det:depẽdentia cernitur in reb.ſingularib.
quæ ,pprie ,p ducũtur ; alter Metaphyſic⁹:
q̃ eſt inter ipſas naturas , non vt actu exi-
ſtũt,& ſingulares ſũt;qualis eſt ordo inter
genera,& ſpẽs alicui⁹ categoricæ. In prio
re ordine duplex reperit̃ cõnexio: vna cau
ſæ cũ effectu quem ,pxime, vel remote ,p-
creat;& ab hac cõnexione oritur forma ar
gumentãdi Enthymematica.Quia,vt in re
effect⁹ eſt cõnexus cum ſua cauſa,ita & in
rõcinatione eſt cõnexio conſequẽtis cum
antecedenti. Quo fit,vt hæc argumentãdi
forma ſolã probet rei exiſtentiam a poſte
riore. Ideo Ariſtoteles,in ſcđo primæ ana
lyſis libro, & in Rhetorica egit de ſigno:
qa per ſignum in Enthymemate, rei pro-
batur

batur exiſtentia. Altera connexio, ſpectat
iter ipſas res particulares iã productas, nõ
ꝙ vna pẽdeat ĩ eẽ ab alia, ſed q̃a vna eſt al
teri ſiſtis: ſiſtis. ſi ſia. n. vt taliasũt, i aliquo
cõueniũt, ac proĩde vnũ ex alio iferri po
teſt, qđ fit per eam argumentandi formã,
q̃ cr̃ exemplum, quo ex vno aliud conſici
Ariſt. li. 1. rhet. c. 2. mus, ob eorum connexionem, in eo quo ſi
milia dicuntur. Hinc fit, cur Rhetores po-
tiſſimũ vtantur Euthymemate, & exẽplo,
quia agunt de reb. ſingularib. vt actu exi
ſtunt, & de ſimilib. In ſecũdo ordine, quem
Ariſt. li. 2. phyſi. text. 19. Metaphyſicum appellauimus, conſiderãt
res, nõ vt actu exiſtũt, ſed vt ſunt vniuer
ſales: q̃ non ſunt actu ſeparatæ a ſingulari
bus, ſed ex illis per ĩductionẽ ab itellectu
colliguntur. Atq; ex hac rerũ vniuerſaliũ,
cũ ſingularib. cõnexione oritur inductio,
q̃ eſt tertia argumẽtationis forma. Et qm
res vniuerſæ ſm varios gradus ſunt inter
ſe conuexæ, vt aĩal cum viuente, & cum
aĩali homo, ex hac connexione oritur for
ma argumentandi ſyllogiſtica, de qua hic
ſpeciatim q̃rimus, q̃ eſt oĩum perfectiſſi
ma: cũ in ea expſſe ſumatur aliqđ tertium
ſiue medium ad probandam qõnem propo
ſitã, qđ fit in argumentatione formali, vt
ſupra docuimus. Id autẽ qđ aſſumitur dẽt
habere aliq̃ connexionem cũ vtraq; extre
Rodul. Agric. mitate, aut ſaltem cũ vna, quia ſi cum neu
tra cõueniret, nõ eſſet idoneum ad qõnem
probãdam. Exempli gratia ſi quis propoſi
tis duab. quantitatib. vellet certo cogno-
ſcere an ſint inter ſe ęquales, inueniret ter
tiam quãtitatem tai. q̃ menſuram, q̃ ſi vtri
que eſſet æqualis, illæ eſſent inter ſe æqua
les: iuxta illud pronũtiatum. Quæ ſunt ea
Libr. 1. Phyſic. t. 17. dem vni tertio, ſunt eadem inter ſe, quod
proprie intelligit de duab. reb. quãtis, ter
tiæ æqualib. Quod ſi illa menſura vni tan
tum eſſet æqualis: cõcluderetur illas duas
quantitates eſſe inæquales. In ſyllogiſmo
igitur tale mediũ eſt ſumẽdũ, in quo vtrũ
que extremũ cõueniat, aut ſaltẽ vnũ: ſi v-
trunq; cõueniet fiet cõcluſio affirmãs: ſi al
terum tãtum, concluſio erit negãs. Rurſus
mediũ neceſſario dẽt eſſe vniuerſale, quia
alias non eſſet idoneũ ad ligãda, aut diſſol
uenda extrema: particularia, inter ſe, vt
talia ſunt, non hẽt connexionem. Ita aũt
mediũ dẽt cum extremis coniungi, vt fiat
ꝓpoſitio naturalis, quã ſuperius de iferio

re, vel æquale de æquali p̃dicetur, vel, vt
id p̃dicetur in cõcluſione qđ ponitur ĩ ma
iori. Sed iã videamꝰ quo ex illa connexio
ne rerum vniuerſalium ex qua ſyllogiſmũ
oriri diximꝰ, tres vtiles colligant ſyllogiſ
morũ figuræ, ꝙ ĩ ſequẽti faciã fũdamẽto.

Tertium fundamentũ, naturæ vniuerſa
les, vt diximus, fundantur in ſingularib. a *In præd. c. de ſub.*
quib. per quoſdã gradus, vel proxime, vel
remote, magis minuſque abſtrahuntur, do
nec veniatur ad vnum ſummum, vel ad de
cem ſumma genera. Quo fit, vt in iſta natu *Porph. c. de ſpẽ.*
rarũ ſub vno ſummo genere coordinatio
ne, tres aſſignentur gradus, vnus, infimus,
ſiue inferior, alter ſupremus, & tertius me
dius, & hic eſt veluti vĩculũ, quo ſuperior
natura, cum inferiore deuĩcitur, vt viuẽs,
eſt in homine, ſed per aĩal. Ex hoc natura *Ariſt. c. de inuẽ. med.*
rum vinculo tris oriũtur ſyllogiſmorum
figuræ, vt mox patebit. Eſt ergo primum
vinculum naturæ intermediæ, cum natura
ſuperiore, & naturæ infimæ cum media, q̃
licet non ſit propriẽ cauſa inferioris, cum
oẽs iſtæ naturæ ſimul exiſtant, tñ reuera
media natura eſt rõ coniunctionis, quia ſu
perior nõ cõuenit inferiori niſi p mediã.
Et vt media natura eſt rõ cur ſuperius vni
atur cum eo quod eſt iferius, ita ẽt eſt rõ,
vt ab iferiore remoueatur qđ a ſuperiore
remouetur. Quo fit, vt media natura ſupe
riori ſubijciatur, & de inferiore p̃dicetur.
Atq; ex hoc trium naturarum vĩculo, pri
ma naſcitur figura cum ſuis quatuor mo
dis directe concludentib. Nam, ſi medium
cum vtriſque extremis cõueniat, conclu-
ditur vniuerſalis affirmans in Barbara. Si
vero maior extremitas negetur de medio
& medium affirmetur vniuerſe de minori,
cõcluſio erit vniuerſalis negatiua in Cela
rẽt. Qđ ſi mediũ ſit tale, vt de minori ex-
tremitate nõ dicatur niſi particulariter, vt
inferius de ſuo ſupiore, duo alij cõſurgẽt
argumentandi modi in eadẽ figura, vnus
particularis affirmãs ĩ Darij, alter particu
laris negãs ĩ Ferio. Quo fit, vt mediũ ĩ pri
ma figura; ſit antecedẽs ad p̃dicatũ qõnis,
& conſequens ad ſubiectum, vt aĩal ad vi
uẽs, & ad hominem, in hac qõne, An ho-
mo ſi viuens. Secundum vinculum, dua-
rum naturarum diuerſarum in vna natura
communi, in qua conueniunt, vt homo, &
Leo in natura animalis ita vt de vtraq; af
ſirmari

firmari poſſit, & quia tale mediũ in vtraq.
particulariter ſumitur, vt cũ dicit, homo
eſt aial, Leo eſt aial, in quib. aial non ſup
ponit vniuerſaliter, ſed determinate vel
confuſe, iõ non eſt aptum ad connectendũ
ea q̃ ſub ſe ſunt, cum non ſumatur vniuer
ſaliter. Hinc eſt, vt in altera debeat ſumi
diſtributiue, & vniuerſaliter, ꝙ fieri nõ po
teſt, niſi ab altero extremo negetur, q̃a ſi-
gnum vniuerſale negatiuũ diſtribuit vtrũ
que extremum, vnde, in hac ſecũda medij
diſpoſitione cõcluſio q̃ conſequitur igno
biliorem partem ſemper erit negatiua, vt
accidit in ſecunda figura. Qđ ſi mediũ ne
getur de maiori extremitate, orietur Ce-
ſare, vt eſſet animal reſpectu lapidis, & ho
minis. Si vero de minori, fiet Cameſtres, vt
ſi ſumatur in ſenſitiuum reſpectu lapidis,
& hominis. Si vero medium de minori ex
tremitate particulariter affirmetur, vel ne
getur, alij duo exoriuntur modi eiuſdem
figuræ. Ex quib. colligeres ſecundã figurã,
vel medium poſitum ex parte p̃dicati in
vtraq; p̃miſſa, non valere ad copulandum
vnum extremum cum alio, ſed ad remouẽ
dum vnum ab alio. Tertium vinculum, dua
rum naturarum cõium cum vna natura in
feriore, ita vt vtriq; ſubijciatur, & tũc fit
tertia figura. Et qm̃ medium cũ ſit inferius
nõ põt ligare duas naturas ſuperiores niſi
minor extremitas in concluſione ſumatur
particulariter, iõ ſemper cõcluſio erit par
ticularis, ẽtſi p̃miſſæ ſint ambæ vniuerſa-
les. Similiter, q̃a vnum extremum põt affir
mari, vel negari de medio: iõ in hac figura
põt inferri concluſio tum affirmans, tum
negans, affirmans in trib. negãs in totidem
alijs. Sed dicat aliquis, cum forma ſyllogiſ
mi oriatur ex diſpoſitione varia medij ter
mini, qui, vt diximus, eſt veluti vinculum
extremorum, cur non admittitur quarta,
in qua mediũ noua ratione diſponi põt?
Reſp. q̃a in tali diſpoſitione nõ intercedit
nouum vinculum naturarũ diuerſũ a pri
mo, ſed ſola noua rõ procedendi, q̃ non eſt
naturalis, cũ ab inferiorib. ad ſuperiora a-
ſcendamꝰ, at naturalis modus eſt, vt a ſu
periorib. ad inferiora p̃dicando veniatur.
Adde ẽt, qđ in prima figura incipitur a me
dio, in quarta vero ab vno extremo, & p̃-
dicatum tanq̃ ſuperiꝰ applicatur ſubiecto
tanq̃ inferiori, vel ſuo æquali. Denique, in
prima figura magis apparet connexio, &
vinculi rõ, atq; concludendi vis, q̃ in quar
ta, iõ illa fuit ap̃pbata, & quarta reiecta,
in qua quidquid probatur, põt probari in
prima, ac proinde, vt minus vtilis reijcien
da fuit. Sed peteres; cur iſtę tres diſpoſitio
nes triũ terminorum ſyllogiſmi, juxta col
locationẽ medij termini dicantur figuræ.
Reſpondeo, ſic appellari per Metaphorã, *Ariſt. li*
traslatione ſũpta a figuris mathematicis. *6. Top.*
Eſt aũt in ſyllogiſmo figura triangularis,
vt enim in hac figura duæ lineæ ſe contin
gunt in puncto, & faciunt angulum, quib.
ſubijcitur tertia tanq̃ baſis: vnde dicta ex- *Aegi. li.*
tat figura: ita in ſyllogiſmo, duæ extremi *1. Poſt.*
tates, vnitæ in vno medio faciunt duas p̃
poſitiones, quib. additur tertia, qua extre
mitates vniũtur, tanq̃ illarum baſis, vñ ex
tat veluti triãgularis figura. Atq; ex his q̃
adnotata ſunt nonnulla colligere licet.

Primum, cur ĩ ſyllogiſmo dẽant eſſe ſo
lum tres termini. Quia duo habentur in q̃
ſtione probãda, & vnus extrinſecus tanq̃
quid mediũ aſſumitur, q̃ cum ambob. dẽt
eſſe coniunctus, vel ſaltem cũ altero ac p̃
inde bis repetendus eſt: & ita tres termini
ſufficiunt ad faciendas p̃miſſas. Secundum
p̃miſſas debere eſſe duas, cum vtriq; extre
mitati ſit accõmodãdus medius terminus
ex quib. poſtea infertur concluſio, per q̃
habetur notitia q̃õnis p̃poſitæ. Tertium,
cur ex puris negatiuis vi formæ nihil poſ
ſit inferri, quia duæ naturæ q̃ non conue-
niunt in aliquo coniungi nequeunt, & ita
medium de quo negãtur extrema, non eſt
aptum ad aliqđ inferendum. Et ex eo tanq̃
ex nihilo nihil cõficitur. Quartum, cũ ex
particularib. nihil inferatur; q̃a ĩter parti-
cularia nihil intercedit medium, ꝙ in vna
ſaltem p̃miſſa dẽt eſſe vniuerſale, vt poſſit
habere vinculi rõnem. Deniq. colligitur,
cur in ſecunda figura dẽat ſemper inferri
cõcluſio negatiua, & in tertia ſemper par
ticularis. Sed iã ad poſitiones accedamus.

Prima poſitio, modus argumentãdi per
tranſpoſitionem pręmiſſarum primæ figu
ræ, quo vtitur Ariſt. nõ eſt idem cum figu
ra Galeni. Quoniã in figura Galeni mediũ
ſemper dẽt prædicari in maiori, & in mi-
nori ſubijci: at ſi in illo mõ arguendi quo
vtitur Ariſtoteles p̃miſſæ non tranſponan
tur, mediũ ſemper in maiori ſubijciet, in
minori

minori prędicabitur. igitur: maior. n. extremitas, non eſt illa quæ ponitur primo loco in ſyllogiſmo, ſed quæ prædicatur in concluſione. Quare cū Ariſtoteles ponit maiorem ſecundo loco, non facit argumentum in figura Galeni. Vnde modus argumētādi Ariſtotelicus non introducit nouam figuram: alias enim tres aliæ deberent fieri figuræ, ex præmiſſarum tranſpoſitione.

Secūda poſitio, figura Galeni eſt diuerſa a modo concludendi indirecte, in prima figura, ſeu non eſt prima, prout indirecte cōcludit. Primum, quia in hac concludēdi ratione, maior extremitas dicitur de medio, & medium de minori: in figura Galeni cōtra: Deinde, quia Ariſtoteles aſſignat modos indirecte concludendi in prima figura at Galenus nouam formam introducit: in qua quæſtio per ſe infertur in cōcluſione, non autem eius conuertens, vt fit in modis indirectè concludentibus primæ.

Tertia poſitio, Galeni figura reijcienda eſt. Primo, quia nūquā īfert naturaliter cōcluſionē, cum per eam in concluſione non prędicetur quod pdicabatur in pmiſſis: & ea ſequitur cōcluſio, quæ in prima inferri poterat. Exēpli gratia, fiat hic ſyllogiſm⁹, Aliqđ animal eſt riſiuum: oē riſiuū eſt homo, cōcluſio naturali ordine ſic eſt inferenda, ergo aliquod aīal eſt homo, ſed Galeni figura īfert, ergo aliquis homo eſt animal. At prima cōcluſio infertur in Darij facta præmiſſarum trāſpoſitione, vt omne riſiuum eſt hō: aliquod animal eſt riſiuū; ergo aliquod animal eſt homo. Secūdo, ex iſta figura ſequitur, idem prędicari de ſeipſo, vt ecce, oē animal eſt ſenſibile: omne ſēſibile eſt viuēs: ergo aliquod viuens eſt aīal, ſēſibile in maiori pdicatur de animali, & aīal in cōcluſione de viuēte: viuens āt in minore de ſēſibili: ergo & de ijs de quib. dicitur ſenſibile: nā ex regula Ariſtotelis, q̄ dicūt de prædicato, dicuntur etiā de ijs de quib.

[In ante pr.] prædicatū affirmatur: ſed ſenſibile dicitur de animali, ergo & animal de animali: ergo idē de ſeipſo, quod eſt abſurdum. Qm̄ idem eſſet notius, & ignotius, prius, & po-

[In ca. 8.] ſterius, ſm̄ eādē rationē, vt diſputat Auer. Tertio, qa iſta figura infert cōcluſionē ex vi primæ, ac proinde diſtinguēda non fuit: nititur. n. illi principio, dici de omni, hoc eſt ꝙ dicitur de ſubiecto, dicitur ēt de partib. illius. Cū ergo concluſio ſit pars ſubiecti, hoc eſt aliquod viuēs pars viuētis, ī ea prędicabitur illud idē quod fuit in maiori nimirū animal, hoc āt eſt pricipiū primæ figuræ, in qua directè & naturaliter infertur cōcluſio. Quare, cū tota vis quartæ oriatur a prima, reijciēda erit, cū nō ſit multiplicāda figurę ſine diuerſitate principiorū, vnde pxime oritur cōſequētia. Cōfirmatur, in iſta figura nihil infertur, niſi qđ ex antecedēte eodē modo diſpoſito ſequebatur ex prima, cōuerſa illius ppoſitione: ergo totā vim probandi habet a prima. Vt ſi in figura Galeni fiat hic ſyllogiſm⁹, omnis hō eſt rationalis; omne rationale eſt riſiuū; ex hoc antecedente in Barbara, ſequitur, ergo omnis hō eſt riſiuus; at in quarta figura ſequitur eius cōuertēs, ergo aliqđ riſiuum eſt homo, quæ cōcluſio non ſequeretur niſi poſſet ſequi eius cōuerſa in Barbara. Habebit igitur iſta figura vī a prima.

Quod ſi dicas, potius primā habere vī a quarta, vel certe nō eſſe maiorem rōnem, cur vna dicat pendere ab alia, & nō cōtra. Reſpōd. dari maiorem rationem, cur quarta pendeat a prima; quia, ſi in prima poteſt inferri vniuerſalis affirmās, poterit īferri etiam particularis conuerſa, nō contra; at in quarta ſolū infertur particularis; ac pinde pendet a prima. Rurſus, ſi in prima inferatur aliqua concluſio negatiua, quæ nō ſit conuertibilis, tunc non poteſt ſequi cōcluſio Galeni, ſed inferretur falſū. Vt ſi fiat hic ſyllogiſmus, Aliquis homo eſt philoſophus, nullus philoſophus eſt ignarus; ī prima ſequitur, ergo aliquis hō nō eſt ignarus; at ī quarta, vel nihil ſequitur, vel hoc, ergo al quod ignorans non eſt homo, quę concluſio eſt falſa. Quare cum iſta figura, vel falſum inferat, vel ſiquid infert inferat vi primæ, & ſemper contra naturalem ordinem, admittenda non erit.

Quarta poſitio, aliæ duæ figuræ nō ſunt reijciendæ. Qm̄ in illis alıqd vtiliter cōcludit, & quidem ex pprijs principijs diuerſis a principijs primæ figuræ, quāuis modi aliarū figurarum ad primam aliquo pacto reuocari queāt, & modi tertiæ figurę in cōcluſione admittat prædicationem inferioris de ſuperiori, & reuocati ad primā, per cōuerſionem eādem admittāt prædicationem. Tribus ergo cōſtitutis atque retentis

figuris,

figuris, ſequitur vt aliquid de earum ordine, & perfectione dicamus.

Quinta poſitio, prima figura merito priore loco ponitur, vt quæ eſt alijs perfectior. Eſt autẽ pfectior ob has potiſſimũ cauſas. Primo, ex parte medij, ex cui⁹ appoſitione figuræ oriunť: quia ſolũ in prima habet pfectã rõnem medij rõne ſitus, cũ ponatur inter duo extrema: mediũ.n. id dr̃, ꝙ extrema participat: in alijs vero ab vna tm̃ parte ponitur. Secundo, rõne concluſionem, ſeu problematum, quia ꝑ hanc ſolam figuram oĩa demonſtrari pñt problemata vniuerſalia, & particularia affirmantia, & negantia: in alijs non item, vt patet: vnde latius ſe extendit, quam aliæ. Tertio ratione roboris inferendi, & connectendi, cum vis illationis magis ſentiatur in prima, quę proxime depẽdet a duobus principijs notiſſimis, dici de omni, & dici de nullo. Quarto, qa ſola prima concludit propoſitionẽ vniuerſalẽ affirmatiuam; ac proinde inſeruit perfectæ demonſtrationi, & ſcientiæ: ſecunda vero ſpeciatim ſyllogiſmo dialectico, cũ dialecticus potiſſimũ negantẽ partem cõcludat, dum aduerſariorũ rõnẽs refellit: at tertia ſyllogiſmo ſophiſtico, qa ſophiſmata, vt plurimũ fiunt ex particularibus: tertio aũt ſolum particularem cõcludit. Quinto, quia aliæ poſſunt reuocari ad primã, non contra. Denique hæc figura ſuperat oẽs alias, & non ſuperať ab illis. at vero ſecunda, & tertia inter ſe ſuperant, vt ſtatim patebit.

Libr. 1. Poſter. tex. 31.

Sexta poſitio, ſcđa figura merito ſecundo loco ponitur, vt quæ eſt tertia perfectior. Eſt aũt perfectior, primo qa concludit vniuerſalẽ propoſitionem, quę eſt nobilior particulari, quæ ſola cõcluditur in tertia; vniuerſale n. eſt totum, & particulare pars, quæ eſt ignobilior toto. Scđo, quia in hac mediũ in vtraq; prædicatur, in tertia vero ſubijcitur: at nobilius eſt prædicari, quam ſubijci, quia prædicatum habet rationem formæ, & ſubiectũ materiæ. Verum tertia ſuperat ſecũdum in hoc, qđ concludit affirmando, & negando. Atq; ex his quæ adnotauimus, & poſuimus facile erit in contrariũ allata ſoluere argumẽta.

Libr. 1. Phyſ. t. 4.

Ad primum, illa medij diſpoſitio, aut eſt inutilis, aut innaturalis; nam ſi directe cõcludat id fit ꝑ cõuerſionẽ ꝓmiſſarũ primæ, ſi indirecte, non naturaliter cõcludit.

Ad ſecũdum, eodem rũdetur modo, qa concludit indirecte, cũ in concluſione nõ prædicetur, quod in præmiſſis prædicatur & ijſdem terminis poſſet inferri eadẽ concluſio ex puris negatiuis rõne materiæ, ex quibus tñ vi formæ nihil concluditur.

Ad tertium, eſt diuerſitas in modo procedendi, ſed quia natura eſt, vt a ſuperiorib. ad inferiora argumentando deſcẽdami⁹, ꝙ fit ĩ prima: iõ hæc ſola retinẽda eſt.

Ad quartũ patet ex prima poſitione, negať itaq; eſſe eandẽ argumentandi formã.

Ad quintum, duob. modis poteſt dici aliqua propoſitio innaturalis: primo cum id prædicatur, quod ſecundum naturã ſubijci debet, & ita concedimus illam concluſionem eſſe naturalem; ſecundo, reſpectu præmiſſarum, reſpectu quarũ illud debet prædicari in cõcluſione quod prædicatur, in præmiſſis; at in figura Galeni prædicari debet quod ſubijcitur, & hoc modo illa concluſio dicitur nõ naturalis. Hoc quod diximus intelligendum eſt in prima figura, in qua altera extremitas prædicatur, qa in ſecunda vtraq; ſubiicitur. Cũ ergo in figura Galeni vna extremitas prædicetur, altera ſubiiciatur, vt cõcluſio ſit naturalis; illa extremitas debet prædicari, quæ in præmiſſis prædicabatur. Vnde colligeres nõ eſſe eandem rõnẽ, quoad indirectã concluſionem de tertia; & quarta figura. Quare, & qa nõ naturaliter cõcludit, & ſi quid concludit, vi primæ concludit, & interdũ falſũ concludit, ideo reiicienda eſt.

Ad ſextum, non propter hoc ſolũ reiicitur quarta figura, quia eius modi reuocari poſſent ad primã, ſed quia vi primæ, concluſiones infert: tertia vero non item, vt patet ex iis, quæ ſupra diſputata ſunt. Sed de ſyllogiſmo, & eius figuris hucuſque, & pro noſtro inſtituto ſatis. Cætera, quæ de ſyllogiſmo, & alijs argumẽtationis ſpeciebus ſunt ſcitu neceſſaria, vel vtilia, videre poteris ĩ noſtra introductione in Logicam, totiuſve Logicæ compendio.

Finis Tractationis de Syllogiſmo.

TRACTATIO DE INSTRVMENTIS SCIENDI VNIVERSE.

Cum Prolegomenis in Libros ſecundæ Analyſis.

Suſcepta tractationis ratio, vtilitas, & ordo. *Cap.* I.

QVoniam vniuerſa Logica in inſtrumētis ſciendi explicādis eſt occupata, ob quā cauſam rectè ab Ariſt. Organum appellata fuit; idcirco nulla pars diligētius ab eo, qui in Logicis verſatur, tractāda eſt, quam ea in qua de perfectis, & proximis ſciēdi inſtrumētis, hoc eſt de demonſtratione, & definitione agit, vt eſt illa q̄ poſterior analyſica vocatur, cū in ea ex meliorū ſcriptorū ſentētia, de dictis inſtrumētis diſputetur. *Diog. Laer.*

Et quia, vt idem auctor nō vno in loco teſtatum reliquit, ei q̄ cū ordine, & facilitate aliquid docere vult, priore loco cōia tractanda ſunt, ideo nos cōem de inſtrumentis ſciendi tractationē conficiendam ſuſcipimus, vt non ſolum ea q̄ in poſteriore analyſi de perfectis ſciendi inſtr̄is ab Ariſtotele traduntur, ſed etiā quæ in alijs partibus tradita fuere, melius intelligantur, cum vniuersè, de ijs quæ in tota Logica docentur, nimirum de inſtr̄is humanæ cognitionis, hoc ordine, acturi ſumus.

Primo agemus de eorū numero. Scdo de eorundē definitione, & munerib. Tertio, demonſtrabimus ad quē artificem eorū tractatio pertineat. Quarto de eorū inter ſe cōparatione. Quinto, de eorū nobilitate atq; pſtantia: Sexto de nobiliſſimo inſtr̄o. Deniq; quo in loco Ariſt. de definitione egerit. Quib. ad maiorē explicationē ſubijciemus ea capita q̄ præmitti ſolēt ad libros poſterioris analyſis, in q̄bus de duob. potiſſimis inſtrumētis ſciēdi agitur.

Nomine inſtrumēti, ſic dicti ab inſtruo, quod apparare, & docere ſignificat, deſignatur id, quo vtimur ad aliquid efficiendum, aut cognoſcendum. Vnde plura inſtrumentorum genera, pro artium, & earum finium diuerſitate inuēta fuere, cum inſtrumentorum ratio a fine expendenda ſit. Nos de inſtrumentis humanæ cognitionis, & quidem de communibus, communiter acturi ſumus. Tractationis itaque materia, ordine, atque ſcopo propoſita, rem aggrediamur.

Quot ſint ſciendi inſtrumenta. *Cap.* II.

QVod igitur ad numerum inſtrumentorum ſciendi attinet, de eo variæ extitere ſcriptorum ſententiæ, verum, vt poſtea docebo, probabilis, eſt ea, quæ ſex diſtincta agnoſcit ſciendi inſtrumenta: diſtincta, inquam, ita vt vnum nō contineatur ſub alio q̄ ſunt, Definitio, Demonſtratio, Diuiſio, Propoſitio, Argumētatio, quæ ſub ſe cōtinet, ſyllogiſmum topicū, Enthymema, & exemplum, atque methodum. Sed cōtra hunc numerū ſic argueres.

Primo, videtur eſſe vnicum tm̄ inſtrumentum, videlicet demōſtrationem. Quia ſciētia, cuius cauſa inuenta ſunt inſtr̄a, eſt perfecta rei cognitio per ſuas cauſas; at iſta habetur per ſolā demōſtrationem: ergo ſola demonſtratio erit ſciendi inſtr̄m. Confirmatur, quia per eam cognoſcimus rei ſubſtantiam, cum contineat rei definitionem, & propria accidentia, quæ qui nouit, totam rem habet perſpectam. *Libr. 1. Poſt. c. 2.*

Scdo, pbo eſſe ſolū duo: tot ſunt ſciendi inſtrumenta, quot ſunt q̄ de re quapiā ſciri poſſunt: at iſta ſunt tm̄ duo, ſubſtantia

tia

Digitized by Google

tia,& accidens; duo igitur ſunt inſtrumenta definitio,qua ſubſtantia, & demonſtratio qua accidens cognoſcitur.

Tertio,quo argumēto probatur,vnū ex dictis contineri ſub alio,nimirum, demonſtrationem ſub argumētatione,ſub qua poſitæ fuere aliæ tres ſyllogiſmorū ſpecies, & ſi demōſtratio, ponitur pro diſtincto inſtrumento,cur non etiam aliæ ſpecies.

Quarto probo fuiſſe prætermiſſa alia inſtrumenta quæ nō continentur ſub enumeratis partib. videlicet,reſolutionem, & cōpoſitionem,quæ priuata ratione iuuant intellectum in rebus cognoſcendis,vt eſt manifeſtum,imperfecta igitur enumeratio.

In hac difficultate ſunt hi modi dicendi. Primus eorum, qui ob primum argumētū exiſtimarūt vnicum eſſe ſciendi inſtrumētū.Secundus aliorum,qui propter ſecundā rationem tenent eſſe duo, definitionem,& demonſtrationem; alij vero duo ponentes dicunt eſſe,argumentationem, ſub qua cōprehendunt demōſtrationem , ſyllogiſmū topicū,inductionemque , & definitionem. Tertius aliorum, qui enumeratis addunt alia. Quidam addūt reſolutionem,& compoſitionem;alij etiam diuiſionem;alij methodum alij deniq; etiam propoſitionem. Verum , hæ variæ ſententiæ aliquo pacto admitti poſsūt ſi diſtinctio adhibeatur. Vt autem quid in hac difficultate tenendum ſit explicetur, duo ſubijcio notanda.

Amm. Euſt.

Primū notandum, inſtrumenta, vt ſupra innuimus,in eum finem ſunt inuenta, vt ꝑ ea aliquem conſequamur finem,vnde colligeres eorum multitudinem ac diuerſitatē ſumendā eſſe ex eo, ad quod ſuapte natura ſunt ordinata Et quoniam inſtrumenta de quib. noſtra eſt inſtituta diſputatio , in eū finem ſūt excogitata,vt ꝑ ea dirigamus humanæ mentis operationes:idcirco eorū neceſſitas ſpectāda erit ex hoc, vt illorum beneficio intellectus non erret in apprehendendo,cōponendo,& ratiocinādo, ꝑ quas operationes in rerū cognitionem venitur.

Secundū notādum, inſtrumentorū quæ ad cognitionem rerum habendā cōferunt; quædā ſūt naturalia,vt intelligendi, & memorādi vires, lumen naturale intellectus, & ſenſus,de quib. inſtrumentis nō eſt hoc loco ſermo. Alia ſūt aduentitia extrinſecꝰ per artem,& induſtriā aſſumpta,vt methodꝰ,diuiſio,& alia, & hæc ſūt in triplici genere. Quædā ſunt quæ remote iuuāt ad cognitionē acquirendā, vt diuiſio,& methodus,per iſtā.n. nihil ꝓxime cognoſcimus, aut de nouo diſcimus. Quædā quæ ꝓxime efficiunt aliquā cognitionē, non tñ certā, non euidentem. nō omnino perfectam,vt ſyllogiſmus topicus,inductio,& exēplum his.n. vtimur, vel ad principia ſcientiarum probāda, vel cū deficiunt demōſtrationes. Quædā, q̄ iuuāt proxime ad cognitionem perfectā,vt eſt demonſtratio, & definitio. Hoc loco agimꝰ de aduētitijs omniū generum vniuerſe. Poteſt aūt propoſita dubitatio,hēre tres ſenſus, quorū primus eſt , vt quæratur de numero iſtrumētorū, quæ aliqua priuata rōne dirigūt intellectū in ſuis operationib.recte exercendis:ſecundus de neceſſitate inſtrumētorū ſciendi proxime, ſed generatim:tertius,de inſtrumētis quæ ſpeciatim ꝑfectā gignūt ſciā. Et iuxta hūc triplicem ſenſum tres ſtatuam poſitiones.

Ariſ. 1. Poſter. c. vlt.

Et 2. poſter. c. vl.

Prima poſitio; ſi ſit ſermo de inſtrumētis,q̄ aliqua priuata rōne dirigūt itellectū ad ſuas operationes recte exercēdas, cōuenięter dici poteſt,eſſe numero ſex inter ſe primo diuerſa,ad quæ ſi quæ ſūt alia reuocari poſsūt, Definitio,Diuiſio,propoſitio, Argumētatio,vt cōtinet tres ſpecies.quib. aliquid minus ꝑfecte cognoſcitur,vt ſunt, topicus ſyllogiſmus, inductio , & exēplū, Demōſtratio,& Methodꝰ.Hæc poſitio vnica confirmatur rōne : quoniam omnia iſta ſunt inſtrumēta neceſſaria ad recte intelligendū, & aliquod priuatum auxilium præbent, & ſi quæ ſunt alia ad hæc reuocāt,& vnū ſub alio nō continetur,igitur.Etenim definitio obſcura patefacit, diuiſio cōfuſa diſcernit, ꝓpoſitio reb.apprehēſis, & īter ſe collatis aſſenſionē præbet:argumētatio probabiliter ratiocinatur, demōſtratio neceſſario aliqd cōcludit,& methodus dicenda congruenter ordinat.Primum primā dirigit operationem,ſecundū, & tertium,ſecundā,quartum,& quintum tertiam,ſextū omnes iuuat Quod aūt vnum ex his nō cōtineatur ſub alio, & alia ad hæc reuocent, in reſponſionibus ad argumenta patebit.

Secūda poſitio,ſi loquamur de iſtrumentis proximis cognoſcendi in cōmuni, omnia reuocari poſſunt ad duo,ad argumentationem,& definitionem. Primū , quia ſolū iſta

iſta duo iuuāt ꝓxime ad cognoſcendū ipſāq; efficiunt doctrinā: igitur. Antecedens patet quia quidquid eſt, aut eſt ſubſtantia, aut accidens: ſubſtātia ꝓxime cognoſcitur ꝑ definitionem, accidens vero per aliquā ſpeciem argumētationis; hæc igit duo vniuerſe, & proxime ſunt neceſſaria ad cognoſcendū inſtrumenta. Secundo, tot ſunt vniuerſè inſtrumenta qb. proxime aliquid cognoſcitur, quot ſunt neceſſaria ad omnes q̄ōnes ſoluēdas: at omnes quæſtiones, quæ ſūt numero quatuor, an ſit, quid ſit, quale ſit, & propter quid ſit, ſoluūtur ꝑ iſta duo inſtrumenta: quia quid ſit, ſoluitur per definitionem, aliæ oēs per aliquā ſpeciē argumētationis; ergo duo ſufficiūt. Tertio, vnūquodq; inſtrumentum nomen ſumit a ſuo proximo fine: ſed diuiſio, ꝓpoſitio, & alia iſtrumēta, his duob. exceptis, nō reſpiciūt proxime doctrinā, nec ab ea ꝓxime denominātur: igitur. Nō diuiſio, quia ſolum deſignat actum diſcernendi, vnum ab alio; non Methodus, quia ſignificat actum diſponendi ſimiliter nec cōpoſitio; ſeu propoſitio; igitur ſignum eſt eorum finem proximum non eſſe nouam de aliqua re doctrinam.

1. poſt. cap. 1.

Li. 2. poſter. c. 2.

Sed diceres, propoſitio proxime facit aliq̄d cognoſcere: igitur erit in hoc inſtrumentorum genere reponenda. Reſp. ꝓpoſitionem eſſe triplicem, vnā quæ ponitur in ſyllogiſmo tanquā præmiſſa, & iſta nō facit inſtrumentum diſtinctum ab argumentatione. Secunda, quæ parit aliquam notitiā, & hęc eſt duplex, vel. n. parit notitiā ex principijs ꝑ ſe notis; vt, De quolibet eſt verum affirmare, vel negare, & hæc nō facit inſtrumentum cognoſcendi, quia ex ſolo lumine naturali per ſolā terminorum notitiā, omnib. innoteſcit. Vel nō eſt ex principijs per ſe notis, & tunc, cum ſit obſcura, ꝓbari debet per aliquā argumentationis ſpeciem; ac proinde non facit inſtrumentum cognoſcendi diſtinctū. Tertia ꝓpoſitio eſt illa, per cuius cognitionem intellectus diſponitur ad recte cōponendū ſimplicia, & tunc cōſtituit quidem inſtrumentum ſciendi ab alijs diſtinctum, vt in prima poſitione dixi; tamen non poteſt dici eſſe inſtrumentum proximum cognoſcendi: cum ad cognoſcendum diſponat, & notitia q̄ ꝑ eā habetur, nō poteſt ꝓprie vocari doctrina.

1. poſter. cap. 1.

2. poſter. c. 25.

Tertia poſitio, ſi ſit ſermo de inſtrumentis cognoſcendi ꝓximis, & ꝑfectis, ſunt tātum duo, definitio, & demonſtratio. Eſt doctrina cōmunis Themiſtij, Alexandri, Cōmentatoris in epitomis ſuæ logicæ, Euſtratij, Alberti, & aliorum, quæ ſic probatur. Primo, ex Ariſtotele, qui cum in primo poſterioris analyſis dixiſſet demōſtrationem facere ſcire, ſubiecit hæc verba, ſi eſt alius ſciendi modus; vbi, per alium modum, intelligit definitionem; duo igitur ſunt ſciendi inſtrumenta perfecta de quib. in ſecunda analyſi diſputatur. Secundo, quidquid ſcitur, vel eſt rei eſſentia, vel eius paſſio, ſed eſſentia per definitionem, paſſio per demōſtrationem perfecte ſcitur, igitur duo tantum perfecta inſtrumenta ſciendi.

1. poſt. c. 2.

4. poſter. Trac. 1. Log. 2. Cap. 2.

2. poſt. c. 2.

Quod ſi dicas, definitionem cōtineri in demōſtratione tanquā eius medium, ac ꝓinde vnum eſſe inſtrumentum. Reſp. definitionem dupliciter cōſiderari, primo, vt facit cognoſcere rei quidditatem, vt quidditas eſt, ſecundo vt eſt cauſa propriarū paſſionum, hac poſita diſtinctione, dico definitionem primo modo cōſideratā; quo modo eſt inſtrumentum ſciendi, non poni in demōſtratione, ſed tantum ſecundo modo.

Libr. 2. Phyſ. in fine.

Sed rurſ⁹ obijceres de īductione, q̄ facit ſcire certiſſime, ergo eſt inſtrumēdū ſciēdi perfectē, nō cōtentum ſub alijs. Huic obiectioni reſpōderē, hic eſſe ſermonē de iſtrumentis ſciendi ꝑfectis, quæ faciunt rē ſcire per ſuā cauſā, ꝙ nō facit inductio, cum per eā cognoſcamus aliquid per effectus, & a poſteriori. His ita poſitis, reſtat vt argumenta in contrarium allata ſoluamus.

Ad primum non ſolum demōſtratio, ſed etiam definitio facit cognoſcere rem per cauſam, & quidem per nobiliſſimam, nimirum per formam, & per intrinſecas. Ad cōfirmationem, ſubſtantia non cognoſcitur per demonſtrationem, quæ, vt ante diximus, non continet definitionem, vt definitio eſt eſſentiæ manifeſtatiua.

Ad ſecundum, hoc argumentum conceditur, ſi loquamur de perfectis inſtrumentis, quæ rem proxime faciunt cognoſcere, & ita probat tertiam poſitionem.

Ad tertium, licet demōſtratio cōtineat ſub argumentatione, ſicut, & aliæ ſpecies cōtinentur, tamen quia demonſtratio habet modum ꝓbādi omnino ab alijs diſtinctum, nimirum neceſſarium, & per cauſā,

1. poſt. c. 30.

vnde

vnde oritur perfecta rei notitia, & ſcientia, aliæ vero ſpecies ſolum notitiam imperfectam faciunt, ideo conuenienter ſub nomine argumentationis collocantur, & a demonſtratione diſtinguuntur. Vel ſi hoc non ſatisfacit, dicas demonſtrationem ſub argumentatione contineri, & inſtrumenta ſcieudi eſſe numero quinq;

Ad quartum, quoniam hoc argumentũ habet quandam maiorem difficultatẽ, ideo ſequenti diſputatione quid reſpondẽdum ſit, docebitur.

An reſolutio ſit inſtrumentum diſtinctum a demonſtratione propter quid, quia, & a methodo reſolutiua. Cap. III.

QVæ in hac diſputatione nobis dicẽda occurrũt, breuitatis, & facilitatis gratia ad quaſdã dubitationes reuocabimus.

Prima dubitatio, an reſolutio differat a demonſtratione propter quid; ad quam reſpondeo affirmatiue, iuxta ea quæ in prolegomenis in analyticos priores diximus; differt autem his modis. Primò, demonſtratio procedit a cauſſa ad effectus: reſolutio vero contra, ab effectu ad cauſſam. Secundo, demonſtratio dicit ſimplicem progreſſum a cauſa ad effectum: at vero reſolutio multas includit progreſſiones, iuxta numerum cauſſarum ſubordinatarum, vſque ad primas in quas fit reſolutio. Tertio, differunt ratione finis, quia finis demonſtrationis propter quid eſt ſcientia concluſionis; reſolutionis vero finis immediatus eſt inquiſitio cauſſarum: mediatus poſſe cõſtruere demonſtrationẽ propter quid, & acquirere ſcientiam. Quarto, reſolutio eſt veluti via ad demõſtrationẽ propter quid, per eã.n. inueſtigamus cauſſas ex quibus fit demonſtratio; q̃ eſt veluti terminus: differũt igitur: Denique, reſolutio procedit a concluſione ad pręmiſſas: at demonſtratio propter quid contrario modo ſe habet: igitur. Vnde ſyllogiſmus demonſtratiuus eſt ille qui procedit euidenter ex duabus præmiſſis neceſſarijs; Reſolutorius vero, qui reſoluit principia, vel pręmiſſas, concluſionem ve in ſua prima principia, & cauſſas.

1. poſte. tex. 5.

1. poſter. t. 1.

1. poſter.

Secunda dubitatio, an reſolutio differat a demonſtratione quia? Reſpondeo affirmãdo, differũt autem ob has cauſſas. Primo, in quibuſdam ſcientijs inuenitur reſolutio, & non demonſtratio. Quia, vt patet in Mathematicis, in quib. cum effectus ſint ignotiores, non fiunt demonſtrationes. Quia; at in eiſdẽ inuenitur vera reſolutio, ob quã cauſſam dicantur maxime reſolutoriæ; differt igitur reſolutio ab iſta demonſtratione. Secundo, in hoc genere demõſtrationis ſupponitur exiſtentia effectus, & vera illius cognitio; at in reſolutione ſæpe contrarium accidit, vt patet in Mathematicis; igitur. Poſtremo, demonſtratio quia, probat cauſſam per effectũ, at vero reſolutio ex effectu inquirit cauſſam; differunt ergo. Verum fieri poteſt, vt reſolutio maxime conducat ad demonſtrationem quia, vt accidit in Phyſicis, vbi effectus sũt notiores cauſſis, ſed tamen hoc eſt accidentarium.

2. poſter. text. 30.

Tertia dubitatio, an reſolutio differat a Methodo reſolutiua. Pro explicatione nota, Methodum reſolutiuam eſſe duplicem; vnam practicã quæ in ſcientijs reperitur practicis, quia, propoſitio fine, inquirũtur media ad illum cõſequendũ idonea; alterã ſpeculatiuã, quæ in ſcientijs inuenitur ſpeculatiuis. Hoc poſito, ad hãc difficultatem reſpondeo duobus dictis. Primum dictum, reſolutio practica differt a Methodo reſolutiuo practico, hoc pacto; Quod reſolutio eſt inquiſitio mediorum ex pręcognitione finis; Methodus vero reſolutiua eſt illa diſpoſitio quę obſeruatur in exequutione talium mediorum, ſecundũ quã vnũ medium alteri præponitur. Secũdum dictum, reſolutio ſpeculatiua differt a Methodo ſpeculatiua in hoc, quod reſolutio eſt inquiſitio cauſſarum propoſitæ cõcluſionis; Methodus autẽ eſt ordo, qui obſeruatur in tractatione ſcientiarum ſpeculatiuarum.

D. Tho. c. 2.

Quo loco adnotauerim, Ariſtotelem aliquando Methodum reſolutiuam, & reſolutionem eodem modo ſumere, ſicuti, & Methodum diuiſiuam pro ipſa diuiſione.

Quarta dubitatio, an reſolutio Logica faciat inſtrumẽtum cognoſcẽdi ab alijs diſtinctum; cui dubitationi reſpondeo, negãdo Nã, aut eſt ſermo de reſolutione in cõmuni, quæ iuuat omnes ſcientias; & tũc reuocatur ad inſtrumẽtum Methodi, qua docemur ſeruare rerũ ordinẽ in omnib. ſcientijs Aut eſt ſermo de reſolutione ſyllogiſmi vel demõſtrationis q̃ fit i Logica; & tũc non facit inſtrumentũ diſtinctum, quia reuocatã ad doctrinã de ſyllogiſmo, & de de-

monſtratione. Etenim reſolutio ſyllogiſmi nihil aliud eſt, quam propoſita concluſione docere modum inueſtigandi principia illatiua illius: ſimiliter reſolutio demonſtrationis eſt, cum propoſita concluſione, inueniuntur præmiſſæ aptæ ratione materiæ ad illam probandam. Atqui iſta continentur ſub doctrina de ſyllogiſmo, & demonſtratione, non faciunt igitur inſtrumentum diſtinctum.

Sed peteret hoc loco quiſpiam, an definitio cognoſcatur per reſolutionem ſicuti & demonſtratio, vt ſupra diximus. Reſpondeo affirmatiue, ſi ſit ſermo de definitione, vt eſt medium demonſtrationis. Etenim qui reſoluit concluſionem in principia illius probantia, cognoſcendo eius proprietates, conſequenter cognoſcit proprie-
Ariſt. li. 2. poſt. tates medij, quod reperitur in præmiſſis. Si vero loquamur de definitione, vt eſt inſtrumentum, ſciendi cognoſcitur per diuiſionem; & cum diuiſio procedat a prioribus ad poſteriora, eſt oppoſita reſolutioni propriè ſumptæ.

Atqui ſi ita eſt ſecundus liber poſterioris analyſis non deberet inſcribi reſolutiuus, ſed diuiſiuus, & definitiuus, cum in eo ſit ſermo de definitione, vt eſt inſtrumentum. Huic obiectioni reſpondeo, negando ſequelam; quia inſcriptio operis debet fieri a maiori parte, in qua agitur de reſolutione. Adde etiam, quod diuiſio, largo modo dici poteſt reſolutio. Sunt etiam qui dicunt, definitionem poſſe inueniri aliqua
Euſtr. ratione per reſolutionem, quæ procedit a
Philop. poſterioribus ad priora. Sed de numero inſtrumentorum hucuſque.

Definiuntur ſingula ſciendi inſtrumenta, eorum que propria munera aſſignantur. Cap. IV.

QVoniam vero parum vtile eſſet noſcere quæ, & quot ſint ſciendi inſtrumenta, niſi ad quid valeant, ſeu quæ ſint eorum munera cognoſceretur, & hæc cognoſci non facile poſſint, niſi prius quid ipſa ſint fuerit perſpectum, ideo eorum numero demõſtrato, eorundem naturam, vimque hoc capite paucis explanabo. Quare ſingula de ſingulis dubitando, definiam, & definitioni, munera ſubijciam. Antequam autem rem aggrediar, illud monuerim, non eſſe huius loci plene ſingulorum vim varietatemque explicare, cũ hoc pertineat ad priuatas eorum tractationes: quare breuiter deſcribentur, vt rudis eorum habeatur notitia, muneraq; melius intelligãtur. Et quia per definitionem prima intellectus dirigitur operatio, proinde ab ea initium capiã.

Prima dubitatio, quid ſit definitio, & q̃ eius munera; definitio eſt oratio, qua clare alicuiꝰ rei natura manifeſtatur: vel vt loquitur Ariſtoteles, ipſum quod quid erat eſſe manifeſtãs. Cuius duo præcipua sũt mune- *Li. 2. poſter. c. 1.*
ra. Primum, vt ſciamus perfecte apprehendere atque intelligere rei eſſentiam, cum *Libr 7.*
paſſim Ariſtot. doceat, ipſum quod quid eſt *Meta. t.*
definitione cognoſci; vt merito à M. Tulio *48*
vocata fuerit rerum operaratum patefa- *Libr. 2.*
ctio. Secundum, vt per eam poſſimus pro- *de Ani.*
bare proprietates rei, & accidentia: quod *t. 11.*
munus ei conuenit, quatenus ponitur in *Li. 1. po.*
demonſtratione, hoc eſt, vt eſt medium ad *t. 22.*
demonſtrandas cuiuſque rei proprietates.

Secunda dubitatio, quid ſit diuiſio, & q̃ eius munera: Diuiſio eſt oratio, qua totum aliquod in ſua mẽbra diſtinguitur, vt genꝰ ĩ ſpecies, totũ eſſẽtiale, vel ĩtegrale ĩ ſuas partes, & ſubiectũ in ſua accidentia. Cuius duo ſunt munera. Primum, tollere cõfuſionem, q̃ preſtat dum iuuat ad definitionem inueniendã, quæ cum conſtet ex genere & differẽtia, & iſta ſine diuiſione inueniri nõ
poſſint, profecto definitio diuiſionis indi- *Libr. 2.*
get adminiculo. Secundum, diuiſio aliquo *poſt. c. 8.*
modo dirigit primam, & ſecundam opera- *Libr. 7.*
tionẽ intellectus, quatenus totũ in ſuas par- *Met. t.*
tes diſtribuit: hinc. n. ſit, vt melius res ipſas *43.*
apprehendamus, & maximam vtilitatẽ ad propoſitiones multiplicandas capiamus.

Tertia dubitatio, quid ſit propoſitio, & quæ eius munera. Propoſitio, quæ, & enun
ciatio dicitur, eſt oratio in qua aliquid ve- *Li. 1. Per*
re vel falſo exprimitur: ſub hac enim rõne *ib. c. 4.*
cõſideratur prout eſt inſtrumẽtũ ſciendi, quo ſecũda dirigitur intellectus operatio, q̃a vt eſt oratio, qua aliquid affirmatur, vel negatur pertinet ad tertiã: cum ex ea cõficiatur ſyllogiſmꝰ. Ex quib. colligeres, duo eſſe propoſitionis munera. Primũ, perficere intellectum in ſecũda operatione exercenda, vt ſine errore poſſit componere ſimplicia, ac vere enunciare. Secundum cõferre ad ſyllogiſmos conficiendos, qui ex ipſis propoſitionibus conſtantur.

Quarta dubitatio, quid ſit demõſtratio,

&

& quæ eius officia. Demonſtratio eſt ſyllo-
1. poſt. c. 2. giſmus ex neceſſarijs cõtextus, quo aliqd per cauſſas, aut affectus neceſſario, & euidẽter concludit. Vbi nota, tria eſſe demonſtrationũ genera: vnum dicitur potiſſimũ, & pfectiſſimum. alterũ demonſtratio, pp quid: tertium genus, demonſtratio qa. Demonſtrationi tria tribuuntur officia. Pri-
1. poſt. d. 30. mum oſtẽdere exiſtentiã effectus, & propter qd illius, vt fit in demõſtratione potiſſima. Scdm, oſtendere cauſſam rei, quod facit demõſtratio propter quid. Tertiam oſtendere cauſſæ exiſtẽtiam per effectus, quod conuenit demonſtrationi, quia.

Quinta dubitatio, quid ſit argumẽtatio probabilis, nimirũ ratiocinatio, a demonſtratione diſtincta, & quæ eius vtilitates. Argumentatio, vt hoc loco ſumitur, eſt oratio qua aliquid probabiliter, aut certe, non tñ per proprias cauſſas, & effectus conficitur, cuius hæ ſunt vtilitates. Prima confert ad probabiliter diſputandum in
Ariſtot. libr. 1. Top. c. 1. vtramq; partem. ſecunda ad cognoſcẽdas proprietates alicuius rei: ſæpe.n. cõtingit vt ignoremus proprietates, & cauſſas rerum, ad quas inueſtigandas, vice demonſtrationis, probabilib. vtimur rationibus. Tertia, ad diſputandum de quolibet problemate. Quarta ad probanda ſcientiarũ principia. Deniq; ad mutua colloquia.

Sexta dubitatio, quid ſit Methodus, & q̃ eius vtilitates. Methodus eſt eorũ, q̃ in aliqua ſcientia, vel arte tractãtur, diſpoſitio, ſcdm prius, & poſterius, prout congruit naturæ rerũ, vel captui, & affectui audientiũ, legẽtium, vt in Præludijs in introductionẽ Toleti planius expoſui. Fuit autem Methodus in hunc finẽ inuenta, vt in quacũq; tractatione debitũ ordinem ſeruaremus. Vt.n. in actione, & operatione naturali quatuor inueniuntur, agens, vt ignis, inſtrumẽta per q̃ agit, vt calor, & ſiccitas, via; qua ad effectũ tendit, vt alteratio, & generatio, & deniq; ordo quem agens in agendo, & producendo ſeruat, dũ ab imperfecto ad pfectũ progreditur, & a partibus ad totum, ita in productione ſcientiæ, primo reperitur intellectus qui agit, deinde inſtrumentum quo agit, vt demonſtratio, & definitio: poſtea via, hoc eſt diuiſio, reſolutioue; poſtremo ordo. cuius notitia habetur per Methodi doctrinã, cuius vtilitates ſunt fere iſtæ. Confuſionem tollit, obſcura illuſtrat, memoriã iuuat, rem Ariſt. 1.
breuiter facileque docet, vt iure optimo Met.
dicatur, eum, qui ordinate docet, ſapientem eſſe.

An pertineat ad Logicum agere de omnib. inſtrumentis ſciendi. Cap. V.

DVo in hac diſputatione nobis explicanda ſunt. Primũ an oium inſtrumẽtorum, quæ ſupra recenſuimus tractatio ad Logicũ pertineat. Alterum, ſi pertinet, quo in loco Ariſt. de illis egerit. Qd attinet ad primum, quidã exiſtimarunt, agere de definitione ptinere ad Metaphyſicum: cum Ariſtot. in Metaphyſicis de ea egiſſe Phil.
videatur, Alij vero exiſtimãt, tractationẽ 1. Poſt.
de Methodo ptinere ad Rhetorem, non ad Logicum. At vero cõis opinio in vtroque ab vtriſque diſſentit, & recte quidem, vt in ſequentibus poſitionibus docebo.

Prima poſitio, ad Logicũ pertinet agere de definitione. Hanc poſitionẽ prudens negaret nemo, quã his rõnib. breuiter cõfirmo. Primo ex ipſa experientia, & vſu, q. Ariſtoteles, & cæteri qui Logicã tractant, de illa ſcribunt. Scdo, quia cum eius explicatio debeat haberi in aliqua parte philoſophiæ vniuerſe ſumptæ, nulla eſt alia pars, in qua magis cõuenienter tractari debeat, ac poſſit. Poſtremo, definitio eſt quoddam ens rationis, quo dirigit humanus intellectus: at de ente rõnis ſub hac conſideratione ſolus Logicus agit: igitur.

Secũda poſitio, agere de definitione, vt Anuer.
eſt inſtrũm ſciẽdi, per ſe ſolum pertinet ad D. Tho.
Logicum, eſt cõis doctrina, q̃ his confir 7. Met.
matur argumentis. Primo, auctoritate ex- c. 42.
preſſa Philoſophi, q in ſeptimo Metaphyſico. ait, ſe velle agere de definitione aliter atq; in analyticis actũ eſt, & ibi ſolum docet, qua ratione ex partib. definitionis fiat vnum: cum ergo hoc loco nõ agat de definitione, vt eſt inſtrũm, in analyticis igitur egit. Scdo, definitio vt eſt inſtrumẽtũ ad eã facultatem p ſe pertinet, q̃ inſtrumẽtaria dicitur: at hmõdi eſt ſola Logica; igitur. Tertio, agere de definitione, vt eſt inſtrumentũ, eſt agere de ea, vt eſt ens rõnis, & vt includit ſecundas intentiones, de quibus agit Logicus, nõ aũt Metaphyſicus, qui oĩa cõſiderat, vt entia realia ſunt,

& vt ſit cōueniunt paſſiones entis, vnum bonum, verum; a quib. omnibus abſtrahit definitio, vt inſtrumentum eſt: igitur.

Tertia poſitio, agere de methodo in cōmuni, prout eſt inſtrm̄ ſciendi cōe oībus ſcientijs, pertinet ad Logicum. Explico ideo dictum eſt in cōi, quia agere de methodo in particulari cuiuſcunq; ſcientię, vt Ethicæ, medicinæ, ſacræ Theologiæ, & aliarum diſciplinarum, pertinet ad Peritum, hoc eſt ad eum, qui eſt omnium ſciētiarum genere præditus, vel ad particularem artificem, ſcientiam verat vero agere de quibuſdam cōibus regulis, & p̄ceptis ad methodū pertinentibus, munus eſt Logicæ, non alterius artis. Hac poſita declaratione, allata poſitio ſic probatur. Primo quia method⁹ vniuerſe ſumpta eſt inſtrumentum ſciendi, cum aliquo pacto intellectus operationes dirigat: igitur per ſe pertinebit ad Logicum. Secundo, quia, cū ſit ens rōnis, vt eſt omnino manifeſtū, includit. n. in ſua rōne quaſdam relationes rōnis cōſequentes res ipſas, prout aliquo ordine tractantur, continebitur ſub obiecto Logicæ, quod eſt ens rōnis, & ideo ad Logicum pertinebit. Tertio, ſi non ſpectat ad Logicum, ea maxime de cauſa quia pertinet ad Peritum, vel ad Rhetorem: at ad neutrū, ad Logicum igitur. Quod nō ſpectet ad Peritum probatur, quia ea ſolū ad eum ſpectant quæ diuerſarum ſciētiarum requirunt notitiam, qualem non requirit methodus vniuerſe conſiderata. Non ad Rhetorem, quia ea methodus, ſiue diſpoſitio quam explicat bene dicēdi artifex, eſt longe diuerſa a methodo communi ab illa qua ſcientiæ vtuntur, vt libro ſecundo de Arte dicendi plane docui. Deniq; accedat illuſtris M. Tullij auctoritas: qui in primo de oratore ſermone, plane indicauit methodum ad Dialecticam pertinere, cū dixit, adhibita igitur eſt ars quędā extrinſecus ex alio genere quodā, qđ ſibi totum Philoſophi aſſumunt, quæ rem diſſipatā, diuulſamq; cōglutinaret, & ratione quadam conſtringeret. Quibus ſane verbis Dialecticam inſinuat, quæ ſuis inſtrumentis alias artes, ſcientiaſq; perficit, eis debitum ordinem præſcribendo. Atq; hæc de primo quod propoſui, nunc de altero. *Diſp. 4.*

Ariſtoteles igitur de propoſitione, ſiue enūciatione egit in libris Perihermenias: De ſyllogiſmo in cōmuni, & de eius ſpeciebus in primis analyticis. De demōſtratione ī priore libro ſcdę analaſis: De definitione in poſteriore eiuſdē operis, vt poſtea plane docebo. De argumētatione, ſeu ſyllogiſmo probabili in ſecundo primæ analyſis, & in topicis. De diuiſione, & methodo nuſlibi priuatim, & ſeorſum, in logicis, nec in alijs libris qui nunc extant. Et fortaſſe nihil de his duob. ex profeſſo tradere voluit, quia pauca de illis logicus docere poteſt: & quæ dici poſſunt, facile ex eius doctrina colligūtur, aut certe ſcripſit aliqua, quæ temporum iniuria perrere vt nonnulla alia eiuſdē auctoris opera. *Laer. in vita Ariſ.*

Quod ſi quis hoc loco de me q̄rat, qua nam ratione, de tota logica, & de omnib. eius inſtrumentis cęteriſq; reb. ad eam aliqua rōne pertinentibus, agi poſſet, cum plenā huius artis notitiam non habeamus per Ariſtotelem, & fortaſſe per neminem alium alias fauente Deo ei reſpondebo.

Qua ratione Logicus de definitione, & demonſtratione agat. Cap. VI.

VT propoſitæ difficultati plane ſatisfiat animaduertendum eſt, definitionem duob. modis conſiderari poſſe, vt ex Ariſt. loco ſupra citato colligitur, primo, vt dicit ipſam rei quidditatem, ſecūdo, vt eſt inſtrumentum ſciendi. Et vtroq; modo rurſus bifariam: nam vt dicit rei quidditatem conſiderari poteſt, vel in communi, vt deſignat quamcunque rei naturam; vel particulari, vt dicit rei alicuius determinatæ eſſentiam, vt hominis, & virtutis. Similiter, vt eſt inſtrumentum, hoc eſt, vt continet, doctrinam recte definiendi, conſiderari poteſt, vel vt dicit cōem recte definiendi notitiam, vel priuatā alicui certæ arti propriam. Similiter demonſtratio bifariam conſiderari poteſt: primo pro doctrina recte conficiendi cognoſcendi ve demonſtrationem, vel in communi, vel in particulari: ſcđo pro ipſo ſyllogiſmo demōſtratiuo ex hac, vel illa materia cōflato. His ita p̄miſſis de re p̄poſita ita ſtatuo. *Libr. 7. Meta. t. 42.*

Prima poſitio, de definitione ſūpta pro q̄dditate rei, vniuersè agit Metaphyſicus, vt Ariſtoteles fecit. Quoniam ſub tali rōne eſt ens reale, & prædicatum commune, *Libr. 7. Meta. t. 42.*

abſtra-

Digitized by Google

abſtractum ab omni materia: at agere de ente ſub iſta conſideratione eſt Metaphyſici igitur.

Secunda poſitio, agere de definitione, vt ſignificat, quod quid eſt, in particulari, & vt eſt applicata huic, vel illi materiæ; ſpectat ad eam ſcientiam quæ conſiderat rem illam particularem. *Libr. 2. de Ani.* Quoniam particulares ſcientiæ habent particularē materiam, quam aliæ facultates non attingunt. Atq; idem de demonſtratione dicas. Vnde definire animam, & eius paſſiones demonſtrare non eſt niſi Phyſici.

Tertia poſitio, agere de definitione, & demonſtratione vt ſunt inſtrumenta ſciendi in communi eſt munus Logici. Quoniā ſola logica eſt facultas inſtrumētaria, quæ ſubminiſtrat omnib. artib. inſtrumenta ad ſciendum neceſſaria; at huiuſmodi ſunt definitio, & demonſtratio: igitur.

Quarta poſitio, agere de modo definiendi & demonſtrandi, ac recte procedendi in particulari, pertinet ad Peritum, & ad eum qui logicæ, & aliarum ſcientiarum particularium, quæ tali modo vtuntur, cognitionem habet. *Cap. 14.* Ad huius doctrinæ explicationem, quam libro primo noſtræ introductionis ad ſacram Theologiam explicatū inuenies, notandum eſt, in quacunq; ſcientia duos habitus genere diuerſos repetiri vnum quo cognoſcitur ſubiectum principale, & ſpecies illius, vt in phyſicis habitus quo cognoſcitur corpus naturale, & eius partes, ſpeciesſque, & paſſiones, alterū quo cognoſcitur natura, & modus procedendi eius ſcientiæ, quæ circa tale obiectū verſatur: quē habitum Ariſtoteles, ex quo hæc doctrina ſumitur, peritiam vocat; *Libr. 1. de par. c. 1.* qđ ad eum acquirendum peritia, id eſt multarium artium, opus ſit cognitione, vel potius inſtitutum, græce prædiam, quod per hunc habitum ad ipſam ſcientiam recte p̄cipiendam inſtituimur, & introducimur. Alij vero Logicā particularē vocant, quia vt ad Logicam ſpectat tradere communē modum definiendi, & demonſtrandi, ita ad ſcientiam ſiue Logicam particularem pertinet docere modum definiendi, & demonſtrandi, ac procedēdi particularem, in hac vel illa ſcientiā; *Libr. 2. Phyſ.* per quem modum maxime inter ſe ſcientiæ diſtinguuntur; ſecundum quem Ariſtoteles Phyſicam a Mathematica diſtinxit. Et hic eſt ille ſciendi modus, quem Ariſtoteles ante ipſam ſcientiā cognoſcendum eſſe docuit, *Libr. 2. Meta. tex 15.* cum vtrunque ſimul quærere ſit per abſurdum. Nam, qui modum rei cognoſcendæ ignorat, is eam perperam cognoſcet.

Quod autē his habitus quem peritiā vocāt, ſit ab ipſa Logica diuerſus, planum eſt, quoniā quælibet ſciētia habet priuatū definiendi, & demōſtrādi modū; cuius notitia per Logicam, quæ cōia tradit inſtrumēta, haberi nō poteſt. Neque etiam per ſciētias particulares, quæ per ſe non conſiderāt, niſi propriū obiectū, principia, & eius paſſiones, & potius iſto modo procedendi vtuntur. Erit igitur habitus, facultaſve diuerſa.

Ex quibus colligeres, notitiam inſtrumenti particularis habendā eſſe ante ſcientias particulares, ſicuti notitia inſtrumentorum in communi, ante communes ſcientias. Aliàs enim multi committerentur errores, vt illi contingere ſolet, qui aliquo iter faciunt, & viam ignorant. Et cum inſtrumenta, quibus in ſcientijs vtimur priore loco cōparanda ſint, profecto per peritiā, ſiue prædiam, prius particularia inſtrumenta cognoſcenda erunt. Vnde, non ſolū in initio alicuius ſcientiæ, ſed etiam in ſingulis eius partibus aliqua p̄mittitur p̄dia. *Amm. Euſt.*

Nec inde bene inferres Logicam nō eſſe ſimpliciter neceſſariam alijs ſciētijs, quia non ſufficit ille priuatus definiendi, & demonſtrandi modus, ſed eſt opus communi doctrina omnium inſtrumentorum ſciēdi, quæ traditur in Logica; cum hic, vel ille modus plene cognoſci non queat, niſi cōmunis, quod Logica tradit, prius cognitus fuerit. Logici itaque eſt agere de propoſitionibus, demonſtrationibus, definitionibuſque in cōi, & de illis quæ conueniūt demonſtrationi, & alijs inſtrumentis vniuersè; non autem de illis quæ accidunt demonſtrationibus, & definitionibus, vt dependent ab hac, vel illa priuata ſcientia.

De comparatione inſtrumentorum ſciendi in communi. Cap. VII.

ACcedentes ad aliud noſtræ tractationis caput, agendum eſt de inſtrumentorum ſciendi comparatione, tum vniuerſè, tum ſpeciatim. Quæ autem dicenda occurrunt, cum in re verſemur facili, quibuſdam dictis complectar.

Primum dictum, omnia ſciendi inſtrumenta initio recenſita conueniunt in trib. Primo, in hoc, quod aliquo pacto dirigunt operationes intellectus, vt ex dictis conſtat. Secundo, in hoc quod omnia ſint neceſſaria omnib. ſcientijs; cum in omni ſciẽtia apprehendamus, ſiue definiamus, diuidiamus, componamuſque, ac probemus, & hæc omnia aliquo congruenti ordine præſtemus. Vnde facile intelligi poteſt, quantum omnib. ſcientis. Logica ſit neceſſaria, cum ipſa ſola modum doceat, quo iſta ſine errore preſtari poſſint. Tertio, quod mutuo ſe iuuãt, hoc eſt, vnum alteri inſeruit, vt gratia exempli, argumentatio inſeruit definitioni, & hæc argumentationi.

Secundum dictum, alia quattuor inſtrumenta differunt a definitione, & ab argumentatione in his. Primo, quod hæc duo ſunt inſtrumenta ſciendi perfecta, vt ſupra docuimus illa vero non item, licet in ſuo genere eis ſua conueniat perfectio. Secundo iſta per ſe, & proxime dirigunt operationes intellectus, definitio primam, demonſtratio tertiam, ad quam per ſe referuntur ſecundam; illa non item. Poſtremo, iſta duo tractantur per ſe primo, illa vero ſecundario, & quaſi per accidens.

Tertium dictum, ſi illa quattuor minus perfecta inſtrumenta inter ſe conferantur, quo ad nobilitatem, ita collocanda ſunt. Diuiſio eſt nobilior propoſitione, quia per ſe primam operationem dirigit, & definitioni inſeruit; prima autem operatio, vt poſtea dicam, eſt cæteris nobilior. Argumentatio quoq; eſt propoſitione dignior, quia eſt eius finis. At vero Methodus reliqua omnia excellit, prout per omnia vagatur: quamuis ſub aliqua alia ratione poſſit eſſe alijs imperfectior. Sed nihil eſt neceſſe, ſubtilius iſtas comparationes faciamus.

Lib. 1. poſter t. 1.
Li. 1. poſ. text 21.
Li. 1. poſ. t. 21.

Quartum dictum, ſi duo perfecta ſciendi inſtrumenta, definitio, & demonſtratio inter ſe comparentur, in his conueniunt. Primo, vtraque eſt inſtrumentum ſciendi per ſe perfectum, cum per vtrumq; proxime ſciamus ea quæ de re aliqua ſciri poſſunt. Secundo, vtrunque fit ex præcedenti cognitione, cum nec in rei naturam, nec in eiuſdem cauſſas peruenire liceat, niſi aliqua præuia notitia ducamur: vt infra docebitur. Tertio, vtrumque fit per communia: neque enim definimus, aut demonſtramus res ſingulas. Quarto, vtrumq; fit per priora, & notiora, vt alio explicatur loco. Quinto, in eo conueniunt, quod ita ſunt affinia, vt aliquæ definitiones ſola poſitione a demonſtratione differant, ita vt illi termini qui in definitione ponũtur, ſi per modũ ſyllogiſmi diſponãtur, perfecta fiat demonſtratio. Poſtremo, vt datur quædã demonſtratio ſecundum nos, quæ procedit ab effectis, & quædã ſecundum naturã, quę procedit per cauſſas, ita etiam datur definitio ſecundum nos, & ſecundum naturam.

Li. 1. poſ. t. 30.
Libr. 2. phyſ.

Quintum dictum, demonſtratio; & definitio differunt inter ſe his modis. Primo, illa poteſt quandoque fieri per cauſſas extrinſecas, vt per efficientem, & finalem; at vera definitio ſolum per formalem Secundo illa oſtendit, qualis, ſit res, & propter quid, & ita eſt accidẽtium, hæc quid ſit, & eſt ſubſtantiæ. Tertia, illa continet diſcurſum, & dicit verum, vel falſum, hæc eſt ſimplex apprehenſio, & non ſignificat rem, eſſe vel non eſſe. Quarto, demonſtrationes poſſunt eſſe plures vnius rei, cum res plures habeant paſſiones: at definitio vna tantum, cum vnius rei vnica ſit eſſentia, Denique illa habet formam ſyllogiſmi, hæc nõ item. Atque de re propoſita, hæc ſatis.

Li. 1. poſ.
Li. 1. Perih. c. 4.

De vtilitate atque dignitate inſtrumentorum perfectè ſciendi. Cap. VIII.

SI qui in ſcientias incũbere volũt, inſtrumentorum ſciendi vtilitatem, neceſſitatẽq; ac præſtantiam perſpectã haberent, ij profecto omnem adhiberẽt cõtentionẽ, vt eorum perfectã ſibi acquirerent notitiam. Quare, nullo modo tempus operamq; perdã, ſi de re propoſita aliquid ſcripſero. Et quamuis multa in mediũ afferre poſſem: tamen paucis ero contentus, fontes ipſos indicando, vnde ampliſſimos q. volet riuulos poterit deducere. Neq; de omnib. inſtrumẽtis agemus, ſed ſolum de duob. perfectis, hoc eſt de definitione, & demonſtratione.

Prima igitur vtilitas horũ inſtrumentorũ ex eo ſumitur, q maxime conducunt ad ſcientias inueniendas, diſtinguendas, tuendas, atq; docendas, vt eſt omnino cuiq; manifeſtũ. Quare ſi ſcientiarum, & artiũ doctrina eſt vtilis, & neceſſaria: horũ duorũ quoq; notitia vtilis, & neceſſaria erit. Quapropter, ſi hæc duo inſtrumẽta ſcientijs au-

ſerres, nõ ſecus eſſet, ac ſi hoĩbus manus,
pedeſq; abſcinderes, vel oculos erueres.

Secunda, quoniã dirigunt duas humani
intellectus operationes lõge præſtantiſſi-
mas, primã, qua aliq̃d more Angelico ſim
pliciter apprehendimus, & intelligimus:
alteram, qua diſcurrimus, qua maxime a
brutis diſcernimur. Quod ſi in his opera-
tionib. recte exercendis maxima eſt vtili-
tas, ea inſtrumenta erunt maxime vtilia,
quorum beneficio eas recte exercemus.

Tertia, q̃a per horum inſtrumentorum
cognitionẽ explere poſſumus innatam il-
lam ſciendi cupiditatem: q̃ qui nõ ſentiũt
ſenſu carent, qui ſentiunt, & explere non
curant, cum natura pugnant, & ſibi ipſis
ſunt inimici: cum ad rerum cognitionem
conſequendam, et nullo emolumẽto pro-
poſito, ab ipſa natura impellamur, & ani-
mis noſtris innata ſit inexplebilis q̃dam
cupiditas veri cognoſcẽdi. Quare, non ſe-
cus vim ſuæ naturæ infert, qui hũc ſciẽdi
impetum impedit, atq; ille qui lapidem ad
centrum properantem detineret. Vt ergo
vere dictũ eſt, Oẽs hoĩes natura ſcire deſi
derare, ita vere etiam dicitur, Eos ſuæ na-
turæ vim afferre, q̃ hoc deſiderium exple
re nõ curant: quod ſine horum inſtrumen
torum notitia explebit vnquam nemo.

M. Tullius.

Ariſtot. libr. 1. Met. ca. 1.

Quarta, quoniã ſunt duo adminicula, q̃
ad felicitatem naturalem, hoc eſt ad veri-
tatem conſequendam, ac ẽt ad honeſtam
rem cognoſcendã conferunt. Quare, ſi vt
à multis vere dicit, humana eſt ſita felici-
tas in rerum humanarum, ac diuinarũ no-
titia (hac. n. maxime humana mens perfici
tur & ad recte agẽdum iuuatur) profecto
hæc duo ſciẽtiarum acquirendum pfecta
inſtrã, ad felicitatis conſequtionem con-
ferent. Et quoniam huius vitæ felicitas ad
perfectam, & æternam vitam conſequẽdã
iuuat, ad idem etiã huiuſmodi inſtrumen-
torum notitia aliqua ratione conducet.

Ariſtot. libr. 10. Eth. & lib. 3. Polit. D. Tho. ibid.

Clem. Alex.

Quinta, hæc duo inſtrã ſunt veluti duæ
aliæ quib. humana mens eleuata facile ad
oĩum rerum cognitionem peruenit: dum
per oĩum rerum vniuerſitatem vagando,
res infimas & ſupremas, corporeas, & in-
corporeas caducas & æternas, creatas, &
increatas cognoſcit: quorum beneficio,
dum res ſingulas definit, aut cauſſas ea-
rum perquirit, quoquo voluerit pgit, ibi-
que quieſcit, & veritate inuenta alitur.

Sexta, hæc duo inſtrã ſunt veluti duo lu
minaria parui mundi, mentiſq; humanæ,
quib. ignorantię tenebræ fugantur men ſ-
que veritatis ſplẽdore illaſtratur, ſine quo
ſplendore, vt q̃dam auctor ſcripſit, eſt ve-
luti infern⁹ quidam. Definitio. n. eſt quaſi
ſol, quia à ſe lumen habet, & quod habet,
cum demonſtratione cõicat, demonſtratio
vero eſt quaſi luna, quæ minus lucis hẽt,
& aliunde accipit. Definitio, veluti ſol
quidam, ſola eſt, & eodem modo ſemper
collucet: at demonſtratio quaſi luna muta
tionem ac varietatem admittit. Cum ergo
oẽs à natura mentem ignorantiæ tenebris
obſcuratã habeant, his vtuntur ad eã illu
ſtrandam luminib. vt à ſe expellant igno-
rantiam, cunctorum malorum matrem.

Iambli.

Septimo, q̃a ſunt veluti normę ac regu
læ, q̃b quidquid veri, vel falſi in aliqua co
gnitione eſſe p̃t examinatur, & quaſi ad
amuſſim perpenditur. Quare, qui horum
inſtrorum perfectam habet doctrinam, is
demum ex ſe omnem veritatẽ examinare,
& omnem falſitatem remouere poteſt.

Concil. Tolet. d. 38. c. ignorantia.

Octauo, quia ſunt veluti duę viæ rectæ
atq; ppetuæ, per quas mens humana in re
rum cognitionem peruenit: definiendo in
earum naturas, demõſtrãdo in earundem
proprietates & accidentia, ita vt nulla res
ſit ita abdita, atq; remota, ad quã per has
duas vias peruenire non liceat: cum oĩs q̃
de quacunque re fieri poteſt quæſtio, per
hæc duo explicetur inſtrumenta: ac pro
inde nihil nobis incognitum relinquunt.

Denique, ex eo horum duorum inſtro-
rum percipitur dignitas, quod ſint rebus
pſtantiorib. ſimilia, Vbi pro explicatione
nota, quattuor eſſe rerum genera: primum
per ſe neceſſarium, quod ab alio nõ depen
det, vt Deus, ſcd̃m neceſſarium quidẽ, ſed
neceſſitatẽ aliunde habet, vt cęli & intel-
ligentiæ, tertium eorum, q̃ licet non ha-
beãt neceſſitatẽ, tñ vt plurimum exiſtunt,
vt, pluuiæ in hyeme, hominem naſci inte
gro corpore, & ſimilia: quartum eorũ quæ
vere non ſunt, eſſe tamen videntur, vt au-
ricalcum, quod videtur aurum, & ſtãnum
quod videtur argentum. Simili ratione in
Logica, quatuor aſſignares inſtrumẽtorũ
genera. Vnũ qđ ſua natura eſt perfectiſſi-
mum & ex ſe neceſſarium, qualis eſt defi-

Digitized by Google

nitio. Secundum, quod eſt quidem neceſſarium, ſed ſuam neceſſitatē aliunde ferè habet, vt demonſtratio quæ neceſſitatem capit à definitione. Tertium quod vt plurimū veritatem gignit, ſed nō neceſſario, cuiuſmodi eſt argumētatio probabilis, ſiue ſyllogiſmus topicus. Quartum, quod veritatem continere vr̃, quā mendaciter affectat cuiuſmodi eſt ſyllogiſmus ſophiſticus, qui non veritatem, ſed errorem gignit. Erunt, igitur definitio, & demonſtratio duo inſtrumenta perfecta, cum rebus ſiue ſimilia perfectiorib. Atq; ex his, quæ hoc capite diſputata ſunt facile intelligi poteſt, quā ſit neceſſaria ea doctrina quā in poſteriore analyſi tradit Ariſtoteles, & quanta cū diligentia hæc pars Logicæ explicanda, & audienda ſit. Sed iam videamus, vtrum ex duobus inſtrumentis ſit præſtantius.

Libr 1. Elenc.

Vtrum inſtrumentum ſit præſtantius, definitio, an demonſtratio, Cap. IX.

GRauis atq; illuſtris hec apud Logicos habetur diſputatio, de qua late à quibuſdam ſcribi ſolet: nos paucis erimus cōtenti, nihil tū omittemus, quod ſit dignū ſcitu, & vt plane rē aliquanto obſcuriorē tractem, hunc ordinē in hac diſputatione ſeruabo. Primum ponā vnicum notandū, vnde intelligetur ex quo inſtrūi dignitas petenda ſit: Deinde ſententias cum ſuis fundamentis afferam: Poſtea adnotabo quędā ad ſuadēdam opinionem probabiliorem: Præterea, quibuſdam poſitionibus docebō quid ſit tenendum: Deniq;, argumenta noſtræ ſententiæ contraria confutabo.

Quod igit̃ ad primum attinet, notandū eſt, quod ſicuti ſciētiæ nobilitas præcipue ex trib. ſumitur, ex obiecti quod ſcitur dignitate, ex certitudine, & ex fine, cum illa ſit ignobilior quæ ad aliā refertur, ea vero dignior quæ propter ſe expetitur, & ad aliā non ordinatur; pari etiam rōne ex his trib. inſtr̃is ſciendi peti poteſt nobilitas atq; præſtantia, quia inſtrumēta diſtinguuntur per obiecta, & ſunt cauſſa ſciendi, & vnum poteſt referri, aut non referri ad aliud. Quare, illud inſtrumentum dicetur nobilius, quod circa obiectū nobilius verſatur, & quod ſcientiam certiorem gignet, atq; ſui cauſſa nō propter aliud eſt.

Li. 1. de ani. t. 2.
Libr. 1. Meta. c. 2.

Cuius nobilitas rurſus ſpectanda eſt ex rōne efficiendi, cum inſtrumentum, vt tale eſt aliquid efficiat: quare, illud quod maiorem habebit efficientiam, ac etiam perfectiorem producet effectum, præſtantius erit: & ſpeciatim de inſtrumentis Logicis loquendo, illud quod nobiliorem dirigit operationem. Atq; ad hæc fere capita reuocantur omnes rationes, quas pro ſe duæ oppoſitæ in hac re ſententiæ afferunt.

De ſecundo, ex Græcis ſcriptorib. Ammonius, Simplicius, Philoponus, Euſtratius & omnes fere Latini, primum locum tribuunt demonſtrationi, quorum ſententia his nititur rationibus.

Præfat. 1 præd. c. 8 proœ. 1. prior. Lib. 2. poſter.

Primo illud inſtr̃m eſt nobilius, quod verſatur circa obiectum nobilius: at huiuſmodi eſt demonſtratio, quia nō ſolum verſatur circa ſubſtantiā, vt facit definitio, ſed & circa accidentia, erit igitur pſtātior. Confirmatur, quia Ariſtoteles, agendo de definitione etiam, vt eſt inſtrumētū ſciendi, dixit differre à demonſtratione ſola poſitione, & definitionem ingredi demonſtrationem, quare per eam cognoſcitur id quod per definitionē cognoſcitur.

Libr. 1. poſter. t. 22.
Ex 2. poſter. t. 10

Secundo, illud inſtrumentū eſt præſtantius, quod certam & firmā cognitionem parit: atqui demonſtratio eſt huiuſmodi, quia qui ſcit per demonſtrationem eſt immutabilis, & certiſſime, ac euidenter ſcit: igitur. Cōfirmatur, qui cognoſcit per demonſtrationē, acquieſcit in ſua cognitione, & nihil vltra quærit, non autem ille, qui ſola definitione aliquid nouit: ergo ſignū eſt definitionem eſſe inſtrumentum imperfectum, & minorem vim habere.

Li. 1. poſte. c. 2.

Tertio, illud inſtr̃m eſt præſtantius, quod facit ſcire rē per cauſſā: at ſola iſto modo facit ſcire, vt eſt manifeſtū: igitur. Confirmatur, quia ex Ariſt. tunc quis putat ſe ſcire, cum aliquis ſe demonſtraſſe cognoſcit.

Li. 1. poſte ti. 10

Quarto demōſtratio dirigit nobiliorē operationē intellect⁹: igitur eſt definitione præſtātior: ſumptum patet, quia per diſcurſum homo maxime differt a brutis, in quib. nihil eſt rōnis, vel rōcinij, quidquid aliqui ſine rōne dixerint, & diſcurſus eſt veluti finis aliorū operationū humanę mētis: atq; quidquid eſt in aliis reperitur in hac & quod per alias cognoſcimus, per tertiā cognoſcere poſſumus, ac etiā aliquid amplius

lib. 1. Rhet. c. 2.
Laur. Val.
Plutar. in Grih.

plius

plius. Et licet per primã operationẽ ſimus ſimiles intelligentijs in modo agẽdi, quia cognoſcimus ſine ratiocinio: tñ per tertiã ſumus eis ſimiles ratione obiecti, quod cognoſcitur: quia, vt illæ cognoſcunt vno intuitu rei naturam & propietates, ita & nobis per tertiã operationem iſta innoteſcũt licet non vnico intuitu, vt intelligentijs.

Quinto, demonſtratio eſt finis omnium quę tractãtur in Logica, erit igitur omniũ inſtrumentorum pſtãtiſſimum: antecedens patet, qa liber pdicamentorum ordinatur ad propoſitionem: hæc ad ſyllogiſmum, & ſyllogiſmus ad demonſtrationem, ut Ariſtoteles expreſſe docet, ad quam etiam refertur ſyllogiſmus topicus, & Elẽchus, vt imperfectum, & obliquum ad perfectum & rectum, igitur. Cõſequentia eſt manifeſta, qa finis eſt nobilior eo, quod eſt ad finem.

Lib. 1. Prior. c. 1.

Sexto, omne totum eſt nobilius ſua parte & continens contento, vt ex Ariſt. diſcimus: at demõſtratio reſpectu definitionis ſe habet tanq̃ totum, & tanq̃ cõtinens, quia vt idem docet, ipſum q̃d eſt: eſt principiũ demonſtrationis, ac proinde in ea continetur; igitur. Quod ſi dicas, contineri, vt medium, nõ vt eſt inſtrumentũ, hæc reſpõſio nõ eſt vera, quia ponitur etiam tanquã inſtrumentum: adhibetur. n. ad dãdã notitiã ſubiecti, vt ex illo poſtea colligamus paſſiones ei conuenire: vt ſi dicas, omne aĩal rationale eſt riſibile, omnis hõ eſt talis, riſibilis igitur. Septimo, illud inſtrumentum eſt nobilius, quod plura facit cognoſcere, & ad plura iuuat; huiuſmodi eſt demõſtratio q̃ p eã cognoſcimus plures rei ꝓprietates, & oĩa accidẽtia, igitur. Atq; hęc sũt fere allatæ ſententiæ fundamenta, quibus ſane admodum probabilis redditur.

Libr. 3. de cal. t. 35. 37 & 39.

Scđa ſententia Auerroi. in epitomis Logicæ, & alijs i locis, Balduini in qõ. de hac re, Mirandulani, & multorum recẽtiorum, a qua ẽt nõ multum diſcrepat Albertus, q̃ ſuſtinent definitionẽ eſſe demonſtratione nobiliorem; tum qa dirigit nobiliorẽ operationem, tũ qa demõſtratio ab ea pendet; tũ qa ordinatur ad nobiliorem finem; tum denique, qa vt inſtrumentum, nõ ponitur in demonſtratione. Quas rõnes cum nonnullis alijs poſtea latius explicabo ad refellendam hanc ſententiam, tanq̃ veriorem.

Tertia ſententia aliorum, q̃ adhibita diſtinctione, media via incedunt. Dicũt itaq; definitionem ex ſe conſideratam eſſe nobiliorem demonſtratione; at vero ſi conſideretur reſpectu nři, vel vt eſt in nobis, eſt ignobilior. Huius ſentẽtiæ fundamẽta sũt duo. Primum, qa definitio, vt eſt in nobis ſemper pendet ab aliqua demõſtratione, qua illius partes, genus, & differentia inueniũtur. Cũ ergo à nobis rei natura cognoſci nõ poſſit abſq; demonſtratione, demonſtratio erit nobilior. Scđm, qa prima operatio ĩ nobis eſt ignobilior tertia, cũ in ea nullus ſit aſſenſus, & in vſu pendeat a tertia, ergo ẽt definitio quæ illam dirigit erit ignobilior. Atq; hæc ſunt ſcriptorum hac in parte placita. Quid autem tanq̃ pbabilius tenendũ ſit, mox docebo. Quod igitur ad tertium attinet, pono hæc fundamẽta.

Primum fundamentum, in quo demonſtrabitur primã operationem eſſe nobiliorem tertia. Quãuis ergo rõcinatio ſit maxime humanæ naturæ ꝓpriã, & per ipſam plura à nobis cognoſcãtur, id quod p ſuo fundamento prima habet opinio; tñ p nonnullis exiſtimandũ n eſt primã operationem q̃ ſimplex eſt, eſſe diſcurſu pſtantiorem, id quod inſequentes rõnes efficaciter demonſtrant. Primum, qa hæc operatio verſatur circa obiectum nobilius, nimirum circa q. ditatem, quę vt ex Ariſtotele diſcimus eſt proprium obiectum intellectus, q̃ vt talis eſt, per ſolam primã operationem cognoſcimus; At vero per ſecundam & tertiam non cognoſcitur rei natura, vt natura eſt ſed vel eam conuenire ſubiecto per ſecundã, vel eſſe cãm paſſionis per tertiã. Secundo, quia prima operatio nobiliore mõ nimirum ſimplici actu, & quaſi intuitu, more angelico, verſatur circa ſuum obiectũ tertia vero per motũ, qui eſt actus quidã imperfectus, qui cõuenit homini, vt eſt in corpore. Tertio, quia quæuis pſtantiſſima demõſtratio a cognitione quiditatis pendet; quæ notitia per primã habetur operationẽ. Quarto, qa, licet prima operatio. (vt tertia ait ſententia.) ad inueſtigandã, & ad apprehendendam rei naturã pendeat a tertia, hoc eſt ab aliquo diſcurſu, quo partes definitionis inueniũtur, tñ ſemp definitio, & naturæ rei notitia eſt finis talis diſcurſus, q̃ nulla alia de cauſſa fit, at finis eſt pręſtantior eo quod eſt ad finem, igitur Quinto

Libr. de An. t. 26.

Digitized by Google

to, ex maxima topica, illud ē nobilius, qđ magis nobiliſſimo accedit, ac ſimile ē: ſed ꝑ primā operationem ſumus ſimiles diuinis mentib., nō aūt per tertiā, cū illæ ſimplici operatione cognoſcant: igitur. Sexto, qa ꝑ ſecundā & tertiam operationem poſſimus aliquid vere, vel falſo cognoſcere, dū vnū de alio affirmamus; at per primā ſolū vere cognoſcimus, qa cum ſit ſimplex, aut nihil intelligimus, aut rem ut eſt apꝑhendimus. Septimo, qa per hāc operationem dicimur intelligere, ꝙ eſt quaſi intus legere & rē attingere: at vero per tertiā qua diſcurrimus, potius circa rē extrinſecē verſamur, eā q̄ luſtramus, nō tñ ad ipſam accidimus; erit igiť prima operatio nobilior tertia, vt duab. vltimis rōnib. diſputat Themiſtius.

Ex Thē. — *Ariſt. li. 1. Perih. c. 1.* — *Libr. 3. de an. t. 26.*

Secundum fundamentū, quattuor modis pōt ſumi definitio, primo ꝓ ipſamet quiditate reali, & pro re definita, quo pacto nō cōſideratur hoc loco. Secundo, ut eſt inſtrumentū topicum, ex quo ꝓmūtur multa argumenta ꝓbabilia: ſub qua etiā rōne non cōſiderantur in ꝑſentia. Tertio, ut eſt medium demonſtrationis potiſſimæ, vt dicit ambas ꝑmiſſas, q̄ in tali ſyllogiſmo ponuntur, & tunc, cum ſe hēat tanq̄ pars, & pars, vt pars, ſit toto ignobilior, profecto erit ignobilior. Quod ſi definitio cōparetur ad ſcientiā q̄ habetur per demōſtrationem in cōcluſione, tunc ſine dubio eſt nobilior, ēt vt medium eſt, cum ſit illius cauſſa, q̄ ſemper effectu eſt ꝑſtātior. Quarto cōſiderari pōt, vt eſt īſtrumentum ſciendi, ab aliis diſtinctum ꝓut ex ſe ſola facit ſcire rei naturā, vt alias dictum eſt, & ſub hac cōſideratione eſt tota difficutlas. Quare iſta duo inſtrumenta de quib. dubitatur, comparāda ſunt, nō vt vnū includit aliud, ſed vt diſtincta, & vt diſtinctas res faciūt cognoſcere.

7 Met. t. 4 — *1. Top. c. 4.* — *1. Poſt. t. 22* — *2. Poſt. c. 8*

Tertium fundamentum, de aliqua re duplex pōt haberi ſcientia, altera ꝑfecta ſimpliciter, cum de ea cognoſcitur eſſentia, & ꝓprietates: ad q̄ notitiam habendam opus eſt definitione, & demōſtratione, altera ꝑfecta qdem, at non ſimpliciter, hoc eſt non ſcđm omnem modum, quo res aliqua ſciri poteſt, cum nimirum ſola cognoſcitur rei natura, aut ſolæ ꝓprietates: & ad hanc obtinendam ſatis eſt, habere ſolam definitionem qua natura cognoſcitur, & ſola demōſtratio, qua paſſiones innoteſcunt. Rurſus animaduertendum eſt, aliud eſſe, aliquā q̄ditatem, vel definitionem ingredi demonſtrationem, aliud eam ſciri per demonſtrationem. Atque hæc adnotaſſe ſufficiat. Nūc ad id quod quarto loco erat ꝓpoſitum accedendo, has ſubiicio poſitiones.

Prima poſitio, definitio ſm ſe cōſiderata eſt demōſtratione nobilior Hoc affirmauerim ꝓ ſecunda ſententia retinenda, quæ ſana probabilis eſt, vt ex ſequentib. patebit argumentis. Primo, definitio facit ſcire rei ſubſtantiam, vt eſt certum, idque Ariſ. docet: demōſtratio verò accidens, vt idem teſtatum reliqt: at multo nobilior eſt ſubſtātia, q̄ accidens: ergo, ſi verum eſt, quod omnes fatentur, inſtrumenta ſumere ſuam præſtantiam a re q̄ faciunt cognoſcere, definitiò erit demōſtratione ꝑſtantior. Confirmatur, quia per definitionem ſcimus qd res ſit, & per demonſtrationem qualis ſit: at illud eſt hoc nobilius: igitur Quod ſi dicas, ꝑ demonſtrationem ſciri vtrunque, id non eſſe verum ſequenti ratione patebit.

L. Bal. quæſ. 9. i ſ. Log. — *Libr. 2. poſt c. 2.* — *Li. 3. me ta. t. 3.* — *Li. 7. me ta. t. 2. & 4.* — *lib. 7. me ta. t. 35.*

Secundo, præmiſſæ demonſtrationis nō poſſunt ſciri ꝑ ipſammet demonſtrationē; at definitio ponitur in ꝑmiſſis. Quare aliqua alia ratione cognoſcenda erit; nimirū per primā operationem ītellectus, vbi vero definitio cognita fuit, adhibeť in demōſtratione, vt per eā aliquam paſſionem cognoſcamus de ſubiecto Cōfirmatur, unius rei non poteſt eſſe niſi vnicū inſtrumentū ſcendi propriū, & adæquatum, vt ex Ariſ. plane colligitur, & patet, qa iſta duo ſunt inter ſe relata, vt omitā, quod alterū eſſet fruſtra, ſed rei natura optime cognoſciť ꝑ definitionē, non igitur per demonſtrationem. Accedit etiā quod q̄dditas eſt res ſimpliciſſima, quæ ſola prima intellectus operatione attingit poteſt, cuius eſt propriū obiectum: non igitur per demonſtrationem, quæ in tertia reperitur operatione.

li. 2. poſt c. 9. — *lib. 3. de anim.*

Tertio, finis, vt ñ vno ī loco docet Ariſt. eſt nobilior ijs quæ sūt ad finē: atqui definitio eſt finis demonſtrationis: qa per illā cognoſcimus ſubſtātiā, & per hāc accidētia, q̄ a natura facta ſunt propter ſubſtantiam, tanquam propter finem: ergo illud inſtrumentum quod facit ſciri ſubſtātiā erit finis illius, quod facit ſcire accidens.

Quarto, definitio facit ſcire rē per cauſā formalem, vt formalis eſt; demōſtratio

vero

vero per eandem, vt eſt cauſa ipſarum paſſionum; in demonſtratione enim cognoſcitur forma, vt eſt origo proprietatem ſubiecti: at cauſa formalis, vt talis eſt, eſt quid præſtantius, quam vt ordinatur ad paſſiones, & accidens; igitur & definitio erit præſtantior demonſtratione.

1. Poſ.1. 91.Li.1. poſ.c.2. Quinto, omnes demõſtrationes potiſſimæ, in ſua certitudine pẽdẽt a definitione, vt eſt inſtrumẽtũ ſciendi: igitur definitio in ratione certitudinis, vnde pcipua ſcientię, & inſtrumentorũ ſciendi ſumitur præſtantia, erit demõſtratione dignior. Huius argumẽtationis conſequutio eſt manifeſta ex illo axiomate, Propter quod vnũquodque tale, & illud magis: & ita, ſi demõſtrationis certitudo pẽdet a certitudine definitionis, hæc erit maior. Sũpenm probat, quia omnis demonſtratio potiſſima habet pro medio rei q̃dditatẽ, quæ non ſcit niſi per definitionẽ, vt eſt inſtrumentũ ſciẽdi; quare origo, & radix certitudinis demonſtrationis, pẽdet a certitudine d̃finitionis. Qd̃ ſi dãtur aliquæ demõſtrationes q̃ non pẽdent a definitione, iſtæ fiunt per cauſſas extrinſecas, vt p finem, quæ nõ probãt rei quidditatẽ formaliter, ſed ſolũ materialiter, vt cũ pbatur hominẽ debere eſſe rõne

Li.1.poſ. præditũ, qa factus eſt ad beatitudinem. Vnde Ariſtoteles varijs rõibus pbauit eſſentialem definitionem demõſtrari nõ poſſe.

Quod ſi dicas, cognita rei eſſentia p definitionem, talis notitia ordinat ad demõſtrationẽ: igitur demõſtratio erit veluti finis definitionis: Reſpõdeo, definitionẽ p ſe experi, & eſſe gratia ſui: & ideo ſi ordinatur, id fit, ſecũdario: nõ vt ab ea aliquã intrinſecã pfectionẽ accipiat, ſed potiu*, vt ei vim roburque ſuũ cõmunicet, & vt illã perficiat, qua ratione dicimus ſubſtantiã eſſe propter accidẽtia, vt illa ſuſtineat, & eſſe, eſſe propter operationẽ, cum tamẽ operatio referatur ad eſſe Quo etiam mõ dominus dicitur referri ad ſeruum, & rector ad rẽ rectã, & regulatã In ſumma, eſt nobilior ratione obiecti, qa verſat circa ſubſtãtiam: ratione modi cognoſcendi, qa nõ pendet ab alia notitia, vt demõſtratio, ratione ſubiecti, qa perficit primã operationẽ; ratione effectus, quia gignit intellectũ, id eſt notitiã principiorũ, quæ eſt nobilior notitia concluſionũ, vt ex fine ſcdi libri poſteriori analyſis conſtat. Atque hę fere ſunt rationes quib. ſcd̃a nititur ſnĩa.

Secunda poſitio. definitio etiã conſiderata, vt eſt in nobis, eſt demõſtratione pſtantior Primum, qa licet definitio, vt eſt in nobis aliqua ratione pẽdeat a ſyllogiſmo diuiſiuo, quo ei* partes iueniuntur, tamen qa definitio eſt finis talis ſyllogiſmi, & ab eo ñ pendet, niſi iſtrumẽtaliter, iõ dicendum eſt definitionem, etiã ut in nobis eſt, eſse nobiliorẽ demõſtratione. Deinde qa etiã reſpectu noſtri definitio verſatur circa nobili* obiectum, & modo quodã nobiliore: quare ſuã retinebit nobilitatẽ, ẽt vt eſt in nobis Prætetea, quæuis pſtantiſſima demõſtratio: ẽt reſpectu noſtri. pendet a definitione, ut eſt inſtrumentũ ſciendi: ergo erit quacunque demõſtratione pſtantior. Iã vero, ſemper humana ratio appetit, q̀ ſibi melius eſt, vt Ariſtoteles do- *Lib.de or*
cet; atq magis deſiderat ſcire quiditatem *, tu & in-*
q̃ definitione innoteſcit, quã ipſum acci- *ter.*
dens, q̀ demõſtratione cognoſcitur: ergo ẽt reſpectu noſtri definitio erit pſtantior.

Quod ſi obijcias, nos vix vllam eſſentiã cognoſcere, ac pinde reſpectu noſtri definitionem eſse ignobiliorem, q̃ ſit demonſtratio per quã multas proprietates percipimus: Reſpõdeo, eadem ratione probari, nos raras habere demoſtrationes pfectas cum pfecta demonſtratio, definitionẽ ſupponat, & alia præterea multa reqrat. Dicerem etiã, hoc eſſe per accidens, & in pſentia comparandam eſſe definitionem inuentã cum ipſa demonſtratione, vel doctrinã definitiuã, cum doctrina demonſtratiua, qua docemur conficere demõſtrationem

Quod ſi qs diceret, nos per definitionẽ nullam habere certitudinem præter illam q̃ habemus de partibus definitionis, ſiue naturæ rei, q̃ habetur per ſyllogiſmum diuiſiuum, ac proinde totã definitionis certitudinem aliunde pẽdere, & ex hac parte definitionem eſſe ignobiliorem, vt q̃ eſt minus certa: Reſpondeiẽ negando, definitionem non habere aliã certitudinem præter iam dictam, habet enim aliam. Nam poſtquã aliquis inuenit genus & differentiã per aliquem ſyllogiſmum diuiſiuum, & per doctrinã definitiuam ſcit definitionẽ conſtare ex genere & differẽtia, perfectiſſime poteſt cognoſcere q̃dditatem per

p.iimam

primã operationem ex vi proprij luminis intellectus. Ex quibus primo infertur, qđ ſicuti prima operatio itellectus nõ habet aliunde ſuã certitudinem, ſed ex vi ſua, ſimiliter, & definitio, quæ habet intrinſecã & independentẽ certitudinem. Deinde infertur qđ licet definitio pẽdeat ab aliquo ſyllogiſmo diuiſiuo, vt poſſit apprehendi rei q̃ditas; non ꝓpterea prima intellectus operatio intrinſece pendet a tertia, ſed ſolũ inſtrumentaliter, & accidentaliter, vt eſt in hac vita, & in hoc corpore, quo impedit̃ a pfecta & ſimplici apprehenſione. Ad hãc doctrinam declarandã poteſt ſumi ſimile à cognitione intellectus, q in cognoſcẽdo & in ſua certitudine pendet a certitudine ſenſus inſtrumentaliter & inchoatiue. Similiter demõſtratio ꝓp q̃d inſtrumentaliter pendet a demonſtratione q̃a, q̃ fit à poſteriori: Et tamẽ nemo diceret ſenſum, ſeu cognitionem ſenſitiuã eſſe præſtantiorem intellectiua, & notitiã quæ habetur per demonſtrationem. Quia, eſſe maiorem, & p̃ſtantiorem ſcientia quã parit, demonſtratio ꝓpter quid. Similiter lumẽ illud humanũ quod habetur per diſcurſum illius ſyllogiſmi quo inueniuntur partes definitionis, nõ eſt maiꝰ lumine ĩtellectus, quo certo apprehendimus q̃ditatem alicuius rei, eiꝰ cognito genere, & differẽtia. Simila habes in eo q diſponit̃ ad fidẽ recipiendã per rationes humanas: q vbi captiuauit, vt diuinæ literæ loquuntur, intellectum ĩ obſequiũ fidei, certo ſcit ea eẽ vera quæ credit per maius lumen, videlicet ꝑ lumen fidei, Huc pertinet exemplũ, de Samaritanis, q cũ prius credidiſſent per ea quæ mulier Samaritana eis retulerat, poſtea audito, & viſo vero meſſia, alio illuſtrari lumina, dicere potuerũt, iã ñ ꝓpter tuã loq̃lã credimꝰ

Tertia poſitio, inſtrumentũ ſciendi analogice dr̃ de demonſtratione, & definitione. Hæc doctrina patet ex dictis Quia hæc duo inſtrumẽta nõ ſunt vnius generis, & vnũ eſt nobilius altero, & alterũ ĩ ſua certitudine, & pfectione pẽdet ab altero, igitur coueniẽt ĩ aliqua ratione analoga, cũ nõ ſint æquiuoca, nec omnino diuerſa. Sũt autẽ analoga analogia proportionalitatis. Vt enim ſe habet definitio, vt eſt ſciẽdi inſtrumentũ, ad ipſam quiditatem, quã facit cognoſcere, ita demõſtratio ad accidens, cuius ſciẽtia gignit. Verum, cum definitio ſit primũ analogatum, ideo dictũ eſt, eam eſſe nobiliorem, & inſtrumenti rationẽ de ipſa primario, & de demõſtratione ſecũdario dici. Reperitur etiã in his inſtrumẽtis analogia attributionis, q̃a ſaltem demonſtrationes potiſſima in ratione inſtrumẽti habent aliquam dependentiam intrinſecã a definitione, vt inſtrumentum ſciendi.

Quarta poſitio, definitio eſt finis demõſtrationis Primum, quia omne imꝑfectum reuocatur ad pfectum tanquam ad finem: at demõſtratio, vt eſt demõſtrarũ, eſt definitione inperfectior, igit̃. Scđo, definitio facit ſubſtantiã ſciri, & demonſtratio, accidens, ſed hoc ordinatur ad illam, vt ad finem, igitur, & inſtrumentũ q̃ ſcitur accidẽs ad illud, quo ſcitur ſubſtãtia. Atque hactenꝰ de poſitionibus; quibus id docuimus, quod probabiliꝰ eſſe exiſtimauimus. Neque enim cõtraria ſẽtẽtia ſua caret ꝓbabilitate, cũ habeat pro ſe bona argumẽta, q̃ tamen ſolui poſſe in poſtrema huius diſputationis parte docebo. Qđ ergo ad poſtremum quod propoſuerã attinet, cõtraria argumenta hunc in modũ ſolueres.

Ad primum, negatur demonſtrationem verſari circa nobilius obiectũ; & cur id negatur patet ex dictis. Ad confirmationem, Ariſt. ſolum dicit, definitionem q̃ eſt ſciendi inſtrumentum ingredi demonſtrationem, non vt inſtrumentũ eſt, ſed vt eſt cauſa paſſionis: ſub quã ratione non eſt, ita nobilis, ſicut vt facit cognoſcere rei naturã: nec proinde ſuam dignitatem amittit, cũ ideo ingrediatur, vt ei ſuam perfectionem communicet, eamque regat.

Ad ſm̃, iam docuimus definitionẽ comparatã cũ demonſtratione potiſſima eſſe certiorem, cum ei certitudinem tribuat. Si vero cõferatur cũ illa qua eius partes inueniunt̃, ab ea nõ hẽt niſi certitudinẽ extrinſecam, intrinſecã vero habet ab intimo naturæ lumine. Et cum definitio in multis excellat iſtã demõſtrationem, dicendum eſt abſolute, eſſe omni demonſtratione p̃ſtantiorẽ; Et ille q̃ per naturæ lumen quo principia cognoſcunt̃ ſcit, quorum notitia, vel eſt ſcientia, vel q̃d nobilius ſcientia, certiſſime, & ĩmobiliter ſcit. Ad cõfirmationẽ. q ob potiſſimã demonſtrationem acquieſcit nõ adquieſceret, niſi priꝰ definitionis noti

1. Poſt. 1.42.

Ioan. 4

Lib. 1. poſter. c.3.

noticiam acquiſiuiſſet. Adde etiã, quod aliquis poſſet acqeſcere in cognitione eſſentiæ, non cognitis accidentib. ſed in horum notitia minime, in eſſentiã cognouerit. Dicitur ẽt acquieſcere, q̃a habet pfectam rei notitiam per vtrunque inſtrumentum.

Ad tertiũ, definitio facit ſcire per cãm formalem, vt ſupra docuimus Et eſt cauſa cur ſciamus per demonſtrationem, p quã tunc dicimur ſcire, ſcientia cõplexa, quæ habetur de eo quod demonſtraturi at p definitionem ſcimus ſimplici notitia, quę eſt nobilior, quam cognitio p diſcurſum habita: vnde patet etiam ad cõfirmationem.

Ad quartum, iam ſupra multis rõnib. demonſtratũ eſt primã operationem eſſe nobiliorem tertia. Ad pbationem aſſumpti, hõ differt a brutis etiam p primam operationem, & magis quam per tertiam, cum illa ſit hac nobilior. Et quod tertia non ſit finis primæ, ſed potius prima tertiæ. ex dictis plane conſtat. Ex quibus etiam patet, nos nõ cognoſcere per tertiam quidquid cognoſcimus per primam.

Ad quintum, hoc arg. remanet ſolutum ex allata doctrina: negãdum itaque eſt omnia quæ tractantur in Logica referri ad demõſtrationem, cum potius ipſa referatur ad definitionem.

Ad ſextum, concedimus eſſe partem, vt ponitur in demonſtratione, & ſub hac rõne eſſe ignobiliorem, ſed nõ eſt dubitatio de definitione hoc pacto cõſiderata. Quod aũt nõ ponatur, vt inſtrumentum, vt in eodem argumento dicitur, patet, Quia definitio poſita in ipſa demõſtratione intrinſece refertur ad concluſionẽ tanq̃ ad finem, & terminum, ſicuti & ipſemet præmiſſæ ordinantur ad eandem concluſionem tanq̃ ad finẽ; & quia definitio non debet referri ad cõcluſionem, niſi pront eſt cã paſſionũ, ideo nõ ponitur in demõſtratione, vt explicat quidditatem formaliter, ſed ſolum, vt eſt cauſſa paſſionum. Rurſus, quocũque modo quiddiças ponatur in demonſtratione, non põt ſciri per ipſam, ſed p aliud inſtrumentum, nimirum per definitionem.

Li.1.poſte.c.2. Sed hic obiiceres, principii nõ datᷓ principium, q̃a alias iretur in infinitum: ſed definitio eſt principium, vt ex Ariſt. conſtat, quare ipſa nõ põt haberi per aliud principium. Huic obiectioni reſpondeo dicẽdo, definitionem non eſſe principiũ, niſi vt eſt medium demonſtrationis, & ſub hac rõne non pcedit per aliud principium, cum ſit cauſſa quędã immediata. At vero ſi cõſideretur, vt eſt rei quidditas, non hẽt rõnem principij, ſed compoſiti: q̃a cõſtituitur ex genere, & differentia, tãquã ex principijs formalib. atq; ita, vt eſt inſtrumentum põt pcedere ex pprijs principijs formalibus.

Ad vltimam, omnis cognitio quæ aduenit p demõſtrationẽ, eſt accidentiũ, quorũ notitia, vt patet, eſt imperfectior, quã notitia vnius ſubſtãtię, ſicuti notitia creaturarum omniũ eſt impfectior cognitione, q̃ hẽtur de vno creatore. Rurſus p definitionẽ cognoſcũtur ẽt accidentia, quoad eorũ Ariſt. qdditatem: & multo melius eſt ſcire quid ſit accidens, quã quod ſit, vel pper quid ſit. Li.7.Meta.c.3.

Sed hic reſtat ſcrupulus contra id qđ dixi in declaratione reſpõſionis allatæ ad dubitationem factam cõtra ſecundam cõcluſionem, vbi docui definitionẽ pẽdere ſolũ inſtrumẽtaliter a ſyllogiſmo illo diuiſiuo, quo iueſtigatur definitio: Quia inſtrumentum, cum eſt acqſita, vel facta res illa, ad quã faciendã illo opus fuit, nõ eſt amplius neceſſariã, vt in ductione patet: non. n. eſt amplius opus calamo, cũ exaratæ ſunt literę: at ille ſyllogiſmus quo inuẽta fuit definitio ſemper eſt neceſſarius, ſaltẽ virtualiter, vt dicamur certo cognoſcere qdditatẽ igiᷓ definitio nõ pendet ſolum inſtrumẽtaliter a dicto ſyllogiſmo, ſed ẽt eſſẽtialiter ſicuti cõcluſio a pmiſſis. Hic ſcrupulꝰ hũc ĩ modũ e medio tollitᷓ: illa maior ppoſitio vera ẽ de iſtrumẽtis materialib. nõ aũt de rationalib., & itellectiuis. Et rõ diſparitatis hæc eſt, q̃a vt q̃s dicatᷓ aliq̃d pfecte cognoſcere, requiritur, vt ſciat ſe ſcire, q̃ fieri nõ põt, ni remaneat, ſaltẽ virtualiter, notitia inſtrumẽtorũ ſciẽdi. Exẽplum ſumi põt ab eo, q̃ per aliquã demonſtrationem particularẽ certiſſime rem cognoſcit, q̃ niſi ſaltẽ in virtute haberet doctrinã demonſtrationis in cõi, q̃ eſt inſtrumentũ ſciẽdi, nõ diceretur perfecte ſcire.

Et quoniã diximus, opinionem contrariam eſſe probabilem, placet ad extremũ indicare quæ nã argumenta eam pbabiliorem reddant. Primo illud quod ſumitur ex parte obiecti, q̃a definitio facit cognoſcere nudã eſſentiã; at demõſtratio eſſentiã,

vt

vt eſt per ſe cauſa paſſionum, quod eſt illi intrinſecum, vnde oritur quidā modus dicendi per ſe. Neque. n. eſt accidentale cauſſis naturalibus eſſe principium paſſionū: principium aūt nunquam bene cognoſcitur ſine eo, cuius eſt principium. Vnde, cū præmiſſæ ſint de eſſentia demonſtrationis, in quib. cōtinetur definitio, quatenus per ſe facit ſcire cauſsam paſſionū, vtrūq; per demonſtrationem cognoſcetur, & licet demōſtratio hēat vim a definitione, tāquam a quadam ſui parte, non propterea ſequitr eſſe ignobiliorem, ſicuti hō non eſt ignobilior anima, quamuis ab ea vim habeat. Secundo, ex nobilitate potentiæ, quia tertia operatio eſt præſtantior prima: quoniam tertia eſt veluti terminus aliarum, eaſque neceſſario includit; aliquid affirmat, & vi ſua efficit: prima eſt ſine veritate, ſine aſſēſu, & efficientia, ac proinde mere paſſiua. Poſtremo, ſumitur bona ratio ab efficiētia a qua inſtrumentum ſuam dignitatem capit. Demonſtratio habet vim maximam ergā intellectum, quem neceſſario cōuincit, cum certò & euidenter aliquid cōcludat, atque ad aſſentiēdum trahat. Definitio vero ab eſſenſu, & euidētia abſtrahit, vim habet a demonſtratione, nec eum ſola cōcluſione demonſtrationis, ſed cum tota demōſtratione comparanda eſt, quod qui cōtra ſentiunt, non faciunt. ſed de his hucuſque.

An Ariſtoteles in altero ſecundæ analyſis libro egerit de definitione, vt eſt inſtrumentum ſciendi. Cap. X.

IDeo hanc difficultatem hoc loco examinate volumus, vt oſtendamus verum, eſſe id quod ſupra docuimus, Ariſtotelem ex pfeſſo agiſse de definitione, vt eſt inſtrumentum: vnde etiam melius intelligi poterit alia difficultas, qua quęritur de obiecto librorum ſecundæ analyſis.

De re propoſita fuit prima nonnullorū Græcorum & Latinorum ſententia, q. exiſtimarunt, Ariſtotelem per ſe in ſecundo libro nō egiſse de definitione, niſi vt eſt medium demonſtrationis. Quod ſi ab illis petatur, vbi nam de definitione, vt eſt inſtrumentum ſciendi, egerit, Aliqui reſponderēt, nullibi in Logica, ſed in metaphyſica, quorum opinionem ſupra confutauimus: Alii, vt Albertus, dicerent egiſse, ſed alio libello, qui nunc non extat: Alij denique reſpōderent, non egiſse, ob hanc cauſam, quia admodum pauca dicenda erant de ea, vt eſt inſtrumentum, & illa Ariſto. obiter attigiſse, dū agit de definitione, vt eſt medium demonſtrationis. Secunda opinio Sueſsani, qui exiſtimauit Ariſtotelem tractaſse de definitione, vt eſt inſtrumentum i libro ſexto Topico. Tertia opinio multorum, & ſpeciatim Auerrois in pꝛologo magno, Alexandri, Themiſtij, Lyncōienſis in initio ſcdi poſteriorū, Myrādulani, & aliorum, qui cenſent Ariſtotelem in ſecūdo libro egiſse per ſe de definitione, vt eſt inſtrumentū ſciendi. Quid aūt hac in re ſentiendum ſit, ſequentib. poſitionib. docebo.

Phil. 2 poſt. Euſt. 3. li poſte. Simp. initio prad. Albert.

D. Tho. Aegid. Seo. Euſtr. Alb.

Lib 1. in poſt. anal. Lect. 2.

Prima poſitio Ariſt. nō egit de definitione, vt eſt inſtrumentum ſciēdi in Topicis. Primo, quia definitio, vt eſt inſtrumentum ſciendi, facit ſcire quiditatem rei, inueſtigat partes illius, agit de modo quo inueniri poſſunt, &c. at in Topicis ſolum conſideratur definitio in ordinem ad argumenta probabilia, & non alio modo, vt docet Alexander: ergo. Secundo, definitiones topicę vocantur vanæ ab Ariſtotele: at definitio, vt eſt inſtrumentum ſciendi, eſt quid ſolidum, atque perfectum: igitur.

Libr. 7. topic.

Secūda poſitio, Ariſt. in ſecūdo ſecundæ Analyſis libro egit de definitione p ſe, vt eſt inſtrumentum ſciēdi. Primo, probat ex textu quinto libri primi, vbi cū definiiſſet demonſtrationem, q̄ eſt primum ſciēdi inſtrumentum, pollicetur ſe poſtea acturū de alio modo ſciendi, per quē modum illuſtres expoſitores intelligūt definitionē, de qua nullibi agit in analyticis, niſi in libro ſcdo: igitur. Secundo in Metaphyſicis, vt ſupra diximus, ait ſe velle agere de definitione alio modo, q̄ i analyticis egit; at ibi non egit de ea, vt eſt inſtrumētū, ergo hoc in loco agit. Qđ ſi dicas, ex allata auctoritate ſolū pbari egiſſe de ea, vt eſt mediū, hoc nihil eſt, quia q̄rerem, vbi nā egerit, vt eſt inſtrumentū ſciendi; non in topicis, vt eſt pbatum, vt omittam quod illi libri non ſunt analytici: nō in alio libello, q. illum citaſſet, p̄ter q̄ q' iſtud gratis dicitur, & potiꝰ debuiſſet iſtū libellū citare quo cū maiorē hēt affinitatem tractatio de definitione, quā cū libro, i quo de ea agit, vt eſt

Libr. 7. t. 4 2.

me

Digitized by Google

mediũ.Cõfirmatur,quia de d'finitione, vt eſt mediũ egit in primo libro.ergo in ſecũdo ſub alia ratione:aſis patet,quia egit de principijs demonſtrationis, & de pmiſſis neceſſarijs.imediatis,&cauſis:at definitio
li.1.Poſ. c.18.& 25. vt eſt mediũ eſt talis,igitur. Etenim dũ iſta docet,medij termini naturã exponit,ſicuti cũ debuit docere eſſe vniuerſale. Tertio.idẽ ſatis euidẽter demõſtratur ex ijs q̃ Ariſ.ſecũdo libro de definitione tradit, & ſunt fere iſta.
Cap. 1. Primo docet quot ſint q̃ſtionum genera,an,& q̃d,& quale,& propter q̃d res ſit,vt cognoſcatur, q̃ q̃ſtio per definitionẽ ſoluitur.Secundo,docet definitionem explicare q̃d, & demõſtrationem ꝓpter quid;Quod ſane non facit niſi, vt eſt inſtrumẽtum:& oĩa eſſe diſtinctam docet: at vt eſt medium eſt idem.
Cap. 2. Tertio,explicat illam q̃ſtionem, an definitio demonſtrari poſſit:q̃ vana eſſet, ſi intelligeretur de definitione,vt eſt medium:& ꝓbat non poſſe demonſtrari.
Cap. 4. Quarto,oſtendit q̃ ſint definitionis partes,& qui modus indagandi eas: q̃ ſane intelligenda ſunt de definitione, vt eſt inſtrumentum.Cõfirmatur, quia definitio,vt eſt inſtrumẽtum inuenitur ante demonſtrationem per diuiſionem,at vero,vt eſt medium inuenit̃ p reſolutionem.
Cap. 5. Confirmatur rurſus,quia hoc libro agit de definitione,vt explicat ꝙ quid eſt, ꝙ conuenit ei,vt eſt inſtrumentũ, nõ vt eſt mediũ.
Cap. 5. Deniq; quorſum tam multa de definitione docuiſſet,ſi de ea non agit per ſe, vt eſt inſtrumentum a demõſtratione diſtinctum? præſertim dum ꝓbat eã eſſe a demonſtratione diuerſam: vt expſſe ex fine capitis ſecũdi cognoſcit,cum ait vnã non eſſe partem alterius:at vt eſt mediũ,vnum continetur, in alio:igitur.Quarta rõ,quia non eſſet verum id, quod viri illuſtres docent, Logicam Ariſt.eſſe perfectam, ſi nullibi egiſſet de definitione, vt eſt inſtrumentum per ſe diſtinctum,cum definitio ſit omniũ inſtrumentorum ſciendi inſtrumentum perfectiſſimum. Non eſt tamen dicendum in ſecundo libro nõ doceri aliqua,q̃ pertineat ad definitionem, vt eſt medium demõſtrationis:vt ſunt ea q̃ de cauſſis,Ariſ.ſcripſit, vt doceret demonſtrationem fieri poſſe p omnes cauſſas. Et vt hunc locum concludam,non poteſt bene intelligi definitio,vt eſt medium,niſi etiam cognoſcatur,vt eſt inſtrumentum. Quæ contra ea quæ diximus,obijci poſſunt,ſequenti diſputatione e medio tollentur.

Cur Ariſtoteles in ſecundo libro poſterioris analyſis egerit de definitione. Cap. XI.

QVod explicandum poſuimus non eſſe omnino vanum,aut apertum, ſequentes indicabunt rationes;quibus demõſtrabitur Ariſtotelem non eo loco egiſſe de definitione,vbi agere debuiſſet.

Primo, definitio, vt eſt inſtrumentum ſciendi,dirigit primam intellectus operationem:ergo de ea diſputandum fuit ante libros analyticos in initio Logices.

Secundo, definitio in genere inſtrumẽtorum ſciendi,vt ſupra docuimus, eſt primũ analogatum, de quo prius agi debet, quã de ſecundo analogatis; igitur male de eo egit poſt demonſtrationem.

Tertio,notitia definitionis,vt eſt inſtrumentum ſciendi,confert ad eandem intelligendam, vt eſt medium demonſtrationis;ergo prius de ea agendum fuit quam de demonſtratione.Huic dubitationi ſatis facio his poſitionibus.

Prima poſitio,iure optimo Ariſ. egit de demonſtratione , & definitione coniunctim,i.de vna ſimul cum alia. Primũ, quia ea quæ ſunt analoga,cõuenienter ſimul explicantur, quando vnum depẽdet ab alio; at definitio,& demonſtratio, vt ſupra docui,ſunt huiuſmodi:igitur.Secunda,inſtrumenta ſciendi, præſertim quæ mutuo ſe iuuant, conuenienter ſimul explicantur; at demonſtratio, & definitio ſunt huiuſmodi:igitur.

Secunda poſitio, conuenienter prius Ariſt. agit de demonſtratione,quam de definitione.Primo, quia demõſtratio eſt q̃d notius, quam definitio , vt eſt ſciendi inſtrumentum, atqui innata eſt via,vt a notioribus procedamus;igit̃ de ea prius agẽdum fuit. Lib. 1. phyſ.t.2 Secundo, quia omnes proprietates inſtrumenti ſciendi magis apparent in demonſtratione, quam in definitione; ac proinde conuenienter priore loco de demonſtratione ſcriptum fuit.Tertio, q̃a dubium erat, an definitio eſſet inſtrumentum a demonſtratione diſtinctum, vt colligitur ex capite ſecundo primi poſterioris analyſis,vbi quaſi dubitãdo Ari.dixit, ſi

eſt

Digitized by Google

eſt alius ſciendi modus, poſterius dicet, & eē inſtrm̄ diſtinctū poſteriore lib. plane demõſtrat. Quare agēdū fuit pri⁹ de demõſtrõne, vt melius intelligeret quo pacto definitio ab ea diſtinguatur. Quarto, qm tractatio de ſyllogiſmo ſm̄ formā, de quo in gratiā demõſtrationis ſe acturū eē dixerat, īterrūpēda non fuit, q̄ factū fuiſſet, ſi de definitione prius agere voluiſſet. Quinto, definitio, eſt finis oīum q̄ ī Logica tractātur vt ſupra docuimus: ergo cōuenienter de ea, tanq̄ de fine, vltimo loco agitur. Denique Ariſ. ſcopus in ſc̄do libro erat explicare oēs definitionis ſpecies, quarū vna eſt, q̄ non poteſt demõſtratione ꝓbari: ergo vt recte ītelligeretur qualis iſta eſſet, tractatio de demõſtratione pmittēda fuit. Neque his quæ docuimus allata argumenta obſtant, vt ex eorum ſolutione patebit.

Lib. 1. er. pri. 1.

Ad primum, ideo nō fuit agendum priore loco de definitione, q̄a ei⁹ tractatio eſt obſcurior & q̄a cōmodius explicata fuit in ea parte in qua agitur de inſtrumentis.

Ad ſecundum, concedimus primum analogatum prius explicandum eſſe, ſi nihil obſtet vt accedit in præſentia, iuxta ea q̄ diximus. Idē factum eſt in metaphyſicis, vbi poſterius agitur de Deo, qui tamē eſt primum ens, & prima ſubſtantia, & primum analogatum obiecti metaphyſicæ.

Ad tertium, patet ex dictis, ſed hic reſtant duo ſcrupuli contra methodum qua Ariſt. egit de definitione.

Primus, quare Ariſ. nō egit prius de forma definitionis ī cōi, ſicuti egit de forma ſyllogiſmi vniuerſe? Reſp q̄a definitio nō habet ꝓprie vllam formā, licet diſpoſitio partium eius, hoc eſt generis, & differētiæ poſſet dici aliquo pacto forma, ſecundum quā genus præponitur differentiæ, de qua pauca erāt dicenda, q̄ coniuncta ſunt, cum tractatione partium materialium illius.

Secundus, cur ſaltem nō egit de aliqb. cōmunibus, & neceſſarijs ad quācunque definitionē, vt de genere, & differentia in cōmuni, ſine quorum notitia definitio intelligi nequit? Nec etiā de ꝓprio, quo, deficiēte vera differentia, in definiendo vtimur: ac etiā de accidente, vt a vera definitione reijceret? Ob quas rationes Alpharabius, refe[r]ēte Auerroe exiſtimauit, ante diſputationē de ꝓprijs principijs definitionis præmittendā eſſe tractationē quinq; prædicabilium, vt ipſe fecit. Cæterum, id nō fuit neceſſarium, quia iſta tractatio eſt introductio vtilis ad totam Logicam, ut Porphyrius in ſuo proemio docuit. Adde etiam, quod ad recte intelligendam naturam definitionis, ſatis eſt, vt ipſi termini a Perito explicētur. Atque de inſtrumentis ſciendi hæc vniuerſe dixiſſe volui. Et quoniam iſ nunc quæ dicta ſunt de iſ ſtrumētis ſciendi, & præſertim de definitione, & demonſtratione, cum quæ in ſequenti tractatione diſputanda ſunt, non poſſunt plene intelligi, niſi priuatim explicetur quæ ſit intentio Ariſtotelis in libris ſecundæ analyſis: ideo ſuperioribus capitibus, alia quinque, quaſi appendices adijcimus, quibus prolegomena in poſteriorem analyſim breuiter perſtringemus.

Quod nam ſit librorum ſecundæ analyſis obiectum. Cap. XII.

Ex illis quæſtionib. q̄ ante hos libros ad eorū faciliorem intelligentiā præmitti ſolēt, nos aliquas explicuimus, in ꝓfationibus in priorē analyſim, aliquas in tractatione de iſtrumētis ſciēdi, vt, de inſcriptione horū librorū, de eorundem cōnexione, & diſtributione, atque etiā non nihil q̄d attinet ad præſentem diſputationem. Quare pauca nobis dicenda reſtant.

Q̄d aūt attinet ad præſentem difficultatem de qua quid ſentiendum ſit, nō obſcure conſtat ex duobus vltimis capitibus de inſtrumētis ſciēdi q defendunt Ariſto. libro ſecundo ſecundæ analyſis non agere de definitione vt eſt inſtrumentum, dicentes horū librorum adæquatum obiectū eſſe demonſtrationem: Quia omnia q̄ per ſe in his libris tractant, aut ſunt principia, aut partes, & ſpecies ꝓprietatesque demõſtrationis, & ſi quid dicitur de definitione vt eſt inſtrumētū, id fit, vt melius intelligatur ꝓut eſt medium demonſtrationis: quare demonſtratio erit adæquatum obiectū: At vero q volūt agere per ſe de definitione vt eſt inſtrumentum, affirmant horum librorum adæquatum obiectum eſſe q̄d analogum, munus inſtrumentum ſciendi cōe definitioni & demõſtrationi. Qui autem in vtraque ſint ſententia, in tractatione de

ſic de inſtrumentis ſciendi ſupra diximus.
Cap. 9. Prima opinio, præter allatũ fundamẽtũ,
habet pro ſe duo loca Ariſt. ex quib. de ſo
li demõſtratione eũ tractaſſe colligit. Pri-
mus loc⁹ habetur capite primo prioris re-
ſolutionis; vbi proponẽs ſuã intẽtionẽ ait.
De demonſtratione, & ſcia demonſtratiua,
Secũdus ĩ capite penultimo ſecũdi libri al
teri⁹ reſolutionis, vbi faciẽs epilogũ, ait ſe
egiſſe de ſyllogiſmo & demõſtratione nul
la facta mẽtione de definitione: ſignũ igit̃
eſt, nõ egiſſe de ea ex ꝓpria intẽtione. Ru
fus eandem ſententiam ex eo confirmares,
quod hi libri inſcribũtur reſolutorija reſo
lutione demõſtrationis: ergo ſignũ eſt, hãc
ſolam per ſe cõſiderari Deniq; in fine om
niũ analyticorũ abſoluta tractatione de de
mõſtratione, agit de cognitione principio
rũ: quæ doctrina refertur ad diſputationẽ
de demõſtratione, de cuius principijs ege-
rat His tamen non obſtantibus ſecundam
ſententiam exiſtimamus probabiliorem.

Sit igitur vnica poſitio, obiectũ adæqua
tũ librorũ poſterioris reſolutionis eſt in-
ſtrumentum ſciendi, vt eſt analogum ad de
monſtrationẽ, & definitionem: quæ doctri
na his confirmatur rationibus. Primo illud
eſt obiectũ adæquatũ in aliqua tractatio-
ne, quod omnia cõplectitur quæ per ſe ex
plicantur: at demonſtratio, vt ſupra docui
mus, non comprẽhẽdit definitionẽ prout
eſt inſtrumentum, quæ tamen in ſecundo li
bro per ſe conſideratur, vt capite decimo
demõſtratũ eſt: igitur. Secundo in his duo-
bus libris agitur de duob. inſtrumẽtis per
fectis ſciendi ꝑ ſe, quæ ſunt diſtincta, & nõ
faciũt duo opera diuerſa, ac proinde expli
cari debuerunt, vt cõueniunt in vna ratio
ne analoga: ergo obiectum adæquatum ho
rum librorum erit inſtrumẽtum ſciendi a-
nalogum comprehendẽs demonſtrationẽ
& definitionem. Tertio inſtrumentum ſciẽ
di, vt eſt quid analogũ duobus inſtrumen-
tis, eſt ſcibile & dẽt tractari ĩ aliqua parte
Logicæ, ſed nõ tractaꝰ niſi in his libris; igi
1. Poſt. 1. 21. tur. Confirmatur, quia dantur aliquæ pro-
prietates communes definitioni & demõ-
ſtrationi in ratione inſtrumenti, vt ꝙ am-
bo debeant eſſe vniuerſalium, quod ſint ꝑ-
petuæ; & aliæ: ergo debuerũt explicari in
aliqua parte Logicæ: nõ in alia, in hac igi-
tur. Denique, non obſtant argumenta con-
traria, vt eorum ſolutione patebit, quare
hæc ſententia retinenda erit.

Ad primum, ideo Ariſtoteles eo in loco Libr. 2. prio. c. 1.
ſolum meminit demõſtrationis, quia eſt fi
nis doctrinæ de Syllogiſmo in communi,
quam tunc aggreſſurus erat. Deinde, vt in
dicaret connexionem librorum priorum,
& poſteriorum, qui ſolum ratione demon
ſtrationis connectuntur. Poſtremo, quia
dubium erat an definitio eſſet inſtrumen-
tum a demonſtratione diſtinctum, quod in
altero ſecundæ analyſis libro explicatur.

Ad ſecundũ locũ, ideo meminit de ſola
demõſtratione, vt connecteret libros topi
cos cum analyticis, in quib. explicata fuit
forma ſyllogiſmi in cõmuni, & de materia
neceſſaria, vnde ſequebatur applicatio ad
aliã materiã, nimirũ ad probabilẽ, de qua
agitur ĩ topicis. Et quia tractatio de demõ
ſtratione habet affinitatẽ cũ ſyllogiſmo ꝓ
babili, ideo vt hæc inſinuaret connexio, de
ſola demõſtratione meminit, non de defini
tione, quæ vt eſt inſtrumẽtũ ſciẽdi, non eſt
ſyllogiſmi ſpecies. Adde, quod de eo fact⁹
eſt epilogus, quod oppoſitũ fuerat: neq; n.
neceſſe eſt, vt in epilogo præſertim breuĩ
oĩa numerentur quæ fuere ẽt per ſe tracta
ta. Sunt ẽt qui dicant, ideo non meminiſſe
de definitione, quia de ea agit ſumpta oc-
caſione a tractatione de demonſtratione.

Ad aliam cõfirmationem varie reſpon-
deri poteſt. Primo ideo inſcribũtur a reſo-
lutione demõſtrationis, quia demõſtratio
eſt notior definitione Secundo, quia lõge
plura dicũtur de demõſtratione, cuius gra
tia tractatũ fuit de ſyllogiſmi reſolutione
vnde etiã apparet librorum cõnexio. Ter-
tio, nõ eſt neceſſe vt inſcriptio ſumatur ab
omnib. rebus, quæ in libro tractãtur, vt pa
tet de inſcriptione librorum meteororũ, ĩ
quib. non ſolum agitur de rebus quæ in ſu
prema aeris parte fiunt, a quib. titulus ſu-
mitur, ſed etiã de ijs q̃ in terra, & ſub terra
generantur: Adde etiam, quod talis inſcri-
ptio aliquo pacto deſumi põt a definitio-
ne, vt patet ex ijs quæ de mõ inueniendæ
definitionis ĩ tractatione de inſtrumẽtis di
cimus. Quod attinet ad id qđ vltimo loco
allatum eſt, illa doctrina eſt etiam vtilis, &
accõmodata doctrinæ de definitione. Ideo
autem Ariſtoteles adiecit breuem illã tra-
ctationem de principiorum cognitione, q̃a

erat vtilis ad pleniorem doctrinã de principijs demonſtrationis, & neceſſaria omnibus diſciplinis, ad quas Logica nos introducit Quod autem dicebatur, omnia quæ in his libris dicuntur pertinere ad demonſtrationem, & ad illam reduci falſum eſt, cum definitio, vt eſt inſtrumentum ſit omnino a demonſtratione diſtincta, vt alio loco ſupra eſt demonſtratum.

An de demonſtratione poſſit eſſe ſcientia per demonſtrationem. Cap. XIII.

CVm Ariſtoteles in ſecunda analyſi agat de inſtrumentis ſciendi, hoc eſt de demonſtratione & definitione, dubitari poteſt, an de illis vera detur ſcientia. Hoc autem loco ſpeciatim quæritur de demõſtratione, quia de ea agitur in primo libro, & de ea prius acturi ſumus, poſtea in qua de definitione de ea quoque quæretur, an ſub ſcientiam cadat. Quod autem de demonſtratione non poſſit haberi ſcientia per demonſtrationem, ſic probatur.

Primo, quia daretur progreſſus in infinitum: nam ſi de demonſtratione datur demonſtratio, peto, an de illa poſſit haberi demonſtratio; ſi haberi poteſt, idem quæram de illa per quam habetur, & ſic in infinitũ: ſi non poteſt haberi, idem dicendum erit de prima.

Secundo, vnum & idem in eadem ſcientia non poteſt eſſe inſtrumentum, & ſubiectum: ſed demonſtratio eſt ſubiectum partiale librorum ſecundæ analyſis; igitur eius cognitio non poteſt tradi per aliam demonſtrationem.

Ariſt. li. 1. top. Tertia, demonſtratio eſt inſtrumentum proprium ſcientiarum realium, ergo non poteſt eſſe inſtrumentum in Logica: quare logicus ſolum probabit proprietates, & accidentia ſui ſubiecti per ſyllogiſmũ probabilem, qui eſt inſtrumentum dialecticæ.

Quarto, omnis demonſtratio, vt ex primo ſecundæ analyſis diſcimus, debet procedere ex proprijs: atqui rationes quæ *Tex. 19.* fiunt ab Ariſtotele in his libris non conſtant ex proprijs: quia in his libris non cõſtant ex proprijs demonſtrationis in communi: ergo debent procedere per ea quæ ſunt omnib. demonſtrationib. communia.

Aegid. Paul. Ver. Atq; his rationib. nõnulli commoti, exiſtimant de demonſtratione non poſſe haberi ſcientiam per aliam demonſtrationem, ſicuti de Syllogiſmo haberi poteſt ꝑ alium Syllogiſmum. At vero ſententia contraria eſt omnino tenenda, quod ſcilicet ſcientia de natura, & proprietatib. demonſtrationis per bonas, & veras demonſtrationes haberi poſſit. *Alex. Caiet.* Quoniam ad hoc vt Syllogiſmus dicatur perfecta demonſtratio, ſatis eſt vt procedat per principia propria cõcluſioni probandæ, cuiuſmodi ſunt Syllogiſmi qui fiunt de demonſtratione.

Pro explicatione nota, aliquam demonſtrationem eſſe perfectam duobus modis intelligi poteſt: vno modo ex parte obiecti: cum eſt de obiecto, & ente perfecto, cuiuſmodi non eſt ens rationis, quod conſideratur in Logica: altero modo ex parte conditionum ipſius demonſtrationis, quas debet habere ille Syllogiſmus, qui neceſſario, & ex proprijs concludit, aliquam proprietatem de ſubiecto. Et hoc pacto rurſus demonſtratio dicitur perfecta ſi ex perfectis, & veris cauſſis realib. ꝓcedat, vt ſunt demonſtrationes phyſicæ, vel imperfecta cum cauſſæ non ſunt reales, gerunt tamen vicem cauſſæ reſpectu concluſionis probandæ. Rurſus notandum eſt, hominem vi luminis naturalis, ſine vllo habitu ſcientiæ, vt Ariſtoteles aliquando docuit, ratiocinari, & aliquid probare, ac refellere, atque probatis acquieſcere, quamuis argumentationis, demonſtrationiſve naturam ignoret: quarum perfecta notitia non accedit niſi per Logicam. Ad hanc autem artificioſam *Alber. Phil. li.* cognitionem non eſt peruentũ niſi per exercitationem, qua obſeruatæ, & aliquo pacto cognitæ fuerunt rationes illæ, quæ prius ſola naturæ vi fiebant, remotis imperfectionibus. Quando autem quis hanc notitiam eſt conſequutus, is in tradẽda perfecta demonſtrationis cognitione, demonſtratione vi naturæ, & exercitationis beneficio cognita, vti poteſt, quod ſane Ariſtot. in his libris fecit. His notatis, duas ſubijcio poſitiones.

Prima poſitio, de demonſtratione nõ poteſt dari ꝑfecta demõſtratio ex parte obiecti, vel ex parte cauſſarum, ſi cauſſæ nomẽ ꝓprie, & realiter ſumatur. Doctrina eſt certiſſima, quia demonſtratio, vt a Logico cõſideratur eſt ens rationis, qđ nõ habet proprias, & reales cauſſas. Verũ ꝑfectio demõſtrationis, & ſcientiæ, vt de ꝑfectione nũc loqui-

Digitized by Google

loquimur, non tam ex obiecto, quã ex natura ipſius ſyllogiſmi, quo aliquid neceſſario per priora, & propria probatur.

Secunda poſitio, de demonſtratione poteſt eſſe aliqua demõſtratio in ſuo genere perfecta, qualis põt eſſe de ente rõnis, ita vt gignat certã, & euidentem notitiam de tali obiecto. Primo illud ſubiectũ quod habet ꝓprias paſſiones, & ſpecies ac ẽt cauſſas, & principia illarum paſſionũ, põt ſciri per demonſtrationem: talis eſt demonſtratio quæ vt eſt ens quoddam Logicum, habet ſuas ꝓprietates, quæ per ſua principia ꝓbari poſſunt, igitur. Secundo, Ariſtoteles demõſtrauit ꝓprietates demonſtrationis, nõ per ſyllogiſmos falſos, vel ſolum ꝓbabiles: per demonſtratiuos igitur. Quare, ſi quis ita ratiocinaretur, nõ diſputaret ꝓbabiliter, ſed neceſſario; Omnis ſyllogiſmus ꝓcedẽs ex primis, veris, cauſſiſq; cõcluſionis gignit ſcientiam. ſed omnis demonſtratio eſt talis: igitur. Nã conſtare ex talibus principijs eſt cã cur talis ꝓducat effectus; qui non põt aliunde proficiſci; ſicuti conſtare ex cõtrarijs eſt cauſſa cur aliquid ſit corruptibile Item, hac alia ratiocinatione ꝓbo omnẽ demõſtrationẽ debere cõſtare ex certis. Omnis cognitio certa, & euidẽs debet conſtare ex principiis certis: at omnis demonſtratio eſt huiuſmodi: igitur.

Sed peteres, vnde ſit, vt vna & eadẽ demonſtratio poſſit probare aliquam ꝓprietatem de aliis, ac etiã ſimul, & ſemel de ſeipſa. Reſpondeo, hunc eſſe effectũ intellectus humani, qui cũ ſit potentia a materia ſeiuncta ſe in ſeipſum reflectere põt, id qđ facit in tota Logica, dũ ſeipsũ inſtruit, dũ ſuas operationes p inſtrumenta ſciendi dirigit. Cum ergo demõſtratio ſit effectus rationis quodãmodo ſupra ſe reflectitur, ꝓbatq; aliquas ꝓprietates de ſeipſa; effectus enim eſt ſuæ cauſæ ſimilis. Quare vt definitio, definitione ſe definit, ita demonſtratio demõſtratione ſe demõſtrat. Neq; argumenta in contrarium allata hanc doctrinã euertunt, vt ex eorum patebit ſolutione.

Ad primum, negatur ſequela, q̄a de illa demõſtratione particulari q̄ aſſumitur ad demonſtrandã aliquam paſſionem demonſtrationis in cõmuni, nõ datur alia demonſtratio, ſed ipſamet de ſeipſa eãdem ꝓprietatem demonſtrat, ſed ſub diuerſa ratione. Etenim, prout eſt particularis demonſtratio aſſumpta, vt inſtrumentum ad aliquid probandum, habet rationem probationis: vt vero ipſa quoq; includitur in natura demonſtrationis in communi cuius proprietates demonſtrantur, probat talem proprietatem de ſeipſa, & ſub hac ratione eſt id quod probatur.

Qđ ſi dicas, inſtrumentum eſt realiter diſtinctũ ab eo cuius eſt inſtrumentũ, vt patet inductione ĩ omni genere inſtrumẽtorũ: ergo non ſufficit allata diſtinctio, inter demonſtrationem probantẽ, & probatã, cum ſit diſtinctio ſolum ſecundum rationẽ. Reſpondeo, antecedens habere veritatẽ in ſolis inſtrumentis realibus, non autẽ in inſtrumentis ſciẽdi, & rationalibus. Quoniã, vt inſtrumẽta illa, & res etiã cuius ſunt inſtrumenta ſunt reales, ita inter illa eſſe debet realis diſtinctio. At vero inſtrumenta ſciendi, & id quod per ipſa ſcitur, ſunt entia rationis, & ita ſatis eſt ſi ſolum ratione diſtinguuntur.

Ad ſecundum, obiectum horum librorum partiale eſt demonſtratio vniuerſe ſumpta: at vero inſtrumẽtum eſt, hæc, vel illa demõſtratio in particulari, & ita obiectum eſt diſtinctum ab inſtrumento, modo iam explicato.

Ad tertium, negamus demonſtrationem eſſe ſolum inſtrumentum ſcientiarum realiũ: eſt enim etiam inſtrumentum ſciẽtiæ rationalis, ſcilicet Logicæ, quæ eſt ſciẽtia determinata de inſtrumẽtis ſciendi, & ita eſt omnino diuerſa à Dialectica: cuius inſtrumentum eſt probabilis ſyllogiſmus.

Ad quartũ, ꝓpoſitiones quib. Logicus probat demõſtrationis paſſiones in communi, eſſe, q̄dẽ vniuerſales, ſicuti Logica vniuerſalis eſt: ſed tamẽ ſunt ꝓpriæ reſpectu cõcluſionis q̄ probatur. Sicuti in ſciẽtia de animali probantur cõmunes paſſiones, ſed per propria earum principia.

De forma horum librorum ſiue de methodo, modoque procedendi, atque de diuiſione.
Cap. XIIII.

IN hoc capite duo breuiter nobis explicãda ꝓponimus, horũ librorum formã q̄ conſiſtit in methodo rationeque tractãdi, & eorũdem partionem, vnde ſubiecta

E a cogno-

Digitized by Google

cognoſcetur materia: & vt melius intelli-
gatur primū,initium capiemus à ſecundo.
Quod igitur ad diuiſionem attinet,ſcd̃a
analyſis in duos diuiditur libros:in quorū
primo,vt diximus,agit de demōſtratione,
A t. 1. in ſcd̃o de definitione.Primus liber in no-
ad 5. uem prīcipales diuiditur partes. In prima
Ariſt. affert, & ꝓbat quādā ꝓpoſitioné,vt
doceat quæ p̃cognoſcēda ſint ante demon
A t. 5. ſtrationem de qua acturus eſt. In ſecūda ꝓ
ad 30. poſito demōſtrationis fine;ipſaq; demon-
ſtratione definita,docet quales debeāt eſſe
p̃miſſæ potiſſimę demonſtrationis,& duo-
A t. 30. decim ei[a] aſſignat ac ꝓbat cōditiones, de-
ad 31. que eiuſdē prīcipijs differit. In tertia agit
A 31. de demonſtratione q̃a,quam comparat cū
ad 32. demonſtratione ꝓpter quid. In quarta,de
figura demōſtrationis, hoc eſt docet perfe
ctā demonſtrationem,tum affirmantem,tū
A 32. negantem in ſola prima fieri figura.In q̃n-
ad 34. ta agit de ſyllogiſmo oppoſito demonſtra
A 34. tioni,quo gignitur ignorantia, ſiue error.
ad 39. In ſexta,docet demōſtrationē ex trib. ter-
minis cōſtare,& eorū in infinitum nō poſſe
abire, & quo pacto mediata propoſitio ad
A 39. immediatam reuocetur. In ſeptima, varias
ad 42. demōſtrationis ſpecies inter ſe confert, v-
A 42. niuerſalē negātē,& oſtenſiuā cum ſuis op
ad 44. poſitis. In octaua agit de ipſo demōſtratio
nis effectu,nimirū de ſcientia, & ſcibili,&
de ſyllogiſmorū principiis. In nona cōpa-
A 44. rat ſciētiā cū opinione, agitq; de ſolertia.
ad finē. Secundus liber in q̃nq; maiores partes
diuiditur In prima agit de quattuor q̃onū
generibus. In ſecunda diſputat, an vnū &
idem poſſit ſciri definitione, & demonſtra
tione. In tertia varia cauſſarū genera diſti-
guit,& docet, an demonſtratio per omnia
cauſſarum genera fieri poſſit,& qui modus
ſit in demōſtratione tenendus. In quarta,
docet artē inueniēdæ,& cōficiendæ defini
tionis,ac etiā quomodo cauſſæ inueſtigen
tur.In quinta,quomodo cognoſcātur prin
cipia,& de ortu,atq;incremento ſcientia-
rum.Quod vero ſpectat ad metodum,cer-
tū eſt Ariſtotelē vti methodo reſolutiua:
nam propoſito fine horum librorum q̃ eſt
docere modum,quo certam de rebus poſſi
mus habere ſcientiā;inquirit conditiones
principiorum, quibus venitur ad ſcientiā
quæ habetur per cōcluſionem.Vtitur etiā
methodo definitiua, q̃a definit ipſum ſci-
re,& demōſtrationem, ac etiam principia
materialia demōſtrationis. Item procedit
mō doctrinali,& ſcientifico,quia quæ do-
cet certiſſimis rationib. comprobat. Item
ſeruat ordinem naturæ,q̃a à principiis,&
cauſſis ad principiata,& ad effectus ꝓgre-
ditur. In quib. explicandis, vtitur exēplis
certiſſimis a mathematicis diſciplinis de-
ſūptis: q̃ licet nunc nō ſint ita ꝑſpicua, cū
nō detur opera ſcientijs mathematicis, vt
olim fiebat:tñ ex ſe manifeſtiſſima ſunt,&
ad ea quæ docet illuſtranda maxime accō-
modata. Genus dicēdi omnino obſcurum, *Libr. 2. Acad.*
ꝙ ſciens, & fortaſſe etiā prudens Ariſtote *quaſt.*
les, q̃ vt Cicero ſcribit fuit homo ſingula-
ri facundia præditus,affectauit,vt rē maxi
me neceſſariam obſcure tractādo,hominū
ingenia ad ſtudium excitaret, & ad ſuum
opus ſtudioſe legendum commoueret, nā
quæ facilia ſunt, etiam ſi neceſſaria ſint,fa
cile negliguntur:& veritate ex verbis re-
buſue obſcuris eruta,mirifice delectamur.
Quamuis ergo hoc opus ab Ariſto.in eum
finem ſit confectum, vt ad alias ſcientias
comparandas viam ſterneret: tamen data
opera genere dicendi per obſcuro,aditum
ad ea quæ in eo docet intercluſiſſe vide-
tur,ignauis nimirum, non iis qui norunt
omnia pulchra eſſe difficilia.Atq; hæc pau
ca de rebus propoſitis, & quidem rudite
nūc dixiſſe volui:alias plura, & magis ela
borata,Deo volente,dicturus.

*An quæ tractantur in primo capite primi poſte-
riorum pertineant ad proœmium.*
Cap. XV.

QVamuis aliqui de re ꝓpoſita fuſe ſcri *Bald. in prinz.*
bant: nos tamen breuiter agemus,cū
non ſit huiuſmodi,vt multum requirat di-
ligentiæ & operis. *Amm.*
Quod igitur ad aliorum ſententiā atti-
net,quidā,vt Balduinus, & Sueſſanus ſcri-
būt,exiſtimarunt hoc caput nō pertinere *Cap. 1.*
ad proæmiū ſed ad tractationem: q̃a proæ
miū poſitum fuit in primo priorum;& cū
hi libri vnū faciāt opus cum illis, nō fuit
neceſſe,vt aliud adhiberet proæmium. Ad
de ēt,q̃a in hoc capite nullæ ad ſunt proæ
mij cōditiones, cum nihil proponatur,&
nulla captetur attentio,aut beneuolentia.
Alij vero propoſitā dubitationē duo-
bus

Lib. 4. bus dictis explicant. Primum, Ariſtot. tribus modis ſua opera exordiri ſolet. Primo pro ponendo ea quæ tractanda ſunt, vt fecit in primo lib. Perihermenias; & in primo, priorum analyſis; & tunc proprie vtitur proœmio. Secundo repetendo iam dicta: vt fecit in libro tertio de Cœlo, & in libro primo Meteorologico. Tertio, ab aliqua vniuerſali propoſitione, vt in 1. Metaphyſico, in primo de animâ, & in 1. Eth. Ariſt. auſpicatus eſt hos libros, tertio modo, ob vniuerſalē quandam propoſitione, vnde ſibi parat aditum ad dicenda. Acturus enim de demonſtratione, docet, omnem doctrinam, & diſciplinam ex præexiſtente fieri cognitione. Vnde hæ duæ ſententiæ negant hoc caput pertinere ad proœmium.

At vero Balduinus confutatis duob. modis iam explicatis, ita de hac re ſentit: Primum fatetur hos libros analyticos habere vniuerſale proœmium, vt dictum. Deinde ait hos poſteriores habere partiale proœmium, a principio vſq; textum decimum excluſiue. In quib. textib. Ariſt. tria præſtare docet nimirum, inuenire, proponere, & ordinare ea de quib. poſtea acturus eſt, & in textu 10. incipere diſtincte tractare, quæ propoſuerat & numerauerat, cum ait, Vera quidem &c. Denique hoc proœmium in tres præcipuas partes ſecat. In prima vſq; ad text. 7. excluſiue, ponit propoſitionem vniuerſalem, qua docet omnem doctrinam habere inſtrumentum præcognitū, ex quo neceſſario fit. In ſecunda a textu ſeptimo, ad octauū vſq; incluſiue ex definitione ipſius ſcire ſumit conditiones eius tanquam finis. In tertia, nimirum in textu nono, ex conditionib. ipſius finis, qui eſt ſcire inſert quales, & quot ſint conditiones præmiſſarum demonſtrationis ſimpliciter, quæ sūt inſtrumenta ad ipſum ſcire, quod eſt finis. Cum ergo Ariſt. proponat, & enumeret ea quæ explicaturus eſt, vere vtitur proœmio: nam reddere attentum, & beneuolum pertinet ad oratores, & ad proœmium rhetoricū non philoſophicum, vt ipſe ait. Quod ſi ei obijcias celebrem illam propoſitionem a qua auſpicatur: reſponderet, iſtam ad idem tendere.

At vero Aegidius, fatetur quidem hos libros habere partiale proœmium, ſed contineri in 1. cap. in quo duo Ariſtot. præſtat. Primo remouet prauam diſpoſitionē quæ eſſe poterat in animo auditoris refellendo errorem Plato. de modo, quo fit ſciētia. Secundo introducendo bonam diſpoſitionē, dum docet ſcientiam fieri ex præexiſtente cognitione.

Nos autem, cum alijs exiſtimamus hoc caput omnino pertinere ad tractationem nō autem ad proœmium, primum quidem, quia iam proœmium poſitum fuerat ſupra, libro primo analytico, vbi propoſita fuit intētio & ſubiecta materia: & ita nihil fuit neceſſe alio partiali pœmio. Secundo, quia intentio Ariſt. vt ſtatim plane docebitur, erat explicare quandam propoſitionem, ſeu quoddam principium pertinens ad demonſtrationem. Poſtremo, quia in capite vlt. ſecundi libri, ait ſe explicaſſe, non poſſe fieri doctrinam ſine præexiſtente cognitione: ergo quæ in hoc capite dicuntur, nō ad proœmium, ſed ad tractationem pertinet, tanquam ea quæ ex profeſſo explicantur, vt in ſequenti capi planum fiet.

Quæ ſit intentio, Ariſtotelis in capite primo primi Poſteriorum. Cap. XVI.

QVod attinet ad Ariſtotelis intentionem in hoc primo capit. expoſitores in varias opiniones abiere, & præter ſententias proximo capite recenſitas, ſunt hi alij dicendi modi.

Primus domini Caietani, hoc loco, dum exponit operis huius ſeriem, qui ait intentionem Ariſt. in his duobus libris eſſe, tradere perfectam cognitionem demōſtrationis, de qua tractat quattuor quæſtiones, quæ de vnaquaque re fieri poſſunt. Primo, explicat quæſtionem, an ſit, in hoc primo capite: Secundo docet qualis ſit, in capite ſecūdo: tertio, propter quid ſit, in reliquis capitibus primi libri; quarto, in libro ſecūdo explicat quæſtionem propter quid ſit, dū agit de eius medio. Quod ſi ab eo petas qua rōne pbet demōſtrationē dari, reſpōdet id hac ratione præſtare. Primo docet dari ſciētiā contra Heraclitum. Secundo, eam non fieri per reminiſcentiam, ſed per præexiſtentē cognitionem, ac proinde ipſas præmiſſas, q̄ nihil aliud sūt quā demōſtratio, eſſe neceſſarias ad ſcientiā cōparādam. Quoniam ergo in ſcibilibus idem eſt, demonſtrare, an aliquid ſit neceſſarium, & an reperiatur, ideo ex eo quod probat de-

demonſtrationem eſſe neceſſariam ad ſciētiam, probat ſcientiam dari.

Secundus Lyncodienſis, qui ait intētionem Ariſtotelis eſſe oſtēdere modum quo ſcientia acquiritur, cum aliqui tam eſſe negarent, alij vero dicerent, non fieri de nouo. Et quoniam Ariſtoteles, tanquan Logicus non poterat probare ſcientiam dari, oſtendit ſaltem qua ratione in nobis acquiratur, & ait fieri ex præexiſtente cognitione: docetque quomodo concluſio de nouo ſciatur, cum antea eſſet cognita in præmiſſis.

Herācl. vt patet 4. Met. t. 22.

Tertius aliorum, qui dicunt Ariſtot. propoſitum eſſe explicare demonſtrationem fieri ex præexiſtente cognitione.

Quartus quorundam, qui dicunt, velle refellere duos errores, vnum eorum qui negabant ſcientiam, alterum aliorum qui dicebant non fieri de nouo.

Poſtremus Auerrois, & Græcorum, ad cuius explicationem duo animaduertenda ſunt. Primum, in ſcientia, vel in aliqua re tractanda inchoandum eſſe a communioribus, vt non vno in loco docet Ariſtoteles, & poſtea deueniendum eſſe ad particularia. Alterum proprietates demonſtrationis eſſe in duplici differentia, quædam ſunt communes, quædam vero propriæ, & particulares His notatis, dicunt Ariſtotelis intentionem eſſe agere de quadam communi proprietate pręmiſſarum demonſtrationis, quod ſint præcognitiones quædam, & via ad ſcientiā concluſionis: vt autē hoc melius præſtet, prius explicat propoſitionem illam, Omnis doctrina, &c. vt planius infra docebo. Vt huic dubitationi ſatisfiat, ſtatuo has poſitiones.

Libr. 1. phyſ. t. 4.

Prima poſitio, Ariſt. in hoc capite non intendit probare demonſtrationem eſſe. Primo, quia probare dari ſcientiam pertinet ad Metaphyſicum. Secundo, quia, vt ſupra diximus Ariſtoteles in ſecundo libro analyſis ſecundæ, & alibi etiam, citando hunc locum, ait ſe explicaſſe doctrinam fieri ex præexiſtenti cognitione. Tertio, quia ſciētia ſupponit ſubiectum eſſe, vt ex hoc capite, textu ſecundo diſcimus & cum demonſtratio ſit partiale ſubiectum primi libri, non demonſtrabitur eſſe. Quarto, quādo ſubiectum in aliqua ſcientia eſt notiſſimum, non probatur eſſe, at quod demonſtratio ſit, in Logica eſt certū: igitur. Quinto ſequeretur Ariſtotelē petere principiū: Quia qui dicit, Omnē doctrinam, & diſciplinam, ſupponit ſcientiā eſſe, & eā de nouo comparari. Poſtremo, quia nec verbum quidem fecit de eo, quod Caietanus ait.

Libr. 6. Met. An. 3. tal. cō. 4. Cap. vl. Scot. hoc loco, not. 1.

Secunda poſitio, intentio Ariſtotelis in hoc capite non eſt probare ſcientiam dari. Tum quia, vt diximus, alibi citatur propoſitio illa quam hic Ariſtoteles probat, quaſi priore loco ex profeſſo tractatam: tum etiam, quia ex iis quæ hic docet, non colligitur habuiſſe talem intentionem.

Tertia poſitio, ſcopus Ariſtotelis in hoc capite, non fuit velle docere demonſtrationem fieri ex pręexiſtenti cognitione. Quoniam nihil ſpeciatim dicit de præcognitione demonſtrationis, ſed omnis doctrinæ, & diſciplinæ: quare non poteſt eſſe principale intentum velle docere demonſtrationem fieri ex præexiſtente cognitione.

Quarta poſitio, Ariſtot. præcipuum intentum non fuit, velle confutare aliorum errores, & probare ſcientiam eſſe, & acquiri de nouo. Quia obiter, in fine capitis aliorum errata tollit.

Quinta poſitio, Ariſt intentio hoc loco eſt docere quandam cōmunem proprietatem præmiſſarum demonſtrationis, quod ſcilicet ſint præcognitiones, & via ad ſciētiam cōcluſionis, & vt hoc doceat, probat omnem doctrinam ex alia præeunte fieri notitia. Deinde docet pręcognoſcendi modos, & ſoluit dubitationem quæ contingere poterat, qua ratione ſcientia de nouo fiat, ſi fit ex præexiſtēte cognitione, in qua quod de nouo diſcitur, potentia cognoſcebatur. Poſtea applicat illam proprietatem ſcientiæ demōſtratiuæ, quæ fieri debet ex pręcognitione præmiſſarum. Deniq; ex cōditionib. ſcientiæ demonſtratiuæ colligit proprias præmiſſarum conditiones, & proprietates, de quib. poſtea late diſputat. Patet ergo ex his, quod nam ſit Ariſtotelis in primo capite propoſitum, & qui progreſſus. Atq. ex iis quæ in vltimis capitibus dicta ſunt, paratus eſt aditus ad intelligenda ea, quæ in ſequenti tractatione dicturi ſumus: in qua omnia diligenter explicabuntur, quæ ad expoſitionem doctrinæ ab Ariſtotele in primo capite libri prioris ſecundæ reſolutionis traditæ, ſunt neceſſaria.

Cap. 2.

TRA-

TRACTATIO DE PRAECOGNITIONIBVS ET PRAECOGNITIS,

Et de ijs, quæ ex præcognitione fiunt.

Quid ſit præcognitio, præcognitum, & qui præcognoſcendi modi. *Cap. I.*

EA eſt humanæ mentis conditio, dum in hoc corporis ergaſtulo incluſa manet, vt in nullius rei notitiā de nouo venire queat, ni aliqua præceſſerit, ſaltem a natura, inſi-
Libr. 1. Phyſic. t. 58. ta notitia. Vt.n. natura ſine ulla præiacente materia nihil ſua vi pōt efficere; ita nec humana intelligentia ni aliqua præiuerit cognitio. Quo fit vt Logicus ſcientiarum acqrendarum inſtrumenta docet, de pręcognitionib. p quas veluti per vias quſdā rerum occultarum acquiritur doctrina, diligēter diſputare debeat, cum ijs ignoratis: cætera omnia ignorare ſit neceſſe.

De hac igitur Logicæ particula diſputaturus, hunc ordinem ſeruabo: Primum agā de pcognitionib. vniuerſe: deinde de pcognitionib. priuatim, ſiue de ipſis pręcognitis: poſtremo docebo qūo oīs noſtra cognitio ex pexiſtenti cognitione fiat. Qđ vero ad primū attinet, hoc primo capite de nomine & definitione pcognitionis, atq; pcogniti, ac de modis præcognoſcendi breuiter agam.

Præcognoſcere igit̄, nihil aliud ſignificat, q̄ ante, vel prius cognoſcere, & præcognitio, idē valet, qđ præcedens, ſiue prior cognitio, q̄ aliā cognitionem antecedit, q̄
Ariſt. 2. poſt. cap. vlt. vox varijs modis vſurpari pōt Primo, cū oīs noſtra notitia ortū hēat a ſenſib., a qb. vt aliq̄do Cicero ſcripſit, ordimur, iō ſenſuū cognitio, vocari pōt pcognitio. Scđo, cū oīs cognitio hēatur, vel p inuentionē, vel per doctrinā ab alio, & hæc illā ſēper ſupponat, iō notitia p inuentionē acq̄ſitā cum hac cōparata, præcognitio dici pōt. Tertio, oīs notitia a qua alia aliquo modo pendet, ſiue neceſſario, ſiue vtiliter, reſpectu illius, pcognitio appellari poterit, qua rōne dicemus Logicā eſſe pcognitionem reſpectu aliarum ſcientiarum cum omnes aliæ ſciæ ab hac omnino pendeat. Quarto, illa notitia q̄ eſt in prima intellectus operatione dici pōt pcognitio reſpectu cognitiones q̄ eſt in ſecunda & tertia. & vniuerſe loquendo, in quacunq; ſcia, ſuppoſitiones, data, ſiue poſtulata, & definitiones eodem nomine nominari poſſunt. Poſtremo, prima principia naturæ lumine ex ſola terminorum cōprehēſione cognita, dicuntur præcognitiones reſpectu cōcluſionum, q̄ ex illis conficiuntur. Has innatas notiones
Græci ἐννοίας, & προλήψεις. Cicero notitias, notiones, & pnotiones appellat. Ex quib. colligere licet, hoc nomē dupliciter ſumi poſſe; primo vniuerſe p quacunq; cognitione quæ aliam præcedit; altero modo proprie, pro præuia notitia ad cōſequendā aliquam nouam doctrinam, ſiue eam efficiat, ſiue ad eam acquirendam tantum iuuet. De nat. deor.

Præcognitio primo mō ſumpta, ſic deſcribi pōt, Præcognitio eſt quæuis cognitio, quæ quocunq; mō aliam præcedit: qua rōne ſenſitiua cognitio pcedit itellectiuā, cum nihil ſit in ſenſu, quod prius non fuerit in intellectu, & neceſſe ſit intelligentē phantaſmata ſpeculari: Altero vero modo accepta, ſic deſcribitur. Præcognitio eſt pauia notitia intellectiua ad conſequendam rei ignotæ doctrinā dirigendo, aut efficiendo neceſſaria. Vbi nota, in cognitione rei dubiæ duo conſiderari poſſe: primum, aliquid, quo dirigimur, & iuuamur ad illam cōſequendā; alterum, id quo illa cognitio efficitur & producitur, primum eſt veluti conditio, hoc veluti cauſſa efficiens, illud

præcedit hoc vero ſequitur. Quæ duo et in cā naturaliter agente obſeruātes, vt in ꝓductione calefationis; quæ efficienter eſt ab ignis caliditate. & ab eius præſentia, tā quā a cauſſa ſine qua non. Vt ergo in hāc actione aliquid iuuat, aliquid efficit: ita in doctrinæ acqſitione alia ꝑcognitio iuuat, alia efficit Patet igitur quid ſit ꝑcognitio, vnde facile intelliges, quid ſit ꝑcognitum.

Præcogitum ergo nihil aliud eſt, quam id circa qđ verſatur præcognitio, res nimirum ea quæ aliquo modo prçcognoſcitur, vt eſt ſubiectum, & prædicatum quæſtionis ad probandum propoſitæ, ac etiā principia ex quorum notitia aliquid ꝓbatur. Modus vero præcognoſcendi, eſt ratio ꝑcognitionis, vel ordo ipſarum præcognitionū, ſiue variæ præcognitiones quæ de præcognitis habentur, vt ex ijs quæ dicemus perſpicuum fiet. Præcognitio igitur eſt notitia quæ prçcedit: Præcognitum eſt id quod præcognoſcitur; Modus uero, eſt ratio præcognoſcendi, ut quod de aliqua re præcognoſcatur an ſit, & quid ſit, vel quid ſignificet.

Quotuplex ſit præcognitio, ſiue de præcognitionis diuiſione. Cap. II.

PRæcognitio ꝓpriè ſumpta, quæ ad alicuius rei dubiæ notitiam acquirēdam aliquo modo confert, primū ex Auerrois doctrina diuiditur in dirigentem, & agentem. Dirigens eſt ea quæ diſponit, & iuuat intellectum ad cognitionem rei dubiæ, ipſam vero cognitionem non attingit, & eſt veluti cōditio ſiue quā nō, vt dicebamus, cuiuſmodi eſt nominis notitia: Agens vero eſt illa quæ non ſolum diſponit, verum etiam notitiam nouam efficit; eam que ꝓducit. Rurſus vtraq; ſubdiuiditur, dirigēs, altera eſt, quid eſt quod dicitur, vel quid nominis, altera an ſit: quæ ſit, vel rei ſiue quæſtionis, ſimplicis, vel compoſitæ, & vtramque ſubdiuideres iuxta duo inſtrumēta ſciendi, hoc eſt diffinitionis, & demonſtrationis. In definitione.n. q̄rere poſſumus, & qđ nominis. & an ſit: in demonſtratione vero qa eſt, de ſubiecto, & qđ nominis de ꝑdicato, vt infra plenius explicabitur. Agēs ſimiliter multis modis diuidi pōt; primo in ſimplicē, & diſcurſiuā, ſimplex eſt præcognitio definitionis: diſcurſiua vero eſt ꝑcognitio ꝑmiſſarum ſyllogiſmi, aut antecedentis in Enthymemate, & exemplo, aut cognitio principiorum demōſtrationis, illa impfecta, hæc perfecta dici pōt. Scđo diuiditur in ꝑcognitionē vniuerſalē, qualis eſt cognitio pricipiorū, ex qua quodāmodo pendent oēs aliæ cognitiones cōcluſionū, & in particularē, qualis eſt ꝑcognitio principiorum ꝓpriorum demōſtrationis. Tertio in cognitionem agētem ſm̄ nos, & ſecundū naturā. præcognitio agens ſm̄ naturā, eſt notitia cauſſæ exiſtendi. q̄ ſua natura præcedit effectum, & eſt cauſſa cognitionis illius. Agens ſecūdum nos, nihil eſt aliud, q̄ cognitio alicuius rei, quæ aliqua rōne in cognitionē alterius rei nos ducit, quæ non eſt vere cauſſa illius, ſed nobis tātum cognitionis. Atque circa has diuiſiones ſunt modo nonnullæ dubitationes.

Prima, an qđ nominis poſſit eſſe aliquādo præcognitio agens. Reſpondeo, in definitione, & demonſtratione non poteſt eſſe niſi dirigens: at vero in ſyllogiſmo probabili, poteſt eſſe aliquo pacto agens. Siquidē ſyllogiſmus topicus per Etymologiam aliquid ꝓbat: quo argumento aliquādo vſus eſt Ariſtoteles: Verum, cum quid nominis eſt præcognitio agens, reuocatur ad præcognitionem ꝑmiſſarum ſyllogiſmi: cuius ſubiectum præcognoſcendum erit definitione quadam craſſa, & rudi nominis. *Ariſ. Li. 1. de cæl. t. 22.*

Secunda an præcognitio, An, ſit, ſit dirigens, vel agens Reſpōdeo eodem mō, quo ad præcedentem dubitationē reſpōſū fuit. Aliquando.n. ex cognitione exiſtētiæ ſubiecti, aliquid aliud rōcinādo deducimus, & probamus, verum vt eſt præcognitio agēs reuocatur ad præcognitionem, an ſit, quia cōtinetur ſub præcognitione præmiſſarū.

Tertia dubitatio, an præcognitio qđ rei poſſit eſſe aliquando dirigens. Reſpondeo non poſſe eſſe: quia eſſentia rei ſemper ꝑcognoſcitur præcognitione agente.

Quarta dubitatio, an præcognitio agēs eodem modo ſeſe habeat in definitione, & demonſtratione? Reſpondeo, negando: & ratio eſt, quia ſunt diuerſa inſtrumenta ſciendi: & quia demonſtratio eſt inſtrumentum illatiuum & probatiuū, ideo ex cognitione præmiſſarū poteſt inferre cognitionē concluſionis; definitio vero cū ſit inſtrumētū

Cap. 1. Epiſt.

quod-

Digitized by Google

quoddā ſimplex explicatiuum eſſentię, nō pōt inferre cognitionem eſſentiæ, per aliquam præcedētē cognitionē. Sed peteres: cur præcognitio ſcientiæ definitiuæ q̄ditatis rei, dicatˋ eſſe agens; R̄ndeo ob hanc rationē, quia intellectus aliter nō pōt apprehendere eſſentiā rei, ne ſi prius intelligat, & cognoſcat genus, & differētiā: quare cognitio generis, & differentiæ eſt præcognitio agēs ad cognoſcēdā rei naturam.

Quinta dubitatio, cur cognitio definitiua nō eſt p̄cognitio agens ad cognitionē quiditatis, ſicuti cognitio demonſtratiua eſt q̄dam p̄cognitio ad ſcientiā concluſionis. Reſpōſio patet ex dictis, quia ſcientia demōſtratiua eſt cognitio ipſius cōcluſionis, quæ eſt diſtincta à cognitione p̄miſſarum; quarum cognitio pōt eſſe præcognitio agēs huiuſmodi ſciētiæ; at vero cognitio definitionis, nihil eſt aliud, q̄ ipſamet cognitio eſsentiæ, & q̄m idem reſpectu eiuſdem non pōt eſse cognitio, & præcognitio, ideo cognitio definitionis non poteſt eſſe præcognitio notitiæ quiditatis.

Sexta dubitatio, an omnis præcognitio poſſit eſse quæſtio, ſiue quæſitum: Reſpondeo, afferendo nonnulla dicta, Primum, in diuerſis ſcientijs id fieri pōt: exempli gratia, intelligentias eſse, eſt qō in phyſica, quæ probatur p̄ motum: at uero in Metaphyſica in qua ſunt obiectū, eas eſse eſt p̄cognitio. Sc̄dm, idem contingere poteſt in eadē ſcientiā, vt ecce, eſse admiratiuū eſt qō reſpectu rationalitatis, q̄a per hanc probari poteſt, at vero reſpectu riſibilitatis, quæ per admirationem probatur, eſt præcognitio. Tertiū, eadem propoſitio poteſt eſse præcognitio reſpectu noſtri, uel ſecūdū nos, & qō ſm̄ naturam: Verbi gratia ignem calefacere, eſt præcognitio reſpectu noſtri in ordine ad calorem qui eſt in igne: quoniā p̄bamus ignem eſse calidū, quia calefacit: at ſecundum naturā eadem cognitio eſt quæſtio; quia probamus ignē calefacere ex eo quod eſt calidus. Quartum, quædā ſunt ſemper cognitiones, ſaltem quoad nos, ut eſt rudis quæſtio nominis notitia: quia craſſa nominis definitio in quacunque qōne ſupponitur. Quintū, quæſtio, p̄pter quid res ſit, ſemper eſt quæſitum, & nunquā præcognitio, quia eſt vltimum, quod quæritur de vnaquaque re. Sextum dictum, qō an ſit, quid ſit, quale ſit, reſpectu diuerſorum aliquando ſunt præcognitiones, aliquādo quæſita. Vt quale ſit reſpectu propter q̄d ſit; eſt præcognitio, & reſpectu an ſit, eſt quęſitū ſimiliter, an ſit reſpectu quid nominis: reſpectu uero quid ſit eſt præcognitū. Quare quædā ſunt ſemper præcognitio, q̄dā ſemper qō, quædam reſpectu diuerſorum utrunque.

Ex his quæ hactenus de præcognitionū diuiſione diximus, intelligi poteſt, illas duas præcognitiones, quas Ariſtoteles poſuit, an ſit, & quid ſit contineri ſub illa diuiſione ab Auerroe tradita. Si enim an ſit applicetur principijs, de quib. cognoſcitur, an vera ſint, erit præcognitio agens: quia efficit cōcluſionis cognitionem: ſi vero applicetur ſubiecto, erit dirigens: at uero. Quid ſit, applicata ſubiecto, uel paſſioni, quia ſemper deſignat nominis definitionem, eſt præcognitio dirigens. Quare an ſit, nō eodē mō ſumitur ratione principiorū, & ſubiecti, cum ibi ueritatem, hic exiſtentiam deſignet: at vero quid ſit, ſiue quid ſignificet, eodē mō ſumitur; neq; n. quid rei in præcognitionib. ponendum eſt. Hæc quæ ſtrictim de diuiſione præcognitionum dicta ſunt, ex iſs quæ deinceps dicentur, omnino manifeſta fient. *Libr. 1. poſt. t. 22.*

An præcognitiones ſint tantum duæ & an ſit quid ſit quod dicitur.
Cap. III.

QVod non ſint tantū duæ p̄cognitiones quas Ariſt numerauit, & an ſit, & q̄d ſit, ſiue quid ſit quod dicitur, qua nominis ſignificatio quæritur, ſic probari poteſt. *1. poſt t. 1*

Primo p̄cognitio qualis res ſit, ut quod homo ſit riſiuus, eſt neceſſaria ad explicādā quæſtionem pp quid, ut propter quid hō ſit riſiuus, & ad ſoluendā qōnem, quale ſit, eſt neceſſaria præcognitio, quid res ſit: erunt igitur duæ aliæ præcognitiones ponendæ, qualis ſit, & quid rei.

Secundo, quæſtiones ex Ariſtotele ſunt quattuor: tot idem igitur, & præcognitiones: cum præcognitio nihil aliud ſit, quam via ad quæſtionem cognoſcendam. *Li. 2. poſte. t. 2.*

Tertio, præcognita ſunt tria, principiū, ſubiectum, & paſſio. igitur & tres præcognitiones, q̄a præcognita ſunt veluti obiecta, *Li. 1. poſter. t. 2.*

&

& præcognitiones actus, qui ab obiectis ſpetiem ſumunt. *Libr. 2. de Ani.*

Quarto, tres ſunt ꝑcognoſcendi modi, nimirum, quia eſt, & quid eſt de ſubiecto, quid nominis de paſſione, & quia eſt de principijs: igitur & tres præcognitiones.

Quinto, ꝑcognitio, an ſit, ratione principiorum deſignat rei ueritatẽ, ratione ſubiecti eius exiſtẽtiã; at iſta duo ſunt diuerſa: igitur erũt duæ, cum per vnam rei ueritatem, per aliam exiſtẽtiam cognoſcamus.

In hac difficultate omnes expoſitores cõueniũt, duas tantũ eſſe prẹcognitiones, differũt tamẽ in aſſignanda ratione: unde hi ſunt dicẽdi modi. Primus Pauli Veneti, & aliorũ, q, ſuppoſito, triplicẽ dari diſtinctionẽ, numericam, genericã, & ſpecificã tria dicunt. Primũ, ſi loquamur de diſtinctione numerica à materia ſumpta, ꝑcognitiones tot ſũt, quot ſunt numero pricipiã, ſubiecta, & paſſiones, q̃ præcognoſci poſſunt, & ſic non ſunt in certo numero. Secũdũ, ſi loquamur de diſtinctione ſpecifica, ſunt numero quattuor: qd nominis de ſubiecto, qd nominis de paſſione, an ſit de ſubiecto, & an ſit de paſſionibus. Tertium, dictum, ſi loquamur de generica, ſunt tantum duæ, quid nominis, & an ſit.

Secundus, Appollinaris, & aliorũ dicẽtium præcognitionẽ poſſe dupliciter cõſiderari: primo ſm ſe, & ſecundũ hãc cõſiderationẽ ſunt tantũ duæ: altero modo in ordine ad prẹcognita, & hoc pacto ſũt tres: Vbi animaduertendũ eſt, præcognitionẽ, quia eſt, in ordine ad prẹcognita, accipi ꝓportionaliter, quia reſpũ ſubiecti facit ſcire exiſtẽtiã, reſpectu pricipiorũ, veritatẽ.

Scoti. Fland. Tertius Diui Thomæ, Caietani, & aliorũ, q dñt oẽs poſſe reuocari ad illas duas, & ſub præcognitione. Quid eſt qđ dr̃ non ſolum contineri nominis, ſed etiam rei definitionem; nos de hac re ita ſtatuimus.

Prima poſitio, præcognitiones ſunt tñ duæ, Quid nominis, & an ſit. Primũ patet ex Ariſtotele, q tantũ has duas agnouit, & ad rem dubiã probãdã ſatis eſſe iudicauit.

Scđo, vt aliqs acquirat cognitionem rei dubiæ, debet primo aliquo pacto cognoſcere ipſum q̃ſitum, & hoc fit præcognitione dirigente: deinde, in illius notitiã uenire ꝑ aliquid notum & hoc fit præcognitione agente: atqui oĩs dirigens, & agens præcognitio cõtinet̃ ſub his duabus: igit. *Lib. 1. Poſte. 1 c.*

Tertio, ex Ariſt. duæ tantũ ſunt q̃ſtiones, an res ſit, & ꝑꝑ quid ſit, q̃ ſubdiuiduntur in alias duas: ſcilicet, in an ſit, & quid ſit; cauſa vero, in quale ſit, & ꝑꝑ qd ſit: ex quibus duæ tãtum colliguntur præcognitiones: quid nomen ſignificet, cum nõ poſſimus cognoſcere, an res ſit, niſi prius præcognoſcatur qd nomen ſignificet, neq; cognoſci põt, quid ſit, niſi præcognoſcatur rem eſſe: nec etiam q̃ri põt qualis ſit, niſi præcognoſcatur, quid ſignificet id qđ rem qualificat, quare neceſſariæ ſemper ſunt duæ præcognitiones, an ſit, & quid ſit.

Sed diceres relictã fuiſſe principiorum præcognitionem, cũ de ea nulla facta ſit mentio, q̃ tñ vr̃ diſtincta a præcognitione ſubiecti. Rñdeo, cũ exiſtẽtia, vel eſſentia, qualitaſve rei ꝑ demonſtrationem oſtenditur, ſp requiritur principiorum præcognitio; q̃ cõuenit cum præcognitione ſubiecti an ſit in quadã ratione analoga ſm q̃dã proportionẽ, Nam ut ſe habet, eſſe reſpectu ſubiecti, cum ſupponitur, an ſit illius, ita ſe habet ueritas principiorum, cum de illis ſupponitur, an uera ſint; exiſtentia.n. rei cõplexæ, nihil aliud eſt, q̃ ueritas ꝑpoſitionis. Quare eſſe, qđ præcognoſcitur de ſubiecto, & de principijs, cõueniunt analogia ꝑportionis. Vt.n. ſe hẽt unum eſſe ad id qđ præcognoſcitur, ita ſe habet aliud eſſe, ad id de quo ipſum præcognoſcitur. Quãuis ergo præcognitio, an ſit, in duas diuidatur: rõ quia ambæ in vna rõne analoga conueniunt, ideo ſub vna appellatione, quia eſt, ab Ariſtotelè fuere cõprehenſæ: q̃ dr̃ de ſubiecto in cõplexè, an ſit, & de principijs cõplexè, an ſint vera: ſecundum hãc proportionem qđ ſicuti exiſtẽtia ſubiecti eſt eſſe illius, ita ueritas principiorum eſt eſſe illorũ.

Rurſus obijceres, omiſſam fuiſſe q̃onẽ, ꝑpter quid ſit, q̃ requirit aliquã præcognitionem ad ſui ſolutionem, nimirũ præcognitionem, qualis ſit. Rñdeo hanc q̃onem reuocari ad præcognitionem qualis ſit, quæ reuocatur ad præcognitionem an ſit. Nã cognitio, an ſit, duplex eſt, altera ſecundi adiacentis, i qua prædicatum nõ eſt diſtinctum ab ipſa copula: altera tertij adiacentis, cũ prædicatũ eſt aliquid diſtictũ, vt ſi qs cognoſcat, an iſta propoſitio, Homo

mo

Digitized by Google

mo eſt tiſiuus, vera ſit: quare pcognitio, qualis ſit, continetur ſub præcognitione, an ſit, tertij adiacentis.

Sed peteres, an iſta pcognitio ſit agens, vel dirigens? reſpondeo eſſe dirigētem, q a tenet ſe ex parte q̃ſiti quod præcognoſci tur ſolum pcognitione dirigente, nõ autē ex parte principiorum, quæ præcognoſcũ tur pcognitione agēte. Vltimo allata poſi tio pbari poteſt hac ratione, quia omnes q̃ſtiones ſoluũtur duabus præcognitioni bus: igiť erũt tantũ duæ: Antecedens pro batur demõſtrãdo quomodo ſingulæ quæ ſtiones p haſce duas præcognitiones explicari qant, Quæſtio, an ſit; ſoluiť p q̃d nominis ſubiecti, & p præcognitionē præ miſſarũ quibus probamus exiſtentiam ſubiecti. Quæſtio quid ſit, p præcognitionē quid nominis definiti, & p præcognitionē quia eſt, & per præcognitionē agentē, qua partes definitionis cognoſcuntur, ſcilicet genus & differētia. Quæſtio qualis ſit per præcognitionem, quia eſt de ſubiecto: per præcognitionem, quidnomin s, prædicati, & p præcognitionem quia eſt, principiorum. Quæſtio denique propter quid, per præcognitionē quia eſt, & quid nominis ſubiecti, & per præcognitionem, quia eſt, principiorum, & quale ſit ſubiecti.

Scda poſitio: præcognitio, quia eſt reſpe ctu principiorum, & ſubiecti, ac etiã qua litatis ſubiecti eſt vna, q̃ analogicè dicitur de illis tribus. Quare hac in parte pla cet Caietani opinio, q loquēdo de præcognitione, q eſt, reſpectu principiorum, & ſubiecti, ait prædicari analogice, licet ali ter alij ſentiant. Hæc poſitio paret ex dictis, & ideo nihil eſt neceſſe vt eã pbem᷒. Ad argumētorũ igiť ſolutionē accedam᷒. *Paul. Ven.*

Ad primum, quid ad hoc argumentum reſpondendum ſit, ex ijs quæ docuimus planum eſt.

Ad ſcdm, negatur conſequentia: quia p duas tm̃ precognitiones omnes explicare poſſumus q̃ſtiones, vt paulo ante diχim᷒.

Ad tertiũ, negatur conſequentia, quoniã ille tertius præcognitionis modus nõ diſtinguitur a duobus prioribus, ſed ex il lis conficitur, vnde non facit diſtinctam præcognitionem, ſed diſtinctum modum præcognoſcendi.

Ad quartũ, negatur conſequentia, quia hic non agimus de præcognitionibus in ordine ad præcognita: ſed conſideramus præcognitiones in communi, ſecundum quam conſiderationem abſtrahunt ab hoc vel illo præcognito particulari.

An præcognitio, quid res ſit, vt neceſſaria, & ab alijs diſtincta ponenda ſit. Cap. IIII.

Quoniam non nulli explicantes doctri nam Ariſtotelis de duabus præcognitionibus, exiſtimarũt, ſub præcognitione, Quid eſt, quod dicitur, contineri non ſolum nominis, ſed etiam rei definitionem, ideo huius difficultatis tractandæ occaſio nem dedere. Et quod iſta Præcognitio ponenda, & ab alijs diſtinguenda ſit, his rationibus probatur.

Primo, in omni demõſtratione propter quid, vt Ariſtoteles ait, aſſumi debet definitio ſubiecti tanq̃ medium illius: ergo de ſubiecto præcognoſcēdum erit, quid rei. *1. Poſt.*

Secũdo, ante ſcientiã cõcluſionis, in de mõſtratione ſaltē potiſſima, eſt cognoſcenda q̃diditas rei, q̃ cognitio ſub nulla dictarum præcognitionum continetur: igitur.

Circa hãc difficultatem fuit prima ſententia Alberti, diui Thomæ, & quorundã aliorum, ac ſpeciatim Caietani, qui tria di cit, Primũ, Ariſtotelem per quid eſt, intellexiſſe definitionem nominis, & rei: ſecũdum, in demonſtratione propter quid præ cognoſcendũ eſſe de ſubiecto quid nominis, & quid rei: tertium in demonſtratione quia, ſatis eſſe præcognoſcere de ſubiecto quid nominis. Quando ergo Ariſtoteles de ſubiecto loquēdo ait, Quid eſt, quod dicitur, non excluditur definitio rei, ſi qs profundius rem ſpeculetur, vt Caietanus loquitur, Quia, licet cognoſcere quid dicitur, ſit ſolum cognoſcere quid nominis: tamen cognoſcere q̃d eſt id q̃d dicitur, nõ eſt præciſe cognoſcere quid nominis, ſed comprehendit etiam quid rei. Secũda opinio Themiſtij, Philoponi, Aegidij, Apollinaris, & communis aliorum qui dicunt, Ariſt. per quid, eſt, intellexiſſe ſolum definitionem nominis. Pro huius difficultatis explicatione, notandum eſt, in quibuſdã demonſtrationibus certum eſſe non oportere præcognoſcere q̃d rei de ſubiecto, *S. Tho. in ſolut. ad 3. Zab.* *Auerro. Paul. Ven.*

vt

vt accidit ĩ illis, in qbus demõſtratur exiſtentia ſubiecti de ſubiecto. Nã cum quid rei ſupponat rẽ eſſe, profecto cũ de exiſtẽtia ſubiecti q̃ritur, non poteſt fieri vt eius eſsẽtialis definitio præcognoſcatur. Quo fit, vt tota difficultas ſit de illis demonſtrationibus in qbus demõſtratur ꝓpria paſſio de ſubiecto, per illius definitionẽ: in illis .n. ſvr̃ p̃cognoſcendum eſſe quid rei de ſubiecto. Quarę, vt Ariſtoteles ꝑ quid eſt, intellexit definitionẽ nominis & rei: aut certe in enumerãdis præcognitionibus diminutus fuit, ſed tamen nõ fuit, vt ſtatim patebit. Quo fit, vt hęc dubitatio quę hoc loco tractatur, tractari etiã potuiſſet infra, vbi de præcognitionibus ſubiecti quęretur. Quid autem de re propoſita ſentiẽdum ſit ſequentibus explicabo.

Prima poſitio, p̃cognitio qd nominis & qd rei sũt ĩter ſe diſtinctæ. Qm̃ vna eſt de nominis ſignificatione; altera uero de rei natura & eſsẽtia, q̃ duo inter ſe nõ cõueniũt: duæ igit ſunt p̃cognitiones diſtinctę.

Secũda poſitio, definitio rei & nominis multis modis differũt. Primo, illa eſt propria Philoſophorũ; hæc vero Rhetorũ & Grammaticorum. Scđo illa eſt præcognitio agẽs, vt docet Auerroes, hæc vero ditigens. Tertio, illa ſolet eſſe q̃ſitum, hæc vt plurimũ eſt præcognitum. Quarto. illa nõ eſt niſi vna; hæc poteſt eſſe multiplex pro multiplicitate nominũ etymologiarũ. Quinto, illa immutabilis, cũ rei eſſentia uariari non poſſit, hæc mutabilis, cum nomina ex hominũ volũtate ſignificent. Sexto, illa eſt tãtum incomplexorum, vt Ariſtot. ait; hæc etiã complexorum, vt idem ſcriptum reliquit. Septimo, illa eſt ſolum rerum realium & exiſtẽtium, hæc etiã rerum q̃ non ſunt. Octauo, illa ſi ſit ꝑfecta nõ habet locum niſi in ſubſtantia, in accidentibus vero nõ niſi imperfecte, vt Ariſto. aliq̃ lo docuit, hæc poteſt perfecte reperiri in accidẽtibus, cũ eorũ ſignificatio nõ pendeat a ſubſtãtia, ſicuti eſſe, ac proinde in ordine ad ſubſtãtiã definiri debeant. Nono, illa eſt ſolum nota ſapientibus, hęc etiã rudibus; illa paucis, hæc multis põt eſſe perſpecta. Decimo illa eſt diſtincta, & cõpleta, cũ reſoluat rẽ ĩ ſua principia, hæc vera cõfuſa & impfecta. Si quidẽ definitio rei reſoluit illã in cauſas metaphyſicas, vel phyſicas, nominis vero ĩ ſua ſignificata. Quo fit, vt inter ſe aliquam proportionem habeant. Vt enim de eſſentia rei eſt quiditas illius, ita de eſſentia nominis eius ſignificatio, & vt præcognitio quid rei reſoluit rem in ſua principia, ita præcognitio quid nominis in ſuas ſignificationes.

Lib. 1. Periher. empit. 2.
7. Meta. t. 13.
2. Poſt. cap. 10.
7. Met. t. 18.

Tertia poſitio, p̃cognitio, quid eſt ꝙ dicitur, ab Ariſtotelę aſſignata, ſolum complectitur præcognitionẽ nominis. Primo probatur ex ipſo Ariſt. qui explicãs iſtã p̃cognitionẽ, dicit de triãgulo eſſe præcognoſcendũ quid nominis. Confirmatur ex ipſamet appellatione, quia vocatur, quid eſt quod dr̃. Rurſus cõfirmatur, quia alias de paſſione præcognoſcendum eſſet, quid rei cũ de ea dicatur, præcognoſcendũ eſſe quid eſt ꝙ dicitur. Secundo quia Ariſt. rei definitionem aliter appellare ſolet, nimirum, ꝙ quid erat eſſe; vnde hoc loco maxima vteretur æquiuocatione, ſi per quid eſt ꝙ dr̃, intelligeret etiã, ꝙ quid erat eſſe. Tertio in demonſtratione nunquã præcognoſcitur definitio rei, niſi vt eſt mediũ, quo probatur cõcluſio, ſed hæc præcognitio pertinet ad præcognitionẽ, an ſit principiorũ, ergo nõ includitur ſub præcognitione, quid ſit. Cõfirmatur, vna eſt præcognitio qua pręcognoſcũtur principia & eorũ partes, cum per eã pręcognoſcamus principia, an ſint vera, & cũ cognitio quiditatis ſe habeat tãq̃ medium cõcluſionis & pars præmiſſarum, erit vna tm̃, & continebitur, ſub prænotione, an ſit. Quarto, quia alias ſequeretur quattuor eſſe pręcognita, ſubiectũ, paſſio, mediũ & principia: at ipſemet Caietanus ſolũ agnoſcit tria, igitur. Cõfirmatur, quia ex Ariſ. definitio rei eſt quoddã principium, at principium ĩcluditur ſub præcognitione, quia eſt, igitur. Deniq; iſtæ duæ definitiones ſunt æquocæ: ergo ñ debuerũt ſub aliquo vno nomine ſine vlla declaratione; cõprehendi.

Lib. 1. Phyſ.
Lib. 1. de vnit. 21. & 1. Poſt. ca. 2.

Quarta poſitio, quamuis in aliqua demõſtratione p̃cognoſcẽdũ ſit de ſubiecto qd ſit, tamen nõ eſt ponenda præcognitio diſtincta, ſed contineetur ſub, an ſit, Nã, aut cognoſcimus quiditatẽ, vt quiditas eſt, & tũc ſcimus illã eſſe verã, & cõſtare ex genere & differentia: aut cognoſcimus quiditatẽ ĩeſſe ſubiecto, & hoc ptinet ad præcognitionẽ, an ſit, præmiſſarũ demõſtrationis

tionis. Quo fit, vt hæc prænotio ſit præcognitio agēs. Cæterū, aliqua definitio reſpectu vnius poteſt eſſe agens, & reſpectu alterius dirigēs: Verbi gratia definitio puncti, Pūctū eſt illud cuius pars nulla eſt, reſpectu viri docti eſt p̄cognitio agēs, qa explicat quidditatem rei, & poteſt eſſe medium demonſtrationis: at vero reſpectu hominis indocti poteſt eſſe dirigens, quia explicat tātum ſignificationem nominis. Et hæc ſunt, quæ de numero præcognitionum diſputaſſe volui. Sequitur vt de earum ordine, atq; neceſſitate agamus.

De ordine atque neceſſitate præcognitionum. Cap. V.

VT primū e duobus quæ in hoc capite explicāda proponimus, melius intelligatur, animaduertendum eſt, ordinē eſſe duplicem: alterum naturalem; & eſt ille quem res aliqua ſecundum ſe conſiderata requirit, qua ratione cauſſa præcedit effectum: alterum ſecundum nos, vt eſt ille quem nos commoditatis cauſſa ſeruamus, quo modo ſolemus procedere ab effectu ad cauſſam; Hoc poſito, de prima huius capitis parte ita ſtatuo.

Prima poſitio, ſi loquamur de ordine ſm̄ nos, nullus poteſt aſſignari certus ordo p̄cognitionū. Poſſumus. n. interdum prius cognoſcere principia, quā ſubiectū, & paſſionem quam principia: licet iſta cognitio non ſit talis qualis eſt natura rei.

Secūda poſitio, ſm̄ ordinem naturæ ex parte præcognitorū prius cognoſcendum eſt ſubiectū, & paſſio, quā principia. Quia ſubiectum, & paſſio faciunt concluſionē, q̄ eſt finis ſyllogiſmi, principia vero ſunt media: at prius cognoſcēdus eſt finis, quā media, ſi ordo naturæ ſeruetur; ergo.

Tertia poſitio præcognitio dirigēs eſt prior præcognitione agente. Quoniā concluſio quæ eſt finis, vt ante dicebā, cognoſcitur p̄cognitione dirigente. principia q̄ ſunt media præcognitione agente: igit̄, vt cognitio finis eſt prior cognitione eorū q̄ ſunt ad finē; ita præcognitio dirigens cū ſe teneat ex parte finis, erit prior agēte, q̄ ſe tenet ex parte mediorū. Cōfirmatur, qa prius cognoſcendū eſt an ſit ſubiectum, & quid ſubiectū, & paſſio ſignificent, quam p̄betur paſſionem ineſſe ſubiecto, qđ p̄cognitione dirigente fit Rurſus cōfirmatur a ſimili, quia dirigens eſt veluti cōditio ſine qua non, ſine qua agens agere non poteſt.

Quarta poſitio, inter præcognitiones dirigentes hic eſt ordo. Primo loco eſt p̄cognitio qđ nominis: tum, quia eſt, principiū oīs cognitionis, vt ait Themiſtius: tū quia eſt quid notius: tū quia p̄ſupponitur a quacunq; alia. Secūdo, præcognitio an ſit: habita. n. nominis notitia, quærere ſolemus, an res nomine ſignificata exiſtat. Tertio eſt p̄cognitio, qđ ſit: quia cognita rei exiſtētia, quæri ſolet qđ nā ſit. Poſtremo, qualis ſit, quia præſupponitur ad cognitionē pp̄ qđ ſit, quæ eſt poſtrema īter omnes cognitiones, vt patet ex dictis. Vel dicas iuxta præcognita, primo cognoſcitur quid nominis de ſubiecto, deinde, de eodem an ſit, poſtea quid ſignificet de paſſione, poſtremo, an ſint de principijs: atqui hæc poſtrema eſt præcognitio agens. Inter agentes autem prior eſt cognitio maioris propoſitionis, quam minoris: quia illa præcedere debet.

Sed obijceres, quid nominis pōt eſſe qō, vt aliquādo ſcripſit Ariſ. ergo nō erit ſemper prima. Reſp. definitionem nominis eſſe duplicem, vnā rudem & craſſam, & hæc ſēper eſt præcognitio, & nunquā poteſt eſſe quæſtio, & de hac intelligitur, qđ ſupra diximus: alteram exactam atque perfectā, & hæc pōt eſſe quæſtio. Porro in præcognitione quid nominis eodem modo p̄cedendum eſt, ac ſi quæreremus, quid res ſit; ſupponenda eſt. n. rudis illius nominis notitia, & per illam deueniendum eſt ad perfectam, & abſolutam nominis cognitionem. *In Elen.*

Rurſus obijceres, Auerroem dicentem, poſſe præcognoſci exiſtentiam rei ſine nominis præcognitione: cum tamen prius dixiſſet, nihil eſſe notius ſignificatione nominis. Reſp. quod ille ait intelligendum eſt, iuxta allatam diſtinctionem de exacta nominis definitione, ſine qua interdum cognoſci poteſt rei exiſtentia. Verum perfecta nominis cognitio ſemper fere præcedit omnem quæſtionem, cum non de nominibus, ſed de rebus quæſtiones fiant. *Com. 2. 1. poſt.*

Deniq; obijceres, Ariſtotelem dicentem nō poſſe cognoſci, an ſit, niſi cognoſcatur quid ſit: erit igitur hæc p̄cognitio prior. Reſp. Ariſtotelem eo loco ſolum affirma-

Digitized by Google

re velle, non poſſe perfecte cognoſci exiſtẽtiam rei, niſi prius cognoſcatur, quid eſt: nõ tamen voluit negare, abſolute loquendo, non eſſe præcognoſcendum aliquo modo, an ſit, ante cognitionem, quid ſit.

Quinta poſitio, præcognitionum allatus ordo non ſolum ſeruandus eſt in cognitione quæ habetur per doctrinã, ſed etiam in ea quę acquiritur per inuentionẽ. Quoniã, licet in hac ſcientia nõ intercedãt uoces, tñ ſemper is qui ſciẽtiam inuenit debet habere aliquam apprehenſionẽ, quæ eſt ueluti quædã præcognitio nominis, & ita prius debet apprehendere ſubiectum, tum prædicatum, ſiue paſſionẽ: ſed de hac re planius paulo poſt dicetur. Et hæc de primo quod propoſitum erat, nunc de altero.

Sexta poſitio, præcognitio dirigẽs quid nominis, his de cauſſis eſt neceſſaria. Primo ob diuerſitatem idiomatum, diuerſarũ nationũ, quæ interdum ſecũ nomina cõmunicãt: vnde uoces Græce apud Latinos explicatione egent. Scdõ, qa ſingulæ artes habẽt quaſdã ꝓprias voces, quarum ſignificatio eſt ignota iis qui primo ad eas accedũt. Tertio, qa ignorata vocum ſignificatione, diſputatio progredi non poteſt. Poſtremo, quia ni aliquo pacto prænoſcatur ſubiectũ, eſſe, alia de ipſo demõſtrare non poſſumus.

Septima poſitio, præcognitio agens eſt omnino neceſſaria. Doctrina eſt manifeſta, quia cum ſit efficiens cauſſa cognitionis ſubſequentis, ut effectus non poteſt eſſe ſine cauſſa: ita non poteſt eſſe cognitio ſubſequens ſine præcedente.

Octaua poſitio, præcognitio quid nominis non ſolũ eſt neceſſaria in doctrina q̃ habetur a magiſtro per voces, ſed ẽt in ea q̃ habetur per inuentionem, quamuis in hac non intercedant uoces. Hoc affirmauerim cum Aegidio, contra Paulum Venetum, ſed pro explicatione nota: Definitio nominis, ut etiam ſupra diximus, eſt duplex, una ꝓpria, quæ nihil aliud eſt quã cognitio ſignificationis alicuius uocis, & hæc non eſt neceſſria in doctrina inuentiua: altera rudis & craſſa rei notitia, q̃ eſt ſimilis illis cognitioni quę habetur ꝑ ſignificationẽ uocabuli, & de hac intelligitur allata poſitio. Et enim ẽt in doctrina inuẽtiua opus eſt iſta prænotione, cum non poſſimus propria induſtria rem aliquam inuenire, niſi prius aliquem conceptum confuſum & imperfectum de illa re habeamus.

Sed hic dubitares, an ꝓcognitio, an ſit ſemper ſit neceſſaria in ſcientijs reſpectu ſubiecti. Nam Ariſtor. ſcriptum reliquit, ſcientias de ſubiecto non quærere, an ſit: vnde nõ erit ſemper neceſſaria, & cũ aliquã ſit qñ non erit ſemp neceſſaria, tanquam præcognitio. Huic dubitationi reſpondendum eſt, Ariſtotelem, qñ ait duas eſſe præcognitiones, non eſſe ita intelligendum, vt illæ de quacunque re debeãt ſemper præcognoſci: ſed ſolum affirmare uoluit, oẽs præcognitiones aliquando neceſſarias ad rem aliquam cognoſcendam, ad illos duas reuocari, an ſit, & quid nominis. Quando ergo dixit de ſubiecto, non eſſe præcognoſcendum quod eſt, ſolum ſignificare voluit eſſe quaſdam ſciencias, quæ nõ præcognoſcunt exiſtẽtiam ſubiecti, cum ſit omnibus notiſſima. Sed de hac re infra accuratius. 1 poſt. t. 2. & 24.

Quæ ſint præcognita. Cap. VI.

Explicata natura, numero, ordine, neceſſitateq; præcognitionum, quæ nihil aliud ſunt, q̃ notitię, quib. aliquid de aliquo pręcognoſcitur: ſequitur, ut de præcognitorum numero agamus, ut poſtea de modis quibus ſingula præcognoſci debeant, agere poſſimus.

Præcognita nihil aliud ſunt, quam ea de quibus aliquid præcognoſcitur. Ariſt. ergo agens de præcognitionibus tria tantum numerauit præcognita, Dignitatem, ſiue principia, ſubiectum, & paſſionem, quæ enumeratio videtur eſſe inſufficiens.

Primo, vltra dignitates oportet ꝓcognoſcere ꝓmiſſas, & quidditatẽ rei, ut quidditas eſt, quæ cum ſub illis trib. non continentur, profecto erunt plura.

Secundo, multę fiunt demonſtrationes, quæ non demonſtrant aliquam paſſionem de ſubiecto, uel aliquod accidens, aut prædicatum accidentale: ergo in his, loco paſſionis, aliquid aliud præcognitum erit.

Tertio concluſio eſt aliquo modo præcognoſcẽda in præmiſſis: ergo faciet aliud præcognitum.

Quarto, in ſcĩa qdditatis rei, oportet cognoſcere definitũ, genus, & differẽtiã: ſed iſta nõ cõtinent ſub illis trib. plura igitur.

Poſtre-

Poſtremo, duæ ſunt pcognitiones: igit & duo pcognitā, nā vt dignitas, q̄ conſtat ex ſubiecto, & prædicato vnā habet præcognitionē, ita ſubiectum, & prædicatū concluſionis vnam habebunt præcognitionē.

In hac difficultate omnes auctores cōueniūt in tribus. Primo, reſpectu definitionis tria eſſe pcognita, definitum genus, & differentiā Secundo, reſpectu demonſtrationis eſſe ēt tria: principia, ſubiectū, & paſſionem. Quod ſi petas, cur Ariſto. ſolum horū trium meminit, & nō illorū, reſpōdent aliqui, nō fuiſſe intentionem Ariſto. agere de omnibus præcognitis, ſed ſolū de pcognoſcendis in demōſtratione. Alij dicunt, non fuiſſe Ariſ. propoſitum enumerare omnia præcognita, ſed ſolum oſtēdere omnes modos præcognoſcendi, ad quos alij reuocandi ſūt; explicat aūt illos in talibus pcognitis demōſtrationis; quia illa erant notiora & clariora. At vero differunt in aſſignanda ratione cur tātū ſint tria præcognita demōſtrationis; in quo ſunt hi dicendi modi.

Philop. Primus eorum qui hanc reddūt rationē, ad demonſtrationē duo ſunt neceſſaria, præmiſſæ, & concluſio: & cū in cōcluſione duo ſint ſubiectū, & paſſio, & ex præmiſſis ſola maior dicatur dignitas, in quā minor poteſtate cōtinetur, hinc eſt quod tria ſīt præcognoſcenda, dignitas, ſubiecto, paſſio.

Alber. Secundus aliorum, qui dicunt in demonſtratione eſſe tria principia de quib. cognoſcendum eſt eſſe vera, paſſionem demōſtrādam, de qua præcognoſcitur quid nominis, & ſubiectum paſſionis, de quo præcognoſcendum eſt, quia eſt; quoniam ni eſſet, nō poſſet ſubſtare paſſioni, quod ſi conſideretur, vt eſt cauſſas paſſionis, oportet præcognoſcere, etiam quid rei.

Tertius aliorum, q dicunt in demonſtratione conſiderari quattuor cauſſas, efficientem quæ ſunt præmiſſæ: materiam, quæ eſt ſubiectum; formam, quæ eſt paſſio; finem, quæ eſt, ſcientia; & cum ſcientia ſit vltima omnium non poteſt eſſe præcognita: reſtat igitur, vt ſint reliqua tria.

Quartus eorum qui dicunt, in demōſtratione eſſe tria, principia extrinſeca, itrinſeca, & cōcluſionem, & q intentio Ariſ. fuit enumerare ſolū pcognita neceſſaria ante, demonſtrationem, & præmiſſæ q̄ ſunt intrinſeca principia ī ipſa demōſtratione cognoſcuntur ſequitur tria tantum eſſe præcognita, dignitates, quæ ſunt principia extrinſeca ſubiectum, & paſſio.

Pro explicatione huius difficultatis ſit vnicū notandum; quā io Ariſtoteles ait, paſſionē eſſe vnum præcognitū, nomine paſſionis intelligendū eſt quodcunq; prædicatum, ſiue ſit proprietas, ſiue aliqd extrinſecum, vel intrinſecū ſubiecto. Similiter nomine principij, ſiue dignitatis, nō intelligitur vna tātū propoſitio, prima, vel remota, ſed id ex quo infertur cōcluſio, quod in demonſtratione, minimum, conſtat duabus pmiſſis, & in ſyllogiſmis hypotheticis interdum poſſunt eſſe plures, & in illis qui cōſtant ex propoſitionibus demonſtrabilibus, Hoc poſito hās ſtatuo poſitiones.

Prima poſitio; Primus modus dicēdi nō videtur bonus. Primo, quia Ariſt. loquitur de præcognitione ante ſcientiam demonſtratiuam, antequam præcognoſcenda eſſet etiam minor: & ita eſſet aliud præcognitū. Secundo, quia, vt maior poteſt eſſe ignota, ita etiam minor; quare par erit vtriuſque hac in parte ratio.

Secunda poſitio, neque ſecundus modus admittēdus eſt. Quoniam, vt ſupra eſt probatum, ſub, quid nominis, non continetur. quid rei.

Tertia poſitio, tertius quoque dicēdi modus non videtur admittendus Primo, præmiſſæ nō ſunt cauſa efficiens demōſtrationis, cum demonſtratio, quæ eſt ſyllogiſmus quidā, tota contineatur in præmiſſis, ſed cōcluſionis Scdo, quia ſubiectum non eſt materia demonſtrationis, nec etiā prædicatum forma, licet illud ſe habeat p modum materiæ reſpectu prædicati, hoc vero per modum formæ reſpectu ſubiecti.

Quarta poſitio, quartus etiā modus reijciendus videtur. Quoniam Ariſt. in initio capitis loquutus eſt de doctrina & diſciplina in cōi, & in textu ſcdo, in quo explicando verſamur, ponit præcognitiones cuiuſcunq; doctrinæ & diſciplinæ communiter. Quando autem affert exemplum in præcognitis, intelligi debet de præcognitis ſaltem in ordine ad demonſtratiuam ſcientiā, & quia ante illam, præcognoſcenda ſunt etiam principia intrinſeca, non eſt cur ipſa a præcognitorum numero excludantur.

Quinta poſitio, probabile eſt intētionē

Ari-

Digitized by Google

Ariſtotelis hoc loco nõ fuiſſe ſimpliciter oſtẽdere ipſa p̄cognita, ſed ſolũ per exempla docere omnes præcognoſcẽdi modos reuocari ad duos. Nã, cum in principio capitis dixiſſet, Omnẽ doctrinam ex præexiſtenti fieri cognitione, & aliqs petere potuiſſet, quot nã modis p̄cognoſcitur illud qđ per doctrinam ſcitur: ideo in ſecundo textu, docet p̄cognoſcẽdi modos ad duos eſſe reuocãdos qui ſunt, An ſit, & quid ſit. Poſtea has præcognitiones quibuſdã exẽplis explicãdo, dicit, de illo principio, De quolibet eſt verũ affirmare, vel negare, p̄cognoſcendum eſſe qđ ſit verũ, de triãgulo hoc eſt de paſſione, eſt.n paſſio, lineę in Geometria, qd nominis, & de vnitate, quę eſt ſubiectũ in Arithmetica, an ſit, & qd nominis. Vnde inferes, ꝓbabile eſſe, ꝙ aliqui dicunt, Ariſto. intentionem non fuiſſe enumerare omnia præcognita ſimpliciter nec etiam reſpectu demõſtrationis. Cæterũ, illud certum eſt, nomine illius principij, intelligere q̄cũque principia demonſtrationis; nomine trianguli, quodcunque quæſitum, & nomine vnitatis, quodcunque ſubiectum, vt ſupra adnotauimus.

Sexta poſitio, quidquid ſit de Ariſt. intentione, dicendum eſt tria eſſe præcognita demõſtrationis, principiũ, datũ, & q̄ſitũ; Nomine principij omnes dignitates & p̄miſſæ demonſtrationis intelliguntur; nomine dati, quodcunque ſubiectũ, & nomine q̄ſiti, quidquid cõcludi poteſt de ſubiecto dato. Primo, ꝓbatur hęc poſitio ex cõi ſcriptorũ ſententia, & interpretum Ariſt. hoc loco. Secũdo, quia tot ſunt præcognita, quot ſunt illa de quibus aliquid præcognoſcere debemus, hæc autẽ ſunt tria; igitur. Minor ꝓpoſitio patet, quia ea præcognoſcenda ſunt, ſine quorum prænotione non poteſt fieri demonſtratio, at iſta ſunt iã dicta: igitur. Etenim de ſubiecto oportet pręcognoſcere quid nominis, & an ſit, de paſſione qd ſignificet, & de principijs an ſit vera, & nihil aliud reſtat præcognoſcendum, igitur. Tertio, antequam cognoſcatur res dubia oportet aliquid de ꝓblemate ꝓpoſito præcognoſcere, in problemate ſunt duo, ſubiectum & prædicatum, vnde duo oriũtur præcognita, & quia in cognitionem rei dubiæ ueniẽdum eſt per aliquid notum, neceſſe eſt præcognoſcere principia per quę venitur in notitiã rei occultæ. Confirmat, tot ſunt p̄cognita, quot ſunt ea q̄ diuerſo modo præcognoſcuntur, at iſta ſunt tria, ſubiectum, paſſio, & principia, ergo. Nã licet ſubiectum & paſſio præcognoſcatur præcognitione, an ſit, tamen iſta præcognitio diuerſam habet vim reſpectu vtriuſque, vt patet ex dictis.

Septima poſitio, definitionis præcognita ſunt tria, definitum, genus, & differentia: Quoniam antequam rei quiditas cognoſcatur, oportet aliquo pacto cognoſcere definitum: & poſtea inueſtigare definitionem, quod fieri nequit, niſi cognoſcatur genus & differentia, ac proinde iſta duo extra definitum cognoſcenda ſunt. Atque ex his facile in contrarium allata ſolueres argumenta.

Ad primũ, & ſm̃ patet ex dictis, & iõ nihil eſt neceſſe aliquid priuatim reſpõdere.

Ad tertium, hoc loco eſt ſolum ſermo de ijs quæ ſecundum ſe præcognoſcuntur, non de ijs quæ virtute, & in vniuerſali, quo modo concluſio cognoſcitur in præmiſſis, nõ formaliter, ſed poteſtate & in cõmuni, ac proinde non facit diſtinctum præcognitum.

Ad quartum, non fuit intentio Ariſtotelis numerare præcognita cuiuſcunque diſciplinæ, & ideo non meminit de præcognitis definitionis.

Ad vltimum, dignitas cognoſcitur vt qd cõplexum, ideo habet vnam præcognitionem: at vero ſubiectum, & paſſio nõ cognoſcuntur vt quid cõplexum, aliàs enim non eſſet neceſſaria demonſtratio, qua probatur coniunctio prædicati cum ſubiecto.

De varijs principiorum diuiſionibus, & an de principijs præcognoſcendum ſit quid nominis. Cap. VII.

PRæcognitionũ ac præcognitorum doctrina vniuerſe expoſita, ſeqtur, vt de iiſdem priuatim agamus: & primũ quidem de principiorum prænotione. Antequã autem quicquam de dubitatione propoſita ſcribam, quaſdam principiorum diuiſiones, quæ nobis vſui erunt afferam.

Prima diuiſio, principiorũ alia ſunt cõplexa, alia incomplexa: complexa ſunt propoſitiones quædã ex q̄bus aliæ deducũtur

vt

vt hoc, Natura nihil facit fruſtra: icõplexa
Libr. 3. ſunt ſimplices termini, vel res p ſimplices
de cœl. terminos ſignificatæ, vt cauſſa, mot⁹, natu
ra. Incomplexa, alia ſunt principia tãtũ co
gnoſcendi, quæ licet non ſint cauſſæ rei, du
cunt tñ in illius notitiã: vt in phyſica, mo
Libr. 2. tus, in medicina, pulſus, & in moralib. volu
eth c. 2. ptas, & dolor, alia ſunt etiã principia eſſen
di, vt illa q̃ ſũt cauſſa rei, & in eius cogni-
tionẽ nos ducunt, vt in Phyſica, natura, &
Libr. 1. oẽs cauſſæ. Vnde nõ placet, quod aliquãdo
Phyſ. 9. dixit Iãdunus, eſſe quædã principia eſſendi
7. quæ nõ ſunt cauſſa cognoſcẽdi: nam vt res
ſe habet ad eſſe, ita ad cognitionẽ, quare,
vt in eſſe pendet a quibuſdã principijs, ita
etiã in cognitione: cũ præſertim ſcire ſit
1. Poſt. rem per cauſſam cognoſcere: quare, eadem
c. 5. erũt eſſẽdi, & cognoſcẽdi principia. Quo
ſit, vt principiorũ incomplexorũ duo ſint
genera cognoſcendi, & eſſendi. Complexa
1. Poſt. vero, alia ſunt communiſſima oĩbus ſcien
c. 24. tijs, vt principium illud, De quolibet eſt ve
rum affirmare, vel negare: quod omnes ſciẽ
tiæ ſupponunt: alia communia multis ſciẽ
Libr. 2. tijs, vt illud. Omne totũ eſt maius ſua par-
phy. c. 4. te qđ ẽ cõmune omnib. mathematicis; alia
ꝓpria ſingularũ ſcientiarũ, vt in phyſicis,
Natura eſt principiũ motus, & quietis; &
Boet. li. in Medicina contraria contrarijs curãtur.
de hebd. Rurſus diuidi poſſunt in ea quæ ſunt oĩb.
nota, vt ſunt principia vniuerſaliſſima, & ĩ
ea quæ ſolũ doctis ſunt manifeſta; vt, ex ni
hilo nihil fieri; ſubſtantias immateriales
Ximar. nõ eſſe in loco, & alia. Item; diuidũtur, ĩ di
theo. 33. gnitates, & poſitiones, dignitates ſunt pro
Libr. 1. poſitiones omnib. notæ ex ſola terminorũ
poſt. c. 2. notitia & explicatione, quæ dignæ ſũt vt
ab omnib. concedantur, & neceſſarium nõ
eſt vt habeantur in principio ſcientiæ. Poſi
Them. tiones ſunt illa principia quæ nõ moſtrãt,
ibi Proc. nec oportet, vt cognoſcantur ab eo qui do
in 3. lib. cẽdus eſt. Poſitionum, quæ dicunt aliquid
Eno c. 1. eſſe, vel nõ eſſe, vocantur ſuppoſitiones, q̃
vero nihil affirmant, vel negant, dicũtur de
Libr. 1. finitiones Qđ ſi hæ propoſitiones affirmãt
poſt. tit. aliquid, ꝙ vel neſcitur a diſcipulo vel puta
15. tũr eſſe falſũ, petit præceptor vt cõcedant
in principio, ꝓbãda poſtea in ipſa ſciẽtia,
& hæ vocantur petitiones, vel poſtulata,
cuiuſmodi principia ſũt in Mathematica.
Eucl. li. Atq; hęc de principiorũ diuiſione prout
1. ad noſtrum propoſitum pertinent. Nũc de
eorum præcognitionibus priuatim agẽdũ
eſt; vbi hæc prima orit̃ dubitatio, an de il-
lis ſit neceſſe præcognoſcere qd nominis.
Et ratio dubitãdi eſt, quia hoc loco Ariſto
teles de iſta ꝓcognitione nihil meminit; & *Libr. 1.*
tamen alibi expreſſe ait, de principijs præ *poſt. c. 1.*
cognoſcendum eſſe quid nominis. *24.*

Vt autẽ hæc difficultas planius intelliga
tur, notãdum eſt primo, aliud eſſe loqui de
principijs cõmuniſſimis omnib. ſcientijs;
aliud de principijs ſingularum demonſtra
tionum, & quãuis certum ſit, vt poſtea pro
babo, de principijs præcognoſcendũ eſſe
quid nominis; Ariſtoteles tamen ponit dif *1. Poſt. c.*
ferentiam inter illa. Nam de communiſſi- *24.*
mis dicit, non eſſe præcognoſcẽdum quid
nominis, de alijs vero maxime.

Rurſus notandum eſt; omnes concedere
de veriſque præcognoſci poſſe quid nomi
nis, ſed differunt in aſſignanda ratione, cur
id Ariſtoteles non expreſſerit; de qua re
ſunt hæ diuerſæ ſententiæ.

Prima eorum qui dicunt, nõ eſſe præco
gnoſcendum quid nominis, quia intelligi
poſſunt, ſine vlla notitia terminorũ; vt pa
tet in ſcientia inuentiua; ac proinde Ariſto
teles non poſuit iſtam prænotionem.

Secunda aliorum, qui dicũt, Ariſtotelẽ,
p quid eſt, intellexiſſe ĩdifferẽter definitio
nẽ nominis, & rei, ita vt per iſtã præcogni
tionẽ aliqñ intelligẽda ſit definitio nomi-
nis, & aliquãdo rei, & quoniã principia cũ
ſint complexa, nullo modo habere poſsũt
definitionem rei, ideo Ariſtoteles nõ dixit
de illis præcognoſcendum eſſe, quid eſt.

Tertia quæ aſſerit de dignitatibus, qua-
rum ſolum meminit Ariſtoteles, non poſſe
præcognoſci quid nominis; tum quia con
ſtant ex terminis quibuſdam cõiſſimis, qui
non poſſunt habere veram definitionem
nominis; tum etiam quia ſunt quid com-
plexum; complexum autem, vt tale, nullo
definitionis genere definiri poteſt.

Quarta quæ aſſerit, principia, vt princi *Aegi.*
pia, ſunt, nõ habere definitionem nominis *Alb.*
per ſe; quod ſi quando habent, illud eſt cõ
mune, quando nimirum aliquod nomen cõ
mune illis imponitur, & ideo Ariſtoteles,
non meminit talis præcognitionis.

Quinta, aſſerit mẽtem Ariſtotelis fuiſſe *Apol. 6.*
agere ſolũ de primis principijs, quæ quia *poſt. q. 3.*
nõ ſunt cognoſcẽda niſi habitualiter, pro

pterea non requirunt præcognitionē quid
nominis,ac proinde de ea nihil meminit.
Denique,alij dicunt principia non habe
re definitionē nominis,niſi ratione termi-
norū complexorum ex quibus componū-
tur. Et quia termini complexi eodē modo
præcognoſcūtur p quid nominis ſicuti ſu-
biectum,& paſſio, ideo Ariſt. illam præco-
gnitionem quid nominis principiorum,cō
prehēdit ſub præcognitione quid nominis
ſubiecti,& paſſionis.Atq; hęc ſūt interpre
tum Ariſtotelis placita, quæ nō ſunt omni
no certa, vt ex eorū confutatione patebit.
Prima poſitio,prima ſententia, & expli
catio non videtur admittenda. Quia pari
ratione tollitur præcognitio quid no-
minis ſubiecti: patebit etiam huius ſenten
tiæ falſitas ex ſequentibus.
Secūda poſitio,neq; ſecunda explicatio
admittenda videtur,primo, quia, vt ſupra
docuimus,falſum eſt Ariſtotelem per quid
nominis intelligere etiā quid rei. Deinde,
eſto ita eſſet;tamen, cū de principijs neceſ
ſariū ſit pcognoſcere quid nominis, Ariſt.
huius præcognitionis meminiſſe debuit.
Tertia poſitio,tertia quoq; ſentētia reij
cienda eſt.Primū, quia Ariſtoteles non ſo-
lū intelligēdus eſt de primis principijs,ſed
etiam de alijs.Deinde,cū definitio quid no
minis nihil aliud ſit,quam vocabulorū ex
planatio,etiam illi termini erūt talis defi-
nitionis capaces.Adde etiā, quod falsū eſt,
complexa non habere nominis definitio-
nē,& ariſtoteles id plane docet. Vnde faci
le etiam quartam reijceres ſententiam.
Quarta poſitio, neque quinta explica- 2.poſter.
tio admittenda videtur. Primum,quia etiā t.9.
aliorum principiorum mentionē fecit, &
per illam dignitatē omnia intellexit prin-
cipia. Deinde,vt eſt neceſſarium cognoſce
re habitualiter, quia vera ſunt, etiam ha-
bitualiter præcognoſcendum eſt,quid no-
minis. Poſtrema vero ſententia, quia ſine
vllo fundamento,gratis introducitur, ni-
hil eſt cur ſpeciatim confutari debeat,etiā
illud,quod aliqui dicunt,ideo Ariſtotelem
huius prænotionis non meminiſſe, quia
erat omnibus manifeſtum; quia etiam in-
fra,cum de eadem re agetur tacere debuiſ
ſet: & eadem ratio etiam valeret cōtra pre
cognitionem quid nominis de ſubiecto.
Quinta poſitio,cōplexa definitione no-
minis definiri poſſunt,ac proinde eorū ta-
lis poteſt eſſe præcognitio.Primū,hoc ex Libr. 7.
preſſe non vno in loco docuit Ariſtoteles, Meta.
quāuis,vt idem ait, definitionis rei nō ſint t.12.13.
capacia.Deinde complexo poni poteſt cō- & 14.
mune nomē,quod poſtea poteſt explicari:
igitur: vt ſi omnibus operibus Homeri po
natur hoc nomen Illia, & deinde explice-
tur ſignificare hiſtoriā belli Troiani.Et li-
bro primo Perihermenias,ſi quis homini, Lec. ci-
& equo imponeret hoc nomen,tunica, & tat.t.16
diceretur, tunica eſt alba nō eſſet vna pro Cap.1.
poſitio;vnde de tunica, præcognoſcēdum
eſſet quid nominis Deinde poſſunt habere
definitionem nominis ratione terminorū
incomplexorum ex quibus componuntur
& hoc fieret,tum explicando ſignificatio-
nem ſingulorum pe ſe; tum etiam explicā
do ſignificationem,vt ſimul iuncta conſti-
tuunt tale complexum.
Sexta poſitio,ante quamlibet demōſtra
tionem præcognoſcere oportet quid no-
minis terminorum, qui ſunt in præmiſſis.
Primum quia impoſſibile eſt præcognoſce
re eas eſſe veras, niſi cognoſcatur quid ſi-
gnificent termini ex quibus componūtur.
Secundo ex communi doctrina Themiſtij.
Philoponi,Auuerrois,Diui Thomæ, & ip- Cap.4.
ſiuſmet Ariſtotelis,qui hoc aſſerit. & 10.
Septima poſitio, ante ſciētiam, totalem Com.13
præcognoſcēdum eſt quid nominis termi- 13.
norum,qui ſūt in principio illius ſcientię. 1.Poſt.
Primum,quia vt eſt probatum poſſunt ha t.24.
bere aliquā nominis definitionem: Igitur.
Deinde, quia ſine iſta præcognitione non
poteſt cognoſci eorum veritas. Adde po-
ſtremo quod aliæ opiniones, vt patet ex
earum confutatione, non ſunt bonæ: hæc
igitur recipienda. Cur autem Ariſtoteles
non enumerauerit,ſtatim dicam. Quo lo-
co animaduertendum eſt,in principio ſciē
tiæ nō prædoceri,quid nominis,ſignificēt
termini,ſed ſolū an principia ſint vera, &
an ſit,& quid ſignificet ſubiectum, & paſ-
ſio;vt patet in Mathematicis.Nec id fit,q̄d
non ſit neceſſe, ſed quia ſunt omnibus no-
tiſſimi, quod non accidit in terminis præ-
miſſarum ſingularum demonſtrationum.
Octaua poſitio, Ariſtoteles his de cauſis
nō meminit præcognitionis nominis prin
cipiorum.Primo,quia agit de præcognitio
nibus neceſſarijs ante totalem ſcientiā; ac
proinde

Digitized by Google

Tex. 24. proinde de præcognitione principiorum communiū, quorū termini noti sūt: at vero, cū poſtea agit de principijs proprijs, dicit de illis eſſe præcognoſcendum quid nois, cum illorum termini nō ſint omnib. noti. Scđo quia eius intentio non erat adducere oēs præcognitiones præcognitorū in particulari, ſed tm̄ aliquib⁹ exemplis explicari illas præcognitiones, quarū mentionem fecerat. Quare nō eſt mirū ſi non meminit illius præcognitionis dirig entis principiorū, cū de illa poſtea dicturus eſſet. Loco ci. Sunt q̄ dicunt, Ariſtotelē in illis exemplis voluiſſe indicare ante ſcientiā demōſtrati, nam de q̄buſdā præcognoſcēdū eſſe quia eſt, de alijs vero quid eſt qđ dicitur, de alijs vero vtrūq; vnde mirū videri nō debet, qđ in particulari nō addiderit oēs p̄cognitiones huius, vel illius pręcogniti.

An de principijs præcognoſcendum ſit, quod ſint vera. Cap. VIII.

QVamuis ex Ariſtotele, & ex cōmuni interpretum ſententia certiſſimum ſit, de primis principijs, & dignitatibus, præcognoſcēdam eſſe eorum veritatem: tamen id quod alias certum eſſe videtur, hæ rationes in dubium reuocant.

Prima concluſio non infertur proxime ex his principijs, cum ſint ab ea remota: ergo concluſio cognoſci poterit etiam ſi principiorum iſtorum ignoretur veritas.

Scđo, quoniam videmus, vt plurimum particulares ſcientias nō præcognoſcere hmōdi prima principia, ſed ſolum ꝓpria.

Lib. 11. Metaphyſ. c. 2. Poſtremo, quia talis cognitio eſt Metaphyſica, vt ex Ariſtotele diſcimus: igitur non eſt neceſſaria in priuatis ſcientijs. Hic nullæ occurrunt citandæ ſententiæ, Vt autem quod propoſitum eſt plane explicetur, vnicum ſubijcio notandum.

Notādum itaque eſt, tres à Philoſophis aſſignari cauſſas efficientes ſcientiæ, ſiue concluſionis alicuius demōſtrationis, intellectum agentem, præceptorem qui voce, vel ſcripto docet, & principiorum notitiā. Intellectus ob has rōnes dicitur eſſe cauſſa ſcientiæ: primo quia facit vniuerſale, qđ eſt obiectum intellectus poſſibilis, & ſcientiæ: ſecundo: q̃a facit ſpecies intelligibiles, ſine quib. non poteſt eſſe cognitio intellectiua, cum obiectum accedere debeat ad potētiā: tertio intellectus ages, vt multi ſcribūt, illuſtrat phantaſmata, & intellectum poſſibilē ad hoc, vt poſſit intelligere. Præceptor autem dr̄ cauſſa ſciētiæ, nō eo modo quo intellectus, ſed ſolū, quia oſtendit modum quo debemus intelligere: ſicuti medicus oſtēdit modum quo ęgrotus ſanari debet. Quare, ſicuti ſi ęgrotus non ſeruaret medici præcepta, non ſanaret, ita diſcipulus niſi ſeruet modum à p̄ceptore datum, ſcientiā neq; acquiret: eſt tm̄ inter has duas cauſſas drīa: quoniā ſine prima nullo modo pōt acq̄ri ſcientia, at ſine ſcđa pōt, licet nō ita commode, vt patet in doctrina ꝑ inuentionem acquiſita. Tertia cauſa i. principiorū notitia, cum duob. cōparari pōt: primo cum demōſtratione, quam principia ingrediunt, & tunc nō ſolū ſunt cauſſæ efficientes, ſed ēt materiales demonſtrationis: ſcđo, cum ſcientia demōſtratiua q̄ acquiritur, & tunc ſunt cauſſæ efficientes. Nā ſicut res ſe habet ad 2. Meta. t. 4. eſſe, ita ad cognitionem: res autem ī eſſe pendent à primis principijs: quare & in cognitione. Merito igitur principiorū notitia dicetur cauſſa ſciæ cōcluſionis. Hoc notato, de ꝓpoſita dubitatione ſic ſtatuo.

Prima poſitio, de principijs proximis 1. Poſt. c. 2. demonſtrationis, & de præmiſſis p̄cognoſcendum eſt, qđ vera ſint. Primo probatur ex cōi ſententia, & ex Ariſtotile, qui hoc expreſſe docet, immo ait eſſe magis cognoſcendā quod vera ſint, quàm concluſio. Deinde, cōcluſio cognoſcitur ob prin Libro 1. poſter. c. 5. cipia proxima: ergo multo magis ipſa debent eſſe cognita, iuxta illud axioma pp quod vnum quodque tale, & illud magis.

Scđa poſitio, de primis principijs opor 2. Met. t. 9. tet præcognoſcere aliquo modo qđ vera ſint. Quia non pōt perfecte cognoſci concluſio, niſi aliquo pacto cognoſcātur principia regulātia illius, cuiuſmodi ſunt prima ſciæ principia. Quare, vt exacta habeatur cognitio, aliqua rōne talia principia cognoſcenda erunt. Quæ cū ſint valde remota, & ante cognitionem ſciæ nō cognoſcantur ab oībus, ideo in initio ſciæ præ doceri debēt. Quā autem rōne præcognoſcenda ſint, an habitu, an actu, ſequenti dubitatione explanabitur. Atq; ex his facile ſoluentur argumenta in cōtrarium allata.

Ad primum, concluſio nunquam cenſebitur cognita niſi aliquo pacto cognoſcátur principia etiam mediata, cum per illa tandem omnia cognoſcantur.

Ad ſecundum, particulares ſcientiæ, nō ideo non cognoſcunt iſta principia, ꝙ eorum notitia non ſit aliquo modo neceſſaria, ſed quia, cum ſit per ſe nota, ſupponũtur tanquam vera. Quia is qui docendus accedit ad aliquá ſcientiam, debet eſſe diſpoſitus ad aſſentiendũ primis principijs.

Ad tertium, ad metaphyſicum pertinet cognoſcere illa principia in cōi, & vniuerſaliter: at eorũdem notitia, vt ſunt applicata ad hanc, vel illam materiam, pertinet ad particulares ſcientias. Vt ecce, cognoſcere hoc principium. De quolibet eſt affirmare, vel negare, eſt ꝓpriũ metaphyſici: at cognoſcere de aliquo affirmandum eſſe, vt eſſe lineam eſt propriũ Geometrę.

Quomodo principia præcognoſcenda ſint, an actu, an poteſtate. *Cap. IX.*

QVamuis ergo exploratum ſit principia cognoſcenda eſſe: tamen adhuc dubitare licet, quo nam modo cognoſcenda ſint, an actu, an poteſtate tantum. Vt aũt huic dubitationi ſatisfiat, animaduertenda eſt illa principiorum diſtinctio, ꝙ alia ſint communia, vt dignitates, alia propria illius demōſtrationis quæ faciunda eſt, quę neceſſario demonſtrationē ingrediuntur: dignitates nō item, licet interdum ingredi poſſint. Et quia in præſentia nullæ occurrunt citandæ ſententiæ, & nihil eſt notandũ, has ſubijcio poſitiones.

1. poſt. 1. 26.

Prima poſitio, principia propria demōſtrationis præcognoſcēda ſunt actu, quantum ad veritatem, & quid nominis. Probatur ex Ariſt. qui varijs in locis hoc docet, dum ait, nihil poſſe cognoſci, niſi intelligãtur propria principia eius quod cognoſcitur. Secundo, horum principiorum notitia, vt ſupra diximus, eſt cauſſa efficiens proxima concluſionis: ergo non poteſt actu cognoſci concluſio, niſi eius principia actu cognoſcantur.

Bi. 1. poſter. c. 1. & 11. Li. 2. ca. vlt. Libr. 6. Eth. c. 3.

Scđa poſitio, ante quamlibet particularem demonſtrationē non eſt neceſſarium præcognoſcere actu aliqđ primum principiũ, v.g. illud, De quolibet eſt verũ affirmare, vel negare. Primò, quia cōmuniter hoies demonſtrant aliquid, & nihil cogitant de primis principijs, & tamē vere demonſtrant: ergo ante demonſtrationem non eſt neceſſaria actualis iſtorum principiorum notitia. Secundo, quia poteſt quis facere perfectum ſyllogiſmum ſine cognitione primi principij, vt ſi hoc modo diſcurrat. Omne calidum calefacit: ignis calidus, calefacit igitur, qui ſyllogiſmus eſt ꝑfectus ſine cognitione vllius primi principij: ergo talis cognitio nō eſt neceſſaria.

Tertia poſitio, dignitates ſeu prima principia ante demōſtrationē cognoſcenda ſunt ſaltē habitu. Primo, qa ante cognitionē cōcluſionis debent cognoſci ꝑmiſſæ, cũ ab illis ꝓxime pendeat cōcluſio: ſed illæ non pñt cognoſci ſine cognitione ſaltē habituali alicuiꝰ primi principij: ergo. Minor ꝓpoſitio patet, qa non pñt cognoſci, niſi cognoſcantur oīa ea a qb. pendēt: atqui pēdent ab aliquo primo principio: ergo illud ſaltē præcognoſci debet. Scđo, oīs demonſtratio cōcludit vi alicuius primi principij: ergo illud aliquo modo præcognoſcēdum eſt. Tertio, vel ꝑmiſſæ ſunt indemonſtrabiles & nullam habent cauſſam, & tunc erunt prima principia, vel ſunt demōſtrabiles, & tunc, vel demōſtrãtur ꝑ alia principia demōſtrabilia, vel per in demonſtrabilia: ſi primũ, igitur demonſtrãda erunt, & ita dabitur progreſſus in infinitum, vel veniendum erit ad indemōſtrabilia, quæ ſaltē habitu ſint cognoſcenda: ergo ante demonſtrationē aliqua principia modo dicto præcognoſcenda ſunt.

Apol. 9. 3.

Quarta poſitio, non eſt neceſſe, vt prima principia cognoſcãtur actu ante ſcientiã cōcluſionis. Primo, illa ſunt cognoſcēda actũ, ante demōſtrationē, a qb. concluſio proxime depēdet, atqui, ab hoc principiorũ genere nō depēdet proximè cognitio cōcluſionis, vt Ariſt. docet in Ethicis: igitur. Secũdo, dignitates cōes nullius rei ſunt cauſæ; non. n. homo eſt aīal propter hoc principium. De quolibet eſt verum affirmare, vel negare; quia vt Ariſtot. ait, nō propter noſtrum affirmare, vel negare res erit, vel nō erit: ſimiliter, non ideo aliquid eſt ſimile alteri, quia quæcunq; ſunt eadem vni tertio, ſũt eadē inter ſe, cũ hoc ſit extrinſecum; igitur. Poſtremo, dicta prin-

Lib. 6. c. 3.

Lib. 1. perih. c. vlt.

principia non ingrediuntur actu demonſtrationem, cum non ſint propria; neque virtute, cum res non pendeat intrinſece ab illis: neq; principia proxima ſint vera, aut certa propter illa: ergo non eſt neceſſe, vt actu prçcognoſcantur, ſed dices, ſi ita eſt, quare neceſſario præcognoſcenda ſunt aliquo modo, vt eſt probatum? Reſpōdeo, quia licet non ſint cauſſæ in eſſendo, ſunt tamen cauſſæ in cognoſcendo: cum ſine illis non poſſimus cognoſcere illationem ſyllogiſmi: adde etiam quod præcognoſcenda ſunt ad cōuincēdos proteruos.

Quinta poſitio, ſi prima principia, & dignitates actu ingrediantur aliquam demōſtrationem ſaltem imperfectam, vt eſt illa quæ ducit ad impoſſibile, præcognoſcenda ſunt actu. Primum patet hæc poſitio ex doctrina Ariſtotelis, qui hoc aliquando docuit cui cōſentit Philoponus. Themiſtius, & alij. Deinde confirmatur eadem ratione, qua probata fuit prima concluſio. Cæterum, quando prima principia ingrediuntur demonſtrationem, non habēt propriā dignitatum rationem, ſed potius quorundam principiorum particularium, & propriorum illius concluſionis, vt Ariſtoteles ſcribit. Ex his omnib. colligitur ante particularem demonſtrationem eſſe neceſſarium habere cognitionem actualem præmiſſarum, & habitualem principiorum: at vero ante ſcientiam totalem eſſe neceſſariam cognitionem principiorum illius ſcientiæ.

1. Poſt. t. 16. 1. Poſt. t. 2. Cap. 11. 12.

Loc. cit.

Sed obijceres, multi faciunt veras demonſtrationes, & tamen negant prima principia: ergo non eſt neceſſaria vlla principiorum cognitio; antecedens patet de antiquis philoſophis, qui negabant illud principium, De quolibet eſt verum affirmare, vel negare, & tamen faciebant veras demonſtrationes. Reſpondeo, iſta principia non poſſe negari ab homine ſanæ mentis, & ſi negentur, tunc negandæ erunt omnes illæ demonſtrationes, quæ ab illis pendent. Quo fit, vt ante demonſtrationem principia cognoſcenda ſint non ſolum præcognitione dirigente, qualis eſt quid nominis, ſed etiam agente, cum principiorum cognitio ſit cauſſa notitiæ concluſionis. Sed de hac dubitatione hucuſq;

Quibus modis principia probari poſſint, & cur ab aliquibus negentur. Cap. X.

CVm ergo primorum principiorum veritas, vel actu, vel habitu habenda ſit, ad hoc vt perfecta habeatur ſcientia, peteret hoc loco quiſpiam, qua nam ratione eorum veritas cognoſci, & ſi negaretur quō pacto defendi poſſit; qua de re non vno in loco diſputauit Ariſt. vt in altero poſterioris analyſis, in ſexto Eth. & alibi. Similiter aliquis peteret, quid cauſſæ ſit, cur ab aliquib. principia, alias nota, negari ſoleant: quibus duabus dubitationibus, vna & altera ſatisfaciemus poſitione.

Cap. vlt. Vide. Zim. Theor. 33.

Prima poſitio, prima principia complexa cuiuſcunque ſcientiæ, varijs modis cognoſci & probari poſſunt; modi autem sūt fere iſti. Primus, aliqua cognoſcuntur ſenſu; vt ignem eſſe calidum, ſolem lucere; quam cognoſcendi rationem tanti Ariſtoteles fecit, vt aliquando dixerit, cum qui negat ſenſum, egere ſenſu & pœna. Secundus, aliqua cognoſcuntur experientia qua ratione multa principia cognoſcuntur in arte medendi, vt hoc principium, quod cōtrarijs contraria curentur; Reubarbarum purgare bilem, & id genus multa alia. Tertius, per inductionem, quæ comprehendit ſenſum, & experientiam. Quo loco animaduertendum eſt, falſum eſſe quod aliqui dicunt, mathematicas diſciplinas acquiri per experientiam; quorum ſententia pugnat expreſſe, cum eo quod in ſexto Ethicorum docet Ariſtoteles, vbi aſſignat hanc cauſſam cur pueri poſſint eſſe Mathematici, non autem Ethicorum vel Phyſici, quia diſciplinæ Mathematicæ habentur per abſtractionem, & per principia valde nota; Moralis autem, & naturalis ſcientia per experientiam, quæ in pueris aut nulla eſt, aut certe exigua. Quare ex Ariſtotelis doctrina Mathematicæ non habentur per experientiam. Quartus, per diuiſionem aut per ſyllogiſmū hypotheticum; & a ſigno, qua ratione probantur illa quæ ſunt nobis aliquo pacto obſcura, licet ſecundum ſe nota ſunt. Quintus, denique aliqua cognoſcuntur per conſuetudinē, qua ratione fere omnia principia moralia innoteſcunt, quēmodū in primo Eth. poſuit Ariſtoteles. Hinc eſt, quod agendo de auditore morali philoſophiæ, pueros, & incōtinētes auditores

1. Top. c. 3. 2. Met. tex. 7. et 14.

Cap. 8.

1. Eth. c. 3.

Libr. Ethic.

Cap. 4

Prima poſitio, prima principia incóplexa eſſendi, non poſſunt probari à priori: Verbi gratia Phyſicus non poteſt ꝓbare a priori materiã, & formã eſſe. Ratio huius doctrinæ eſt manifeſta, qm̃ ſi poſſet, demonſtrari a priori, iam non eſſent prima, quia haberent illa priora ex quib. penderent in eſſe, ſiquidem demonſtratio a priori procedit per cauſsas. Si ergo demõſtrẽtur a priori, habebunt cauſsãs, & ita non erunt prima in eſse. Intellige hanc doctrinam de primis principijs ſimpliciter. Qđ ſi petas, quod ſi illa ignota fuerint, & non

Ariſt. 2. poſt. c 1. 23. & 27.

poſſint probari à poſteriori, quæ nã ſcientia illa demonſtrabit: Reſpondeo probari debere a ſubalternante, ſiue a ſuperiore ſcientia: & a Dialectica ex probabilibus, a Metaphyſica vero ex communibus.

Secũda poſitio, ſcientia aliqua particularis probare põt principia incóplexa ſui ſubiecti; vel eſsẽdi a poſteriori, demõſtratione, Quia. Primo, patet experientia: hoc enim fecit Ariſ. in 1 Phyſico vbi ex muta-

Tex. 58.

tione ꝓbauit dari principia eſsẽdi rerum naturalium, & 8. Phyſico, dari primũ motorem, ex motu. Sc̃đo, interdum in ſciẽtiis principia ſunt ignota, & dantur effectus notiores, q̃b. demõſtrari poſsũt; quid ergo impedit, q̃ ſciẽtia ea à poſteriori ꝓbet? Poſtremo, quia aliàs qõ an ſit, eſset ſuperflua in oĩ ſcientia, excepta Metaphyſica.

Tertia poſitio, principia cõplexa, ſiue cognoſcendi nõ p̃nt proprie demõſtrari, q̃uis habeãt veram cauſſam eſſendi. Quoniam prima principia cognoſcendi ſunt oĩbus notiſſima: demonſtratio vero petit ad ignotũ; quare ſi demonſtrari deberent, opꝰ eſſet procedere ab ignoto. Vnde, ſi q̃s in Phyſica negaret motum, recurrendum eſset ad ſenſum. Licet ergo hmõdi principia cauſsam habere, & demõſtrari poſſint: tñ demonſtratio eſset inutilis: ideo Ariſt. dixit, vanum eſse velle tẽtare probare naturã eſse. Quod ſi aliquo pacto ſint igno-

Libr. 2. Phyſic. tex. 6.

ta, aliqua diuiſione, vel inductione, & ſyllogiſmo hypothetico manifeſtãda sũt, vt fecit Ariſ. probãdo, hoc principiũ. Noſtrã doctrinã ex præexiſtẽte fieri cognitione.

Quarta poſitio, primorum principiorũ notitia nõ dicitur eſse nobis innata, quaſi ſit inſita à natura, ſed q̃a ex ſola terminorum declaratione ſine vllo diſcurſu illis aſsentimur. Quod nõ ſit aliquid à natura tributum, patet ex Ariſtotele dicente, intellectum eſſe tãquam tabulãm raſam, in qua nihil eſt omnino pictum, & opus eſſe

Lib. 3. de An. t. 14

intellectu agẽte, qui reducat intellectum poſſibilem ad actum. Quare, ſi proponatur hoc principium, Totum eſt maius ſua

1. Met. c. vlt.

parte, vel hoc, De quolibet eſt verum affirmare, vel negare, ſi quis intelligat iſtorum terminorum ſignificationem, iſtis aſ-

2. Poſt. c. vlt.

ſentietur principijs. Terminorum autem explicatio non eſt cauſsa efficiens aſſenſus, ſed ſolum conditio, & præcognitio dirigens. Quo fit, vt hoc principiorum genus nullo modo negari poſſit ab homine mentis compote, & ſi negetur, refugiendum eſt ad demonſtrationem reducentem ad impoſſibile, vel ad ſenſum. Argumenta contraria facile ſoluuntur ex dictis.

Com. 24.

Ad primum, reſpondeo cum Themiſt. & Auerroe, Ariſtotelem loqui de demonſtratione à priori, nõ a poſteriori, in qua principia ſupponuntur eſse, & non probãtur.

Ad ſecundum, Metaphyſicus ſolum conſiderat exiſtentiam in genere, prout ſequitur ipſum ens, & exiſtentiam in cõmuni: at probare exiſtentiã, vt ſequitur hoc, vel illud eſse, ꝑtinet ad ſciẽtias particulares.

Ad tertium, principium in demõſtratione à priori eſt præcognitũ: at vero in demõſtratione à poſteriori eſt quæſitũ. Atq; de principiorum prænotione hucuſque.

An de paſſione præcognoſcendum ſit quid nominis. Cap. XII.

QVamuis in aliqua propoſita quæſtione primo loco occurrat ſubiectum, & poſtea paſſio, ſiue prædicatum; tamen ideo priore loco de præcognitione paſſionis, quam ſubiecti diſputare volumus, quod de ea pauciora dicenda ſint, & id qđ dicemus, ad ea confert, quæ poſtea latius de ſubiecti prænotione dicturi ſumus. Circa præcognitionem paſſionis, ſiue quæſiti duo in hoc capite quæruntur.

Primo, cũ præcognitio quid ſit, de paſſione, ſit neceſsaria, cur Ariſtoteles eam omiſit, & nõ dixit, de paſſione duo eſse p̃cognoſcẽda, ſicuti de ſubiecto. Deinde an præcognitio nois ſubiecti, eadem ſit cum præcognitione nominis p̃dicati. Et quod

ſit ab ea diuerſa his rationibus probares.

Primo, vbi ſunt diuerſa precognita, ibi ſunt diuerſæ præcognitiones, præcognitiones enim ſunt actus, qui diſtinguuntur per obiecta: ſed præcognita ſunt diſtincta: igitur & præcognitiones.

Deinde, ut ſe habet definitio rei ad ſuũ definitum, ſiue ad rem ipſam; ita definitio nominis ad nomẽ definitum: atqui definitiones rei diſtinguunt pro diuerſitate eorũ q̃ definiuntur, igitur & definitiones nominũ: cũ ergo nomẽ ſubiecti & paſſionis inter ſe differant: igitur & eorũ definitiones. Circa hanc difficultatem, miſſis varijs interpretum ſuper hoc Ariſt. loco expoſitionibus quid ſentiam, vnica præmiſſa diſtinctione, quibuſdã poſitionibus docebo.

3. Meta. t. 14. Notandum itaq; eſt ex Ariſtotele, triplicem eſſe diſtinctionẽ, generificam, ſpecificam, & numericã, ſi de ijs loquimur, quæ vniuoce in aliquo conueniunt. Illa dicuntur numerice diſtingui, quæ cũ cõueniant in vna natura eſſentiali; ſolum accidentaliter differunt, vt Petrus & Paulus, in qb[9] ſub vna natura, varia ſunt accidentia per quæ numero differunt. Illa dicũtur ſpecie differre quę partim eſſentialiter in aliquo communi conueniunt, partim vero eſſentialiter differunt per vltimas, & intrinſecas drĩas, vt homo, & leo, qui conueniunt in gradu cõmuni eſſentiali generico, ſed differentia eſſentiali diſtinguunt. Illa vero genere, quę differunt in eſſentia, & cõueniunt ſolum in aliqua ratione ſuperiori, vel etiã omnino differunt: primo modo differunt homo, & lapis: ſecundo modo homo, & qualitas. Cum ergo præcognitio nominis definiti, & paſſionis aliquo modo diſtinguãtur, videndum eſt quo pacto.

Prima poſitio, de paſſione præcognoſcendum eſt quid nõis antequã fiat demõſtratio. Primum patet ex communi ſcriptorum ſententia: id enim omnes fatẽtur.

1. poſt. t. 23. 24. & 25. Deinde confirmatur rõne, q̃a alias non poſſet cognoſci an p̃miſſæ ſint veræ, & an eſſet vera concluſio q̃ ex illis deducitur.

Scd̃a poſitio, præcognitio quid nominis ſubiecti & prædicari numero differũt. Ratio eſt manifeſta, quia diuerſis actibus vtrunq; cognoſcitur: nõ ſunt igitur idem numero. Pæcognitio.n. nihil aliud eſt, quã actus cognoſcendi: quod ſi nõ diſtinguerentur numero, vno & eodem, actu vtrunq; cognoſceretur, quod eſt falſum.

Tertia poſitio, iſtæ duæ nominis præcognitiones ſpecie inter ſe differũt. Quoniã omnis definitio ſumit diſtinctionẽ ſuam ſpecificam a definito, ita vt ſi quæ definiũtur, ſpecie differũt etiam definitiones ſint inter ſe ſpecie diuerſæ, ratione nimirum rei quæ definitur, at præcognitio nominis ſubiecti, & paſſionis eſt quædam definitio nominis, ergo cum nomina inter ſe ſpecie differãt, etiam illorum definitiones erunt ſpecie diuerſæ.

Quarta poſitio, iſtæ duæ præcognitiones conueniunt genere, & ita ſunt quid vnum vnitate generica. Primum, quia certum eſt aliquo pacto conuenire, cũ ambæ ſint nominis præcognitiones, at non conueniunt numero, vel ſpecie, vt eſt probatum, genere igitur. Secundo, definitio nominis ſumit ſuam naturam a ſignificatione nominis, eſt enim in nomine, vox veluti materia, & ſignificatio veluti forma: ſed ſubiectum & predicatum habẽt diſtinctas ſignificationes ſpecie: ergo in genere conuenient: cũ vtrunq; aliquid ſignificet.

Quinta poſitio, quod attinet ad præcognitionem quid ſit paſſionis, idem dicendum eſt, quod ſupra diximus de eadem reſpectu ſubiecti: quare quod attinet ad id de quo primo loco dubitari poſſe diximus, nihil eſt vt aliqd ſpeciatim dicamus.

Atq; ex his colligere licet, quot ſint p̃cognitiones, de quare ſupra diſputatum fuit: Nã, ſi loquamur de vnitate generica, ſũt duæ genere, qm̃ præcognitio an ſit eſt vna genere analogo, vt docuimus, & præcognitio quid nõis eſt ẽt vna genere. genere igitur duæ. Specie vero quatuor, q̃a præcognita ſunt numero tria, & vnũ præcognoſcitur duab. præcognitionib. diſtinctis, quatuor igitur ſpecie. Nã alia eſt præcognitio nõis ſubiecti, alia prædicati, & alia an ſit principiorũ, alia vero an ſit ſubiecti, erunt itaq; quatuor. Si vero loquamur de vnitate numerica, nullus eſt cert[9] earũ terminus, vt patet. Atque ex his facile ſolueres argumẽta in contrariũ allata. Nã quod attinet, ad præcognitionẽ quid ſit, patet ex vltima poſitione. Argumẽta ĩ altera dubitatione allata, plane ſoluũtur ex dictis. cõcedim[9] itaq; differre ſpecie genere

nere

nere tamen conuenire,& Ariſt.ſolum conſiderauit præcognitiones genericas, quæ ſunt tantum duæ.Sicuti in primo,& ſecundo phyſicorũ egit de principiis, & cauſis genericè,ꝗ tamen ſpecies ſunt multo plures. Atque de hac prima paſſionis præcognitione dixiſſe ſufficiat, nunc de ſecunda dicamus.

An de paſſione præcognoſcere oporteat, an ſit. Cap. XIII.

Circa hanc præcognitionem illud dubitationem facit,quod Ariſt.nihil de ea dixerit,& tamen videtur eſſe neceſsarium præcognoſcere paſſionem exiſtere, cũ vt plurimum,eius præſupponatur exiſtentia, de qua propter quid ſit probatur. Confirmatur, quia antequam probemus paſſionẽ ineſſe ſubiecto, opus eſt vt illam in p̃miſſis alicui atribuamus:ergo præcognoſcendum eſt eã eſse. Ad huius difficultatis explicationem hæc ſubijcio notanda.

1 Primum notandum, hæc dubitatio non ſolum intelligenda eſt de paſſione proprie ſumpta,vt eſt ea quæ cõuertitur cum ſubiecto,ſed de quocunque prædicato quod poteſt in concluſione de quouis ſubiecto concludi, ſiue ſit proprium, ſiue accidens commune, ſiue aliquid eſsẽtiale,quamuis re vera, in demonſtratione potiſſima non probetur niſi propria paſſio de ſuo ſubiecto. De quocunque, itaque prædicato ſiue quæſito hic dubitatur, an de eo præcognoſcendum ſit,quia eſt,an ſolum ſufficiat præcognoſcere quid nominis.

Secundum notãdum, proprietates, ſiue paſſiones ſunt in duplici differentia: aliæ quæ vni tantum ſubiecto conueniunt,quocum conuertuntur,vt latrare cũ cane, coaxare cum rana; aliæ quæ inſunt pluribus ſubiectis, & ita non conuertuntur cum eo ſubiecto de quo probari poſsunt, vt rotũditas reſpectu terræ,quæ illi conuenit,ſed nõ ſoli.Et quidem quod attinet ad hoc paſſionum genus,non eſt difficultas,an præcognoſci poſſit talem paſſionem exiſtere: q̃a fieri poteſt vt in alio ſubiecto cognoſcat̃, vt rotunditas in cœlo,in ſole: ſed dubitatio eſt, an debeat, aut poſſit præcognoſci reſpectu ſubiecti, de quo probanda eſt.

Tertium notãdum,ex Auerroe,tria dantur demonſtrationem genera:primum,q̃d vocatur,demonſtratio quia, cum per effectus ꝓbatur cauſsa. Sc̃m, quod nominatur, propter quid,cum a priori per cauſsã ꝓbatur effectus: tertium,quod ipſe vocat demõſtrationem potiſſimam, ſiue ſimpliciter, qua ſimul ꝓbatur propter quid rei,& eſse ipſius. Sed difficultas eſt,an vere ſint tria demonſtrationem genera inter ſe diſtincta,qua de re alio loco dicendũ eſt.His ita notatis,has ſubiicio poſitiones.

Prima poſitio, p̃cognitio,an ſit, de paſſione nõ eſt neceſsaria ante omnem demõſtrationem. Quoniam dantur demõſtrationes in quib.probatur paſſionem eſse:ergo non eſt præcognoſcendum eam exiſtere.

Secũda poſitio,in demõſtratione.Quia, quæ procedit ab effectu,& paſſione præcognoſcendum eſt de paſſione,quia eſt. Quoniam nõ poſset per illam tanquam per medium, probari cauſsã exiſtere ceterũ,tunc non præcognoſcitur paſſio,vel eius definitio,vt paſsio, eſt, ſed quatenus eſt quoddã principium demonſtrationis.

Tertia poſitio, ante demõſtrationem a priori, ꝗ demonſtrat an ſit, & ꝑꝑ quid ſit de paſſione,cõuertibili cũ ſubiecto,nõ eſt neceſſe p̃cognoſcere an ſit de paſſione,ſed ſolum quid nominis. Quoniam id quod probatur non eſt præcognoſcendum.

Quarta poſitio,ante demõſtrationẽ qua ꝓbatur,an ſit & ꝓpter quid ſit paſſionis, quæ nõ eſt reciproca cum ſubiecto,poteſt quidẽ præcognoſci, an ſit paſſionis abſolutè & ſimpliciter loquẽdo,quamuis neq; hoc ſit neceſſariũ:non tamen debet præcognoſci,reſpectu ſubiecti de quo demõſtrãda eſt.Quare,ſi quis vellet de terra demonſtrare eſſe rotundã,poteſt quidem præcognoſcere hãc proprietatẽ eſſe in rerũ natura;nõ tamen præcognoſcẽdum eſt,an ſit reſpectu terræ quia repugnat,vt id præcognoſcatur,quod probandum eſt.

Quinta poſitio,ſi demõſtratio ſimpliciter diſtinguatur a demõſtratione ꝑꝑ quid de demonſtratione ꝑꝑ q̃d præcognoſcendũ eſt de paſſione,q̃a eſt.Quoniã huiuſmodi demõſtratio nõ ꝓbat paſſionis exiſtentiam,ſed ſolũ cauſam reddit, cur paſſio in ſit ſubiecto, ſupponitur igitur exiſtentia.

Sexta poſitio,ĩ hoc genere demõſtrationis, nõ præcognoſcitur id quod in cõcluſione

ſione prædicatur, & quod ſe hēt vt paſſio, hoc eſt paſſionem ſimpliciter ineſse ſubiecto, ſed ineſse ob talem cauſsā. Nam quod prædicatur, eſt neceſsaria connexio paſſionis cum ſubiecto ob talem cauſſā: hoc aūt non præcognoſcitur, ſed probatur. Quare ſimpliciter loquendo, ante demonſtrationem propter quid nunq̄ eſt pręcognoſcendū, an ſit paſſionis, licet præcognoſci poſſit paſſio, cuius cauſſa demonſtratur, & id multo magis affirmari poteſt, ſi illa duo genera demonſtrationis non diſtinguuntur, quæ ſane diſtinguenda non ſunt.

Sed obiiceret quiſpiam, in maiore ꝓpoſitione ſemp affirmaī paſſio de medio termino: ergo de ea p̄cogonoſcendū erit quia eſt, cū præmiſſæ præcognoſcendę ſint. Reſponde, primum in maiori non p̄cognoſci paſſionē exiſtere, ſed ſolum neceſſariā eiꝰ connexionē cū maiore extremo: in cōcluſione vero, ex eo q̄ cognoſcimus medium terminū ineſſe maiori extremitati, & hanc exiſtere, cum ſit ſubiectum cōcluſionis, cognoſcimus etiā paſſionem exiſtere: ñ itaq; p̄ſupponit̄ exiſtentia. Deniq; etiā ſi cognoſcamus paſſionem exiſtere, iſta p̄cognitio eſt p̄cognitio principiorum, nō paſſionis. Siquidem paſſio, vt ponitur in p̄miſſis, non habet rōnem paſſionis, ſed eſt pars principiorum. Ex quib. intelligi licet, cur Ariſt. non dixerit, pręcognoſcendum eſſe an ſit. Primum, quia nunquā p̄cognoſcitur, an ſit de paſſione, vt paſſio eſt, ſed interdū vt eſt principium. Deinde, eius intentio, vt non ſemel diximus, nō fuit enumerare omnes p̄cognoſcendi modos, huius, vel illus p̄cognitisſed tantum illas duas generales p̄cognitiones, neceſsarias ad q̄cunq; doctrinā, Diceres etiā, Ariſtotelem ſolum loquutū fuiſse, de demōſtratione potiſſima, ante q̄ ſolum neceſse eſt p̄cognoſcere quid nominis de paſſione, & ideo huius tantum p̄cognitionis meminit. Vnde ſolueres id quod primo loco obiiciebaī. Ad cōfirmationē, in præmiſſis, vt diximus, nō p̄cognoſcitur exiſtentia paſſionis, ſed ſolum eiꝰ cōnexio cum cauſſa, & eſto, quod p̄cognoſcatur; tamen q͂a illa includitur ſub præcognitione præmiſſarū, & nō ſub præcognitione dirigente, de qua hic eſt ſermo, ideo de ea non fuit facta mētio. Itaque, ſi loquamur de p̄cognitione dirigente paſſionis, ſolum p̄cognoſcendū eſt quod nominis. Quod vero attinet ad præcognitionem agentem, quid rei ipſius paſſionis, aliquando præcognoſcendum eſt quid ipſa ſit, vt accidit in illis demonſtrationibus in quib. per definitionē paſſionis probamus cauſſam ineſſe ſubiecto, vt ſi per definitionem Eeclipſis probares interpoſitionem terræ inter Solem & Lunam Verum, vt etiā ſupra innuimus, talis præcognitio includitur, ſub præcognitione, quia eſt. Et hæc ſunt quæ de paſſione præcognoſcenda dixiſſe volui.

De quibuſdam communibus dubijs circa præcognitiones ſubiecti. Cap. XIV.

QVoniam multa in poſterioribus analyticis de ſubiecto, obiectove ſcientiæ, tum totali, tū partiali diſputari ſolēt: ad quorum intelligentiam non parum vtile erit, ſi nōnulla de ſubiecto vniuerſe explicata fuerint; idcirco, antequam veniā ad priuatas difficultates de præcognitionibus ſubiecti, quaſdam dubitationes communes de obiecto explanabo.

Prima dubitatio, quid nomine ſubiecti intelligatur, Reſpōdeo, hoc nomen variis modis ſumi. Primo ſubiectum ſumitur ꝓ materia, quæ agentibus naturalibus ſubiacet ex qua omnia fiunt, quo modo ſæpe in phyſicis vſurpatur. Secundo, pro re per ſe ſubſiſtente, vt cū dicitur mutationem fieri de ſubiecto in ſubiectum: Tertio, pro termino ad quem tendit motus, & interdum pro quocunque termino, vt apud Philoſ. cum dixit, quietem eſſe in duobus ſubiectis, hoc eſt duobus terminis. Quarto, pro obiecto ſenſus, vt cum Ariſtot. dixit, ſubiectum tactus eſse prius. Quinto, pro eo cui aliquid aliud ineſt, quo modo ſubſtantia dicitur ſubiectum accidentium. Sexto, pro eo quod opponitur principiis, & cauſſis, vt apud Ariſtotelem, cum ait, principia rei non eſse probanda per ſubiecta, hoc eſt per principia, & cauſsata. Septimo, pro eo quod eſt conceſsum in ſcientia. Octauo, ꝓ termino propoſitionis, vt accipitur ab Ariſtotele non vno in loco in Logicis. Nono & vltimo, pro ea re de qua demōſtrantur paſſiones in aliqua ſcientia, & hoc modo ſumitur in præſenti tractatione.

Libr. 1. text. 69. & 81.
Libr. 5. phyſ. t. 3.
Libr. 5. phyſ. t. 54
Li. 4. metaph. in princ. c. de ſub.
Auerr. Libr. 1. pri. c. 1.

Secunda

Secunda dubitatio, ad q̃ ſcientiam pertineat agere de ſubiecto, huic dubitationi reſpondeo his dictis. Primũ dictum, agere de ſubiecto reali vniuerſe ſũpto, pertinet *Li. 4. meta. t. 1. et li. 6. t. 3. & 4.* ad Metaphyſicũ. Qm̃ hic ſolus artifex conſiderat ens reale, vt ens eſt, in cõi, & cõſequẽter ens ſcibile, & ſubiectũ ĩ cõi. Scd̃m dictum, agere de ſubiecto reali in particulari, ptinet ad ſciẽtias reales particulares, vt ad phyſicũ agere de ente ſeu de corpore naturali. Tertiũ dictum, agere de ſubie- *Loc. cit.* cto ĩ cõi, vt eſt ens rationis, hoc eſt vt ei cõueniunt attributiones q̃ dam per rationẽ, ſpectat ad Logicã. Quia hæc ſola facultas cõſiderat entia rationis, ſub qua rõne, nũc de ſubiecto diſputat. Quartum dictũ, agere de obiectis particularib. diſtinguẽdo ſubiectum vnius artis ab alio ptinet ad peritum. Quia id nõ poteſt fieri ſine multis habitibus, qui in ſolo perito reperiuntur.

Tertia dubitatatio, q̃ ſint conditiones ſu- *D. Tho. in pro in lib ſen. Scot. de- ...* biecti totalis alicuiꝰ ſciẽtiæ. Reſpõdeo, in ſubiecto totalis, vt nonnulli ſcribũt, requiri has conditiones. Primo, dẽt eſſe p ſe notum in tali ſcientia. Scd̃o, vt omnia in ordine ad illud tractentur: vnde ſcientia hẽt quod dicatur vna a tali ſubiecto. Tertio, vt in ſciẽtia cõſiderẽtur principia, partes, paſſiones, & ſpecies eius. Quarto, vt ſit q̃d incõplexum, ſicuti & illius principia incõ- *Li. 1. poſte. t. 42.* plexa ſunt. Quinto, vt ſit vniuerſale: quia de re particulari non eſt ſcientia, excepto Deo, in quo natura & eſſe nõ differũt. Sexto, vt de eo p̃cognoſcatur quod nominis, & eſſe, vt hoc loco docet Ariſ. Septimo, vt ſit aliq̃d vnum, vniuerſe: vniuoce, vel analogice. Octauo, debet adæquare omnia q̃ tractãtur in ſciẽtia. Nono, debet eſſe veluti menſura ipſius ſcientiæ. Erit autem men- *Li. 1. meta.* ſura his modis Primo in eſſe & veritate; q̃a noſtra ſcientia a rebꝰ depẽdet, & vt res habet in eſſe, ita in cognitione. Et in hoc ſcientia humana differt a diuina, q̃ a reb. nõ pendet. Secundo, quoad eſſe actu & potẽtia, hoc eſt, qñ obiectum eſt ſcibile in potentia, ſciẽtia erit in potentia: & qñ ſubiectũ erit actu ſcitum, ſcientia erit actu. Ideo Ariſ. dixit, ſciẽtias ſecari, ſicuti & res. Tertio ĩ unitate: ſciẽtia.n. ab obiecto habet q̃ ſit una. Quarto, ĩ diſtinctione, q̃ ex eodem loco ſumitur, vnde & unitas Quinto ĩ nobilitate, q̃a p ratione rei cognitæ ſpeciatim ſcientia dicĩ magis minusve nobilis: Sexto, ĩ vniuerſalitate, vt illa dicatur vniuerſalior ſcientia, quę eſt de magis vniuerſalibus. Denique, ĩ prioritate & poſterioritate, vt illa dicaĩ prior vel poſterior ſciẽtia, quæ eſt de ſubiecto priore, vel poſteriore

Quid intelligat Ariſtoteles nomine eſſe, cum ait illud de ſubiecto præcognoſcendum: vel, An de ſubiecto præcognoſcendum ſit eſſe eſſentiæ, vel exiſtentiæ. Cap. XV.

VT declaretur huiꝰ dubitationis ſtatus animaduertendum eſt. Philoſophos duo aſſignare eſſe, alterum quod vocant eſſentiæ, ſiue naturæ, alterũ exiſtentiæ. Eſſe eſſentiæ eſt illud, quod habent omnes res, quib. eſt determinata natura, vt in homine eſſe animal rationale, per hoc.n. conſtituta eſt hominis natura, quod eſſe tribuitur omnib. rebus, vt abſtrahũt ab omni exiſtẽtia, cum non ſit ex ſe productum, & ſi produci debet, non poteſt aliter eſſe, cum tale eſſe ſit neceſſarium. Quo fit, vt inde ſumãtur propoſitiones quæ dicũtur æternæ veritatis, vt hominẽ eſſe animal rationis particeps, & animal eſſe ſubſtantiam ſentientem Eſſe exiſtentiæ nihil aliud eſt, quã exiſtentia ipſa rei iã productæ, vt exiſtit extra ſuas cauſſas. Hoc eſſe duplex eſt alterũ actuale, & eſt illud quod res hẽt actu, cum eſt producta: alterum potẽtiale, quod res habet in ſuis cauſſis a quib. produci põt, vt animal in ſemine, quod eſſe a quibuſdã dicitur eſſe in potẽtia obiectiua, q̃a ſuo tpe produci poteſt. Sunt autẽ duo in quib omnes cõueniunt: primũ in acquiſitione ſciẽtiæ opus fuiſſe ſubiectũ eſſe in rerũ natura: q̃a noſtra ſcientia habet ortum a ſenſu, q̃ ſolũ verſatur circa ea quæ actu exiſtũt: ſecundum, in ipſo ẽt ſcientiæ pgreſſu, p̃cognoſcendum eſſe aliquo modo ipſũ ſubiectum eſſe, ſed dubium eſt, q̃d nomine, eſſe intelligendum ſit, & q̃d Ariſt. intelligat cum ait, de ſubiecto p̃cognoſcendum *Alex. 1. top ca. 4 Cai q 4 & 4.* eſſe, Quia eſt, an eſſe eſſẽtiæ, vel exiſtẽtiæ, an actuale, an potentiale: de qua re hæ ſunt ſcriptorum ſententiæ.

Appolli. Bal. quaſtio 4. Prima eorum qui dicunt, eſſe p̃ręcognoſcendum: eſſe exiſtentiæ tantum. Qm̃ non poſſunt demõſtrari paſſiones de ſubiecto, niſi

Digitized by Google

niſi ſupponamus illud habere certã, & determinatã exiſtentiam: igitur tale eſſe ſupponendũ erit. Confirmatur, quia, vt res ſe habet ad eſſe, ita ad cognitionẽ, ſed prius eſt rẽ exiſtere in ſe, quam habere ordinẽ ad paſſiones q̃ de ea cognoſcuntur, ergo.

Secunda opinio aliorum, qui dicunt ſolum prçcognoſcendũ eſſe, eſſe potentiale, hoc eſt, rem eſſe in ſuis cauſſis. Quoniam ſcientia ſolum probat paſſiones poſſe eſſe in ſubiecto; quare ſatis erit præcognoſcere ſubiectum poſſe exiſtere.

Tertia ſententia eorum q̃ volunt de ſubiecto p̃cognoſcẽdum eſſe tale eſſe, vt de ipſo poſſint ꝓbari paſſiones, & proprietates. Cæterũ, hi petunt principium, nam dũ q̃ritur quodnam eſſe præcognoſcendum ſit de aliquo ad hoc, vt poſſit eſſe ſubiectũ demonſtrationis, conſequenter etiã quæritur, quodnã eſſe requiratur ad hoc, vt proprietates de ipſo ꝓbari poſſint. Adde, qđ iſte modus explicandi eſt contra cõmunẽ cõſenſum, in explicãda illa p̃cognitione, An ſit. Rurſus, ſi ita eſſet, pari ratione de paſſione eſſet præcognoſcendum, quia eſt proportionaliter. Nemo. n. eſt ita mentis inops, qui aliquã proprietatem de ſubiecto demõſtrare contẽdat, & non ſupponat talem paſſionem eſſe demonſtrabilem.

Libro 1. top. c. 1. Quarta, eorũ quorum in topicis meminit Alexander, & Auerroes, q̃ dixerunt de ſubiecto p̃cognoſci eſſe, hoc eſt, ens eſſe genus ſaltẽ analogatũ illius ſubiecti. Verũ p̃cognoſcere rei genꝰ nõ eſt p̃cognoſcere, an ſit, ſed potius q̃d ſit, & ſane nemo eſt, q̃ p p̃cognitionem, an ſit, tale quid cõcipiat. Vnde iſta ſententia eſt omnino reijciẽda.

Quæſt. 3. in li. 1. poſt. Quinta Balduini qui ait, præcognoſci de ſubiecto eſſe, hoc ſenſu, ſubiectũ apprehẽſũ eſſe tale, vt dicit cõformitatẽ ad eſſe actuale extra animã. Sed hic modus confutatur ab alijs, quia iſta conformitas nihil aliud eſt, quam relatio quædam, at per præcognitionem, An ſit, non quærimus aliquam relationem, igitur.

Libr. 1. poſter. com. 3. Sexta Auerrois, & Porphyrij, referente Alberto, Caietani & aliorũ, qui dicũt de ſubiecto præcognoſcendam eſſe actualem exiſtentiam in ſcientijs realibus, non autẽ in ſcientijs rationalibus. Antequam huic dubitationi ſatisfaciam, vnum, & alterum ſubijcio fundamentum.

Primũ fundamẽtum, tria ſunt q̃ hic difficultatẽ faciunt, primum, an de ſubiecto ſemꝑ præcognoſcendum ſit eſſe exiſtẽtiæ & q̃uo; cũ videamus de multis eſſe ſciẽtiã quæ nõ ſemper exiſtunt. Secũdum cur de aliqua re nõ ſufficiat tãtum procognoſcere eſse eſſentiæ: tertiũ an aliqua poſſit eſſe demõſtratio de ſubiecto, cuius nullũ eſſe p̃ſupponatur. Et quamuis hæc difficultas ſit de ſubiecto totali ſcientiæ, tamẽ tra ducitur etiã ad ſubiectũ demõſtrationis.

Secundum fundamẽtum, duobus modis poteſt dici aliq̃d eſse neceſsarium ante demõſtrationem: primo qđ ſit aliquid eſſentiale cõſtituens intrinſece demõſtrationẽ, ſecundo, quod ſit quædã cõditio, quæ, vel eſt neceſsaria ſimpliciter, cũ ſine ea ñ poſſit eſse demõſtratio, cuiuſmodi, gratia exẽpli eſt ꝓpinq̃tas ignis ratione calefactionis vel ad bene eſse & qualis eſt ſiccitas ligni cõbuſtilis in calefactione. Præcognitionum autem aliquæ ſunt neceſſariæ ſimpliciter, cuiuſmodi eſt principiorum cognitio, aliquæ vero ad bene eſse. His ita notatis, ad poſitiones accedo.

Prima poſitio, de ſubiecto p̃cognoſcendum eſt eſse eſſentiæ antequam paſſio de illo ꝓbetur. Ita Aegidius, Apollin. Alpharabij Zimar. & alij. Primum, quia ſequeretur demonſtrationem eſse inanem, cum omnis demonſtratio fiat, vt cognoſcamus paſſionem conueuire ſubiecto per aliquã cauſam: atqui ni p̃cognoſcatur hoc eſse. nõ poſsumus cõgnoſcere paſſiones ineſse ſubiecto: ergo. Cõfirmatur, quia prius naturæ eſt rem eſse, q̃ eſse talẽ, ſicuti prius eſt eſse hominẽ, q̃ eſse album; ergo prius præcognoſcendum eſt ſubiectum habere eſse eſſẽtiæ, determinatũ nimirum, & certum, quam ei conuenire talem paſſionem. Secundo, ante demonſtrationem, vt ſupra docuimus, non eſt præcognoſcendum de paſſione, an ſit; quia hoc demonſtratur in cõcluſione, ſed nõ poteſt demonſtrari niſi de ſubiecto p̃cognoſcamus eſse eſſẽtiæ: ergo. Siquidẽ eſse paſſionis pẽdet a tali eſse ſubiecti. Ceterum, licet hoc verũ ſit tamẽ, non hoc tantum ſibi voluit hoc loco Ariſ. cum dixit de ſubiecto eſse præcognoſcendũ, quia eſt vt ex ſequentibus notum fiet. *Text. 9. 4. Theor. 38.*

Sc̃da poſitio, in ſciẽtia reali debet præcognoſci eſse exiſtẽtiæ actuale, ſuis ſaltẽ locis,

Digitized by Google

cis, & temporibus, remotis impedimentis,
dicimus ſuis locis, & temporib. q̃a multæ,
ſunt naturę q̃ non habent indiuidua ſemꝑ
actu exiſtentia, & ideo de his ſatis eſt ꝑno
ſcere, quod ſuis temporib. exiſtant. Primo,
quæſtio an ſit, ſupponitur ab omnib. aliis
quæſtionibus: at per iſtam quæſtionem cō
munis opinio ītelligit eſſe exiſtētiæ actua
le: ergo hoc eſſe ꝑcognoſcendum eſt, ante
quam aliquid de ſubiecto ꝓbetur. Secūdo,
illud eſſe de ſubiecto eſt ꝑcognoſcendum,
rōne cuius ſubſtat paſſionibus: at ſubiectū
nō ſubſtat ſuis paſſionib. niſi per eſſe exi-
ſtentiæ actuale: ergo. Tertio, illud eſſe dēt
eſſe ꝑnotum de ſubiecto, qđ vel notum eſt
per ſenſum, vel manifeſtū fuit aliquo me-
dio: atqui hoc nō eſt niſi eſſe exiſtentię a-
ctuale: ergo. Quarto, aut de ſubiecto ꝑco-
gnoſcendum eſt eſſe potentiale, aut eſse a-
ctuale; ſi hoc ſm̃ conceſseris, habeo inten-
tum; primum dici non poteſt, quia pari rō
ne de paſſione ꝑcognoſceremus eſse, quod
eſt contra Ariſtotelem; nemo enim eſt, qui
aliquam paſſionem demōſtret de ſubiecto
aliquo, qui nō præcognoſcat, & ſupponat
talem paſſionem eſse poſſibilem. Quinto,
oīs noſtra cognitio eſt de reb. exiſtentib.
quamuis nō ſit de eis prout exiſtunt: ergo
ante ſcientiā de ſubiecto noſcendum erit
hoc eſse. Confirmatur, q̃a omnis noſtra co
gnitio habet ortum a ſenſu: at ſenſus non
cognoſcit niſi q̃ exiſtunt: ergo. Deniq; ex
Ariſtotele q̃ ait de ſubiecto præcognoſcē
dum eſse, An ſit, at hoc ſimpliciter ꝓlatū
intelligitur de eſse exiſtentię; neque. n. eſ-
Lib. 4. Met. ſe potentiale, eſt ꝓprie eſse, ſed ſecundum
quid. Cęterum hoc eſse eſt ꝑcognoſcendū
reſpectu noſtri, ſiue ſcientiæ humanę, non
autem reſpectu diuinæ, & angelicæ.

Auerr. in Par. me-ta. tra. 3 Tertia poſitio, nō eſt opus ante omnem
demōſtrationem ꝑcognoſcere de ſubiecto
eſse actuale exiſtentiæ. Primo poſsūt fieri
optimæ demōſtrationes ſine eſse actualis
exiſtētiæ, vt ſi demōſtrares de cane eſse la
trabilem, etiā nullo exiſtente cane; igitur
nō eſt neceſse ꝑcognoſcere tale eſse. Con
firmaī, q̃a in demōſtratione ſolū concludi
tur neceſsaria cōnexio ꝑdicati cum ſubie
cto; igitur fieri poterit demōſtratio, etiā ſi
nō ꝑcognoſcat eſse actualis exiſtentię. Et
hinc eſt qđ aliquæ ꝓpoſitiones dicuntur,
æternę veritatis, quia inter attributum, &
ſubiectum eſt neceſſaria cōnexio, & abſtra
hunt ab actuali exiſtentia. Secundo in aliq̃
bus demonſtrationib. ꝓbatur ſubiecti exi-
ſtentia, vt cum ꝓbatur exiſtentia cauſæ ꝑ
effectum, vt Deum, & materiam eſſe: igitur
non ſupponitur eſſe. Sed diceres, cur ergo
Ariſtoteles dixit, de ſubiecto ꝑcognoſcen-
dum eſſe, Quia eſt: Reſpōdeo, eius dictum
intelligendum eſſe de ſubiecto demonſtra
tionis potiſſimę, qua probatur propter qđ
paſſio inſit ſubiecto; aut indefinite, hoc ſē-
ſu, De aliquo ſubiecto præcognoſcendum
eſt, an ſit.

Quarta poſitio, in aliquib. demōſtratio
nib. de ſubiecto neceſſe eſt pręcognoſcere
eſſe actualis exiſtentiæ, ꝓ eo tempore, quo
fit, & habetur demōſtratio. Quoniā in ali-
quibus ꝓbatur paſſionem eſſe actu in ſub-
iecto; vnde non pōt cognoſci actu canem
eſſe latrabilem, niſi canis ſit actu.

Quinta poſitio, in ſciētiis rationalibus,
vt in Logica, non eſt neceſſe præcognoſce
re de ſubiecto eſſe exiſtentiæ actualis, ſed
ſolum eſſe obiectiuum in intellectu. Ratio
eſt, quia hoc ens non habet aliud eſſe.
Quare, in demonſtratione quæ haberet ꝓ
ſubiecto aliquid fictitium, præcognoſcen-
dum eſset de illo ſubiecto illud eſse, quod
requiritur ad talem paſſionem, quod eſt, ꝓ
non repugnantiam.

*De quibuſdam dubitationib. circa ea quæ pro-
ximo capite dicta ſunt.* Cap. XVI.

VT adhuc ea quæ docuimus magis cla
ra fiant, nonnullæ dubitationes no-
bis enunciandæ ſunt.

Prima dubitatio, ſi de ſubiecto ꝑcogno-
ſcēdū eſt eſse exiſtentiæ actualis; igitur de
ijs reb. quæ nō ſunt, nec fuerunt nec futu
ræ ſunt, nō poterit eſse ſcientia: quod vi-
detur falſum, cum res poſſibiles hēant cer
tā, & determinatam naturā, ratione, cuius
cognoſci poſsunt. Reſpōdeo cōcedendo ſe
qualem: ſi quidem ſcientia ſupponit ſubie
ctum eſse aliquid verum, habens determi-
natam eſsentiam: res autem illæ q̃ ſunt tm̃
poſſibiles, nullum habent eſse in ſe, neque
ſunt certæ, & determinatæ eſsentiæ: ſed ſo
lum habent ordinem extrinſecum ad po-
tentiā diuinā per quā fieri poſsunt. Neque
Deus proprie cognoſcit huiuſmodi res,
ſed

Digitized by Google

ſed ſuam eſſentiam in qua res poſſibile repreſentantur.

Secũda dubitatio, ſi Deus corrumperet oẽs ſpecies, ſolo homine relicto, adhuc hõ hẽret earum ſcientiam, & tñ nõ haberent exiſtentiã actualem, vel poſſibilẽ: ergo nulla iſtarum eſt neceſſaria ad conficiendã demõſtrationem: & tñ nos cõtra docuimus. Reſpõdeo, ideo hõ haberet rerũ deſtructarum ſcientiam, qa vel cognouit exiſtentiã actualem illarum quãdo erant, vel quia ab illis illã accepit. Addo ẽt, quia ſi tolleretur impedimentum voluntatis diuinæ poſſent actualiter exiſtere: vnde nõ abſtrahunt ab oĩ exiſtentia, & ita dẽ illis pcognoſci poſſet, eſto, ſublatis ĩpodimẽtis, & hoc ſatis ẽ.

Tertia dubitatio, ꝓpoſitiones quæ dicũtur æternæ veritatis abſtrahunt ab oĩ eſſe exiſtentiæ, & dicunt ſolã connexionẽ prędicati cũ ſubiecto: Quare de illis poterit eſſe ſcientia ſine pcognitione actualis exiſtentiæ. Reſpõdeo, huiuſmodi propoſitiões nõ abſtrahunt ab omni exiſtentia, ſed ſupponũt omnino exiſtentiam poſſibilem ſuo tẽpore locoque. Et enim, ſi etiã ab hac exiſtentia abſtraherent, nõ hẽrent certam naturã, ſed eſſe aliquid omnino fictum: ac ꝓinde de illis ſcientia haberi nõ poſſet.

Quarta dubitatio, exiſtẽtia eſt ꝓpria indiuiduorum, & ſingularium; atqui ſingularium, cum ſint varietati ſubiecta, nõ habetur ſcientia: Quare de ſubiecto ſcientię nõ erit præcognoſcendũ, quod exiſtat. Reſpõdeo, hanc vel illam exiſtentiam cõuenire particularibus, a quib. abſtrahit exiſtentia alicuius indiuidui indeterminati, quodcũque illud ſit. Eſt itaq; exiſtentia duplex, altera ſingulorum indiuiduorum, & hæc eſt variabilis: altera alicuius ĩdiuidui indeterminati, & hæc eſt immutabilis, atq; de ſubiecto pcognoſcenda. Cum ergo ſpecies cõſeruẽtur in indiuiduis, neceſſario dabitur aliquod indiuiduum in quo exiſtant: Præcognoſcitur itaque natura vniuerſalis, nõ in abſtracto, ſed in aliquo indiuiduo ſingulari, nullo tamen determinatè aſsignato, quod q̃dẽ ſciẽtiis minime repugnat. Quo loco animduerte, ſi finem naturæ ſpectemus, potius exiſtentia eſt propter ſpeciẽ, quã propter indiuiduũ: qa natura intendit cõſeruare indiuidua, cauſa ſpecierũ.

Li. 2 po Ste. c. 2

Quinta dubitatio, datur aliqua ſcientia de iis q̃ nõ ſunt, vt de vacuo, de infinito: de quib. nõ põt præcognoſci eſſe exiſtentiæ: quare nõ ſemp pranoſcendũ erit. Reſpondeo, de his reb. non habetur ſcientia niſi p accidens, & negatiue. Quod ſi Ariſt. de illis probat aliquid poſitiue, vt motum fieri in inſtanti, ſi daretur vacuũ, id facit, vt probet non dari vacuum, cũ motus nõ poſſit eſſe inſtantis: adde etiam, quod ſi ꝓbaretur aliquid poſitiuum, ſupponendũ eſſet eſſe exiſtentiæ ſaltem per nõ repugnãtiã, nõ autem ſecundum potentiam Phyſicam.

Libr. 3. & 4. Phyſic.

Sexta dubitatio; ſcientia nõ demõſtrat paſſiones actu eſſe, in ſubiecto, ſed tm poſſe ineſſe: ad hoc aũt ſatis eſt præcognoſcere ſubiectum poſſe exiſtere: ergo falſum eſt, qđ ſupra de actuali exiſtentia diximus. Confirmatur, qđ de aliquo ſubiecto demõſtrat eſt paſſio in natura neceſſaria; at huiuſmodi ꝓpoſitio abſtrahit a quacunq; exiſtentia: igitur. Reſpõdeo, eſto ſcientiã demõſtrare tantũ paſſiones poſſe ineſſe ſubiecto: tamen qa illas probat de ſubiecto reali, & vere exiſtenti, õ de ſubiecto pcognoſcendum eſt eſſe. Adde etiam, qđ ſcientiæ frequẽter demõſtrãt paſſiones vere & realiter ineſſe ſubiectis, ſaltem ſuo determinato tẽpore. Ad confirmationẽ, tales ꝓpoſitiones dupliciter cõſiderari poſſunt; primo vt dicunt ſolã cõnexionẽ terminorum; & ſm hanc conſiderationem abſtrahunt ab exiſtentia; ſecundo, vt in illis denotat pdicatum vere, & realiter ineſſe ſubiecto, & ſub hac conſideratione negarem abſtrahere ab exiſtentia ſaltem communi.

Septima dubitatio, Mathematica eſt ſcientia realis, q̃ cum abſtrahat ab eſſe, nõ põt illud ſupponere; falſum igitur quod ſupra documus realem ſciẽtiã ſupponere eſſe. Reſpondeo, Mathematica abſtrahit ab eſſe in demonſtrandis paſſionibus de ſubiectis, non tamen abſtrahit a præcognitione exiſtentiæ ſubiecti. Nam, cum oẽs ſcientię reales verſentur circa aliqđ obiectũ actu exiſtens, vt ſupra diximus, ne exiſtimet ſubiectum eſſe q̃d fictum, ſpecialiter ſupponere dẽnt eſſe exiſtentiæ, de ſuo ſubiecto.

Lib. 4. Met.

Octaua dubitatio, omnes ſciẽtiæ abſtrahunt ab exiſtentia; igitur non pcognoſcunt illam de ſuis ſubiectis. Reſpõdeo, ſcientias abſtrahere ab eſſe exiſtentiæ, ſi ſpectemus rõnem formalem ipſarum: qa cum verſentu.

tur circa vniuerſalia formaliter, non poſſunt conſiderare ſubiectum, vt formaliter exiſtit: ſed ſi conſideremus conditionem ſine qua non ipſius ſubiecti, nego abſtrahere ab exiſtentia.

Nona dubitatio, ſi Deus nullã omnino ſpeciẽ creaſſet, nec facere decreuiſſet, adhuc ſaltẽ Angeli poſſẽt habere ſciẽtiã proprietatũ illarum ſpecierum, & tamen nulla rõne de illis poſſet p̃cognoſci eſſe ſubiecti: igit̃, iſta præcognitio non eſt ſimpliciter neceſſaria. Reſp. primo hic eẽ ſermonẽ de ſcientijs humanis, quæ verſantur circa res exiſtẽtes. Secũdo, tali poſito caſu, Angeli non cognoſcerent proprietates eſſe re in ſubiectis, vt nos ſcimus per noſtram ſcientiam, ſed tãtũ cognoſcerent poſſe ineſſe, ſicuti ipſæ ſpecies poſſibiles ſunt.

Caie. c. 3 1. poſter. dub. 2

Decima dubitatio, res eſſe, eſt cõtingẽs, poſſũt. n. eſſe, & nõ eſſe: at ſciẽtiæ nõ verſantur circa cõtingentia; nõ igitur ſupponũt eſſe ſubiecti. Reſpõ. hãc vel illam exiſtentiã particularem eſſe contingentem, nõ tamen exiſtentiam ſpeciei vniuerſe cõſideratã. Nam ſuppoſito vniuerſo, neceſſe eſt ſpecies ſaltem ſuo tempore exiſtere.

An ſcintia poſſit probare exiſtentiam ſui ſubiecti adæquati, & totalis.

Cap. XVII.

CVm omnino exploratũ ſit, verum eſſe quod Ariſt. ait, de ſubiecto præcognoſcendum eſſe quid nominis, omnis dubitatio eſt de præcognitione, an ſit: & cũ quæſtio, an ſit, poſſit eſſe dubia, ideo de hac præcognitione ſpeciatim dubitari ſolet. Quod autem ſubiecti totalis exiſtentia probari poſſit, his rationibus ſuadetur.

Vide Bal. quæſito 6. Zimar. theo. 53.

Primo, poteſt dari in ſciẽtijs aliquis effectus notior ſubiecto adæquato, vt eſt, gratia exẽpli, motus in Phyſica; quare p talẽ effectum illius exiſtentia probari poterit.

Secũdo, vt ſe habet ſciẽtia particularis ad ſubiectũ particulare: ita ſciẽtia totalis ad totale: atq; illa põt demonſtrare exiſtentiã ſui ſubiecti, igit̃ & iſta. Minor propoſitio eſt manifeſta ex Ariſ. primo Elenchorum, capite primo, vbi demõſtrauit illius partis ſubiectũ, & in primo Poſteriorũ, capite primo, vt quidã volunt, probauit demonſtrationem dari, & denique libro tertio de cælo probauit igneum eſſe: ergo.

Tertio, inter alia quæſita, primum eſt, an ſit, quo ſcientia reſpectu ſui obiecti adæquati carere non debet: quare poterit illud explicare.

Quarto, ex cõi vſu, quia in omni ſcientia ſolet tractari quæſtio de eius ſubiecto; ergo ſignum eſt ſcientiam poſſe aliquo modo probare exiſtentiam ſui ſubiecti.

Quinto, ſubiectum interdum eſt ignotum in ſcientia: igitur eius exiſtentiam probare licebit.

Poſtremo, ex Ariſ. eiuſdẽ ſcientiæ eſt cõſiderare, ſi eſt, & q̃d eſt; at ſciẽtia de ſuo ſubiecto conſiderat, quid eſt; igitur, & an ſit.

7. Meta. t. 2.

Prima ſententia in hac difficultate fuit Scoti, q̃ priuatim defendit Ant. Andreas, vt cæteros omittã Scoteos; eandem ſequitur Cõciliator, & vt refert Auerroes fuit opinio antiquorum, Qui exiſtimarunt ſubiectum totale non poſſe demonſtrari a priori: a poſteriori vero, maxime, per aliquem effectum notiorem.

In pl. 1. q. 2. & 1. met. q. 1. 1. Elẽc. In 1. met. q. 1. Libr. 4. phy. cõ. vlt.

Scd̃a ſententia Them. in ſua paraphraſi in primũ, & ſm̃ Poſteriorum, & Auerrois in primum Poſteriorum, & in primũ, & ſecundũ phyſicorum, & aliis in locis Phil. Alberti magni, D. Tho. Caietani & Zimaræ, nullam ſcientiam poſſe probare, eſſe, de ſuo ſubiecto totali. Pro huius difficultatis explicatione hæc ſubijcio fundamẽta.

Cap. 21. Cap. 11. Com. vlti. 26.

Primum fundamẽtum, tria ſunt genera rerum q̃ in aliqua ſcientia reperiunt̃, aut .n. ſũt res omnino notiſſimæ. aut ſũt oĩno ignotæ, aut medio modo ſe habent, vt ſi ſint partim notæ, & partim ignotæ, Si ſint prioris generis nullo mõ probari queũt: quia demonſtratio eſt inſtituta ad probandum ignota; ſi ſecundi, probari poteſt eas exiſtere, vel a priori, vel ſaltẽ a poſteriori; ſi vero tertij, non poſſunt probari via doctrinæ, vt recte adnotauit Themi hoc eſt genere aliquo demonſtrationis, ſed ſolum aliqua inductione, vel ſyllogiſmo hypothetico Quare ad ſolutionem q̃onis cõſiderandum eſt, an ſubiectum ſit inter res maniſtas in ſcientia, an ſit ignotum, an de eo poſſit dubitari. Si quidem, ſi manifeſtũ fuerit, fruſtra probabitur; ſin minus procul dubio probari poterit a poſteriori per aliquem effectum notum.

Secundum fundamentum, quod aliquid

in

in ſcientia probari nō poſſit ex triplici cā
ſit. Primo, quia nullā hēt cauſam per quā
probetur, ſicuti Deus. Secundo, cum habet
quidem, ſed illa nō pertinet ad illam ſcien
tiā, q̄ conſiderat tale ſubiectum, ſed ad ſu
periorē, vt ad metaphyſicā. Poſtremo, q̄do
licet cauſſam habeat, & ꝑtinet ad ſciam,
tamen, cum ſit oīno certū, nō eget proba-
tione; ideo Ariſt. in 2. Phyſico dixit ridicu
Tex. 6. lum eſſe velle probare naturam exiſtere.

Tertium fundamentum, etſi ex Ariſtot.
Li. 1. po- doctrina ſcientiæ in ſuo debeāt contineri
ſte. t. 20 genere, & nō licet ab vno in aliud trāſcen
& 23. dere: poteſt tamen interdum, qui aliquā
ſcientiā tradit, tranſcendere, nō, vt eſt ar-
tifex particularis, ſed tāquam metaphyſi-
cus, vel Peritus: qua ratione interdū Ariſt.
in phyſicis probat aliqua q̄ pertinent ad
Metaphyſicum, nō quatenus phyſicus, eſt
ſed vt metaphyſicus, vel peritus. Atque
hæc adnotaſſe ſufficiat.

Prima poſitio, eſſe ſubiecti totalis ſciē
tiæ nulla rōne ī ꝓpria ſcientia demōſtrari
poteſt. Dixi, in propria, quia in ſuperiori
ꝓbari, ſicuti in ꝓpria aliquo pacto decla
rari poteſt illiꝰ exiſtētia, vt Them. docuit.
Primo, ex Ariſt. ſubiectū exiſtere eſt p̄co-
1. poſter. gnitio q̄dā, quare non pōt eſſe quæſitum,
t. 1. 25. & ita ꝓbari nō poterit, cum talis p̄cogni
tio, ſi vlli ſubiecto cōuenire dēt, totali ma
xime cōueniat. Secūdo, ſcientia & ſcibile,
5. Meta. vt Ariſt. docet, ſunt relatiua, ac proinde ſi
t. 2 ſcientia eſt actu, ipſum obiectū debet eſſe
actu. Si ergo ſcientia poteſt ꝓbare ſuū ſci
bile, ſiue obiectū; neceſſario ſupponenda
erit ſciētia ante ſuū obiectum; qa iā ſuppo
nitur ſcientiā eſſe & probare ſuum ſubie-
ctū, & ita erit vnū relatiuū ſine ſuo corre
latiuo quod eſt falſum. Tertio, oīa q̄ pro-
Cap. de banē in totali ſcientia, aut ſunt principia,
ſubiſt. aut partes, aut ſpēs, aut ꝓprietates ſubie-
cti, q̄ omnia ſupponūt ſubiectū eſſe, quare
probari nō poterit. Quarto, ſi ſcīa probat
ſuum ſubiectum eſſe, aut id facit ex cōib.
& hoc nō; qa tunc nō eſſet vera demōſtra
tio, vel ex alienis, & hoc nō ob eandem ra
tionem, qa non poteſt egredi ſuum genus,
vel ex ꝓprijs, & tunc ſequereē ſuppone-
re ſubiectū, & illud idem poſſe ꝓbari, qa
1. poſ. t. ſi principia ſunt propria, debent eſſe pro-
19. pria ſubiecti, quod iam ſupponereē eſſe.
Cōfirmatur, quia ſequereē dari proceſſum
in infinitum, quia ante demonſtrationem
de ſubiecto p̄cognoſcendum eſt eſſe; qua
re, vel cognoſcit ꝑ demonſtrationem, vel
alio modo: ſi alio modo ꝓbabili, nō demō
ſtrabitur, ſi per demonſtrationem, etiā ſu-
biectum huius demōſtrationis præcogno
ſcendum eſt, & hoc vel per demonſtratio
nem vel alio modo, & ſic dabitur proceſ-
ſus in infinitum, vel deueniendum erit ad
ſubiectum indemonſtrabile. Poſtremo, qa
ſubiectum in ſcientia, aut eſt notiſſimum
aut numeratur inter res notiſſimas; at
quod eſt notum, probari non debet: ergo.

Sc̄da poſitio, eſſe ſubiecti principalis,
nullo genere demonſtrationis poteſt ꝓba
ri in ꝓpria ſcientia. Primum, qa hoc obie
ctum eſt finis omnium aliorū obiectorum
partialium: ergo ſupponendum eſt eſſe. Se
cūdo, exiſtētia obiecti totalis maxime pē
det ab exiſtentia obiecti principalis: ergo
ſi totale ſupponiē eſſe, etiā & principale.
Sed peteres, quænā eſt potiſſima ratio cur
de totali ſubiecto ſupponaē eſſe, de qua re *Theor.*
legendus eſt Zimara. Rn̄dēt aliqui, qa eſt *53*
notiſſimum. Quę reſponſio non ſatisfacit,
cum in ſcientia ſępe dentur effectus notio
res ſubiecto: & interdum etiam principia
nota ſecūdum naturā: igitur ꝓbari poſſet. *Auerr. 3*
Alij vero dicunt, qa hoc eſt proprium mu *cal. cō. 4*
nus Metaphyſicæ, q̄ conſiderat ens vniuer
ſaliſſimum, & diuidit obiecta particularia
particularibus ſcientijs. Quæ reſpōſio de *Zim.*
obiecto totali aliquo modo eſt vera. Sed *cōt. 1. ſu*
melior eſt reſpōſio, ſi dicamus, ideo ſi poſ *per 4. de*
ſe ꝓbari, qa eſt ſubiectū, nimirū ob pro- *cal. com.*
priā rationem formalem ſubiecti, q̄ eſt, *32.*
qđ ſubijciatur, & quod ſubijcitur, quate- *Auerr.*
nus tale, nō ꝓbatur: vnde appellari ſolet, *1. Phyſ.*
Datum. Sed diceres, in ſcientia probātur *cō. vlt.*
pricipia a poſteriori: vt patet ī primo phy
ſico. atq; obiectum pendet a principijs, er-
go dum probātur principia, etiā obiectū
ꝓbabitur. Reſpōdeo, eſſe diſparem ratio-
nem de ſubiecto & de principijs, ſiqdem
ſubiectum, vel eſt notiſſimum, vel ſupponi
tur, vt cōceſſum & probatum in alia ſcien
tia Principia vero, ſi ſint nota, nō proban
tur, ſi ignota, vel habent cauſsā per quam
probari poſſunt, & ſic probabuntur a ſu-
periori, vel habent tm̄ effectus notiorem,
& tunc probatur a poſteriori. Eſt itaque
alia obiecti ratio, quia vt quid conceſſum
ſuppo-

ſupponitur, alia vero principiorum. Vt autem quæ diximus notiora fiant, ad argumẽta contrariæ ſententiæ reſpondeamus.

Auerr. Ad primum, primum non dantur in omni ſcientia demonſtrationes Quia: deinde, vt poſſit eſſe de re quapiam demonſtratio, non ſatis eſt, vt detur aliquid notius illa, ſed vlterius requiritur, vt id quod demonſtratur ſit ignotum, vt expreſſe patet ex Lib. 1. phyſ. t. 2 Ariſtotele dicente, ridiculum eſſe velle ꝓbare naturã dari Adde etiam, quod eſt contra naturam ſubiecti, vt probetur, etiamſi detur demonſtratio, quia, qua probari poſſit, cum de eius ratione ſit, vt ſupponatur.

Ad ſecundum, quod attinet ad primum locum, non probat dari ſyllogiſmum elenchum, ſed declarat illum per ſimilitudinẽ. De ſecundo, falſum eſt ibi probari demonſtrationem exiſtere, ſed ſolum explicat, illud principium, quod propoſuerat: ac etiã quod licet partialia obiecta non poſſit probari a partiali ſcientia: tamen a totali maxime.

Ad tertium, ſcientia non quærit de ſuo ſubiecto totali an ſit, ſed illud ſupponit, & præcognoſcit, & ita concedimus illã quæſtionem non fieri in ea ſcientia in qua eſt ſubiectum, ſed in ſuperiori.

Ariſt. li. 1. poſter. t. 25. Ad quartum, ſcientiæ in initio non probant ſuum ſubiectum eſſe, ſed cum multa ſint quæ videntur participare naturam illius ſubiecti, quærunt quidnam illud ſit, & quod ſit proprium obiectum. Quod ſi interdum abſolute quærunt, an ſit, id faciunt per habitum alterius ſcientiæ.

Ad quintum, quid ad hoc argumentum reſpondendum ſit, patet ex dictis.

Ad ſextum, hic locus potius facit contra aduerſarios, cum Ariſtoteles ibi plane dicat, ſcientias non demonſtrare, ſi eſt, de ſuis ſubiectis, quia non conſiderant, quid eſt. Quo autem pacto hic locus intelligendus ſit, ſequenti capite plane docebo.

An de ſubiecto partiali, & minus principali poſſit demonſtrari an ſit in propria ſcientia. Cap. XVIII.

QVoniam vero de duobus ſubiectorum generibus quid ſentiendum ſit, quantum ad hanc præcognitionem, an ſit, explicatum eſt, ſequitur, vt de tertio genere dicamus. Quod autem neque de partiali ſubiecto probari poſſit, an ſit, his rationibus ſuadetur.

Primo, auctoritate commentatoris, qui aliquando id expreſſe docuit. 2. De an. com. 27.

Secundo, q̃a probare de aliqua re exiſtẽtiã, pertinet ad Metaphyſicũ, cum exiſtentia, ſit proprietas quædam communiſſima. Auerr. poſt. ct. 32. teſt. 1.

Tertio ex Ariſtotele, qui libro ſexto primæ philoſophiæ expreſſe dicit, ſcientias particulares non conſiderare, ſi eſt, de ſuo ſubiecto.

Quarto, ſubiectũ totale, nihil aliud eſt quam omnia partialia ſubiecta ſimul ſumpta: at de illo ſupponitur eſſe, nec probari poteſt, vt docuimus, idem igitur dicẽdum de partialibus.

Poſtremo, quia ſi de aliquo particulari ſubiecto probaretur exiſtentia, ſequeretur de ſubiecto totali non ſupponi eſſe.

In hac dubitatione quidam ob allatas rationes exiſtimarunt, neque de partiali ſubiecto poſſe probari exiſtentiam.

4. Cal. com. 32. t. De an. com. 29. Thes. 13. Li. 1. poſter. c. Secunda ſententia contraria, quam non vno in loco docuit Auer. quem Zimara, & Lyncon. ſequuntur, de ſubiecto particulari poſſe demonſtrari exiſtẽtiam, ſi ſit ignotum exiſtere, licet id raro contingat. Ad huius difficultatis explicationem duo ſubijcio notanda.

Primũ notandum, huius quæſtionis ſenſus eſt duplex; vnꝰ, an partiale obiectũ poſſit demonſtrari a priori: alter, an poſſit demõſtrari a poſteriori ꝑ aliquẽ effectũ notiorẽ. Et quãuis hæc difficultas communiter tractari ſoleat iuxta ſecundum ſẽſum: tamen a nobis iuxta vtrunque ſenſum explicabitur, cum in primo ſenſu maiorem difficultatem habeat, quam in ſecundo.

Secundum notãdũ, ad hoc vt de aliquo ſubiecto ꝓbari q̃at exiſtẽtia a priori, duo ſunt neceſſaria. Primũ, vt cognoſcatur q̃d ditas illius: ſicut n. ſubſtantia in ſuo eſſe pẽdet a ſua quidditate, ita ipſa exiſtẽtia, q̃ eſt actus ipſius q̃dditatis Quare, vt demonſtrẽt exiſtẽtia a priori, opus eſt, vt eius cognoſcatur quidditas. Secundũ, vt exiſtẽtia illius ſubiecti ſit ignota, cum ad rem notã manifeſtandã, non requiratur demonſtratio. Deinde, hoc alterum requiritur etiã ad probandã exiſtentiam a poſteriori. Rurſus ad idem efficiendum neceſſarius eſt aliquis effectus notior, ex quo deueniamꝰ ĩ cogni

Digitized by Google

ſtionem exiſtentiæ ignotæ. His ita adnotatis, has ſubijcio poſitiones.

Prima poſitio, eſſe ſubiecti partialis mi n⁹ principalis ignoti pōt demonſtrari a poſteriori in propria ſciētia: q̃uis id raro cō tingere ſoleat. Hoc docuerim cum ſcđa, & cōi ſnīa; quæ ſic probat. Primo, quia hoc fecit Ariſtoteles qui in Phyſicis probauit ignē eſſe: qui eſt quoddā partiale obiectū in ſcientia naturali, & in lib. 3. de anima probauit dari intellectū agentem, Quod ſi dicas, id non feciſſe per habitū particularē Phyſicæ, ſed tanq̃ Metaphyſicum, hoc non eſt uerum, quia ſcientia non dēt tranſcendere ſuū genus, vt Ariſtoteles docet, qñ non eſt neceſſe cognoſcere aliquid per habitum ſcientię ſuperioris, vt aliqñ fecit Ariſtotel. quod non fecit in allatis locis. Adde ēt, quod media quibus probauit exiſtentiā ſubiectorum particularium, ſunt propria illarum ſciārum: ergo, & ipſæ demonſtrationes, q̄ ex medio termino diſcernuntur. Secundo eiuſdē ſcientiæ eſt conſiderare, an res ſit, & quid ſit, ſed ſcientiæ cōſiderāt ipſum quid eſt ſuorū obiectorum particularium, ergo cōſiderant ēt eorum exiſtentiam. Tertio, fieri pōt, ut aliqñ eſſe ſubiecti partialis ſit ignotū, & poſſunt dari effectus notiores in eadē ſcientia; quib. demonſtrari pōt illius exiſtentia, igitur. Quarto, q̃a aliàs quæſtio, an ſit, in omnib. ſcientijs, dempta Metaphyſica, eſſet vana, quod eſt abſurdum. Quod ſi dicas, poſſe demonſtrari eſſe principiorū, & ita quæſtio an ſit non erit vana: at ſi hoc concedas, id ēt concedendum erit quod nos probam⁹; cum eadēm ſit oīno ratio principiorum, & ſubiectorum partialium. Quinto, optimus modus demonſtrandi exiſtentiā alicuius rei reſpectu noſtri, eſt a poſteriori, ſed hoc fieri poteſt in proprijs ſcientijs reſpectu obiectorum particularium; igitur.

Lib 3. de cal. t. 18.
1. cal. t. 31.
Tex. 2.
L b. 1. poſte. t. 32.
Libro 1. Phyſ. t. 11.

Secūda poſitio, eſſe ſubiecti partialis nō pōt demonſtrari a priori in eadē ſcientia. Vbi nota, hoc non fieri ex eo, qđ ſcientia nō conſideret quidditatē ſubiecti, q̃a eam cōſiderat, ſed ex hoc, qđ quidditas cognoſci nequit, niſi prius cognoſcatur ſubiecti exiſtētia. Cū ergo iā nota ſit exiſtentia, nihil eſt neceſſe, vt poſtea demōſtret. Explico, vt aliqs demonſtret a poſteriori exiſtētiā ſubiecti partialis, dēt primo inueſtigare quidditatem illius: deinde debet ſcire quidditatem exiſtere, hæc autem fieri non poſſunt, niſi prius, ſaltem a poſteriori cognoſcatur ſubiecti exiſtentia. Vnde, antequam poſſit haberi medium ad demonſtrādum exiſtētiam a priori, iam cognoſcitur: ac proinde demōſtrari nō dēt. Sed peteres, vnde ſit, vt principia in ſciētia demōſtrari ſoleāt, eſſe autē ſubiectorū partialiū nō niſi raro. Reſp. id contingere ex eo, qđ obiectorū proprium eſt ſubijci ſcientiæ, ac proinde præſupponi, q̄ ita vt plurimū non demonſtrantur. At de principijs non eſt eadē ratio. Rurſ⁹ peteres, an eſſe ſubiecti partialis demōſtretur a ſciētia particulari reſpū cuius eſt ſubiectum, an vero a ſciētia totali. Rñdeo, probari a ſciētia totali, vel certe ab aliqua parte ſuperiori. Vt ecce, probare ignem eſſe, aut ſpectat ad ipſam Phyſicam, quæ eſt ſcientia totalis, aut ad illā quæ agit de elementis, quæ eſt pars quædā ſuperior ea, quæ agit de tali elemento. Atque ex his patet, quid in propoſita difficultate tenendū ſit, reſtat vt argumentis reſpōdeamus.

Zimar. Tht. 55.

Ad primū, Auer. eo loco, ſolū docere voluit, vt plurimū nō probari exiſtentiam ſubiecti partialis, vt ipſemet alibi expoſuit.

Ad ſecundum; ad Metaphyſicum ſolum ſpectat conſiderare exiſtentiam in communi, & vt eſt artifex quidam vniuerſalis probare exiſtentiā omnium obiectorū partialium ex communibus, vel demōſtratione ducente ad impoſſibile contra proteruos.

Ad tertium, Ariſtoteles eo loco docere voluit ad ſcientias particulares non pertinere conſiderare exiſtentiam, vt eſt prædicatum quoddam commune, ſicuti non conſiderant ipſam eſſentiam in communi, ad quam talis exiſtentia cōſequitur. Et quod hoc voluerit, patet euidēter, quia per quid eſt, non intellexit quidditatem particularem, cum ibidem concedat ſcientias particulares conſiderare omnes cauſſas ſuorum obiectorum, cauſſamque formalē, & quidditatiuam. Quando ergo ait ſcientias particulares non conſiderare, an ſit, proculdubio intelligi debet, de exiſtentia, vt eſt prædicatum commune, q̃ conſequitur quidditatem in communi: alias eius conſequētia eſſet nulla. Hoc autem nō eſt contra nos, qui ſolum aſſerimus exiſtentiam, vt conſequitur ad quidditatē particularē ſubiectorum.

rum partialium poſſe probari a ſcientia particulari a poſteriori.

Ad quartum, concedimus obiectum adæquatum vniuerſaliter loquendo, idem eſſe quod omnia partialia: verum quia ſciẽtia non ſupponit ſubiectum adæquatum eſſe vt diſtinctè comprehendit ſub ſe omnia obiecta partialia, ſed tm̃ in confuſo ſupponit dari aliquod ſubiectum adequatum cõprehendens, omnia partialia ſub ſe: ideo fieri poteſt, vt ſit nota exiſtentia ſubiecti adæquati illo modo ſuppoſiti, & vt dubitetur de aliquo in particulari, an cõtineatur ſub adæquato, & an ſit in rerum natura. Adde etiam, quod non omnia probantur, vt ſubiectũ principale, quod eſt ſcientiæ finis, & eſto probentur, non tamen ꝓbatur totale: quod a particularib. formaliter diſtinguitur: deniq; non poſſunt probari omnia ſimul ſumpta, ſed ſeorſum ſingula. Atque de re propoſita hæc ſatis.

An ſcientia poſſit quærere de ſuo ſubiecto quid ſit, & oſtendere propter quid de illius exiſtentia. Cap. XIX.

DVo in hoc capite nobis explicanda ꝓponimus: vnum an ſcientia de ſuo ſubiecto, tum totali, tum partiali inueſtigare poſſit, quid ſit: alterum, an poſſit reddere propter quid, de illius exiſtentia. Et qm̃, hic nulla eſt maior difficultas, vtranq; dubitationem paucis perſtringam: & de primo has ſtatuo poſitiones.

Prima poſitio, ſcientia põt quærere q̃d rei ſubiecti partialis. Eſt doctrina cõis, & patet ex Ariſtotele: qui primo Poſteriorũ capite ſecundo docuit quid ſit demonſtratio: & lib. 2. de anima, definiuit animam: quæ duo ſunt partialia obiecta librorum citatorum: idemque alijs in locis fecit.

Secunda poſitio, ſcientia põt quærere q̃d rei ſui ſubiecti totalis a poſteriori per aliquos effectus notiores: q̃ doctrina, q̃dquid nõnulli dicant, ſic probatur. Primo, q̃d rei ſubiecti totalis non eſt præcognitũ in ſcientia, ſed q̃ſitum: ergo quæri, & probari poterit. Secundo cõtingere poteſt, ut quid rei totalis obiecti ſit ignotũ, & dari in ſciã effectus notiores ꝑ quos inueſtigari poſſit quid ſit: igitur nihil impedit quin fieri poſſit. Denique, quia notitia quid rei maximè ſpectat ad ipſam ſcientiam & ad ſubiectum: igitur inueſtigari debet.

Sot. in 1. cap. in reſp. ad 3.

Quod ſi obijcias, eiuſdem artis eſſe conſiderare ſi eſt, & quid eſt: ſed ſcientia non inueſtigat an ſit, vt ſupra docuimus: & Ariſtoteles docet: ergo nec quid ſit. Reſpondeo, illa propoſitio, Eiuſdem eſt conſiderare ſi eſt, & quid eſt, duobus poteſt intelligi modis: primo iuxta mentem Ariſtotelis, & tunc dicendum eſt, non eſſe ad rem, quia Ariſtoteles, ut proximo capite diximus, in ſolutione tertij argumenti, loquitur de exiſtentia in communi. Secundo cõſiderari poteſt ſecundum ſe, abſtrahendo ab intẽtione Ariſtotelis, & tunc debet ita intelligi, quando eſt ignota exiſtentia alicuius ſubiecti, & eiuſdem quidditas, eiuſdem eſſe probare exiſtentiam & aſſignare quidditatẽ. Quod ſi interdum accidat, ut exiſtẽtia ſit nota, & quidditas ignota, vnũ inueſtigari poterit, & non alterum. Et hæc de prima dubitatione.

Lib 6. Met. c. 1.

Quod vero ad alteram attinet, vr̃ non poſſe aſſignari propter quid, cauſamve exiſtentiæ ſubiecti, quia neceſſario eſſet in aliqua præmiſſa petere principium, quod eſt inconueniens. Sumptum patet in hoc exemplo. Sit aliquis qui uelit reddere cauſam exiſtentiæ hominis, is tali vteretur ſyllogiſmo: Omne animal rationale eſt, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt. Atqui in minori propoſitione ſupponitur hominem habere eſſe, quod in concluſione probatur. petitur igitur principium. Hac tamen ratione nõ obſtante, hanc ſtatuo poſitionem.

Scientia poteſt oſtendere propter quid exiſtentiæ ſui ſubiecti. Primo, cur ſubiectum exiſtat nõ eſt præcognitum in ſcientia, probari igitur poterit. Secundo, ſubiecti exiſtentia habet aliquam cauſam, nimirum quidditatẽ cuius eſt, actu, ſed ſcientiæ particulares inquirunt, quid ſit ſuorũ ſubiectorum, ergo per illud probare poterunt eorum exiſtentiam. Qua autem rõne iſta quæſtio probari poſſit patet in allato exemplo argumenti in contrarium allati, in quo non petitur principium. Vt autem intelligatur quo pacto in hac rõne, Omne animal rationale eſt, omnis homo eſt animal rationale: ergo omnis homo eſt, non petatur principium, animaduerte, illud, verbum, eſt, in minori propoſitione non dicere rei exiſtentiã, ſed ſolã

coniunctionem prædicati cum ſubiecto, & hinc eſt, ut nō petatur principium. Qn̄ aūt in concluſione dr̄, ergo oīs homo eſt, hoc verbum prædicat ſuam ſignātionem, quam ſecum importat, eſt.n. uerbum nota eorum, q̄ de alio dōr Neq; id mirum videri debet; qđ prius dicat vnionem, & poſtea existentiā, quia prior eſt vnio eſſentiæ cū ſubiecto, quam ſit vnio exiſtētiæ cum eodem ſubiecto, hoc eſt prius eſt hoīem eſſe animal rōnale, quam actu exiſtere. Patet igitur quid de vtraq; propoſita dubitatione ſentiendum ſit. Atq; hæc ſunt quæ de præcognitis dixiſſe volui. Sequitur, ut de ijs agamus, quæ ex pręcognitionib. cognoſcuntur, quæ eſt tertia noſtrę tractationis pars. Quod dum faciemus Ariſtotelis pronunciatum, celebremq; ſententiam initio ſecundæ analyſis allatam, & reliquam totius capitis doctrinam explanabimus.

Libro 1. Periher. c.3.

An omnis doctrina ex praexiſtente fiat cognitione. Cap XX.

ARiſtotelis propoſitum in primo capite libri primi poſterioris analyſis, vt interpretes nōnulli adnotarūt, illud fuit, ut doceret ad humanam ſcientiam comparandam quaſdam eſſe vias: ut autem hoc melius explicaret, priore loco hanc propoſitionem, ſiue principium propoſuit & probauit Oēm doctrinam ex aliqua præexiſtenti fieri cognitione. Poſtea vero docuit præcognoſcendi modos, & q̄a dubitari poterat qua rōne ſcientia de nouo acquiratur, hanc dubitationē ſoluit. His in primo capite explicatis, in ſecūdo, primū ipſum ſcire definit, ac ēt demonſtrōnem, cuius proprius effectus eſt ſciētia: ex quo effectu principiorum, ſiue præmiſſarum demonſtrationis conditiones & proprietates colligit, quas poſtea late probat.

Cū ergo hactenus de præcognitionib. & modis præcognoſcendi, præcognitiſq; late egerimus; Sequitur vt de ijs agamus q̄ ex præexiſtenti cognitione fiunt. Vt aūt qđ explicandū propoſuimus facilius exequamur, nonnulla p̄notanda nobis ſunt.

Primū notandum, illa propoſitio, qua Ariſtoteles poſteriores analyticos auſpicatus eſt, eſt oīno vera, Oēm nimirum doctrinā ac diſciplinā diſcurſiuā ex præexiſtente fieri cognitione: quam optime per inductionem, in ſcientijs, in dialecticis, & in rethoricis comprobauit. Quam rurſus confirmare poſſes a ſimili ducto ex rebus naturalibus: in quibus nihil poteſt de nouo fieri, quod non fiat ex alio, nimirum ex aliqua præexiſtente materia, in qua id qđ fit dr̄ eſſe in potentia, pari ratione in gn̄e intelligibilium, quidquid de nouo intelligitur, ex alia re cognita colligi debet, in qua prāte continebatur. Et vt naturaliter ex nihilo nihil fit ita ēt ex incognito nihil pōt de nouo cognoſci. Hæc enim eſt uis humanæ mentis, ut ex una re cognita, ratiocinando, in alterius rei cognitionem veniat, qua ratione oīs humana acquirit doctrina, uel diſciplina. Nomine diſciplinæ, uel doctrinæ intelligitur cognitio nō apprehenſiua, ſed iudicatiua cuiuſcunque rei dubiæ. Nā illa proprie dicimur diſcere, aut doceri, quæ aliquā dubitationē habent, cum ea q̄ nota ſunt non egeant p̄ceptione, nec aliqua pręexiſtente cognitione. Verum, doctrina & diſciplina idē ſunt; & ſola rōne differunt, ut ex Ariſtotele diſcimus. Etenim, eadem notitia, vt eſt a magiſtro, dr̄ doctrina, prout uero ſuſcipitur a diſcente dr̄ diſciplina, ſicuti idem motꝰ, vt eſt ab agente dicitur actio, & vt recipitur a patiente dr̄ paſſio. Vnde, omnis doctrina eſt diſciplina, non tamen contra, q̄a aliquis proprio marte pōt alicuius rei cognitionem per inuentionem acquirere, cuius notitia dicetur diſciplina, non aūt doctrina. Aliqui tamen per doctrinam intelligunt cognitionem, quæ habetur per inuentionem, & per diſciplinam, eam quæ a magiſtro verbo, uel ſcripto traditur.

Lib. 1. Phyſ.

Lib. 3. Phyſ. c. 3

Secundo, notandum eſt triplicem eſſe cognitionem, unam diuinam, quæ in ſolo Deo reperitur, alteram angelicam, quæ eſt in Angelis, tertiam humanam, quæ in homine reperitur. Hęc rurſus duplex, vna naturalis, quæ uiribus naturæ acquiritur, altera ſupernaturalis quę diuinitus datur. Naturalis item duplex, altera ſenſitiua, q̄ habetur p̄ ſenſus externos, vel internos, altera intellectiua, quæ per intellectū acquiritur, Hæc duplex, una apprehenſiua, altera iudicatiua, uel diſcurſiua. Apprehenſiua item duplex, vna eſt, ſimplex quæ habetur per ſimplicem apprehenſionem; altera compoſita, quam acquirimus per compoſitionem in ſecunda intellectus

opera-

Digitized by Google

operatione:Diſcurſiua,quæ p diſcurſũ accedit quo de re apprehenſa iudicamus. Vnde iudicium eſt actus,quo ſuppoſita apprehenſione, de re apprehẽſa iudiciũ facim⁹. Quo fit,vt iudiciũ ſit actus ſciẽtiæ,vel opinionis,vel fidei,ex quo gignũtur habitus. Diſcurſiua,altera practica, cuius finis eſt opus; altera ſpeculatiua cuius finis eſt ſola cognitio. Videndum itaq; eſt,quænam ex his cognitionibus fiat ex alia præcedente, & de qua intelligendus ſit Ariſtoteles.

Tertium notandũ,præcognitio duplex eſt,vna ſenſitiua,quæ præcedit omnem cognitionem intellectiuam, cum omnis humanæ mentis notitia ortum habeat a ſenſu,& nihil ſit in intellectu,quin prius fuerit in ſenſu. Altera intellectiua,quæ eſt cognitio intellectus aliam præcedẽs, ad eam conſequendam neceſſaria. Ruſus præcognitio duplex: vna dirigens,quæ iuuat tantum, & diſponit ad aliquam cognitionem habendam: altera agens,quæ non modo diſponit, ſed etiam efficit cognitionem rei dubiæ, vt ſupra docuimus. *Ariſt.*

Quartum notandum,particula ex,in illa propoſitione poſita,cum dicitur,ex præexiſtente,poteſt habere quadruplicem habitudinem. Primam termini a quo; quo pacto dicimus,ex tenebris fieri lucem: ſecundam partis componentis; vt cum dicimus, hominem conſtare ex anima, & corpore; tertiam cauſſæ efficientis, vt cum dicitur, ex calefactione fieri ignem: quartam ſubiecti ad formam,quo modo dicimus formam fieri ex materia, vt ex ferro formam gladij. Videndum eſt ergo, quo modo hic ſumatur. His ita notatis,quaſdam proponam & explicabo dubitationes faciliores circa allatam Ariſtotelis propoſitionem.

Prima dubitatio, an ſub illa propoſitione contineatur notitia ſenſitiua,ita vt etiã iſta dicatur fieri ex præexiſtenti cognitione? Reſp. non contineri: excluditur .n. per hanc particulam,intellectiua. Adde etiam, quia in cognitione humana deueniendum eſt ad vnam, quæ non fiat ex alia, ne detur progreſſus in infinitum,hæc autem eſt cognitio ſenſitiua: igitur. Vt omittam, quod iſta cognitio non eſt doctrina,vel diſciplina. Quod ſi petas,an vna cognitio ſenſitiua fiat ex alia Reſp. fieri,quia cognitio ſenſuum interiorum pendet a cognitione ſenſuum exteriorum; & aliquis ſenſus exterior,puta guſtus, tactum ſupponit.

Secũda dubitatio,poſito,Ariſtotelis propoſitionẽ intelligendã eſſe ſolum de intellectiua notitia rei dubiæ,tamen cum dicit, fieri ex p̃exiſtente cognitione,quid nomine præcognitionis intelligat,intellectiuã, an ſenſitiuã? Reſpõd. licet omnis cognitio intellectiua fiat ex præexiſtente ſenſitiua: tamen Ariſtotelis propoſitio nõ intelligit de iſta,vt ex ſequẽtib. patet,quia textu ſecundo, loquendo de præcognitionib ſolũ meminit de præcognitionibus eorum quæ intelliguntur,non eorum,quæ ſentiuntur. *Li. 3. de ani.*

Tertia dubitatio,an cognitio Dei,& Angelorũ ex præexiſtente fiat cognitione. Reſpon. nõ fieri: Quoniam eorũ cognitio nõ eſt doctrina,vel diſciplina diſcurſiua: quia vno actu, & intuitu omnia intelligunt. Et quod attinet ad Dei cognitionem, illa eſt idem cum eſſentia diuina: quare nõ põt fieri ex alia: alias enim De⁹ factus eſſet: & ita non eſſet Deus, cum nomine Dei intelligatur id,quod a ſe eſt. Angelorũ vero cognitio,fit per quaſdam ſpecies ipſis a natura ĩditas,nõ ex alia præuia cognitione. Quod ſi dicas,Angelos ſuperiores illuminare,inferiores, ergo aliqua ſaltẽ ex p̃cedẽti notitia Angeli cognoſcent,quod aliqui cõcederent: ſed tamen contrarium tenendum eſt. Quia,licet inferiores Angeli recipiãt illuminationes a ſuperiorib. vt Dionyſi⁹ Areopagita,& Theologi docent: tamen id fit immediate,nõ ex aliqua præcedente notitia. *D. Tho. 1. par.*

Quarta dubitatio, an cognitio primorũ parẽtum,Salomonis, & Prophetarum, qui diuinitus edocti fuere, facta fuerit ex alia præcedente? Reſpondeo,negando: quia ꝓxime a Deo edocti ſunt. Verum tamen eſt, quod ſi ex reuelata doctrina aliquid colligebant, illius rei cognitio, ex alia ſaltem natura præcedente, fiebat. *Sot. hoc loco.*

Quinta dubitatio,an cognitio quæ habetur per fidẽ,& habitus infuſos fiat ex alia. Reſp. ſi loquamur de p̃cognitione agente, non fit ex alia, cũ proxime tales habitus a Deo infundãtur,nec vi naturæ acquiri poſſint,& ita nulla præcedens cognitio eſt eorum cauſſa. Si vero loquamur de dirigẽte, aliquando fiunt ex alia præcedente, vt patet in adultis,qui per aliquam præuiam notitiam ad fidem recipiendam parantur,ſed

fide ſuſcepta, non per illam, ſed per ſolum fidei lumen proxime credunt. Verum iſta notitia non comprehenditur ſub hac propoſitione, quia Ariſtoteles ſolum loquitur de doctrina humana.

Sexta dubitatio, an cognitio Theologica quæ colligitur ex rebus reuelatis fiat ex alia. Reſpond. affirmando, etiamſi loquamur de agente. Quoniam talis doctrina eſt vere diſcurſiua, & ex notis ad ignota procedit. Neq; ad hoc requiritur, vt principia ex quibus colligitur ſint euidentia, quod aliqui exiſtimarunt, ſed ſat eſt, vt ſint veriſſima in tali ſcientia, & in ſuperiore ſciētia manifeſta. Sed de his ſubtilius differere non eſt huius loci.

Septima dubitatio, quem ſenſum faciat particula, ex, in allata propoſitione: reſpōdeo his dictis.

Libr. 2. Phyſic. Primum dictum, ex, in illa propoſitione nō dicit habitudinem termini a quo. Quia terminus a quo, vt docet Ariſt. dicit priuationem, quo modo dicimus, ex immuſico fieri muſicum; at prænotio, reſpectu doctrinæ quæ ex ipſa fit, non ſe habet tanquam priuatio: igitur. Adde, quod terminus, a quo non eſt ſimul cum termino ad quem; at præmiſſæ quæ ſunt prænotiones ad cōcluſionem, & omnis cognitio ex qua alia fit, ſtant ſimul cum doctrina quæ de nouo acquiritur: igitur.

Secundum dictum, nec etiam deſignat ordinem partis. Quia doctrina, & diſciplina, non dicunt notitiam apprehenſiuam, ſed iudicatiuam, quæ non componitur ex notitia apprehenſiua.

Tertium dictum, ex, hoc loco, non deſignat ordinem cauſſæ materialis. Quoniam vna notitia non recipitur in alia, vt forma in materia.

Quartum dictum, ex, deſignat ordinem cauſſæ efficientis. Patet ex Ariſtotele, quia infra docet aſſenſum concluſionis fieri ex aſſenſu præmiſſarum; at hoc non fit niſi in genere cauſſæ efficientis: igitur. Vnde alibi præmiſſas reſpectu concluſionis dixit habere rationem cauſæ efficientis. *2. Phyſ. t. 29.*

Quintum dictum, aſſenſus concluſionis non producitur a ſolo intellectu, ſed etiam ab aſſenſu præmiſſarum, & lumine intellectiuo, quæ ſe habent, ſicuti caliditas reſpectu calefactionis quæ fit ab igne, qui tanquam cauſſa principalis per caliditatem calefacit.

Ex quibus colligeres, hunc eſſe ſenſum propoſitionis Ariſtotelis, Omnem aſſenſum, ſiue habitum iudicatiuum quocunque modo acquiſitum fieri ex alio priori iudicio acquiſito, aut naturaliter indito. Quo fit, vt aſſenſus primorum principiorum, non ſit doctrina, ſed potius ſemina, & lumina ex quibus iudicia de rebus incognitis, ſeu doctrinæ, & diſciplinæ fiunt.

An doctrina quæ habetur per definitionem fiat ex præexiſtente cognitione, & an contineatur ſub propoſitione ab Ariſtotele probata. Cap. XXI.

QVod autem definitio, vt eſt ſciendi inſtrumentum, non fiat ex præexiſtente cognitione, & quod non contineatur ſub illa propoſitione ab Ariſtotele probata, his ſuadetur rationibus.

Primo, ex voce græca, qua vtitur Ariſtoteles, cum ait omnis doctrina, & omnis diſciplina διανοητικὴ idest diſcurſiua: at notitia quæ habetur per definitionem non eſt talis: igitur.

Secundo quia Ariſt. probat iſtam propoſitionem per inductionem in ſcientijs quæ diſcurſu acquiruntur: at definitionis doctrina non acquiritur diſcurſu: igitur.

Tertio, præcognitiones quæ ſunt neceſſariæ in demonſtratione æquiuocè conueniunt præcognitionibus definitionis, nam illæ efficiunt ſcientiam demonſtratiuam, hæ vero definitiuam: illæ præcedunt tempore, hæ ſunt ſimul tempore: ergo nō poſſunt comprehendi ſub hac propoſitione.

Quarto, ſola demonſtratio eſt illa quæ cum aliqua cognitione præcedente facit deuenire in alterius cognitionem; definitio enim immediate parit cognitionē rei: ergo ſola doctrina diſcurſiua procedit ex præexiſtente cognitione.

Quinto, aliàs Ariſtotelis ꝓpoſitio eſſet æquiuoca, cū diſcurſus ſit modus procedēdi ex ꝓexiſtenti cognitione in doctrina diſcurſiua, quæ acquiritur ſine diſcurſu, non autē in definitiua. Prima in hac re opinio fuit Auerr. hoc loco, Apol. Lyncon. Arg. & aliorum, qui putarunt definitionis notitiā non cōtineri ſub iſta propoſitione Secūda

Alpha-

Digitized by Google

Alpharabii, Themiſtii Albumazari, & aliorum, qui dicunt definitionem fieri ex præexiſtēti cognitione, & ſub hac propoſitio ne contineri: idem alibi ſentit Auerroes; vnde ſibi contradicere videtur. Nos quid in hac dubitatione tenendum ſit, ſequentibus poſitionibus ſtatuemus.

1. Meta. tx. 48. epit. ca. de rhet. demōſt.

Prima poſitio, ſi loquamur de ſciētia definitiua ſcdm ſe, abſtrahēdo ab hac vel illa, dicēdū eſt, nō fieri ex p̄exiſtēte cognitione. Qm talis ſciētia verſatur circa obiectū ſimplex, & modo quodā ſimplici, quæ ſub hac ratione nō pōt fieri ex p̄exiſtēti cōgnitione Cōfirmatur, quia modus cognoſcēdi definitiuus fit per ſimplicem intuitum, qui nō requirit niſi obiectum præſens; vt patet in oculorū intuitu: igitur.

Secunda poſitio, ſi loquamur de ſciētia definitiua vt eſt in rebus, fit ex præexiſtenti cognitione, & cōprehenditur ſub Ariſt. propoſitione. Primō, probatur hæc poſitio expreſſo Ariſtotelis teſtimonio in primo Metaphyſico, & in ſexto Ethico. ca. tertio. & ſexto Topico. & in altero ſecūdæ analyſis, libro, qbus in locis hoc docet. Secundo, notitia definitiua eſt vere doctrina rei dubiæ de nouo acqſita; ergo fit ex p̄cedenti cognitione. Tertio, qđ facit ſcire ignotum neceſſario debet p̄cedere ex præexiſtēti cognitione rei notæ: atqui definitio facit ſcire quæſtionem Quid res ſit, nobis ignotam; igitur. Quartō, ſcientia definitiua nō poteſt acquiri niſi cognoſcātur partes definiti, genus & differentia, quorū notitia parit cognitionem, quę habetur p̄ definitionem: ergo. Quinto, definitio & demonſtratio ſunt inſtrumenta ſciendi; non æquiuoca, ſed analoga; igitur, vt demonſtratio fit ex alia præuia notitia, ita etiā definitio. Quare ruūt fundamenta aduerſariorum, q̄ dicunt, Ideo non fieri ex alia cognitionē, qa demonſtratio, & definitio cōueniunt æquiuoce in ratione inſtrumēti ſciendi. Cōfirmatur, quia Ariſtoteles in ſecundo ſecundæ analyſis docet modū inueniendi definitionem p̄ diuiſionem; & in ſexto Topico. ait partes definitionis eſſe notiores definitione; igit. Qđ ſi Auerroes dicat, nō poſſe cognoſci partes definitionis, quin ſimul ēt ipſa cognoſcatur definitio, hoc nihil eſt; quia poteſt cognoſci genus, ignorāta differētia; & differētia ſine conſideratione generis; & cū cognoſcātur per diuiſionem, ſeorſim cognoſcētur.

To. 48. Loc. 17. Ca. vlt.

Alb. tr. 1. c. 3. Alex.

Tertia poſitio, definitionis doctrina fit ex p̄cognitione agente, & dirigente; explico, cum qs vult acquirere notitiā naturæ alicuius rei, primū debet p̄cognoſcere qđ res definiēda ſignificet, qđ fit præcognitione dirigēte, deinde debet p̄noſcere genus, & differentiā definiti, quod pertinet ad præcognitionē agentē, ſaltē inſtrumētaliter. Quare p̄cognitio agens definitionis eſt illa qua p̄cognoſcimus partes illius, genus videlicet, & differētiā. Nā cum debeat dari aliquā p̄cognitio, vt eſt probatum; quæ nō poteſt eſſe partiū ſimul ſūptarū, ſic. n. eſſet ipſa definitio, p̄inde erit notitia partium ſeorſim. Qđ autē iſta præcognitio ſit agens, patet a ſimili de demōſtratione, qa, vt p̄miſſæ efficiunt aſſenſum concluſionis, ita præcognitio illarum partium notitiā definitionis, & ſicuti p̄miſſæ demōſtrationis ſūt aliquo modo notiores cōcluſione, ita ēt partes definitionis notiores ſūt ipſa definitione, cum ex illarum notitia, hæc fiat. Concludamus igitur ſub illa propoſitione vtranque cōtineri doctrinā, ſed præcipue demonſtratiuā. Sed iam reſpondeamus ad argumenta in contrarium allata.

Ad primū, illud verbum proprie, & ſtricte acceptū deſignat ſolum diſciplinā diſcurſiuam: at vero ſi in lata ſumatur ſignificatione, omnem intellectiuā deſignat cognitionem, ac proinde etiam definitiuam.

Ad ſecundum, probauit Ariſto. ſuā propoſitionem eō modo, quia erat notior, adde etiam, quod manifeſtat per ſcientias Mathematicas, in quib. nō ſolum ſunt demonſtrationes, ſed etiam definitiones, denią; ideo tali vſus eſt probatione, quia ſtatim actutus erat demonſtratione.

Ad tertium, illæ cōditiones cōueniunt etiā ſcientiæ definitiuæ, ſecundum quandā rationem analogam. Licet ergo ſpecie differant vtriuſque inſtrumenti p̄cognitiones, genere tamen analoga cōueniunt, vt patet ex dictis.

Ad quartum, poſtquam eſt inuenta definitio gignit eſſentiæ cognitionē ſine p̄cedēte notitia, ſed nō poteſt inueniri, niſi eius partes inueniantur, ad quod opus eſt præuia cognitione.

Ad quintū, negatur ſequela, quia licet

Digitized by Google

Deſinitio,& diſcurſus habēt diuerſum modum procedendi: tamen quia vtriuſq; eſt commune vt ex præcedenti cognitione fiant,ſaltem analogicè, & proportionaliter;ideo propoſitio illa non eſt ęquiuoca.

An principiorum notitia fiat ex præexiſtenti cognitione. Cap. XXII.

Hanc dubitationem cũ ſit facilis, breuiter explanabimus: cuius tractandę, hæc argumenta occaſionem præbent.

Primũ pro parte negante eſt hæc ratio, quia principia ſunt clara, & ſola terminorum notitia ſunt manifeſta: igitur non ha-
cap. vlt. bebunt præcognitionem agentē. Deinde eſt expreſſa auctoritas Ariſt. in altero libro ſecundę analyſis, vbi ait primorũ principiorum, cognitionem non fieri ex alia præcedēte, idque probat: quia illa notitia fit ex alia, quæ fit de nouo: at cognitio principiorum non fit de nouo: igitur.

Contra vero, qđ fiant ex alia notitia, ex eo probare licet, quia interdum probari ſolent: igitur. Adde etiam, quod aliquādo prima principia habent cauſſas per quas probari poſſunt: igitur. Pro huius difficultatis explicatione, hæc ſubijcio notanda.

Primum notandum, hæc dubitatio intelligēda eſt de ea principiorum notitia, quæ conſiſtit in affirmatione, vel negatione in ſecunda operatione intellectus, quæ operatio poteſt eſſe duplex: Nam interdũ per illam cognoſcimus aliquid ignotum, & tunc certum eſt, hanc cognitionem debere fieri ex aliquo prius cognito: interdũ cognoſcitur aliquid notum cuiuſmodi eſt cognitio primorum principiorum, & de hoc cognitionis gñe eſt pſens dubitatio.

1. Poſt. Secundum notandũ, ex Auerroe princi-
cõ. 134. piorum tria ſunt gña, quędam ſunt oĩno per ſe nota ex ſola terminorum cognitione: vt hoc totum eſt maius ſua parte, quædam oĩno ignota, quibus ſine probatione intellectus non acquieſcit, quędā quæ medio modo ſe habēt, cum ſint partim nota, partim ignota, cuiuſmodi eſt illa propoſitio, quam initio primi poſterioris analyſis probat Ariſtoteles. Rurſus hunc in modũ diuideres, principia alia ſunt nota ſcd'm ſenſum, vel nobis, non autem natura, alia nota natura, non nobis, ut Deum eſſe, alia non natura & nobis, ut eſt illud. De quolibet eſt verum affirmare, vel negare. His ita adnotatis, has ſubijcio poſitiones.

Prima poſitio, notitia principiorum, q̃ ſunt per ſe nota nobis, vel ſecundum ſenſum, non fit ex præexiſtente cognitione. Patet experientia, poſſumus enim cognoſcere ignem eſſe calidum, ſolem lucere, ſine vlla præuia cognitione, quamuis talis notitia non ſit ſcientifica, & perfecta, cum nondum cognoſcamus cauſſam. Quare, cum horum principiorum notitia non ſit proprie doctrina, non continetur ſub Ariſtotelis propoſitione.

Secunda poſitio principia quæ ſunt nota ſecundum naturam, non autem nobis, innoteſcunt ex præexiſtenti cognitione. Poſſunt enim probari, ac probantur a poſteriori, vt in phyſica, Deum eſſe.

Tertia poſitio, notitia principiorũ, quæ ſunt per ſe nota nobis, & natura, fit ex pexiſtenti cognitione, ſaltem inductione. Ita docet Ariſtoteles in fine ſecundi libri poſterioris analyſis; vbi ait, prima principia cognoſci per inductionem, non quæ fiat ab homine quādo habet notitiam horum principiorum, ſed quæ fuerit ſaltē in pueritia, vt Auer Phil. Them. & quidam alij *cõ. 37.*
adnotarunt. Quare ad horum principiorum cognitionem non ſolum requiritur terminorum explicatio; ſed neceſſaria eſt etiam aliqua inductio; quãuis ſit inſenſibilis, & ſæpe a nobis non percipiatur, qua poſita, ſola terminorum explicatione opus eſt ad illorum principiorum veritatē cognoſcēdam. Itaq; ad horum principiorum notitiā requiritur præcedens inductio, & apprehenſio terminorum, q̃ tenet locum præcognitionis. Cæterum, horum principiorum cognitio non continetur ſub illa Ariſtotelis propoſitione, quia non eſt dubia, nec de ea fit q̃ſtio, conſequenter, neq; proprie diſcitur, nec a doctore habetur; vnde non eſt diſciplina, vel doctrina.

Alij ad dubitationem propoſitā reſponderent duab. propoſitionibus, quarum prima hæc eſt, Principia p ſe nota nō cognoſcuntur ex pexiſtenti cognitione, neq; eorum notitia hic continetur, cũ iſta cognitio non ſit rei dubiæ, altera, hęc Principia vel oĩno, uel aliqua parte obſcura, pbari poſſunt inductione, & horũ cognitio ſub Ariſtotelis propoſitione continetur. Eõ quia probantur inductione, & in ſciētijs, igitur

eorum

eorum habetur doctrina.

Atque ex his facile ſolueres argumenta ſuperius facta.

Ad priora, primũ cõcludit de principiis notis nobis, & ſecundum ſenſum, de ſecundo, Ariſt. eo loco nihil determinat, ſed ſolum ꝓbabiliter diſputat, an cognitio principiorum fiat ex præxiſtenti cognitione, & affert rationem quandam dubitandi, poſtea ſoluit dubitationem, & docet eorum doctrinam fieri ex præexiſtente cognitione & illam nõ eſſe a natura, ſed fieri de nouo, quamuis nõ cognoſcãtur niſi a poſteriori.

Ad poſteriora, ad primum, ſolum cõcludit de illis quæ ſunt nota ſecundum naturam, vel quæ ſunt nobis aliquo pacto ignota. Ad ſecundum, licet habeant cauſſam veritatis, tamen quia illa cauſſa ſtatim relucet in principiis, cognitis terminis, ideo illorum principiorũ notitia, non fit ex aliqua præeunte cognitione.

An cognitio practica, ſiue per doctrinam, ſiue per inuentionem accedat, fiat ex præexiſtenti cognitione. Cap. XXIII.

QVod autem artis cognitio non fiat ex alia cognitione, & quod nõ cõtineatur ſub Ariſtot. propoſitione, ſic ꝓbatur.

Primo, quia intentio Ariſt. erat declarare pcognitiones ſcientię ꝓprie dictę, cuiuſmodi eſt ſola cognitio ſpeculatiua, ergo.

Secundo, artes poſſunt acquiri ſine vlla doctrina, ſola experientia, vt patet in mutis & ſurdis, ergo.

Tertio, ſi artes fierent ex præxiſtenti notitia, bruta, cum ſint capacia diſciplinę, acquirerent nouam cognitionem ex alia præxiſtente, quod videtur falſum.

Quarto, cognitio inuentiua non põt dici doctrina, nec diſciplina, cum non habeatur a præceptore, igitur.

Denique præcognitiones de quib. Ariſ. agit, non cõueniunt notitiæ per inuentionem acquiſitæ, quia, cum non acquirantur per ſermonem, non eſt neceſſe præcognoſcere quid nominis, ergo.

Quod attinet ad artes, quas ab aliis diſcimus, qdã pp duo priora argumẽta exiſtimarũt earũ cognitionẽ nõ cõtineri ſub Ariſ. ꝓpoſitione. Alii vero cõtra ſentiunt, quorũ verior eſt ſñia. Similiter qđ attinet ad cognitionem inuẽtiuã, aliqui putãt nõ contineri, alii vero maxime. Vt autem qđ in his dubitationib. tenendum ſit plane explicem, quædam ſubijcio notanda.

Auctr. Thom.

Primum notãdum, in qualibet arte duo conſiderari poſſunt: primo præceptorum cognitio, & habitus in ratione exiſtens, q; ꝓprie dr ars: ſecundo habilitas quædam in corpore, ſeu partib. corporis, per frequentes actus contracta: vt patet in arte ſaltandi, & in arte canẽdi; qui habitus proprie nõ dicitur ars. Exempli gratia, qui ſcit fidibus pulſare, habet huius artis præcepta in intellectu, qb. põt prompte, & ſine errore inſtrumentum tractare: habet etiam habilitatem quandam in manibus, & digitis.

Secundum notandum, artium præcepta ſunt in duplici differentia; quædã ſunt oĩbus artificib. cõmunia, quæ alij ab alijs accepere; quædã quę proprio labore, atq; inuẽtione acquiſita ſunt, quorum paruus, & exiguus eſt numerus, & hęc cũ nõ ſint excogitata niſi per tertiã intellectus operationem, q̃ neceſſario fit ex pexiſtenti cognitione ꝓfecto ex antecedẽti notitia fit.

Tertium notãdum, certum atque omnino exploratũ eſt animalia eſſe capacia diſciplinæ, ſumẽdo diſciplinã late ꝓ oĩ notitia q̃ quocunq; mõ per aſſuefactionẽ hẽri põt, vt cognoſcere licet ex Ariſ. ex Plutar. de ſolertia aĩalium, & ex Plin. q̃ de elephãto, ex aliqb. maxime hẽri, aliqd p aſſuefactionem didiciſſe ſcribit; & experiẽtia paſſim hoc docet in catulis, & ſitpracis. Immo, aĩalia nõ ſolũ ab hominib. cõdocefacta aliqd diſcunt, ſed ẽt ſua ſponte. Et ſane, in qbuſdã eĩs videtur eſſe prudentiæ, vel induſtriæ, vt ratione videãtur pdita id q̃ nonnulli, ſed parũ prudẽter exiſtimarunt.

Libr. 3. met. c. 1.

Libr. 8. c. 3.

Tertium notandum, aliqua ars, ſiue ſciẽtia tribus modis ꝓprio labore ſine præceptore acquiri põt. Primo per deductionẽ ex vno pricipio cognito; & tũc certũ eſt hãc nouã notitiã ex præxiſtenti fieri cognitione: qua fere rõne inuentæ ſunt Mathematicæ Secundo p multas experiẽtias, vt accidit in medicina, q̃ tota fere nitit ex perientiæ Tertio p reſolutionem, qñ propoſito fine inueſtigãtur media ad illũ conſequendum neceſſaria. In medicina, gratia exempli, medicus ſibi ꝓponit morbi curationem, quo fine ꝓpoſito, inqt, ad morbũ tollen-

tollendũ, neceſſe eſt eius cãm auferre; morbi cã eſt humorũ inæqualitas: humores nõ poſsũt ad téperiem reuocari niſi mittatur ſanguis, ſanguis aũt mittendus eſt p veneſectionẽ: quare ad hunc morbum curãdum vena ſecãda eſt. In his oib. modis, vt pateo, præcedẽs intercedit cognitio. Atq; hæc ad notaſſe ſufficiat, ad poſitiones accedamus.

Prima poſitio, ſi ars ſumatur p notitia præceptorum, & habitu q eſt in rõne, ars ſiue cognitio practica ex præexiſtẽti fit cognitione. Primo probatur ex ipſo Ariſt. q ad pbandam propoſitionem illam, in qua explicãda verſamur, vtitur inductione abſ ẽt artem rhetoricã ponit q̃ fiat ex alia notitia expreſſe initio ſui rhetorices docet. 1. Met. c. 34. Li. 1. c. 1. 6. Eth. c. 3 Secũdo, practica cognitio eſt habitus qdã intellectus de nouo acqſitus: at huiuſmodi habitus nõ poſſunt acqri ſine p̃exiſtẽte cognitione intellectiua: igitur. Tertio ea q̃ ſcimus in ſcientiis practicis, p diſcurſum ſcimus: atq; qđ p diſcurſum ſcitur, cognoſcitur ex p̃exiſtenti cognitione, igitur. Cõfirmat, q a artes fiunt ex finis cognitione & reſolutione in media ad illũ neceſſaria; at reſolutio finis in media fit ex p̃cedẽte notitia, igit. Denique, cõ: rõne; q a oĩs notitia de nouo acquiſita, ex alia fieri debet, 2. Poſt. t. 101 at artes fiunt de nouo, ergo ex alia notitia.

Secũda poſitio, ſi ars ſumatur p illa habilitate, q̃ eſt in corpore, ars nõ fit ex p̃exiſtente cognitione. Primũ, q a iſta qualitas in corpore non eſt notitia: ergo nõ requirit præuiam cognitionem. Deinde, q a & ſi ille habitus fiat ex frequẽtatis actib. & ex p electione finis, tñ ſi fieret vna ſine præcognitione, adhuc acqreretur, vt patet in illis, q ſæpius aliqđ temere faciũt, accidit ergo illi habitui ex p̃cedẽti notitia fieri. Cæterũ illa facilitas q̃ in mẽbris eſt, quidquid aliqui dicant, artis nomen nõ meretur.

Tertia poſitio, ars illa q̃ in brutis de nouo accidit, nõ fit ex p̃cedente notitia, & ita non continetur ſub Ariſtotelica propoſitione. Qm̃ ille habitus non eſt ars, quæ vt ex Ariſt. cõſtat, eſt recta rõ agibiliũ, ſed eſt 6. Eth. c. 3 Bur. libr. 2. ph. ſola habilitas in corpore, ad q̃ exercẽdam nõ mouentur ex aliquo habitu rõnis, qua bruta carẽt; ſed immaginatione, & memoria p modum naturę, & quodã impulſu naturali, quo lapis cẽdit deorſum, & auis nidũ facit. Apprehendũt itaq; bruta aliqd vt ſibi cõueniens, aut non, cuius apprehenſione per memoriã ad agendum excitãtur. Memoria aũt p ſigna adhibita ab inſtitutore mouetur, vnde cõſequit operatio. Quare eorum ars nõ fit ex præexiſtenti cognitione, niſi ſenſitiua.

Quarta poſitio, cognitio inuẽtiua fit ex præcedenti cognitione. Qm̃ iſta notitia eſt ſcientia rei dubiæ, at hæc fit ex præexiſtenti cognitione, igitur.

Quinta poſitio, doctrina diſcurſiua ex p̃exiſtẽte fit cognitione. Quia in huius doctrinæ acquiſitione concluſio infertur ex notitia præmiſſarum, vel antecedentis.

Sed peteres, an abſolute loquendo, oĩs cognitio intellectiua ex alia fiat cognitione, Rñ ſed, negãdo q a alias daretur pgreſſus in infinitũ: quare veniendũ eſt ad quaſdam primas notitias, quas non p̃cedit niſi cognitio ſẽſitiua. Rurſus peteres, an poſſit quam aliqua notitia rei dubiæ q̃ nõ fiat ex alia p̃cẽte cognitione. Rñdeo, naturaliter fieri nõ poſſe, at vero ſupernaturaliter maxime, vt lib. 2. Introductionis i Theologiã cõtra impietatem Auerrois late demõſtraui. Li. 1. pt. c. 3 Sed diceret impi⁹, iſta notitia diuinitus data eſſet fruſtra, q a alia via poſſet acquiri: ſed obiectio nulla eſt, quia multa ſunt q viribus naturæ cognoſci ab homine nõ poſſunt; & dato, q nõnullorũ notitia ab hoie haberi queat, tñ nõ ita bene, nõ ita facile, nec ab omnib: & ideo nõ daretur fruſtra. Rurſus diceret, modus operãdi ſeqtur modũ eſſendi; at hõ eſt corporeus & ſẽſitiu⁹, ergo oportet vt cognoſcat p ſenſus; ergo nõ põt aliqđ cognoſcere nõ ſupernaturali; ſed hæc obiectio pcedit de mõ naturali cognoſcẽdi, q ſi hõ naturaliter cognoſcere dẽt, p ſenſus ei cognoſcẽdum ſit. Adde, q Deus põt hoiem docere p ſenſibilia. Rurſus obijceret, Deus & natura ſẽp faciũt q melius eſt; at ſi iſte modus cognoſcẽdi eſſet poſſibilis, eſſet ẽt melior, ac pinde oẽs eodẽ mõ intelligerẽt, & tñ nõ ita eſt. Zimar. the. 83. Ariſt. Concedo hunc modũ eſſe optimũ, ſed nõ eſt neceſſe, vt oẽs iſto mõ intelligant; ſed ſat eſt ſi aliqui q alios poſtea doceãt. Deniq; obijceret, talis cognitio neq; eſt frequẽter, neque in plurimũ, ſed raro; oẽ autẽ qđ raro euenit vitioſũ eſt, & a caſu, igitur. Rñdeo, aliqđ eſſe raro dupliciter cõtigit; vno mõ fortuna & caſu, & q ſic raro euenit, vitioſum

Digitized by Google

ſum eſt, q̃ a cõtingit ex defectu agentis, ſecundo, voluntate diuina, & quod ſic raro accidit non eſt vitioſum, & imperfectum, ſed perfectiſſimum Et vt huic capiti ſit finis, argumentis reſpondeamus.

Ad primum, in primis, negatur fuiſſe intentionem declarandi ſolum præcognitiones neceſſarias ſcientiæ proprie dictæ; deinde, eſto ita ſit, tamen Ariſtotelis propoſitio extendenda eſt etiam ad artes, cum ipſe dederit exẽpla in artibus, in dialectica nimirum, & in rhetorica.

Ad ſecundum, licet artes aliquæ experientia comparentur, non tamen ſine aliqua præexiſtente notitia. Surdi, & muti habent alios ſenſus, ex quibus intellectus poteſt præcognoſcere quæ nam inſtrumenta apta ſint ad aliqua opera artificioſa, & cõſequenter artem acquirere.

Lib 6. Eth. c. 3. Ad tertium, ars proprie eſt recta ratio factibilium, quæ non poteſt eſſe in brutis, niſi quãtum ad habilitatem quæ eſt in corpore, quæ etiam ſit ex aliqua præcedente notitia ſenſitiua.

Ad quartum, poteſt dici diſciplina prout recipitur in intellectu: doctrina vero quatenus inuenitur ab intellectu.

Ad quintum, præcognitio agens habet vim in cognitione inuentiua, ac etiam dirigens, aliquo pacto, vt ſupra docuimus.

An concluſionis cognitio requirat aliquem aſſenſum præmiſſarum. Cap. XXIV.

QVoniam præmiſſæ ſunt veluti via ad acquirendam notitiam, quæ habetur per concluſionem, merito dubitari poteſt, an aliquis illarum aſſenſus ſit neceſſarius, ad hoc vt concluſioni aſſentiamur: vt plane explicetur alia dubitatio, qua quæri poteſt, an doctrina diſcurſiua ex præexiſtenti fiat cognitione. Vt autem quod propoſitum eſt doceatur, quædam, ſubijcio fundamenta, cum hic nulla occurrant argumenta, aut citandæ ſententiæ.

Primum fundamentum, cum in hac difficultate exponendum nobis ſit, qui nã ſit progreſſus ab vna cognitione ad alterã, mediante diſcurſu, animaduertẽdũ eſt, q̃ ſicuti datur triplex intellectus, diuinus angelicus, & humanus, ita etiã triplex datur itelligẽdi modus. Cũ ergo intellectus diuinus oia intelligat vnico ſimpliciſſimo actu in eſſẽtia diuina, quæ omnia ſub vnica ſimplici ratione in ſe formaliter, vel eminenter cõtinet, īde ſit, vt nullus omnino in hac cognitione ſit ordo, vel ex parte ītellectus cognoſcentis, vel ex parte rei cognitæ, ſiue obiecti. Intellect⁹ angelicus, licet vnico & ſimplici actu ſine diſcurſu cognoſcat, & nullũ habeat ordinẽ ex parte cognitionis, cũ nõ poſſit eſſe ordo, vbi vnica tm̃ eſt res ſimplex, tamẽ ex parte obiecti, qm̃ videt rẽ aliq̃ ī ſe ipſa, põt habere ordinẽ, cum in obiecto ſit aliqd prius, & aliquid poſterius. ſecus, quãdo aliquid videt in eſſentia diuina. At vero ītellectus humanus habet ordinẽ ex vtraque parte, & cognitionis, ſiue actionis, & rei cognitæ. Prius. n. cognoſcit cauſſam, quam effectum, vel effectũ q̃ cauſſã, cũ ei neceſſe ſit, vt ex vnius rei notitia in alterius cognitionẽ veniat. Vt aũt, quæ de ordine in cognoſcendo diximus, melius intelligatur, alia ſubijcio fundamẽta.

D. Anſ. D. Tho. 1. part.

Scdm fundamentũ, pgreſſus a cognitione cauſſæ ad effectum, ſiue ꝓprietatem põt eſſe quadruplex. Primus ex parte obiecti tãtũ, qualis eſt ꝓgreſſus, quo ītelligentiæ cognoſcunt res in ſeipſis, vt ante dicebã: quẽ modum hoc declararet ſimili ſumpto ab eo, q̃ vnico intuitu decem videret ordine cõſtitutos homines, vbi ex parte actus vidẽdi nullus eſſet ordo, cũ ſit vnicus act⁹, at vero ex parte obiecti, maxime. Scd̃us, ex parte obiecti, & ītellectus ſiue potentiæ ſimul, qualis ꝓgreſſus eſt in noſtris cognitionib. q̃b. prius cognoſcimus cauſſã, vel effectum. Hic autem põt eſſe duplex, alter quo ex pricipijs vniuerſalibus ꝑuenimus ad cognitionem vniuerſalem, q̃ eſt ī ꝑfecta demõſtratione, & ſcĩa, alter quo ex prĩcipijs vniuerſalib. ducit̃ cõcluſio particularis. Atq; ex his tertius apparet ꝓceſſus a cognitione vniuerſali ad particularem. Quartus, q̃do p reminiſcẽtiã recordamur corũ, quorũ obliti ſum⁹, vt accidere ſolet poſt lõgũ morbũ. Neq; ꝑter hos quattuor ꝓceſſus aſſignãdus eſt quintus, q̃ ſit tm̃ ex parte potentiæ, & nõ ex parte obiecti, hic n. modus nõ reperitur, ſi loquamur de mõ cognoſcendi ſcientifico, qualem requirit rerum natura. Neq; etiam ponendus eſt aliqs modus ꝓcedendi ex parte ītellectus diuini, q̃ a, vt patet ex dictis, nulla ī cognitione Dei datur prioritas, aut poſterioritas. Li. 2. poſte. t. 30.

Tertiũ fundamentum, qm̃ per demonſtratio-

vero Ariſt. reſpõdet, diſcere in actu, quod prius ſciebat in potentia, non per ſpecies infuſas, ſed per innatas notiones a natura tributas, quæ ſunt veluti totius humanæ doctrinæ ſemina, vel etiam per aliquã notitiam iam prius cognitam. His ita adnotatis, accedamus ad poſitiones.

Libr. 1. Poſter. cap. 3. Libr. 2. poſte. c. vlt.

Prima poſitio, noſtra ſciẽtia ſiue cognitio nõ fit ꝑ reminiſcentiã Hoc aſſeuerauerim contra Platonicorũ opinionẽ, q̄ vno, vel altero arg. nunc refellã, plura alibi dicturus: idq; ea de cã nũc facio vt Ariſt. fundamẽtum de mõ quo humana doctrina fit de nouo firmum maneat. Primo, experientia manifeſtiſſima quiſq; in ſe cognoſcit, ſe re vera diſcere de nouo, nõ aũt reminiſci: cum multa diſcamus, quorũ nulla in nobis præceſſit notitia. Deinde, q̃a ſi oĩs ſcientia haberetur ꝑ reminiſcentiã, ſequeretur debere dari ſcientiam infinitã, q̃a reminiſcẽtia ex Platone eſt eorũ q̄ actu cognita fuerat in Mathematicis, vt in numeris poſſunt fieri infinitæ demõſtrõnes, cũ numeri in infinitũ creſcere poſſint: igiẽ ꝓceſſi: cognitio infinita actu. Nec valet ſi dicas, ꝓceſſiſſe ſolũ cognitionẽ earũ demonſtrationũ q̄ haberi cõiter ſolẽt, q̃a ſi daretur certus demõſtrationũ numerus, cũ ad illũ peruenitur, vel ceſsãdũ eſſet, ꝙ pugnat cũ experientia, q̃a ſẽp ꝓgredi licet, vel aliqua fiet de nouo cognitio, & nõ ꝑ reminiſcẽtiam.

Cicer. Tuſc. 1.

Secũda poſitio, in omni demõſtratione intercedit ꝓgreſſus humani ĩtellectus, ita vt prius cognoſcãtur ꝓmiſſæ, q̄ concluſio. Hęc poſitio reſtat explicata, & probata ex primo, & ſecundo fundamento. Et adhuc ex ſequenti diſputatione magis patebit.

Tertia poſitio, in oĩbus diſcurſib humanæ intelligẽtiæ præcedit in præmiſſis, ſiue in antecedenti aliqua notitia cõcluſionis. Hæc poſitio ꝓbatur diſcurrẽdo per ſingulos. Primo, ꝙ attinet ad diſcurſum q̄ fit ꝑ reminiſcentiã, res eſt manifeſta: tunc enim cõcluſio eſt cognita, licet actu nõ cõſideretur. Deinde, ꝙ ſpectat ad diſcurſũ quo ex vniuerſalibus prĩcipijs ad particulares cõcluſiones ꝓgredimur, certũ eſt cõcluſionẽ aliquo pacto eſſe cognitã in cõfuſo, ignoratã vero diſtincte. Et enim ſub hac ꝓpoſitione, oĩs canis latrat, continẽ ẽt hæc hic canis latrat. Poſtremo, in ea quoque demõſtratione qua colligiẽ, ꝓpoſitio vniuerſalis ex principijs vniuerſalibus, cõcluſio eſt cognita in potentia: cum virtute contineatur in pręmiſſis. Cæterum, neceſſe eſt vtrãque cognoſcere præmiſſam, cum ordine illo, & diſpoſitione, quã forma ſyllogiſtica requirit. Concludere itaque licet in oĩ demonſtratione, diſcurſu ve humano ſemper concluſionem cognoſci aliquo mõ in præmiſſis, ſaltem in potentia, & in confuſo, & notitiam demõſtratiuam ex præexiſtente fieri cognitione. Quare ſenſus propoſitionis ab Ariſt. hoc loco ꝓbatæ, erit iſte, Oĩs habitus iudicatiuus qualis eſt ille qui acquiritur per aſſenſum concluſionis, fit ex alio priori iudicio acquiſito, aut naturaliter inde, tanquam ex cauſa efficiente.

An præcognita maiori, & minori ſimul tempore cognoſcatur etiam concluſio.
Cap. XXV.

CVm certum ſit cõcluſionem aliquo pacto cognitã eſſe in præmiſſis, illud nõ paruam habet dubitationem, ac præmiſſę & cõcluſio ſimul cognoſcantur, quod hoc loco nobis explicãdum ꝓponimus. Vt aũt id ꝙ in dubiũ reuocatur, plane intelligi q̄at, animaduertẽdum eſt, duobus modis aliq̃d poſſe dici ſimul, aut prius, poſteriuſve: vno mõ tempore, quo pacto hora quæ pręceſſit dicitur prior ea, quæ ſubſeq̃tur: altero modo natura cum duo ita ſe habent, vt eodem tempore ſint ſimul, ita tñ. vt vnum pendeat ab alio, illud, ue ſupponat, qua ratione cauſſa diciẽ eſſe prior effectu, vt ſol prior ſua illuminatione. Quæritur ergo, quonam modo cognitio præmiſſarum pręcedat, aut ſit ſimul cũ notitia cõcluſionis.

præd. cap. de prior.

Rurſus animaduertendum eſt pręmiſſas quattuor modis cõſiderari poſse: primo materialiter, vt ſunt ꝓpoſitiones, q̃dã aliquid affirmantes, vel negantes. Secundo, vt includunt relationẽ ad concluſionem, tanquam cauſsæ ad effectum. Tertio, vt ſunt medium, & quaſi via cognoſcẽdæ cõcluſionis. Poſtremo, vt ſunt duæ ꝓpoſitiones ſimul vnitæ ſecundum debitũ modum, & figurã ſyllogiſticam: Vt ergo exacte intelligãtur ea q̄ ad hanc difficultatẽ pertinẽt, ſecundũ has quattuor cõſiderationes reſpõdendũ eſt ad difficultatem propoſitã, cuius reſolutio ex eo ẽt maxime pẽdet, an intellectus

Digitized by Google

ctus vnico actu poſſit plura intelligere. Et quãſe aliqui exiſtimãt plura ſimul cognoſci poſſe, idq; affirmant de p̄miſſis, & cõcluſione, vt vnum eſt ratio intelligendi aliud: ſicuti vno, & eodem actu volũtas in finem, & in media fertur. Alij vero contra exiſtimant, tum de actu intellectus, tum voluntatis, quamuis quod de voluntate dicunt ſit minus probabile, & cõtra communem ſententiam; de intellectu ſic probant.

Caiet. in 1. poſte. D. Tho. q. 8. art. vlt. Greg. 1. ſen. d. 1. q. 1. ar. 2.

Primo, quia de eſſentia diſcurſus eſt, vt vnum inferatĩ ex alio; at hoc fieri nõ põt, ſi cõcluſio, & p̄miſſæ vnico actu cognoſcãtur; ergo, cũ demõſtratio ſiue argumentatio ſit intrinſece diſcurſus, nõ poterit tota vnico actu cognoſci. Cõfirmatur, diſcurſus diſtinguitĩ eſſentialiter a ſimplici apprehẽſione; at ſi q̃ p eũ cognoſcũt, vnico actu cognoſcerentur, nulla eſſet diſtinctio: igitur.

Secundo, qa ex cõtraria ſententia ſequeretur in Angelis eſſe diſcurſum, qđ aduerſarius negat, ſequela probatur. Quia vt nos vnico actu poſſumus cognoſcere p̄miſſas, & cõcluſionẽ, ita intelligentiæ cognoſcũt cauſſam, & effectum, ergo ſi in hoc cõſiſtit ratio diſcurſus, in illis erit diſcurſus.

Tertio, ex cõi ſententia, cognitio p̄miſſarum eſt cã concluſionis, ad idem nõ põt eſſe cã ſuijpſius, nõ erit igitur idem actus ille quo cognoſcuntur p̄miſſæ cũ illo quo cognoſcitur concluſio, & ita ad minimum erunt duo, vnde demõſtratio nõ erit vnus ſimplex actus, ſed plures coniuncti.

Poſtremo, idem confirmatur experientia, qa nõ poſſumus eodem actu cognoſcere vtrumq;, cum prius p̄cedat cognitio p̄miſſarũ, & poſtea ſubſequatur notitia concluſionis. Neq; vr̃ eſſe parem rõnem de voluntate, & intellectu, quia voluntas nõ fertur in medium pp aliquã rationem diſtinctam a fine, ſed eadem ratio quæ adducit voluntatem, vt feratur in finem, facit etiã, vt feratur in media, nec etiã eſt de eſſentia actus voluntatis, vt habeat aliquẽ diſcurſum. At vero intellectus ſub diuerſa rõne fertur in p̄miſſas, & in cõcluſionẽ, & de eſſentia tertię operationis intellectus eſt diſcurſus, & vni⁹ ex alio deductio. Quare, licet volũtas, vno actu tendat in finẽ, & media; id tñ nõ eſt dicẽdũ de intellectu. Sed iã videamus qđ in hac difficultate tenẽdũ ſit.

Prima poſitio, ſi præmiſſæ conſiderẽtur ſm̃ ſe, vt ſunt ꝓpoſitiones quædã poſſunt prius tempore cognoſci, quàm cognoſcatur cõcluſio. Primum patet hęc poſitio experientia, cum nos experiamur prius illas, quã hãc cognoſcere, ſub dicta cõſideratione. Deinde, quia quando vnum põt cognoſci altero ignorato, vnũ põt prius tempore cognoſci, quã aliud: at maior, & minor ita ſe hñt reſpectu concluſionis, vt ſi aliquis apprehenderet præmiſſas, & non animaduerteret vim illationis, igitur.

Secunda poſitio, ſi maior, & minor cõſiderentur, vt relata ad cõcluſionẽ, ſimul natura, & eodem actu cognoſcuntur. Primo, qa vt res ſe hẽt in eſſe, ita in cognitione: ſed p̄miſſæ, vt dicunt relationem ad cõcluſionem, ſunt ſimul natura cũ illa: ſimul igitur cognoſcuntur. Secundo relatiua cognoſcũtur eodẽ actu, vt relatiua ſunt, & ſimul natura: atq; p̄miſſæ, vt dicũt ordinem ad cõcluſionem ſunt qđ relatiuũ: ergo. Vñ inferres, nõ poſſe aliquẽ cognoſcere relationẽ quæ eſt inter cõcluſionem, & p̄miſſas, niſi per aliquem actum intellectus, q ſimul fertur in vtrunque, ita vt ſimul cognoſcãtur.

Li. 1. n ta. 3. 4.

Ariſt. in præd. ca de relat.

Tertia poſitio, ſi maior, & minor cõſiderentur vt ſunt medium, & via ad cognoſcẽdam cõcluſionem, ꝓbabile eſt, quod vnico actu cognoſcãtur cum cõcluſione: ita tñ, vt ille actus prius natura feratur ĩ p̄miſſas tanquã in mediũ, & poſterius natura, in cõcluſionem tanquã in terminũ. Explico, nõ põt aliquis cognoſcere concluſionem tanquam terminum præmiſſarum, neq; p̄miſſas tanquã viam illius, niſi per aliquã vnã intellectionem, quæ prius natura fertur in præmiſſas, tũ in cõcluſionem. Declaratur hæc doctrina ſimili ſumpto ab aſpectu, qui eodem actu fertur in lucem & in coloratũ: ſed in lucem prius natura, tanq̃ in mediũ, & rationẽ, qua coloratũ videtur, & poſterius natura in coloratum, vt in terminum, Declaratur ẽt ſimili sũpto ab actu volũtatis in finẽ, & media. Hac poſita declaratione; allata poſitio ſic ꝓbatur. Eodẽ actu ferimur in mediũ, & in terminum; ergo eadẽ notitia cognoſcimus p̄miſſas, vt ſunt medium, & cõcluſionẽ, vt eſt terminus. Quod ſi petas, cur ille actus p ſe primo feratur in præmiſſas, quã in concluſionem; Reſpon. qa prius natura eſt præmiſſas eſſe mediũ, quam concluſionem eſſe terminum.

D.Th. 1. 2 q. 113 ar. 7. ad 5

Ariſt. 2. de ani. t. 70

Sed peteret hoc loco qſpiã, an notitia q̃ de nouo acquiritur, ſiue ſit per modũ iudicij, ſiue apprehẽſionis ꝓducatur, & corrumpatur in inſtãti. Huic petitioni reſpõdeo his dictis. Primũ, ſi applicatio obiecti ad potentiã intellectiuam fiat ſucceſſiue, vt fit cum ab vna notitia trãſitus ad aliã, & in abſtractione ſpecierũ intelligibilium a phãtaſmatibus: in intelligendo erit ſucceſſio: ſicuti, ſi oculis ſucceſſiue varia obijcerentur ſpectabilia. Scd͂m poſita obiecti applicatione, ſimplex notitia, ſiue apprehenſiua, ſiue iudicatiua fit in inſtãti, ſi ſecus, ac illuminatio dixi, ſimplicem, qa cõplexa, & diſcurſiua fit ſucceſſiue. Vt ergo ad pſentiã ſolis in iſtãti totus aer illuminatur: ita poſito aſſenſu præmiſſarum & conſequentiæ fit notitia concluſionis. Quia nulla hic intercedit qualitas realis quæ impediat, quin iſte motus fiat in inſtanti.

Sed obijceres, põt dari aſſenſus cõtrarius qui reſtat: ergo nõ fiet productio inſtantanea noui aſſenſus. Reſp. cõtrarrium aſſenſum opponi ſolum priuatiue, ꝙ ſi qs cõtrarius aſſenſus eſſet actu, nõ daretur applicatio obiecti, q̃ nos ſupponimus. Vnde ſicut in generatione formarum naturaliũ, poſitis omnib. reqſitis, in eodẽ iſtãti noua forma introducitur, & pcedẽs corrũpitr, ita i generatione ſciẽtiæ noua notitia aduenie nte tollitur cõtraria: Quare p abſentiã cauſſæ conſeruantis poteſt in inſtanti corrumpi actualis notitia, iudiciũ ve. At ſecus dicẽdum eſt, de notitia habituali, tum rõne generationis, tum corruptionis, qa iſta fit ſucceſſiue. Similiter ꝙ diximus, non haberet locum in argumento ꝓbabile ad gignendam opinionem: qa nõ quæuis probabilis rõ eſt idonea ad remouendam opinionem, ſicut ratio demõſtratiua ad remouendum errorem, q in genere cauſſæ materialis prius natura tollitur, q̃ verus aſſẽſus introducatr, q tamen in genere cauſſæ efficientis prius introducitur. Vt autem q̃ poſuimus firmiora reddantur, quaſdã obiectiones quę fieri poſſunt afferã, & refellã.

Prima: pręmiſſæ ſunt cauſſa cõcluſionis, igitur nõ poſſunt ſimul cognoſci, cum cognitio cauſſæ pcedat cognitionẽ effect⁹. Reſp. ſi pmiſſæ cõſiderentur ſcd͂m ſe, tũc illarũ cognitio ẽ cã cognitionis cõcluſionis, ſi aũt cõſiderent vt medium & via cognoſcendæ concluſionis, tunc non ſunt cauſa, ſed potius ſe habent vt ratio formalis cognoſcendi concluſionem, vt eſt terminus, ſicuti lumen eſt ratio formalis videndi coloratum.

Secunda, plura, vt plura non poſſunt ſimul cognoſci, ſed præmiſſæ, & concluſio ſunt plura: igitur. Reſpondeo, præmiſſæ, & concluſio qnando cognoſcuntur vnico actu, intelliguntur per modum vnius, quatenus vnum eſt ratio cognoſcendi aliud, & quatenus dicunt vnionem præmiſſarũ in medio termino. Quo loco animaduerte, aliud eſſe ſcire plura, aliud illa intelligere, aut cogitare: plura. n. vt diuerſa ſciri poſſunt, vt ex Ariſt diſcimus: intelligi vero, aut cogitari non poſſunt, ſaltem perfecte. Quia vt dici ſolet, Pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſẽſus: & ita cogitatio vnius remittit cogitationem alterius. At vero cum plura intelliguntur per modum vnius intellectio vnius non impedit intellectionem alterius, vt cum quis cognoſcit, leonem eſſe animal, & leonem currere, cognitio ſubiecti, non remittit cognitionem prędicati, nec cognitio præmiſſarũ cognitionẽ concluſionis, cum ſe habeãt per modum vnius, cum illa referatur ad iſtam.

Libr. 42. Top. c. 4.

Tertia, ſi verum eſſet, quod diximus, ſequeretur vnum, & eundem actum poſſe eſſe aſſenſum, & diſſenſum, quod eſt abſurdum: ſequela probatur. Quia, ſi ſumatr ſyllogiſmus, qui habeat concluſionem negatiuam, & aliquam præmiſſam affirmatiuam, tunc ſi vnico actu cognoſcantur pręmiſſæ, & concluſio, iſte actus reſpectu cõcluſionis erit diſſenſus, & reſpectu pręmiſſæ affirmatæ aſſenſus; vera igitur ſequela. Reſpondeo, negando ſequelam, quia cum cognoſcamus præmiſſas vt medium, & cõcluſionem vt terminum, non habemus niſi vnicum aſſenſum. Quare ille actus, tam reſpectu pręmiſſarum, quam concluſionis eſt aſſenſus Neque. n. exiſtimandum eſt, vt aliqui falſo exiſtimarunt quamcunq; cognitionem de propoſitione negatiua eſſe diſſenſum, niſi intellectus illi aſſentiatur, vnde non dicetur habere diſſenſum, ſed aſſenſum.

Quarta, cognitio præmiſſarũ dicitur intellectus: cõcluſionis vero notitia, ſciẽtia; at illi ſũt diſtincti habitus, vt ex 6. Eth. diſcimus,

Digitized by Google

Li. 1. poſter. c. 3. & li. 2. c. vlt. ſcimus, ergo. Reſpódeo cognitionem præmiſsarum ex ſe conſideratam eſse diſtinctam, vt argumẽtum probat; ſi autem conſiderentur præmiſsæ vt ſunt via ad concluſionem, nego eſt diſtinctam.

Quarta poſitio, cognita maiore, & minore, cum ipſarum inter ſe dependentia, & debita diſpoſitione ſecundum modum, & figuram, ſimul tẽpore cognoſcitur concluſio. Explico, non poteſt aliquis aſsentiri maiori, & minori, & cognoſcere dependentiam illarũ inter ſe ratione medij termini, & debitam ſtructuram ſyllogiſticam, quin ſimul tempore aſsentiatur concluſioni. Quo loco animaduertendum eſt, quando dico ſimul tpe, non debes intelligere, intellectum eo tempore, quo cognoſcitur maior, & minor, eodẽ etiam aſsentiri concluſioni: id. n. falſum eſt; ſed quod intellectus, cum primum aſsentitur maiori, & minori, nulla intercedente mora, eodem tempore continuo aſsentitur etiam concluſioni. Hac poſita explicatione, allata poſitio ſic probatur. Primo, experientia; nam cum aliquis cognoſcit omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, & hunc eſse triangulum, ſtatim etiam cognoſcit habere tres angulos duobus rectis æquales. Secundo, omnis cauſsa realis ſufficiens, poſitis debitis circunſtantijs, neceſſario producit effectum: ſed intellectus cum aſsenſu maioris, & minoris eſt cauſsa ſufficiens naturalis productiua concluſionis, igitur.

Sed peteres, an in hoc caſu cognoſcatur minor, & maior, & concluſio, codem actu. Reſpondeo, negando: quia ſunt tres aſſenſus diſtincti, quorum vnus præcedit alterum, & ita in prima parte temporis eſt aſſenſus præmiſſarum, in altera vero concluſionis, vterq; tamen eſt eodem tẽpore continuo: Cauſsa autem cur præmiſſæ, & concluſio ſimul tpe cognoſcantur, ea eſt, quia quædam ſunt, quæ cõſequuntur neceſſario ex principijs, & ideo cognitis illis vt veris, neceſſe eſt vt cõcluſiones quę in illis virtute continentur, cognoſcantur. D. Tho. lib. 1. poſter. lect. 13

Quod ſi dicas, cauſſam multo tempore præcedere ſuum effectum, & ita cognitio præmiſſarum erit ante cognitionem concluſionis. Reſpondeo, negando aſsumptũ quia ſi loquamur de cauſsa naturali in actu, cum debitis circunſtantijs, neceſſario, & proxime ſequitur effectus.

Sed rogares, in quo nam genere cauſſæ cognitio concluſionis pendeat a præmiſſis. Reſpondeo, ſi concluſio conſideretur vt fit ex terminis poſitis in præmiſſis, pendere in genere cauſſæ materialis, vt ex Ariſt. colligitur: Si vero conſideretur vt continetur virtute in illis, & illarum poſitione infertur, pendere in genere cauſsæ efficientis, vt ex Ariſt. hoc loco, & ex communi explicatione habetur. Et quoniam ex his quæ dicta ſunt facile argumenta alterius ſententiæ ſolueret is, qui quod poſuimus tanquam probabilius vellet defendere, ideo eorum priuatam ſolutionem omittimus. Li. 5. metha. c. 5.

Atq; hæc ſunt quæ de præcognitionib. præcognitis, & de ijs quę ex præcognitione fiunt dixiſſe volui, quæ, cum commentaria in vniuerſam Logicam foras dabimus, accuratius, fauẽte Deo, tractabimus. Neque. n. in pręſentia ea diligentius excuſſimus, cum in alijs maioris momenti operibus occupati ſimus, & cum minus putabamus, e manib. quodammodo exciderint. Verum, vt ſunt, quia non inutilia fore putauimus, ea in publicũ venire permiſimus.

Finis Tractationis de pręcognitis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Laus Deo, & Beatæ Virginis Annuntiatæ.

Digitized by Google

PANDIMIGLIO
21 DIC. 1970
LEGATORI
Digitized by Google